Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗଵତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

ଖୁଦ୍ଦକନିକାଯେ

ଥେରଗାଥା-ଅଟ୍ଠକଥା

(ଦୁତିଯୋ ଭାଗୋ)

୪. ଚତୁକ୍କନିପାତୋ

୧. ନାଗସମାଲତ୍ଥେରଗାଥାଵଣ୍ଣନା

ଅଲଙ୍କତାତିଆଦିକା ଆଯସ୍ମତୋ ନାଗସମାଲତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା. କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅଯମ୍ପି ପଦୁମୁତ୍ତରସ୍ସ ଭଗଵତୋ କାଲେ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ଵା ଵିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ଗିମ୍ହସମଯେ ସୂରିଯାତପସନ୍ତତ୍ତାଯ ଭୂମିଯା ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ସତ୍ଥାରଂ ଦିସ୍ଵା ପସନ୍ନମାନସୋ ଛତ୍ତଂ ଅଦାସି. ସୋ ତେନ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମେନ ଦେଵମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ସକ୍ୟରାଜକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ଵା ନାଗସମାଲୋତି ଲଦ୍ଧନାମୋ ଵଯପ୍ପତ୍ତୋ ଞାତିସମାଗମେ ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ପବ୍ବଜିତ୍ଵା କିଞ୍ଚି କାଲଂ ଭଗଵତୋ ଉପଟ୍ଠାକୋ ଅହୋସି. ସୋ ଏକଦିଵସଂ ନଗରଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପଵିଟ୍ଠୋ ଅଲଙ୍କତପଟିଯତ୍ତଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ନଚ୍ଚକିଂ ମହାପଥେ ତୂରିଯେସୁ ଵଜ୍ଜନ୍ତେସୁ ନଚ୍ଚନ୍ତିଂ ଦିସ୍ଵା, ''ଅଯଂ ଚିତ୍ତକିରିଯଵାଯୋଧାତୁଵିପ୍ଫାରଵସେନ କରଜକାଯସ୍ସ ତଥା ତଥା ପରିଵତ୍ତି, ଅହୋ ଅନିଚ୍ଚା ସଙ୍ଖାରା''ତି ଖଯଵଯଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ଵା ଵିପସ୍ସନଂ ଉସ୍ସୁକ୍କାପେତ୍ଵା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି. ତେନ ଵୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ. ଥେର ୨.୪୬.୩୭-୪୮) –

''ଅଙ୍ଗାରଜାତା ପଥଵୀ, କୁକ୍କୁଳାନୁଗତା ମହୀ;

ପଦୁମୁତ୍ତରୋ ଭଗଵା, ଅବ୍ଭୋକାସମ୍ହି ଚଙ୍କମି.

''ପଣ୍ଡରଂ ଛତ୍ତମାଦାଯ, ଅଦ୍ଧାନଂ ପଟିପଜ୍ଜହଂ;

ତତ୍ଥ ଦିସ୍ଵାନ ସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ, ଵିତ୍ତି ମେ ଉପପଜ୍ଜଥ.

''ମରୀଚିଯୋତ୍ଥଟା ଭୂମି, ଅଙ୍ଗାରାଵ ମହୀ ଅଯଂ;

ଉପହନ୍ତି ମହାଵାତା, ସରୀରସ୍ସାସୁଖେପନା.

''ସୀତଂ ଉଣ୍ହଂ ଵିହନନ୍ତଂ, ଵାତାତପନିଵାରଣଂ;

ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହ ଇମଂ ଛତ୍ତଂ, ଫସ୍ସଯିସ୍ସାମି ନିବ୍ବୁତିଂ.

''ଅନୁକମ୍ପକୋ କାରୁଣିକୋ, ପଦୁମୁତ୍ତରୋ ମହାଯସୋ;

ମମ ସଙ୍କପ୍ପମଞ୍ଞାଯ, ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହି ତଦା ଜିନୋ.

''ତିଂସକପ୍ପାନି ଦେଵିନ୍ଦୋ, ଦେଵରଜ୍ଜମକାରଯିଂ;

ସତାନଂ ପଞ୍ଚକ୍ଖତ୍ତୁଞ୍ଚ, ଚକ୍କଵତ୍ତୀ ଅହୋସହଂ.

‘‘ପଦେସରଜ୍ଜଂ ୱିପୁଲଂ, ଗଣନାତୋ ଅସଙ୍ଖିଯଂ;

ଅନୁଭୋମି ସକଂ କମ୍ମଂ, ପୁବ୍ବେ ସୁକତମତ୍ତନୋ।

‘‘ଅଯଂ ମେ ପଚ୍ଛିମା ଜାତି, ଚରିମୋ ୱତ୍ତତେ ଭୱୋ;

ଅଜ୍ଜାପି ସେତଚ୍ଛତ୍ତଂ ମେ, ସବ୍ବକାଲଂ ଧରୀଯତି।

‘‘ସତସହସ୍ସିତୋ କପ୍ପେ, ଯଂ ଛତ୍ତମଦଦିଂ ତଦା;

ଦୁଗ୍ଗତିଂ ନାଭିଜାନାମି, ଛତ୍ତଦାନସ୍ସିଦଂ ଫଲଂ।

‘‘କିଲେସା ଝାପିତା ମଯ୍ହଂ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି।

ଅରହତ୍ତଂ ପନ ପତ୍ୱା –

୨୬୭।

‘‘ଅଲଙ୍କତା ସୁୱସନା, ମାଲିନୀ ଚନ୍ଦନୁସ୍ସଦା;

ମଜ୍ଝେ ମହାପଥେ ନାରୀ, ତୂରିଯେ ନଚ୍ଚତି ନଟ୍ଟକୀ।

୨୬୮।

‘‘ପିଣ୍ଡିକାଯ ପୱିଟ୍ଠୋହଂ, ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ନଂ ଉଦିକ୍ଖିସଂ;

ଅଲଙ୍କତଂ ସୁୱସନଂ, ମଚ୍ଚୁପାସଂୱ ଓଡ୍ଡିତଂ।

୨୬୯।

‘‘ତତୋ ମେ ମନସୀକାରୋ, ଯୋନିସୋ ଉଦପଜ୍ଜଥ;

ଆଦୀନୱୋ ପାତୁରହୁ, ନିବ୍ବିଦା ସମତିଟ୍ଠଥ।

୨୭୦।

‘‘ତତୋ ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚି ମେ, ପସ୍ସ ଧମ୍ମସୁଧମ୍ମତଂ;

ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା ଅନୁପ୍ପତ୍ତା, କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି। –

ଚତୂହି ଗାଥାହି ଅତ୍ତନୋ ପଟିପତ୍ତିକିତ୍ତନମୁଖେନ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକାସି।

ତତ୍ଥ ଅଲଙ୍କତାତି ହତ୍ଥୂପଗାଦିଆଭରଣେହି ଅଲଙ୍କତଗତ୍ତା। ସୁୱସନାତି ସୁନ୍ଦରୱସନା ସୋଭନୱତ୍ଥନିୱତ୍ଥା। ମାଲିନୀତି ମାଲାଧାରିନୀ ପିଳନ୍ଧିତପୁପ୍ଫମାଲା। ଚନ୍ଦନୁସ୍ସଦାତି ଚନ୍ଦନାନୁଲେପଲିତ୍ତସରୀରା। ମଜ୍ଝେ ମହାପଥେ ନାରୀ, ତୂରିଯେ ନଚ୍ଚତି ନଟ୍ଟକୀତି ଯଥାୱୁତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଏକା ନାରୀ ନଟ୍ଟକୀ ନାଟକିତ୍ଥୀ ନଗରୱୀଥିଯା ମଜ୍ଝେ ପଞ୍ଚଙ୍ଗିକେ ତୂରିଯେ ୱଜ୍ଜନ୍ତେ ନଚ୍ଚତି, ଯଥାପଟ୍ଠପିତଂ ନଚ୍ଚଂ କରୋତି।

ପିଣ୍ଡିକାଯାତି ଭିକ୍ଖାଯ। ପୱିଟ୍ଠୋହନ୍ତି ନଗରଂ ପୱିଟ୍ଠୋ ଅହଂ। ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ନଂ ଉଦିକ୍ଖିସନ୍ତି ନଗରୱୀଥିଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ପରିସ୍ସଯପରିହରଣତ୍ଥଂ ୱୀଥିଂ

ଓଲୋକେନ୍ତୋ ତଂ ନଙ୍ଗଁ ଓଲୋକେସିଂ। କିଂ ୱିଯ? ମକ୍କୁପାସଂୱ ଓଡ୍ଡିତନ୍ତି ଯଥା ମକ୍କୁସ୍ସ ମକ୍କୁରାଜସ୍ସ ପାସଭୂତୋ ରୂପାଦିକୋ ଓଡ୍ଡିତୋ ଲୋକେ ଅନୁୱିଚରିତ୍ୱା ଠିତୋ ଏକଂସେନ ସତ୍ତାନଂ ଅନତ୍ଥାୱହୋ, ଏୱଂ ସାପି ଅପ୍ପଟିସଙ୍ଖାନେ ଠିତାନଂ ଅନ୍ଧପୁଥୁଜ୍ଜନାନଂ ଏକଂସତୋ ଅନତ୍ଥାୱହାତି ମକ୍କୁପାସସଦିସୀ ୱୁତ୍ତା।

ତତୋତି ତସ୍ମା ମକ୍କୁପାସସଦିସତ୍ତା। ମେତି ମଯ୍ହଂ। ମନସୀକାରୋ ଯୋନିସୋ ଉଦପଜ୍ଜଥାତି ‘‘ଅଯଂ ଅଟ୍ଠିସଙ୍ଘାତୋ ନ୍ହାରୁସମ୍ବନ୍ଧୋ ମଂସେନ ଅନୁପଲିତ୍ତୋ ଛୱିଯା ପଟିଚ୍ଛନ୍ନୋ ଅସୁଚିଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଜେଗୁଚ୍ଛପଟିକ୍କୂଲୋ ଅନିଚ୍ଚୁଚ୍ଛାଦନପରିମଦ୍ଦନଭେଦନୱିଦ୍ଧଂସନଧମ୍ମୋ ଇଦିସେ ୱିକାରେ ଦସ୍ସେତୀ’’ତି ଏୱଂ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ଆଦୀନୱୋ ପାତୁରହୂତି ଏୱଂ କାଯସ୍ସ ସଭାୱୂପଧାରଣମୁଖେନ ତସ୍ସ ଚ ତଂନିସ୍ସିତାନଞ୍ଚ ଚିତ୍ତଚେତସିକାନଂ ଉଦଯବ୍ବଯଂ ସରସପଭଙ୍ଗୁତଞ୍ଚ ମନସି କରୋତୋ ତେସୁ ଚ ଯକ୍ଖରକ୍ଖସାଦୀସୁ ୱିଯ ଭଯତୋ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତେସୁ ତତ୍ଥ ମେ ଅନେକାକାରଆଦୀନୱୋ ଦୋସୋ ପାତୁରହୋସି। ତପ୍ପଟିପକ୍ଖତୋ ଚ ନିବ୍ବାନେ ଆନିସଂସୋ। ନିବ୍ବିଦା ସମତିଟ୍ଠଥାତି ନିବ୍ବିଦନଂ ଆଦୀନୱାନୁପସ୍ସନାନୁଭାୱସିଦ୍ଧଂ ନିବ୍ବିଦାଞାଣଂ ମମ ହଦଯେ ସଣ୍ଠାସି, ମୁହୁତ୍ତମ୍ପି ତେସଂ ରୂପାରୂପଧମ୍ମାନଂ ଗହଣେ ଚିତ୍ତଂ ନାହୋସି, ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ମୁଞ୍ଚିତୁକାମତାଦିୱସେନ ତତ୍ଥ ଉଦାସୀନମେୱ ଜାତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ତତୋତି ୱିପସ୍ସନାଞାଣତୋ ପରଂ। ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚି ମେତି ଲୋକୁତ୍ତରଭାୱନାଯ ୱତ୍ତମାନାଯ ମଗ୍ଗପଟିପାଟିଯା ସବ୍ବକିଲେସେହି ମମ ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁତ୍ତଂ ଅହୋସି। ଏତେନ ଫଲୁପ୍ପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତି। ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ହି କିଲେସା ୱିମୁଚ୍ଚନ୍ତି ନାମ, ଫଲକ୍ଖଣେ ୱିମୁତ୍ତାତି। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ।

ନାଗସମାଲତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଭଗୁତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଅହଂ ମିଦ୍ଧେନାତିଆଦିକା ଆଯସ୍ମତୋ ଭଗୁତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅଯଂ କିର ପଦୁମୁତ୍ତରସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ସତ୍ଥରି ପରିନିବ୍ବୁତେ ତସ୍ସ ଧାତୁଯୋ ପୁପ୍ଫେହି ପୂଜେସି। ସୋ ତେନ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମେନ ନିମ୍ମାନରତୀସୁ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଅପରାପରଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ସକ୍ୟରାଜକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଭଗୂତି ଲଦ୍ଧନାମୋ ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧକିମିଲେହି ସଦ୍ଧିଂ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ବାଲକଲୋଣକଗାମେ ୱସନ୍ତୋ ଏକଦିୱସଂ ଥିନମିଦ୍ଧାଭିଭୱଂ ୱିନୋଦେତୁଂ ୱିହାରତୋ ନିକ୍ଖମ୍ମ ଚଙ୍କମଂ ଅଭିରୁହନ୍ତୋ ପପତିତ୍ୱା ତଦେୱ ଅଙ୍କୁସଂ କତ୍ୱା ଥିନମିଦ୍ଧଂ ୱିନୋଦେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ। ଥେର ୨।୪୬।୪୯-୫୭) –

‘‘ପରିନିବ୍ବୁତେ ଭଗୱତି, ପଦୁମୁତ୍ତରେ ମହାଯସେ;

ପୁପ୍ଫୱଟଂସକେ କତ୍ୱା, ସରୀରମଭିରୋପଯିଂ।

‘‘ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେତ୍ୱା, ନିମ୍ମାନଂ ଅଗମାସହଂ;

ଦେୱଲୋକଗତୋ ସନ୍ତୋ, ପୁଞ୍ଞକମ୍ମଂ ସରାମହଂ।

‘‘ଅମ୍ବରା ପୁପ୍ଫୱସ୍ସୋ ମେ, ସବ୍ବକାଲଂ ପୱସ୍ସତି;

ସଂସରାମି ମନୁସ୍ସେ ଚେ, ରାଜା ହୋମି ମହାଯସୋ।

‘‘ତହିଂ କୁସୁମୱସ୍ସୋ ମେ, ଅଭିୱସ୍ସତି ସବ୍ବଦା;

ତସ୍ସେୱ ପୁପ୍ଫପୂଜାଯ, ୱାହସା ସବ୍ବଦସ୍ସିନୋ।

‘‘ଅଯଂ ପଚ୍ଛିମକୋ ମଯ୍ହଂ, ଚରିମୋ ୱତ୍ତତେ ଭୱୋ;

ଅଜ୍ଜାପି ପୁପ୍ଫୱସ୍ସୋ ମେ, ଅଭିୱସ୍ସତି ସବ୍ବଦା।

‘‘ସତସହସ୍ସିତୋ କପ୍ପେ, ଯଂ ପୁପ୍ଫମଭିରୋପଯିଂ;

ଦୁଗ୍ଗତିଂ ନାଭିଜାନାମି, ଦେହପୂଜାଯିଦଂ ଫଲଂ।

‘‘କିଲେସା ଝାପିତା ମଯ୍ହଂ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି।

ଅରହତ୍ତଂ ପନ ପତ୍ୱା ଫଲସୁଖେନ ନିବ୍ବାନସୁଖେନ ଚ ୱୀତିନାମେନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରା ଏକୱିହାରଂ ଅନୁମୋଦିତୁଂ ଉପଗତେନ – ‘‘କଚ୍ଚି ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ୱିହରସୀ’’ତି ପୁଟ୍ଠୋ ଅତ୍ତନୋ ଅପ୍ପମାଦୱିହାରଂ ନିୱେଦେନ୍ତୋ –

୨୭୧।

‘‘ଅହଂ ମିଦ୍ଧେନ ପକତୋ, ୱିହାରା ଉପନିକ୍ଖମିଂ;

ଚଙ୍କମଂ ଅଭିରୁହନ୍ତୋ, ତତ୍ଥେୱ ପପତିଂ ଛମା।

୨୭୨।

‘‘ଗତ୍ତାନି ପରିମଜ୍ଜିତ୍ୱା, ପୁନପାରୁଯ୍ହ ଚଙ୍କମଂ;

ଚଙ୍କମେ ଚଙ୍କମିଂ ସୋହଂ, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁସମାହିତୋ।

୨୭୩।

‘‘ତତୋ ମେ ମନସୀକାରୋ, ଯୋନିସୋ ଉଦପଜ୍ଜଥ;

ଆଦୀନୱୋ ପାତୁରହୁ, ନିବ୍ବିଦା ସମତିଟ୍ଠଥ।

୨୭୪।

‘‘ତତୋ ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚି ମେ, ପସ୍ସ ଧମ୍ମସୁଧମ୍ମତଂ;

ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା ଅନୁପ୍ପତ୍ତା, କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି। –

ଇମା ଚତସ୍ସୋ ଗାଥା ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ମିଦ୍ଧେନ ପକତୋତି କାଯାଲସିଯସଙ୍ଖାତେନ ଅସତ୍ତିୱିଘାତସଭାୱେନ ମିଦ୍ଧେନ ଅଭିଭୂତୋ। ୱିହାରାତି ସେନାସନତୋ। ଉପନିକ୍ଖମିନ୍ତି ଚଙ୍କମିତୁଂ ନିକ୍ଖମିଂ। ତତ୍ଥେୱ ପପତିଂ ଛମାତି ତତ୍ଥେୱ ଚଙ୍କମସୋପାନେ ନିଦ୍ଦାଭିଭୂତତାଯ ଭୂମିଯଂ ନିପତିଂ। ଗତ୍ତାନି ପରିମଜ୍ଜିତ୍ୱାତି ଭୂମିଯଂ ପତନେନ ପଂସୁକିତାନି ଅତ୍ତନୋ ସରୀରାୱଯୱାନି ଅନୁମଜ୍ଜିତ୍ୱା। ପୁନପାରୁଯ୍ହ ଚଙ୍କମନ୍ତି ‘‘ପତିତୋ ଦାନାହ’’ନ୍ତି ସଙ୍କୋଚଂ ଅନାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପୁନପି ଚଙ୍କମଟ୍ଠାନଂ ଆରୁହିତ୍ୱା। ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁସମାହିତୋତି ଗୋଚରଜ୍ଝତ୍ତେ କମ୍ମଟ୍ଠାନେ ନୀୱରଣୱିକ୍ଖମ୍ଭନେନ ସୁଟ୍ଠୁ ସମାହିତୋ ଏକଗ୍ଗଚିତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ଚଙ୍କମିନ୍ତି ଯୋଜନା। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ। ଇଦମେୱ ଚ ଥେରସ୍ସ ଅଞ୍ଞାବ୍ୟାକରଣଂ ଅହୋସି।

ଭଗୁତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ସଭିଯତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ପରେଚାତିଆଦିକା ଆଯସ୍ମତୋ ସଭିଯତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅଯମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ପୁଞ୍ଞାନି ଉପଚିନନ୍ତୋ

କକୁସନ୍ଧସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ଏକଦିୱସଂ ସତ୍ଥାରଂ ଦିୱାୱିହାରାଯ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ପସନ୍ନମାନସୋ ଉପାହନଂ ଅଦାସି। ସୋ ତେନ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମେନ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ କସ୍ସପେ ଭଗୱତି ପରିନିବ୍ବୁତେ ପତିଟ୍ଠିତେ ସୁୱଣ୍ଣଚେତିଯେ ଛହି କୁଲପୁତ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅତ୍ତସତ୍ତମୋ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞେ ୱିହରନ୍ତୋ ୱିସେସଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଇତରେ ଆହ – ‘‘ମଯଂ ପିଣ୍ଡପାତାଯ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଜୀୱିତେ ସାପେକ୍ଖା ହୋମ, ଜୀୱିତେ ସାପେକ୍ଖେନ ଚ ନ ସକ୍କା ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମଂ ଅଧିଗନ୍ତୁଂ, ପୁଥୁଜ୍ଜନକାଲଙ୍କିରିଯା ଚ ଦୁକ୍ଖା। ହନ୍ଦ, ମଯଂ ନିସ୍ସେଣିଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ପବ୍ବତଂ ଅଭିରୁଯ୍ହ କାଯେ ଚ ଜୀୱିତେ ଚ ଅନପେକ୍ଖା ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋମା’’ତି। ତେ ତଥା ଅକଂସୁ।

ଅଥ ନେସଂ ମହାଥେରୋ ଉପନିସ୍ସଯସମ୍ପନ୍ନତ୍ତା ତଦହେୱ ଛଳଭିଞ୍ଞୋ ହୁତ୍ୱା ଉତ୍ତରକୁରୁତୋ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଉପନେସି। ଇତରେ – ‘‘ତୁମ୍ହେ, ଭନ୍ତେ, କତକିଚ୍ଚା ତୁମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଲ୍ଲାପମତ୍ତମ୍ପି ପପଞ୍ଚୋ, ସମଣଧମ୍ମମେୱ ମଯଂ କରିସ୍ସାମ, ତୁମ୍ହେ ଅତ୍ତନା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରମନୁଯୁଞ୍ଜଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ପିଣ୍ଡପାତଂ ପଟିକ୍ଖିପିଂସୁ। ଥେରୋ ନେ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାପେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଅଗମାସି।

ତତୋ ନେସଂ ଏକୋ ଦ୍ୱୀହତୀହଚ୍ଚଯେନ ଅଭିଞ୍ଞାପରିୱାରଂ ଅନାଗାମିଫଲଂ ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ତଥେୱ ୱତ୍ୱା ତେହି ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଅଗମାସି। ତେସୁ ଖୀଣାସୱତ୍ଥେରୋ ପରିନିବ୍ବାଯି, ଅନାଗାମୀ ସୁଦ୍ଧାୱାସେସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ଇତରେ ପୁଥୁଜ୍ଜନକାଲଙ୍କିରିଯମେୱ କତ୍ୱା ଛସୁ କାମସଗ୍ଗେସୁ ଅନୁଲୋମପଟିଲୋମତୋ ଦିବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱିତ୍ୱା ଅମ୍ହାକଂ ଭଗୱତୋ କାଲେ ଦେୱଲୋକା ଚୱିତ୍ୱା ଏକୋ ମଲ୍ଲରାଜକୁଲେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି, ଏକୋ ଗନ୍ଧାରରାଜକୁଲେ, ଏକୋ ବାହିରରଟ୍ଠେ, ଏକୋ ରାଜଗହେ ଏକିସ୍ସା କୁଲଦାରିକାଯ କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି। ଇତରୋ ଅଞ୍ଞତରିସ୍ସା ପରିବ୍ବାଜିକାଯ କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ପଟିସନ୍ଧିଂ ଅଗ୍ଗହେସି। ସା କିର ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ଖତ୍ତିଯସ୍ସ ଧୀତା, ନଂ ମାତାପିତରୋ – ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଧୀତା ସମଯନ୍ତରଂ ଜାନାତୂ’’ତି ଏକସ୍ସ ପରିବ୍ବାଜକସ୍ସ ନିଯ୍ୟାଦଯିଂସୁ। ଅଥେକୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ତାଯ ସଦ୍ଧିଂ ୱିପ୍ପଟିପଜ୍ଜି। ସା ତେନ ଗବ୍ଭଂ ଗଣ୍ହି। ତଂ ଗବ୍ଭିନିଂ ଦିସ୍ୱା ପରିବ୍ବାଜକା ନିକ୍କଡ୍ଢିଂସୁ। ସା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ସଭାଯଂ ୱିଜାଯି। ତେନସ୍ସ ସଭିଯୋତ୍ୱେୱ ନାମଂ ଅକାସି। ସୋ ୱଡ୍ଢିତ୍ୱା ପରିବ୍ବାଜକପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ନାନାସତ୍ଥାନି ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ମହାୱାଦୀ ହୁତ୍ୱା ୱାଦପ୍ପସୁତୋ ୱିଚରନ୍ତୋ ଅତ୍ତନା ସଦିସଂ ଅଦିସ୍ୱା ନଗରଦ୍ୱାରେ ଅସ୍ସମଂ କାରେତ୍ୱା ଖତ୍ତିଯକୁମାରାଦଯୋ ସିପ୍ପଂ ସିକ୍ଖାପେନ୍ତୋ ୱିହରନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ମାତୁଯା ଇତ୍ଥିଭାୱଂ ଜିଗୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଝାନଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ଉପ୍ପନ୍ନାଯ ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ଦିନ୍ନେ ୱୀସତିପଞ୍ହେ ଗହେତ୍ୱା ତେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେ ପୁଚ୍ଛି। ତେ ଚସ୍ସ ତେସଂ ପଞ୍ହାନଂ ଅନ୍ତଂ ଗନ୍ତୁଂ ବ୍ୟାକାତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ। ସଭିଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାଯଂ (ସୁ॰ ନି॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୨। ସଭିଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା) ପନ ‘‘ସୁଦ୍ଧାୱାସବ୍ରହ୍ମା ତେ ପଞ୍ହେ ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ଅଦାସୀ’’ତି ଆଗତଂ।

ଯଦା ପନ ଭଗୱା ପୱତ୍ତୱରଧମ୍ମଚକ୍କୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ରାଜଗହଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱେଳୁୱନେ ୱିହାସି, ତଦା ସଭିଯୋ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତେ ପଞ୍ହେ ପୁଚ୍ଛି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ତେ ପଞ୍ହେ ବ୍ୟାକାସୀତି ସବ୍ବଂ ସଭିଯସୁତ୍ତେ (ସୁ॰ ନି॰ ସଭିଯସୁତ୍ତଂ) ଆଗତନଯେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସଭିଯୋ ପନ ଭଗୱତା ତେସୁ ପଞ୍ହେସୁ ବ୍ୟାକତେସୁ ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ॰ ଥେର ୨।୪୬। ୨୭-୩୧) –

‘‘କକୁସନ୍ଧସ୍ସ ମୁନିନୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ୱୁସୀମତୋ;

ଦିୱାୱିହାରଂ ୱଜତୋ, ଅକ୍କମନମଦାସହଂ।

‘‘ଇମସ୍ମିଂଯେୱ କପ୍ପମ୍ହି, ଯଂ ଦାନମଦଦିଂ ତଦା;

ଦୁଗ୍ଗତିଂ ନାଭିଜାନାମି, ଅକ୍କମନସ୍ସିଦଂ ଫଲଂ।

‘‘କିଲେସା ଝାପିତା ମଯ୍ହଂ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି।

ଅରହା ପନ ହୁତ୍ୱା ଦେୱଦତ୍ତେ ସଙ୍ଘଭେଦାଯ ପରକ୍କମନ୍ତେ ଦେୱଦତ୍ତପକ୍ଖିକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଓୱାଦଂ ଦେନ୍ତୋ –

୨୭୫।

‘‘ପରେ ଚ ନ ୱିଜାନନ୍ତି, ମଯମେତ୍ଥ ଯମାମସେ;

ଯେ ଚ ତତ୍ଥ ୱିଜାନନ୍ତି, ତତୋ ସମ୍ମନ୍ତି ମେଧଗା।

୨୭୬।

''ଯଦା ଚ ଅୱିଜାନନ୍ତା, ଇରିୟନ୍ତ୍ୟମରା ୱିୟ;

ୱିଜାନନ୍ତି ଚ ଯେ ଧମ୍ମଂ, ଆତୁରେସୁ ଅନାତୁରା।

୨୭୭।

''ଯଂ କିଞ୍ଚି ସିଥିଲଂ କମ୍ମଂ, ସଂକିଲିଟ୍ଠଞ୍ଚ ଯଂ ୱତଂ;

ସଙ୍କସ୍ସରଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ, ନ ତଂ ହୋତି ମହପ୍ଫଲଂ।

୨୭୮।

''ଯସ୍ସ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀସୁ, ଗାରୱୋ ନୂପଲବ୍ଭତି;

ଆରକା ହୋତି ସଦ୍ଧମ୍ମା, ନଭଂ ପୁଥୱିଯା ଯଥା''ତି। –

ଚତୂହି ଗାଥାହି ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି।

ତତ୍ଥ ପରେତି ପଣ୍ଡିତେ ଠପେତ୍ୱା ତତୋ ଅଞ୍ଞେ – ''ଅଧମ୍ମଂ ଧମ୍ମୋ''ତି ''ଧମ୍ମଂ ଅଧମ୍ମୋ''ତିଆଦିଭେଦକରୱତ୍ଥୁଦୀପନୱସେନ ୱିୱାଦପ୍ପସୁତା ପରେ ନାମ। ତେ ତତ୍ଥ ୱିୱାଦଂ କରୋନ୍ତା ''ମୟଂ ଯମାମସେ ଉପରମାମ ନସ୍ସାମ ସତତଂ ସମିତଂ ମଚ୍ଚୁସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛାମା''ତି ନ ଜାନନ୍ତି। ଯେ ଚ ତତ୍ଥ ୱିଜାନନ୍ତୀତି ଯେ ତତ୍ଥ ପଣ୍ଡିତା – ''ମୟଂ ମଚ୍ଚୁସମୀପଂ ଗଚ୍ଛାମା''ତି ୱିଜାନନ୍ତି। ତତୋ ସମ୍ମନ୍ତି ମେଧଗାତି ଏୱଞ୍ହି ତେ ଜାନନ୍ତା ଯୋନିସୋମନସିକାରଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ମେଧଗାନଂ କଲହାନଂ ୱୂପସମାୟ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତି। ଅଥ ନେସଂ ତାୟ ପଟିପତ୍ତିୟା ତେ ମେଧଗା ସମ୍ମନ୍ତି। ଅଥ ୱା ପରେ ଚାତି ଯେ ସତ୍ଥୁ ଓୱାଦାନୁସାସନିୟା ଅଗ୍ଗହଣେନ ସାସନତୋ ବାହିରତାୟ ପରେ, ତେ ଯାୱ ''ମୟଂ ମିଚ୍ଛାଗାହଂ ଗହେତ୍ୱା ଏତ୍ଥ ଇଧ ଲୋକେ ସାସନସ୍ସ ପଟିନିଗ୍ଗାହେନ ଯମାମସେ ୱାୟମାମା''ତି ନ ୱିଜାନନ୍ତି, ତାୱ ୱିୱାଦା ନ ୱୂପସମ୍ମନ୍ତି, ଯଦା ପନ ତସ୍ସ ଗାହସ୍ସ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନୱସେନ ଯେ ଚ ତତ୍ଥ ତେସୁ ୱିୱାଦପ୍ପସୁତେସୁ ଅଧମ୍ମଧମ୍ମାଦିକେ ଅଧମ୍ମଧମ୍ମାଦିତୋ ଯଥାଭୂତଂ ୱିଜାନନ୍ତି, ତତୋ ତେସଂ ସନ୍ତିକା ତେ ପଣ୍ଡିତପୁରିସେ ନିସ୍ସାୟ ୱିୱାଦସଙ୍ଖାତା ମେଧଗା ସମ୍ମନ୍ତୀତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଯଦାତି ଯସ୍ମିଂ କାଲେ। ଅୱିଜାନନ୍ତାତି ୱିୱାଦସ୍ସ ୱୂପସମୂପାୟଂ, ଧମ୍ମାଧମ୍ମେ ୱା ଯାଥାୱତୋ ଅଜାନନ୍ତା। ଇରିୟନ୍ତ୍ୟମରା ୱିୟାତି ଅମରା ୱିୟ ଜରାମରଣଂ ଅତିକ୍କନ୍ତା ୱିୟ ଉଦ୍ଧତା ଉନ୍ନଳା ଚପଲା ମୁଖରା ୱିପ୍ପକିଣ୍ଣୱାଚା ହୁତ୍ୱା ୱତ୍ତନ୍ତି ଚରନ୍ତି ୱିଚରନ୍ତି ତଦା ୱିୱାଦୋ ନ ୱୂପସମ୍ମତେୱ। ୱିଜାନନ୍ତି ଚ ଯେ ଧମ୍ମଂ, ଆତୁରେସୁ ଅନାତୁରାତି ଯେ ପନ ସତ୍ଥୁ ସାସନଧମ୍ମଂ ଯଥାଭୂତଂ ଜାନନ୍ତି, ତେ କିଲେସରୋଗେନ ଆତୁରେସୁ ସତ୍ତେସୁ ଅନାତୁରା ନିକ୍କିଲେସା ଅନୀଘା ୱିହରନ୍ତି, ତେସଂ ୱସେନ ୱିୱାଦୋ ଅଚ୍ଚନ୍ତମେୱ ୱୂପସମ୍ମତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ଯଂକିଞ୍ଚି ସିଥିଲଂ କମ୍ମନ୍ତି ଓଲିୟିତ୍ୱା କରଣେନ ସିଥିଲଗାହଂ କତ୍ୱା ସାଥଲିଭାୱେନ କତଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି କୁସଲକମ୍ମଂ। ସଂକିଲିଟ୍ଠନ୍ତି ୱେସୀଆଦିକେ ଅଗୋଚରେ ଚରଣେନ, କୁହନାଦିମିଚ୍ଛାଜୀୱେନ ୱା ସଂକିଲିଟ୍ଠଂ ୱତସମାଦାନଂ। ସଙ୍କସ୍ସରନ୍ତି ସଙ୍କାହି ସରିତବ୍ବଂ, ୱିହାରେ କିଞ୍ଚି ଅସାରୁପ୍ପଂ ସୁତ୍ୱା – ''ନୂନ ଅସୁକେନ କତ''ନ୍ତି ପରେହି ଅସଙ୍କିତବ୍ବଂ, ଉପୋସଥକିଚ୍ଚାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରକିଚ୍ଚୱସେନ ସନ୍ନିପତିତମ୍ପି ସଙ୍ଘଂ ଦିସ୍ୱା, ''ଅଦ୍ଧା ଇମେ ମମ ଚରିୟଂ ଞତ୍ୱା ମଂ ଉକ୍ଖିପିତୁକାମା ସନ୍ନିପତିତା''ତି ଏୱଂ ଅତ୍ତନୋ ୱା ଆସଙ୍କାହି ସରିତଂ ଉସଙ୍କିତଂ ପରିସଙ୍କିତଂ। ନ ତଂ ହୋତୀତି ତଂ ଏୱରୂପଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ସମଣଧମ୍ମକରଣଂ ତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ମହପ୍ଫଲଂ ନ ହୋତି। ତସ୍ସ ଅମହପ୍ଫଲଭାୱେନେୱ ପଚ୍ଚୟଦାୟକାନମ୍ପିସ୍ସ ନ ମହପ୍ଫଲଂ ହୋତି। ତସ୍ମା ସଲ୍ଲେଖୱୁତ୍ତିନା ଭୱିତବ୍ବଂ। ସଲ୍ଲେଖୱୁତ୍ତିନୋ ଚ ୱିୱାଦସ୍ସ ଅୱସରୋ ଏୱ ନତ୍ଥୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ଗାରୱୋନୂପଲବ୍ଭତୀତି ଅନୁସାସନିୟା ଅପଦକ୍ଖିଣଗ୍ଗାହିଭାୱେନ ଗରୁକାତବ୍ବେସୁ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀସୁ ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଗାରୱୋ ଗରୁକରଣଂ ନ ୱିଜ୍ଜତି।

ଆରକା ହୋତି ସଦ୍ଧମ୍ମାତି ସୋ ଏୱରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଟିପତ୍ତିସଦ୍ଧମ୍ମତୋପି ପଟିୱେଧସଦ୍ଧମ୍ମତୋପି ଦୂରେ ହୋତି, ନ ହି ତଂ ଗରୂ ସିକ୍ଖାପେନ୍ତି, ଅସିକ୍ଖିୟମାନୋ ଅନାଦିୟନ୍ତୋ ନ ପଟିପଜ୍ଜତି, ଅପ୍ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତୋ କୁତୋ ସଚ୍ଚାନି ପଟିୱିଜ୍ଝିସ୍ସତୀତି। ତେନାହ – ‘‘ଆରକା ହୋତି ସଦ୍ଧମ୍ମା’’ତି। ଯଥା କିଂ? ‘‘ନଭଂ ପୁଥୱିଯା ଯଥା’’ତି ଯଥା ନଭଂ ଆକାସଂ ପୁଥୱିଯା ପଥୱୀଧାତୁଯା ସଭାୱତୋ ଦୂରେ। ନ କଦାଚି ସମ୍ମିସ୍ସଭାୱୋ। ତେନେୱାହ –

‘‘ନଭଞ୍ଚ ଦୂରେ ପଥୱୀ ଚ ଦୂରେ, ପାରଂ ସମୁଦ୍ଦସ୍ସ ତଦାହୁ ଦୂରେ;

ତତୋ ହୱେ ଦୂରତରଂ ୱଦନ୍ତି, ସତଞ୍ଚ ଧମ୍ମୋ ଅସତଞ୍ଚ ରାଜା’’ତି।(ଜା। ୨।୨୧।୪୧୪);

ସଭିୟତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ନନ୍ଦକତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଧିରତ୍ଥୂତିଆଦିକା ଆୟସ୍ମତୋ ନନ୍ଦକତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅୟମ୍ପି କିର ପଦୁମୁତ୍ତରସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ ହଂସୱତୀନଗରେ ମହାୱିଭୱୋ ସେଟ୍ଠି ହୁତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଭିକ୍ଖୁନୋୱାଦକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେତ୍ୱା ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନିକେନ ୱତ୍ଥେନ ଭଗୱନ୍ତଂ ପୂଜେତ୍ୱା ପଣିଧାନମକାସି, ସତ୍ଥୁ ବୋଧିରୁକ୍ଖେ ପଦୀପପୂଜଞ୍ଚ ପୱତ୍ତେତି। ସୋ ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ କକୁସନ୍ଧସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ କରୱିକସକୁଣୋ ହୁତ୍ୱା ମଧୁରକୂଜିତଂ କୂଜନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ ଅକାସି। ଅପରଭାଗେ ମୟୂରୋ ହୁତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ୱସନଗୁହାୟ ଦ୍ୱାରେ ପସନ୍ନମାନସୋ ଦିୱସେ ଦିୱସେ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ମଧୁରୱସ୍ସିତଂ ୱସ୍ସି, ଏୱଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ୱା ଅମ୍ହାକଂ ଭଗୱତୋ କାଲେ ସାୱତ୍ଥିୟଂ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ନନ୍ଦକୋତି ଲଦ୍ଧନାମୋ ୱୟପ୍ପତ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ। ଥେର ୨।୪୬।୨୨-୨୬) –

‘‘ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧସ୍ସ ବୋଧିୟା ପାଦପୁତ୍ତମେ;

ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ ସୁମନୋ, ତୟୋ ଉକ୍କେ ଅଧାରୟିଂ।

‘‘ସତସହସ୍ସିତୋ କପ୍ପେ, ସୋହଂ ଉକ୍କମଧାରୟିଂ;

ଦୁଗ୍ଗତିଂ ନାଭିଜାନାମି, ଉକ୍କଦାନସ୍ସିଦଂ ଫଲଂ।

‘‘କିଲେସା ଝାପିତା ମୟ୍ହଂ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି।

ଅରହା ପନ ହୁତ୍ୱା ୱିମୁତ୍ତିସୁଖେନ ୱୀତିନାମେନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରା ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ୱୋୱାଦେ ଆଣତ୍ତୋ ଏକସ୍ମିଂ ଉପୋସଥଦିୱସେ ପଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁନିସତାନି ଏକୋୱାଦେନେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପାପେସି। ତେନ ନଂ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୁନୋୱାଦକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସି। ଅଥେକଦିୱସଂ ଥେରଂ ସାୱତ୍ଥିୟଂ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରନ୍ତଂ ଅଞ୍ଞତରା ପୁରାଣଦୁତିୟିକା ଇତ୍ଥୀ କିଲେସୱସେନ ଓଲୋକେତ୍ୱା ହସି। ଥେରୋ ତସ୍ସା ତଂ କିରିୟଂ ଦିସ୍ୱା ସରୀରସ୍ସ ପଟିକ୍କୂଲୱିଭାୱନମୁଖେନ ଧମ୍ମଂ କଥେନ୍ତୋ –

୨୭୯।

‘‘ଧିରତ୍ଥୁ ପୂରେ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧେ, ମାରପକ୍ଖେ ଅୱସ୍ସୁତେ;

ନୱସୋତାନି ତେ କାୟେ, ଯାନି ସନ୍ଦନ୍ତି ସବ୍ବଦା।

୨୮୦।

‘‘ମା ପୁରାଣଂ ଅମଞ୍ଞିତ୍ଥୋ, ମାସାଦେସି ତଥାଗତେ;

ସଗ୍ଗେପି ତେ ନ ରଜ୍ଜନ୍ତି, କିମଙ୍ଗଂ ପନ ମାନୁସେ।

୨୮୧।

‘‘ଯେ ଚ ଖୋ ବାଲା ଦୁମ୍ମେଧା, ଦୁମ୍ମନ୍ତୀ ମୋହପାରୁତା;

ତାଦିସା ତତ୍ଥ ରଜ୍ଜନ୍ତି, ମାରଖିତ୍ତମ୍ହି ବନ୍ଧନେ।

୨୮୨।

‘‘ଯେସଂ ରାଗୋ ଚ ଦୋସୋ ଚ, ଅୱିଜ୍ଜା ଚ ୱିରାଜିତା;

ତାଦୀ ତତ୍ଥ ନ ରଜ୍ଜନ୍ତି, ଛିନ୍ନସୁତ୍ତା ଅବନ୍ଧନା’’ତି। – ଗାଥା ଅଭାସି;

ତତ୍ଥ ଧୀତି ଜିଗୁଚ୍ଛନତ୍ଥେ ନିପାତୋ, ରତ୍ଥୂତି ର-କାରୋ ପଦସନ୍ଧିକରୋ, ଧୀ ଅତ୍ଥୁ ତଂ ଜିଗୁଚ୍ଛାମି ତୱ ଧିକ୍କାରୋ ହୋତୂତି ଅତ୍ଥୋ। ପୂରେତିଆଦୀନି ତସ୍ସା ଧିକ୍କାତବ୍ବଭାୱଦୀପନାନି ଆମନ୍ତନୱଚନାନି। ପୂରେତି ଅତିୱିୟ ଜେଗୁଚ୍ଛେହି ନାନାକୁଣପେହି ନାନାୱିଧଅସୁଚୀହି ସମ୍ପୁଣ୍ଣେ। ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧେତି କୁଣପପୂରିତତ୍ତା ଏୱ ସଭାୱଦୁଗ୍ଗନ୍ଧେ। ମାରପକ୍ଖେତି ଯସ୍ମା ୱିସଭାଗୱତ୍ଥୁ ଅନ୍ଧପୁଥୁଜ୍ଜନାନଂ ଅୟୋନିସୋମନସିକାରନିମିତ୍ତତାୟ କିଲେସମାରଂ ୱଡ୍ଢେତି, ଦେୱପୁତ୍ତମାରସ୍ସ ଚ ଓତାରଂ ପୱିଟ୍ଠଂ ଦେତି। ତସ୍ମା ମାରସ୍ସ ପକ୍ଖୋ ହୋତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ମାରପକ୍ଖେ’’ତି। ଅୱସ୍ସୁତେତି ସବ୍ବକାଲଂ କିଲେସାୱସ୍ସୱନେନ ତହିଂ ତହିଂ ଅସୁଚିନିସ୍ସନ୍ଦନେନ ଚ ଅୱସ୍ସୁତେ। ଇଦାନିସ୍ସା ନୱସୋତାନି ତେ କାୟେ, ଯାନି ସନ୍ଦନ୍ତି ସବ୍ବଦାତି ‘‘ଅକ୍ଖିମ୍ହା ଅକ୍ଖିଗୂଥକୋ’’ତିଆଦିନା (ସୁ॰ ନି॰ ୧୯୯) ୱୁତ୍ତଂ ଅସୁଚିନୋ ଅୱସ୍ସୱନଟ୍ଠାନଂ ଦସ୍ସେତି।

ଏୱଂ ପନ ନୱଛିଦ୍ଦଂ ଧୁୱସ୍ସୱଂ ଅସୁଚିଭରିତଂ କାୟଂ ଯଥାଭୂତଂ ଜାନନ୍ତୀ ମା ପୁରାଣଂ ଅମଞ୍ଞିତ୍ଥୋତି ପୁରାଣଂ ଅଜାନନକାଲେ ପୱତ୍ତଂ ହସିତଲପିତଂ କୀଳିତଂ ମା ମଞ୍ଞି, ‘‘ଇଦାନିପି ଏୱଂ ପଟିପଜ୍ଜିସ୍ସତୀ’’ତି ମା ଚିନ୍ତେହି। ମାସାଦେସି ତଥାଗତେତି ଯଥା ଉପନିସ୍ସୟସମ୍ପତ୍ତିୟା ପୁରିମକା ବୁଦ୍ଧସାୱକା ଆଗତା, ଯଥା ୱା ତେ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିୟା ଗତା ପଟିପନ୍ନା, ଯଥା ଚ ରୂପାରୂପଧମ୍ମାନଂ ତଥଲକ୍ଖଣଂ ତଥଧମ୍ମେ ଚ ଅରିୟସଚ୍ଚାନି ଆଗତା ଅଧିଗତା ଅୱବୁଦ୍ଧା, ତଥା ଇମେପୀତି ଏୱଂ ତଥା ଆଗମନାଦିଅତ୍ଥେନ ତଥାଗତେ ଅରିୟସାୱକେ ପକତିସତ୍ତେ ୱିୟ ଅୱଞ୍ଞାୟ କିଲେସୱସେନ ଚ ଉପସଙ୍କମମାନା ମାସାଦେସି। ଅନାସାଦେତବ୍ବତାୟ କାରଣମାହ। ସଗ୍ଗେପି ତେ ନ ରଜ୍ଜନ୍ତି, କିମଙ୍ଗଂ ପନ ମାନୁସେତି ସବ୍ବଞ୍ଞୁବୁଦ୍ଧେନାପି ଅକ୍ଖାନେନ ପରିୟୋସାପେତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେୟ୍ୟସୁଖେ ସଗ୍ଗେପି ତେ ସାୱକବୁଦ୍ଧା ନ ରଜ୍ଜନ୍ତି, ସଙ୍ଖାରେସୁ ଆଦୀନୱସ୍ସ ସୁପରିଦିଟ୍ଠତ୍ତା ରାଗଂ ନ ଜନେନ୍ତି, କିମଙ୍ଗଂ ପନ ମୀଳ୍ହରାସିସଦିସେ ମାନୁସେ କାମଗୁଣେ, ତତ୍ଥ ନ ରଜ୍ଜନ୍ତୀତି ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ ନତ୍ଥି।

ଯେ ଚ ଖୋତି ଯେ ପନ ବାଲ୍ୟସମ୍ପୟୋଗତୋ ବାଲା, ଧମ୍ମୋଜପଞ୍ଞାୟ ଅଭାୱତୋ ଦୁମ୍ମେଧା, ଅସୁଭେ ସୁଭାନୁପସ୍ସନେନ ଦୁଚିନ୍ତିତଚିନ୍ତିତାୟ ଦୁମ୍ମନ୍ତୀ, ମୋହେନ ଅଞ୍ଞାଣେନ ସବ୍ବସୋ ପଟିଚ୍ଛାଦିତଚିତ୍ତତାୟ ମୋହପାରୁତାତାଦିସା ତଥାରୂପା ଅନ୍ଧପୁଥୁଜ୍ଜନା, ତତ୍ଥ ତସ୍ମିଂ ଇତ୍ଥିସଞ୍ଞିତେ, ମାରଖିତ୍ତମ୍ହି ବନ୍ଧନେ ମାରେନ ଓଡ୍ଡିତେ ମାରପାସେ, ରଜ୍ଜନ୍ତି ରତ୍ତା ଗିଦ୍ଧା ଗଧିତା ମୁଚ୍ଛିତା ଅଜ୍ଝୋପନ୍ନା ତିଟ୍ଠନ୍ତି।

ୱିରାଜିତାତି ଯେସଂ ପନ ଖୀଣାସୱାନଂ ତେଲଞ୍ଜନରାଗୋ ୱିୟ ଦୁମ୍ମୋଚନୀୟସଭାୱୋ ରାଗୋ ସପତ୍ତୋ ୱିୟ ଲଦ୍ଧୋକାସୋ ଦୁସ୍ସନସଭାୱୋ ଦୋସୋ ଅଞ୍ଞାଣସଭାୱା ଅୱିଜ୍ଜା ଚ ଅରିୟମଗ୍ଗୱିରାଗେନ ସବ୍ବସୋ ୱିରାଜିତା ପହୀନା ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନା, ତାଦିସା ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗସତ୍ଥେନ ଛିନ୍ନଭୱନେତ୍ତିସୁତ୍ତା ତତୋ ଏୱ କତ୍ଥଚିପି ବନ୍ଧନାଭାୱତୋ ଅବନ୍ଧନା ତତ୍ଥ ତସ୍ମିଂ ଯଥାୱୁତ୍ତେ ମାରପାସେ ନ ରଜ୍ଜନ୍ତି। ଏୱଂ ଥେରୋ ତସ୍ସା ଇତ୍ଥିୟା ଧମ୍ମଂ କଥେତ୍ୱା ଗତୋ।

ନନ୍ଦକତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ଜମ୍ବୁକତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ପଞ୍ଚପଞ୍ଞାସାତିଆଦିକା ଆୟସ୍ମତୋ ଜମ୍ବୁକତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅୟମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ପୁଞ୍ଞାନି ଉପଚିନନ୍ତୋ ତିସ୍ସସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ସଦ୍ଦହନ୍ତୋ ବୋଧିରୁକ୍ଖଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ବୀଜନେନ ପୂଜେସି। ସୋ ତେନ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମେନ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ କସ୍ସପସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ସାସନେ

ପଟ୍ଟଜିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତରେନ ଉପାସକେନ କାରିତେ ଆରାମେ ଆୱାସିକୋ ହୁତ୍ୱା ୱିହରତି ତେନ ଉପଟ୍ଠୀଯମାନୋ। ଅଥେକଦିୱସଂ ଏକୋ ଖୀଣାସୱତ୍ଥେରୋ ଲୂଖଚୀୱରଧରୋ କେସୋହରଣତ୍ଥଂ ଅରଞ୍ଞତୋ ଗାମାଭିମୁଖୋ ଆଗଚ୍ଛତି, ତଂ ଦିସ୍ୱା ସୋ ଉପାସକୋ ଇରିଯାପଥେ ପସୀଦିତ୍ୱା କପ୍ପକେନ କେସମସ୍ସୂନି ଓହାରାପେତ୍ୱା ପଣୀତଭୋଜନଂ ଭୋଜେତ୍ୱା ସୁନ୍ଦରାନି ଚୀୱରାନି ଦତ୍ୱା ''ଇଧେୱ, ଭନ୍ତେ, ୱସଥା''ତି ୱସାପେତି। ତଂ ଦିସ୍ୱା ଆୱାସିକୋ ଇସ୍ସାମଚ୍ଛେରପକତୋ ଖୀଣାସୱତ୍ଥେରଂ ଆହ – ''ୱରଂ ତେ, ଭିକ୍ଖୁ, ଇମିନା ପାପୁପାସକେନ ଉପଟ୍ଠୀଯମାନସ୍ସ ଏୱଂ ଇଧ ୱସନତୋ ଅଙ୍ଗୁଲୀହି କେସେ ଲୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଅଚେଲସ୍ସ ସତୋ ଗୂଥମୁତ୍ତାହାରଜୀୱନ''ନ୍ତି। ଏୱଞ୍ଚ ପନ ୱତ୍ୱା ତାୱଦେୱ ୱଚ୍ଚକୁଟିଂ ପୱିସିତ୍ୱା ପାଯାସଂ ୱଡ୍ଢେନ୍ତୋ ୱିଯ ହତ୍ଥେନ ଗୂଥଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଯାୱଦତ୍ଥଂ ଖାଦି, ମୁତ୍ତଞ୍ଚ ପିୱି। ଇମିନା ନିଯାମେନ ଯାୱତାଯୁକଂ ଠତ୍ୱା କାଲଙ୍କତ୍ୱା ନିରଯେ ପଚ୍ଚିତ୍ୱା ପୁନ ଗୂଥମୁତ୍ତାହାରୋ ୱସିତ୍ୱା ତସ୍ସେୱ କମ୍ମସ୍ସ ୱିପାକାୱସେସେନ ମନୁସ୍ସେସୁ ଉପ୍ପନ୍ନୋପି ପଞ୍ଚ ଜାତିସତାନି ନିଗଣ୍ଠୋ ହୁତ୍ୱା ଗୂଥଭକ୍ଖୋ ଅହୋସି।

ପୁନ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ମନୁସ୍ସଯୋନିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତମାନୋପି ଅରିଯୂପୱାଦବଲେନ ଦୁଗ୍ଗତକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଥଞ୍ଞଂ ୱା ଖୀରଂ ୱା ସପ୍ପିଂ ୱା ପାଯମାନୋ, ତଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ମୁତ୍ତମେୱ ପିୱତି, ଓଦନଂ ଭୋଜିଯମାନୋ, ତଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଗୂଥମେୱ ଖାଦତି, ଏୱଂ ଗୂଥମୁତ୍ତପରିଭୋଗେନ ୱଡ୍ଢନ୍ତୋ ୱଯପ୍ପତ୍ତୋପି ତଦେୱ ପରିଭୁଞ୍ଜତି। ମନୁସ୍ସା ତତୋ ୱାରେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ପରିଚ୍ଚଜିଂସୁ। ସୋ ଞାତକେହି ପରିଚ୍ଚତ୍ତୋ ନଗ୍ଗପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ନ ନ୍ହାଯତି, ରଜୋଜଲ୍ଲଧରୋ କେସମସ୍ସୂନି ଲୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞେ ଇରିଯାପଥେ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଏକପାଦେନ ତିଟ୍ଠତି, ନିମନ୍ତନଂ ନ ସାଦିଯତି, ମାସୋପୱାସଂ ଅଧିଟ୍ଠାଯ ପୁଞ୍ଞତ୍ଥିକେହି ଦିନ୍ନଂ ଭୋଜନଂ ମାସେ ମାସେ ଏକୱାରଂ କୁସଗ୍ଗେନ ଗହେତ୍ୱା ଦିୱା ଜିୱ୍ହଗ୍ଗେନ ଲେହତି, ରତ୍ତିଯଂ ପନ ''ଅଲ୍ଲଗୂଥଂ ସପ୍ପାଣକ''ନ୍ତି ଅଖାଦିତ୍ୱା ସୁକ୍ଖଗୂଥମେୱ ଖାଦତି, ଏୱଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ପଞ୍ଚପଞ୍ଞାସୱସ୍ସାନି ୱୀତିୱତ୍ତାନି ମହାଜନୋ ''ମହାତପୋ ପରମପ୍ପିଚ୍ଛୋ''ତି ମଞ୍ଞମାନୋ ତନ୍ନିନ୍ନୋ ତପ୍ପୋଣୋ ଅହୋସି।

ଅଥ ଭଗୱା ତସ୍ସ ହଦଯବ୍ଭନ୍ତରେ ଘଟେ ପଦୀପଂ ୱିଯ ଅରହତ୍ତୂପନିସ୍ସଯଂ ପଜ୍ଜଲନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ସଯମେୱ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା, ଏହିଭିକ୍ଖୂପସମ୍ପଦାଯ ଲଦ୍ଧୂପସମ୍ପଦଂ ୱିପସ୍ସନଂ ଉସ୍ସୁକ୍କାପେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠାପେସି। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ। ୱିତ୍ଥାରୋ ପନ ଧମ୍ମପଦେ ''ମାସେ ମାସେ କୁସଗ୍ଗେନା''ତି ଗାଥାୱଣ୍ଣନାଯ (ଧ। ପ। ଅଟ୍ଠ। ୧।ଜମ୍ବୁକତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ) ୱୁତ୍ତନଯେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅରହତ୍ତେ ପନ ପତିଟ୍ଠିତୋ ପରିନିବ୍ବାନକାଲେ ''ଆଦିତୋ ମିଚ୍ଛା ପଟିପଜ୍ଜିତ୍ୱାପି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ନିସ୍ସାଯ ସାୱକେନ ଅଧିଗନ୍ତବ୍ବଂ ମଯା ଅଧିଗତ''ନ୍ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ –

୨୮୩।

''ପଞ୍ଚପଞ୍ଞାସୱସ୍ସାନି, ରଜୋଜଲ୍ଲମଧାରଯିଂ;

ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ମାସିକଂ ଭତ୍ତଂ, କେସମସ୍ସୁଂ ଅଲୋଚଯିଂ।

୨୮୪।

''ଏକପାଦେନ ଅଟ୍ଠାସିଂ, ଆସନଂ ପରିୱଜ୍ଜଯିଂ;

ସୁକ୍ଖଗୂଥାନି ଚ ଖାଦିଂ, ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ନ ସାଦିଯିଂ।

୨୮୫।

''ଏତାଦିସଂ କରିତ୍ୱାନ, ବହୁଂ ଦୁଗ୍ଗତିଗାମିନଂ;

ୱୁଯ୍ହମାନୋ ମହୋଘେନ, ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣମାଗମଂ।

୨୮୬।

''ସରଣଗମନଂ ପସ୍ସ, ପସ୍ସ ଧମ୍ମସୁଧମ୍ମତଂ;

ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା ଅନୁପ୍ପତ୍ତା, କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି। –

ଇମା ଚତସ୍ସୋ ଗାଥା ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ପଞ୍ଚପଞ୍ଞାସୱସ୍ସାନି, ରଜୋଜଲ୍ଲମଧାରଯିନ୍ତି ନଗ୍ଗପବ୍ବଜ୍ଜୂପଗମନେନ ନ୍ହାନପଟିକ୍ଖେପତୋ ପଞ୍ଚାଧିକାନି ପଞ୍ଞାସୱସ୍ସାନି ସରୀରେ ଲଗ୍ଗଂ ଆଗନ୍ତୁକରେଣୁସଙ୍ଖାତଂ ରଜୋ, ସରୀରମଲସଙ୍ଖାତଂ ଜଲ୍ଲଞ୍ଚ କାଯେନ ଧାରେସିଂ। ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ମାସିକଂ ଭତ୍ତନ୍ତି ରତ୍ତିଯଂ ଗୂଥଂ ଖାଦନ୍ତୋ ଲୋକୱଞ୍ଚନତ୍ଥଂ ମାସୋପୱାସିକୋ ନାମ ହୁତ୍ୱା ପୁଞ୍ଞତ୍ଥିକେହି ଦିନ୍ନଂ ଭୋଜନଂ ମାସେ ମାସେ ଏକୱାରଂ ଜିୱ୍ହଗ୍ଗେ ପଠନୱସେନ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ଅଲୋଚଯିନ୍ତି ତାଦିସଛାରିକାପକ୍ଖେପେନ ସିଥିଲମୂଲଂ କେସମସ୍ସୁଂ ଅଙ୍ଗୁଲୀହି ଲୁଞ୍ଚାପେସିଂ।

ଏକପାଦେନଅଟ୍ଠାସିଂ, ଆସନଂ ପରିୱଜ୍ଜଯିନ୍ତି ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ଆସନଂ ନିସଜ୍ଜଂ ପରିୱଜ୍ଜେସିଂ, ତିଟ୍ଠନ୍ତୋ ଚ ଉଭୋ ହତ୍ଥେ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଏକେନେୱ ପାଦେନ ଅଟ୍ଠାସିଂ। ଉଦ୍ଦେସନ୍ତି ନିମନ୍ତନଂ। ଉଦିସ୍ସକତନ୍ତି କେଚି। ନ ସାଦିଯିନ୍ତି ନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିଂ ପଟିକ୍ଖିପିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏତାଦିସଂ କରିତ୍ୱାନ, ବହୁଂ ଦୁଗ୍ଗତିଗାମିନନ୍ତି ଏତାଦିସଂ ଏୱରୂପଂ ୱିପାକନିବ୍ବତ୍ତନକଂ ଦୁଗ୍ଗତିଗାମିନଂ ବହୁଂ ପାପକମ୍ମଂ ପୁରିମଜାତୀସୁ ଇଧ ଚ କତ୍ୱା ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା। ୱୁଯ୍ହମାନୋମହୋଘେନାତି କାମୋଘାଦିନା ମହତା ଓଘେନ ୱିସେସତୋ ଦିଟ୍ଠୋଘେନ ଅପାଯସମୁଦ୍ଦଂ ପତିଆକଡ୍ଢିଯମାନୋ, ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣମାଗମନ୍ତି ତାଦିସେନ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମଚ୍ଛିଦ୍ଦେନ କିଚ୍ଛେନ ମନୁସ୍ସତ୍ତଭାୱଂ ଲଭିତ୍ୱା ଇଦାନି ପୁଞ୍ଞବଲେନ ବୁଦ୍ଧଂ ‘‘ସରଣ’’ନ୍ତି ଆଗମାସିଂ, ‘‘ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା’’ତି ଅୱେଚ୍ଚପସାଦେନ ସତ୍ଥରି ପସୀଦିଂ। ସରଣଗମନଂ ପସ୍ସ, ପସ୍ସ ଧମ୍ମସୁଧମ୍ମତନ୍ତି ଆଯତନଗତଂ ମମ ସରଣଗମନଂ ପସ୍ସ, ପସ୍ସ ସାସନଧମ୍ମସ୍ସ ଚ ସୁଧମ୍ମତଂ ଯୋହଂ ତଥାମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନୋପି ଏକୋୱାଦେନେୱ ସତ୍ଥାରା ଏଦିସଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ସମ୍ପାପିତୋ। ‘‘ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା’’ତିଆଦିନା ତଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତି ତେନାହ (ଅପ। ଥେର ୨।୪୬।୧୭-୨୧) –

‘‘ତିସ୍ସସ୍ସାହଂ ଭଗୱତୋ, ବୋଧିରୁକ୍ଖମୱନ୍ଦିଯଂ;

ପଗ୍ଗଯ୍ହ ବୀଜନିଂ ତତ୍ଥ, ସୀହାସନମବୀଜହଂ।

‘‘ଦ୍ୱେନୱୁତେ ଇତୋ କପ୍ପେ, ସୀହାସନମବୀଜହଂ;

ଦୁଗ୍ଗତିଂ ନାଭିଜାନାମି, ବୀଜନାଯ ଇଦଂ ଫଲଂ।

‘‘କିଲେସା ଝାପିତା ମଯ୍ହଂ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି।

ଜମ୍ବୁକତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ସେନକତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ସ୍ୱାଗତଂ ୱତାତିଆଦିକା ଆଯସ୍ମତୋ ସେନକତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅଯମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ପୁଞ୍ଞାନି ଉପଚିନନ୍ତୋ ସିଖିସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ଏକଦିୱସଂ ସତ୍ଥାରଂ ଦିସ୍ୱା ପସନ୍ନମାନସୋ ମୋରହତ୍ଥେନ ଭଗୱନ୍ତଂ ପୂଜେସି। ସୋ ତେନ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମେନ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଉରୁୱେଲକସ୍ସପତ୍ଥେରସ୍ସ ଭଗିନିଯା କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ନିବ୍ବତ୍ତି, ସେନକୋତିସ୍ସ ନାମଂ ଅହୋସି। ସୋ ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ୱିଜ୍ଜାସିପ୍ପେସୁ ନିପ୍ଫତ୍ତିଂ ଗତୋ ଘରାୱାସଂ ୱସତି। ତେନ ଚ ସମଯେନ ମହାଜନୋ ସଂୱଚ୍ଛରେ ସଂୱଚ୍ଛରେ ଫଗ୍ଗୁନମାସେ ଉତ୍ତରଫଗ୍ଗୁନନକ୍ଖତ୍ତେ ଉସ୍ସୱଂ ଅନୁଭୱନ୍ତୋ ଗଯାଯଂ ତିତ୍ଥାଭିସେକଂ କରୋତି। ତେନ ତଂ ଉସ୍ସୱଂ ‘‘ଗଯାଫଗ୍ଗୂ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଅଥ ଭଗୱା ତାଦିସେ ଉସ୍ସୱଦିୱସେ ୱେନେଯ୍ୟାନୁକମ୍ପାଯ ଗଯାତିତ୍ଥସମୀପେ ୱିହରତି, ମହାଜନୋପି ତିତ୍ଥାଭିସେକାଧିପ୍ପାଯେନ ତତୋ ତତୋ ତଂ ଠାନଂ ଉପଗଚ୍ଛତି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ସେନକୋପି ତିତ୍ଥାଭିସେକତ୍ଥଂ ତଂ ଠାନଂ ଉପଗତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାଯ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ନଚିରସ୍ସେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ। ଥେର ୨।୪୬।୯-୧୬) –

‘‘ମୋରହତ୍ଥଂ ଗହେତ୍ୱାନ, ଉପେସିଂ ଲୋକନାଯକଂ;

ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ ସୁମନୋ, ମୋରହତ୍ଥମଦାସହଂ।

‘‘ଇମିନା ମୋରହତ୍ଥେନ, ଚେତନାପଣିଧୀହି ଚ;

ନିବ୍ବାୟିଂସୁ ତୟୋ ଅଗ୍ଗୀ, ଲଭାମି ୱିପୁଲଂ ସୁଖଂ।

‘‘ଅହୋ ବୁଦ୍ଧୋ ଅହୋ ଧମ୍ମୋ, ଅହୋ ନୋ ସତ୍ଥୁସମ୍ପଦା;

ଦତ୍ୱାନହଂ ମୋରହତ୍ଥଂ, ଲଭାମି ୱିପୁଲଂ ସୁଖଂ।

‘‘ତିୟଗ୍ଗୀ ନିବ୍ବୁତା ମୟ୍ହଂ, ଭୱା ସବ୍ବେ ସମୂହତା;

ସବ୍ବାସୱା ପରିକ୍ଖୀଣା, ନତ୍ଥି ଦାନି ପୁନବ୍ଭୱୋ।

‘‘ଏକତିଂସେ ଇତୋ କପ୍ପେ, ଯଂ ଦାନମଦଦିଂ ତଦା;

ଦୁଗ୍ଗତିଂ ନାଭିଜାନାମି, ମୋରହତ୍ଥସ୍ସିଦଂ ଫଲଂ।

‘‘କିଲେସା ଝାପିତା ମୟ୍ହଂ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି।

ଅରହତ୍ତଂ ପନ ପତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପଟିପତ୍ତିଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ସଞ୍ଜାତସୋମନସ୍ସୋ ଉଦାନୱସେନ –

୨୮୭।

‘‘ସ୍ୱାଗତଂ ୱତ ମେ ଆସି, ଗୟାୟଂ ଗୟଫଗ୍ଗୁୟା;

ଯଂ ଅଦ୍ଦସାସିଂ ସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ, ଦେସେନ୍ତଂ ଧମ୍ମମୁତ୍ତମଂ।

୨୮୮।

‘‘ମହପ୍ପଭଂ ଗଣାଚରିୟଂ, ଅଗ୍ଗପତ୍ତଂ ୱିନାୟକଂ;

ସଦେୱକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ, ଜିନଂ ଅତୁଲଦସ୍ସନଂ।

୨୮୯।

‘‘ମହାନାଗଂ ମହାୱୀରଂ, ମହାଜୁତିମନାସୱଂ;

ସବ୍ବାସୱପରିକ୍ଖୀଣଂ, ସତ୍ଥାରମକୁତୋଭୟଂ।

୨୯୦।

‘‘ଚିରସଙ୍କିଲିଟ୍ଠଂ ୱତ ମଂ, ଦିଟ୍ଠିସନ୍ଦାନବନ୍ଧିତଂ;

ୱିମୋଚୟି ସୋ ଭଗୱା, ସବ୍ବଗନ୍ଥେହି ସେନକ’’ନ୍ତି। –

ଚତସ୍ସୋ ଗାଥା ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ସ୍ୱାଗତଂ ୱତ ମେ ଆସୀତି ମଯା ସୁଟ୍ଠୁ ଆଗତଂ ୱତ ଆସି। ମମ ୱା ସୁନ୍ଦରଂ ୱତ ଆଗମନଂ ଆସି। ଗଯାଯନ୍ତି ଗଯାତିତ୍ଥସମୀପେ। ଗଯଫଗ୍ଗୁଯାତି ''ଗଯାଫଗ୍ଗୂ''ତି ଲଦ୍ଧୱୋହାରେ ଫଗ୍ଗୁନମାସସ୍ସ ଉତ୍ତରଫଗ୍ଗୁନୀନକ୍ଖତ୍ତେ। ''ଯ''ନ୍ତିଆଦି ସ୍ୱାଗତଭାୱସ୍ସ କାରଣଦସ୍ସନଂ। ତତ୍ଥ ଯନ୍ତି ଯସ୍ମା। ଅଦ୍ଦସାସିନ୍ତି ଅଦ୍ଦକ୍ଖିଂ। ସମ୍ବୁଦ୍ଧନ୍ତି ସମ୍ମା ସାମଂ ସବ୍ବଧମ୍ମାନଂ ବୁଦ୍ଧତ୍ତା ସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ। ଦେସେନ୍ତଂ ଧମ୍ମମୁତ୍ତମନ୍ତି ଉତ୍ତମଂ ଅଗ୍ଗଂ ସବ୍ବସେଟ୍ଠଂ ଏକନ୍ତନିଯ୍ୟାନିକଂ ଧମ୍ମଂ ୱେନେଯ୍ୟଜ୍ଝାସଯାନୁରୂପଂ ଭାସନ୍ତଂ।

ମହପ୍ପଭନ୍ତି ମହତିଯା ସରୀରପ୍ପଭାଯ ଞାଣପ୍ପଭାଯ ଚ ସମନ୍ନାଗତଂ। ଗଣାଚରିଯନ୍ତି ଭିକ୍ଖୁପରିସାଦୀନଂ ଗଣାନଂ ଉତ୍ତମେନ ଦମଥେନ ଆଚାରସିକ୍ଖାପନେନ ଗଣାଚରିଯଂ। ଅଗ୍ଗଭୂତାନଂ ସୀଲାଦୀନଂ ଗୁଣାନଂ ଅଧିଗମେନ ଅଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତଂ। ଦେୱମନୁସ୍ସାଦୀନଂ ପରମେନ ୱିନଯେନ ୱିନଯନତୋ, ସଯଂ ନାଯକରହିତତ୍ତା ଚ ୱିନାଯକଂ। କେନଚି ଅନଭିଭୂତୋ ହୁତ୍ୱା ସକଲଂ ଲୋକଂ ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ଠିତତ୍ତା, ପଞ୍ଚନ୍ନମ୍ପି ମାରାନଂ ଜିତତ୍ତା ଚ ସଦେୱକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ଜିନଂ ସଦେୱକେ ଲୋକେ ଅଗ୍ଗଜିନଂ, ବାତ୍ତିଂସୱରମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣଅସୀତିଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନାଦିପଟିମଣ୍ଡିତରୂପକାଯତାଯ ଦସବଲଚତୁୱେସାରଜ୍ଜାଦିଗୁଣପଟିମଣ୍ଡିତଧମ୍ମକାଯତାଯ ଚ ସଦେୱକେନ ଲୋକେନ ଅପରିମେଯ୍ୟଦସ୍ସନତାଯ ଅସଦିସଦସ୍ସନତାଯ ଚ ଅତୁଲଦସ୍ସନଂ।

ଗତିବଲପରକ୍କମାଦିସମ୍ପତ୍ତିଯା ମହାନାଗସଦିସତ୍ତା, ନାଗେସୁପି ଖୀଣାସୱେସୁ ମହାନୁଭାୱତାଯ ଚ ମହାନାଗଂ। ମାରସେନାୱିମଥନତୋ ମହାୱିକ୍କନ୍ତତାଯ ଚ ମହାୱୀରଂ। ମହାଜୁତିନ୍ତି ମହାପତାପଂ ମହାତେଜନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ନତ୍ଥି ଏତସ୍ସ ଚତ୍ତାରୋପି ଆସୱାତି ଅନାସୱଂ। ସବ୍ବେ ଆସୱା ସୱାସନା ପରିକ୍ଖୀଣା ଏତସ୍ସାତି ସବ୍ବାସୱପରିକ୍ଖୀଣଂ। କାମଂ ସାୱକବୁଦ୍ଧା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ଚ ଖୀଣାସୱାୱ, ସବ୍ବଞ୍ଞୁବୁଦ୍ଧା ଏୱ ପନ ସୱାସନେ ଆସୱେ ଖେପେନ୍ତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ''ଅନାସୱ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ପୁନ ''ସବ୍ବାସୱପରିକ୍ଖୀଣ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ''ସବ୍ବେ ଆସୱା ସୱାସନା ପରିକ୍ଖୀଣା ଏତସ୍ସାତି ସବ୍ବାସୱପରିକ୍ଖୀଣ''ନ୍ତି। ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକସମ୍ପରାଯିକପରମତ୍ଥେହି ଯଥାରହଂ ୱେନେଯ୍ୟାନଂ ଅନୁସାସନତୋ ସତ୍ଥାରଂ, ଚତୁୱେସାରଜ୍ଜୱିସାରଦତାଯ କୁତୋଚିପି ଭଯାଭାୱତୋ ଅକୁତୋଭଯଂ, ଏୱରୂପଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ଯଂ ଯସ୍ମା ଅଦ୍ଦସାସିଂ, ତସ୍ମା ସ୍ୱାଗତଂ ୱତ ମେ ଆସୀତି ଯୋଜନା।

ଇଦାନି ସତ୍ଥୁ ଦସ୍ସନେନ ଅତ୍ତନା ଲଦ୍ଧଗୁଣଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଚତୁତ୍ଥଂ ଗାଥମାହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – କଞ୍ଜିଯପୁଣ୍ଣଲାବୁ ୱିଯ ତକ୍କଭରିତଚାଟି ୱିଯ ୱସାପୀତପିଲୋତିକା ୱିଯ ଚ ସଂକିଲେସୱତ୍ଥୂହି ଅନମତଗ୍ଗେ ସଂସାରେ ଚିରକାଲଂ ସଂକିଲିଟ୍ଠଂ। ଗଦ୍ଦୁଲବନ୍ଧିତଂ ୱିଯ ଥମ୍ଭେ ସାରମେଯଂ ସକ୍କାଯଥମ୍ଭେ ଦିଟ୍ଠିସନ୍ଦାନେନ, ଦିଟ୍ଠିବନ୍ଧନେନ ବନ୍ଧିତଂ ବଦ୍ଧଂ, ତତୋ ୱିମୋଚେନ୍ତୋ ଚ ଅଭିଜ୍ଝାଦୀହି ସବ୍ବଗନ୍ଥେ ହି ମଂ ସେନକଂ ଅରିଯମଗ୍ଗହତ୍ଥେନ, ୱିମୋଚଯି ୱତ ସୋ ଭଗୱା ମଯ୍ହଂ ସତ୍ଥାତି ଭଗୱତି ଅଭିପ୍ପସାଦଂ ପୱେଦେତି।

ସେନକତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ସମ୍ଭୂତତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଯୋ ଦନ୍ଧକାଲେତିଆଦିକା ଆଯସ୍ମତୋ ସମ୍ଭୂତତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅଯମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ପୁଞ୍ଞାନି କରୋନ୍ତୋ ବୁଦ୍ଧସୁଞ୍ଞେ ଲୋକେ ଚନ୍ଦଭାଗାଯ ନଦିଯା ତୀରେ କିନ୍ନରଯୋନିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତୋ। ଏକଦିୱସଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଂ ଦିସ୍ୱା ପସନ୍ନମାନସୋ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା କତଞ୍ଜଲୀ ଅଜ୍ଜୁନପୁପ୍ଫେହି ପୂଜଂ ଅକାସି। ସୋ ତେନ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମେନ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ସମ୍ଭୂତୋତି ଲଦ୍ଧନାମୋ ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ଭଗୱତୋ ପରିନିବ୍ବାନସ୍ସ ପଚ୍ଛା ଧମ୍ମଭଣ୍ଡାଗାରିକସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ। ଥେର ୨।୫୨।୨୮-୩୬) –

''ଚନ୍ଦଭାଗାନଦୀତୀରେ, ଅହୋସିଂ କିନ୍ନରୋ ତଦା;

ଅଦ୍ଦସଂ ୱିରଜଂ ବୁଦ୍ଧଂ, ସଯମ୍ଭୁଂ ଅପରାଜିତଂ।

''ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ ସୁମନୋ, ୱେଦଜାତୋ କତଞ୍ଜଲୀ;

ଗହେତ୍ୱା ଅଜ୍ଜୁନଂ ପୁପ୍ଫଂ, ସଯମ୍ଭୁଂ ଅଭିପୂଜଯିଂ।

‘‘ତେନ କମ୍ମେନ ସୁକତେନ, ଚେତନାପଣିଧୀହି ଚ;

ଜହିତ୍ୱା କିନ୍ନରଂ ଦେହଂ, ତାୱତିଂସମଗଚ୍ଛହଂ।

‘‘ଛତ୍ତିସକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଦେୱିନ୍ଦୋ, ଦେୱରଜ୍ଜମକାରୟିଂ;

ଦସକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଚକ୍କୱତ୍ତୀ, ମହାରଜ୍ଜମକାରୟିଂ।

‘‘ପଦେସରଜ୍ଜଂ ୱିପୁଲଂ, ଗଣନାତୋ ଅସଙ୍ଖିୟଂ;

ସୁଖେତ୍ତେ ୱପ୍ପିତଂ ବୀଜଂ, ସୟମ୍ଭୁମ୍ହି ଅହୋ ମମ।

‘‘କୁସଲଂ ୱିଜ୍ଜତେ ମୟ୍ହଂ, ପବ୍ବଜିଂ ଅନଗାରିୟଂ;

ପୂଜାରହୋ ଅହଂ ଅଜ୍ଜ, ସକ୍ୟପୁତ୍ତସ୍ସ ସାସନେ।

‘‘କିଲେସା ଝାପିତା ମୟ୍ହଂ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି।

ଅରହତ୍ତଂ ପନ ପତ୍ୱା ୱିମୁତ୍ତିସୁଖେନ ୱିହରନ୍ତୋ ୱସ୍ସସତପରିନିବ୍ବୁତେ ଭଗୱତି ୱେସାଲିକେସୁ ୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତକେସୁ ଦସ ୱତ୍ଥୂନି ପଗ୍ଗୟ୍ହ ଠିତେସୁ କାକଣ୍ଡକପୁତ୍ତେନ ୟସତ୍ଥେରେନ ଉସ୍ସାହିତେହି ସତ୍ତସତେହି ଖୀଣାସୱେହି ତଂ ଦିଟ୍ଠିଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତେହି ଧମ୍ମୱିନୟସଙ୍ଗହେ କତେ ତେସଂ ୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତକାନଂ ଉଦ୍ଧମ୍ମୌଦ୍ୱିନୟଦୀପନେ ଧମ୍ମସଂୱେଗେନ ଥେରୋ –

୨୯୧।

‘‘ୟୋ ଦନ୍ଧକାଲେ ତରତି, ତରଣୀୟେ ଚ ଦନ୍ଧୟେ;

ଅୟୋନିସଂୱିଧାନେନ, ବାଲୋ ଦୁକ୍ଖଂ ନିଗଚ୍ଛତି।

୨୯୨।

‘‘ତସ୍ସତ୍ଥା ପରିହାୟନ୍ତି, କାଳପକ୍ଖେୱ ଚନ୍ଦିମା;

ଆୟସକ୍ୟଞ୍ଚ ପପ୍ପୋତି, ମିତ୍ତେହି ଚ ୱିରୁଜ୍ଝତି।

୨୯୩।

‘‘ୟୋ ଦନ୍ଧକାଲେ ଦନ୍ଧେତି, ତରଣୀୟେ ଚ ତାରୟେ;

ୟୋନିସୋ ସଂୱିଧାନେନ, ସୁଖଂ ପପ୍ପୋତି ପଣ୍ଡିତୋ।

୨୯୪।

‘‘ତସ୍ସତ୍ଥା ପରିପୂରେନ୍ତି, ସୁକ୍କପକ୍ଖେୱ ଚନ୍ଦିମା;

ୟସୋ କିତ୍ତିଞ୍ଚ ପପ୍ପୋତି, ମିତ୍ତେହି ନ ୱିରୁଜ୍ଝତୀ’’ତି। –

ଇମା ଗାଥା ଭଣନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକାସି।

ତତ୍ଥ ଯୋ ଦନ୍ଧକାଲେ ତରତୀତି କିସ୍ମିଞ୍ଚି କତ୍ତବ୍ବୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ – ‘‘କପ୍ପତି ନୁ ଖୋ, ନ ନୁ ଖୋ କପ୍ପତୀ’’ତି ୱିନଯକୁକ୍କୁଚ୍ଚେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଯାୱ ୱିଯତ୍ତିଂ ୱିନଯଧରଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତଂ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ନ ୱିନୋଦେତି, ତାୱ ଦନ୍ଧକାଲେ ତସ୍ସ କିଚ୍ଚସ୍ସ ଦନ୍ଧାଯିତତ୍ତସମଯେ ତରତି ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ୱୀତିକ୍କମଂ କରୋତି। ତରଣୀଯେ ଚ ଦନ୍ଧଯେତି ଗହଟ୍ଠସ୍ସ ତାୱ ସରଣଗମନସୀଲସମାଦାନାଦିକେ, ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ୱତ୍ତପଟିପତ୍ତିକରଣାଦିକେ ସମଥୱିପସ୍ସନାନୁଯୋଗେ ଚ ତରିତବ୍ବେ ସମ୍ପତ୍ତେ ସୀଘଂ ତଂ କିଚ୍ଚଂ ଅନନୁଯୁଞ୍ଜିତ୍ୱା – ‘‘ଆଗମନମାସେ ପକ୍ଖେ ୱା କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଦନ୍ଧାଯେଯ୍ଯ, ତଂ କିଚ୍ଚଂ ଅକରୋନ୍ତୋୱ କାଲଂ ୱୀତିନାମେଯ୍ଯ। ଅଯୋନିସୋୱିଧାନେନାତି ଏୱଂ ଦନ୍ଧାଯିତବ୍ବେ ତରନ୍ତୋ ତରିତବ୍ବେ ଚ ଦନ୍ଧାଯନ୍ତୋ ଅନୁପାଯସଂୱିଧାନେନ ଉପାଯସଂୱିଧାନାଭାୱେନ ବାଲୋ, ମନ୍ଦବୁଦ୍ଧିକୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ, ସମ୍ପତି ଆଯତିଞ୍ଚ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନତ୍ଥଂ ପାପୁଣାତି।

ତସ୍ସତ୍ଥା ପରିହାଯନ୍ତୀତି ତସ୍ସ ତଥାରୂପସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକାଦିଭେଦା ଅତ୍ଥା କାଳପକ୍ଖେ ଚନ୍ଦିମା ୱିଯ, ପରିହାଯନ୍ତି ଦିୱସେ ଦିୱସେ ପରିକ୍ଖଯଂ ପରିଯାଦାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ‘‘ଅସୁକୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅସ୍ସଦ୍ଧୋ ଅପ୍ପସନ୍ନୋ କୁସୀତୋ ହୀନୱୀରିଯୋ’’ତିଆଦିନା। ଆଯସକ୍କଂ ୱିଞ୍ଞୂହି ଗରହିତବ୍ବତଂ ପପ୍ପୋତି ପାପୁଣାତି। ମିତ୍ତେହି ଚ ୱିରୁଜ୍ଝତୀତି ‘‘ଏୱଂ ପଟିପଜ୍ଜ, ମା ଏୱଂ ପଟିପଜ୍ଜା’’ତି ଓୱାଦଦାଯକେହି କଲ୍ଯାଣମିତ୍ତେହି ‘‘ଅୱଚନୀଯା ମଯ’’ନ୍ତି ଓୱାଦସ୍ସ ଅନାଦାନେନେୱ ୱିରୁଦ୍ଧୋ ନାମ ହୋତି।

ସେସଗାଥାଦ୍ୱଯସ୍ସ ୱୁତ୍ତୱିପରିଯାଯେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। କେଚି ପନେତ୍ଥ – ‘‘ତରତି ଦନ୍ଧଯେ’’ତିପଦାନଂ ଅତ୍ଥଭାୱେନ ଭାୱନାଚିତ୍ତସ୍ସ ପଗ୍ଗହନିଗ୍ଗହେ ଉଦ୍ଧରନ୍ତି। ତଂ ପଚ୍ଛିମଗାଥାସୁ ଯୁଜ୍ଜତି। ପୁରିମା ହି ଦ୍ୱେ ଗାଥା ପବ୍ବଜିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଚରିତବ୍ବଂ ସମଣଧମ୍ମଂ ଅକତ୍ୱା କୁକ୍କୁଚ୍ଚପକତତାଯ ଦସ ୱସ୍ସାନି ଦୀପେତ୍ୱା ସଙ୍ଘେନ ନିକ୍କଡ୍ଢିତେ ୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତକେ ସନ୍ଧାଯ ଥେରେନ ୱୁତ୍ତା। ପଚ୍ଛିମା ପନ ଅତ୍ତସଦିସେ ସମ୍ମା ପଟିପନ୍ନେ ସକତ୍ଥଂ ନିପ୍ଫାଦେତ୍ୱା ଠିତେତି।

ସମ୍ଭୂତତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ରାହୁଲତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଉଭଯେନାତିଆଦିକା ଆଯସ୍ମତୋ ରାହୁଲତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅଯମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ପୁଞ୍ଞାନି ଉପଚିନନ୍ତୋ ପଦୁମୁତ୍ତରସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସିକ୍ଖାକାମାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ସଯମ୍ପି ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେତ୍ୱା ସେନାସନୱିସୋଧନୱିଜ୍ଜୋତନାଦିକଂ ଉଳାରଂ ପୁଞ୍ଞଂ କତ୍ୱା ପଣିଧାନମକାସି। ସୋ ତତୋ ଚୱିତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ଅମ୍ହାକଂ ବୋଧିସତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଯସୋଧରାଯ ଦେୱିଯା କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ରାହୁଲୋତି ଲଦ୍ଧନାମୋ ମହତା ଖତ୍ତିଯପରିୱାରେନ ୱଡ୍ଢି, ତସ୍ସ ପବ୍ବଜ୍ଜାୱିଧାନଂ ଖନ୍ଧକେ (ମହାୱ। ୧୦୫) ଆଗତମେୱ। ସୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଅନେକେହି ସୁତ୍ତପଦେହି ସୁଲଦ୍ଧୋୱାଦୋ ପରିପକ୍କଞାଣୋ ୱିପସ୍ସନଂ ଉସ୍ସୁକ୍କାପେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ। ଥେର ୧।୨।୬୮-୮୫) –

‘‘ପଦୁମୁତ୍ତରସ୍ସ ଭଗୱତୋ, ଲୋକଜେଟ୍ଠସ୍ସ ତାଦିନୋ;

ସତ୍ତଭୂମମ୍ହି ପାସାଦେ, ଆଦାସଂ ସନ୍ଥରିଂ ଅହଂ।

‘‘ଖୀଣାସୱସହସ୍ସେହି, ପରିକିଣ୍ଣୋ ମହାମୁନି;

ଉପାଗମି ଗନ୍ଧକୁଟିଂ, ଦ୍ୱିପଦିନ୍ଦୋ ନରାସଭୋ।

‘‘ୱିରୋଚେନ୍ତୋ ଗନ୍ଧକୁଟିଂ, ଦେୱଦେୱୋ ନରାସଭୋ;

ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ଠିତୋ ସତ୍ଥା, ଇମା ଗାଥା ଅଭାସଥ।

‘‘ଯେନାଯଂ ଜୋତିତା ସେଯ୍ଯା, ଆଦାସୋୱ ସୁସନ୍ଥତୋ;

ତମହଂ କିତ୍ତଯିସ୍ସାମି, ସୁଣାଥ ମମ ଭାସତୋ।

‘‘ସୋଣ୍ଣମୟା ରୂପିମୟା, ଅଥୋ ୱେଳୁରିୟାମୟା;

ନିଦ୍ଦିସ୍ସନ୍ତି ପାସାଦା, ଯେ କେଚି ମନସୋ ପିୟା।

‘‘ଚତୁସଟ୍ଠିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଦେୱିନ୍ଦୋ, ଦେୱରଜ୍ଜଂ କରିସ୍ସତି;

ସହସ୍ସକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଚକ୍କୱତ୍ତୀ, ଭୱିସ୍ସତି ଅନନ୍ତରା।

‘‘ଏକୱୀସତିକପ୍ପମ୍ହି, ୱିମଲୋ ନାମ ଖତ୍ତିୟୋ;

ଚାତୁରନ୍ତୋ ୱିଜିତାୱୀ, ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘ନଗରଂ ରେଣୁୱତୀ ନାମ, ଇଟ୍ଠକାହି ସୁମାପିତଂ;

ଆୟାମତୋ ତୀଣି ସତଂ, ଚତୁରସ୍ସସମାୟୁତଂ।

‘‘ସୁଦସ୍ସନୋ ନାମ ପାସାଦୋ, ୱିସ୍ସକମ୍ମେନ ମାପିତୋ;

କୂଟାଗାରୱରୂପେତୋ, ସତ୍ତରତନଭୂସିତୋ।

‘‘ଦସସଦ୍ଦାୱିୱିତ୍ତଂ ତଂ, ୱିଜ୍ଜାଧରସମାକୁଲଂ;

ସୁଦସ୍ସନଂୱ ନଗରଂ, ଦେୱତାନଂ ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘ପଭା ନିଗ୍ଗଚ୍ଛତେ ତସ୍ସ, ଉଗ୍ଗଚ୍ଛନ୍ତେୱ ସୂରିୟେ;

ୱିରୋଚେସ୍ସତି ତଂ ନିଚ୍ଚଂ, ସମନ୍ତା ଅଟ୍ଠୟୋଜନଂ।

‘‘କପ୍ପସତସହସ୍ସମ୍ହି, ଓକ୍କାକକୁଲସମ୍ଭୱୋ;

ଗୋତମୋ ନାମ ଗୋତ୍ତେନ, ସତ୍ଥା ଲୋକେ ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘ତୁସିତା ସୋ ଚୱିତ୍ୱାନ, ସୁକ୍କମୂଲେନ ଚୋଦିତୋ;

ଗୋତମସ୍ସ ଭଗୱତୋ, ଅତ୍ରଜୋ ସୋ ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘ସଚେୱସେୟ୍ୟ ଅଗାରଂ, ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଭୱେୟ୍ୟ ସୋ;

ଅଟ୍ଠାନମେତଂ ଯଂ ତାଦୀ, ଅଗାରେ ରତିମଜ୍ଝଗା।

‘‘ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅଗାରମ୍ହା, ପଦ୍ବଜିସ୍ସତି ସୁବ୍ବତୋ;

ରାହୁଲୋ ନାମ ନାମେନ, ଅରହା ସୋ ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘କିକୀୱ ଅଣ୍ଡଂ ରକ୍ଖେୟ୍ୟ, ଚାମରୀ ୱିୟ ୱାଲଧିଂ;

ନିପକୋ ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋ, ମମଂ ରକ୍ଖି ମହାମୁନି।

‘‘ତସ୍ସାହଂ ଧମ୍ମମଞ୍ଞାଯ, ୱିହାସିଂ ସାସନେ ରତୋ;

ସବ୍ବାସୱେ ପରିଞ୍ଞାଯ, ୱିହରାମି ଅନାସୱୋ।

‘‘କିଲେସା ଝାପିତା ମଯ୍ହଂ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି।

ଅରହତ୍ତଂ ପନ ପତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପଟିପତ୍ତିଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋନ୍ତୋ –

୨୯୫।

‘‘ଉଭଯେନେୱ ସମ୍ପନ୍ନୋ, ରାହୁଲଭଦ୍ଦୋତି ମଂ ୱିଦୂ;

ଯଞ୍ଚମ୍ହି ପୁତ୍ତୋ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ, ଯଞ୍ଚ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁମା।

୨୯୬।

‘‘ଯଞ୍ଚ ମେ ଆସୱା ଖୀଣା, ଯଞ୍ଚ ନତ୍ଥି ପୁନବ୍ଭୱୋ;

ଅରହା ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟୋମ୍ହି, ତେୱିଜ୍ଜୋ ଅମତଦ୍ଦସୋ।

୨୯୭।

‘‘କାମନ୍ଧା ଜାଲପଚ୍ଛନ୍ନା, ତଣ୍ହାଛଦନଛାଦିତା;

ପମତ୍ତବନ୍ଧୁନା ବଦ୍ଧା, ମଚ୍ଛାୱ କୁମିନାମୁଖେ।

୨୯୮।

‘‘ତଂ କାମଂ ଅହମୁଜ୍ଝିତ୍ୱା, ଛେତ୍ୱା ମାରସ୍ସ ବନ୍ଧନଂ;

ସମୂଲଂ ତଣ୍ହମବ୍ବୁଯ୍ହ, ସୀତିଭୂତୋସ୍ମି ନିବ୍ବୁତୋ’’ତି। –

ଚତସ୍ସୋ ଗାଥା ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ଉଭଯେନେୱ ସମ୍ପନ୍ନୋତି ଜାତିସମ୍ପଦା, ପଟିପତ୍ତିସମ୍ପଦାତି ଉଭଯସମ୍ପତ୍ତିଯାପି ସମ୍ପନ୍ନୋ ସମନ୍ନାଗତୋ। ରାହୁଲଭଦ୍ଦୋତି ମଂ ୱିଦୂତି ‘‘ରାହୁଲଭଦ୍ଦୋ’’ତି ମଂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରିନୋ ସଞ୍ଜାନନ୍ତି। ତସ୍ସ ହି ଜାତସାସନଂ ସୁତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତେନ ‘‘ରାହୁ ଜାତୋ, ବନ୍ଧନଂ ଜାତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତୱଚନଂ ଉପାଦାଯ ସୁଦ୍ଧୋଦନମହାରାଜା ‘‘ରାହୁଲୋ’’ତି ନାମଂ ଗଣ୍ହି। ତତ୍ଥ ଆଦିତୋ ପିତରା ୱୁତ୍ତପରିଯାଯମେୱ ଗହେତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ରାହୁଲଭଦ୍ଦୋତି ମଂ ୱିଦୂ’’ତି। ଭଦ୍ଦୋତି ଚ ପସଂସାୱଚନମେତଂ।

ଇଦାନି ତଂ ଉଭଯସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଯଞ୍ଚମ୍ହୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଯନ୍ତି ଯସ୍ମା। ଚ-ସଦ୍ଦୋ ସମୁଚ୍ଚଯତ୍ଥୋ। ଅମ୍ହି ପୁତ୍ତୋ ବୁଦ୍ଧସ୍ସାତି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଓରସପୁତ୍ତୋ ଅମ୍ହି। ଧମ୍ମେସୂତି ଲୋକିଯେସୁ ଲୋକୁତ୍ତରେସୁ ଚ ଧମ୍ମେସୁ, ଚତୁସଚ୍ଚଧମ୍ମେସୂତି ଅତ୍ଥୋ। ଚକ୍ଖୁମାତି ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁନା ଚକ୍ଖୁମା ଚ ଅମ୍ହୀତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ।

ପୁନ ଅପରାପରେହିପି ପରିଯାଯେହି ଅତ୍ତନି ଉଭଯସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତୁଂ – ‘‘ଯଞ୍ଚ ମେ ଆସୱା ଖୀଣା’’ତି ଗାଥମାହ। ତତ୍ଥ ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟୋତି

ଦକ୍ଖିଣାରହୋ। ଅମତଦ୍ଦସୋତି ନିବ୍ବାନସ୍ସ ଦସ୍ସାୱୀ। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟମେୱ।

ଇଦାନି ଯାୟ ୱିଜ୍ଜାସମ୍ପତ୍ତିୟା ଚ ୱିମୁତ୍ତିସମ୍ପତ୍ତିୟା ଚ ଅଭାୱେନ ସତ୍ତକାୟୋ କୁମିନେ ବନ୍ଧମଚ୍ଛା ୱିୟ ସଂସାରେ ପରିୱତ୍ତତି, ତଂ ଉଭୟସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅତ୍ତନି ଦସ୍ସେତୁଂ ''କାମନ୍ଧା''ତି ଗାଥାଦ୍ୱୟମାହ। ତତ୍ଥ କାମେହି କାମେସୁ ୱା ଅନ୍ଧାତି କାମନ୍ଧା। ''ଛନ୍ଦୋ ରାଗୋ''ତିଆଦିୱିଭାଗେହି (ଚୂଳନି। ଅଜିତମାଣୱପୁଚ୍ଛାନିଦ୍ଦେସ ୮) କିଲେସକାମେହି ରୂପାଦୀସୁ ୱତ୍ଥୁକାମେସୁ ଅନାଦୀନୱଦସ୍ସିତାୟ ଅନ୍ଧୀକତା। ଜାଲପଚ୍ଛନ୍ନାତି ସକଲଂ ଭୱତ୍ତୟଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିତ୍ୱା ଠିତେନ ୱିସତ୍ତିକାଜାଲେନ ପକାରତୋ ଛନ୍ନା ପଲିଗୁଣ୍ଠିତା। ତଣ୍ହାଛଦନଛାଦିତାତି ତତୋ ଏୱ ତଣ୍ହାସଙ୍ଖାତେନ ଛଦନେନ ଛାଦିତା ନିୱୁତା ସବ୍ବସୋ ପଟିକୁଜ୍ଜିତା। ପମତ୍ତବନ୍ଧୁନା ବଦ୍ଧା, ମଚ୍ଛାୱ କୁମିନାମୁଖେତି କୁମିନାମୁଖେ ମଚ୍ଛବନ୍ଧାନଂ ମଚ୍ଛପସିବ୍ବକମୁଖେ ବଦ୍ଧା ମଚ୍ଛା ୱିୟ ପମତ୍ତବନ୍ଧୁନା ମାରେନ ଯେନ କାମବନ୍ଧନେନ ବଦ୍ଧା ଇମେ ସତ୍ତା ତତୋ ନ ନିଗଚ୍ଛନ୍ତି ଅନ୍ତୋବନ୍ଧନଗତାୱ ହୋନ୍ତି।

ତଂ ତଥାରୂପଂ କାମଂ ବନ୍ଧନଭୂତଂ ଉଜ୍ଝିତ୍ୱା ପୁବ୍ବଭାଗପଟିପତ୍ତିୟା ପହାୟ କିଲେସମାରସ୍ସ ବନ୍ଧନଂ ଛେତ୍ୱା, ପୁନ ଅରିୟମଗ୍ଗସତ୍ଥେନ ଅନୱସେସତୋ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ତତୋ ଏୱ ଅୱିଜ୍ଜାସଙ୍ଖାତେନ ମୂଲେନ ସମୂଲଂ, କାମତଣ୍ହାଦିକଂ ତଣ୍ହଂ ଅବ୍ବୁୟ୍ହ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ସବ୍ବକିଲେସଦରଥପରିଳାହାଭାୱତୋ, ସୀତିଭୂତୋ ସୌପାଦିସେସାୟ ନିବ୍ବାନଧାତୁୟା ନିବ୍ବୁତୋ, ଅହଂ ଅସ୍ମି ହୋମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ରାହୁଲତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ଚନ୍ଦନତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଜାତରୂପେନାତିଆଦିକା ଆୟସ୍ମତୋ ଚନ୍ଦନତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅୟମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ପୁଞ୍ଞାନି ଉପଚିନନ୍ତୋ ଇତୋ ଏକତିଂସେ କପ୍ପେ ବୁଦ୍ଧସୁଞ୍ଞେ ଲୋକେ ରୁକ୍ଖଦେୱତା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତୋ ସୁଦସ୍ସନଂ ନାମ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଂ ପବ୍ବତନ୍ତରେ ୱସନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ପସନ୍ନମାନସୋ କୁଟଜପୁପ୍ଫେହି ପୂଜଂ ଅକାସି। ସୋ ତେନ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମେନ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିଭୱସମ୍ପନ୍ନେ କୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଚନ୍ଦନୋତି ଲଦ୍ଧନାମୋ ୱୟପ୍ପତ୍ତୋ ଘରାୱାସଂ ୱସନ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ସୋତାପନ୍ନୋ ଅହୋସି। ସୋ ଏକଂ ପୁତ୍ତଂ ଲଭିତ୍ୱା ଘରାୱାସଂ ପହାୟ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାୟ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞେ ୱିହରନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତୁଂ ସାୱତ୍ଥିଂ ଆଗତୋ ସୁସାନେ ୱସତି। ତସ୍ସ ଆଗତଭାୱଂ ସୁତ୍ୱା ପୁରାଣଦୁତିୟିକା ଅଲଙ୍କତପଟିୟତ୍ତା ଦାରକଂ ଆଦାୟ ମହତା ପରିୱାରେନ ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛତି – ''ଇତ୍ଥିକୁତ୍ତାଦୀହି ନଂ ପଲୋଭେତ୍ୱା ଉପ୍ପବ୍ବାଜେସ୍ସାମୀ''ତି। ଥେରୋ ତଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତିଂ ଦୂରତୋୱ ଦିସ୍ୱା ''ଇଦାନିସ୍ସା ଅୱିସୟୋ ଭୱିସ୍ସାମୀ''ତି ଯଥାରଦ୍ଧଂ ୱିପସ୍ସନଂ ଉସ୍ସୁକ୍କାପେତ୍ୱା ଛଳଭିଞ୍ଞୋ ଅହୋସି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ। ଥେର ୨।୫୨।୩୭-୪୩) –

''ହିମୱନ୍ତସ୍ସାୱିଦୂରେ , ୱସଲୋ ନାମ ପବ୍ବତୋ;

ବୁଦ୍ଧୋ ସୁଦସ୍ସନୋ ନାମ, ୱସତେ ପବ୍ବତନ୍ତରେ।

''ପୁପ୍ଫଂ ହେମୱନ୍ତଂ ମୟ୍ହଂ, ୱେହାସଂ ଅଗମାସହଂ;

ତତ୍ଥଦ୍ଦସାସିଂ ସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ, ଓଘତିଣ୍ଣମନାସୱଂ।

''ପୁପ୍ଫଂ କୁଟଜମାଦାୟ, ସିରେ କତ୍ୱାନ ଅଞ୍ଜଲିଂ;

ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଅଭିରୋପେସିଂ, ସୟମ୍ଭୁସ୍ସ ମହେସିନୋ।

''ଏକତିଂସେ ଇତୋ କପ୍ପେ, ଯଂ ପୁପ୍ଫମଭିପୂଜୟିଂ;

ଦୁଗ୍ଗତିଂ ନାଭିଜାନାମି, ବୁଦ୍ଧପୂଜାୟିଦଂ ଫଲଂ।

''କିଲେସା ଝାପିତା ମୟ୍ହଂ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ''ନ୍ତି।

ଛଳଅଭିଞ୍ଞୋ ପନ ହୁତ୍ୱା ଆକାସେ ଠତ୍ୱା ତସ୍ସା ଧମ୍ମଂ ଦେସେତ୍ୱା ସରଣେସୁ ଚ ସୀଲେସୁ ଚ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ସଯଂ ଅତ୍ତନା ପୁଟ୍ଠେ ୱସିତଟ୍ଠାନମେୱ ଗତୋ। ସହାଯଭିକ୍ଖୂହି – ‘‘ୱିପ୍ପସନ୍ନାନି ଖୋ ତେ, ଆୱୁସୋ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି, କଚ୍ଚି ତଯା ସଚ୍ଚାନି ପଟିୱିଦ୍ଧାନୀ’’ତି ପୁଟ୍ଠୋ –

୨୯୯।

‘‘ଜାତରୂପେନ ସଞ୍ଛନ୍ନା, ଦାସୀଗଣପୁରକ୍ଖତା;

ଅଙ୍କେନ ପୁତ୍ତମାଦାଯ, ଭରିଯା ମଂ ଉପାଗମି।

୩୦୦।

‘‘ତଞ୍ଚ ଦିସ୍ୱାନ ଆଯନ୍ତିଂ, ସକପୁତ୍ତସ୍ସ ମାତରଂ;

ଅଲଙ୍କତଂ ସୁୱସନଂ, ମଚ୍ଚୁପାସଂୱ ଓଡ୍ଡିତଂ।

୩୦୧।

‘‘ତତୋ ମେ ମନସୀକାରୋ, ଯୋନିସୋ ଉଦପଜ୍ଜଥ;

ଆଦୀନୱୋ ପାତୁରହୁ, ନିବ୍ବିଦା ସମତିଟ୍ଠଥ।

୩୦୨।

‘‘ତତୋ ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚି ମେ, ପସ୍ସ ଧମ୍ମସୁଧମ୍ମତଂ;

ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା ଅନୁପ୍ପତ୍ତା, କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି। –

ଇମାହି ଗାଥାହି ଅତ୍ତନୋ ପଟିପତ୍ତିଂ କଥେନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକାସି।

ତତ୍ଥ ଜାତରୂପେନ ସଞ୍ଛନ୍ନାତି ଜାତରୂପମଯେନ ସୀସୂପଗାଦିଅଲଙ୍କାରେନ ଅଲଙ୍କରଣୱସେନ ପଟିଚ୍ଛାଦିତସରୀରା, ସବ୍ବାଭରଣଭୂସିତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଦାସୀଗଣପୁରକ୍ଖତାତି ଯଥାରହଂ ଅଲଙ୍କତପଟିଯତ୍ତେନ ଅତ୍ତନୋ ଦାସିଗଣେନ ପୁରତୋ କତା ପରିୱାରିତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଙ୍କେନ ପୁତ୍ତମାଦାଯାତି ‘‘ଅପି ନାମ ପୁତ୍ତମ୍ପି ଦିସ୍ୱା ଗେହସ୍ସିତସାତୋ ଭୱେଯ୍ଯା’’ତି ପୁତ୍ତଂ ଅତ୍ତନୋ ଅଙ୍କେନ ଗହେତ୍ୱା।

ଆଯନ୍ତିନ୍ତି ଆଗଚ୍ଛନ୍ତିଂ। ସକପୁତ୍ତସ୍ସ ମାତରନ୍ତି ମମ ଓରସପୁତ୍ତସ୍ସ ଜନନିଂ, ମଯ୍ହଂ ପୁରାଣଦୁତିଯିକନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସବ୍ବମିଦଂ ଥେରୋ ଅତ୍ତନୋ କାମରାଗସମୁଚ୍ଛେଦଂ ବହୁମଞ୍ଞନ୍ତୋ ୱଦତି। ଯୋନିସୋ ଉଦପଜ୍ଜଥାତି ‘‘ଏୱରୂପାପି ନାମ ସମ୍ପତ୍ତି ଜରାବ୍ୟାଧିମରଣେହି ଅଭିଭୁଯ୍ଯତି, ଅହୋ ସଙ୍ଖାରା ଅନିଚ୍ଚା ଅଧୁୱା ଅନସ୍ସାସିକା’’ତି ଏୱଂ ଯୋନିସୋମନସିକାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ସେସଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯମେୱ।

ଚନ୍ଦନତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ଧମ୍ମିକତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଧମ୍ମୋ ହୱେତିଆଦିକା ଆଯସ୍ମତୋ ଧମ୍ମିକତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅଯମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ପୁଞ୍ଞାନି ଉପଚିନନ୍ତୋ ସିଖିସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ ମିଗଲୁଦ୍ଦକୋ ହୁତ୍ୱା ଏକଦିୱସଂ ଅରଞ୍ଞାଯତନେ ଦେୱପରିସାଯ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତସ୍ସ ‘‘ଧମ୍ମୋ ଏସୋ ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ଦେସନାଯ ନିମିତ୍ତଂ ଗଣ୍ହି। ସୋ ତେନ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମେନ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ କୋସଲରଟ୍ଠେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଧମ୍ମିକୋତି ଲଦ୍ଧନାମୋ ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ଜେତୱନପଟିଗ୍ଗହଣେ ଲଦ୍ଧପ୍ପସାଦୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଗାମକାୱାସେ ଆୱାସିକୋ ହୁତ୍ୱା

ୱିହରନ୍ତୋ ଆଗନ୍ତୁକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱତ୍ତାୱତ୍ତେସୁ ଉଜ୍ଝାନବହୁଲୋ ଅକ୍ଖମୋ ଅହୋସି। ତେନ ଭିକ୍ଖୂ ତଂ ୱିହାରଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ପକ୍କମିଂସୁ। ସୋ ଏକକୋୱ ଅହୋସି। ୱିହାରସାମିକୋ ଉପାସକୋ ତଂ କାରଣଂ ସୁତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆରୋଚେସି। ସତ୍ଥା ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପକ୍କୋସେତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତେନ ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ୱୁତ୍ତେ – ''ନାଯଂ ଇଦାନେୱ ଅକ୍ଖମୋ, ପୁବ୍ବେପି ଅକ୍ଖମୋ ଅହୋସୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂହି ଯାଚିତୋ ରୁକ୍ଖଧମ୍ମଂ (ଜା। ୧।୧। ୭୪) କଥେତ୍ୱା ଉପରି ତସ୍ସ ଓୱାଦଂ ଦେନ୍ତୋ –

୩୦୩।

''ଧମ୍ମୋ ହୱେ ରକ୍ଖତି ଧମ୍ମଚାରିଂ, ଧମ୍ମୋ ସୁଚିଣ୍ଣୋ ସୁଖମାୱହାତି;

ଏସାନିସଂସୋ ଧମ୍ମେ ସୁଚିଣ୍ଣେ, ନ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ଗଚ୍ଛତି ଧମ୍ମଚାରୀ।

୩୦୪।

''ନ ହି ଧମ୍ମୋ ଅଧମ୍ମୋ ଚ, ଉଭୋ ସମୱିପାକିନୋ;

ଅଧମ୍ମୋ ନିରଯଂ ନେତି, ଧମ୍ମୋ ପାପେତି ସୁଗ୍ଗତିଂ।

୩୦୫।

''ତସ୍ମା ହି ଧମ୍ମେସୁ କରେଯ୍ୟ ଛନ୍ଦଂ, ଇତି ମୋଦମାନୋ ସୁଗତେନ ତାଦିନା;

ଧମ୍ମେ ଠିତା ସୁଗତୱରସ୍ସ ସାୱକା, ନୀଯନ୍ତି ଧୀରା ସରଣୱରଗ୍ଗଗାମିନୋ।

୩୦୬।

''ୱିପ୍ଫୋଟିତୋ ଗଣ୍ଡମୂଲୋ, ତଣ୍ହାଜାଲୋ ସମୂହତୋ;

ସୋ ଖୀଣସଂସାରୋ ନ ଚତ୍ଥି କିଞ୍ଚନଂ,

ଚନ୍ଦୋ ଯଥା ଦୋସିନା ପୁଣ୍ଣମାସିଯ''ନ୍ତି। – ଚତସ୍ସୋ ଗାଥା ଅଭାସି;

ତତ୍ଥ ଧମ୍ମୋତି ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରୋ ସୁଚରିତଧମ୍ମୋ। ରକ୍ଖତୀତି ଅପାଯଦୁକ୍ଖତୋ ରକ୍ଖତି, ସଂସାରଦୁକ୍ଖତୋ ଚ ୱିୱଟ୍ଟୂପନିସ୍ସଯଭୂତୋ ରକ୍ଖତିଯେୱ। ଧମ୍ମଚାରିନ୍ତି ତଂ ଧମ୍ମଂ ଚରନ୍ତଂ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତଂ। ସୁଚିଣ୍ଣୋତି ସୁଟ୍ଠୁ ଚିଣ୍ଣୋ କମ୍ମଫଲାନି ସଦ୍ଦହିତ୍ୱା ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଚିତ୍ତୀକତ୍ୱା ଉପଚିତୋ। ସୁଖନ୍ତି ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରସୁଖଂ। ତତ୍ଥ ଲୋକିଯଂ ତାୱ କାମାୱଚରାଦିଭେଦୋ ଧମ୍ମୋ ଯଥାସକଂ ସୁଖଂ ଦିଟ୍ଠେ ୱା ଧମ୍ମେ ଉପପଜ୍ଜେ ୱା ଅପରେ ୱା ପରିଯାଯେ ଆୱହତି ନିପ୍ଫାଦେତି, ଇତରଂ ପନ ୱିୱଟ୍ଟୂପନିସ୍ସଯେ ଠତ୍ୱା ଚିଣ୍ଣୋ ପରମ୍ପରାଯ ଆୱହତୀତି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ଅନୁପନିସ୍ସଯସ୍ସ ତଦଭାୱତୋ। ଏସାନିସଂସୋ ଧମ୍ମେ ସୁଚିଣ୍ଣେ, ନ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ଗଚ୍ଛତି ଧମ୍ମଚାରୀତି ଧମ୍ମଚାରୀ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଧମ୍ମେ ସୁଚିଣ୍ଣେ ତଂନିମିତ୍ତଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ନ ଗଚ୍ଛତୀତି ଏସୋ ଧମ୍ମେ ସୁଚିଣ୍ଣେ ଆନିସଂସୋ ଉଦ୍ରଯୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ଯସ୍ମା ଧମ୍ମେନେୱ ସୁଗତିଗମନଂ, ଅଧମ୍ମେନେୱ ଚ ଦୁଗ୍ଗତିଗମନଂ, ତସ୍ମା ''ଧମ୍ମୋ ଅଧମ୍ମୋ''ତି ଇମେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଅସଂକିଣ୍ଣଫଲାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ନ ହି ଧମ୍ମୋ''ତିଆଦିନା ଦୁତିଯଂ ଗାଥମାହ। ତତ୍ଥ ଅଧମ୍ମୋତି ଧମ୍ମପଟିପକ୍ଖୋ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ। ସମୱିପାକିନୋତି ସଦିସୱିପାକା ସମାନଫଲା।

ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ଧମ୍ମାଧମ୍ମାନଂ ଅଯଂ ଯଥାୱୁତ୍ତୋ ୱିପାକଭେଦୋ, ତସ୍ମା। ଛନ୍ଦନ୍ତି କତ୍ତୁକମ୍ୟତାଛନ୍ଦଂ। ଇତି ମୋଦମାନୋ ସୁଗତେନ ତାଦିନାତି ଇତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ ଓୱାଦଦାନେନ ସୁଗତେନ ସମ୍ମଗ୍ଗତେନ ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନେନ ଇଟ୍ଠାଦୀସୁ ତାଦିଭାୱପ୍ପତ୍ତିଯା ତାଦିନାମୱତା ହେତୁଭୂତେନ ମୋଦମାନୋ ତୁଟ୍ଠିଂ ଆପଜ୍ଜମାନୋ ଧମ୍ମେସୁ ଛନ୍ଦଂ କରେଯ୍ୟାତି ଯୋଜନା। ଏତ୍ତାୱତା ୱଟ୍ଟଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ୱିୱଟ୍ଟଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଧମ୍ମେ ଠିତା''ତିଆଦିମାହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯସ୍ମା ସୁଗତସ୍ସ ୱରସ୍ସ ସୁଗତେସୁ ଚ ୱରସ୍ସ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାୱକା ତସ୍ସ ଧମ୍ମେ ଠିତା ଧୀରା ଅତିୱିଯ ଅଗ୍ଗଭୂତସରଣଗାମିନୋ ତେନେୱ

ସରଣଗମନସଙ୍ଖାତେ ଧମ୍ମେ ଠିତଭାୱେନ ସକଲୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖତୋପି ନୀୟନ୍ତି ନିସ୍ସରନ୍ତି, ତସ୍ମା ହି ଧମ୍ମେସୁ କରେୟ୍ୟ ଛନ୍ଦନ୍ତି।

ଏୱଂ ସତ୍ଥାରା ତୀହି ଗାଥାହି ଧମ୍ମେ ଦେସିତେ ଦେସନାନୁସାରେନ ୟଥାନିସିନ୍ନୋୱ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ। ଥେର ୨।୫୨।୪୪-୫୦) –

''ମିଗଲୁଦ୍ଦୋ ପୁରେ ଆସିଂ, ଅରଞ୍ଞେ ୱିପିନେ ଅହଂ;

ଅଦ୍ଦସଂ ୱିରଜଂ ବୁଦ୍ଧଂ, ଦେୱସଙ୍ଘପୁରକ୍ଖତଂ।

''ଚତୁସଚ୍ଚଂ ପକାସେନ୍ତଂ, ଦେସେନ୍ତଂ ଅମତଂ ପଦଂ;

ଅସ୍ସୋସିଂ ମଧୁରଂ ଧମ୍ମଂ, ସିଖିନୋ ଲୋକବନ୍ଧୁନୋ।

''ଘୋସେ ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେସିଂ, ଅସମପ୍ପଟିପୁଗ୍ଗଲେ;

ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେତ୍ୱା, ଉତ୍ତରିଂ ଦୁତ୍ତରଂ ଭୱଂ।

''ଏକତିଂସେ ଇତୋ କପ୍ପେ, ୟଂ ସଞ୍ଞମଲଭିଂ ତଦା;

ଦୁଗ୍ଗତିଂ ନାଭିଜାନାମି, ଘୋସସଞ୍ଞାୟିଦଂ ଫଲଂ।

''କିଲେସା ଝାପିତା ମୟ୍ହଂ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ''ନ୍ତି।

ତଥା ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠିତୋ। ଅରହତ୍ତଂ ପନ ପତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ଅଧିଗତଂ ୱିସେସଂ ସତ୍ଥୁ ନିୱେଦେନ୍ତୋ ଚରିମଗାଥାୟ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକାସି।

ତତ୍ଥ ୱିପ୍ପୋଚିତୋତି ୱିଧୁତୋ, ମଗ୍ଗଞାଣେନ ପଟିନିସ୍ସଟ୍ଠୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଗଣ୍ଡମୂଲୋତି ଅୱିଜ୍ଜା। ସା ହି ଗଣ୍ଡତି ସୱତି। ''ଗଣ୍ଡୋତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ପଞ୍ଚନ୍ନେତଂ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ଅଧିୱଚନ''ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୪।୧୦୩; ଅ। ନି। ୬।୨୩; ୮।୫୬; ୯।୧୫; ଚୂଳନି। ଖଗ୍ଗୱିସାଣସୁତ୍ତନିଦ୍ଦେସ ୧୩୭) ଏୱଂ ସତ୍ଥାରା ୱୁତ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖମୂଲୟୋଗତୋ, କିଲେସାସୁଚିପଗ୍ଘରଣତୋ, ଉପ୍ପାଦଜରାଭଙ୍ଗେହି ଉଦ୍ଧୁମାତପକ୍କପଭିଜ୍ଜନତୋ ଚ, ଗଣ୍ଡାଭିଧାନସ୍ସ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକସ୍ସ ମୂଲଂ କାରଣଂ ତଣ୍ହାଜାଲୋ ସମୂହତୋତି ତଣ୍ହାସଙ୍ଖାତୋ ଜାଲୋ ମଗ୍ଗେନ ସମୁଗ୍ଘାଟିତୋ। ସୋ ଖୀଣସଂସାରୋ ନ ଚତ୍ଥି କିଞ୍ଚନନ୍ତି ସୋ ଅହଂ ଏୱଂ ପହୀନତଣ୍ହାୱିଜ୍ଜତାୟ ପରିକ୍ଖୀଣସଂସାରୋ ପହୀନଭୱମୂଲତ୍ତା ଏୱ ନ ଚତ୍ଥି, ନ ଚ ଉପଲବ୍ଭତି ରାଗାଦିକିଞ୍ଚନଂ। ଚନ୍ଦୋ ୟଥା ଦୋସିନା ପୁଣ୍ଣମାସିୟନ୍ତି ୟଥା ନାମ ଚନ୍ଦୋ ଅବ୍ଭମହିକାଦିଦୋସରହିତୋ ପୁଣ୍ଣମାସିୟଂ ପରିପୁଣ୍ଣକାଲେ ଏୱଂ ଅହମ୍ପି ଅରହତ୍ତାଧିଗମେନ ଅପେତରାଗାଦିକିଞ୍ଚନୋ ପରିପୁଣ୍ଣଧମ୍ମକୋଟ୍ଠାସୋ ଅହୋସିନ୍ତି।

ଧମ୍ମିକତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୧। ସପ୍ପକତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ୟଦାବଲାକାତିଆଦିକା ଆୟସ୍ମତୋ ସପ୍ପକତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅୟମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ପୁଞ୍ଞାନି ଉପଚିନନ୍ତୋ ଇତୋ ଏକତିଂସେ କପ୍ପେ ମହାନୁଭାୱୋ ନାଗରାଜା ହୁତ୍ୱା ନିଦ୍ଧତ୍ତୋ ସମ୍ଭୱସ୍ସ ନାମ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଅବ୍ଭୋକାସେ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନସ୍ସ ମହନ୍ତଂ ପଦୁମଂ ଗହେତ୍ୱା ଉପରିମୁଦ୍ଧନି ଧାରେନ୍ତୋ ପୂଜଂ ଅକାସି। ସୋ ତେନ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମେନ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ସାୱତ୍ଥିୟଂ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ସପ୍ପକୋତି ଲଦ୍ଧନାମୋ ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଜକରଣିୟା ନାମ ନଦିୟା ତୀରେ ଲେଣଗିରିୱିହାରେ ୱସନ୍ତୋ ନଚିରସ୍ସେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ। ଥେର ୨। ୫୨।୭୮-୮୩) –

''ହିମୱନ୍ତସ୍ସାୱିଦୂରେ, ରୋମସୋ ନାମ ପବ୍ବତୋ;

ବୁଦ୍ଧୋପି ସମ୍ଭୱୋ ନାମ, ଅବ୍ଭୋକାସେ ୱସୀ ତଦା।

‘‘ଭୱନା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱାନ, ପଦୁମଂ ଧାରୟିଂ ଅହଂ;

ଏକାହଂ ଧାରୟିତ୍ୱାନ, ଭୱନଂ ପୁନରାଗମିଂ।

‘‘ଏକତିଂସେ ଇତୋ କପ୍ପେ, ଯଂ ବୁଦ୍ଧମଭିପୂଜୟିଂ;

ଦୁଗ୍ଗତିଂ ନାଭିଜାନାମି, ବୁଦ୍ଧପୂଜାୟିଦଂ ଫଲଂ।

‘‘କିଲେସା ଝାପିତା ମୟ୍ହଂ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି।

ସୋ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତୁଂ ସାୱତ୍ଥିଂ ଆଗତୋ ଞାତୀହି ଉପଟ୍ଠୀୟମାନୋ ତତ୍ଥ କତିପାହଂ ୱସିତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେତ୍ୱା ଞାତକେ ସରଣେସୁ ଚ ସୀଲେସୁ ଚ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଯଥାୱୁତ୍ତଟ୍ଠାନମେୱ ଗନ୍ତୁକାମୋ ଅହୋସି। ତଂ ଞାତକା ‘‘ଇଧେୱ, ଭନ୍ତେ, ୱସଥ, ମୟଂ ପଟିଜଗ୍ଗିସ୍ସାମା’’ତି ଯାଚିଂସୁ। ସୋ ଗମନାକାରଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଠିତୋ ଅତ୍ତନା ୱସିତଟ୍ଠାନକିତ୍ତନାପଦେସେନ ୱିୱେକାଭିରତିଂ ପକାସେନ୍ତୋ –

୩୦୭।

‘‘ଯଦା ବଲାକା ସୁଚିପଣ୍ଡରଚ୍ଛଦା, କାଳସ୍ସ ମେଘସ୍ସ ଭଯେନ ତଜ୍ଜିତା;

ପଲେହିତି ଆଲଯମାଲଯେସିନୀ, ତଦା ନଦୀ ଅଜକରଣୀ ରମେତି ମଂ।

୩୦୮।

‘‘ଯଦା ବଲାକା ସୁୱିସୁଦ୍ଧପଣ୍ଡରା, କାଳସ୍ସ ମେଘସ୍ସ ଭଯେନ ତଜ୍ଜିତା;

ପରିଯେସତି ଲେଣମଲେଣଦସ୍ସିନୀ, ତଦା ନଦୀ ଅଜକରଣୀ ରମେତି ମଂ।

୩୦୯।

‘‘କଂ ନୁ ତତ୍ଥ ନ ରମେନ୍ତି, ଜମ୍ବୁଯୋ ଉଭତୋ ତହିଂ;

ସୋଭେନ୍ତୀ ଆପଗାକୂଲଂ, ମମ ଲେଣସ୍ସ ପଚ୍ଛତୋ।

୩୧୦।

‘‘ତାମତମଦସଙ୍ଘସୁପ୍ପହୀନା , ଭେକା ମନ୍ଦୱତୀ ପନାଦୟନ୍ତି;

ନାଜ୍ଜ ଗିରିନଦୀହି ୱିପ୍ପୱାସସମଯୋ,

ଖେମା ଅଜକରଣୀ ସିୱା ସୁରମ୍ମା’’ତି। – ଚତସ୍ସୋ ଗାଥା ଅଭାସି;

ତତ୍ଥ ଯଦାତି ଯସ୍ମିଂ କାଲେ। ବଲାକାତି ବଲାକାସକୁଣିକା। ସୁଚିପଣ୍ଡରଚ୍ଛଦାତି ସୁଚିସୁଦ୍ଧଧୱଲପକ୍ଖା। କାଳସ୍ସ ମେଘସ୍ସ ଭଯେନ ତଜ୍ଜିତାତି ଜଲଭାରଭରିତତାଯ କାଳସ୍ସ ଅଞ୍ଜନଗିରିସନ୍ନିକାସସ୍ସ ପାୱୁସ୍ସକମେଘସ୍ସ ଗଜ୍ଜତୋ ୱୁଟ୍ଠିଭଯେନ ନିଜ୍ଜିତା ଭିଂସାପିତା। ପଲେହିତୀତି ଗୋଚରଭୂମିତୋ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଗମିସ୍ସତି। ଆଲୟନ୍ତି ନିଲୟଂ ଅତ୍ତନୋ କୁଲାୱକଂ। ଆଲଯେସିନୀତି ତତ୍ଥ ଆଲୟନଂ ନିଲୀୟନମେୱ ଇଚ୍ଛନ୍ତୀ। ତଦା

ନଦୀ ଅଜକରଣୀ ରମେତି ମନ୍ତି ତସ୍ମିଂ ପାୱୁସ୍ସକକାଲେ ଅଜକରଣୀନାମିକା ନଦୀ ନୱୋଦକସ୍ସ ପୂରା ହାରହାରିନୀ କୂଲଙ୍କସା ମଂ ରମେତି ମମ ଚିତ୍ତଂ ଆରାଧେତୀତି ଉତୁପଦେସୱିସେସକିତ୍ତନାପଦେସେନ ୱିୱେକାଭିରତିଂ ପକାସେସି।

ସୁୱିସୁଦ୍ଧପଣ୍ଡରାତି ସୁଟ୍ଠୁ ୱିସୁଦ୍ଧପଣ୍ଡରୱଣ୍ଣା, ଅସନ୍ନିସ୍ସୱଣ୍ଣା ସବ୍ବସେତାତି ଅତ୍ଥୋ। ପରିଯେସତୀତି ମଗ୍ଗତି। ଲେଣନ୍ତି ୱସନଟ୍ଠାନଂ। ଅଲେଣଦସ୍ସିନୀତି ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୀ। ପୁବ୍ବେ ନିବଦ୍ଧୱସନଟ୍ଠାନସ୍ସ ଅଭାୱେନ ଅଲେଣଦସ୍ସିନୀ, ଇଦାନି ପାୱୁସ୍ସକକାଲେ ମେଘଗଜ୍ଜିତେନ ଆହିତଗବ୍ଭା ପରିଯେସତି ଲେଣନ୍ତି ନିବଦ୍ଧୱସନଟ୍ଠାନଂ କୁଲାୱକଂ କରୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

କଂ ନୁ ତତ୍ଥ…ପେ… ପଚ୍ଛତୋତି ମମ ୱସନକମହାଲେଣସ୍ସ ପଚ୍ଛତୋ ପଚ୍ଛାଭାଗେ ଆପଗାକୂଲଂ ଅଜକରଣୀନଦିୟା ଉଭତୋତୀରଂ ତହିଂ ତହିଂ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ସୋଭେନ୍ତିୟୋ ନିଚ୍ଚକାଲଂ ଫଲଭାରନମିତସାଖା ସିନିଦ୍ଧପଣ୍ଣଚ୍ଛାୟା ଜମ୍ବୁୟୋ ତତ୍ଥ ତସ୍ମିଂ ଠାନେ କଂ ନାମ ସତ୍ତଂ ନ ରମେନ୍ତି ନୁ, ସବ୍ବଂ ରମେନ୍ତିୟେୱ।

ତାମତମଦସଙ୍ଘସୁପ୍ପହୀନାତି ଅମତଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଅଗଦଂ, ତେନ ମଜ୍ଜନ୍ତୀତି ଅମତମଦା, ସପ୍ପା, ତେସଂ ସଙ୍ଘୋ ଅମତମଦସଙ୍ଘୋ, ତତୋ ସୁଟ୍ଠୁ ପହୀନା ଅପଗତା। ଭେକା ମଣ୍ଡୂକିୟୋ, ମନ୍ଦୱତୀ ସରୱତିୟୋ, ପନାଦୟନ୍ତି ତଂ ଠାନଂ ମଧୁରେନ ୱସ୍ସିତେନ ନିନ୍ନାଦୟନ୍ତି। ନାଜ୍ଜଗିରିନଦୀହି ୱିପ୍ପୱାସସମୟୋତି ଅଜ୍ଜ ଏତରହି ଅଞ୍ଞାହିପି ପବ୍ବତେୟ୍ୟାହି ନଦୀହି ୱିପ୍ପୱାସସମୟୋ ନ ହୋତି, ୱିସେସତୋ ପନ ୱାଳଅମଚ୍ଛସୁସୁମାରାଦିୱିରହିତତୋ ଖେମା ଅଜକରଣୀ ନଦୀ। ସୁନ୍ଦରତଲତିତ୍ଥପୁଲିନସମ୍ପତ୍ତିୟା ସିୱା। ସୁଟ୍ଠୁ ରମ୍ମା ରମଣୀୟା, ତସ୍ମା ତତ୍ଥେୱ ମେ ମନୋ ରମତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ଏୱଂ ପନ ୱତ୍ୱା ଞାତକେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନମେୱ ଗତୋ। ସୁଞ୍ଞାଗାରାଭିରତିଦୀପନେନ ଇଦମେୱ ଚ ଥେରସ୍ସ ଅଞ୍ଞାବ୍ୟାକରଣଂ ଅହୋସୀତି।

ସପ୍ପକତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୨। ମୁଦିତତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ପବ୍ବଜିଂଆଦିକା ଆୟସ୍ମତୋ ମୁଦିତତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅୟମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ପୁଞ୍ଞାନି ଉପଚିନନ୍ତୋ ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ଏକଦିୱସଂ ସତ୍ଥାରଂ ଦିସ୍ୱା ପସନ୍ନମାନସୋ ଏକଂ ମଞ୍ଚମଦାସି। ସୋ ତେନ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମେନ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ କୋସଲରଟ୍ଠେ ଗହପତିକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ମୁଦିତୋତି ଲଦ୍ଧନାମୋ ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପାପୁଣି। ତେନ ଚ ସମୟେନ ତଂ କୁଲଂ ରଞ୍ଞା କେନଚିଦେୱ କରଣୀୟେନ ପଲିବୁଦ୍ଧଂ ଅହୋସି। ମୁଦିତୋ ରାଜଭୟାଭୀତୋ ପଲାୟିତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିଟ୍ଠୋ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ଖୀଣାସୱତ୍ଥେରସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଉପଗଚ୍ଛି। ଥେରୋ ତସ୍ସ ଭୀତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ''ମା ଭାୟୀ''ତି ସମସ୍ସାସେସି। ସୋ ''କିତ୍ତକେନ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, କାଲେନ ଇଦଂ ମେ ଭୟଂ ୱୂପସମେସ୍ସତୀ''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ସତ୍ତଟ୍ଠମାସେ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା''ତି ୱୁତ୍ତେ – ''ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଅଧିୱାସେତୁଂ ନ ସକ୍କୋମି, ପବ୍ବଜିସ୍ସାମହଂ, ଭନ୍ତେ, ପବ୍ବାଜେଥ ମ''ନ୍ତି ଜୀୱିତରକ୍ଖଣତ୍ଥଂ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚି। ଥେରୋ ତଂ ପବ୍ବାଜେସି। ସୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ସାସନେ ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ଭୟେ ୱୂପସନ୍ତେପି ସମଣଧମ୍ମଂୟେୱ ରୋଚେନ୍ତୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାୟ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ – ''ଅରହତ୍ତଂ ଅପତ୍ୱା ଇମସ୍ମା ୱସନଗବ୍ଭା ବହି ନ ନିକ୍ଖମିସ୍ସାମୀ''ତିଆଦିନା ପଟିଞ୍ଞଂ କତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ଉସ୍ସୁକ୍କାପେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ। ଥେର ୧।୩୬।୩୦-୩୩) –

''ୱିପସ୍ସିନୋ ଭଗୱତୋ, ଲୋକଜେଟ୍ଠସ୍ସ ତାଦିନୋ;

ଏକଂ ମଞ୍ଚଂ ମୟା ଦିନ୍ନଂ, ପସନ୍ନେନ ସପାଣିନା।

''ହତ୍ଥିୟାନଂ ଅସ୍ସୟାନଂ, ଦିବ୍ବୟାନଂ ସମଜ୍ଝଗଂ;

ତେନ ମଞ୍ଚକଦାନେନ, ପତ୍ତୋମ୍ହି ଆସୱକ୍ଖୟଂ।

''ଏକନୱୁତିତୋ କପ୍ପେ, ଯଂ ମଞ୍ଚମଦଦିଂ ତଦା;

ଦୁଗ୍ଗତିଂ ନାଭିଜାନାମି, ମଞ୍ଚଦାନସ୍ସିଦଂ ଫଲଂ।

‘‘କିଲେସା ଝାପିତା ମୟ୍ହଂ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି।

ଅରହତ୍ତଂ ପନ ପତ୍ୱା ୱିମୁତ୍ତିସୁଖଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତୋ ସହାୟଭିକ୍ଖୂହି ଅଧିଗତଂ ପୁଚ୍ଛିତୋ ଅତ୍ତନୋ ପଟିପନ୍ନାକାରଂ କଥେନ୍ତୋ –

୩୧୧।

‘‘ପବ୍ବଜିଂ ଜୀୱିକତ୍ଥୋହଂ, ଲଦ୍ଧାନ ଉପସମ୍ପଦଂ;

ତତୋ ସଦ୍ଧଂ ପଟିଲଭିଂ, ଦଳ୍ହୱୀରିୟୋ ପରକ୍କମିଂ।

୩୧୨।

‘‘କାମଂ ଭିଜ୍ଜତୁୟଂ କାୟୋ, ମଂସପେସୀ ୱିସୀୟରୁଂ;

ଉଭୋ ଜଣ୍ଣୁକସନ୍ଧୀହି, ଜଙ୍ଘାୟୋ ପପତନ୍ତୁ ମେ।

୩୧୩।

‘‘ନାସିସ୍ସଂ ନ ପିୱିସ୍ସାମି, ୱିହାରା ଚ ନ ନିକ୍ଖମେ;

ନପି ପସ୍ସଂ ନିପାତେସ୍ସଂ, ତଣ୍ହାସଲ୍ଲେ ଅନୂହତେ।

୩୧୪।

‘‘ତସ୍ସ ମେୱଂ ୱିହରତୋ, ପସ୍ସ ୱୀରିୟପରକ୍କମଂ;

ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା ଅନୁପ୍ପତ୍ତା, କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି। –

ଚତସ୍ସୋ ଗାଥା ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ଜୀୱିକତ୍ଥୋତି ଜୀୱିକାୟ ଅତ୍ଥିକୋ ଜୀୱିକପ୍ପୟୋଜନୋ। ‘‘ଏତ୍ଥ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ନିବ୍ଭୟୋ ସୁଖେନ ଅକିଲମନ୍ତୋ ଜୀୱିସ୍ସାମୀ’’ତି ଏୱଂ ଜୀୱିକତ୍ଥାୟ ପବ୍ବଜିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଲଦ୍ଧାନ ଉପସମ୍ପଦନ୍ତି ପଠମଂ ସାମଣେରପବ୍ବଜ୍ଜାୟଂ ଠିତୋ ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥେନ କମ୍ମେନ ଉପସମ୍ପଦଂ ଲଭିତ୍ୱା। ତତୋ ସଦ୍ଧଂ ପଟିଲଭିନ୍ତି ତତୋ ଉପସମ୍ପନ୍ନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତେ ସେୱନ୍ତୋ ଦ୍ୱେ ମାତିକା, ତିସ୍ସୋ ଅନୁମୋଦନା, ଏକଚ୍ଚଂ ସୁତ୍ତଂ, ସମଥକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ, ୱିପସ୍ସନାୱିଧିଞ୍ଚ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ବୁଦ୍ଧାଦୀନଂ ମହାନୁଭାୱତଂ ଦିସ୍ୱା – ‘‘ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା, ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ ଧମ୍ମୋ, ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ସଙ୍ଘୋ’’ତି ରତନତ୍ତୟେ ସଦ୍ଧଂ ପଟିଲଭିଂ। ଦଳ୍ହୱୀରିୟୋ ପରକ୍କମିନ୍ତି ଏୱଂ ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାୟ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ନଚିରସ୍ସେୱ ସଚ୍ଚପଟିୱେଧାୟ ଦଳ୍ହୱୀରିୟୋ ଥିରୱୀରିୟୋ ହୁତ୍ୱା ପରକ୍କମିଂ, ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପହାନାୟ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଉପସମ୍ପଦାୟ ସମ୍ମଦେୱ ପଦହିଂ।

ୟଥା ପନ ପରକ୍କମିଂ, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘କାମ’’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ କାମନ୍ତି ୟଥାକାମଂ ଏକଂସତୋ ୱା ଭିଜ୍ଜତୁ। ଅୟଂ କାୟୋତି ଅୟଂ ମମ ପୂତିକାୟୋ, ଇମିନା ୱୀରିୟପତାପେନ ଭିଜ୍ଜତି ଚେ, ଭିଜ୍ଜତୁ ଛିନ୍ନଭିନ୍ନଂ ହୋତୁ। ମଂସପେସୀ ୱିସୀୟରୁନ୍ତି ଇମିନା ଦଳ୍ହପରକ୍କମେନ ଇମସ୍ମା କାୟା ମଂସପେସିୟୋ ୱିସୀୟନ୍ତି ଚେ, ୱିସୀୟନ୍ତୁ ଇତୋ ଚିତୋ ୱିଦ୍ଧଂସନ୍ତୁ। ଉଭୋ ଜଣ୍ଣୁକସନ୍ଧୀହି, ଜଙ୍ଘାୟୋ ପପତନ୍ତୁ ମେତି ଉଭୋହି ଜଣ୍ଣୁକସନ୍ଧୀହି ସହ ମମ ଉଭୋ ଜଙ୍ଘାୟୋ ସକ୍ଥିୟୋ ଊରୁବନ୍ଧତୋ ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ଭୂମିୟଂ ପପତନ୍ତୁ। ‘‘ମ’’ନ୍ତିପି ପାଠୋ, ସୋ ଏୱତ୍ଥୋ। ସେସଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନୟମେୱ।

ମୁଦିତତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଚତୁକ୍କନିପାତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୫। ପଞ୍ଚକନିପାତୋ

୧। ରାଜଦତ୍ତତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ପଞ୍ଚକନିପାତେ ଭିକ୍ଖୁ ସିୱଥିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱାତିଆଦିକା ଆୟସ୍ମତୋ ରାଜଦତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅୟମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ୱିୱଟ୍ଟୂପନିସ୍ସୟଂ ପୁଞ୍ଞଂ ଉପଚିନନ୍ତୋ, ଇତୋ ଚତୁଦ୍ଦସେ କପ୍ପେ ବୁଦ୍ଧସୁଞ୍ଞେ ଲୋକେ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ, ଏକଦିୱସଂ କେନଚିଦେୱ କରଣୀୟେନ ୱନନ୍ତଂ ଉପଗତୋ ତତ୍ଥ ଅଞ୍ଞତରଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଂ ରୁକ୍ଖମୂଲେ ନିସିନ୍ନଂ ଦିସ୍ୱା ପସନ୍ନମାନସୋ ସୁପରିସୁଦ୍ଧଂ ଅମ୍ବାଟକଫଲଂ ଅଦାସି। ସୋ ତେନ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମେନ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ସାୱତ୍ଥିୟଂ ସତ୍ଥୱାହକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ତସ୍ସ ମହାରାଜଂ ୱେସ୍ସୱଣଂ ଆରାଧେତ୍ୱା ପଟିଲଦ୍ଧଭାୱତୋ ମାତାପିତରୋ ରାଜଦତ୍ତୋତି ନାମଂ ଅକଂସୁ। ସୋ ୱୟପ୍ପତ୍ତୋ ପଞ୍ଚହି ସକଟସତେହି ଭଣ୍ଡଂ ଆଦାୟ ୱାଣିଜ୍ଜୱସେନ ରାଜଗହଂ ଅଗମାସି। ତେନ ଚ ସମୟେନ ରାଜଗହେ ଅଞ୍ଞତରା ଗଣିକା ଅଭିରୂପା ଦସ୍ସନୀୟା ପରମସୋଭଗ୍ଗୟୋଗତୋ ଦିୱସେ ଦିୱସେ ସହସ୍ସଂ ଲଭତି। ଅଥ ସୋ ସତ୍ଥୱାହପୁତ୍ତୋ ଦିୱସେ ଦିୱସେ ତସ୍ସା ଗଣିକାୟ ସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ସଂୱାସଂ କପ୍ପେନ୍ତୋ ନଚିରସ୍ସେୱ ସବ୍ବଂ ଧନଂ ଖେପେତ୍ୱା ଦୁଗ୍ଗତୋ ହୁତ୍ୱା ଘାସଚ୍ଛାଦନମତ୍ତମ୍ପି ଅଲଭନ୍ତୋ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ପରିବ୍ଭମନ୍ତୋ ସଂୱେଗପ୍ପତ୍ତୋ ଅହୋସି। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ଉପାସକେହି ସଦ୍ଧିଂ ୱେଳୁୱନଂ ଅଗମାସି।

ତେନ ଚ ସମୟେନ ସତ୍ଥା ମହତିୟା ପରିସାୟ ପରିୱୁତୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି। ସୋ ପରିସପରିୟନ୍ତେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଧୁତଙ୍ଗାନି ସମାଦିୟିତ୍ୱା ସୁସାନେ ୱସତି। ତଦା ଅଞ୍ଞତରୋପି ସତ୍ଥୱାହପୁତ୍ତୋ ସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ତାୟ ଗଣିକାୟ ସହ ୱସତି। ସା ଚ ଗଣିକା ତସ୍ସ ହତ୍ଥେ ମହଗ୍ଘରତନଂ ଦିସ୍ୱା ଲୋଭଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞେହି ଧୁତ୍ତପୁରିସେହି ତଂ ମାରାପେତ୍ୱା ତଂ ରତନଂ ଗଣ୍ହି। ଅଥ ତସ୍ସ ସତ୍ଥୱାହପୁତ୍ତସ୍ସ ମନୁସ୍ସା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା ଓଚରକମନୁସ୍ସେ ପେସେସୁଂ। ତେ ରତ୍ତିୟଂ ତସ୍ସା ଗଣିକାୟ ଘରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଛୱିଆଦୀନି ଅନୁପହଚ୍ଚେୱ ତଂ ମାରେତ୍ୱା ସିୱଥିକାୟ ଛଡ୍ଡେସୁଂ। ରାଜଦତ୍ତତ୍ଥେରୋ ଅସୁଭନିମିତ୍ତଂ ଗହେତୁଂ ସୁସାନେ ୱିଚରନ୍ତୋ ତସ୍ସା ଗଣିକାୟ କଳେୱରଂ ପଟିକ୍କୂଲତୋ ମନସି କାତୁଂ ଉପଗତୋ କତିପୟୱାରେ ୟୋନିସୋ ମନସି କତ୍ୱା ଅଚିରମତଭାୱତୋ ସୋଣସିଙ୍ଗାଲାଦୀହି ଅନୁପହତଛୱିତାୟ ୱିସଭାଗୱତ୍ଥୁତାୟ ଚ ଅୟୋନିସୋ ମନସିକରୋନ୍ତୋ, ତତ୍ଥ କାମରାଗଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ସଂୱିଗ୍ଗତରମାନସୋ ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତଂ ପରିଭାସିତ୍ୱା ମୁହୁତ୍ତଂ ଏକମନ୍ତଂ ଅପସକ୍କିତ୍ୱା ଆଦିତୋ ଉପଟ୍ଠିତଂ ଅସୁଭନିମିତ୍ତମେୱ ଗହେତ୍ୱା ୟୋନିସୋ ମନସିକରୋନ୍ତୋ ଝାନଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ତଂ ଝାନଂ ପାଦକଂ କତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ତାୱଦେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ। ଥେର ୨।୪୪।୫୫-୫୯) –

‘‘ୱିପିନେ ବୁଦ୍ଧଂ ଦିସ୍ୱାନ, ସୟମ୍ଭୁଂ ଅପରାଜିତଂ;

ଅମ୍ବାଟକଂ ଗହେତ୍ୱାନ, ସୟମ୍ଭୁସ୍ସ ଅଦାସହଂ।

‘‘ଏକତିଂସେ ଇତୋ କପ୍ପେ, ୟଂ ଫଲମଦଦିଂ ତଦା;

ଦୁଗ୍ଗତିଂ ନାଭିଜାନାମି, ଫଲଦାନସ୍ସିଦଂ ଫଲଂ।

‘‘କିଲେସା ଝାପିତା ମୟ୍ହଂ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି।

ଅରହତ୍ତଂ ପନ ପତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପଟିପତ୍ତିଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ପୀତିସୋମନସ୍ସଜାତୋ –

୩୧୫।

‘‘ଭିକ୍ଖୁ ସିୱଥିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ଅଦ୍ଦସ ଇତ୍ଥିମୁଜ୍ଝିତଂ;

ଅପୱିଦ୍ଧଂ ସୁସାନସ୍ମିଂ, ଖଜ୍ଜନ୍ତିଂ କିମିହୀ ଫୁଟଂ।

୩୧୬।

''ଯଞ୍ହି ଏକେ ଜିଗୁଚ୍ଛନ୍ତି, ମତଂ ଦିସ୍ୱାନ ପାପକଂ;

କାମରାଗୋ ପାତୁରହୁ, ଅନ୍ଧୋଵ ସଵତୀ ଅହୁଂ।

୩୧୭।

''ଓରଂ ଓଦନପାକମ୍ହା, ତମ୍ହା ଠାନା ଅପକ୍କମିଂ;

ସତିମା ସମ୍ପଜାନୋହଂ, ଏକମନ୍ତଂ ଉପାୱିସିଂ।

୩୧୮।

''ତତୋ ମେ ମନସୀକାରୋ, ଯୋନିସୋ ଉଦପଜ୍ଜଥ;

ଆଦୀନୱୋ ପାତୁରହୁ, ନିବ୍ବିଦା ସମତିଟ୍ଠଥ।

୩୧୯।

''ତତୋ ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚି ମେ, ପସ୍ସ ଧମ୍ମସୁଧମ୍ମତଂ;

ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା ଅନୁପ୍ପତ୍ତା, କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ''ନ୍ତି। –

ଇମା ପଞ୍ଚ ଗାଥା ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୁ ସିୱଥିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱାତି ସଂସାରେ ଭଯସ୍ସ ଇକ୍ଖନତୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଅସୁଭକମ୍ମଟ୍ଠାନତ୍ଥଂ ଆମକସୁସାନଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା। ''ଭିକ୍ଖୂ''ତି ଚେତଂ ଅତ୍ତାନଂ ସନ୍ଧାଯ ଥେରୋ ସଯଂ ୱଦତି। ଇତ୍ଥିନ୍ତି ଥୀଯତି ଏତ୍ଥ ସୁକ୍କସୋଣିତଂ ସତ୍ତସନ୍ତାନଭାୱେନ ସଂହଞ୍ଞତୀତି ଥୀ, ମାତୁଗାମୋ। ଏୱଞ୍ଚ ସଭାୱନିରୁତ୍ତିୱସେନ ''ଇତ୍ଥୀ''ତିପି ୱୁଚ୍ଚତି। ୱଞ୍ଝାଦୀସୁ ପନ ତଂସଦିସତାଯ ତଂସଭାୱାନତିୱତ୍ତନତୋ ଚ ତବ୍ୱୋହାରୋ। ''ଇତ୍ଥୀ''ତି ଇତ୍ଥିକଳେୱରଂ ୱଦତି। ଉଜ୍ଝିତନ୍ତି ପରିଚ୍ଚତ୍ତଂ ଉଜ୍ଝନିଯତ୍ତା ଏୱ ଅପୱିଦ୍ଧଂ ଅନପେକ୍ଖଭାୱେନ ଖିତ୍ତଂ। ଖଜ୍ଜନ୍ତିଂ କିମିହୀ ଫୁଟନ୍ତି କିମୀହି ପୂରିତଂ ହୁତ୍ୱା ଖଜ୍ଜମାନଂ।

ଯଞ୍ହି ଏକେ ଜିଗୁଚ୍ଛନ୍ତି, ମତଂ ଦିସ୍ୱାନ ପାପକନ୍ତି ଯଂ ଅପଗତାଯୁଉସ୍ମାୱିଞ୍ଞାଣତାଯ ମତଂ କଳେୱରଂ ପାପକଂ ନିହୀନଂ ଲାମକଂ ଏକେ ଚୋକ୍ଖଜାତିକା ଜିଗୁଚ୍ଛନ୍ତି, ଓଲୋକେତୁମ୍ପି ନ ଇଚ୍ଛନ୍ତି। କାମରାଗୋ ପାତୁରହୂତି ତସ୍ମିଂ କୁଣପେ ଅଯୋନିସୋମନସିକାରସ୍ସ ବଲୱତାଯ କାମରାଗୋ ମଯ୍ହଂ ପାତୁରହୋସି ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ଅନ୍ଧୋୱ ସୱତୀ ଅହୁନ୍ତି ତସ୍ମିଂ କଳେୱରେ ନୱହି ଦ୍ୱାରେହି ଅସୁଚିଂ ସୱତି ସନ୍ଦନ୍ତେ ଅସୁଚିଭାୱସ୍ସ ଅଦସ୍ସନେନ ଅନ୍ଧୋ ୱିଯ ଅହୋସିଂ। ତେନାହ –

''ରତ୍ତୋ ଅତ୍ଥଂ ନ ଜାନାତି, ରତ୍ତୋ ଧମ୍ମଂ ନ ପସ୍ସତି;

ଅନ୍ଧତମଂ ତଦା ହୋତି, ଯଂ ରାଗୋ ସହତେ ନର''ନ୍ତି ଚ।

''କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଅନ୍ଧକରଣୋ ଅଚକ୍ଖୁକରଣୋ''ତି ଚ ଆଦି। କେଚି ପନେତ୍ଥ ତକାରାଗମଂ କତ୍ୱା ''କିଲେସପରିଯୁଟ୍ଠାନେନ ଅୱସୱତ୍ତି କିଲେସସ୍ସ ୱା ୱସୱତ୍ତୀ''ତି ଅତ୍ଥଂ ୱଦନ୍ତି। ଅପରେ ''ଅନ୍ଧୋୱ ଅସତି ଅହୁ''ନ୍ତି ପାଠଂ ୱତ୍ୱା ''କାମରାଗେନ ଅନ୍ଧୋ ଏୱ ହୁତ୍ୱା ସତିରହିତୋ ଅହୋସି''ନ୍ତି ଅତ୍ଥଂ ୱଦନ୍ତି। ତଦୁଭଯଂ ପନ ପାଠଂ ନତ୍ଥି।

ଓରଂ ଓଦନପାକମ୍ହାତି ଓଦନପାକତୋ ଓରଂ, ଯାୱତା କାଲେନ ସୁପରିଧୋତତିନ୍ତତଣ୍ଡୁଲନାଳିଯା ଓଦନଂ ପଚତି, ତତୋ ଓରମେୱ କାଲଂ,

ତତୋପି ଲହୁକାଲେନ ରାଗଂ ୱିନୋଦେନ୍ତୋ, ତମ୍ହା ଠାନା ଅପକ୍କମିଂ ଯସ୍ମିଂ ଠାନେ ଠିତସ୍ସ ମେ ରାଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ତମ୍ହା ଠାନା ଅପକ୍କମିଂ ଅପସକ୍କିଂ। ଅପକ୍କନ୍ତୋୱ ସତିମା ସମ୍ପଜାନୋହଂ ସମଣସଞ୍ଞଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ସତିପଟ୍ଠାନମନସିକାରୱସେନ ସତିମା, ସମ୍ମଦେୱ ଧମ୍ମସଭାୱଜାନନେନ ସମ୍ପଜାନୋ ଚ ହୁତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଉପାୱିସିଂ, ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ନିସୀଦିଂ। ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଚ ତତୋ ମେ ମନସୀକାରୋ, ଯୋନିସୋ ଉଦପଜ୍ଜଥାତିଆଦି ସବ୍ବଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯମେୱାତି।

ରାଜଦତ୍ତତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ସୁଭୂତତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଅଯୋଗେତିଆଦିକା ଆଯସ୍ମତୋ ସୁଭୂତତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅଯମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ପୁଞ୍ଞାନି ଉପଚିନନ୍ତୋ କସ୍ସପସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ ବାରାଣସିଯଂ ଗହପତିମହାସାଲକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ଏକଦିୱସଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ପସନ୍ନମାନସୋ ସରଣେସୁ ଚ ସୀଲେସୁ ଚ ପତିଟ୍ଠାଯ ମାସେ ମାସେ ଅଟ୍ଠକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଚତୁଜ୍ଜାତିଯଗନ୍ଧେନ ସତ୍ଥୁ ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ଓପୁଞ୍ଛାପେସି। ସୋ ତେନ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମେନ ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ସୁଗନ୍ଧସରୀରୋ ହୁତ୍ୱା, ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ମଗଧରଟ୍ଠେ ଗହପତିକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ସୁଭୂତୋତି ଲଦ୍ଧନାମୋ ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ, ନିସ୍ସରଣଜ୍ଝାସଯତାଯ ଘରାୱାସଂ ପହାଯ ତିତ୍ଥିଯେସୁ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ସାରଂ ଅଲଭନ୍ତୋ, ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଉପତିସ୍ସକୋଲିତସେଲାଦିକେ ବହୂ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ସାମଞ୍ଞସୁଖଂ ଅନୁଭୱନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ସାସନେ ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯେ ଆରାଧେତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିୱେକୱାସଂ ୱସନ୍ତୋ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ। ଥେର ୨।୫୫।୨୭୨-୩୦୮) –

‘‘ଇମମ୍ହି ଭଦ୍ଦକେ କପ୍ପେ, ବ୍ରହ୍ମବନ୍ଧୁ ମହାଯସୋ;

କସ୍ସପୋ ନାମ ଗୋତ୍ତେନ, ଉପ୍ପଜ୍ଜି ୱଦତଂ ୱରୋ।

‘‘ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନସମ୍ପନ୍ନୋ, ବାତ୍ତିଂସୱରଲକ୍ଖଣୋ;

ବ୍ୟାମପ୍ପଭାପରିୱୁତୋ, ରଂସିଜାଲସମୋତ୍ଥତୋ।

‘‘ଅସ୍ସାସେତା ଯଥା ଚନ୍ଦୋ, ସୂରିଯୋୱ ପଭଙ୍କରୋ;

ନିବ୍ବାପେତା ଯଥା ମେଘୋ, ସାଗରୋୱ ଗୁଣାକରୋ।

‘‘ଧରଣୀରିୱ ସୀଲେନ, ହିମୱାୱ ସମାଧିନା;

ଆକାସୋ ୱିଯ ପଞ୍ଞାଯ, ଅସଙ୍ଗୋ ଅନିଲୋ ଯଥା।

‘‘ତଦାହଂ ବାରାଣସିଯଂ, ଉପପନ୍ନୋ ମହାକୁଲେ;

ପହୂତଧନଧଞ୍ଞସ୍ମିଂ, ନାନାରତନସଞ୍ଚଯେ।

‘‘ମହତା ପରିୱାରେନ, ନିସିନ୍ନଂ ଲୋକନାଯକଂ;

ଉପେଚ୍ଚ ଧମ୍ମମସ୍ସୋସିଂ, ଅମତଂୱ ମନୋହରଂ।

‘‘ଦ୍ୱତ୍ତିଂସଲକ୍ଖଣଧରୋ, ସନକ୍ଖତ୍ତୋୱ ଚନ୍ଦିମା;

ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନସମ୍ପନ୍ନୋ, ସାଲରାଜାୱ ଫୁଲ୍ଲିତୋ।

‘‘ରଂସିଜାଲପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ, ଦିତ୍ତୋୱ କନକାଚଲୋ;

ବ୍ଯାମପ୍ପଭାପରିଝୁଳ୍ହୋ, ସତରଂସୀ ଦିୱାକରୋ।

‘‘ସୋଣ୍ଣାନନୋ ଜିନୱରୋ, ସମଣୀୱ ସିଲୁଚ୍ଚଯୋ;

କରୁଣାପୁଣ୍ଣହଦଯୋ, ଗୁଣେନ ୱିଯ ସାଗରୋ।

‘‘ଲୋକୱିସ୍ସୁତକିତ୍ତି ଚ, ସିନେରୂୱ ନଗୁତ୍ତମୋ;

ଯସସା ୱିତ୍ଥତୋ ୱୀରୋ, ଆକାସସଦିସୋ ମୁନି।

‘‘ଅସଙ୍ଗଚିତ୍ତୋ ସବ୍ବତ୍ଥ, ଅନିଲୋ ୱିଯ ନାଯକୋ;

ପତିଟ୍ଠା ସବ୍ବଭୂତାନଂ, ମହୀୱ ମୁନିସତ୍ତମୋ।

‘‘ଅନୁପଲିତ୍ତୋ ଲୋକେନ, ତୋଯେନ ପଦୁମଂ ଯଥା;

କୁୱାଦଗଚ୍ଛଦହନୋ, ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋୱ ସୋଭତି।

‘‘ଅଗଦୋ ୱିଯ ସବ୍ବତ୍ଥ, କିଲେସୱିସନାସକୋ;

ଗନ୍ଧମାଦନସେଲୋୱ, ଗୁଣଗନ୍ଧୱିଭୂସିତୋ।

‘‘ଗୁଣାନଂ ଆକରୋ ୱୀରୋ, ରତନାନଂୱ ସାଗରୋ;

ସିନ୍ଧୂୱ ୱନରାଜୀନଂ, କିଲେସମଲହାରକୋ।

‘‘ୱିଜଯୀୱ ମହାଯୋଧୋ, ମାରସେନାୱମଦ୍ଦନୋ;

ଚକ୍କୱତ୍ତୀୱ ସୋ ରାଜା, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗରତନିସ୍ସରୋ।

‘‘ମହାଭିସକ୍କସଙ୍କାସୋ, ଦୋସବ୍ଯାଧିତିକିଚ୍ଛକୋ;

ସଲ୍ଲକତ୍ତୋ ଯଥା ୱେଜ୍ଜୋ, ଦିଟ୍ଠିଗଣ୍ଡୱିଫାଲକୋ।

‘‘ସୋ ତଦା ଲୋକପଜ୍ଜୋତୋ, ସନରାମରସକ୍କତୋ;

ପରିସାସୁ ନରାଦିଚ୍ଚୋ, ଧମ୍ମଂ ଦେସଯତେ ଜିନୋ।

‘‘ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ମହାଭୋଗୋ, ସୀଲେନ ସୁଗତୂପଗୋ;

ଭାୱନାଯ ଚ ନିବ୍ବାତି, ଇଚ୍ଚେୱମନୁସାସଥ।

‘‘ଦେସନଂ ତଂ ମହସ୍ସାଦଂ, ଆଦିମଜ୍ଝନ୍ତସୋଭନଂ;

ସୁଣନ୍ତି ପରିସା ସବ୍ବା, ଅମତଂୱ ମହାରସଂ।

‘‘ସୁତ୍ୱା ସୁମଧୁରଂ ଧମ୍ମଂ, ପସନ୍ନୋ ଜିନସାସନେ;

ସୁଗତଂ ସରଣଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ଯାୱଜୀୱଂ ନମସ୍ସହଂ।

‘‘ମୁନିନୋ ଗନ୍ଧକୁଟିଯା, ଓପୁଞ୍ଜେସିଂ ତଦା ମହିଂ;

ଚତୁଜ୍ଜାତେନ ଗନ୍ଧେନ, ମାସେ ଅଟ୍ଠ ଦିନେସ୍ୱହଂ।

‘‘ପଣିଧାଯ ସୁଗନ୍ଧତ୍ତଂ, ସରୀରୱିସ୍ସଗନ୍ଧିନୋ;

ତଦା ଜିନୋ ୱିଯାକାସି, ସୁଗନ୍ଧତନୁଲାଭିତଂ।

‘‘ଯୋ ଯଂ ଗନ୍ଧକୁଟିଭୂମିଂ, ଗନ୍ଧେନୋପୁଞ୍ଜତେ ସକିଂ;

ତେନ କମ୍ମୱିପାକେନ, ଉପପନ୍ନୋ ତହିଂ ତହିଂ।

‘‘ସୁଗନ୍ଧଦେହୋ ସବ୍ବତ୍ଥ, ଭୱିସ୍ସତି ଅଯଂ ନରୋ;

ଗୁଣଗନ୍ଧଯୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା, ନିବ୍ବାଯିସ୍ସତିନାସୱୋ।

‘‘ତେନ କମ୍ମେନ ସୁକତେନ, ଚେତନାପଣିଧୀହି ଚ;

ଜହିତ୍ୱା ମାନୁସଂ ଦେହଂ, ତାୱତିଂସମଗଚ୍ଛହଂ।

‘‘ପଚ୍ଛିମେ ଚ ଭୱେ ଦାନି, ଜାତୋ ୱିପ୍ପକୁଲେ ଅହଂ;

ଗବ୍ଭଂ ମେ ୱସତୋ ମାତା, ଦେହେନାସି ସୁଗନ୍ଧିତା।

‘‘ଯଦା ଚ ମାତୁକୁଚ୍ଛିମ୍ହା, ନିକ୍ଖମାମି ତଦା ପୁରୀ;

ସାୱତ୍ଥି ସବ୍ବଗନ୍ଧେହି, ୱାସିତା ୱିଯ ୱାଯଥ।

‘‘ପୁପ୍ଫୱସ୍ସଞ୍ଚ ସୁରଭି, ଦିବ୍ବଗନ୍ଧଂ ମନୋରମଂ;

ଧୂପାନି ଚ ମହଗ୍ଘାନି, ଉପୱାଯିଂସୁ ତାୱଦେ।

‘‘ଦେୱା ଚ ସବ୍ବଗନ୍ଧେହି, ଧୂପପୁପ୍ଫେହି ତଂ ଘରଂ;

ୱାସଯିଂସୁ ସୁଗନ୍ଧେନ, ଯସ୍ମିଂ ଜାତୋ ଅହଂ ଘରେ।

‘‘ଯଦା ଚ ତରୁଣୋ ଭଦ୍ଦୋ, ପଠମେ ଯୋବ୍ବନେ ଠିତୋ;

ତଦା ସେଲଂ ସପରିସଂ, ୱିନେତ୍ୱା ନରସାରଥି।

‘‘ତେହି ସବ୍ବେହି ପରିୱୁତୋ, ସାୱତ୍ଥିପୁରମାଗତୋ;

ତଦା ବୁଦ୍ଧାନୁଭାୱଂ ତଂ, ଦିସ୍ୱା ପବ୍ବଜିତୋ ଅହଂ।

‘‘ସୀଲଂ ସମାଧିପଞ୍ଞଞ୍ଚ, ୱିମୁତ୍ତିଞ୍ଚ ଅନୁତ୍ତରଂ;

ଭାୱେତ୍ୱା ଚତୁରୋ ଧମ୍ମେ, ପାପୁଣିଂ ଆସୱକ୍ଖଯଂ।

‘‘ଯଦା ପବ୍ବଜିତୋ ଚାହଂ, ଯଦା ଚ ଅରହା ଅହୁଂ;

ନିବ୍ବାଯିସ୍ସଂ ଯଦା ଚାହଂ, ଗନ୍ଧୱସ୍ସୋ ତଦା ଅହୁ।

‘‘ସରୀରଗନ୍ଧୋ ଚ ସଦାତିସେତି ମେ, ମହାରହଂ ଚନ୍ଦନଚମ୍ପକୁପ୍ପଲଂ;

ତଥେୱ ଗନ୍ଧେ ଇତରେ ଚ ସବ୍ବସୋ, ପସଯ୍ହ ୱାଯାମି ତତୋ ତହିଂ ତହିଂ।

‘‘କିଲେସା ଝାପିତା ମଯ୍ହଂ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି।

ଅରହତ୍ତଂ ପନ ପତ୍ୱା ତିଣ୍ଣିଯେସୁ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତଂ ଅତ୍ତକିଲମଥାନୁଯୋଗଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ଝାନାଦିସୁଖଞ୍ଚ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପଟିପତ୍ତିପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣମୁଖେନ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋନ୍ତୋ –

୩୨୦।

‘‘ଅଯୋଗେ ଯୁଞ୍ଜମତ୍ତାନଂ, ପୁରିସୋ କିଚ୍ଚମିଚ୍ଛକୋ;

ଚରଂ ଚେ ନାଧିଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ, ତଂ ମେ ଦୁବ୍ଭଗଲକ୍ଖଣଂ।

୩୨୧।

‘‘ଅବ୍ବୂଳ୍ହଂ ଅଘଗତଂ ୱିଜିତଂ, ଏକଞ୍ଚେ ଓସ୍ସଜେଯ୍ୟ କଲୀୱ ସିଯା;

ସବ୍ବାନିପି ଚେ ଓସ୍ସଜେଯ୍ୟ ଅନ୍ଧୋୱ ସିଯା, ସମୱିସମସ୍ସ ଅଦସ୍ସନତୋ।

୩୨୨।

‘‘ଯଞ୍ହି କଯିରା ତଞ୍ହି ୱଦେ, ଯଂ ନ କଯିରା ନ ତଂ ୱଦେ;

ଅକରୋନ୍ତଂ ଭାସମାନଂ, ପରିଜାନନ୍ତି ପଣ୍ଡିତା।

୩୨୩।

‘‘ଯଥାପି ରୁଚିରଂ ପୁପ୍ଫଂ, ୱଣ୍ଣୱନ୍ତଂ ଅଗନ୍ଧକଂ;

ଏୱଂ ସୁଭାସିତା ୱାଚା, ଅଫଲା ହୋତି ଅକୁବ୍ବତୋ।

୩୨୪।

‘‘ଯଥାପି ରୁଚିରଂ ପୁପ୍ଫଂ, ୱଣ୍ଣୱନ୍ତଂ ସୁଗନ୍ଧକଂ;

ଏୱଂ ସୁଭାସିତା ୱାଚା, ସଫଲା ହୋତି କୁବ୍ବତୋ’’ତି। –

ଇମା ପଞ୍ଚ ଗାଥା ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ଅଯୋଗେତି ଅଯୁଞ୍ଜିତବ୍ବେ ଅସେୱିତବ୍ବେ ଅନ୍ତଦ୍ୱଯେ। ଇଧ ପନ ଅତ୍ତକିଲମଥାନୁଯୋଗୱସେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଯୁଞ୍ଜନ୍ତି ତସ୍ମିଂ ଅତ୍ତାନଂ ଯୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ଯୋଜେନ୍ତୋ ତଥା ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତୋ। କିଞ୍ଚିମିଚ୍ଛକୋତି ଉଭଯହିତାୱହଂ କିଞ୍ଚ ଇଚ୍ଛନ୍ତୋ, ତପ୍ପଟିପକ୍ଖତୋ ଅଯୋଗେ ଚରଂ ଚରନ୍ତୋ ଚେ ଭୱେଯ୍ୟ। ନାଧିଗଚ୍ଛେଯ୍ୟାତି ଯଥାଧିପ୍ପେତଂ ହିତସୁଖଂ ନ ପାପୁଣେଯ୍ୟାତି ଞାଯୋ। ତସ୍ମା ଯଂ ଅହଂ ତିତ୍ଥିଯମତୱଞ୍ଚିତୋ ଅଯୋଗେ ଯୁଞ୍ଜିଂ, ତଂ ମେ ଦୁବ୍ବୁଗଲକ୍ଖଣଂ ଅପୁଞ୍ଞସଭାୱୋ। ‘‘ପୁରିମକମ୍ମବ୍ଯାମୋହିତୋ ଅଯୋଗେ ଯୁଞ୍ଜି’’ନ୍ତି ଦସ୍ସେତି।

ଅବ୍ଯୂଳ୍ହଂ ଅଘଗତଂ ୱିଜିତନ୍ତି ୱିବାଧନସଭାୱତାଯ ଅଘା ନାମ ରାଗାଦଯୋ, ଅଘାନି ଏୱ ଅଘଗତଂ, ଅଘଗତାନଂ ୱିଜିତଂ ସଂସାରପ୍ପୱତ୍ତି, ତେସଂ ୱିଜଯୋ କୁସଲଧମ୍ମାଭିଭୱୋ। ‘‘ଅଘଗତଂ ୱିଜିତ’’ନ୍ତି ଅନୁନାସିକଲୋପଂ ଅକତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ତଂ ଅବ୍ଯୂଳ୍ହଂ ଅନୁଦ୍ଧତଂ ଯେନ, ତଂ ଅବ୍ଯୂଳ୍ହାଘଗତଂ ୱିଜିତଂ କତ୍ୱା ଏୱଂଭୂତୋ ହୁତ୍ୱା, କିଲେସେ ଅସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକଞ୍ଚେ ଓସ୍ସଜେଯ୍ୟାତି ଅଦୁତିଯତାଯ ପଧାନତାଯ ଚ ଏକଂ ଅପ୍ପମାଦଂ ସମ୍ମାପଯୋଗମେୱ ୱା ଓସ୍ସଜେଯ୍ୟ ପରିଚ୍ଚଜେଯ୍ୟ ଚେ। କଲୀୱ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ କାଳ଼ଅକଣ୍ଣୀ ୱିଯ ସିଯା। ସବ୍ବାନିପି ଚେ ଓସ୍ସଜେଯ୍ୟାତି ସବ୍ବାନିପି ୱିମୁତ୍ତିଯା ପରିପାଚକାନି ସଦ୍ଧାୱୀରିଯସତିସମାଧିପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଓସ୍ସଜେଯ୍ୟ ଚେ, ଅଭାୱନାଯ ଛଡ୍ଡେଯ୍ୟ ଚେ, ଅନ୍ଧୋୱ ସିଯା ସମୱିସମସ୍ସ ଅଦସ୍ସନତୋ।

ଯଥାତି ଓପମ୍ମସମ୍ପଟିପାଦନତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ରୁଚିରନ୍ତି ସୋଭନଂ। ୱଣ୍ଣୱନ୍ତନ୍ତି ୱଣ୍ଣସଣ୍ଠାନସମ୍ପନ୍ନଂ। ଅଗନ୍ଧକନ୍ତି ଗନ୍ଧରହିତଂ ପାଲିଭଦ୍ଦକଗିରିକଣ୍ଣିକଜଯସୁମନାଦିଭେଦଂ। ଏୱଂ ସୁଭାସିତା ୱାଚାତି ସୁଭାସିତା ୱାଚା ନାମ ତେପିଟକଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ୱଣ୍ଣସଣ୍ଠାନସମ୍ପନ୍ନପୁପ୍ଫସଦିସଂ। ଯଥା ହି ଅଗନ୍ଧକଂ ପୁପ୍ଫଂ ଧାରେନ୍ତସ୍ସ ସରୀରେ ଗନ୍ଧୋ ନ ଫରତି, ଏୱଂ ଏତମ୍ପି ଯୋ ସକ୍କଚ୍ଚସୱନାଦୀହି ଚ ସମାଚରତି, ତସ୍ସ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଅସମାଚରନ୍ତସ୍ସ ଯଂ ତତ୍ଥ କତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ଅକୁବ୍ବତୋ ସୁତଗନ୍ଧଂ ପଟିପତ୍ତିଗନ୍ଧଞ୍ଚ ନ ଆୱହତି ଅଫଲା ହୋତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଏୱଂ ସୁଭାସିତା ୱାଚା, ଅଫଲା ହୋତି ଅକୁବ୍ବତୋ’’ତି।

ସୁଗନ୍ଧକନ୍ତି ସୁମନଚମ୍ପକନୀଲୁପ୍ପଲପୁପ୍ଫାଦିଭେଦଂ। ଏୱନ୍ତି ଯଥା ତଂ ପୁପ୍ଫଂ ଧାରେନ୍ତସ୍ସ ସରୀରେ ଗନ୍ଧୋ ଫରତି, ଏୱଂ ତେପିଟକବୁଦ୍ଧୱଚନସଙ୍ଖାତା ସୁଭାସିତା ୱାଚାପି ଯୋ ସକ୍କଚ୍ଚସୱନାଦୀହି ତତ୍ଥ କତ୍ତବ୍ବଂ କରୋତି, ଅସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସଫଲା ହୋତି, ସୁତଗନ୍ଧପଟିପତ୍ତିଗନ୍ଧାନଂ ଆୱହନତୋ ମହପ୍ଫଲା ହୋତି ମହାନିସଂସା। ତସ୍ମା ଯଥୋୱାଦଂ ପଟିପଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ଯଥାକାରୀ ତଥାୱାଦୀ ଚ ଭୱେଯ୍ୟାତି। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ।

ସୁଭୂତତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ଗିରିମାନନ୍ଦତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ୱସ୍ସତିଦେୱୋତିଆଦିକା ଆଯସ୍ମତୋ ଗିରିମାନନ୍ଦତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅଯମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ପୁଞ୍ଞାନି ଉପଚିନନ୍ତୋ ସୁମେଧସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ଘରାୱାସଂ ୱସନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ଭରିଯାଯ ପୁତ୍ତେ ଚ କାଲଙ୍କତେ ସୋକସଲ୍ଲସମପ୍ପିତୋ ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିଟ୍ଠୋ ସତ୍ଥାରା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ କଥେତ୍ୱା ସୋକସଲ୍ଲେ ଅବ୍ଯୂଳ୍ହେ ପସନ୍ନମାନସୋ ସୁଗନ୍ଧପୁପ୍ଫେହି ପୂଜେତ୍ୱା ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ସିରସି ଅଞ୍ଜଲିଂ କତ୍ୱା ଅଭିତ୍ଥୱି।

ସୋ ତେନ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମେନ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ରାଜଗହେ ବିମ୍ବିସାରରଞ୍ଞୋ ପୁରୋହିତସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି, ଗିରିମାନନ୍ଦୋତିସ୍ସ ନାମଂ ଅହୋସି। ସୋ ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ରାଜଗହଗମନେ ବୁଦ୍ଧାନୁଭାୱଂ ଦିସ୍ୱା ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ କତିପଯଂ ଦିୱସଂ ଗାମକାୱାସେ ୱସିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତୁଂ ରାଜଗହଂ ଅଗମାସି। ବିମ୍ବିସାରମହାରାଜା ତସ୍ସ ଆଗମନଂ ସୁତ୍ୱା ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ‘‘ଇଧେୱ, ଭନ୍ତେ, ୱସଥ, ଅହଂ ଚତୂହି ପଚ୍ଚଯେହି ଉପଟ୍ଠହାମୀ’’ତି ସମ୍ପୱାରେତ୍ୱା ଗତୋ ବହୁକିଚ୍ଚତାଯ ନ ସରି। ‘‘ଥେରୋ ଅବ୍ଭୋକାସେ ୱସତୀ’’ତି ଦେୱତା ଥେରସ୍ସ ତେମନଭଯେନ ୱସ୍ସଂ ୱାରେସୁଂ। ରାଜା ଅୱସ୍ସନକାରଣଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ କୁଟିକଂ କାରାପେସି। ଥେରୋ କୁଟିକାଯଂ ୱସନ୍ତୋ ସେନାସନସପ୍ପାଯଲାଭେନ ସମାଧାନଂ ଲଭିତ୍ୱା ୱୀରିଯସମତଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ଉସ୍ସୁକ୍କାପେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ। ଥେର ୧।୪୦।୪୧୯-୪୪୮) –

‘‘ଭରିଯା ମେ କାଲଙ୍କତା, ପୁତ୍ତୋ ସିୱଥିକଂ ଗତୋ;

ମାତା ପିତା ମତା ଭାତା, ଏକଚିତମ୍ହି ଡଯ୍ହରେ।

‘‘ତେନ ସୋକେନ ସନ୍ତତ୍ତୋ, କିସୋ ପଣ୍ଡୁ ଅହୋସହଂ;

ଚିତ୍ତକ୍ଖେପୋ ଚ ମେ ଆସି, ତେନ ସୋକେନ ଅଟ୍ଟିତୋ।

‘‘ସୋକସଲ୍ଲପରେତୋହଂ, ୱନନ୍ତମୁପସଙ୍କମିଂ;

ପୱତ୍ତଫଲଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା, ରୁକ୍ଖମୂଲେ ୱସାମହଂ।

‘‘ସୁମେଧୋ ନାମ ସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ଜିନୋ;

ମମୁଦ୍ଧରିତୁକାମୋ ସୋ, ଆଗଞ୍ଛି ମମ ସନ୍ତିକଂ।

‘‘ପଦସଦ୍ଦଂ ସୁଣିତ୍ୱାନ, ସୁମେଧସ୍ସ ମହେସିନୋ;

ପଗ୍ଗହେତ୍ୱାନହଂ ସୀସଂ, ଉଲ୍ଲୋକେସିଂ ମହାମୁନିଂ।

‘‘ଉପାଗତେ ମହାୱୀରେ, ପୀତି ମେ ଉଦପଜ୍ଜଥ;

ତଦାସିମେକଗ୍ଗମନୋ, ଦିସ୍ୱା ତଂ ଲୋକନାଯକଂ।

‘‘ସତିଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱାନ, ପଣ୍ଣମୁଟ୍ଠିମଦାସହଂ;

ନିସୀଦି ଭଗୱା ତତ୍ଥ, ଅନୁକମ୍ପାଯ ଚକ୍ଖୁମା।

‘‘ନିସଜ୍ଜ ତତ୍ଥ ଭଗୱା, ସୁମେଧୋ ଲୋକନାଯକୋ;

ଧମ୍ମଂ ମେ କଥଯୀ ବୁଦ୍ଧୋ, ସୋକସଲ୍ଲୱିନୋଦନଂ।

‘‘ଅନୱ୍ହିତା ତତୋ ଆଗୁଂ, ଅନନୁଞ୍ଞାତା ଇତୋ ଗତା;

ଯଥାଗତା ତଥା ଗତା, ତତ୍ଥ କା ପରିଦେୱନା।

‘‘ଯଥାପି ପଥିକା ସତ୍ତା, ୱସ୍ସମାନାଯ ୱୁଟ୍ଠିଯା;

ସଭଣ୍ଡା ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତି, ୱସ୍ସସ୍ସାପତନାଯ ତେ।

‘‘ୱସ୍ସେ ଚ ତେ ଓରମିତେ, ସମ୍ପଯନ୍ତି ଯଦିଚ୍ଛକଂ;

ଏୱଂ ମାତା ପିତା ତୁଯ୍ହଂ, ତତ୍ଥ କା ପରିଦେୱନା।

‘‘ଆଗନ୍ତୁକା ପାହୁନକା, ଚଲିତେରିତକମ୍ପିତା;

ଏୱଂ ମାତା ପିତା ତୁଯ୍ହଂ, ତତ୍ଥ କା ପରିଦେୱନା।

‘‘ଯଥାପି ଉରଗୋ ଜିଣ୍ଣଂ, ହିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି ସଂ ତଚଂ;

ଏୱଂ ମାତା ପିତା ତ୍ୟକ୍ତ୍ୱା, ସଂ ତନୁଂ ଇଧ ହୀୟରେ।

‘‘ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଗିରମଞ୍ଞାୟ, ସୋକସଲ୍ଲଂ ୱିୱଜ୍ଜୟିଂ;

ପାମୋଜ୍ଜଂ ଜନୟିତ୍ୱାନ, ବୁଦ୍ଧସେଟ୍ଠଂ ଅୱନ୍ଦହଂ।

‘‘ୱନ୍ଦିତ୍ୱାନ ମହାନାଗଂ, ପୂଜୟିଂ ଗିରିମଞ୍ଜରିଂ;

ଦିବ୍ବଗନ୍ଧଂ ସମ୍ପୱନ୍ତଂ, ସୁମେଧଂ ଲୋକନାୟକଂ।

‘‘ପୂଜୟିତ୍ୱାନ ସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ, ସିରେ କତ୍ୱାନ ଅଞ୍ଜଲିଂ;

ଅନୁସ୍ସରଂ ଗୁଣଗ୍ଗାନି, ସନ୍ଥୱିଂ ଲୋକନାୟକଂ।

‘‘ନିତ୍ତିଣ୍ଣୋସି ମହାୱୀର, ସବ୍ବଞ୍ଞୁ ଲୋକନାୟକ;

ସବ୍ବେ ସତ୍ତେ ଉଦ୍ଧରସି, ଞାଣେନ ତ୍ୱଂ ମହାମୁନେ।

‘‘ୱିମତିଂ ଦ୍ୱେଳ୍ହକଂ ୱାପି, ସଞ୍ଛିନ୍ଦସି ମହାମୁନେ;

ପଟିପାଦେସି ମେ ମଗ୍ଗଂ, ତୱ ଞାଣେନ ଚକ୍ଖୁମ।

‘‘ଅରହା ୱସିପତ୍ତା ଚ, ଛଳଭିଞ୍ଞା ମହିଦ୍ଧିକା;

ଅନ୍ତଲିକ୍ଖଚରା ଧୀରା, ପରିୱାରେନ୍ତି ତାୱଦେ।

‘‘ପଟିପନ୍ନା ଚ ସେଖା ଚ, ଫଲଟ୍ଠା ସନ୍ତି ସାୱକା;

ସୁରୋଦୟେୱ ପଦୁମା, ପୁପ୍ଫନ୍ତି ତୱ ସାୱକା।

‘‘ମହାସମୁଦ୍ଦୋୱକ୍ଖୋଭୋ , ଅତୁଲୋପି ଦୁରୁତ୍ତରୋ;

ଏୱଂ ଞାଣେନ ସମ୍ପନ୍ନୋ, ଅପ୍ପମେୟ୍ୟୋସି ଚକ୍ଖୁମ।

‘‘ୱନ୍ଦିତ୍ୱାହଂ ଲୋକଜିନଂ, ଚକ୍ଖୁମନ୍ତଂ ମହାୟସଂ;

ପୁଥୁଦିସା ନମସ୍ସନ୍ତୋ, ପଟିକୁଟିକୋ ଆଗଞ୍ଛହଂ।

‘‘ଦେୱଲୋକା ଚୱିତ୍ୱାନ, ସମ୍ପଜାନୋ ପତିସ୍ସତୋ;

ଓକ୍କମିଂ ମାତୁୟା କୁଚ୍ଛିଂ, ସନ୍ଧାୱନ୍ତୋ ଭୱାଭୱେ।

‘‘ଅଗାରା ଅଭିନିକ୍ଖମ୍ମ, ପବ୍ବଜିଂ ଅନଗାରିୟଂ;

ଆତାପୀ ନିପକୋ ଝାଯୀ, ପଟିସଲ୍ଲାନଗୋଚରୋ।

‘‘ପଧାନଂ ପଦହିତ୍ୱାନ, ତୋସଯିତ୍ୱା ମହାମୁନିଂ;

ଚନ୍ଦୋୱବ୍ଭଘନା ମୁତ୍ତୋ, ୱିଚରାମି ଅହଂ ସଦା।

‘‘ୱିୱେକମନୁଯୁତ୍ତୋମ୍ହି, ଉପସନ୍ତୋ ନିରୂପଧି;

ସବ୍ବାସୱେ ପରିଞ୍ଞାଯ, ୱିହରାମି ଅନାସୱୋ।

‘‘ତିଂସକପ୍ପସହସ୍ସମ୍ହି, ଯଂ ବୁଦ୍ଧମଭିପୂଜଯିଂ;

ଦୁଗ୍ଗତିଂ ନାଭିଜାନାମି, ବୁଦ୍ଧପୂଜାଯିଦଂ ଫଲଂ।

‘‘କିଲେସା ଝାପିତା ମୟ୍ହଂ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି।

ଅଥ ଥେରସ୍ସ ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତିଯା ହଟ୍ଠତୁଟ୍ଠେ ୱିଯ ଦେୱେ ୱସ୍ସନ୍ତେ ଉପରି ତଂ ୱସ୍ସନେ ନିଯୋଜନମୁଖେନ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋନ୍ତୋ –

୩୨୫।

‘‘ୱସ୍ସତି ଦେୱୋ ଯଥାସୁଗୀତଂ, ଛନ୍ନା ମେ କୁଟିକା ସୁଖା ନିୱାତା;

ତସ୍ସଂ ୱିହରାମି ୱୂପସନ୍ତୋ, ଅଥ ଚେ ପତ୍ଥଯସୀ ପୱସ୍ସ ଦେୱ।

୩୨୬।

‘‘ୱସ୍ସତି ଦେୱୋ ଯଥାସୁଗୀତଂ, ଛନ୍ନା ମେ କୁଟିକା ସୁଖା ନିୱାତା;

ତସ୍ସଂ ୱିହରାମି ସନ୍ତଚିତ୍ତୋ, ଅଥ ଚେ ପତ୍ଥଯସୀ ପୱସ୍ସ ଦେୱ।

୩୨୭।

‘‘ୱସ୍ସତି ଦେୱୋ…ପେ… ତସ୍ସଂ ୱିହରାମି ୱୀତରାଗୋ…ପେ…।

୩୨୮।

‘‘ୱସ୍ସତି ଦେୱୋ…ପେ… ତସ୍ସଂ ୱିହରାମି ୱୀତଦୋସୋ…ପେ…।

୩୨୯।

‘‘ୱସ୍ସତି ଦେୱୋ…ପେ… ତସ୍ସଂ ୱିହରାମି ୱୀତମୋହୋ;

ଅଥ ଚେ ପତ୍ଥଯସୀ ପୱସ୍ସ ଦେୱା’’ତି। – ଇମା ପଞ୍ଚ ଗାଥା ଅଭାସି;

ତତ୍ଥ ଯଥାସୁଗୀତନ୍ତି ସୁଗୀତାନୁରୂପଂ, ସୁନ୍ଦରସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ମେଘଗୀତସ୍ସ ଅନୁରୂପମେୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ୱଲାହକୋ ହି ଯଥା ଅଗଜ୍ଜନ୍ତୋ କେୱଲଂ ୱସ୍ସନ୍ତୋ ନ ସୋଭତି, ଏୱଂ ସତପଟଲସହସ୍ସପଟଲେନ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଥନଯନ୍ତୋ ଗଜ୍ଜନ୍ତୋ ୱିଜ୍ଜୁଲ୍ଲତା ନିଚ୍ଛାରେନ୍ତୋପି ଅୱସ୍ସନ୍ତୋ ନ ସୋଭତି, ତଥାଭୂତୋ ପନ ହୁତ୍ୱା ୱସ୍ସନ୍ତୋ ସୋଭତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ୱସ୍ସତି ଦେୱୋ ଯଥାସୁଗୀତ’’ନ୍ତି। ତେନାହ – ‘‘ଅଭିତ୍ଥନଯ, ପଜ୍ଜୁନ୍ନ’’ , (ଚରିଯା। ୩।୮୯; ଜା। ୧।୧।୭୫)

‘‘ଗଜ୍ଜିତା ଚେୱ ୱସ୍ସିତା ଚା’’ତି (ଅ· ନି· ୪।୧୦୧; ପୁ· ପ· ୧୫୭) ଚ। ତସ୍ସଂ ୱିହରାମୀତି ତସ୍ସଂ କୁଟିକାୟଂ ଅରିୟୱିହାରଗବ୍ଭେନ ଇରିୟାପଥୱିହାରେନ ୱିହରାମି। ୱୂପସନ୍ତଚିତ୍ତୋତି ଅଗ୍ଗଫଲସମାଧିନା ସମ୍ମଦେୱ ଉପସନ୍ତମାନସୋ।

ଏୱଂ ଥେରସ୍ସ ଅନେକୱାରଂ କତଂ ଉଯ୍ୟୋଜନଂ ସିରସା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତୋ ୱଲାହକଦେୱପୁତ୍ତୋ ନିନ୍ନଞ୍ଚ ଥଲଞ୍ଚ ପୂରେନ୍ତୋ ମହାୱସ୍ସଂ ୱସ୍ସାପେସି।

ଗିରିମାନନ୍ଦତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ସୁମନତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଯଂ ପତ୍ଥୟାନୋତିଆଦିକା ଆୟସ୍ମତୋ ସୁମନତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅୟମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ପୁଞ୍ଞାନି ଉପଚିନନ୍ତୋ ଇତୋ ପଞ୍ଚନୱୁତେ କପ୍ପେ ବୁଦ୍ଧସୁଞ୍ଞେ ଲୋକେ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ଏକଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଂ ବ୍ୟାଧିତଂ ଦିସ୍ୱା ହରୀତକଂ ଅଦାସି । ସୋ ତେନ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମେନ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ କୋସଲରଟ୍ଠେ ଗହପତିକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ସୁମନୋତି ଲଦ୍ଧନାମୋ ସୁଖେନ ୱଡ୍ଢି। ତସ୍ସ ପନ ମାତୁଲୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅରହା ହୁତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞେ ୱିହରନ୍ତୋ ସୁମନେ ୱୟପ୍ପତ୍ତେ ତଂ ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ଚରିତାନୁକୂଲଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅଦାସି। ସୋ ତତ୍ଥ ଯୋଗକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ଚତ୍ତାରି ଝାନାନି ପଞ୍ଚ ଚ ଅଭିଞ୍ଞାୟୋ ନିବ୍ବତ୍ତେସି। ଅଥସ୍ସ ଥେରୋ ୱିପସ୍ସନାୱିଧିଂ ଆଚିକ୍ଖି। ସୋ ଚ ନଚିରେନେୱ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠାସି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ· ଥେର ୨।୪୪।୬୦-୬୧) –

‘‘ହରୀତକଂ ଆମଲକଂ, ଅମ୍ବଜମ୍ବୁୱିଭୀତକଂ;

କୋଲଂ ଭଲ୍ଲାତକଂ ବିଲ୍ଲଂ, ସୟମେୱ ହରାମହଂ।

‘‘ଦିସ୍ୱାନ ପବ୍ଭାରଗତଂ, ଝାୟିଂ ଝାନରତଂ ମୁନିଂ;

ଆବାଧେନ ଆପୀଳେନ୍ତଂ, ଅଦୁତୀୟଂ ମହାମୁନିଂ।

‘‘ହରୀତକଂ ଗହେତ୍ୱାନ, ସୟମ୍ଭୁସ୍ସ ଅଦାସହଂ;

ଖାଦମତ୍ତମ୍ହି ଭେସଜ୍ଜେ, ବ୍ୟାଧି ପସ୍ସମ୍ଭି ତାୱଦେ।

‘‘ପହୀନଦରଥୋ ବୁଦ୍ଧୋ, ଅନୁମୋଦମକାସି ମେ;

ଭେସଜ୍ଜଦାନେନିମିନା, ବ୍ୟାଧୁୱୂପସମେନ ଚ।

‘‘ଦେୱଭୂତୋ ମନୁସ୍ସୋ ୱା, ଜାତୋ ୱା ଅଞ୍ଞଜାତିୟା;

ସବ୍ବତ୍ଥ ସୁଖିତୋ ହୋତୁ, ମା ଚ ତେ ବ୍ୟାଧିମାଗମା।

‘‘ଇଦଂ ୱତ୍ୱାନ ସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ସୟମ୍ଭୂ ଅପରାଜିତୋ;

ନଭଂ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗମୀ ଧୀରୋ, ହଂସରାଜାୱ ଅମ୍ବରେ।

‘‘ୟତୋ ହରୀତକଂ ଦିନ୍ନଂ, ସୟମ୍ଭୁସ୍ସ ମହେସିନୋ;

ଇମଂ ଜାତିଂ ଉପାଦାୟ, ବ୍ୟାଧି ମେ ନୁପପଜ୍ଜଥ।

‘‘ଅୟଂ ପଚ୍ଛିମକୋ ମଯ୍ହଂ, ଚରିମୋ ୱତ୍ତତେ ଭୱୋ;

ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା ସଚ୍ଛିକତା, କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନଂ।

‘‘ଚତୁନ୍ନୱୁତିତୋ କପ୍ପେ, ଭେସଜ୍ଜମଦଦିଂ ତଦା;

ଦୁଗ୍ଗତିଂ ନାଭିଜାନାମି, ଭେସଜ୍ଜସ୍ସ ଇଦଂ ଫଲଂ।

‘‘କିଲେସା ଝାପିତା ମୟ୍ହଂ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି।

ଅରହତ୍ତେ ପନ ପତିଟ୍ଠିତୋ ଏକଦିୱସଂ ମାତୁଲତ୍ଥେରସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଅଗମାସି। ତଂ ଥେରୋ ଅଧିଗମଂ ପୁଚ୍ଛି, ତଂ ବ୍ୟାକରୋନ୍ତୋ –

୩୩୦।

‘‘ଯଂ ପତ୍ଥଯାନୋ ଧମ୍ମେସୁ, ଉପଜ୍ଝାଯୋ ଅନୁଗ୍ଗହି;

ଅମତଂ ଅଭିକଙ୍ଖନ୍ତଂ, କତଂ କତ୍ତବ୍ବକଂ ମଯା।

୩୩୧।

‘‘ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ ସଚ୍ଛିକତୋ, ସଯଂ ଧମ୍ମୋ ଅନୀତିହୋ;

ୱିସୁଦ୍ଧଞାଣୋ ନିକ୍କଙ୍ଖୋ, ବ୍ୟାକରୋମି ତୱନ୍ତିକେ।

୩୩୨।

‘‘ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଜାନାମି, ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁ ୱିସୋଧିତଂ;

ସଦତ୍ଥୋ ମେ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ, କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନଂ।

୩୩୩।

‘‘ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ମେ ସିକ୍ଖା, ସୁସ୍ସୁତା ତୱ ସାସନେ;

ସବ୍ବେ ମେ ଆସୱା ଖୀଣା, ନତ୍ଥି ଦାନି ପୁନବ୍ଭୱୋ।

୩୩୪।

‘‘ଅନୁସାସି ମଂ ଅରିଯୱତା, ଅନୁକମ୍ପି ଅନୁଗ୍ଗହି;

ଅମୋଘୋ ତୁୟ୍ହମୋୱାଦୋ, ଅନ୍ତେୱାସିମ୍ହି ସିକ୍ଖିତୋ’’ତି। –

ଇମାହି ପଞ୍ଚହି ଗାଥାହି ସୀହନାଦଂ ନଦନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକାସି।

ତତ୍ଥ ଯଂ ପତ୍ଥଯାନୋ ଧମ୍ମେସୁ, ଉପଜ୍ଝାଯୋ ଅନୁଗ୍ଗହି। ଅମତଂ ଅଭିକଙ୍ଖନ୍ତନ୍ତି ସମଥୱିପସ୍ସନାଦୀସୁ ଅନୱଜ୍ଜଧମ୍ମେସୁ ଯଂ ଧମ୍ମଂ ମୟ୍ହଂ ପତ୍ଥଯନ୍ତୋ ଆକଙ୍ଖନ୍ତୋ ଉପଜ୍ଝାଯୋ ଅମତଂ ନିବ୍ବାନଂ ଅଭିକଙ୍ଖନ୍ତଂ ମଂ ଓୱାଦଦାନୱସେନ ଅନୁଗ୍ଗଣ୍ହି। କତଂ କତ୍ତବ୍ବକଂ ମଯାତି ତସ୍ସ ଅଧିଗମତ୍ଥଂ କତ୍ତବ୍ବଂ ପରିଞ୍ଞାଦିସୋଳସୱିଧଂ କିଚ୍ଚଂ କତଂ ନିଟ୍ଠାପିତଂ ମଯା।

ତତୋ ଏୱ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ ଅଧିଗତୋ ଚତୁବ୍ବିଧୋପି ମଗ୍ଗଧମ୍ମୋ ସଚ୍ଛିକତୋ। ସଯଂ ଧମ୍ମୋ ଅନୀତିହୋତି ସଯଂ ଅତ୍ତନାଯେୱ ନିବ୍ବାନଧମ୍ମୋ ଫଲଧମ୍ମୋ

ଚ ଅନୀତିହୋ ଅସନ୍ଦିଦ୍ଧୋ ଅଭପଚକ୍କୋ କତୋ, ‘‘ଇତିହ, ଇତି କିରା’’ତି ପଓତ୍ତିଯା ଇତିହସଙ୍ଖାତଂ ସଂସଯଂ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦନ୍ତୋଯେଓ ଅରିଯମଗ୍ଗୋ ପଓତ୍ତତି। ତେନାହ ‘‘ଓିସୁଦ୍ଧଞ୍ଜାଣୋ ନିକ୍କଙ୍ଖୋ’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଓିସୁଦ୍ଧଞ୍ଜାଣୋତି ସବ୍ବସଂକିଲେସଓିସୁଦ୍ଧିଯା ଓିସୁଦ୍ଧଞ୍ଜାଣୋ। ତଓନ୍ତିକେତି ତଓ ସମୀପେ।

ସଦତ୍ଥୋତି ଅରହତ୍ତଂ। ସିକ୍ଖାତି ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖାଦଯୋ। ସୁସ୍ସୁତାତି ପରିଯତ୍ତିବାହୁସଚ୍ଚସ୍ସ ପଟିଓେଧବାହୁସଚ୍ଚସ୍ସ ଚ ପାରିପୂରିଓସେନ ସୁଟ୍ଠୁ ସୁତା। ତଓ ସାସନେତି ତଓ ଓୱାଦେ ଅନୁସିଟ୍ଠିଯଂ ଠିତସ୍ସ।

ଅରିଯଓତାତି ସୁଓିସୁଦ୍ଧସୀଲାଦିଓତସମାଦାନେନ। ଅନ୍ତେଓାସିମ୍ହି ସିକ୍ଖିତୋତି ତୁଯ୍ହଂ ସମୀପେ ଚିଣ୍ଣବ୍ରହ୍ମଚରିଯଓାସତାଯ ଅନ୍ତେଓାସୀ ସିକ୍ଖିତଓା ସିକ୍ଖିତଅଧିସୀଲାଦିସିକ୍ଖୋ ଅମ୍ହୀତି।

ସୁମନତ୍ଥେରଗାଥାଓଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ଓଡ୍ଢତ୍ଥେରଗାଥାଓଣ୍ଣନା

ସାଧୂହୀତିଆଦିକା ଆଯସ୍ମତୋ ଓଡ୍ଢତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅଯମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭଓେ ଓିଓଟ୍ଟୂପନିସ୍ସଯାନି ପୁଞ୍ଞାନି ଉପଚିନନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ଭାରୁକଚ୍ଛନଗରେ ଗହପତିକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଓଡ୍ଢୋତି ଲଦ୍ଧନାମୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଓଡ୍ଢତି। ଅଥସ୍ସ ମାତା ସଂସାରେ ସଞ୍ଜାତସଂଓେଗା ପୁତ୍ତଂ ଞାତୀନଂ ନିଯ୍ୟାଦେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଓିପସ୍ସନାଯ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୀ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିତ୍ୱା ଅପରେନ ସମଯେନ ପୁତ୍ତମ୍ପି ଓିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତଂ ଓେଳୁଦନ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବାଜେସି। ସୋ ପବ୍ବଜିତୋ ବୁଦ୍ଧଓଚନଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ବହୁସ୍ସୁତୋ ଧମ୍ମକଥିକୋ ହୁତ୍ୱା ଗଚ୍ଛଧୁରଂ ଓହନ୍ତୋ ଏକଦିଓସଂ ‘‘ଏକକୋ ସନ୍ତରୁତ୍ତରୋଓ ମାତରଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମୀ’’ତି ଭିକ୍ଖୁନୁପସ୍ସଯଂ ଅଗମାସି। ତଂ ଦିସ୍ୱା ମାତା ‘‘କସ୍ମା ତ୍ୱଂ ଏକକୋ ସନ୍ତରୁତ୍ତରୋଓ ଇଧାଗତୋ’’ତି ଚୋଦେସି। ସୋ ମାତରା ଚୋଦିଯମାନୋ ‘‘ଅଯୁତ୍ତଂ ମଯା କତ’’ନ୍ତି ଉପ୍ପନ୍ନସଂଓେଗୋ ଓିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦିଓାଟ୍ଠାନେ ନିସିନ୍ନୋ ଓିପସ୍ସିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ମାତୁ ଓୱାଦସମ୍ପତ୍ତିପକାସନମୁଖେନ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋନ୍ତୋ –

୩୩୫।

‘‘ସାଧୂ ହି କିର ମେ ମାତା, ପତୋଦଂ ଉପଦଂସଯି;

ଯସ୍ସାହଂ ଓଚନଂ ସୁତ୍ୱା, ଅନୁସିଟ୍ଠୋ ଜନେତ୍ତିଯା;

ଆରଦ୍ଧଓୀରିଯୋ ପହିତତ୍ତୋ, ପତ୍ତୋ ସମ୍ବୋଧିମୁତ୍ତମଂ।

୩୩୬।

‘‘ଅରହା ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟୋମ୍ହି, ତେଓିଜ୍ଜୋ ଅମତଦ୍ଦସୋ;

ଜେତ୍ୱା ନମୁଚିନୋ ସେନଂ, ଓିହରାମି ଅନାସଓୋ।

୩୩୭।

‘‘ଅଜ୍ଝତ୍ତଞ୍ଚ ବହିଦ୍ଧା ଚ, ଯେ ମେ ଓିଜ୍ଜିଂସୁ ଆସଓା;

ସବ୍ବେ ଅସେସା ଉଚ୍ଛିନ୍ନା, ନ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜରେ ପୁନ।

୩୩୮।

‘‘ଓିସାରଦା ଖୋ ଭଗିନୀ, ଏଓମତ୍ଥଂ ଅଭାସଯି;

ଅପିହା ନୂନ ମଯିପି, ୱନଥୋ ତେ ନ ୱିଜ୍ଜତି।

୩୩୯।

‘‘ପରିଯନ୍ତକତଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ଅନ୍ତିମୋଯଂ ସମୁସ୍ସଯୋ;

ଜାତିମରଣସଂସାରୋ, ନତ୍ଥି ଦାନି ପୁନବ୍ଭୱୋ’’ତି। – ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି;

ତତ୍ଥ ସାଧୂ ହି କିର ମେ ମାତା, ପତୋଦଂ ଉପଦଂସଯୀତି ସାଧୁ ୱତ ମାତା ମଯ୍ହଂ ଓୱାଦସଙ୍ଖାତଂ ପତୋଦଂ ଦସ୍ସେତି, ତେନ ମେ ୱୀରିଯଂ ଉତ୍ତେଜେନ୍ତୀ ଉତ୍ତମଙ୍ଗେ ପଞ୍ଞାସୀସେ ୱିଜ୍ଝି। ଯସ୍ସାତି ଯସ୍ସା ମେ ମାତୁଯା। ସମ୍ବୋଧିନ୍ତି ଅରହତ୍ତଂ। ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ଯୋଜନା – ଜନେତ୍ତିଯା ମେ ଅନୁସିଟ୍ଠୋ ଯସ୍ସା ଅନୁସାସନୀଭୂତଂ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଅହଂ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯୋ ପହିତତ୍ତୋ ୱିହରନ୍ତୋ ଉତ୍ତମଂ ଅଗ୍ଗଫଲଂ ସମ୍ବୋଧିଂ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ।

ତତୋ ଏୱ ଆରକତ୍ତା କିଲେସେହି ଅରହା ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତତାଯ ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟୋ ଦକ୍ଖିଣାରହୋ ଅମ୍ହି। ପୁବ୍ବେନିୱାସଞାଣାଦିୱିଜ୍ଜାତ୍ତଯସ୍ସ ଅଧିଗତତ୍ତା ତେୱିଜ୍ଜୋ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକତତ୍ତା ଅମତଦ୍ଦସୋ ନମୁଚିନୋ ମାରସ୍ସ ସେନଂ କିଲେସୱାହିନିଂ ବୋଧିପକ୍ଖିଯସେନାଯ ଜିନିତ୍ୱା ତସ୍ସ ଜିତତ୍ତାଯେୱ ଅନାସୱୋ ସୁଖଂ ୱିହରାମୀତି।

ଇଦାନି ‘‘ଅନାସୱୋ’’ତି ୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ପାକଟତରଂ କାତୁଂ ‘‘ଅଜ୍ଝତ୍ତଞ୍ଚା’’ ତି ଗାଥମାହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତୱତ୍ଥୁକା ଚ ବହିଦ୍ଧା ବହିଦ୍ଧୱତ୍ଥୁକା ଚ ଆସୱା ଯେ ମଯ୍ହଂ ଅରିଯମଗ୍ଗାଧିଗମତୋ ପୁବ୍ବେ ୱିଜ୍ଜିଂସୁ ଉପଲବ୍ଭିଂସୁ, ତେ ସବ୍ବେ ଅନୱସେସା ଉଚ୍ଛିନ୍ନା ଅରିଯମଗ୍ଗେନ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନା ପହୀନା ପୁନ ଦାନି କଦାଚିପି ନ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତିଯେୱାତି।

ଇଦାନି ମାତୁ ୱଚନଂ ଅଙ୍କୁସଂ କତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ଅରହତ୍ତସ୍ସ ଅଧିଗତତ୍ତା ମାତରଂ ଥୋମେନ୍ତୋ ‘‘ୱିସାରଦା’’ତି ଗାଥମାହ। ତତ୍ଥ ୱିସାରଦା ଖୋତି ଏକଂସେନ ୱିଗତସାରଜ୍ଜା। ଏୱଂ ମାତୁ ଅତ୍ତନୋ ଚ ଅରହତ୍ତାଧିଗମେନ ସଦ୍ଧୁ ଓରସପୁତ୍ତଭାୱଂ ଉଲ୍ଲପେନ୍ତୋ ମାତରଂ ‘‘ଭଗିନୀ’’ତି ଆହ। ଏତମତ୍ଥଂ ଅଭାସଯୀତି ଏତଂ ମମ ଓୱାଦଭୂତଂ ଅତ୍ଥଂ ଅଭଣି। ଏୱଂ ପନ ମଂ ୱଦନ୍ତୀ ନ କେୱଲଂ ୱିସାରଦା ଏୱ, ଅଥ ଖୋ ଅପିହା ନୂନ ମଯିପି ତୱ ପୁତ୍ତକେପି ଅପିହା ଅସନ୍ଥୱା ମଞ୍ଞେ, କିଂ ୱା ଏତେନ ପରିକପ୍ପନେନ? ୱନଥୋ ତେ ନ ୱିଜ୍ଜତି ଅୱିଜ୍ଜାଦିକୋ ୱନଥୋ ତୱ ସନ୍ତାନେ ନତ୍ଥେୱ, ଯା ମଂ ଭୱକ୍ଖଯେ ନିଯୋଜେସୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଇଦାନି ‘‘ତଯା ନିଯୋଜିତାକାରେନେୱ ମଯା ପଟିପନ୍ନ’’ନ୍ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ପରିଯନ୍ତକତ’’ନ୍ତି ଓସାନଗାଥମାହ, ତସ୍ସତ୍ଥୋ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋୱ।

ୱଡ୍ଢତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ନଦୀକସ୍ସପତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଅତ୍ଥାଯୱତ ମେତିଆଦିକା ଆଯସ୍ମତୋ ନଦୀକସ୍ସପତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅଯମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ୱିୱଟ୍ଟୂପନିସ୍ସଯଂ କୁସଲଂ ଉପଚିନନ୍ତୋ ପଦୁମୁତ୍ତରସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ଏକଦିୱସଂ ସତ୍ଥାରଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ପସନ୍ନମାନସୋ ଅତ୍ତନା ରୋପିତସ୍ସ ଅମ୍ବରୁକ୍ଖସ୍ସ ପଠମୁପ୍ପନ୍ନଂ ମନୋସିଲାୱଣ୍ଣଂ ଏକଂ ଅମ୍ବଫଲଂ ଅଦାସି। ସୋ ତେନ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମେନ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ମଗଧରଟ୍ଠେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ଉରୁୱେଲକସ୍ସପସ୍ସ ଭାତା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତୋ। ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ନିସ୍ସରଣଜ୍ଝାସଯତାଯ ଘରାୱାସଂ ଅନିଚ୍ଛନ୍ତୋ ତାପସପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ତୀହି ତାପସସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ନେରଞ୍ଜରାଯ ନଦିଯା ତୀରେ ଅସ୍ସମଂ ମାପେତ୍ୱା ୱିହରତି। ନଦୀତୀରେ ୱସନତୋ ହିସ୍ସ କସ୍ସପଗୋତ୍ତତାଯ ଚ ନଦୀକସ୍ସପୋତି ସମଞ୍ଞା ଅହୋସି। ତସ୍ସ ଭଗୱା ସପରିସସ୍ସ ଏହିଭିକ୍ଖୁଭାୱେନ ଉପସମ୍ପଦଂ ଅଦାସି। ତଂ ସବ୍ବଂ ଖନ୍ଧକେ (ମହାୱ। ୩୬-୩୯) ଆଗତମେୱ। ସୋ ଭଗୱତୋ ଆଦିତ୍ତପରିଯାଯଦେସନାଯ (ମହାୱ। ୫୪; ସଂ। ନି। ୪।୨୮) ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠାସି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ। ଥେର ୨।୪୪।୮୧-୮୭) –

‘‘ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧସ୍ସ, ଲୋକଜେଟ୍ଠସ୍ସ ତାଦିନୋ;

ପିଣ୍ଡାଯ ୱିଚରନ୍ତସ୍ସ, ଧାରତୋ ଉତ୍ତମଂ ଯସଂ।

‘‘ଅଗ୍ଗଫଲଂ ଗହେତ୍ୱାନ, ୱିପ୍ପସନ୍ନେନ ଚେତସା;

ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟସ୍ସ ୱୀରସ୍ସ, ଅଦାସିଂ ସତ୍ଥୁନୋ ଅହଂ।

‘‘ତେନ କମ୍ମେନ ଦ୍ୱିପଦିନ୍ଦ, ଲୋକଜେଟ୍ଠ ନରାସଭ;

ପତ୍ତୋମ୍ହି ଅଚଲଂ ଠାନଂ, ହିତ୍ୱା ଜୟପରାଜୟଂ।

‘‘ସତସହସ୍ସିତୋ କପ୍ପେ, ୟଂ ଦାନମଦଦିଂ ତଦା;

ଦୁଗ୍ଗତିଂ ନାଭିଜାନାମି, ଅଗ୍ଗଦାନସ୍ସିଦଂ ଫଲଂ।

‘‘କିଲେସା ଝାପିତା ମୟ୍ହଂ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି।

ଅରହତ୍ତେ ପନ ପତିଟ୍ଠିତୋ ଅପରଭାଗେ ଅତ୍ତନୋ ପଟିପତ୍ତିଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ଦିଟ୍ଠିସମୁଗ୍ଘାତକିତ୍ତନମୁଖେନ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋନ୍ତୋ –

୩୪୦।

‘‘ଅହ୍ୱାୟ ୱତ ମେ ବୁଦ୍ଧୋ, ନଦିଂ ନେରଞ୍ଜରଂ ଅଗା;

ୟସ୍ସାହଂ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱାନ, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଂ ୱିୱଜ୍ଜୟିଂ।

୩୪୧।

‘‘ୟଜିଂ ଉଚ୍ଚାୱଚେ ୟଞ୍ଞେ, ଅଗ୍ଗିହୁତ୍ତଂ ଜୁହିଂ ଅହଂ;

ଏସା ସୁଦ୍ଧୀତି ମଞ୍ଞନ୍ତୋ, ଅନ୍ଧଭୂତୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ।

୩୪୨।

‘‘ଦିଟ୍ଠିଗହନପକ୍ଖନ୍ଦୋ, ପରାମାସେନ ମୋହିତୋ;

ଅସୁଦ୍ଧିଂ ମଞ୍ଞିସଂ ସୁଦ୍ଧିଂ, ଅନ୍ଧଭୂତୋ ଅୱିଦ୍ଦସୁ।

୩୪୩।

‘‘ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ପହୀନା ମେ, ଭୱା ସବ୍ବେ ୱିଦାଲିତା;

ଜୁହାମି ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟଗ୍ଗିଂ, ନମସ୍ସାମି ତଥାଗତଂ।

୩୪୪।

‘‘ମୋହା ସବ୍ବେ ପହୀନା ମେ, ଭୱତଣ୍ହା ପଦାଲିତା;

ୱିକ୍ଖୀଣୋ ଜାତିସଂସାରୋ, ନତ୍ଥି ଦାନି ପୁନବ୍ଭୱୋ’’ତି। –

ଇମା ପଞ୍ଚ ଗାଥା ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ଅତ୍ଥାଯ ୱତ ମେତି ମଯ୍ହଂ ଅତ୍ଥାଯ ୱତ ହିତାଯ ୱତ। ବୁଦ୍ଧୋତି ସଵଞ୍ଞୁବୁଦ୍ଧୋ। ନଦିଂ ନେରଞ୍ଜରଂ ଅଗାତି ନେରଞ୍ଜରାସଙ୍ଖାତଂ ନଦିଂ ଅଗଞ୍ଛି, ତସ୍ସା ନଦିଯା ତୀରେ ଚ ମମ ଭାତୁ ଉରୁୱେଲକସ୍ସପସ୍ସ ଅସ୍ସମଂ ଉପଗତୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଇଦାନି ଯଥାୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ୱିୱରିତୁଂ ''ଯସ୍ସାହ''ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଯସ୍ସାତି ଯସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗୱତୋ। ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱାନାତି ଚତୁସଚ୍ଚପଟିସଂଯୁତ୍ତଂ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା, ସୋତଦ୍ୱାରାନୁସାରେନ ଉପଲଭିତ୍ୱା। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଂ ୱିୱଜ୍ଜଯିନ୍ତି ''ଯଞ୍ଞାଦୀହି ସୁଦ୍ଧି ହୋତୀ''ତିଆଦିନଯପ୍ପୱତ୍ତଂ ୱିପରୀତଦସ୍ସନଂ ପଜହିଂ।

ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଂ ୱିୱଜ୍ଜଯିନ୍ତି ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଯଜି''ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଯଜିଂ ଉଚ୍ଚାୱଚେ ଯଞ୍ଞେତି ପାକଯଞ୍ଞେ ସୋମଯାଗୱାଜପେଯ୍ୟାଦିକେ ନାନାୱିଧେ ଯଞ୍ଞେ ଯଜିଂ। ଅଗ୍ଗିହୁତ୍ତଂ ଜୁହିଂ ଅହନ୍ତି ତେସଂ ଯଞ୍ଞାନଂ ଯଜନୱସେନ ଆହୁତିଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଅଗ୍ଗିଂ ପରିଚରିଂ। ଏସା ସୁଦ୍ଧୀତି ମଞ୍ଞନ୍ତୋତି ଏସା ଯଞ୍ଞକିରିଯା ଅଗ୍ଗିପାରିଚରିଯା ସୁଦ୍ଧିହେତୁଭାୱତୋ ସୁଦ୍ଧି ''ଏୱଂ ମେ ସଂସାରସୁଦ୍ଧି ହୋତୀ''ତି ମଞ୍ଞମାନୋ। ଅନ୍ଧଭୂତୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋତି ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁୱେକଲ୍ଲେନ ଅୱିଜ୍ଜନ୍ଧତାଯ ଅନ୍ଧଭୂତୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ହୁତ୍ୱା ୱନଗହନପଜ୍ଜତଗହନାଦୀନି ୱିଯ ଦୁରତିକ୍କମନଟ୍ଠେନ ଦିଟ୍ଠିଯୋୱ ଗହନଂ ଦିଟ୍ଠିଗହନଂ , ତଂ ପକ୍ଖନ୍ଦୋ ଅନୁପୱିଟ୍ଠୋତି ଦିଟ୍ଠିଗହନପକ୍ଖନ୍ଦୋ। ପରାମାସେନାତି ଧମ୍ମସଭାୱଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ''ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚ''ନ୍ତି ପରାମସନତୋ ପରାମାସସଙ୍ଖାତେନ ମିଚ୍ଛାଭିନିୱେସେନ। ମୋହିତୋତି ମୂଳହଭାୱଂ ପାପିତୋ। ଅସୁଦ୍ଧିଂ ମଞ୍ଞିସଂ ସୁଦ୍ଧିନ୍ତି ଅସୁଦ୍ଧିଂ ମଗ୍ଗଂ ''ସୁଦ୍ଧିଂ ମଗ୍ଗ''ନ୍ତି ମଞ୍ଞିସଂ ମଞ୍ଞିଂ। ତତ୍ଥ କାରଣମାହ ''ଅନ୍ଧଭୂତୋ ଅୱିଦ୍ଦସୂ''ତି। ଯସ୍ମା ଅୱିଜ୍ଜାଯ ଅନ୍ଧଭୂତୋ, ତତୋ ଏୱ ଧମ୍ମାଧମ୍ମଂ ଯୁତ୍ତାଯୁତ୍ତଞ୍ଚ ଅୱିଦ୍ୱା, ତସ୍ମା ତଥା ମଞ୍ଞିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ପହୀନା ମେତି ଏୱଂଭୂତସ୍ସ ପନ ସତ୍ଥୁ ସମ୍ମୁଖା ଚତୁସଚ୍ଚଗବ୍ଭଂ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ଯୋନିସୋ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଅରିଯମଗ୍ଗସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଯା ସବ୍ବାପି ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ସମୁଚ୍ଛେଦପ୍ପହାନୱସେନ ମଯ୍ହଂ ପହୀନା। ଭୱାତି କାମଭୱାଦଯୋ ସବ୍ବେପି ଭୱା ଅରିଯମଗ୍ଗସତ୍ଥେନ ୱିଦାଲିତା ୱିଦ୍ଧଂସିତା। ଜୁହାମି ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟଗ୍ଗିନ୍ତି ଆହୱନୀଯାଦିକେ ଅଗ୍ଗୀ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ସଦେୱକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ଅଗ୍ଗଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟତାଯ ସଵସ୍ସ ଚ ପାପସ୍ସ ଦହନତୋ ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟଗ୍ଗିଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ଜୁହାମି ପରିଚରାମି। ତଯିଦଂ ମଯ୍ହଂ ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟଗ୍ଗିପରିଚରଣଂ ଦଧିନୱନୀତମଥିତସପ୍ପିଆଦିନିରପେକ୍ଖଂ ସତ୍ଥୁ ନମସ୍ସନମେୱାତି ଆହ ''ନମସ୍ସାମି ତଥାଗତ''ନ୍ତି। ଅଥ ୱା ଜୁହାମି ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟଗ୍ଗିନ୍ତି ଦାଯକାନଂ ଦକ୍ଖିଣାଯ ମହପ୍ଫଲଭାୱକରଣେନ ପାପସ୍ସ ଚ ଦହନେନ ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟଗ୍ଗିଭୂତଂ ଅତ୍ତାନଂ ଜୁହାମି ପରିଚରାମି ତଥା କତ୍ୱା ପରିଚରାମି, ତଥା କତ୍ୱା ପରିହରାମି। ପୁବ୍ବେ ଅଗ୍ଗିଦେୱଂ ନମସ୍ସାମି, ଇଦାନି ପନ ନମସ୍ସାମି ତଥାଗତନ୍ତି।

ମୋହା ସବ୍ବେ ପହୀନା ମେତି ଦୁକ୍ଖେ ଅଞ୍ଞାଣାଦିଭେଦା ସବ୍ବେ ମୋହା ମଯ୍ହଂ ପହୀନା ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନା, ତତୋ ଏୱ ''ଭୱତଣ୍ହା ପଦାଲିତା। ୱିକ୍ଖୀଣୋ ଜାତିସଂସାରୋ, ନତ୍ଥି ଦାନି ପୁନବ୍ଭୱୋ''ତି ତୀସୁ ପଦେସୁ ମେ-ସଦ୍ଦୋ ଆନେତ୍ୱା ଯୋଜେତବ୍ବୋ।

ନଦୀକସ୍ସପତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ଗଯାକସ୍ସପତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ପାତୋମଜ୍ଝନ୍ହିକନ୍ତିଆଦିକା ଆଯସ୍ମତୋ ଗଯାକସ୍ସପତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅଯମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ୱିୱଟ୍ଟୂପନିସ୍ସଯଂ କୁସଲଂ ଉପଚିନନ୍ତୋ ଇତୋ ଏକତିଂସେ କପ୍ପେ ସିଖିସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ନିସ୍ସରଣଜ୍ଝାସଯତାଯ ଘରାୱାସଂ ପହାଯ ତାପସପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞାଯତନେ ଅସ୍ସମଂ କାରେତ୍ୱା ୱନମୂଲଫଲାହାରୋ ୱସତି। ତେନ ଚ ସମଯେନ ଭଗୱା ଏକୋ ଅଦୁତିଯୋ ତସ୍ସ ଅସ୍ସମସମୀପେନ ଗଚ୍ଛତି। ସୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ପସନ୍ନମାନସୋ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଠିତୋ ୱେଲଂ ୱଲୋକେତ୍ୱା ମନୋହରାନି କୋଲଫଲାନି ସତ୍ଥୁ ଉପନେସି। ସୋ ତେନ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମେନ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ନିସ୍ସରଣଜ୍ଝାସଯତାଯ ଘରାୱାସଂ ପହାଯ ତାପସପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଦ୍ୱୀହି ତାପସସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଗଯାଯଂ ୱିହରତି। ଗଯାଯଂ ୱସନତୋ ହିସ୍ସ କସ୍ସପଗୋତ୍ତତାଯ ଚ ଗଯାକସ୍ସପୋତି ସମଞ୍ଞା ଅହୋସି। ସୋ ଭଗୱତା ସଦ୍ଧିଂ ପରିସାଯ ଏହିଭିକ୍ଖୁପସମ୍ପଦଂ ଦତ୍ୱା ଆଦିତ୍ତପରିଯାଯଦେସନାଯ (ମହାୱ। ୫୪) ୱଦିଯମାନୋ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠାସି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ। ଥେର ୨।୪୫।୮-୧୪) –

''ଅଜିନେନ ନିୱତ୍ଥୋହଂ, ୱାକଚୀରଧରୋ ତଦା;

ଖାରିଯା ପୂରଯିତ୍ୱାନଂ, କୋଲଂହାସିଂ ମମସ୍ସମଂ।

‘‘ତମ୍ହି କାଲେ ସିଖୀ ବୁଦ୍ଧୋ, ଏକୋ ଅଦୁତିଯୋ ଅହୁ;

ମମସ୍ସମଂ ଉପଗଚ୍ଛି, ଜାନନ୍ତୋ ସବ୍ବକାଲିକଂ।

‘‘ସକଂ ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେତ୍ୱା, ୱନ୍ଦିତ୍ୱାନ ଚ ସୁବ୍ବତଂ;

ଉଭୋ ହତ୍ଥେହି ପଗ୍ଗୟ୍ହ, କୋଲଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସଦାସହଂ।

‘‘ଏକତିଂସେ ଇତୋ କପ୍ପେ, ଯଂ ଫଲମଦଦିଂ ତଦା;

ଦୁଗ୍ଗତିଂ ନାଭିଜାନାମି, କୋଲଦାନସ୍ସିଦଂ ଫଲଂ।

‘‘କିଲେସା ଝାପିତା ମୟ୍ହଂ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି।

ଅରହତ୍ତେ ପନ ପତିଟ୍ଠିତୋ ଅତ୍ତନୋ ପଟିପତ୍ତିଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ପାପପୱାହନକିତ୍ତନମୁଖେନ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋନ୍ତୋ –

୩୪୫।

‘‘ପାତୋ ମଜ୍ଝନ୍ହିକଂ ସାଯଂ, ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଦିୱସସ୍ସହଂ;

ଓତରିଂ ଉଦକଂ ସୋହଂ, ଗଯାଯ ଗଯଫଗ୍ଗୁଯା।

୩୪୬।

‘‘ଯଂ ମଯା ପକତଂ ପାପଂ, ପୁବ୍ବେ ଅଞ୍ଞାସୁ ଜାତିସୁ;

ତଂ ଦାନୀଧ ପୱାହେମି, ଏୱଂଦିଟ୍ଠି ପୁରେ ଅହୁଂ।

୩୪୭।

‘‘ସୁତ୍ୱା ସୁଭାସିତଂ ୱାଚଂ, ଧମ୍ମତ୍ଥସହିତଂ ପଦଂ;

ତଥଂ ଯାଥାୱକଂ ଅତ୍ଥଂ, ଯୋନିସୋ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିସଂ।

୩୪୮।

‘‘ନିନ୍ହାତସବ୍ବପାପୋମ୍ହି, ନିମ୍ମଲୋ ପଯତୋ ସୁଚି;

ସୁଦ୍ଧୋ ସୁଦ୍ଧସ୍ସ ଦାଯାଦୋ, ପୁତ୍ତୋ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଓରସୋ।

୩୪୯।

‘‘ଓଗୟ୍ହଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ସୋତଂ, ସବ୍ବପାପଂ ପୱାହଯିଂ;

ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା ଅଜ୍ଝଗମିଂ, କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି। –

ଇମା ପଞ୍ଚ ଗାଥା ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ପଠମଗାଥାଯ ତାୱ ଅଯଂ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ – ପାତୋ ସୂରିଯୁଗ୍ଗମନୱେଲାଯଂ, ମଜ୍ଝନ୍ହିକଂ ମଜ୍ଝନ୍ହୱେଲାଯଂ, ସାଯଂ ସାଯନ୍ହୱେଲାଯନ୍ତି ଦିୱସସ୍ସ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ତଯୋ ୱାରେ ଅହଂ ଉଦକଂ ଓତରିଂ ଓଗାହିଂ। ଓତରନ୍ତୋ ଚ ସୋହଂ ନ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଯଦା ୱା ତଦା ୱା ଓତରିଂ, ଅଥ ଖୋ ଗଯାଯ ମହାଜନସ୍ସ ''ପାପପୱାହନ''ନ୍ତି ଅଭିସମ୍ମତେ ଗଯାତିତ୍ଥେ, ଗଯଫଗ୍ଗୁଯା ଗଯାଫଗ୍ଗୁନାମକେ ଫଗ୍ଗୁନୀମାସସ୍ସ ଉତ୍ତରଫଗ୍ଗୁନୀନକ୍ଖତ୍ତେ ଅନୁସଂୱଚ୍ଛରଂ ଉଦକୋରୋହନମନୁଯୁତ୍ତୋ ଅହୋସିନ୍ତି।

ଇଦାନି ତଦା ଯେନାଧିପ୍ପାଯେନ ଉଦକୋରୋହନମନୁଯୁତ୍ତଂ, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଯଂ ମଯା''ତି ଗାଥମାହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ''ଯଂ ମଯା ପୁବ୍ବେ ଇତୋ ଅଞ୍ଞାସୁ ଜାତୀସୁ ପାପକମ୍ମଂ ଉପଚିତଂ। ତଂ ଇଦାନି ଇଧ ଗଯାତିତ୍ଥେ ଇମିସ୍ସା ଚ ଗଯାଫଗ୍ଗୁଯା ଇମିନା ଉଦକୋରୋହନେନ ପୱାହେମି ଅପନେମି ୱିକ୍ଖାଲେମୀ''ତି। ପୁରେ ସତ୍ଥୁ ସାସନୁପଗମନତୋ ପୁବ୍ବେ ଏୱଂଦିଟ୍ଠି ଏୱରୂପୱିପରୀତଦସ୍ସନୋ ଅହୁଂ ଅହୋସିଂ।

ଧମ୍ମତ୍ଥସହିତଂ ପଦନ୍ତି ୱିଭତ୍ତିଅଲୋପେନ ନିଦ୍ଦେସୋ। ଧମ୍ମେନ ଚ ଅତ୍ଥେନ ଚ ସହିତକୋଟ୍ଠାସଂ, ଆଦିତୋ ମଜ୍ଝତୋ ପରିଯୋସାନତୋ ଚ ଧମ୍ମୂପସଂହିତଂ ଅତ୍ଥୂପସଂହିତଂ ସୁଟ୍ଠୁ ଏକନ୍ତେନ ନିଯ୍ୟାନିକଂ କତ୍ୱା ଭାସିତଂ ୱାଚଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ତେନ ପକାସିତଂ ପରମତ୍ଥଭାୱେନ ତଚ୍ଛଭାୱତୋ ତଥଂ ଯଥାରହଂ ପୱତ୍ତିନିୱତ୍ତିଉପାଯଭାୱେ ବ୍ଯଭିଚାରାଭାୱତୋ ଯାଥାୱଂ ଦୁକ୍ଖାଦିଅତ୍ଥଂ ଯୋନିସୋ ଉପାଯେନ ପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟାଦିଭାୱେନ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିସଂ ''ଦୁକ୍ଖଂ ପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟଂ, ସମୁଦଯୋ ପହାତବ୍ବୋ, ନିରୋଧୋ ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବୋ , ମଗ୍ଗୋ ଭାୱେତବ୍ବୋ''ତି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିଂ, ଞାଣଚକ୍ଖୁନା ପସ୍ସିଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ନିନ୍ହାତସବ୍ବପାପୋମ୍ହୀତି ଏୱଂ ପଟିୱିଦ୍ଧସଚ୍ଚତ୍ତା ଏୱ ଅରିଯମଗ୍ଗଜଲେନ ୱିକ୍ଖାଲିତସବ୍ବପାପୋ ଅମ୍ହି। ତତୋ ଏୱ ରାଗମଲାଦୀନଂ ଅଭାୱେନ ନିମ୍ମଲତ୍ତା ନିମ୍ମଲୋ। ତତୋ ଏୱ ପରିସୁଦ୍ଧକାଯସମାଚାରତାଯ ପରିସୁଦ୍ଧୱଚୀସମାଚାରତାଯ ପରିସୁଦ୍ଧମନୋସମାଚାରତାଯ ପଯତୋ ସୁଚିସୁଦ୍ଧୋ। ସୱାସନସବ୍ବକିଲେସମଲୱିସୁଦ୍ଧିଯା ସୁଦ୍ଧସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମଦାଯସ୍ସ ଆଦିଯନତୋ ଦାଯାଦୋ। ତସ୍ସେୱ ଦେସନାଞାଣସମୁଟ୍ଠାନୌରୋୱାଯାମଜନିତାଭିଜାତିତାଯ ଓରସୋ ପୁତ୍ତୋ ଅମ୍ହୀତି ଯୋଜନା।

ପୁନପି ଅତ୍ତନୋ ପରମତ୍ଥତୋ ନ୍ହାତକଭାୱମେୱ ୱିଭାୱେତୁଂ ''ଓଗଯ୍ହା''ତି ଓସାନଗାଥମାହ। ତତ୍ଥ ଓଗଯ୍ହାତି ଓଗାହେତ୍ୱା ଅନୁପୱିସିତ୍ୱା। ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ସୋତନ୍ତି ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଆଦୀହି ଅଟ୍ଠଙ୍ଗସମୋଧାନଭୂତଂ ମଗ୍ଗସୋତଂ। ସବ୍ବପାପଂ ପୱାହଯିନ୍ତି ଅନୱସେସଂ ପାପମଲଂ ପକ୍ଖାଲେସିଂ, ଅରିଯମଗ୍ଗଜଲପୱାହନେନ ପରମତ୍ଥନ୍ହାତକୋ ଅହୋସିଂ। ତତୋ ଏୱ ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା ଅଜ୍ଝଗମିଂ, କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ଥମେୱ।

ଗଯାକସ୍ସପତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ୱକ୍କଲିତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ୱାତରୋଗାଭିନୀତୋତିଆଦିକା ଆଯସ୍ମତୋ ୱକ୍କଲିତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅଯମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ପୁଞ୍ଞାନି ଉପଚିନନ୍ତୋ ପଦୁମୁତ୍ତରସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ ହଂସୱତୀନଗରେ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତେହି ଉପାସକେହି ସଦ୍ଧିଂ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପରିସପରିଯନ୍ତେ ଠିତୋ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସଦ୍ଧାଧିମୁତ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ସଯମ୍ପି ତଂ ଠାନଂ ପତ୍ଥେନ୍ତୋ ସତ୍ତାହଂ ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା ପଣିଧାନଂ ଅକାସି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଅନନ୍ତରାଯତଂ ଦିସ୍ୱା ବ୍ଯାକରି।

ସୋପି ଯାୱଜୀୱଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥୁ କାଲେ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି, ୱକ୍କଲୀତିସ୍ସ ନାମଂ ଅକଂସୁ। ସୋ ୱୁଦ୍ଧିପ୍ପତ୍ତୋ ତଯୋ ୱେଦେ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସିପ୍ପେସୁ ନିପ୍ଫତ୍ତିଂ ଗତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଦିସ୍ୱା ରୂପକାଯସ୍ସ ସମ୍ପତ୍ତିଦସ୍ସନେନ ଅତିତ୍ତୋ ସତ୍ଥାରା ସଦ୍ଧିଂଯେୱ ୱିଚରତି। ''ଅଗାରମଜ୍ଝେ ୱସନ୍ତୋ ନିଚ୍ଚକାଲଂ ସତ୍ଥାରଂ ଦଟ୍ଠୁଂ ନ ଲଭିସ୍ସାମୀ''ତି ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଠପେତ୍ୱା ଭୋଜନୱେଲଂ ସରୀରକିଚ୍ଚକାଲଞ୍ଚ ସେସକାଲେ ଯତ୍ଥ ଠିତେନ ସକ୍କା ଦସବଲଂ ପସ୍ସିତୁଂ, ତତ୍ଥ ଠିତୋ ଅଞ୍ଞଂ କିଚ୍ଚଂ ପହାଯ ଭଗୱନ୍ତଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋୱ ୱିହରତି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଞାଣପରିପାକଂ ଆଗମେନ୍ତୋ ବହୁକାଲଂ ତସ୍ମିଂ ରୂପଦସ୍ସନେନେୱ ୱିଚରନ୍ତେ କିଞ୍ଚି ଅୱତ୍ୱା ପୁନେକଦିୱସଂ ''କିଂ ତେ, ୱକ୍କଲି, ଇମିନା ପୂତିକାଯେନ ଦିଟ୍ଠେନ? ଯୋ ଖୋ, ୱକ୍କଲି, ଧମ୍ମଂ ପସ୍ସତି, ସୋ ମଂ ପସ୍ସତି। ଯୋ ମଂ ପସ୍ସତି, ସୋ ଧମ୍ମଂ ପସ୍ସତି। ଧମ୍ମଞ୍ହି, ୱକ୍କଲି, ପସ୍ସନ୍ତୋ ମଂ ପସ୍ସତି, ମଂ ପସ୍ସନ୍ତୋ ଧମ୍ମଂ ପସ୍ସତୀ''ତି (ସଂ। ନି। ୩।୮୭) ଆହ।

ସନ୍ତରି ଏୱଂ ୱଦନ୍ତେପି ଥେରୋ ସତ୍ଥୁ ଦସ୍ସନଂ ପହାଯ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗନ୍ତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ତତୋ ସତ୍ଥା ''ନାଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ସଂୱେଗଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ବୁଜ୍ଝିସ୍ସତୀ''ତି ୱସ୍ସୂପନାଯିକଦିୱସେ ''ଅପେହି, ୱକ୍କଲୀ''ତି ଥେରଂ ପଣାମେସି। ସୋ ସତ୍ଥାରା ପଣାମିତୋ ସମ୍ମୁଖେ ଠାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ''କିଂ ମଯ୍ହଂ ଜୀୱିତେନ, ଯୋହଂ ସତ୍ଥାରଂ ଦଟ୍ଠୁଂ ନ ଲଭାମୀ''ତି ଗିଜ୍ଝକୂଟପବ୍ବତେ ପପାତଟ୍ଠାନଂ ଅଭିରୁହି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଞତ୍ୱା ''ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ମମ ସନ୍ତିକା ଅସ୍ସାସଂ ଅଲଭନ୍ତୋ ମଗ୍ଗଫଲାନଂ ଉପନିସ୍ସଯଂ ନାସେଯ୍ୟା''ତି ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଓଭାସଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତୋ –

''ପାମୋଜ୍ଜବହୁଲୋ ଭିକ୍ଖୁ, ପସନ୍ନୋ ବୁଦ୍ଧସାସନେ;

ଅଧିଗଚ୍ଛେ ପଦଂ ସନ୍ତଂ, ସଙ୍ଖାରୂପସମଂ ସୁଖ''ନ୍ତି। (ଧ। ପ। ୩୮୧) –

ଗାଥଂ ୱତ୍ୱା ''ଏହି, ୱକ୍କଲୀ''ତି ହତ୍ଥଂ ପସାରେସି। ଥେରୋ ''ଦସବଲୋ ମେ ଦିଟ୍ଠୋ, 'ଏହୀ'ତି ଅୱ୍ହାନମ୍ପି ଲଦ୍ଧ''ନ୍ତି ବଲୱପୀତିସୋମନସ୍ସଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ''କୁତୋ ଆଗଚ୍ଛାମୀ''ତି ଅତ୍ତନୋ ଗମନଭାୱଂ ଅଜାନିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସମ୍ମୁଖେ ଆକାସେ ପକ୍ଖନ୍ଦନ୍ତୋ ପଠମପାଦେନ ପବ୍ବତେ ଠିତୋଯେୱ ସତ୍ଥାରା ୱୁତ୍ତଗାଥଂ ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ଆକାସେଯେୱ ପୀତିଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତ୍ୱା ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣୀତି ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରଟ୍ଠକଥାଯଂ (ଅ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧।୨୦୮) ଧମ୍ମପଦୱଣ୍ଣନାଯଞ୍ଚ (ଧ। ପ। ଅଟ୍ଠ। ୨।୩୮୧) ଆଗତଂ।

ଇଧ ପନ ଏୱଂ ୱଦନ୍ତି – ''କିଂ ତେ, ୱକ୍କଲୀ''ତିଆଦିନା ସତ୍ଥାରା ଓୱଦିତୋ ଗିଜ୍ଝକୂଟେ ୱିହରନ୍ତୋ ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେସି, ତସ୍ସ ସଦ୍ଧାଯ ବଲୱଭାୱତୋ ଏୱ ୱିପସ୍ସନା ୱୀଥିଂ ନ ଓତରତି, ଭଗୱା ତଂ ଞତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ସୋଧେତ୍ୱା ଅଦାସି। ପୁନ ୱିପସ୍ସନଂ ମତ୍ଥକଂ ପାପେତୁଂ ନାସକ୍ଖିଯେୱ, ଅଥସ୍ସ ଆହାରୱେକଲ୍ଲେନ ୱାତାବାଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ତଂ ୱାତାବାଧେନ ପୀଳିଯମାନଂ ଞତ୍ୱା ଭଗୱା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ –

୩୫୦।

''ୱାତରୋଗାଭିନୀତୋ ତ୍ୱଂ, ୱିହରଂ କାନନେ ୱନେ;

ପୱିଦ୍ଧଗୋଚରେ ଲୂଖେ, କଥଂ ଭିକ୍ଖୁ କରିସ୍ସସୀ''ତି। –

ଆହ। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଥେରୋ –

୩୫୧।

''ପୀତିସୁଖେନ ୱିପୁଲେନ, ଫରମାନୋ ସମୁସ୍ସଯଂ;

ଲୂଖମ୍ପି ଅଭିସମ୍ଭୋନ୍ତୋ, ୱିହରିସ୍ସାମି କାନନେ।

୩୫୨।

''ଭାୱେନ୍ତୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ବଲାନି ଚ;

ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନି ଚ ଭାୱେନ୍ତୋ, ୱିହରିସ୍ସାମି କାନନେ।

୩୫୩।

''ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯେ ପହିତତ୍ତେ, ନିଚ୍ଚଂ ଦଳ୍ହପରକ୍କମେ;

ସମଗ୍ଗେ ସହିତେ ଦିସ୍ୱା, ୱିହରିସ୍ସାମି କାନନେ।

୩୫୪।

‘‘ଅନୁସ୍ସରନ୍ତୋ ସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ, ଅଗ୍ଗଂ ଦନ୍ତଂ ସମାହିତଂ;

ଅତନ୍ଦିତୋ ରତ୍ତିନ୍ଦିୱଂ, ୱିହରିସ୍ସାମି କାନନେ’’ତି। –

ଚତସ୍ସୋ ଗାଥା ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ୱାତରୋଗାଭିନୀତୋତି ୱାତାବାଧେନ ଅସେରିଭାୱଂ ଉପନୀତୋ, ୱାତବ୍ୟାଧିନା ଅଭିଭୂତୋ। ତ୍ୱନ୍ତି ଥେରଂ ଆଲପତି। ୱିହରନ୍ତି ତେନ ଇରିଯାପଥୱିହାରେନ ୱିହରନ୍ତୋ। କାନନେ ୱନେତି କାନନଭୂତେ ୱନେ, ମହାଅରଞ୍ଞେତି ଅତ୍ଥୋ। ପୱିଦ୍ଧଗୋଚରେତି ୱିସ୍ସଟ୍ଠଗୋଚରେ ଦୁଲ୍ଲଭପଚ୍ଚଯେ। ୱାତରୋଗସ୍ସ ସପ୍ପାଯାନଂ ସପ୍ପିଆଦିଭେସଜ୍ଜାନଂ ଅଭାୱେନ ଫରୁସଭୂମିଭାଗତାଯ ଚ ଲୂଖେ ଲୂଖଟ୍ଠାନେ। କଥଂ ଭିକ୍ଖୁ କରିସ୍ସସୀତି ଭିକ୍ଖୁ ତ୍ୱଂ କଥଂ ୱିହରିସ୍ସସୀତି ଭଗୱା ପୁଚ୍ଛି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ଥେରୋ ନିରାମିସପୀତିସୋମନସ୍ସାଦିନା ଅତ୍ତନୋ ସୁଖୱିହାରଂ ପକାସେନ୍ତୋ ‘‘ପୀତିସୁଖେନା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ପୀତିସୁଖେନାତି ଉବ୍ବେଗଲକ୍ଖଣାଯ ଫରଣଲକ୍ଖଣାଯ ଚ ପୀତିଯା ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତସୁଖେନ ଚ। ତେନାହ ‘‘ୱିପୁଲେନା’’ତି ଉଳାରେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଫରମାନୋ ସମୁସ୍ସଯନ୍ତି ଯଥାୱୁତ୍ତପୀତିସୁଖସମୁଟ୍ଠିତେହି ପଣୀତେହି ରୂପେହି ସକଲଂ କାଯଂ ଫରାପେନ୍ତୋ ନିରନ୍ତରଂ ଫୁଟଂ କରୋନ୍ତୋ। ଲୂଖମ୍ପି ଅଭିସମ୍ଭୋନ୍ତୋତି ଅରଞ୍ଞାୱାସଜନିତଂ ସଲ୍ଲେଖୱୁତ୍ତିହେତୁକଂ ଦୁସ୍ସହମ୍ପି ପଚ୍ଚଯଲୂଖଂ ଅଭିଭୱନ୍ତୋ ଅଧିୱାସେନ୍ତୋ। ୱିହରିସ୍ସାମି କାନନେତି ଝାନସୁଖେନ ୱିପସ୍ସନାସୁଖେନ ଚ ଅରଞ୍ଞାଯତନେ ୱିହରିସ୍ସାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ – ‘‘ସୁଖଞ୍ଚ କାଯେନ ପଟିସଂୱେଦେସି’’ନ୍ତି (ପାରା। ୧୧)।

‘‘ଯତୋ ଯତୋ ସମ୍ମସତି, ଖନ୍ଧାନଂ ଉଦଯବ୍ବଯଂ;

ଲଭତୀ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜଂ, ଅମତଂ ତଂ ୱିଜାନତ’’ନ୍ତି ଚ। (ଧ। ପ। ୩୭୪);

ଭାୱେନ୍ତୋ ସତିପଟ୍ଠାନେତି ମଗ୍ଗପରିଯାପନ୍ନେ କାଯାନୁପସ୍ସନାଦିକେ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତୋ ୱଡ୍ଢେନ୍ତୋ ଚ। ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନୀତି ମଗ୍ଗପରିଯାପନ୍ନାନି ଏୱ ସଦ୍ଧାଦୀନି ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି। ବଲାନୀତି ତଥା ସଦ୍ଧାଦୀନି ପଞ୍ଚ ବଲାନି। ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନୀତି ତଥା ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାଦୀନି ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନି। ଚ-ସଦ୍ଦେନ ସମ୍ମପ୍ପଧାନିଦ୍ଧିପାଦମଗ୍ଗଙ୍ଗାନି ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ତଦୱିନାଭାୱତୋ ହି ତଗ୍ଗହଣେନେୱ ତେସଂ ଗହଣଂ ହୋତି। ୱିହରିସ୍ସାମୀତି ଯଥାୱୁତ୍ତେ ବୋଧିପକ୍ଖିଯଧମ୍ମେ ଭାୱେନ୍ତୋ ମଗ୍ଗସୁଖେନ ତଦଧିଗମସିଦ୍ଧେନ ଫଲସୁଖେନ ନିବ୍ବାନସୁଖେନ ଚ ୱିହରିସ୍ସାମି।

ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯେତି ଚତୁବ୍ବିଧସମ୍ମପ୍ପଧାନୱସେନ ପଗ୍ଗହିତୱୀରିଯେ। ପହିତତ୍ତେତି ନିବ୍ବାନଂ ପତିପେସିତଚିତ୍ତେ। ନିଚ୍ଚଂ ଦଳ୍ହପରକ୍କମେତି ସବ୍ବକାଲଂ ଅସିଥିଲୱୀରିଯେ। ଅୱିୱାଦୱସେନ କାଯସାମଗ୍ଗିଦାନୱସେନ ଚ ସମଗ୍ଗେ। ଦିଟ୍ଠିସୀଲସାମଞ୍ଞେନ ସହିତେ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଦିସ୍ୱା। ଏତେନ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତି।

ଅନୁସ୍ସରନ୍ତୋ ସମ୍ବୁଦ୍ଧନ୍ତି ସମ୍ମା ସାମଂ ସବ୍ବଧମ୍ମାନଂ ବୁଦ୍ଧତ୍ତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ସବ୍ବସତ୍ତୁତ୍ତମତାଯ, ଅଗ୍ଗଂ ଉତ୍ତମେନ ଦମଥେନ ଦନ୍ତଂ, ଅନୁତ୍ତରସମାଧିନା ସମାହିତଂ ଅତନ୍ଦିତୋ ଅନଲସୋ ହୁତ୍ୱା, ରତ୍ତିନ୍ଦିୱଂ ସବ୍ବକାଲଂ ‘‘ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା ଅରହ’’ନ୍ତିଆଦିନା ଅନୁସ୍ସରନ୍ତୋ ୱିହରିସ୍ସାମି। ଏତେନ ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିଭାୱନାଯ ଯୁତ୍ତାକାରଦସ୍ସନେନ ସବ୍ବତ୍ଥ କମ୍ମଟ୍ଠାନାନୁଯୋଗମାହ, ପୁରିମେନ ପାରିହାରିଯକମ୍ମଟ୍ଠାନାନୁଯୋଗଂ।

ଏୱଂ ପନ ୱତ୍ୱା ଥେରୋ ୱିପସ୍ସନଂ ଉସ୍ସୁକ୍କାପେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ। ଥେର ୨।୫୪।୨୮-୬୫) –

‘‘ଇତୋ ସତସହସ୍ସମ୍ହି, କପ୍ପେ ଉପ୍ପଜ୍ଜି ନାଯକୋ;

ଅନୋମନାମୋ ଅମିତୋ, ନାମେନ ପଦୁମୁତ୍ତରୋ।

‘‘ପଦୁମାକାରୱଦନୋ, ପଦୁମାମଲସୁଚ୍ଛୱୀ;

ଲୋକେନାନୁପଲିତ୍ତୋୱ, ତୋଯେନ ପଦୁମଂ ଯଥା।

‘‘ୱୀରୋ ପଦୁମପତ୍ତକ୍ଖୋ, କନ୍ତୋ ଚ ପଦୁମଂ ଯଥା;

ପଦୁମୁତ୍ତରଗନ୍ଧୋୱ, ତସ୍ମା ସୋ ପଦୁମୁତ୍ତରୋ।

‘‘ଲୋକଜେଟ୍ଠୋ ଚ ନିବ୍ବାନୋ, ଅନ୍ଧାନଂ ନଯନୂପମୋ;

ସନ୍ତୱେସୋ ଗୁଣନିଧି, କରୁଣାମତିସାଗରୋ।

‘‘ସ କଦାଚି ମହାୱୀରୋ, ବ୍ରହ୍ମାସୁରସୁରଚ୍ଚିତୋ;

ସଦେୱମନୁଜାକିଣ୍ଣେ, ଜନମଜ୍ଝେ ଜିନୁତ୍ତମୋ।

‘‘ୱଦନେନ ସୁଗନ୍ଧେନ, ମଧୁରେନ ରୁତେନ ଚ;

ରଞ୍ଜଯଂ ପରିସଂ ସବ୍ବଂ, ସନ୍ଥୱୀ ସାୱକଂ ସକଂ।

‘‘ସଦ୍ଧାଧିମୁତ୍ତୋ ସୁମତି, ମମ ଦସ୍ସନଲାଲସୋ;

ନତ୍ଥି ଏତାଦିସୋ ଅଞ୍ଞୋ, ଯଥାଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ୱକ୍କଲି।

‘‘ତଦାହଂ ହଂସୱତିଯଂ, ନଗରେ ବ୍ରାହ୍ମଣତ୍ରଜୋ;

ହୁତ୍ୱା ସୁତ୍ୱା ଚ ତଂ ୱାକ୍ଯଂ, ତଂ ଠାନମଭିରୋଚଯିଂ।

‘‘ସସାୱକଂ ତଂ ୱିମଲଂ, ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ତଥାଗତଂ;

ସତ୍ତାହଂ ଭୋଜଯିତ୍ୱାନ, ଦୁସ୍ସେହଚ୍ଛାଦଯିଂ ତଦା।

‘‘ନିପଚ୍ଚ ସିରସା ତସ୍ସ, ଅନନ୍ତଗୁଣସାଗରେ;

ନିମୁଗ୍ଗୋ ପୀତିସମ୍ପୁଣ୍ଣୋ, ଇଦଂ ୱଚନମବ୍ରୱିଂ।

‘‘ଯୋ ସୋ ତଯା ସନ୍ଥୱିତୋ, ଇତୋ ସତ୍ତମକେ ମୁନି;

ଭିକ୍ଖୁ ସଦ୍ଧାୱତଂ ଅଗ୍ଗୋ, ତାଦିସୋ ହୋମହଂ ମୁନେ।

‘‘ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ମହାୱୀରୋ, ଅନାୱରଣଦସ୍ସନୋ;

ଇମଂ ୱାକ୍ଯଂ ଉଦୀରେସି, ପରିସାଯ ମହାମୁନି।

‘‘ପସ୍ସଥେତଂ ମାଣୱକଂ, ପୀତମଟ୍ଠନିୱାସନଂ;

ହେମଯଞ୍ଞୋପଚିତଙ୍ଗଂ, ଜନନେତ୍ତମନୋହରଂ।

‘‘ଏସୋ ଅନାଗତଦ୍ଧାନେ, ଗୋତମସ୍ସ ମହେସିନୋ;

ଅଗ୍ଗୋ ସଦ୍ଧାଧିମୁତ୍ତାନଂ, ସାୱକୋଯଂ ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘ଦେୱଭୂତୋ ମନୁସ୍ସୋ ୱା, ସବ୍ବସନ୍ତାପୱଜ୍ଜିତୋ;

ସବ୍ବଭୋଗପରିବ୍ଭୂଳ୍ହୋ, ସୁଖିତୋ ସଂସରିସ୍ସତି।

‘‘ସତସହସ୍ସିତୋ କପ୍ପେ, ଓକ୍କାକକୁଲସମ୍ଭୱୋ;

ଗୋତମୋ ନାମ ଗୋତ୍ତେନ, ସତ୍ଥା ଲୋକେ ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘ତସ୍ସ ଧମ୍ମେସୁ ଦାଯାଦୋ, ଓରସୋ ଧମ୍ମନିମ୍ମିତୋ;

ୱକ୍କଲି ନାମ ନାମେନ, ହେସ୍ସତି ସତ୍ଥୁ ସାୱକୋ।

‘‘ତେନ କମ୍ମୱିସେସେନ, ଚେତନାପଣିଧୀହି ଚ;

ଜହିତ୍ୱା ମାନୁସଂ ଦେହଂ, ତାୱତିଂସମଗଚ୍ଛହଂ।

‘‘ସବ୍ବତ୍ଥ ସୁଖିତୋ ହୁତ୍ୱା, ସଂସରନ୍ତୋ ଭୱାଭୱେ;

ସାୱତ୍ଥିଯଂ ପୁରେ ଜାତୋ, କୁଲେ ଅଞ୍ଞତରେ ଅହଂ।

‘‘ନୋନୀତସୁଖୁମାଲଂ ମଂ, ଜାତପଲ୍ଲୱକୋମଲଂ;

ମନ୍ଦଂ ଉତ୍ତାନସଯନଂ, ପିସାଚଭଯତଜ୍ଜିତା।

‘‘ପାଦମୂଲେ ମହେସିସ୍ସ, ସାଯେସୁଂ ଦୀନମାନସା;

ଇମଂ ଦଦାମ ତେ ନାଥ, ସରଣଂ ହୋହି ନାଯକ।

‘‘ତଦା ପଟିଗ୍ଗହି ସୋ ମଂ, ଭୀତାନଂ ସରଣୋ ମୁନି;

ଜାଲିନା ଚକ୍କଙ୍କିତେନ, ମୁଦୁକୋମଲପାଣିନା।

‘‘ତଦା ପଭୁତି ତେନାହଂ, ଅରକ୍ଖେଯ୍ୟେନ ରକ୍ଖିତୋ;

ସବ୍ବୱେରୱିନିମୁତ୍ତୋ, ସୁଖେନ ପରିୱୁଦ୍ଧିତୋ।

‘‘ସୁଗତେନ ୱିନା ଭୂତୋ, ଉକ୍କଣ୍ଠାମି ମୁହୁତ୍ତକଂ;

ଜାତିଯା ସତ୍ତୱସ୍ସୋହଂ, ପବ୍ବଜିଂ ଅନଗାରିଯଂ।

‘‘ସବ୍ବପାରମିସମ୍ଭୂତଂ , ନୀଲକ୍ଖିନଯନଂ ୱରଂ;

ରୂପଂ ସବ୍ବସୁଭାକିଣ୍ଣଂ, ଅତିତ୍ତୋ ୱିହରାମହଂ।

‘‘ବୁଦ୍ଧରୂପରତିଂ ଞତ୍ୱା, ତଦା ଓୱଦି ମଂ ଜିନୋ;

ଅଲଂ ୱକ୍କଲି କିଂ ରୂପେ, ରମସେ ବାଲନନ୍ଦିତେ।

‘‘ଯୋ ହି ପସ୍ସତି ସଦ୍ଧମ୍ମଂ, ସୋ ମଂ ପସ୍ସତି ପଣ୍ଡିତୋ;

ଅପସ୍ସମାନୋ ସଦ୍ଧମ୍ମଂ, ମଂ ପସ୍ସମ୍ପି ନ ପସ୍ସତି।

‘‘ଅନନ୍ତାଦୀନୱୋ କାଯୋ, ୱିସରୁକ୍ଖସମୂପମୋ;

ଆୱାସୋ ସବ୍ବରୋଗାନଂ, ପୁଞ୍ଜୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ କେୱଲୋ।

‘‘ନିବ୍ବିନ୍ଦିଯ ତତୋ ରୂପେ, ଖନ୍ଧାନଂ ଉଦଯବ୍ବଯଂ;

ପସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସାନଂ, ସୁଖେନନ୍ତଂ ଗମିସ୍ସସି।

‘‘ଏୱଂ ତେନାନୁସିଟ୍ଠୋହଂ, ନାଯକେନ ହିତେସିନା;

ଗିଜ୍ଝକୂଟଂ ସମାରୁଯ୍ହ, ଝାଯାମି ଗିରିକନ୍ଦରେ।

‘‘ଠିତୋ ପବ୍ବତପାଦମ୍ହି, ଅସ୍ସାସଯି ମହାମୁନି;

ୱକ୍କଲୀତି ଜିନୋ ୱାଚଂ, ତଂ ସୁତ୍ୱା ମୁଦିତୋ ଅହଂ।

‘‘ପକ୍ଖନ୍ଦିଂ ସେଲପବ୍ଭାରେ, ଅନେକସତପୋରିସେ;

ତଦା ବୁଦ୍ଧାନୁଭାୱେନ, ସୁଖେନେୱ ମହିଂ ଗତୋ।

‘‘ପୁନୋପି ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ଖନ୍ଧାନଂ ଉଦଯବ୍ବଯଂ;

ତମହଂ ଧମ୍ମମଞ୍ଞାଯ, ଅରହତ୍ତମପାପୁଣିଂ।

‘‘ସୁମହାପରିସମଜ୍ଝେ, ତଦା ମଂ ଚରଣନ୍ତଗୋ;

ଅଗ୍ଗଂ ସଦ୍ଧାଧିମୁତ୍ତାନଂ, ପଞ୍ଞପେସି ମହାମତି।

‘‘ସତସହସ୍ସିତୋ କପ୍ପେ, ଯଂ କମ୍ମମକରିଂ ତଦା;

ଦୁଗ୍ଗତିଂ ନାଭିଜାନାମି, ବୁଦ୍ଧପୂଜାଯିଦଂ ଫଲଂ।

‘‘କିଲେସା ଝାପିତା ମଯ୍ହଂ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି।

ଅରହତ୍ତଂ ପନ ପତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋନ୍ତୋପି ଥେରୋ ଇମା ଏୱ ଗାଥା ଅଭାସି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ନିସିନ୍ନୋ ସଦ୍ଧାଧିମୁତ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ୱକ୍କଲିତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ୱିଜିତସେନତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଓଲଗ୍ଗେସ୍ସାମୀତିଆଦିକା ଆୟସ୍ମତୋ ୱିଜିତସେନତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅଯମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ୱିୱଟ୍ଟୂପନିସ୍ସଯଂ କୁସଲଂ ଉପଚିନନ୍ତୋ ଅତ୍ଥଦସ୍ସିସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ଘରାୱାସଂ ପହାଯ ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞେ ୱିହରନ୍ତୋ ଆକାସେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ପସନ୍ନମାନସୋ ପସନ୍ନାକାରଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗଯ୍ହ ଅଟ୍ଠାସି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ଞତ୍ୱା ଆକାସତୋ ଓତରି। ସୋ ଭଗୱତୋ ମନୋହରାନି ମଧୁରାନି ଫଲାନି ଉପନେସି, ପଟିଗ୍ଗହେସି ଭଗୱା ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯ। ସୋ ତେନ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମେନ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ କୋସଲରଟ୍ଠେ ହତ୍ଥାଚରିଯକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱିଜିତସେନୋତି ଲଦ୍ଧନାମୋ ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପାପୁଣି। ତସ୍ସ ମାତୁଲା ସେନୋ ଚ ଉପସେନୋ ଚାତି ଦ୍ୱେ ହତ୍ଥାଚରିଯା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧା ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ୱାସଧୁରଂ ପୂରେନ୍ତା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ। ୱିଜିତସେନୋପି ହତ୍ଥିସିପ୍ପେ ନିପ୍ଫତ୍ତିଂ ଗତୋ ନିସ୍ସରଣଜ୍ଝାସଯତାଯ ଘରାୱାସେ ଅଲଗ୍ଗମାନସୋ ସତ୍ଥୁ ଯମକପାଟିହାରିଯଂ ଦିସ୍ୱା ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ମାତୁଲତ୍ଥେରାନଂ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ତେସଂ ଓୱାଦାନୁସାସନିଯା ୱିପସ୍ସନାଯ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ୱିପସ୍ସନାୱୀଥିଂ ଲଙ୍ଘିତ୍ୱା ବହିଦ୍ଧା ନାନାରମ୍ମଣେ ୱିଧାୱନ୍ତଂ ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତଂ ଓୱଦନ୍ତୋ –

୩୫୫।

''ଓଲଗ୍ଗେସ୍ସାମି ତେ ଚିତ୍ତ, ଆଣିଦ୍ୱାରେୱ ହତ୍ଥିନଂ;

ନ ତଂ ପାପେ ନିଯୋଜେସ୍ସଂ, କାମଜାଲଂ ସରୀରଜଂ।

୩୫୬।

''ତ୍ୱଂ ଓଲଗ୍ଗୋ ନ ଗଚ୍ଛସି, ଦ୍ୱାରୱିୱରଂ ଗଜୋୱ ଅଲଭନ୍ତୋ;

ନ ଚ ଚିତ୍ତକଲି ପୁନପ୍ପୁନଂ, ପସକ୍କ ପାପରତୋ ଚରିସ୍ସସି।

୩୫୭।

''ଯଥା କୁଞ୍ଜରଂ ଅଦନ୍ତଂ, ନୱଗ୍ଗହମଙ୍କୁସଗ୍ଗହୋ;

ବଲୱା ଆୱତ୍ତେତି ଅକାମଂ, ଏୱଂ ଆୱତ୍ତଯିସ୍ସଂ ତଂ।

୩୫୮।

''ଯଥା ୱରହଯଦମକୁସଲୋ, ସାରଥିପୱରୋ ଦମେତି ଆଜଞ୍ଞଂ;

ଏୱଂ ଦମଯିସ୍ସଂ ତଂ, ପତିଟ୍ଠିତୋ ପଞ୍ଚସୁ ବଲେସୁ।

୩୫୯।

''ସତିଯା ତଂ ନିବନ୍ଧିସ୍ସଂ, ପଯୁତ୍ତୋ ତେ ଦମେସ୍ସାମି;

ୱୀରିଯଧୁରନିଗ୍ଗହିତୋ, ନ ଯିତୋ ଦୂରଂ ଗମିସ୍ସସେ ଚିତ୍ତା''ତି। –

ଗାଥା ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ଓଲଗ୍ଗେସ୍ସାମୀତି ସଂୱରିସ୍ସାମି ନିୱାରେସ୍ସାମି। ତେତି ତଂ। ଉପଯୋଗତ୍ଥେ ହି ଇଦଂ ସାମିୱଚନଂ । ତେ ଗମନନ୍ତି ୱା ୱଚନସେସୋ। ହତ୍ଥିନନ୍ତି ଚ ହତ୍ଥିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଚିତ୍ତାତି ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତଂ ଆଲପତି। ଯଥା ତଂ ୱାରେତୁକାମୋ, ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଆଣିଦ୍ୱାରେୱ ହତ୍ଥିନ''ନ୍ତି ଆହ। ଆଣିଦ୍ୱାରଂ ନାମ ପାକାରବଦ୍ଧସ୍ସ ନଗରସ୍ସ ଖୁଦ୍ଦକଦ୍ୱାରଂ, ଯଂ ଘଟିକାଛିଦ୍ଦେ ଆଣିମ୍ହି ପକ୍ଖିତ୍ତେ ଯନ୍ତେନ ୱିନା ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଠିତେହିପି ୱିୱରିତୁଂ ନ ସକ୍କା। ଯେନ

ମନୁସ୍ସଗଓସ୍ସମହିଂସାଦୟୋ ନ ନିଗ୍ଗନ୍ତୁଂ ସକ୍କା। ନଗରତୋ ବହି ନିଗ୍ଗନ୍ତୁକାମମ୍ପି ହତ୍ଥିଂ ଯତୋ ପଲୋଭେତ୍ୱା ହତ୍ଥାଚରିୟୋ ଗମନଂ ନିୱାରେସି। ଅଥ ୱା ଆଣିଦ୍ୱାରଂ ନାମ ପଲିଘଦ୍ୱାରଂ। ତତ୍ଥ ହି ତିରିୟଂ ପଲିଘଂ ଠପେତ୍ୱା ରୁକ୍ଖସୂଚିସଙ୍ଖାତଂ ଆଣିଂ ପଲିଘସୀସେ ଆୱୁଣନ୍ତି। ପାପେତି ରୂପାଦୀସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକଅଭିଜ୍ଝାଦିପାପଧମ୍ମେ ତଂ ନ ନିୟୋଜେସ୍ସଂ ନ ନିୟୋଜିସ୍ସାମି। କାମଜାଲାତି କାମସ୍ସ ଜାଲଭୂତଂ। ଯଥା ହି ମଚ୍ଛବନ୍ଧମିଗଲୁଦ୍ଦାନଂ ଜାଲଂ ନାମ ମଚ୍ଛାଦୀନଂ ତେସଂ ଯଥାକାମକାରସାଧନଂ, ଏୱଂ ଅୟୋନିସୋମନସିକାରାନୁପାତିତଂ ଚିତ୍ତଂ ମାରସ୍ସ କାମକାରସାଧନଂ। ତେନ ହି ସୋ ସତ୍ତେ ଅନତ୍ଥେସୁ ପାତେତି। ସରୀରଜାତି ସରୀରେସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକ। ପଞ୍ଚୱୋକାରଭୱେ ହି ଚିତ୍ତଂ ରୂପପଟିବଦ୍ଧୱୁତ୍ତିତାୟ ''ସରୀରଜ''ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ତ୍ୱଂ ଓଲଗ୍ଗୋ ନ ଗଚ୍ଛସୀତି ତ୍ୱଂ, ଚିତ୍ତକଲି, ମୟା ସତିପଞ୍ଞାପତୋଦଅଙ୍କୁସେହି ୱାରିତୋ ନ ଦାନି ଯଥାରୁଚିଂ ଗମିସ୍ସସି, ଅୟୋନିସୋମନସିକାରୱସେନ ଯଥାକାମଂ ୱତ୍ତିତୁଂ ନ ଲଭିସ୍ସସି। ଯଥା କିଂ? ଦ୍ୱାରୱିୱରଂ ଗଜୋୱ ଅଲଭନ୍ତୋ ନଗରତୋ ଗଜନିରୋଧତୋ ୱା ନିଗ୍ଗମନାୟ ଦ୍ୱାରୱିୱରକଂ ଅଲଭମାନୋ ହତ୍ଥୀ ୱିୟ। ଚିତ୍ତକଲୀତି ଚିତ୍ତକାଳକଣ୍ଣି। ପୁନପ୍ପୁନନ୍ତି ଅପରାପରଂ। ପସକ୍କାତି ସରଣସମ୍ପସ୍ସାସୱସେନ। ପାପରତୋତି ପାପକମ୍ମନିରତୋ ପୁବ୍ବେ ୱିୟ ଇଦାନି ନ ଚରିସ୍ସସି ତଥା ଚରିତୁଂ ନ ଦସ୍ସାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅଦନ୍ତନ୍ତି ଅଦମିତଂ ହତ୍ଥିସିକ୍ଖଂ ଅସିକ୍ଖିତଂ। ନୱଗ୍ଗହନ୍ତି ଅଚିରଗହିତଂ। ଅଙ୍କୁସଗ୍ଗହୋତି ହତ୍ଥାଚରିୟୋ। ବଲୱାତି କାୟବଲେନ ଞାଣବଲେନ ଚ ବଲୱା। ଆୱତ୍ତେତି ଅକାମନ୍ତି ଅନିଚ୍ଛନ୍ତମେୱ ନିସେଧନତୋ ନିୱତ୍ତେତି। ଏୱଂ ଆୱତ୍ତୟିସ୍ସନ୍ତି ଯଥା ଯଥାୱୁତ୍ତଂ ହତ୍ଥିଂ ହତ୍ଥାଚରିୟୋ, ଏୱଂ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଚିତ୍ତକଲିଂ ଦୁଚ୍ଚରିତନିସେଧନତୋ ନିୱତ୍ତୟିସ୍ସାମି।

ୱରହୟଦମକୁସଲୋତି ଉତ୍ତମାନଂ ଅସ୍ସଦମ୍ମାନଂ ଦମନେ କୁସଲୋ। ତତୋ ଏୱ ସାରଥିପୱରୋ ଅସ୍ସଦମ୍ମସାରଥୀସୁ ୱିସିଟ୍ଠୋ ଦମେତି ଆଜଞ୍ଞଂ ଆଜାନୀୟଂ ଅସ୍ସଦମ୍ମଂ ଦେସକାଲାନୁରୂପଂ ସଣ୍ହଫରୁସେହି ଦମେତି ୱିନେତି ନିବ୍ବିସେୱନଂ କରୋତି। ପତିଟ୍ଠିତୋ ପଞ୍ଚସୁ ବଲେସୂତି ସଦ୍ଧାଦୀସୁ ପଞ୍ଚସୁ ବଲେସୁ ପତିଟ୍ଠିତୋ ହୁତ୍ୱା ଅସ୍ସଦ୍ଧିୟାଦିନିସେଧନତୋ ତଂ ଦମୟିସ୍ସଂ ଦମେସ୍ସାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ସତିୟାତଂ ନିବନ୍ଧିସ୍ସନ୍ତି ଗୋଚରଜ୍ଝତ୍ତତୋ ବହି ଗନ୍ତୁଂ ଅଦେନ୍ତୋ ସତିୟୋତ୍ତେନ କମ୍ମଟ୍ଠାନଥମ୍ଭେ, ଚିତ୍ତକଲି, ତଂ ନିବନ୍ଧିସ୍ସାମି ନିୟମେସ୍ସାମି। ପୟୁତ୍ତୋ ତେ ଦମେସ୍ସାମୀତି ତତ୍ଥ ନିବନ୍ଧନ୍ତୋ ଏୱ ଯୁତ୍ତପ୍ପୟୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ତେ ଦମେସ୍ସାମି, ସଂକିଲେସମଲତୋ ତଂ ୱିସୋଧେସ୍ସାମି। ୱୀରିୟଧୁରନିଗ୍ଗହିତୋତି ଯଥାୱୁତ୍ତୋ ଛେକେନ ସୁସାରଥିନା ଯୁଗେ ଯୋଜିତୋ ଯୁଗନିଗ୍ଗହିତୋ ଯୁଗନ୍ତରଗତୋ ତଂ ନାତିକ୍କମତି, ଏୱଂ ତ୍ୱମ୍ପି ଚିତ୍ତ, ମମ ୱୀରିୟଧୁରେ ନିଗ୍ଗହିତୋ ସକ୍କଚ୍ଚକାରିତାୟ ସାତଚ୍ଚକାରିତାୟ ଅଞ୍ଞଥା ୱତ୍ତିତୁଂ ଅଲଭନ୍ତୋ ଇତୋ ଗୋଚରଜ୍ଝତ୍ତତୋ ଦୂରଂ ବହି ନ ଗମିସ୍ସସି। ଭାୱନାନୁୟୁତ୍ତସ୍ସ ହି କମ୍ମଟ୍ଠାନତୋ ଅଞ୍ଞଂ ଆସନ୍ନମ୍ପି ଲକ୍ଖଣତୋ ଦୂରମେୱାତି ଏୱଂ ଥେରୋ ଇମାହି ଗାଥାହି ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତଂ ନିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋୱ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ। ଥେର ୨।୪୫।୨୨-୩୦) –

''ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣଂ ସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ, ଦ୍ୱତ୍ତିଂସୱରଲକ୍ଖଣଂ;

ୱିପିନଗ୍ଗେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ, ସାଲରାଜଂୱ ଫୁଲ୍ଲିତଂ।

''ତିଣତ୍ଥରଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା, ବୁଦ୍ଧସେଟ୍ଠଂ ଅୟାଚହଂ;

ଅନୁକମ୍ପତୁ ମଂ ବୁଦ୍ଧୋ, ଭିକ୍ଖଂ ଇଚ୍ଛାମି ଦାତୱେ।

''ଅନୁକମ୍ପକୋ କାରୁଣିକୋ, ଅତ୍ଥଦସ୍ସୀ ମହାୟସୋ;

ମମ ସଙ୍କପ୍ପମଞ୍ଞାୟ, ଓରୂହି ମମ ଅସ୍ସମେ।

''ଓରୋହିତ୍ୱାନ ସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ନିସୀଦି ପଣ୍ଣସନ୍ଥରେ;

ଭଲ୍ଲାତକଂ ଗହେତ୍ୱାନ, ବୁଦ୍ଧସେଟ୍ଠସ୍ସଦାସହଂ।

''ମମ ନିଜ୍ଝାୟମାନସ୍ସ, ପରିଭୁଞ୍ଜି ତଦା ଜିନୋ;

ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେତ୍ୱା, ଅଭିୱନ୍ଦିଂ ତଦା ଜିନଂ।

‘‘ଅଟ୍ଠାରସେ କପ୍ପସତେ, ଯଂ ଫଲମଦଦିଂ ତଦା;

ଦୁଗ୍ଗତିଂ ନାଭିଜାନାମି, ଫଲଦାନସ୍ସିଦଂ ଫଲଂ।

‘‘କିଲେସା ଝାପିତା ମଯ୍ହଂ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି।

ଅରହତ୍ତଂ ପନ ପତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋନ୍ତୋପି ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି।

ୱିଜିତସେନତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ଯସଦତ୍ତତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଉପାରମ୍ଭଚିତ୍ତୋତିଆଦିକା ଆଯସ୍ମତୋ ଯସଦତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅଯମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ୱିୱଟ୍ଟୂପନିସ୍ସଯଂ କୁସଲଂ ଉପଚିନି। ତଥା ହେସ ପଦୁମୁତ୍ତରସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ୱିଜ୍ଜାସିପ୍ପେସୁ ନିପ୍ଫତ୍ତିଂ ଗତୋ କାମେ ପହାଯ ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଦିୱସଂ ସତ୍ଥାରଂ ଦିସ୍ୱା ପସନ୍ନମାନସୋ ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗଯ୍ହ ଅଭିତ୍ଥୱି। ସୋ ତେନ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମେନ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ମଲ୍ଲରଟ୍ଠେ ମଲ୍ଲରାଜକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଯସଦତ୍ତୋତି ଲଦ୍ଧନାମୋ, ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ତକ୍କସିଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସବ୍ବସିପ୍ପାନି ସିକ୍ଖିତ୍ୱା ସଭିଯେନ ପରିବ୍ବାଜକେନ ସଦ୍ଧିଂଯେୱ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ, ଅନୁପୁବ୍ବେନ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ସଭିଯେନ ପୁଟ୍ଠପଞ୍ହେସୁ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିଯମାନେସୁ ସଯଂ ଓତାରାପେକ୍ଖୋ ସୁଣନ୍ତୋ ନିସୀଦି ‘‘ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ୱାଦେ ଦୋସଂ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି। ଅଥସ୍ସ ଭଗୱା ଚିତ୍ତାଚାରଂ ଞତ୍ୱା ସଭିଯସୁତ୍ତଦେସନାୱସାନେ (ସୁ॰ ନି॰ ସଭିଯସୁତ୍ତ) ଓୱାଦଂ ଦେନ୍ତୋ –

୩୬୦।

‘‘ଉପାରମ୍ଭଚିତ୍ତୋ ଦୁମ୍ମେଧୋ, ସୁଣାତି ଜିନସାସନଂ;

ଆରକା ହୋତି ସଦ୍ଧମ୍ମା, ନଭସୋ ପଥୱୀ ଯଥା।

୩୬୧।

‘‘ଉପାରମ୍ଭଚିତ୍ତୋ ଦୁମ୍ମେଧୋ, ସୁଣାତି ଜିନସାସନଂ;

ପରିହାଯତି ସଦ୍ଧମ୍ମା, କାଳପକ୍ଖେୱ ଚନ୍ଦିମା।

୩୬୨।

‘‘ଉପାରମ୍ଭଚିତ୍ତୋ ଦୁମ୍ମେଧୋ, ସୁଣାତି ଜିନସାସନଂ;

ପରିସୁସ୍ସତି ସଦ୍ଧମ୍ମେ, ମଚ୍ଛୋ ଅପ୍ପୋଦକେ ଯଥା।

୩୬୩।

‘‘ଉପାରମ୍ଭଚିତ୍ତୋ ଦୁମ୍ମେଧୋ, ସୁଣାତି ଜିନସାସନଂ;

ନ ୱିରୂହତି ସଦ୍ଧମ୍ମେ, ଖେତ୍ତେ ବୀଜଂୱ ପୂତିକଂ।

୩୬୪।

‘‘ଯୋ ଚ ତୁଟ୍ଠେନ ଚିତ୍ତେନ, ସୁଣାତି ଜିନସାସନଂ;

ଖେପେତ୍ୱା ଆସୱେ ସବ୍ବେ, ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଅକୁପ୍ପତଂ;

ପପ୍ପୁୟ୍ୟ ପରମଂ ସନ୍ତିଂ, ପରିନିବ୍ବାତିନାସୱୋ’’ତି। –

ଇମା ପଞ୍ଚ ଗାଥା ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ଉପାରମ୍ଭଚିତ୍ତୋତି ସାରମ୍ଭଚିତ୍ତୋ, ଦୋସାରୋପନାଧିପ୍ପାୟୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଦୁମ୍ମେଧୋତି ନିପ୍ପଞ୍ଞୋ। ଆରକା ହୋତି ସଦ୍ଧମ୍ମାତି ସୋ ତାଦିସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନଭସୋ ୱିୟ ପଥୱୀ ପଟିପତ୍ତିସଦ୍ଧମ୍ମତୋପି ଦୂରେ ହୋତି, ପଗେୱ ପଟିୱେଧସଦ୍ଧମ୍ମତୋ। ‘‘ନ ତ୍ୱଂ ଇମଂ ଧମ୍ମୱିନୟଂ ଆଜାନାସୀ’’ତିଆଦିନା (ଦୀ। ନି। ୧।୧୮) ୱିଗ୍ଗାହିକକଥଂ ଅନୁୟୁତ୍ତସ୍ସ କୁତୋ ସନ୍ତନିପୁଣୋ ପଟିପତ୍ତିସଦ୍ଧମ୍ମୋ।

ପରିହାୟତି ସଦ୍ଧମ୍ମାତି ନୱୱିଧଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମତୋ ପୁବ୍ବଭାଗିୟସଦ୍ଧାଦିସଦ୍ଧମ୍ମତୋପି ନିହୀୟତି। ପରିସୁସ୍ସତୀତି ୱିସୁସ୍ସତି କାୟଚିତ୍ତାନଂ ପୀଣନରସସ୍ସ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜାଦିକୁସଲଧମ୍ମସ୍ସାଭାୱତୋ। ନ ୱିରୂହତୀତି ୱିରୂଳ୍ହିଂ ୱୁଦ୍ଧିଂ ନ ପାପୁଣାତି। ପୂତିକନ୍ତି ଗୋମୟଲେପଦାନାଦିଅଭାୱେନ ପୂତିଭାୱଂ ପତ୍ତଂ।

ତୁଟ୍ଠେନ ଚିତ୍ତେନାତି ଇତ୍ଥମ୍ଭୂତଲକ୍ଖଣେ କରଣୱଚନଂ, ଅତ୍ତମନୋ ପମୁଦିତୋ ହୁତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଖେପେତ୍ୱାତି ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା। ଅକୁପ୍ପତନ୍ତି ଅରହତ୍ତଂ। ପପ୍ପୁୟ୍ୟାତି ପାପୁଣିତ୍ୱା। ପରମଂ ସନ୍ତିନ୍ତି ଅନୁପାଦିସେସଂ ନିବ୍ବାନଂ। ତଦଧିଗମୋ ଚସ୍ସ କେୱଲଂ କାଲାଗମନମେୱ, ନ କୋଚିୱିଧୋତି ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ପରିନିବ୍ବାତିନାସୱୋ’’ତି।

ଏୱଂ ସତ୍ଥାରା ଓୱଦିତୋ ସଂୱେଗଜାତୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ନଚିରସ୍ସେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ। ଥେର ୨। ୪୪।୩୫-୪୩) –

‘‘କଣିକାରଂୱ ଜଲିତଂ, ଦୀପରୁକ୍ଖଂୱ ଜୋତିତଂ;

କଞ୍ଚନଂୱ ୱିରୋଚନ୍ତଂ, ଅଦ୍ଦସଂ ଦ୍ୱିପଦୁତ୍ତମଂ।

‘‘କମଣ୍ଡଲୁଂ ଠପେତ୍ୱାନ, ୱାକଚୀରଞ୍ଚ କୁଣ୍ଡିକଂ;

ଏକଂସଂ ଅଜିନଂ କତ୍ୱା, ବୁଦ୍ଧସେଟ୍ଠଂ ଥୱିଂ ଅହଂ।

‘‘ତମନ୍ଧକାରଂ ୱିଧମଂ, ମୋହଜାଲସମାକୁଲଂ;

ଞାଣାଲୋକଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱାନ, ନିତ୍ତିଣ୍ଣୋସି ମହାମୁନି।

‘‘ସମୁଦ୍ଧରସିମଂ ଲୋକଂ, ସବ୍ବାୱନ୍ତମନୁତ୍ତରଂ;

ଞାଣେ ତେ ଉପମା ନତ୍ଥି, ଯାୱତା ଜଗତୋ ଗତି।

‘‘ତେନ ଞାଣେନ ସବ୍ବଞ୍ଞୂ, ଇତି ବୁଦ୍ଧୋ ପୱୁଚ୍ଚତି;

ୱନ୍ଦାମି ତଂ ମହାୱୀରଂ, ସବ୍ବଞ୍ଞୁତମନାୱରଂ।

‘‘ସତସହସ୍ସିତୋ କପ୍ପେ, ବୁଦ୍ଧସେଟ୍ଠଂ ଥୱିଂ ଅହଂ;

ଦୁଗ୍ଗତିଂ ନାଭିଜାନାମି, ଞାଣଦ୍ଧୱାୟିଦଂ ଫଲଂ।

‘‘କିଲେସା ଝାପିତା ମୟ୍ହଂ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି।

ଅରହତ୍ତଂ ପନ ପତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋନ୍ତୋପି ଥେରୋ ଇମା ଏୱ ଗାଥା ଅଭାସି।

ଯସଦତ୍ତତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୧। ସୋଣକୁଟିକଣ୍ଣତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଉପସମ୍ପଦାଚ ମେ ଲଦ୍ଧାତିଆଦିକା ଆୟସ୍ମତୋ ସୋଣସ୍ସ କୁଟିକଣ୍ଣସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅୟଂ କିର ପଦୁମୁତ୍ତରସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ ହଂସୱତୀନଗରେ ୱିଭୱସମ୍ପନ୍ନୋ ସେଟ୍ଠି ହୁତ୍ୱା ଉଠଆରାୟ ଇସ୍ସରିୟସମ୍ପତ୍ତିୟା ଠିତୋ ଏକଦିୱସଂ ସତ୍ଥାରଂ ସତସହସ୍ସଖୀଣାସୱପରିୱୁତଂ ମହତିୟା ବୁଦ୍ଧଲୀଳ୍ହାୟ ମହନ୍ତେନ ବୁଦ୍ଧାନୁଭାୱେନ ନଗରଂ ପୱିସନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ପସନ୍ନମାନସୋ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଞ୍ଜଲିଂ କତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ସୋ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ଉପାସକେହି ସଦ୍ଧିଂ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ କଲ୍ୟାଣୱାକ୍କରଣାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ସୟମ୍ପି ତଂ ଠାନଂ ପତ୍ଥେତ୍ୱା ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା ପଣିଧାନଂ ଅକାସି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଅନନ୍ତରାୟତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅନାଗତେ ଗୋତମସ୍ସ ନାମ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ କଲ୍ୟାଣୱାକ୍କରଣାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ବ୍ୟାକାସି।

ସୋ ତତ୍ଥ ଯାୱଜୀୱଂ ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ୱତ୍ତପଟିୱତ୍ତାନି ପୂରେନ୍ତୋ ଏକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚୀୱରଂ ସିବ୍ବିତ୍ୱା ଅଦାସି। ପୁନ ବୁଦ୍ଧସୁଞ୍ଞେ ଲୋକେ ବାରାଣସିୟଂ ତୁନ୍ନୱାୟୋ ହୁତ୍ୱା ଏକସ୍ସ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଚୀୱରକୋଟିଂ ଛିନ୍ନଂ ଘଟେତ୍ୱା ଅଦାସି। ଏୱଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ଅୱନ୍ତିରଟ୍ଠେ କୁରରଘରେ ମହାୱିଭୱସ୍ସ ସେଟ୍ଠିନୋ ପୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ସୋଣୋତିସ୍ସ ନାମଂ ଅକଂସୁ। କୋଟିଅଗ୍ଘନକସ୍ସ କଣ୍ଣପିଳନ୍ଧନସ୍ସ ଧାରଣେନ ‘‘କୋଟିକଣ୍ଣୋ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ କୁଟିକଣ୍ଣୋତି ପଞ୍ଞାୟିତ୍ଥ।

ସୋ ଅନୁକ୍କମେନ ୱଡ୍ଢିତ୍ୱା କୁଟୁମ୍ବଂ ସଣ୍ଠପେନ୍ତୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତେ ମହାକଚ୍ଚାନେ କୁଲଘରଂ ନିସ୍ସାୟ ପୱତ୍ତପବ୍ବତେ ୱିହରନ୍ତେ ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ସରଣେସୁ ଚ ସୀଲେସୁ ଚ ପତିଟ୍ଠାୟ ତଂ ଚତୂହି ପଚ୍ଚୟେହି ଉପଟ୍ଠହି। ସୋ ଅପରଭାଗେ ସଂସାରେ ସଞ୍ଜାତସଂୱେଗୋ ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା କିଚ୍ଛେନ କସିରେନ ଦସୱଗ୍ଗଂ ସଙ୍ଘଂ ସନ୍ନିପାତେତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା କତିପୟକାଲଂ ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ୱସିତ୍ୱା, ଥେରଂ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତୁଂ ସାୱତ୍ଥିଂ ଉପଗତୋ, ସତ୍ଥାରା ଏକଗନ୍ଧକୁଟିୟଂ ୱାସଂ ଲଭିତ୍ୱା ପଚ୍ଚୂସସମୟେ ଅଜ୍ଝିଟ୍ଠୋ ସୋଳସଅଟ୍ଠକୱଗ୍ଗିୟାନଂ ଉସ୍ସାରଣେନ ସାଧୁକାରଂ ଦତ୍ୱା ଭାସିତାୟ ‘‘ଦିସ୍ୱା ଆଦୀନୱଂ ଲୋକେ’’ତି (ଉଦା। ୪୬; ମହାୱ। ୨୫୮) ଉଦାନଗାଥାୟ ପରିୟୋସାନେ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ। ଥେର ୨।୪୪।୨୬-୩୪) –

‘‘ପଦୁମୁତ୍ତରୋ ନାମ ଜିନୋ, ଆହୁତୀନଂ ପଟିଗ୍ଗହୋ;

ୱସୀସତସହସ୍ସେହି, ନଗରଂ ପାୱିସୀ ତଦା।

‘‘ନଗରଂ ପୱିସନ୍ତସ୍ସ, ଉପସନ୍ତସ୍ସ ତାଦିନୋ;

ରତନାନି ପଜ୍ଜୋତିଂସୁ, ନିଗ୍ଘୋସୋ ଆସି ତାୱଦେ।

‘‘ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଆନୁଭାୱେନ, ଭେରୀ ୱଜ୍ଜୁମଘଟ୍ଟିତା;

ସୟଂ ୱୀଣା ପୱଜ୍ଜନ୍ତି, ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପୱିସତୋ ପୁରଂ।

‘‘ବୁଦ୍ଧସେଟ୍ଠଂ ନମସ୍ସାମି, ପଦୁମୁତ୍ତରମହାମୁନିଂ;

ପାଟିହୀରଞ୍ଚ ପସ୍ସିତ୍ୱା, ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତଂ ପସାଦୟିଂ।

‘‘ଅହୋ ବୁଦ୍ଧୋ ଅହୋ ଧମ୍ମୋ, ଅହୋ ନୋ ସତ୍ଥୁ ସମ୍ପଦା;

ଅଚେତନାପି ତୂରିଯା, ସଯମେୱ ପୱଜ୍ଜରେ।

‘‘ସତସହସ୍ସିତୋ କପ୍ପେ, ଯଂ ସଞ୍ଞମଲଭିଂ ତଦା;

ଦୁଗ୍ଗତିଂ ନାଭିଜାନାମି, ବୁଦ୍ଧସଞ୍ଞାଯିଦଂ ଫଲଂ।

‘‘କିଲେସା ଝାପିତା ମଯ୍ହଂ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି।

ଅରହତ୍ତେ ପନ ପତିଟ୍ଠିତୋ ଅତ୍ତନୋ ଉପଜ୍ଝାଯେନ ଆଚିକ୍ଖିତନିଯାମେନ ପଚ୍ଚନ୍ତିମେସୁ ଜନପଦେସୁ ୱିନଯଧରପଞ୍ଚମେନ ଗଣେନ ଉପସମ୍ପଦା, ଧୁୱନ୍ହାନଂ, ଚମ୍ମତ୍ଥରଣଂ, ଗୁଣଙ୍ଗୁଣୂପାହନଂ, ଚୀୱରୱିପ୍ପୱାସୋତି ପଞ୍ଚ ୱରେ ଯାଚିତ୍ୱା ତେ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକା ଲଭିତ୍ୱା ପୁନଦେୱ ଅତ୍ତନୋ ୱସିତଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଉପଜ୍ଝାଯସ୍ସ ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସି। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ। ୱିତ୍ଥାରୋ ପନ ଉଦାନଟ୍ଠକଥାଯଂ ଆଗତନଯେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରଟ୍ଠକଥାଯଂ (ଅ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧।୨୦୬) ପନ ‘‘ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ହୁତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଉପଜ୍ଝାଯସ୍ସ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ସୋ ଅପରଭାଗେ ୱିମୁତ୍ତିସୁଖେନ ୱିହରନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ପଟିପତ୍ତିଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ସୋମନସ୍ସଜାତୋ ଉଦାନୱସେନ –

୩୬୫।

‘‘ଉପସମ୍ପଦା ଚ ମେ ଲଦ୍ଧା, ୱିମୁତ୍ତୋ ଚମ୍ହି ଅନାସୱୋ;

ସୋ ଚ ମେ ଭଗୱା ଦିଟ୍ଠୋ, ୱିହାରେ ଚ ସହାୱସିଂ।

୩୬୬।

‘‘ବହୁଦେୱ ରତ୍ତିଂ ଭଗୱା, ଅବ୍ଭୋକାସେତିନାମଯି;

ୱିହାରକୁସଲୋ ସତ୍ଥା, ୱିହାରଂ ପାୱିସୀ ତଦା।

୩୬୭।

‘‘ସନ୍ଥରିତ୍ୱାନ ସଙ୍ଘାଟିଂ, ସେଯ୍ୟଂ କପ୍ପେସି ଗୋତମୋ;

ସୀହୋ ସେଲଗୁହାଯଂୱ, ପହୀନଭଯଭେରୱୋ।

୩୬୮।

‘‘ତତୋ କଲ୍ୟାଣୱାକ୍କରଣୋ, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସାୱକୋ;

ସୋଣୋ ଅଭାସି ସଦ୍ଧମ୍ମଂ, ବୁଦ୍ଧସେଟ୍ଠସ୍ସ ସମ୍ମୁଖା।

୩୬୯।

‘‘ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧେ ପରିଞ୍ଞାଯ, ଭାୱଯିତ୍ୱାନ ଅଞ୍ଜସଂ;

ପପ୍ପୁଯ୍ୟ ପରମଂ ସନ୍ତିଂ, ପରିନିବ୍ବିସ୍ସତ୍ୟନାସଵୋ’’ତି। –

ଇମା ପଞ୍ଚ ଗାଥା ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ଉପସମ୍ପଦା ଚ ମେ ଲଦ୍ଧାତି ଯା ସା କିଚ୍ଛେନ ଦସଵଗ୍ଗଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ସନ୍ନିପାତେତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ଲଦ୍ଧା ଉପସମ୍ପଦା। ଯା ଚ ପନ ୱରଦାନୱସେନ ସବ୍ବପଚ୍ଚନ୍ତିମେସୁ ଜନପଦେସୁ ୱିନଯଧରପଞ୍ଚମେନ ଗଣେନ ସତ୍ଥାରା ଅନୁଞ୍ଞାତା ଉପସମ୍ପଦା, ତଦୁଭଯଂ ସନ୍ଧାଯାହ। ଚ-ସଦ୍ଦୋ ସମୁଚ୍ଚଯତ୍ଥୋ, ତେନ ଇତରେପି ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକା ଲଦ୍ଧୱରେ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ୱିମୁତ୍ତୋ ଚମ୍ହି ଅନାସଵୋତି ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗେନ ସକଲକିଲେସୱନ୍ଧୁୱିମୁତ୍ତିଯା ୱିମୁତ୍ତୋ ଚ ଅମ୍ହି। ତତୋ ଏୱ କାମାସୱାଦୀହି ଅନାସଵୋ ଅମ୍ହୀତି ଯୋଜନା। ସୋ ଚ ମେ ଭଗୱା ଦିଟ୍ଠୋତି ଯଦତ୍ଥଂ ଅହଂ ଅୱନ୍ତିରଟ୍ଠତୋ ସାୱତ୍ଥିଂ ଗତୋ, ସୋ ଚ ଭଗୱା ମଯା ଅଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ ଦିଟ୍ଠୋ। ୱିହାରେ ଚ ସହାୱସିନ୍ତି ନ କେୱଲଂ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଦସ୍ସନମେୱ ମଯା ଲଦ୍ଧଂ, ଅଥ ଖୋ ୱିହାରେ ସତ୍ଥୁ ଗନ୍ଧକୁଟିଯଂ ସତ୍ଥାରା କାରଣଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ୱାସେନ୍ତେନ ସହ ଅୱସିଂ। ‘‘ୱିହାରେତି ୱିହାରସମୀପେ’’ତି କେଚି।

ବହୁଦେୱ ରତ୍ତିନ୍ତି ପଠମଂ ଯାମଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧମ୍ମଦେସନାୱସେନ କମ୍ମଟ୍ଠାନସୋଧନୱସେନ ଚ, ମଜ୍ଝିମଂ ଯାମଂ ଦେୱାନଂ ବ୍ରହ୍ମୂନଞ୍ଚ କଙ୍ଖଚ୍ଛେଦନୱସେନ ଭଗୱା ବହୁଦେୱ ରତ୍ତିଂ ଅବ୍ଭୋକାସେ ଅତିନାମଯି ୱୀତିନାମେସି। ୱିହାରକୁସଲୋତି ଦିବ୍ବବ୍ରହ୍ମଆନେଞ୍ଜଅରିଯୱିହାରେସୁ କୁସଲୋ। ୱିହାରଂ ପାୱିସୀତି ଅତିୱେଲଂ ନିସଜ୍ଜଚଙ୍କମେହି ଉପ୍ପନ୍ନପରିସ୍ସମୱିନୋଦନତ୍ଥଂ ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ପାୱିସି।

ସନ୍ଥରିତ୍ୱାନ ସଙ୍ଘାଟିଂ, ସେଯ୍ୟଂ କପ୍ପେସୀତି ଚତୁଗ୍ଗୁଣଂ ସଙ୍ଘାଟିଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ସୀହସେଯ୍ୟଂ କପ୍ପେସି। ତେନାହ ‘‘ଗୋତମୋ ସୀହୋ ସେଲଗୁହାଯଂୱ ପହୀନଭଯଭେରଵୋ’’ତି। ତତ୍ଥ ଗୋତମୋତି ଭଗୱନ୍ତଂ ଗୋତ୍ତେନ କିତ୍ତେତି। ସୀହୋ ସେଲଗୁହାଯଂୱାତି ସେଲସ୍ସ ପବ୍ବତସ୍ସ ଗୁହାଯଂ। ଯଥା ସୀହୋ ମିଗରାଜା ତେଜୁସ୍ସଦତାଯ ପହୀନଭଯଭେରଵୋ ଦକ୍ଖିଣେନ ପସ୍ସେନ ପାଦେ ପାଦଂ ଅଚ୍ଚାଧାଯ ସେଯ୍ୟଂ କପ୍ପେସି, ଏୱଂ ଚିତ୍ତୁତ୍ରାସଲୋମହଂସନଚ୍ଛମ୍ଭିତତ୍ତହେତୂନଂ କିଲେସାନଂ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନତ୍ତା ପହୀନଭଯଭେରଵୋ ଗୋତମୋ ଭଗୱା ସେଯ୍ୟଂ କପ୍ପେସୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ତତୋତି ପଚ୍ଛା, ସୀହସେଯ୍ୟଂ କପ୍ପେତ୍ୱା ତତୋ ୱୁଟ୍ଠହିତ୍ୱା ‘‘ପଟିଭାତୁ ତଂ ଭିକ୍ଖୁ ଧମ୍ମୋ ଭାସିତୁ’’ନ୍ତି (ଉଦା। ୪୬) ସତ୍ଥାରା ଅଜ୍ଝେସିତୋତି ଅତ୍ଥୋ। କଲ୍ୟାଣୱାକ୍କରଣୋତି ସୁନ୍ଦରୱଚୀକରଣୋ, ଲକ୍ଖଣସମ୍ପନ୍ନୱଚନକ୍କମୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସୋଣୋ ଅଭାସି ସଦ୍ଧମ୍ମନ୍ତି ସୋଳସ ଅଟ୍ଠକୱଗ୍ଗିଯସୁତ୍ତାନି ସୋଣୋ କୁଟିକଣ୍ଣୋ, ବୁଦ୍ଧସେଟ୍ଠସ୍ସ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସମ୍ମୁଖା, ପଚ୍ଚକ୍ଖତୋ ଅଭାସୀତି ଥେରୋ ଅତ୍ତାନମେୱ ପରଂ ୱିଯ ଅୱୋଚ।

ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧେ ପରିଞ୍ଞାଯାତି ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେ ତୀହିପି ପରିଞ୍ଞାହି ପରିଜାନିତ୍ୱା ତେ ପରିଜାନନ୍ତୋଯେୱ, ଅଞ୍ଜସଂ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱଯିତ୍ୱା, ପରମଂ ସନ୍ତିଂ ନିବ୍ବାନଂ ପପ୍ପୁଯ୍ୟ ପାପୁଣିତ୍ୱା ଠିତୋ ଅନାସଵୋ। ତତୋ ଏୱ ଇଦାନି ପରିନିବ୍ବିସ୍ସତି ଅନୁପାଦିସେସନିବ୍ବାନୱସେନ ନିବ୍ବାଯିସ୍ସତୀତି।

ସୋଣକୁଟିକଣ୍ଣତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୨। କୋସିଯତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଯୋଏୱ ଗରୂନନ୍ତିଆଦିକା ଆଯସ୍ମତୋ କୋସିଯତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅଯମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ୱିୱଟ୍ଟୂପନିସ୍ସଯଂ କୁସଲଂ ଉପଚିନନ୍ତୋ ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ଏକଦିୱସଂ ସତ୍ଥାରଂ ଦିସ୍ୱା ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ ଉଚ୍ଛୁଖଣ୍ଡିକଂ ଅଦାସି। ସୋ ତେନ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମେନ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ମଗଧରଟ୍ଠେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି, କୋସିଯୋତିସ୍ସ ଗୋତ୍ତୱସେନ ନାମଂ ଅକାସି। ସୋ ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଧମ୍ମସେନାପତିଂ ଅଭିଣ୍ହଂ ଉପସଙ୍କମତି, ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁଣାତି। ସୋ ତେନ ସାସନେ ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅନୁଯୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ନଚିରସ୍ସେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ। ଥେର ୨।୪୪। ୪୪-୪୯) –

‘‘ନଗରେ ବନ୍ଧୁମତିଯା, ଦ୍ୱାରପାଲୋ ଅହୋସହଂ;

ଅଦ୍ଦସଂ ୱିରଜଂ ବୁଦ୍ଧଂ, ସବ୍ବଧମ୍ମାନ ପାରଗୁଂ।

‘‘ଉଚ୍ଛୁଖଣ୍ଡିକମାଦାଯ ବୁଦ୍ଧସେଟ୍ଠସ୍ସଦାସହଂ;

ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ ସୁମନୋ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ମହେସିନୋ।

‘‘ଏକନୱୁତିତୋ କପ୍ପେ, ଯଂ ଉଚ୍ଛୁମଦଦିଂ ତଦା;

ଦୁଗ୍ଗତିଂ ନାଭିଜାନାମି, ଉଚ୍ଛୁଖଣ୍ଡସ୍ସିଦଂ ଫଲଂ।

‘‘କିଲେସା ଝାପିତା ମୟ୍ହଂ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି।

ଅରହତ୍ତଂ ପନ ପତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପଟିପତ୍ତିଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ଗରୁୱାସଂ ସପ୍ପୁରିସୂପନିସ୍ସୟଞ୍ଚ ପସଂସନ୍ତୋ –

୩୭୦।

‘‘ଯୋ ୱେ ଗରୂନଂ ୱଚନଞ୍ଞୁ ଧୀରୋ, ୱସେ ଚ ତମ୍ହି ଜନୟେଥ ପେମଂ;

ସୋ ଭତ୍ତିମା ନାମ ଚ ହୋତି ପଣ୍ଡିତୋ, ଞତ୍ୱା ଚ ଧମ୍ମେସୁ ୱିସେସି ଅସ୍ସ।

୩୭୧।

‘‘ଯଂ ଆପଦା ଉପ୍ପତିତା ଉଳାରା, ନକ୍ଖମ୍ଭୟନ୍ତେ ପଟିସଙ୍ଖୟନ୍ତଂ;

ସୋ ଥାମୱା ନାମ ଚ ହୋତି ପଣ୍ଡିତୋ, ଞତ୍ୱା ଚ ଧମ୍ମେସୁ ୱିସେସି ଅସ୍ସ।

୩୭୨।

‘‘ଯୋ ୱେ ସମୁଦ୍ଦୋୱ ଠିତୋ ଅନେଜୋ, ଗମ୍ଭୀରପଞ୍ଞୋ ନିପୁଣତ୍ଥଦସ୍ସୀ;

ଅସଂହାରିୟୋ ନାମ ଚ ହୋତି ପଣ୍ଡିତୋ, ଞତ୍ୱା ଚ ଧମ୍ମେସୁ ୱିସେସି ଅସ୍ସ।

୩୭୩।

‘‘ବହୁସ୍ସୁତୋ ଧମ୍ମଧରୋ ଚ ହୋତି, ଧମ୍ମସ୍ସ ହୋତି ଅନୁଧମ୍ମଚାରୀ;

ସୋ ତାଦିସୋ ନାମ ଚ ହୋତି ପଣ୍ଡିତୋ, ଞତ୍ୱା ଚ ଧମ୍ମେସୁ ୱିସେସି ଅସ୍ସ।

୩୭୪।

‘‘ଅତ୍ଥଞ୍ଚ ଯୋ ଜାନାତି ଭାସିତସ୍ସ,

ଅତ୍ଥଞ୍ଚ ଞତ୍ୱାନ ତଥା କରୋତି;

ଅତ୍ଥନ୍ତରୋ ନାମ ସ ହୋତି ପଣ୍ଡିତୋ,

ଞତ୍ୱା ଚ ଧମ୍ମେସୁ ୱିସେସି ଅସ୍ସା’’ତି। –

ଇମା ପଞ୍ଚ ଗାଥା ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ଯୋତି ଖତ୍ତିୟାଦୀସୁ ଚତୂସୁ ପରିସାସୁ ଯୋ କୋଚି। ୱେତି ବ୍ୟତ୍ତଂ। ଗରୂନନ୍ତି ସୀଲାଦିଗରୁଗୁଣଯୁତ୍ତାନଂ ପଣ୍ଡିତାନଂ। ୱଚନଞ୍ଞୂତି ତେସଂ

ଅନୁସାସନୀଓଚନଂ ଜାନନ୍ତୋ, ଯଥାନୁସିଟ୍ଠଂ ପଟିପଜ୍ଜମାନୋ ପଟିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଚ ତସ୍ସ ଫଲଂ ଜାନନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଧୀରୋତି ଧିତିସମ୍ପନ୍ନୋ। ଓସେ ଚ ତମ୍ହି ଜନଯେଥ ପେମନ୍ତି ତସ୍ମିଂ ଗରୁନଂ ଓଚନେ ଓୱାଦେ ଓସେନ୍ତ୍ୱ ଯଥାନୁସିଟ୍ଠଂ ପଟିପଜ୍ଜେନ୍ତ୍ୱ, ପଟିପଜ୍ଜିତ୍ୱା "ଇମିନା ଓତାହଂ ଓୱାଦେନ ଇମଂ ଜାତିଆଦିଦୁକ୍ଖଂ ୱୀତିଓତ୍ତୋ"ତି ତତ୍ଥ ଜନଯେଥ ପେମଂ ଗାରଓଂ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତ୍ୱ। ଇଦଞ୍ହି ଦ୍ୱଯଂ "ଗରୁନଂ ଓଚନଞ୍ଜୁ ଧୀରୋ"ତି ପଦଦ୍ୱଯେନ ୱୁତ୍ତସ୍ସେଓତ୍ଥସ୍ସ ପାକଟକରଣଂ। ସୋତି ଯୋ ଗରୁନଂ ଓଚନଞ୍ଜୁ ଧୀରୋ, ସୋ ଯଥାନୁସିଟ୍ଠଂ ପଟିପତ୍ତିଯା ତତ୍ଥ ଭତ୍ତିମା ଚ ନାମ ହୋତି, ଜୀୱିତହେତୁପି ତସ୍ସ ଅନତିକ୍କମନତୋ ପଣ୍ଡିତୋ ଚ ନାମ ହୋତି। ଞତ୍ୱା ଚ ଧମ୍ମେସୁ ୱିସେସି ଅସ୍ସାତି ତଥା ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତୋ ଚ ତାଯ ଏଓ ପଟିପତ୍ତିଯା ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିଯସଚ୍ଚାନଂ ଜାନନହେତୁ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମେସୁ ୱିଜ୍ଜାଉପ୍ପାଦିଓସେନ "ତେୱିଜ୍ଜୋ, ଛଳଭିଞ୍ଞୋ, ପଟିସମ୍ଭିଦାପତ୍ତୋ"ତି ୱିସେସି ୱିସେସଓା ସିଯାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଯନ୍ତି ଯଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ପଟିପତ୍ତିଯା ଅନ୍ତରାଯକରଣତୋ "ଆପଦା"ତି ଲଦ୍ଧୱୋହାରା ସୋତୁଣ୍ହଖୁପ୍ପିପାସାଦିପାକଟପରିସ୍ସଯା ଚେଓ ରାଗାଦିପଟିଚ୍ଛନ୍ନପରିସ୍ସଯା ଚ ଉପ୍ପତିତା ଉପ୍ପନ୍ନା, ଉଳାରା ବଲଓନ୍ତୋପି ନକ୍କମ୍ପଯନ୍ତେ ନ କିଞ୍ଚି ଚାଲେନ୍ତି। କସ୍ମା? ପଟିସଙ୍ଖଯନ୍ତନ୍ତି ପଟିସଙ୍ଖାଯମାନଂ ପଟିସଙ୍ଖାନବଲେ ଠିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସୋତି ଯୋ ଦଳହତରାହି ଆପଦାହିପି ଅକମ୍ପନୀଯୋ, ସୋ ଥାମୱା ଧିତିମା ଦଳହପରକ୍କମୋ ନାମ ହୋତି। ଅନୱସେସସଂକିଲେସପକ୍ଖସ୍ସ ଅଭିଭଓନକପଞ୍ଞାବଲସମଙ୍ଗିତାଯ ପଣ୍ଡିତୋ ଚ ନାମ ହୋତି। ତଥାଭୂତୋ ଚ ଞତ୍ୱା ଚ ଧମ୍ମେସୁ ୱିସେସି ଅସ୍ସାତି ତଂ ୱୁତ୍ତତ୍ଥମେଓ।

ସମୁଦ୍ଦୋୱଠିତୋତି ସମୁଦ୍ଦୋ ୱିଯ ଠିତସଭାୱୋ। ଯଥା ହି ଚତୁରାସୀତିଯୋଜନସହସ୍ସଗମ୍ଭୀରେ ସିନେରୁପାଦସମୀପେ ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ଅଟ୍ଠହିପି ଦିସାହି ଉଟ୍ଠିତେହି ପକତିୱାତେହି ଅନିଞ୍ଜନତୋ ଠିତୋ ଅନେଜୋ ଗମ୍ଭୀରୋ ଚ, ଏଓଂ କିଲେସୱାତେହି ତିତ୍ଥିଯୱାଦୱାତେହି ଚ ଅକମ୍ପନୀଯତୋ ଠିତୋ ଅନେଜୋ। ଗମ୍ଭୀରସ୍ସ ଅନୁପଚିତଞାଣସମ୍ଭାରେହି ଅଲଦ୍ଧଗାଧସ୍ସ ନିପୁଣସ୍ସ ସୁଖୁମସ୍ସ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦାଦିଅତ୍ଥସ୍ସ ପଟିୱିଜ୍ଝନେନ ଗମ୍ଭୀରପଞ୍ଞୋ ନିପୁଣତ୍ଥଦସ୍ସୀ। ଅସଂହାରିଯୋ ନାମ ଚ ହୋତି ପଣ୍ଡିତୋ ସୋ ତାଦିସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ କିଲେସେହି ଦେୱପୁତ୍ତମାରାଦୀସୁ ୱା କେନଚି ଅସଂହାରିଯତାଯ ଅସଂହାରିଯୋ ନାମ ହୋତି, ଯଥାୱୁତ୍ତେନ ଅତ୍ଥେନ ପଣ୍ଡିତୋ ଚ ନାମ ହୋତି। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯମେଓ।

ବହୁସ୍ସୁତୋତି ପରିଯତ୍ତିବାହୁସଚ୍ଚଓସେନ ବହୁସ୍ସୁତୋ, ସୁତ୍ତଗେଯ୍ୟାଦି ବହୁଂ ସୁତଂ ଏତସ୍ସାତି ବହୁସ୍ସୁତୋ। ତମେଓ ଧମ୍ମଂ ସୁୱଣ୍ଣଭାଜନେ ପକ୍ଖିତ୍ତସୀହଓସଂ ୱିଯ ଅୱିନସ୍ସନ୍ତମେଓ ଧାରେତୀତି ଧମ୍ମଧରୋ ଚ ହୋତି। ଧମ୍ମସ୍ସ ହୋତି ଅନୁଧମ୍ମଚାରୀତି ଯଥାସୁତସ୍ସ ଯଥାପରିଯତ୍ତସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ଅତ୍ଥମଞ୍ଞାଯ ଧମ୍ମମଞ୍ଞାଯ ନଓଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମସ୍ସ ଅନୁରୂପଂ ଧମ୍ମଂ ପୁବ୍ବଭାଗପଟିପଦାସଙ୍ଖାତଂ ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲଧୁତଙ୍ଗଅସୁଭକମ୍ମଟ୍ଠାନାଦିଭେଦଂ ଚରତି ପଟିପଜ୍ଜତୀତି ଅନୁଧମ୍ମଚାରୀ ହୋତି, "ଅଜ୍ଜ ଅଜ୍ଜେୱା"ତି ପଟିୱେଧଂ ଆକଙ୍ଖନ୍ତୋ ୱିଚରତି। ସୋ ତାଦିସୋ ନାମ ଚ ହୋତି ପଣ୍ଡିତୋତି ଯୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଯଂ ଗରୁଂ ନିସ୍ସାଯ ବହୁସ୍ସୁତୋ ଧମ୍ମଧରୋ ଧମ୍ମସ୍ସ ଚ ଅନୁଧମ୍ମଚାରୀ ହୋତି। ସୋ ଚ ତାଦିସୋ ତେନ ଗରୁନା ସଦିସୋ ପଣ୍ଡିତୋ ନାମ ହୋତି ପଟିପତ୍ତିଯା ସଦିସଭାଓତୋ। ତଥାଭୂତୋ ପନ ସୋ ଞତ୍ୱା ଚ ଧମ୍ମେସୁ ୱିସେସି ଅସ୍ସ, ତଂ ୱୁତ୍ତତ୍ଥଂଓ।

ଅତ୍ଥଞ୍ଚ ଯୋ ଜାନାତି ଭାସିତସ୍ସାତି ଯୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ଭାସିତସ୍ସ ପରିଯତ୍ତିଧମ୍ମସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଜାନାତି। ଜାନନ୍ତୋ ପନ "ଇଧ ସୀଲଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଧ ସମାଧି, ଇଧ ପଞ୍ଞା"ତି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଯଥାୱୁତ୍ତଂ ଅତ୍ଥଞ୍ଚ ଞତ୍ୱାନ ତଥା କରୋତି ଯଥା ସତ୍ଥାରା ଅନୁସିଟ୍ଠଂ, ତଥା ପଟିପଜ୍ଜତି। ଅତ୍ଥନ୍ତରୋ ନାମ ସ ହୋତି ପଣ୍ଡିତୋତି ସୋ ଏଓରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅତ୍ଥନ୍ତରୋ ଅତ୍ଥକାରଣା ସୀଲାଦିଅତ୍ଥଜାନନମତ୍ତମେଓ ଉପନିସ୍ସଯଂ କତ୍ୱା ପଣ୍ଡିତୋ ହୋତି। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯମେଓ।

ଏତ୍ଥ ଚ ପଠମଗାଥାଯ "ଯୋ ୱେ ଗରୂନ"ନ୍ତିଆଦିନା ସଦ୍ଧୂପନିସ୍ସଯୋ ୱିସେସଭାୱୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଦୁତିଯଗାଥାଯ "ଯଂ ଆପଦା"ତି ଆଦିନା ୱୀରିଯୂପନିସ୍ସଯୋ, ତତିଯଗାଥାଯ "ଯୋ ୱେ ସମୁଦ୍ଦୋୱ ଠିତୋ"ତିଆଦିନା ସମାଧୂପନିସ୍ସଯୋ, ଚତୁତ୍ଥଗାଥାଯ "ବହୁସ୍ସୁତୋ"ତିଆଦିନା ସତୂପନିସ୍ସଯୋ, ପଞ୍ଚମଗାଥାଯ "ଅତ୍ଥଞ୍ଚ ଯୋ ଜାନାତୀ"ତିଆଦିନା ପଞ୍ଞୂପନିସ୍ସଯୋ ୱିସେସଭାୱୋ ୱୁତ୍ତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

କୋସିଯତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପଞ୍ଚକନିପାତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ଛକ୍କନିପାତୋ

୧। ଉରୁୱେଳକସ୍ସପତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଛକ୍କନିପାତେ ଦିସ୍ୱାନ ପାଟିହୀରାନୀତିଆଦିକା ଆୟସ୍ମତୋ ଉରୁୱେଳକସ୍ସପତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅୟମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ୱିୱଟ୍ଟୂପନିସ୍ସୟଂ କୁସଲଂ ଉପଚିନନ୍ତୋ ପଦୁମୁତ୍ତରସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା, ୱୟପ୍ପତ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ମହାପରିସାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା, ସୟମ୍ପି ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେତ୍ୱା ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା ପଣିଧାନମକାସି। ଭଗୱା ଚସ୍ସ ଅନନ୍ତରାୟତଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଅନାଗତେ ଗୋତମବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ମହାପରିସାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ବ୍ୟାକାସି।

ସୋ ତତ୍ଥ ୟାୱଜୀୱଂ ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ୱା ତତୋ ଚୱିତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇତୋ ଦ୍ୱାନୱୁତିକପ୍ପମତ୍ଥକେ ଫୁସ୍ସସ୍ସ ଭଗୱତୋ ୱେମାତିକକନିଟ୍ଠଭାତା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ଅଞ୍ଞେପିସ୍ସ ଦ୍ୱେ କନିଟ୍ଠଭାତରୋ ଅହେସୁଂ। ତେ ତୟୋପି ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ସଙ୍ଘଂ ପରମାୟ ପୂଜାୟ ପୂଜେତ୍ୱା ୟାୱଜୀୱଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଅମ୍ହାକଂ ଭଗୱତୋ ନିବ୍ବତ୍ତିତୋ ପୁରେତରମେୱ ବାରାଣସିୟଂ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ଭାତରୋ ହୁତ୍ୱା, ଅନୁକ୍କମେନ ନିବ୍ବତ୍ତା ଗୋତ୍ତୱସେନ ତୟୋପି କସ୍ସପା ଏୱ ନାମ ଜାତା। ତେ ୱୟପ୍ପତ୍ତା ତୟୋ ୱେଦେ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିଂସୁ। ତେସଂ ଜେଟ୍ଠଭାତିକସ୍ସ ପଞ୍ଚ ମାଣୱକସତାନି ପରିୱାରୋ, ମଜ୍ଝିମସ୍ସ ତୀଣି, କନିଟ୍ଠସ୍ସ ଦ୍ୱେ। ତେ ଅତ୍ତନୋ ଗନ୍ଥେ ସାରଂ ଓଲୋକେନ୍ତା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକମେୱ ଅତ୍ଥଂ ଦିସ୍ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ରୋଚେସୁଂ। ତେସୁ ଜେଟ୍ଠଭାତା ଅତ୍ତନୋ ପରିୱାରେନ ସଦ୍ଧିଂ ଉରୁୱେଳଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଉରୁୱେଳକସ୍ସପୋ ନାମ ଜାତୋ ମହାଗଙ୍ଗାନଦୀୱଙ୍କେ ପବ୍ବଜିତୋ ନଦୀକସ୍ସପୋ ନାମ ଜାତୋ, ଗୟାସୀସେ ପବ୍ବଜିତୋ ଗୟାକସ୍ସପୋ ନାମ ଜାତୋ।

ଏୱଂ ତେସୁ ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱସନ୍ତେସୁ ବହୂନଂ ଦିୱସାନଂ ଅଚ୍ଚୟେନ ଅମ୍ହାକଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ମହାଭିନିକ୍ଖମନଂ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା, ପଟିୱିଦ୍ଧସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣୋ ଅନୁକ୍କମେନ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତେତ୍ୱା, ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗିୟତ୍ଥେରେ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ୟସପ୍ପମୁଖେ ପଞ୍ଚପଞ୍ଞାସ ସହାୟକେ ୱିନେତ୍ୱା ସଟ୍ଠି ଅରହନ୍ତେ ‘‘ଚରଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚାରିକ’’ନ୍ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା, ଭଦ୍ଦୱଗ୍ଗିୟେ ୱିନେତ୍ୱା ଉରୁୱେଳକସ୍ସପସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱସନତ୍ଥାୟ ଅଗ୍ୟାଗାରଂ ପୱିସିତ୍ୱା , ତତ୍ଥ କତନାଗଦମନଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଅଡ୍ଢୁଡ୍ଢସହସ୍ସେହି ପାଟିହାରିୟେହି ଉରୁୱେଳକସ୍ସପଂ ସପରିସଂ ୱିନେତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେସି। ତସ୍ସ ପବ୍ବଜିତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଇତରେପି ଦ୍ୱେ ଭାତରୋ ସପରିସା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିଂସୁ। ସବ୍ବେୱ ଏହିଭିକ୍ଖୂ ଇଦ୍ଧିମୟପତ୍ତଚୀୱରଧରା ଅହେସୁଂ।

ସତ୍ଥା ତଂ ସମଣସହସ୍ସଂ ଆଦାୟ ଗୟାସୀସଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପିଟ୍ଠିପାସାଣେ ନିସିନ୍ନୋ ଆଦିତ୍ତପରିୟାୟଦେସନାୟ ସବ୍ବେ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠାପେସି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ। ଥେର ୨।୫୪।୨୫୧-୨୯୫) –

‘‘ପଦୁମୁତ୍ତରୋ ନାମ ଜିନୋ, ସବ୍ବଲୋକୱିଦୂ ମୁନି;

ଇତୋ ସତସହସ୍ସମ୍ହି, କପ୍ପେ ଉପ୍ପଜ୍ଜି ଚକ୍ଖୁମା।

‘‘ଓୱାଦକୋ ୱିଞ୍ଞାପକୋ, ତାରକୋ ସବ୍ବପାଣିନଂ;

ଦେସନାକୁସଲୋ ବୁଦ୍ଧୋ, ତାରେସି ଜନତଂ ବହୁଂ।

‘‘ଅନୁକମ୍ପକୋ କାରୁଣିକୋ, ହିତେସୀ ସବ୍ବପାଣିନଂ;

ସମ୍ପତ୍ତେ ତିତ୍ଥିୟେ ସବ୍ବେ, ପଞ୍ଚସୀଲେ ପତିଟ୍ଠପି।

‘‘ଏୱଂ ନିରାକୁଲଂ ଆସି, ସୁଞ୍ଞତଂ ତିତ୍ଥିୟେହି ଚ;

ୱିଚିତ୍ତଂ ଅରହନ୍ତେହି, ୱସୀଭୂତେହି ତାଦିଭି।

‘‘ରତନାନଟ୍ଟପଞ୍ଞାସଂ, ଉଗ୍ଗତୋ ସୋ ମହାମୁନି;

କଞ୍ଚନଗ୍ଘିୟସଙ୍କାସୋ, ବାତ୍ତିଂସୱରଲକ୍ଖଣୋ।

‘‘ୱସ୍ସସତସହସ୍ସାନି, ଆୟୁ ୱିଜ୍ଜତି ତାୱଦେ;

ତାୱତା ତିଟ୍ଠମାନୋ ସୋ, ତାରେସି ଜନତଂ ବହୁଂ।

‘‘ତଦାହଂ ହଂସୱତିୟା, ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସାଧୁସମ୍ମତୋ;

ଉପେଚ୍ଚ ଲୋକପଜ୍ଜୋତଂ, ଅସ୍ସୋସିଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ।

‘‘ତଦା ମହାପରିସତିଂ, ମହାପରିସସାୱକଂ;

ଠପେନ୍ତଂ ଏତଦଗ୍ଗମ୍ହି, ସୁତ୍ୱାନ ମୁଦିତୋ ଅହଂ।

‘‘ମହତା ପରିୱାରେନ, ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ମହାଜିନଂ;

ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ସହସ୍ସେନ, ସହଦାନମଦାସହଂ।

‘‘ମହାଦାନଂ ଦଦିତ୍ୱାନ, ଅଭିୱାଦିୟ ନାୟକଂ;

ଏକମନ୍ତଂ ଠିତୋ ହଟ୍ଠୋ, ଇଦଂ ୱଚନମବ୍ରୱିଂ।

‘‘ତୟି ସଦ୍ଧାୟ ମେ ୱୀର, ଅଧିକାରଗୁଣେନ ଚ;

ପରିସା ମହତୀ ହୋତୁ, ନିବ୍ବତ୍ତସ୍ସ ତହିଂ ତହିଂ।

‘‘ତଦା ଅୱୋଚ ପରିସଂ, ଗଜଗଜ୍ଜିତସୁସ୍ସରୋ;

କରୱୀକରୁତୋ ସତ୍ଥା, ଏତଂ ପସ୍ସଥ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ।

‘‘ହେମୱଣ୍ଣଂ ମହାବାହୁଂ, କମଲାନନଲୋଚନଂ;

ଉଦଗ୍ଗତନୁଜଂ ହଟ୍ଠଂ, ସଦ୍ଧୱନ୍ତଂ ଗୁଣେ ମମ।

‘‘ଏସ ପତ୍ଥୟତେ ଠାନଂ, ସୀହଘୋସସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ;

ଅନାଗତମ୍ହି ଅଦ୍ଧାନେ, ଲଚ୍ଛସେ ତଂ ମନୋରଥଂ।

‘‘ସତସହସ୍ସିତୋ କପ୍ପେ, ଓକ୍କାକକୁଲସମ୍ଭୱୋ;

ଗୋତମୋ ନାମ ଗୋତ୍ତେନ, ସତ୍ଥା ଲୋକେ ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘ତସ୍ସ ଧମ୍ମେସୁ ଦାୟାଦୋ, ଓରସୋ ଧମ୍ମନିମ୍ମିତୋ;

କସ୍ସପୋ ନାମ ଗୋତ୍ତେନ, ହେସ୍ସତି ସତ୍ଥୁ ସାୱକୋ।

‘‘ଇତୋ ଦ୍ୱେନଵୁତେ କପ୍ପେ, ଅହୁ ସତ୍ଥା ଅନୁତ୍ତରୋ;

ଅନୂପମୋ ଅସଦିସୋ, ଫୁସ୍ସୋ ଲୋକଗ୍ଗନାଯକୋ।

‘‘ସୋ ଚ ସବ୍ବଂ ତମଂ ହନ୍ତ୍ୱା, ଵିଜଟେତ୍ୱା ମହାଜଟଂ;

ଵସ୍ସତେ ଅମତଂ ଵୁଟ୍ଠିଂ, ତପ୍ପଯନ୍ତୋ ସଦେଵକଂ।

‘‘ତଦା ହି ବାରାଣସିଯଂ, ରାଜାପଚ୍ଚା ଅହୁମ୍ହସେ;

ଭାତରୋମ୍ହ ତଯୋ ସବ୍ବେ, ସଂଵିସଟ୍ଠାଵ ରାଜିନୋ।

‘‘ଵୀରଙ୍ଗରୂପା ବଲିନୋ, ସଙ୍ଗାମେ ଅପରାଜିତା;

ତଦା କୁପିତପଚ୍ଚନ୍ତୋ, ଅମ୍ହେ ଆହ ମହୀପତି।

‘‘ଏଥ ଗନ୍ତ୍ୱାନ ପଚ୍ଚନ୍ତଂ, ସୋଧେତ୍ୱା ଅଟଵୀବଲଂ;

ଖେମଂ ଵିଜିରିତଂ କତ୍ୱା, ପୁନ ଦେଥାତି ଭାସଥ।

‘‘ତତୋ ମଯଂ ଅଵୋଚୁମ୍ହ, ଯଦି ଦେଯ୍ୟାସି ନାଯକଂ;

ଉପଟ୍ଠାନାଯ ଅମ୍ହାକଂ, ସାଧଯିସ୍ସାମ ଵୋ ତତୋ।

‘‘ତତୋ ମଯଂ ଲଦ୍ଧଵରା, ଭୂମିପାଲେନ ପେସିତା;

ନିକ୍ଖିତ୍ତସତ୍ଥଂ ପଚ୍ଚନ୍ତଂ, କତ୍ୱା ପୁନରୁପେଚ୍ଚ ତଂ।

‘‘ଯାଚିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁପଟ୍ଠାନଂ, ରାଜାନଂ ଲୋକନାଯକଂ;

ମୁନିଵୀରଂ ଲଭିତ୍ୱାନ, ଯାଵଜୀଵଂ ଯଜିମ୍ହ ତଂ।

‘‘ମହଗ୍ଘାନି ଚ ଵତ୍ଥାନି, ପଣୀତାନି ରସାନି ଚ;

ସେନାସନାନି ରମ୍ମାନି, ଭେସଜ୍ଜାନି ହିତାନି ଚ।

‘‘ଦତ୍ୱା ସସଙ୍ଘମୁନିନୋ, ଧମ୍ମେନୁପ୍ପାଦିତାନି ନୋ;

ସୀଲଵନ୍ତୋ କାରୁଣିକା, ଭାଵନାଯୁତ୍ତମାନସା।

‘‘ସଦ୍ଧା ପରିଚରିତ୍ୱାନ, ମେତ୍ତଚିତ୍ତେନ ନାଯକଂ;

ନିବ୍ବୁତେ ତମ୍ହି ଲୋକଗ୍ଗେ, ପୂଜଂ କତ୍ୱା ଯଥାବଲଂ।

‘‘ତତୋ ଚୁତା ସନ୍ତୁସିତଂ, ଗତା ତତ୍ଥ ମହାସୁଖଂ;

ଅନୁଭୂତା ମଯଂ ସବ୍ବେ, ବୁଦ୍ଧପୂଜାଯିଦଂ ଫଲଂ।

‘‘ମାଯାକାରୋ ଯଥା ରଙ୍ଗେ, ଦସ୍ସେସି ୱିକତିଂ ବହୁଂ;

ତଥା ଭୱେ ଭମନ୍ତୋହଂ, ୱିଦେହାଧିପତୀ ଅହୁଂ।

‘‘ଗୁଣାଚେଲସ୍ସ ୱାକ୍ଯେନ, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଗତାସଯୋ;

ନରକଂ ମଗ୍ଗମାରୂଳ୍ହୋ, ରୁଚାଯ ମମ ଧୀତୁଯା।

‘‘ଓୱାଦଂ ନାଦିଯିତ୍ୱାନ, ବ୍ରହ୍ମୁନା ନାରଦେନହଂ;

ବହୁଧା ସଂସିତୋ ସନ୍ତୋ, ଦିଟ୍ଠିଂ ହିତ୍ୱାନ ପାପିକଂ।

‘‘ପୂରଯିତ୍ୱା ୱିସେସେନ, ଦସ କମ୍ମପଥାନିହଂ;

ହିତ୍ୱାନ ଦେହମଗମିଂ, ସଗ୍ଗଂ ସଭୱନଂ ଯଥା।

‘‘ପଚ୍ଛିମେ ଭୱେ ସମ୍ପତ୍ତେ, ବ୍ରହ୍ମବନ୍ଧୁ ଅହୋସହଂ;

ବାରାଣସିଯଂ ଫୀତାଯଂ, ଜାତୋ ୱିପ୍ପମହାକୁଲେ।

‘‘ମଚ୍ଚୁବ୍ଯାଧିଜରାଭୀତୋ, ଓଗାହେତ୍ୱା ମହାୱନଂ;

ନିବ୍ବାନଂ ପଦମେସନ୍ତୋ, ଜଟିଲେସୁ ପରିବ୍ବଜିଂ।

‘‘ତଦା ଦ୍ୱେ ଭାତରୋ ମଯ୍ହଂ, ପବ୍ବଜିଂସୁ ମଯା ସହ;

ଉରୁୱେଲାଯଂ ମାପେତ୍ୱା, ଅସ୍ସମଂ ନିୱସିଂ ଅହଂ।

‘‘କସ୍ସପୋ ନାମ ଗୋତ୍ତେନ, ଉରୁୱେଲନିୱାସିକୋ;

ତତୋ ମେ ଆସି ପଞ୍ଞତ୍ତି, ଉରୁୱେଲକସ୍ସପୋ ଇତି।

‘‘ନଦୀସକାସେ ଭାତା ମେ, ନଦୀକସ୍ସପସୱ୍ହଯୋ;

ଆସୀ ସକାସନାମେନ, ଗଯାଯଂ ଗଯାକସ୍ସପୋ।

‘‘ଦ୍ୱେ ସତାନି କନିଟ୍ଠସ୍ସ, ତୀଣି, ମଜ୍ଝସ୍ସ ଭାତୁନୋ;

ମମ ପଞ୍ଚ ସତାନୂନା, ସିସ୍ସା ସବ୍ବେ ମମାନୁଗା।

‘‘ତଦା ଉପେଚ୍ଚ ମଂ ବୁଦ୍ଧୋ, କତ୍ୱାନ ୱିୱିଧାନି ମେ;

ପାଟିହୀରାନି ଲୋକଗ୍ଗୋ, ୱିନେସି ନରସାରଥି।

‘‘ସହସ୍ସପରିୱାରେନ, ଅହୋସିଂ ଏହିଭିକ୍ଖୁକୋ;

ତେହେୱ ସହ ସଙ୍ଗେହି, ଅରହତ୍ତମପାପୁଣିଂ।

‘‘ତେ ଚେୱଞ୍ଞେ ଚ ବହୱୋ, ସିସ୍ସା ମଂ ପରିୱାରଯୁଂ;

ଭାସିତୁଞ୍ଚ ସମତ୍ଥୋହଂ, ତତୋ ମଂ ଇସିସତ୍ତମୋ।

‘‘ମହାପରିସଭାୱସ୍ମିଂ, ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପେସି ମଂ;

ଅହୋ ବୁଦ୍ଧେ କତଂ କାରଂ, ସଫଲଂ ମେ ଅଜାଯଥ।

‘‘କିଲେସା ଝାପିତା ମଯ୍ହଂ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି।

ଅରହତ୍ତଂ ପନ ପତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପଟିପତ୍ତିଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ସୀହନାଦଂ ନଦନ୍ତୋ –

୩୭୫।

‘‘ଦିସ୍ୱାନ ପାଟିହୀରାନି, ଗୋତମସ୍ସ ଯସସ୍ସିନୋ;

ନ ତାୱାହଂ ପଣିପତିଂ, ଇସ୍ସାମାନେନ ୱଞ୍ଚିତୋ।

୩୭୬।

‘‘ମମ ସଙ୍କପ୍ପମଞ୍ଞାଯ, ଚୋଦେସି ନରସାରଥି;

ତତୋ ମେ ଆସି ସଂୱେଗୋ, ଅବ୍ଭୁତୋ ଲୋମହଂସନୋ।

୩୭୭।

‘‘ପୁବ୍ବେ ଜଟିଲଭୂତସ୍ସ, ଯା ମେ ସିଦ୍ଧି ପରିତ୍ତିକା;

ତାହଂ ତଦା ନିରାକତ୍ୱା, ପବ୍ବଜିଂ ଜିନସାସନେ।

୩୭୮।

‘‘ପୁବ୍ବେ ଯଞ୍ଞେନ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ, କାମଧାତୁପୁରକ୍ଖତୋ;

ପଚ୍ଛା ରାଗଞ୍ଚ ଦୋସଞ୍ଚ, ମୋହଞ୍ଚାପି ସମୂହନିଂ।

୩୭୯।

‘‘ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଜାନାମି, ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁ ୱିସୋଧିତଂ;

ଇଦ୍ଧିମା ପରଚିତ୍ତଞ୍ଞୂ, ଦିବ୍ବସୋତଞ୍ଚ ପାପୁଣିଂ।

୩୮୦।

‘‘ଯସ୍ସ ଚନ୍ଥାଯ ପବ୍ବଜିତୋ, ଅଗାରସ୍ମାନଗାରିଯଂ;

ସୋ ମେ ଅତ୍ଥୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସବ୍ବସଂଯୋଜନକ୍ଖଯୋ’’ତି। –

ଇମା ଛ ଗାଥା ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ଦିସ୍ୱାନ ପାଟିହୀରାନୀତି ନାଗରାଜଦମନାଦୀନି ଅଡ୍ଢୁଡ୍ଢସହସ୍ସାନି ପାଟିହାରିଯାନି ଦିସ୍ୱା। ‘‘ପାଟିହୀରଂ, ପାଟିହେରଂ, ପାଟିହାରିଯ’’ନ୍ତି ହି ଅତ୍ଥତୋ ଏକଂ, ବ୍ୟଞ୍ଜନମେୱ ନାନଂ। ଯସସ୍ସିନୋ’’ତି ‘‘ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା’’ତିଆଦିନା ସଦେୱକେ ଲୋକେ ଯଥାଭୁଚ୍ଚଂ ପତ୍ଥଟକିତ୍ତିସଦ୍ଦସ୍ସ। ନ ତାୱାହଂ ପଣିପତିନ୍ତି ଯାୱ ମଂ ଭଗୱା ‘‘ନେୱ ଖୋ ତ୍ୱଂ, କସ୍ସପ, ଅରହା, ନାପି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଂ ସମାପନ୍ନୋ, ସାପି ତେ ପଟିପଦା ନତ୍ଥି, ଯାଯ ତ୍ୱଂ ଅରହା ୱା ଅସ୍ସ, ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଂ ୱା ସମାପନ୍ନୋ’’ତି ନ ତଜ୍ଜେସି, ତାୱ ଅହଂ ନ ପଣିପାତନଂ ଅକାସିଂ। କିଂକାରଣା? ଇସ୍ସାମାନେନ ୱଞ୍ଚିତୋ, ‘‘ଇମସ୍ସ ମଯି ସାୱକତ୍ତଂ ଉପଗତେ ମମ ଲାଭସକ୍କାରୋ ପରିହାଯିସ୍ସତି, ଇମସ୍ସ ଏୱ ୱଡ୍ଢିସ୍ସତୀ’’ତି ଏୱଂ ପରସମ୍ପତ୍ତିଅସହନଲକ୍ଖଣାଯ ଇସ୍ସାଯ ଚେୱ, ‘‘ଅହଂ ଗଣପାମୋକ୍ଖୋ ବହୁଜନସମ୍ମତୋ’’ତି ଏୱଂ ଅବ୍ଭୁନ୍ନତିଲକ୍ଖଣେନ ମାନେନ ଚ ୱଞ୍ଚିତୋ, ପଲମ୍ଭିତୋ ହୁତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ମମ ସଙ୍କପ୍ପମଞ୍ଞାଯାତି ମଯ୍ହଂ ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପଂ ଜାନିତ୍ୱା, ଯଂ ଯଂ ଭଗୱା ଉତ୍ତରି ମନୁସ୍ସଧମ୍ମା ଇଦ୍ଧିପାଟିହାରିଯଂ ଦସ୍ସେତି, ତଂ ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ମହିଦ୍ଧିକୋ ଖୋ ମହାସମଣୋ ମହାନୁଭାୱୋ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱାପି ‘‘ନ ତ୍ୱେୱ ଖୋ ଅରହା ଯଥା ଅହ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତଂ ମିଚ୍ଛାୱିତକ୍କଂ ଜାନନ୍ତୋପି ଞାଣପରିପାକଂ ଆଗମେନ୍ତୋ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ନେରଞ୍ଜରାଯ ମଜ୍ଝେ ସମନ୍ତତୋ ଉଦକଂ ଉସ୍ସାରେତ୍ୱା ରେଣୁହତାଯ ଭୂମିଯା ଚଙ୍କମିତ୍ୱା ତେନ ଆଭତନାୱାଯ ଠିତୋ ତଦାପି ‘‘ମହିଦ୍ଧିକୋ’’ତିଆଦିକଂ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ପୁନ ‘‘ନ ତ୍ୱେୱ ଖୋ ଅରହା ଯଥା ଅହ’’ନ୍ତି ପୱତ୍ତିତଂ ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପଂ ଞତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଚୋଦେସି ନରସାରଥୀତି ତଦା ମେ ଞାଣପରିପାକଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ନେୱ ଖୋ ତ୍ୱଂ ଅରହା’’ତିଆଦିନା ପୁରିସଦମ୍ମସାରଥି ସତ୍ଥା ମଂ ଚୋଦେସି ନିଗ୍ଗଣ୍ହି। ତତୋ ମେ ଆସି ସଂୱେଗୋ, ଅବ୍ଭୁତୋ ଲୋମହଂସନୋତି ତତୋ ଯଥାୱୁତ୍ତଚୋଦନାହେତୁ ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଅଭୂତପୁବ୍ବତାଯ ଅବ୍ଭୁତୋ ଲୋମହଂସନୱସେନ ପୱତ୍ତିଯା ଲୋମହଂସନୋ ‘‘ଅନରହାୱ ସମାନୋ ‘ଅରହା’ତି ମଞ୍ଞି’’ନ୍ତି ସଂୱେଗୋ ସହୋତ୍ତପ୍ପୋ ଞାଣୁପ୍ପାଦୋ ମଯ୍ହଂ ଅହୋସି।

ଜଟିଲଭୂତସ୍ସାତି ତାପସଭୂତସ୍ସ। ସିଦ୍ଧୀତି ଲାଭସକ୍କାରସମିଦ୍ଧି। ପରିତ୍ତିକାତି ଅପ୍ପମତ୍ତିକା। ତାହନ୍ତି ତଂ ଅହଂ। ତଦାତି ଭଗୱତୋ ଚୋଦନାଯ ସଂୱେଗୁପ୍ପତ୍ତିକାଲେ। ନିରାକତ୍ୱାତି ଅପନେତ୍ୱା ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା, ଅନପେକ୍ଖୋ ହୁତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ଇଦ୍ଧୀତି ଭାୱନାମଯିଦ୍ଧୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ତଦଯୁତ୍ତଂ ତଦା ତସ୍ସ ଅଜ୍ଝାନଲାଭୀଭାୱତୋ। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ ‘‘କାମଧାତୁପୁରକ୍ଖତୋ’’ତି।

ଯଞ୍ଞେନ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋତି ‘‘ଯଞ୍ଞଂ ଯଜିତ୍ୱା ସଗ୍ଗସୁଖଂ ଅନୁଭୱିସ୍ସାମି, ଅଲମେତ୍ତାୱତା’’ତି ଯଞ୍ଞଯଜନେନ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ନିଟ୍ଠିତକିଚ୍ଚସଞ୍ଞୀ। କାମଧାତୁପୁରକ୍ଖତୋତି କାମସୁଗତିଂ ଆରବ୍ଭ ଉପ୍ପନ୍ନତଣ୍ହୋ ଯଞ୍ଞଯଜନେନ କାମଲୋକଂ ପୁରକ୍ଖତ୍ୱା ଠିତୋ। ସୋ ଚେ ଯଞ୍ଞୋ ପାଣାତିପାତପଟିସଂଯୁତ୍ତୋ ହୋତି, ନ ତେନ ସୁଗତିଂ ସକ୍କା ଲଦ୍ଧୁଂ। ନ ହି ଅକୁସଲସ୍ସ ଇଟ୍ଠୋ କନ୍ତୋ ୱିପାକୋ ନିବ୍ବତ୍ତତି। ଯା ପନ ତତ୍ଥ ଦାନାଦିକୁସଲଚେତନା, ତାଯ ସତି ପଚ୍ଚଯସମୱାଯେ ସୁଗତିଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ। ପଚ୍ଛାତି ତାପସପବ୍ବଜ୍ଜାତୋ ପଚ୍ଛା ସତ୍ଥୁ ଓୱାଦେନ ତାପସଲଦ୍ଧିଂ ପହାଯ ଚତୁସଚ୍ଚକମ୍ମଟ୍ଠାନାନୁଯୋଗକାଲେ। ସମୂହନିନ୍ତି ୱିପସ୍ସନଂ ଉସ୍ସୁକ୍କାପେତ୍ୱା ମଗ୍ଗପଟିପାଟିଯା ରାଗଞ୍ଚ ଦୋସଞ୍ଚ ମୋହଞ୍ଚ ଅନୱସେସତୋ ସମୁଗ୍ଘାଟେସିଂ।

ଯସ୍ମା ପନାଯଂ ଥେରୋ ଅରିଯମଗ୍ଗେନ ରାଗାଦଯୋ ସମୂହନନ୍ତୋୟେୱ ଛଳଭିଞ୍ଞୋ ଅହୋସି, ତସ୍ମା ତଂ ଅତ୍ତନୋ ଛଳଭିଞ୍ଞଭାୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଜାନାମୀ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଜାନାମୀତି ଅତ୍ତନୋ ପରେସଞ୍ଚ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅତୀତାସୁ ଜାତୀସୁ ନିବ୍ବତ୍ତକ୍ଖନ୍ଧେ ଖନ୍ଧପଟିବଦ୍ଧେ ଚ ପୁବ୍ବେନିୱାସଞାଣେନ ହତ୍ଥତଲେ ଆମଲକଂ ୱିଯ ପଚ୍ଚକ୍ଖତୋ ଜାନାମି ବୁଜ୍ଝାମି। ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁ ୱିସୋଧିତନ୍ତି ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଞାଣଂ ୱିସୋଧିତଂ, ପକତିଚକ୍ଖୁନା ଆପାଥଗତଂ ପକତିରୂପଂ ୱିଯ ଦିବ୍ବଂ ମାନୁସମ୍ପି ଦୂରଂ ତିରୋହିତଂ ଅତିସୁଖୁମଞ୍ଚ ରୂପଂ ୱିଭାୱେତୁଂ ସମତ୍ଥଞାଣଂ ଭାୱନାଯ ମଯା ୱିସୁଦ୍ଧଂ କତ୍ୱା ପଟିଲଦ୍ଧନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦ୍ଧିମାତି ଅଧିଟ୍ଠାନିଦ୍ଧିୱିକୁବ୍ବନିଦ୍ଧିଆଦୀହି ଇଦ୍ଧୀହି ଇଦ୍ଧିମା, ଇଦ୍ଧିୱିଧଞାଣଲାଭୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସରାଗାଦିଭେଦସ୍ସ ପରେସଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଜାନନତୋ ପରଚିତ୍ତଞ୍ଞୂ, ଚେତୋପରିଯଞାଣଲାଭୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଦିବ୍ବସୋତଞ୍ଚ ପାପୁଣିନ୍ତି ଦିବ୍ବସୋତଞାଣଞ୍ଚ ପଟିଲଭିଂ।

ସୋମେ ଅତ୍ଥୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସବ୍ବସଂଯୋଜନକ୍ଖଯୋତି ଯୋ ସବ୍ବେସଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ଖଯଭୂତୋ ଖଯେନ ୱା ଲଦ୍ଧବ୍ବୋ, ସୋ ସଦତ୍ଥୋ ପରମତ୍ଥୋ ଚ ମଯା ଅରିଯମଗ୍ଗାଧିଗମେନ ଅଧିଗତୋତି। ଏୱମେତାଯ ଗାଥାଯ ଥେରସ୍ସ ଅଞ୍ଞାବ୍ୟାକରଣଂ ଅହୋସୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଉରୁୱେଳକସ୍ସପତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ତେକିଚ୍ଛକାରିତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଅତିହିତାୱୀହୀତିଆଦିକା ଆୟସ୍ମତୋ ତେକିଚ୍ଛକାରିତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅୟମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ପୁଞ୍ଞାନି ଉପଚିନନ୍ତୋ ଇତୋ ଏକନୱୁତେ କପ୍ପେ ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ୱା ୱେଜ୍ଜସତ୍ଥେ ନିପ୍ଫତ୍ତିଂ ଗତୋ। ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଉପଟ୍ଠାକଂ ଅସୋକଂ ନାମ ଥେରଂ ବ୍ଯାଧିତଂ ଅରୋଗମକାସି, ଅଞ୍ଞେସଞ୍ଚ ସତ୍ତାନଂ ରୋଗାଭିଭୂତାନଂ ଅନୁକମ୍ପାୟ ଭେସଜ୍ଜଂ ସଂୱିଦହି।

ସୋ ତେନ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମେନ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ସୁବୁଦ୍ଧସ୍ସ ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ତସ୍ସ ତିକିଚ୍ଛକେହି ଗବ୍ଭକାଲେ ପରିସ୍ସୟଂ ଅପହରିତ୍ୱା ପରିପାଲିତତାୟ ତେକିଚ୍ଛକାରୀତି ନାମଂ ଅକଂସୁ। ସୋ ଅତ୍ତନୋ କୁଲାନୁରୂପାନି ୱିଜ୍ଜାଟ୍ଠାନାନି ସିପ୍ପାନି ଚ ସିକ୍ଖନ୍ତୋ ୱଡ୍ଢତି। ତଦା ଚାଣକ୍କୋ ସୁବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପଞ୍ଞାୱେୟ୍ୟତ୍ତିୟଂ କିରିୟାସୁ ଉପାୟକୋସଲ୍ଲଞ୍ଚ ଦିସ୍ୱା, ''ଅୟଂ ଇମସ୍ମିଂ ରାଜକୁଲେ ପତିଟ୍ଠଂ ଲଭନ୍ତୋ ମଂ ଅଭିଭୱେୟ୍ୟା''ତି ଇସ୍ସାପକତୋ ରଞ୍ଞା ଚନ୍ଦଗୁତ୍ତେନ ତଂ ବନ୍ଧନାଗାରେ ଖିପାପେସି। ତେକିଚ୍ଛକାରୀ ପିତୁ ବନ୍ଧନାଗାରପ୍ପୱେସନଂ ସୁତ୍ୱା ଭୀତୋ ପଲାୟିତ୍ୱା ସାଣୱାସିତ୍ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସଂୱେଗକାରଣଂ ଥେରସ୍ସ କଥେତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଅବ୍ଭୋକାସିକୋ ନେସଜ୍ଜିକୋ ଚ ହୁତ୍ୱା ୱିହରତି, ସୀତୁଣ୍ହଂ ଅଗଣେନ୍ତୋ ସମଣଧମ୍ମମେୱ କରୋତି, ୱିସେସତୋ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରଭାୱନମନୁୟୁଞ୍ଜତି। ତଂ ଦିସ୍ୱା ମାରୋ ପାପିମା ''ନ ଇମସ୍ସ ମମ ୱିସୟଂ ଅତିକ୍କମିତୁଂ ଦସ୍ସାମୀ''ତି ୱିକ୍ଖେପଂ କାତୁକାମୋ ସସ୍ସାନଂ ନିପ୍ଫତ୍ତିକାଲେ ଖେତ୍ତଗୋପକୱଣ୍ଣେନ ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ନିପ୍ପଣ୍ଡେନ୍ତୋ –

୩୮୧।

''ଅତିହିତା ୱୀହି, ଖଲଗତା ସାଲୀ;

ନ ଚ ଲଭେ ପିଣ୍ଡଂ, କଥମହଂ କସ୍ସ''ନ୍ତି। – ଆହ; ତଂ ସୁତ୍ୱା ଥେରୋ –

୩୮୨।

''ବୁଦ୍ଧମପ୍ପମେୟ୍ୟଂ ଅନୁସ୍ସର ପସନ୍ନୋ, ପୀତିୟା ଫୁଟସରୀରୋ ହୋହିସି ସତତମୁଦଗ୍ଗୋ।

୩୮୩।

''ଧମ୍ମମପ୍ପମେୟ୍ୟଂ …ପେ… ସତତମୁଦଗ୍ଗୋ।

୩୮୪।

''ସଙ୍ଘମପ୍ପମେୟ୍ୟଂ…ପେ… ସତତମୁଦଗ୍ଗୋ''ତି। – ଆହ; ତଂ ସୁତ୍ୱା ମାରୋ –

୩୮୫।

''ଅବ୍ଭୋକାସେ ୱିହରସି, ସୀତା ହେମନ୍ତିକା ଇମା ରତ୍ୟୋ;

ମା ସୀତେନ ପରେତୋ ୱିହଞ୍ଞିତ୍ଥୋ, ପୱିସ ତ୍ୱଂ ୱିହାରଂ ଫୁସିତଗ୍ଗଳଂ''ନ୍ତି। –

ଆହ। ଅଥ ଥେରୋ –

୩୮୬।

''ଫୁସିସ୍ସଂ ଚତସ୍ସୋ ଅପ୍ପମଞ୍ଞାୟୋ, ତାହି ଚ ସୁଖିତୋ ୱିହରିସ୍ସଂ;

ନାହଂ ସୀତେନ ୱିହଞ୍ଞିସ୍ସଂ, ଅନିଞ୍ଜିତୋ ୱିହରନ୍ତୋ’’ତି। – ଆହ;

ତତ୍ଥ ଅତିହିତା ୱୀହୀତି ୱୀହଯୋ କୋଟ୍ଠାଗାରଂ ଅତିନେତ୍ୱା ଠପିତା, ତତ୍ଥ ପଟିସାମିତା ଖଲତୋ ୱା ଘରଂ ଉପନୀତାତି ଅତ୍ଥୋ। ୱୀହିଗ୍ଗହଣେନ ଚେତ୍ଥ ଇତରମ୍ପି ଧଞ୍ଞଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ସାଲୀ ପନ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ୱୀହିତୋ ପଚ୍ଛା ପଚ୍ଚନ୍ତୀତି ଆହ। ଖଲଗତା ସାଲୀତି ଖଲଂ ଧଞ୍ଞକରଣଟ୍ଠାନଂ ଗତା, ତତ୍ଥ ରାସିୱସେନ ମଦ୍ଦନଚାୱନାଦିୱସେନ ଠିତାତି ଅତ୍ଥୋ। ପଧାନଧଞ୍ଞଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଞ୍ଚେତ୍ଥ ସାଲୀନଂ ୱିସୁଂ ଗହଣଂ, ଉଭଯେନପି ଗାମେ, ଗାମତୋ ବହି ଚ ଧଞ୍ଞଂ ପରିପୁଣ୍ଣଂ ଠିତନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ନ ଚ ଲଭେ ପିଣ୍ଡନ୍ତି ଏୱଂ ସୁଲଭଧଞ୍ଞେ ସୁଭିକ୍ଖକାଲେ ଅହଂ ପିଣ୍ଡମତ୍ତମ୍ପି ନ ଲଭାମି। ଇଦାନି କଥମହଂ କସ୍ସନ୍ତି ଅହଂ କଥଂ କରିସ୍ସାମି, କଥଂ ଜୀୱିସ୍ସାମୀତି ପରିହାସକେଳିଂ ଅକାସି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ଥେରୋ ‘‘ଅଯଂ ୱରାକୋ ଅତ୍ତନା ଅତ୍ତନୋ ପୱତ୍ତିଂ ମଯ୍ହଂ ପକାସେସି, ମଯା ପନ ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତା ଓୱଦିତବ୍ବୋ, ନ ମଯା କିଞ୍ଚି କଥେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱତ୍ଥୁତ୍ତଯାନୁସ୍ସତିଯଂ ଅତ୍ତାନଂ ନିଯୋଜେନ୍ତୋ ‘‘ବୁଦ୍ଧମପ୍ପମେଯ୍ୟ’’ନ୍ତିଆଦିନା ତିସ୍ସୋ ଗାଥା ଅଭାସି। ତତ୍ଥ ବୁଦ୍ଧମପ୍ପମେଯ୍ୟଂ ଅନୁସ୍ସର ପସନ୍ନୋତି ସୱାସନାଯ ଅୱିଜ୍ଜାନିଦ୍ଦାଯ ଅଚ୍ଚନ୍ତୱିଗମେନ, ବୁଦ୍ଧିଯା ଚ ୱିକସିତଭାୱେନ ବୁଦ୍ଧଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ପମାଣକରାନଂ ରାଗାଦିକିଲେସାନଂ ଅଭାୱା ଅପରିମାଣଗୁଣସମଙ୍ଗିତାଯ ଅପ୍ପମେଯ୍ୟପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତତାଯ ଚ ଅପ୍ପମେଯ୍ୟଂ। ଓକପ୍ପନଲକ୍ଖଣେନ ଅଭିପ୍ପସାଦେନ ପସନ୍ନୋ, ପସନ୍ନମାନସୋ ‘‘ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ’’ତିଆଦିନା (ମ॰ ନି॰ ୧.୭୪; ସଂ॰ ନି॰ ୫.୯୯୭) ଅନୁସ୍ସର ଅନୁ ଅନୁ ବୁଦ୍ଧାରମ୍ମଣଂ ସତିଂ ପୱତ୍ତେହି, ପୀତିଯା ଫୁଟସରୀରୋ ହୋହିସି। ସତତମୁଦଗ୍ଗୋତି ଅନୁସ୍ସରନ୍ତୋୱ ଫରଣଲକ୍ଖଣାଯ ପୀତିଯା ସତତଂ ସବ୍ବଦା ଫୁଟସରୀରୋ ପୀତିସମୁଟ୍ଠାନପଣୀତରୂପେହି ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥଟସରୀରୋ ଉବ୍ବେଗପୀତିଯା ଉଦଗ୍ଗୋ କାଯଂ ଉଦଗ୍ଗଂ କତ୍ୱା ଆକାସଂ ଲଙ୍ଘିତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ଚ ଭୱେଯ୍ୟାସି, ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିଯା ବୁଦ୍ଧାରମ୍ମଣଂ ଉଳାରଂ ପୀତିସୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦେଯ୍ୟାସି। ଯତୋ ସୀତୁଣ୍ହେହି ୱିଯ ଜିଘଚ୍ଛାପିପାସାହିପି ଅନଭିଭୂତୋ ହୋହିସୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଧମ୍ମନ୍ତି ଅରିଯଂ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମଂ। ସଙ୍ଘନ୍ତି ଅରିଯଂ ପରମତ୍ଥସଙ୍ଘଂ। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ। ଅନୁସ୍ସରାତି ପନେତ୍ଥ ‘‘ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ ଭଗୱତା ଧମ୍ମୋ’’ତିଆଦିନା ଧମ୍ମଂ, ‘‘ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ’’ତିଆଦିନା ସଙ୍ଘଂ ଅନୁସ୍ସରାତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ।

ଏୱଂ ଥେରେନ ରତନତ୍ତଯଗୁଣାନୁସ୍ସରଣେ ନିଯୋଜନୱସେନ ଅତ୍ତନି ଓୱଦିତେ ପୁନ ମାରୋ ୱିୱେକୱାସତୋ ନଂ ୱିୱେଚେତୁକାମୋ ହିତେସୀଭାୱଂ ୱିଯ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଅବ୍ଭୋକାସେ ୱିହରସୀ’’ତି ପଞ୍ଚମଂ ଗାଥମାହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅବ୍ଭୋକାସେ କେନଚି ଅପଟିଚ୍ଛନ୍ନେ ୱିୱଟଙ୍ଗଣେ ୱିହରସି ଇରିଯାପଥେ କପ୍ପେସି। ହେମନ୍ତିକା ହିମପାତସମଯେ ପରିଯାପନ୍ନା ଇମା ସୀତା ରତ୍ତିଯୋ ୱତ୍ତନ୍ତି। ତସ୍ମା ସୀତେନ ପରେତୋ ଅଭିଭୂତୋ ହୁତ୍ୱା ମା ୱିହଞ୍ଞିତ୍ଥୋ ୱିଘାତଂ ମା ଆପଜ୍ଜି ମା କିଲମି। ଫୁସିତଗ୍ଗଳଂ ପିହିତକୱାଟଂ ସେନାସନଂ ପୱିସ, ଏୱଂ ତେ ସୁଖୱିହାରୋ ଭୱିସ୍ସତୀତି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ଥେରୋ ‘‘ନ ମଯ୍ହଂ ସେନାସନପରିଯେସନାଯ ପଯୋଜନଂ, ଏତ୍ତେୱାହଂ ସୁଖୱିହାରୀ’’ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଫୁସିସ୍ସ’’ନ୍ତିଆଦିନା ଛଟ୍ଠଂ ଗାଥମାହ। ତତ୍ଥ ଫୁସିସ୍ସଂ ଚତସ୍ସୋ ଅପ୍ପମଞ୍ଞାଯୋତି ଅପ୍ପମାଣଗୋଚରତାଯ ‘‘ଅପ୍ପମଞ୍ଞା’’ତି ଲଦ୍ଧୱୋହାରେ ଚତ୍ତାରୋ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରେ ଫୁସିସ୍ସଂ ଫୁସିସ୍ସାମି, କାଲେନ କାଲଂ ସମାପଜ୍ଜିସ୍ସାମି। ତାହି ଚ ସୁଖିତୋ ୱିହରିସ୍ସନ୍ତି ତାହି ଅପ୍ପମଞ୍ଞାହି ସୁଖିତୋ ସଞ୍ଜାତସୁଖୋ ହୁତ୍ୱା ୱିହରିସ୍ସଂ ଚତ୍ତାରୋପି ଇରିଯାପଥେ କପ୍ପେସ୍ସାମୀତି। ତେନ ମଯ୍ହଂ ସବ୍ବକାଲେ ସୁଖମେୱ, ନ ଦୁକ୍ଖଂ। ଯତୋ ନାହଂ ସୀତେନ ୱିହଞ୍ଞିସ୍ସଂ ଅନ୍ତରଟ୍ଠକେପି ହିମପାତସମଯେ ଅହଂ ସୀତେନ ନ କିଲମିସ୍ସାମି, ତସ୍ମା ଅନିଞ୍ଜିତୋ ୱିହରନ୍ତୋ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଇଞ୍ଜିତକାରଣାନଂ ବ୍ୟାପାଦାଦୀନଂ ସୁପ୍ପହୀନତ୍ତା ପଚ୍ଚଯୁପ୍ପନିଞ୍ଜନାଯ ଚ ଅଭାୱତୋ ସମାପତ୍ତିସୁଖେନେୱ ସୁଖିତୋ ୱିହରିସ୍ସାମୀତି। ଏୱଂ ଥେରୋ ଇମଂ ଗାଥଂ ୱଦନ୍ତୋଯେୱ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ସଚ୍ଛାକାସି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ॰ ଥେର ୧.୧୮.୩୯-୪୪) –

‘‘ନଗରେ ବନ୍ଧୁମତିଯା, ୱେଜ୍ଜୋ ଆସିଂ ସୁସିକ୍ଖିତୋ;

ଆତୁରାନଂ ସଦୁକ୍ଖାନଂ, ମହାଜନସୁଖାୱହୋ।

‘‘ବ୍ୟାଧିତଂ ସମଣଂ ଦିସ୍ୱା, ସୀଲୱନ୍ତଂ ମହାଜୁତିଂ;

ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ ସୁମନୋ, ଭେସଜ୍ଜମଦଦିଂ ତଦା।

‘‘ଅରୋଗୋ ଆସି ତେନେୱ, ସମଣୋ ସଂୱୁତିନ୍ଦ୍ରିଯୋ;

ଅସୋକୋ ନାମ ନାମେନ, ଉପଟ୍ଠାକୋ ୱିପସ୍ସିନୋ।

''ଏକନୱୁତିତୋ କପ୍ପେ, ଯଂ ଓସଧମଦାସହଂ;

ଦୁଗ୍ଗତିଂ ନାଭିଜାନାମି, ଭେସଜ୍ଜସ୍ସ ଇଦଂ ଫଲଂ।

''ଇତୋ ଚ ଅଟ୍ଠମେ କପ୍ପେ, ସବ୍ବୋସଧସନାମକୋ;

ସତ୍ତରତନସମ୍ପନ୍ନୋ, ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ମହପ୍ପଲୋ।

''କିଲେସା ଝାପିତା ମୟ୍ହଂ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ''ନ୍ତି।

ଏତ୍ଥ ଚ ବିନ୍ଦୁସାରରଞ୍ଞୋ କାଲେ ଇମସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନତ୍ତା ତତିଯସଙ୍ଗୀତିଯଂ ଇମା ଗାଥା ସଙ୍ଗୀତାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ତେକିଚ୍ଛକାରିତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ମହାନାଗତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଯସ୍ସ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀସୂତିଆଦିକା ଆଯସ୍ମତୋ ମହାନାଗତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅଯମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ୱିୱଟ୍ଟୂପନିସ୍ସଯଂ କୁସଲଂ ଉପଚିନନ୍ତୋ କକୁସନ୍ଧସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ଏକଦିୱସଂ କକୁସନ୍ଧଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅରଞ୍ଞଂ ଅଜ୍ଝୋଗାହେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖମୂଲେ ଝାନସୁଖେନ ନିସିନ୍ନଂ ଦିସ୍ୱା ପସନ୍ନମାନସୋ ତସ୍ସ ଦାଡିମଫଲଂ ଅଦାସି। ସୋ ତେନ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମେନ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ସାକେତେ ମଧୁୱାସେଟ୍ଠସ୍ସ ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି, ମହାନାଗୋତିସ୍ସ ନାମଂ ଅହୋସି। ସୋ ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ଭଗୱତି ସାକେତେ ଅଞ୍ଜନୱନେ ୱିହରନ୍ତେ ଆଯସ୍ମତୋ ଗୱମ୍ପତିତ୍ଥେରସ୍ସ ପାଟିହାରିଯଂ ଦିସ୍ୱା ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ଥେରସ୍ସେୱ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ତସ୍ସୋୱାଦେ ଠତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ। ଥେର ୨।୪୫।୧-୭) –

''କକୁସନ୍ଧୋ ମହାୱୀରୋ, ସବ୍ବଧମ୍ମାନ ପାରଗୂ;

ଗଣମ୍ହା ୱୂପକଟ୍ଠୋ ସୋ, ଅଗମାସି ୱନନ୍ତରଂ।

''ବୀଜମିଞ୍ଜଂ ଗହେତ୍ୱାନ, ଲତାଯ ଆୱୁଣିଂ ଅହଂ;

ଭଗୱା ତମ୍ହି ସମଯେ, ଝାଯତେ ପବ୍ବତନ୍ତରେ।

''ଦିସ୍ୱାନହଂ ଦେୱଦେୱଂ, ୱିପ୍ପସନ୍ନେନ ଚେତସା;

ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟସ୍ସ ୱୀରସ୍ସ, ବୀଜମିଞ୍ଜମଦାସହଂ।

''ଇମସ୍ମିଂଯେୱ କପ୍ପମ୍ହି, ଯଂ ମିଞ୍ଜମଦଦିଂ ତଦା;

ଦୁଗ୍ଗତିଂ ନାଭିଜାନାମି, ବୀଜମିଞ୍ଜସ୍ସିଦଂ ଫଲଂ।

''କିଲେସା ଝାପିତା ମୟ୍ହଂ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ''ନ୍ତି।

ଅରହତ୍ତଂ ପନ ପତ୍ୱା ୱିମୁତ୍ତିସୁଖେନ ୱିହରନ୍ତୋ ଥେରୋ ଛବ୍ବଗ୍ଗିଯେ ଭିକ୍ଖୂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀସୁ ଗାରୱଂ ଅକତ୍ୱା ୱିହରନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ତେସଂ ଓୱାଦଦାନୱସେନ –

୩୮୭।

‘‘ଯସ୍ସ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀସୁ, ଗାରୱୋ ନୂପଲବ୍ଭତି;

ପରିହାଯତି ସଦ୍ଧମ୍ମା, ମଚ୍ଛୋ ଅପ୍ପୋଦକେ ଯଥା।

୩୮୮।

‘‘ଯସ୍ସ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀସୁ, ଗାରୱୋ ନୂପଲବ୍ଭତି;

ନ ୱିରୂହତି ସଦ୍ଧମ୍ମେ, ଖେତ୍ତେ ବୀଜଂୱ ପୂତିକଂ।

୩୮୯।

‘‘ଯସ୍ସ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀସୁ, ଗାରୱୋ ନୂପଲବ୍ଭତି;

ଆରକା ହୋତି ନିବ୍ବାନା, ଧମ୍ମରାଜସ୍ସ ସାସନେ।

୩୯୦।

‘‘ଯସ୍ସ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀସୁ, ଗାରୱୋ ଉପଲବ୍ଭତି;

ନ ୱିହାଯତି ସଦ୍ଧମ୍ମା, ମଚ୍ଛୋ ବହ୍ୱୋଦକେ ଯଥା।

୩୯୧।

‘‘ଯସ୍ସ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀସୁ, ଗାରୱୋ ଉପଲବ୍ଭତି;

ସୋ ୱିରୂହତି ସଦ୍ଧମ୍ମେ, ଖେତ୍ତେ ବୀଜଂୱ ଭଦ୍ଦକଂ।

୩୯୨।

‘‘ଯସ୍ସ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀସୁ, ଗାରୱୋ ଉପଲବ୍ଭତି;

ସନ୍ତିକେ ହୋତି ନିବ୍ବାନଂ, ଧମ୍ମରାଜସ୍ସ ସାସନେ’’ତି। –

ଇମା ଛ ଗାଥା ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀସୂତି ସମାନଂ ବ୍ରହ୍ମଂ ସୀଲାଦିଧମ୍ମଂ ଚରନ୍ତୀତି ସବ୍ରହ୍ମଚାରିନୋ, ସୀଲଦିଟ୍ଠିସାମଞ୍ଞଗତା ସହଧମ୍ମିକା, ତେସୁ। ଗାରୱୋତି ଗରୁଭାୱୋ ସୀଲାଦିଗୁଣନିମିତ୍ତଂ ଗରୁକରଣଂ। ନୂପଲବ୍ଭତୀତି ନ ୱିଜ୍ଜତି ନ ପଞ୍ଞାଯତି, ନ ଉପତିଟ୍ଠତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ନିବ୍ବାନାତି କିଲେସାନଂ ନିବ୍ବାପନତୋ କିଲେସକ୍ଖଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ଧମ୍ମରାଜସ୍ସାତି ସତ୍ଥୁନୋ। ସତ୍ଥା ହି ସଦେୱକଂ ଲୋକଂ ଯଥାରହଂ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରେନ ଧମ୍ମେନ ରଞ୍ଜେତି ତୋସେତୀତି ଧମ୍ମରାଜା। ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ଧମ୍ମରାଜସ୍ସ ସାସନେ’’ତି ଇମିନା ନିବ୍ବାନଂ ନାମ ଧମ୍ମରାଜସ୍ସେୱ ସାସନେ , ନ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ। ତତ୍ଥ ଯୋ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀସୁ ଗାରୱରହିତୋ, ସୋ ଯଥା ନିବ୍ବାନା ଆରକା ହୋତି, ତଥା ଧମ୍ମରାଜସ୍ସ ସାସନତୋପି ଆରକା ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି। ବହ୍ୱୋଦକେତି ବହୁଉଦକେ। ସନ୍ତିକେ ହୋତି ନିବ୍ବାନନ୍ତି ନିବ୍ବାନଂ ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ସମୀପେ ଏୱ ହୋତି। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ। ଇମା ଏୱ ଚ ଥେରସ୍ସ ଅଞ୍ଞାବ୍ୟାକରଣଗାଥା ଅହେସୁଂ।

ମହାନାଗତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। କୁଲ୍ଲତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

କୁଲ୍ଲୋ ସିୱଥିକନ୍ତିଆଦିକା ଆୟସ୍ମତୋ କୁଲ୍ଲତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅୟମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ପୁଞ୍ଞାନି ଉପଚିନନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ସାୱତ୍ଥିୟଂ କୁଟୁମ୍ବିୟକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା କୁଲ୍ଲୋତି ଲଦ୍ଧନାମୋ ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ପବ୍ବଜି। ସୋ ଚ ରାଗଚରିତତ୍ତା ତିବ୍ବରାଗଜାତିକୋ ହୋତି। ତେନସ୍ସ ଅଭିକ୍ଖଣଂ କିଲେସା ଚିତ୍ତଂ ପରିୟାଦାୟ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ଅଥସ୍ସ ସତ୍ଥା ଚିତ୍ତାଚାରଂ ଞତ୍ୱା ଅସୁଭକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଦତ୍ୱା, ''କୁଲ୍ଲ, ତୟା ଅଭିଣ୍ହଂ ସୁସାନେ ଚାରିକା ଚରିତବ୍ବା''ତି ଆହ। ସୋ ସୁସାନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଉଦ୍ଧୁମାତକାଦୀନି ତାନି ତାନି ଅସୁଭାନି ଦିସ୍ୱା ତଂ ମୁହୁତ୍ତଂ ଅସୁଭମନସିକାରଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ସୁସାନତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତମତ୍ତୋୱ କାମରାଗେନ ଅଭିଭୁୟ୍ୟତି। ପୁନ ଭଗୱା ତସ୍ସ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଞତ୍ୱା ଏକଦିୱସଂ ତସ୍ସ ସୁସାନଟ୍ଠାନଂ ଗତକାଲେ ଏକଂ ତରୁଣିତ୍ଥିରୂପଂ ଅଧୁନା ମତଂ ଅୱିନଟ୍ଠଚ୍ଛୱିଂ ନିମ୍ମିନିତ୍ୱା ଦସ୍ସେତି। ତସ୍ସ ତଂ ଦିଟ୍ଠମତ୍ତସ୍ସ ଜୀୱମାନୱିସଭାଗୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ୱିୟ ସହସା ରାଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ପେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସେୱ ନୱହି ୱଣମୁଖେହି ପଗ୍ଘରମାନାସୁଚିଂ କିମିକୁଲାକୁଲଂ ଅତିୱିୟ ବୀଭଚ୍ଛଂ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଂ ଜେଗୁଚ୍ଛଂ ପଟିକ୍କୂଲଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେସି। ସୋ ତଂ ପେକ୍ଖନ୍ତୋ ୱିରତ୍ତଚିତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥସ୍ସ ଭଗୱା ଓଭାସଂ ଫରିତ୍ୱା ସତିଂ ଜନେନ୍ତୋ –

''ଆତୁରଂ ଅସୁଚିଂ ପୂତିଂ, ପସ୍ସ କୁଲ୍ଲ ସମୁସ୍ସୟଂ;

ଉଗ୍ଘରନ୍ତଂ ପଗ୍ଘରନ୍ତଂ, ବାଲାନଂ ଅଭିନନ୍ଦିତ''ନ୍ତି। –

ଆହ । ତଂ ସୁତ୍ୱା ଥେରୋ ସମ୍ମଦେୱ ସରୀରସଭାୱଂ ଉପଧାରେନ୍ତୋ ଅସୁଭସଞ୍ଞଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପଠମଂ ଝାନଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ତଂ ପାଦକଂ କତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପଟିପତ୍ତିଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା –

୩୯୩।

''କୁଲ୍ଲୋ ସିୱଥିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ଅଦ୍ଦସ ଇତ୍ଥିମୁଜ୍ଝିତଂ;

ଅପୱିଦ୍ଧଂ ସୁସାନସ୍ମିଂ, ଖଜ୍ଜନ୍ତିଂ କିମିହୀ ଫୁଟଂ।

୩୯୪।

''ଆତୁରଂ…ପେ… ବାଲାନଂ ଅଭିନନ୍ଦିତଂ।

୩୯୫।

''ଧମ୍ମାଦାସଂ ଗହେତ୍ୱାନ, ଞାଣଦସ୍ସନପତ୍ତିୟା;

ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିଂ ଇମଂ କାୟଂ, ତୁଚ୍ଛଂ ସନ୍ତରବାହିରଂ।

୩୯୬।

''ୟଥା ଇଦଂ ତଥା ଏତଂ, ୟଥା ଏତଂ ତଥା ଇଦଂ;

ୟଥା ଅଧୋ ତଥା ଉଦ୍ଧଂ, ୟଥା ଉଦ୍ଧଂ ତଥା ଅଧୋ।

୩୯୭।

‘‘ଯଥା ଦିୱା ତଥା ରତ୍ତିଂ, ଯଥା ରତ୍ତିଂ ତଥା ଦିୱା;

ଯଥା ପୁରେ ତଥା ପଚ୍ଛା, ଯଥା ପଚ୍ଛା ତଥା ପୁରେ।

୩୯୮।

‘‘ପଞ୍ଚଙ୍ଗିକେନ ତୁରିଯେନ, ନ ରତୀ ହୋତି ତାଦିସୀ;

ଯଥା ଏକଗ୍ଗଚିତ୍ତସ୍ସ, ସମ୍ମା ଧମ୍ମଂ ୱିପସ୍ସତୋ’’ତି। –

ଉଦାନୱସେନ ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ କୁଲ୍ଲୋତି ଅତ୍ତାନମେୱ ଥେରୋ ପରଂ ୱିଯ କତ୍ୱା ୱଦତି।

ଆତୁରନ୍ତି ନାନପ୍ପକାରେହି ଦୁକ୍ଖେହି ଅଭିଣ୍ହଂ ପଟିପୀଳିତଂ। ଅସୁଚିନ୍ତି ସୁଚିରହିତଂ ଜେଗୁଚ୍ଛଂ ପଟିକ୍କୂଲଂ। ପୂତିନ୍ତି ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଂ। ପସ୍ସାତି ସଭାୱତୋ ଓଲୋକେହି। କୁଲ୍ଲାତି ଓୱାଦକାଲେ ଭଗୱା ଥେରଂ ଆଲପତି। ଉଦାନକାଲେ ପନ ଥେରୋ ସଯମେୱ ଅତ୍ତାନଂ ୱଦତି। ସମୁସ୍ସଯନ୍ତି ସରୀରଂ। ଉଗ୍ଘରନ୍ତନ୍ତି ଉଦ୍ଧଂ ୱଣମୁଖେହି ଅସୁଚିଂ ସୱନ୍ତଂ। ପଗ୍ଘରନ୍ତନ୍ତି ଅଧୋ ୱଣମୁଖେହି ସମନ୍ତତୋ ଚ ଅସୁଚିଂ ସୱନ୍ତଂ। ବାଲାନଂ ଅଭିନନ୍ଦିତନ୍ତି ବାଲେହି ଅନ୍ଧପୁଥୁଜ୍ଜନେହି ଦିଟ୍ଠିତଣ୍ହାଭିନନ୍ଦନାହି ‘‘ଅହଂ ମମ’’ନ୍ତି ଅଭିନିୱିସ୍ସ ନନ୍ଦିତଂ।

ଧମ୍ମାଦାସନ୍ତି ଧମ୍ମମଯଂ ଆଦାସଂ। ଯଥା ହି ସତ୍ତା ଅଦାସେନ ଅତ୍ତନୋ ମୁଖେ କାଯେ ୱା ଗୁଣଦୋସେ ପସ୍ସନ୍ତି, ଏୱଂ ଯୋଗାୱଚରୋ ଯେନ ଅତ୍ତଭାୱେ ସଂକିଲେସୱୋଦାନଧମ୍ମେ ଯାଥାୱତୋ ପସ୍ସତି, ତଂ ୱିପସ୍ସନାଞ୍ଚାଣଂ ଇଧ ‘‘ଧମ୍ମାଦାସ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତଂ ଞାଣଦସ୍ସନସ୍ସ ମଗ୍ଗଞାଣସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଧମ୍ମଚକ୍ଖୁସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତାନେ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା। ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିଂ ଇମଂ କାଯନ୍ତି ଇମଂ କରଜକାଯଂ ନିଚ୍ଚସାରାଦିୱିରହତୋ ତୁଚ୍ଛଂ ଅତ୍ତପରସନ୍ତାନାନଂ ୱିଭାଗତୋ ସନ୍ତରବାହିରଂ ଞାଣଚକ୍ଖୁନା ପଟିଅୱେକ୍ଖିଂ ପସ୍ସିଂ।

ଯଥା ପନ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିଂ, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଯଥା ଇଦ’’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଯଥା ଇଦଂ ତଥା ଏତନ୍ତି ଯଥା ଇଦଂ ମଯ୍ହଂ ସରୀରସଙ୍ଖାତଂ ଅସୁଭଂ ଆଯୁଉସ୍ମାୱିଞ୍ଞାଣାନଂ ଅନପଗମା ନାନାୱିଧଂ ମାଯୋପମଂ କିରିଯଂ ଦସ୍ସେତି, ତଥାୱ ଏତଂ ମତସରୀରଂ ପୁବ୍ବେ ତେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅନପଗମା ଅହୋସି। ଯଥା ଏତଂ ଏତରହି ମତସରୀରଂ ତେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅପଗମା ନ କିଞ୍ଚି କିରିଯଂ ଦସ୍ସେତି, ତଥା ଇଦଂ ମମ ସରୀରମ୍ପି ତେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅପଗମା ନସ୍ସତେୱାତି। ଯଥା ଚ ଇଦଂ ମମ ସରୀରଂ ଏତରହି ସୁସାନେ ନ ମତଂ ନ ସଯିତଂ, ନ ଉଦ୍ଧୁମାତକାଦିଭାୱଂ ଉପଗତଂ, ତଥା ଏତଂ ଏତରହି ମତସରୀରମ୍ପି ପୁବ୍ବେ ଅହୋସି। ଯଥା ପନେତଂ ଏତରହି ମତସରୀରଂ ସୁସାନେ ସଯିତଂ ଉଦ୍ଧୁମାତକାଦିଭାୱଂ ଉପଗତଂ, ତଥା ଇଦଂ ମମ ସରୀରମ୍ପି ଭୱିସ୍ସତି। ଅଥ ୱା ଯଥା ଇଦଂ ମମ ସରୀରଂ ଅସୁଚି ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଂ ଜେଗୁଚ୍ଛଂ ପଟିକ୍କୂଲଂ ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନତ୍ତା, ତଥା ଏତଂ ମତସରୀରମ୍ପି। ଯଥା ୱା ଏତଂ ମତସରୀରଂ ଅସୁଚିଆଦିସଭାୱଞ୍ଚେୱ ଅନିଚ୍ଚାଦିସଭାୱଞ୍ଚ, ତଥା ଇଦଂ ମମ ସରୀରମ୍ପି। ଯଥା ଅଧୋ ତଥା ଉଦ୍ଧନ୍ତି ଯଥା ନାଭିତୋ ଅଧୋ ହେଟ୍ଠା ଅଯଂ କାଯୋ ଅସୁଚି ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧୋ ଜେଗୁଚ୍ଛୋ ପଟିକ୍କୂଲୋ ଅନିଚ୍ଚୋ ଦୁକ୍ଖୋ ଅନତ୍ତା ଚ, ତଥା ଉଦ୍ଧଂ ନାଭିତୋ ଉପରି ଅସୁଚିଆଦିସଭାୱୋ ଚ। ଯଥା ଉଦ୍ଧଂ ତଥା ଅଧୋତି ଯଥା ଚ ନାଭିତୋ, ଉଦ୍ଧଂ ଅସୁଚିଆଦିସଭାୱୋ, ତଥା ଅଧୋ ନାଭିତୋ ହେଟ୍ଠାପି।

ଯଥାଦିୱା ତଥା ରତ୍ତିନ୍ତି ଯଥା ଅଯଂ କାଯୋ ଦିୱା ‘‘ଅକ୍ଖିମ୍ହା ଅକ୍ଖିଗୂଥକୋ’’ତିଆଦିନା (ସୁ॰ ନି॰ ୧୯୯) ଅସୁଚି ପଗ୍ଘରତି, ତଥା ରତ୍ତିମ୍ପି। ଯଥା ରତ୍ତିଂ ତଥା ଦିୱାତି ଯଥା ଚ ରତ୍ତିଂ ଅଯଂ କାଯୋ ଅସୁଚି ପଗ୍ଘରତି, ତଥା ଦିୱାପି, ନଯିମସ୍ସ କାଲୱିଭାଗେନ ଅଞ୍ଞଥାଭାୱୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଥା ପୁରେ ତଥା ପଚ୍ଛାତି ଯଥା ଅଯଂ କାଯୋ ପୁରେ ପୁବ୍ବେ ତରୁଣକାଲେ ଅସୁଚି ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧୋ ଜେଗୁଚ୍ଛୋ ପଟିକ୍କୂଲୋ, ତଥା ଚ ପଚ୍ଛା ଜିଣ୍ଣକାଲେ। ଯଥା ଚ ପଚ୍ଛା ଜିଣ୍ଣକାଲେ ଅସୁଚିଆଦିସଭାୱୋ, ତଥା ପୁରେ ତରୁଣକାଲେପି । ଯଥା ୱା ପୁରେ ଅତୀତକାଲେ ସୱିଞ୍ଞାଣକାଲେ ଅସୁଚିଆଦିସଭାୱୋ ଚ ଅନିଚ୍ଚାଦିସଭାୱୋ ଚ, ତଥା ପଚ୍ଛା ଅନାଗତକାଲେ ଅୱିଞ୍ଞାଣକାଲେତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ପଞ୍ଚଙ୍ଗିକେନ ତୁରିଯେନାତି ‘‘ଆତତଂ ୱିତତଂ ଆତତୱିତତଂ ଘନଂ ସୁସୀର’’ନ୍ତି ଏୱଂ ପଞ୍ଚଙ୍ଗିକେନ ପଞ୍ଚହି ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତେନ ତୁରିଯେନ ପରିଚରିଯମାନସ୍ସ କାମସୁଖସମଙ୍ଗିନୋ ଇସ୍ସରଜନସ୍ସ ତାଦିସୀ ତଥାରୂପା ରତି ସୁଖସ୍ସାଦୋ ନ ହୋତି। ଯଥା ଏକଗ୍ଗଚିତ୍ତସ୍ସ, ସମ୍ମା ଧମ୍ମଂ ୱିପସ୍ସତୋତି ସମଥୱିପସ୍ସନଂ ଯୁଗନଦ୍ଧଂ କତ୍ୱା ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଏକରସଭାୱେନ ୱୀଥିପଟିପନ୍ନାଯ ୱିପସ୍ସନାଯ ଖନ୍ଧାନଂ ଉଦଯବ୍ବଯଂ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ ଯୋଗାୱଚରସ୍ସ ଯାଦିସା

ଧମ୍ମରତି, ତସ୍ସା କଲମ୍ପି କାମରତି ନ ଉପେତୀତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା –

''ଯତୋ ଯତୋ ସମ୍ମସତି, ଖନ୍ଧାନଂ ଉଦଯବ୍ବଯଂ;

ଲଭତୀ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜଂ, ଅମତଂ ତଂ ୱିଜାନତ''ନ୍ତି। (ଧ। ପ। ୩୭୪);

ଇମା ଏୱ ଚ ଥେରସ୍ସ ଅଞ୍ଞାବ୍ୟାକରଣଗାଥାପି ଅହେସୁଂ।

କୁଲ୍ଲତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ମାଲୁକ୍ୟପୁତ୍ତତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ମନୁଜସ୍ସାତିଆଦିକା ଆଯସ୍ମତୋ ମାଲୁକ୍ୟପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅଯମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ପୁଞ୍ଞାନି ଉପଚିନିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ସାୱତ୍ଥିଯଂ କୋସଲରଞ୍ଞୋ ଅଗ୍ଗାସନିକସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ତସ୍ସ ମାତା ମାଲୁକ୍ୟା ନାମ, ତସ୍ସା ୱସେନ ମାଲୁକ୍ୟପୁତ୍ତୋତ୍ୱେୱ ପଞ୍ଞାଯିତ୍ଥ। ସୋ ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ନିସ୍ସରଣଜ୍ଝାସଯତାଯ ଘରାୱାସଂ ପହାଯ ପରିବ୍ବାଜକପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ସାସନେ ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାଯ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ନଚିରସ୍ସେୱ ଛଳଭିଞ୍ଞୋ ଅହୋସି। ସୋ ଞାତୀସୁ ଅନୁକମ୍ପାଯ ଞାତିକୁଲଂ ଅଗମାସି। ତଂ ଞାତକା ପଣୀତେନ ଖାଦନୀଯେନ ଭୋଜନୀଯେନ ପରିୱିସିତ୍ୱା ଧନେନ ପଲୋଭେତୁକାମା ମହନ୍ତଂ ଧନରାସିଂ ପୁରତୋ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ''ଇଦଂ ଧନଂ ତୱ ସନ୍ତକଂ, ୱିବ୍ଭମିତ୍ୱା ଇମିନା ଧନେନ ପୁତ୍ତଦାରଂ ପଟିଜଗ୍ଗନ୍ତୋ ପୁଞ୍ଞାନି କରୋହୀ''ତି ଯାଚିଂସୁ। ଥେରୋ ତେସଂ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ୱିପରିୱତ୍ତେନ୍ତୋ ଆକାସେ ଠତ୍ୱା –

୩୯୯।

''ମନୁଜସ୍ସ ପମତ୍ତଚାରିନୋ, ତଣ୍ହା ୱଡ୍ଢତି ମାଲୁୱା ୱିଯ;

ସୋ ପ୍ଲୱତୀ ହୁରା ହୁରଂ, ଫଲମିଚ୍ଛଂୱ ୱନସ୍ମି ୱାନରୋ।

୪୦୦।

''ଯଂ ଏସା ସହତେ ଜମ୍ମୀ, ତଣ୍ହା ଲୋକେ ୱିସତ୍ତିକା;

ସୋକା ତସ୍ସ ପୱଡ୍ଢନ୍ତି, ଅଭିୱଟ୍ଠଂୱ ବୀରଣଂ।

୪୦୧।

''ଯୋ ଚେତଂ ସହତେ ଜମ୍ମିଂ, ତଣ୍ହଂ ଲୋକେ ଦୁରଚ୍ଚଯଂ;

ସୋକା ତମ୍ହା ପପତନ୍ତି, ଉଦବିନ୍ଦୂୱ ପୋକ୍ଖରା।

୪୦୨।

''ତଂ ୱୋ ୱଦାମି ଭଦ୍ଦଂ ୱୋ, ଯାୱନ୍ତେତ୍ଥ ସମାଗତା;

ତଣ୍ହାଯ ମୂଲଂ ଖଣଥ, ଉସୀରତ୍ଥୋୱ ବୀରଣଂ;

ମା ୱୋ ନଳଂୱ ସୋତୋୱ, ମାରୋ ଭଞ୍ଜି ପୁନପ୍ପୁନଂ।

୪୦୩।

‘‘କରୋଥ ବୁଦ୍ଧଵଚନଂ, ଖଣୋ ଵୋ ମା ଉପଚ୍ଚଗା;

ଖଣାତୀତା ହି ସୋଚନ୍ତି, ନିରଯମ୍ହି ସମପ୍ପିତା।

୪୦୪।

‘‘ପମାଦୋ ରଜୋ ପମାଦୋ, ପମାଦାନୁପତିତୋ ରଜୋ;

ଅପ୍ପମାଦେନ ଵିଜ୍ଜାଯ, ଅବ୍ବହେ ସଲ୍ଲମତ୍ତନୋ’’ତି। –

ଇମାହି ଛହି ଗାଥାହି ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି।

ତତ୍ଥ ମନୁଜସ୍ସାତି ସତ୍ତସ୍ସ। ପମତ୍ତଚାରିନୋତି ସତିଵୋସ୍ସଗ୍ଗଲକ୍ଖଣେନ ପମାଦେନ ପମତ୍ତଚାରିସ୍ସ, ନେଵ ଝାନଂ, ନ ଵିପସ୍ସନା , ନ ମଗ୍ଗଫଲାନି ଵଡ୍ଢନ୍ତି। ଯଥା ପନ ରୁକ୍ଖଂ ସଂସିଵନ୍ତୀ ପରିଯୋନନ୍ଧନ୍ତୀ ତସ୍ସ ଵିନାସାଯ ମାଲୁଵା ଲତା ଵଡ୍ଢତି, ଏଵମସ୍ସ ଛ ଦ୍ଵାରାନି ନିସ୍ସାଯ ରୂପାଦୀସୁ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ତଣ୍ହା ଵଡ୍ଢତି। ଵଡ୍ଢମାନାଵ ଯଥା ମାଲୁଵା ଲତା ଅତ୍ତନୋ ଅପସ୍ସଯଭୂତଂ ରୁକ୍ଖଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିତ୍ଵା ପାତେତି, ଏଵଂ ତଣ୍ହାଵସିକଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଅପାଯେ ନିପାତେତି। ସୋ ପ୍ଲଵତୀତି ସୋ ତଣ୍ହାଵସିକୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅପରାପରଂ ଭଵାଭଵେ ଉପ୍ଲଵତି ଧାଵତି। ଯଥା କିଂ? ଫଲମିଚ୍ଛଂଵ ଵନସ୍ମି ଵାନରୋ ଯଥା ରୁକ୍ଖଫଲଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତୋ ଵାନରୋ ଵନସ୍ମିଂ ଧାଵନ୍ତୋ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ଏକଂ ସାଖଂ ଗଣ୍ହାତି, ତଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ଵା ଅଞ୍ଞଂ ଗଣ୍ହାତି, ତଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ଵା ଅଞ୍ଞନ୍ତି ‘‘ସାଖଂ ଅଲଭିତ୍ଵା ନିସିନ୍ନୋ’’ତି ଵତ୍ତବ୍ବତଂ ନାପଜ୍ଜତି; ଏଵମେଵ ତଣ୍ହାଵସିକୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ହୁରା ହୁରଂ ଧାଵନ୍ତୋ ‘‘ଆରମ୍ମଣଂ ଅଲଭିତ୍ଵା ତଣ୍ହାଯ ଅପ୍ପଵତ୍ତିଂ ପତ୍ତୋ’’ତି ଵତ୍ତବ୍ବତଂ ନାପଜ୍ଜତି।

ଯନ୍ତି ଯଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ। ଏସା ଲାମକଭାଵେନ ଜମ୍ମୀ ଵିସାହାରତାଯ ଵିସମୂଲତାଯ ଵିସଫଲତାଯ ଵିସପରିଭୋଗତାଯ ରୂପାଦୀସୁ ଵିସତ୍ତତାଯ ଆସତ୍ତତାଯ ଚ ଵିସତ୍ତିକାତି ସଙ୍ଖଂ ଗତା ଛଦ୍ଵାରିକା ତଣ୍ହା ସହତେ ଅଭିଭଵତି ତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ। ଯଥା ନାମ ଵନେ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଵସ୍ସନ୍ତେ ଦେଵେ ଅଭିଵଟ୍ଟଂ ବୀରଣଂ ବୀରଣତିଣଂ ଵଡ୍ଢତି, ଏଵଂ ଵଟ୍ଟମୂଲକା ସୋକା ଅଭିଵଡ୍ଢନ୍ତି ଵୁଦ୍ଧିଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଯୋ ଚେତଂ…ପେ… ଦୁରଚ୍ଚଯନ୍ତି ଯୋ ପନ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଏଵଂ ଵୁତ୍ତପ୍ପକାରଂ ଅତିକ୍କମିତୁଂ ପଜହିତୁଂ ଦୁକ୍କରତାଯ ଦୁରଚ୍ଚଯଂ ତଣ୍ହଂ ସହତେ ଅଭିଭଵତି, ତମ୍ହା ପୁଗ୍ଗଲା ଵଟ୍ଟମୂଲକା ସୋକା ପପତନ୍ତି। ଯଥା ନାମ ପୋକ୍ଖରେ ପଦୁମପତ୍ତେ ପତିତଂ ଉଦବିନ୍ଦୁ ନ ପତିଟ୍ଠାତି, ଏଵଂ ନ ପତିଟ୍ଠହନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ତଂ ଵୋ ଵଦାମୀତି ତେନ କାରଣେନ ଅହଂ ତୁମ୍ହେ ଵଦାମି। ଭଦ୍ଦଂ ଵୋତି ଭଦ୍ଦଂ ତୁମ୍ହାକଂ ହୋତୁ, ମା ତଣ୍ହଂ ଅନୁଵତ୍ତପୁଗ୍ଗଲୋ ଵିଯ ଵିଭଵଂ ଅନତ୍ଥଂ ପାପୁଣାଥାତି ଅତ୍ଥୋ। ଯାଵନ୍ତେତ୍ଥ ସମାଗତାତି ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଯତ୍ତକା ସନ୍ନିପତିତା, ତତ୍ତକା। କିଂ ଵଦସୀତି ଚେ? ତଣ୍ହାଯ ମୂଲଂ ଖଣଥ ଇମିସ୍ସା ଛଦ୍ଵାରିକତଣ୍ହାଯ ମୂଲଂ କାରଣଂ ଅଵିଜ୍ଜାଦିକିଲେସଗ୍ଗହନଂ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଞାଣକୁଦାଲେନ ଖଣଥ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦଥ। କିଂ ଵିଯାତି? ଉସୀରତ୍ଥୋଵ ବୀରଣଂ ଯଥା ଉସୀରେନ ଅତ୍ଥିକୋ ପୁରିସୋ ମହନ୍ତେନ କୁଦାଲେନ ବୀରଣାପରନାମଂ ଉସୀରଂ ନାମ ତିଣଂ ଖଣତି, ଏଵମସ୍ସ ମୂଲଂ ଖଣଥାତି ଅତ୍ଥୋ। ମା ଵୋ ନଳଂଵ ସୋତୋଵ, ମାରୋ ଭଞ୍ଜି ପୁନପ୍ପୁନନ୍ତି ତୁମ୍ହେ ନଦୀତୀରେ ଜାତଂ ନଳଂ ମହାଵେଗେନ ଆଗତୋ ନଦୀସୋତୋ ଵିଯ କିଲେସମାରୋ ମଚ୍ଚୁମାରୋ ଦେଵପୁତ୍ତମାରୋ ଚ ପୁନପ୍ପୁନଂ ମା ଭଞ୍ଜୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ତସ୍ମା କରୋଥ ବୁଦ୍ଧଵଚନଂ ‘‘ଝାଯଥ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମା ପମାଦତ୍ଥା’’ତିଆଦିନା (ମ॰ ନି॰ ୧।୨୧୫) ଵୁତ୍ତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗଵତୋ ଵଚନଂ କରୋଥ, ଯଥାନୁସିଟ୍ଠଂ ପଟିପତ୍ତିଯା ସମ୍ପାଦେଥ। ଖଣୋ ଵୋ ମାଉପଚ୍ଚଗାତି ଯୋ ହି ବୁଦ୍ଧଵଚନଂ ନ କରୋତି, ତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଅଯଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦକ୍ଖଣୋ ପତିରୂପଦେସଵାସେ ଉପ୍ପତ୍ତିକ୍ଖଣୋ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଯା ପଟିଲଦ୍ଧକ୍ଖଣୋ ଛନ୍ନଂ ଆଯତନାନଂ ଅଵେକଲ୍ଲକ୍ଖଣୋତି ସବ୍ବୋପି ଖଣୋ ଅତିକ୍କମତି, ସୋ ଖଣୋ ମା ତୁମ୍ହେ ଅତିକ୍କମତୁ। ଖଣାତୀତାତି ଯେ ହି ତଂ ଖଣଂ ଅତୀତା, ଯେ ଵା ପୁଗ୍ଗଲେ ସୋ ଖଣୋ ଅତୀତୋ, ତେ ନିରଯମ୍ହି ସମପ୍ପିତା ତତ୍ଥ ନିବ୍ବତ୍ତା ଚିରକାଲଂ ସୋଚନ୍ତି।

ପମାଦୋ ରଜୋତି ରୂପାଦୀସୁ ଆରମ୍ମଣେସୁ ସତିଵୋସ୍ସଗ୍ଗଲକ୍ଖଣୋ ପମାଦୋ, ସଂକିଲେସସଭାଵତ୍ତା ରାଗରଜାଦିମିସ୍ସତାଯ ଚ ରଜୋ।

ପମାଦାନୁପତିତୋ ରଜୋତି ଯୋ ହି କୋଚି ରଜୋ ନାମ ରାଗାଦିକୋ, ସୋ ସବ୍ବୋ ପମାଦାନୁପତିତୋ ପମାଦୱସେନେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଅପ୍ପମାଦେନାତି ଅପ୍ପମଜ୍ଜନେନ ଅପ୍ପମାଦପଟିପତ୍ତିଯା। ୱିଜ୍ଜାଯାତି ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗୱିଜ୍ଜାଯ। ଅବ୍ବହେ ସଲ୍ଲମତ୍ତନୋତି ଅତ୍ତନୋ ହଦଯନିସ୍ସିତଂ ରାଗାଦିସଲ୍ଲଂ ଉଦ୍ଧରେଯ୍ୟ ସମୂହନେୟ୍ୟାତି।

ମାଲୁଙ୍କ୍ୟପୁତ୍ତତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ସପ୍ପଦାସତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ପଣ୍ଣୱୀସତୀତିଆଦିକା ଆଯସ୍ମତୋ ସପ୍ପଦାସତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅଯମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ୱିୱଟ୍ଟୂପନିସ୍ସଯଂ କୁସଲଂ ଉପଚିନିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ କପିଲୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ସୁଦ୍ଧୋଦନମହାରାଜସ୍ସ ପୁରୋହିତପୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି, ତସ୍ସ ସପ୍ପଦାସୋତି ନାମଂ ଅହୋସି। ସୋ ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ଞାତିସମାଗମେ ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା କିଲେସାଭିଭୱେନ ଚେତୋସମାଧିଂ ଅଲଭନ୍ତୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରିତ୍ୱା ସଂୱେଗଜାତୋ ପଚ୍ଛା ସତ୍ଥଂ ଆହରନ୍ତୋ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋନ୍ତୋ –

୪୦୫।

‘‘ପଣ୍ଣୱୀସତି ୱସ୍ସାନି, ଯତୋ ପବ୍ବଜିତୋ ଅହଂ;

ଅଚ୍ଛରାସଙ୍ଘାତମତ୍ତମ୍ପି, ଚେତୋସନ୍ତିମନଜ୍ଝଗଂ।

୪୦୬।

‘‘ଅଲଦ୍ଧା ଚିତ୍ତସ୍ସେକଗ୍ଗଂ, କାମରାଗେନ ଅଟ୍ଟିତୋ;

ବାହା ପଗ୍ଗୟ୍ହ କନ୍ଦନ୍ତୋ, ୱିହାରା ଉପନିକ୍ଖମିଂ।

୪୦୭।

‘‘ସତ୍ଥଂ ୱା ଆହରିସ୍ସାମି, କୋ ଅତ୍ଥୋ ଜୀୱିତେନ ମେ;

କଥଞ୍ହି ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ, କାଲଂ କୁବ୍ବେଥ ମାଦିସୋ।

୪୦୮।

‘‘ତଦାହଂ ଖୁରମାଦାଯ, ମଞ୍ଚକମ୍ହି ଉପାୱିସିଂ;

ପରିନୀତୋ ଖୁରୋ ଆସି, ଧମନିଂ ଛେତ୍ତୁମତ୍ତନୋ।

୪୦୯।

‘‘ତତୋ ମେ ମନସୀକାରୋ, ଯୋନିସୋ ଉଦପଜ୍ଜଥ;

ଆଦୀନୱୋ ପାତୁରହୁ, ନିବ୍ବିଦା ସମତିଟ୍ଠଥ।

୪୧୦।

‘‘ତତୋ ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚି ମେ, ପସ୍ସ ଧମ୍ମସୁଧମ୍ମତଂ;

ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା ଅନୁପ୍ପତ୍ତା, କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି। –

ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ପଣ୍ଣୱୀସତିୱସ୍ସାନି, ଯତୋ ପବ୍ବଜିତୋ ଅହନ୍ତି ଯତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅହଂ ପବ୍ବଜିତୋ ତାନିମାନି ପଣ୍ଣୱୀସତିୱସ୍ସାନି। ଅଚ୍ଛରାସଙ୍ଘାତମତ୍ତମ୍ପି, ଚେତୋସନ୍ତିମନଜ୍ଝଗନ୍ତି ସୋହଂ ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତୋ ଅଚ୍ଛରାସଙ୍ଘାତମତ୍ତମ୍ପି ଅଙ୍ଗୁଲିଫୋଟନମତ୍ତମ୍ପି ଖଣଂ ଚେତୋସନ୍ତିଂ ଚେତସୋ ସମାଧାନଂ ନ ଲଭିଂ।

ଏୱଂ ପନ ଅଲଦ୍ଧା ଚିତ୍ତସ୍ସେକଗ୍ଗତଂ, ତତ୍ଥ କାରଣମାହ ‘‘କାମରାଗେନ ଅଟ୍ଟିତୋ’’ତି। ତତ୍ଥ ଅଟ୍ଟିତୋତି ପୀଳିତୋ, ଅଭିଭୂତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ବାହା ପଗ୍ଗଯ୍ହ କନ୍ଦନ୍ତୋତି ‘‘ଇଦମିଧ ଅତିୱିଯ ଅଯୁତ୍ତଂ ୱତ୍ତତି, ଯଦାହଂ ନିଯ୍ୟାନିକେ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅତ୍ତାନଂ କିଲେସପଙ୍କତୋ ଉଦ୍ଧରିତୁଂ ନ ସକ୍କୋମୀ’’ତି ଉଦ୍ଧଂମୁଖୋ ବାହା ପଗ୍ଗଯ୍ହ କନ୍ଦମାନୋ। ୱିହାରା ଉପନିକ୍ଖମିନ୍ତି ୱସନକୱିହାରତୋ ବହି ନିକ୍ଖନ୍ତୋ।

ଯେନାଧିପ୍ପାଯେନ ନିକ୍ଖନ୍ତୋ, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ସତ୍ଥଂ ୱା ଆହରିସ୍ସାମୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ସତ୍ଥଂ ୱା ଆହରିସ୍ସାମୀତି ୱା-ସଦ୍ଦୋ ୱିକପ୍ପନତ୍ଥୋ। ତେନ ‘‘ରୁକ୍ଖା ୱା ପପତିସ୍ସାମି, ଉବ୍ବନ୍ଧିତ୍ୱା ୱା ମରିସ୍ସାମୀ’’ତିଆଦିକେ ମରଣପ୍ପକାରେ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ସିକ୍ଖନ୍ତି ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖଂ। ପଚ୍ଚକ୍ଖନ୍ତି ପଚ୍ଚାଚିକ୍ଖନ୍ତୋ ପରିଚ୍ଚଜନ୍ତୋ। ‘‘ପଚ୍ଚକ୍ଖା’’ତିପି ପାଠୋ, ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯାତି ଅତ୍ଥୋ। କାଲନ୍ତି ମରଣଂ। କଥଞ୍ହି ନାମ ମାଦିସୋ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନେନ କାଲଂ କରେଯ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଞ୍ହି ଅରିଯସ୍ସ ୱିନଯେ ମରଣଂ ନାମ। ଯଥାହ ଭଗୱା – ‘‘ମରଣଞ୍ହେତଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଯୋ ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ହୀନାଯାୱତ୍ତତୀ’’ତି (ମ॰ ନି॰ ୩।୬୩)। ‘‘ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖା’’ତି ପନ ପାଠେ କଥଞ୍ହି ନାମ ମାଦିସୋ ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ କାଲଂ କରେଯ୍ୟ, ସିକ୍ଖାସମଙ୍ଗୀ ଏୱ ପନ ହୁତ୍ୱା କାଲଂ କରେଯ୍ୟ? ତସ୍ମା ସତ୍ଥଂ ୱା ଆହରିସ୍ସାମି, କୋ ଅତ୍ଥୋ ଜୀୱିତେନ ମେତି ଯୋଜନା।

ତଦାହନ୍ତି ଯଦା କିଲେସାଭିଭୱେନ ସମଣଧମ୍ମଂ କାତୁଂ ଅସମତ୍ଥତାଯ ଜୀୱିତେ ନିବ୍ବିନ୍ଦନ୍ତୋ ତଦା। ଖୁରନ୍ତି ନିସିତଖୁରଂ, ଖୁରସଦିସଂ ୱା ସତ୍ଥକଂ। ମଞ୍ଚକମ୍ହି ଉପାୱିସିନ୍ତି ପରେସଂ ନିୱାରଣଭଯେନ ଓୱରକଂ ପୱିସିତ୍ୱା ମଞ୍ଚକେ ନିସୀଦିଂ। ପରିନୀତୋତି ଉପନୀତୋ, ଗଲେ ଠପିତୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଧମନିନ୍ତି ‘‘କଣ୍ଠେ ଧମନିଂ, କଣ୍ଠଧମନିଂ ଗଲୱଲଯ’’ନ୍ତିପି ୱଦନ୍ତି। ଛେତ୍ତୁନ୍ତି ଛିନ୍ଦିତୁଂ।

ତତୋ ମେ ମନସୀକାରୋ, ଯୋନିସୋ ଉଦପଜ୍ଜଥାତି ‘‘ଯଦାହଂ ମରିସ୍ସାମୀ’’ତି କଣ୍ଠେ ଧମନିଂ ଛିନ୍ଦିତୁଂ ଖୁରଂ ଉପନେସିଂ, ତତୋ ପରଂ ‘‘ଅରୋଗଂ ନୁ ଖୋ ମେ ସୀଲ’’ନ୍ତି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସ ଅକ୍ଖଣ୍ଡଂ ଅଚ୍ଛିଦ୍ଦଂ ସୁପରିସୁଦ୍ଧଂ ସୀଲଂ ଦିସ୍ୱା ପୀତି ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ପୀତିମନସ୍ସ କାଯୋ ପସ୍ସମ୍ଭି, ପସ୍ସଦ୍ଧକାଯସ୍ସ ନିରାମିସଂ ସୁଖଂ ଅନୁଭୱନ୍ତସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ସମାହିତତାଯ ୱିପସ୍ସନାୱସେନ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ଅଥ ୱା ତତୋତି କଣ୍ଠେ ଖୁରସ୍ସ ଉପନଯତୋ ୱଣେ ଜାତେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ୱେଦନଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେନ୍ତୋ ୱିପସ୍ସନାଯ ୱସେନ ଯୋନିସୋମନସିକାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ଇଦାନି ତତୋ ପରଂ ମଗ୍ଗଫଲପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣଂ ଉପ୍ପନ୍ନଭାୱଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଆଦୀନୱୋ ପାତୁରହୂ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତତ୍ଥମେୱ।

ସପ୍ପଦାସତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। କାତିଯାନତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଉଟ୍ଠେହୀତିଆଦିକା ଆଯସ୍ମତୋ କାତିଯାନତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅଯମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ପୁଞ୍ଞାନି ଉପଚିନିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ କୋସିଯଗୋତ୍ତସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତୋ, ମାତୁଗୋତ୍ତୱସେନ ପନ କାତିଯାନୋତି ଲଦ୍ଧନାମୋ ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ସାମଞ୍ଞକାନିତ୍ଥେରସ୍ସ ଗିହିସହାଯୋ ଥେରଂ ଦିସ୍ୱା ପବ୍ବଜିତୋ ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ରତ୍ତିଂ ‘‘ନିଦ୍ଦାଭିଭୱଂ ୱିନୋଦେସ୍ସାମୀ’’ତି ଚଙ୍କମଂ ଆରୁହି। ସୋ ଚଙ୍କମନ୍ତୋ ନିଦ୍ଦାଯ ଅଭିଭୂତୋ ପଚଲାଯମାନୋ ପରିପତିତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ଅନନ୍ତରହିତାଯ ଭୂମିଯା ନିପଜ୍ଜି, ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା ସଯଂ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆକାସେ ଠତ୍ୱା ‘‘କାତିଯାନା’’ତି ସଞ୍ଞଂ ଅଦାସି। ସୋ ସତ୍ଥାରଂ ଦିସ୍ୱା ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ସଂୱେଗଜାତୋ ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥସ୍ସ ସତ୍ଥା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ –

୪୧୧।

‘‘ଉଟ୍ଠେହି ନିସୀଦ କାତିଯାନ, ମା ନିଦ୍ଦାବହୁଲୋ ଅହୁ ଜାଗରସ୍ସୁ;

ମା ତଂ ଅଲସଂ ପମତ୍ତବନ୍ଧୁ, କୂଟେନେଵ ଜିନାତୁ ମଚ୍ଚୁରାଜା।

୪୧୨।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି ମହାସମୁଦ୍ଦଵେଗୋ, ଏଵଂ ଜାତିଜରାତି ଵତ୍ତତେ ତଂ;

ସୋ କରୋହି ସୁଦୀପମତ୍ତନୋ ତ୍ଵଂ, ନ ହି ତାଣଂ ତଵ ଵିଜ୍ଜତେଵ ଅଞ୍ଞଂ।

୪୧୩।

‘‘ସତ୍ଥା ହି ଵିଜେସି ମଗ୍ଗମେତଂ, ସଙ୍ଗା ଜାତିଜରାଭଯା ଅତୀତଂ;

ପୁବ୍ବାପରରତ୍ତମପ୍ପମତ୍ତୋ, ଅନୁଯୁଞ୍ଜସ୍ସୁ ଦଳ୍ହଂ କରୋହି ଯୋଗଂ।

୪୧୪।

‘‘ପୁରିମାନି ପମୁଞ୍ଚ ବନ୍ଧନାନି, ସଙ୍ଘାଟିଖୁରମୁଣ୍ଡଭିକ୍ଖଭୋଜୀ;

ମା ଖିଡ୍ଡାରତିଞ୍ଚ ମା ନିଦ୍ଦଂ, ଅନୁଯୁଞ୍ଜିତ୍ଥ ଝାଯ କାତିଯାନ।

୪୧୫।

‘‘ଝାଯାହି ଜିନାହି କାତିଯାନ, ଯୋଗକ୍ଖେମପଥେସୁ କୋଵିଦୋସି;

ପପ୍ପୁଯ୍ୟ ଅନୁତ୍ତରଂ ଵିସୁଦ୍ଧିଂ, ପରିନିବ୍ବାହିସି ଵାରିନାଵ ଜୋତି।

୪୧୬।

‘‘ପଜ୍ଜୋତକରୋ ପରିତ୍ତରଂସୋ, ଵାତେନ ଵିନମ୍ୟତେ ଲତାଵ;

ଏଵମ୍ପି ତୁଵଂ ଅନାଦିଯାନୋ, ମାରଂ ଇନ୍ଦସଗୋତ୍ତ ନିଦ୍ଧୁନାହି;

ସୋ ଵେଦଯିତାସୁ ଵୀତରାଗୋ, କାଲଂ କଙ୍ଖ ଇଧେଵ ସୀତିଭୂତୋ’’ତି। –

ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ଉଟ୍ଠେହୀତି ନିଦ୍ଦୂପଗମନତୋ ଉଟ୍ଠହନ୍ତୋ ଉଟ୍ଠାନଵୀରିଯଂ କରୋହି। ଯସ୍ମା ନିପଜ୍ଜା ନାମ କୋସଜ୍ଜପକ୍ଖିଯା, ତସ୍ମା ମା ସଯି। ନିସୀଦାତି ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ଵା ଉଜୁଂ କାଯଂ ପଣିଧାଯ ପରିମୁଖଂ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ଵା ନିସୀଦ। କାତିଯାନାତି ତଂ ନାମେନ ଆଲପତି। ମା ନିଦ୍ଦାବହୁଲୋ ଅହୂତି ନିଦ୍ଦାବହୁଲୋ ନିଦ୍ଦାଭିଭୂତୋ ମା ଅହୁ। ଜାଗରସ୍ସୂତି ଜାଗର, ଜାଗରିଯମନୁଯୁତ୍ତୋ ହୋହି। ମା ତଂ ଅଲସନ୍ତି ଜାଗରିଯଂ ଅନନୁଯୁଞ୍ଜନ୍ତଂ ତଂ ଅଲସଂ କୁସୀତଂ ପମତ୍ତବନ୍ଧୁ ମଚ୍ଚୁରାଜା କୂଟେନେଵ ଅଦ୍ଦୁହନେନ ଵିଯ ନେସାଦୋ ମିଗଂ ଵା ପକ୍ଖିଂ ଵା ଜରାରୋଗେହି ମା ଜିନାତୁ ମା ଅଭିଭଵତୁ, ମା ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରତୂତି ଅତ୍ଥୋ।

ସେଯ୍ୟଥାପୀତି ସେଯ୍ୟଥା ଅପି। ମହାସମୁଦ୍ଦଵେଗୋତି ମହାସମୁଦ୍ଦସ୍ସ ଊମିଵେଗୋ। ଏଵନ୍ତି ଯଥା ନାମ ମହାସମୁଦ୍ଦଊମିଵେଗୋ ଉପରୂପରି ଉଟ୍ଠହନ୍ତୋ ତଂ ଅଭିକ୍କମିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତଂ ପୁରିସଂ ଅଭିଭଵତି, ଏଵଂ ଜାତି ଜରା ଚ କୋସଜ୍ଜାଭିଭୂତଂ ତଂ ଅତିଵତ୍ତତେ ଉପରୂପରି ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରତି। ସୋ କରୋହୀତି

ସୋ ଝଂ, କାତିଯାନ, ଚତୂହି ଓଘେହି ଅନଜ୍ଝୋତ୍ଥରଣୀଯଂ ଅରହତ୍ତଫଲସଙ୍ଖାତଂ ସୁଦୀପଂ ଅତ୍ତନୋ କରୋହି ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତାନେ ଉପ୍ପାଦେହି। ନ ହି ତାଣଂ ତଓ ୱିଜ୍ଜତେୱ ଅଞ୍ଞନ୍ତି ହୀତି ହେତୁଅତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ଯସ୍ମା ତତୋ ଅଗ୍ଗଫଲତୋ ଅଞ୍ଞଂ ତଓ ତାଣଂ ନାମ ଇଧ ୱା ହୁରଂ ୱା ନ ଉପଲବ୍ଭତି, ତସ୍ମା ତଂ ଅରହତ୍ତସଙ୍ଖାତଂ ସୁଦୀପଂ କରୋହୀତି।

ସତ୍ଥା ହି ୱିଜେସି ମଗ୍ଗମେତନ୍ତି ଯଂ ସାଧେତୁଂ ଅୱିସହନ୍ତା ଯତୋ ପରାଜିତା ପୁଥୂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା, ତଦେତଂ ତସ୍ସ ସୁଦୀପସ୍ସ କାରଣଭୂତଂ ପଞ୍ଚୱିଧସଙ୍ଗତୋ ଜାତିଆଦିଭଯତୋ ଚ ଅତୀତଂ ଅରିଯମଗ୍ଗଂ ଦେୱପୁତ୍ତମାରାଦିକେ ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ତୁଯ୍ହଂ ସତ୍ଥା ୱିଜେସି ସାଧେସି। ଯସ୍ମା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତକଂ ନାମ ସାୱକେନ ଅଧିଗନ୍ତବ୍ବଂ ନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତବ୍ବଂ, ତସ୍ମା ତସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ ପୁବ୍ବରତ୍ତାପରରତ୍ତଂ ପୁରିମଯାମଂ ପଚ୍ଛିମଯାମଞ୍ଚ , ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ ହୁତ୍ୱା ଅନୁଯୁଞ୍ଜ ଯୋଗଂ ଭାୱନଂ ଦଳ୍ହଞ୍ଚ କରୋହି।

ପୁରିମାନି ପମୁଞ୍ଚ ବନ୍ଧନାନୀତି ପୁରିମକାନି ଗିହିକାଲେ ଆବଦ୍ଧାନି ଗିହିବନ୍ଧନାନି କାମଗୁଣବନ୍ଧନାନି ପମୁଞ୍ଚ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେହି, ତତ୍ଥ ଅନପେକ୍ଖୋ ହୋହି। ସଙ୍ଘାଟିଖୁରମୁଣ୍ଡଭିକ୍ଖଭୋଜୀତି ସଙ୍ଘାଟିଧାରୀ ଖୁରେନ କତସିରମୁଣ୍ଡୋ ଭିକ୍ଖାହାରଭୋଜୀ, ତିୱିଧମ୍ପେତଂ ପୁରିମବନ୍ଧନପମୋକ୍ଖସ୍ସ ଖିଡ୍ଡାରତିନିଦ୍ଦାନନୁଯୋଗସ୍ସ ଚ କାରଣୱଚନଂ। ଯସ୍ମା ଝଂ ସଙ୍ଘାଟିପାରୁତୋ ମୁଣ୍ଡୋ ଭିକ୍ଖାହାରୋ ଜୀୱତି, ତସ୍ମା ତେ କାମସୁଖାନୁଯୋଗୋ ଖିଡ୍ଡାରତିନିଦ୍ଦାନୁଯୋଗୋ ଚ ନ ଯୁତ୍ତୋତି ତତୋ ପୁରିମାନି ପମୁଞ୍ଚ ବନ୍ଧନାନି ଖିଡ୍ଡାରତିଂ ନିଦ୍ଦଞ୍ଚ ମାନୁଯୁଞ୍ଜିତ୍ଥାତି ଯୋଜନା। ଝାଯାତି ଝାଯସ୍ସୁ ଆରମ୍ମଣୂପନିଜ୍ଝାନଂ ଅନୁଯୁଞ୍ଜ।

ତଂ ପନ ଅନୁଯୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ଯେନ ଝାନେନ ଝାଯତୋ କିଲେସା ସବ୍ବସୋ ଜିତା ହୋନ୍ତି, ତଂ ଲକ୍ଖଣୂପନିଜ୍ଝାନଂ ଅନୁଯୁଞ୍ଜାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଝାଯାହି ଜିନାହୀ''ତି ଆହ। ଯୋଗକ୍ଖେମପଥେସୁ କୋୱିଦୋସୀତି ଚତୂହି ଯୋଗେହି ଖେମସ୍ସ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ପଥଭୂତେସୁ ବୋଧିପକ୍ଖିଯଧମ୍ମେସୁ କୁସଲୋ ଛେକୋ ଅସି, ତସ୍ମା ଭାୱନଂ ଉସ୍ସୁକ୍କାପେନ୍ତୋ ଅନୁତ୍ତରଂ ଉତ୍ତରରହିତଂ, ୱିସୁଦ୍ଧିଂ ନିବ୍ବାନଂ ଅରହତ୍ତଞ୍ଚ ପପ୍ପୁଯ୍ୟ ପାପୁଣିତ୍ୱା ପନ ଝଂ ପରିନିବ୍ବାହିସି। ୱାରିନାୱ ଜୋତୀତି ମହତା ସଲିଲୱୁଟ୍ଠିନିପାତେନ ଅଗ୍ଗିଖନ୍ଧୋ ୱିଯ ଅରିଯମଗ୍ଗୱୁଟ୍ଠିନିପାତେନ ପରିନିବ୍ବାଯିସ୍ସତି।

ପଜ୍ଜୋତକରୋତି ପଜ୍ଜୋତିଂ କରୋ ପଦୀପୋ। ପରିତ୍ତରଂସୋତି ଖୁଦ୍ଦକଚ୍ଚିକୋ। ୱିନମ୍ଯତେତି ୱିନମୀଯତି ଅପନିଯ୍ୟତି। ଲତାୱାତି ୱଲ୍ଲି ୱିଯ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯଥା ୱଟ୍ଟିଆଦିପଚ୍ଚଯୱେକଲ୍ଲେନ ପରିତ୍ତରଂସୋ ମନ୍ଦପଭୋ ପଦୀପୋ ଅପ୍ପିକା ଲତା ୱା ୱାତେନ ୱିଧମିଯ୍ୟତି ୱିଦ୍ଧଂସିଯ୍ୟତି, ଏୱଂ ତୁୱମ୍ପି। କୋସିଯଗୋତ୍ତତାଯ, ଇନ୍ଦସଗୋତ୍ତ, ଇନ୍ଦସମାନଗୋତ୍ତଂ। ମାରଂ ତସ୍ସ ୱସେ ଅନାୱତ୍ତନା ଅନୁପାଦାନତୋ ଚ ଅନାଦିଯାନୋ, ନିଦ୍ଧୁନାହି ୱିଧମେହି ୱିଦ୍ଧଂସେହି। ଏୱଂ ପନ ୱିଦ୍ଧଂସମାନୋ ସୋ ଝଂ ୱେଦଯିତାସୁ ସବ୍ବାସୁ ୱେଦନାସୁ ୱିଗତଚ୍ଛନ୍ଦରାଗୋ ଇଧେୱ ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ଅତ୍ତଭାୱେ ସବ୍ବକିଲେସଦରଥପରିଳାହାଭାୱେନ ସୀତିଭୂତୋ ନିବ୍ବୁତୋ ଅତ୍ତନୋ ପରିନିବ୍ବାନକାଲଂ କଙ୍ଖ ଆଗମେହୀତି । ଏୱଂ ସତ୍ଥାରା ଅନୁପାଦିସେସଂ ନିବ୍ବାନଂ ପାପେତ୍ୱା ଦେସନାଯ କତାଯ ଥେରୋ ଦେସନାୱସାନେ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଅରହତ୍ତଂ ପନ ପତ୍ୱା ସତ୍ଥାରା ଦେସିତନିଯାମେନେୱ ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି। ତା ଏୱ ଇମା ଗାଥା ଥେରସ୍ସ ଅଞ୍ଞାବ୍ୟାକରଣଞ୍ଚ ଜାତା।

କାତିଯାନତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ମିଗଜାଲତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ସୁଦେସିତୋତିଆଦିକା ଆଯସ୍ମତୋ ମିଗଜାଲତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅଯମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ପୁଞ୍ଞାନି ଉପଚିନନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିସାଖାଯ ମହାଉପାସିକାଯ ପୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି, ମିଗଜାଲୋତିସ୍ସ ନାମଂ ଅହୋସି। ସୋ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅଭିଣ୍ହସୋ ଧମ୍ମସ୍ସୱନେନ ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋନ୍ତୋ –

୪୧୭।

''ସୁଦେସିତୋ ଚକ୍ଖୁମତା, ବୁଦ୍ଧେନାଦିଚ୍ଚବନ୍ଧୁନା;

ସବ୍ବସଂଯୋଜନାତୀତୋ, ସବ୍ବୱଟ୍ଟୱିନାସନୋ।

୪୧୮।

‘‘ନିୟ୍ୟାନିକୋ ଉତ୍ତରଣୋ, ତଣ୍ହାମୂଲୱିସୋସନୋ;

ୱିସମୂଲଂ ଆଘାତନଂ, ଛେତ୍ୱା ପାପେତି ନିବ୍ବୁତିଂ।

୪୧୯।

‘‘ଅଞ୍ଞାଣମୂଲଭେଦାଯ, କମ୍ମଯନ୍ତୱିଘାଟନୋ;

ୱିଞ୍ଞାଣାନଂ ପରିଗ୍ଗହେ, ଞାଣୱଜିରନିପାତନୋ।

୪୨୦।

‘‘ୱେଦନାନଂ ୱିଞ୍ଞାପନୋ, ଉପାଦାନପ୍ପମୋଚନୋ;

ଭୱଂ ଅଙ୍ଗାରକାସୁଂୱ, ଞାଣେନ ଅନୁପସ୍ସନୋ।

୪୨୧।

‘‘ମହାରସୋ ସୁଗମ୍ଭୀରୋ, ଜରାମଚ୍ଚୁନିୱାରଣୋ;

ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ଦୁକ୍ଖୂପସମନୋ ସିୱୋ।

୪୨୨।

‘‘କମ୍ମଂ କମ୍ମନ୍ତି ଞତ୍ୱାନ, ୱିପାକଞ୍ଚ ୱିପାକତୋ;

ପଟିଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଧମ୍ମାନଂ, ଯଥାୱାଲୋକଦସ୍ସନୋ;

ମହାଖେମଙ୍ଗମୋ ସନ୍ତୋ, ପରିଯୋସାନଭଦ୍ଦକୋ’’ତି। – ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି;

ତତ୍ଥ ସୁଦେସିତୋତି ସୁଟ୍ଠୁ ଦେସିତୋ, ୱେନେଯ୍ୟଜ୍ଝାସଯାନୁରୂପଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକସମ୍ପରାଯିକପରମତ୍ଥାନଂ ଯାଥାୱତୋ ୱିଭାୱନୱସେନ ଦେସିତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ସୁଦେସିତୋତି ସମ୍ମା ଦେସିତୋ, ପୱତ୍ତିନିୱତ୍ତୀନଂ ତଦୁଭଯହେତୂନଞ୍ଚ ଅୱିପରୀତତୋ ପକାସନୱସେନ ଭାସିତୋ ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଚକ୍ଖୁମତାତି ମଂସଚକ୍ଖୁ, ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁ, ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁ, ବୁଦ୍ଧଚକ୍ଖୁ, ସମନ୍ତଚକ୍ଖୂତି ଇମେହି ପଞ୍ଚହି ଚକ୍ଖୂହି ଚକ୍ଖୁମତା। ବୁଦ୍ଧେନାତି ସବ୍ବଞ୍ଞୁବୁଦ୍ଧେନ। ଆଦିଚ୍ଚବନ୍ଧୁନାତି ଆଦିଚ୍ଚଗୋତ୍ତେନ। ଦୁୱିଧୋ ହି ଲୋକେ ଖତ୍ତିଯୱଂସୋ – ଆଦିଚ୍ଚୱଂସୋ, ସୋମୱଂସୋତି। ତତ୍ଥ ଆଦିଚ୍ଚୱଂସୋ, ଓକ୍କାକରାଜୱଂସୋତି ଜାନିତବ୍ବଂ। ତତୋ ସଞ୍ଜାତତାଯ ସାକିଯା ଆଦିଚ୍ଚଗୋତ୍ତାତି ଭଗୱା ‘‘ଆଦିଚ୍ଚବନ୍ଧୂ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅଥ ୱା ଆଦିଚ୍ଚସ୍ସ ବନ୍ଧୂତିପି ଭଗୱା ଆଦିଚ୍ଚବନ୍ଧୁ, ସ୍ୱାଯମତ୍ଥୋ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତୋୟେୱ। କାମରାଗସଂଯୋଜନାଦୀନଂ ସବ୍ବେସଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ସମତିକ୍କମନଭାୱତୋ ସବ୍ବସଂଯୋଜନାତୀତୋ ତତୋ ଏୱ କିଲେସକମ୍ମୱିପାକୱଟ୍ଟାନଂ ୱିନାସନତୋ ୱିଦ୍ଧଂସନତୋ ସବ୍ବୱଟ୍ଟୱିନାସନୋ, ସଂସାରଚାରକତୋ ନିୟ୍ୟାନତୋ ନିୟ୍ୟାନିକୋ, ସଂସାରମହୋଘତୋ ସମୁତ୍ତରଣଟ୍ଠେନ ଉତ୍ତରଣୋ, କାମତଣ୍ହାଦୀନଂ ସବ୍ବତଣ୍ହାନଂ ମୂଲଂ ଅୱିଜ୍ଜଂ ଅଯୋନିସୋ ମନସିକାରଞ୍ଚ ୱିସୋସେତି ସୁକ୍ଖାପେତୀତି ତଣ୍ହାମୂଲୱିସୋସନୋ, ତିଣ୍ଣମ୍ପି ୱେଦାନଂ ସମ୍ପଟିୱେଧସ୍ସ ୱିଦ୍ଧଂସନତୋ ୱିସସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ କାରଣତ୍ତା ୱିସମୂଲଂ, ସତ୍ତାନଂ ବ୍ୟସନୁପ୍ପତ୍ତିଟ୍ଠାନତାଯ ଆଘାତନଂ କମ୍ମଂ କିଲେସଂ ୱା ଛେତ୍ୱା ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ନିବ୍ବୁତିଂ ନିବ୍ବାନଂ ପାପେତି।

ଅଞ୍ଞାଣସ୍ସ ମୂଲଂ ଅଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ ଆସୱା ଚ ‘‘ଆସୱସମୁଦଯା ଅୱିଜ୍ଜାସମୁଦଯୋ’’ତି (ମ। ନି। ୧।୧୦୩) ହି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ସ ଭେଦାଯ ୱଜିରୂପମଞାଣେନ ଭିନ୍ଦନତ୍ଥାଯ। ଅଥ ୱା ‘‘ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରା’’ତିଆଦିୱଚନତୋ (ୱିଭ। ୨୨୫-୨୨୬; ସଂ। ନି। ୨।୧) ଅଞ୍ଞାଣଂ ମୂଲଂ ଏତସ୍ସାତି ଅଞ୍ଞାଣମୂଲଂ, ଭୱଚକ୍କଂ, ତସ୍ସ ମଗ୍ଗଞାଣୱଜିରେନ ପଦାଲନତ୍ଥଂ ଦେସିତୋତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। କମ୍ମଯନ୍ତୱିଘାଟନୋତି କମ୍ମଘଟିତସ୍ସ

ଅତ୍ତଭାୱଯନ୍ତସ୍ସ ୱିଦ୍ଧଂସନୋ। ୱିଞ୍ଞାଣାନଂ ପରିଗ୍ଗହେତି କାମଭୱାଦୀସୁ ଯଥାସକକମ୍ମୁନା ୱିଞ୍ଞାଣଗ୍ଗହଣେ ଉପଟ୍ଠିତେତି ୱଚନସେସୋ। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ହି ଭୱେ ପଟିସନ୍ଧିୟା ଗହିତାଯ ତଂତଂଭୱନିସ୍ସିତୱିଞ୍ଞାଣାନିପି ଗହିତାନେୱ ହୋନ୍ତି। ଞାଣୱଜିରନିପାତନୋତି ଞାଣୱଜିରସ୍ସ ନିପାତୋ, ଞାଣୱଜିରଂ ନିପାତେତ୍ୱା ତେସଂ ପଦାଲେତା। ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମୋ ହି ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ସତ୍ତମଭୱାଦୀସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜନାରହାନି ୱିଞ୍ଞାଣାନି ଭିନ୍ଦନ୍ତମେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି।

ୱେଦନାନଂ ୱିଞ୍ଞାପନୋତି ସୁଖାଦୀନଂ ତିସ୍ସନ୍ନଂ ୱେଦନାନଂ ଯଥାକ୍କମଂ ଦୁକ୍ଖସଲ୍ଲାନିଚ୍ଚୱସେନ ଯାଥାୱତୋ ପୱେଦକୋ। ଉପାଦାନପ୍ପମୋଚନୋତି କାମୁପାଦାନାଦୀହି ଚତୂହିପି ଉପାଦାନେହି ଚିତ୍ତସନ୍ତାନସ୍ସ ୱିମୋଚକୋ। ଭୱଂ ଅଙ୍ଗାରକାସୁଂୱ, ଞାଣେନ ଅନୁପସ୍ସନୋତି କାମଭୱାଦିନୱୱିଧମ୍ପି ଭୱଂ ଏକାଦସହି ଅଗ୍ଗୀହି ଆଦିତ୍ତଭାୱତୋ ସାଧିକପୋରିସଂ ଅଙ୍ଗାରକାସୁଂ ୱିଯ ମଗ୍ଗଞାଣେନ ଅନୁପଚ୍ଚକ୍ଖତୋ ଦସ୍ସେତା।

ସନ୍ତପଣୀତଭାୱତୋ ଅତିତ୍ତିକରଟ୍ଠେନ ମହାରସୋ ପରିଞ୍ଞାଦିୱସେନ ୱା ମହାକିଚ୍ଚତାଯ ସାମଞ୍ଞଫଲୱସେନ ମହାସମ୍ପତ୍ତିତାଯ ଚ ମହାରସୋ, ଅନୁପଚିତସମ୍ଭାରେହି ଦୁରୱଗାହତାଯ ଅଲବ୍ଭନେଯ୍ୟପତିଟ୍ଠତାଯ ଚ ସୁଟ୍ଠୁ ଗମ୍ଭୀରୋ ଜରାମଚ୍ଚୁନିୱାରଣୋ, ଆଯତିଂ ଭୱାଭିନିପ୍ଫତ୍ତିୟା ନିୱତ୍ତନେନ ଜରାଯ ମଚ୍ଚୁନୋ ଚ ପଟିସେଧକୋ। ଇଦାନି ଯଥାୱୁତ୍ତଗୁଣୱିସେସଯୁତ୍ତଂ ଧମ୍ମଂ ସରୂପତୋ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ପୁନପି ତସ୍ସ କତିପଯେ ଗୁଣେ ୱିଭାୱେତୁଂ ‘‘ଦୁକ୍ଖୂପସମନୋ ସିୱୋ’’ତିଆଦିମାହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ପରିସୁଦ୍ଧଟ୍ଠେନ ଅରିୟୋ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଆଦିଅଟ୍ଠଧମ୍ମସମୋଧାନତାଯ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ, ନିବ୍ବାନଗୱେସନଟ୍ଠେନ ମଗ୍ଗୋ ସକଲୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖୂପସମନଟ୍ଠେନ ଦୁକ୍ଖୂପସମନୋ, ଖେମଟ୍ଠେନ ସିୱୋ।

ଯଥା ଇତୋ ବାହିରକସମଯେ ଅସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧପୱେଦିତତ୍ତା କମ୍ମୱିପାକୋ ୱିପଲ୍ଲାସୋ ସିଯାତି ଏୱଂ ଅୱିପଲ୍ଲାସେତ୍ୱା ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଧମ୍ମାନଂ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ଧମ୍ମେସୁ କମ୍ମଂ କମ୍ମନ୍ତି ୱିପାକଞ୍ଚ ୱିପାକତୋ ଞତ୍ୱାନ ପୁବ୍ବଭାଗଞାଣେନ ଜାନନହେତୁ ସସ୍ସତୁଚ୍ଛେଦଗ୍ଗାହାନଂ ୱିଧମନେନ ଯାଥାୱତୋ ଆଲୋକଦସ୍ସନୋ ତକ୍କରସ୍ସ ଲୋକୁତ୍ତରଞାଣାଲୋକସ୍ସ ଦସ୍ସନୋ। କେନଚି କଞ୍ଚି କଦାଚିପି ଅନୁପଦ୍ଦୁତତ୍ତା ମହାଖେମଂ ନିବ୍ବାନଂ ଗଚ୍ଛତି ସତ୍ତେ ଗମେତି ଚାତି ମହାଖେମଙ୍ଗମୋ, ସବ୍ବକିଲେସଦରଥପରିଳାହୱୂପସମନତୋ ସନ୍ତୋ, ଅକୁପ୍ପାଯ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିୟା ଅନୁପାଦିସେସାଯ ଚ ନିବ୍ବାନଧାତୁୟା ପାପନେନ ପରିଯୋସାନଭଦ୍ଦକୋ ସୁଦେସିତୋ ଚକ୍ଖୁମତାତି ଯୋଜନା।

ଏୱଂ ଥେରୋ ନାନାନଯେହି ଅରିଯଧମ୍ମଂ ପସଂସନ୍ତୋ ତସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ଅତ୍ତନା ଅଧିଗତଭାୱଂ ଅଞ୍ଞାପଦେସେନ ପକାସେସି।

ମିଗଜାଲତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ପୁରୋହିତପୁତ୍ତଜେନ୍ତତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଜାତିମଦେନ ମତ୍ତୋହନ୍ତିଆଦିକା ଆଯସ୍ମତୋ ଜେନ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅଯମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ପୁଞ୍ଞାନି ଉପଚିନିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ସାୱତ୍ଥିଯଂ କୋସଲରଞ୍ଞୋ ପୁରୋହିତସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି, ତସ୍ସ ଜେନ୍ତୋତି ନାମଂ ଅହୋସି। ସୋ ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ଜାତିମଦେନ ଭୋଗୈସ୍ସରିଯରୂପମଦେନ ଚ ମତ୍ତୋ ଅଞ୍ଞେ ହୀଳେନ୍ତୋ ଗରୁଟ୍ଠାନିଯାନମ୍ପି ଅପଚିତିଂ ଅକରୋନ୍ତୋ ମାନଥଦ୍ଧୋ ୱିଚରତି। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ସତ୍ଥାରଂ ମହତିୟା ପରିସାଯ ପରିୱୁତଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଉପସଙ୍କମନ୍ତୋ ‘‘ସଚେ ମଂ ସମଣୋ ଗୋତମୋ ପଠମଂ ଆଲପିସ୍ସତି, ଅହମ୍ପି ଆଲପିସ୍ସାମି; ନୋ ଚେ, ନାଲପିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଠିତୋ ଭଗୱତି ପଠମଂ ଅନାଲପନ୍ତେ ସଯମ୍ପି ମାନେନ ଅନାଲପିତ୍ୱା ଗମନାକାରଂ ଦସ୍ସେସି। ତଂ ଭଗୱା –

‘‘ନ ମାନଂ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସାଧୁ, ଅତ୍ଥିକସ୍ସୀଧ ବ୍ରାହ୍ମଣ;

ଯେନ ଅତ୍ଥେନ ଆଗଚ୍ଛି, ତମେୱମନୁବ୍ରୂହଯେ’’ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୨୦୧) –

ଗାଥାଯ ଅଜ୍ଝଭାସି। ସୋ ‘‘ଚିତ୍ତଂ ମେ ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଜାନାତୀ’’ତି ଅଭିପ୍ପସନ୍ନୋ ଭଗୱତୋ ପାଦେସୁ ସିରସା ନିପତିତ୍ୱା ପରମନିପଚ୍ଚାକାରଂ କତ୍ୱା –

‘‘କେସୁ ନ ମାନଂ କଯିରାଥ, କେସୁ ଚସ୍ସ ସଗାରୱୋ;

କ୍ୟସ୍ସ ଅପଚିତା ଅସ୍ସୁ, କ୍ୟସ୍ସୁ ସାଧୁ ସୁପୂଜିତା’’ତି। –

ପୁଚ୍ଛି। ତସ୍ସ ଭଗୱା –

‘‘ମାତରି ପିତରି ଚାପି, ଅଥୋ ଜେଟ୍ଠମ୍ହି ଭାତରି;

ଆଚରିଯେ ଚତୁତ୍ଥମ୍ହି, ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ଚ।

‘‘ତେସୁ ନ ମାନଂ କଯିରାଥ, ତେସୁ ଅସ୍ସ ସଗାରୱୋ;

ତ୍ୟସ୍ସ ଅପଚିତା ଅସ୍ସୁ, ତ୍ୟସ୍ସୁ ସାଧୁ ସୁପୂଜିତା।

‘‘ଅରହନ୍ତେ ସୀତିଭୂତେ, କତକିଚ୍ଚେ ଅନାସୱେ;

ନିହଚ୍ଚ ମାନଂ ଅତ୍ଥଦ୍ଧୋ, ତେ ନମସ୍ସେ ଅନୁତ୍ତରେ’’ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୨୦୧) –

ପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ସୋ ତାଯ ଦେସନାଯ ସୋତାପନ୍ନୋ ହୁତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାଯ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପଟିପତ୍ତିକିତ୍ତନମୁଖେନ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋନ୍ତୋ –

୪୨୩।

‘‘ଜାତିମଦେନ ମତ୍ତୋହଂ, ଭୋଗୈସ୍ସରିଯେନ ଚ;

ସଣ୍ଠାନୱଣ୍ଣରୂପେନ, ମଦମତ୍ତୋ ଅଚାରିହଂ।

୪୨୪।

‘‘ନାତ୍ତନୋ ସମକଂ କଞ୍ଚି, ଅତିରେକଞ୍ଚ ମଞ୍ଞିସଂ;

ଅତିମାନହତୋ ବାଲୋ, ପତ୍ଥଦ୍ଧୋ ଉସ୍ସିତଦ୍ଧଜୋ।

୪୨୫।

‘‘ମାତରଂ ପିତରଞ୍ଚାପି, ଅଞ୍ଞେପି ଗରୁସମ୍ମତେ;

ନ କଞ୍ଚି ଅଭିୱାଦେସିଂ, ମାନତ୍ଥଦ୍ଧୋ ଅନାଦରୋ।

୪୨୬।

‘‘ଦିସ୍ୱା ୱିନାଯକଂ ଅଗ୍ଗଂ, ସାରଥୀନଂ ୱରୁତ୍ତମଂ;

ତପନ୍ତମିୱ ଆଦିଚ୍ଚଂ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପୁରକ୍ଖତଂ।

୪୨୭।

‘‘ମାନଂ ମଦଞ୍ଚ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା, ୱିପ୍ପସନ୍ନେନ ଚେତସା;

ସିରସା ଅଭିୱାଦେସିଂ, ସବ୍ବସତ୍ତାନମୁତ୍ତମଂ।

''ଅତିମାନୋ ଚ ଓମାନୋ, ପହୀନା ସୁସମୂହତା;

ଅସ୍ମିମାନୋ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନୋ, ସବ୍ବେ ମାନୱିଧା ହତା''ତି। –

ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ଜାତିମଦେନ ମତ୍ତୋହନ୍ତି ଅହଂ ଉଦିଚ୍ଚେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ, ''ନ ମାଦିସୋ ଉଭତୋ ସୁଜାତୋ ଅଞ୍ଞୋ ଅତ୍ଥୀ''ତି କୁଲମାନେନ ମତ୍ତୋ ମାନଥଦ୍ଧୋ ଅଚାରିନ୍ତି ଯୋଜନା। ଭୋଗୈସ୍ସରିୟେନ ଚାତି ୱିଭୱେନ ଆଧିପଚ୍ଚେନ ଚ ହେତୁଭୂତେନ ଭୋଗସମ୍ପଦଞ୍ଚ ଇସ୍ସରିୟସମ୍ପଦଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନମଦେନ ମତ୍ତୋ ଅହଂ ଅଚାରିନ୍ତି ଯୋଜନା। ସଣ୍ଠାନୱଣ୍ଣରୂପେନାତି ସଣ୍ଠାନଂ ଆରୋହପରିଣାହସମ୍ପତ୍ତି, ୱଣ୍ଣୋ ଓଦାତସାମତାଦିଛୱିସମ୍ପତ୍ତି, ରୂପଂ ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗସୋଭା। ଇଧାପି ୱୁତ୍ତନୟେନ ଯୋଜନା ୱେଦିତବ୍ବା। ମଦମତ୍ତୋତି ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରତୋ ଅଞ୍ଞେନପି ମଦେନ ମତ୍ତୋ।

ନାତ୍ତନୋସମକଂ କଞ୍ଚୀତି ଅତ୍ତନୋ ସମକଂ ସଦିସଂ ଜାତିଆଦୀହି ସମାନଂ ଅତିରେକଂ ୱା କଞ୍ଚି ନ ମଞ୍ଞିସଂ ନ ମଞ୍ଞିଂ, ମୟା ସମାନମ୍ପି ନ ମଞ୍ଞିଂ, କୁତୋ ଅଧିକନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଅତିମାନହତୋ ବାଲୋତି ବାଲୋ ଅହଂ ତତୋ ବାଲଭାୱତୋ ଅତିମାନେନ ଖତୂପହତକୁସଲାଚାରୋ, ତତୋ ଏୱ ପତ୍ଥଦ୍ଧୋ ଉସ୍ସିତଦ୍ଧଜୋ ଥମ୍ଭୱସେନ ଗରୂନମ୍ପି ନିପଚ୍ଚକାରସ୍ସ ଅକରଣତୋ ଭୁସଂ ଥଦ୍ଧୋ ଅନୋନମନଥଦ୍ଧଜାତୋ ଉସ୍ସିତମାନଦ୍ଧଜୋ।

ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ପାକଟତରଂ କାତୁଂ ''ମାତର''ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅଞ୍ଞେତି ଜେଟ୍ଠଭାତୁଆଦିକେ, ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେ ଚ। ଗରୁସମ୍ମତେତି ଗରୂତି ସମ୍ମତେ ଗରୁଟ୍ଠାନିୟେ। ଅନାଦରୋତି ଆଦରରହିତୋ।

ଦିସ୍ୱା ୱିନାୟକଂ ଅଗ୍ଗନ୍ତି ଏୱଂ ମାନଥଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତୋ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକସମ୍ପରାୟିକପରମତ୍ଥେହି ୱେନେୟ୍ୟାନଂ ୱିନୟନତୋ ସୟମ୍ଭୁତାୟ ନାୟକଭାୱତୋ ଚ ୱିନାୟକଂ। ସଦେୱକେ ଲୋକେ ସୀଲାଦିଗୁଣେହି ସେଟ୍ଠଭାୱତୋ ଅଗ୍ଗଂ। ପୁରିସଦମ୍ମାନଂ ଅଚ୍ଚନ୍ତତାୟ ଦମନତୋ ସାରଥୀନଂ ୱରୁତ୍ତମଂ, ଅତିୱିୟ ଉତ୍ତମଂ ବ୍ୟାମପ୍ପଭାଦିଓଭାସେନ ଆଦିଚ୍ଚମିୱ ତପନ୍ତଂ, ଓଭାସନ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପୁରକ୍ଖତଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତଂ ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ଉତ୍ତମଂ ସତ୍ଥାରଂ ଦିସ୍ୱା ବୁଦ୍ଧାନୁଭାୱେନ ସନ୍ତଜ୍ଜିତୋ ''ଅହମେୱ ସେଟ୍ଠୋ, ଅଞ୍ଞେ ହୀନା''ତି ପୱତ୍ତମାନଂ ଭୋଗମଦାଦିମଦଞ୍ଚ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ପହାୟ ୱିପ୍ପସନ୍ନେନ ଚେତସା ସିରସା ଅଭିୱାଦେସିନ୍ତି ଯୋଜନା। କଥଂ ପନାୟଂ ମାନଥଦ୍ଧୋ ସମାନୋ ସତ୍ଥୁ ଦସ୍ସନମତ୍ତେନ ମାନଂ ପହାସୀତି? ନ ଖୋ ପନେତଂ ଏୱଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସତ୍ଥୁ ଦସ୍ସନମତ୍ତେନ ମାନଂ ନ ପହାସି ''ନ ମାନଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ସାଧୂ''ତିଆଦିକାୟ ପନ ଦେସନାୟ ମାନଂ ପହାସି। ତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ ''ମାନଂ ମଦଞ୍ଚ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା, ୱିପ୍ପସନ୍ନେନ ଚେତସା। ସିରସା ଅଭିୱାଦେସି''ନ୍ତି। ୱିପ୍ପସନ୍ନେନ ଚେତସାତି ଚ ଇତ୍ଥମ୍ଭୂତଲକ୍ଖଣେ କରଣୱଚନଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

''ଅହମେୱ ସେଟ୍ଠୋ''ତି ପୱତ୍ତୋ ମାନୋ ଅତିମାନୋ। ''ଇମେ ପନ ନିହୀନା''ତି ଅଞ୍ଞେ ହୀନତୋ ଦହନ୍ତସ୍ସ ମାନୋ ''ଓମାନୋ''ତି ୱଦନ୍ତି। ''ସେୟ୍ୟୋହମସ୍ମୀ''ତି ପନ ଅଞ୍ଞଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଅତ୍ତାନଂ ସେୟ୍ୟତୋ ଦହନ୍ତସ୍ସ ପୱତ୍ତୋ ସେୟ୍ୟମାନୋ ଅତିମାନୋ। ''ହୀନୋହମସ୍ମୀ''ତି ପୱତ୍ତୋ ହୀନମାନୋ ଓମାନୋ। ପହୀନା ସୁସମୂହତାତି ହେଟ୍ଠିମମଗ୍ଗେହି ପହୀନା ହୁତ୍ୱା ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗେନ ସୁଟ୍ଠୁ ସମୁଗ୍ଘାଟିତା। ଅସ୍ମିମାନୋତି ''ଏସୋହମସ୍ମୀ''ତି ଖନ୍ଧେ ''ଅହ''ନ୍ତି ଗହଣୱସେନ ପୱତ୍ତମାନୋ। ସବ୍ବେତି ନ କେୱଲଂ ଅତିମାନଓମାନଅସ୍ମିମାନା ଏୱ, ଅଥ ଖୋ ସେୟ୍ୟସ୍ସ ସେୟ୍ୟମାନାଦୟୋ ନୱୱିଧା ଅନ୍ତରଭେଦେନ ଅନେକୱିଧା ଚ ସବ୍ବେ ମାନୱିଧା ମାନକୋଟ୍ଠାସା ହତା ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗେନ ସମୁଗ୍ଘାଟିତାତି।

ପୁରୋହିତପୁତ୍ତଜେନ୍ତତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ସୁମନତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ୟଦାନହୋ ପବ୍ବଜିତୋତିଆଦିକା ଆୟସ୍ମତୋ ସୁମନତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅୟମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ପୁଞ୍ଞାନି ଉପଚିନନ୍ତୋ ସିଖିସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ ମାଲାକାରକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ଏକଦିୱସଂ ସିଖିଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା ପସନ୍ନମାନସୋ ସୁମନପୁପ୍ଫେହି ପୂଜଂ ଅକାସି। ସୋ ତେନ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମେନ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ଉପାସକସ୍ସ ଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି। ସୋ ଚ ଉପାସକୋ ଆୟସ୍ମତୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାକୋ ଅହୋସି। ତସ୍ସ ଚ ତତୋ ପୁବ୍ବେ ଜାତାଜାତା ଦାରକା ମରିଂସୁ। ତେନ ସୋ ''ସଚାହଂ ଇଦାନି ଏକଂ ପୁତ୍ତଂ ଲଭିସ୍ସାମି, ଅୟ୍ୟସ୍ସ ଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବାଜେସ୍ସାମୀ''ତି ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେସି। ସୋ ଚ ଦସମାସଚ୍ଚୟେନ

ଜାତୋ ଅରୋଗୋଯେୱ ହୁତ୍ୱା ଅନୁକ୍କମେନ ୱଡ୍ଢେନ୍ତୋ ସତ୍ତୱସ୍ସିକୋ ଅହୋସି, ତଂ ପିତା ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପଵ୍ୱାଜେସି। ସୋ ପଵ୍ୱଜିତ୍ୱା ତତୋ ପରିପକ୍କଞାଣତ୍ତା ୱିପସ୍ସନାଯ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ନଚିରସ୍ସେୱ ଛଳଭିଞ୍ଞୋ ହୁତ୍ୱା ଥେରଂ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତୋ ''ପାନୀଯଂ ଆହରିସ୍ସାମୀ''ତି ଘଟଂ ଆଦାଯ ଇଦ୍ଧିଯା ଅନୋତତ୍ତଦହଂ ଅଗମାସି। ଅଥେକୋ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୋ ନାଗରାଜା ଅନୋତତ୍ତଦହଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେନ୍ତୋ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଭୋଗେନ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଉପରି ମହନ୍ତଂ ଫଣଂ କତ୍ୱା ସୁମନସ୍ସ ପାନୀଯଂ ଗହେତୁଂ ଓକାସଂ ନ ଦେତି। ସୁମନୋ ଗରୁଳରୂପଂ ଗହେତ୍ୱା ତଂ ନାଗରାଜଂ ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ପାନୀଯଂ ଗହେତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଆକାସେନ ଗଚ୍ଛତି। ତଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ନିସିନ୍ନୋ ତଥା ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଧମ୍ମସେନାପତିଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା, ''ସାରିପୁତ୍ତ, ଇମଂ ପସ୍ସା''ତିଆଦିନା ଚତୂହି ଗାଥାହି ତସ୍ସ ଗୁଣେ ଅଭାସି। ଅଥ ସୁମନତ୍ଥେରୋ –

୪୨୯।

''ଯଦା ନୱୋ ପଵ୍ୱଜିତୋ, ଜାତିଯା ସତ୍ତୱସ୍ସିକୋ;

ଇଦ୍ଧିଯା ଅଭିଭୋତ୍ୱାନ, ପନ୍ନଗିନ୍ଦଂ ମହିଦ୍ଧିକଂ।

୪୩୦।

''ଉପଜ୍ଝାଯସ୍ସ ଉଦକଂ, ଅନୋତତ୍ତା ମହାସରା;

ଆହରାମି ତତୋ ଦିସ୍ୱା, ମଂ ସତ୍ଥା ଏତଦବ୍ରୱି।

୪୩୧।

''ସାରିପୁତ୍ତ ଇମଂ ପସ୍ସ, ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ କୁମାରକଂ;

ଉଦକକୁମ୍ଭମାଦାଯ, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁସମାହିତଂ।

୪୩୨।

''ପାସାଦିକେନ ୱତ୍ତେନ, କଲ୍ୟାଣୈରିଯାପଥୋ;

ସାମଣେରୋନୁରୁଦ୍ଧସ୍ସ, ଇଦ୍ଧିଯା ଚ ୱିସାରଦୋ।

୪୩୩।

''ଆଜାନୀଯେନ ଆଜଞ୍ଞୋ, ସାଧୁନା ସାଧୁକାରିତୋ;

ୱିନୀତୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧେନ, କତକିଚ୍ଚେନ ସିକ୍ଖିତୋ।

୪୩୪।

''ସୋ ପତ୍ୱା ପରମଂ ସନ୍ତିଂ, ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଅକୁପ୍ପତଂ;

ସାମଣେରୋ ସ ସୁମନୋ, ମା ମଂ ଜଞ୍ଞାତି ଇଚ୍ଛତୀ''ତି। –

ଅଞ୍ଞାବ୍ୟାକରଣୱସେନ ଛ ଗାଥା ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ଆଦିତୋ ଦ୍ୱେ ଗାଥା ସୁମନତ୍ଥେରେନେୱ ଭାସିତା, ଇତରା ଚତସ୍ସୋ ତଂ ପସଂସନ୍ତେନ ସତ୍ଥାରା ଭାସିତା। ତା ସଵ୍ୱା ଏକଜ୍ଝଂ କତ୍ୱା ସୁମନତ୍ଥେରୋ

ପଚ୍ଚା ଅଞ୍ଞାବ୍ଯାକରଣୱସେନ ଅଭାସି। ତତ୍ଥ ପନଗିନ୍ଦନ୍ତି ନାଗରାଜଂ। ତତୋତି ତତ୍ଥ, ଯଦା ନଓ୍ୱୋ ପବ୍ବଜିତୋ ଜାତିଯା ସତ୍ତୱସ୍ସିକୋ ଇଦ୍ଧିବଲେନ ମହିଦ୍ଧିକଂ ନାଗରାଜଂ ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ଅନୋତତ୍ତଦହତୋ ଉପଜ୍ଝାଯସ୍ସ ପାନୀଯଂ ଆହରାମି, ତସ୍ମିଂ କାଲେତି ଅତ୍ଥୋ।

ମଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ମଯ୍ହଂ ସତ୍ଥା ଏତଦବ୍ରୱି, ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ, ''ସାରିପୁତ୍ତ, ଇମଂ ପସ୍ସା''ତିଆଦିମାହ। ଅଚ୍ଛତ୍ତଂ ସୁସମାହିତନ୍ତି ୱିସଯଜ୍ଝତ୍ତଭୂତେନ ଅଗ୍ଗଫଲସମାଧିନା ସୁଟ୍ଠୁ ସମାହିତଂ।

ପାସାଦିକେନ ୱତ୍ତେନାତି ପସ୍ସନ୍ତାନଂ ପସାଦାୱହେନ ଆଚାରୱତ୍ତେନ, କରଣତ୍ଥେ ଇଦଂ କରଣୱଚନଂ। କଲ୍ଯାଣୈରିଯାପଥୋତି ସମ୍ପନ୍ନିରିଯାପଥୋ। ପାସାଦିକେନ ୱତ୍ତେନାତି ୱା ଇତ୍ଥମ୍ଭୂତଲକ୍ଖଣେ କରଣୱଚନଂ। ସମଣସ୍ସ ଭାୱୋ ସାମଣ୍ଣଂ, ସାମଞ୍ଞନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତଦତ୍ଥଂ ଇରତି ପୱତ୍ତତୀତି ସାମଣେରୋ, ସମଣୁଦ୍ଦେସୋ। ଇଦ୍ଧିଯା ଚ ୱିସାରଦୋତି ଇଦ୍ଧିଯମ୍ପି ଲଦ୍ଧୋ ସୁକୁସଲୋ। ଆଜାନୀଯେନାତି ପୁରିସାଜାନୀଯେନ। ଅତ୍ତହିତପରହିତାନଂ ସାଧନତୋ ସାଧୁନା କତକିଚ୍ଚେନ ଅନୁରୁଦ୍ଧେନ ସାଧୁ ଉଭଯହିତସାଧକୋ, ସୁଟ୍ଠୁ ୱା ଆଜଞ୍ଞୋ କାରିତୋ ଦମିତୋ। ଅଗ୍ଗୱିଜ୍ଜାଯ ୱିନୀତୋ ଅସେକ୍ଖଭାୱାପାଦନେନ ସିକ୍ଖିତୋ ସିକ୍ଖାପିତୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ସୋ ସାମଣେରୋ ସୁମନୋ ପରମଂ ସନ୍ତିଂ ନିବ୍ବାନଂ ପତ୍ୱା ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗାଧିଗମେନ ଅଧିଗନ୍ତ୍ୱା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଅତ୍ତପଚ୍ଚକ୍ଖଂ କତ୍ୱା ଅକୁପ୍ପତଂ ଅରହତ୍ତଫଲଂ ଅପ୍ପିଚ୍ଛଭାୱସ୍ସ ପରମୁକ୍କଂସଗତତ୍ତା ମା ମଂ ଜଞ୍ଞାତି ମଂ ''ଅଯଂ ଖୀଣାସୱୋ''ତି ୱା ''ଛଳଭିଞ୍ଞୋ''ତି ୱା କୋଚିପି ମା ଜାନେଯ୍ଯାତି ଇଚ୍ଛତି ଅଭିକଙ୍ଖତୀତି।

ସୁମନତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୧। ନ୍ହାତକମୁନିତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ୱାତରୋଗାଭିନୀତୋତିଆଦିକା ଆଯସ୍ମତୋ ନ୍ହାତକମୁନିସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅଯମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ପୁଞ୍ଞାନି ଉପଚିନିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ରାଜଗହେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ୱିଜ୍ଜାଟ୍ଠାନାଦୀସୁ ନିପ୍ଫତ୍ତିଂ ଗତୋ ନ୍ହାତକଲକ୍ଖଣଯୋଗେନ ନ୍ହାତକୋତି ପଞ୍ଞାଯିତ୍ଥ। ସୋ ତାପସପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ରାଜଗହସ୍ସ ତିଯୋଜନପ୍ପମାଣେ ଠାନେ ଅରଞ୍ଞାଯତନେ ନୀୱାରେହି ଯାପେନ୍ତୋ ଅଗ୍ଗିଂ ପରିଚାରଯମାନୋ ୱସତି। ତସ୍ସ ସତ୍ଥା ଘଟେ ୱିଯ ପଦୀପଂ ହଦଯବ୍ଭନ୍ତରେ ପଜ୍ଜଲନ୍ତଂ ଅରହତ୍ତୂପନିସ୍ସଯଂ ଦିସ୍ୱା ଅସ୍ସମପଦଂ ଅଗମାସି। ସୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ହଟ୍ଠତୁଟ୍ଠୋ ଅତ୍ତନୋ ଉପକପ୍ପନନିଯାମେନ ଆହାରଂ ଉପନେସି। ତଂ ଭଗୱା ପରିଭୁଞ୍ଜି। ଏୱଂ ତଯୋ ଦିୱସେ ଦତ୍ୱା ଚତୁତ୍ଥଦିୱସେ ''ଭଗୱା ତୁମ୍ହେ ପରମସୁଖୁମାଲା, କଥଂ ଇମିନା ଆହାରେନ ଯାପେଥା''ତି ଆହ। ତସ୍ସ ସତ୍ଥା ଅରିଯସନ୍ତୋସଗୁଣଂ ପକାସେନ୍ତୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ତାପସୋ ତଂ ସୁତ୍ୱା ସୋତାପନ୍ନୋ ହୁତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଭଗୱା ତଂ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଗତୋ। ସୋ ପନ ତତ୍ଥେୱ ୱିହରନ୍ତୋ ଅପରଭାଗେ ୱାତାବାଧେନ ଉପଦ୍ଦୁତୋ ଅହୋସି। ସତ୍ଥା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଟିସନ୍ଥାରମୁଖେନ ତସ୍ସ ୱିହାରଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ –

୪୩୫।

''ୱାତରୋଗାଭିନୀତୋ ତ୍ୱଂ, ୱିହରଂ କାନନେ ୱନେ;

ପୱିଦ୍ଧଗୋଚରେ ଲୂଖେ, କଥଂ ଭିକ୍ଖୁ କରିସ୍ସସୀ''ତି। – ଗାଥମାହ; ଅଥ ଥେରୋ –

୪୩୬।

''ପୀତିସୁଖେନ ୱିପୁଲେନ, ଫରିତ୍ୱାନ ସମୁସ୍ସଯଂ;

ଲୂଖମ୍ପି ଅଭିସମ୍ଭୋନ୍ତୋ, ୱିହରିସ୍ସାମି କାନନେ।

୪୩୭।

''ଭାୱେନ୍ତୋ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ବଲାନି ଚ;

ଝାନସୋଖୁମ୍ମସମ୍ପନ୍ନୋ, ୱିହରିସ୍ସଂ ଅନାସୱୋ।

୪୩୮।

‘‘ୱିପ୍ପମୁତ୍ତଂ କିଲେସେହି, ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତଂ ଅନାୱିଲଂ;

ଅଭିଣ୍ହଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତୋ, ୱିହରିସ୍ସଂ ଅନାସୱୋ।

୪୩୯।

‘‘ଅଜ୍ଝତ୍ତଞ୍ଚ ବହିଦ୍ଧା ଚ, ଯେ ମେ ୱିଜ୍ଜିଂସୁ ଆସୱା;

ସବ୍ବେ ଅସେସା ଉଚ୍ଛିନ୍ନା, ନ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜରେ ପୁନ।

୪୪୦।

‘‘ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ପରିଞ୍ଞାତା, ତିଟ୍ଠନ୍ତି ଛିନ୍ନମୂଲକା;

ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ନତ୍ଥି ଦାନି ପୁନବ୍ଭୱୋ’’ତି। –

ଇମାହି ସେସଗାଥାହି ଅତ୍ତନୋ ୱିହାରଂ ସବ୍ବୁ ପୱେଦେସି।

ତତ୍ଥ ଝାନସୋଖୁମ୍ମସମ୍ପନ୍ନୋତି ଝାନସୁଖୁମଭାୱେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ଝାନସୁଖୁମଂ ନାମ ଅରୂପଜ୍ଝାନଂ, ତସ୍ମା ଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିଲାଭିମ୍ହୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତେନ ଅତ୍ତନୋ ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତିତଂ ଦସ୍ସେତି। ଅପରେ ପନାହୁ – ‘‘ସୋଖୁମ୍ମନ୍ତି ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗଫଲେସୁ ଅଧିପଞ୍ଞାସିକ୍ଖା ଅଧିପ୍ପେତା, ତତୋ ଝାନଗ୍ଗହଣେନ ଅତ୍ତନୋ ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତିତଂ ୱିଭାୱେତୀ’’ତି। ୱିପ୍ପମୁତ୍ତଂ କିଲେସେହୀତି ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିୱିମୁତ୍ତିଯା ସବ୍ବକିଲେସେହି ୱିମୁତ୍ତଂ, ତତୋ ଏୱ ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତଂ, ଅନାୱିଲସଙ୍କପ୍ପତାଯ ଅନାୱିଲଂ, ତୀହିପି ପଦେହି ଅରହତ୍ତଫଲଚିତ୍ତମେୱ ୱଦତି। ସେସଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯମେୱ। ଇମମେୱ ଚ ଥେରସ୍ସ ଅଞ୍ଞାବ୍ୟାକରଣଂ ଅହୋସୀତି।

ଞାତକମୁନିତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୨। ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଅକ୍କୋଧସ୍ସାତିଆଦିକା ଆଯସ୍ମତୋ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅଯମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ପୁଞ୍ଞାନି ଉପଚିନିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ସାୱତ୍ଥିଯଂ କୋସଲରଞ୍ଞୋ ପୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି, ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତୋତିସ୍ସ ନାମଂ ଅହୋସି। ସୋ ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ଜେତୱନମହେ ବୁଦ୍ଧାନୁଭାୱଂ ଦିସ୍ୱା ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାଯ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଛଳଭିଞ୍ଞୋ ଅହୋସି। ତଂ ଏକଦିୱସଂ ନଗରେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତଂ ଅଞ୍ଞତରୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅକ୍କୋସି। ଥେରୋ ତଂ ସୁତ୍ୱାପି ତୁଣ୍ହୀଭୂତୋ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରତିଯେୱ, ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ପୁନପି ଅକ୍କୋସିଯେୱ। ମନୁସ୍ସା ଏୱଂ ଅକ୍କୋସନ୍ତମ୍ପି ନଂ ‘‘ଅଯଂ ଥେରୋ ନ କିଞ୍ଚି ଭଣତୀ’’ତି ଆହଂସୁ। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଥେରୋ ତେସଂ ମନୁସ୍ସାନଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ –

୪୪୧।

‘‘ଅକ୍କୋଧସ୍ସ କୁତୋ କୋଧୋ, ଦନ୍ତସ୍ସ ସମଜୀୱିନୋ;

ସମ୍ମଦଞ୍ଞା ୱିମୁତ୍ତସ୍ସ, ଉପସନ୍ତସ୍ସ ତାଦିନୋ।

୪୪୨।

‘‘ତସ୍ସେୱ ତେନ ପାପିୟୋ, ୟୋ କୁଦ୍ଧଂ ପଟିକୁଜ୍ଝତି;

କୁଦ୍ଧଂ ଅପ୍ପଟିକୁଜ୍ଝନ୍ତୋ, ସଙ୍ଗାମଂ ଜେତି ଦୁଜ୍ଜୟଂ।

୪୪୩।

‘‘ଉଭିନ୍ନମତ୍ଥଂ ଚରତି, ଅତ୍ତନୋ ଚ ପରସ୍ସ ଚ;

ପରଂ ସଙ୍କୁପିତଂ ଞତ୍ୱା, ୟୋ ସତୋ ଉପସମ୍ମତି।

୪୪୪।

‘‘ଉଭିନ୍ନଂ ତିକିଚ୍ଛନ୍ତଂ ତଂ, ଅତ୍ତନୋ ଚ ପରସ୍ସ ଚ;

ଜନା ମଞ୍ଞନ୍ତି ବାଲୋତି, ୟେ ଧମ୍ମସ୍ସ ଅକୋୱିଦା। (ସଂ। ନି। ୧।୧୮୯);

୪୪୫।

‘‘ଉପ୍ପଜ୍ଜେ ତେ ସଚେ କୋଧୋ, ଆୱଜ୍ଜ କକଚୂପମଂ;

ଉପ୍ପଜ୍ଜେ ଚେ ରସେ ତଣ୍ହା, ପୁତ୍ତମଂସୂପମଂ ସର।

୪୪୬।

‘‘ସଚେ ଧାୱତି ଚିତ୍ତଂ ତେ, କାମେସୁ ଚ ଭୱେସୁ ଚ;

ଖିପ୍ପଂ ନିଗ୍ଗଣ୍ହ ସତିୟା, କିଟ୍ଠାଦଂ ୱିୟ ଦୁପ୍ପସୁ’’ନ୍ତି। –

ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ଅକ୍କୋଧସ୍ସାତି କୋଧରହିତସ୍ସ ମଗ୍ଗେନ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନକୋଧସ୍ସ। କୁତୋ କୋଧୋତି କୁତୋ ନାମ ହେତୁ କୋଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ତସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତିକାରଣଂ ନତ୍ଥୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଦନ୍ତସ୍ସାତି ଉତ୍ତମେନ ଦମେନ ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗଦମଥେନ ଦନ୍ତସ୍ସ। ସମଜୀୱିନୋତି କାୟୱିସମାଦୀନି ସବ୍ବସୋ ପହାୟ କାୟସମାଦୀନଂ ୱସେନ ସମଂ ଜୀୱନ୍ତସ୍ସ ସତତ୍ଥାନିୟେନ ସମ୍ପଜଞ୍ଞେନ ସମ୍ପଦେୱ ୱତ୍ତନ୍ତସ୍ସ। ସମ୍ମଦଞ୍ଞା ୱିମୁତ୍ତସ୍ସାତି ସମ୍ମା ଅଞ୍ଞାୟ ଅଭିଞ୍ଞେୟ୍ୟାଦିକେ ଧମ୍ମେ ଜାନିତ୍ୱା ସବ୍ବାସୱେହି ୱିପ୍ପମୁତ୍ତସ୍ସ। ତତୋ ଏୱ ସବ୍ବକିଲେସଦରଥପରିଳାହୱୂପସମେନ ଉପସନ୍ତସ୍ସ। ଇଟ୍ଠାଦୀସୁ ତାଦିଲକ୍ଖଣପ୍ପତ୍ତିୟା ତାଦିନୋ ଖୀଣାସୱସ୍ସ କୁତୋ କୋଧୋତି ଅଞ୍ଞାପଦେସେନ ଥେରୋ ଅତ୍ତନୋ କୋଧାଭାୱଂ ତସ୍ସ ଚ କାରଣାନି ୱତ୍ୱା ଇଦାନି କୋଧେ ଅକୋଧେ ଚ ଆଦୀନୱାନିସଂସଦସ୍ସନେନ ଧମ୍ମଂ କଥେନ୍ତୋ ‘‘ତସ୍ସେୱା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ୟୋ କୁଦ୍ଧଂ ପଟିକୁଜ୍ଝତୀତି ୟୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅତ୍ତନୋ ଉପରି କୁଦ୍ଧଂ କୁପିତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ପଟିକୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ସେୱ ତେନ ପଟିକୁଜ୍ଝନପଚ୍ଚକ୍କୋସନପଟିପ୍ପହରଣାଦିନା ପାପିୟୋ ଇଧଲୋକେ ୱିଞ୍ଞୂଗରହାଦିୱସେନ ପରଲୋକେ ନିରୟଦୁକ୍ଖାଦିୱସେନ ଅଭଦ୍ଦକତରଂ ଅକଲ୍ୟାଣତରଂ ହୋତି। କୁଜ୍ଝନେନ ପନ ଅକୁଦ୍ଧସ୍ସ ପାପଂ ହୋତୀତି ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ ନତ୍ଥି। କେଚି ପନ ‘‘ୟୋ ଅକୁଦ୍ଧଂ ପଟିକୁଦ୍ଧଂ ଆରବ୍ଭ କୁଜ୍ଝତୀ’’ତି ଅତ୍ଥଂ ୱଦନ୍ତି। କୁଦ୍ଧଂ ଅପ୍ପଟିକୁଜ୍ଝନ୍ତୋତି ୟୋ ପନ କୁଦ୍ଧଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ‘‘ଅୟଂ କୁଦ୍ଧୋ କୋଧପରେତୋ’’ତି ଞତ୍ୱା ନ ପଟିକୁଜ୍ଝତି ଖମତି, ସୋ ଦୁଜ୍ଜୟଂ କିଲେସସଙ୍ଗାମଂ ଜେତି ନାମ। ନ କେୱଲଞ୍ଚସ୍ସ କିଲେସସଙ୍ଗାମଜୟୋ ଏୱ, ଅଥ ଖୋ ଉଭୟହିତପଟିପତ୍ତିମ୍ପୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ଉଭିନ୍ନମତ୍ଥଂ…ପେ… ଉପସମ୍ମତୀ’’ତି। ୟୋ ପରଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ସଙ୍କୁପିତଂ କୁଦ୍ଧଂ ‘‘କୋଧପରେତୋ’’ତି ଞତ୍ୱା ତଂ ମେତ୍ତାୟନ୍ତୋ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନ୍ତୋ ୱା ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ ହୁତ୍ୱା ଉପସମ୍ମତି ଖମତି ନ ପଟିପ୍ଫରତି। ସୋ ଅତ୍ତନୋ ଚ ପରସ୍ସ ଚାତି ଉଭିନ୍ନଂ ଉଭୟଲୋକସୁଖାୱହଂ ଅତ୍ଥଂ ହିତଂ ଚରତି।

ଉଭିନ୍ନଂ ତିକିଚ୍ଛନ୍ତଂ ତନ୍ତି ତଂ ଅତ୍ତନୋ ଚ ପରସ୍ସ ଚାତି ଉଭିନ୍ନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ କୋଧବ୍ୟାଧିତିକିଚ୍ଛାୟ ତିକିଚ୍ଛନ୍ତଂ ଖମନ୍ତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଯେ ଜନା ଧମ୍ମସ୍ସ ଅରିୟାଚାରଧମ୍ମେ ଅକୁସଲା, ତେ ବାଲା ''ଅୟଂ ଅୱିଦ୍ଦସୁ ଯୋ ଅତ୍ତାନଂ ଅକ୍କୋସନ୍ତସ୍ସ ପହରନ୍ତସ୍ସ କିଞ୍ଚି ନ କରୋତୀ''ତି ମଞ୍ଞନ୍ତି , ତଂ ତେସଂ ଅୟୋନିସୋ ମଞ୍ଞନନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ''ତିକିଚ୍ଛନ''ନ୍ତିପି ପଠନ୍ତି, ତିକିଚ୍ଛନସଭାୱନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏୱଂ ଥେରେନ ୱୁଚ୍ଚମାନଂ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଅକ୍କୋସକବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସଂୱିଗ୍ଗୋ ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ ଚ ହୁତ୍ୱା ଥେରଂ ଖମାପେତ୍ୱା ତସ୍ସେୱ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜି। ଥେରୋ ତସ୍ସ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଦେନ୍ତୋ ''ଇମସ୍ସ ମେତ୍ତାଭାୱନା ଯୁତ୍ତା''ତି ମେତ୍ତାକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଦତ୍ୱା କୋଧପରିୟୁଟ୍ଠାନାଦୀସୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାଦିୱିଧିଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଉପ୍ପଜ୍ଜେ ତେ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଉପ୍ପଜ୍ଜେ ତେ ସଚେତି ସଚେ ତେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅନୁଯୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ କଞ୍ଚି ପୁଗ୍ଗଲଂ ନିସ୍ସାୟ ଚିରପରିଚୟୋ କୋଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ତସ୍ସ ୱୂପସମାୟ –

''ଉଭତୋଦଣ୍ଡକେନ ଚେପି, ଭିକ୍ଖୱେ, କକଚେନ ଚୋରା ଓଚରକା ଅଙ୍ଗମଙ୍ଗାନି ଓକନ୍ତେୟ୍ୟୁଂ, ତତ୍ରାପି ଯୋ ମନୋ ପଦୂସେୟ୍ୟ, ନ ମେ ସୋ ତେନ ସାସନକରୋ''ତି (ମ। ନି। ୧।୨୩୨) –

ସତ୍ଥାରା ୱୁତ୍ତଂ କକଚୂପମଂ ଓୱାଦଂ ଆୱଜ୍ଜେହି। ଉପ୍ପଜ୍ଜେ ଚେ ରସେ ତଣ୍ହାତି ସଚେ ତେ ମଧୁରାଦିଭେଦେ ରସେ ତଣ୍ହା ଅଭିଲାସୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ତସ୍ସ ୱୂପସମାୟ –

''ପୁତ୍ତମଂସଂ ଜାୟମ୍ପତିକା ଯଥା କନ୍ତାରନିତ୍ଥରଣତ୍ଥମେୱ ଖାଦିଂସୁ, ନ ରସତଣ୍ହାୟ ଏୱଂ କୁଲପୁତ୍ତୋପି ପବ୍ବଜିତୋ ପିଣ୍ଡପାତଂ ପଟିସେୱତି…ପେ… ଫାସୁୱିହାରୋ ଚା''ତି (ସଂ। ନି। ୨।୬୩ ଅତ୍ଥତୋ ସମାନଂ) –

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ ପୁତ୍ତମଂସୂପମୋୱାଦଂ ସର ଅନୁସ୍ସର।

ସଚେ ଧାୱତି ତେ ଚିତ୍ତନ୍ତି ଅୟୋନିସୋ ମନସି କରୋତୋ ତୱ ଚିତ୍ତଂ କାମେସୁ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣେସୁ ଛନ୍ଦରାଗୱସେନ, କାମଭୱାଦୀସୁ ଭୱେସୁ ଭୱପତ୍ଥନାୱସେନ ସଚେ ଧାୱତି ସରତି ଜୱତି। ଖିପ୍ପଂ ନିଗ୍ଗଣ୍ହ ସତିୟା, କିଟ୍ଠାଦଂୱିୟ ଦୁପ୍ପସୁନ୍ତି ତଥା ଧାୱିତୁଂ ଅଦେନ୍ତୋ ଯଥା ନାମ ପୁରିସୋ କିଟ୍ଠାଦଂ ସସ୍ସଖାଦକଂ ଦୁପ୍ପସୁଂ ଦୁଟ୍ଠଗୋଣଂ ଯୋତ୍ତେନ ଥମ୍ଭେ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱସେ ୱତ୍ତେତି, ଏୱଂ ସତିୟା ସତିଯୋତ୍ତେନ ସମ୍ମାଧିଥମ୍ଭେ ବନ୍ଧନ୍ତୋ ଖିପ୍ପଂ ସୀଘମେୱ ନିଗ୍ଗଣ୍ହ, ଯଥା କିଲେସୱିଗମେନ ନିବ୍ବିସେୱନଂ ହୋତି, ତଥା ଦମେହୀତି। କେଚି ପନ ''ଥେରୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋୱ ହୁତ୍ୱା ଅକ୍କୋସଂ ଅଧିୱାସେନ୍ତୋ ତେସଂ ମନୁସ୍ସାନଂ ଅରିୟଗୁଣେ ପକାସେନ୍ତୋ ଧମ୍ମଂ କଥେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଦ୍ୱୀହି ଗାଥାହି ଅତ୍ତାନଂ ଓୱଦନ୍ତୋ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋନ୍ତୋ ଇମାୟେୱ ଗାଥା ଅଭାସୀ''ତି ୱଦନ୍ତି।

ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୩। ସିରିମଣ୍ଡତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଛନ୍ନମତିୱସ୍ସତୀତିଆଦିକା ଆୟସ୍ମତୋ ସିରିମଣ୍ଡତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅୟମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ପୁଞ୍ଞାନି ଉପଚିନିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ସଂସୁମାରଗିରେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ସିରିମଣ୍ଡୋତି ଲଦ୍ଧନାମୋ ୱୟପ୍ପତ୍ତୋ ଭେସକଲାୱନେ ଭଗୱତି ୱିହରନ୍ତେ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଲଦ୍ଧୂପସମ୍ପଦୋ ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ଏକସ୍ମିଂ ଉପୋସଥଦିୱସେ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସଟ୍ଠାନେ ନିସିନ୍ନୋ ନିଦାନୁଦ୍ଦେସସ୍ସ ପରିୟୋସାନେ ''ଆୱିକତା ହିସ୍ସ ଫାସୁ ହୋତୀ''ତି (ମହାୱ। ୧୩୪) ପାଠଇଯା ଅତ୍ଥଂ ଉପଧାରେନ୍ତୋ ଆପନ୍ନଂ ଆପତ୍ତିଂ ଅନାୱିକତ୍ୱା ପଟିଚ୍ଛାଦେନ୍ତୋ ଉପରୂପରି ଆପତ୍ତିଯୋ ଆପଜ୍ଜତି, ତେନସ୍ସ ନ ଫାସୁ ହୋତି, ଆୱିକତ୍ୱା ପନ ଯଥାଧମ୍ମଂ ପଟିକରୋନ୍ତସ୍ସ ଫାସୁ ହୋତୀତି ଇମମତ୍ଥଂ ମନସି କତ୍ୱା ''ଅହୋ ସତ୍ଥୁ ସାସନଂ ସୁୱିସୁଦ୍ଧ''ନ୍ତି ଲଦ୍ଧପ୍ପସାଦୋ ତଥା ଉପ୍ପନ୍ନଂ ପୀତିଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପଟିପତ୍ତିଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ପସନ୍ନମାନସୋ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଓୱାଦଂ ଦେନ୍ତୋ –

୪୪୭।

''ଛନ୍ନମତିୱସ୍ସତି, ୱିୱଟଂ ନାତିୱସ୍ସତି;

ତସ୍ମା ଛନ୍ନଂ ୱିୱରେଥ, ଏୱଂ ତଂ ନାତିୱସ୍ସତି।

୪୪୮।

‘‘ମଚ୍ଚୁନାବ୍ଭାହତୋ ଲୋକୋ, ଜରାଯ ପରିୱାରିତୋ;

ତଣ୍ହାସଲ୍ଲେନ ଓତିଣ୍ଣୋ, ଇଚ୍ଛାଧୂପାଯିତୋ ସଦା। (ସଂ॰ ନି॰ ୧.୬୬);

୪୪୯।

‘‘ମଚ୍ଚୁନାବ୍ଭାହତୋ ଲୋକୋ, ପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଜରାଯ ଚ;

ହଞ୍ଞତି ନିଚ୍ଚମତ୍ତାଣୋ, ପତ୍ତଦଣ୍ଡୋୱ ତକ୍କରୋ।

୪୫୦।

‘‘ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଗ୍ଗିଖନ୍ଧାୱ, ମଚ୍ଚୁ ବ୍ୟାଧି ଜରା ତଯୋ;

ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗନ୍ତୁଂ ବଲଂ ନତ୍ଥି, ଜୱୋ ନତ୍ଥି ପଲାଯିତୁଂ।

୪୫୧।

‘‘ଅମୋଘଂ ଦିୱସଂ କଯିରା, ଅପ୍ପେନ ବହୁକେନ ୱା;

ଯଂ ଯଂ ୱିଜହତେ ରତ୍ତିଂ, ତଦୂନଂ ତସ୍ସ ଜୀୱିତଂ।

୪୫୨।

‘‘ଚରତୋ ତିଟ୍ଠତୋ ୱାପି, ଆସୀନସଯନସ୍ସ ୱା;

ଉପେତି ଚରିମା ରତ୍ତି, ନ ତେ କାଲୋ ପମଜ୍ଜିତୁ’’ନ୍ତି। –

ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ଛନ୍ନନ୍ତି ଛାଦିତଂ ଯଥାଭୂତଂ ଅୱିୱଟଂ ଅପ୍ପକାସିତଂ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ। ଅତିୱସ୍ସତୀତି ଆପତ୍ତିୱସ୍ସଞ୍ଚେୱ କିଲେସୱସ୍ସଞ୍ଚ ଅତିୱିଯ ୱସ୍ସତି। ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ହି ଛାଦେନ୍ତୋ ଅଲଜ୍ଜିଭାୱାଦିନା ତାଦିସୋୱ, ଛାଦନେନ ତତୋ ଅଞ୍ଞଥାୱ ପୁନପି ତଥାରୂପଂ ତତୋ ୱା ପାପିଟ୍ଠତରଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ୟାତି ଛାଦନଂ ୱସ୍ସନସ୍ସ କାରଣଂ ୱୁତ୍ତଂ। ୱିୱଟନ୍ତି ପକାସିତଂ ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ। ନାତିୱସ୍ସତୀତି ଏତ୍ଥ ଅତୀତି ଉପସଗ୍ଗମତ୍ତଂ, ନ ୱସ୍ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅୱସ୍ସନଞ୍ଚେତ୍ଥ ୱୁତ୍ତୱିପରିଯାଯେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ ଚିତ୍ତସନ୍ତାନସ୍ସ ୱିସୋଧିତତ୍ତା। ତସ୍ମାତି ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ କାରଣଭାୱେନ ପଚ୍ଚାମସତି, ଛନ୍ନସ୍ସ ଦୁଚ୍ଚରିତସ୍ସ ଆପତ୍ତିୱସ୍ସାଦୀନଂ ଅତିୱସ୍ସନତୋ ୱିୱଟସ୍ସ ଚ ଅୱସ୍ସନତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଛନ୍ନଂ ୱିୱରେଥାତି ପୁଥୁଜ୍ଜନଭାୱେନ ଛାଦନାଧିପ୍ପାଯେ ଉପ୍ପନ୍ନେପି ତଂ ଅନନୁୱତ୍ତିତ୍ୱା ୱିୱରେଥ ଆୱିକରେଯ୍ୟ, ଯଥାଧମ୍ମଂ ପଟିକରେଯ୍ୟ। ଏୱନ୍ତି ୱିୱରଣେନ ଯଥାଧମ୍ମଂ ପଟିପଜ୍ଜିଯା। ତନ୍ତି ତଂ ଛନ୍ନଂ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ। ନାତିୱସ୍ସତି ଆପତ୍ତିୱସ୍ସଂ କିଲେସୱସ୍ସଞ୍ଚ ନ ୱସ୍ସତି, ସୁଦ୍ଧନ୍ତେ ପୁଗ୍ଗଲଂ ପତିଟ୍ଠପେତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଇଦାନି ‘‘ଏକଂସେନ ସୀଘଂଯେୱ ଚ ଅତ୍ତା ସୋଧେତବ୍ବୋ, ଅପ୍ପମାଦୋ କାତବ୍ବୋ’’ତି ତସ୍ସ କାରଣଂ ସଂୱେଗୱତ୍ଥୁଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ମଚ୍ଚୁନାବ୍ଭାହତୋ ଲୋକୋ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ମଚ୍ଚୁନାବ୍ଭାହତୋ ଲୋକୋତି ଅଯଂ ସବ୍ବୋପି ସତ୍ତଲୋକୋ ଚୋରୋ ୱିଯ ଚୋରଘାତକେନ, ସବ୍ବୱଚ୍ଚନିପାତିନା ମଚ୍ଚୁନା ମରଣେନ ଅଭିହତୋ, ନ ତସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ମୁଚ୍ଚତି। ଜରାଯ ପରିୱାରିତୋତି ଅଯଂ ଲୋକୋ ଉପ୍ପାଦତୋ ଉଦ୍ଧଂ ମରଣୂପନଯନରସାଯ ଜରାଯ

ପରିୱାରିତୋ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥଟୋ, ଜରାସଙ୍ଘାତପରିମୁଟ୍ଠୋତି ଅତ୍ଥୋ। ତଣ୍ଢୁସଣ୍ଠେନ ଓତିଣ୍ଣୋତି ସରୀରସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ନିମୁଗ୍ଗେନ ୱିସପୀତଖୁରପ୍ପେନ ୱିଯ ଉପାଦାନଲକ୍ଖଣେନ ତଣ୍ହାସଙ୍ଖାତେନ ସଲ୍ଲେନ ଓତିଣ୍ଣୋ ହଦଯବ୍ଭନ୍ତରେ ଓଗାଳ୍ହୋ। ତଣ୍ହା ହି ପୀଳଆଜନନତୋ ଅନ୍ତୋ ତୁଦନତୋ ଦୁରୁଦ୍ଧାରତୋ ଚ ''ସଲ୍ଲୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇଚ୍ଛାଧୂପାଯିତୋତି ଆରମ୍ମଣାଭିପତ୍ଥନଲକ୍ଖଣାଯ ଇଚ୍ଛାଯ ସନ୍ତାପିତୋ। ତଂ ୱିସଯଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତୋ ହି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଯଦିଚ୍ଛିତଂ ୱିସଯଂ ଲଭନ୍ତୋ ୱା ଅଲଭନ୍ତୋ ୱା ତାଯ ଏୱ ଅନୁଦହନଲକ୍ଖଣାଯ ଇଚ୍ଛାଯ ସନ୍ତତ୍ତୋ ପରିଳାହପ୍ପତ୍ତୋ ହୋତି। ସଦାତି ସବ୍ବକାଲଂ, ଇଦଞ୍ଚ ପଦଂ ସବ୍ବପଦେସୁ ଯୋଜେତବ୍ବଂ।

ପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଜରାଯ ଚାତି ନ କେୱଲଂ ମଚ୍ଚୁନା ଅବ୍ଭାହତୋଯେୱ, ଅଥ ଖୋ ଜରାଯ ଚ ପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ। ଜରାଯ ସମନ୍ତତୋ ରୁଦ୍ଧୋ ଜରାପାକାରପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ, ନ ତଂ ସମତିକ୍କମତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ହଞ୍ଞତି ନିଚ୍ଚମତ୍ତାଣୋତି ଅତାଣୋ ଅସରଣୋ ହୁତ୍ୱା ନିଚ୍ଚକାଲଂ ଜରାମରଣେହି ହଞ୍ଞତି ୱିବାଧୀଯତି। ଯଥା କିଂ? ପତ୍ତଦଣ୍ଡୋୱ ତକ୍କରୋ ଯଥା ତକ୍କରୋ ଚୋରୋ କତାପରାଧୋ ୱଜ୍ଝପ୍ପତ୍ତୋ ଅତାଣୋ ରାଜାଣାଯ ହଞ୍ଞତି, ଏୱମଯଂ ଲୋକୋ ଜରାମରଣେହୀତି ଦସ୍ସେତି।

ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଗ୍ଗିଖନ୍ଧାୱାତି ମହାୱନେ ଡଯ୍ହମାନେ ତଂ ଅଭିଭୱନ୍ତା ମହନ୍ତା ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧା ୱିଯ ମଚ୍ଚୁ ବ୍ୟାଧି ଜରାତି ଇମେ ତଯୋ ଅନୁଦହନଟ୍ଠେନ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧା ଇମଂ ସତ୍ତଲୋକଂ ଅଭିଭୱନ୍ତା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି , ତେସଂ ପନ ପଟିବଲୋ ହୁତ୍ୱା ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗନ୍ତୁଂ ଅଭିଭୱିତୁଂ ବଲଂ ଉସ୍ସାହୋ ନତ୍ଥି, ଇମସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ, ଜୱୋ ନତ୍ଥି ପଲାଯିତୁଂ ଜୱନ୍ତେସୁ, ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରନ୍ତେସୁ। ଯତ୍ଥ ତେ ନାଭିଭୱନ୍ତି, ପିଟ୍ଠିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତତୋ ପଲାଯିତୁମ୍ପି ଇମସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ଜଙ୍ଘାଜୱୋ ନତ୍ଥି, ଏୱଂ ଅତ୍ତନା ଅସମତ୍ଥୋ ମାଯାଦୀହି ଉପାଯେହି ଅପ୍ପଟିକାରେ ତିୱିଧେ ବଲୱତି ପଚ୍ଚାମିତ୍ତେ ନିଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତେ କିଂ କାତବ୍ବନ୍ତି ଚେ? ଅମୋଘଂଦିୱସଂ କଯିରା, ଅପ୍ପେନ ବହୁକେନ ୱାତି ଅପ୍ପେନ ଅନ୍ତମସୋ ଗଦ୍ଦୂହନମତ୍ତମ୍ପି କାଲଂ ପୱତ୍ତିତେନ ବହୁକେନ ୱା ସକଲଂ ଅହୋରତ୍ତଂ ପୱତ୍ତିତେନ ୱିପସ୍ସନାମନସିକାରେନ ଅମୋଘଂ ଅୱଞ୍ଝଂ ଦିୱସଂ କରେଯ୍ୟ, ଯସ୍ମା ଯଂ ଯଂ ୱିଜହତେ ରତ୍ତିଂ, ତଦୂନଂ ତସ୍ସ ଜୀୱିତଂ ଅଯଂ ସତ୍ତୋ ଯଂ ଯଂ ରତ୍ତିଂ ୱିଜହତି ନାସେତି ଖେପେତି, ତଦୂନଂ ତେନ ଊନଂ ତସ୍ସ ସତ୍ତସ୍ସ ଜୀୱିତଂ ହୋତି। ଏତେନ ରତ୍ତିକ୍ଖଯୋ ନାମ ଜୀୱିତକ୍ଖଯୋ ତସ୍ସ ଅନିୱତ୍ତନତୋତି ଦସ୍ସେତି। ତେନାହ –

''ଯମେକରତ୍ତିଂ ପଠମଂ, ଗବ୍ଭେ ୱସତି ମାଣୱୋ;

ଅବ୍ଭୁଟ୍ଠିତୋୱ ସୋ ଯାତି, ସ ଗଚ୍ଛଂ ନ ନିୱତ୍ତତୀ''ତି। (ଜା। ୧।୧୫।୩୬୩);

ନ କେୱଲଂ ରତ୍ତିୱସେନେୱ, ଅଥ ଖୋ ଇରିଯାପଥୱସେନାପି ଜୀୱିତକ୍ଖଯୋ ଉପଧାରେତବ୍ବୋତି ଆହ ''ଚରତୋ''ତିଆଦି। ଚରତୋତି ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ। ତିଟ୍ଠତୋତି ଠିତଂ କପ୍ପେନ୍ତସ୍ସ। ଆସୀନସଯନସ୍ସ ୱାତି ଆସୀନସ୍ସ ସଯନସ୍ସ ୱା, ନିସିନ୍ନସ୍ସ ନିପଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ''ଆସୀଦନ''ନ୍ତିପି ପଠନ୍ତି, ତତ୍ଥ ସାମିଅତ୍ଥେ ଉପଯୋଗୱଚନଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଉପେତି ଚରିମା ରତ୍ତୀତି ଚରିମକଚିତ୍ତସହିତା ରତ୍ତି ଉପଗଚ୍ଛତି, ରତ୍ତିଗ୍ଗହଣଞ୍ଚେତ୍ଥ ଦେସନାସୀସମତ୍ତଂ। ଗମନାଦୀସୁ ଯେନ କେନଚି ଇରିଯାପଥେନ ସମଙ୍ଗୀଭୂତସ୍ସ ଚରିମକାଲୋଯେୱ, ତେନେୱସ୍ସ ଇରିଯାପଥକ୍ଖଣା ଜୀୱିତଂ ଖେପେତ୍ୱା ଏୱ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତସ୍ମା ନ ତେ କାଲୋ ପମଜ୍ଜିତୁଂ ନାଯଂ ତୁଯ୍ହଂ ପମାଦଂ ଆପଜ୍ଜିତୁଂ କାଲୋ ''ଇମସ୍ମିଂ ନାମ କାଲେ ମରଣଂ ନ ହୋତୀ''ତି ଅୱିଦିତତ୍ତା। ୱୁତ୍ତଂ ହି –

''ଅନିମିତ୍ତମନଞ୍ଞାତଂ, ମଚ୍ଚାନଂ ଇଧ ଜୀୱିତଂ;

କସିରଞ୍ଚ ପରିତ୍ତଞ୍ଚ, ତଞ୍ଚ ଦୁକ୍ଖେନ ସଂଯୁତ''ନ୍ତି। (ସୁ। ନି। ୫୭୯);

ତସ୍ମା ଏୱଂ ଅତ୍ତାନଂ ଓୱଦିତ୍ୱା ଅପ୍ପମତ୍ତେନ ତୀସୁ ସିକ୍ଖାସୁ ଅନୁଯୋଗୋ କାତବ୍ବୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ସିରିମଣ୍ଡତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୪। ସବ୍ବକାମିତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଦ୍ୱିପାଦକୋତିଆଦିକା ଆଯସ୍ମତୋ ସବ୍ବକାମିତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅଯଂ କିର ପଦୁମୁତ୍ତରସ୍ସ ଭଗୱତୋ ସାସନେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅବ୍ବୁଦଂ ସୋଧେତ୍ୱା ପଟିପାକତିକଂ ଠପେନ୍ତଂ ଏକଂ ଥେରଂ ଦିସ୍ୱା, ''ଅହମ୍ପି ଅନାଗତେ ଏକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ଅବ୍ବୁଦଂ ସୋଧେତ୍ୱା ପଟିପାକତିକଂ ଠପେତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ଭୱେଯ୍ୟ''ନ୍ତି ପତ୍ଥନଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ତଦନୁରୂପାନି ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ଅପରିନିବ୍ବୁତେ ଏୱ ଭଗୱତି ୱେସାଲିଯଂ ଖତ୍ତିଯକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ସବ୍ବକାମୋତି ଲଦ୍ଧନାମୋ ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ଞାତକେହି ଦାରପରିଗ୍ଗହଂ କାରିତୋ ନିସ୍ସରଣଜ୍ଝାସଯତାଯ ଘରାୱାସଂ

ଜିଗୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ଧମ୍ମଭଣ୍ଡାଗାରିକସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପଦ୍ଧଜିତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ଉପଜ୍ଝାୟେନ ସଦ୍ଧିଂ ୱେସାଲିଂ ଉପଗତୋ ଞାତିଘରଂ ଅଗମାସି। ତତ୍ଥ ନଂ ପୁରାଣଦୁତିୟିକା ପତିୱିୟୋଗଦୁକ୍ଖିତା କିସା ଦୁଦ୍ଧଣ୍ଣା ଅନଲଙ୍କତା କିଲିଟ୍ଠୱତ୍ଥନିୱସନା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ରୋଦମାନା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ତଂ ଦିସ୍ୱା ଥେରସ୍ସ କରୁଣାପୁରସ୍ସରଂ ମେତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠାପୟତୋ ଅନୁଭୂତାରମ୍ମଣେ ଅୟୋନିସୋମନସିକାରୱସେନ ସହସା କିଲେସୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି।

ସୋ ତେନ କସାହି ତାଳିତୋ ଆଜାନୀୟୋ ୱିୟ ସଞ୍ଜାତସଂୱେଗୋ ତାୱଦେୱ ସୁସାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ଅସୁଭନିମିତ୍ତଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା, ତତ୍ଥ ପଟିଲଦ୍ଧଜ୍ଝାନଂ ପାଦକଂ କତ୍ୱା, ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା, ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଅଥସ୍ସ ସସୁରୋ ଅଲଙ୍କତପଟିୟତ୍ତଂ ଧୀତରଂ ଆଦାୟ ମହତା ପରିୱାରେନ ନଂ ଉପ୍ପଦ୍ଧାଜେତୁକାମୋ ୱିହାରଂ ଅଗମାସି। ଥେରୋ ତସ୍ସା ଅଧିପ୍ପାୟଂ ଞତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ କାମେସୁ ୱିରତ୍ତଭାୱଂ ସଦ୍ଧତ୍ଥ ଚ ଅନୁପଲିତ୍ତତଂ ପକାସେନ୍ତୋ –

୪୫୩।

‘‘ଦ୍ୱିପାଦକୋୟଂ ଅସୁଚି, ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧୋ ପରିହୀରତି;

ନାନାକୁଣପପରିପୂରୋ, ୱିସ୍ସୱନ୍ତୋ ତତୋ ତତୋ।

୪୫୪।

‘‘ମିଗଂ ନିଲୀନଂ କୂଟେନ, ବଳିସେନେୱ ଅମ୍ବୁଜଂ;

ୱାନରଂ ୱିୟ ଲେପେନ, ବାଧୟନ୍ତି ପୁଥୁଜ୍ଜନଂ।

୪୫୫।

‘‘ରୂପା ସଦ୍ଦା ରସା ଗନ୍ଧା, ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା ଚ ମନୋରମା;

ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣା ଏତେ, ଇତ୍ଥିରୂପସ୍ମି ଦିସ୍ସରେ।

୪୫୬।

‘‘ଯେ ଏତା ଉପସେୱନ୍ତି, ରତ୍ତଚିତ୍ତା ପୁଥୁଜ୍ଜନା;

ୱଡ୍ଢେନ୍ତି କଟସିଂ ଘୋରଂ, ଆଚିନନ୍ତି ପୁନବ୍ଭୱଂ।

୪୫୭।

‘‘ଯୋ ଚେତା ପରିୱଜ୍ଜେତି, ସପ୍ପସ୍ସେୱ ପଦା ସିରୋ;

ସୋମଂ ୱିସତ୍ତିକଂ ଲୋକେ, ସତୋ ସମତିୱତ୍ତତି।

୪୫୮।

‘‘କାମେସ୍ୱାଦୀନୱଂ ଦିସ୍ୱା, ନେକ୍ଖମ୍ମଂ ଦଟ୍ଠୁ ଖେମତୋ;

ନିସ୍ସଟୋ ସଦ୍ଧକାମେହି, ପତ୍ତୋ ମେ ଆସୱକ୍ଖୟୋ’’ତି। –

ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ଦ୍ୱିପାଦକୋତି ଯଦିପି ଅପାଦକାଦଯୋପି କାଯା ଅସୁଚୀଯେଓ, ଅଧିକାରଓସେନ ପନ ଉକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦେନ ୱା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଯସ୍ମା ୱା ଅଞ୍ଞେ ଅସୁଚିଭୂତାପି କାଯା ଲୋଣମ୍ବିଲାଦୀହି ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ମନୁସ୍ସାନଂ ଭୋଜନେପି ଉପନୀଯନ୍ତି, ନ ପନ ମନୁସ୍ସକାଯୋ, ତସ୍ମା ଅସୁଚିତରସଭାୱମସ୍ସ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଦ୍ୱିପାଦକୋ''ତି ଆହ। ଅଯନ୍ତି ତଦା ଉପଟ୍ଠିତଂ ଇତ୍ଥିରୂପଂ ସନ୍ଧାଯାହ। ଅସୁଚୀତି ଅସୁଚି ଏୱ, ନ ଏତ୍ଥ କିଞ୍ଚିପି ସୁଚୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧୋ ପରିହୀରତୀତି ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧୋ ସମାନୋ ପୁପ୍ଫଗନ୍ଧାଦୀହି ସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ପରିହରୀଯତି। ନାନାକୁଣପପରିପୂରୋତି କେସାଦିଅନେକପ୍ପକାରକୁଣପଭରିତୋ। ୱିସ୍ସୱନ୍ତୋ ତତୋ ତତୋତି ପୁପ୍ଫଗନ୍ଧାଦୀହିସ୍ସ ଜେଗୁଚ୍ଛଭାୱଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତୁଂ ୱାଯମନ୍ତାନମ୍ପି ତଂ ୱାଯାମଂ ନିପ୍ଫଲଂ କତ୍ୱା ନୱହି ଦ୍ୱାରେହି ଖେଳଅସିଙ୍ଘାଣିକାଦୀନି ଲୋମକୂପେହି ଚ ସେଦଜଲ୍ଲିକଂ 'ୱିସ୍ସୱନ୍ତୋଯେୱ ପରିହୀରତୀ'ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ।

ଏୱଂ ଜେଗୁଚ୍ଛୋପି ସମାନୋ ଚାଯଂ କାଯୋ କୂଟାଦୀହି ୱିଯ ମିଗାଦିକେ ଅତ୍ତନୋ ରୂପାଦୀହି ଅନ୍ଧପୁଥୁଜ୍ଜନେ ୱଞ୍ଚେତିଯେୱାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ମିଗ''ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ମିଗଂ ନିଲୀନଂ କୂଟେନାତି ପାସୱାକରାଦିନା କୂଟେନ ନିଲୀନଂ, ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ କତ୍ୱା ମିଗଂ ୱିଯ ନେସାଦୋ। ୱକ୍କମାନୋ ହି ଇୱ-ସଦ୍ଦୋ ଇଧାପି ଆନେତ୍ୱା ଯୋଜେତବ୍ବୋ। ବଳିସେନେୱ ଅମ୍ବୁଜନ୍ତି ଅମ୍ବୁଜଂ ମଚ୍ଛଂ ଆମିସବଦ୍ଧେନ ବଳିସେନ ୱିଯ ବାଳିସିକୋ। ୱାନରଂ ୱିଯ ଲେପେନାତି ରୁକ୍ଖସିଲାଦୀସୁ ପକ୍ଖିତ୍ତେନ ମକ୍କଟଲେପେନ ମକ୍କଟଂ ୱିଯ ମିଗଲୁଦ୍ଦୋ ଅନ୍ଧପୁଥୁଜ୍ଜନଂ ୱଞ୍ଚେନ୍ତୋ ବାଧେନ୍ତୀତି।

କେ ପନ ବାଧେନ୍ତୀତି ଆହ। ''ରୂପା ସଦ୍ଦା''ତିଆଦି। ରୂପାଦଯୋ ହି ପଞ୍ଚ କାମକୋଟ୍ଠାସା ୱିସେସତୋ ୱିସଭାଗୱତ୍ଥୁସନ୍ନିସ୍ସଯା ୱିପଲ୍ଲାସୂପନିସ୍ସଯେନ ଅଯୋନିସୋମନସିକାରେନ ପରିକ୍ଖିତ୍ତାନଂ ଅନ୍ଧପୁଥୁଜ୍ଜନାନଂ ମନୋ ରମେନ୍ତୋ କିଲେସୱତ୍ଥୁତାଯ ଅନତ୍ଥାୱହଭାୱତୋ ତେ ବାଧେନ୍ତି ନାମ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ରୂପା ସଦ୍ଦା...ପେ... ଇତ୍ଥିରୂପସ୍ମି ଦିସ୍ସରେ''ତି।

ଇତ୍ଥିଗ୍ଗହଣଞ୍ଚେତ୍ଥ ଅଧିକାରୱସେନ କତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତେନେୱାହ ''ଯେ ଏତା ଉପସେୱନ୍ତୀ''ତିଆଦି। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯେ ପୁଥୁଜ୍ଜନା ଏତା ଇତ୍ଥିଯୋ ରତ୍ତଚିତ୍ତା ରାଗାଭିଭୂତଚିତ୍ତା ଉପଭୋଗୱତ୍ଥୁସଞ୍ଞାଯ ଉପସେୱନ୍ତି। ୱଡ୍ଢେନ୍ତି କଟସିଂ ଘୋରନ୍ତି ତେ ଜାତିଆଦୀହି ନିରଯାଦୀହି ଚ ଘୋରଂ, ଭଯାନକଂ, ଅନ୍ଧବାଲେହି ଅଭିରମିତବ୍ବତୋ କଟସିସଙ୍ଖାତଂ ସଂସାରଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଉପ୍ପତ୍ତିମରଣାଦିନା ୱଡ୍ଢେନ୍ତି। ତେନାହ ''ଆଚିନନ୍ତି ପୁନବ୍ଭୱ''ନ୍ତି।

ଯୋ ଚେତାତି ଯୋ ପନ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଏତା ଇତ୍ଥିଯୋ ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦରାଗସ୍ସ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନେନ ୱା ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦନେନ ୱା ଅତ୍ତନୋ ପାଦେନ ସପ୍ପସ୍ସ ସିରଂ ୱିଯ ପରିୱଜ୍ଜେତି, ସୋ ସବ୍ବଂ ଲୋକଂ ୱିସଜିତ୍ୱା ଠିତତ୍ତା ଲୋକେ ୱିସତ୍ତିକାସଙ୍ଖାତଂ ତଣ୍ହଂ ସତୋ ହୁତ୍ୱା ସମତିୱତ୍ତତି।

କାମେସ୍ୱାଦୀନୱଂ ଦିସ୍ୱାତି ''ଅଟ୍ଠିକଙ୍କଲୂପମା କାମା ବହୁଦୁକ୍ଖା ବହୁପାଯାସା''ତିଆଦିନା (ପାଚି। ୪୧୭; ଚୂଳୱ। ୬୫; ମ। ନି। ୧।୨୩୪) ୱତ୍ଥୁକାମେସୁ କିଲେସକାମେସୁ ଅନେକାକାରୱୋକାରଂ ଆଦୀନୱଂ, ଦୋସଂ, ଦିସ୍ୱା। ନେକ୍ଖମ୍ମଂ ଦଟ୍ଠୁ ଖେମତୋତି କାମେହି ଭୱେହି ଚ ନିକ୍ଖନ୍ତଭାୱତୋ ନେକ୍ଖମ୍ମଂ, ପବ୍ବଜ୍ଜଂ , ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ, ଖେମତୋ, ଅନୁପଦ୍ଦୱତୋ, ଦଟ୍ଠୁ, ଦିସ୍ୱା। ସବ୍ବକାମେହିପି ତେଭୂମକଧମ୍ମେହି ନିସ୍ସଟୋ ୱିସଂଯୁତ୍ତୋ। ସବ୍ବେପି ତେଭୂମକା ଧମ୍ମା କାମନୀଯଟ୍ଠେନ କାମା, ତେହି ଚ ଥେରୋ ୱିସଂଯୁତ୍ତୋ। ତେନାହ ''ପତ୍ତୋ ମେ ଆସୱକ୍ଖଯୋ''ତି।

ଏୱଂ ଥେରୋ ଆଦିତୋ ପଞ୍ଚହି ଗାଥାହି ଧମ୍ମଂ କଥେତ୍ୱା ଛଟ୍ଠଗାଥାଯ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକାସି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ସସୁରୋ ''ଅଯଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅନୁପଲିତ୍ତୋ, ନ ସକ୍କା ଇମଂ କାମେସୁ ପତାରେତୁ''ନ୍ତି ଯଥାଗତମଗ୍ଗେନେୱ ଗତୋ। ଥେରୋପି ୱସ୍ସସତପରିନିବ୍ବୁତେ ଭଗୱତି ଉପସମ୍ପଦାଯ ୱୀସୱସ୍ସସତିକୋ ପଥବ୍ୟା ଥେରୋ ହୁତ୍ୱା, ୱେସାଲିକେହି ୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତେହି ଉପ୍ପାଦିତଂ ସାସନସ୍ସ ଅବ୍ବୁଦଂ ସୋଧେତ୍ୱା, ଦୁତିଯଂ ଧମ୍ମସଙ୍ଗୀତିଂ ସଙ୍ଗାଯିତ୍ୱା ''ଅନାଗତେ ଧମ୍ମାସୋକକାଲେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକଂ ଅବ୍ବୁଦଂ ସୋଧେହୀ''ତି ତିସ୍ସମହାବ୍ରହ୍ମାନଂ ଆଣାପେତ୍ୱା ଅନୁପାଦିସେସାଯ ନିବ୍ବାନଧାତୁଯା ପରିନିବ୍ବାଯି।

ସବ୍ବକାମିତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଛକ୍କନିପାତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୭। ସତ୍ତକନିପାତୋ

୧। ସୁନ୍ଦରସମୁଦ୍ଦତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ସତ୍ତକନିପାତେ ଅଲଙ୍କତାତିଆଦିକା ଆୟସ୍ମତୋ ସୁନ୍ଦରସମୁଦ୍ଦତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅୟମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ପୁଞ୍ଞାନି ଉପଚିନିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ରାଜଗହେ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ମହାୱିଭୱସ୍ସ ସେଟ୍ଠିନୋ ପୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ସମୁଦ୍ଦୋତିସ୍ସ ନାମଂ ଅହୋସି। ରୂପସମ୍ପତ୍ତିୟା ପନ ସୁନ୍ଦରସମୁଦ୍ଦୋତି ପଞ୍ଞାୟିତ୍ଥ। ସୋ ପଠମୱୟେ ଠିତୋ ଭଗୱତୋ ରାଜଗହପ୍ପୱେସେ ବୁଦ୍ଧାନୁଭାୱଂ ଦିସ୍ୱା, ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ନିସ୍ସରଣଜ୍ଝାସୟତାୟ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା, ଲଦ୍ଧୂପସମ୍ପଦୋ ସମାଦିନ୍ନଧୁତଧମ୍ମୋ ରାଜଗହତୋ ସାୱତ୍ଥିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ୱିପସ୍ସନାଚାରଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା, କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅନୁୟୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ୱିହରତି। ତସ୍ସ ମାତା ରାଜଗହେ ଉସ୍ସୱଦିୱସେ ଅଞ୍ଞେ ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତେ ସପଜାପତିକେ ଅଲଙ୍କତପଟିୟତ୍ତେ ଉସ୍ସୱକୀଳଂ କୀଳନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା, ପୁତ୍ତଂ ଅନୁସ୍ସରିତ୍ୱା ରୋଦତି। ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଞ୍ଞତରା ଗଣିକା ରୋଦନକାରଣଂ ପୁଚ୍ଛି। ସା ତସ୍ସା ତଂ କାରଣଂ କଥେସି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଗଣିକା ''ଅହଂ ତଂ ଆନେସ୍ସାମି, ପସ୍ସ ତାୱ ମମ ଇଦ୍ଧିଭାୱ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ''ୟଦି ଏୱଂ ତଂୟେୱ ତସ୍ସ ପଜାପତିଂ କତ୍ୱା ଇମସ୍ସ କୁଲସ୍ସ ସାମିନିଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ତାୟ ବହୁଂ ଧନଂ ଦତ୍ୱା , ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତା ମହତା ପରିୱାରେନ ସାୱତ୍ଥିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ଥେରସ୍ସ ପିଣ୍ଡାୟ ୱିଚରଣଟ୍ଠାନେ ଏକସ୍ମିଂ ଗେହେ ୱସମାନା ଦିୱସେ ଦିୱସେ ଅଞ୍ଞେହି ଥେରସ୍ସ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଦାପେସି। ଅଲଙ୍କତପଟିୟତ୍ତା ଚ ହୁତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣପାଦୁକା ଆରୁୟ୍ହ ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେସି। ଅଥେକଦିୱସଂ ଗେହଦ୍ୱାରେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଥେରଂ ଦିସ୍ୱା, ସୁୱଣ୍ଣପାଦୁକା ଓମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା, ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗୟ୍ହ ପୁରତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ ନାନପ୍ପକାରଂ ଥେରଂ କାମନିମନ୍ତନାୟ ନିମନ୍ତେସି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଥେରୋ ''ପୁଥୁଜ୍ଜନଚିତ୍ତଂ ନାମ ଚଞ୍ଚଲଂ, ୟଂନୂନ ମୟା ଇଦାନେୱ ଉସ୍ସାହୋ କରଣୀୟୋ''ତି ତତ୍ଥେୱ ଠିତୋ ଭାୱନଂ ଉସ୍ସୁକ୍କାପେତ୍ୱା ଛଳଭିଞ୍ଞୋ ଅହୋସି। ତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ –

୪୫୯।

''ଅଲଙ୍କତା ସୁୱସନା, ମାଲଧାରୀ ୱିଭୂସିତା;

ଅଲତ୍ତକକତାପାଦା, ପାଦୁକାରୁୟ୍ହ ୱେସିକା।

୪୬୦।

''ପାଦୁକା ଓରୁହିତ୍ୱାନ, ପୁରତୋ ପଞ୍ଜଲୀକତା;

ସା ମଂ ସଣ୍ହେନ ମୁଦୁନା, ମ୍ହିତପୁବ୍ବଂ ଅଭାସଥ।

୪୬୧।

'''ୟୁୱାସି ତ୍ୱଂ ପବ୍ବଜିତୋ, ତିଟ୍ଠାହି ମମ ସାସନେ;

ଭୁଞ୍ଜ ମାନୁସକେ କାମେ, ଅହଂ ୱିତ୍ତଂ ଦଦାମି ତେ;

ସଚ୍ଚଂ ତେ ପଟିଜାନାମି, ଅଗ୍ଗିଂ ୱା ତେ ହରାମହଂ।

୪୬୨।

'''ୟଦା ଜିଣ୍ଣା ଭୱିସ୍ସାମ, ଉଭୋ ଦଣ୍ଡପରାୟନା;

ଉଭୋପି ପବ୍ବଜିସ୍ସାମ, ଉଭୟତ୍ଥ କଟଗ୍ଗହୋ'''।

୪୬୩.

‘‘ତଞ୍ଚ ଦିସ୍ୱାନ ଯାଚନ୍ତିଂ, ୱେସିକଂ ପଞ୍ଜଲୀକତଂ;

ଅଲଙ୍କତଂ ସୁୱସନଂ, ମଚ୍ଚୁପାସଂୱ ଓଡ୍ଡିତଂ.

୪୬୪.

‘‘ତତୋ ମେ ମନସୀକାରୋ, ଯୋନିସୋ ଉଦପଜ୍ଜଥ;

ଆଦୀନୱୋ ପାତୁରହୁ, ନିବ୍ବିଦା ସମତିଟ୍ଠଥ.

୪୬୫.

‘‘ତତୋ ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚି ମେ, ପସ୍ସ ଧମ୍ମସୁଧମ୍ମତଂ;

ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା ଅନୁପ୍ପତ୍ତା, କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି.

ତତ୍ଥ ମାଲଧାରୀତି ମାଲାଧାରିନୀ ପିଳନ୍ଧପୁପ୍ଫଦାମା. ୱିଭୂସିତାତି ଊନଟ୍ଠାନସ୍ସ ପୂରଣୱସେନ ପୁପ୍ଫେହି ଚେୱ ଗନ୍ଧୱିଲେପନାଦୀହି ଚ ୱିଭୂସିତଗତ୍ତା. ‘‘ଅଲଙ୍କତା’’ତି ଇମିନା ହତ୍ଥୂପଗଗୀୱୂପଗାଦୀହି ଆଭରଣେହି ଅଲଙ୍କରଣଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ. ଅଲତ୍ତକକତାପାଦାତି ପରିଣତଜଯସୁମନପୁପ୍ଫୱଣ୍ଣେନ ଲାଖାରସେନ ରଞ୍ଜିତଚରଣଯୁଗଳା. ସମାସପଦଞ୍ହେତଂ, ‘‘ଅଲତ୍ତକକତପାଦା’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ଗାଥାସୁଖତ୍ଥଂ ଦୀଘଂ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ. ଅସମାସଭାୱେ ପନ ‘‘ତସ୍ସା’’ତି ୱଚନସେସୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ. ପାଦୁକାରୁୟ୍ହ ୱେସିକାତି ଏକା ରୂପୂପଜୀୱିକା ଇତ୍ଥୀ ଯଥାୱୁତ୍ତୱେସା ସୁୱଣ୍ଣପାଦୁକା ପଟିମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ‘‘ଠିତା’’ତି ୱଚନସେସୋ.

ପାଦୁକା ଓରୁହିତ୍ୱାନାତି ପାଦୁକାହି ଓତରିତ୍ୱା, ସୁୱଣ୍ଣପାଦୁକାୟୋ ଓମୁଞ୍ଚିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ. ପଞ୍ଜଲୀକତାତି ପଗ୍ଗହିତଅଞ୍ଜଲିକା ସା ୱେସୀ ମଂ. ସାମଂ ୱା ୱଚନପରମ୍ପରଂ ୱିନା ସଯମେୱ ଅଭାସଥ. ସଣ୍ହେନାତି ମଟ୍ଠେନ. ମୁଦୁନାତି ମଧୁରେନ. ‘‘ୱଚନେନା’’ତି ଅୱୁତ୍ତମ୍ପି ୱୁତ୍ତମେୱ ହୋତି, ଅଭାସଥାତି, ୱୁତ୍ତତ୍ତା.

ଯୁୱାସିତ୍ୱଂ ପବ୍ବଜିତୋତି ତ୍ୱଂ ପବ୍ବଜନ୍ତୋ ଯୁୱା, ଦହରୋଯେୱ ହୁତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତୋସି, ନନୁ ପବ୍ବଜନ୍ତେନ ସତ୍ତମେ ଦସକେ ସମ୍ପତ୍ତେୱ ପବ୍ବଜିତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେତି. ତିଟ୍ଠାହି ମମ ସାସନେତି ମମ ୱଚନେ ତିଟ୍ଠ.

କିଂ ପନ ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ଭୁଞ୍ଜ ମାନୁସକେ କାମେ’’ତି କାମେ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁକାମସ୍ସ ରୂପସମ୍ପତ୍ତି, ୱଯସମ୍ପତ୍ତି, ପରିୱାରସମ୍ପତ୍ତି, ଭୋଗସମ୍ପତ୍ତି ଚ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବା. ତତ୍ଥ ‘‘କୁତୋ ମେ ଭୋଗସମ୍ପତ୍ତୀ’’ତି ୱଦେୟ୍ୟାତି, ଆହ ‘‘ଅହଂ ୱିତ୍ତଂ ଦଦାମି ତେ’’ତି. ‘‘ତଯିଦଂ ୱଚନଂ କଥଂ ସଦ୍ଦହାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ମଞ୍ଞେୟ୍ୟାତି ତଂ ସଦ୍ଦହାପେନ୍ତୀ ଆହ ‘‘ସଚ୍ଚଂ ତେ ପଟିଜାନାମି, ଅଗ୍ଗିଂ ୱା ତେ ହରାମହ’’ନ୍ତି. ‘‘ଭୁଞ୍ଜ ମାନୁସକେ କାମେ, ଅହଂ ୱିତ୍ତଂ ଦଦାମି ତେ’’ତି ଯଦିଦଂ ମଯା ପଟିଞ୍ଞାତଂ, ତଂ ଏକଂସେନ ସଚ୍ଚମେୱ ପଟିଜାନାମି, ସଚେ ମେ ନ ପତ୍ତିଯାଯସି, ଅଗ୍ଗିଂ ୱା ତେ ହରାମହଂ ଅଗ୍ଗିଂ ହରିତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିପଚ୍ଚଯଂ ସପଥଂ କରୋମୀତି ଅତ୍ଥୋ. ଉଭୟତ୍ଥ କଟଗ୍ଗହୋତି ଅମ୍ହାକଂ ଉଭିନ୍ନଂ ଜିଣ୍ଣକାଲେ ପବ୍ବଜନଂ ଉଭୟତ୍ଥ ଜଯଗ୍ଗାହୋ. ଯଂ ମଯଂ ଯାୱ ଦଣ୍ଡପରାଯନକାଲା ଭୋଗେ ଭୁଞ୍ଜାମ, ଏୱଂ ଇଧଲୋକେପି ଭୋଗେହି ନ ଜୀଯାମ, ମଯଂ ପଚ୍ଛା ପବ୍ବଜିସ୍ସାମ, ଏୱଂ ପରଲୋକେପି ଭୋଗେହି ନ ଜୀଯାମାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ. ତତୋତି ତଂ ନିମିତ୍ତଂ, କାମେହି ନିମନ୍ତେନ୍ତିଯା ‘‘ଯୁୱାସି ତ୍ୱ’’ନ୍ତିଆଦିନା ‘‘ଯଦା ଜିଣ୍ଣା ଭୱିସ୍ସାମା’’ତିଆଦିନା ଚ ତସ୍ସା ୱେସିଯା ୱୁତ୍ତୱଚନହେତୁ. ତଞ୍ହି ୱଚନଂ ଅଙ୍କୁସଂ କତ୍ୱା ଥେରୋ ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ସଦତ୍ଥଂ ପରିପୂରେସି. ସେସଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯମେୱ.

ସୁନ୍ଦରସମୁଦ୍ଦତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା.

୨. ଲକୁଣ୍ଡକଭଦ୍ଦିଯତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ପରେ ଅମ୍ବାଟକାରାମେତିଆଦିକା ଆୟସ୍ମତୋ ଲକୁଣ୍ଡକଭଦ୍ଦିୟତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅୟଂ କିର ପଦୁମୁତ୍ତରସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ ହଂସୱତୀନଗରେ ମହାଭୋଗେ କୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା, ୱୟପ୍ପତ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋ ନିସିନ୍ନୋ ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ମଞ୍ଜୁସ୍ସରାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା, ସୟମ୍ପି ତଂ ଠାନଂ ପତ୍ଥେନ୍ତୋ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା, ‘‘ଅହୋ ୱତାହମ୍ପି ଅନାଗତେ ଅୟଂ ଭିକ୍ଖୁ ୱିୟ ଏକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ମଞ୍ଜୁସ୍ସରାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଭୱେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି ପଣିଧାନଂ ଅକାସି। ଭଗୱା ଚ ତସ୍ସ ଅନନ୍ତରାୟତଂ ଦିସ୍ୱା ବ୍ୟାକରିତ୍ୱା ପକ୍କାମି।

ସୋ ତତ୍ଥ ୟାୱଜୀୱଂ ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଫୁସ୍ସସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ ଚିତ୍ତପତ୍ତକୋକିଲୋ ହୁତ୍ୱା ରାଜୁୟ୍ୟାନତୋ ମଧୁରଂ ଅମ୍ବଫଲଂ ତୁଣ୍ଡେନାଦାୟ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଦିସ୍ୱା ପସନ୍ନମାନସୋ ‘‘ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେସି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଞତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ନିସୀଦି। କୋକିଲୋ ଦସବଲସ୍ସ ପତ୍ତେ ଅମ୍ବପକ୍କଂ ପତିଟ୍ଠାପେସି। ସତ୍ଥା ତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜି। ସୋ କୋକିଲୋ ପସନ୍ନମାନସୋ ତେନେୱ ପୀତିସୁଖେନ ସତ୍ତାହଂ ୱୀତିନାମେସି। ତେନ ଚ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମେନ ମଞ୍ଜୁସ୍ସରୋ ଅହୋସି। କସ୍ସପସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧକାଲେ ପନ ଚେତିୟେ ଆରଦ୍ଧେ କିଂ ପମାଣଂ କରୋମ? ସତ୍ତୟୋଜନପ୍ପମାଣଂ। ଅତିମହନ୍ତମେତଂ। ଛୟୋଜନପ୍ପମାଣଂ। ଏତମ୍ପି ଅତିମହନ୍ତଂ। ପଞ୍ଚୟୋଜନଂ, ଚତୁୟୋଜନଂ, ତିୟୋଜନଂ, ଦ୍ୱିୟୋଜନନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ଅୟଂ ତଦା ଜେଟ୍ଠୱଡ୍ଢକୀ ହୁତ୍ୱା ‘‘ଏଥ, ଭୋ, ଅନାଗତେ ସୁଖପଟିଜଗ୍ଗିୟଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ରଜ୍ଜୁୟା ପରିକ୍ଖିପନ୍ତୋ ଗାୱୁତମତ୍ତକେ ଠତ୍ୱା ‘‘ଏକେକଂ ମୁଖଂ ଗାୱୁତଂ ଗାୱୁତଂ ହୋତୁ, ଚେତିୟଂ ଏକୟୋଜନାୱଟ୍ଟଂ ୟୋଜନୁବ୍ବେଧଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଆହ। ତେ ତସ୍ସ ୱଚନେ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ଇତି ଅପ୍ପମାଣସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପମାଣଂ ଅକାସୀତି। ତେନ ପନ କମ୍ମେନ ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଅଞ୍ଞେହି ନୀଚତରପ୍ପମାଣୋ ହୋତି।

ସୋ ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥୁ କାଲେ ସାୱତ୍ଥିୟଂ ମହାଭୋଗକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି, ଭଦ୍ଦିୟୋତିସ୍ସ ନାମଂ ଅହୋସି। ଅତିରସ୍ସତାୟ ପନ ଲକୁଣ୍ଡକଭଦ୍ଦିୟୋତି ପଞ୍ଞାୟିତ୍ଥ। ସୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା, ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା, ବହୁସ୍ସୁତୋ ଧମ୍ମକଥିକୋ ହୁତ୍ୱା ମଧୁରେନ ସରେନ ପରେସଂ ଧମ୍ମଂ କଥେସି। ଅଥେକସ୍ମିଂ ଉସ୍ସୱଦିୱସେ ଏକେନ ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ରଥେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ ଅଞ୍ଞତରା ଗଣିକା ଥେରଂ ଦିସ୍ୱା ଦନ୍ତୱିଦଂସକଂ ହସି। ଥେରୋ ତସ୍ସା ଦନ୍ତଟ୍ଠିକେ ନିମିତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଝାନଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା, ତଂ ପାଦକଂ କତ୍ୱା, ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା, ଅନାଗାମୀ ଅହୋସି। ସୋ ଅଭିଣ୍ହଂ କାୟଗତାୟ ସତିୟା ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଦିୱସଂ ଆୟସ୍ମତା ଧମ୍ମସେନାପତିନା ୱୱଦିୟମାନୋ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ। ଥେର ୨।୫୫।୧-୩୩) –

‘‘ପଦୁମୁତ୍ତରୋ ନାମ ଜିନୋ, ସବ୍ବଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁମା;

ଇତୋ ସତସହସ୍ସମ୍ହି, କପ୍ପେ ଉପ୍ପଜ୍ଜି ନାୟକୋ।

‘‘ତଦାହଂ ହଂସୱତିୟଂ ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତୋ ମହଦ୍ଧନୋ;

ଜଙ୍ଘାୱିହାରଂ ୱିଚରଂ, ସଙ୍ଘାରାମଂ ଅଗଚ୍ଛହଂ।

‘‘ତଦା ସୋ ଲୋକପଜ୍ଜୋତୋ, ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି ନାୟକୋ;

ମଞ୍ଜୁସ୍ସରାନଂ ପୱରଂ, ସାୱକଂ ଅଭିକିତ୍ତୟି।

‘‘ତଂ ସୁତ୍ୱା ମୁଦିତୋ ହୁତ୍ୱା, କାରଂ କତ୍ୱା ମହେସିନୋ;

ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁନୋ ପାଦେ, ତଂ ଠାନମଭିପତ୍ଥୟିଂ।

‘‘ତଦା ବୁଦ୍ଧୋ ୱିୟାକାସି, ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ୱିନାୟକୋ;

ଅନାଗତମ୍ହି ଅଦ୍ଧାନେ, ଲଚ୍ଛସେ ତଂ ମନୋରଥଂ।

‘‘ସତସହସ୍ସିତୋ କପ୍ପେ, ଓକ୍କାକକୁଲସମ୍ଭୱୋ;

ଗୋତମୋ ନାମ ଗୋତ୍ତେନ, ସତ୍ଥା ଲୋକେ ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘ତସ୍ସ ଧମ୍ମେସୁ ଦାଯାଦୋ, ଓରସୋ ଧମ୍ମନିମ୍ମିତୋ;

ଭଦ୍ଦିଯୋ ନାମ ନାମେନ, ହେସ୍ସତି ସଣ୍ଥୁ ସାୱକୋ।

‘‘ତେନ କମ୍ମେନ ସୁକତେନ, ଚେତନାପଣିଧୀହି ଚ;

ଜହିତ୍ୱା ମାନୁସଂ ଦେହଂ, ତାୱତିଂସମଗଚ୍ଛହଂ।

‘‘ଦ୍ୱେନୱୁତେ ଇତୋ କପ୍ପେ, ଫୁସ୍ସୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି ନାଯକୋ;

ଦୁରାସଦୋ ଦୁପ୍ପସହୋ, ସଦ୍ବଲୋକୁତ୍ତମୋ ଜିନୋ।

‘‘ଚରଣେନ ଚ ସମ୍ପନ୍ନୋ, ବ୍ରହା ଉଜୁ ପତାପୱା;

ହିତେସୀ ସଦ୍ବସତ୍ତାନଂ, ବହୁଂ ମୋଚେସି ବନ୍ଧନା।

‘‘ନନ୍ଦାରାମୱନେ ତସ୍ସ, ଅହୋସିଂ ଫୁସ୍ସକୋକିଲୋ;

ଗନ୍ଧକୁଟିସମାସନ୍ନେ, ଅମ୍ବରୁକ୍ଖେ ୱସାମହଂ।

‘‘ତଦା ପିଣ୍ଡାଯ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ, ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟଂ ଜିନୁତ୍ତମଂ;

ଦିସ୍ୱା ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେତ୍ୱା, ମଞ୍ଜୁନାଭିନିକୂଜହଂ।

‘‘ରାଜୁଯ୍ୟାନଂ ତଦା ଗନ୍ତ୍ୱା, ସୁପକ୍କଂ କନକତ୍ତଚଂ;

ଅମ୍ବପିଣ୍ଡଂ ଗହେତ୍ୱାନ, ସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସୋପନାମଯିଂ।

‘‘ତଦା ମେ ଚିତ୍ତମଞ୍ଞାଯ, ମହାକାରୁଣିକୋ ଜିନୋ;

ଉପଟ୍ଠାକସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ, ପତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହି ନାଯକୋ।

‘‘ଅଦାସିଂ ହଟ୍ଠଚିତ୍ତୋହଂ, ଅମ୍ବପିଣ୍ଡଂ ମହାମୁନେ;

ପତ୍ତେ ପକ୍ଖିପ୍ପ ପକ୍ଖେହି, ପଞ୍ଜଲିଂ କତ୍ୱାନ ମଞ୍ଜୁନା।

‘‘ସରେନ ରଜନୀଯେନ, ସୱନୀଯେନ ୱଗ୍ଗୁନା;

ୱସ୍ସନ୍ତୋ ବୁଦ୍ଧପୂଜତ୍ଥଂ, ନୀଳଅଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜହଂ।

‘‘ତଦା ମୁଦିତଚିତ୍ତଂ ମଂ, ବୁଦ୍ଧପେମଗତାସଯଂ;

ସକୁଣଗ୍ଘି ଉପାଗନ୍ତ୍ୱା, ଘାତଯୀ ଦୁଟ୍ଠମାନସୋ।

‘‘ତତୋ ଚୁତୋହଂ ତୁସିତେ, ଅନୁଭୋତ୍ୱା ମହାସୁଖଂ;

ମନୁସ୍ସଯୋନିମାଗଚ୍ଛିଂ, ତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ୱାହସା।

‘‘ଇମମ୍ହି ଭଦ୍ଦକେ କପ୍ପେ, ବ୍ରହ୍ମବନ୍ଧୁ ମହାଯସୋ;

କସ୍ସପୋ ନାମ ଗୋତ୍ତେନ, ଉପ୍ପଜ୍ଜି ୱଦତଂ ୱରୋ।

‘‘ସାସନଂ ଜୋତଯିତ୍ୱା ସୋ, ଅଭିଭୁଯ୍ୟ କୁତିତ୍ଥିଯେ;

ୱିନଯିତ୍ୱାନ ୱେନେଯ୍ୟେ, ନିବ୍ବୁତୋ ସୋ ସସାୱକୋ।

‘‘ନିବ୍ବୁତେ ତମ୍ହି ଲୋକଗ୍ଗେ, ପସନ୍ନା ଜନତା ବହୂ;

ପୂଜନତ୍ଥାଯ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ, ଥୂପଂ କୁବ୍ବନ୍ତି ସତ୍ଥୁନୋ।

‘‘ସତ୍ତଯୋଜନିକଂ ଥୂପଂ, ସତ୍ତରତନଭୂସିତଂ;

କରିସ୍ସାମ ମହେସିସ୍ସ, ଇଚ୍ଚେୱଂ ମନ୍ତଯନ୍ତି ତେ।

‘‘କିକିନୋ କାସିରାଜସ୍ସ, ତଦା ସେନାଯ ନାଯକୋ;

ହୁତ୍ୱାହଂ ଅପ୍ପମାଣସ୍ସ, ପମାଣଂ ଚେତିଯେ ୱଦିଂ।

‘‘ତଦା ତେ ମମ ୱାକ୍ୟେନ, ଚେତିଯଂ ଯୋଜନୁଗ୍ଗତଂ;

ଅକଂସୁ ନରୱୀରସ୍ସ, ନାନାରତନଭୂସିତଂ।

‘‘ତେନ କମ୍ମେନ ସୁକତେନ, ଚେତନାପଣିଧୀହି ଚ;

ଜହିତ୍ୱା ମାନୁସଂ ଦେହଂ, ତାୱତିଂସମଗଚ୍ଛହଂ।

‘‘ପଚ୍ଛିମେ ଚ ଭୱେ ଦାନି, ଜାତୋ ସେଟ୍ଠିକୁଲେ ଅହଂ;

ସାୱତ୍ଥିଯଂ ପୁରୱରେ, ଇଦ୍ଧେ ଫୀତେ ମହଦ୍ଧନେ।

‘‘ପୁରପ୍ପୱେସେ ସୁଗତଂ, ଦିସ୍ୱା ୱିମ୍ହିତମାନସୋ;

ପବ୍ବଜିତ୍ୱାନ ନ ଚିରଂ, ଅରହତ୍ତମପାପୁଣିଂ।

‘‘ଚେତିଯସ୍ସ ପମାଣଂ ଯଂ, ଅକରିଂ ତେନ କମ୍ମୁନା;

ଲକୁଣ୍ଟକସରୀରୋହଂ, ଜାତୋ ପରିଭୱାରହୋ।

‘‘ସରେନ ମଧୁରେନାହଂ, ପୂଜିତ୍ୱା ଇସିସତ୍ତମଂ;

ମଞ୍ଜୁସ୍ସରାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ, ଅଗ୍ଗତ୍ତମନୁପାପୁଣିଂ।

‘‘ଫଲଦାନେନ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ, ଗୁଣାନୁସ୍ସରଣେନ ଚ;

ସାମଞ୍ଞଫଲସମ୍ପନ୍ନୋ, ୱିହରାମି ଅନାସୱୋ।

‘‘କିଲେସା ଝାପିତା ମୟ୍ହଂ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି।

ଅପରଭାଗେ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋନ୍ତୋ –

୪୬୬।

‘‘ପରେ ଅମ୍ବାଟକାରାମେ, ୱନସଣ୍ଡମ୍ହି ଭଦ୍ଦିଯୋ;

ସମୂଲଂ ତଣ୍ହମବ୍ବୁୟ୍ହ, ତତ୍ଥ ଭଦ୍ଦୋୱ ଝାଯତି।

୪୬୭।

‘‘ରମନ୍ତେକେ ମୁଦିଙ୍ଗେହି, ୱୀଣାହି ପଣୱେହି ଚ;

ଅହଞ୍ଚ ରୁକ୍ଖମୂଲସ୍ମିଂ, ରତୋ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ।

୪୬୮।

‘‘ବୁଦ୍ଧୋ ଚେ ମେ ୱରଂ ଦଜ୍ଜା, ସୋ ଚ ଲବ୍ଭେଥ ମେ ୱରୋ;

ଗଣ୍ହେହଂ ସବ୍ବଲୋକସ୍ସ, ନିଚ୍ଚଂ କାଯଗତଂ ସତି’’ନ୍ତି। –

ଇମା ତିସ୍ସୋ ଗାଥା ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ପରେତି ସେଟ୍ଠେ ଅଧିକେ, ୱିସିଟ୍ଠେତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଧିକୱାଚୀ ହି ଅଯଂ ପରସଦ୍ଦୋ ‘‘ପରଂ ୱିଯ ମତ୍ତାଯା’’ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ। ଅମ୍ବାଟକାରାମେତି ଏୱଂନାମକେ ଆରାମେ। ସୋ କିର ଛାଯୂଦକସମ୍ପନ୍ନୋ ୱନସଣ୍ଡମଣ୍ଡିତୋ ରମଣୀଯୋ ହୋତି ତେନ ‘‘ପରେ’’ତି ୱିସେସେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତୋ। ‘‘ଅମ୍ବାଟକୱନେ ଅମ୍ବାଟକେହି ଅଭିଲକ୍ଖିତୱନେ’’ତି ଚ ୱଦନ୍ତି। ୱନସଣ୍ଡମ୍ହୀତି ୱନଗହନେ, ଘନନିଚିତରୁକ୍ଖଗଚ୍ଛଲତାସମୂହେ ୱନେତି ଅତ୍ଥୋ। ଭଦ୍ଦିଯୋତି ଏୱଂନାମକୋ, ଅତ୍ତାନମେୱ ଥେରୋ ଅଞ୍ଞଂ ୱିଯ ୱଦତି। ସମୂଲଂ ତଣ୍ହମବ୍ବୁୟ୍ହାତି ତଣ୍ହାଯ ମୂଲଂ ନାମ ଅୱିଜ୍ଜା। ତସ୍ମା ସାୱିଜ୍ଜଂ ତଣ୍ହଂ ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗେନ ସମୁଗ୍ଘାଟେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ଭଦ୍ଦୋୱ ଝାଯତୀତି ଲୋକୁତ୍ତରେହି ସୀଲାଦୀହି ଭଦ୍ଦୋ ସୁନ୍ଦରୋ ତସ୍ମିଂଯେୱ ୱନସଣ୍ଡେ କତକିଚ୍ଚତାଯ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରୱସେନ ଅଗ୍ଗଫଲଝାନେନ ଝାଯତି।

ଫଲସୁଖେନ ଚ ଝାନସମାପତ୍ତୀହି ଚ ୱୀତିନାମେତୀତି ଅତ୍ତନୋ ୱିୱେକରତିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ‘‘ରମନ୍ତେକେ’’ତି ଗାଥାଯପି ବ୍ୟତିରେକମୁଖେନ ତମେୱତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତି। ତତ୍ଥ ମୁଦିଙ୍ଗେହୀତି ଅଙ୍ଗିକାଦୀହି ମୁରଜେହି। ୱୀଣାହୀତି ନନ୍ଦିନୀଆଦୀହି ୱୀଣାହି। ପଣୱେହୀତି ତୁରିଯେହି ରମନ୍ତି ଏକେ କାମଭୋଗିନୋ, ସା ପନ ତେସଂ ରତି ଅନରିଯା ଅନତ୍ଥସଂହିତା। ଅହଞ୍ଚା ତି ଅହଂ ପନ, ଏକକୋ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗୱତୋ ସାସନେ ରତୋ, ତତୋ ଏୱ ରୁକ୍ଖମୂଲସ୍ମିଂ ରତୋ ଅଭିରତୋ ୱିହରାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏୱଂ ଅତ୍ତନୋ ୱିୱେକାଭିରତିଂ କିତ୍ତେତ୍ୱା ଇଦାନି ଯଂ କାଯଗତାସତିକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଭାୱେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ, ତସ୍ସ ପସଂସନତ୍ଥଂ ‘‘ବୁଦ୍ଧୋ ଚେ ମେ’’ତି ଗାଥମାହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ସଚେ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା ‘‘ଏକାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଂ ୱରଂ ଯାଚାମୀ’’ତି ମଯା ଯାଚିତୋ ‘‘ଅତିକ୍କନ୍ତୱରା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ତଥାଗତା’’ତି ଅପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ମୟ୍ହଂ ଯଥାଯାଚିତଂ ୱରଂ ଦଦେଯ୍ୟ, ସୋ ଚ ୱରୋ ମମାଧିପ୍ପାଯପୂରକୋ ଲବ୍ଭେଥ ମୟ୍ହଂ ମନୋରଥଂ ମତ୍ଥକଂ ପାପେଯ୍ୟାତି ଥେରୋ ପରିକପ୍ପୱସେନ ୱଦତି। ‘‘ଭନ୍ତେ, ସବ୍ବୋ ଲୋକୋ ସବ୍ବକାଲଂ କାଯଗତାସତିକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଭାୱେତୂ’’ତି ‘‘ସବ୍ବଲୋକସ୍ସ ନିଚ୍ଚଂ କାଯଗତାସତି ଭାୱେତବ୍ବା’’ତି କତ୍ୱା ୱରଂ ଗଣ୍ହେ ଅହନ୍ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ଗଣ୍ହେହଂ ସବ୍ବଲୋକସ୍ସ, ନିଚ୍ଚଂ କାଯଗତଂ ସତି’’ନ୍ତି। ଇଦାନି ଅପରିକ୍ଖଣଗରହାମୁଖେନ ପରିକ୍ଖଣଂ ପସଂସନ୍ତୋ –

୪୬୯।

‘‘ଯେ ମଂ ରୂପେନ ପାମିଂସୁ, ଯେ ଚ ଘୋସେନ ଅନ୍ୱଗୂ;

ଛନ୍ଦରାଗୱସୂପେତା, ନ ମଂ ଜାନନ୍ତି ତେ ଜନା।

୪୭୦।

‘‘ଅଜ୍ଝତ୍ତଞ୍ଚ ନ ଜାନାତି, ବହିଦ୍ଧା ଚ ନ ପସ୍ସତି;

ସମନ୍ତାୱରଣୋ ବାଲୋ, ସ ୱେ ଘୋସେନ ୱୁୟ୍ହତି।

୪୭୧।

‘‘ଅଜ୍ଝତ୍ତଞ୍ଚ ନ ଜାନାତି, ବହିଦ୍ଧା ଚ ୱିପସ୍ସତି;

ବହିଦ୍ଧା ଫଲଦସ୍ସାୱୀ, ସୋପି ଘୋସେନ ୱୁୟ୍ହତି।

୪୭୨।

‘‘ଅଜ୍ଝତ୍ତଞ୍ଚ ପଜାନାତି, ବହିଦ୍ଧା ଚ ୱିପସ୍ସତି;

ଅନାୱରଣଦସ୍ସାୱୀ, ନ ସୋ ଘୋସେନ ୱୁୟ୍ହତୀ’’ତି। –

ଇମା ଚତସ୍ସୋ ଗାଥା ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ଯେ ମଂ ରୂପେନ ପାମିଂସୂତି ଯେ ଜନା ଅୱିଦ୍ଦସୂ ମମ ରୂପେନ ଅପସାଦିକେନ ନିହୀନେନ ‘‘ଆକାରସଦିସୀ ପଞ୍ଞ୍ଜା’’ତି, ଧମ୍ମସରୀରେନ ଚ ମଂ ନିହୀନଂ ପାମିଂସୁ, ‘‘ଓରକୋ ଅଯ’’ନ୍ତି ହୀଡଏନ୍ତା ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦନୱସେନ ମଞ୍ଞିଂସୂତି ଅତ୍ଥୋ। ଯେ ଚ ଘୋସେନ ଅନ୍ୱଗୂତି ଯେ ଚ ସତ୍ତା ଘୋସେନ ମଞ୍ଜୁନା ମଂ ସମ୍ଭାୱନାୱସେନ ଅନୁଗତା ବହୁ ମଞ୍ଞିଂସୁ, ତଂ ତେସଂ ମିଚ୍ଛା, ନ ହି ଅହଂ ରୂପମତ୍ତେନ ଅୱମନ୍ତବ୍ବୋ, ଘୋସମତ୍ତେନ ୱା ନ ବହୁଂ ମନ୍ତବ୍ବୋ, ତସ୍ମା ଛନ୍ଦରାଗୱସୂପେତା, ନ ମଂ ଜାନନ୍ତି ତେ ଜନାତି ତେ ଦୁୱିଧାପି ଜନା ଛନ୍ଦରାଗସ୍ସ ୱସଂ ଉପେତା ଅପ୍ପହୀନଛନ୍ଦରାଗା ସବ୍ବସୋ ପହୀନଛନ୍ଦରାଗଂ ମଂ ନ ଜାନନ୍ତି।

ଅୱିସଯୋ ତେସଂ ମାଦିସୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ବହିଦ୍ଧା ଚ ଅପରିଞ୍ଞାତୱତ୍ଥୁତାଯାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅଜ୍ଝତ୍ତ’’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଜ୍ଝତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତାନେ ଖନ୍ଧାଯତନାଦିଧମ୍ମଂ। ବହିଦ୍ଧାତି ପରସନ୍ତାନେ। ଅଥ ୱା ଅଜ୍ଝତ୍ତନ୍ତି, ମମ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଅସେକ୍ଖସୀଲକ୍ଖନ୍ଧାଦିଂ। ବହିଦ୍ଧାତି, ମମେୱ ଆକପ୍ପସମ୍ପତ୍ତିଯାଦିଯୁତ୍ତଂ ବହିଦ୍ଧା ରୂପଧମ୍ମପ୍ପୱତ୍ତିଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣାଦିପ୍ପୱତ୍ତିଞ୍ଚ। ସମନ୍ତାୱରଣୋତି ଏୱଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଞ୍ଚ ବହିଦ୍ଧା ଚ ଅଜାନନେନ ସମନ୍ତତୋ ଆୱରଣଯୁତ୍ତୋ ଆୱଟଞ୍ଞାଣଗତିକୋ। ସ ୱେ ଘୋସେନ ୱୁୟ୍ହତୀତି ସୋ ପରନେୟ୍ୟବୁଦ୍ଧିକୋ ବାଲୋ ଘୋସେନ ପରେସଂ ୱଚନେନ ୱୁୟ୍ହତି ନିୟ୍ୟତି ଆକଡ୍ଢୀଯତି।

ବହିଦ୍ଧା ଚ ୱିପସ୍ସତୀତି ଯୋ ଚ ୱୁତ୍ତନଯେନ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ନ ଜାନାତି, ବହିଦ୍ଧା ପନ ସୁତାନୁସାରେନ ଆକପ୍ପସମ୍ପତ୍ତିଆଦିଉପଧାରଣେନ ୱା ୱିସେସତୋ ପସ୍ସତି। ‘‘ଗୁଣୱିସେସଯୁତ୍ତୋ ସିଯା’’ତି ମଞ୍ଞତି, ସୋପି ବହିଦ୍ଧା ଫଲଦସ୍ସାୱୀ ନଯଗ୍ଗାହେନ ଫଲମତ୍ତଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ୱୁତ୍ତନଯେନ ଘୋସେନ ୱୁୟ୍ହତି, ସୋପି ମାଦିସେ ନ ଜାନାତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଯୋ ପନ ଅଜ୍ଝତ୍ତଞ୍ଚ ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଅସେକ୍ଖସୀଲକ୍ଖନ୍ଧାଦିଗୁଣଂ ଜାନାତି, ବହିଦ୍ଧା ଚସ୍ସ ପଟିପତ୍ତିସଲ୍ଲକ୍ଖଣେନ ୱିସେସତୋ ଗୁଣୱିସେସଯୋଗଂ ପସ୍ସତି। ଅନାୱରଣଦସ୍ସାୱୀ କେନଚି ଅନାୱଟୋ ହୁତ୍ୱା ଅରିଯାନଂ ଗୁଣେ ଦଟ୍ଠୁଂ ଞାତୁଂ ସମତ୍ଥୋ, ନ ସୋ ଘୋସମତ୍ତେନ ୱୁୟ୍ହତି ଯାଥାୱତୋ ଦସ୍ସନତୋତି।

ଲକୁଣ୍ଟକଭଦ୍ଦିୟତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ଭଦ୍ଦତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଏକପୁତ୍ତୋତିଆଦିକା ଆୟସ୍ମତୋ ଭଦ୍ଦତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅୟଂ କିର ପଦୁମୁତ୍ତରଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଞ୍ଚ ସତସହସ୍ସପରିମାଣଂ ଚୀୱରାଦୀହି ଚତୂହି ପଚ୍ଚୟେହି ପୂଜେସି। ସୋ ତେନ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମେନ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ସାୱତ୍ଥିୟଂ ସେଟ୍ଠିକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ନିବ୍ବତ୍ତମାନୋ ଚ ଅପୁତ୍ତକେସୁ ମାତାପିତୂସୁ ଦେୱତାୟାଚନାଦୀନି କତ୍ୱାପି ଅଲଭନ୍ତେସୁ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ''ସଚେ, ଭନ୍ତେ, ମୟଂ ଏକଂ ପୁତ୍ତଂ ଲଚ୍ଛାମ, ତଂ ତୁମ୍ହାକଂ ଦାସତ୍ଥାୟ ଦସ୍ସାମା''ତି ୱତ୍ୱା ଆୟାଚିତ୍ୱା ଗତେସୁ ସତ୍ଥୁ ଅଧିପ୍ପାୟଂ ଞତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତରୋ ଦେୱପୁତ୍ତୋ ଖୀଣାୟୁକୋ ହୁତ୍ୱା ଠିତୋ ସକ୍କେନ ଦେୱରଞ୍ଞା ''ଅମୁକସ୍ମିଂ କୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତାହୀ''ତି ଆଣତ୍ତୋ ତତ୍ଥ ନିବ୍ବତ୍ତି, ଭଦ୍ଦୋତିସ୍ସ ନାମଂ ଅକଂସୁ। ତଂ ସତ୍ତୱସ୍ସୁଦ୍ଦେସିକଂ ଜାତଂ ମାତାପିତରୋ ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକଂ ନେତ୍ୱା ''ଅୟଂ ସୋ, ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେ ଆୟାଚିତ୍ୱା ଲଦ୍ଧଦାରକୋ, ଇମଂ ତୁମ୍ହାକଂ ନିୟ୍ୟାତେମା''ତି ଆହଂସୁ। ସତ୍ଥା ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରଂ ଆଣାପେସି – ''ଇମଂ ପବ୍ବାଜେହୀ''ତି। ଆଣାପେତ୍ୱା ଚ ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ପାୱିସି। ଥେରୋ ତଂ ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ସଙ୍ଖେପେନ ୱିପସ୍ସନାମୁଖଂ ଆଚିକ୍ଖି। ସୋ ଉପନିସ୍ସୟସମ୍ପନ୍ନତ୍ତା ୱିପସ୍ସନାୟ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ସୂରିୟେ ଅନୋଗ୍ଗତେୟେୱ ଭାୱନଂ ଉସ୍ସୁକ୍କାପେତ୍ୱା ଛଳଭିଞ୍ଞୋ ଅହୋସି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ। ଥେର ୧।୫।୫୪-୬୯) –

''ପଦୁମୁତ୍ତରସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ, ମେତ୍ତଚିତ୍ତଂ ମହାମୁନିଂ;

ଉପେତି ଜନତା ସବ୍ବା, ସବ୍ବଲୋକଗ୍ଗନାୟକଂ।

''ସତ୍ତୁକଞ୍ଚ ବଦ୍ଧକଞ୍ଚ, ଆମିସଂ ପାନଭୋଜନଂ;

ଦଦନ୍ତି ସତ୍ଥୁନୋ ସବ୍ବେ, ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତେ ଅନୁତ୍ତରେ।

''ଅହମ୍ପି ଦାନଂ ଦସ୍ସାମି, ଦେୱଦେୱସ୍ସ ତାଦିନୋ;

ବୁଦ୍ଧସେଟ୍ଠଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା, ସଙ୍ଘମ୍ପି ଚ ଅନୁତ୍ତରଂ।

''ଉୟ୍ୟୋଜିତା ମୟା ଚେତେ, ନିମନ୍ତେସୁଂ ତଥାଗତଂ;

କେୱଲଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଞ୍ଚ, ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ଅନୁତ୍ତରଂ।

''ସତସହସ୍ସପଲ୍ଲଙ୍କଂ, ସୋୱଣ୍ଣଂ ଗୋନକତ୍ଥତଂ;

ତୂଲିକାପଟଲିକାୟ, ଖୋମକପ୍ପାସିକେହି ଚ;

ମହାରହଂ ପଞ୍ଞାପୟିଂ, ଆସନଂ ବୁଦ୍ଧଯୁତ୍ତକଂ।

''ପଦୁମୁତ୍ତରୋ ଲୋକୱିଦୂ, ଦେୱଦେୱୋ ନରାସଭୋ;

ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିବ୍ୟୂଳ୍ହୋ, ମମ ଦ୍ୱାରମୁପାଗମି।

''ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱାନ ସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ, ଲୋକନାଥଂ ଯସସ୍ସିନଂ;

ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ ସୁମନୋ, ଅଭିନାମୟିଂ ସଙ୍ଘରଂ।

''ଭିକ୍ଖୂନଂ ସତସହସ୍ସଂ, ବୁଦ୍ଧଞ୍ଚ ଲୋକନାୟକଂ;

ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ ସୁମନୋ, ପରମନ୍ନେନ ତପ୍ପୟିଂ।

‘‘ପଦୁମୁତ୍ତରୋ ଲୋକୱିଦୂ, ଆହୁତୀନଂ ପଟିଗ୍ଗହୋ;

ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ନିସୀଦିତ୍ୱା, ଇମା ଗାଥା ଅଭାସଥ।

‘‘ୟେନିଦଂ ଆସନଂ ଦିନ୍ନଂ, ସୋୱଣ୍ଣଂ ଗୋନକତ୍ଥତଂ;

ତମହଂ କିତ୍ତୟିସ୍ସାମି, ସୁଣାଥ ମମ ଭାସତୋ।

‘‘ଚତୁସତ୍ତତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ସୋ, ଦେୱରଜ୍ଜଂ କରିସ୍ସତି;

ଅନୁଭୋସ୍ସତି ସମ୍ପତ୍ତିଂ, ଅଚ୍ଛରାହି ପୁରକ୍ଖତୋ।

‘‘ପଦେସରଜ୍ଜଂ ସହସ୍ସଂ, ୱସୁଧଂ ଆୱସିସ୍ସତି;

ଏକପଞ୍ଞାସକ୍ଖତ୍ତୁଞ୍ଚ, ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘ସବ୍ବାସୁ ଭୱୟୋନୀସୁ, ଉଚ୍ଚାକୁଲୀ ଭୱିସ୍ସତି;

ସୋ ଚ ପଚ୍ଛା ପବ୍ବଜିତ୍ୱା, ସୁକ୍କମୂଲେନ ଚୋଦିତୋ;

ଭଦ୍ଦିୟୋ ନାମ ନାମେନ, ହେସ୍ସତି ସତ୍ଥୁ ସାୱକୋ।

‘‘ୱିୱେକମନୁୟୁତ୍ତୋମ୍ହି, ପନ୍ତସେନନିୱାସହଂ;

ଫଲଞ୍ଚାଧିଗତଂ ସବ୍ବଂ, ଚତ୍ତକ୍ଲେସୋମ୍ହି ଅଜ୍ଜହଂ।

‘‘ମମ ସବ୍ବଂ ଅଭିଞ୍ଞାୟ, ସବ୍ବଞ୍ଞୂ ଲୋକନାୟକୋ;

ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ନିସୀଦିତ୍ୱା, ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପେସି ମଂ।

‘‘ପଟିସମ୍ଭିଦା ଚତସ୍ସୋ, ୱିମୋକ୍ଖାପି ଚ ଅଟ୍ଠିମେ;

ଛଳଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତା, କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି।

ତସ୍ସ ଭଗୱା ଛଳଭିଞ୍ଞୁପ୍ପତ୍ତିଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ଏହି, ଭଦ୍ଦା’’ତି ଆହ। ସୋ ତାୱଦେୱ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପଞ୍ଜଲିକୋ ସତ୍ଥୁ ସମୀପେ ଅଟ୍ଠାସି, ସା ଏୱ ଚସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦା ଅହୋସି। ବୁଦ୍ଧୂପସମ୍ପଦା ନାମ କିରେସା। ଥେରୋ ଜାତିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଅତ୍ତନୋ ପୱତ୍ତିୟା କଥନମୁଖେନ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋନ୍ତୋ –

୪୭୩।

‘‘ଏକପୁତ୍ତୋ ଅହଂ ଆସିଂ, ପିୟୋ ମାତୁ ପିୟୋ ପିତୁ;

ବହୂହି ୱତଚରିୟାହି, ଲଦ୍ଧୋ ଆୟାଚନାହି ଚ।

୪୭୪।

‘‘ତେ ଚ ମଂ ଅନୁକମ୍ପାୟ, ଅତ୍ଥକାମା ହିତେସିନୋ;

ଉଭୋ ପିତା ଚ ମାତା ଚ, ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଉପନାମୟୁଂ।

୪୭୫।

‘‘କିଚ୍ଛା ଲଦ୍ଧୋ ଅୟଂ ପୁତ୍ତୋ, ସୁଖୁମାଲୋ ସୁଖେଧିତୋ;

ଇମଂ ଦଦାମ ତେ ନାଥ, ଜିନସ୍ସ ପରିଚାରକଂ।

୪୭୬।

‘‘ସତ୍ଥା ଚ ମଂ ପଟିଗ୍ଗୟ୍ହ, ଆନନ୍ଦଂ ଏତଦବ୍ରୱି;

ପବ୍ବାଜେହି ଇମଂ ଖିପ୍ପଂ, ହେସ୍ସତ୍ୟାଜାନିୟୋ ଅୟଂ।

୪୭୭।

‘‘ପବ୍ବାଜେତ୍ୱାନ ମଂ ସତ୍ଥା, ୱିହାରଂ ପାୱିସୀ ଜିନୋ;

ଅନୋଗ୍ଗତସ୍ମିଂ ସୂରିୟସ୍ମିଂ, ତତୋ ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚି ମେ।

୪୭୮।

‘‘ତତୋ ସତ୍ଥା ନିରାକତ୍ୱା, ପଟିସଲ୍ଲାନୱୁଟ୍ଠିତୋ;

ଏହି ଭଦ୍ଦାତି ମଂ ଆହ, ସା ମେ ଆସୂପସମ୍ପଦା।

୪୭୯।

‘‘ଜାତିୟା ସତ୍ତୱସ୍ସେନ, ଲଦ୍ଧା ମେ ଉପସମ୍ପଦା;

ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା ଅନୁପ୍ପତ୍ତା, ଅହୋ ଧମ୍ମସୁଧମ୍ମତା’’ତି। –

ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ୱତଚରିୟାହୀତି, ‘‘ଏୱଂ କତ୍ୱା ପୁତ୍ତଂ ଲଭିସ୍ସଥା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା, ଖୀରଂ ପାୟିତ୍ୱା, ଅନସନାଦିୱତଚରଣେହି। ଆୟାଚନାହୀତି ଦେୱତାୟାଚନାହି ସତ୍ଥୁଆୟାଚନାୟ ଚ, ଇଦମେୱ ଚେତ୍ଥ କାରଣଂ, ଇତରଂ ଥେରୋ ମାତାପିତୂନଂ ପଟିପତ୍ତିଦସ୍ସନତ୍ଥଞ୍ଚେୱ କିଚ୍ଛଲଦ୍ଧଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଞ୍ଚ ୱଦତି।

ତେତି ମାତାପିତରୋ। ଉପନାମୟୁନ୍ତି ଉପନାମେସୁଂ।

ସୁଖେଧିତୋତି ସୁଖସଂୱଡ୍ଢିତୋ। ତେତି ତୁୟ୍ହଂ। ପରିଚାରକନ୍ତି କିଂକାରଂ।

ହେସ୍ସତ୍ୟାଜାନିୟୋ ଅୟନ୍ତି ଅୟଂ ଦାରକୋ ମମ ସାସନେ ଆଜାନୀୟୋ ଭୱିସ୍ସତି। ତସ୍ମା ଖିପ୍ପଂ ଅଜ୍ଜେୱ ପବ୍ବାଜେହୀତି ଏତଂ ଅବ୍ରୱି, ଆହ।

ପକ୍କାଜେତ୍ୱାନାତି ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରେନ ପକ୍କାଜେତ୍ୱା। ୱିହାରନ୍ତି ଗନ୍ଧକୁଟିଂ। ଅନୋଗ୍ଗତସ୍ମିଂ ସୂରିଯସ୍ମିନ୍ତି ସୂରିଯେ ଅନତ୍ଥଙ୍ଗତେଯେୱ। ତତୋ ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚି ମେତି ତତୋ ୱିପସ୍ସନାରମ୍ଭତୋ ପରଂ ନ ଚିରେନେୱ ଖଣେନ ସବ୍ବାସୱେହି ମେ ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚି, ଖୀଣାସୱୋ ଅହୋସିଂ।

ତତୋତି ମମ ଆସୱକ୍ଖଯତୋ ପଚ୍ଛା। ନିରାକତ୍ୱାତି ଅତ୍ତନା ସମାପନ୍ନଂ ଫଲସମାପତ୍ତିଂ ଅପ୍ପେତ୍ୱା ତତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ। ତେନାହ ‘‘ପଟିସଲ୍ଲାନୱୁଟ୍ଠିତୋ’’ତି। ସା ମେ ଆସୂପସମ୍ପଦାତି ଯା ମଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ‘‘ଏହି, ଭଦ୍ଦା’’ତି ସତ୍ଥୁ ୱାଚା ପୱତ୍ତା, ସା ଏୱ ମେ ମଯ୍ହଂ ଉପସମ୍ପଦା ଆସି। ଏୱଂ ଜାତିଯା ସତ୍ତୱସ୍ସେନ, ଲଦ୍ଧା ମେ ଉପସମ୍ପଦାତି ସାତିସଯଂ ସତ୍ଥାରା ଅତ୍ତନୋ କତଂ ଅନୁଗ୍ଗହଂ ସାସନସ୍ସ ଚ ନିଯ୍ୟାନିକତଂ ଦସ୍ସେତି। ତେନାହ ‘‘ଅହୋ ଧମ୍ମସୁଧମ୍ମତା’’ତି।

ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚି ମେ’’ତି ଖୀଣାସୱଭାୱଂ ପକାସେତ୍ୱାପି ପୁନ ‘‘ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା ଅନୁପ୍ପତ୍ତା’’ତି ଲୋକିଯାଭିଞ୍ଞେକଦେସଦସ୍ସନଂ ଛଳଭିଞ୍ଞଭାୱୱିଭାୱନତ୍ଥଂ। ତେନାହ ଅପଦାନେ ‘‘ଛଳଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତା’’ତି।

ଭଦ୍ଦତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ସୋପାକତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଦିସ୍ୱାପାସାଦଛାଯାଯନ୍ତିଆଦିକା ଆଯସ୍ମତୋ ସୋପାକତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅଯମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ପୁଞ୍ଞାନି ଉପଚିନନ୍ତୋ ସିଦ୍ଧତ୍ଥସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ୱିଜ୍ଜାସିପ୍ପେସୁ ନିପ୍ଫତ୍ତିଂ ଗତୋ କାମେସୁ ଆଦୀନୱଂ ଦିସ୍ୱା ଘରାୱାସଂ ପହାଯ ତାପସପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ପବ୍ବତେ ୱିହରତି। ସତ୍ଥା ଆସନ୍ନମରଣଂ ତଂ ଞତ୍ୱା ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି। ସୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ ଉଳାରଂ ପୀତିସୋମନସ୍ସଂ ପୱେଦେନ୍ତୋ ପୁପ୍ଫମଯଂ ଆସନଂ ପଞ୍ଞପେତ୍ୱା ଅଦାସି। ସତ୍ଥା ତତ୍ଥ ନିସୀଦିତ୍ୱା, ଅନିଚ୍ଚତାପଟିସଂଯୁତ୍ତଂ ଧମ୍ମିଂ କଥଂ କଥେତ୍ୱା ତସ୍ସ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସେୱ ଆକାସେନ ଅଗମାସି। ସୋ ପୁବ୍ବେ ଗହିତଂ ନିଚ୍ଚଗ୍ଗାହଂ ପହାଯ ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞଂ ହଦଯେ ଠପେତ୍ୱା, କାଲଙ୍କତ୍ୱା, ଦେୱଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା, ଅପରାପରଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ, ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ରାଜଗହେ ସୋପାକଯୋନିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତି। ସୋ ଜାତିଆଗତେନ ସୋପାକୋତି ନାମେନ ପଞ୍ଞାଯି। କେଚି ପନ ‘‘ୱାଣିଜକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ, ‘ସୋପାକୋ’ତି ପନ ନାମମତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ତଂ ଅପଦାନପାଳିଯା ୱିରୁଜ୍ଝତି ‘‘ପଚ୍ଛିମେ ଭୱେ ସମ୍ପତ୍ତେ, ସୋପାକଯୋନୁପାଗମି’’ନ୍ତି ୱଚନତୋ।

ତସ୍ସ ଚତୁମାସଜାତସ୍ସ ପିତା କାଲମକାସି, ଚୂଳପିତା ପୋସେସି। ଅନୁକ୍କମେନ ସତ୍ତୱସ୍ସିକୋ ଜାତୋ। ଏକଦିୱସଂ ଚୂଳପିତା ‘‘ଅତ୍ତନୋ ପୁତ୍ତେନ କଲହଂ କରୋତୀ’’ତି କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା, ତଂ ସୁସାନଂ ନେତ୍ୱା, ଦ୍ୱେ ହତ୍ଥେ ରଜ୍ଜୁଯା ଏକତୋ ବନ୍ଧିତ୍ୱା, ତାଯ ଏୱ ରଜ୍ଜୁଯା ମତମନୁସ୍ସସ୍ସ ସରୀରେ ଗାଳ୍ହଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଗତୋ ‘‘ସିଙ୍ଗାଲାଦଯୋ ଖାଦନ୍ତୂ’’ତି। ପଚ୍ଛିମଭୱିକତାଯ ଦାରକସ୍ସ ପୁଞ୍ଞଫଲେନ ସଯଂ ମାରେତୁଂ ନ ୱିସହି, ସିଙ୍ଗାଲାଦଯୋପି ନ ଅଭିଭୱିଂସୁ। ଦାରକୋ ଅଡ୍ଢରତ୍ତସମଯେ ଏୱଂ ୱିପ୍ପଲପତି –

‘‘କା ଗତି ମେ ଅଗତିସ୍ସ, କୋ ୱା ବନ୍ଧୁ ଅବନ୍ଧୁନୋ;

ସୁସାନମଜ୍ଝେ ବଦ୍ଧସ୍ସ, କୋ ମେ ଅଭଯଦାଯକୋ’’ତି।

ସତ୍ଥା ତାଯ ୱେଲାଯ ୱେନେଯ୍ୟବନ୍ଧୱେ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଦାରକସ୍ସ ହଦଯବ୍ଭନ୍ତରେ ପଜ୍ଜଲନ୍ତଂ ଅରହତ୍ତୂପନିସ୍ସଯଂ ଦିସ୍ୱା ଓଭାସଂ ଫରିତ୍ୱା ସତିଂ ଜନେତ୍ୱା ଏୱମାହ –

‘‘ଏହି ସୋପାକ ମା ଭାଯି, ଓଲୋକସ୍ସୁ ତଥାଗତଂ;

ଅହଂ ତଂ ତାରଯିସ୍ସାମି, ରାହୁମୁଖେୱ ଚନ୍ଦିମ’’ନ୍ତି।

ଦାରକୋ ବୁଦ୍ଧାନୁଭାୱେନ ଛିନ୍ନବନ୍ଧନୋ ଗାଥାପରିଯୋସାନେ ସୋତାପନ୍ନୋ ହୁତ୍ୱା ଗନ୍ଧକୁଟିସମ୍ମୁଖେ ଅଟ୍ଠାସି। ତସ୍ସ ମାତା ପୁତ୍ତଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୀ ଚୂଳପିତରଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତେନସ୍ସ ପୱତ୍ତିଯା ଅକଥିତାଯ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱିଚିନନ୍ତୀ ‘‘ବୁଦ୍ଧା କିର ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଜାନନ୍ତି, ଯଂନୂନାହଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ମମ ପୁତ୍ତସ୍ସ ପୱତ୍ତିଂ ଜାନେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି। ସତ୍ଥା, ଇଦ୍ଧିଯା ତଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ମମ ପୁତ୍ତଂ ନ ପସ୍ସାମି, ଅପିଚ ଭଗୱା ତସ୍ସ ପୱତ୍ତିଂ ଜାନାତୀ’’ତି ତାଯ ପୁଟ୍ଠୋ –

‘‘ନ ସନ୍ତି ପୁତ୍ତା ତାଣାଯ, ନ ପିତା ନାପି ବନ୍ଧୱା;

ଅନ୍ତକେନାଧିପନ୍ନସ୍ସ, ନତ୍ଥି ଞାତୀସୁ ତାଣତା’’ତି। (ଧ। ପ। ୨୮୮) –

ଧମ୍ମଂ କଥେସି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ସା ସୋତାପନ୍ନା ଅହୋସି। ଦାରକୋ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ। ଥେର ୧।୨।୧୧୨-୧୨୩) –

‘‘ପବ୍ଭାରଂ ସୋଧଯନ୍ତସ୍ସ, ୱିପିନେ ପବ୍ବତୁତ୍ତମେ;

ସିଦ୍ଧତ୍ଥୋ ନାମ ଭଗୱା, ଆଗଚ୍ଛି ମମ ସନ୍ତିକଂ।

‘‘ବୁଦ୍ଧଂ ଉପଗତଂ ଦିସ୍ୱା, ଲୋକଜେଟ୍ଠସ୍ସ ତାଦିନୋ;

ସନ୍ଥରଂ ସନ୍ଥରିତ୍ୱାନ, ପୁପ୍ଫାସନମଦାସହଂ।

‘‘ପୁପ୍ଫାସନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା, ସିଦ୍ଧତ୍ଥୋ ଲୋକନାଯକୋ;

ମମଞ୍ଚ ଗତିମଞ୍ଞାଯ, ଅନିଚ୍ଚତମୁଦାହରି।

‘‘ଅନିଚ୍ଚା ୱତ ସଙ୍ଖାରା, ଉପ୍ପାଦୱଯଧମ୍ମିନୋ;

ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି, ତେସଂ ୱୂପସମୋ ସୁଖୋ।

‘‘ଇଦଂ ୱତ୍ୱାନ ସବ୍ବଞ୍ଞୂ, ଲୋକଜେଟ୍ଠୋ ନରାସଭୋ;

ନଭଂ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗମୀ ୱୀରୋ, ହଂସରାଜାୱ ଅମ୍ବରେ।

‘‘ସକଂ ଦିଟ୍ଠିଂ ଜହିତ୍ୱାନ, ଭାୱଯାନିଚ୍ଚସଞ୍ଞହଂ;

ଏକାହଂ ଭାୱଯିତ୍ୱାନ, ତତ୍ଥ କାଲଂ କତୋ ଅହଂ।

‘‘ଦ୍ୱେ ସମ୍ପତ୍ତୀ ଅନୁଭୋତ୍ୱା, ସୁକ୍କମୂଲେନ ଚୋଦିତୋ;

ପଚ୍ଛିମେ ଭୱେ ସମ୍ପତ୍ତେ, ସପାକଯୋନୁପାଗମିଂ।

‘‘ଅଗାରା ଅଭିନିକ୍ଖମ୍ମ, ପବ୍ବଜିଂ ଅନଗାରିଯଂ;

ଜାତିଯା ସତ୍ତୱସ୍ସୋହଂ, ଅରହତ୍ତମପାପୁଣିଂ।

‘‘ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯୋ ପହିତତ୍ତୋ, ସୀଲେସୁ ସୁସମାହିତୋ;

ତୋସେତ୍ୱାନ ମହାନାଗଂ, ଅଲତ୍ଥଂ ଉପସମ୍ପଦଂ।

‘‘ଚତୁନ୍ନୱୁତିତୋ କପ୍ପେ, ଯଂ କମ୍ମମକରିଂ ତଦା;

ଦୁଗ୍ଗତିଂ ନାଭିଜାନାମି, ପୁପ୍ଫଦାନସ୍ସିଦଂ ଫଲଂ।

‘‘ଚତୁନ୍ନଓୁତିତୋ କପ୍ପେ, ଯଂ ସଞ୍ଞଂ ଭାଓୟିଂ ତଦା;

ତଂ ସଞ୍ଞଂ ଭାଓୟନ୍ତସ୍ସ, ପତ୍ତୋ ମେ ଆସଓକ୍ଖୟୋ।

‘‘ପଟିସମ୍ଭିଦା ଚତସ୍ସୋ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି।

ଅଥ ଭଗଓା ଇଦ୍ଧିଂ ପଟିସଂହରି। ସାପି ପୁତ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ହଟ୍ଠତୁଟ୍ଠୋ ତସ୍ସ ଖୀଣାସଓଭାଓଂ ସୁତ୍ୱା ପକ୍କାଜେତ୍ୱା ଗତା। ସୋ ସତ୍ଥାରଂ ଗନ୍ଧକୁଟିଚ୍ଛାୟାୟଂ ଚଙ୍କମନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ଓନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁଚଙ୍କମି। ତସ୍ସ ଭଗଓା ଉପସମ୍ପଦଂ ଅନୁଜାନିତୁକାମୋ ‘‘ଏକଂ ନାମ କି’’ନ୍ତିଆଦିନା ଦସ ପଞ୍ହେ ପୁଚ୍ଛି। ସୋପି ସତ୍ଥୁ ଅଧିପ୍ପାୟଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ସଵଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣେନ ସଂସନ୍ଦେନ୍ତୋ ‘‘ସଵେ ସତ୍ତା ଆହାରଟ୍ଠିତିକା’’ତିଆଦିନା (ଖୁ॰ ପା॰ ୪।୧) ତେ ପଞ୍ହେ ଓିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ତେନେଓ ତେ କୁମାରପଞ୍ହା ନାମ ଜାତା। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ପଞ୍ହଵ୍ୟାକରଣେନ ଆରାଧିତଚିତ୍ତୋ ଉପସମ୍ପଦଂ ଅନୁଜାନି। ତେନ ସା ପଞ୍ହଵ୍ୟାକରଣୂପସମ୍ପଦା ନାମ ଜାତା। ତସ୍ମିଂ ଅତ୍ତନୋ ପଓତ୍ତିଂ ପକାସେତ୍ୱା ଥେରୋ ଅଞ୍ଞଂ ଵ୍ୟାକରୋନ୍ତୋ –

୪୮୦।

‘‘ଦିସ୍ୱା ପାସାଦଛାୟାୟଂ, ଚଙ୍କମନ୍ତଂ ନରୁତ୍ତମଂ;

ତତ୍ଥ ନଂ ଉପସଙ୍କମ୍ମ, ଓନ୍ଦିସ୍ସଂ ପୁରିସୁତ୍ତମଂ।

୪୮୧।

‘‘ଏକଂସଂ ଚୀଓରଂ କତ୍ୱା, ସଂହରିତ୍ୱାନ ପାଣୟୋ;

ଅନୁଚଙ୍କମିସ୍ସଂ ଓିରଜଂ, ସଵସତ୍ତାନମୁତ୍ତମଂ।

୪୮୨।

‘‘ତତୋ ପଞ୍ହେ ଅପୁଚ୍ଛି ମଂ, ପଞ୍ହାନଂ କୋଓିଦୋ ଓିଦୂ;

ଅଚ୍ଛମ୍ଭୀ ଚ ଅଭୀତୋ ଚ, ଵ୍ୟାକାସିଂ ସତ୍ଥୁନୋ ଅହଂ।

୪୮୩।

‘‘ଓିସ୍ସଜ୍ଜିତେସୁ ପଞ୍ହେସୁ, ଅନୁମୋଦି ତଥାଗତୋ;

ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଓିଲୋକେତ୍ୱା, ଇମମତ୍ଥଂ ଅଭାସଥ।

୪୮୪।

‘‘‘ଲାଭା ଅଙ୍ଗାନଂ ମଗଧାନଂ, ଯେସାୟଂ ପରିଭୁଞ୍ଜତି;

ଚୀଓରଂ ପିଣ୍ଡପାତଞ୍ଚ, ପଚ୍ଚୟଂ ସୟନାସନଂ;

ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ସାମୀଚିଂ, ତେସଂ ଲାଭା’ତି ଚାବ୍ରଓି।

୪୮୫।

‘‘‘ଅଜ୍ଜଦଗ୍ଗେ ମଂ ସୋପାକ, ଦସ୍ସନାଯୋପସଙ୍କମ;

ଏସା ଚେୱ ତେ ସୋପାକ, ଭୱତୁ ଉପସମ୍ପଦା’’’।

୪୮୬।

‘‘ଜାତିଯା ସତ୍ତୱସ୍ସେନ, ଲଦ୍ଧାନ ଉପସମ୍ପଦଂ;

ଧାରେମି ଅନ୍ତିମଂ ଦେହଂ, ଅହୋ ଧମ୍ମସୁଧମ୍ମତା’’ତି। – ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି;

ତତ୍ଥ ପାସାଦଛାଯାଯନ୍ତି ଗନ୍ଧକୁଟିଚ୍ଛାଯାଯଂ। ୱନ୍ଦିସ୍ସନ୍ତି, ଅଭିୱନ୍ଦିଂ।

ସଂହରିତ୍ୱାନ ପାଣଯୋତି ଉଭୋ ହତ୍ଥେ କମଲମକୁଳଆକାରେନ ସଙ୍ଗତେ କତ୍ୱା, ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗହେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନୁଚଙ୍କମିସ୍ସନ୍ତି ଚଙ୍କମନ୍ତସ୍ସ ସତ୍ଥୁନୋ ଅନୁପଚ୍ଛତୋ ଅନୁଗମନୱସେନ ଚଙ୍କମିଂ। ୱିରଜନ୍ତି ୱିଗତରାଗାଦିରଜଂ।

ପଞ୍ହେତି କୁମାରପଞ୍ହେ। ୱିଦୂତି ୱେଦିତଙ୍ଗ ୱିଦିତୱା, ସଵଞ୍ଞୂତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ସତ୍ଥା ମଂ ପୁଚ୍ଛତୀ’’ତି ଉପ୍ପଜ୍ଜନକସ୍ସ ଛମ୍ଭିତତ୍ତସ୍ସ ଭଯସ୍ସ ଚ ସେତୁଘାତେନ ପହୀନତ୍ତା ଅଚ୍ଛମ୍ଭୀ ଚ ଅଭୀତୋ ଚ ବ୍ଯାକାସି।

ଯେସାଯନ୍ତି ଯେସଂ ଅଙ୍ଗମଗଧାନଂ ଅଯଂ ସୋପାକୋ। ପଚ୍ଚଯନ୍ତି ଗିଲାନପଚ୍ଚଯଂ। ସାମୀଚିନ୍ତି ମଗ୍ଗଦାନବୀଜନାଦିସାମୀଚିକିରିଯଂ।

ଅଜ୍ଜଦଗ୍ଗେତି ଦ-କାରୋ ପଦସନ୍ଧିକରୋ, ଅଜ୍ଜ ଅଗ୍ଗେ ଆଦିଂ କତ୍ୱା, ଅଜ୍ଜ ପଟ୍ଠାଯ। ‘‘ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ’’ତିପି ପାଠଇ, ଅଜ୍ଜତଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଦସ୍ସନାଯୋପସଙ୍କମାତି ‘‘ହୀନଜଚ୍ଚୋ, ୱଯସା ତରୁଣତରୋ’’ତି ୱା ଅଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଦସ୍ସନାଯ ମଂ ଉପସଙ୍କମ। ଏସା ଚେୱାତି ଯା ତସ୍ସ ମମ ସଵଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦେତ୍ୱା କତା ପଞ୍ହୱିସ୍ସଜ୍ଜନା। ଏସାଯେୱ ତେ ଭୱତୁ ଉପସମ୍ପଦା ଇତି ଚ ଅବ୍ରୱୀତି ଯୋଜନା। ‘‘ଲଦ୍ଧା ମେ ଉପସମ୍ପଦା’’ତିପି ପାଠଇ। ଯେ ପନ ‘‘ଲଦ୍ଧାନ ଉପସମ୍ପଦ’’ନ୍ତିପି ପଠନ୍ତି, ତେସଂ ସତ୍ତୱସ୍ସେନାତି ସତ୍ତମେନ ୱସ୍ସେନାତି ଅତ୍ଥୋ, ସତ୍ତୱସ୍ସେନ ୱା ହୁତ୍ୱାତି ୱଚନସେସୋ। ଯଂ ପନେତ୍ଥ ଅୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ଯମେୱ।

ସୋପାକତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ସରଭଙ୍ଗତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ସରେହତ୍ଥେହୀତିଆଦିକା ଆଯସ୍ମତୋ ସରଭଙ୍ଗତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅଯମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ୱିୱଟ୍ଟୂପନିସ୍ସଯଂ କୁସଲଂ ଉପଚିନିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ରାଜଗହେ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି, ଅନଭିଲକ୍ଖିତୋତିସ୍ସ କୁଲୱଂସାଗତଂ ନାମଂ ଅହୋସି। ସୋ ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ କାମେ ପହାଯ ତାପସପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ସରତିଣାନି ସଯମେୱ ଭଞ୍ଜିତ୍ୱା ପଣ୍ଣସାଲଂ କତ୍ୱା ୱସତି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସରଭଙ୍ଗୋତିସ୍ସ ସମଞ୍ଞା ଅହୋସି। ଅଥ ଭଗୱା ବୁଦ୍ଧଚକ୍ଖୁନା ଲୋକଂ ୱୋଲୋକେନ୍ତୋ ତସ୍ସ ଅରହତ୍ତୂପନିସ୍ସଯଂ ଦିସ୍ୱା, ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା, ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ସୋ ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାଯ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ନଚିରସ୍ସେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ୱସତି। ଅଥସ୍ସ ତାପସକାଲେ କତା ପଣ୍ଣସାଲା ଜିଣ୍ଣା ପଲୁଗ୍ଗା ଅହୋସି। ତଂ ଦିସ୍ୱା ମନୁସ୍ସା ‘‘କିସ୍ସ, ଭନ୍ତେ, ଇମଂ କୁଟିକଂ ନ ପଟିସଙ୍ଖରୋଥା’’ତି ଆହଂସୁ। ଥେରୋ ‘‘କୁଟିକା ଯଥା ତାପସକାଲେ କତା, ଇଦାନି ତଥା କାତୁଂ ନ ସକ୍କା’’ତି ତଂ ସଙ୍କଂ ପକାସେନ୍ତୋ –

୪୮୭।

‘‘ସରେ ହତ୍ଥେହି ଭଞ୍ଜିତ୍ୱା, କତ୍ୱାନ କୁଟିମଚ୍ଛିସଂ;

ତେନ ମେ ସରଭଙ୍ଗୋତି, ନାମଂ ସମ୍ମୁତିଯା ଅହୁ।

୪୮୮।

‘‘ନ ମଯ୍ହଂ କପ୍ପତେ ଅଜ୍ଜ, ସରେ ହତ୍ଥେହି ଭଞ୍ଜିତୁଂ;

ସିକ୍ଖାପଦା ନୋ ପଞ୍ଞତ୍ତା, ଗୋତମେନ ଯସସ୍ସିନା’’ତି। – ଦ୍ୱେ ଗାଥା ଅଭାସି;

ତତ୍ଥ ସରେ ହତ୍ଥେହି ଭଞ୍ଜିତ୍ୱାତି, ପୁବ୍ବେ ତାପସକାଲେ ସରତିଣାନି ମମ ହତ୍ଥେହି ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ତିଣକୁଟିଂ କତ୍ୱା ଅଚ୍ଛିସଂ ୱସିଂ, ନିସୀଦିଞ୍ଚେୱ ନିପଜ୍ଜିଞ୍ଚ। ତେନାତି କୁଟିକରଣତ୍ଥଂ ସରାନଂ ଭଞ୍ଜନେନ। ସମ୍ମୁତିଯାତି ଅନ୍ୱତ୍ଥସମ୍ମୁତିଯା ସରଭଙ୍ଗୋତି, ନାମଂ ଅହୁ ଅହୋସି।

ନ ମଯ୍ହଂ କପ୍ପତେ ଅଜ୍ଜାତି ଅଜ୍ଜ ଇଦାନି ଉପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ମଯ୍ହଂ ସରେ ସରତିଣେ ହତ୍ଥେହି ଭଞ୍ଜିତୁଂ ନ କପ୍ପତେ ନ ୱଟ୍ଟତି। କସ୍ମା? ସିକ୍ଖାପଦା ନୋ ପଞ୍ଞତ୍ତା, ଗୋତମେନ ଯସସ୍ସିନାତି। ତେନ ଯଂ ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥାରା ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ତଂ ମଯଂ ଜୀୱିତହେତୁନାପି ନାତିକ୍କମାମାତି ଦସ୍ସେତି।

ଏୱଂ ଏକେନ ପକାରେନ ତିଣକୁଟିକାଯ ଅପଟିସଙ୍ଖରଣେ କାରଣଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଅପରେନପି ପରିଯାଯେନ ନଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ –

୪୮୯।

‘‘ସକଲଂ ସମତ୍ତଂ ରୋଗଂ, ସରଭଙ୍ଗୋ ନାଦ୍ଦସଂ ପୁବ୍ବେ;

ସୋଯଂ ରୋଗୋ ଦିଟ୍ଠୋ, ୱଚନକରେନାତିଦେୱସ୍ସା’’ତି। – ଇମଂ ଗାଥମାହ;

ତତ୍ଥ ସକଲନ୍ତି ସବ୍ବଂ। ସମତ୍ତନ୍ତି ସମ୍ପୁଣ୍ଣଂ, ସବ୍ବଭାଗତୋ ଅନୱସେସନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ରୋଗନ୍ତି ଦୁକ୍ଖଦୁକ୍ଖତାଦିୱସେନ ରୁଜନଟ୍ଠେନ ରୋଗଭୂତଂ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ନାଦ୍ଦସଂ ପୁବ୍ବେତି ସଚ୍ଚ ୱାଦପଟିଲାଭତୋ ପୁବ୍ବେ ନ ଅଦ୍ଦକ୍ଖିଂ। ସୋଯଂ ରୋଗୋ ଦିଟ୍ଠୋ, ୱଚନକରେନାତିଦେୱସ୍ସାତି ସମ୍ମୁତିଦେୱୋ ଉପପତ୍ତିଦେୱୋ ୱିସୁଦ୍ଧିଦେୱୋତି ସବ୍ବେପି ଦେୱେ ଅତ୍ତନୋ ସୀଲାଦିଗୁଣେହି ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଠିତତ୍ତା ଅତିଦେୱସ୍ସ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ୱାଦପଟିକରେନ ସରଭଙ୍ଗେନ ସୋ ଅଯଂ ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକସଙ୍ଖାତୋ ରୋଗୋ ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାସହିତାଯ ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧତୋ ଦିଟ୍ଠୋ, ପରିଞ୍ଞାତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତେନ ଏୱଂ ଅତ୍ତଭାୱକୁଟିକାଯମ୍ପି ଅନପେକ୍ଖୋ ବାହିରଂ ତିଣକୁଟିକଂ କଥଂ ପଟିସଙ୍ଖରିସ୍ସତୀତି ଦସ୍ସେତି।

ଇଦାନି ଯଂ ମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତେନ ମଯା ଅଯଂ ଅତ୍ତଭାୱରୋଗୋ ଯାଥାୱତୋ ଦିଟ୍ଠୋ, ସ୍ୱାଯଂ ମଗ୍ଗୋ ସବ୍ବବୁଦ୍ଧସାଧାରଣୋ। ଯେନ ନେସଂ ୱାଦଧମ୍ମୋପି ମଜ୍ଝେ ଭିନ୍ନସୁୱଣ୍ଣସଦିସୋ ଯତ୍ଥାହଂ ପତିଟ୍ଠାଯ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯଂ ପତ୍ତୋତି ଏୱଂ ଅତ୍ତନୋ ଅରହତ୍ତପଟିପତ୍ତିଂ ବ୍ୟାକରୋନ୍ତୋ –

୪୯୦।

‘‘ଯେନେୱ ମଗ୍ଗେନ ଗତୋ ୱିପସ୍ସୀ, ଯେନେୱ ମଗ୍ଗେନ ସିଖୀ ଚ ୱେସ୍ସଭୂ;

କକୁସନ୍ଧକୋଣାଗମନୋ ଚ କସ୍ସପୋ, ତେନଞ୍ଜସେନ ଅଗମାସି ଗୋତମୋ।

୪୯୧।

‘‘ୱୀତତଣ୍ହା ଅନାଦାନା, ସତ୍ତ ବୁଦ୍ଧା ଖଯୋଗଧା;

ଯେହାଯଂ ଦେସିତୋ ଧମ୍ମୋ, ଧମ୍ମଭୂତେହି ତାଦିଭି।

୪୯୨।

‘‘ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି, ଅନୁକମ୍ପାଯ ପାଣିନଂ;

ଦୁକ୍ଖଂ ସମୁଦଯୋ ମଗ୍ଗୋ, ନିରୋଧୋ ଦୁକ୍ଖସଙ୍ଖଯୋ।

୪୯୩।

‘‘ଯସ୍ମିଂ ନିୱତ୍ତତେ ଦୁକ୍ଖଂ, ସଂସାରସ୍ମିଂ ଅନନ୍ତକଂ;

ଭେଦା ଇମସ୍ସ କାଯସ୍ସ, ଜୀୱିତସ୍ସ ଚ ସଙ୍ଖଯା;

ଅଞ୍ଞୋ ପୁନବ୍ଭୱୋ ନତ୍ଥି, ସୁୱିମୁତ୍ତୋମ୍ହି ସବ୍ବଧୀ’’ତି। –

ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

ତତ୍ଥ ଯେନେୱ ମଗ୍ଗେନାତି ଯେନେୱ ସପୁବ୍ବଭାଗେନ ଅରିଯେନ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକେନ ମଗ୍ଗେନ। ଗତୋତି ପଟିପନ୍ନୋ ନିବ୍ବାନଂ ଅଧିଗତୋ। ୱିପସ୍ସୀତି ୱିପସ୍ସୀ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ। କକୁସନ୍ଧାତି ଅୱିଭତ୍ତିକୋ ନିଦ୍ଦେସୋ। ‘‘କକୁସନ୍ଧକୋଣାଗମନା’’ତିପି ପାଠୋ। ତେନଞ୍ଜସେନାତି ତେନେୱ ଅଞ୍ଜସେନ ଅରିଯମଗ୍ଗେନ।

ଅନାଦାନାତି ଅନୁପାଦାନା ଅପ୍ପଟିସନ୍ଧିକା ୱା। ଖଯୋଗଧାତି ନିବ୍ବାନୋଗଧା ନିବ୍ବାନପତିଟ୍ଠା। ଯେହାଯଂ ଦେସିତୋ ଧମ୍ମୋତି ଯେହି ସତ୍ତହି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେହି ଅଯଂ ସାସନଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ ପୱେଦିତୋ। ଧମ୍ମଭୂତେହୀତି ଧମ୍ମକାଯତାଯ ଧମ୍ମସଭାୱେହି, ନୱଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମତୋ ୱା ଭୂତେହି ଜାତେହି, ଧମ୍ମଂ ୱା ପତ୍ତେହି। ତାଦିଭୀତି, ଇଟ୍ଠାଦୀସୁ ତାଦିଭାୱପ୍ପତ୍ତେହି।

‘‘ଚତ୍ତାରିଅରିଯସଚ୍ଚାନୀ’’ତିଆଦିନା ତେହି ଦେସିତଂ ଧମ୍ମଂ ଦସ୍ସେତି। ତତ୍ଥ ଚତ୍ତାରୀତି ଗଣନପରିଚ୍ଛେଦୋ। ଅରିଯସଚ୍ଚାନୀତି ପରିଚ୍ଛିନ୍ନଧମ୍ମଦସ୍ସନଂ। ୱଚନତ୍ଥତୋ ପନ ଅରିଯାନି ଚ ଅୱିତଥଟ୍ଠେନ ସଚ୍ଚାନି ଚାତି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି, ଅରିଯସ୍ସ ୱା ଭଗୱତୋ ସଚ୍ଚାନି ତେନ ଦେସିତତ୍ତା, ଅରିଯଭାୱକରାନି ୱା ସଚ୍ଚାନୀତି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି। କୁଚ୍ଛିତଭାୱତୋ ତୁଚ୍ଛଭାୱତୋ ଚ ଦୁକ୍ଖଂ, ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଂ। ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ ସମୁଦେତି ଏତସ୍ମାତି ସମୁଦଯୋ, ତଣ୍ହା। କିଲେସେ ମାରେନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛତି, ନିବ୍ବାନତ୍ଥିକେହି ମଗ୍ଗୀଯତୀତି ୱା ମଗ୍ଗୋ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଆଦଯୋ ଅଟ୍ଠ ଧମ୍ମା। ସଂସାରଚାରକସଙ୍ଖାତୋ ନତ୍ଥି ଏତ୍ଥ ରୋଧୋ, ଏତସ୍ମିଂ ୱା ଅଧିଗତେ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ରୋଧାଭାୱୋ ହୋତି, ନିରୁଜ୍ଝତି ଦୁକ୍ଖମେତ୍ଥାତି ୱା ନିରୋଧୋ, ନିବ୍ବାନଂ। ତେନାହ ‘‘ଦୁକ୍ଖସଙ୍ଖଯୋ’’ତି। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ୱିତ୍ଥାରୋ ପନ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଯସ୍ମିନ୍ତି ଯସ୍ମିଂ ନିରୋଧେ ନିବ୍ବାନେ ଅଧିଗତେ। ନିୱତ୍ତତେତି ଅରିଯମଗ୍ଗଭାୱନାଯ ସତି ଅନନ୍ତକଂ ଅପରିଯନ୍ତଂ ଇମସ୍ମିଂ ସଂସାରେ ଜାତିଆଦିଦୁକ୍ଖଂ ନ ପୱତ୍ତତି ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜତି, ସୋ ନିରୋଧୋତି ଅଯଂ ଧମ୍ମଭୂତେହି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେହି ଦେସିତୋ ଧମ୍ମୋତି ଯୋଜନା। ‘‘ଭେଦା’’ତିଆଦିନା ‘‘ରୋଗୋ ଦିଟ୍ଠୋ’’ତି ଦୁକ୍ଖପରିଞ୍ଞାଯ ସୂଚିତଂ ଅତ୍ତନୋ ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତିଂ ସରୂପତୋ ଦସ୍ସେତି। ‘‘ଯସ୍ମିଂ ନିବ୍ବତ୍ତତେ ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି ପନ ପାଠେ ସକଲଗାଥାଯ ତତ୍ଥାଯଂ ଯୋଜନା – ଯସ୍ମିଂ ଖନ୍ଧାଦିପଟିପାଟିସଙ୍ଖାତେ ସଂସାରେ ଇଦଂ ଅନନ୍ତକଂ ଜାତିଆଦିଦୁକ୍ଖଂ ନିବ୍ବତ୍ତଂ, ସୋ ଇତୋ ଦୁକ୍ଖପ୍ପତ୍ତିତୋ ଅଞ୍ଞୋ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଭୱନଭାୱତୋ ପୁନବ୍ଭୱୋ। ଇମସ୍ସ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ସଙ୍ଖଯା କାଯସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକସ୍ସ ଭେଦା ୱିନାସା ଉଦ୍ଧଂ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ସବ୍ବଧି ସବ୍ବେହି କିଲେସେହି ସବ୍ବେହି ଭୱେହି ସୁଟ୍ଠୁ ୱିମୁତ୍ତୋ ୱିସଂଯୁତ୍ତୋ ଅମ୍ହୀତି।

ସରଭଙ୍ଗତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସତ୍ତକନିପାତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୮. ଅଟ୍ଠକନିପାତୋ

୧. ମହାକଚ୍ଚାୟନତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଅଟ୍ଠକନିପାତେ କମ୍ମଂ ବହୁକନ୍ତିଆଦିକା ଆୟସ୍ମତୋ ମହାକଚ୍ଚାୟନତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା. କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅୟମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ପଦୁମୁତ୍ତରସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ ଗହପତିମହାସାଲକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱୁଦ୍ଧିପ୍ପତ୍ତୋ, ଏକଦିୱସଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ୱିଭଜନ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପିୟମାନଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଦିସ୍ୱା, ସୟମ୍ପି ତଂ ଠାନଂ ପତ୍ଥେନ୍ତୋ ପଣିଧାନଂ କତ୍ୱା, ଦାନାଦୀନି ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ୱା, ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ସୁମେଧସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ ୱିଜ୍ଜାଧରୋ ହୁତ୍ୱା ଆକାସେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ହିମୱନ୍ତପବ୍ବତେ ଏକସ୍ମିଂ ୱନସଣ୍ଡେ ନିସିନ୍ନଂ ଦିସ୍ୱା ପସନ୍ନମାନସୋ କଣିକାରପୁପ୍ଫେହି ପୂଜଂ ଅକାସି.

ସୋ ତେନ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମେନ ଅପରାପରଂ ସୁଗତୀସୁୟେୱ ପରିୱତ୍ତେନ୍ତୋ କସ୍ସପଦସବଲସ୍ସ କାଲେ ବାରାଣସିୟଂ କୁଲଘରେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବୁତେ ଭଗୱତି ସୁୱଣ୍ଣଚେତିୟକରଣଟ୍ଠାନେ ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନିକାୟ ସୁୱଣ୍ଣିଟ୍ଠକାୟ ପୂଜଂ କତ୍ୱା, ''ଭଗୱା ମୟ୍ହଂ ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ସରୀରଂ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣଂ ହୋତୂ''ତି ପତ୍ଥନଂ ଅକାସି.

ତତୋ ୟାୱଜୀୱଂ କୁସଲକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ଉଜ୍ଜେନିୟଂ ରଞ୍ଞୋ ଚଣ୍ଡପଜ୍ଜୋତସ୍ସ ପୁରୋହିତଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତି. ତସ୍ସ ନାମଗ୍ଗହଣଦିୱସେ ମାତା ''ମୟ୍ହଂ ପୁତ୍ତୋ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣୋ, ଅତ୍ତନୋ ନାମଂ ଗହେତ୍ୱା ଆଗତୋ''ତି କଞ୍ଚନମାଣୱୋ ତ୍ୱେୱ ନାମଂ ଅକାସି. ସୋ ୱୁଦ୍ଧିମନ୍ୱାୟ ତୟୋ ୱେଦେ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ପିତୁ ଅଚ୍ଚୟେନ ପୁରୋହିତଟ୍ଠାନଂ ଲଭି. ସୋ ଗୋତ୍ତୱସେନ କଚ୍ଚାୟନୋତି ପଞ୍ଞାୟିତ୍ଥ. ତଂ ରାଜା ଚଣ୍ଡପଜ୍ଜୋତୋ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦଂ ସୁତ୍ୱା, ''ଆଚରିୟ, ତ୍ୱଂ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଇଧାନେହୀ''ତି ପେସେସି. ସୋ ଅତ୍ତଟ୍ଠମୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଉପଗତୋ. ତସ୍ସ ସତ୍ଥା ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି. ଦେସନାପରିୟୋସାନେ ସୋ ସତ୍ତହି ଜନେହି ସଦ୍ଧିଂ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠାସି. ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ. ଥେର ୨.୫୪.୧-୨୭) –

''ପଦୁମୁତ୍ତରୋ ନାମ ଜିନୋ, ଅନେଜୋ ଅଜିତଂ ଜୟୋ;

ସତସହସ୍ସେ କପ୍ପାନଂ, ଇତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି ନାୟକୋ.

''ୱୀରୋ କମଲପତ୍ତକ୍ଖୋ, ସସଙ୍କୱିମଲାନନୋ;

କନକାଚଲସଙ୍କାସୋ, ରୱିଦିତ୍ତିସମପ୍ପଭୋ.

''ସତ୍ତନେତ୍ତମନୋହାରୀ, ୱରଲକ୍ଖଣଭୂସିତୋ;

ସବ୍ବୱାକ୍ୟପଥାତୀତୋ, ମନୁଜାମରସକ୍କତୋ.

''ସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ବୋଧୟଂ ସତ୍ତେ, ୱାଗୀସୋ ମଧୁରସ୍ସରୋ;

କରୁଣାନିବନ୍ଧସନ୍ତାନୋ, ପରିସାସୁ ୱିସାରଦୋ.

''ଦେସେତି ମଧୁରଂ ଧମ୍ମଂ, ଚତୁସଚ୍ଚୂପସଂହିତଂ;

ନିମୁଗ୍ଗେ ମୋହପଙ୍କମ୍ହି, ସମୁଦ୍ଧରତି ପାଣିନେ.

''ତଦା ଏକଚରୋ ହୁତ୍ୱା, ତାପସୋ ହିମୱାଲୟୋ;

ନଭସା ମାନୁସଂ ଲୋକଂ, ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଜିନମଦ୍ଦସଂ।

‘‘ଉପେଚ୍ଚ ସନ୍ତିକଂ ତସ୍ସ, ଅସ୍ସୋସିଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ;

ୱଣ୍ଣଯନ୍ତସ୍ସ ୱୀରସ୍ସ, ସାୱକସ୍ସ ମହାଗୁଣଂ।

‘‘ସଂଖିତ୍ତେନ ମଯା ୱୁତ୍ତଂ, ୱିତ୍ଥାରେନ ପକାସଯଂ;

ପରିସଂ ମଞ୍ଚ ତୋସେତି, ଯଥା କଚ୍ଚାଯନୋ ଅଯଂ।

‘‘ନାହଂ ଏୱମିଧେକଚ୍ଚଂ, ଅଞ୍ଞଂ ପସ୍ସାମି ସାୱକଂ;

ତସ୍ମାତଦଗ୍ଗେ ଏସଗ୍ଗୋ, ଏୱଂ ଧାରେଥ ଭିକ୍ଖୱୋ।

‘‘ତଦାହଂ ୱିମ୍ହିତୋ ହୁତ୍ୱା, ସୁତ୍ୱା ୱାକ୍ୟଂ ମନୋରମଂ;

ହିମୱନ୍ତଂ ଗମିତ୍ୱାନ, ଆହିତ୍ୱା ପୁପ୍ଫସଞ୍ଚଯଂ।

‘‘ପୂଜେତ୍ୱା ଲୋକସରଣଂ, ତଂ ଠାନମଭିପତ୍ଥଯିଂ;

ତଦା ମମାସଯଂ ଞତ୍ୱା, ବ୍ୟାକାସି ସ ରଣଞ୍ଜହୋ।

‘‘ପସ୍ସଥେତଂ ଇସିୱରଂ, ନିଦ୍ଧନ୍ତକନକତ୍ତଚଂ;

ଉଦ୍ଧଗ୍ଗଲୋମଂ ପୀଣଂସଂ, ଅଚଲଂ ପଞ୍ଜଲିଂ ଠିତଂ।

‘‘ହାସଂ ସୁପୁଣ୍ଣନଯନଂ, ବୁଦ୍ଧୱଣ୍ଣଗତାସଯଂ;

ଧମ୍ମଜଂ ଉଗ୍ଗହଦଯଂ, ଅମତାସିତ୍ତସନ୍ନିଭଂ।

‘‘କଚ୍ଚାନସ୍ସ ଗୁଣଂ ସୁତ୍ୱା, ତଂ ଠାନଂ ପତ୍ଥଯଂ ଠିତୋ;

ଅନାଗତମ୍ହି ଅଦ୍ଧାନେ, ଗୋତମସ୍ସ ମହାମୁନେ।

‘‘ତସ୍ସ ଧମ୍ମେସୁ ଦାଯାଦୋ, ଓରସୋ ଧମ୍ମନିମ୍ମିତୋ;

କଚ୍ଚାନୋ ନାମ ନାମେନ, ହେସ୍ସତି ସତ୍ଥୁ ସାୱକୋ।

‘‘ବହୁସ୍ସୁତୋ ମହାଞାଣୀ, ଅଧିପ୍ପାଯୱିଦୂ ମୁନେ;

ପାପୁଣିସ୍ସତି ତଂ ଠାନଂ, ଯଥାଯଂ ବ୍ୟାକତୋ ମଯା।

‘‘ସତସହସ୍ସିତୋ କପ୍ପେ, ଯଂ କମ୍ମମକରିଂ ତଦା;

ଦୁଗ୍ଗତିଂ ନାଭିଜାନାମି, ବୁଦ୍ଧପୂଜାଯିଦଂ ଫଲଂ।

‘‘ଦୁୱେ ଭୱେ ସଂସରାମି, ଦେୱତ୍ତେ ଅଥ ମାନୁସେ;

ଅଞ୍ଞଂ ଗତିଂ ନ ଗଚ୍ଛାମି, ବୁଦ୍ଧପୂଜାୟିଦଂ ଫଲଂ।

‘‘ଦୁୱେ କୁଲେ ପଜାୟାମି, ଖତ୍ତିୟେ ଅଥ ବ୍ରାହ୍ମଣେ;

ନୀଚେ କୁଲେ ନ ଜାୟାମି, ବୁଦ୍ଧପୂଜାୟିଦଂ ଫଲଂ।

‘‘ପଚ୍ଛିମେ ଚ ଭୱେ ଦାନି, ଜାତୋ ଉଜ୍ଜେନିୟଂ ପୁରେ;

ପଜ୍ଜୋତସ୍ସ ଚ ଚଣ୍ଡସ୍ସ, ପୁରୋହିତଦିଜାଧିନୋ।

‘‘ପୁତ୍ତୋ ତିରିଟିୱଚ୍ଛସ୍ସ, ନିପୁଣୋ ୱେଦପାରଗୂ;

ମାତା ଚ ଚନ୍ଦିମା ନାମ, କଚ୍ଚାନୋହଂ ୱରତ୍ତଚୋ।

‘‘ୱୀମଂସନତ୍ଥଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ, ଭୂମିପାଲେନ ପେସିତୋ;

ଦିସ୍ୱା ମୋକ୍ଖପୁରଦ୍ୱାରଂ, ନାୟକଂ ଗୁଣସଞ୍ଚୟଂ।

‘‘ସୁତ୍ୱା ଚ ୱିମଲଂ ୱାକ୍ୟଂ, ଗତିପଙ୍କୱିସୋସନଂ;

ପାପୁଣିଂ ଅମତଂ ସନ୍ତଂ, ସେସେହି ସହ ସତ୍ତହି।

‘‘ଅଧିପ୍ପାୟୱିଦୂ ଜାତୋ, ସୁଗତସ୍ସ ମହାମତେ।

ଠପିତୋ ଏତଦଗ୍ଗେ ଚ, ସୁସମିଦ୍ଧମନୋରଥୋ।

‘‘କିଲେସା ଝାପିତା ମୟ୍ହଂ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି।

ଅଥ ସତ୍ଥା ‘‘ଏଥ, ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି ହତ୍ଥଂ ପସାରେସି। ତେ ତାୱଦେୱ ଦ୍ୱଙ୍ଗୁଲମତ୍ତକେସମସ୍ସୁକା ଇଦ୍ଧିମୟପତ୍ତଚୀୱରଧରା ୱସ୍ସସଟ୍ଠିକତ୍ଥେରା ୱିୟ ଅହେସୁଂ। ଏୱଂ ଥେରୋ ସଦତ୍ଥଂ ନିପ୍ଫାଦେତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ରାଜା ପଜ୍ଜୋତୋ ତୁମ୍ହାକଂ ପାଦେ ୱନ୍ଦିତୁଂ ଧମ୍ମଞ୍ଚ ସୋତୁଂ ଇଚ୍ଛତୀ’’ତି ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେସି। ସତ୍ଥା, ‘‘ତ୍ୱଂୟେୱ, ଭିକ୍ଖୁ, ତତ୍ଥ ଗଚ୍ଛ, ତୟି ଗତେପି ରାଜା ପସୀଦିସ୍ସତୀ’’ତି ଆହ। ଥେରୋ ସତ୍ଥୁ ଆଣାୟ ଅତ୍ତଟ୍ଠମୋ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ରାଜାନଂ ପସାଦେତ୍ୱା ଅୱନ୍ତୀସୁ ସାସନଂ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ପୁନ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକମେୱ ଗତୋ। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ସମ୍ବହୁଲେ ଭିକ୍ଖୂ ସମଣଧମ୍ମଂ ପହାୟ କମ୍ମାରାମେ ସଙ୍ଗଣିକାରାମେ ରସତଣ୍ହାନୁଗତେ ଚ ପମାଦୱିହାରିନୋ ଦିସ୍ୱା ତେସଂ ଓୱାଦୱସେନ –

୪୯୪।

‘‘କମ୍ମଂ ବହୁକଂ ନ କାରୟେ, ପରିୱଜ୍ଜେୟ୍ୟ ଜନଂ ନ ଉୟ୍ୟମେ;

ସୋ ଉସ୍ସୁକ୍କୋ ରସାନୁଗିଦ୍ଧୋ, ଅତ୍ଥଂ ରିଞ୍ଚତି ଯୋ ସୁଖାଧିୱାହୋ।

୪୯୫।

‘‘ପଙ୍କୋତି ହି ନଂ ଅୱେଦୟୁଂ, ୟାୟଂ ୱନ୍ଦନପୂଜନା କୁଲେସୁ;

ସୁଖୁମଂ ସଲ୍ଲଂ ଦୁରୁବ୍ବହଂ, ସକ୍କାରୋ କାପୁରିସେନ ଦୁଜ୍ଜହୋ’’ତି। –

ଦ୍ୱେ ଗାଥା ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ କମ୍ମଂ ବହୁକଂ ନ କାରୟେତି ନୱାୱାସକାରାପନାଦିଂ ସମଣଧମ୍ମକରଣସ୍ସ ପରିବନ୍ଧଭୂତଂ ମହନ୍ତଂ ନୱକମ୍ମଂ ନ ପଟ୍ଠପେୟ୍ୟ, ଖୁଦ୍ଦକଂ ଅପ୍ପସମାରମ୍ଭଂ ଖଣ୍ଡଫୁଲ୍ଲପଟିସଙ୍ଖରଣାଦିଂ ସଚ୍ଚୁ ୱଚନପଟିପୂଜନତ୍ଥଂ କାତବ୍ବମେୱ। ପରିୱଜ୍ଜେୟ୍ୟ ଜନନ୍ତି ଗଣସଙ୍ଗଣିକୱସେନ ଜନଂ ୱିୱଜ୍ଜେୟ୍ୟ। ଜନନ୍ତି ୱା ଯାଦିସଂ ସଂସେୱତୋ ଭଜତୋ ପୟିରୁପାସତୋ କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାୟନ୍ତି, ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, ତାଦିସଂ ଅକଲ୍ୟାଣମିତ୍ତଭୂତଂ ଜନଂ ପରିୱଜ୍ଜେୟ୍ୟ। ନ ଉୟ୍ୟମେତି, ପଚ୍ଚୟୁପ୍ପାଦନତ୍ଥଂ କୁଲସଙ୍ଗଣ୍ହନୱସେନ ନ ୱାୟମେୟ୍ୟ, ୟସ୍ମା ସୋ ଉସ୍ସୁକ୍କୋ ରସାନୁଗିଦ୍ଧୋ, ଅତ୍ଥଂ ରିଞ୍ଚତି ଯୋ ସୁଖାଧିୱାହୋତି ଯୋ ରସାନୁଗିଦ୍ଧୋ ରସତଣ୍ହାୱସିକୋ ଭିକ୍ଖୁ ପଚ୍ଚୟୁପ୍ପାଦନପସୁତୋ, ସୋ କୁଲସଙ୍ଗଣ୍ହନତ୍ଥଂ ଉସ୍ସୁକ୍କୋ, ତେସୁ ସୁଖିତେସୁ ସୁଖିତୋ, ଦୁକ୍ଖିତେସୁ ଦୁକ୍ଖିତୋ, ଉପ୍ପନ୍ନେସୁ କିଚ୍ଚକରଣୀୟେସୁ ଅତ୍ତନା ଯୋଗଂ ଆପଜ୍ଜତି, ଯୋ ସୁଖାଧିୱାହୋ ସମଥୱିପସ୍ସନାମଗ୍ଗଫଲନିବ୍ବାନସୁଖାୱହୋ ସୀଲାଦିଅତ୍ଥୋ, ତଂ ରିଞ୍ଚତି ପଜହତି ଏକଂସେନ ଅତ୍ତାନଂ ତତୋ ୱିୱେଚେତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏୱଂ ପଠମଗାଥାୟ ‘‘କମ୍ମାରାମତଂ ସଙ୍ଗଣିକାରାମତଂ ପଚ୍ଚୟଗେଧଞ୍ଚ ୱଜ୍ଜେଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ସକ୍କାରାଭିଲାସଂ ଗରହନ୍ତୋ ଦୁତିୟଂ ଗାଥମାହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯା ଅୟଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଉପଗତାନଂ ପବ୍ବଜିତାନଂ କୁଲେସୁ ଗେହୱାସୀହି ଗୁଣସମ୍ଭାୱନାୟ କରୀୟମାନା ୱନ୍ଦନା ପୂଜନା ଚ, ୟସ୍ମା ତଂ ଅଭାୱିତତ୍ତାନଂ ଓସୀଦାପନଟ୍ଠେନ ମଲିନଭାୱକରଣଟ୍ଠେନ ଚ ପଙ୍କୋ କଦ୍ଦମୋତି ବୁଦ୍ଧାଦୟୋ ଅରିୟା ପୱେଦୟୁଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞଂସୁ ପୱେଦେସୁଂ ୱା, ୟସ୍ମା ଚ ଅପରିଞ୍ଞାତକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ଅନ୍ଧପୁଥୁଜ୍ଜନାନଂ ସକ୍କାରାଭିଲାସଂ ଦୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟସଭାୱତାୟ ପୀଠଆଜନନତୋ ଅନ୍ତୋ ତୁଦନତୋ ଦୁରୁଦ୍ଧରଣତୋ ଚ ସୁଖୁମଂ ସଲ୍ଲଂ ଦୁରୁବ୍ବହଂ ପୱେଦୟୁଂ, ତତୋ ଏୱ ସକ୍କାରୋ କାପୁରିସେନ ଦୁଜ୍ଜହୋ ଦୁପ୍ପଜହେୟ୍ୟୋ ତସ୍ସ ପହାନପଟିପଭିୟା ଅପ୍ପଟିପଜ୍ଜନତୋ। ସକ୍କାରାଭିଲାସପ୍ପହାନେନେ ହି ସକ୍କାରୋ ପହୀନୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ତସ୍ସ ପହାନାୟ ଆୟୋଗୋ କରଣୀୟୋତି ଦସ୍ସେତି –

୪୯୬।

‘‘ନ ପରସ୍ସୁପନିଧାୟ, କମ୍ମଂ ମଚ୍ଚସ୍ସ ପାପକଂ;

ଅତ୍ତନା ତଂ ନ ସେୱେୟ୍ୟ, କମ୍ମବନ୍ଧୂ ହି ମାତିୟା।

୪୯୭।

‘‘ନ ପରେ ୱଚନା ଚୋରୋ, ନ ପରେ ୱଚନା ମୁନି;

ଅତ୍ତା ଚ ନଂ ୟଥା ୱେଦି, ଦେୱାପି ନଂ ତଥା ୱିଦୂ।

୪୯୮।

‘‘ପରେ ଚ ନ ୱିଜାନନ୍ତି, ମୟମେତ୍ଥ ୟମାମସେ;

ଯେ ଚ ତତ୍ଥ ୱିଜାନନ୍ତି, ତତୋ ସମ୍ମନ୍ତି ମେଧଗା।

୪୯୯।

‘‘ଜୀୱତେ ୱାପି ସପ୍ପଞ୍ଞୋ, ଅପି ୱିତ୍ତପରିକ୍ଖୟୋ;

ପଞ୍ଞାୟ ଚ ଅଲାଭେନ, ୱିତ୍ତୱାପି ନ ଜୀୱତି।

୫୦୦।

‘‘ସବ୍ବଂ ସୁଣାତି ସୋତେନ, ସବ୍ବଂ ପସ୍ସତି ଚକ୍ଖୁନା;

ନ ଚ ଦିଟ୍ଠଂ ସୁତଂ ଧୀରୋ, ସବ୍ବଂ ଉଜ୍ଝିତୁମରହତି।

୫୦୧।

''ଚକ୍ଖୁମାସ୍ସ ଯଥା ଅନ୍ଧୋ, ସୋତୱା ବଧିରୋ ଯଥା;

ପଞ୍ଞୱାସ୍ସ ଯଥା ମୂଗୋ, ବଲୱା ଦୁବ୍ବଲୋରିୱ;

ଅଥ ଅତ୍ଥେ ସମୁପ୍ପନ୍ନେ, ସଯେଥ ମତସାଯିକ''ନ୍ତି। –

ଇମା ଛ ଗାଥା ରଞ୍ଞୋ ପଜ୍ଜୋତସ୍ସ ୱୱାଦୱସେନ ଅଭାସି। ସୋ କିର ବ୍ରାହ୍ମଣେ ସଦ୍ଦହିତ୍ୱା ପସୁଘାତଯଞ୍ଞଂ କାରେତି, କମ୍ମଂ ଅସୋଧେତ୍ୱାୱ ଅଚୋରେ ଚୋରସଞ୍ଞାଯ ଦଣ୍ଡେସି, ଅଟ୍ଟକରଣେ ଚ ଅସ୍ସାମିକେ ସାମିକେ କରୋତି, ସାମିକେ ଚ ଅସ୍ସାମିକେ। ତତୋ ନଂ ଥେରୋ ୱିୱେଚେତୁଂ ''ନ ପରସ୍ସା''ତିଆଦିନା ଛ ଗାଥା ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ନ ପରସ୍ସୁପନିଧାଯ, କମ୍ମଂ ମଚ୍ଚସ୍ସ ପାପକନ୍ତି ପରସ୍ସ ମଚ୍ଚସ୍ସ ସତ୍ତସ୍ସ ଉପନିଧାଯ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ କାରଣଂ କତ୍ୱା ପାପକଂ ୱଧବନ୍ଧାଦିକମ୍ମଂ ନ ସେୱେଯ୍ୟ, ପରେନ ନ କାରାପେଯ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅତ୍ତନା ତଂ ନ ସେୱେଯ୍ୟାତି ଅତ୍ତନାପି ତଂ ପାପକଂ ନ କରେଯ୍ୟ। କସ୍ମା? କମ୍ମବନ୍ଧୂ ହି ମାତିଯା ଇମେ ମାତିଯା ମଚ୍ଚା କମ୍ମଦାଯାଦା, ତସ୍ମା ଅତ୍ତନା ଚ କିଞ୍ଚି ପାପକମ୍ମଂ ନ କରେଯ୍ୟ, ପରେନପି ନ କାରାପେଯ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ।

ନ ପରେ ୱଚନା ଚୋରୋତି ଅତ୍ତନା ଚୋରିଯଂ ଅକତ୍ୱା ପରୱଚନା ପରସ୍ସ ୱଚନମତ୍ତେନ ଚୋରୋ ନାମ ନ ହୋତି, ତଥା ନ ପରେ ୱଚନା ମୁନି ପରସ୍ସ ୱଚନମତ୍ତେନ ମୁନି ସୁୱିସୁଦ୍ଧକାଯୱଚୀମନୋସମାଚାରୋ ନ ହୋତି। ଏତ୍ଥ ହି ପରେତି ୱିଭତ୍ତିଅଲୋପଂ କତ୍ୱା ନିଦ୍ଦେସୋ। କେଚି ପନ ''ପରେସନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ପରେତି ସଂ-କାରଲୋପଂ କତ୍ୱା ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ଅତ୍ତା ଚ ନଂ ଯଥା ୱେଦୀତି ନଂ ସତ୍ତଂ ତସ୍ସ ଅତ୍ତା ଚିତ୍ତଂ ଯଥା ''ଅହଂ ପରିସୁଦ୍ଧୋ, ଅପରିସୁଦ୍ଧୋ ୱା''ତି ଯାଥାୱତୋ ଅୱେଦି ଜାନାତି। ଦେୱାପି ନଂ ତଥା ୱିଦୂତି ୱିସୁଦ୍ଧିଦେୱା, ଉପପତ୍ତିଦେୱା ଚ ତଥା ୱିଦୂ ୱିଦନ୍ତି ଜାନନ୍ତି, ତସ୍ମା ସଯଂ ତାଦିସା ଦେୱା ଚ ପମାଣଂ ସୁଦ୍ଧାସୁଦ୍ଧାନଂ ସୁଦ୍ଧାସୁଦ୍ଧଭାୱଜାନନେ, ନ ଯେ କେଚି ଇଚ୍ଛାଦୋସପରେତା ସତ୍ତାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ପରେତି ପଣ୍ଡିତେ ଠପେତ୍ୱା ତତୋ ଅଞ୍ଞେ, କୁସଲାକୁସଲସାୱଜ୍ଜାନୱଜ୍ଜଂ କମ୍ମଂ କମ୍ମଫଲଂ କାଯସ୍ସ ଅସୁଭତଂ ସଙ୍ଖାରାନଂ ଅନିଚ୍ଚତଂ ଅଜାନନ୍ତା ଇଧ ପରେ ନାମ। ତେ ମଯମେତ୍ଥ ଇମସ୍ମିଂ ଜୀୱଲୋକେ ଯମାମ ଉପରମାମ, ''ସତତଂ ସମିତଂ ମଚ୍ଚୁ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛାମା''ତି ନ ଜାନନ୍ତି। ଯେ ଚ ତତ୍ଥ ୱିଜାନନ୍ତୀତି ଯେ ଚ ତତ୍ଥ ପଣ୍ଡିତା ''ମଯଂ ମଚ୍ଚୁ ସମୀପଂ ଗଚ୍ଛାମା''ତି ୱିଜାନନ୍ତି। ତତୋ ସମ୍ମନ୍ତି ମେଧଗାତି ଏୱଞ୍ହି ତେ ଜାନନ୍ତା ମେଧଗାନଂ ପରୱିହିଂସନାନଂ ୱୂପସମାଯ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତି, ଅତ୍ତନା ପରେ ଚ ଅଞ୍ଞେ ନ ମେଧନ୍ତି ନ ବାଧେନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତ୍ୱଂ ପନ ଜୀୱିତନିମିତ୍ତଂ ଅଚୋରେ ଚୋରେ କରୋନ୍ତୋପି ଦଣ୍ଡନେନ ସାମିକେ ଅସ୍ସାମିକେ କରୋନ୍ତୋପି ଧନଜାନିଯା ବାଧସି ପଞ୍ଞାୱେକଲ୍ଲତୋ। ତଥା ଅକରୋନ୍ତୋପି ଜୀୱତେ ୱାପି ସପ୍ପଞ୍ଞୋ, ଅପି ୱିତ୍ତପରିକ୍ଖଯୋ ପରିକ୍ଖୀଣଧନୋପି ସପ୍ପଞ୍ଞଜାତିକୋ ଇତରୀତରସନ୍ତୋସେନ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ଅନୱଜ୍ଜାଯ ଜୀୱିକାଯ ଜୀୱତିଯେୱ। ତସ୍ସ ହି ଜୀୱିତଂ ନାମ। ତେନାହ ଭଗୱା – ''ପଞ୍ଞାଜୀୱିଂ ଜୀୱିତମାହୁ ସେଟ୍ଠ''ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୧।୭୩, ୨୪୬; ସୁ। ନି। ୧୮୪)। ଦୁମ୍ମେଧପୁଗ୍ଗଲୋ ପନ ପଞ୍ଞାଯ ଚ ଅଲାଭେନ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକଂ ସମ୍ପରାଯିକଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଂ ୱିରାଧେନ୍ତୋ ୱିତ୍ତୱାପି ନ ଜୀୱତି ଗରହାଦିପତ୍ତିଯା ଜୀୱନ୍ତୋ ନାମ ନ ହୋତି, ଅନୁପାଯଞ୍ଞୁତାଯ ଯଥାଧିଗତଂ ଧନଂ ନାସେନ୍ତୋ ଜୀୱିତମ୍ପି ସନ୍ଧାରେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତିଯେୱ।

ଇମା କିର ଚତସ୍ସୋପି ଗାଥା ଥେରୋ ସୁପିନନ୍ତେନ ରଞ୍ଞୋ କଥେସି। ରାଜା ସୁପିନଂ ଦିସ୍ୱା ଥେରଂ ନମସ୍ସନ୍ତୋଯେୱ ପବୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ପଭାତାଯ ରତ୍ତିଯା ଥେରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ଦିଟ୍ଠନିଯାମେନ ସୁପିନଂ କଥେସି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଥେରୋ ତା ଗାଥା ପଚ୍ଚନୁଭାସିତ୍ୱା ''ସବ୍ବଂ ସୁଣାତୀ''ତିଆଦିନା ଦ୍ୱୀହି ଗାଥାହି ରାଜାନଂ ୱଦି। ତତ୍ଥ ସବ୍ବଂ ସୁଣାତି ସୋତେନାତି ଇଧ ସୋତବ୍ବଂ ସଦ୍ଦଂ ଆପାଥଗତଂ ସବ୍ବଂ ସୁଭାସିତଂ ଦୁବ୍ଭାସିତଞ୍ଚ ଅବଧିରୋ ସୋତେନ ସୁଣାତି। ତଥା ସବ୍ବଂ ରୂପଂ ସୁନ୍ଦରଂ ଅସୁନ୍ଦରମ୍ପି ଚକ୍ଖୁନା ଅନନ୍ଧୋ ପସ୍ସତି, ଅଯମିନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ସଭାୱୋ। ତତ୍ଥ ପନ ନ ଚ ଦିଟ୍ଠଂ ସୁତଂ ଧୀରୋ, ସବ୍ବଂ ଉଜ୍ଝିତୁନ୍ତି ଚ ନିଦସ୍ସନମତ୍ତମେତଂ। ଯଞ୍ହି ତଂ ଦିଟ୍ଠଂ ସୁତଂ ୱା, ନ ତଂ ସବ୍ବଂ ଧୀରୋ ସପ୍ପଞ୍ଞୋ ଉଜ୍ଝିତୁଂ ପରିଚ୍ଚଜିତୁଂ ଗହେତୁଂ ୱା ଅରହତି। ଗୁଣାଗୁଣଂ ପନ ତତ୍ଥ ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା ଉଜ୍ଝିତବ୍ବମେୱ ଉଜ୍ଝିତୁଂ ଗହେତବ୍ବଞ୍ଚ ଗହେତୁଂ ଅରହତି, ତସ୍ମା ଚକ୍ଖୁମାସ୍ସ ଯଥା ଅନ୍ଧୋ ଚକ୍ଖୁମାପି ସମାନୋ ଉଜ୍ଝିତବ୍ବେ ଦିଟ୍ଠେ ଅନ୍ଧୋ ଯଥା ଅସ୍ସ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ୱିଯ ଭୱେଯ୍ୟ, ତଥା ଉଜ୍ଝିତବ୍ବେ ସୁତେ ସୋତୱାପି ବଧିରୋ ଯଥା ଅସ୍ସ ଅସୁଣନ୍ତୋ ୱିଯ ଭୱେଯ୍ୟ। ପଞ୍ଞୱାସ୍ସ ଯଥା ମୂଗୋତି ୱିଚାରଣପଞ୍ଞାଯ ପଞ୍ଞୱା ୱଚନକୁସଲୋପି ଅୱତ୍ତବ୍ବେ ମୂଗୋ ୱିଯ ଭୱେଯ୍ୟ। ବଲୱା ଥାମସମ୍ପନ୍ନୋପି ଅକତ୍ତବ୍ବେ ଦୁବ୍ବଲୋରିୱ, ରକାରୋ ପଦସନ୍ଧିକରୋ, ଅସମତ୍ଥୋ ୱିଯ ଭୱେଯ୍ୟ। ଅଥ ଅତ୍ଥେ ସମୁପ୍ପନ୍ନେ, ସଯେଥ ମତସାଯିକନ୍ତି ଅତ୍ତନା କାତବ୍ବକିଚ୍ଚେ ଉପ୍ପନ୍ନେ

ଉପଟ୍ଠିତେ ମତସାଯିକଂ ସଯେଥ, ମତସାଯିକଂ ସଯିତ୍ୱାପି ତଂ କିଞ୍ଚ ତୀରେତବ୍ବମେୱ, ନ ୱିରାଧେତବ୍ବଂ। ଅଥ ୱା ଅଥ ଅତ୍ଥେ ସମୁପ୍ପନ୍ନେତି ଅତ୍ତନା ଅକରଣୀଯେ ଅତ୍ଥେ କିଚ୍ଚେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଉପଟ୍ଠିତେ ମତସାଯିକଂ ସଯେଥ, ମତସାଯିକଂ ସଯିତ୍ୱାପି ତଂ ନ କାତବ୍ବମେୱ। ନ ହି ପଣ୍ଡିତୋ ଅଯୁତ୍ତଂ କାତୁମରହତୀତି ଏୱଂ ଥେରେନ ଓୱଦିତୋ ରାଜା ଅକତ୍ତଙ୍କଂ ପହାଯ କାତବ୍ବେଯେୱ ଯୁତ୍ତପ୍ପଯୁତ୍ତୋ ଅହୋସୀତି।

ମହାକଚ୍ଚାଯନତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ସିରିମିତ୍ତତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଅକ୍କୋଧନୋତିଆଦିକା ଆଯସ୍ମତୋ ସିରିମିତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅଯମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ୱିୱଟ୍ଟୂପନିସ୍ସଯଂ କୁସଲଂ ଉପଚିନିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ରାଜଗହେ ମହଦ୍ଧନକୁଟୁମ୍ବିକସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି, ସିରିମିତ୍ତୋତି ଲଦ୍ଧନାମୋ। ତସ୍ସ କିର ମାତା ସିରିଗୁତ୍ତସ୍ସ ଭଗିନୀ। ତସ୍ସ ୱତ୍ଥୁ ଧମ୍ମପଦୱଣ୍ଣନାଯଂ (ଧ। ପ। ଅଟ୍ଠ। ୧।ଗରହଦିନ୍ନୱତ୍ଥୁ) ଆଗତମେୱ। ସୋ ସିରିଗୁତ୍ତସ୍ସ ଭାଗିନେଯ୍ୟୋ ସିରିମିତ୍ତୋ ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ଧନପାଲଦମନେ ଲଦ୍ଧପ୍ପସାଦୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାଯ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ନଚିରସ୍ସେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ। ଏକଦିୱସଂ ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସିତୁଂ ଆସନଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ଚିତ୍ତବୀଜନିଂ ଗହେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧମ୍ମଂ କଥେସି। କଥେନ୍ତୋ ଚ ଉଢଆରତରେ ଗୁଣେ ୱିଭଜିତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ –

୫୦୨।

''ଅକ୍କୋଧନୋନୁପନାହୀ, ଅମାଯୋ ରିତ୍ତପେସୁଣୋ;

ସ ୱେ ତାଦିସକୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଏୱଂ ପେଚ୍ଚ ନ ସୋଚତି।

୫୦୩।

''ଅକ୍କୋଧନୋନୁପନାହୀ, ଅମାଯୋ ରିତ୍ତପେସୁଣୋ;

ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋ ସଦା ଭିକ୍ଖୁ, ଏୱଂ ପେଚ୍ଚ ନ ସୋଚତି।

୫୦୪।

''ଅକ୍କୋଧନୋନୁପନାହୀ, ଅମାଯୋ ରିତ୍ତପେସୁଣୋ;

କଲ୍ୟାଣସୀଲୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଏୱଂ ପେଚ୍ଚ ନ ସୋଚତି।

୫୦୫।

''ଅକ୍କୋଧନୋନୁପନାହୀ, ଅମାଯୋ ରିତ୍ତପେସୁଣୋ;

କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଏୱଂ ପେଚ୍ଚ ନ ସୋଚତି।

୫୦୬।

''ଅକ୍କୋଧନୋନୁପନାହୀ, ଅମାଯୋ ରିତ୍ତପେସୁଣୋ;

କଲ୍ୟାଣପଞ୍ଞୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଏୱଂ ପେଚ୍ଚ ନ ସୋଚତି।

୫୦୭।

‘‘ଯସ୍ସ ସଦ୍ଧା ତଥାଗତେ, ଅଚଲା ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତା;

ସୀଲଞ୍ଚ ଯସ୍ସ କଲ୍ୟାଣଂ, ଅରିଯକନ୍ତଂ ପସଂସିତଂ।

୫୦୮।

‘‘ସଙ୍ଘେ ପସାଦୋ ଯସ୍ସତ୍ଥି, ଉଜୁଭୂତଞ୍ଚ ଦସ୍ସନଂ;

ଅଦଲିଦ୍ଦୋତି ତଂ ଆହୁ, ଅମୋଘଂ ତସ୍ସ ଜୀୱିତଂ।

୫୦୯।

‘‘ତସ୍ମା ସଦ୍ଧଞ୍ଚ ସୀଲଞ୍ଚ, ପସାଦଂ ଧମ୍ମଦସ୍ସନଂ;

ଅନୁଯୁଞ୍ଜେଥ ମେଧାୱୀ, ସରଂ ବୁଦ୍ଧାନ ସାସନ’’ନ୍ତି। – ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି;

ତତ୍ଥ ଅକ୍କୋଧନୋତି ଅକୁଜ୍ଝନସୀଲୋ। ଉପଟ୍ଠିତେ ହି କୋଧୁପ୍ପତ୍ତିନିମିତ୍ତେ ଅଧିୱାସନଖନ୍ତିଯଂ ଠତ୍ୱା କୋପସ୍ସ ଅନୁପ୍ପାଦକୋ। ଅନୁପନାହୀତି ନ ଉପନାହକୋ, ପରେହି କତଂ ଅପରାଧଂ ପଟିଚ୍ଚ ‘‘ଅକ୍କୋଚ୍ଛି ମଂ ଅୱଧି ମଂ, ଅଜିନି ମଂ ଅହାସି ମେ’’ତିଆଦିନା (ଧ। ପ। ୩; ମହାୱ। ୪୬୪; ମ। ନି। ୩।୨୩୭) କୋଧସ୍ସ ଅନୁପନୟ୍ହନସୀଲୋ। ସନ୍ତଦୋସପଟିଚ୍ଛାଦନଲକ୍ଖଣାଯ ମାଯାଯ ଅଭାୱତୋ ଅମାଯୋ। ପିସୁଣୱାଚାୱିରହିତତୋ ରିତ୍ତପେସୁଣୋ, ସ ୱେ ତାଦିସକୋ ଭିକ୍ଖୂତି ସୋ ତଥାରୂପୋ ତଥାଜାତିକୋ ଯଥାୱୁତ୍ତଗୁଣସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ । ଏୱଂ ଯଥାୱୁତ୍ତପଟିପତ୍ତିଯା ପେଚ୍ଚ ପରଲୋକେ ନ ସୋଚତି ସୋକନିମିତ୍ତସ୍ସ ଅଭାୱତୋ। ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରାଦଯୋ କାଯଦ୍ୱାରାଦଯୋ ଚ ଗୁତ୍ତା ପିହିତା ସଂୱୁତା ଏତସ୍ସାତି ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋ। କଲ୍ୟାଣସୀଲୋତି ସୁନ୍ଦରସୀଲୋ ସୁୱିସୁଦ୍ଧସୀଲୋ। କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋତି –

‘‘ପିଯୋ ଗରୁଭାୱନିଯୋ, ୱତ୍ତା ଚ ୱଚନକ୍ଖମୋ;

ଗମ୍ଭୀରଞ୍ଚ କଥଂ କତ୍ତା, ନୋ ଚଟ୍ଠାନେ ନିଯୋଜଯେ’’ତି। (ଅ। ନି। ୭।୩୭) –

ଏୱଂ ୱିଭାୱିତଲକ୍ଖଣୋ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋ ଏତସ୍ସାତି କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋ। କଲ୍ୟାଣପଞ୍ଞୋତି ସୁନ୍ଦରପଞ୍ଞୋ। ଯଦିପି ପଞ୍ଞା ନାମ ଅସୁନ୍ଦରା ନତ୍ଥି, ନିଯ୍ୟାନିକାଯ ପନ ପଞ୍ଞାଯ ୱସେନ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ

ଏୱମେତ୍ଥ କୋଧାଦୀନଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନୱସେନ ସମୁଚ୍ଛେଦୱସେନ ଚ ଅକ୍କୋଧନାଦିମୁଖେନ, ପୁଗ୍ଗଲାଧିଟ୍ଠାନାଯ ଗାଥାଯ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ନିପ୍ପରିତଲୋକୁତ୍ତରସଦ୍ଧାଦିକେ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ପୁଗ୍ଗଲାଧିଟ୍ଠାନାଯ ଏୱ ଗାଥାଯ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଯସ୍ସ ସଦ୍ଧା’’ତିଆଦିମାହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତଥାଗତେ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେ ‘‘ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା’’ତିଆଦିନଯପ୍ପୱତ୍ତା ମଗ୍ଗେନାଗତସଦ୍ଧା, ତତୋ ଏୱ ଅଚଲା ଅୱିକମ୍ପା ସୁଟ୍ଠୁ ପତିଟ୍ଠିତା। ‘‘ଅତ୍ଥୀ’’ତି, ପଦଂ ଆନେତ୍ୱା ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ। ଅରିଯକନ୍ତନ୍ତି ଅରିଯାନଂ କନ୍ତଂ ପିଯାଯିତଂ ଭୱନ୍ତରେପି ଅୱିଜହନତୋ। ପସଂସିତନ୍ତି ବୁଦ୍ଧାଦୀହି ପସଟ୍ଠଂ, ୱଣ୍ଣିତଂ ଥୋମିତଂ ଅତ୍ଥୀତି ଯୋଜନା। ତଂ ପନେତଂ ସୀଲଂ ଗହଟ୍ଠସୀଲଂ ପବ୍ବଜିତସୀଲନ୍ତି ଦୁୱିଧଂ। ତତ୍ଥ ଗହଟ୍ଠସୀଲଂ ନାମ ପଞ୍ଚସିକ୍ଖାପଦସୀଲଂ, ଯଂ ଗହଟ୍ଠେନ ରକ୍ଖିତୁଂ ସକ୍କା। ପବ୍ବଜିତସୀଲଂ ନାମ ଦସସିକ୍ଖାପଦସୀଲଂ ଉପାଦାଯ ସବ୍ବଂ ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲଂ, ତଯିଦଂ ସବ୍ବମ୍ପି ଅଖଣ୍ଡାଦିଭାୱେନ ଅପରାମଟ୍ଠତାଯ ‘‘କଲ୍ୟାଣ’’ନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ସଙ୍ଘେ ପସାଦୋ ଯସ୍ସତ୍ଥୀତି ‘‘ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ’’ତିଆଦିନା ଅରିଯସଙ୍ଘେ ପସାଦୋ ସଦ୍ଧା ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅତ୍ଥି ଅଚଲୋ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତୋତି ଆନେତ୍ୱା ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଉଜୁଭୂତଞ୍ଚ ଦସ୍ସନନ୍ତି ଦିଟ୍ଠିୱଙ୍କାଭାୱତୋ କିଲେସୱଙ୍କାଭାୱତୋ ଚ ଉଜୁଭୂତଂ। ଅକୁଟିଲଂ ଅଜିମ୍ହଂ କମ୍ମସ୍ସକତାଦସ୍ସନଞ୍ଚେୱ ସପ୍ପଚ୍ଚଯନାମରୂପଦସ୍ସନଞ୍ଚାତି ଦୁୱିଧମ୍ପି ଦସ୍ସନଂ ଯସ୍ସ ଅତ୍ଥି ଅଚଲଂ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତନ୍ତି ଯୋଜନା। ଅଦଲିଦ୍ଦୋତି ତଂ ଆହୁ ସଦ୍ଧାଧନଂ, ସୀଲଧନଂ, ସୁତଧନଂ, ଚାଗଧନଂ, ପଞ୍ଞାଧନନ୍ତି ଇମେସଂ ସୁୱିସୁଦ୍ଧାନଂ ଧନାନଂ ଅତ୍ଥିତାଯ ‘‘ଅଦଲିଦ୍ଦୋ’’ତି ତଂ ତାଦିସଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ବୁଦ୍ଧାଦଯୋ ଅରିଯା ଆହୁ। ଅମୋଘଂ ତସ୍ସ ଜୀୱିତଂ ତସ୍ସ ତଥାରୂପସ୍ସ ଜୀୱିତଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକାଦିଅତ୍ଥାଧିଗମେନ ଅମୋଘଂ ଅୱଞ୍ଝଂ ସଫଲମେୱାତି ଆହୂତି ଅତ୍ଥୋ।

ତସ୍ମାତି , ଯସ୍ମା ଯଥାୱୁତ୍ତସଦ୍ଧାଦିଗୁଣସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଅଦଲିଦ୍ଦୋ ଅମୋଘଜୀୱିତୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମା ଅହମ୍ପି ତଥାରୂପୋ ଭୱେୟ୍ୟନ୍ତି। ସଦ୍ଧଞ୍ଚ…ପେ… ସାସନନ୍ତି ‘‘ସବ୍ବପାପସ୍ସ ଅକରଣ’’ନ୍ତିଆଦିନା (ଧ। ପ। ୧୮୩; ଦୀ। ନି। ୨।୯୦) ୱୁତ୍ତଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ସାସନଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ ୱୁତ୍ତପ୍ପଭେଦଂ ସଦ୍ଧଞ୍ଚେୱ ସୀଲଞ୍ଚ ଧମ୍ମଦସ୍ସନହେତୁକଂ ଧମ୍ମେ ସୁନିଚ୍ଛଯା ୱିମୋକ୍ଖଭୂତଂ ପସାଦଞ୍ଚ ଅନୁଯୁଞ୍ଜେଯ୍ଯ ୱଡ୍ଢେଯ୍ୟାତି।

ଏୱଂ ଥେରୋ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧମ୍ମଦେସନାମୁଖେନ ଅତ୍ତନି ୱିଜ୍ଜମାନେ ଗୁଣେ ପକାସେନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକାସି।

ସିରିମିତ୍ତତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ମହାପନ୍ଥକତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଯଦାପଠମମଦ୍ଦକ୍ଖିନ୍ତିଆଦିକା ଆଯସ୍ମତୋ ମହାପନ୍ଥକତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅଯଂ କିର ପଦୁମୁତ୍ତରସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ ହଂସୱତୀନଗରେ ୱିଭୱସମ୍ପନ୍ନୋ କୁଟୁମ୍ବିଯୋ ହୁତ୍ୱା ଏକଦିୱସଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସଞ୍ଞାୱିୱଟ୍ଟକୁସଲାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ସଯମ୍ପି ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେନ୍ତୋ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ସତ୍ତାହଂ ମହାଦାନଂ ପୱତ୍ତେତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଯଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ତୁମ୍ହେ ଇତୋ ସତ୍ତଦିୱସମତ୍ଥକେ – ‘ସଞ୍ଞାୱିୱଟ୍ଟକୁସଲାନଂ ଅଯଂ ମମ ସାସନେ ଅଗ୍ଗୋ’ତି ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପଯିତ୍ଥ, ଅହମ୍ପି ଇମସ୍ସ ଅଧିକାରକମ୍ମସ୍ସ ବଲେନ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ୱିଯ ଅନାଗତେ ଏକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ଅଗ୍ଗୋ ଭୱେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି ପତ୍ଥନଂ ଅକାସି। କନିଟ୍ଠଭାତା ପନସ୍ସ ତଥେୱ ଭଗୱତି ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ମନୋମଯସ୍ସ କାଯସ୍ସାଭିନିବ୍ବତ୍ତାନଂ ଚେତୋୱିୱଟ୍ଟକୋସଲ୍ଲନ୍ତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଅଙ୍ଗାନଂ ୱସେନ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ପଣିଧାନଂ ଅକାସି। ଭଗୱା ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ପତ୍ଥନଂ ଅନନ୍ତରାଯେନ ସମିଜ୍ଝନଭାୱଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅନାଗତେ କପ୍ପସତସହସ୍ସମତ୍ଥକେ ଗୋତମସ୍ସ ନାମ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ତୁମ୍ହାକଂ ପତ୍ଥନା ସମିଜ୍ଝିସ୍ସତୀ’’ତି ବ୍ୟାକାସି।

ତେ ଉଭୋପି ଜନା ତତ୍ଥ ଯାୱଜୀୱଂ ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତୋ ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିଂସୁ। ତତ୍ଥ ମହାପନ୍ଥକସ୍ସ ଅନ୍ତରାକତଂ କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମଂ ନ କଥୀଯତି। ଚୂଳପନ୍ଥକୋ ପନ କସ୍ସପସ୍ସ ଭଗୱତୋ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ୱୀସତି ୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ଓଦାତକସିଣକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଦେୱପୁରେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ଅପଦାନେ ପନ ‘‘ଚୂଳପନ୍ଥକୋ ପଦୁମୁତ୍ତରସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ ତାପସୋ ହୁତ୍ୱା ହିମୱନ୍ତେ ୱସନ୍ତୋ ତତ୍ଥ ଭଗୱନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ପୁପ୍ଫଚ୍ଛତ୍ତେନ ପୂଜଂ ଅକାସୀ’’ତି ଆଗତଂ। ତେସଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତାନଂଯେୱ କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଅତିକ୍କନ୍ତଂ। ଅଥ ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥା ଅଭିସମ୍ବୋଧିଂ ପତ୍ୱା ପୱତ୍ତିତୱରଧମ୍ମଚକ୍କୋ ରାଜଗହଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ୱେଳୁୱନେ ମହାୱିହାରେ ୱିହରତି।

ତେନ ଚ ସମଯେନ ରାଜଗହେ ଧନସେଟ୍ଠିସ୍ସ ଧୀତା ଅତ୍ତନୋ ଦାସେନ ସଦ୍ଧିଂ ସନ୍ଥୱଂ କତ୍ୱା ଞାତକେହି ଭୀତା ହତ୍ଥସାରଂ ଗହେତ୍ୱା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ପଲାଯିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ୱସନ୍ତୀ ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଗବ୍ଭଂ ଲଭିତ୍ୱା ପରିପକ୍କଗବ୍ଭା ‘‘ଞାତିଘରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱିଜାଯିସ୍ସାମୀ’’ତି ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେଯେୱ ପୁତ୍ତଂ ୱିଜାଯିତ୍ୱା ସାମିନା ନିୱତ୍ତିତା ପୁବ୍ବେ ୱସିତଟ୍ଠାନେ ୱସନ୍ତୀ ପୁତ୍ତସ୍ସ ପନ୍ଥେ ଜାତତ୍ତା ପନ୍ଥକୋତି, ନାମଂ ଅକାସି। ତସ୍ମିଂ ଆଧାୱିତ୍ୱା ୱିଧାୱିତ୍ୱା ୱିଚରଣକାଲେ ତମେୱ ପଟିଚ୍ଚ ଦୁତିଯଂ ଗବ୍ଭଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ପରିପକ୍କଗବ୍ଭା ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ପୁତ୍ତଂ ୱିଜାଯିତ୍ୱା ସାମିନା ନିୱତ୍ତିତା ଜେଟ୍ଠପୁତ୍ତସ୍ସ ମହାପନ୍ଥକୋତି କନିଟ୍ଠସ୍ସ ଚୂଳପନ୍ଥକୋତି ନାମଂ କତ୍ୱା ଯଥାୱସିତଟ୍ଠାନେଯେୱ ୱସନ୍ତୀ ଅନୁକ୍କମେନ ଦାରକେସୁ ୱଡ୍ଢନ୍ତେସୁ ତେହି, ‘‘ଅମ୍ମ, ଅମ୍ହାକଂ କୁଲଂ ନୋ ଦସ୍ସେହୀ’’ତି ନିବନ୍ଧିଯମାନା ଦାରକେ ମାତାପିତୂନଂ ସନ୍ତିକଂ ପେସେସି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦାରକା ଧନସେଟ୍ଠିନୋ ଗେହେ ୱଡ୍ଢନ୍ତି। ତେସୁ ଚୂଳପନ୍ଥକୋ ଅତିଦହରୋ। ମହାପନ୍ଥକୋ ପନ ଅଯ୍ୟକେନ ସଦ୍ଧିଂ ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକଂ ଗତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଦିସ୍ୱା ସହ ଦସ୍ସନେନ ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଉପନିସ୍ସଯସମ୍ପନ୍ନତାଯ ପବ୍ବଜିତୁକାମୋ ହୁତ୍ୱା ପିତାମହଂ ଆପୁଚ୍ଛି। ସୋ ସତ୍ଥୁ ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ତଂ ପବ୍ବାଜେସି। ସୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ବହୁଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ପରିପୁଣ୍ଣୱସ୍ସୋ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଯୋନିସୋମନସିକାରେ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ୱିସେସତୋ ଚତୁନ୍ନଂ ଅରୂପଜ୍ଝାନାନଂ ଲାଭୀ ହୁତ୍ୱା ତତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ୱିପସ୍ସନଂ ଉସ୍ସୁକ୍କାପେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଇତି ସୋ ସଞ୍ଞାୱିୱଟ୍ଟକୁସଲାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଜାତୋ। ସୋ ଝାନସୁଖେନ ଫଲସୁଖେନ ୱୀତିନାମେନ୍ତୋ ଏକଦିୱସଂ ଅତ୍ତନୋ ପଟିପତ୍ତିଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ଅଧିଗତସମ୍ପତ୍ତିଂ ପଟିଚ୍ଚ ସଞ୍ଜାତସୋମନସ୍ସୋ ସୀହନାଦଂ ନଦନ୍ତୋ –

୫୧୦।

‘‘ଯଦା ପଠମମଦ୍ଦକ୍ଖିଂ, ସତ୍ଥାରମକୁତୋଭଯଂ;

ତତୋ ମେ ଅହୁ ସଂୱେଗୋ, ପସ୍ସିତ୍ୱା ପୁରିସୁତ୍ତମଂ।

୫୧୧।

‘‘ସିରିଂ ହତ୍ଥେହି ପାଦେହି, ଯୋ ପଣାମେଯ୍ୟ ଆଗତଂ;

ଏତାଦିସଂ ସୋ ସତ୍ଥାରଂ, ଆରାଧେତ୍ୱା ୱିରାଧଯେ।

୫୧୨।

‘‘ତଦାହଂ ପୁତ୍ତଦାରଞ୍ଚ, ଧନଧଞ୍ଞଞ୍ଚ ଛଡ୍ଡଯିଂ;

କେସମସ୍ସୂନି ଛେଦେତ୍ୱା, ପବ୍ବଜିଂ ଅନଗାରିଯଂ।

୫୧୩।

‘‘ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମ୍ପନ୍ନୋ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ସୁସଂୱୁତୋ;

ନମସ୍ସମାନୋ ସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ, ୱିହାସିଂ ଅପରାଜିତୋ।

୫୧୪।

‘‘ତତୋ ମେ ପଣିଧୀ ଆସି, ଚେତସୋ ଅଭିପତ୍ଥିତୋ;

ନ ନିସୀଦେ ମୁହୁତ୍ତମ୍ପି, ତଣ୍ହାସଲ୍ଲେ ଅନୂହତେ।

୫୧୫।

‘‘ତସ୍ସ ମେୱଂ ୱିହରତୋ, ପସ୍ସ ୱୀରିଯପରକ୍କମଂ;

ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା ଅନୁପ୍ପତ୍ତା, କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନଂ।

୫୧୬।

‘‘ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଜାନାମି, ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁ ୱିସୋଧିତଂ;

ଅରହା ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟୋମ୍ହି, ୱିପ୍ପମୁତ୍ତୋ ନିରୂପଧି।

୫୧୭।

‘‘ତତୋ ରତ୍ଯାୱିୱସାନେ, ସୂରିଯୁଗ୍ଗମନଂ ପତି;

ସବ୍ବଂ ତଣ୍ହଂ ୱିସୋସେତ୍ୱା, ପଲ୍ଲଙ୍କେନ ଉପାୱିସି’’ନ୍ତି। – ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି;

ତତ୍ଥ ଯଦାତି ଯସ୍ମିଂ କାଲେ। ପଠମନ୍ତି ଆଦିତୋ। ଅଦ୍ଦକ୍ଖିନ୍ତି ପସ୍ସିଂ, ସତ୍ଥାରନ୍ତି, ଭଗୱନ୍ତଂ। ଅକୁତୋଭଯନ୍ତି ନିବ୍ଭଯଂ। ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ – ସବ୍ବେସଂ ଭଯହେତୂନଂ ବୋଧିମୂଲେଯେୱ ପହୀନତ୍ତା କୁତୋଚିପି ଭଯାଭାୱତୋ ଅକୁତୋଭଯଂ ନିବ୍ଭଯଂ, ଚତୁୱେସାରଜ୍ଜୱିସାରଦଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକସମ୍ପରାଯିକପରମତ୍ଥେହି ୱେନେଯ୍ୟାନଂ ଯଥାରହମନୁସାସନତୋ ସତ୍ଥାରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ମଯ୍ହଂ ପିତାମହେନ ସଦ୍ଧିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଯାଯ ୱେଲାଯ ସବ୍ବପଠମଂ ପସ୍ସିଂ, ତଂ ପୁରିସୁତ୍ତମଂ ସଦେୱକେ ଲୋକେ ଅଗ୍ଗପୁଗ୍ଗଲଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା ତତୋ ଦସ୍ସନହେତୁ ତତୋ ଦସ୍ସନତୋ ପଚ୍ଛା ‘‘ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ

ସନ୍ଥାରଂ ଦଟ୍ଠୁଂ ଧମ୍ମଞ୍ଚ ସୋତୁଂ ନାଲତ୍ଥ’’ନ୍ତି ମଯ୍ହଂ ସଂୱେଗୋ ଅହୁ ସହୋତ୍ତପ୍ପଂ ଞାଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ଉପ୍ପନ୍ନସଂୱେଗୋ ପନାହଂ ଏୱଂ ଚିନ୍ତେସିନ୍ତି ଦସ୍ସେତି ସିରିଂ ହତ୍ଥେହୀତି ଗାଥାଯ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯୋ ୱିଭୱତ୍ଥିକୋ ପୁରିସୋ ‘‘ଉପଟ୍ଠାଯିକୋ ହୁତ୍ୱା ତୱ ସନ୍ତିକେ ୱସିସ୍ସାମୀ’’ତି ସୱିଗ୍ଗହଂ ସିରିଂ ସଯନେ ଉପଗତଂ ହତ୍ଥେହି ଚ ପାଦେହି ଚ କୋଟ୍ଟେନ୍ତୋ ପଣାମେଯ୍ଯ ନୀହରେଯ୍ଯ, ସୋ ତଥାରୂପୋ ଅଲକ୍ଖିକପୁରିସୋ ଏତାଦିସଂ ସତ୍ଥାରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ଆରାଧେତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ନୱମେ ଖଣେ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ୱିରାଧଯେ ତସ୍ସ ଓୱାଦାକରଣେନ ତଂ ୱିରଜ୍ଝେଯ୍ଯ, ଅହଂ ପନେୱଂ ନ କରୋମୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତେନାହ ‘‘ତଦାହଂ…ପେ… ଅନଗାରିଯ’’ନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଛଡ୍ଡଯିନ୍ତି, ପଜହିଂ। ‘‘ଛଡ୍ଡିଯ’’ନ୍ତିପି ପାଠୋ। ନନୁ ଅଯଂ ଥେରୋ ଦାରପରିଗ୍ଗହଂ ଅକତ୍ୱାୱ ପବ୍ବଜିତୋ, ସୋ କସ୍ମା ‘‘ପୁତ୍ତଦାରଞ୍ଚ ଛଡ୍ଡଯି’’ନ୍ତି ଅୱୋଚାତି? ଯଥା ନାମ ପୁରିସୋ ଅନିବ୍ବତ୍ତଫଲମେୱ ରୁକ୍ଖଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତୋ ଅଚ୍ଛିନ୍ନେ ତତୋ ଲଦ୍ଧଫଲେହି ପରିହୀନୋ ନାମ ହୋତି। ଏୱଂସମ୍ପଦମିଦଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋତି ଯା ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖା, ତାଯ ଚ, ଯତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୂ ସହ ଜୀୱନ୍ତି, ଏକଜୀୱିକା ସଭାଗୱୁତ୍ତିନୋ ହୋନ୍ତି, ତେନ ଭଗୱତା ପଞ୍ଞତ୍ତସିକ୍ଖାପଦସଙ୍ଖାତେନ ସାଜୀୱେନ ଚ ସମନ୍ନାଗତୋ ସିକ୍ଖନଭାୱେନ ସମଙ୍ଗୀଭୂତୋ, ସିକ୍ଖଂ ପରିପୂରେନ୍ତୋ ସାଜୀୱଞ୍ଚ ଅୱୀତିକ୍କମନ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ତଦୁଭଯଂ ସମ୍ପାଦେନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନ ସୁୱିସୁଦ୍ଧେ ପାତିମୋକ୍ଖେ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠିତଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି। ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ସୁସଂୱୁତୋତି ମନଚ୍ଛଟ୍ଠେସୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ସୁଟ୍ଠୁ ସଂୱୁତୋ। ରୂପାଦିୱିସଯେସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକାନଂ ଅଭିଜ୍ଝାଦୀନଂ ପୱତ୍ତିନିୱାରଣୱସେନ ସତିକୱାଟେନ ସୁପିହିତଚକ୍ଖାଦିଦ୍ୱାରୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରେନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରସୀଲସମ୍ପତ୍ତିଦସ୍ସନେନ ଇତରସୀଲମ୍ପି ଅତ୍ଥତୋ ଦସ୍ସିତମେୱ ହୋତୀତି ଥେରୋ ଅତ୍ତନୋ ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲସମ୍ପଦଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ‘‘ନମସ୍ସମାନୋ ସମ୍ବୁଦ୍ଧ’’ନ୍ତି ଇମିନା ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିଭାୱନାନୁଯୋଗମାହ। ୱିହାସିଂ ଅପରାଜିତୋତି କିଲେସମାରାଦୀହି ଅପରାଜିତୋ ଏୱ ହୁତ୍ୱା ୱିହରିଂ, ଯାୱ ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତି, ତାୱ ତେହି ଅନଭିଭୂତୋ, ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ତେ ଅଭିଭୱନ୍ତୋ ଏୱ ୱିହାସିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ତତୋତି ତସ୍ମା, ଯସ୍ମା ସୁୱିସୁଦ୍ଧସୀଲୋ ସତ୍ଥରି ଅଭିପ୍ପସନ୍ନୋ କିଲେସାଭିଭୱନପଟିପତ୍ତିଯଞ୍ଚ ଠିତୋ, ତସ୍ମା। ପଣିଧୀତି ପଣିଧାନଂ। ତତୋ ୱା ଚିତ୍ତାଭିନୀହାରୋ। ଆସୀତି ଅହୋସି। ଚେତସୋ ଅଭିପତ୍ଥିତୋତି, ମମ ଚିତ୍ତେନ ଇଚ୍ଛିତୋ। କୀଦିସୋ ପନ ସୋତି ଆହ ‘‘ନ ନିସୀଦେ ମୁହୁତ୍ତମ୍ପି, ତଣ୍ହାସଲ୍ଲେ ଅନୂହତେ’’ତି। ‘‘ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗସଣ୍ଡାସେନ ମମ ହଦଯତୋ ତଣ୍ହାସଲ୍ଲେ ଅନୁଦ୍ଧଟେ ମୁହୁତ୍ତମ୍ପି ନ ନିସୀଦେ, ନିସଜ୍ଜଂ ନ କପ୍ପେଯ୍ଯ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ମେ ଚିତ୍ତାଭିନୀହାରୋ ଅହୋସୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏୱଂ ପନ ଚିତ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠାଯ ଭାୱନଂ ଭାୱଯିତ୍ୱା ଠାନଚଙ୍କମେହେୱ ରତ୍ତିଂ ୱୀତିନାମେନ୍ତୋ ଅରୂପସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ଝାନଙ୍ଗମୁଖେନ ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ସଚ୍ଛାକାସି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ତସ୍ସ ମେ’’ତିଆଦି। ନିରୂପଧୀତି କିଲେସୁପଧିଆଦୀନଂ ଅଭାୱେନ ନିରୁପଧି। ରତ୍ଯାୱିୱସାନେତି ରତ୍ତିଭାଗସ୍ସ ୱିଗମନେ ୱିଭାତାଯ ରତ୍ତିଯା। ସୂରିଯୁଗ୍ଗମନଂ ପତୀତି ସୂରିଯୁଗ୍ଗମନଂ ଲକ୍ଖଣଂ କତ୍ୱା। ସବ୍ବଂ ତଣ୍ହନ୍ତି କାମତଣ୍ହାଦିଭେଦଂ ସବ୍ବଂ ତଣ୍ହାସୋତଂ ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗେନ ୱିସୋସେତ୍ୱା ସୁକ୍ଖାପେତ୍ୱା ‘‘ତଣ୍ହାସଲ୍ଲେ ଅନୂହତେ ନ ନିସୀଦେ’’ତି, ପଟିଞ୍ଞାଯ ମୋଚିତତ୍ତା। ପଲ୍ଲଙ୍କେନ ଉପାୱିସିନ୍ତି ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ନିସୀଦିନ୍ତି। ସେସଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

ମହାପନ୍ଥକତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଅଟ୍ଠକନିପାତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯. ନୱକନିପାତୋ

୧. ଭୂତତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ନୱକନିପାତେ ଯଦା ଦୁକ୍ଖନ୍ତିଆଦିକା ଆୟସ୍ମତୋ ଭୂତତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା. କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅଯମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ୱିୱଟ୍ଟୂପନିସ୍ସଯଂ ପୁଞ୍ଞଂ ଉପଚିନନ୍ତୋ ସିଦ୍ଧତ୍ଥସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ସେନୋତି ଲଦ୍ଧନାମୋ ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ଏକଦିୱସଂ ସତ୍ଥାରଂ ଦିସ୍ୱା ପସନ୍ନମାନସୋ ''ଉସଭଂ ପୱର''ନ୍ତିଆଦିନା ଚତୂହି ଗାଥାହି ଅଭିତ୍ଥୱି.

ସୋ ତେନ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମେନ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ସାକେତନଗରସ୍ସ ଦ୍ୱାରଗାମେ ମହାୱିଭୱସ୍ସ ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି. ତସ୍ସ କିର ସେଟ୍ଠିନୋ ଜାତା ଜାତା ଦାରକା ବଦ୍ଧାଘାତେନ ଏକେନ ଯକ୍ଖେନ ଖାଦିତା, ଇମସ୍ସ ପନ ପଚ୍ଛିମଭୱିକତ୍ତା ଭୂତା ଆରକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହିଂସୁ. ଯକ୍ଖୋ ପନ ୱେସ୍ସୱଣସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଗତୋ, ପୁନ ନାଗମାସି. ନାମକରଣଦିୱସେ ଚସ୍ସ ''ଏୱଂ କତେ ଅମନୁସ୍ସା ଅନୁକମ୍ପନ୍ତା ପରିହରେୟ୍ୟୁ''ନ୍ତି ଭୂତୋତି ନାମଂ ଅକଂସୁ. ସୋ ପନ ଅତ୍ତନୋ ପୁଞ୍ଞବଲେନ ଅନନ୍ତରାୟୋ ୱଡ୍ଢି, ତସ୍ସ ''ତଯୋ ପାସାଦା ଅହେସୁ''ନ୍ତିଆଦି ସବ୍ବଂ ଯସସ୍ସ କୁଲପୁତ୍ତସ୍ସ ୱିଭୱକିତ୍ତନେ ୱିଯ ୱେଦିତବ୍ବଂ. ସୋ ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ସତ୍ଥରି ସାକେତେ ୱସନ୍ତେ ଉପାସକେହି ସଦ୍ଧିଂ ୱିହାରଂ ଗତୋ. ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅଜକରଣିଯା ନାମ ନଦିଯା ତୀରେ ଲେଣେ ୱସନ୍ତୋ ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ନଚିରସ୍ସେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି. ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ. ଥେର ୧.୭.୨୦-୨୮) –

''ଉସଭଂ ପୱରଂ ୱୀରଂ, ମହେସିଂ ୱିଜିତାୱିନଂ;

ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣଂ ସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ, କୋ ଦିସ୍ୱା ନପ୍ପସୀଦତି.

''ହିମୱା ୱାପରିମେୟ୍ୟୋ, ସାଗରୋୱ ଦୁରୁତ୍ତରୋ;

ତଥେୱ ଝାନଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ, କୋ ଦିସ୍ୱା ନପ୍ପସୀଦତି.

''ୱସୁଧା ଯଥାପ୍ପମେୟ୍ୟା, ଚିତ୍ତା ୱନୱଟଂସକା;

ତଥେୱ ସୀଲଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ, କୋ ଦିସ୍ୱା ନପ୍ପସୀଦତି.

''ଅନିଲଞ୍ଜସାସଙ୍ଖୁବ୍ଭୋ , ଯଥାକାସୋ ଅସଙ୍ଖିଯୋ;

ତଥେୱ ଞାଣଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ, କୋ ଦିସ୍ୱା ନପ୍ପସୀଦତି.

''ଇମାହି ଚତୁଗାଥାହି, ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସେନସୱ୍ହଯୋ;

ବୁଦ୍ଧସେଟ୍ଠଂ ଥୱିତ୍ୱାନ, ସିଦ୍ଧତ୍ଥଂ ଅପରାଜିତଂ.

''ଚତୁନ୍ନୱୁତିକପ୍ପାନି, ଦୁଗ୍ଗତିଂ ନୁପପଜ୍ଜଥ;

ସୁଗତିଂ ସୁଖସମ୍ପତ୍ତିଂ, ଅନୁଭୋସିମନପ୍ପକଂ.

''ଚତୁନ୍ନୱୁତିତୋ କପ୍ପେ, ଥୱିତ୍ୱା ଲୋକନାଯକଂ;

ଦୁଗ୍ଗତିଂ ନାଭିଜାନାମି, ଥୋମନାଯ ଇଦଂ ଫଲଂ.

‘‘ଚାତୁଦ୍ଦସମ୍ହି କପ୍ପମ୍ହି, ଚତୁରୋ ଆସୁମୁଗ୍ଗତା;

ସତ୍ତରତନସମ୍ପନ୍ନା, ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ମହବ୍ବଲା।

‘‘କିଲେସା ଝାପିତା ମଯ୍ହଂ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି।

ଅରହତ୍ତଂ ପନ ପତ୍ୱା ଅପରେନ ସମଯେନ ଞାତୀନଂ ଅନୁକମ୍ପାଯ ସାକେତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କତିପାହଂ ତେହି ଉପଟ୍ଠିଯମାନୋ ଅଞ୍ଜନୱନେ ୱସିତ୍ୱା ପୁନ ଅତ୍ତନା ୱସିତଟ୍ଠାନମେୱ ଗନ୍ତୁକାମୋ ଗମନାକାରଂ ଦସ୍ସେସି। ଞାତକା ‘‘ଇଧେୱ, ଭନ୍ତେ, ୱସଥ, ତୁମ୍ହେପି ନ କିଲମିସ୍ସଥ, ମଯମ୍ପି ପୁଞ୍ଞେନ ୱଡ୍ଢିସ୍ସାମା’’ତି ଥେରଂ ଯାଚିଂସୁ। ଥେରୋ ଅତ୍ତନୋ ୱିୱେକାଭିରତିଂ ତତ୍ଥ ଚ ଫାସୁୱିହାରଂ ପକାସେନ୍ତୋ –

୫୧୮।

‘‘ଯଦା ଦୁକ୍ଖଂ ଜରାମରଣନ୍ତି ପଣ୍ଡିତୋ, ଅୱିଦ୍ଦସୂ ଯତ୍ଥ ସିତା ପୁଥୁଜ୍ଜନା;

ଦୁକ୍ଖଂ ପରିଞ୍ଞାଯ ସତୋୱ ଝାଯତି, ତତୋ ରତିଂ ପରମତରଂ ନ ୱିନ୍ଦତି।

୫୧୯।

‘‘ଯଦା ଦୁକ୍ଖସ୍ସାୱହନିଂ ୱିସତ୍ତିକଂ, ପପଞ୍ଚସଙ୍ଘାତଦୁଖାଧିୱାହିନିଂ;

ତଣ୍ହଂ ପହନ୍ତ୍ୱାନ ସତୋୱ ଝାଯତି, ତତୋ ରତିଂ ପରମତରଂ ନ ୱିନ୍ଦତି।

୫୨୦।

‘‘ଯଦା ସିୱଂ ଦ୍ୱେଚତୁରଙ୍ଗଗାମିନଂ, ମଗ୍ଗୁତ୍ତମଂ ସବ୍ବକିଲେସସୋଧନଂ;

ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସିତ୍ୱ ସତୋୱ ଝାଯତି, ତତୋ ରତିଂ ପରମତରଂ ନ ୱିନ୍ଦତି।

୫୨୧।

‘‘ଯଦା ଅସୋକଂ ୱିରଜଂ ଅସଙ୍ଖତଂ, ସନ୍ତଂ ପଦଂ ସବ୍ବକିଲେସସୋଧନଂ;

ଭାୱେତି ସଞ୍ଞୋଜନବନ୍ଧନଚ୍ଛିଦଂ, ତତୋ ରତିଂ ପରମତରଂ ନ ୱିନ୍ଦତି।

୫୨୨।

‘‘ଯଦା ନଭେ ଗଜ୍ଜତି ମେଘଦୁନ୍ଦୁଭି, ଧାରାକୁଲା ୱିହଗପଥେ ସମନ୍ତତୋ;

ଭିକ୍ଖୂ ଚ ପବ୍ଭାରଗତୋୱ ଝାଯତି, ତତୋ ରତିଂ ପରମତରଂ ନ ୱିନ୍ଦତି।

୫୨୩।

‘‘ଯଦା ନଦୀନଂ କୁସୁମାକୁଲାନଂ, ୱିଚିତ୍ତ-ୱାନେଯ୍ୟ-ୱଟଂସକାନଂ;

ତୀରେ ନିସିନ୍ନୋ ସୁମନୋୱ ଝାଯତି, ତତୋ ରତିଂ ପରମତରଂ ନ ୱିନ୍ଦତି।

୫୨୪।

‘‘ଯଦା ନିସୀଥେ ରହିତମ୍ହି କାନନେ, ଦେୱେ ଗଠଅନ୍ତମ୍ହି ନଦନ୍ତି ଦାଠିନୋ;

ଭିକ୍ଖୂ ଚ ପବ୍ଭାରଗତୋୱ ଝାଯତି, ତତୋ ରତିଂ ପରମତରଂ ନ ୱିନ୍ଦତି।

୫୨୫।

‘‘ଯଦା ୱିତକ୍କେ ଉପରୁନ୍ଧିଯତ୍ତନୋ, ନଗନ୍ତରେ ନଗୱିୱରଂ ସମସ୍ସିତୋ;

ୱୀତଦ୍ଦରୋ ୱୀତଖିଲୋୱ ଝାଯତି, ତତୋ ରତିଂ ପରମତରଂ ନ ୱିନ୍ଦତି।

୫୨୬।

‘‘ଯଦା ସୁଖୀ ମଲଖିଲସୋକନାସନୋ,

ନିରଗ୍ଗଳୋ ନିବ୍ବନଥୋ ୱିସଲ୍ଲୋ;

ସବ୍ବାସୱେ ବ୍ୟନ୍ତିକତୋୱ ଝାଯତି,

ତତୋ ରତିଂ ପରମତରଂ ନ ୱିନ୍ଦତୀ’’ତି। – ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି;

ତତ୍ଥାଯଂ ପଦଯୋଜନାମୁଖେନ ପଠମଗାଥାଯ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା – ଖନ୍ଧାନଂ ପରିପାକୋ ଜରା। ଭେଦୋ ମରଣଂ। ଜରାମରଣସୀସେନ ଚେତ୍ଥ ଜରାମରଣୱନ୍ତୋ ଧମ୍ମା ଗହିତା। ‘‘ତଯିଦଂ ଜରାମରଣଂ ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି ଅୱିଦ୍ଦସୂ ଯଥାଭୂତଂ ଅଜାନନ୍ତା ପୁଥୁଜ୍ଜନା ଯତ୍ଥ ଯସ୍ମିଂ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକେ ସିତା ପଟିବନ୍ଧା ଅଲ୍ଲୀନା, ତଂ ‘‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ଏତ୍ତକଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ନ ଇତୋ ଭିୟ୍ୟୋ’’ତି ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାସହିତାଯ ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ ପରିଜାନିତ୍ୱା, ଇଧ ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ, ପଣ୍ଡିତୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଯଦା ଯସ୍ମିଂ କାଲେ ଲକ୍ଖଣୂପନିଜ୍ଝାନେନ ଝାଯତି। ତତୋ ୱିପସ୍ସନାରତିତୋ ମଗ୍ଗଫଲରତିତୋ ଚ ପରମତରଂ ଉତ୍ତମତରଂ ରତିଂ ନ ୱିନ୍ଦତି ନପ୍ପଟିଲଭତି। ତେନାହ ଭଗୱା –

‘‘ଯତୋ ଯତୋ ସମ୍ମସତି, ଖନ୍ଧାନଂ ଉଦଯବ୍ବଯଂ;

ଲଭତୀ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜଂ, ଅମତଂ ତଂ ୱିଜାନତଂ।

‘‘ପଠବ୍ୟା ଏକରଜ୍ଜେନ, ସଗ୍ଗସ୍ସ ଗମନେନ ୱା;

ସବ୍ବଲୋକାଧିପଚ୍ଚେନ, ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ୱର’’ନ୍ତି। (ଧ। ପ। ୩୭୪, ୧୭୮);

ଏୱଂ ପରିଞ୍ଞାଭିସମଯମୁଖେନ ୱିୱେକରତିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ପହାନାଭିସମଯାଦିମୁଖେନପି ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଦୁତିଯାଦିକା ତିସ୍ସୋ ଗାଥା ଅଭାସି। ତତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖସ୍ସାୱହନିନ୍ତି ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଆଯତିଂ ପୱତ୍ତିଂ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ନିପ୍ଫତ୍ତିକନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିସତ୍ତିକନ୍ତି ତଣ୍ହଂ। ସା ହି ୱିସତାତି ୱିସତ୍ତିକା, ୱିସାଲାତି ୱିସତ୍ତିକା, ୱିସଟାତି ୱିସତ୍ତିକା, ୱିସକ୍କତୀତି ୱିସତ୍ତିକା, ୱିସଂ ହରତୀତି ୱିସତ୍ତିକା, ୱିସଂୱାଦିକାତି ୱିସତ୍ତିକା, ୱିସମୂଲାତି ୱିସତ୍ତିକା, ୱିସଫଲାତି ୱିସତ୍ତିକା, ୱିସପରିଭୋଗାତି ୱିସତ୍ତିକା, ୱିସାଲା ୱା ପନ ସା ତଣ୍ହା ରୂପେ ସଦ୍ଦେ ଗନ୍ଧେ ରସେ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେ ଧମ୍ମେ କୁଲେ ଗଣେ ୱିତ୍ଥତାତି ୱିସତ୍ତିକାତି ୱୁଚ୍ଚତି। ପପଞ୍ଚସଙ୍ଘାତଦୁଖାଧିୱାହିନିନ୍ତି ସତ୍ତସନ୍ତାନଂ ସଂସାରେ ପପଞ୍ଚେନ୍ତି ୱିତ୍ଥାରେନ୍ତୀତି ପପଞ୍ଚା, ରାଗାଦଯୋ ମାନାଦଯୋ ଚ। ତେ ଏୱ ପୱତ୍ତିଦୁକ୍ଖସ୍ସ ସଙ୍ଘାତଟ୍ଠେନ ସଙ୍ଘାତା, ସଦରଥପରିଳାହସଭାୱତ୍ତା ଦୁକ୍ଖଆତି ପପଞ୍ଚସଙ୍ଘାତଦୁଖଂ, ତସ୍ସ ଅଧିୱାହତୋ ନିବ୍ବତ୍ତନତୋ ପପଞ୍ଚସଙ୍ଘାତଦୁଖାଧିୱାହିନୀ। ତଂ ତଣ୍ହଂ ପହନ୍ତ୍ୱାନାତି ଅରିଯମଗ୍ଗେନ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା।

ସିୱନ୍ତି ଖେମଂ, ଅଖେମକରାନଂ କିଲେସାନଂ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦନେନ ତେହି ଅନୁପଦ୍ଦୁତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଆଦୀନଂ ୱସେନ ଦ୍ୱିଚତୁରଙ୍ଗୋ ହୁତ୍ୱା ଅରିଯେ ନିବ୍ବାନଂ ଗମେତୀତି ଦ୍ୱେଚତୁରଙ୍ଗଗାମିନଂ, ଗାଥାସୁଖତ୍ଥଞ୍ଚେତ୍ଥ ୱିଭତ୍ତିଅଲୋପୋ କତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ରୂପୂପପତ୍ତିମଗ୍ଗାଦୀସୁ ସବ୍ବେସୁ ମଗ୍ଗେସୁ ଉତ୍ତମତ୍ତା

ମଗ୍ଗୁତ୍ତମଂ। ତେନାହ ଭଗୱା – ‘‘ମଗ୍ଗାନଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ସେଟ୍ଠୋ’’ତିଆଦି (ଧ। ପ। ୨୭୩)। ସବ୍ବେହି କିଲେସମଲେହି ସତ୍ତାନଂ ସୋଧନତୋ ସବ୍ବକିଲେସସୋଧନଂ। ପଞ୍ଞାୟ ପସ୍ସିତ୍ୱାତି ପଟିୱେଧପଞ୍ଞାୟ ଭାୱନାଭିସମୟୱସେନ ଅଭିସମେଚ୍ଚ।

ସୋକହେତୂନଂ ଅଭାୱତୋ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଚ ସୋକାଭାୱହେତୁତୋ ନତ୍ଥି ଏତ୍ଥ ସୋକୋତି ଅସୋକଂ। ତଥା ୱିଗତରାଗାଦିରଜତ୍ତା ୱିରଜଂ। ନ କେନଚି ପଚ୍ଚୟେନ ସଙ୍ଖତନ୍ତି ଅସଙ୍ଖତଂ। ସବ୍ବେସଂ କିଲେସାନଂ ସବ୍ବସ୍ସ ଚ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ୱୂପସମଭାୱତୋ, ସଂସାରଦୁକ୍ଖଦ୍ଦିତେହି ପଜ୍ଜିତବ୍ବତୋ ଅଧିଗନ୍ତବ୍ବତୋ ଚ ସନ୍ତଂ ପଦଂ। ସବ୍ବେହି କିଲେସମଲେହି ସତ୍ତସନ୍ତାନସ୍ସ ସୋଧନନିମିତ୍ତତୋ ସବ୍ବକିଲେସସୋଧନଂ। ଭାୱେତୀତି ସଚ୍ଛିକିରିୟାଭିସମୟୱସେନ ଅଭିସମେତି। ବହୁକ୍ଖତ୍ତୁଞ୍ହି ନିବ୍ବାନଂ ଆରବ୍ଭ ସଚ୍ଛିକିରିୟାଭିସମୟଂ ପୱତ୍ତେନ୍ତସ୍ସ ଆଲମ୍ବକେ ଲବ୍ଭମାନୱିସେସକଂ ଆଲମ୍ବିତବ୍ବେ ଆରୋପେତ୍ୱା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ। ସଂୟୋଜନସଙ୍ଖାତାନଂ ବନ୍ଧନାନଂ ଛେଦନତୋ ସଂୟୋଜନବନ୍ଧନଚ୍ଛିଦଂ। ନିମିତ୍ତଞ୍ହେତ୍ଥ କତ୍ତୁଭାୱେନ ଉପଚାରିତଂ, ୟଥା ଅରିୟଭାୱକରାନି ସଚ୍ଚାନି ଅରିୟସଚ୍ଚାନୀତି। ୟଥା ପୁରିମଗାଥାସୁ ୟଦା ଝାୟତି, ତଦା ତତୋ ରତିଂ ପରମତରଂ ନ ୱିନ୍ଦତୀତି ୟୋଜନା। ଏୱଂ ଇଧ ୟଦା ଭାୱେତି, ତଦା ତତୋ ରତିଂ ପରମତରଂ ନ ୱିନ୍ଦତୀତି ୟୋଜନା।

ଏୱଂ ଥେରୋ ଚତୂହି ଗାଥାହି ଅତ୍ତାନଂ ଅନୁପନେତ୍ୱାୱ ଚତୁସଚ୍ଚପଟିୱେଧକିତ୍ତନେନ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରିତ୍ୱା ଇଦାନି ଅତ୍ତନା ୱସିତଟ୍ଠାନସ୍ସ ୱିୱିତ୍ତଭାୱେନ ଫାସୁତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ୟଦା ନଭେ’’ତିଆଦିକା ଗାଥା ଅଭାସି। ତତ୍ଥ ନଭେତି ଆକାସେ। ସିନିଦ୍ଧଗମ୍ଭୀରନିଗ୍ଘୋସତାୟ ମେଘୋୟେୱ ଦୁନ୍ଦୁଭି ମେଘଦୁନ୍ଦୁଭି। ସମନ୍ତତୋ ପଗ୍ଘରନ୍ତୀହି ଧାରାହି ଆକୁଲାତି ଧାରାକୁଲା। ୱିହଗାନଂ ପକ୍ଖୀନଂ ଗମନମଗ୍ଗତ୍ତା ୱିହଗପଥେ ନଭେତି ୟୋଜନା। ତତୋତି ଝାନରତିତୋ।

କୁସୁମାକୁଲାନନ୍ତି ତରୂହି ଗଳିତକୁସୁମେହି ସମୋହିତାନଂ। ୱିଚିତ୍ତୱାନେୟ୍ୟୱଟଂସକାନନ୍ତି ୱନେ ଜାତତ୍ତା ୱାନେୟ୍ୟାନି ୱନପୁପ୍ଫାନି, ୱିଚିତ୍ତାନି ୱାନେୟ୍ୟାନି ୱଟଂସକାନି ଏତାସନ୍ତି ୱିଚିତ୍ତୱାନେୟ୍ୟୱଟଂସକା ନଦିୟୋ, ତାସଂ ନାନାୱିଧୱନପୁପ୍ଫୱଟଂସକାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମୱସେନ ସୁନ୍ଦରୋ ମନୋ ଏତସ୍ସାତି ସୁମନୋ ଝାୟତି।

ନିସୀଥେତି ରତ୍ତିୟଂ। ରହିତମ୍ହୀତି, ଜନସମ୍ବାଧୱିରହିତେ ୱିୱିତ୍ତେ। ଦେୱେତି ମେଘେ। ଗଳନ୍ତମ୍ହୀତି ୱୁଟ୍ଠିଧାରାୟୋ ପଗ୍ଘରନ୍ତେ ୱସ୍ସନ୍ତେ। ଦାଠିନୋତି ସୀହବ୍ୟଗ୍ଘାଦୟୋ ପଟିପକ୍ଖସତ୍ତା। ତେ ହି ଦାଠାୱୁଧାତି ‘‘ଦାଠିନୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ନଦନ୍ତି ଦାଠିନୋତି ଇଦମ୍ପି ଜନୱିୱେକଦସ୍ସନତ୍ଥମେୱ ଗହିତଂ।

ୱିତକ୍କେ ଉପରୁନ୍ଧିୟତ୍ତନୋତି ଅତ୍ତସନ୍ତାନପରିୟାପନ୍ନତାୟ ଅତ୍ତନୋ କାମୱିତକ୍କାଦିକେ ମିଚ୍ଛାୱିତକ୍କେ ପଟିପକ୍ଖବଲେନ ନିସେଧେତ୍ୱା। ଅତ୍ତନୋତି ୱା ଇଦଂ ୱିନ୍ଦତୀତି ଇମିନା ୟୋଜେତବ୍ବଂ ‘‘ତତୋ ରତିଂ ପରମତରଂ ଅତ୍ତନା ନ ୱିନ୍ଦତୀ’’ତି। ନଗନ୍ତରେତି ପବ୍ବତନ୍ତରେ। ନଗୱିୱରନ୍ତି ପବ୍ବତଗୁହଂ ପବ୍ଭାରଂ ୱା। ସମସ୍ସିତୋତି ନିସ୍ସିତୋ ଉପଗତୋ। ୱୀତଦ୍ଦରୋତି ୱିଗତକିଲେସଦରଥୋ। ୱୀତଖିଲୋତି ପହୀନଚେତୋଖିଲୋ।

ସୁଖୀତି ଝାନାଦିସୁଖେନ ସୁଖିତୋ। ମଲଖିଲସୋକନାସନୋତି ରାଗାଦୀନଂ ମଲାନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଞ୍ଚ ଚେତୋଖିଲାନଂ ଞାତିୱିୟୋଗାଦିହେତୁକସ୍ସ ସୋକସ୍ସ ଚ ପହାୟକୋ। ନିରଗ୍ଗଳୋତି, ଅଗ୍ଗଳଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଅୱିଜ୍ଜା ନିବ୍ବାନପୁରପୱେସନିୱାରଣତୋ, ତଦଭାୱତୋ ନିରଗ୍ଗଳୋ। ନିବ୍ବନଥୋତି ନିତଣ୍ହୋ। ୱିସଲ୍ଲୋତି, ୱିଗତରାଗାଦିସଲ୍ଲୋ। ସବ୍ବାସୱେତି, କାମାସୱାଦିକେ ସବ୍ବେପି ଆସୱେ। ବ୍ୟନ୍ତିକତୋତି ବ୍ୟନ୍ତିକତାୱୀ ଅରିୟମଗ୍ଗେନ ୱିଗତନ୍ତେ କତ୍ୱା ଠିତୋ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରତ୍ଥଂ ୟଦା ଝାୟତି, ତତୋ ଝାନରତିତୋ ପରମତରଂ ରତିଂ ନ ୱିନ୍ଦତୀତି ୟୋଜନା। ଏୱଂ ପନ ୱତ୍ୱା ଥେରୋ ଅଜକରଣୀତୀରମେୱ ଗତୋ।

ଭୂତତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ନୱକନିପାତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧୦। ଦସକନିପାତୋ

୧। କାଳୁଦାୟିତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଦସକନିପାତେ ଅଙ୍ଗାରିନୋତିଆଦିକା ଆୟସ୍ମତୋ କାଳୁଦାୟିତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅୟମ୍ପି ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧସ୍ସ କାଲେ ହଂସୱତୀନଗରେ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ କୁଲପ୍ପସାଦକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ତଜ୍ଜଂ ଅଭିନୀହାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେସି।

ସୋ ଯାୱଜୀୱଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଅମ୍ହାକଂ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ମାତୁକୁଚ୍ଛିୟଂ ପଟିସନ୍ଧିଗ୍ଗହଣଦିୱସେ କପିଲୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂୟେୱ ଅମଚ୍ଚଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି। ବୋଧିସତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକଦିୱସଂୟେୱ ଜାତୋତି ତଂଦିୱସଂୟେୱ ନଂ ଦୁକୂଲଚୁମ୍ବଟେ ନିପଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାନଂ ନୟିଂସୁ। ବୋଧିସତ୍ତେନ ହି ସଦ୍ଧିଂ ବୋଧିରୁକ୍ଖୋ, ରାହୁଲମାତା, ଚତ୍ତାରୋ ନିଧୀ, ଆରୋହନିୟହତ୍ଥୀ, ଅସ୍ସକଣ୍ଡକୋ, ଛନ୍ନୋ କାଳୁଦାୟୀତି ଇମେ ସତ୍ତ ଏକଦିୱସଂୟେୱ ଜାତତ୍ତା ସହଜାତା ନାମ ଅହେସୁଂ। ଅଥସ୍ସ ନାମଗ୍ଗହଣଦିୱସେ ସକଲନଗରସ୍ସ ଉଦଗ୍ଗଚିତ୍ତଦିୱସେ ଜାତତ୍ତା ଉଦାୟୀତ୍ୱେୱ ନାମଂ ଅକଂସୁ, ଥୋକଂ କାଳଧାତୁକତ୍ତା ପନ କାଳୁଦାୟୀତି ପଞ୍ଞାୟିତ୍ଥ। ସୋ ବୋଧିସତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ କୁମାରକୀଳଂ କୀଳନ୍ତୋ ୱୁଦ୍ଧିଂ ଅଗମାସି।

ଅପରଭାଗେ ଲୋକନାଥେ ମହାଭିନିକ୍ଖମନଂ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅନୁକ୍କମେନ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ୱା ପୱତ୍ତିତୱରଧମ୍ମଚକ୍କେ ରାଜଗହଂ ଉପନିସ୍ସାୟ ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତେ ସୁଦ୍ଧୋଦନମହାରାଜା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା ପୁରିସସହସ୍ସପରିୱାରଂ ଏକଂ ଅମଚ୍ଚଂ ''ପୁତ୍ତଂ ମେ ଇଧାନେହୀ''ତି ପେସେସି। ସୋ ଧମ୍ମଦେସନାୱେଲାୟ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପରିସପରିୟନ୍ତେ ଠିତୋ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ସପରିସୋ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଅଥ ନେ ସତ୍ଥା ''ଏଥ, ଭିକ୍ଖୱୋ''ତି ହତ୍ଥଂ ପସାରେତି। ସବ୍ବେ ତଙ୍ଖଣଂୟେୱ ଇଦ୍ଧିମୟପତ୍ତଚୀୱରଧରା ୱସ୍ସସଟ୍ଠିକତ୍ଥେରା ୱିୟ ଅହେସୁଂ। ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ପନ ଅରିୟା ମଜ୍ଝତ୍ତାୱ ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ରଞ୍ଞା ପହିତସାସନଂ ଦସବଲସ୍ସ ନ କଥେସି। ରାଜା ''ନେୱ ଗତବଲକୋଟ୍ଠକୋ ଆଗଚ୍ଛତି, ନ ସାସନଂ ସୁୟ୍ୟତୀ''ତି ଅପରମ୍ପି ଅମଚ୍ଚଂ ପୁରିସସହସ୍ସେନ ପେସେସି । ତସ୍ମିମ୍ପି ତଥା ପଟିପନ୍ନେ ଅପରନ୍ତି ଏୱଂ ନୱହି ଅମଚ୍ଚେହି ସଦ୍ଧିଂ ନୱ ପୁରିସସହସ୍ସାନି ପେସେସି ସବ୍ବେ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀ ଅହେସୁଂ।

ଅଥ ରାଜା ଚିନ୍ତେସି – ''ଏତ୍ତକା ଜନା ମୟି ସିନେହାଭାୱେନ ଦସବଲସ୍ସ ଇଧାଗମନତ୍ଥାୟ ନ କିଞ୍ଚି କଥୟିଂସୁ, ଅୟଂ ଖୋ ପନ ଉଦାୟୀ ଦସବଲେନ ସମୱୟୋ ସହପଂସୁକୀଳିକୋ, ମୟି ଚ ସିନେହୱା, ଇମଂ ପେସେସ୍ସାମୀ''ତି ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା, ''ତାତ, ତ୍ୱଂ ପୁରିସସହସ୍ସପରିୱାରୋ ରାଜଗହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦସବଲଂ ଆନେହୀ''ତି ୱତ୍ୱା ପେସେସି। ସୋ ପନ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ''ସଚାହଂ, ଦେୱ, ପବ୍ବଜିତୁଂ ଲଭିସ୍ସାମି, ଏୱାହଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଇଧାନେସ୍ସାମୀ''ତି ୱତ୍ୱା ''ୟଂ କିଞ୍ଚି କତ୍ୱା ମମ ପୁତ୍ତଂ ଦସ୍ସେହୀ''ତି ୱୁତ୍ତୋ ରାଜଗହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନାୱେଲାୟ ପରିସପରିୟନ୍ତେ ଠିତୋ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ସପରିୱାରୋ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ଏହିଭିକ୍ଖୁଭାୱେ ପତିଟ୍ଠାସି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ। ଥେର ୧।୪।୪୮-୬୩) –

''ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧସ୍ସ, ଲୋକଜେଟ୍ଠସ୍ସ ତାଦିନୋ;

ଅଦ୍ଧାନଂ ପଟିପନ୍ନସ୍ସ, ଚରତୋ ଚାରିକଂ ତଦା।

''ସୁଫୁଲ୍ଲଂ ପଦୁମଂ ଗୟ୍ହ, ଉପ୍ପଲଂ ମଲ୍ଲିକଞ୍ଚହଂ;

ପରମନ୍ନଂ ଗହେତ୍ୱାନ, ଅଦାସିଂ ସତ୍ଥୁନୋ ଅହଂ।

''ପରିଭୁଞ୍ଜି ମହାୱୀରୋ, ପରମନ୍ନଂ ସୁଭୋଜନଂ;

ତଞ୍ଚ ପୁପ୍ଫଂ ଗହେତ୍ୱାନ, ଜନସ୍ସ ସମ୍ପଦସ୍ସୟି।

''ଇଟ୍ଠଂ କନ୍ତଂ ପିୟଂ ଲୋକେ, ଜଲଜଂ ପୁପ୍ଫମୁତ୍ତମଂ;

ସୁଦୁକ୍କରଂ କତଂ ତେନ, ଯୋ ମେ ପୁପ୍ଫଂ ଅଦାସିଦଂ।

‘‘ଯୋ ପୁପ୍ଫମଭିରୋପେସି, ପରମନ୍ନଞ୍ଚଦାସି ମେ;

ତମହଂ କିତ୍ତୟିସ୍ସାମି, ସୁଣାଥ ମମ ଭାସତୋ।

‘‘ଦସ ଅଟ୍ଠ ଚକ୍ଖତ୍ତୁଂ ସୋ, ଦେୱରଜ୍ଜଂ କରିସ୍ସତି;

ଉପ୍ପଲଂ ପଦୁମଞ୍ଚାପି, ମଲ୍ଲିକଞ୍ଚ ତଦୁତ୍ତରି।

‘‘ଅସ୍ସ ପୁଞ୍ଞଵିପାକେନ, ଦିବ୍ବଗନ୍ଧସମାୟୁତଂ;

ଆକାସେ ଛଦନଂ କତ୍ୱା, ଧାରୟିସ୍ସତି ତାୱଦେ।

‘‘ପଞ୍ଚୱୀସତିକ୍ଖତ୍ତୁଞ୍ଚ , ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଭୱିସ୍ସତି;

ପଥବ୍ୟା ରଜ୍ଜଂ ପଞ୍ଚସତଂ, ୱସୁଧଂ ଆୱସିସ୍ସତି।

‘‘କପ୍ପସତସହସ୍ସମ୍ହି, ଓକ୍କାକକୁଲସମ୍ଭୱୋ;

ଗୋତମୋ ନାମ ଗୋତ୍ତେନ, ସତ୍ଥା ଲୋକେ ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘ସକକମ୍ମାଭିରଦ୍ଧୋ ସୋ, ସୁକ୍କମୂଲେନ ଚୋଦିତୋ;

ସକ୍ୟାନଂ ନନ୍ଦିଜନନୋ, ଞାତିବନ୍ଧୁ ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘ସୋ ପଚ୍ଛା ପବ୍ବଜିତ୍ୱାନ, ସୁକ୍କମୂଲେନ ଚୋଦିତୋ;

ସବ୍ବାସୱେ ପରିଞ୍ଞାୟ, ନିବ୍ବାୟିସ୍ସତିନାସୱୋ।

‘‘ପଟିସମ୍ଭିଦମନୁପ୍ପତ୍ତଂ, କତକିଚ୍ଚମନାସୱଂ;

ଗୋତମୋ ଲୋକବନ୍ଧୁ ତଂ, ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପେସ୍ସତି।

‘‘ପଧାନପହିତତ୍ତୋ ସୋ, ଉପସନ୍ତୋ ନିରୂପଧି;

ଉଦାୟୀ ନାମ ନାମେନ, ହେସ୍ସତି ସତ୍ଥୁ ସାୱକୋ।

‘‘ରାଗୋ ଦୋସୋ ଚ ମୋହୋ ଚ, ମାନୋ ମକ୍ଖୋ ଚ ଧଂସିତୋ;

ସବ୍ବାସୱେ ପରିଞ୍ଞାୟ, ୱିହରାମି ଅନାସୱୋ।

‘‘ତୋସୟିଞ୍ଚାପି ସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ, ଆତାପୀ ନିପକୋ ଅହଂ;

ପସାଦିତୋ ଚ ସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପେସି ମଂ।

‘‘ପଟିସମ୍ଭିଦା ଚତସ୍ସୋ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି।

ଅରହତ୍ତଂ ପନ ପତ୍ୱା ‘‘ନ ତାୱାଯଂ ଦସବଲସ୍ସ କୁଲନଗରଂ ଗନ୍ତୁଂ କାଲୋ, ୱସନ୍ତେ ପନ ଉପଗତେ ପୁପ୍ଫିତେସୁ ୱନସଣ୍ଡେସୁ ହରିତତିଣସଞ୍ଛନ୍ନାଯ ଭୂମିଯା ଗମନକାଲୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି କାଲଂ ପଟିମାନେନ୍ତୋ ୱସନ୍ତେ ସମ୍ପତ୍ତେ ସତ୍ଥୁ କୁଲନଗରଂ ଗନ୍ତୁଂ ଗମନମଗ୍ଗୱଣ୍ଣଂ ସଂୱଣ୍ଣେନ୍ତୋ –

୫୨୭।

‘‘ଅଙ୍ଗାରିନୋ ଦାନି ଦୁମା ଭଦନ୍ତେ, ଫଲେସିନୋ ଛଦନଂ ୱିପ୍ପହାଯ;

ତେ ଅଚ୍ଚିମନ୍ତୋୱ ପଭାସଯନ୍ତି, ସମଯୋ ମହାୱୀର ଭାଗୀରସାନଂ।

୫୨୮।

‘‘ଦୁମାନି ଫୁଲ୍ଲାନି ମନୋରମାନି, ସମନ୍ତତୋ ସବ୍ବଦିସା ପୱନ୍ତି;

ପତ୍ତଂ ପହାଯ ଫଲମାସସାନା, କାଲୋ ଇତୋ ପକ୍କମନାଯ ୱୀର।

୫୨୯।

‘‘ନେୱାତିସୀତଂ ନ ପନାତିଉଣ୍ହଂ, ସୁଖା ଉତୁ ଅଦ୍ଧନିଯା ଭଦନ୍ତେ;

ପସ୍ସନ୍ତୁ ତଂ ସାକିଯା କୋଳିଯା ଚ, ପଚ୍ଛାମୁଖଂ ରୋହିନିଯଂ ତରନ୍ତଂ।

୫୩୦।

‘‘ଆସାଯ କସତେ ଖେତ୍ତଂ, ବୀଜଂ ଆସାଯ ୱପ୍ପତି;

ଆସାଯ ୱାଣିଜା ଯନ୍ତି, ସମୁଦ୍ଦଂ ଧନହାରକା;

ଯାଯ ଆସାଯ ତିଟ୍ଠାମି, ସା ମେ ଆସା ସମିଜ୍ଝତୁ।

୫୩୧।

‘‘ପୁନପ୍ପୁନଞ୍ଚେୱ ୱପନ୍ତି ବୀଜଂ, ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱସ୍ସତି ଦେୱରାଜା;

ପୁନପ୍ପୁନଂ ଖେତ୍ତଂ କସନ୍ତି କସ୍ସକା, ପୁନପ୍ପୁନଂ ଧଞ୍ଞମୁପେତି ରଟ୍ଠଂ।

୫୩୨।

‘‘ପୁନପ୍ପୁନଂ ଯାଚନକା ଚରନ୍ତି, ପୁନପ୍ପୁନଂ ଦାନପତୀ ଦଦନ୍ତି;

ପୁନପ୍ପୁନଂ ଦାନପତୀ ଦଦିତ୍ୱା, ପୁନପ୍ପୁନଂ ସଗ୍ଗମୁପେନ୍ତି ଠାନଂ।

୫୩୩।

‘‘ୱୀରୋ ହୱେ ସତ୍ତଯୁଗଂ ପୁନେତି, ଯସ୍ମିଂ କୁଲେ ଜାଯତି ଭୂରିପଞ୍ଞୋ;

ମଞ୍ଜୁଘୋସଙ୍ଗଂ ସଦ୍ଧତି ଦେୱଦେୱୋ, ତୟା ହି ଜାତୋ ମୁନି ସଚ୍ଚନାମୋ।

୫୩୪।

‘‘ସୁଦ୍ଧୋଦନୋ ନାମ ପିତା ମହେସିନୋ, ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ମାତା ପନ ମାୟନାମା;

ଯା ବୋଧିସତ୍ତଂ ପରିହରିୟ କୁଚ୍ଛିନା, କାୟସ୍ସ ଭେଦା ତିଦିୱମ୍ହି ମୋଦତି।

୫୩୫।

‘‘ସା ଗୋତମୀ କାଲକତା ଇତୋ ଚୁତା, ଦିବ୍ବେହି କାମେହି ସମଙ୍ଗିଭୂତା;

ସା ମୋଦତି କାମଗୁଣେହି ପଞ୍ଚହି, ପରିୱାରିତା ଦେୱଗଣେହି ତେହି।

୫୩୬।

‘‘ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପୁତ୍ତୋମ୍ହି ଅସୟ୍ହସାହିନୋ, ଅଙ୍ଗୀରସସ୍ସପ୍ପଟିମସ୍ସ ତାଦିନୋ;

ପିତୁପିତା ମୟ୍ହଂ ତୁୱଂସି ସକ୍କ, ଧମ୍ମେନ ମେ ଗୋତମ ଅୟ୍ୟକୋସୀ’’ତି। –

ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ଅଙ୍ଗାରିନୋତି ଅଙ୍ଗାରାନି ୱିୟାତି ଅଙ୍ଗାରାନି, ରତ୍ତପୱାଳଅୱଣ୍ଣାନି ରୁକ୍ଖାନଂ ପୁପ୍ଫପଲ୍ଲୱାନି, ତାନି ଏତେସଂ ସନ୍ତୀତି ଅଙ୍ଗାରିନୋ, ଅତିଲୋହିତକୁସୁମକିସଲୟେହି ଅଙ୍ଗାରୱୁଟ୍ଠିସଂପରିକିଣ୍ଣା ୱିୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦାନୀତି ଇମସ୍ମିଂ କାଲେ। ଦୁମାତି ରୁକ୍ଖା। ଭଦନ୍ତେତି, ଭଦ୍ଦଂ ଅନ୍ତେ ଏତସ୍ସାତି ଭଦନ୍ତେତି ଏକସ୍ସ ଦକାରସ୍ସ ଲୋପଂ କତ୍ୱା ୱୁଚ୍ଚତି, ଗୁଣୱିସେସୟୁତ୍ତୋ, ଗୁଣୱିସେସୟୁତ୍ତାନଞ୍ଚ ଅଗ୍ଗଭୂତୋ ସତ୍ଥା। ତସ୍ମା ଭଦନ୍ତେତି ସତ୍ଥୁ ଆଲପନଂ। ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଞ୍ଚେତଂ ଏକାରନ୍ତଂ ‘‘ସୁକଟେ ପଟିକମ୍ମେ ସୁଖେ ଦୁକ୍ଖେପି ଚେ’’ତିଆଦୀସୁ ୱିୟ। ଇଧ ପନ ସମ୍ବୋଧନତ୍ଥେ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଭଦନ୍ତେତି ଆଲପନ’’ନ୍ତି। ‘‘ଭଦ୍ଦସଦ୍ଦସମାନତ୍ଥଂ ପଦନ୍ତରମେକ’’ନ୍ତି କେଚି। ଫଲାନି ଏସନ୍ତୀତି ଫଲେସିନୋ। ଅଚେତନେପି ହି ସଚେତନକିରିୟମାରୋପେତ୍ୱା ୱୋହରନ୍ତି, ଯଥା କୂଲଂ ପତିତୁକାମନ୍ତି, ଫଲାନି ଗହେତୁମାରଦ୍ଧା ସମ୍ପତ୍ତିଫଲଗହଣକାଲାତି ଅତ୍ଥୋ। ଛଦନଂ ୱିପ୍ପହାୟାତି ପୁରାଣପଣ୍ଣାନି ପଜହିତ୍ୱା ସମ୍ପନ୍ନପଣ୍ଡୁପଲାସାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେତି ଦୁମା। ଅଚ୍ଚିମନ୍ତୋୱ ପଭାସୟନ୍ତୀତି ଦୀପସିଖାୱନ୍ତୋ ୱିୟ ଜଲିତଅଗ୍ଗୀ ୱିୟ ୱା ଓଭାସୟନ୍ତି ସବ୍ବା ଦିସାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ସମୟୋତି କାଲୋ, ‘‘ଅନୁଗ୍ଗହାୟା’’ତି ୱଚନସେସୋ। ମହାୱୀରାତି ମହାୱିକ୍କନ୍ତ। ଭାଗୀ ରସାନନ୍ତି ଅତ୍ଥରସାଦୀନଂ ଭାଗୀ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଧମ୍ମସେନାପତିନା – ‘‘ଭାଗୀ ୱା ଭଗୱା ଅତ୍ଥରସସ୍ସ ଧମ୍ମରସସ୍ସା’’ତିଆଦି (ଚୂଳନି। ଅଜିତମାଣୱପୁଚ୍ଛାନିଦ୍ଦେସ ୨)। ମହାୱୀର, ଭାଗୀତି ଚ ଇଦମ୍ପି ଦ୍ୱୟଂ ସମ୍ବୋଧନୱଚନଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଭାଗୀରଥାନନ୍ତି ପନ ପାଠେ ଭଗୀରଥୋ ନାମ ଆଦିରାଜା। ତବ୍ବଂସଜାତତାୟ ସାକିୟା ଭାଗୀରଥା, ତେସଂ ଭାଗୀରଥାନଂ ଉପକାରତ୍ଥନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ଦୁମାନୀତି ଲିଙ୍ଗୱିପଲ୍ଲାସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଦୁମା ରୁକ୍ଖାତି ଅତ୍ଥୋ। ସମନ୍ତତୋ ସବ୍ବଦିସା ପୱନ୍ତୀତି, ସମନ୍ତତୋ ସବ୍ବଭାଗତୋ ସବ୍ବଦିସାସୁ ଚ ଫୁଲ୍ଲାନି, ତଥା ଫୁଲ୍ଲତ୍ତା ଏୱ ସବ୍ବଦିସା ପୱନ୍ତି ଗନ୍ଧଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତି। ଆସମାନାତି ଆସୀସନ୍ତା ଗହିତୁକାମା। ଏୱଂ ରୁକ୍ଖସୋଭାୟ ଗମନମଗ୍ଗସ୍ସ ରାମଣେୟ୍ୟତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ‘‘ନେୱାତିସୀତ’’ନ୍ତିଆଦିନା ଉତୁସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତି। ସୁଖାତି ନାତିସୀତନାତିଉଣ୍ହଭାୱେନେୱ ସୁଖା ଇଟ୍ଠା। ଉତୁ ଅଦ୍ଧନିୟାତି ଅଦ୍ଧାନଗମନୟୋଗ୍ଗା ଉତୁ। ପସ୍ସନ୍ତୁ ତଂ ସାକିୟା କୋଳିୟା ଚ, ପଚ୍ଛାମୁଖଂ ରୋହିନିୟଂ ତରନ୍ତନ୍ତି ରୋହିନୀ ନାମ ନଦୀ ସାକିୟକୋଳିୟଜନପଦାନଂ ଅନ୍ତରେ ଉତ୍ତରଦିସତୋ ଦକ୍ଖିଣମୁଖା ସନ୍ଦତି, ରାଜଗହଂ ଚସ୍ସା ପୁରତ୍ଥିମଦକ୍ଖିଣାୟ ଦିସାୟ, ତସ୍ମା ରାଜଗହତୋ କପିଲୱତ୍ଥୁଂ ଗନ୍ତୁଂ ତଂ ନଦିଂ ତରନ୍ତା ପଚ୍ଛାମୁଖା ହୁତ୍ୱା ତରନ୍ତି। ତେନାହ ‘‘ପସ୍ସନ୍ତୁ ତଂ…ପେ… ତରନ୍ତ’’ନ୍ତି। ‘‘ଭଗୱନ୍ତଂ ପଚ୍ଛାମୁଖଂ ରୋହିନିଂ ନାମ ନଦିଂ ଅତିକ୍କମନ୍ତଂ ସାକିୟକୋଳିୟଜନପଦୱାସିନୋ ପସ୍ସନ୍ତୂ’’ତି କପିଲୱତ୍ଥୁଗମନାୟ ଭଗୱନ୍ତଂ ଆୟାଚନ୍ତୋ ଉସ୍ସାହେତି।

ଇଦାନି ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ଥନଂ ଉପମାହି ପକାସେନ୍ତୋ ‘‘ଆସାୟ କସତେ’’ତି ଗାଥମାହ। ଆସାୟ କସତେ ଖେତ୍ତନ୍ତି କସ୍ସକୋ କସନ୍ତୋ ଖେତ୍ତଂ ଫଲାସାୟ କସତି। ବୀଜଂ ଆସାୟ ୱପ୍ପତୀତି କସିତ୍ୱା ଚ ୱପନ୍ତେନ ଫଲାସାୟ ଏୱ ବୀଜଂ ୱପ୍ପତି ନିକ୍ଖିପୀୟତି। ଆସାୟ ୱାଣିଜା ଯନ୍ତୀତି ଧନହାରକା

ୱାଣିଜା ଧନାସାଯ ସମୁଦ୍ଦଂ ତରିତୁଂ ଦେସଂ ଉପଗନ୍ତୁଂ ସମୁଦ୍ଦଂ ନାୱାଯ ଯନ୍ତି ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଯାଯ ଆସାଯ ତିଟ୍ଠାମୀତି ଏୱଂ ଅହମ୍ପି ଯାଯ ଆସାଯ ପଣ୍ଡନାଯ ଭଗୱା ତୁମ୍ହାକଂ କପିଲପୁରଗମନପଣ୍ଡନାଯ ଇଧ ତିଟ୍ଠାମି। ସା ମେ ଆସା ସମିଜ୍ଝତୁ, ତୁମ୍ହେହି "କପିଲୱତ୍ଥୁ ଗନ୍ତଵ୍ଵ"ନ୍ତି ୱଦତି, ଆସାଯ ସଦିସତାଯ ଚେତ୍ଥ କତ୍ତୁକମ୍ୟତାଛନ୍ଦଂ ଆସାତି ଆହ।

ଗମନମଗ୍ଗସଂୱଣ୍ଣନାଦିନା ଅନେକୱାରଂ ଯାଚନାଯ କାରଣଂ ଦସ୍ସେତୁଂ "ପୁନପ୍ପୁନ"ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ସକିଂ ୱୁତ୍ତମତ୍ତେନ ୱପ୍ପେ ଅସମ୍ପଜ୍ଜମାନେ କସ୍ସକା ପୁନପ୍ପୁନଂ ଦୁତିଯମ୍ପି ତତିଯମ୍ପି ବୀଜଂ ୱପନ୍ତି। ପଜ୍ଜୁନ୍ନୋ ଦେୱରାଜାପି ଏକୱାରମେୱ ଅୱସ୍ସିତ୍ୱା ପୁନପ୍ପୁନଂ କାଲେନ କାଲଂ ୱସ୍ସତି। କସ୍ସକାପି ଏକୱାରମେୱ ଅକସିତ୍ୱା ସସ୍ସସମ୍ପତ୍ତିଅତ୍ଥଂ ପଂସୁଂ କଦ୍ଦମଂ ୱା ମୁଦୁଂ କାତୁଂ ଖେତ୍ତଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ କସନ୍ତି। ଏକୱାରମେୱ ଧଞ୍ଞଂ ସଙ୍ଗହଂ କତ୍ୱା "ଅଲମେତ୍ତାୱତା"ତି ଅପରିତୁସ୍ସନତୋ କୋଟ୍ଠାଗାରାଦୀସୁ ପଟିସାମନୱସେନ ମନୁସ୍ସେହି ଉପନୀଯମାନଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ସାଲିଆଦିଧଞ୍ଞଂ ରଟ୍ଠଂ ଉପେତି ଉପଗଚ୍ଛତି।

ଯାଚନକାପି ଯାଚନ୍ତା ପୁନପ୍ପୁନଂ କୁଲାନି ଚରନ୍ତି ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତି, ନ ଏକୱାରମେୱ, ଯାଚିତା ପନ ତେସଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଦାନପତୀ ଦଦନ୍ତି, ନ ସକିଂଯେୱ। ତଥା ପନ ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଦାନପତୀ ଦଦିତ୍ୱା ଦାନମଯଂ ପୁଞ୍ଞଂ ଉପଚିନିତ୍ୱା ପୁନପ୍ପୁନଂ ଅପରାପରଂ ସଗ୍ଗମୁପେନ୍ତି ଠାନଂ ପଟିସନ୍ଧିୱସେନ ଦେୱଲୋକଂ ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତସ୍ମା ଅହମ୍ପି ପୁନପ୍ପୁନଂ ଯାଚାମି ଭଗୱା ମଯ୍ହଂ ମନୋରଥଂ ମତ୍ଥକଂ ପାପେହୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଇଦାନି ଯଦତ୍ଥଂ ସତ୍ଥାରଂ କପିଲୱତ୍ଥୁଗମନଂ ଯାଚତି, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ "ୱୀରୋ ହୱେ"ତିଗାଥମାହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ୱୀରୋ ୱୀରିଯୱା ମହାୱିକ୍କନ୍ତୋ ଭୂରିପଞ୍ଞୋ ମହାପଞ୍ଞୋ ପୁରିସୋ ଯସ୍ମିଂ କୁଲେ ଜାଯତି ନିବ୍ବତ୍ତତି, ତତ୍ଥ ହୱେ ଏକଂସେନ ସତ୍ତଯୁଗଂ ସତ୍ତପୁରିସଯୁଗଂ ଯାୱସତ୍ତମଂ ପିତାମହଯୁଗଂ ସଞ୍ଚାପଟିପତ୍ତିଯା ପୁନେତି ସୋଧେତୀତି ଲୋକୱାଦୋ ଅତିୱାଦୋ ଅଞ୍ଞେସୁ। ଭଗୱା ପନ ସବ୍ବେସଂ ଦେୱାନଂ ଉତ୍ତମଦେୱତାଯ ଦେୱଦେୱୋ ପାପନିୱାରଣେନ କଲ୍ୟାଣପତିଟ୍ଠାପନେନ ତତୋ ପରମ୍ପି ସୋଧେତୁଂ ସକ୍କତି ସକ୍କୋତୀତି ମଞ୍ଞାମି ଅହଂ। କସ୍ମା? ତଯା ହି ଜାତୋ ମୁନି ସଚ୍ଚନାମୋ ଯସ୍ମା ତଯା ସତ୍ଥାରା ଅରିଯାଯ ଜାତିଯା ଜାତୋ ମୁନିଭାୱୋ, ମୁନି ୱା ସମାନୋ ଅତ୍ତହିତପରହିତାନଂ ଇଧଲୋକପରଲୋକାନଞ୍ଚ ମୁନନଟ୍ଠେନ "ମୁନୀ"ତି ଅୱିତଥନାମୋ, ମୋନୱା ୱା ମୁନି, "ସମଣୋ ପବ୍ବଜିତୋ ଇସୀ"ତି ଅୱିତଥନାମୋ ତଯା ଜାତୋ। ତସ୍ମା ସତ୍ତାନଂ ଏକନ୍ତହିତପଟିଲାଭହେତୁଭାୱତୋ ଭଗୱା ତୱ ତତ୍ଥ ଗମନଂ ଯାଚାମାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଇଦାନି "ସତ୍ତଯୁଗ"ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ପିତୁଯୁଗଂ ଦସ୍ସେତୁଂ "ସୁଦ୍ଧୋଦନୋ ନାମା"ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ସୁଦ୍ଧଂ ଓଦନଂ ଜୀୱନଂ ଏତସ୍ସାତି ସୁଦ୍ଧୋଦନୋ। ବୁଦ୍ଧପିତା ହି ଏକଂସତୋ ସୁୱିସୁଦ୍ଧକାଯୱଚୀମନୋସମାଚାରୋ ସୁୱିସୁଦ୍ଧାଜୀୱୋ ହୋତି ତଥା ଅଭିନୀହାରସମ୍ପନ୍ନତ୍ତା। ମାଯନାମାତି କୁଲରୂପସୀଲାଚାରାଦିସମ୍ପତ୍ତିଯା ଞାତିମିତ୍ତାଦୀହି "ମା ଯାହୀ"ତି ୱତ୍ତବ୍ବଗୁଣତାଯ "ମାଯା"ତି ଲଦ୍ଧନାମା। ପରିହରିଯାତି ଧାରେତ୍ୱା। କାଯସ୍ସ ଭେଦାତି ସଦେୱକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ଚେତିଯସଦିସସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ କାଯସ୍ସ ୱିନାସତୋ ଉଦ୍ଧଂ। ତିଦିୱମ୍ହୀତି ତୁସିତଦେୱଲୋକେ।

ସାତି ମାଯାଦେୱୀ। ଗୋତମୀତି ଗୋତ୍ତେନ ତଂ କିତ୍ତେତି। ଦିବ୍ବେହି କାମେହୀତି, ତୁସିତଭୱନପରିଯାପନ୍ନେହି ଦିବ୍ବେହି ୱତ୍ଥୁକାମେହି। ସମଙ୍ଗିଭୂତାତି ସମନ୍ନାଗତା। କାମଗୁଣେହୀତି କାମକୋଟ୍ଠାସେହି, "କାମେହୀ"ତି ୱତ୍ୱା ପୁନ "କାମଗୁଣେହୀ"ତି ୱଚନେନ ଅନେକଭାଗେହି ୱତ୍ଥୁକାମେହି ପରିଚାରିଯତୀତି ଦୀପେତି। ତେହୀତି ଯସ୍ମିଂ ଦେୱନିକାଯେ ନିବ୍ବତ୍ତି, ତେହି ତୁସିତଦେୱଗଣେହି, ତେହି ୱା କାମଗୁଣେହି। "ସମଙ୍ଗିଭୂତା ପରିୱାରିତା"ତି ଚ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗନିଦ୍ଦେସୋ ପୁରିମତ୍ତଭାୱସିଦ୍ଧଂ ଇତ୍ଥିଭାୱଂ, ଦେୱତାଭାୱଂ ୱା ସନ୍ଧାଯ କତୋ, ଦେୱୂପପତ୍ତି ପନ ପୁରିସଭାୱେନେୱ ଜାତା।

ଏୱଂ ଥେରେନ ଯାଚିତୋ ଭଗୱା ତତ୍ଥ ଗମନେ ବହୂନଂ ୱିସେସାଧିଗମଂ ଦିସ୍ୱା ୱୀସତିସହସ୍ସ ଖୀଣାସୱପରିୱୁତୋ ରାଜଗହତୋ ଅତୁରିତଚାରିକାୱସେନ କପିଲୱତ୍ଥୁଗାମିମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜି। ଥେରୋ ଇଦ୍ଧିଯା କପିଲୱତ୍ଥୁଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ପୁରତୋ ଆକାସେ ଠିତୋ ଅଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବଂ ୱେସଂ ଦିସ୍ୱା ରଞ୍ଞା "କୋସି ତ୍ୱ"ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତୋ, "ସଚେ ଅମଚ୍ଚପୁତ୍ତଂ ତଯା ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକଂ ପେସିତଂ ମଂ ନ ଜାନାସି, ଏୱଂ ପନ ଜାନାହୀ"ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ –

"ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପୁତ୍ତୋମ୍ହି ଅସଯ୍ହସାହିନୋ, ଅଙ୍ଗୀରସସ୍ସପ୍ପଟିମସ୍ସ ତାଦିନୋ;

ପିତୁପିତା ମଯ୍ହଂ ତୁୱଂସି ସକ୍କ, ଧମ୍ମେନ ମେ ଗୋତମ ଅଯ୍ୟକୋସୀ"ତି। –

ଓସାନଗାଥମାହ।

ତତ୍ଥ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପୁତ୍ତୋମ୍ହୀତି, ସଙ୍କଞ୍ଜୁବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଉରେ ଜାତତାଯ ଓରସପୁତ୍ତୋ ଅମ୍ହି। ଅସଯ୍ହସାହିନୋତି, ଅଭିସମ୍ବୋଧିତୋ ପୁବ୍ବେ ଠପେତ୍ୱା ମହାବୋଧିସତ୍ତଂ ଅଞ୍ଞେହି ସହିତୁଂ ୱହିତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେୟ୍ୟତ୍ତା ଅସଯ୍ହସ୍ସ ସକଲସ୍ସ ବୋଧିସମ୍ଭାରସ୍ସ ମହାକାରୁଣିକାଧିକାରସ୍ସ ଚ ସହନତୋ ୱହନତୋ, ତତୋ ପରମ୍ପି ଅଞ୍ଞେହି ସହିତୁଂ ଅଭିଭୱିତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେୟ୍ୟତ୍ତା ଅସଯ୍ହାନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ମାରାନଂ ସହନତୋ ଅଭିଭୱନତୋ, ଆସଯାନୁସଯଚରିତାଧିମୁତ୍ତିଆଦିୱିଭାଗାୱବୋଧନେନ ଯଥାରହଂ ୱେନେଯ୍ୟାନଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକସମ୍ପରାଯିକପରମତ୍ଥେହି ଅନୁସାସନୀସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଅଞ୍ଞେହି ଅସଯ୍ହସ୍ସ ବୁଦ୍ଧକିଚ୍ଚସ୍ସ ଚ ସହନତୋ, ତତ୍ଥ ୱା ସାଧୁକାରୀଭାୱତୋ ଅସଯ୍ହସାହିନୋ। ଅଙ୍ଗୀରସସ୍ସାତି ଅଙ୍ଗୀକତସୀଲାଦିସମ୍ପତ୍ତିକସ୍ସ। ''ଅଙ୍ଗମଙ୍ଗେହି ନିଚ୍ଛରଣକଓଭାସସ୍ସା''ତି ଅପରେ। କେଚି ପନ ''ଅଙ୍ଗୀରସୋ, ସିଦ୍ଧତ୍ଥୋତି ଦ୍ୱେ ନାମାନି ପିତରାଯେୱ ଗହିତାନୀ''ତି ୱଦନ୍ତି। ଅପ୍ପଟିମସ୍ସାତି ଅନୂପମସ୍ସ। ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠେସୁ ତାଦିଲକ୍ଖଣପ୍ପତ୍ତିଯା ତାଦିନୋ। ପିତୁପିତା ମଯ୍ହଂ ତୁୱଂସୀତି ଅରିଯଜାତିୱସେନ ମଯ୍ହଂ ପିତୁ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଲୋକୱୋହାରେନ ତ୍ୱଂ ପିତା ଅସି। ସକ୍କାତି ଜାତିୱସେନ ରାଜାନଂ ଆଲପତି। ଧମ୍ମେନାତି ସଭାୱେନ ଅରିଯଜାତି ଲୋକିଯଜାତୀତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଜାତୀନଂ ସଭାୱସମୋଧାନେନ ଗୋତମାତି ରାଜାନଂ ଗୋତ୍ତେନ ଆଲପତି। ଅୟ୍ୟକୋସୀତି ପିତାମହୋ ଅସି। ଏତ୍ଥ ଚ ''ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପୁତ୍ତୋମ୍ହୀ''ତିଆଦିଂ ୱଦନ୍ତୋ ଥେରୋ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକାସି।

ଏୱଂ ପନ ଅତ୍ତାନଂ ଜାନାପେତ୍ୱା ହଟ୍ଠତୁଟ୍ଠେନ ରଞ୍ଞା ମହାରହେ ପଲ୍ଲଙ୍କେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପଟିଯାଦିତସ୍ସ ନାନଗ୍ଗରସସ୍ସ ଭୋଜନସ୍ସ ପତ୍ତଂ ପୂରେତ୍ୱା ଦିନ୍ନେ ଗମନାକାରଂ ଦସ୍ସେସି। ''କସ୍ମା ଗନ୍ତୁକାମତ୍ଥ, ଭୁଞ୍ଜଥା''ତି ଚ ୱୁତ୍ତେ, ''ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମୀ''ତି। ''କହଂ ପନ ସତ୍ଥା''ତି? ''ୱୀସତିସହସ୍ସଭିକ୍ଖୁପରିୱାରୋ ତୁମ୍ହାକଂ ଦସ୍ସନତ୍ଥାଯ ମଗ୍ଗଂ ପଟିପନ୍ନୋ''ତି। ''ତୁମ୍ହେ ଇମଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଯାୱ ମମ ପୁତ୍ତୋ ଇମଂ ନଗରଂ ସମ୍ପାପୁଣାତି, ତାୱସ୍ସ ଇତୋୱ ପିଣ୍ଡପାତଂ ହରଥା''ତି। ଥେରୋ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ପରିସାଯ ଚ ଧମ୍ମଂ କଥେତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଆଗମନତୋ ପୁରେତରମେୱ ସକଲଂ ରାଜନିୱେସନଂ ରତନତ୍ତଯେ ଅଭିପ୍ପସନ୍ନଂ କରୋନ୍ତୋ ସବ୍ବେସଂ ପସ୍ସନ୍ତାନଂଯେୱ ସତ୍ଥୁ ଆହରିତଭତ୍ତପୁଣ୍ଣଂ ପତ୍ତଂ ଆକାସେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ସଯମ୍ପି ୱେହାସଂ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ପିଣ୍ଡପାତଂ ଉପନେତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ହତ୍ଥେ ଠପେସି। ସତ୍ଥା ତଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜି। ଏୱଂ ସଟ୍ଠିଯୋଜନଂ ମଗ୍ଗଂ ଦିୱସେ ଦିୱସେ ଯୋଜନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ସତ୍ଥୁ ରାଜଗେହତୋୱ ଭତ୍ତଂ ଆହରିତ୍ୱା ଅଦାସି। ଅଥ ନଂ ଭଗୱା ''ମଯ୍ହଂ ପିତୁ ମହାରାଜସ୍ସ ସକଲନିୱେସନଂ ପସାଦେସୀ''ତି କୁଲପ୍ପସାଦକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

କାଳୁଦାଯିତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଏକୱିହାରିଯତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ପୁରତୋପଚ୍ଛତୋ ୱାତିଆଦିକା ଆଯସ୍ମତୋ ଏକୱିହାରିଯତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅଯମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ପୁଞ୍ଞାନି ଉପଚିନନ୍ତୋ କସ୍ସପଦସବଲସ୍ସ କାଲେ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ୱିୱେକୱାସଂ ୱସି।

ସୋ ତେନ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମେନ ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ଭଗୱତି ପରିନିବ୍ବୁତେ ଧମ୍ମାସୋକରଞ୍ଞୋ କନିଟ୍ଠଭାତା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ଅସୋକମହାରାଜା କିର ସତ୍ଥୁ ପରିନିବ୍ବାନତୋ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ୱସ୍ସସତାନଂ ଉପରି ଅଟ୍ଠାରସମେ ୱସ୍ସେ ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପେ ଏକରଜ୍ଜାଭିସେକଂ ପତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ କନିଟ୍ଠଂ ତିସ୍ସକୁମାରଂ ଓପରଜ୍ଜେ ଠପେତ୍ୱା ଏକେନ ଉପାଯେନ ତଂ ସାସନେ ଅଭିପ୍ପସନ୍ନଂ ଅକାସି। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ମିଗୱଂ ଗତୋ ଅରଞ୍ଞେ ଯୋନକମହାଧମ୍ମରକ୍ଖିତତ୍ଥେରଂ ହତ୍ଥିନାଗେନ ସାଲସାଖଂ ଗହେତ୍ୱା ବୀଜିଯମାନଂ ନିସିନ୍ନଂ ଦିସ୍ୱା ସଞ୍ଜାତପସାଦୋ ''ଅହୋ ୱତାହମ୍ପି ଅଯଂ ମହାଥେରୋ ୱିଯ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞେ ୱିହରେୟ୍ୟ''ନ୍ତି ଚିନ୍ତେସି। ଥେରୋ ତସ୍ସ ଚିତ୍ତାଚାରଂ ଞତ୍ୱା ତସ୍ସ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସେୱ ଆକାସଂ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ଅସୋକାରାମେ ପୋକ୍ଖରଣିଯା ଅଭିଜମାନେ ଉଦକେ ଠତ୍ୱା ଚୀୱରଞ୍ଚ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଞ୍ଚ ଆକାସେ ଓଲଗ୍ଗେତ୍ୱା ନ୍ହାଯିତୁଂ ଆରଭି। କୁମାରୋ ଥେରସ୍ସ ଆନୁଭାୱଂ ଦିସ୍ୱା ଅଭିପ୍ପସନ୍ନୋ ଅରଞ୍ଞତୋ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ରାଜଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ''ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ''ତି ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସି। ରାଜା ତଂ ଅନେକପ୍ପକାରଂ ଯାଚିତ୍ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜାଧିପ୍ପାଯଂ ନିୱତ୍ତେତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ସୋ ଉପାସକୋ ହୁତ୍ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜାସୁଖଂ ପତ୍ଥେନ୍ତୋ –

୫୩୭।

''ପୁରତୋ ପଚ୍ଛତୋ ୱାପି, ଅପରୋ ଚେ ନ ୱିଜ୍ଜତି;

ଅତୀୱ ଫାସୁ ଭୱତି, ଏକସ୍ସ ୱସତୋ ୱନେ।

୫୩୮।

‘‘ହନ୍ଦ ଏକୋ ଗମିସ୍ସାମି, ଅରଞ୍ଞଂ ବୁଦ୍ଧୱଣ୍ଣିତଂ;

ଫାସୁ ଏକୱିହାରିସ୍ସ, ପହିତତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ।

୫୩୯।

‘‘ଯୋଗୀ-ପୀତିକରଂ ରମ୍ମଂ, ମତ୍ତକୁଞ୍ଜରସେୱିତଂ;

ଏକୋ ଅତ୍ତୱସୀ ଖିପ୍ପଂ, ପୱିସିସ୍ସାମି କାନନଂ।

୫୪୦।

‘‘ସୁପୁପ୍ଫିତେ ସୀତୱନେ, ସୀତଲେ ଗିରିକନ୍ଦରେ;

ଗତ୍ତାନି ପରିସିଞ୍ଚିତ୍ୱା, ଚଙ୍କମିସ୍ସାମି ଏକକୋ।

୫୪୧।

‘‘ଏକାକିୟୋ ଅଦୁତିୟୋ, ରମଣୀୟେ ମହାୱନେ;

କଦାହଂ ୱିହରିସ୍ସାମି, କତକିଚ୍ଚୋ ଅନାସୱୋ।

୫୪୨।

‘‘ଏୱଂ ମେ କତ୍ତୁକାମସ୍ସ, ଅଧିପ୍ପାୟୋ ସମିଜ୍ଝତୁ;

ସାଧୟିସ୍ସାମହଂୟେୱ, ନାଞ୍ଞୋ ଅଞ୍ଞସ୍ସ କାରକୋ’’ତି। –

ଇମା ଛ ଗାଥା ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ପୁରତୋ ପଚ୍ଛତୋ ୱାତି ଅତ୍ତନୋ ପୁରତୋ ୱା ପଚ୍ଛତୋ ୱା, ୱା-ସଦ୍ଦସ୍ସ ୱିକପ୍ପତ୍ଥତ୍ତା ପସ୍ସତୋ ୱା ଅପରୋ ଅଞ୍ଞୋ ଜନୋ ନ ୱିଜ୍ଜତି ଚେ, ଅତୀୱ ଅତିୱିୟ ଫାସୁ ଚିତ୍ତସୁଖଂ ଭୱତି। ଏକୱିହାରୀଭାୱେନ ଏକସ୍ସ ଅସହାୟସ୍ସ। ୱନେ ୱସତୋତି ଚିରପରିଚିତେନ ୱିୱେକଜ୍ଝାସୟେନ ଆକଡ୍ଢିୟମାନହଦୟୋ ସୋ ରତ୍ତିନ୍ଦିୱଂ ମହାଜନପରିୱୁତସ୍ସ ୱସତୋ ସଙ୍ଗଣିକୱିହାରଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦନ୍ତୋ ୱିୱେକସୁଖଞ୍ଚ ବହୁଂ ମଞ୍ଞନ୍ତୋ ୱଦତି।

ହନ୍ଦାତି ୱୋସ୍ସଗ୍ଗତ୍ଥେ ନିପାତୋ, ତେନ ଇଦାନି କରୀୟମାନସ୍ସ ଅରଞ୍ଞଗମନସ୍ସ ନିଚ୍ଛିତଭାୱମାହ। ଏକୋ ଗମିସ୍ସାମୀତି ‘‘ସୁଞ୍ଞାଗାରେ ଖୋ, ଗହପତି, ତଥାଗତା ଅଭିରମନ୍ତୀ’’ତିଆଦିୱଚନତୋ (ଚୂଳୱ॰ ୩୦୬) ବୁଦ୍ଧେହି ୱଣ୍ଣିତଂ ପସଟ୍ଠଂ ଅରଞ୍ଞଂ ଏକୋ ଅସହାୟୋ ଗମିସ୍ସାମି ୱାସାଧିପ୍ପାୟେନ ଉପଗଚ୍ଛାମି। ଯସ୍ମା ଏକୱିହାରିସ୍ସ ଠାନାଦୀସୁ ଅସହାୟଭାୱେନ ଏକୱିହାରିସ୍ସ ନିବ୍ବାନଂ ପଟିପେସିତଚିତ୍ତତାୟ ପହିତତ୍ତସ୍ସ ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖାଦିକା ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା ସିକ୍ଖତୋ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅରଞ୍ଞଂ ଫାସୁ ଇଟ୍ଠଂ ସୁଖାୱହନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଯୋଗୀ-ପୀତିକରନ୍ତି ଯୋଗୀନଂ ଭାୱନାୟ ଯୁତ୍ତପ୍ପଯୁତ୍ତାନଂ ଅପ୍ପସଦ୍ଦାଦିଭାୱେନ ଝାନୱିପସ୍ସନାଦିପୀତିଂ ଆୱହନତୋ ଯୋଗୀ-ପୀତିକରଂ। ୱିସଭାଗାରମ୍ମଣାଭାୱେନ ପଟିସଲ୍ଲାନସାରୁପ୍ପତାୟ ରମ୍ମଂ। ମତ୍ତକୁଞ୍ଜରସେୱିତନ୍ତି ମତ୍ତୱରୱାରଣୱିଚରିତଂ, ଇମିନାପି ବ୍ରହାରଞ୍ଞଭାୱେନ ଜନୱିୱେକଂୟେୱ ଦସ୍ସେତି। ଅତ୍ତୱସୀତି ଇଧ ଅତ୍ତୋତି ସମଣଧମ୍ମୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ‘‘କଥଂ ନୁ ଖୋ ସୋ ମେ ଭୱେୟ୍ୟା’’ତି ତସ୍ସ ୱସଂ ଗତୋ।

ସୁପୁପ୍ଫିତେତି ସୁଟ୍ଠୁ ପୁପ୍ଫିତେ। ସୀତୱନେତି ଛାଯୂଦକସମ୍ପତ୍ତିଯା ସୀତେ ୱନେ। ଉଭଯେନପି ତସ୍ସ ରମଣୀଯତଂଯେୱ ୱିଭାୱେତି। ଗିରିକନ୍ଦରେତି ଗିରୀନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ କନ୍ଦରେ। କନ୍ତି ହି ଉଦକଂ, ତେନ ଦାରିତଂ ନିନ୍ନଟ୍ଠାନଂ କନ୍ଦରଂ ନାମ। ତାଦିସେ ସୀତଲେ ଗିରିକନ୍ଦରେ ଘମ୍ମପରିତାପଂ ୱିନୋଦେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଗତ୍ତାନି ପରିସିଞ୍ଚିତ୍ୱା ନ୍ହାଯିତ୍ୱା ଚଙ୍କମିସ୍ସାମି ଏକକୋତି କଦାଚି ଅନାଯତ୍ତୱୁତ୍ତିତଂ ଦସ୍ସେତି।

ଏକାକିଯୋତି ଏକାକୀ ଅସହାଯୋ। ଅଦୁତିଯୋତି ତଣ୍ହାସଙ୍ଖାତଦୁତିଯାଭାୱେନ ଅଦୁତିଯୋ। ତଣ୍ହା ହି ପୁରିସସ୍ସ ସବ୍ବଦା ଅୱିଜହନଟ୍ଠେନ ଦୁତିଯା ନାମ। ତେନାହ ଭଗୱା – ‘‘ତଣ୍ହାଦୁତିଯୋ ପୁରିସୋ, ଦୀଘମଦ୍ଧାନ ସଂସର’’ନ୍ତି (ଇତିୱୁ। ୧୫, ୧୦୫)।

ଏୱଂ ମେ କତ୍ତୁକାମସ୍ସାତି ‘‘ହନ୍ଦ ଏକୋ ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତୱିଧିନା ଅରଞ୍ଞଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭାୱନାଭିଯୋଗଂ କତ୍ତୁକାମସ୍ସ ମେ। ଅଧିପ୍ପାଯୋ ସମିଜ୍ଝତୂତି ‘‘କଦାହଂ ୱିହରିସ୍ସାମି, କତକିଚ୍ଚୋ ଅନାସୱୋ’’ତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତୋ ମନୋରଥୋ ଇଜ୍ଝତୁ ସିଦ୍ଧିଂ ପାପୁଣାତୁ। ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତି ଚ ଯସ୍ମା ନ ଆଯାଚନମତ୍ତେନ ସିଜ୍ଝତି, ନାପି ଅଞ୍ଞେନ ସାଧେତବ୍ବା, ତସ୍ମା ଆହ ‘‘ସାଧଯିସ୍ସାମହଂଯେୱ, ନାଞ୍ଞୋ ଅଞ୍ଞସ୍ସ କାରକୋ’’ତି।

ଏୱଂ ଉପରାଜସ୍ସ ପବ୍ବଜ୍ଜାଯ ଦଳ୍ହନିଚ୍ଛଯତଂ ଞତ୍ୱା ରାଜା ଅସୋକାରାମଗମନୀଯଂ ମଗ୍ଗଂ ଅଲଙ୍କାରାପେତ୍ୱା କୁମାରଂ ସବ୍ବାଲଙ୍କାରୱିଭୂସିତଂ ମହତିଯା ସେନାଯ ମହଚ୍ଚରାଜାନୁଭାୱେନ ୱିହାରଂ ନେସି। କୁମାରୋ ପଧାନଘରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ମହାଧମ୍ମରକ୍ଖିତତ୍ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜି, ଅନେକସତା ମନୁସ୍ସା ତଂ ଅନୁପବ୍ବଜିଂସୁ। ରଞ୍ଞୋ ଭାଗିନେଯ୍ୟୋ ସଙ୍ଘମିତ୍ତାଯ ସାମିକୋ ଅଗ୍ଗିବ୍ରହ୍ମାପି ତମେୱ ଅନୁପବ୍ବଜି। ସୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ହଟ୍ଠତୁଟ୍ଠୋ ଅତ୍ତନୋ କାତବ୍ବଂ ପକାସେନ୍ତୋ –

୫୪୩।

‘‘ଏସ ବନ୍ଧାମି ସନ୍ନାହଂ, ପୱିସିସ୍ସାମି କାନନଂ;

ନ ତତୋ ନିକ୍ଖମିସ୍ସାମି, ଅପ୍ପତ୍ତୋ ଆସୱକ୍ଖଯଂ।

୫୪୪।

‘‘ମାଲୁତେ ଉପୱାଯନ୍ତେ, ସୀତେ ସୁରଭିଗନ୍ଧିକେ;

ଅୱିଜ୍ଜଂ ଦାଲଯିସ୍ସାମି, ନିସିନ୍ନୋ ନଗମୁଦ୍ଧନି।

୫୪୫।

‘‘ୱନେ କୁସୁମସଞ୍ଛନ୍ନେ, ପବ୍ଭାରେ ନୂନ ସୀତଲେ;

ୱିମୁତ୍ତିସୁଖେନ ସୁଖିତୋ, ରମିସ୍ସାମି ଗିରିବ୍ବଜେ’’ତି। –

ତିସ୍ସୋ ଗାଥା ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ଏସ ବନ୍ଧାମି ସନ୍ନାହନ୍ତି ଏସାହଂ ୱୀରିଯସଙ୍ଖାତଂ ସନ୍ନାହଂ ବନ୍ଧାମି, କାଯେ ଚ ଜୀୱିତେ ଚ ନିରପେକ୍ଖୋ ୱୀରିଯସନ୍ନାହେନ ସନ୍ନଯ୍ହାମି। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯଥା ନାମ ସୂରୋ ପୁରିସୋ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକେ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତେ ତଂ ଜେତୁକାମୋ ଅଞ୍ଞଂ କିଞ୍ଚି ପହାଯ କୱଚପଟିମୁଞ୍ଚନାଦିନା ଯୁଦ୍ଧାଯ ସନ୍ନଯ୍ହତି, ଯୁଦ୍ଧଭୂମିଞ୍ଚ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଚ୍ଚତ୍ଥିକେ ଅଜେତ୍ୱା ତତୋ ନ ନିୱତ୍ତତି, ଏୱମହମ୍ପି କିଲେସପଚ୍ଚତ୍ଥିକେ ଜେତୁଂ ଆଦିତ୍ତମ୍ପି ସୀସଂ ଚେଲଞ୍ଚ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତ୍ୱା ଚତୁବ୍ବିଧସମ୍ମପ୍ପଧାନୱୀରିଯସନ୍ନାହଂ ସନ୍ନଯ୍ହାମି, କିଲେସେ ଅଜେତ୍ୱା କିଲେସୱିଜଯଯୋଗ୍ଗଂ ୱିୱେକଟ୍ଠାନଂ ନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେମୀତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ପୱିସିସ୍ସାମି କାନନଂ ନ ତତୋ ନିକ୍ଖମିସ୍ସାମି, ଅପ୍ପତ୍ତୋ ଆସୱକ୍ଖଯ’’ନ୍ତି।

‘‘ମାଲୁତେ ଉପୱାଯନ୍ତେ’’ତିଆଦିନା ଅରଞ୍ଞଟ୍ଠାନସ୍ସ କମ୍ମଟ୍ଠାନଭାୱନାଯୋଗ୍ଗତଂ ୱଦତି, ରମିସ୍ସାମି ନୂନ ଗିରିବ୍ବଜେତି ଯୋଜନା। ପବ୍ବତପରିକ୍ଖେପେ ଅଭିରମିସ୍ସାମି ମଞ୍ଞେତି ଅନାଗତତ୍ଥଂ ପରିକପ୍ପେନ୍ତୋ ୱଦତି। ସେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ।

ଏୱଂ ୱତ୍ୱା ଥେରୋ ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ଉପଜ୍ଝାଯେନ ସଦ୍ଧିଂ କଲିଙ୍ଗରଟ୍ଠଂ ଅଗମାସି। ତତ୍ଥସ୍ସ ପାଦେ ଚମ୍ମିକାବାଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ତଂ ଦିସ୍ୱା ଏକୋ ୱେଜ୍ଜୋ ‘‘ସପ୍ପିଂ, ଭନ୍ତେ, ପରିଯେସଥ, ତିକିଚ୍ଛିସ୍ସାମି ନ’’ନ୍ତି ଆହ। ଥେରୋ ସପ୍ପିପରିଯେସନଂ ଅକତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାଯ ଏୱ କମ୍ମଂ କରୋତି, ରୋଗୋ ୱଡ୍ଢତି, ୱେଜ୍ଜୋ ଥେରସ୍ସ ତତ୍ଥ ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କତଂ ଦିସ୍ୱା ସଯମେୱ ସପ୍ପିଂ ପରିଯେସିତ୍ୱା ଥେରଂ ଅରୋଗଂ ଅକାସି। ସୋ ଅରୋଗୋ ହୁତ୍ୱା ନଚିରସ୍ସେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ। ଥେର ୨।୪୪।୧-୧୨) –

‘‘ଇମମ୍ହି ଭଦ୍ଦକେ କପ୍ପେ, ବ୍ରହ୍ମବନ୍ଧୁ ମହାଯସୋ;

କସ୍ସପୋ ନାମ ଗୋତ୍ତେନ, ଉପ୍ପଜ୍ଜି ୱଦତଂ ୱରୋ।

‘‘ନିପ୍ପପଞ୍ଚୋ ନିରାଲମ୍ବୋ, ଆକାସସମମାନସୋ;

ସୁଞ୍ଞତାବହୁଲୋ ତାଦୀ, ଅନିମିତ୍ତରତୋ ୱସୀ।

‘‘ଅସଙ୍ଗଚିତ୍ତୋ ନିକ୍ଲେସୋ, ଅସଂସଟ୍ଠୋ କୁଲେ ଗଣେ;

ମହାକାରୁଣିକୋ ୱୀରୋ, ୱିନଯୋପାଯକୋୱିଦୋ।

‘‘ଉଯ୍ୟୁତ୍ତୋ ପରକିଚ୍ଚେସୁ, ୱିନଯନ୍ତୋ ସଦେୱକେ;

ନିବ୍ବାନଗମନଂ ମଗ୍ଗଂ, ଗତିଂ ପଙ୍କୱିସୋସନଂ।

‘‘ଅମତଂ ପରମସ୍ସାଦଂ, ଜରାମଚ୍ଚୁନିୱାରଣଂ;

ମହାପରିସମଜ୍ଝେ ସୋ, ନିସିନ୍ନୋ ଲୋକତାରକୋ।

‘‘କରୱୀକରୁତୋ ନାଥୋ, ବ୍ରହ୍ମଘୋସୋ ତଥାଗତୋ;

ଉଦ୍ଧରନ୍ତୋ ମହାଦୁଗ୍ଗା, ୱିପ୍ପନଟ୍ଠେ ଅନାଯକେ।

‘‘ଦେସେନ୍ତୋ ୱିରଜଂ ଧମ୍ମଂ, ଦିଟ୍ଠୋ ମେ ଲୋକନାଯକୋ;

ତସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ସୁଣିତ୍ୱାନ, ପବ୍ବଜିଂ ଅନଗାରିଯଂ।

‘‘ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ତଦାପାହଂ, ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ ଜିନସାସନଂ;

ଏକକୋୱ ୱନେ ରମ୍ମେ, ୱସିଂ ସଂସଗ୍ଗପୀଳିତୋ।

‘‘ସକ୍କାଯୱୂପକାସୋ ମେ, ହେତୁଭୂତୋ ମମାଭୱୀ;

ମନସୋ ୱୂପକାସସ୍ସ, ସଂସଗ୍ଗଭଯଦସ୍ସିନୋ।

‘‘କିଲେସା ଝାପିତା ମଯ୍ହଂ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି।

ଅରହତ୍ତଂ ପନ ପତ୍ୱା ଥେରେ ତତ୍ଥ ୱିହରନ୍ତେ ରାଜା କୋଟିଧନପରିଚ୍ଚାଗେନ ଭୋଜକଗିରିୱିହାରଂ ନାମ କାରେତ୍ୱା ଥେରଂ ତତ୍ଥ ୱାସେସି। ସୋ ତତ୍ଥ ୱିହରନ୍ତୋ ପରିନିବ୍ବାନକାଲେ –

‘‘ସୋହଂ ପରିପୁଣ୍ଣସଙ୍କପ୍ପୋ, ଚନ୍ଦୋ ପନ୍ନରସୋ ଯଥା;

ସବ୍ବାସଵପରିକ୍ଖୀଣୋ, ନତ୍ଥି ଦାନି ପୁନବ୍ଭଵୋ’’ତି। –

ଓସାନଗାଥମାହ। ସା ଉଦାନଵସେନ ଵୁତ୍ତାଵ। ତଦେଵ ଚ ଥେରସ୍ସ ଅଞ୍ଞାବ୍ୟାକରଣଂ ଅହୋସୀତି।

ଏକଵିହାରିୟତ୍ଥେରଗାଥାଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ମହାକପ୍ପିନତ୍ଥେରଗାଥାଵଣ୍ଣନା

ଅନାଗତଂଯୋ ପଟିକଚ୍ଚ ପସ୍ସତୀତିଆଦିକା ଆୟସ୍ମତୋ ମହାକପ୍ପିନତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅଯଂ କିର ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସଵତୀନଗରେ କୁଲଘରେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଵିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଭିକ୍ଖୁଓଵାଦକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ତଜ୍ଜଂ ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେସି।

ସୋ ତତ୍ଥ ଯାଵଜୀଵଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ଦେଵମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ କସ୍ସପସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧକାଲେ ବାରାଣସିଯଂ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଵିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ପୁରିସସହସ୍ସଗଣଜେଟ୍ଠକୋ ହୁତ୍ୱା ଗବ୍ଭସହସ୍ସପଟିମଣ୍ଡିତଂ ମହନ୍ତଂ ପରିଵେଣଂ କାରାପେସି। ତେ ସବ୍ବେପି ଜନା ଯାଵଜୀଵଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ତଂ ଉପାସକଂ ଜେଟ୍ଠକଂ କତ୍ୱା ସପୁତ୍ତଦାରା ଦେଵଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ଦେଵମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିଂସୁ। ତେସୁ ଗଣଜେଟ୍ଠକୋ ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥୁ ନିବ୍ବତ୍ତିତୋ ପୁରେତରମେଵ ପଚ୍ଚନ୍ତଦେସେ କୁକ୍କୁଟନାମକେ ନଗରେ ରାଜଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତି, ତସ୍ସ କପ୍ପିନୋତି ନାମଂ ଅହୋସି। ସେସପୁରିସା ତସ୍ମିଂଯେଵ ନଗରେ ଅମଚ୍ଚକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିଂସୁ। କପ୍ପିନକୁମାରୋ ପିତୁ ଅଚ୍ଚଯେନ ଛତ୍ତଂ ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ମହାକପ୍ପିନରାଜା ନାମ ଜାତୋ। ସୋ ସୁତଵିତ୍ତକତାଯ ପାତୋଵ ଚତୂହି ଦ୍ୱାରେହି ସୀଘଂ ଦୂତେ ପେସେସି – ‘‘ଯତ୍ଥ ବହୁସ୍ସୁତେ ପସ୍ସଥ, ତତୋ ନିଵତ୍ତିତ୍ୱା ମଯ୍ହଂ ଆରୋଚେଥା’’ତି।

ତେନ ଚ ସମଯେନ ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥା ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ସାଵତ୍ଥିଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ଵିହରତି। ତସ୍ମିଂ କାଲେ ସାଵତ୍ଥିଵାସିନୋ ଵାଣିଜା ସାଵତ୍ଥିଯଂ ଉଟ୍ଠାନକଭଣ୍ଡଂ ଗହେତ୍ୱା ତଂ ନଗରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭଣ୍ଡଂ ପଟିସାମେତ୍ୱା ‘‘ରାଜାନଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମା’’ତି ପଣ୍ଣାକାରହତ୍ଥା ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚାପେସୁଂ। ତେ ରାଜା ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ନିପ୍ଫାଦିତପଣ୍ଣାକାରେ ଵନ୍ଦିତ୍ୱା ଠିତେ ‘‘କୁତୋ ଆଗତତ୍ଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ସାଵତ୍ଥିତୋ, ଦେଵା’’ତି। ‘‘କଚ୍ଚି ଵୋ ରଟ୍ଠଂ ସୁଭିକ୍ଖଂ, ଧମ୍ମିକୋ ରାଜା’’ତି? ‘‘ଆମ, ଦେଵା’’ତି। ‘‘କୀଦିସୋ ଧମ୍ମୋ ତୁମ୍ହାକଂ ଦେସେ ଇଦାନି ପଵତ୍ତତୀ’’ତି? ‘‘ତଂ, ଦେଵ, ନ ସକ୍କା ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠମୁଖେହି କଥେତୁ’’ନ୍ତି। ରାଜା ସୁଵଣ୍ଣଭିଙ୍ଗାରେନ ଉଦକଂ ଦାପେସି। ତେ ମୁଖଂ ଵିକ୍ଖାଲେତ୍ୱା ଦସବଲାଭିମୁଖା ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗହେତ୍ୱା, ‘‘ଦେଵ, ଅମ୍ହାକଂ ଦେସେ ବୁଦ୍ଧରତନଂ ନାମ ଉପ୍ପନ୍ନ’’ନ୍ତି ଆହଂସୁ। ରଞ୍ଞୋ ‘‘ବୁଦ୍ଧୋ’’ତି ଵଚନେ ସୁତମତ୍ତେଯେଵ ସକଲସରୀରଂ ଫରମାନା ପୀତି ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ତତୋ ‘‘ବୁଦ୍ଧୋତି, ତାତା, ଵଦେଥା’’ତି ଆହ। ‘‘ବୁଦ୍ଧୋତି, ଦେଵ, ଵଦାମା’’ତି। ଏଵଂ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଵଦାପେତ୍ୱା ‘‘ବୁଦ୍ଧୋତି ପଦଂ ଅପରିମାଣ’’ନ୍ତି ତସ୍ମିଂଯେଵ ପଦେ ପସନ୍ନୋ ସତସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ‘‘ଅପରଂ ଵଦେଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଦେଵ, ଲୋକେ ଧମ୍ମରତନଂ ନାମ ଉପ୍ପନ୍ନ’’ନ୍ତି। ତମ୍ପି ସୁତ୍ୱା ତଥେଵ ସତସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ‘‘ଅପରଂ ଵଦେଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଦେଵ, ସଙ୍ଘରତନଂ ନାମ ଉପ୍ପନ୍ନ’’ନ୍ତି। ତମ୍ପି ସୁତ୍ୱା ତଥେଵ ସତସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ‘‘ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗଵତୋ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ’’ତି ତତୋଵ ନିକ୍ଖମି। ଅମଚ୍ଚାପି ତଥେଵ ନିକ୍ଖମିଂସୁ। ସୋ ଅମଚ୍ଚସହସ୍ସେନ ସଦ୍ଧିଂ ଗଙ୍ଗାତୀରଂ ପତ୍ୱା ‘‘ସଚେ ସତ୍ଥା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ଇମେସଂ ଅସ୍ସାନଂ ଖୁରମତ୍ତମ୍ପି ମା ତେମେତୂ’’ତି ସଚ୍ଚାଧିଟ୍ଠାନଂ କତ୍ୱା ଉଦକପିଟ୍ଠେନେଵ ପୂରଂ ଗଙ୍ଗାନଦିଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଅପରମ୍ପି ଅଡ୍ଢଯୋଜନଵିତ୍ଥାରଂ ନଦିଂ ତଥେଵ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ତତିଯଂ ଚନ୍ଦଭାଗଂ ନାମ ମହାନଦିଂ ପତ୍ୱା ତମ୍ପି ତାଯ ଏଵ ସଚ୍ଚକିରିଯାଯ ଅତିକ୍କମି।

ସତ୍ଥାପି ତଂଦିଵସଂ ପଚ୍ଚୂସସମଯଂଯେଵ ମହାକରୁଣାସମାପତ୍ତିତୋ ଵୁଟ୍ଠାଯ ଲୋକଂ ଵୋଲୋକେନ୍ତୋ ‘‘ଅଜ୍ଜ ମହାକପ୍ପିନୋ ତିଯୋଜନସତିକଂ ରଜ୍ଜଂ ପହାଯ ଅମଚ୍ଚସହସ୍ସପରିଵାରୋ ମମ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତୁଂ ଆଗମିସ୍ସତୀ’’ତି ଦିସ୍ୱା ‘‘ମଯା ତେସଂ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କାତୁଂ ଯୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ପାତୋଵ ସରୀରପଟିଜଗ୍ଗନଂ କତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିଵୁତୋ ସାଵତ୍ଥିଯଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ ସଯମେଵ ଆକାସେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ଚନ୍ଦଭାଗାଯ ନଦିଯା ତୀରେ ତେସଂ ଉତ୍ତରଣତିତ୍ଥସ୍ସାଭିମୁଖଟ୍ଠାନେ ମହାନିଗ୍ରୋଧମୂଲେ ପଲ୍ଲଙ୍କେନ ନିସିନ୍ନୋ ଛବ୍ବଣ୍ଣବୁଦ୍ଧରସ୍ମିଯୋ ଵିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ତେ ତେନ ତିତ୍ଥେନ ଉତ୍ତରନ୍ତା ବୁଦ୍ଧରସ୍ମିଯୋ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଵିଧାଵନ୍ତିଯୋ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଭଗଵନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଯଂ ସତ୍ଥାରଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ମଯଂ ଆଗତା, ଅଦ୍ଧା ସୋ ଏସୋ’’ତି ଦସ୍ସନେନେଵ ନିଟ୍ଠଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦିଟ୍ଠଟ୍ଠାନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଓନମିତ୍ୱା ପରମନିପଚ୍ଚାକାରଂ କରୋନ୍ତା ଭଗଵନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିଂସୁ। ରାଜା ଭଗଵତୋ ଗୋପ୍ଫକେସୁ ଗହେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଵନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି ସଦ୍ଧିଂ ଅମଚ୍ଚସହସ୍ସେନ। ସତ୍ଥା ତେସଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ଦେସନାପରିଯୋସାନେ ସଦ୍ଧିଂ ପରିସାଯ

ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠାସି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ। ଥେର ୨।୫୪।୬୬-୧୦୭) –

‘‘ପଦୁମୁତ୍ତରୋ ନାମ ଜିନୋ, ସବ୍ବଧମ୍ମାନ ପାରଗୂ;

ଉଦିତୋ ଅଜଟାକାସେ, ରୱୀୱ ସରଦମ୍ବରେ।

‘‘ୱଚନାଭାଯ ବୋଧେତି, ୱେନେଯ୍ୟପଦୁମାନି ସୋ;

କିଲେସପଙ୍କଂ ସୋସେତି, ମତିରଂସୀହି ନାଯକୋ।

‘‘ତିତ୍ଥିଯାନଂ ଯସେ ହନ୍ତି, ଖଜ୍ଜୋତାଭା ଯଥା ରୱି;

ସଚ୍ଚତ୍ଥାଭଂ ପକାସେତି, ରତନଂୱ ଦିୱାକରୋ।

‘‘ଗୁଣାନଂ ଆଯତିଭୂତୋ, ରତନାନଂୱ ସାଗରୋ;

ପଜ୍ଜୁନ୍ନୋରିୱ ଭୂତାନି, ଧମ୍ମମେଘେନ ୱସ୍ସତି।

‘‘ଅକ୍ଖଦସ୍ସୋ ତଦା ଆସିଂ, ନଗରେ ହଂସସୱ୍ହଯେ;

ଉପେଚ୍ଚ ଧମ୍ମମସ୍ସୋସିଂ, ଜଲଜୁତ୍ତମନାମିନୋ।

‘‘ପ୍ୱାଦକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୂନଂ, ସାୱକସ୍ସ କତାୱିନୋ;

ଗୁଣଂ ପକାସଯନ୍ତସ୍ସ, ତପ୍ପଯନ୍ତସ୍ସ ମେ ମନଂ।

‘‘ସୁତ୍ୱା ପତୀତୋ ସୁମନୋ, ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ତଥାଗତଂ;

ସସିସ୍ସଂ ଭୋଜଯିତ୍ୱାନ, ତଂ ଠାନମଭିପତ୍ଥଯିଂ।

‘‘ତଦା ହଂସସମଭାଗୋ, ହଂସଦୁନ୍ଦୁଭିନିସ୍ସନୋ;

ପସ୍ସଥେତଂ ମହାମତ୍ତଂ, ୱିନିଚ୍ଛଯୱିସାରଦଂ।

‘‘ପତିତଂ ପାଦମୂଲେ ମେ, ସମୁଗ୍ଗତତନୂରୁହଂ;

ଜୀମୂତୱଣ୍ଣଂ ପୀଣଂସଂ, ପସନ୍ନନଯନାନନଂ।

‘‘ପରିୱାରେନ ମହତା, ରାଜଯୁତ୍ତଂ ମହାଯସଂ;

ଏସୋ କତାୱିନୋ ଠାନଂ, ପତ୍ଥେତି ମୁଦିତାସଯୋ।

‘‘ଇମିନା ପଣିପାତେନ, ଚାଗେନ ପଣିଧୀହି ଚ;

କପ୍ପସତସହସ୍ସାନି, ନୁପପଜ୍ଜତି ଦୁଗ୍ଗତିଂ।

‘‘ଦେୱେସୁ ଦେୱସୋଭଗ୍ଗଂ, ମନୁସ୍ସେସୁ ମହନ୍ତତଂ;

ଅନୁଭୋତ୍ୱାନ ସେସେନ, ନିବ୍ବାନଂ ପାପୁଣିସ୍ସତି।

‘‘ସତସହସ୍ସିତୋ କପ୍ପେ, ଓକ୍କାକକୁଲସମ୍ଭୱୋ;

ଗୋତମୋ ନାମ ଗୋତ୍ତେନ, ସତ୍ଥା ଲୋକେ ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘ତସ୍ସ ଧମ୍ମେସୁ ଦାଯାଦୋ, ଓରସୋ ଧମ୍ମନିମ୍ମିତୋ;

କପ୍ପିନୋ ନାମ ନାମେନ, ହେସ୍ସତି ସତ୍ଥୁ ସାୱକୋ।

‘‘ତତୋହଂ ସୁକତଂ କାରଂ, କତ୍ୱାନ ଜିନସାସନେ;

ଜହିତ୍ୱା ମାନୁସଂ ଦେହଂ, ତୁସିତଂ ଅଗମାସହଂ।

‘‘ଦେୱମାନୁସରଜ୍ଜାନି, ସତସୋ ଅନୁସାସିଯ;

ବାରାଣସିଯମାସନ୍ନେ, ଜାତୋ କେଣିଯଜାତିଯଂ।

‘‘ସହସ୍ସପରିୱାରେନ, ସପଜାପତିକୋ ଅହଂ;

ପଞ୍ଚପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଂ, ସତାନି ସମୁପଟ୍ଠହିଂ।

‘‘ତେମାସଂ ଭୋଜଯିତ୍ୱାନ, ପଚ୍ଛାଦମ୍ହ ତିଚୀୱରଂ;

ତତୋ ଚୁତା ମଯଂ ସବ୍ବେ, ଅହୁମ୍ହ ତିଦସୂପଗା।

‘‘ପୁନୋ ସବ୍ବେ ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ, ଅଗମିମ୍ହ ତତୋ ଚୁତା;

କୁକ୍କୁଟମ୍ହି ପୁରେ ଜାତା, ହିମୱନ୍ତସ୍ସ ପସ୍ସତୋ।

‘‘କପ୍ପିନୋ ନାମହଂ ଆସିଂ, ରାଜପୁତ୍ତୋ ମହାଯସୋ;

ସେସାମଚ୍ଚକୁଲେ ଜାତା, ମମେୱ ପରିୱାରଯୁଂ।

‘‘ମହାରଜ୍ଜସୁଖଂ ପତ୍ତୋ, ସବ୍ବକାମସମିଦ୍ଧିମା;

ୱାଣିଜେହି ସମକ୍ଖାତଂ, ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦମହଂ ସୁଣିଂ।

‘‘ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକେ ସମୁପ୍ପନ୍ନୋ, ଅସମୋ ଏକପୁଗ୍ଗଲୋ;

ସୋ ପକାସେତି ସଦ୍ଧମ୍ମଂ, ଅମତଂ ସୁଖମୁତ୍ତମଂ।

‘‘ସୁଯୁତ୍ତା ତସ୍ସ ସିସ୍ସା ଚ, ସୁମୁତ୍ତା ଚ ଅନାସୱା;

ସୁତ୍ୱା ନେସଂ ସୁୱଚନଂ, ସକ୍କରିତ୍ୱାନ ୱାଣିଜେ।

‘‘ପହାଯ ରଜ୍ଜଂ ସାମଚ୍ଚୋ, ନିକ୍ଖମିଂ ବୁଦ୍ଧମାମକୋ;
ନଦିଂ ଦିସ୍ୱା ମହାଚନ୍ଦଂ, ପୂରିତଂ ସମତିତ୍ତିକଂ।

‘‘ଅପ୍ପତିଟ୍ଠଂ ଅନାଲମ୍ବଂ, ଦୁତ୍ତରଂ ସୀଘୱାହିନିଂ;
ଗୁଣଂ ସରିତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧସ୍ସ, ସୋତ୍ଥିନା ସମତିକ୍କମିଂ।

‘‘ଭୱସୋତଂ ସଚେ ବୁଦ୍ଧୋ, ତିଣ୍ଣୋ ଲୋକନ୍ତଗୂ ୱିଦୂ;
ଏତେନ ସଚ୍ଚୱଜ୍ଜେନ, ଗମନଂ ମେ ସମିଜ୍ଝତୁ।

‘‘ଯଦି ସନ୍ତିଗମୋ ମଗ୍ଗୋ, ମୋକ୍ଖୋ ଚଚ୍ଚନ୍ତିକଂ ସୁଖଂ;
ଏତେନ ସଚ୍ଚୱଜ୍ଜେନ, ଗମନଂ ମେ ସମିଜ୍ଝତୁ।

‘‘ସଙ୍ଘୋ ଚେ ତିଣ୍ଣକନ୍ତାରୋ, ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତୋ ଅନୁତ୍ତରୋ;
ଏତେନ ସଚ୍ଚୱଜ୍ଜେନ, ଗମନଂ ମେ ସମିଜ୍ଝତୁ।

‘‘ସହ କତେ ସଚ୍ଚୱରେ, ମଗ୍ଗା ଅପଗତଂ ଜଲଂ;
ତତୋ ସୁଖେନ ଉତ୍ତିଣ୍ଣୋ, ନଦୀତୀରେ ମନୋରମେ।

‘‘ନିସିନ୍ନଂ ଅଦ୍ଦସଂ ବୁଦ୍ଧଂ, ଉଦେନ୍ତଂୱ ପଭଙ୍କରଂ;
ଜଲନ୍ତଂ ହେମସେଲଂୱ, ଦୀପରୁକ୍ଖଂୱ ଜୋତିତଂ।

‘‘ସସିଂୱ ତାରାସହିତଂ, ସାୱକେହି ପୁରକ୍ଖତଂ;
ୱାସୱଂ ୱିଯ ୱସ୍ସନ୍ତଂ, ଦେସନାଜଲଦନ୍ତରଂ।

‘‘ୱନ୍ଦିତ୍ୱାନ ସହାମଚ୍ଚୋ, ଏକମନ୍ତମୁପାୱିସିଂ;
ତତୋ ନୋ ଆସଯଂ ଞତ୍ୱା, ବୁଦ୍ଧୋ ଧମ୍ମମଦେସଯି।

‘‘ସୁତ୍ୱାନ ଧମ୍ମଂ ୱିମଲଂ, ଅୱୋଚୁମ୍ହ ମଯଂ ଜିନଂ;
ପବ୍ବାଜେହି ମହାୱୀର, ନିବ୍ବିନ୍ଦାମ୍ହ ମଯଂ ଭୱେ।

‘‘ସ୍ୱକ୍ଖାତୋ ଭିକ୍ଖୱେ ଧମ୍ମୋ, ଦୁକ୍ଖନ୍ତକରଣାଯ ୱୋ;
ଚରଥ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, ଇଚ୍ଚାହ ମୁନିସତ୍ତମୋ।

‘‘ସହ ୱାଚାଯ ସବ୍ବେପି, ଭିକ୍ଖୁୱେସଧରା ମଯଂ;
ଅହୁମ୍ହ ଉପସମ୍ପନ୍ନା, ସୋତାପନ୍ନା ଚ ସାସନେ।

‘‘ତତୋ ଜେତୱନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ଅନୁସାସି ୱିନାଯକୋ;

ଅନୁସିଟ୍ଠୋ ଜିନେନାହଂ, ଅରହତ୍ତମପାପୁଣିଂ।

‘‘ତତୋ ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସାନି, ଅନୁସାସିମହଂ ତଦା;

ମମାନୁସାସନକରା, ତେପି ଆସୁଂ ଅନାସୱା।

‘‘ଜିନୋ ତସ୍ମିଂ ଗୁଣେ ତୁଟ୍ଠୋ, ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପେସି ମଂ;

ଭିକ୍ଖୁଓୱାଦକାନଗ୍ଗୋ, କପ୍ପିନୋତି ମହାଜନେ।

‘‘ସତସହସ୍ସେ କତଂ କମ୍ମଂ, ଫଲଂ ଦସ୍ସେସି ମେ ଇଧ;

ପମୁତ୍ତୋ ସରୱେଗୋୱ, କିଲେସେ ଝାପଯିଂ ମମ।

‘‘କିଲେସା ଝାପିତା ମୟ୍ହଂ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି।

ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ପନ ତେ ସବ୍ବେୱ ସତ୍ଥାରଂ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚିଂସୁ। ସତ୍ଥା ତେ ‘‘ଏଥ, ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି ଆହ। ସା ଏୱ ତେସଂ ପବ୍ବଜ୍ଜା ଉପସମ୍ପଦା ଚ ଅହୋସି। ସତ୍ଥା ତଂ ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସଂ ଆଦାଯ ଆକାସେନ ଜେତୱନଂ ଅଗମାସି। ଅଥେକଦିୱସଂ ଭଗୱା ତସ୍ସନ୍ତେୱାସିକେ ଭିକ୍ଖୂ ଆହ – ‘‘କଚ୍ଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, କପ୍ପିନୋ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୀ’’ତି? ‘‘ନ, ଭଗୱା, ଦେସେତି । ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କୋ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରମନୁଯୁତ୍ତୋ ୱିହରତି, ଓୱାଦମତ୍ତମ୍ପି ନ ଦେତୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ଥେରଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା – ‘‘ସଚ୍ଚଂ କିର ତ୍ୱଂ, କପ୍ପିନ, ଅନ୍ତେୱାସିକାନଂ ଓୱାଦମତ୍ତମ୍ପି ନ ଦେସୀ’’ତି? ‘‘ସଚ୍ଚଂ, ଭଗୱା’’ତି। ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣ, ମା ଏୱଂ କରି, ଅଜ୍ଜ ପଟ୍ଠାଯ ଉପଗତାନଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେହୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଥେରୋ ସତ୍ଥୁ ୱଚନଂ ସିରସା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ଏକୋୱାଦେନେୱ ସମଣସହସ୍ସଂ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠାପେସି। ତେନ ନଂ ସତ୍ଥା ପଟିପାଟିଯା ଅତ୍ତନୋ ସାୱକେ ଥେରେ ଠାନନ୍ତରେ ଠପେନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁଓୱାଦକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସି। ଅଥେକଦିୱସଂ ଥେରୋ ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଓୱଦନ୍ତୋ –

୫୪୭।

‘‘ଅନାଗତଂ ଯୋ ପଟିକଚ୍ଚ ପସ୍ସତି, ହିତଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଂ ଅହିତଞ୍ଚ ତଂ ଦ୍ୱଯଂ;

ୱିଦ୍ଦେସିନୋ ତସ୍ସ ହିତେସିନୋ ୱା, ରନ୍ଧଂ ନ ପସ୍ସନ୍ତି ସମେକ୍ଖମାନା।

୫୪୮।

‘‘ଆନାପାନସତୀ ଯସ୍ସ, ପରିପୁଣ୍ଣା ସୁଭାୱିତା;

ଅନୁପୁବ୍ବଂ ପରିଚିତା, ଯଥା ବୁଦ୍ଧେନ ଦେସିତା;

ସୋମଂ ଲୋକଂ ପଭାସେତି, ଅବ୍ଭା ମୁତ୍ତୋୱ ଚନ୍ଦିମା।

୫୪୯।

‘‘ଓଦାତଂ ୱତ ମେ ଚିତ୍ତଂ, ଅପ୍ପମାଣଂ ସୁଭାୱିତଂ;

ନିବ୍ବିଦ୍ଧଂ ପଗ୍ଗହୀତଞ୍ଚ, ସବ୍ବା ଓଭାସତେ ଦିସା।

୫୫୦।

‘‘ଜୀୱତେ ୱାପି ସପ୍ପଞ୍ଞୋ, ଅପି ୱିତ୍ତପରିକ୍ଖଯୋ;

ପଞ୍ଞାଯ ଚ ଅଲାଭେନ, ୱିତ୍ତୱାପି ନ ଜୀୱତି।

୫୫୧।

‘‘ପଞ୍ଞା ସୁତୱିନିଚ୍ଛିନୀ, ପଞ୍ଞା କିତ୍ତିସିଲୋକୱଦ୍ଧନୀ;

ପଞ୍ଞାସହିତୋ ନରୋ ଇଧ, ଅପି ଦୁକ୍ଖେସୁ ସୁଖାନି ୱିନ୍ଦତି।

୫୫୨।

‘‘ନାଯଂ ଅଜ୍ଜତନୋ ଧମ୍ମୋ, ନଚ୍ଛେରୋ ନପି ଅବ୍ଭୁତୋ;

ଯତ୍ଥ ଜାଯେଥ ମୀଯେଥ, ତତ୍ଥ କିଂ ୱିଯ ଅବ୍ଭୁତଂ।

୫୫୩।

‘‘ଅନନ୍ତରଞ୍ହି ଜାତସ୍ସ, ଜୀୱିତା ମରଣଂ ଧୁୱଂ;

ଜାତା ଜାତା ମରନ୍ତୀଧ, ଏୱଂ ଧମ୍ମା ହି ପାଣିନୋ।

୫୫୪।

‘‘ନ ହେତଦତ୍ଥାଯ ମତସ୍ସ ହୋତି, ଯଂ ଜୀୱିତତ୍ଥଂ ପରପୋରିସାନଂ;

ମତମ୍ହି ରୁଣ୍ଣଂ ନ ଯସୋ ନ ଲୋକ୍ୟଂ, ନ ୱଣ୍ଣିତଂ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେହି।

୫୫୫।

‘‘ଚକ୍ଖୁଂ ସରୀରଂ ଉପହନ୍ତି ତେନ, ନିହୀଯତି ୱଣ୍ଣବଲଂ ମତୀ ଚ;

ଆନନ୍ଦିନୋ ତସ୍ସ ଦିସା ଭୱନ୍ତି, ହିତେସିନୋ ନାସ୍ସ ସୁଖୀ ଭୱନ୍ତି।

୫୫୬।

‘‘ତସ୍ମା ହି ଇଚ୍ଛେଯ୍ୟ କୁଲେ ୱସନ୍ତେ, ମେଧାୱିନୋ ଚେୱ ବହୁସ୍ସୁତେ ଚ;

ଯେସଞ୍ହି ପଞ୍ଞାୱିଭୱେନ କିଚ୍ଚଂ, ତରନ୍ତି ନାୱାଯ ନଦିଂୱ ପୁଣ୍ଣ’’ନ୍ତି। –

ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ଅନାଗତନ୍ତି ନ ଆଗତଂ, ଅୱିନ୍ଦନ୍ତି, ଅତ୍ଥୋ। ପଟିକଙ୍ଖତି ପୁତେତରଂଯେୱ। ପସ୍ସତୀତି ଓଲୋକେତି। ଅତ୍ଥନ୍ତି କିଚ୍ଚଂ। ତଂ ଦ୍ୱଯନ୍ତି ହିତାହିତଂ। ୱିଦ୍ଦେସିନୋତି ଅମିତ୍ତା। ହିତେସିନୋତି ମିତ୍ତା। ରନ୍ଧନ୍ତି ଛିଦ୍ଦଂ। ସମେକ୍ଖମାନାତି ଗୱେସନ୍ତା। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅତ୍ତନୋ ହିତାୱହଂ

ଅହିତାୱହଂ ତଦୁଭୟଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଂ କିଞ୍ଚ ଅନାଗତଂ ଅସମ୍ପତ୍ତଂ ପୁରେତରଂୟେୱ ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁନା ଅତ୍ଥଂ ୱିୟ ପସ୍ସତି ୱୀମଂସତି ୱିଚାରେତି, ତସ୍ସ ଅମିତ୍ତା ୱା ଅହିତଜ୍ଝାସୟେନ ମିତ୍ତା ୱା ହିତଜ୍ଝାସୟେନ ରନ୍ଧଂ ଗୱେସନ୍ତା ନ ପସ୍ସନ୍ତି, ତାଦିସୋ ପଞ୍ଞୱା ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଚ୍ଛିଦ୍ଦୱୁତ୍ତି, ତସ୍ମା ତୁମ୍ହେହି ତଥାରୂପେହି ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି।

ଇଦାନି ଆନାପାନସତିଭାୱନାୟ ଗୁଣଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ତତ୍ଥ ତାନି ୟୋଜେତୁଂ ‘‘ଆନାପାନସତୀ ୟସ୍ସା’’ତି ଦୁତିୟଂ ଗାଥମାହ। ତତ୍ଥ ଆନନ୍ତି ଅସ୍ସାସୋ। ଅପାନନ୍ତି ପସ୍ସାସୋ। ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସନିମିତ୍ତାରମ୍ମଣା ସତି ଆନାପାନସତି। ସତିସୀସେନ ଚେତ୍ଥ ତଂସମ୍ପୟୁତ୍ତସମାଧିଭାୱନା ଅଧିପ୍ପେତା। ୟସ୍ସାତି, ୟସ୍ସ ୟୋଗିନୋ। ପରିପୁଣ୍ଣା ସୁଭାୱିତାତି ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ସୋଳସନ୍ନଞ୍ଚ ଆକାରାନଂ ପାରିପୂରିୟା ସବ୍ବସୋ ପୁଣ୍ଣା ସତ୍ତନ୍ନଂ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ ୱିଜ୍ଜାୱିମୁତ୍ତୀନଞ୍ଚ ପାରିପୂରିୟା ସୁଟ୍ଠୁ ଭାୱିତା ୱଡ୍ଢିତା। ଅନୁପୁବ୍ବଂ ପରିଚିତା, ୟଥା ବୁଦ୍ଧେନ ଦେସିତାତି ‘‘ସୋ ସତୋୱ ଅସ୍ସସତୀ’’ତିଆଦିନା (ଦୀ। ନି। ୨।୩୭୪; ମ। ନି। ୧।୧୦୭) ୟଥା ଭଗୱତା ଦେସିତା, ତଥା ଅନୁପୁବ୍ବଂ ଅନୁକ୍କମେନ ପରିଚିତା ଆସେୱିତା ଭାୱିତା। ସୋମଂ ଲୋକଂ ପଭାସେତି, ଅବ୍ଭା ମୁତ୍ତୋୱ ଚନ୍ଦିମାତି ସୋ ୟୋଗାୱଚରୋ ୟଥା ଅବ୍ଭାଦିଉପକ୍କିଲେସା ୱିମୁତ୍ତୋ ଚନ୍ଦୋ ଚନ୍ଦାଲୋକେନ ଇମଂ ଓକାସଲୋକଂ ପଭାସେତି, ଏୱଂ ଅୱିଜ୍ଜାଦିଉପକ୍କିଲେସୱିମୁତ୍ତୋ ଞାଣାଲୋକେନ ଅତ୍ତସନ୍ତାନପତିତଂ ପରସନ୍ତାନପତିତଞ୍ଚ ସଙ୍ଖାରଲୋକଂ ପଭାସେତି ପକାସେତି। ତସ୍ମା ତୁମ୍ହେହି ଆନାପାନସତିଭାୱନା ଭାୱେତବ୍ବାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ଇଦାନି ଅତ୍ତାନଂ ନିଦସ୍ସନଂ କତ୍ୱା ଭାୱନାଭିୟୋଗସ୍ସ ସଫଲତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଓଦାତଂ ୱତ ମେ ଚିତ୍ତ’’ନ୍ତି ତତିୟଂ ଗାଥମାହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ନୀୱରଣମଲୱିଗମତୋ ଓଦାତଂ ସୁଦ୍ଧଂ ୱତ ମମ ଚିତ୍ତଂ। ୟଥା ପମାଣକରା ରାଗାଦୟୋ ପହୀନା, ଅପ୍ପମାଣଞ୍ଚ ନିବ୍ବାନଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ କତଂ ଅହୋସି, ତଥା ଭାୱିତତ୍ତା ଅପ୍ପମାଣଂ ସୁଭାୱିତଂ, ତତୋ ଏୱ ଚତୁସଚ୍ଚଂ ନିବ୍ବିଦ୍ଧଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିତଂ, ସକଲସଂକିଲେସପକ୍ଖତୋ ପଗ୍ଗହିତଞ୍ଚ ହୁତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖାଦିକା ପୁବ୍ବନ୍ତାଦିକା ଚ ଦିସା ଓଭାସତେ ତତ୍ଥ ୱିତିଣ୍ଣକଙ୍ଖତ୍ତା ସବ୍ବଧମ୍ମେସୁ ୱିଗତସମ୍ମୋହତ୍ତା ଚ। ତସ୍ମା ତୁମ୍ହେହିପି ଏୱଂ ଚିତ୍ତଂ ଭାୱେତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେତି।

ୟଥା ଭାୱନାମୟା ପଞ୍ଞା ଚିତ୍ତମଲୱିସୋଧନାଦିନା ପୁରିସସ୍ସ ବହୁପକାରା, ଏୱଂ ଇତରାପୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଜୀୱତେ ୱାପି ସପ୍ପଞ୍ଞୋ’’ତି ଚତୁତ୍ଥଗାଥମାହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ପରିକ୍ଖୀଣଧନୋପି ସପ୍ପଞ୍ଞଜାତିକୋ ଇତରୀତରସନ୍ତୋସେନ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ଅନୱଜ୍ଜାୟ ଜୀୱିକାୟ ଜୀୱତିୟେୱ। ତସ୍ସ ହି ଜୀୱିତଂ ଜୀୱିତଂ ନାମ। ତେନାହ ଭଗୱା – ‘‘ପଞ୍ଞାଜୀୱିଂ ଜୀୱିତମାହୁ ସେଟ୍ଠ’’ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୧।୭୩, ୨୪୬; ସୁ। ନି। ୧୮୪)। ଦୁମ୍ମେଧପୁଗ୍ଗଲୋ ପନ ପଞ୍ଞାୟ ଅଲାଭେନ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକଂ ସମ୍ପରାୟିକଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଂ ୱିରାଧେନ୍ତୋ ୱିତ୍ତୱାପି ନ ଜୀୱତି, ଗରହାଦିପ୍ପତ୍ତିୟା ଜୀୱନ୍ତୋ ନାମ ନ ତସ୍ସ ହୋତି, ଅନୁପାୟଞ୍ଞୁତାୟ ୱା ୟଥାଧିଗତଂ ଧନଂ ନାସେନ୍ତୋ ଜୀୱିତମ୍ପି ସନ୍ଧାରେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତିୟେୱ, ତସ୍ମା ପାରିହାରିୟପଞ୍ଞାପି ତୁମ୍ହେହି ଅପ୍ପମତ୍ତେହି ସମ୍ପାଦେତବ୍ବାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ଇଦାନି ପଞ୍ଞାୟ ଆନିସଂସେ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ପଞ୍ଞା ସୁତୱିନିଚ୍ଛିନୀ’’ତି ପଞ୍ଚମଂ ଗାଥମାହ। ତତ୍ଥ ପଞ୍ଞା ସୁତୱିନିଚ୍ଛିନୀତି ପଞ୍ଞା ନାମେସା ସୁତସ୍ସ ୱିନିଚ୍ଛୟିନୀ, ୟଥାସୁତେ ସୋତପଥମାଗତେ ଅତ୍ଥେ ‘‘ଅୟଂ ଅକୁସଲୋ, ଅୟଂ କୁସଲୋ, ଅୟଂ ସାୱଜ୍ଜୋ, ଅୟଂ ଅନୱଜ୍ଜୋ’’ତିଆଦିନା ୱିନିଚ୍ଛୟଜନନୀ। କିତ୍ତିସିଲୋକୱଦ୍ଧନୀତି କିତ୍ତିୟା ସମ୍ମୁଖା ପସଂସାୟ ସିଲୋକସ୍ସ ପତ୍ଥଟୟସଭାୱସ୍ସ ୱଦ୍ଧନୀ, ପଞ୍ଞୱତୋୟେୱ ହି କିତ୍ତିଆଦୟୋ ୱିଞ୍ଞୂନଂ ପାସଂସଭାୱତୋ। ପଞ୍ଞାସହିତୋତି ପାରିହାରିୟପଞ୍ଞାୟ, ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାୟ ଚ ୟୁତ୍ତୋ। ଅପି ଦୁକ୍ଖେସୁ ସୁଖାନି ୱିନ୍ଦତୀତି ଏକନ୍ତଦୁକ୍ଖସଭାୱେସୁ ଖନ୍ଧାୟତନାଦୀସୁ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିୟା ୟଥାଭୂତସଭାୱାୱବୋଧେନ ନିରାମିସାନିପି ସୁଖାନି ପଟିଲଭତି।

ଇଦାନି ତାସଂ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଅନିଚ୍ଚତାପଟିସଂୟୁତ୍ତଂ ଧୀରଭାୱାୱହଂ ଧମ୍ମଂ କଥେନ୍ତୋ ‘‘ନାୟଂ ଅଜ୍ଜତନୋ ଧମ୍ମୋ’’ତିଆଦିନା ସେସଗାଥା ଅଭାସି। ତତ୍ରାୟଂ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ – ୟ୍ୱାୟଂ ସତ୍ତାନଂ ଜାୟନମୀୟନସଭାୱୋ, ଅୟଂ ଧମ୍ମୋ ଅଜ୍ଜତନୋ ଅଧୁନାଗତୋ ନ ହୋତି, ଅଭିଣ୍ହପୱତ୍ତିକତାୟ ନ ଅଚ୍ଛରିୟୋ, ଅବ୍ଭୁତପୁବ୍ବତାଭାୱତୋ ନାପି ଅବ୍ଭୁତୋ। ତସ୍ମା ୟତ୍ଥ ଜାୟେଥ ମୀୟେଥ, ୟସ୍ମିଂ ଲୋକେ ସତ୍ତୋ ଜାୟେୟ୍ୟ, ସୋ ଏକଂସେନ ମୀୟେଥ, ତତ୍ଥ କିଂ ୱିୟ? କିଂ ନାମ ଅବ୍ଭୁତଂ ସିୟା? ସଭାୱିକତ୍ତା ମରଣସ୍ସ – ନ ହି ଖଣିକମରଣସ୍ସ କିଞ୍ଚି କାରଣଂ ଅତ୍ଥି। ୟତୋ ଅନନ୍ତରଞ୍ହି ଜାତସ୍ସ, ଜୀୱିତା ମରଣଂ ଧୁୱଂ ଜାତସ୍ସ ଜାତିସମନନ୍ତରଂ ଜୀୱିତତୋ ମରଣଂ ଏକନ୍ତିକଂ ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ଖନ୍ଧାନଂ ଏକଂସେନ ଭିଜ୍ଜନତୋ। ୟୋ ପନେତ୍ଥ ଜୀୱତୀତି ଲୋକୱୋହାରୋ, ସୋ ତଦୁପାଦାନସ୍ସ ଅନେକପଚ୍ଚୟାୟତ୍ତତାୟ ଅନେକନ୍ତିକୋ, ୟସ୍ମା ଏତଦେୱଂ, ତସ୍ମା ଜାତା ମରନ୍ତୀଧ, ଏୱଂଧମ୍ମା ହି ପାଣିନୋତି ଅୟଂ ସତ୍ତାନଂ ପକତି, ୟଦିଦଂ ଜାତାନଂ ମରଣନ୍ତି ଜାତିୟା ମରଣାନୁବନ୍ଧନତଂ ଆହ।

ଇଦାନି ୟସ୍ମା ତାସୁ ଭିକ୍ଖୁନୀସୁ କାଚି ସୋକବନ୍ଧିତଚିତ୍ତାପି ଅତ୍ଥି, ତସ୍ମା ତାସଂ ସୋକୱିନୋଦନଂ କାତୁଂ ‘‘ନ ହେତଦତ୍ଥାୟାତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ନ ହେତଦତ୍ଥାୟ ମତସ୍ସ ହୋତୀତି ୟଂ ମତସ୍ସ ଜୀୱିତତ୍ଥଂ ଜୀୱିତନିମିତ୍ତଂ ପରପୋରିସାନଂ ପରପୁଗ୍ଗଲାନଂ ରୁଣ୍ଣଂ, ଏତଂ ତସ୍ସ ମତସ୍ସ ସତ୍ତସ୍ସ ଜୀୱିତତ୍ଥଂ ତାୱ ତିଟ୍ଠତୁ, କସ୍ସଚିପି ଅତ୍ଥାୟ ନ ହୋତି, ୟେ ପନ ରୁଦନ୍ତି, ତେସମ୍ପି ମତମ୍ହି ମତପୁଗ୍ଗଲନିମିତ୍ତଂ ରୁଣ୍ଣଂ, ନ ୟସୋ ନ ଲୋକ୍ୟଂ ୟସାୱହଂ ୱିସୁଦ୍ଧାୱହଞ୍ଚ

ନ ହୋତି । ନ ୱଣ୍ଣିତଂ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେହୀତି ୱିଞ୍ଞୁପ୍ପସଟ୍ଠମ୍ପି ନ ହୋତି, ଅଥ ଖୋ ୱିଞ୍ଞୁଗରହିତମେୱାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ନ କେୱଲମେତେୱ ଯେ ରୁଦତୋ ଆଦୀନୱା, ଅଥ ଖୋ ଇମେପୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଚକ୍ଖୁଂ ସରୀରଂ ଉପହନ୍ତୀ''ତି ଗାଥଂ ୱତ୍ୱା ତତୋ ପରଂ ସୋକାଦିଅନତ୍ଥପଟିବାହନତ୍ଥଂ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତପୟିରୁପାସନାୟଂ ତା ନିୟୋଜେନ୍ତୋ ''ତସ୍ମା''ତିଆଦିନା ଓସାନଗାଥମାହ। ତତ୍ଥ ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ରୁଣ୍ଣଂ ରୁଦନ୍ତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଚକ୍ଖୁଂ ସରୀରଞ୍ଚ ଉପହନ୍ତି ୱିବାଧତି, ତେନ ରୁଣ୍ଣେନ ୱଣ୍ଣୋ ବଲଂ ମତି ଚ ନିହୀୟତି ପରିହାୟତି, ତସ୍ସ ରୁଦନ୍ତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଦିସା ସପତ୍ତା ଆନନ୍ଦିନୋ ପମୋଦୱନ୍ତୋ ପୀତିୱନ୍ତୋ ଭୱନ୍ତି। ହିତେସିନୋ ମିତ୍ତା ଦୁକ୍ଖୀ ଦୁକ୍ଖିତା ଭୱନ୍ତି ତସ୍ମା ଧମ୍ମୋଜପଞ୍ଞାୟ ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ମେଧାୱିନୋ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକାଦିଅତ୍ଥସନ୍ନିସ୍ସିତସ୍ସ ବାହୁସଚ୍ଚସ୍ସ ପାରିପୂରିୟା ବହୁସ୍ସୁତେ, ଅତ୍ତନୋ କୁଲେ ୱସନ୍ତେ ଇଚ୍ଛେୟ୍ୟ ପାଟିକଙ୍ଖେୟ୍ୟ କୁଲୂପକେ କରେୟ୍ୟ। ଯେସନ୍ତି ଯେସଂ ମେଧାୱୀନଂ ବହୁସ୍ସୁତାନଂ ପଣ୍ଡିତାନଂ ପଞ୍ଞାୱିଭୱେନ ପଞ୍ଞାବଲେନ ଯଥା ମହୋଘସ୍ସ ପୁଣ୍ଣଂ ନଦିଂ ନାୱାୟ ତରନ୍ତି, ଏୱଂ କୁଲପୁତ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥକିଚ୍ଚଂ ତରନ୍ତି ପାରଂ ପାପୁଣନ୍ତି। ତେ ଇଚ୍ଛେୟ୍ୟ କୁଲେ ୱସନ୍ତେତି ଯୋଜନା।

ଏୱଂ ଥେରୋ ତାସଂ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଧମ୍ମଂ କଥେତ୍ୱା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ତା ଥେରସ୍ସ ଓୱାଦେ ଠତ୍ୱା ସୋକଂ ୱିନୋଦେତ୍ୱା ଯୋନିସୋ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତିୟୋ ସଦତ୍ଥଂ ପରିପୂରେସୁଂ।

ମହାକପ୍ପିନତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ଚୂଳପନ୍ଥକତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଦନ୍ଧାମୟ୍ହଂ ଗତୀତିଆଦିକା ଆୟସ୍ମତୋ ଚୂଳପନ୍ଥକତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଯଦେତ୍ଥ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିୱସେନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ଅଟ୍ଠକନିପାତେ ମହାପନ୍ଥକୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ (ଥେରଗା। ଅଟ୍ଠ। ୨।ମହାପନ୍ଥକତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା) ୱୁତ୍ତମେୱ। ଅୟଂ ପନ ୱିସେସୋ – ମହାପନ୍ଥକତ୍ଥେରୋ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ଅଗ୍ଗଫଲସୁଖେନ ୱୀତିନାମେନ୍ତୋ ଚିନ୍ତେସି – ''କଥଂ ନୁ ଖୋ ସକ୍କା ଚୂଳପନ୍ଥକମ୍ପି ଇମସ୍ମିଂ ସୁଖେ ପତିଟ୍ଠପେତୁ''ନ୍ତି? ସୋ ଅତ୍ତନୋ ଅୟ୍ୟକଂ ଧନସେଟ୍ଠିଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆହ – ''ସଚେ, ମହାସେଟ୍ଠି, ଅନୁଜାନାଥ , ଅହଂ ଚୂଳପନ୍ଥକଂ ପବ୍ବାଜେୟ୍ୟ''ନ୍ତି। ''ପବ୍ବାଜେଥ, ଭନ୍ତେ''ତି। ଥେରୋ ତଂ ପବ୍ବାଜେସି। ସୋ ଦସସୁ ସୀଲେସୁ ପତିଟ୍ଠିତୋ ଭାତୁ ସନ୍ତିକେ –

''ପଦୁମଂ ଯଥା କୋକନଦଂ ସୁଗନ୍ଧଂ, ପାତୋ ସିୟା ଫୁଲ୍ଲମୱୀତଗନ୍ଧଂ;

ଅଙ୍ଗୀରସଂ ପସ୍ସ ୱିରୋଚମାନଂ, ତପନ୍ତମାଦିଚ୍ଚମିୱନ୍ତଲିକ୍ଖେ''ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୧୨୩; ଅ। ନି। ୫।୧୯୫) –

ଗାଥଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଚତୂହି ମାସେହି ଗହେତୁଂ ନାସକ୍ଖି, ଗହିତଗହିତଂ ପଦଂ ହଦୟେ ନ ତିଟ୍ଠତି। ଅଥ ନଂ ମହାପନ୍ଥକୋ ଆହ – ''ପନ୍ଥକ, ତ୍ୱଂ ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ଅଭବ୍ବୋ, ଚତୂହି ମାସେହି ଏକଗାଥମ୍ପି ଗହେତୁଂ ନ ସକ୍କୋସି। ପବ୍ବଜିତକିଚ୍ଚଂ ପନ ତ୍ୱଂ କଥଂ ମତ୍ଥକଂ ପାପେସ୍ସସି? ନିକ୍ଖମ ଇତୋ''ତି। ସୋ ଥେରେନ ପଣାମିତୋ ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକସମୀପେ ରୋଦମାନୋ ଅଟ୍ଠାସି।

ତେନ ଚ ସମୟେନ ସତ୍ଥା ଜୀୱକମ୍ବୱନେ ୱିହରତି। ଅଥ ଜୀୱକୋ ପୁରିସଂ ପେସେସି, ''ପଞ୍ଚହି ଭିକ୍ଖୁସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସତ୍ଥାରଂ ନିମନ୍ତେହୀ''ତି। ତେନ ଚ ସମୟେନ ଆୟସ୍ମା ମହାପନ୍ଥକୋ ଭତ୍ତୁଦ୍ଦେସକୋ ହୋତି। ସୋ ''ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୁସତାନଂ ଭିକ୍ଖଂ ପଟିଚ୍ଛଥ, ଭନ୍ତେ''ତି ୱୁତ୍ତୋ ''ଚୂଳପନ୍ଥକଂ ଠପେତ୍ୱା ସେସାନଂ ପଟିଚ୍ଛାମୀ''ତି ଆହ। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଚୂଳପନ୍ଥକୋ ଭିୟ୍ୟୋସୋମତ୍ତାୟ ଦୋମନସ୍ସପ୍ପତ୍ତୋ ଅହୋସି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଚିତ୍ତକ୍ଖେଦଂ ଞତ୍ୱା, ''ଚୂଳପନ୍ଥକୋ ମୟା କତେନ ଉପାୟେନ ବୁଜ୍ଝିସ୍ସତୀ''ତି ତସ୍ସ ଅୱିଦୂରେ ଠାନେ ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ''କିଂ, ପନ୍ଥକ, ରୋଦସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ''ଭାତା ମଂ, ଭନ୍ତେ, ପଣାମେତୀ''ତି ଆହ। ''ପନ୍ଥକ, ମା ଚିନ୍ତୟି, ମମ ସାସନେ ତୁୟ୍ହଂ ପବ୍ବଜ୍ଜା, ଏହି, ଇମଂ ଗହେତ୍ୱା 'ରଜୋହରଣଂ, ରଜୋହରଣ'ନ୍ତି ମନସି କରୋହୀ''ତି ଇଦ୍ଧିୟା ସୁଦ୍ଧଂ ଚୋଳଖଣ୍ଡଂ ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ଅଦାସି। ସୋ ସତ୍ଥାରା ଦିନ୍ନଂ ଚୋଳଖଣ୍ଡଂ ''ରଜୋହରଣଂ, ରଜୋହରଣ''ନ୍ତି ହତ୍ଥେନ ପରିମଜ୍ଜନ୍ତୋ ନିସୀଦି। ତସ୍ସ ତଂ ପରିମଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ କିଲିଟ୍ଠଧାତୁକଂ ଜାତଂ, ପୁନ ପରିମଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଉକ୍ଖଲିପରିପୁଞ୍ଛନସଦିସଂ ଜାତଂ। ସୋ ଞାଣସ୍ସ ପରିପକ୍କତ୍ତା ଏୱଂ ଚିନ୍ତେସି – ''ଇଦଂ ଚୋଳଖଣ୍ଡଂ ପକତିୟା ପରିସୁଦ୍ଧଂ, ଇମଂ ଉପାଦିଣ୍ଣକସରୀରଂ ନିସ୍ସାୟ କିଲିଟ୍ଠଂ ଅଞ୍ଞଥା ଜାତଂ, ତସ୍ମା ଅନିଚ୍ଚଂ ଯଥାପେତଂ, ଏୱଂ ଚିତ୍ତମ୍ପୀ''ତି ଖୟୱୟଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ତସ୍ମିଂୟେୱ ନିମିତ୍ତେ ଝାନାନି ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ଝାନପାଦକଂ ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ। ଥେର ୧।୨।୩୫-୫୪) –

''ପଦୁମୁତ୍ତରୋ ନାମ ଜିନୋ, ଆହୁତୀନଂ ପଟିଗ୍ଗହୋ;

ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ୱୂପକଣ୍ଟୋ ସୋ, ହିମୱନ୍ତେ ୱସୀ ତଦା।

‘‘ଅହମ୍ପି ହିମୱନ୍ତମ୍ହି, ୱସାମି ଅସ୍ସମେ ତଦା;

ଅଚିରାଗତଂ ମହାୱୀରଂ, ଉପେସିଂ ଲୋକନାଯକଂ।

‘‘ପୁପ୍ଫଚ୍ଛତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱାନ, ଉପଗଚ୍ଛିଂ ନରାସଭଂ;

ସମାଧିଂ ସମାପଜ୍ଜନ୍ତଂ, ଅନ୍ତରାଯମକାସହଂ।

‘‘ଉଭୋ ହତ୍ଥେହି ପଗ୍ଗଯ୍ହ, ପୁପ୍ଫଚ୍ଛତ୍ତଂ ଅଦାସହଂ;

ପଟିଗ୍ଗହେସି ଭଗୱା, ପଦୁମୁତ୍ତରୋ ମହାମୁନି।

‘‘ସବ୍ବେ ଦେୱା ଅତ୍ତମନା, ହିମୱନ୍ତଂ ଉପେନ୍ତି ତେ;

ସାଧୁକାରଂ ପୱତ୍ତେସୁଂ, ଅନୁମୋଦିସ୍ସତି ଚକ୍ଖୁମା।

‘‘ଇଦଂ ୱତ୍ୱାନ ତେ ଦେୱା, ଉପଗଚ୍ଛୁଂ ନରୁତ୍ତମଂ;

ଆକାସେ ଧାରଯନ୍ତସ୍ସ, ପଦୁମଚ୍ଛତ୍ତମୁତ୍ତମଂ।

‘‘ସତପତ୍ତଛତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଯ୍ହ, ଅଦାସି ତାପସୋ ମମ;

ତମହଂ କିତ୍ତଯିସ୍ସାମି, ସୁଣାଥ ମମ ଭାସତୋ।

‘‘ପଞ୍ଚୱୀସତିକପ୍ପାନି, ଦେୱରଜ୍ଜଂ କରିସ୍ସତି;

ଚତୁତ୍ତିଂସତିକ୍ଖତ୍ତୁଞ୍ଚ, ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘ଯଂ ଯଂ ଯୋନିଂ ସଂସରତି, ଦେୱତ୍ତଂ ଅଥ ମାନୁସଂ;

ଅବ୍ଭୋକାସେ ପତିଟ୍ଠନ୍ତଂ, ପଦୁମଂ ଧାରଯିସ୍ସତି।

‘‘କପ୍ପସତସହସ୍ସମ୍ହି, ଓକ୍କାକକୁଲସମ୍ଭୱୋ;

ଗୋତମୋ ନାମ ଗୋତ୍ତେନ, ସତ୍ଥା ଲୋକେ ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘ପକାସିତେ ପାୱଚନେ, ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ ଲଭିସ୍ସତି;

ମନୋମଯମ୍ହି କାଯମ୍ହି, ଉତ୍ତମୋ ସୋ ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘ଦ୍ୱେ ଭାତରୋ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ଉଭୋପି ପନ୍ଥକୱ୍ହଯା;

ଅନୁଭୋତ୍ୱା ଉତ୍ତମତ୍ଥଂ, ଜୋତଯିସ୍ସନ୍ତି ସାସନଂ।

‘‘ସୋହଂ ଅଟ୍ଠାରସୱସ୍ସୋ, ପବ୍ବଜିଂ ଅନଗାରିଯଂ;

ୱିସେସାହଂ ନ ୱିନ୍ଦାମି, ସକ୍ୟପୁତ୍ତସ୍ସ ସାସନେ।

‘‘ଦନ୍ଧା ମଯ୍ହଂ ଗତୀ ଆସି, ପରିଭୂତୋ ପୁରେ ଅହୁଂ;

ଭାତା ଚ ମଂ ପଣାମେସି, ଗଚ୍ଛ ଦାନି ସକଂ ଘରଂ।

‘‘ସୋହଂ ପଣାମିତୋ ସନ୍ତୋ, ସଙ୍ଘାରାମସ୍ସ କୋଟ୍ଠକେ;

ଦୁମ୍ମନୋ ତତ୍ଥ ଅଟ୍ଠାସିଂ, ସାମଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଅପେକ୍ଖୱା।

‘‘ଭଗୱା ତତ୍ଥ ଆଗଚ୍ଛି, ସୀସଂ ମଯ୍ହଂ ପରାମସି;

ବାହାଯ ମଂ ଗହେତ୍ୱାନ, ସଙ୍ଘାରାମଂ ପୱେସଯି।

‘‘ଅନୁକମ୍ପାଯ ମେ ସତ୍ଥା, ଅଦାସି ପାଦପୁଞ୍ଛନିଂ;

ଏୱଂ ସୁଦ୍ଧଂ ଅଧିଟ୍ଠେହି, ଏକମନ୍ତମଧିଟ୍ଠହଂ।

‘‘ହତ୍ଥେହି ତମହଂ ଗଯ୍ହ, ସରିଂ କୋକନଦଂ ଅହଂ;

ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚି ମେ, ଅରହତ୍ତଂ ଅପାପୁଣିଂ।

‘‘ମନୋମଯେସୁ କାଯେସୁ, ସବ୍ବତ୍ଥ ପାରମିଂ ଗତୋ;

ସବ୍ବାସୱେ ପରିଞ୍ଞାଯ, ୱିହରାମି ଅନାସୱୋ।

‘‘ପଟିସମ୍ଭିଦା ଚତସ୍ସୋ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି।

ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନେୱସ୍ସ ତେପିଟକଂ ପଞ୍ଚାଭିଞ୍ଞା ଚ ଆଗମିଂସୁ। ସତ୍ଥା ଏକେନ ଊନେହି ପଞ୍ଚହି ଭିକ୍ଖୁସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଜୀୱକସ୍ସ ନିୱେସନେ ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦି। ଚୂଳପନ୍ଥକୋ ପନ ଅତ୍ତନୋ ଭିକ୍ଖାଯ ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛିତତ୍ତା ଏୱ ନ ଗତୋ। ଜୀୱକୋ ଯାଗୁଂ ଦାତୁଂ ଆରଭି, ସତ୍ଥା ପତ୍ତଂ ହତ୍ଥେନ ପିଦହି। ‘‘କସ୍ମା, ଭନ୍ତେ, ନ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ୱୁତ୍ତେ – ‘‘ୱିହାରେ ଏକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅତ୍ଥି, ଜୀୱକା’’ତି। ସୋ ପୁରିସଂ ପହିଣି, ‘‘ଗଚ୍ଛ, ଭଣେ, ୱିହାରେ ନିସିନ୍ନଂ ଅଯ୍ୟଂ ଗହେତ୍ୱା ଏହୀ’’ତି। ଚୂଳପନ୍ଥକତ୍ଥେରୋପି ରୂପେନ କିରିଯାଯ ଚ ଏକମ୍ପି ଏକେନ ଅସଦିସଂ ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସଂ ନିମ୍ମିନିତ୍ୱା ନିସୀଦି। ସୋ ପୁରିସୋ ୱିହାରେ ଭିକ୍ଖୂନଂ ବହୁଭାୱଂ ଦିସ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ଜୀୱକସ୍ସ କଥେସି – ‘‘ଇମସ୍ମା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘା ୱିହାରେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ବହୁତରୋ, ପକ୍କୋସିତବ୍ବଂ ଅଯ୍ୟଂ ନ ଜାନାମୀ’’ତି। ଜୀୱକୋ ସତ୍ଥାରଂ ପଟିପୁଚ୍ଛି – ‘‘କୋନାମୋ, ଭନ୍ତେ, ୱିହାରେ ନିସିନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି? ‘‘ଚୂଳପନ୍ଥକୋ ନାମ, ଜୀୱକା’’ତି। ‘‘ଗଚ୍ଛ , ଭଣେ, ‘ଚୂଳପନ୍ଥକୋ ନାମ କତରୋ’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତଂ ଆନେହୀ’’ତି। ସୋ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଚୂଳପନ୍ଥକୋ ନାମ କତରୋ, ଭନ୍ତେ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଅହଂ ଚୂଳପନ୍ଥକୋ’’,‘‘ଅହଂ ଚୂଳପନ୍ଥକୋ’’ତି ଏକପହାରେନେୱ ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସମ୍ପି କଥେସି। ସୋ ପୁନାଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଜୀୱକସ୍ସ ଆରୋଚେସି। ଜୀୱକୋ ପଟିୱିଦ୍ଧସଚ୍ଚତ୍ତା ‘‘ଇଦ୍ଧିମା ମଞ୍ଞେ, ଅଯ୍ୟୋ’’ତି ନଯତୋ ଞତ୍ୱା ‘‘ଗଚ୍ଛ, ଭଣେ, ପଠମଂ କଥନକମଯ୍ୟମେୱ ‘ତୁମ୍ହେ ସତ୍ଥା ପକ୍କୋସତୀ’ତି ୱତ୍ୱା ଚୀୱରକଣ୍ଣେ ଗଣ୍ହା’’ତି ଆହ। ସୋ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଥା ଅକାସି, ତାୱଦେୱ ନିମ୍ମିତଭିକ୍ଖୂ ଅନ୍ତରଧାଯିଂସୁ। ସୋ ଥେରଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଗମାସି।

ସତ୍ଥା ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଯାଗୁଞ୍ଚ ଖଜ୍ଜକାଦିଭେଦଞ୍ଚ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହି। ଦସବଲେ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଗତେ ଧମ୍ମସଭାଯଂ କଥା ଉଦପାଦି – ‘‘ଅହୋ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଆନୁଭାୱୋ, ଯତ୍ର ହି ନାମ ଚତ୍ତାରୋ ମାସେ ଏକଗାଥଂ ଗହେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତମ୍ପି ଲହୁକେନ ଖଣେନେୱ ଏୱଂ ମହିଦ୍ଧିକଂ ଅକଂସୂ’’ତି। ସତ୍ଥା ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ କଥାସଲ୍ଲାପଂ ସୁତ୍ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧାସନେ ନିସଜ୍ଜ, ‘‘କିଂ ୱଦେଥ, ଭିକ୍ଖୱେ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ‘‘ଇମଂ ନାମ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଚୂଳପନ୍ଥକେନ ଇଦାନି ମଯ୍ହଂ ଓୱାଦେ ଠତ୍ୱା ଲୋକୁତ୍ତରଦାଯଜ୍ଜଂ ଲଦ୍ଧଂ, ପୁବ୍ବେ ପନ ଲୋକିଯଦାଯଜ୍ଜ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ତେହି ଯାଚିତୋ

ଚୂଳଅସେଟ୍ଠିଜାତକଂ (ଜା। ୧।୧।୪) କଥେସି। ଅପରଭାଗେ ତଂ ସତ୍ଥା ଅରିଯଗଣପରିୱୁତୋ ଧମ୍ମାସନେ ନିସିନ୍ନୋ ମନୋମଯଂ କାଯଂ ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଚେତୋୱିୱଟ୍ଟକୁସଲାନଞ୍ଚ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସି। ସୋ ଅପରେନ ସମଯେନ ଭିକ୍ଖୂହି ''ତଥା ଦନ୍ଧଧାତୁକେନ କଥଂ ତଯା ସଚ୍ଚାନି ପଟିୱିଦ୍ଧାନୀ''ତି ପୁଟ୍ଠୋ ଭାତୁ ପଣାମନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅତ୍ତନୋ ପଟିପତ୍ତିଂ ପକାସେନ୍ତୋ –

୫୫୭।

''ଦନ୍ଧା ମୟ୍ହଂ ଗତୀ ଆସି, ପରିଭୂତୋ ପୁରେ ଅହଂ;

ଭାତା ଚ ମଂ ପଣାମେସି, ଗଚ୍ଛ ଦାନି ତୁୱଂ ଘରଂ।

୫୫୮।

''ସୋହଂ ପଣାମିତୋ ସନ୍ତୋ, ସଙ୍ଘାରାମସ୍ସ କୋଟ୍ଠକେ;

ଦୁମ୍ମନୋ ତତ୍ଥ ଅଟ୍ଠାସିଂ, ସାସନସ୍ମିଂ ଅପେକ୍ଖୱା।

୫୫୯।

''ଭଗୱା ତତ୍ଥ ଆଗଚ୍ଛି, ସୀସଂ ମୟ୍ହଂ ପରାମସି;

ବାହାଯ ମଂ ଗହେତ୍ୱାନ, ସଙ୍ଘାରାମଂ ପୱେସଯି।

୫୬୦।

''ଅନୁକମ୍ପାଯ ମେ ସତ୍ଥା, ପାଦାସି ପାଦପୁଞ୍ଛନିଂ;

ଏତଂ ସୁଦ୍ଧଂ ଅଧିଟ୍ଠେହି, ଏକମନ୍ତଂ ସ୍ୱଧିଟ୍ଠିତଂ।

୫୬୧।

''ତସ୍ସାହଂ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା, ୱିହାସିଂ ସାସନେ ରତୋ;

ସମାଧିଂ ପଟିପାଦେସିଂ, ଉତ୍ତମତ୍ଥସ୍ସ ପତ୍ତିଯା।

୫୬୨।

''ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଜାନାମି, ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁ ୱିସୋଧିତଂ;

ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା ଅନୁପ୍ପତ୍ତା, କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନଂ।

୫୬୩।

''ସହସ୍ସକ୍ଖତ୍ତୁମତ୍ତାନଂ, ନିମ୍ମିନିତ୍ୱାନ ପନ୍ଥକୋ;

ନିସୀଦମ୍ବୱନେ ରମ୍ମେ, ଯାୱ କାଲପ୍ପୱେଦନା।

୫୬୪।

‘‘ତତୋ ମେ ସତ୍ଥା ପାହେସି, ଦୂତଂ କାଲପ୍ପୱେଦକଂ;

ପୱେଦିତମ୍ହି କାଲମ୍ହି, ୱେହାସାଦୁପସଙ୍କମିଂ।

୫୬୫।

‘‘ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁନୋ ପାଦେ, ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦହଂ;

ନିସିନ୍ନଂ ମଂ ୱିଦିତ୍ୱାନ, ଅଥ ସତ୍ଥା ପଟିଗ୍ଗହି।

୫୬୬।

‘‘ଆଯାଗୋ ସବ୍ବଲୋକସ୍ସ, ଆହୁତୀନଂ ପଟିଗ୍ଗହୋ;

ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ମନୁସ୍ସାନଂ, ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ଥ ଦକ୍ଖିଣ’’ନ୍ତି। –

ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ଦନ୍ଧାତି, ମନ୍ଦା, ଚତୁପ୍ପଦିକଂ ଗାଥଂ ଚତୂହି ମାସେହି ଗହେତୁଂ ଅସମତ୍ଥଭାୱେନ ଦୁବ୍ବଲା। ଗତୀତି ଞାଣଗତି। ଆସୀତି, ଅହୋସି। ପରିଭୂତୋତି, ତତୋ ଏୱ ‘‘ମୁଟ୍ଠସ୍ସତି ଅସମ୍ପଜାନୋ’’ତି ହୀଳିତୋ। ପୁରେତି, ପୁବ୍ବେ ପୁଥୁଜ୍ଜନକାଲେ। ଭାତା ଚାତି ସମୁଚ୍ଚଯତ୍ଥୋ ଚ-ସଦ୍ଦୋ, ନ କେୱଲଂ ପରିଭୂତୋୱ, ଅଥ ଖୋ ଭାତାପି ମଂ ପଣାମେସି, ‘‘ପନ୍ଥକ, ତ୍ୱଂ ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ ଅହେତୁକୋ ମଞ୍ଞେ, ତସ୍ମା ପବ୍ବଜିତକିଚ୍ଚଂ ମତ୍ଥକଂ ପାପେତୁଂ ଅସମତ୍ଥୋ , ନ ଇମସ୍ସ ସାସନସ୍ସ ଅନୁଚ୍ଛୱିକୋ, ଗଚ୍ଛ ଦାନି ତୁୟ୍ହଂ ଅଗ୍ଗକଘର’’ନ୍ତି ନିକ୍କଡ୍ଢେସି। ଭାତାତି, ଭାତରା।

କୋଟ୍ଠକେତି, ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକସମୀପେ। ଦୁମ୍ମନୋତି, ଦୋମନସ୍ସିତୋ। ସାସନସ୍ମିଂ ଅପେକ୍ଖୱାତି, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ସାପେକ୍ଖୋ ଅୱିବ୍ଭମିତୁକାମୋ।

ଭଗୱା ତତ୍ଥ ଆଗଚ୍ଛୀତି, ମହାକରୁଣାସଞ୍ଚୋଦିତମାନସୋ ମଂ ଅନୁଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଭଗୱା ଯତ୍ଥାହଂ ଠିତୋ, ତତ୍ଥ ଆଗଚ୍ଛି। ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଚ, ‘‘ପନ୍ଥକ, ଅହଂ ତେ ସତ୍ଥା, ନ ମହାପନ୍ଥକୋ, ମଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ତୱ ପବ୍ବଜ୍ଜା’’ତି ସମସ୍ସାସେନ୍ତୋ ସୀସଂ ମୟ୍ହଂ ପରାମସି ଜାଲାବନ୍ଧନମୁଦୁତଲୁନପୀଣୱରାଯତଙ୍ଗୁଲିସମୁପସୋଭିତେନ ୱିକସିତପଦୁମସସ୍ସିରୀକେନ ଚକ୍କଙ୍କିତେନ ହତ୍ଥତଲେନ ‘‘ଇଦାନିଯେୱ ମମ ପୁତ୍ତୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଦୀପେନ୍ତୋ ମୟ୍ହଂ ସୀସଂ ପରାମସି। ବାହାଯ ମଂ ଗହେତ୍ୱାନାତି, ‘‘କସ୍ମା ତ୍ୱଂ, ଇଧ ତିଟ୍ଠସୀ’’ତି ଚନ୍ଦନଗନ୍ଧଗନ୍ଧିନା ଅତ୍ତନୋ ହତ୍ଥେନ ମଂ ଭୁଜେ ଗହେତ୍ୱା ଅନ୍ତୋସଙ୍ଘାରାମଂ ପୱେସେସି। ପାଦାସିପାଦପୁଞ୍ଛନିନ୍ତି ପାଦପୁଞ୍ଛନିଂ କତ୍ୱା ପାଦାସି ‘‘ରଜୋହରଣନ୍ତି ମନସି କରୋହୀ’’ତି ଅଦାସୀତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ଅଦାସୀ’’ତି ‘‘ପାଦପୁଞ୍ଛନି’’ନ୍ତି ଚ ପଠନ୍ତି। କେଚି ପନ ‘‘ପାଦପୁଞ୍ଛନି’’ନ୍ତି ପାଦପୁଞ୍ଛନଚୋଳଅକ୍ଖଣ୍ଡଂ ପାଦାସୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ତଦଯୁତ୍ତଂ ଇଦ୍ଧିଯା ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ଚୋଳଅକ୍ଖଣ୍ଡସ୍ସ ଦିନ୍ନତ୍ତା। ଏତଂ ସୁଦ୍ଧଂ ଅଧିଟ୍ଠେହି, ଏକମନ୍ତଂ ସ୍ୱଧିଟ୍ଠିତନ୍ତି, ଏତଂ ସୁଦ୍ଧଂ ଚୋଳଅକ୍ଖଣ୍ଡଂ ‘‘ରଜୋହରଣଂ, ରଜୋହରଣ’’ନ୍ତି ମନସିକାରେନ ସ୍ୱଧିଟ୍ଠିତଂ କତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଏକମନ୍ତେ ୱିୱିତ୍ତେ ଗନ୍ଧକୁଟିପମୁଖେ ନିସିନ୍ନୋ ଅଧିଟ୍ଠେହି ତଥା ଚିତ୍ତଂ ସମାହିତଂ କତ୍ୱା ପୱତ୍ତେହି।

ତସ୍ସାହଂ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱାତି, ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ୱଚନଂ ଓୱାଦଂ ଅହଂ ସୁତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ସାସନେ ଓୱାଦେ ରତୋ ଅଭିରତୋ ହୁତ୍ୱା ୱିହାସିଂ ଯଥାନୁସିଟ୍ଠଂ ପଟିପଜ୍ଜିଂ। ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତୋ ଚ ସମାଧିଂ ପଟିପାଦେସିଂ, ଉତ୍ତମତ୍ଥସ୍ସ ପତ୍ତିଯାତି, ଉତ୍ତମତ୍ଥୋ ନାମ ଅରହତ୍ତଂ, ତସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ କସିଣପରିକମ୍ମୱସେନ ରୂପଜ୍ଝାନାନି ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ଝାନପାଦକଂ ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ମଗ୍ଗପଟିପାଟିଯା ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗସମାଧିଂ ସମ୍ପାଦେସିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତ୍ଥ ହି ସମାଧୀତି ଉପଚାରସମାଧିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ଚତୁତ୍ଥମଗ୍ଗସମାଧି, ତାୱ ସମାଧିସାମଞ୍ଞେନ ଗହିତୋ, ଅଗ୍ଗଫଲସମାଧି ପନ ଉତ୍ତମତ୍ଥଗ୍ଗହଣେନ, ସାତିସଯଂ ଚେୱାଯଂ ସମାଧିକୁସଲୋ, ତସ୍ମା ‘‘ସମାଧିଂ ପଟିପାଦେସି’’ନ୍ତି ଆହ। ସମାଧିକୁସଲତାଯ ହି ଅଯମାଯସ୍ମା ଚେତୋୱିୱଟ୍ଟକୁସଲୋ ନାମ ଜାତୋ, ମହାପନ୍ଥକତ୍ଥେରୋ ପନ ୱିପସ୍ସନାକୁସଲତାଯ ସଞ୍ଞାୱିୱଟ୍ଟକୁସଲୋ ନାମ। ଏକୋ ଚେତ୍ଥ ସମାଧିଲକ୍ଖଣେ ଛେକୋ, ଏକୋ ୱିପସ୍ସନାଲକ୍ଖଣେ, ଏକୋ ସମାଧିଗାଳ୍ହୋ, ଏକୋ ୱିପସ୍ସନାଗାଳ୍ହୋ ଏକୋ ଅଙ୍ଗସଂଖିତ୍ତେ ଛେକୋ, ଏକୋ ଆରମ୍ମଣସଂଖିତ୍ତେ, ଏକୋ ଅଙ୍ଗୱୱତ୍ଥାନେ, ଏକୋ ଆରମ୍ମଣୱୱତ୍ଥାନେତି ୱଣ୍ଣେନ୍ତି। ଅପିଚ ଚୂଳପନ୍ଥକତ୍ଥେରୋ ସାତିସଯଂ ଚତୁନ୍ନଂ ରୂପାୱଚରଜ୍ଝାନାନଂ ଲାଭିତାଯ ଚେତୋୱିୱଟ୍ଟକୁସଲୋ ୱୁତ୍ତୋ,

ମହାପନ୍ଥକତ୍ଥେରୋ ସାତିସଯଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଅରୂପାୱଚରଜ୍ଝାନାନଂ ଲାଭିତାଯ ସଞ୍ଞାୱିୱଟ୍ଟକୁସଲୋ। ପଠମୋ ୱା ରୂପାୱଚରଜ୍ଝାନଲାଭୀ ହୁତ୍ୱା ଝାନଙ୍ଗେହି ୱୁଟ୍ଠାଯ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋତି ଚେତୋୱିୱଟ୍ଟକୁସଲୋ, ଇତରୋ ଅରୂପାୱଚରଜ୍ଝାନଲାଭୀ ହୁତ୍ୱା ଝାନଙ୍ଗେହି ୱୁଟ୍ଠାଯ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋତି ସଞ୍ଞାୱିୱଟ୍ଟକୁସଲୋ। ମନୋମଯଂ ପନ କାଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତେନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞେ ତଯୋ ୱା ଚତ୍ତାରୋ ୱା ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତି, ନ ବହୁକେ, ଏକସଦିସେଯେୱ ଚ କତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତେନ୍ତି, ଏକୱିଧମେୱ କମ୍ମଂ କୁରୁମାନେ। ଅଯଂ ପନ ଥେରୋ ଏକାୱଜ୍ଜନେନ ସମଣସହସ୍ସଂ ମାପେସି, ଦ୍ୱେପି ନ କାଯେନ ଏକସଦିସେ ଅକାସି, ନ ଏକୱିଧଂ କମ୍ମଂ କୁରୁମାନେ। ତସ୍ମା ମନୋମଯଂ କାଯଂ ଅଭିନିମ୍ମିନନ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ନାମ ଜାତୋ।

ଇଦାନି ଅତ୍ତନୋ ଅଧିଗତୱିସେସଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଜାନାମୀ''ତିଆଦିମାହ। କାମଞ୍ଚାଯଂ ଥେରୋ ଛଳଭିଞ୍ଞୋ, ଯା ପନ ଅଭିଞ୍ଞା ଆସୱକ୍ଖଯଞାଣାଧିଗମସ୍ସ ବହୂପକାରା, ତଂ ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ''ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଜାନାମି, ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁ ୱିସୋଧିତ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ''ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା ଅନୁପ୍ପତ୍ତା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପୁବ୍ବେନିୱାସଯଥାକମ୍ମୁପଗଅନାଗତଂସଞାଣାନି ହି ୱିପସ୍ସନାଚାରସ୍ସ ବହୂପକାରାନି, ନ ତଥା ଇତରଞାଣାନି।

ସହସ୍ସକ୍ଖତ୍ତୁନ୍ତି ସହସ୍ସଂ। ''ସହସ୍ସୱାର''ନ୍ତି କେଚି ୱଦନ୍ତି। ଏକାୱଜ୍ଜନେନ ପନ ଥେରୋ ସହସ୍ସେ ମନୋମଯେ କାଯେ ନିମ୍ମିନି, ନ ୱାରେନ। ତେ ଚ ଖୋ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମସଦିସେ ୱିୱିଧଞ୍ଚ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତେ। ''କିଂ ପନ ସାୱକାନମ୍ପି ଏୱରୂପଂ ଇଦ୍ଧିନିମ୍ମାନଂ ସମ୍ଭୱତୀ''ତି? ନ ସମ୍ଭୱତି ସବ୍ବେସଂ, ଅଭିନୀହାରସମ୍ପତ୍ତିଯା ପନ ଅଯମେୱ ଥେରୋ ଏୱମକାସି, ତଥା ହେସ ଇମିନା ଅଙ୍ଗେନ ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପିତୋ। ପନ୍ଥକୋ ନିସୀଦୀତି ଅତ୍ତାନମେୱ ପରଂ ୱିଯ ୱଦତି। ଅମ୍ବୱନେତି, ଅମ୍ବୱନେ ଜୀୱକେନ କତୱିହାରେ। ୱେହାସାଦୁପସଙ୍କମିନ୍ତି ୱେହାସାତି କରଣେ ନିସ୍ସକ୍କୱଚନଂ, ୱେହାସେନାତି ଅତ୍ଥୋ, ଦ-କାରୋ ପଦସନ୍ଧିକରୋ। ଅଥାତି, ମମ ନିସଜ୍ଜାଯ ପଚ୍ଛା। ପଟିଗ୍ଗହୀତି ଦକ୍ଖିଣୋଦକଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହି। ଆଯାଗୋ ସବ୍ବଲୋକସ୍ସାତି, ସବ୍ବସ୍ସ ସଦେୱକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ଅଗ୍ଗଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟତାଯ ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମଂ ଆନେତ୍ୱା ଯଜିତବ୍ବଟ୍ଠାନଭୂତୋ। ଆହୁତୀନଂ ପଟିଗ୍ଗହୋତି, ମହାଫଲଭାୱକରଣେନ ଦକ୍ଖିଣାହୁତୀନଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହକୋ। ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ଥ ଦକ୍ଖିଣନ୍ତି ଜୀୱକେନ ଉପନୀତଂ ଯାଗୁଖଜ୍ଜାଦିଭେଦଂ ଦକ୍ଖିଣଂ ପଟିଗ୍ଗହେସି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଚୂଳପନ୍ଥକଂ ଆଣାପେସି – ''ଅନୁମୋଦନଂ କରୋହୀ''ତି। ସୋ ସିନେରୁଂ ଗହେତ୍ୱା ମହାସମୁଦ୍ଦଂ ମନ୍ଥେନ୍ତୋ ୱିଯ ପଭିନ୍ନପଟିସମ୍ଭିଦାପ୍ପତ୍ତତାଯ ତେପିଟକଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ସଙ୍ଖୋଭେନ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଅନୁମୋଦନଂ ଅକାସି। ତଥା ଉପନିସ୍ସଯସମ୍ପନ୍ନୋପି ଚାଯମାଯସ୍ମା ତଥାରୂପାଯ କମ୍ମପିଲୋତିକାଯ ପରିବାଧିତୋ ଚତୁପ୍ପଦିକଂ ଗାଥଂ ଚତୂହିପି ମାସେହି ଗହେତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ତଂ ପନସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯସମ୍ପତ୍ତିଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ସତ୍ଥା ପୁବ୍ବଚରିଯାନୁରୂପଂ ଯୋନିସୋମନସିକାରେ ନିଯୋଜେସି। ତଥା ହି ଭଗୱା ତଦା ଜୀୱକସ୍ସ ନିୱେସନେ ନିସିନ୍ନୋ ଏୱ ''ଚୂଳପନ୍ଥକସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ସମାହିତଂ, ୱୀଥିପଟିପନ୍ନା ୱିପସ୍ସନା''ତି ଞତ୍ୱା ଯଥାନିସିନ୍ନୋୱ ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା, ''ପନ୍ଥକ, ଯଦିପାଯଂ ପିଲୋତିକା ସଂକିଲିଟ୍ଠା ରଜାନୁକିଣ୍ଣା, ଇତୋ ପନ ଅଞ୍ଞୋ ଏୱ ଅରିଯସ୍ସ ୱିନଯେ ସଂକିଲେସୋ ରଜୋ ଚାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ –

''ରାଗୋ ରଜୋ ନ ଚ ପନ ରେଣୁ ୱୁଚ୍ଚତି, ରାଗସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ ରଜୋତି;

ଏତଂ ରଜଂ ୱିପ୍ପଜହିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୱୋ, ୱିହରନ୍ତି ତେ ୱୀତରଜସ୍ସ ସାସନେ।

''ଦୋସୋ ରଜୋ…ପେ… ସାସନେ।

''ମୋହୋ ରଜୋ…ପେ… ୱୀତରଜସ୍ସ ସାସନେ''ତି। –

ଇମା ତିସ୍ସୋ ଓଭାସଗାଥା ଅଭାସି। ଗାଥାପରିଯୋସାନେ ଚୂଳପନ୍ଥକୋ ଅଭିଞ୍ଞାପଟିସମ୍ଭିଦାପରିୱାରଂ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣୀତି।

ଚୂଳପନ୍ଥକତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। କପ୍ପତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ନାନାକୁଲମଲସମ୍ପୁଣ୍ଣୋତିଆଦିକା ଆଯସ୍ମତୋ କପ୍ପତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅଯମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ପୁଞ୍ଞାନି ଉପଚିନନ୍ତୋ ସିଦ୍ଧତ୍ଥସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ ୱିଭୱସମ୍ପନ୍ନେ କୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ପିତୁ ଅଚ୍ଚଯେନ ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ନାନାୱିରାଗୱଣ୍ଣୱିଚିତ୍ତେହି ୱତ୍ଥେହି ଅନେକୱିଧେହି ଆଭରଣେହି ନାନାୱିଧେହି ମଣିରତନେହି ବହୁୱିଧେହି ପୁପ୍ଫଦାମମାଲାଦୀହି ଚ କପ୍ପରୁକ୍ଖଂ ନାମ ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ତେନ ସତ୍ଥୁ ଥୂପଂ ପୂଜେସି। ସୋ ତେନ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମେନ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ମଗଧରଟ୍ଠେ ମଣ୍ଡଲିକରାଜକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ପିତୁ ଅଚ୍ଚଯେନ

ରଙ୍ଗେ ପତିଟ୍ଠିତୋ କାମେସୁ ଅତିୱିଯ ରତ୍ତୋ ଗିଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ୱିହରତି। ତଂ ସତ୍ଥା ମହାକରୁଣାସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ଲୋକଂ ୱୋଲୋକେନ୍ତୋ ଞାଣଜାଲେ ପଞ୍ଞାଯମାନଂ ଦିସ୍ୱା, ''କିଂ ନୁ ଖୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ, ''ଏସ ମମ ସନ୍ତିକେ ଅସୁଭକଥଂ ସୁତ୍ୱା କାମେସୁ ୱିରତ୍ତଚିତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିସ୍ସତୀ''ତି ଞତ୍ୱା ଆକାସେନ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା –

୫୬୭।

''ନାନାକୁଲମଲସମ୍ପୁଣ୍ଣୋ , ମହାଉକ୍କାରସମ୍ଭୱୋ;

ଚନ୍ଦନିକଂୱ ପରିପକ୍କଂ, ମହାଗଣ୍ଡୋ ମହାୱଣୋ।

୫୬୮।

''ପୁବ୍ବରୁହିରସମ୍ପୁଣ୍ଣୋ, ଗୂଥକୂପେନ ଗାଳ୍ହିତୋ;

ଆପୋପଗ୍ଘରଣୋ କାଯୋ, ସଦା ସନ୍ଦତି ପୂତିକଂ।

୫୬୯।

''ସଟ୍ଠିକଣ୍ଡରସମ୍ବନ୍ଧୋ, ମଂସଲେପନଲେପିତୋ;

ଚମ୍ମକଞ୍ଚୁକସନ୍ନଦ୍ଧୋ, ପୂତିକାଯୋ ନିରତ୍ଥକୋ।

୫୭୦।

''ଅଟ୍ଠିସଙ୍ଘାତଘଟିତୋ, ନ୍ହାରୁସୁତ୍ତନିବନ୍ଧନୋ;

ନେକେସଂ ସଂଗତୀଭାୱା, କପ୍ପେତି ଇରିଯାପଥଂ।

୫୭୧।

''ଧୁୱପ୍ପଯାତୋ ମରଣାଯ, ମଚ୍ଚୁରାଜସ୍ସ ସନ୍ତିକେ;

ଇଧେୱ ଛଡ୍ଡଯିତ୍ୱାନ, ଯେନକାମଙ୍ଗମୋ ନରୋ।

୫୭୨।

''ଅୱିଜ୍ଜାଯ ନିୱୁତୋ କାଯୋ, ଚତୁଗନ୍ଥେନ ଗନ୍ଥିତୋ;

ଓଘସଂସୀଦନୋ କାଯୋ, ଅନୁସଯାଜାଲମୋତ୍ଥତୋ।

୫୭୩।

''ପଞ୍ଚନୀୱରଣେ ଯୁତ୍ତୋ, ୱିତକ୍କେନ ସମପ୍ପିତୋ;

ତଣ୍ହାମୂଲେନାନୁଗତୋ, ମୋହଚ୍ଛାଦନଛାଦିତୋ।

୫୭୪।

‘‘ଏୱାଯଂ ୱଉତେ କାଯୋ, କମ୍ମଯନ୍ତେନ ଯନ୍ତିତୋ;

ସମ୍ପତ୍ତି ଚ ୱିପତ୍ତନ୍ତା, ନାନାଭାୱୋ ୱିପଜ୍ଜତି।

୫୭୫।

‘‘ଯେମଂ କାଯଂ ମମାଯନ୍ତି, ଅନ୍ଧବାଲା ପୁଥୁଜ୍ଜନା;

ୱଡ୍ଢେନ୍ତି କଟସିଂ ଘୋରଂ, ଆଦିଯନ୍ତି ପୁନବ୍ଭୱଂ।

୫୭୬।

‘‘ଯେମଂ କାଯଂ ୱିୱଜ୍ଜେନ୍ତି, ଗୂଥଲିତ୍ତଂୱ ପନ୍ନଗଂ;

ଭୱମୂଲଂ ୱମିତ୍ୱାନ, ପରିନିବ୍ବିସ୍ସନ୍ତିନାସୱା’’ତି। –

ଇମାହି ଗାଥାହି ତସ୍ସ ଅସୁଭକଥଂ କଥେସି। ସୋ ସତ୍ଥୁ ସମ୍ମୁଖା ଅନେକାକାରୱୋକାରଂ ଯାଥାୱତୋ ସରୀରସଭାୱୱିଭାୱନଂ ଅସୁଭକଥଂ ସୁତ୍ୱା ସକେନ କାଯେନ ଅଟ୍ଟୀଯମାନୋ ହରାଯମାନୋ ଜିଗୁଚ୍ଛମାନୋ ସଂୱିଗ୍ଗହଦଯୋ ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ‘‘ଲଭେଯ୍ୟାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜ୍ଜ’’ନ୍ତି ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚି। ସତ୍ଥା ସମୀପେ ଠିତମଞ୍ଞତରଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆଣାପେସି – ‘‘ଗଚ୍ଛ, ଭିକ୍ଖୁ, ଇମଂ ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ଉପସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ଆନେହୀ’’ତି। ସୋ ତଂ ତଚପଞ୍ଚକକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଦତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେସି। ସୋ ଖୁରଗ୍ଗେଯେୱ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ। ଥେର ୧।୪।୧୦୨-୧୦୭) –

‘‘ସିଦ୍ଧତ୍ଥସ୍ସ ଭଗୱତୋ, ଥୂପସେଟ୍ଠସ୍ସ ସମ୍ମୁଖା;

ୱିଚିତ୍ତଦୁସ୍ସେ ଲଗେତ୍ୱା, କପ୍ପରୁକ୍ଖଂ ଠପେସହଂ।

‘‘ଯଂ ଯଂ ଯୋନୁପପଜ୍ଜାମି, ଦେୱତ୍ତଂ ଅଥ ମାନୁସଂ;

ସୋଭଯନ୍ତୋ ମମ ଦ୍ୱାରଂ, କପ୍ପରୁକ୍ଖୋ ପତିଟ୍ଠତି।

‘‘ଅହଞ୍ଚ ପରିସା ଚେୱ, ଯେ କେଚି ମମୱସ୍ସିତା;

ତମ୍ହା ଦୁସ୍ସଂ ଗହେତ୍ୱାନ, ନିୱାସେମ ମଯଂ ସଦା।

‘‘ଚତୁନ୍ନୱୁତିତୋ କପ୍ପେ, ଯଂ ରୁକ୍ଖଂ ଠପଯିଂ ଅହଂ;

ଦୁଗ୍ଗତିଂ ନାଭିଜାନାମି, କପ୍ପରୁକ୍ଖସ୍ସିଦଂ ଫଲଂ।

‘‘ଇତୋ ଚ ସତ୍ତମେ କପ୍ପେ, ସୁଚେଳଆ ଅଟ୍ଠ ଖତ୍ତିଯା;

ସତ୍ତରତନସମ୍ପନ୍ନା, ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ମହବ୍ବଲା।

‘‘ପଟିସମ୍ଭିଦା ଚତସ୍ସୋ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି।

ଅରହତ୍ତଂ ପନ ପତ୍ୱା ଲଦ୍ଧୂପସମ୍ପଦୋ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋନ୍ତୋ ତା ଏୱ ଗାଥା ଅଭାସି। ତେନେୱ

ତା ଥେରଗାଥା ନାମ ଜାତା।

ତତ୍ଥ ନାନାକୁଲମଲସମ୍ପୁଣ୍ଣୋତି, ନାନାକୁଲେହି ନାନାଭାଗେହି ମଲେହି ସମ୍ପୁଣ୍ଣୋ, କେସଲୋମାଦିନାନାୱିଧଅସୁଚିକୋଟ୍ଠାସଭରିତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ମହାଉକ୍କାରସମ୍ଭୱୋତି, ଉକ୍କାରୋ ୱୁଚ୍ଚତି ୱଚ୍ଚକୂପଂ। ଯଉକୱଯା ମାତା, ତଉକଂ କାଲଂ କାରପରିସେଦିତୱଚ୍ଚକୂପସଦିସତାଯ ମାତୁ କୁଚ୍ଛି ଇଧ “ମହାଉକ୍କାରୋ”ତି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ସୋ କୁଚ୍ଛି ସମ୍ଭୱୋ ଉପ୍ପତ୍ତିଟ୍ଠାନଂ ଏତସ୍ସାତି ମହାଉକ୍କାରସମ୍ଭୱୋ। ଚନ୍ଦନିକଂୱାତି ଚନ୍ଦନିକଂ ନାମ ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠୋଦକଗବ୍ଭମଲାଦୀନଂ ଛଡ୍ଡନଟ୍ଠାନଂ, ଯଂ ଜଣ୍ଣୁମତ୍ତଂ ଅସୁଚିଭରିତମ୍ପି ହୋତି, ତାଦିସନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପରିପକ୍କନ୍ତି, ପରିଣତଂ ପୁରାଣଂ। ତେନ ଯଥା ଚଣ୍ଡାଲଗାମଦ୍ୱାରେ ନିଦାଘସମଯେ ଥୁଲ୍ଲଫୁସିତକେ ଦେୱେ ୱସ୍ସନ୍ତେ ଉଦକେନ ସମୁପବ୍ବୂଢହମୁତ୍ତକରୀସଅଟ୍ଠିଚମ୍ମନ୍ହାରୁଖଣ୍ଡଖେଢଅସିଙ୍ଘାଣିକାଦିନାନାକୁଣପଭରିତଂ କଦ୍ଦମୋଦକାଲୁଢଇତଂ କତିପଯଦିୱସାତିକ୍କମେନ ସଂଜାତ କିମିକୁଲାକୁଲଂ ସୂରିଯାତପସନ୍ତାପକୁଥିତଂ ଉପରି ଫେଣପୁବ୍ବୁଢଅକାନି ମୁଞ୍ଚନ୍ତଂ ଅଭିନୀଲୱଣ୍ଣଂ ପରମଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଂ ଜେଗୁଚ୍ଛଂ ଚନ୍ଦନିକାୱାଟଂ ନେୱ ଉପଗନ୍ତୁଂ, ନ ଦଟ୍ଠୁଂ ଅରହରୂପଂ ହୁତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି, ତଥାରୂପୋଯଂ କାଯୋତି ଦସ୍ସେତି। ସଦା ଦୁକ୍ଖତାମୂଲଯୋଗତୋ ଅସୁଚିପଗ୍ଘରଣତୋ ଉପ୍ପାଦଜରାମରଣେହି ଉଦ୍ଧୁମାଯନପରିପଚ୍ଚନଭିଜ୍ଜନସଭାୱତ୍ତା ଚ ମହନ୍ତୋ ଗଣ୍ଡୋ ୱିଯାତି ମହାଗଣ୍ଡୋ। ସବ୍ବତ୍ଥକମେୱ ଦୁକ୍ଖୱେଦନାନୁବଦ୍ଧତ୍ତା ଗଣ୍ଡାନଂ ସହନତୋ ଅସୁଚିୱିସ୍ସନ୍ଦନତୋ ଚ ମହନ୍ତୋ ୱଣୋ ୱିଯାତି ମହାୱଣୋ ଗୂଥକୂପେନ ଗାଢଇତୋତି, ୱଚ୍ଚକୂପେନ ୱଚ୍ଚେନେୱ ୱା ଭରିତୋ। “ଗୂଥକୂପନିଗାଢହିତୋ”ତିପି ପାଢଇ, ୱଚ୍ଚକୂପତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଆପୋପଗ୍ଘରଣୋ କାଯୋ, ସଦା ସନ୍ଦତି ପୂତିକନ୍ତି, ଅଯଂ କାଯୋ ଆପୋଧାତୁଯା ସଦା ପଗ୍ଘରଣସୀଲୋ, ତଞ୍ଚ ଖୋ ପିତ୍ତସେମ୍ହସେଦମୁତ୍ତାଦିକଂ ପୂତିକଂ ଅସୁଚିଂଯେୱ ସନ୍ଦତି, ନ କଦାଚି ସୁଚିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ସଟ୍ଠିକଣ୍ଡରସମ୍ବନ୍ଧୋତି , ଗୀୱାଯ ଉପରିମଭାଗତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସରୀରଂ ୱିନନ୍ଧମାନା ସରୀରସ୍ସ ପୁରିମପଚ୍ଛିମଦକ୍ଖିଣୱାମପସ୍ସେସୁ ପଚ୍ଚେକଂ ପଞ୍ଚ ପଞ୍ଚ କତ୍ୱା ୱୀସତି, ହତ୍ଥପାଦେ ୱିନନ୍ଧମାନା ତେସଂ ପୁରିମପଚ୍ଛିମପସ୍ସେସୁ ପଞ୍ଚ ପଞ୍ଚ କତ୍ୱା ଚତ୍ତାଲୀସାତି ସଟ୍ଠିଯା କଣ୍ଡରେହି ମହାନ୍ହାରୂହି ସବ୍ବସୋ ବନ୍ଧୋ ୱିନନ୍ଧୋତି ସଟ୍ଠିକଣ୍ଡରସମ୍ବନ୍ଧୋ। ମଂସଲେପନଲେପିତୋତି, ମଂସସଙ୍ଖାତେନ ଲେପନେନ ଲିତ୍ତୋ, ନୱମଂସପେସିସତାନୁଲିତ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଚମ୍ମକଞ୍ଚୁକସନ୍ନଦ୍ଧୋତି, ଚମ୍ମସଙ୍ଖାତେନ କଞ୍ଚୁକେନ ସବ୍ବସୋ ଓନଦ୍ଧୋ ପରିଯୋନଦ୍ଧୋ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନୋ। ପୂତିକାଯୋତି, ସବ୍ବସୋ ପୂତିଗନ୍ଧିକୋ କାଯୋ। ନିରତ୍ଥକୋତି, ନିପ୍ପଯୋଜନୋ। ଅଞ୍ଞେସଞ୍ହି ପାଣୀନଂ କାଯୋ ଚମ୍ମାଦିୱିନିଯୋଗେନ ସିଯା ସପ୍ପଯୋଜନୋ, ନ ତଥା ମନୁସ୍ସକାଯୋତି। ଅଟ୍ଠିସଙ୍ଘାତଘଟିତୋତି, ଅତିରେକତିସତାନଂ ଅଟ୍ଠୀନଂ ସଙ୍ଘାତେନ ଘଟିତୋ ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ନ୍ହାରୁସୁତ୍ତନିବନ୍ଧନୋତି, ସୁତ୍ତସଦିସେହି ନୱହି ନ୍ହାରୁସତେହି ନିବନ୍ଧିତୋ। ନେକେସଂ ସଂଗତୀଭାୱାତି, ଚତୁମହାଭୂତଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଅସ୍ସାସପସ୍ସାସୱିଞ୍ଞାଣାଦୀନଂ ସମୱାଯସମ୍ବନ୍ଧେନ ସୁତ୍ତମେରକସମୱାଯେନ ଯନ୍ତଂ ୱିଯ ଠାନାଦିଇରିଯାପଥଂ କପ୍ପେତି।

ଧୁୱପ୍ପଯାତୋ ମରଣାଯାତି, ମରଣସ୍ସ ଅତ୍ଥାଯ ଏକନ୍ତଗମନୋ, ନିବ୍ବତ୍ତିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ମରଣଂ ପତି ପୱତ୍ତୋ। ତତୋ ଏୱ ମଚ୍ଚୁରାଜସ୍ସ ମରଣସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଠିତୋ। ଇଧେୱ ଛଡ୍ଡଯିତ୍ୱାନାତି, ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ଲୋକେ କାଯଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା, ଯଥାରୁଚିତଟ୍ଠାନଗାମୀ ଅଯଂ ସତ୍ତୋ, ତସ୍ମା “ପହାଯ ଗମନୀଯୋ ଅଯଂ କାଯୋ”ତି ଏୱମ୍ପି ସଙ୍ଗୋ ନ କାତବ୍ବୋତି ଦସ୍ସେତି।

ଅୱିଜ୍ଜାଯ ନିୱୁତୋତି, ଅୱିଜ୍ଜାନୀୱରଣେନ ନିୱୁତୋ ପଟିଚ୍ଛାଦିତାଦୀନୱୋ, ଅଞ୍ଞଥା କୋ ଏତ୍ଥ ସଙ୍ଗଂ ଜନେଯ୍ୟାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଚତୁଗନ୍ଥେନାତି, ଅଭିଜ୍ଝାକାଯଗନ୍ଥାଦିନା ଚତୁବ୍ବିଧେନ ଗନ୍ଥେନ ଗନ୍ଥିତୋ, ଗନ୍ଥନିଯଭାୱେନ ୱିନଦ୍ଧିତୋ। ଓଘସଂସୀଦନୋତି, ଓଘନିଯଭାୱେନ କାମୋଘାଦୀସୁ ଚତୂସୁ ଓଘେସୁ ସଂସୀଦନକୋ। ଅପ୍ପହୀନଭାୱେନ ସନ୍ତାନେ ଅନୁ ଅନୁ ସେନ୍ତୀତି ଅନୁସଯା, କାମରାଗାଦଯୋ ଅନୁସଯା। ତେସଂ ଜାଲେନ ଓତ୍ଥତୋ ଅଭିଭୂତୋତି ଅନୁସଯାଜାଲମୋତ୍ଥତୋ। ମକାରୋ ପଦସନ୍ଧିକରୋ, ଗାଥାସୁଖତ୍ଥଂ ଦୀଘଂ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। କାମଚ୍ଛନ୍ଦାଦିନା ପଞ୍ଚୱିଧେନ ନୀୱରଣେନ ଯୁତ୍ତୋ ଅଧିମୁତ୍ତୋତି ପଞ୍ଚନୀୱରଣେ ଯୁତ୍ତୋ, କରଣତ୍ଥେ ଭୁମ୍ମୱଚନଂ।

କାମୱିତକ୍କାଦିନା ମିଚ୍ଛାୱିତକ୍କେନ ସମପ୍ପିତୋ ସମସ୍ସିତୋତି ୱିତକ୍କେନ ସମପ୍ପିତୋ। ତଣ୍ହାମୂଲେନାନୁଗତୋତି, ତଣ୍ହାସଙ୍ଖାତେନ ଭୱମୂଲେନ ଅନୁବଦ୍ଧୋ। ମୋହଚ୍ଛାଦନଛାଦିତୋତି, ସମ୍ମୋହସଙ୍ଖାତେନ ଆୱରଣେନ ପଲିଗୁଣ୍ଠିତୋ। ସବ୍ବମେତଂ ସୱିଞ୍ଞାଣକଂ କରଜକାଯଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ସୱିଞ୍ଞାଣକୋ ହି ଅତ୍ତଭାୱୋ “ଉଚ୍ଛିନ୍ନଭୱନେତ୍ତିକୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତସ୍ସ କାଯୋ ତିଟ୍ଠତି, ଅଯଞ୍ଚେୱ କାଯୋ ବହିଦ୍ଧା ଚ ନାମରୂପ”ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୧।୧।୧୪୭) କାଯୋତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱାଯଂ ୱତ୍ତତେ କାଯୋତି ଏୱଂ “ନାନାକୁଲମଲସମ୍ପୁଣ୍ଣୋ”ତିଆଦିନା “ଅୱିଜ୍ଜାଯ ନିୱୁତୋ”ତିଆଦିନା ଚ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ ଅଯଂ କାଯୋ ୱତ୍ତତି, ୱତ୍ତନ୍ତୋ ଚ କମ୍ମଯନ୍ତେନ ସୁକତଦୁକ୍କଟେନ କମ୍ମସଙ୍ଖାତେନ ଯନ୍ତେନ ଯନ୍ତିତୋ ସଙ୍ଘଟିତୋ। ଯଥା ୱା ଖେମନ୍ତଂ ଗନ୍ତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ତଥା ସଙ୍ଖୋଭିତୋ ସୁଗତିଦୁଗ୍ଗତୀସୁ ୱତ୍ତତି ପରିବ୍ଭମତି। ସମ୍ପତ୍ତି ଚ ୱିପତ୍ୟନ୍ତାତି ଯା ଏତ୍ଥ ସମ୍ପତ୍ତି, ସା ୱିପତ୍ତିପରିଯୋସାନା। ସବ୍ବଞ୍ହି ଯୋବ୍ବନଂ ଜରାପରିଯୋସାନଂ, ସବ୍ବଂ ଆରୋଗ୍ୟଂ ବ୍ୟାଧିପରିଯୋସାନଂ, ସବ୍ବଂ ଜୀୱିତଂ ମରଣପରିଯୋସାନଂ, ସବ୍ବୋ

ସମାଗମୋ ୱିଯୋଗପରିଯୋସାନୋ। ତେନାହ ‘‘ନାନାଭାୱୋ ୱିପଜ୍ଜତୀ’’ତି। ନାନାଭାୱୋତି, ୱିନାଭାୱୋ ୱିପ୍ପଯୋଗୋ, ସୋ କଦାଚି ୱିପ୍ପଯୁଞ୍ଜକସ୍ସ ୱସେନ, କଦାଚି ୱିପ୍ପଯୁଞ୍ଜିତବ୍ବସ୍ସ ୱସେନାତି ୱିୱିଧଂ ପଜ୍ଜତି ପାପୁଣୀଯତି।

ଯେମଂ କାଯଂ ମମାଯନ୍ତୀତି ଯେ ଅନ୍ଧବାଲା ପୁଥୁଜ୍ଜନା ଏୱଂ ଅସୁଭଂ ଅନିଚ୍ଚଂ ଅଧୁୱଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅସାରଂ ଇମଂ କାଯଂ ‘‘ମମ ଇଦ’’ନ୍ତି ଗଣ୍ହନ୍ତା ମମାଯନ୍ତି ଛନ୍ଦରାଗଂ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତି, ତେ ଜାତିଆଦୀହି ନିରଯାଦୀହି ଚ ଘୋରଂ ଭଯାନକଂ ଅପଣ୍ଡିତେହି ଅଭିରମିତବ୍ବତୋ କଟସିସଙ୍ଖାତଂ ସଂସାରଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଜନନମରଣାଦୀହି ୱଡ୍ଢେନ୍ତି, ତେନାହ ‘‘ଆଦିଯନ୍ତି ପୁନବ୍ଭୱ’’ନ୍ତି।

ଯେମଂ କାଯଂ ୱିୱଜ୍ଜେନ୍ତି, ଗୂଥଲିତ୍ତଂୱ ପନ୍ନଗନ୍ତି ଯଥା ନାମ ପୁରିସୋ ସୁଖକାମୋ ଜୀୱିତୁକାମୋ ଗୂଥଗତଂ ଆସୀୱିସଂ ଦିସ୍ୱା ଜିଗୁଚ୍ଛନିଯତାଯ ୱା ସପ୍ପଟିଭଯତାଯ ୱା ୱିୱଜ୍ଜେତି ନ ଅଲ୍ଲୀଯତି, ଏୱମେୱଂ ଯେ ପଣ୍ଡିତା କୁଲପୁତ୍ତା ଅସୁଚିଭାୱେନ ଜେଗୁଚ୍ଛଂ ଅନିଚ୍ଚାଦିଭାୱେନ ସପ୍ପଟିଭଯଂ ଇମଂ କାଯଂ ୱିୱଜ୍ଜେନ୍ତି ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନେନ ପଜହନ୍ତି। ତେ ଭୱମୂଲଂ ଅୱିଜ୍ଜଂ ଭୱତଣ୍ହଞ୍ଚ ୱମିତ୍ୱା ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଅଚ୍ଚନ୍ତମେୱ ପହାଯ ତତୋ ଏୱ ସବ୍ବସୋ ଅନାସୱା ସୌପାଦିସେସାଯ ଅନୁପାଦିସେସାଯ ଚ ନିବ୍ବାନଧାତୁଯା ପରିନିବ୍ବାଯିସ୍ସନ୍ତୀତି।

କପ୍ପତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ୱଙ୍ଗନ୍ତପୁତ୍ତୌପସେନତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ୱିୱିତ୍ତଂଅପ୍ପନିଗ୍ଘୋସନ୍ତିଆଦିକା ଆଯସ୍ମତୋ ଉପସେନତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅଯଂ କିର ପଦୁମୁତ୍ତରସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ ହଂସୱତୀନଗରେ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁଣମାନୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସମନ୍ତପାସାଦିକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେତ୍ୱା ଯାୱଜୀୱଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ନାଲକଗାମେ ରୂପସାରୀବ୍ରାହ୍ମଣିଯା କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ନିବ୍ବତ୍ତି, ଉପସେନୋତିସ୍ସ ନାମଂ ଅହୋସି। ସୋ ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ତଯୋ ୱେଦେ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଦାଯ ଏକୱସ୍ସିକୋ ‘‘ଅରିଯଗବ୍ଭଂ ୱଡ୍ଢେମୀ’’ତି ଏକଂ କୁଲପୁତ୍ତଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକେ ଉପସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗତୋ। ସତ୍ଥାରା ଚସ୍ସ ତସ୍ସ ଅୱସ୍ସିକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକଭାୱଂ ସୁତ୍ୱା, ‘‘ଅତିଲହୁଂ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ମୋଘପୁରିସ, ବାହୁଲ୍ଲାଯ ଆୱତ୍ତୋ’’ତି (ମହାୱ। ୭୫) ଗରହିତୋ। ‘‘ଇଦାନାହଂ ଯଦିପି ପରିସଂ ନିସ୍ସାଯ ସତ୍ଥାରା ଗରହିତୋ, ପରିସଂଯେୱ ପନ ନିସ୍ସାଯ ସତ୍ଥୁ ପାସଂସୋପି ଭୱିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱିପସ୍ସନାଯ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ନଚିରସ୍ସେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ। ଥେର ୧।୨।୮୬-୯୬) –

‘‘ପଦୁମୁତ୍ତରଂ ଭଗୱନ୍ତଂ, ଲୋକଜେଟ୍ଠଂ ନରାସଭଂ;

ପବ୍ଭାରମ୍ହି ନିସୀଦନ୍ତଂ, ଉପଗଚ୍ଛିଂ ନରୁତ୍ତମଂ।

‘‘କଣିକାରପୁପ୍ଫଂ ଦିସ୍ୱା, ୱଣ୍ଟେ ଛେତ୍ୱାନହଂ ତଦା;

ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ଛତ୍ତମ୍ହି, ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଅଭିରୋପଯିଂ।

‘‘ପିଣ୍ଡପାତଞ୍ଚ ପାଦାସିଂ, ପରମନ୍ନଂ ସୁଭୋଜନଂ;

ବୁଦ୍ଧେନ ନୱମେ ତତ୍ଥ, ସମଣେ ଅଟ୍ଠ ଭୋଜଯିଂ।

‘‘ଅନୁମୋଦି ମହାୱୀରୋ, ସଯମ୍ଭୂ ଅଗ୍ଗପୁଗ୍ଗଲୋ;

ଇମିନା ଛତ୍ତଦାନେନ, ପରମନ୍ନପୱେଚ୍ଛନା।

‘‘ତେନ ଚିତ୍ତପ୍ପସାଦେନ, ସମ୍ପତ୍ତିମନୁଭୋସ୍ସସି;

ଛତ୍ତିଂସକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଦେୱିନ୍ଦୋ, ଦେୱରଜ୍ଜଂ କରିସ୍ସତି।

‘‘ଏକଓୀସତିକ୍ଖତ୍ତଞ୍ଚ, ଚକ୍କଓତ୍ତୀ ଭଓିସ୍ସତି;

ପଦେସରଜ୍ଜଂ ୱିପୁଲଂ, ଗଣନାତୋ ଅସଙ୍ଖିଯଂ।

‘‘ସତସହସ୍ସିତୋ କପ୍ପେ, ଓକ୍କାକକୁଲସମ୍ଭୱୋ;

ଗୋତମୋ ନାମ ଗୋତ୍ତେନ, ସତ୍ଥା ଲୋକେ ଭଓିସ୍ସତି।

‘‘ସାସନେ ଦିବ୍ବମାନମ୍ହି, ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ ଗମିସ୍ସତି;

ତସ୍ସ ଧମ୍ମେସୁ ଦାଯାଦୋ, ଓରସୋ ଧମ୍ମନିମ୍ମିତୋ।

‘‘ଉପସେନୋତି ନାମେନ, ହେସ୍ସତି ସତ୍ଥୁ ସାଓକୋ;

ସମନ୍ତପାସାଦିକତ୍ତା, ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସ୍ସତି।

‘‘ଚରିମଂ ୱତ୍ତତେ ମଯ୍ହଂ, ଭଓା ସବ୍ବେ ସମୂହତା;

ଧାରେମି ଅନ୍ତିମଂ ଦେହଂ, ଜେତ୍ୱା ମାରଂ ସଓାହନଂ।

‘‘ପଟିସମ୍ଭିଦା ଚତସ୍ସୋ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି।

ଅରହତ୍ତଂ ପନ ପତ୍ୱା ସଯମ୍ପି ସବ୍ବେ ଧୁତଙ୍ଗଧମ୍ମେ ସମାଦାଯ ୱତ୍ତତି, ଅଞ୍ଞେପି ତଦତ୍ଥାଯ ସମାଦପେତି , ତେନ ନଂ ଭଗଓା ସମନ୍ତପାସାଦିକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସି। ସୋ ଅପରେନ ସମଯେନ କୋସମ୍ବିଯଂ କଲହେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ଚ ଦ୍ୱିଧାଭୂତେ ଏକେନ ଭିକ୍ଖୁନା ତଂ କଲହଂ ପରିୱଜ୍ଜିତୁକାମେନ ‘‘ଏତରହି ଖୋ କଲହୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ସଙ୍ଘୋ ଦ୍ୱିଧାଭୂତୋ, କଥଂ ନୁ ଖୋ ମଯା ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ପୁଟ୍ଠୋ ୱିୱେକଓାସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତସ୍ସ ପଟିପତ୍ତିଂ କଥେନ୍ତୋ –

୫୭୭।

‘‘ୱିୱିତ୍ତଂ ଅପ୍ପନିଗ୍ଘୋସଂ, ଓାଳମିଗନିସେୱିତଂ;

ସେୱେ ସେନାସନଂ ଭିକ୍ଖୁ, ପଟିସଲ୍ଲାନକାରଣା।

୫୭୮।

‘‘ସଙ୍କାରପୁଞ୍ଜା ଆହତ୍ୱା, ସୁସାନା ରଥିଯାହି ଚ;

ତତୋ ସଙ୍ଘାଟିକଂ କତ୍ୱା, ଲୂଖଂ ଧାରେଯ୍ୟ ଚୀଓରଂ।

୫୭୯।

‘‘ନୀଚଂ ମନଂ କରିତ୍ୱାନ, ସପଦାନଂ କୁଲା କୁଲଂ;

ପିଣ୍ଡିକାଯ ଚରେ ଭିକ୍ଖୁ, ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋ ସୁସଂୱୁତୋ।

୫୮୦।

‘‘ଲୂଖେନପି ୱା ସନ୍ତୁସ୍ସେ, ନାଞ୍ଞଂ ପତ୍ଥେ ରସଂ ବହୁଂ;

ରସେସୁ ଅନୁଗିଦ୍ଧସ୍ସ, ଝାନେ ନ ରମତୀ ମନୋ।

୫୮୧।

‘‘ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ ଚେୱ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ, ପୱିୱିତ୍ତୋ ୱସେ ମୁନି;

ଅସଂସଟ୍ଠୋ ଗହଟ୍ଠେହି, ଅନାଗାରେହି ଚୂଭଯଂ।

୫୮୨।

‘‘ଯଥା ଜଳଓ ୱ ମୂଗୋ ୱ, ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସଯେ ତଥା;

ନାତିୱେଲଂ ସମ୍ଭାସେଯ୍ଯ, ସଙ୍ଘମଜ୍ଝମ୍ହି ପଣ୍ଡିତୋ।

୫୮୩।

‘‘ନ ସୋ ଉପୱଦେ କଞ୍ଚି, ଉପଘାତଂ ୱିୱଜ୍ଜଯେ;

ସଂୱୁତୋ ପାତିମୋକ୍ଖସ୍ମିଂ, ମତ୍ତଞ୍ଞୂ ଚସ୍ସ ଭୋଜନେ।

୫୮୪। ‘‘ସୁଗ୍ଗହୀତନିମିତ୍ତସ୍ସ, ଚିତ୍ତସ୍ସୁପ୍ପାଦକୋୱିଦୋ।

ସମଥଂ ଅନୁଯୁଞ୍ଜେଯ୍ଯ, କାଲେନ ଚ ୱିପସ୍ସନଂ।

୫୮୫।

‘‘ୱୀରିଯସାତଚ୍ଚସମ୍ପନ୍ନୋ, ଯୁତ୍ତଯୋଗୋ ସଦା ସିଯା;

ନ ଚ ଅପ୍ପତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖନ୍ତଂ, ୱିସ୍ସାସଂ ଏଯ୍ଯ ପଣ୍ଡିତୋ।

୫୮୬।

‘‘ଏୱଂ ୱିହରମାନସ୍ସ, ସୁଦ୍ଧିକାମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ;

ଖୀଯନ୍ତି ଆସୱା ସବ୍ବେ, ନିବ୍ବୁତିଞ୍ଚାଧିଗଚ୍ଛତୀ’’ତି। –

ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ୱିୱିତ୍ତନ୍ତି, ଜନୱିୱିତ୍ତଂ ସୁଞ୍ଞଂ ଅରଞ୍ଞାଦିଂ। ଅପ୍ପନିଗ୍ଘୋସନ୍ତି, ନିସ୍ସଦ୍ଦଂ ସଦ୍ଦସଙ୍ଘଟ୍ଟନରହିତଂ। ୱାଳମିଗନିସେୱିତନ୍ତି, ସୀହବ୍ଯଗ୍ଘଦୀପିୱାଳମିଗେହି ଚରିତଂ। ଇମିନାପି ଜନୱିୱେକଂଯେୱ ଦସ୍ସେତି ପନ୍ତସେନାସନଭାୱଦୀପନତୋ। ସେନାସନନ୍ତି, ସଯିତୁଂ ଆସଯିତୁଞ୍ଚ ଯୁତ୍ତଭାୱେନ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଇଧ ସେନାସନନ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତଂ। ପଟିସଲ୍ଲାନକାରଣାତି, ପଟିସଲ୍ଲାନନିମିତ୍ତଂ, ନାନାରମ୍ମଣତୋ ନିୱତ୍ତେତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନେଯେୱ ଚିତ୍ତସ୍ସ ପଟି ପଟି ସମ୍ମଦେୱ ଅଲ୍ଲୀଯନତ୍ଥଂ।

ଏୱଂ ଭାୱନାନୁରୂପଂ ସେନାସନଂ ନିଦ୍ଦିସନ୍ତୋ ସେନାସନେ ସନ୍ତୋସଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଚୀୱରାଦୀସୁପି ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ସଂକାରପୁଞ୍ଜା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

ତତ୍ଥ ସଂକାରପୁଞ୍ଜାତି ସଂକାରାନଂ ପୁଞ୍ଜଂ ସଂକାରପୁଞ୍ଜଂ, ତତୋ କଚୱରଟ୍ଠାନା। ଆହଟ୍ୱାତି ଆହରିତ୍ୱା। ତତୋତି ତଥା ଆହଟଚୋଳକ୍ଖଣ୍ଡେହି। କରଣେ ହି ଇଦଂ ନିସ୍ସକ୍କୱଚନଂ ଲୂଖନ୍ତି ସତ୍ଥଲୂଖରଜନଲୂଖାଦିନା ଲୂଖଂ ଅୱଣ୍ଣାମଟ୍ଠଂ। ଧାରେୟ୍ୟାତି ନିୱାସନାଦିୱସେନ ପରିହରେୟ୍ୟ, ଏତେନ ଚୀୱରସନ୍ତୋସଂ ୱଦତି।

ନୀଚ ମନଂ କରିତ୍ୱାନାତି ‘‘ଅନ୍ତମିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜୀୱିକାନ’’ନ୍ତିଆଦିକଂ (ଇତିୱୁ। ୯୧; ସଂ। ନି। ୩।୮୦) ସୁଗତୋୱାଦଂ ଅନୁସ୍ସରିତ୍ୱା ନିହତମାନଦପ୍ପଂ ଚିତ୍ତଂ କତ୍ୱା। ସପଦାନନ୍ତି ଘରେସୁ ଅୱଖଣ୍ଡରହିତଂ; ଅନୁଘରନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ‘‘କୁଲା କୁଲ’’ନ୍ତି। କୁଲା କୁଲନ୍ତି କୁଲତୋ କୁଲଂ, କୁଲାନୁପୁବ୍ବିୟା ଘରପଟିପାଟିୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ପିଣ୍ଡିକାୟାତି ମିସ୍ସକଭିକ୍ଖାୟ, ଇମିନା ପିଣ୍ଡପାତସନ୍ତୋସଂ ୱଦତି। ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋତି ସୁପିହିତଚକ୍ଖାଦିଦ୍ୱାରୋ। ସୁସଂୱୁତୋତି ହତ୍ଥକୁକ୍କୁଚ୍ଚାଦୀନଂ ଅଭାୱେନ ସୁଟ୍ଠୁ ସଂୱୁତୋ।

ଲୂଖେନପି ୱାତି ଅପିସଦ୍ଦୋ ସମୁଚ୍ଚୟେ, ୱା-ସଦ୍ଦୋ ୱିକପ୍ପେ। ଉଭୟେନପି ଲୂଖେନପି ଅପ୍ପେନପି ୟେନ କେନଚି ସୁଲଭେନ ଇତରୀତରେନ ସନ୍ତୁସ୍ସେ ସମଂ ସମ୍ମା ତୁସ୍ସେୟ୍ୟ। ତେନାହ ‘‘ନାଜ୍ଝଂ ପତ୍ଥେ ରସଂ ବହୁ’’ନ୍ତି। ନାଜ୍ଝଂ ପତ୍ଥେ ରସଂ ବହୁନ୍ତି ଅତ୍ତନା ଯଥାଲଦ୍ଧତୋ ଅଜ୍ଝଂ ମଧୁରାଦିରସଂ ବହୁଂ ପଣୀତଞ୍ଚ ନ ପତ୍ଥେୟ୍ୟ ନ ପିହେୟ୍ୟ, ଇମିନା ଗିଲାନପଚ୍ଚୟେପି ସନ୍ତୋସୋ ଦସ୍ସିତୋ ହୋତି। ରସେସୁ ଗେଧୱାରଣତ୍ଥଂ ପନ କାରଣଂ ୱଦନ୍ତୋ ରସେସୁ ଅନୁଗିଦ୍ଧସ୍ସ, ଝାନେ ନ ରମତୀ ମନୋ’’ତି ଆହ। ଇନ୍ଦ୍ରିୟସଂୱରମ୍ପି ଅପରିପୂରେନ୍ତସ୍ସ କୁତୋ ୱିକ୍ଖିତ୍ତଚିତ୍ତସମାଧାନନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ଏୱଂ ଚତୂସୁ ପଚ୍ଚୟେସୁ ସଲ୍ଲେଖପଟିପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଅୱସିଟ୍ଠକଥାୱତ୍ଥୂନି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ ଚେୱା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋତି, ଅନିଚ୍ଛୋ ଚତୂସୁ ପଚ୍ଚୟେସୁ ଇଚ୍ଛାରହିତୋ, ତେନ ଚତୁବ୍ବିଧପଚ୍ଚୟେସୁ ତଣ୍ହୁପ୍ପାଦୱିକ୍ଖମ୍ଭନମାହ। ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋତି, ଚତୂସୁ ପଚ୍ଚୟେସୁ ଯଥାଲାଭସନ୍ତୋସାଦିନା ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ। ୟୋ ହି –

‘‘ଅତୀତଂ ନାନୁସୋଚେୟ୍ୟ, ନପ୍ପଜପ୍ପେୟ୍ୟନାଗତଂ;

ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେନ ୟାପେୟ୍ୟ, ସୋ ‘ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ’ତି ପୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି।

ପୱିୱିତ୍ତୋତି ଗଣସଙ୍ଗଣିକଂ ପହାୟ କାୟେନ ପୱିୱିତ୍ତୋ ୱୂପକଟ୍ଠୋ। ଚିତ୍ତୱିୱେକାଦିକେ ହି ପରତୋ ୱକ୍ଖତି। ୱସେତି ସବ୍ବତ୍ଥ ୟୋଜେତବ୍ବଂ। ମୋନେୟ୍ୟଧମ୍ମସମନ୍ନାଗମେନ ମୁନି। ଅସଂସଟ୍ଠୋତି ଦସ୍ସନସୱନସମୁଲ୍ଲପନସମ୍ଭୋଗକାୟସଂସଗ୍ଗାନଂ ଅଭାୱେନ ଅସଂସଟ୍ଠୋ ୟଥାୱୁତ୍ତସଂସଗ୍ଗରହିତୋ। ଉଭୟନ୍ତି, ଗହଟ୍ଠେହି ଅନାଗାରେହି ଚାତି ଉଭୟେହିପି ଅସଂସଟ୍ଠୋ। କରଣେ ହି ଇଦଂ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଂ।

ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସୟେ ତଥାତି ଅଜଢଓ ଅମୂଗୋପି ସମାନୋ ୟଥା ଜଢଓ ୱା ମୂଗୋ ୱା, ତଥା ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେୟ୍ୟ, ଏତେନ ପାଗବ୍ଭିୟପହାନମାହ। ଜଢଓ ୱ ମୂଗୋ ୱାତି ଚ ଗାଥାସୁଖତ୍ଥଂ ରସ୍ସତ୍ତଂ କତଂ, ସମୁଚ୍ଚୟତ୍ଥୋ ଚ ୱାସଦ୍ଦୋ। ନାତିୱେଲଂ ସମ୍ଭାସେୟ୍ୟାତି ଅତିୱେଲଂ ଅତିକ୍କନ୍ତପମାଣଂ ନ ଭାସେୟ୍ୟ, ମତ୍ତଭାଣୀ ଅସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ସଙ୍ଘମଜ୍ଝମ୍ହୀତି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ, ଜନସମୂହେ ୱା।

ନ ସୋ ଉପୱଦେ କଞ୍ଚୀତି ସୋ ୟଥାୱୁତ୍ତପଟିପତ୍ତିକୋ ଭିକ୍ଖୁ ହୀନଂ ୱା ମଜ୍ଝିମଂ ୱା ଉକ୍କଟ୍ଠଂ ୱା ୟଂକିଞ୍ଚି ନ ୱାଚାୟ ଉପୱଦେୟ୍ୟ। ଉପଘାତଂ ୱିୱଜ୍ଜୟେତି କାୟେନ ଉପଘାତଂ ପରିୱିହେଠନଂ ୱଜ୍ଜେୟ୍ୟ। ସଂୱୁତୋ ପାତିମୋକ୍ଖସ୍ମିନ୍ତି ପାତିମୋକ୍ଖମ୍ହି ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସୀଲେ ସଂୱୁତୋ ଅସ୍ସ, ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରେନ ପିହିତକାୟୱାଚୋ ସିୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ମତ୍ତଞ୍ଞୂ ଚସ୍ସ ଭୋଜନେତି ପରିୟେସନପଟିଗ୍ଗହଣପରିଭୋଗୱିସ୍ସଜ୍ଜନେସୁ ଭୋଜନେ ପମାଣଞ୍ଞୂ ସିୟା।

ସୁଗ୍ଗହୀତନିମିତ୍ତସ୍ସାତି ‘‘ଏୱଂ ମେ ମନସି କରୋତୋ ଚିତ୍ତଂ ସମାହିତଂ ଅହୋସୀ’’ତି ତଦାକାରଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେନ୍ତୋ ସୁଟ୍ଠୁ ଗହିତସମାଧିନିମିତ୍ତୋ ଅସ୍ସ। ‘‘ସୁଗ୍ଗହୀତନିମିତ୍ତୋ ସୋ’’ତିପି ପାଠୋ, ସୋ ୟୋଗୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଚିତ୍ତସ୍ସୁପ୍ପାଦକୋୱିଦୋତି ଏୱଂ ଭାୱୟତୋ ଚିତ୍ତଂ ଲୀନଂ ହୋତି, ‘‘ଏୱଂ ଉଦ୍ଧତ’’ନ୍ତି ଲୀନସ୍ସ ଉଦ୍ଧତସ୍ସ ଚ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତିକାରଣେ କୁସଲୋ ଅସ୍ସ। ଲୀନେ ହି ଚିତ୍ତେ ଧମ୍ମୱିଚୟୱୀରିୟପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଭାୱେତବ୍ବା, ଉଦ୍ଧତେ ପସ୍ସଦ୍ଧିସମାଧିଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା। ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ପନ ସବ୍ବତ୍ଥ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ। ତେନାହ ଭଗୱା – ‘‘ୟସ୍ମିଞ୍ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମୟେ ଲୀନଂ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି, କାଲୋ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଧମ୍ମୱିଚୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାୟା’’ତିଆଦି (ସଂ। ନି। ୫।୨୩୪)। ସମଥଂ ଅନୁୟୁଞ୍ଜେୟ୍ୟାତି ସମଥଭାୱନଂ ଭାୱେୟ୍ୟ, ଅନୁପ୍ପନ୍ନଂ ସମାଧିଂ ଉପ୍ପାଦେୟ୍ୟ, ଉପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚ ୟାୱ ୱସୀଭାୱପ୍ପତ୍ତି, ତାୱ ୱଡ୍ଢେୟ୍ୟ ବ୍ରୂହେୟ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। କାଲେନ ଚ ୱିପସ୍ସନନ୍ତି ୟଥାଲଦ୍ଧଂ ସମାଧିଂ ନିକନ୍ତିୟା ଅପରିୟାଦାନେନ ହାନଭାଗିୟଂ ଠିତିଭାଗିୟଂ ୱା ଅକତ୍ୱା ନିବ୍ବେଧଭାଗିୟଂୱ କତ୍ୱା କାଲେନ ୱିପସ୍ସନଞ୍ଚ ଅନୁୟୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ। ଅଥ ୱା କାଲେନ ଚ ୱିପସ୍ସନନ୍ତି ସମଥଂ ଅନୁୟୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ତସ୍ସ ଥିରୀଭୂତକାଲେ ସଙ୍କୋଚଂ ଅନାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅରିୟମଗ୍ଗାଧିଗମାୟ ୱିପସ୍ସନଂ ଅନୁୟୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ। ୟଥାହ

–

‘‘ଅଥ ୱା ସମାଧିଲାଭେନ, ୱିୱିତ୍ତସଯନେନ ୱା;

ଭିକ୍ଖୁ ୱିସ୍ସାସମାପାଦି, ଅପ୍ପତ୍ତୋ ଆସୱକ୍ଖଯ’’ନ୍ତି। (ଧ। ପ। ୨୭୧-୨୭୨);

ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ୱୀରିଯସାତଚ୍ଚସମ୍ପନ୍ନୋ’’ତିଆଦି। ସତତଭାୱୋ ସାତଚ୍ଚଂ, ୱୀରିଯସ୍ସ ସାତଚ୍ଚଂ, ତେନ ସମ୍ପନ୍ନୋ ସମନ୍ନାଗତୋ, ସତତପୱତ୍ତୱୀରିଯୋ, ନିଚ୍ଚପଗ୍ଗହିତୱୀରିଯୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଯୁତ୍ତଯୋଗୋ ସଦା ସିଯାତି ସବ୍ବକାଲଂ ଭାୱନାନୁଯୁତ୍ତୋ ସିଯା। ଦୁକ୍ଖନ୍ତନ୍ତି ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତଂ ପରିଯୋସାନଂ ନିରୋଧଂ ନିବ୍ବାନଂ ଅପ୍ପତ୍ୱା ୱିସ୍ସାସଂ ନ ଏଯ୍ଯ ନ ଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ। ‘‘ଅହଂ ପରିସୁଦ୍ଧସୀଲୋ ଝାନଲାଭୀ ଅଭିଞ୍ଞାଲାଭୀ ୱିପସ୍ସନଂ ମତ୍ଥକଂ ପାପେତ୍ୱା ଠିତୋ’’ତି ୱା ୱିସ୍ସତ୍ଥୋ ନ ଭୱେଯ୍ଯାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏୱଂ ୱିହରମାନସ୍ସାତି, ଏୱଂ ୱିୱିତ୍ତସେନାସନସେୱନାଦିନା ୱିପସ୍ସନାୱସେନ ଯୁତ୍ତଯୋଗତାପରିଯୋସାନେନ ୱିଧିନା ୱିହରନ୍ତସ୍ସ। ସୁଦ୍ଧିକାମସ୍ସାତି, ଞାଣଦସ୍ସନୱିସୁଦ୍ଧିଂ ଅଚ୍ଚନ୍ତୱିସୁଦ୍ଧିଂ ନିବ୍ବାନଂ ଅରହତ୍ତଞ୍ଚ ଇଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ। ସଂସାରେ ଭଯସ୍ସ ଇକ୍ଖତୋ ଭିକ୍ଖୁନୋ, କାମାସୱାଦଯୋ ସବ୍ବେ ଆସୱା ଖୀଯନ୍ତି ଖଯଂ ଅବୁତ୍ଥିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତେସଂ ଖଯଗମନେନେୱ ସୌପାଦିସେସଅନୁପାଦିସେସପଭେଦଂ ଦୁୱିଧମ୍ପି ନିବ୍ବାନଂ ଅଧିଗଚ୍ଛତି ପାପୁଣାତି।

ଏୱଂ ଥେରୋ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଓୱାଦଦାନାପଦେସେନ ଅତ୍ତନା ତଥାପଟିପନ୍ନଭାୱଂ ଦୀପେନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକାସି।

ୱଙ୍ଗନ୍ତପୁତ୍ତୌପସେନତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। (ଅପର)-ଗୋତମତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ୱିଜାନେଯ୍ଯ ସକଂ ଅତ୍ଥନ୍ତିଆଦିକା ଆଯସ୍ମତୋ ଅପରସ୍ସ ଗୋତମତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅଯମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ୱିୱଟ୍ଟୂପନିସ୍ସଯଂ କୁସଲଂ ଉପଚିନିତ୍ୱା ଅମ୍ହାକଂ ଭଗୱତୋ ଉପ୍ପତ୍ତିତୋ ପୁରେତରମେୱ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ଉଦିଚ୍ଚବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ତିଣ୍ଣଂ ୱେଦାନଂ ପାରଗୂ ହୁତ୍ୱା, ୱାଦମଗ୍ଗଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱାଦସ୍ସ ଉପରି ଉତ୍ତରିଂ ୱଦନ୍ତଂ ଅଲଭନ୍ତୋ ତେହି ତେହି ୱିଗ୍ଗାହିକକଥଂ ଅନୁଯୁତ୍ତୋ ୱିଚରତି। ଅଥ ଅମ୍ହାକଂ ଭଗୱା ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପୱତ୍ତିତୱରଧମ୍ମଚକ୍କୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଯସାଦିକେ ୱେନେଯ୍ଯେ ୱିନେତ୍ୱା ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଅଭିଯାଚନାଯ ସାୱତ୍ଥିଂ ଉପଗଚ୍ଛି। ତଦା ସତ୍ଥୁ ଜେତୱନପଟିଗ୍ଗହେ ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚି। ସତ୍ଥା ଅଞ୍ଞତରଂ ପିଣ୍ଡଚାରିକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆଣାପେସି – ‘‘ଭିକ୍ଖୁ, ଇମଂ ପବ୍ବାଜେହୀ’’ତି। ସୋ ତେନ ପବ୍ବାଜିଯମାନୋ ଖୁରଗ୍ଗେଯେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିତ୍ୱା କୋସଲଜନପଦଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଚିରଂ ୱସିତ୍ୱା ପୁନ ସାୱତ୍ଥିଂ ପଚ୍ଚାଗମି। ତଂ ବହୂ ଞାତକା ବ୍ରାହ୍ମଣମହାସାଲା ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଯିରୁପାସିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନା ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ ବହୂ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସଂସାରେ ସୁଦ୍ଧିୱାଦା, ତେସୁ କତମେସଂ ନୁ ଖୋ ୱାଦୋ ନିଯ୍ଯାନିକୋ, କଥଂ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତୋ ସଂସାରତୋ ସୁଜ୍ଝତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ଥେରୋ ତେସଂ ତମତ୍ଥଂ ପକାସେନ୍ତୋ –

୫୮୭।

‘‘ୱିଜାନେଯ୍ଯ ସକଂ ଅତ୍ଥଂ, ଅୱଲୋକେଯ୍ଯାଥ ପାୱଚନଂ;

ଯଞ୍ଚେତ୍ଥ ଅସ୍ସ ପତିରୂପଂ, ସାମଞ୍ଞଂ ଅଜ୍ଝୂପଗତସ୍ସ।

୫୮୮।

‘‘ମିତ୍ତଂ ଇଧ ଚ କଲ୍ଯାଣଂ, ସିକ୍ଖା ୱିପୁଲଂ ସମାଦାନଂ;

ସୁସ୍ସୂସା ଚ ଗରୂନଂ, ଏତଂ ସମଣସ୍ସ ପତିରୂପଂ।

୫୮୯।

‘‘ବୁଦ୍ଧେସୁ ସଗାରଵତା, ଧମ୍ମେ ଅପଚିତି ଯଥାଭୂତଂ;

ସଙ୍ଘେ ଚ ଚିତ୍ତୀକାରୋ, ଏତଂ ସମଣସ୍ସ ପତିରୂପଂ।

୫୯୦।

‘‘ଆଚାରଗୋଚରେ ଯୁତ୍ତୋ, ଆଜୀଵୋ ସୋଧିତୋ ଅଗାରଯ୍ହୋ;

ଚିତ୍ତସ୍ସ ଚ ସଣ୍ଠପନଂ, ଏତଂ ସମଣସ୍ସ ପତିରୂପଂ।

୫୯୧।

‘‘ଚାରିତ୍ତଂ ଅଥ ଵାରିତ୍ତଂ, ଇରିୟାପଥିୟଂ ପସାଦନିୟଂ;

ଅଧିଚିତ୍ତେ ଚ ଆୟୋଗୋ, ଏତଂ ସମଣସ୍ସ ପତିରୂପଂ।

୫୯୨।

‘‘ଆରଞ୍ଞକାନି ସେନାସନାନି, ପନ୍ତାନି ଅପ୍ପସଦ୍ଦାନି;

ଭଜିତବ୍ବାନି ମୁନିନା, ଏତଂ ସମଣସ୍ସ ପତିରୂପଂ।

୫୯୩।

‘‘ସୀଲଞ୍ଚ ବାହୁସଚ୍ଚଞ୍ଚ, ଧମ୍ମାନଂ ପଵିଚଯୋ ଯଥାଭୂତଂ;

ସଚ୍ଚାନଂ ଅଭିସମଯୋ, ଏତଂ ସମଣସ୍ସ ପତିରୂପଂ।

୫୯୪।

‘‘ଭାଵେଯ୍ୟ ଚ ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି, ଅନତ୍ତସଞ୍ଞଂ ଅସୁଭସଞ୍ଞଞ୍ଚ;

ଲୋକମ୍ହି ଚ ଅନଭିରତିଂ, ଏତଂ ସମଣସ୍ସ ପତିରୂପଂ।

୫୯୫।

‘‘ଭାଵେଯ୍ୟ ଚ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ, ଇଦ୍ଧିପାଦାନି ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି ବଲାନି;

ଅଟ୍ଠଙ୍ଗମଗ୍ଗମରିୟଂ, ଏତଂ ସମଣସ୍ସ ପତିରୂପଂ।

୫୯୬।

‘‘ତଣ୍ହଂ ପଜହେଯ୍ୟ ମୁନି, ସମୂଲକେ ଆସଵେ ପଦାଲେଯ୍ୟ;

ଵିହରେଯ୍ୟ ଵିପ୍ପମୁତ୍ତୋ, ଏତଂ ସମଣସ୍ସ ପତିରୂପ’’ନ୍ତି। –

ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ୱିଜାନେୟ୍ୟ ସକଂ ଅତ୍ଥନ୍ତି, ୱିଞ୍ଞୂଜାତିକୋ ପୁରିସୋ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥଂ ଯାଥାୱତୋ ୱିଚାରେତ୍ୱା ଜାନେୟ୍ୟ। ୱିଚାରେନ୍ତୋ ଚ ଅୱଲୋକେୟ୍ୟାଥ ପାୱଚନଂ ଇଧ ଲୋକେ ପୁଥୁସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେହି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ଚ ପୱୁତ୍ତଂ ପାୱଚନଂ, ସମୟୋ। ତତ୍ଥ ଯଂ ନିୟ୍ୟାନିକଂ, ତଂ ଓଲୋକେୟ୍ୟ ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁନା ପସ୍ସେୟ୍ୟ। ଇମେ ହି ନାନାତିତ୍ଥିୟା ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଅନିଚ୍ଚେ ‘‘ନିଚ୍ଚ’’ନ୍ତି, ଅନତ୍ତନି ‘‘ଅତ୍ତା’’ତି, ଅସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗଞ୍ଚ ‘‘ସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋ’’ତି ମିଚ୍ଛାଭିନିୱେସିନୋ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଞ୍ଚ ୱିରୁଦ୍ଧୱାଦା, ତସ୍ମା ନେସଂ ୱାଦୋ ଅନିୟ୍ୟାନିକୋ। ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ପନ ‘‘ସବ୍ବେ ସଙ୍ଖାରା ଅନିଚ୍ଚା, ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ଅନତ୍ତା, ସନ୍ତଂ ନିବ୍ବାନ’’ନ୍ତି ସୟମ୍ଭୂଞାଣେନ ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିଞ୍ଞାୟ ପୱେଦେତି, ତସ୍ମା ‘‘ତସ୍ସ ୱାଦୋ ନିୟ୍ୟାନିକୋ’’ତି ସତ୍ଥୁ ସାସନମହନ୍ତତଂ ଓଲୋକେୟ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଞ୍ଚେତ୍ଥ ଅସ୍ସ ପତିରୂପଂ, ସାମଞ୍ଞଂ ଅଜ୍ଝୁପଗତସ୍ସାତି, ସାମଞ୍ଞଂ ସମଣଭାୱଂ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଉପଗତସ୍ସ କୁଲପୁତ୍ତସ୍ସ ଯଂ ଏତ୍ଥ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତଭାୱେ ୱା ପତିରୂପଂ ଯୁତ୍ତରୂପଂ ସାରୁପ୍ପଂ ଅସ୍ସ ସିୟା, ତମ୍ପି ଅପଲୋକେୟ୍ୟ।

କିଂ ପନ ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ମିତ୍ତଂ ଇଧ ଚ କଲ୍ୟାଣ’’ନ୍ତିଆଦି। ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତଂ ସେୱିୟମାନଂ ସମଣସ୍ସ ପତିରୂପନ୍ତି ଯୋଜନା। ଏସ ନୟୋ ଇତରେସୁପି। କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତଞ୍ହି ନିସ୍ସାୟ ଅକୁସଲଂ ପଜହତି, କୁସଲଂ ଭାୱେତି, ସୁଦ୍ଧମତ୍ତାନଂ ପରିହରତି। ସିକ୍ଖା ୱିପୁଲଂ ସମାଦାନନ୍ତି ୱିପୁଲଂ ସିକ୍ଖାସମାଦାନଂ, ମହତିୟା ନିବ୍ବାନାୱହାୟ ଅଧିସୀଲାଦିସିକ୍ଖାୟ ଅନୁଟ୍ଠାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସୁସ୍ସୂସା ଚ ଗରୂନନ୍ତି ଗରୂନଂ ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟାଦୀନଂ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତାନଂ ଓୱାଦସ୍ସ ସୋତୁକମ୍ୟତା ପାରିଚରିୟା ଚ। ଏତନ୍ତି କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତସେୱନାଦି।

ବୁଦ୍ଧେସୁ ସଗାରୱତାତି ସବ୍ବଞ୍ଞୁବୁଦ୍ଧେସୁ ‘‘ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା’’ତି ଗାରୱଯୋଗୋ ଗରୁଚିତ୍ତୀକାରୋ। ଧମ୍ମେ ଅପଚିତି ଯଥାଭୂତନ୍ତି ଅରିୟଧମ୍ମେ ଯାଥାୱତୋ ଅପଚାୟନଂ ଆଦରେନ ଅଭିପୂଜନଂ। ସଙ୍ଘେତି ଅରିୟସଙ୍ଘେ। ଚିତ୍ତୀକାରୋତି ସକ୍କାରୋ ସମ୍ମାନନଂ। ଏତନ୍ତି ରତନତ୍ତୟଗରୁକରଣଂ।

ଆଚାରଗୋଚରେ ଯୁତ୍ତୋତି କାୟିକୱାଚସିକୱୀତିକ୍କମନସଙ୍ଖାତଂ ଅନାଚାରଂ, ପିଣ୍ଡପାତାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାୟ ଉପସଙ୍କମିତୁଂ ଅଯୁତ୍ତଟ୍ଠାନଭୂତଂ ୱେସିୟାଦିଅଗୋଚରଞ୍ଚ ପହାୟ କାୟିକୱାଚସିକଅୱୀତିକ୍କମନସଙ୍ଖାତେନ ଆଚାରେନ ପିଣ୍ଡପାତାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାୟ ଉପସଙ୍କମିତୁଂ ଯୁତ୍ତଟ୍ଠାନଭୂତେନ ଗୋଚରେନ ଚ ଯୁତ୍ତୋ ସମ୍ପନ୍ନୋ, ସମ୍ପନ୍ନଆଚାରଗୋଚରୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଆଜୀୱୋ ସୋଧିତୋତି ୱେଳୁଦାନାଦିଂ ବୁଦ୍ଧପଟିକୁଟ୍ଠଂ ଅନେସନଂ ପହାୟ ଅନୱଜ୍ଜୁପ୍ପାଦେ ପଚ୍ଚୟେ ସେୱନ୍ତସ୍ସ ଆଜୀୱୋ ସୋଧିତୋ ହୋତି ସୁୱିସୁଦ୍ଧୋ, ସୋଧିତତ୍ତା ଏୱ ଅଗାରୟ୍ହୋ ୱିଞ୍ଞୂହି। ଚିତ୍ତସ୍ସ ଚ ସଣ୍ଠପନନ୍ତି ଯଥା ଚକ୍ଖାଦିଦ୍ୱାରେହି ରୂପାଦିଆରମ୍ମଣେସୁ ଅଭିଜ୍ଝାଦୟୋ ନପ୍ପୱତ୍ତନ୍ତି, ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠେ ଦିଟ୍ଠମତ୍ତାଦିୱସେନ ଚିତ୍ତସ୍ସ ସମ୍ମା ଠପନଂ। ଏତନ୍ତି ଆଚାରଗୋଚରସମ୍ପତ୍ତି ଆଜୀୱପାରିସୁଦ୍ଧି ଇନ୍ଦ୍ରିୟେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରତାତି ଏତଂ ତୟଂ।

ଚାରିତ୍ତନ୍ତି ଚରିତ୍ୱା ପରିପୂରେତବ୍ବସୀଲଂ। ୱାରିତ୍ତନ୍ତି ୱିରତିୟା ଅକରଣେନ ପରିପୂରେତବ୍ବସୀଲଂ। ଇରିୟାପଥିୟଂ ପସାଦନିୟନ୍ତି ପରେସଂ ପସାଦାୱହଂ ଆକପ୍ପସମ୍ପତ୍ତିନିମିତ୍ତଂ ଇରିୟାପଥନିସ୍ସିତଂ ସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ। ଅଧିଚିତ୍ତେ ଚ ଆୟୋଗୋତି ସମଥୱିପସ୍ସନାସୁ ଅନୁୟୋଗୋ ଭାୱନା।

ଆରଞ୍ଞକାନୀତି ଅରଞ୍ଞେ ପରିୟାପନ୍ନାନି। ପନ୍ତାନୀତି ୱିୱିତ୍ତାନି।

ସୀଲନ୍ତି ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲଂ। ହେଟ୍ଠା ହି ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ, ଇଧ ଅଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ୱଦତି। ବାହୁସଚ୍ଚନ୍ତି ବହୁସ୍ସୁତଭାୱୋ। ସୋ ହି ଭାୱନାନୁୟୋଗସ୍ସ ବହୁକାରୋ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗକୋସଲ୍ଲଅନୁତ୍ତରସୀତିଭାୱଅଧିଚିତ୍ତୟୁତ୍ତତାଦୀସୁ ସମ୍ମା ପୱିଚୟବହୁଲସ୍ସ ସମଥୱିପସ୍ସନାନୁୟୋଗୋ ସମ୍ପଜ୍ଜତି। ଧମ୍ମାନଂ ପୱିଚୟୋ ଯଥାଭୂତନ୍ତି ରୂପାରୂପଧମ୍ମାନଂ ଅୱିପରୀତସଲକ୍ଖଣତୋ ସାମଞ୍ଞଲକ୍ଖଣତୋ ଚ ପରିୱୀମଂସା। ଇମିନା ଅଧିପଞ୍ଞାଧମ୍ମୱିପସ୍ସନମାହ। ସଚ୍ଚାନଂ ଅଭିସମୟୋତି ଦୁକ୍ଖାଦୀନଂ ଅରିୟସଚ୍ଚାନଂ ପରିଞ୍ଞାଭିସମୟାଦିୱସେନ ପଟିୱେଧୋ।

ସ୍ୱାୟଂ ସଚ୍ଚାଭିସମୟୋ ଯଥା ହୋତି, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଭାୱେୟ୍ୟା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଭାୱେୟ୍ୟ ଚ ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ‘‘ସବ୍ବେ ସଙ୍ଖାରା ଅନିଚ୍ଚା’’ତିଆଦିନା (ଧ। ପ। ୨୭୭) ଅୱିଭାଗତୋ ‘‘ଯଂ କିଞ୍ଚି ରୂପଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନ’’ନ୍ତିଆଦିନା (ୱିଭ। ୨; ସଂ। ନି। ୩।୪୯) ୱିଭାଗତୋ ୱା ସବ୍ବସଙ୍ଖାରେସୁ ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞଂ ଭାୱେୟ୍ୟ ଉପ୍ପାଦେୟ୍ୟ ଚେୱ ୱଡ୍ଢେୟ୍ୟ ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନତ୍ତସଞ୍ଞନ୍ତି, ‘‘ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ଅନତ୍ତା’’ତି ପୱତ୍ତଂ ଅନତ୍ତସଞ୍ଞଞ୍ଚ ଭାୱେୟ୍ୟାତି ଯୋଜନା। ଏୱଂ ସେସେସୁପି। ଅସୁଭସଞ୍ଞନ୍ତି, କରଜକାୟେ ସବ୍ବସ୍ମିମ୍ପି ୱା ତେଭୂମକସଙ୍ଖାରେ କିଲେସାସୁଚିପଗ୍ଘରଣତୋ ‘‘ଅସୁଭା’’ତି ପୱତ୍ତସଞ୍ଞଂ। ଦୁକ୍ଖସଞ୍ଞାପରିୱାରା ହି ଅୟଂ, ଏତେନେୱ ଚେତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖସଞ୍ଞାପି ଗହିତାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଲୋକମ୍ହି ଚ ଅନଭିରତନ୍ତି ସବ୍ବଲୋକେ ତେଭୂମକେସୁ ସଙ୍ଖାରେସୁ ଅନାଭିରତିସଞ୍ଞଂ। ଏତେନ ଆଦୀନୱାନୁପସ୍ସନଂ ନିବ୍ବିଦାନୁପସ୍ସନଞ୍ଚ ୱଦତି।

ଏୱଂ ପନ ୱିପସ୍ସନାଭାୱନଂ ଅନୁୟୁତ୍ତୋ ତଂ ଉସ୍ସୁକ୍କାପେନ୍ତୋ ଇମେ ଧମ୍ମେ ୱଡ୍ଢେୟ୍ୟାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଭାୱେୟ୍ୟ ଚ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ’’ତି ଗାଥମାହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ବୋଧିୟା ସତିଆଦିସତ୍ତୱିଧଧମ୍ମସାମଗ୍ଗିୟା, ବୋଧିସ୍ସ ୱା ତଂସମଙ୍ଗିନୋ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅଙ୍ଗାତି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା, ସତିଆଦୟୋ ଧମ୍ମା। ତେ ସତିଆଦିକେ

ସତ୍ତବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ, ଛନ୍ଦଆଦୀନି ଚତ୍ତାରି ଇଦ୍ଧିପାଦାନି, ସଦ୍ଧାଦୀନି ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି, ସଦ୍ଧାଦୀନିଯେଓ ପଞ୍ଚ ବଲାନି, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଆଦୀନଂ ୱସେନ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗଅରିଯମଗ୍ଗଞ୍ଚ। ଚ-ସଦ୍ଦେନ ସତିପଟ୍ଠାନାନି ସମ୍ମପ୍ପଧାନାନି ଚ ଗହିତାନୀତି ସବ୍ବେପି ସତ୍ତତିଂସପ୍ପଭେଦେ ବୋଧିପକ୍ଖିଯଧମ୍ମେ ଭାୱେଯ୍ଯ ଉପ୍ପାଦେଯ୍ଯ ଚେୱ ୱଡ୍ଢେଯ୍ଯ ଚ। ତତ୍ଥ ଯଦେତେସଂ ପଠମମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ଉପ୍ପାଦନଂ, ଉପରିମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ଚ ୱଡ୍ଢନଂ, ଏତଂ ସମଣସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସାରୁପ୍ପନ୍ତି।

ଏୱଂ ବୋଧିପକ୍ଖିଯସତ୍ତତିଂସଧମ୍ମେ ଭାୱେନ୍ତୋ ଯଥା ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ ଭାୱନାଭିସମଯୱସେନ ଅଭିସମେତି, ଏୱଂ ସମୁଦଯସଚ୍ଚଂ ପହାନାଭିସମଯୱସେନ, ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଭିସମଯୱସେନ ଅଭିସମେତୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ତଣ୍ହଂ ପଜହେଯ୍ଯା''ତି ଓସାନଗାଥମାହ। ତତ୍ଥ ତଣ୍ହଂ ପଜହେଯ୍ଯାତି, କାମତଣ୍ହାଦିପଭେଦଂ ସବ୍ବଂ ତଣ୍ହଂ ଅରିଯମଗ୍ଗେନ ଅନୱସେସତୋ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦେଯ୍ଯ, ମୋନଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଞାଣଂ, ତେନ ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ମୁନି। ସମୂଲକେ ଆସୱେ ପଦାଲେଯ୍ଯାତି କାମରାଗାନୁସଯାଦିସମୂଲକେ କାମାସୱାଦିକେ ସବ୍ବେପି ଆସୱେ ଭିନ୍ଦେଯ୍ଯ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦେଯ୍ଯ। ୱିହରେଯ୍ଯ ୱିପ୍ପମୁତ୍ତୋତି ଏୱଂ ସବ୍ବସୋ କିଲେସାନଂ ପହୀନତ୍ତା ସବ୍ବଧି ୱିମୁତ୍ତୋ ସଙ୍ଖତପଧିପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗଂ ନିରୋଧଂ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ୱିହରେଯ୍ଯ। ଏତନ୍ତି ଯଦେତଂ ୱିହରଣଂ, ଏତଂ ସମଣସ୍ସ ସମିତପାପସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପତିରୂପଂ ସାରୁପ୍ପନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏୱଂ ଥେରୋ ସମଣସାରୁପ୍ପପଟିପତ୍ତିକିତ୍ତନମୁଖେନ ସାସନସ୍ସ ନିଯ୍ଯାନିକଭାୱଂ ତବ୍ବିଲୋମତୋ ବାହିରକସମଯସ୍ସ ଅନିଯ୍ଯାନିକତଞ୍ଚ ୱିଭାୱେସି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣମହାସାଲା ସାସନେ ଅଭିପ୍ପସନ୍ନା ସରଣାଦୀସୁ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ।

(ଅପର)-ଗୋତମତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଦସକନିପାତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧୧। ଏକାଦସନିପାତୋ

୧। ସଂକିଚ୍ଚତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଏକାଦସନିପାତେ କିଂ ତୱତ୍ଥୋ ୱନେ ତାତାତିଆଦିକା ଆୟସ୍ମତୋ ସଂକିଚ୍ଚତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅୟମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ୱିୱଟ୍ଟୂପନିସ୍ସୟଂ କୁସଲଂ ଉପଚିନିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ସାୱତ୍ଥିୟଂ ବ୍ରାହ୍ମଣମହାସାଲକୁଲେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି। ତସ୍ମିଂ କୁଚ୍ଛିଗତେୟେୱ ମାତା ବ୍ୟାଧିତା ହୁତ୍ୱା କାଲମକାସି। ତସ୍ସା ସୁସାନଂ ନେତ୍ୱା ଝାପିୟମାନାୟ ଗବ୍ଭାସୟୋ ନ ଝାୟି। ମନୁସ୍ସା ସୂଲେହି କୁଚ୍ଛିଂ ୱିଜ୍ଝନ୍ତା ଦାରକସ୍ସ ଅକ୍ଖିକୋଟିଂ ପହରିଂସୁ। ତେ ତଂ ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଅଙ୍ଗାରେହି ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ପକ୍କମିଂସୁ। କୁଚ୍ଛିପଦେସୋପି ଝାୟି, ଅଙ୍ଗାରମତ୍ଥକେ ପନ ସୁୱଣ୍ଣବିମ୍ବସଦିସୋ ଦାରକୋ ପଦୁମଗବ୍ଭେ ନିପନ୍ନୋ ୱିୟ ଅହୋସି। ପଚ୍ଛିମଭୱିକସତ୍ତସ୍ସ ହି ସିନେରୁନା ଓତ୍ଥରିୟମାନସ୍ସପି ଅରହତ୍ତଂ ଅପ୍ପତ୍ୱା ଜୀୱିତକ୍ଖୟୋ ନାମ ନତ୍ଥି।

ପୁନଦିୱସେ ଆଳାହନଟ୍ଠାନଂ ଗତା ମନୁସ୍ସା ତଥାନିପନ୍ନଂ ଦାରକଂ ଦିସ୍ୱା ଅଚ୍ଛରିୟବ୍ଭୁତଚିତ୍ତଜାତା ଦାରକଂ ଆଦାୟ ଗାମଂ ପୱିସିତ୍ୱା ନେମିତ୍ତକେ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ନେମିତ୍ତକା ‘‘ସଚେ ଅୟଂ ଦାରକୋ ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସିସ୍ସତି, ୟାୱ ସତ୍ତମା କୁଲପରିୱଟ୍ଟା ଦୁଗ୍ଗତା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି। ସଚେ ପବ୍ବଜିସ୍ସତି, ପଞ୍ଚହି ସମଣସତେହି ପରିୱୁତୋ ୱିଚରିସ୍ସତୀ’’ତି ଆହଂସୁ। ଞାତକା ‘‘ହୋତୁ, ୱଡ୍ଢିତକାଲେ ଅମ୍ହାକଂ ଅୟ୍ୟସ୍ସ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ତଂ ପବ୍ବାଜେସ୍ସାମା’’ତି ୱତ୍ୱା ସଙ୍କୁନା ଛିନ୍ନକ୍ଖିକୋଟିତାୟ ସଂକିଚ୍ଚୋତି ୱଦନ୍ତା ଅପରଭାଗେ ସଂକିଚ୍ଚୋତି ୱୋହରିଂସୁ। ସୋ ସତ୍ତୱସ୍ସିକକାଲେ ଅତ୍ତନୋ ଗବ୍ଭଗତସ୍ସେୱ ମାତୁ ମରଣଂ, ଗବ୍ଭେ ଚ ଅତ୍ତନୋ ପୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା ସଂୱେଗଜାତୋ ‘‘ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ଞାତକା ‘‘ସାଧୁ, ତାତା’’ତି ଧମ୍ମସେନାପତିସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ନେତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଇମଂ ପବ୍ବାଜେଥା’’ତି ଅଦଂସୁ। ଥେରୋ ତଂ ତଚପଞ୍ଚକକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଦତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେସି। ସୋ ଖୁରଗ୍ଗେୟେୱ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ତିଂସମତ୍ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଅରଞ୍ଞେ ୱିହରନ୍ତୋ ତେ ଚୋରହତ୍ଥତୋ ମୋଚେତ୍ୱା ସୟମ୍ପି ତେ ଚୋରେ ଦମେତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ବହୂହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ୱିହରନ୍ତୋ ତେ ୱିୱାଦପସୁତେ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗଚ୍ଛାମୀ’’ତି ଭିକ୍ଖୂ ଆପୁଚ୍ଛି। ଅୟମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ୱିତ୍ଥାରୋ ପନ ଧମ୍ମପଦୱତ୍ଥୁମ୍ହି (ଧ। ପ। ଅଟ୍ଠ। ୧।ସଙ୍କିଚ୍ଚସାମଣେରୱତ୍ଥୁ) ଆଗତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅଥ ନଂ ଅଞ୍ଞତରୋ ଉପାସକୋ ଉପଟ୍ଠାତୁକାମୋ ଆସନ୍ନଟ୍ଠାନେ ୱାସଂ ୟାଚନ୍ତୋ –

୫୯୭।

‘‘କିଂ ତୱତ୍ଥୋ ୱନେ ତାତ, ଉଜ୍ଜୁହାନୋୱ ପାୱୁସେ;

ୱେରମ୍ଭା ରମଣୀୟା ତେ, ପୱିୱେକୋ ହି ଝାୟିନ’’ନ୍ତି। –

ପଠମଂ ଗାଥମାହ। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଥେରୋ –

୫୯୮।

‘‘ୟଥା ଅବ୍ଭାନି ୱେରମ୍ଭୋ, ୱାତୋ ନୁଦତି ପାୱୁସେ;

ସଞ୍ଞା ମେ ଅଭିକିରନ୍ତି, ୱିୱେକପଟିସଞ୍ଞୁତା।

୫୯୯।

‘‘ଅପଣ୍ଡରୋ ଅଣ୍ଡସମ୍ଭୱୋ, ସୀୱଥିକାୟ ନିକେତଚାରିକୋ;

ଉପ୍ପାଦୟତେୱ ମେ ସତିଂ, ସନ୍ଦେହସ୍ମିଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ।

୬୦୦।

‘‘ଯଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞ୍ଞେ ନ ରକ୍ଖନ୍ତି, ଯୋ ଚ ଅଞ୍ଞ୍ଞେ ନ ରକ୍ଖତି;

ସ ୱେ ଭିକ୍ଖୁ ସୁଖଂ ସେତି, କାମେସୁ ଅନପେକ୍ଖୱା।

୬୦୧।

‘‘ଅଚ୍ଛୋଦିକା ପୁଥୁସିଲା, ଗୋନଙ୍ଗଲମିଗାଯୁତା;

ଅମ୍ବୁସେୱାଲସଞ୍ଛନ୍ନା, ତେ ସେଲା ରମଯନ୍ତି ମଂ।

୬୦୨।

‘‘ୱସିତଂ ମେ ଅରଞ୍ଞ୍ଞେସୁ, କନ୍ଦରାସୁ ଗୁହାସୁ ଚ;

ସେନାସନେସୁ ପନ୍ତେସୁ, ୱାଳମିଗନିସେୱିତେ।

୬୦୩।

‘‘‘ଇମେ ହଞ୍ଞ୍ଞନ୍ତୁ ୱଜ୍ଝନ୍ତୁ, ଦୁକ୍ଖଂ ପପ୍ପୋନ୍ତୁ ପାଣିନୋ’;

ସଙ୍କପ୍ପଂ ନାଭିଜାନାମି, ଅନରିଯଂ ଦୋସସଂହିତଂ।

୬୦୪।

‘‘ପରିଚିଣ୍ଣୋ ମଯା ସତ୍ଥା, କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନଂ;

ଓହିତୋ ଗରୁକୋ ଭାରୋ, ଭୱନେତ୍ତି ସମୂହତା।

୬୦୫।

‘‘ଯସ୍ସ ଚତ୍ଥାଯ ପବ୍ବଜିତୋ, ଅଗାରସ୍ମାନଗାରିଯଂ;

ସୋ ମେ ଅତ୍ଥୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସବ୍ବସଂଯୋଜନକ୍ଖଯୋ।

୬୦୬।

‘‘ନାଭିନନ୍ଦାମି ମରଣଂ, ନାଭିନନ୍ଦାମି ଜୀୱିତଂ;

କାଲଞ୍ଚ ପଟିକଙ୍ଖାମି, ନିବ୍ବିସଂ ଭତକୋ ଯଥା।

୬୦୭।

‘‘ନାଭିନନ୍ଦାମି ମରଣଂ, ନାଭିନନ୍ଦାମି ଜୀୱିତଂ।

କାଲଞ୍ଚ ପଟିକଙ୍ଖାମି, ସମ୍ପଜାନୋ ପତିସ୍ସତୋ’’ତି। – ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି;

ତତ୍ଥ କିଂ ତୱତ୍ଥୋ ୱନେତି କିନ୍ତି ଲିଙ୍ଗୱିପଲ୍ଲାସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ୱନେ କୋ ତୱତ୍ଥୋ, କିଂ ପଯୋଜନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତାତାତି ଦହରସାମଣେରତାଯ ନଂ

ଅତ୍ତନୋ ପୁତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଠପେତ୍ୱା ଆଲପତି। ଉଜ୍ଜୁହାନୋତ୍ତ ପାଓ୍ୱୁସେତି ଉଜ୍ଜୁହାନୋ କିର ନାମ ଏକୋ ପବ୍ବତୋ, ସୋ ପନ ଗହନସଞ୍ଛନ୍ନୋ ବହୁସୋଣ୍ଡିକନ୍ଦରୋ, ତହଂ ତହଂ ସନ୍ଦମାନସଲିଲୋ , ଓ୍ୱସ୍ସକାଲେ ଅସପ୍ପାୟୋ, ତସ୍ମା ଉଜ୍ଜୁହାନୋ ଓ୍ୱା ପବ୍ବତୋ ଏତରହି ପାଓ୍ୱୁସକାଲେ ତଓ୍ୱ କିମତ୍ଥିୟୋତି ଅତ୍ଥୋ। କେଚି ପନେତ୍ଥ ''ଉଜ୍ଜୁହାନୋ ନାମ ଏକୋ ସକୁଣୋ ସୀତଂ ନ ସହତି, ଓ୍ୱସ୍ସକାଲେ ଓ୍ୱନଗୁମ୍ବେ ନିଲୀନୋ ଅଚ୍ଛତୀ''ତି ଓ୍ୱଦନ୍ତି। ତେସଂ ମତେନ ଉଜ୍ଜୁହାନସ୍ସ ଓ୍ୱିୟ ସକୁଣସ୍ସ ପାଓ୍ୱୁସକାଲେ କୋ ତଓ୍ୱ ଅତ୍ଥୋ ଓ୍ୱନେତି? ଓ୍ୱେରମ୍ଭା ରମଣୀୟା ତେତି ଓ୍ୱେରମ୍ଭଓ୍ୱାତା ଓ୍ୱାୟନ୍ତା କିଂ ତେ ରମଣୀୟାତି ୟୋଜନା। କେଚି ''ଓ୍ୱେରମ୍ଭା ନାମ ଏକା ପବ୍ବତଗୁହା, ପବ୍ଭାରୋ''ତି ଚ ଓ୍ୱଦନ୍ତି। ତଞ୍ଚ ଠାନଂ ଗମନାଗମନୟୁତ୍ତଂ ଜନସମ୍ବାଧରହିତଂ ଛାୟୂଦକସମ୍ପନ୍ନଞ୍ଚ, ତସ୍ମା ଓ୍ୱେରମ୍ଭା ରମଣୀୟା, ଓ୍ୱନେ ଓ୍ୱସିତୁଂ ୟୁତ୍ତରୂପା। କସ୍ମା? ପଓ୍ୱିଓ୍ୱେକୋ ହି ଝାୟିନଂ ୟସ୍ମା ତାଦିସାନଂ ଝାୟୀନଂ ୟତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ପଓ୍ୱିଓ୍ୱେକୋୟେଓ୍ୱ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ, ତସ୍ମା ''ଦୂରଂ ଅରଞ୍ଞଟ୍ଠାନଂ ଅଗନ୍ତ୍ୱା ଓ୍ୱେରମ୍ଭାୟଂ ଓ୍ୱସ, ତାତା''ତି ଓ୍ୱଦତି। ଅୟମେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାୟୋ – ୟସ୍ମା ଝାୟୀନଂ ପଓ୍ୱିଓ୍ୱେକକ୍ଖମେ ନିଓ୍ୱାସଫାସୁକେ ସେନାସନେ ଲଦ୍ଧେୟେଓ୍ୱ ଝାନାଦୟୋ ସମ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନ ଅଲଦ୍ଧେ, ତସ୍ମା ନ ଏଓ୍ୱରୂପେ ସୀତକାଲେ ୟତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଓ୍ୱନେ ଓ୍ୱସିତୁଂ ସକ୍କା, ଗୁହାପବ୍ଭାରାଦୀସୁ ପନ ସକ୍କାତି।

ଏଓ୍ୱଂ ଉପାସକେନ ଓ୍ୱୁତ୍ତେ ଥେରୋ ଓ୍ୱନାଦୟୋ ଏଓ୍ୱ ମଂ ରମେନ୍ତୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ୟଥା ଅବ୍ଭାନୀ''ତିଆଦିମାହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ୟଥା ପାଓ୍ୱୁସେ କାଲେ ଅବ୍ଭାନି ଓ୍ୱଲାହକାନି ଓ୍ୱେରମ୍ଭଓ୍ୱାତୋ ନୁଦତି ଖିପତି ନୀହରତି, ଏଓ୍ୱମେଓ୍ୱ ମେ ଚିତ୍ତଂ ଓ୍ୱିଓ୍ୱେକପଟିସଞ୍ଞୁତା ସଞ୍ଞା ଅଭିକିରନ୍ତି ଓ୍ୱିଓ୍ୱେକଟ୍ଠାନଂୟେଓ୍ୱ ଆକଡ୍ଢନ୍ତି।

କିଞ୍ଚ ? ଅପଣ୍ଡରୋ କାଠଅଓ୍ୱଣ୍ଣୋ, ଅଣ୍ଡସମ୍ଭଓ୍ୱୋ ଅଣ୍ଡଜୋ କାକୋ, ସୀଓ୍ୱଥିକାୟ ସୁସାନଟ୍ଠାନେ, ନିକେତଚାରିକୋ ତମେଓ୍ୱ ନିଓ୍ୱାସନଟ୍ଠାନଂ କତ୍ୱା ଓ୍ୱିଚରଣକୋ ଉପ୍ପାଦୟତେଓ୍ୱ ମେ ସତିଂ, ସନ୍ଦେହସ୍ମିଂ ଓ୍ୱିରାଗନିସ୍ସିତନ୍ତି, କାୟସ୍ମିଂ ଓ୍ୱିରାଗୂପସଂହିତଂ କାୟଗତାସତିକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ମୟ୍ହଂ ଉପ୍ପାଦୟତିୟେଓ୍ୱ। ଏକଦିଓ୍ୱସଂ କିର ଥେରୋ କାକେନ ଖଜ୍ଜମାନଂ ମନୁସ୍ସକୁଣପଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା ଅସୁଭସଞ୍ଞଂ ପଟିଲଭି, ତଂ ସନ୍ଧାୟ ଏଓ୍ୱମାହ। ତେନ କାୟେ ସବ୍ବସୋ ଛନ୍ଦରାଗସ୍ସ ନତ୍ଥିତାୟ ଓ୍ୱନେୟେଓ୍ୱ ଓ୍ୱସିତୁକାମୋମ୍ହୀତି ଦସ୍ସେତି। ୟଞ୍ଚାତି ଚ-ସଦ୍ଦୋ ସମୁଚ୍ଚୟତ୍ଥୋ, ତେନ ଅଞ୍ଞମ୍ପି ମମ ଅରଞ୍ଞଓ୍ୱାସକାରଣଂ ସୁଣାହୀତି ଦସ୍ସେତି। ୟଂ ପବ୍ବଜିତଂ ମେତ୍ତାଓ୍ୱିହାରିତାୟ ଅଲୋଭନିୟପରିକ୍ଖାରତାୟ ଚ ରକ୍ଖିତବ୍ବସ୍ସ ଅଭାଓ୍ୱତୋ ଅଞ୍ଞେ ସେଓ୍ୱକାଦୟୋ ନ ରକ୍ଖନ୍ତି। ୟୋ ଚ ପବ୍ବଜିତୋ ଅଞ୍ଞେ କେନଚି କିଞ୍ଚନପଲିବୋଧଭୂତେ ନ ରକ୍ଖତି ତାଦିସାନଂୟେଓ୍ୱ ଅଭାଓ୍ୱତୋ। ସ ଓ୍ୱେ ଭିକ୍ଖୁ ସୁଖଂ ସେତୀତି, ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନକିଲେସକାମତାୟ ସବ୍ବସୋ ଓ୍ୱତ୍ଥୁକାମେସୁ ଅନପେକ୍ଖଓ୍ୱା ଅପେକ୍ଖାରହିତୋ ୟତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ସୁଖଂ ସେତି। ତସ୍ସ ଅନୁସଙ୍କିତପରିସଙ୍କିତାଭାଓ୍ୱତୋ ଅରଞ୍ଞମ୍ପି ଗାମମ୍ପି ସଦିସମେଓ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଇଦାନି ପବ୍ବତଓ୍ୱନାଦୀନଂ ରମଣୀୟତଂ ଓ୍ୱସିତପୁବ୍ବତଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଅଚ୍ଛୋଦିକା''ତିଆଦି ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଓ୍ୱସିତଂ ମେତି, ଓ୍ୱୁଟ୍ଠପୁବ୍ବଂ ମୟା। ଓ୍ୱାଠଅମିଗନିସେଓ୍ୱିତେତି, ସୀହବ୍ୟଗ୍ଘାଦୀହି ଓ୍ୱାଠଅମିଗେହି ଉପସେଓ୍ୱିତେ ଓ୍ୱନେ।

ସଙ୍କପ୍ପଂ ନାଭିଜାନାମୀତି, ଇମେ ୟେ କେଚି ପାଣିନୋ ସତ୍ତା ଉସୁସତ୍ତିଆଦୀହି ପହରଣେହି ହଞ୍ଞନ୍ତୁ ମାରିୟନ୍ତୁ ମୁଟ୍ଠିପ୍ପହାରାଦୀହି ଓ୍ୱଜ୍ଝନ୍ତୁ ବାଧୀୟନ୍ତୁ, ଅଞ୍ଞେନ ଓ୍ୱା ୟେନ କେନଚି ଆକାରେନ ଦୁକ୍ଖଂ ପପ୍ପୋନ୍ତୁ ପାପୁଣନ୍ତୂତି; ଏଓ୍ୱଂ ଦୋସସଂହିତଂ ପଟିଘସଂୟୁତ୍ତଂ ତତୋ ଏଓ୍ୱ ଅନରିୟଂ ବ୍ୟାପାଦଓ୍ୱିହିଂସାଦିପ୍ପଭେଦଂ ପାପସଙ୍କପ୍ପଂ ଉପ୍ପାଦିତଂ ନାଭିଜାନାମି, ମିଚ୍ଛାଓ୍ୱିତକ୍କୋ ନ ଉପ୍ପନ୍ନପୁବ୍ବୋତି ମେତ୍ତାଓ୍ୱିହାରିତଂ ଦସ୍ସେତି।

ଇଦାନି ''ପରିଚିଣ୍ଣୋ''ତିଆଦିନା ଅତ୍ତନୋ କତକିଚ୍ଚତଂ ଦସ୍ସେତି। ତତ୍ଥ ପରିଚିଣ୍ଣୋତି ଉପାସିତୋ ଓ୍ୱାଦାନୁସାସନୀକରଣଓ୍ୱସେନ। ଓହିତୋତି ଓରୋହିତୋ। ଗରୁକୋ ଭାରୋତି ଗରୁତରୋ ଖନ୍ଧଭାରୋ।

ନାଭିନନ୍ଦାମିମରଣନ୍ତି ''କଥଂ ନୁ ଖୋ ମେ ମରଣଂ ସିୟା''ତି ମରଣଂ ନ ଇଚ୍ଛାମି। ନାଭିନନ୍ଦାମି ଜୀଓ୍ୱିତନ୍ତି ''କଥଂ ନୁ ଖୋ ଅହଂ ଚିରଂ ଜୀଓ୍ୱେୟ୍ୟ''ନ୍ତି ଜୀଓ୍ୱିତମ୍ପି ନ ଇଚ୍ଛାମି। ଏତେନ ମରଣେ ଜୀଓ୍ୱିତେ ଚ ସମାନଚିତ୍ତତଂ ଦସ୍ସେତି। କାଲଞ୍ଚ ପଟିକଙ୍ଖାମୀତି ପରିନିବ୍ବାନକାଲଂୟେଓ୍ୱ ଆଗମେମି। ନିବ୍ବିସନ୍ତି ନିବ୍ବିସନ୍ତୋ, ଭତିୟା କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ। ଭତକୋ ୟଥାତି ୟଥା ଭତକୋ ପରସ୍ସ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ କମ୍ମସିଦ୍ଧିଂ ଅନଭିନନ୍ଦନ୍ତୋପି କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋଓ୍ୱ ଦିଓ୍ୱସକ୍ଖୟଂ ଉଦିକ୍ଖତି, ଏଓ୍ୱଂ ଅହମ୍ପି ଜୀଓ୍ୱିତଂ ଅନଭିନନ୍ଦନ୍ତୋପି ଅତ୍ତଭାଓ୍ୱସ୍ସ ୟାପନେନ ମରଣଂ ଅନଭିନନ୍ଦନ୍ତୋପି ପରିୟୋସାନକାଲଂ ପଟିକଙ୍ଖାମୀତି। ସେସଂ ଓ୍ୱୁତ୍ତନୟମେଓ୍ୱ।

ସଂକିଚ୍ଚଥେରଗାଥାଓ୍ୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଏକାଦସନିପାତଓ୍ୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧୨। ଦ୍ୱାଦସକନିପାତୋ

୧। ସୀଲୱତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଦ୍ୱାଦସକନିପାତେ ସୀଲମେୱାତିଆଦିକା ଆୟସ୍ମତୋ ସୀଲୱତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅୟମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ୱିୱଟ୍ଟୂପନିସ୍ସୟଂ କୁସଲଂ ଉପଚିନିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ରାଜଗହେ ବିମ୍ବିସାରରଞ୍ଞୋ ପୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି, ସୀଲୱାତିସ୍ସ ନାମଂ ଅହୋସି। ତଂ ୱୟପ୍ପତ୍ତଂ ରାଜା ଅଜାତସତ୍ତୁ ମାରେତୁକାମୋ ଚଣ୍ଡଂ ମତ୍ତହତ୍ଥିଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ନାନାୱିଧେହି ଉପାୟେହି ଉପକ୍କମନ୍ତୋପି ମାରେତୁଂ ନାସକ୍ଖି ପଚ୍ଛିମଭୱିକସ୍ସ ଅରହତ୍ତଂ ଅପ୍ପତ୍ୱା ଅନ୍ତରା ଜୀୱିତନ୍ତରାୟାଭାୱତୋ। ତସ୍ସ ପୱତ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା ଭଗୱା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରଂ ଆଣାପେସି – ‘‘ସୀଲୱକୁମାରଂ ଆନେହୀ’’ତି। ଥେରୋ ଇଦ୍ଧିବଲେନ ସଦ୍ଧିଂ ହତ୍ଥିନା ତଂ ଆନେସି। କୁମାରୋ ହତ୍ଥିତୋ ଓରୁୟ୍ହ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଭଗୱା ତସ୍ସ ଅଜ୍ଝାସୟାନୁରୂପଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ସୋ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାୟ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ନଚିରସ୍ସେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା କୋସଲରଟ୍ଠେ ୱସତି। ଅଥ ନଂ ଅଜାତସତ୍ତୁ ‘‘ମାରେଥା’’ତି ପୁରିସେ ଆଣାପେସି। ତେ ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଠିତା ଥେରେନ କଥିତଂ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ସଞ୍ଜାତସଂୱେଗା ପସନ୍ନଚିତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ପବ୍ବଜିଂସୁ। ଥେରୋ ତେସଂ –

୬୦୮।

‘‘ସୀଲମେୱିଧ ସିକ୍ଖେଥ, ଅସ୍ମିଂ ଲୋକେ ସୁସିକ୍ଖିତଂ।

ସୀଲଞ୍ହି ସବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିଂ, ଉପନାମେତି ସେୱିତଂ।

୬୦୯।

‘‘ସୀଲଂ ରକ୍ଖେୟ୍ୟ ମେଧାୱୀ, ପତ୍ଥୟାନୋ ତୟୋ ସୁଖେ;

ପସଂସଂ ୱିତ୍ତିଲାଭଞ୍ଚ, ପେଚ୍ଚ ସଗ୍ଗେ ପମୋଦନଂ।

୬୧୦।

‘‘ସୀଲୱା ହି ବହୂ ମିତ୍ତେ, ସଞ୍ଞମେନାଧିଗଚ୍ଛତି;

ଦୁସ୍ସୀଲୋ ପନ ମିତ୍ତେହି, ଧଂସତେ ପାପମାଚରଂ।

୬୧୧।

‘‘ଅୱଣ୍ଣଞ୍ଚ ଅକିତ୍ତିଞ୍ଚ, ଦୁସ୍ସୀଲୋ ଲଭତେ ନରୋ;

ୱଣ୍ଣଂ କିତ୍ତିଂ ପସଂସଞ୍ଚ, ସଦା ଲଭତି ସୀଲୱା।

୬୧୨।

‘‘ଆଦି ସୀଲଂ ପତିଟ୍ଠା ଚ, କଲ୍ୟାଣାନଞ୍ଚ ମାତୁକଂ;

ପମୁଖଂ ସବ୍ବଧମ୍ମାନଂ, ତସ୍ମା ସୀଲଂ ୱିସୋଧୟେ।

୬୧୩।

‘‘ୱେଲା ଚ ସଂୱରଂ ସୀଲଂ, ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅଭିହାସନଂ;

ତିତ୍ଥଞ୍ଚ ସବ୍ବବୁଦ୍ଧାନଂ, ତସ୍ମା ସୀଲଂ ୱିସୋଧଯେ।

୬୧୪।

‘‘ସୀଲଂ ବଲଂ ଅପ୍ପଟିମଂ, ସୀଲଂ ଆୱୁଧମୁତ୍ତମଂ;

ସୀଲମାଭରଣଂ ସେଟ୍ଠଂ, ସୀଲଂ କୱଚମବ୍ଭୁତଂ।

୬୧୫।

‘‘ସୀଲଂ ସେତୁ ମହେସକ୍ଖୋ, ସୀଲଂ ଗନ୍ଧୋ ଅନୁତ୍ତରୋ;

ସୀଲଂ ୱିଲେପନଂ ସେଟ୍ଠଂ, ଯେନ ୱାତି ଦିସୋଦିସଂ।

୬୧୬।

‘‘ସୀଲଂ ସମ୍ବଲମେୱଗ୍ଗଂ, ସୀଲଂ ପାଥେଯ୍ୟମୁତ୍ତମଂ;

ସୀଲଂ ସେଟ୍ଠୋ ଅତିୱାହୋ, ଯେନ ଯାତି ଦିସୋଦିସଂ।

୬୧୭।

‘‘ଇଧେୱ ନିନ୍ଦଂ ଲଭତି, ପେଚ୍ଚାପାଯେ ଚ ଦୁମ୍ମନୋ;

ସବ୍ବତ୍ଥ ଦୁମ୍ମନୋ ବାଲୋ, ସୀଲେସୁ ଅସମାହିତୋ।

୬୧୮।

‘‘ଇଧେୱ କିତ୍ତିଂ ଲଭତି, ପେଚ୍ଚ ସଗ୍ଗେ ଚ ସୁମ୍ମନୋ;

ସବ୍ବତ୍ଥ ସୁମନୋ ଧୀରୋ, ସୀଲେସୁ ସୁସମାହିତୋ।

୬୧୯।

‘‘ସୀଲମେୱ ଇଧ ଅଗ୍ଗଂ, ପଞ୍ଞୱା ପନ ଉତ୍ତମୋ;

ମନୁସ୍ସେସୁ ଚ ଦେୱେସୁ, ସୀଲପଞ୍ଞାଣତୋ ଜଯ’’ନ୍ତି। –

ଇମାହି ଗାଥାହି ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି।

ତତ୍ଥ ସୀଲମେୱିଧ ସିକ୍ଖେଥ, ଅସ୍ମିଂ ଲୋକେତି ଇଧାତି, ନିପାତମତ୍ତଂ, ଇମସ୍ମିଂ ସତ୍ତଲୋକେ ଅତ୍ଥକାମୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ ଚାରିତ୍ତୱାରିତ୍ତାଦିଭେଦଂ ଆଦିତୋ ସୀଲମେୱ ସିକ୍ଖେଯ୍ୟ, ସିକ୍ଖନ୍ତୋ ଚ ନଂ ସୁସିକ୍ଖିତଂ ଅଖଣ୍ଡାଦିଭାୱାପାଦନେନ ସୁଟ୍ଠୁ ସିକ୍ଖିତଂ ସୁପରିସୁଦ୍ଧଂ ପରିପୁଣ୍ଣଞ୍ଚ କତ୍ୱା ସିକ୍ଖେଯ୍ୟ। ଅସ୍ମିଂଲୋକେତି ୱା ଇମସ୍ମିଂ ସଙ୍ଖାରଲୋକେ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଧମ୍ମେସୁ ସୀଲଂ ଆଦିତୋ ସିକ୍ଖେଯ୍ୟ। ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପତ୍ତିଯାପି ସୀଲସ୍ସ ପତିଟ୍ଠାଭାୱତୋ ଆହ ‘‘ସୀଲଂ ହୀ’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ହୀତି କାରଣୱଚନଂ। ଯସ୍ମା ସୀଲଂ ସେୱିତଂ ପରିଚିତଂ ରକ୍ଖିତଂ ମନୁସ୍ସସମ୍ପତ୍ତି, ଦିବ୍ବସମ୍ପତ୍ତି, ନିବ୍ବାନସମ୍ପତ୍ତୀତି ଏତଂ ସବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିଂ

ତଂସମଙ୍ଗିନୋ ସତ୍ତସ୍ସ ଉପନାମେତି ଆୱହତି।

ସୀଲଂ ସବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିଂ ଉପନାମେତୀତି ସଙ୍ଖେପତୋ ୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ସୀଲଂ ରକ୍ଖେୟ୍ୟା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ରକ୍ଖେୟ୍ୟାତି ଗୋପେୟ୍ୟ। ପାଣାତିପାତାଦିତୋ ହି ୱିରମନ୍ତୋ ୱତ୍ତପଟିପତ୍ତିଞ୍ଚ ପୂରେନ୍ତୋ ପଟିପକ୍ଖାଭିଭୱନତୋ ତଂ ରକ୍ଖତି ନାମ। ମେଧାୱୀତି ପଞ୍ଞୱା, ଇଦଂ ତସ୍ସ ରକ୍ଖନୁପାୟଦସ୍ସନଂ ଞାଣବଲେନ ହିସ୍ସ ସମାଦାନଂ ଅୱିକୋପନଞ୍ଚ ହୋତି। ପତ୍ଥୟାନୋତି ଇଚ୍ଛନ୍ତୋ। ତୟୋ ସୁଖେତି ତୀଣି ସୁଖାନି। ସୁଖନିମିତ୍ତଂ ୱା ‘‘ସୁଖେ’’ନ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତଂ। ପସଂସନ୍ତି କିତ୍ତିଂ, ୱିଞ୍ଞୂହି ୱା ପସଂସନଂ। ୱିତ୍ତିଲାଭନ୍ତି ତୁଟ୍ଠିଲାଭଂ। ‘‘ୱିତ୍ତଲାଭ’’ନ୍ତି ଚ ପଠନ୍ତି, ଧନଲାଭନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସୀଲୱା ହି ଅପ୍ପମତ୍ତତାୟ ମହନ୍ତଂ ଭୋଗକ୍ଖନ୍ଧଂ ଅଧିଗଚ୍ଛତି। ପେଚ୍ଚାତି କାଲଙ୍କତ୍ୱା। ସଗ୍ଗେ ପମୋଦନନ୍ତି ଦେୱଲୋକେ ଇଟ୍ଠେହି କାମଗୁଣେହି, ମୋଦନଞ୍ଚ ପତ୍ଥୟମାନୋତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଇଧଲୋକେ ପସଂସଂ ୱିତ୍ତିଲାଭଂ ପରଲୋକେ ଦିବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିୟା ମୋଦନଞ୍ଚ ଇଚ୍ଛନ୍ତୋ ସୀଲଂ ରକ୍ଖେୟ୍ୟାତି ଯୋଜନା।

ସଞ୍ଞମେନାତି କାୟାଦୀନଂ ସଂୟମେନ। ସଂୟତୋ ହି କାୟଦୁଚ୍ଚରିତାଦୀହି କଞ୍ଚି ଅୱିହେଠେନ୍ତୋ ଅଭୟଦାନଂ ଦଦନ୍ତୋ ପିୟମନାପତାୟ ମିତ୍ତାନି ଗନ୍ଥତି। ଧଂସତେତି ଅପେତି। ପାପମାଚରନ୍ତି ପାଣାତିପାତାଦିପାପକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ। ଦୁସ୍ସୀଲଞ୍ହି ପୁଗ୍ଗଲଂ ଅତ୍ଥକାମା ସତ୍ତା ନ ଭଜନ୍ତି, ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ପରିୱଜ୍ଜେନ୍ତି।

ଅୱଣ୍ଣନ୍ତି ଅଗୁଣଂ, ସମ୍ମୁଖା ଗରହଂ ୱା। ଅକିତ୍ତିନ୍ତି, ଅୟସଂ ଅସିଲୋକଂ। ୱଣ୍ଣନ୍ତି ଗୁଣଂ। କିତ୍ତିନ୍ତି ସିଲୋକଂ ପତ୍ଥଟୟସତଂ। ପସଂସନ୍ତି ସମ୍ମୁଖା ଥୋମନଂ।

ଆଦୀତି ମୂଲଂ। ସୀଲଞ୍ହି କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଆଦି। ଯଥାହ – ‘‘ତସ୍ମାତିହ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଆଦିମେୱ ୱିସୋଧେହି କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ। କୋ ଚାଦି କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ? ସୀଲଞ୍ଚ ସୁୱିସୁଦ୍ଧ’’ନ୍ତି (ସଂ॰ ନି॰ ୫।୩୬୯)। ପତିଟ୍ଠାତି ଅଧିଟ୍ଠାନଂ। ସୀଲଞ୍ହି ସବ୍ବେସଂ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମାନଂ ପତିଟ୍ଠା। ତେନାହ – ‘‘ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାୟା’’ତିଆଦି (ସଂ॰ ନି॰ ୧।୨୩; ୧୯୨; ପେଟକୋ॰ ୨୨; ମି॰ ପ॰ ୨।୧।୯)। କଲ୍ୟାଣାନଞ୍ଚ ମାତୁକନ୍ତି ସମଥୱିପସ୍ସନାଦୀନଂ କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମାନଂ ମାତୁଭୂତଂ , ଜନକନ୍ତି, ଅତ୍ଥୋ। ପମୁଖଂ ସବ୍ବଧମ୍ମାନନ୍ତି, ସବ୍ବେସଂ ପାମୋଜ୍ଜାଦୀନଂ ଅନୱଜ୍ଜଧମ୍ମାନଂ ପମୁଖଂ ମୁଖଭୂତଂ, ପୱତ୍ତିଦ୍ୱାରନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତସ୍ମାତି ଆଦିଭାୱାଦିତୋ। ୱିସୋଧୟେତି ଅଖଣ୍ଡାଦିଭାୱେନ ସମ୍ପାଦେୟ୍ୟ।

ୱେଲାତି ଦୁଚ୍ଚରିତେହି ଅନତିକ୍କମନୀୟଟ୍ଠେନ ୱେଲା, ସୀମାତି ଅତ୍ଥୋ । ୱେଲାୟତି ୱା ଦୁସ୍ସିଲ୍ୟଂ ଚଲୟତି ୱିଦ୍ଧଂସେତୀତି ୱେଲା। ସଂୱରଂ ସୀଲଂ କାୟଦୁଚ୍ଚରିତାଦୀନଂ ଉପ୍ପତ୍ତିଦ୍ୱାରସ୍ସ ପିଦହନତୋ। ଅଭିହାସନନ୍ତି ତୋସନଂ ଅୱିପ୍ପଟିସାରହେତୁତାୟ ଚିତ୍ତସ୍ସାଭିପ୍ପମୋଦନତୋ। ତିତ୍ଥଞ୍ଚ ସବ୍ବବୁଦ୍ଧାନନ୍ତି ସାୱକବୁଦ୍ଧା, ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧାତି ସବ୍ବେସଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ କିଲେସମଲପ୍ପୱାହନେ ନିବ୍ବାନମହାସମୁଦ୍ଦାୱଗାହଣେ ଚ ତିତ୍ଥଭୂତଞ୍ଚ।

ସୀଲଂ ବଲଂ ଅପ୍ପଟିମନ୍ତି ମାରସେନପ୍ପମଦ୍ଦନେ ଅସଦିସଂ ବଲଂ ସେନାଥାମୋ ଚ। ଆୱୁଧମୁତ୍ତମନ୍ତି ସଂକିଲେସଧମ୍ମାନଂ ଛେଦନେ ଉତ୍ତମଂ ପହରଣଂ। ଗୁଣସରୀରୋପସୋଭନଟ୍ଠେନ ଆଭରଣଂ। ସେଟ୍ଠନ୍ତି ସବ୍ବକାଲଂ ଉତ୍ତମଂ ଦବ୍ବଞ୍ଚ। ସପାଣପରିତ୍ତାନତୋ କୱଚମବ୍ଭୁତଂ। ‘‘ଅବ୍ଭୁଦ’’ନ୍ତି ଚ ପଠନ୍ତି, ଅଭେଜ୍ଜନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅପାୟମହୋଘାତିକ୍କମନେ ସଂସାରମହୋଘାତିକ୍କମନେ ଚ କିଲେସେହି ଅସଂସୀଦନଟ୍ଠେନ ସେତୁ। ମହେସକ୍ଖୋତି ମହବ୍ବଲୋ। ଗନ୍ଧୋ ଅନୁତ୍ତରୋତି ପଟିୱାତଂ ସବ୍ବଦିସାସୁ ୱାୟନତୋ ଅନୁତ୍ତରୋ ଗନ୍ଧୋ ସବ୍ବଜନମନୋହରତ୍ତା। ତେନାହ ‘‘ଯେନ ୱାତି ଦିସୋଦିସ’’ନ୍ତି ଯେନ ସୀଲଗନ୍ଧେନ ତଂସମଙ୍ଗୀ ଦିସୋଦିସଂ ସବ୍ବା ଦିସା ୱାୟତି। ‘‘ଦିସୋଦିସା’’ତିପି ପାଠୋ, ଦସ ଦିସାତି ଅତ୍ଥୋ।

ସମ୍ବଲମେୱଗ୍ଗନ୍ତି ସମ୍ବଲଂ ନାମ ପୁଟଭତ୍ତଂ। ଯଥା ପୁଟଭତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ମଗ୍ଗଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ପୁରିସୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଜିଘଚ୍ଛାଦୁକ୍ଖେନ ନ କିଲମତି, ଏୱଂ ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋପି ସୁଦ୍ଧଂ ସୀଲସମ୍ବଲଂ ଗହେତ୍ୱା ସଂସାରକନ୍ତାରଂ ପଟିପନ୍ନୋ ଗତଗତଟ୍ଠାନେ ନ କିଲମତୀତି ସୀଲଂ ଅଗ୍ଗଂ ସମ୍ବଲଂ ନାମ। ତଥା ସୀଲଂ ପାଥେୟ୍ୟମୁତ୍ତମଂ ଚୋରାଦୀହି ଅସାଧାରଣତ୍ତା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିନିପ୍ଫାଦନତୋ ଚ। ଅତିକ୍କାମେନ୍ତୋ ତଂ ତଂ ଠାନଂ ଯଥିଚ୍ଛିତଟ୍ଠାନଂ ୱା ୱାହେତି ସମ୍ପାପେତୀତି ଅତିୱାହୋ, ଯାନଂ। କେନଚି ଅନୁପଦ୍ଦୁତଂ ହୁତ୍ୱା ଇଚ୍ଛିତଟ୍ଠାନପ୍ପତ୍ତିହେତୁତାୟ ସୀଲଂ ସେଟ୍ଠଂ ଅତିୱାହୋ। ଯେନାତି ଯେନ ଅତିୱାହେନ ଯାତି ଦିସୋଦିସନ୍ତି ଅଗତିଂ ଗତିଞ୍ଚାପି ତଂ ତଂ ଦିସଂ ସୁଖେନେୱ ଗଚ୍ଛତି।

ଇଧେୱ ନିନ୍ଦଂ ଲଭତୀତି ଇଧଲୋକେପି ଦୁମ୍ମନୋ ରାଗାଦୀହି ଦୂସିତଚିତ୍ତୋ ‘‘ଦୁସ୍ସୀଲୋ ପାପଧମ୍ମୋ’’ତି ନିନ୍ଦଂ ଗରହଂ ଲଭତି। ପେଚ୍ଚ ପରଲୋକେପି ଅପାୟେ ‘‘ପୁରିସତ୍ତକଲି ଅୱଜାତା’’ତିଆଦିନା ଯମପୁରିସାଦୀହି ଚ ନିନ୍ଦଂ ଲଭତି। ନ କେୱଲଂ ନିନ୍ଦମେୱ ଲଭତି, ଅଥ ଖୋ ସବ୍ବତ୍ଥ ଦୁମ୍ମନୋ ବାଲୋ ଇଧଲୋକେ ଦୁଚ୍ଚରିତଚରଣେନ ଦୂସିତଚିତ୍ତୋ ପରଲୋକେ କମ୍ମକାରଣାଦିୱସେନ ଦୁକ୍ଖୁପ୍ପତ୍ତିୟାତି ସବ୍ବତ୍ଥ ବାଲୋ ଦୁମ୍ମନୋ ହୋତି।

କଥଂ? ସୀଲେସୁ ଅସମାହିତୋ ସମ୍ମା ସୀଲେସୁ ନ ଠପିତଚିତ୍ତୋ ଅପ୍ପତିଟ୍ଠିତଚିତ୍ତୋ।

ଇଧେୱ କିତ୍ତିଂ ଲଭତୀତି ଇଧଲୋକେପି ସୁମନୋ ''ସପ୍ପୁରିସୋ ସୀଲୱା କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମୋ''ତି କିତ୍ତିଂ ଲଭତି। ପେଚ୍ଚ ପରଲୋକେପି ସଗ୍ଗେ ''ଅଯଂ ସପ୍ପୁରିସୋ ସୀଲୱା କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମୋ। ତଥା ହି ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପନ୍ନୋ''ତିଆଦିନା କିତ୍ତିଂ ଲଭତି। ନ କେୱଲଂ କିତ୍ତିମେୱ ଲଭତି, ଅଥ ଖୋ ଧୀରୋ ଧିତିସମ୍ପନ୍ନୋ ସୀଲେସୁ ସୁଟ୍ଠୁ ସମାହିତୋ ଅପ୍ପିତଚିତ୍ତୋ ସୁପତିଟ୍ଠିତଚିତ୍ତୋ ସବ୍ବତ୍ଥ ଇଧଲୋକେ ସୁଚରିତଚରଣେନ, ପରଲୋକେ ସମ୍ପତ୍ତିପଟିଲାଭେନ ସୁମନୋ ସୋମନସ୍ସପ୍ପତ୍ତୋ ହୋତି। ସୀଲମେୱ ଇଧ ଅଗ୍ଗନ୍ତି ଦୁୱିଧଂ ସୀଲଂ ଲୋକିଯଂ ଲୋକୁତ୍ତରନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଲୋକିଯଂ ତାୱ କାମଲୋକେ ଖତ୍ତିଯମହାସାଲାଦୀସୁ, ଦେୱଲୋକେ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ଚ ଉପପତ୍ତିୱିସେସଂ ଆୱହତି, ଲାଭୀଭାୱାଦିକସ୍ସ ଚ କାରଣଂ ହୋତି। ଲୋକୁତ୍ତରଂ ପନ ସକଲମ୍ପି ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖଂ ଅତିକ୍କାମେତୀତି ସୀଲଂ ଅଗ୍ଗମେୱ। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ –

''ହୀନେନ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯେନ, ଖତ୍ତିଯେ ଉପପଜ୍ଜତି;

ମଜ୍ଝିମେନ ଚ ଦେୱତ୍ତଂ, ଉତ୍ତମେନ ୱିସୁଜ୍ଝତୀ''ତି। (ଜା। ୧।୮।୭୫);

ଆକଙ୍ଖେଯ୍ୟ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ – ''ଲାଭୀ ଅସ୍ସଂ ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରାନ''ନ୍ତି (ମ। ନି। ୧।୬୫), ''ସୀଲେସ୍ୱେୱସ୍ସ ପରିପୂରକାରୀ''ତି (ମ। ନି। ୧।୬୫), ''ଇଜ୍ଝତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୀଲୱତୋ ଚେତୋପଣିଧି ୱିସୁଦ୍ଧତ୍ତା''ତି (ଅ। ନି। ୮।୩୫; ଦୀ। ନି। ୩।୩୩୭) ଚ।

ଲୋକୁତ୍ତରସୀଲସ୍ସ ପନ ସବ୍ବସୋ ପହୀନପଟିପକ୍ଖସ୍ସ ସତ୍ତମଭୱତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସଂସାରଦୁକ୍ଖଂ ୱିନିୱତ୍ତେନ୍ତସ୍ସ ଅଗ୍ଗଭାୱେ ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ ନତ୍ଥି। ପଞ୍ଞୱା ପନ ଉତ୍ତମୋତି ''ପଞ୍ଞୱା ପନ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉତ୍ତମୋ ପରମୋ ସେଟ୍ଠୋଯେୱା''ତି ପୁଗ୍ଗଲାଧିଟ୍ଠାନେନ ପଞ୍ଞାଯ ଏୱ ସେଟ୍ଠଭାୱଂ ୱଦତି। ଇଦାନି ସୀଲପଞ୍ଞାନଂ ସେଟ୍ଠଭାୱଂ କିଚ୍ଚତୋ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ସୀଲପଞ୍ଞାଣତୋ ଜଯ''ନ୍ତି ଆହ। ଜଯନ୍ତି ଚ ଲିଙ୍ଗୱିପଲ୍ଲାସୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ଅହୂତି ୱା ୱଚନସେସୋ। ତତ୍ଥ ପଜାନନଟ୍ଠେନ ପଞ୍ଞାଣଂ, ସୀଲତୋ ପଞ୍ଞାଣତୋ ଚ ପଟିପକ୍ଖଜଯୋ। ନ ହି ସୀଲେନ ୱିନା ପଞ୍ଞା ସମ୍ଭୱତି, ପଞ୍ଞାଯ ଚ ୱିନା ସୀଲଂ କିଚ୍ଚକରଂ, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞୋପକାରକଞ୍ଚେତଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ''ସୀଲପରିଧୋତା ପଞ୍ଞା, ପଞ୍ଞାପରିଧୋତଂ ସୀଲ''ନ୍ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୩୧୭) ମନୁସ୍ସେସୁ ଚ ଦେୱେସୂତି ଇଦଂ ନେସଂ ଠାନୱିସେସଦସ୍ସନଂ। ତତ୍ଥ ହି ତାନି ସୱିସେସାନି ୱତ୍ତନ୍ତି, ସମାଧି ପନେତ୍ଥ ସୀଲପକ୍ଖିକୋ ପଞ୍ଞାଯ ଅଧିଟ୍ଠାନଭାୱତୋ, ପଞ୍ଞାପକ୍ଖିକୋ ୱା ଭାୱେତବ୍ବତୋ ସୀଲାଧିଟ୍ଠାନତୋ ଚ।

ଏୱଂ ଥେରୋ ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସୀଲମୁଖେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ସୁୱିସୁଦ୍ଧସୀଲାଦିଗୁଣତାଦୀପନେନ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକାସି।

ସୀଲୱତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ସୁନୀତତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ନୀଚେକୁଲମ୍ହୀତିଆଦିକା ଆଯସ୍ମତୋ ସୁନୀତତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅଯମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ପୁଞ୍ଞାନି ଉପଚିନିତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସୁଞ୍ଞକାଲେ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ବାଲଜନେହି ସଦ୍ଧିଂ କୀଳଆପସୁତୋ ହୁତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତୋ ଏକଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଂ ଗାମେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା, ''କିଂ ତୁଯ୍ହଂ ସବ୍ବସୋ ୱଣିତସରୀରସ୍ସ ୱିଯ ସକଲଂ କାଯଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖାଚରଣେନ, ନନୁ ନାମ କସିୱାଣିଜ୍ଜାଦୀହି ଜୀୱିକା କପ୍ପେତବ୍ବା? ତାନି ଚେ କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋସି, ଘରେ ଘରେ ମୁତ୍ତକରୀସାଦୀନି ନୀହରନ୍ତୋ ପଚ୍ଛା ୱତ୍ଥୁସୋଧନେନ ଜୀୱାହୀ''ତି ଅକ୍କୋସି। ସୋ ତେନ କମ୍ମେନ ନିରଯେ ପଚ୍ଚିତ୍ୱା ତସ୍ସେୱ କମ୍ମସ୍ସ ୱିପାକାୱସେସେନ ମନୁସ୍ସଲୋକେପି ବହୂନି ଜାତିସତାନି ପୁପ୍ଫଛଡ୍ଡକକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ତଥା ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେସି। ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ପୁପ୍ଫଛଡ୍ଡକକୁଲେ ଏୱ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ଉକ୍କାରସୋଧନକମ୍ମେନ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେତି ଘାସଚ୍ଛାଦନମତ୍ତମ୍ପି ଅଲଭନ୍ତୋ।

ଅଥ ଭଗୱା ପଚ୍ଛିମଯାମେ ବୁଦ୍ଧାଚିଣ୍ଣଂ ମହାକରୁଣାସମାପତ୍ତିଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ତତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ବୁଦ୍ଧଚକ୍ଖୁନା ଲୋକଂ ୱୋଲୋକେନ୍ତୋ ସୁନୀତସ୍ସ ହଦଯବ୍ଭନ୍ତରେ ଘଟେ ପଦୀପଂ ୱିଯ ପଜ୍ଜଲନ୍ତଂ ଅରହତ୍ତୂପନିସ୍ସଯଂ ଦିସ୍ୱା ୱିଭାତାଯ ରତ୍ତିଯା ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ରାଜଗହଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିଟ୍ଠୋ। ଯସ୍ସଂ ୱୀଥିଯଂ ସୁନୀତୋ ଉକ୍କାରସୋଧନକମ୍ମଂ କରୋତି, ତଂ ୱୀଥିଂ ପଟିପଜ୍ଜି। ସୁନୀତୋପି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିଘାସୁଚ୍ଚାରସଙ୍କାରାଦିକଂ ରାସିଂ କତ୍ୱା ପିଟକେସୁ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା କାଜେନାଦାଯ ପରିହରନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତଂ ସତ୍ଥାରଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା

ସାରଜ୍ଜମାନୋ ସମ୍ଭମାକୁଲହଦଯୋ ଗମନମଗ୍ଗଂ ନିଲୀଯନୋକାସଞ୍ଚ ଅଲଭନ୍ତୋ କାଜଂ ଭିତ୍ତିପସ୍ସେ ଠପେତ୍ୱା ଏକେନ ପସ୍ସେନ ଅନୁପଓ୍ୱିସନ୍ତୋ ୱିଯ ଭିତ୍ତିଂ ଅଲ୍ଲୀନୋ ପଞ୍ଜଲିକୋ ଅଟ୍ଠାସି। ''ଭିତ୍ତିଛିଦ୍ଦେନ ଅପକ୍କମିତୁକାମୋ ଅହୋସୀ''ତିପି ୱଦନ୍ତି।

ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ସମୀପଂ ପତ୍ୱା ''ଅଯଂ ଅତ୍ତନୋ କୁସଲମୂଲସଞ୍ଚୋଦିତଂ ଉପଗତଂ ମଂ ସାରଜ୍ଜମାନୋ ଜାତିଯା କମ୍ମସ୍ସ ଚ ନିହୀନତାଯ ସମ୍ମୁଖୀଭାୱମ୍ପି ଲଜ୍ଜତି, ହନ୍ଦସ୍ସ ୱେସାରଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପାଦେସ୍ସାମୀ''ତି କରୱୀକରୁତମଞ୍ଜୁନା ସକଲନଗରନିନ୍ନାଦୱର-ଗମ୍ଭୀରେନ ବ୍ରହ୍ମସ୍ସରେନ ''ସୁନୀତା''ତି ଆଲପିତ୍ୱା ''କିଂ ଇମାଯ ଦୁକ୍ଖଜୀୱିକାଯ ପବ୍ବଜିତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସତୀ''ତି ଆହ। ସୁନୀତୋ ତେନ ସତ୍ଥୁ ୱଚନେନ ଅମତେନ ୱିଯ ଅଭିସିତ୍ତୋ ଉଳାରଂ ପୀତିସୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତୋ ''ଭଗୱା, ସଚେ ମାଦିସାପି ଇଧ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଲଭନ୍ତି, କସ୍ମାହଂ ନ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମି, ପବ୍ବାଜେଥ ମଂ ଭଗୱା''ତି ଆହ । ସତ୍ଥା ''ଏହି, ଭିକ୍ଖୂ''ତି ଆହ। ସୋ ତାୱଦେୱ ଏହିଭିକ୍ଖୁଭାୱେନ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଉପସମ୍ପଦଞ୍ଚ ଲଭିତ୍ୱା ଇଦ୍ଧିମଯପତ୍ତଚୀୱରଧରୋ ୱସ୍ସସଟ୍ଠିକତ୍ଥେରୋ ୱିଯ ହୁତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଅଟ୍ଠାସି। ଭଗୱା ତଂ ୱିହାରଂ ନେତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଆଚିକ୍ଖି। ସୋ ପଠମଂ ଅଟ୍ଠ ସମାପତ୍ତିଯୋ, ପଞ୍ଚ ଚ ଅଭିଞ୍ଞାଯୋ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଛଳଭିଞ୍ଞୋ ଅହୋସି। ତଂ ସକ୍କାଦଯୋ ଦେୱା ବ୍ରହ୍ମାନୋ ଚ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ନମସ୍ସିଂସୁ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ –

''ତା ଦେୱତା ସତ୍ତସତା ଉଳାରା, ବ୍ରହ୍ମା ଚ ଇନ୍ଦୋ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା;

ଆଜାନୀଯଂ ଜାତିଜରାଭିଭୂତଂ, ସୁନୀତଂ ନମସ୍ସନ୍ତି ପସନ୍ନଚିତ୍ତା''ତିଆଦି।

ଭଗୱା ତଂଯେୱ ଦେୱସଙ୍ଘପୁରକ୍ଖତଂ ଦିସ୍ୱା ସିତଂ କତ୍ୱା ପସଂସନ୍ତୋ ''ତପେନ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯେନା''ତି ଗାଥାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ଅଥ ନଂ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ ସୀହନାଦଂ ନଦାପେତୁକାମା, ''ଆୱୁସୋ ସୁନୀତ, କସ୍ମା କୁଲା ତ୍ୱଂ ପବ୍ବଜିତୋ, କଥଂ ୱା ପବ୍ବଜିତୋ, କଥଞ୍ଚ ସଚ୍ଚାନି ପଟିୱିଜ୍ଝୀ''ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ସୋ ତଂ ସବ୍ବଂ ପକାସେନ୍ତୋ –

୬୨୦।

''ନୀଚେ କୁଲମ୍ହି ଜାତୋହଂ, ଦଲିଦ୍ଦୋ ଅପ୍ପଭୋଜନୋ;

ହୀନକମ୍ମଂ ମମଂ ଆସି, ଅହୋସିଂ ପୁପ୍ଫଛଡ୍ଡକୋ।

୬୨୧।

''ଜିଗୁଚ୍ଛିତୋ ମନୁସ୍ସାନଂ, ପରିଭୂତୋ ଚ ୱମ୍ଭିତୋ;

ନୀଚଂ ମନଂ କରିତ୍ୱାନ, ୱନ୍ଦିସ୍ସଂ ବହୁକଂ ଜନଂ।

୬୨୨।

''ଅଥଦ୍ଦସାସିଂ ସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପୁରକ୍ଖତଂ;

ପୱିସନ୍ତଂ ମହାୱୀରଂ, ମଗଧାନଂ ପୁରୁତ୍ତମଂ।

୬୨୩।

''ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱାନ ବ୍ୟାଭଙ୍ଗିଂ, ୱନ୍ଦିତୁଂ ଉପସଙ୍କମିଂ;

ମମେୱ ଅନୁକମ୍ପାଯ, ଅଟ୍ଠାସି ପୁରିସୁତ୍ତମୋ।

୬୨୪।

‘‘ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁନୋ ପାଦେ, ଏକମନ୍ତଂ ଠିତୋ ତଦା;

ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଅହମାଯାଚିଂ, ସବ୍ବସତ୍ତାନମୁତ୍ତମଂ।

୬୨୫।

‘‘ତତୋ କାରୁଣିକୋ ସତ୍ଥା, ସବ୍ବଲୋକାନୁକମ୍ପକୋ;

‘ଏହି ଭିକ୍ଖୂ’ତି ମଂ ଆହ, ସା ମେ ଆସୂପସମ୍ପଦା।

୬୨୬। ‘‘ସୋହଂ ଏକୋ ଅରଞ୍ଞସ୍ମିଂ, ୱିହରନ୍ତୋ ଅତନ୍ଦିତୋ।

ଅକାସିଂ ସତ୍ଥୁ ୱଚନଂ, ଯଥା ମଂ ଓୱଦୀ ଜିନୋ।

୬୨୭।

‘‘ରତ୍ତିଯା ପଠମଂ ଯାମଂ, ପୁବ୍ବଜାତିମନୁସ୍ସରିଂ;

ରତ୍ତିଯା ମଜ୍ଝିମଂ ଯାମଂ, ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଂ ୱିସୋଧଯିଂ;

ରତ୍ତିଯା ପଚ୍ଛିମେ ଯାମେ, ତମୋଖନ୍ଧଂ ପଦାଲଯିଂ।

୬୨୮।

‘‘ତତୋ ରତ୍ୟାୱିୱସାନେ, ସୂରିଯୁଗ୍ଗମନଂ ପତି; (ଜା। ୧।୧୧।୭୯);

ଇନ୍ଦୋ ବ୍ରହ୍ମା ଚ ଆଗନ୍ତ୍ୱା, ମଂ ନମସ୍ସିଂସୁ ପଞ୍ଜଲୀ।

୬୨୯।

‘‘ନମୋ ତେ ପୁରିସାଜଞ୍ଞ, ନମୋ ତେ ପୁରିସୁତ୍ତମ;

ଯସ୍ସ ତେ ଆସୱା ଖୀଣା, ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟୋସି ମାରିସ।

୬୩୦।

‘‘ତତୋ ଦିସ୍ୱାନ ମଂ ସତ୍ଥା, ଦେୱସଙ୍ଘପୁରକ୍ଖତଂ;

ସିତଂ ପାତୁକରିତ୍ୱାନ, ଇମମତ୍ଥଂ ଅଭାସଥ।

୬୩୧।

‘‘ତପେନ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯେନ, ସଂଯମେନ ଦମେନ ଚ;

ଏତେନ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ହୋତି, ଏତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣମୁତ୍ତମ’’ନ୍ତି। –

ଇମାହି ଗାଥାହି ସୀହନାଦଂ ନଦି।

ତତ୍ଥ ନୀଚେତି ଲାମକେ ସଙ୍କନିହୀନେ। ଉଚ୍ଚନୀଚଭାୱୋ ହି ନାମ ସତ୍ତାନଂ ଉପାଦାୟୁପାଦାୟ, ଅଯଂ ପନ ସଙ୍କନିହୀନେ ପୁକ୍କୁସକୁଲେ ଉପ୍ପନ୍ନତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ନୀଚେ କୁଲମ୍ହି ଜାତୋ''ତି ଆହ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ''ନୀଚେତି ଲାମକେ ସଙ୍କନିହୀନେ''ତି। ଦଲିଦ୍ଦୋତି ଦୁଗ୍ଗତୋ, ଦଲିଦ୍ଦାପି କେଚି କଦାଚି ଘାସଚ୍ଛାଦନସ୍ସ ଲାଭିନୋ, ଅକସିରୱୁତ୍ତିନୋ ହୋନ୍ତି, ଅହଂ ପନ ସବ୍ବକାଲଂ କସିରୱୁତ୍ତିତାଯ ହୀନୋ ଉଦ୍ଧନଂ ଉପଟ୍ଟପିତୌକ୍ଖଲିକୋ ଦସ୍ସନଯୁତ୍ତଂ ଥେୱକମ୍ପି ଅପସ୍ସିଂ ଯେୱାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଅପ୍ପଭୋଜନୋ''ତି ଆହ। ନୀଚକୁଲିକା ଦଲିଦ୍ଦାପି କେଚି ଅନୀଚକମ୍ମାଜୀୱା ହୋନ୍ତି, ମୟ୍ହଂ ପନ ନ ତଥାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ''ହୀନକମ୍ମଂ ମମଂ ଆସୀ''ତି। କୀଦିସନ୍ତି ଚେ? ଅହୋସିଂ ପୁପ୍ଫଛଡ୍ଡକୋ, ହତ୍ଥୱିକଲସ୍ସ ହତ୍ଥୱାତି ୱିଯ ଉପଚାରୱସେନାଯଂ ଇମସ୍ସ ସମଞ୍ଞା ଅହୋସି ଯଦିଦଂ ''ପୁପ୍ଫଛଡ୍ଡକୋ''ତି। ମିଲାତପୁପ୍ଫସଙ୍କରୱଣ୍ଣତାଯ ୱା ଉକ୍କାରଭୂମିଯା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତୋ।

ଜିଗୁଚ୍ଛିତୋତି ଜାତିଯା ଚେୱ କମ୍ମୁନା ଚ ହୀଳିତୋ। ମନୁସ୍ସାନନ୍ତି ମନୁସ୍ସେହି। ପରିଭୂତୋତି ଅୱଞ୍ଞାତୋ। ୱମ୍ଭିତୋତି ଖୁଂସିତୋ। ନୀଚଂ ମନଂ କରିତ୍ୱାନାତି ଅଞ୍ଞେ ମନୁସ୍ସେ ସିନେରୁଂ ୱିଯ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତେସଂ ପାଦପଂସୁତୋପି ଅତ୍ତାନଂ ନିହୀନଂ କତ୍ୱା ପୱତ୍ତିଯା ନୀଚଂ ନିହୀନଂ ମନଂ କତ୍ୱା। ୱନ୍ଦିସ୍ସଂବହୁକଂ ଜନନ୍ତି ପୁଥୁମହାଜନଂ ଦିଟ୍ଠଦିଟ୍ଠକାଲେ ୱନ୍ଦିଂ ସିରସି ଅଞ୍ଜଲିଂ କରୋନ୍ତୋ ପଣାମିଂ।

ଅଥାତି ଅଧିକାରନ୍ତରଦୀପନେ ନିପାତୋ। ଅଦ୍ଦସାସିନ୍ତି ଅଦ୍ଦକ୍ଖିଂ। ମଗଧାନନ୍ତି ମଗଧା ନାମ ଜାନପଦିନୋ ରାଜକୁମାରା, ତେସଂ ନିୱାସୋ ଏକୋପି ଜନପଦୋ ରୁଳ୍ହିଯା ''ମଗଧାନ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତୋ, ମଗଧଜନପଦସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ପୁରୁତ୍ତମନ୍ତି ଉତ୍ତମଂ ନଗରଂ।

ତ୍ୱାଭଙ୍ଗିନ୍ତି କାଜଂ। ପଙ୍କଜଂ ଅହମାଯାଚିନ୍ତି, ''ସୁନୀତ, ପଙ୍କଜିତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସସୀ''ତି ସତ୍ଥାରା ଓକାସେ କତେ ଅହଂ ପଙ୍କଜଂ ଅଯାଚିଂ। ଆସୂପସମ୍ପଦାତି ''ଏହି, ଭିକ୍ଖୂ''ତି ସତ୍ଥୁ ୱଚନମତ୍ତେନ ଆସି ଉପସମ୍ପଦା। ଯଥା ମଂ ୱଦେତୀତି ''ଏୱଂ ସମଥପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ୱିପସ୍ସନଂ ଭାୱେହୀ''ତି ଯଥା ମଂ ୱଦି, ତଥା ସତ୍ଥୁନୋ ୱଚନଂ ଅକାସିଂ ପଟିପଜ୍ଜିଂ। ରତ୍ତିଯାତିଆଦି ତସ୍ସା ପଟିପତ୍ତିଯା ରସଦସ୍ସନଂ। ତତ୍ଥ ପୁବ୍ବେନିୱାସଞ୍ଞାଣଂ ଅନାଗତଂସଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ ବହୁକିଚ୍ଚନ୍ତି ''ପଠମଂ ଯାମଂମଜ୍ଝିମଂ ଯାମ''ନ୍ତି ଅଚ୍ଚନ୍ତସଂଯୋଗୱସେନ ଉପଯୋଗୱଚନଂ ୱୁତ୍ତଂ। ନ ତଥା ଆସୱକ୍ଖଯଞ୍ଞାଣଂ ଏକାଭିସମଯୱସେନ ପୱତ୍ତନତୋତି ''ପଚ୍ଛିମେ ଯାମେ''ତି ଭୁମ୍ମୱସେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଇନ୍ଦୋତି ସକ୍କୋ ଦେୱରାଜା। ବ୍ରହ୍ମାତି ମହାବ୍ରହ୍ମା। ଇନ୍ଦବ୍ରହ୍ମଗ୍ଗହଣେନ ଅଞ୍ଞେସଂ କାମଦେୱାନଂ ବ୍ରହ୍ମୂନଞ୍ଚ ଆଗମନଂ ୱୁତ୍ତମେୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଉକ୍କଟ୍ଠନିଦ୍ଦେସୋ ହେସ ଯଥା ''ରାଜା ଆଗତୋ''ତି। ନମସ୍ସିଂସୂତି କାଯେନ ୱାଚାଯ ଚ ନମକ୍କାରଂ ଅକଂସୁ।

ତତ୍ଥ କାଯେନ କତଂ ନମକ୍କାରଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ପଞ୍ଜଲୀ''ତି ୱତ୍ୱା ୱାଚାଯ କତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ନମୋ ତେ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଦେୱସଙ୍ଘପୁରକ୍ଖତନ୍ତି ଦେୱଗ୍ଗହଣେନ ଉପପତ୍ତିଦେୱଭାୱତୋ ବ୍ରହ୍ମାନୋପି ଗହିତା। ସିତଂ ପାତୁକରିତ୍ୱାନାତି ଅତ୍ତନୋ ୱାଦସ୍ସ ମହପ୍ଫଲତଂ ଦେୱବ୍ରହ୍ମୂନଞ୍ଚ ଗୁଣସମ୍ପତ୍ତିଂ ନିସ୍ସାଯ ସତ୍ଥା ସିତଂ ପାତ୍ୱାକାସି। ପାତୁକରୋନ୍ତୋ ଚ ନ ଅଞ୍ଞେ ୱିଯ ଦନ୍ତେ ୱିଦଂସେତି, ମୁଖାଧାନଂ ପନ ଥୋକଂ ୱିୱରତି, ତତ୍ତକେନ ଚ ଅଭିଭୂତଦିବ୍ବଫଲିକମୁତ୍ତରସ୍ମିଯୋ ଅୱହସିତତାରକାସସିମରୀଚିଯୋ ସୁସୁକ୍କଦାଠସମ୍ଭୱା ଘନରସ୍ମିଯୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ସତ୍ଥୁ ମୁଖଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କରୋନ୍ତି, ତଂ ଦିସ୍ୱା ପଚ୍ଛତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତାପି ସତ୍ଥା ସିତଂ ପାତ୍ୱାକାସୀତି ସଞ୍ଜାନନ୍ତି।

ତପେନାତି ଇନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରେନ, ''ଧୁତଧମ୍ମସମାଦାନେନା''ତି କେଚି। ସଂଯମେନାତି ସୀଲେନ। ଦମେନାତି ପଞ୍ଞାଯ। ବ୍ରହ୍ମଚରିଯେନାତି ଅୱସିଟ୍ଠସେଟ୍ଠଚରିଯାଯ। ଏତେନାତି ଯଥାୱୁତ୍ତେନ ତପାଦିନା। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ହୋତି ବାହିତପାପଭାୱତୋ। ଏତନ୍ତି ତପାଦି ଯଥାୱୁତ୍ତଂ। ବ୍ରାହ୍ମଣମୁତ୍ତମନ୍ତି ଉତ୍ତମଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ୱା ଉତ୍ତମଂ ସବ୍ବସେଟ୍ଠଂ, ଅହୂତି ୱଚନସେସୋ। ବ୍ରାହ୍ମଣନ୍ତି ୱା ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞମାହ, ଏୱଂ ଉତ୍ତମଂ ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞଂ, ନ ଜଚ୍ଚାଦୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ନ ହି ଜାତିକୁଲପଦେସଗୋତ୍ତସମ୍ପତ୍ତିଆଦଯୋ ଅରିଯଭାୱସ୍ସ କାରଣଂ, ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖାଦଯୋ ଏୱ ପନ କାରଣଂ। ତେନାହ –

''ଯଥା ସଙ୍କାରଠାନସ୍ମିଂ, ଉଜ୍ଝିତସ୍ମିଂ ମହାପଥେ;

ପଦୁମଂ ତତ୍ଥ ଜାଯେଥ, ସୁଚିଗନ୍ଧଂ ମନୋରମଂ।

''ଏୱଂ ସଙ୍କାରଭୂତେସୁ, ଅନ୍ଧଭୂତେ ପୁଥୁଜ୍ଜନେ;

ଅତିରୋଚତି ପଞ୍ଞାଯ, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସାୱକୋ''ତି। (ଧ। ପ। ୫୮-୫୯);

ଏୱଂ ଥେରୋ ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ପୁଚ୍ଛିତମତ୍ଥଂ ଇମାହି ଗାଥାହି ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତୋ ସୀହନାଦଂ ନଦୀତି।

ସୁନୀତତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଦ୍ୱାଦସକନିପାତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୩। ତେରସନିପାତୋ

୧। ସୋଣକୋଟିଇଣ୍ଣତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ତେରସନିପାତେ ଯାହୁ ରଟ୍ଠେତିଆଦିକା ଆୟସ୍ମତୋ ସୋଣସ୍ସ କୋଠିଇୱିସସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅୟମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ପୁଞ୍ଞାନି ଉପଚିନି। ଅୟଂ କିର ଅନୋମଦସ୍ସିସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ ମହାୱିଭୱୋ ସେଟ୍ଠି ହୁତ୍ୱା ଉପାସକେହି ସଦ୍ଧିଂ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ପସନ୍ନମାନସୋ ସତ୍ଥୁ ଚଙ୍କମନଟ୍ଠାନେ ସୁଧାୟ ପରିକମ୍ମଂ କାରେତ୍ୱା ନାନାୱଣ୍ଣେହି ପୁପ୍ଫେହି ସନ୍ଥରିତ୍ୱା ଉପରି ନାନାୱିରାଗୱତ୍ଥେହି ୱିତାନଂ ବନ୍ଧାପେସି, ତଥା ସତ୍ଥୁ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଚ ଦୀଘସାଲଂ କାରେତ୍ୱା ନିୟ୍ୟାଦେସି। ସୋ ତେନ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମେନ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ପଦୁମୁତ୍ତରସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ ହଂସୱତୀନଗରେ ସେଟ୍ଠିକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି, ସିରିୱଡ୍ଢୋତିସ୍ସ ନାମଂ ଅହୋସି। ସୋ ୱୟପ୍ପତ୍ତୋ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା, ସୟମ୍ପି ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେନ୍ତୋ ସତ୍ତାହଂ ମହାଦାନଂ ପୱତ୍ତେତ୍ୱା ପଣିଧାନମକାସି। ସତ୍ଥାପି ତସ୍ସ ପତ୍ଥନାୟ ସମିଜ୍ଝନଭାୱଂ ଦିସ୍ୱା ବ୍ୟାକରିତ୍ୱା ପକ୍କାମି।

ସୋପି ଯାୱଜୀୱଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ପରିନିବ୍ବୁତେ କସ୍ସପଦସବଲେ ଅନୁପ୍ପନ୍ନେ ଅମ୍ହାକଂ ଭଗୱତି ବାରାଣସିୟଂ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ଗଙ୍ଗାତୀରେ ପଣ୍ଣସାଲଂ କରିତ୍ୱା ଏକଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଂ ତେମାସଂ ଚତୂହି ପଚ୍ଚୟେହି ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଉପଟ୍ଠହି। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ୱୁଟ୍ଠୱସ୍ସୋ ପରିପୁଣ୍ଣପରିକ୍ଖାରୋ ଗନ୍ଧମାଦନମେୱ ଗତୋ। ସୋପି କୁଲପୁତ୍ତୋ ଯାୱଜୀୱଂ ତତ୍ଥ ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ୱା ତତୋ ଚୱିତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଅମ୍ହାକଂ ଭଗୱତୋ କାଲେ ଚମ୍ପାନଗରେ ଉସଭସେଟ୍ଠିସ୍ସ ଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି। ତସ୍ସ ପଟିସନ୍ଧିଗ୍ଗହଣତୋ ପଟ୍ଠାୟ ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ମହାଭୋଗକ୍ଖନ୍ଧୋ ଅଭିୱଡ୍ଢି। ତସ୍ସ ଜାତଦିୱସେ ସକଲନଗରେ ମହାସକ୍କାରସମ୍ମାନୋ ଅହୋସି, ତସ୍ସ ପୁବ୍ବେ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନିକରତ୍ତକମ୍ବଲପରିଚ୍ଚାଗେନ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣୋ ସୁଖୁମାଲତରୋ ଚ ଅତ୍ତଭାୱୋ ଅହୋସି, ତେନସ୍ସ ସୋଣୋତି ନାମଂ ଅକଂସୁ। ମହତା ପରିୱାରେନ ୱଡ୍ଢତି , ତସ୍ସ ହତ୍ଥପାଦତଲାନି ବନ୍ଧୁଜୀୱକପୁପ୍ଫୱଣ୍ଣାନି ଅହେସୁଂ, ସତୱିହତକପ୍ପାସସ୍ସ ୱିୟ ସମ୍ଫସ୍ସୋ ପାଦତଲେସୁ ମଣିକୁଣ୍ଡଲାୱଟ୍ଟୱଣ୍ଣାନି ଲୋମାନି ଜାୟିଂସୁ। ୱୟପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ତସ୍ସ ତିଣ୍ଣଂ ଉତୂନଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକେ ତୟୋ ପାସାଦେ କାରେତ୍ୱା ନାଟକାନି ଉପଟ୍ଠାପେସୁଂ। ସୋ ତତ୍ଥ ମହତିଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱନ୍ତୋ ଦେୱକୁମାରୋ ୱିୟ ପଟିୱସତି।

ଅଥ ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥରି ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ୱା ପୱତ୍ତିତୱରଧମ୍ମଚକ୍କେ ରାଜଗହଂ ଉପନିସ୍ସାୟ ୱିହରନ୍ତେ ବିମ୍ବିସାରରଞ୍ଞା ପକ୍କୋସାପିତୋ ଅସୀତିୟା ଗାମିକସହସ୍ସେହି ସଦ୍ଧିଂ ରାଜଗହଂ ଆଗତୋ, ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ମାତାପିତରୋ ଅନୁଜାନାପେତ୍ୱା ସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଲଦ୍ଧୂପସମ୍ପଦୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା, ଜନସଂସଗ୍ଗପରିହରଣତ୍ଥଂ ସୀତୱନେ ୱସନ୍ତୋ ''ମମ ସରୀରଂ ସୁଖୁମାଲଂ, ନ ଚ ସକ୍କା ସୁଖେନେୱ ସୁଖଂ ଅଧିଗନ୍ତୁଂ, କାୟଂ କିଲମେତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଠାନଚଙ୍କମମେୱ ଅଧିଟ୍ଠାୟ, ପଧାନମନୁୟୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ପାଦତଲେସୁ ଫୋଟେସୁ ଉଟ୍ଠହିତେସୁପି ୱେଦନଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତ୍ୱା ଦଳ୍ହଂ ୱୀରିୟଂ କରୋନ୍ତୋ ଅଚ୍ଚାରଦ୍ଧୱୀରିୟତାୟ ୱିସେସଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ, ''ଏୱଂ ୱାୟମନ୍ତୋପି ଅହଂ ମଗ୍ଗଂ ୱା ଫଲଂ ୱା ନିବ୍ବତ୍ତେତୁଂ ନ ସକ୍କୋମି, କିଂ ମେ ପବ୍ବଜ୍ଜାୟ, ହୀନାୟାୱତ୍ତିତ୍ୱା ଭୋଗେ ଚ ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମି, ପୁଞ୍ଞାନି ଚ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ଚିନ୍ତେସି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଚିତ୍ତାଚାରଂ ଞତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱୀଣୂପମୋୱାଦେନ ଓୱଦିତ୍ୱା ୱୀରିୟସମତାୟୋଜନୱିଧିଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ସୋଧେତ୍ୱା ଗିଜ୍ଝକୂଟଂ ଗତୋ। ସୋଣତ୍ଥେରୋପି ସତ୍ଥୁ ସମ୍ମୁଖା ଓୱାଦଂ ଲଭିତ୍ୱା ୱୀରିୟସମତଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ଉସ୍ସୁକ୍କାପେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠାସି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ। ଥେର ୧।୫।୨୫-୫୩) –

''ଅନୋମଦସ୍ସିସ୍ସ ମୁନିନୋ, ଲୋକଜେଟ୍ଠସ୍ସ ତାଦିନୋ;

ସୁଧାୟ ଲେପନଂ କତ୍ୱା, ଚଙ୍କମଂ କାରୟିଂ ଅହଂ।

''ନାନାୱଣ୍ଣେହି ପୁପ୍ଫେହି, ଚଙ୍କମଂ ସନ୍ଥରିଂ ଅହଂ;

ଆକାସେ ୱିତାନଂ କତ୍ୱା, ଭୋଜୟିଂ ବୁଦ୍ଧମୁତ୍ତମଂ।

''ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗହେତ୍ୱାନ, ଅଭିୱାଦେତ୍ୱାନ ସୁବ୍ବତଂ;

ଦୀଘସାଲଂ ଭଗୱତୋ, ନିୟ୍ୟାଦେସିମହଂ ତଦା।

‘‘ମମ ସଙ୍କପ୍ପମଞ୍ଞାଯ, ସତ୍ଥା ଲୋକେ ଅନୁତ୍ତରୋ;

ପଟିଗ୍ଗହେସି ଭଗୱା, ଅନୁକମ୍ପାଯ ଚକ୍ଖୁମା।

‘‘ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱାନ ସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟୋ ସଦେୱକେ;

ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ନିସୀଦିତ୍ୱା, ଇମା ଗାଥା ଅଭାସଥ।

‘‘ଯୋ ସୋ ହଟ୍ଠେନ ଚିତ୍ତେନ, ଦୀଘସାଲଂ ଅଦାସି ମେ;

ତମହଂ କିତ୍ତଯିସ୍ସାମି, ସୁଣାଥ ମମ ଭାସତୋ।

‘‘ଇମସ୍ସ ମଚ୍ଚୁକାଲମ୍ହି, ପୁଞ୍ଞକମ୍ମସମଙ୍ଗିନୋ;

ସହସ୍ସଯୁତ୍ତସ୍ସରଥୋ, ଉପଟ୍ଠିସ୍ସତି ତାୱଦେ।

‘‘ତେନ ଯାନେନଯଂ ପୋସୋ, ଦେୱଲୋକଂ ଗମିସ୍ସତି;

ଅନୁମୋଦିସ୍ସରେ ଦେୱା, ସମ୍ପତ୍ତେ କୁଲସମ୍ପଦେ।

‘‘ମହାରହଂ ବ୍ୟମ୍ହଂ ସେଟ୍ଠଂ, ରତନମତ୍ତିକଲେପନଂ;

କୂଟାଗାରୱରୂପେତଂ, ବ୍ୟମ୍ହଂ ଅଜ୍ଝାୱସିସ୍ସତି।

‘‘ତିଂସକପ୍ପସହସ୍ସାନି, ଦେୱଲୋକେ ରମିସ୍ସତି;

ପଞ୍ଚୱୀସତି କପ୍ପାନି, ଦେୱରାଜା ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘ସତ୍ତସତ୍ତତିକ୍ଖତ୍ତୁଞ୍ଚ, ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଭୱିସ୍ସତି;

ଯସୋଧରସନାମା ତେ, ସବ୍ବେପି ଏକନାମକା।

‘‘ଦ୍ୱେ ସମ୍ପତ୍ତୀ ଅନୁଭୋତ୍ୱା, ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ପୁଞ୍ଞସଞ୍ଚଯଂ;

ଅଟ୍ଠୱୀସତିକପ୍ପମ୍ହି, ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘ତତ୍ରାପି ବ୍ୟମ୍ହଂ ପୱରଂ, ୱିସ୍ସକମ୍ମେନ ମାପିତଂ;

ଦସସଦ୍ଦାୱିୱିତ୍ତଂ ତଂ, ପୁରମଜ୍ଝାୱସିସ୍ସତି।

‘‘ଅପରିମେଯ୍ୟେ ଇତୋ କପ୍ପେ, ଭୂମିପାଲୋ ମହିଦ୍ଧିକୋ;

ଓକ୍କାକୋ ନାମ ନାମେନ, ରାଜା ରଟ୍ଠେ ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘ସୋଳଅସିତିସହସ୍ସାନଂ, ସଙ୍ଖାସଂ ପୱରା ଚ ସା;

ଅଭିଜାତା ଖତ୍ତିଯାନୀ, ନୱ ପୁତ୍ତେ ଜନେସ୍ସତି।

‘‘ନୱ ପୁତ୍ତେ ଜନେତ୍ୱାନ, ଖତ୍ତିଯାନୀ ମରିସ୍ସତି;

ତରୁଣୀ ଚ ପିଯା କଞ୍ଞା, ମହେସିତ୍ତଂ କରିସ୍ସତି।

‘‘ଓକ୍କାକଂ ତୋସଯିତ୍ୱାନ, ୱରଂ କଞ୍ଞା ଲଭିସ୍ସତି;

ୱରଂ ଲଦ୍ଧାନ ସା କଞ୍ଞା, ପୁତ୍ତେ ପବ୍ବାଜଯିସ୍ସତି।

‘‘ପବ୍ବାଜିତା ଚ ତେ ସବ୍ବେ, ଗମିସ୍ସନ୍ତି ନଗୁତ୍ତମଂ;

ଜାତିଭେଦଭଯା ସବ୍ବେ, ଭଗିନୀହି ୱସିସ୍ସରେ।

‘‘ଏକା ଚ କଞ୍ଞା ବ୍ୟାଧୀହି, ଭୱିସ୍ସତି ପରିକ୍ଖତା;

ମା ନୋ ଜାତି ପଭିଜ୍ଜୀତି, ନିଖଣିସ୍ସନ୍ତି ଖତ୍ତିଯା।

‘‘ଖତ୍ତିଯୋ ନୀହରିତ୍ୱାନ, ତାଯ ସଦ୍ଧିଂ ୱସିସ୍ସତି;

ଭୱିସ୍ସତି ତଦା ଭେଦୋ, ଓକ୍କାକକୁଲସମ୍ଭୱୋ।

‘‘ତେସଂ ପଜା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, କୋଳିଯା ନାମ ଜାତିଯା;

ତତ୍ଥ ମାନୁସକଂ ଭୋଗଂ, ଅନୁଭୋସ୍ସତିନପ୍ପକଂ।

‘‘ତମ୍ହା କାଯା ଚୱିତ୍ୱାନ, ଦେୱଲୋକଂ ଗମିସ୍ସତି;

ତତ୍ରାପି ପୱରଂ ବ୍ୟମ୍ହଂ, ଲଭିସ୍ସତି ମନୋରମଂ।

‘‘ଦେୱଲୋକା ଚୱିତ୍ୱାନ, ସୁକ୍କମୂଲେନ ଚୋଦିତୋ;

ଆଗନ୍ତ୍ୱାନ ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ, ସୋଣୋ ନାମ ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯୋ ପହିତତ୍ତୋ, ପଦହଂ ସତ୍ଥୁ ସାସନେ;

ସବ୍ବାସୱେ ପରିଞ୍ଞାଯ, ନିବ୍ବାଯିସ୍ସତିନାସୱୋ।

‘‘ଅନନ୍ତଦସ୍ସୀ ଭଗୱା, ଗୋତମୋ ସକ୍ୟପୁଙ୍ଗୱୋ;

ୱିସେସଞ୍ଞୂ ମହାୱୀରୋ, ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସ୍ସତି।

‘‘ୱୁଟ୍ଠମ୍ହି ଦେୱେ ଚତୁରଙ୍ଗୁଲମ୍ହି, ତିଣେ ଅନିଲେରିତଅଙ୍ଗଣମ୍ହି;

ଠତ୍ୱାନ ଯୋଗସ୍ସ ପଯୁତ୍ତତାଦିନୋ, ତତୋତ୍ତରିଂ ପାରମତା ନ ୱିଜ୍ଜତି।

‘‘ଉତ୍ତମେ ଦମଥେ ଦନ୍ତୋ, ଚିତ୍ତଂ ମେ ସୁପଣୀହିତଂ;

ଭାରୋ ମେ ଓହିତୋ ସନ୍ଧୋ, ନିବ୍ବୁତୋମ୍ହି ଅନାସଓ୍ବୋ।

‘‘ଅଙ୍ଗୀରସୋ ମହାନାଗୋ, ଅଭିଜାତୋଓ୍ବ କେସରୀ;

ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ନିସୀଦିତ୍ୱା, ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପେସି ମଂ।

‘‘ପଟିସମ୍ଭିଦା ଚତସ୍ସୋ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି।

ଅରହତ୍ତଂ ପନ ପତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପଟିପତ୍ତିଂ ପଚ୍ଚଓ୍ବେକ୍ଖିତ୍ୱା ଉଦାନଓ୍ବସେନ ଅଞ୍ଞାବ୍ୟାକରଣଓ୍ବସେନ ଚ –

୬୩୨।

‘‘ଯାହୁ ରଟ୍ଠେ ସମୁକ୍କଟ୍ଠୋ, ରଞ୍ଞୋ ଅଙ୍ଗସ୍ସ ପଦ୍ଧଗୂ;

ସ୍ୱାଜ୍ଜ ଧମ୍ମେସୁ ଉକ୍କଟ୍ଠୋ, ସୋଣୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପାରଗୂ।

୬୩୩।

‘‘ପଞ୍ଚ ଛିନ୍ଦେ ପଞ୍ଚ ଜହେ, ପଞ୍ଚ ଚୁତ୍ତରି ଭାଓ୍ବଯେ;

ପଞ୍ଚସଙ୍ଗାତିଗୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଓଘତିଣ୍ଣୋତି ଓ୍ବୁଚ୍ଚତି।

୬୩୪।

‘‘ଉନ୍ନଳସ୍ସ ପମତ୍ତସ୍ସ, ବାହିରାସସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ;

ସୀଲଂ ସମାଧି ପଞ୍ଞା ଚ, ପାରିପୂରିଂ ନ ଗଚ୍ଛତି।

୬୩୫।

‘‘ଯଞ୍ହି କିଚ୍ଚଂ ଅପଓ୍ବିଦ୍ଧଂ, ଅକିଚ୍ଚଂ ପନ କରୀଯତି;

ଉନ୍ନଳାନଂ ପମତ୍ତାନଂ, ତେସଂ ଓ୍ବଡ୍ଢନ୍ତି ଆସଓ୍ବା।

୬୩୬।

‘‘ଯେସଞ୍ଚ ସୁସମାରଦ୍ଧା, ନିଚ୍ଚଂ କାଯଗତା ସତି;

ଅକିଚ୍ଚଂ ତେ ନ ସେଓ୍ବନ୍ତି, କିଚ୍ଚେ ସାତଚ୍ଚକାରିନୋ;

ସତାନଂ ସମ୍ପଜାନାନଂ, ଅତ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଆସଓ୍ବା।

୬୩୭।

‘‘ଉଜୁମଗ୍ଗମ୍ହି ଅକ୍ଖାତେ, ଗଚ୍ଛଥ ମା ନିୱତ୍ତଥ;

ଅତ୍ତନା ଚୋଦୟତ୍ତାନଂ, ନିବ୍ବାନମଭିହାରୟେ।

୬୩୮।

‘‘ଅଚ୍ଚାରଦ୍ଧମ୍ହି ୱୀରିୟମ୍ହି, ସତ୍ଥା ଲୋକେ ଅନୁତ୍ତରୋ;

ୱୀଣୋପମଂ କରିତ୍ୱା ମେ, ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି ଚକ୍ଖୁମା;

ତସ୍ସାହଂ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା, ୱିହାସିଂ ସାସନେ ରତୋ।

୬୩୯।

‘‘ସମଥଂ ପଟିପାଦେସିଂ, ଉତ୍ତମତ୍ଥସ୍ସ ପତ୍ତିୟା;

ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା ଅନୁପ୍ପତ୍ତା, କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନଂ।

୬୪୦।

‘‘ନେକ୍ଖମ୍ମେ ଅଧିମୁତ୍ତସ୍ସ, ପୱିୱେକଞ୍ଚ ଚେତସୋ;

ଅବ୍ୟାବଜ୍ଝାଧିମୁତ୍ତସ୍ସ, ଉପାଦାନକ୍ଖୟସ୍ସ ଚ।

୬୪୧।

‘‘ତଣ୍ହକ୍ଖୟାଧିମୁତ୍ତସ୍ସ, ଅସମ୍ମୋହଞ୍ଚ ଚେତସୋ;

ଦିସ୍ୱା ଆୟତନୁପ୍ପାଦଂ, ସମ୍ମା ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚତି।

୬୪୨।

‘‘ତସ୍ସ ସମ୍ମା ୱିମୁତ୍ତସ୍ସ, ସନ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ;

କତସ୍ସ ପତିଚୟୋ ନତ୍ଥି, କରଣୀୟଂ ନ ୱିଜ୍ଜତି।

୬୪୩।

‘‘ସେଲୋ ୟଥା ଏକଘନୋ, ୱାତେନ ନ ସମୀରତି;

ଏୱଂ ରୂପା ରସା ସଦ୍ଦା, ଗନ୍ଧା ଫସ୍ସା ଚ କେୱଲା।

୬୪୪।

‘‘ଇଟ୍ଠା ଧମ୍ମା ଅନିଟ୍ଠା ଚ, ନପ୍ପୱେଧେନ୍ତି ତାଦିନୋ;

ଠିତଂ ଚିତ୍ତଂ ୱିସଞ୍ଞୁତ୍ତଂ, ୱୟଞ୍ଚସ୍ସାନୁପସ୍ସତୀ’’ତି। – ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି;

ତତ୍ଥ ଯାହୁ ରଟ୍ଠେ ସମୁକ୍କଟ୍ଠୋତି ଯୋ ଅହୁ ଅହୋସି ଅଙ୍ଗରଟ୍ଠେ ଅସୀତିଯା ଗାମିକସହସ୍ସେହି ଭୋଗସମ୍ପତ୍ତିଯା ଇସ୍ସରିଯସମ୍ପତ୍ତିଯା ଚ ସଣ୍ଠା ଅତିଵିଯ ଉକ୍କଟ୍ଠୋ ସେଟ୍ଠୋ। ରଞ୍ଞୋ ଅଙ୍ଗସ୍ସ ପଦ୍ଧଗୂତି ଚତୂହି ସଙ୍ଗହଵତ୍ଥୂହି ପରିସାଯ ରଞ୍ଜନଟ୍ଠେନ ରଞ୍ଞୋ ଅଙ୍ଗାଧିପତିନୋ ବିମ୍ବିସାରସ୍ସ ପରିଵାରଭୂତୋ ଗହପତିଵିସେସୋ ତସ୍ସ ରଟ୍ଠେ କୁଟୁମ୍ବିକୋ ଅହୂତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ସ୍ଵାଜ ଧମ୍ମେସୁ ଉକ୍କଟ୍ଠୋତି ସୋ ସୋଣୋ ଅଜ୍ଜେତରହି ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମେସୁ ଉକ୍କଟ୍ଠୋ ଜାତୋ, ଗିହିକାଲେପି କେହିଚି ଉକ୍କଟ୍ଠୋଯେଵ ହୁତ୍ଵା ଇଦାନି ପବ୍ବଜିତକାଲେପି ଉକ୍କଟ୍ଠୋଯେଵ ହୋତୀତି ଅତ୍ତାନମେଵ ପରଂ ଵିଯ ଦସ୍ସେତି। ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପାରଗୂତି ସକଲସ୍ସ ଵଟ୍ଟଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପାରଂ ପରିଯନ୍ତଂ ଗତୋ, ଏତେନ ଧମ୍ମେସୁ ଉକ୍କଟ୍ଠୋତି ଅଵିସେସେନ ଵୁତ୍ତଂ ଉକ୍କଟ୍ଠଭାଵଂ ଵିସେସେତି ଅରହତ୍ତାଧିଗମଦୀପନତୋ।

ଇଦାନି ଯାଯ ପଟିପତ୍ତିଯା ଦୁକ୍ଖପାରଗୂ ଜାତୋ, ଅଞ୍ଞାପଦେସେନ ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ପଞ୍ଚ ଛିନ୍ଦେ’’ତି ଗାଥମାହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଅପାଯକାମସୁଗତିସମ୍ପାପକାନି ପଞ୍ଚୋରମ୍ଭାଗିଯାନି ସଂଯୋଜନାନି ପୁରିସୋ ସତ୍ଥେନ ପାଦେ ବଦ୍ଧରଜ୍ଜୁକଂ ଵିଯ ହେଟ୍ଠିମେନ ମଗ୍ଗତ୍ତଯେନ ଛିନ୍ଦେଯ୍ୟ, ରୂପାରୂପଭଵସମ୍ପାପକାନି ପଞ୍ଚ ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନି ସଂଯୋଜନାନି ପୁରିସୋ ଗୀଵାଯ ବଦ୍ଧରଜ୍ଜୁକଂ ଵିଯ ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗେନ ଜହେଯ୍ୟ, ଛିନ୍ଦେଯ୍ୟ, ତେସଂ ପନ ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯସଂଯୋଜନାନଂ ପହାନାଯ ପଞ୍ଚ ସଦ୍ଧାଦୀନି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଉତ୍ତରି ଭାଵଯେ ଭାଵେଯ୍ୟ। ଏଵଂଭୂତୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ରାଗସଙ୍ଗୋ ଦୋସମୋହମାନଦିଟ୍ଠିସଙ୍ଗୋତି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ସଙ୍ଗାନଂ ଅତିକ୍କମନେନ ପଞ୍ଚସଙ୍ଗାତିଗୋ ହୁତ୍ଵା, କାମୋଘୋ, ଭଵୋଘୋ, ଦିଟ୍ଠୋଘୋ, ଅଵିଜ୍ଜୋଘୋତି ଚତୁନ୍ନଂ ଓଘାନଂ ତିଣ୍ଣତ୍ତା ଓଘତିଣ୍ଣୋତି ଵୁଚ୍ଚତି।

ଅଯଞ୍ଚ ଓଘତରଣପଟିପତ୍ତିସୀଲାଦୀନଂ ପାରିପୂରିଯାଵ ହୋତି, ସୀଲାଦଯୋ ଚ ମାନାଦିପ୍ପହାନେନ ପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ନ ଅଞ୍ଞଥାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଉନ୍ନଳସ୍ସା’’ତି ଗାଥମାହ। ତତ୍ଥ ଉନ୍ନଳସ୍ସାତି ଉଗ୍ଗତତୁଚ୍ଛମାନସ୍ସ। ମାନୋ ହି ଉନ୍ନମନାକାରଵୁତ୍ତିଯା ତୁଚ୍ଛଭାଵେନ ନଳଓ ଵିଯାତି ‘‘ନଳଓ’’ତି ଵୁଚ୍ଚତି। ପମତ୍ତସ୍ସାତି ସତିଵୋସ୍ସଗ୍ଗେନ ପମାଦଂ ଆପନ୍ନସ୍ସ। ବାହିରାସସ୍ସାତି ବାହିରେସୁ ଆଯତନେସୁ ଆସାଵତୋ, କାମେସୁ ଅଵୀତରାଗସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ସୀଲଂ ସମାଧି ପଞ୍ଞା ଚ, ପାରିପୂରିଂ ନ ଗଚ୍ଛତୀତି ତସ୍ସ ସୀଲାଦୀନଂ ପଟିପକ୍ଖସେଵିନୋ ଲୋକିଯୋପି ତାଵ ସୀଲାଦିଗୁଣୋ ପାରିପୂରିଂ ନ ଗଚ୍ଛତି, ପଗେଵ ଲୋକୁତ୍ତରୋ।

ତତ୍ଥ କାରଣମାହ ‘‘ଯଞ୍ହି କିଚ୍ଚ’’ନ୍ତିଆଦିନା। ଭିକ୍ଖୁନୋ ହି ପବ୍ବଜିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅପରିମାଣସୀଲକ୍ଖନ୍ଧଗୋପନଂ ଅରଞ୍ଞଵାସୋ ଧୁତଙ୍ଗପରିହରଣଂ ଭାଵନାରାମତାତି ଏଵମାଦି କିଚ୍ଚଂ ନାମ। ଯେହି ପନ ଇଦଂ ଯଥାଵୁତ୍ତଂ ଅତ୍ତନୋ କିଚ୍ଚଂ, ତଂ ଅପଵିଦ୍ଧଂ ଅକରଣେନ ଛଡ୍ଡିତଂ। ଅକିଚ୍ଚନ୍ତି ପତ୍ତମଣ୍ଡନଂ ଚୀଵରକାଯବନ୍ଧନଅଂସବଦ୍ଧଛତ୍ତୁପାହନତାଲଵଣ୍ଟଧମ୍ମକରଣମଣ୍ଡନନ୍ତି ଏଵମାଦି ପରିକ୍ଖାରମଣ୍ଡନଂ ପଚ୍ଚଯବାହୁଲିଯନ୍ତି ଏଵମାଦି ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅକିଚ୍ଚଂ ନାମ, ତଂ କଯିରତି, ତେସଂ ମାନନଳଅଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ଵା ଚରଣେନ ଉନ୍ନଳଆନଂ ସତିଵୋସ୍ସଗ୍ଗେନ ପମତ୍ତାନଂ ଚତ୍ତାରୋପି ଆସଵା ଵଡ୍ଢନ୍ତି।

ଯେସଂ ପନ ପଞ୍ଞାଦିଗୁଣୋ ଵଡ୍ଢତି, ତେ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଯେସ’’ନ୍ତିଆଦି ଵୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ସୁସମାରଦ୍ଧାତି ସୁଟ୍ଠୁ ପଗ୍ଗହିତା। କାଯଗତା ସତୀତି, କାଯାନୁପସ୍ସନାଭାଵନା। ଅକିଚ୍ଚଂ ତେତି ତେ ଏତଂ ପତ୍ତମଣ୍ଡନାଦିଅକିଚ୍ଚଂ। ନ ସେଵନ୍ତୀତି ନ କରୋନ୍ତି। କିଚ୍ଚେତି, ପବ୍ବଜିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ କତ୍ତବ୍ବେ ଅପରିମାଣସୀଲକ୍ଖନ୍ଧଗୋପନାଦିକେ। ସାତଚ୍ଚକାରିନୋତି ସତତକାରିନୋ ତେସଂ ସତିଯା ଅଵିପ୍ପଵାସେନ ସତାନଂ ସାତ୍ଥକସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ, ସପ୍ପାଯସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ, ଗୋଚରସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ, ଅସମ୍ମୋହସମ୍ପଜଞ୍ଞନ୍ତି ଚତୂହି ସମ୍ପଜଞ୍ଞେହି ସମ୍ପଜାନାନଂ, ଚତ୍ତାରୋପି ଆସଵା ଅତ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି ପରିକ୍ଖଯଂ ଅଭାଵଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଇଦାନି ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକେ ଠିତଭିକ୍ଖୂନଂ ଓଵାଦଂ ଦେନ୍ତୋ ‘‘ଉଜୁମଗ୍ଗମ୍ହୀ’’ତି ଗାଥମାହ। ତତ୍ଥ ଉଜୁମଗ୍ଗମ୍ହି ଅକ୍ଖାତେତି ଅନ୍ତଦ୍ଵଯପରିଵଜ୍ଜନେନ କାଯଵଙ୍କାଦିପ୍ପହାନେନ ଚ ଉଜୁକେ ମଜ୍ଝିମପଟିପଦାଭୂତେ ଅରିଯମଗ୍ଗେ ସତ୍ଥାରା ଭାସିତେ। ଗଚ୍ଛଥାତି ପଟିପଜ୍ଜଥ। ମା ନିଵତ୍ତଥାତି ଅନ୍ତରା ଵୋସାନଂ ମାପଜ୍ଜଥ। ଅତ୍ତନା ଚୋଦଯତ୍ତାନନ୍ତି ଇଧ ଅତ୍ଥକାମୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ ଅପାଯଭଯପଚ୍ଚଵେକ୍ଖଣାଦିନା ଅତ୍ତନାଵ ଅତ୍ତାନଂ ଚୋଦେନ୍ତୋ। ନିବ୍ବାନମଭିହାରଯେତି, ଅତ୍ତାନଂ ନିବ୍ବାନଂ ଅଭିହରେଯ୍ୟ ଉପନେଯ୍ୟ, ଯଥା ନଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି, ତଥା ପଟିପଜ୍ଜେଯ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଇଦାନି ମଯାପି ଏଵମେଵ ପଟିପନ୍ନନ୍ତି, ଅତ୍ତନୋ ପଟିପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅଚ୍ଚାରଦ୍ଧମ୍ହୀ’’ତିଆଦି ଵୁତ୍ତଂ। ଅଚ୍ଚାରଦ୍ଧମ୍ହି ଵୀରିଯମ୍ହୀତି ଵିପସ୍ସନଂ ଭାଵେନ୍ତେନ ମଯା ସମାଧିନା ଵୀରିଯଂ ସମରସଂ ଅକତ୍ଵା ଅତିଵିଯ ଵୀରିଯେ ପଗ୍ଗହିତେ। ଅଚ୍ଚାରଦ୍ଧଵୀରିଯତା ଚସ୍ସ ହେଟ୍ଠା ଵୁତ୍ତାଯେଵ। ଵୀଣୋପମଂ କରିତ୍ଵା ମେତି ଆଯସ୍ମତୋ ସୋଣସ୍ସ ‘‘ଯେ ଖୋ କେଚି ଭଗଵତୋ ସାଵକା ଆରଦ୍ଧଵୀରିଯା ଵିହରନ୍ତି। ଅହଂ ତେସଂ ଅଞ୍ଞତରୋ, ଅଥ ଚ ପନ ମେ ନାନୁପାଦାଯ ଆସଵେହି ଚିତ୍ତଂ ଵିମୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମାହଂ ଵିବ୍ଭମିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିତ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ସତ୍ଥା ଇଦ୍ଧିଯା ତସ୍ସ ସମ୍ମୁଖେ ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେତ୍ଵା ‘‘କସ୍ମା ତ୍ଵଂ, ସୋଣ,

‘ୱିବ୍ଭୂମିସ୍ସାମୀ’ତି ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେସି, କୁସଲୋ ତ୍ୱଂ ପୁବ୍ବେ ଅଗାରିୟଭୂତୋ ୱୀଣାୟ ତନ୍ତିସ୍ସରେ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତେନ ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ସୋଣ? ଯଦା ତେ ୱୀଣାୟ ତନ୍ତିୟୋ ଅଚ୍ଚାୟତା ହୋନ୍ତି, ଅପି ନୁ ତେ ୱୀଣା ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ସରୱତୀ ୱା ହୋତି କମ୍ମଞ୍ଞା ୱାତି? ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ! ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ସୋଣ, ଯଦା ତେ ୱୀଣାୟ ତନ୍ତିୟୋ ଅତିସିଥିଲା ହୋନ୍ତି, ଅପି ନୁ ତେ ୱୀଣା ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ସରୱତୀ ୱା ହୋତି କମ୍ମଞ୍ଞା ୱାତି? ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ସୋଣ, ଯଦା ପନ ତେ ୱୀଣାୟ ତନ୍ତିୟୋ ନେୱ ଅଚ୍ଚାୟତା ହୋନ୍ତି, ନାତିସିଥିଲା ସମେ ଗୁଣେ ପତିଟ୍ଠିତା, ଅପି ନୁ ତେ ୱୀଣା ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ସରୱତୀ ୱା ହୋତି କମ୍ମଞ୍ଞା ୱାତି? ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ସୋଣ, ଅଚ୍ଚାରଦ୍ଧୱୀରିୟଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚାୟ ସଂୱତ୍ତତି, ଅତିଲୀନୱୀରିୟଂ କୋସଜ୍ଜାୟ ସଂୱତ୍ତତି, ତସ୍ମାତିହ ତ୍ୱଂ, ସୋଣ, ୱୀରିୟସମତଂ ଅଧିଟ୍ଠହ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନଞ୍ଚ ସମତଂ ପଟିୱିଜ୍ଝା’’ତି ଏୱଂ ୱୀଣଂ ଉପମଂ କତ୍ୱା ପୱତ୍ତିତେନ ୱୀଣୋପମୋୱାଦେନ ମଯ୍ହଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ତସ୍ସାହଂ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱାତି ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ୱଚନଂ ୱୀଣୋପମୋୱାଦଂ ସୁତ୍ୱା ଅନ୍ତରା ଉପ୍ପନ୍ନଂ ୱିବ୍ଭମିତୁକାମତଂ ପହାୟ ସତ୍ଥୁ ସାସନେ ରତୋ ଅଭିରତୋ ୱିହରିଂ।

ୱିହରନ୍ତୋ ଚ ସମଥଂ ପଟିପାଦେସିଂ ୱୀରିୟସମତଂ ଯୋଜେନ୍ତୋ ସଦ୍ଧାପଞ୍ଞାନଂ ୱିୟ ସମାଧିୱୀରିୟାନଂ ସମରସତଂ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତୋ ଝାନାଧିଟ୍ଠାନଂ ୱିପସ୍ସନାସମାଧିଂ ସମ୍ପାଦେସିଂ ୱିପସ୍ସନଂ ଉସ୍ସୁକ୍କାପେସିଂ। ତତ୍ଥ ପୟୋଜନଂ ଆହ ‘‘ଉତ୍ତମତ୍ଥସ୍ସ ପତ୍ତିୟା’’ତି। ଉତ୍ତମତ୍ଥସ୍ସ ପତ୍ତିୟାତି ଅରହତ୍ତାଧିଗମାୟାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଇଦାନି ଯଥା ପଟିପନ୍ନସ୍ସ ସମଥୱିପସ୍ସନା ସମ୍ପଜ୍ଜିଂସୁ, ତଂ ଅଞ୍ଞାପଦେସେନ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ନେକ୍ଖମ୍ମେ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ନେକ୍ଖମ୍ମେତି ପବ୍ବଜ୍ଜାଦିକେ କାମନିସ୍ସରଣେ। ଅଧିମୁତ୍ତସ୍ସାତି ତତ୍ଥ ନିନ୍ନପୋଣପବ୍ଭାରଭାୱେନ ଯୁତ୍ତପ୍ପଯୁତ୍ତସ୍ସ, ପଠମଂ ତାୱ ପବ୍ବଜ୍ଜାଭିମୁଖୋ ହୁତ୍ୱା କାମେ ପହାୟ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଚ ସୀଲୱିସୋଧନଂ ଅରଞ୍ଞୱାସୋ ଧୁତଙ୍ଗପରିହରଣଂ ଭାୱନାଭିୟୋଗୋତି ଏୱମାଦୀସୁ ଅନୱଜ୍ଜଧମ୍ମେସୁ ଯୁତ୍ତପ୍ପଯୁତ୍ତସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ପୱିୱେକଞ୍ଚ ଚେତସୋତି ଚେତସୋ ପୱିୱେକଞ୍ଚ ଅଧିମୁତ୍ତସ୍ସ ଏୱଂ ନେକ୍ଖମ୍ମାଧିମୁତ୍ତସ୍ସ ସତୋ ଚତୁକ୍କପଞ୍ଚକଜ୍ଝାନାନଂ ନିବ୍ବତ୍ତନେନ ୱିୱେକେ ଯୁତ୍ତସ୍ସ ପଯୁତ୍ତସ୍ସ। ଅବ୍ୟାବଜ୍ଝାଧିମୁତ୍ତସ୍ସାତି ଅବ୍ୟାବଜ୍ଝେ ନିଦ୍ଦୁକ୍ଖତାୟ ଅଧିମୁତ୍ତସ୍ସ ଝାନସମାପତ୍ତିୟୋ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ସମଥସୁଖେ ଯୁତ୍ତପ୍ପଯୁତ୍ତସ୍ସ। ଉପାଦାନକ୍ଖୟସ୍ସ ଚାତି ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ଉପାଦାନାନଂ ଖୟନ୍ତେ ଅରହତ୍ତେ ଅଧିମୁତ୍ତସ୍ସ। ଭୁମ୍ମତ୍ଥେ ହି ଏତଂ ସାମିୱଚନଂ। ତଂ ଯଥାଧିଗତଂ ଝାନଂ ପାଦକଂ କତ୍ୱା ଅରହତ୍ତାଧିଗମାୟ ୱିପସ୍ସନଂ ଅନୁଯୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ।

ତଣ୍ହକ୍ଖୟାଧିମୁତ୍ତସ୍ସାତି ତଣ୍ହା ଖୀୟତି ଏତ୍ଥାତି ତଣ୍ହକ୍ଖୟୋ, ନିବ୍ବାନଂ, ତସ୍ମିଂ ଅଧିମୁତ୍ତସ୍ସ ଉପାଦିଂ ଭୟତୋ, ଅନୁପାଦିଞ୍ଚ ଖେମତୋ ଦସ୍ସନେନ ନିରୋଧେ ନିନ୍ନପୋଣପବ୍ଭାରସ୍ସ। ଅସମ୍ମୋହଞ୍ଚ ଚେତସୋତି ଅସମ୍ମୋହସମ୍ପଜଞ୍ଞୱସେନ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅସମ୍ମୋହପୱତ୍ତିଂ ସମ୍ମୋହସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦନେନ ୱା ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅସମ୍ମୋହଭୂତଂ ଅରିୟମଗ୍ଗଂ ଅଧିମୁତ୍ତସ୍ସ। ଦିସ୍ୱା ଆୟତନୁପ୍ପାଦନ୍ତି ଚକ୍ଖାଦୀନଂ ଆୟତନାନଂ ଯଥାସକପଚ୍ଚୟେହି ଖଣେ ଖଣେ ଉପ୍ପାଦଂ, ତପ୍ପଟିପକ୍ଖତୋ ନିରୋଧଞ୍ଚ ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାସହିତାୟ ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାୟ ଦିସ୍ୱା ଦସ୍ସନହେତୁ ସମ୍ମା ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚତୀତି ସମ୍ମା ହେତୁନା ଞାୟେନ ମଗ୍ଗପଟିପାଟିୟା ସବ୍ବାସୱତୋ ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚତି।

‘‘ତସ୍ସ ସମ୍ମା ୱିମୁତ୍ତସ୍ସା’’ତିଆଦୀସୁ ଅୟଂ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ – ତସ୍ସ ୱୁତ୍ତନୟେନ ସମ୍ମଦେୱ ସବ୍ବସଂକିଲେସତୋ ୱିମୁତ୍ତସ୍ସ, ତତୋ ଏୱ ଅଚ୍ଚନ୍ତୁପସମେନ ସନ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସ ଖୀଣାସୱଭିକ୍ଖୁନୋ କତସ୍ସ କୁସଲସ୍ସ ଅକୁସଲସ୍ସ ୱା ଉପଚୟୋ ନତ୍ଥି ମଗ୍ଗେନେୱ ସମୁଗ୍ଘାତିତତ୍ତା, ପରିଞ୍ଞାଦିଭେଦଂ କରଣୀୟଂ ନ ୱିଜ୍ଜତି କତକିଚ୍ଚତ୍ତା। ଏୱଂ ଭୂତସ୍ସ ଯଥା ଏକଘନୋ ସେଲୋ ପବ୍ବତୋ ପକତିୱାତେନ ନ ସମୀରତି ନ ସଂକମ୍ପତି, ଏୱଂ ଇଟ୍ଠା ଚ ଅନିଟ୍ଠା ଚ ରୂପାଦୟୋ ଆରମ୍ମଣଧମ୍ମା ତାଦିନୋ ତାଦିଭାୱପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ଠିତଂ ଅନେଜଂ ପହୀନସବ୍ବସୋକତାୟ ୱିସଂଯୁତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନପ୍ପୱେଧେନ୍ତି ନ ଚାଲେନ୍ତି। ଅସ୍ସ ଚ ଆରମ୍ମଣଧମ୍ମସ୍ସ କାଲେନ କାଲଂ ଫଲସମାପତ୍ତିଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନ୍ତୋ ୱୟଂ ନିରୋଧଂ ଖଣେ ଖଣେ ଭିଜ୍ଜନସଭାୱଂ ଅନୁପସ୍ସତୀତି ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକାସି।

ସୋଣକୋଠିୱିସତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ତେରସନିପାତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧୪. ଚୁଦ୍ଦସକନିପାତୋ

୧. ଖଦିରୱନିୟରେୱତତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଚୁଦ୍ଦସକନିପାତେ ଯଦା ଅହନ୍ତିଆଦିକା ଆୟସ୍ମତୋ ଖଦିରୱନିୟରେୱତତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା. କା ଉପ୍ପତ୍ତି? କାମଞ୍ଚିମସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ଗାଥା ହେଟ୍ଠା ଏକକନିପାତେ (ଥେରଗା. ଅଟ୍ଠ. ୧.ଖଦିରୱନିୟତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା) ଆଗତା. ତତ୍ଥ ପନସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ଭାଗିନେୟ୍ୟେସୁ ସତିଜନନମତ୍ତଂ ଦସ୍ସିତନ୍ତି ତସ୍ସା ଏକକନିପାତେ ସଙ୍ଗହୋ କତୋ. ଇମା ପନ ଥେରସ୍ସ ପବ୍ବଜିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଯାୱ ପରିନିବ୍ବାନା ପଟିପତ୍ତିପକାସିତା ଗାଥା ଇମସ୍ମିଂ ଚୁଦ୍ଦସକନିପାତେ ସଙ୍ଗହଂ ଆରୋପିତା. ତତ୍ଥ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତି ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତାୟେୱ. ଅୟଂ ପନ ୱିସେସୋ – ଥେରୋ କିର ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା କାଲେନ କାଲଂ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମସେନାପତିପ୍ପଭୁତୀନଂ ମହାଥେରାନଞ୍ଚ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କତିପାହମେୱ ତତ୍ଥ ୱସିତ୍ୱା ଖଦିରୱନମେୱ ପଚ୍ଚାଗନ୍ତ୍ୱା ଫଲସମାପତ୍ତିସୁଖେନ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରେହି ଚ ୱୀତିନାମେତି. ଏୱଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ କାଲେ ଜିଣ୍ଣୋ ୱୁଡ୍ଢୋ ୱୟୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ ଅହୋସି. ସୋ ଏକଦିୱସଂ ବୁଦ୍ଧୁପଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ସାୱତ୍ଥିୟା ଅୱିଦୂରେ ଅରଞ୍ଞେ ୱସି. ତେନ ଚ ସମୟେନ ଚୋରା ନଗରେ କତକମ୍ମା ଆରକ୍ଖମନୁସ୍ସେହି ଅନୁବନ୍ଧା ପଲାୟନ୍ତା ଥେରସ୍ସ ସମୀପେ ଗହିତଭଣ୍ଡଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ପଲାୟିଂସୁ. ମନୁସ୍ସା ଅନୁଧାୱନ୍ତା ଥେରସ୍ସ ସମୀପେ ଭଣ୍ଡଂ ଦିସ୍ୱା ଥେରଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ''ଚୋରୋ''ତି ସଞ୍ଞାୟ ଗହେତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଦସ୍ସେସୁଂ, ''ଅୟଂ, ଦେୱ, ଚୋରୋ''ତି. ରାଜା ଥେରଂ ମୁଞ୍ଚାପେତ୍ୱା, ''କିଂ, ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେହି ଇଦଂ ଚୋରିକକମ୍ମଂ କତଂ ୱା, ନୋ ୱା''ତି ପୁଚ୍ଛି. ଥେରୋ କିଞ୍ଚାପି ଜାତିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଅତ୍ତନା ତାଦିସଂ ନ କତପୁବ୍ବଂ, ତଂ ପବ୍ବଜିତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ପନ ଅକତଭାୱସ୍ସ, ସବ୍ବସୋ କିଲେସାନଂ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନତ୍ତା ତାଦିସସ୍ସ କରଣେ ଅଭବ୍ବତାୟ ପକାସନତ୍ଥଂ ସମୀପେ ଠିତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ରଞ୍ଞୋ ଚ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ –

୬୪୫.

''ଯଦା ଅହଂ ପବ୍ବଜିତୋ, ଅଗାରସ୍ମାନଗାରିୟଂ;

ନାଭିଜାନାମି ସଙ୍କପ୍ପଂ, ଅନରିୟଂ ଦୋସସଂହିତଂ.

୬୪୬.

'''ଇମେ ହଞ୍ଞନ୍ତୁ ୱଜ୍ଝନ୍ତୁ, ଦୁକ୍ଖଂ ପପ୍ପୋନ୍ତୁ ପାଣିନୋ';

ସଙ୍କପ୍ପଂ ନାଭିଜାନାମି, ଇମସ୍ମିଂ ଦୀଘମନ୍ତରେ.

୬୪୭.

''ମେତ୍ତଞ୍ଚ ଅଭିଜାନାମି, ଅପ୍ପମାଣଂ ସୁଭାୱିତଂ;

ଅନୁପୁବ୍ବଂ ପରିଚିତଂ, ଯଥା ବୁଦ୍ଧେନ ଦେସିତଂ.

୬୪୮.

''ସବ୍ବମିତ୍ତୋ ସବ୍ବସଖୋ, ସବ୍ବଭୂତାନୁକମ୍ପକୋ;

ମେତ୍ତଚିତ୍ତଞ୍ଚ ଭାୱେମି, ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜରତୋ ସଦା.

୬୪୯.

''ଅସଂହୀରଂ ଅସଂକୁପ୍ପଂ, ଚିତ୍ତଂ ଆମୋଦୟାମହଂ;

ବ୍ରହ୍ମୱିହାରଂ ଭାୱେମି, ଅକାପୁରିସସେୱିତଂ।

୬୫୦।

‘‘ଅୱିତକ୍କଂ ସମାପନ୍ନୋ, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସାୱକୋ;

ଅରିଯେନ ତୁଣ୍ହୀଭାୱେନ, ଉପେତୋ ହୋତି ତାୱଦେ।

୬୫୧।

‘‘ଯଥାପି ପବ୍ବତୋ ସେଲୋ, ଅଚଲୋ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତୋ;

ଏୱଂ ମୋହକ୍ଖଯା ଭିକ୍ଖୁ, ପବ୍ବତୋୱ ନ ୱେଧତି।

୬୫୨।

‘‘ଅନଙ୍ଗଣସ୍ସ ପୋସସ୍ସ, ନିଚ୍ଚଂ ସୁଚିଗୱେସିନୋ;

ୱାଲଗ୍ଗମତ୍ତଂ ପାପସ୍ସ, ଅବ୍ଭମତ୍ତଂୱ ଖାଯତି।

୬୫୩।

‘‘ନଗରଂ ଯଥା ପଚ୍ଚନ୍ତଂ, ଗୁତ୍ତଂ ସନ୍ତରବାହିରଂ;

ଏୱଂ ଗୋପେଥ ଅତ୍ତାନଂ, ଖଣୋ ୱୋ ମା ଉପଚ୍ଚଗା।

୬୫୪।

‘‘ନାଭିନନ୍ଦାମି ମରଣଂ, ନାଭିନନ୍ଦାମି ଜୀୱିତଂ;

କାଲଞ୍ଚ ପଟିକଙ୍ଖାମି, ନିବ୍ବିସଂ ଭତକୋ ଯଥା।

୬୫୫।

‘‘ନାଭିନନ୍ଦାମି ମରଣଂ, ନାଭିନନ୍ଦାମି ଜୀୱିତଂ;

କାଲଞ୍ଚ ପଟିକଙ୍ଖାମି, ସମ୍ପଜାନୋ ପତିସ୍ସତୋ।

୬୫୬।

‘‘ପରିଚିଣ୍ଣୋ ମଯା ସତ୍ଥା, କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନଂ;

ଓହିତୋ ଗରୁକୋ ଭାରୋ, ଭୱନେତ୍ତି ସମୂହତା।

୬୫୭।

‘‘ଯସ୍ସ ଚତ୍ଥାଯ ପବ୍ବଜିତୋ, ଅଗାରସ୍ମାନଗାରିଯଂ;

ସୋ ମେ ଅତ୍ଥୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସବ୍ବସଂଯୋଜନକ୍ଖଯୋ।

୬୫୮।

‘‘ସମ୍ପାଦେଥପ୍ପମାଦେନ, ଏସା ମେ ଅନୁସାସନୀ;

ହନ୍ଦାହଂ ପରିନିବ୍ବିସ୍ସଂ ୱିପ୍ପମୁତ୍ତୋମ୍ହି ସବ୍ବଧୀ’’ତି। – ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି;

ତତ୍ଥାଯଂ ଅପୁବ୍ବପଦୱଣ୍ଣନା ଇମସ୍ମିଂ ଦୀଘମନ୍ତରେତି, ଯଦା ଅହଂ ପବ୍ବଜିତୋମ୍ହି, ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅଯଞ୍ଚ ମେ ଚରିମକାଲୋ, ଏତସ୍ମିଂ ଦୀଘମନ୍ତରେ କାଲେ ‘‘ଇଦଂ ମଯ୍ହଂ ହୋତୂ’’ତି ଅଭିଜ୍ଝାୱସେନ ୱା, ‘‘ଇମେ ସତ୍ତା ହଞ୍ଞନ୍ତୂ’’ତିଆଦିନା ବ୍ଯାପାଦୱସେନ ୱା ଅନରିଯଂ ଦୋସସଂହିତଂ ସଙ୍କପ୍ପଂ ନାଭିଜାନାମୀତି ଯୋଜନା।

ମେତ୍ତଞ୍ଚଅଭିଜାନାମୀତି, ମିଜ୍ଜତି ସିନିଯ୍ହତି ଏତାଯାତି ମେତ୍ତା, ଅବ୍ଯାପାଦୋ। ମେତ୍ତା ଏତିସ୍ସା ଅତ୍ଥୀତି ମେତ୍ତା, ମେତ୍ତାଭାୱନା ମେତ୍ତାବ୍ରହ୍ମୱିହାରୋ, ତଂ ମେତ୍ତଂ। ଚ-ସଦ୍ଦେନ କରୁଣଂ ମୁଦିତଂ ଉପେକ୍ଖଞ୍ଚାତି ଇତରବ୍ରହ୍ମୱିହାରେ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ଅଭିଜାନାମୀତି, ଅଭିମୁଖତୋ ଜାନାମି। ଅଧିଗତଞ୍ହି ଝାନଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅଭିମୁଖଂ ହୋତି। କୀଦିସନ୍ତି ଆହ ‘‘ଅପ୍ପମାଣ’’ନ୍ତିଆଦି। ତଞ୍ହି ଯଥା ବୁଦ୍ଧେନ ଭଗୱତା ଦେସିତଂ, ତଥା ଅନୋଦିସ୍ସକଫରଣୱସେନ ଅପରିମାଣସତ୍ତାରମ୍ମଣତାଯ ଅପ୍ପମାଣଂ। ପଗୁଣବଲୱଭାୱାପାଦନେନ ସୁଟ୍ଠୁ ଭାୱିତତ୍ତା ସୁଭାୱିତଂ। ପଠମଂ ମେତ୍ତା, ତତୋ କରୁଣା, ତତୋ ମୁଦିତା, ପଚ୍ଛା ଉପେକ୍ଖାତି ଏୱଂ ଅନୁପୁବ୍ବଂ ଅନୁକ୍କମେନ ପରିଚିତଂ ଆସେୱିତଂ, ବହୁଲୀକତଂ ଅଭିଜାନାମୀତି ଯୋଜନା।

ସବ୍ବେସଂ ସତ୍ତାନଂ ମିତ୍ତୋ, ସବ୍ବେ ୱା ତେ ମଯ୍ହଂ ମିତ୍ତାତି ସବ୍ବମିତ୍ତୋ। ମେତ୍ତଞ୍ହି ଭାୱେନ୍ତୋ ସତ୍ତାନଂ ପିଯୋ ହୋତି। ସବ୍ବସଖୋତି, ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନଯୋ। ସବ୍ବଭୂତାନୁକମ୍ପକୋତି, ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ଅନୁଗ୍ଗଣ୍ହନକୋ। ମେତ୍ତଚିତ୍ତଞ୍ଚ ଭାୱେମୀତି, ମେତ୍ତାଯ ସହିତଂ ସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ ୱିସେସତୋ ଭାୱେମି, ୱଡ୍ଢେମି, ପକାସେମି ୱା ଅକଥେନ୍ତେପି ଭାୱନାଯ ଉକ୍କଂସଗତଭାୱତୋ। ‘‘ମେତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଞ୍ଚ ଭାୱେମୀ’’ତି ୱା ପାଠୋ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯୋୱ। ଅବ୍ଯାପଜ୍ଜରତୋତି, ଅବ୍ଯାପଜ୍ଜେ ସତ୍ତାନଂ ହିତୂପସଂହାରେ ଅଭିରତୋ। ସଦାତି, ସବ୍ବକାଲଂ, ତେନ ତତ୍ଥ ସାତଚ୍ଚକିରିଯଂ ଦସ୍ସେତି।

ଅସଂହୀରନ୍ତି ନ ସଂହୀରଂ, ଆସନ୍ନପଚ୍ଚତ୍ଥିକେନ ରାଗେନ ଅନାକଡ୍ଢନିଯଂ। ଅସଂକୁପ୍ପନ୍ତି ନ କୁପ୍ପଂ, ଦୂରପଚ୍ଚତ୍ଥିକେନ ବ୍ଯାପାଦେନ ଅକୋପିଯଂ, ଏୱଂଭୂତଂ କତ୍ୱା ମମ ମେତ୍ତଚିତ୍ତଂ ଆମୋଦଯାମି ଅଭିପ୍ପମୋଦଯାମି ବ୍ରହ୍ମୱିହାରଂ ଭାୱେମି। ଅକାପୁରିସସେୱିତନ୍ତି, କାପୁରିସେହି ନୀଚଜନେହି ଅସେୱିତଂ, ଅକାପୁରିସେହି ୱା ଅରିଯେହି ବୁଦ୍ଧାଦୀହି ସେୱିତଂ ବ୍ରହ୍ମଂ ସେଟ୍ଠଂ ନିଦ୍ଦୋସଂ ମେତ୍ତାଦିୱିହାରଂ ଭାୱେମି ୱଡ୍ଢେମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏୱଂ ଅତ୍ତୁଦ୍ଦେସୱସେନ ପଞ୍ଚହି ଗାଥାହି ଅତ୍ତନୋ ପଟିପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ତଂ ଅଞ୍ଞାପଦେସେନ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଅୱିତକ୍କ’’ନ୍ତିଆଦିନା ଚତସ୍ସୋ ଗାଥା ଅଭାସି। ତତ୍ଥ ଅୱିତକ୍କଂ ସମାପନ୍ନୋତି, ୱିତକ୍କୱିରହିତଂ ଦୁତିଯାଦିଝାନଂ ସମାପନ୍ନୋ, ଏତେନ ଥେରୋ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରଭାୱନାଯ ଅଞ୍ଞାପଦେସେନ ଅତ୍ତନା ଦୁତିଯାଦିଝାନାଧିଗମମାହ। ଯସ୍ମା ପନାଯଂ ଥେରୋ ତମେୱ ଝାନଂ ପାଦକଂ କତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଏକାସନେନେୱ ଅରହତ୍ତଂ ଗଣ୍ହି, ତସ୍ମା ତମତ୍ଥଂ ଅଞ୍ଞାପଦେସେନେୱ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଅୱିତକ୍କଂ ସମାପନ୍ନୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସାୱକୋ। ଅରିଯେନ ତୁଣ୍ହୀଭାୱେନ, ଉପେତୋ ହୋତି ତାୱଦେ’’ତି ଆହ। ତତ୍ଥ ୱଚୀସଙ୍ଖାରାଭାୱତୋ ଅୱିତକ୍କାୱିଚାରା ସମାପତ୍ତି ‘‘ଅରିଯୋ ତୁଣ୍ହୀଭାୱୋ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ‘‘ସନ୍ନିପତିତାନଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦ୍ୱଯଂ କରଣୀଯଂ ଧମ୍ମୀ ୱା କଥା ଅରିଯୋ ୱା ତୁଣ୍ହୀଭାୱୋ’’ତି (ମ। ନି। ୧।୨୭୩) ପନ ୱଚନତୋ ଯା କାଚି ସମାପତ୍ତି ଅରିଯୋ ତୁଣ୍ହୀଭାୱୋ ନାମ। ଇଧ ପନ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନିକା ଅଗ୍ଗଫଲସମାପତ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତା।

ଇଦାନି ତସ୍ସାଧିଗତତ୍ତା ଲୋକଧମ୍ମେହି ଅକମ୍ପନୀଯତଂ ଉପମାଯ ପକାସେନ୍ତୋ ‘‘ଯଥାପି ପବ୍ବତୋ’’ତି ଗାଥମାହ। ତତ୍ଥ ଯଥାପି ପବ୍ବତୋ ସେଲୋତି, ଯଥା ସିଲାମଯୋ ଏକଘନସେଲୋ ପବ୍ବତୋ, ନ ପଂସୁପବ୍ବତୋ ନ ମିସ୍ସକପବ୍ବତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଚଲୋ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତୋତି, ସୁଟ୍ଠୁ ପତିଟ୍ଠିତମୂଲୋ ପକତିୱାତେହି ଅଚଲୋ ଅକମ୍ପନୀଯୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ଅରହତ୍ତଂ ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ ଏୱଂ ମୋହକ୍ଖଯା ଭିକ୍ଖୁ, ପବ୍ବତୋୱ ନ ୱେଧତୀତି ମୋହସ୍ସ ଅନୱସେସପ୍ପହାନା, ମୋହମୂଲକତ୍ତା ଚ ସବ୍ବାକୁସଲାନଂ ପହୀନସବ୍ବାକୁସଲୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯଥା ସୋ ପବ୍ବତୋ ପକତିୱାତେହି, ଏୱଂ ଲୋକଧମ୍ମେହି ନ ୱେଧତି ନ କମ୍ପତି, ମୋହକ୍ଖଯୋତି ୱା ଯସ୍ମା ଅରହତ୍ତଂ ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ ୱୁଚ୍ଚତି , ତସ୍ମା ମୋହକ୍ଖଯାତି ମୋହକ୍ଖଯସ୍ସ ହେତୁ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ଅରହତ୍ତସ୍ସ ଚ ଅଧିଗତତ୍ତା ଚତୂସୁ ଅରିଯସଚ୍ଚେସୁ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତୋ ଅସମାପନ୍ନକାଲେପି ପବ୍ବତୋ ୱିଯ ନ ୱେଧତି, ପଗେୱ ସମାପନ୍ନକାଲେତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଇଦାନି ପାପଂ ନାମେତଂ ଅସୁଚିସୀଲୋ ଏୱ ସମାଚରତି, ନ ଚ ସୁଚିସୀଲୋ, ସୁଚିସୀଲସ୍ସ ପନ ତଂ ଅଣୁମତ୍ତମ୍ପି ଭାରିୟଂ ହୁତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠାତୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଅନଙ୍ଗଣସ୍ସା’’ତିଆଦିଗାଥମାହ । ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ରାଗାଦିଅଙ୍ଗଣାଭାୱତୋ ଅନଙ୍ଗଣସ୍ସ ସବ୍ବକାଲଂ ସୁଚିଅନୱଜ୍ଜଧମ୍ମେ ଏୱ ଗୱେସନ୍ତସ୍ସ ସପ୍ପୁରିସସ୍ସ ୱାଲଗ୍ଗମତ୍ତଂ କେସଗ୍ଗମତ୍ତଂ ପାପସ୍ସ ଲେସମତ୍ତମ୍ପି ସକଲଂ ଲୋକଧାତୁଂ ଫରିତ୍ୱା ଠିତଂ ଅବ୍ଭମତ୍ତଂ ହୁତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠାତି, ତସ୍ମା ନ ଏୱରୂପେ କମ୍ମେ ମାଦିସା ଆସଙ୍କିତବ୍ବାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ଯସ୍ମା ନିକ୍କିଲେସେସୁପି ଅନ୍ଧବାଲା ଏୱରୂପେ ଅପୱାଦେ ସମୁଟ୍ଠାପେନ୍ତି, ତସ୍ମା ଅତ୍ତକାମେହି ସବ୍ବଥା ଅତ୍ତା ରକ୍ଖିତବ୍ବୋତି ଓୱାଦଂ ଦେନ୍ତୋ ‘‘ନଗରଂ ଯଥା’’ତିଆଦିଗାଥମାହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯଥା ପନ ପଚ୍ଚନ୍ତନଗରୱାସୀହି ମନୁସ୍ସେହି ପଚ୍ଚନ୍ତଂ ନଗରଂ ଦ୍ୱାରପାକାରାଦୀନି ଥିରାନି କରୋନ୍ତେହି ସଅନ୍ତରଂ, ଉଦ୍ଦାପପରିଖାଦୀନି ଥିରାନି କରୋନ୍ତେହି ସବାହିରନ୍ତି ସନ୍ତରବାହିରଂ ଗୁତ୍ତଂ କରୀୟତି, ଏୱଂ ତୁମ୍ହେହିପି ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନି ଛ ଦ୍ୱାରାନି ପିଦହିତ୍ୱା ଦ୍ୱାରରକ୍ଖିତଂ ସତିଂ ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଯଥା ଗୟ୍ହମାନାନି ବାହିରାନି ଛ ଆୟତନାନି ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନି ଉପଘାତାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି, ତଥା ଅଗ୍ଗହଣେନ ତାନିପି ଥିରାନି କତ୍ୱା ତେସଂ ଅପ୍ପୱେସାୟ ଦ୍ୱାରରକ୍ଖିତଂ ସତିଂ ଅପ୍ପହାୟ ୱିଚରନ୍ତା ଅତ୍ତାନଂ ଗୋପେଥ। କସ୍ମା? ଖଣୋ ୱୋ ମା ଉପଚ୍ଚଗା। ଯୋ ହି ଏୱଂ ଅତ୍ତାନଂ ନ ଗୋପେତି, ତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦକ୍ଖଣୋ, ମନୁସ୍ସତ୍ତଭାୱକ୍ଖଣୋ, ମଜ୍ଝିମଦେସେ ଉପ୍ପତ୍ତିକ୍ଖଣୋ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିୟା ପଟିଲଦ୍ଧକ୍ଖଣୋ, ଛନ୍ନଂ ଆୟତନାନଂ ଅୱେକଲ୍ଲକ୍ଖଣୋତି ସବ୍ବୋପି ଅୟଂ ଖଣୋ ଅତିକ୍କମତି, ସୋ ଖଣୋ ତୁମ୍ହେ ମା ଅତିକ୍କମତୂତି।

ଏୱଂ ଥେରୋ ଇମାୟ ଗାଥାୟ ସରାଜିକଂ ପରିସଂ ଭିକ୍ଖୂ ଚ ଓୱଦିତ୍ୱା ପୁନ ମରଣେ ଜୀୱିତେ ଚ ଅତ୍ତନୋ ସମଚିତ୍ତତଂ କତକିଚ୍ଚତଞ୍ଚ ପକାସେନ୍ତୋ ‘‘ନାଭିନନ୍ଦାମି ମରଣ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତତ୍ଥମେୱ (ଥେରଗା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୬୦୭)।

ଏୱଂ ପନ ୱତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପରିନିବ୍ବାନକାଲଂ ଉପଟ୍ଠିତଂ ଦିସ୍ୱା ସଙ୍ଖେପେନେୱ ନେସଂ ଓୱାଦଂ ଦତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାନଂ ପୱେଦେନ୍ତୋ ଓସାନଗାଥମାହ। ତତ୍ଥ ସମ୍ପାଦେଥପ୍ପମାଦେନାତି ସମ୍ପାଦେତବ୍ବଂ ଦାନସୀଲାଦିଂ ଅପ୍ପମାଦେନ ସମ୍ପାଦେଥ, ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକସମ୍ପରାୟିକପଭେଦେ ଗହଟ୍ଠୱତ୍ତେ ସୀଲାନୁରକ୍ଖଣେ ସମଥଅନୁୟୋଗେ ୱିପସ୍ସନାଭାୱନାୟ ଚ ଅପ୍ପମତ୍ତା ହୋଥ। ଏସା ମେ ଅନୁସାସନୀତି ଦାନସୀଲାଦୀସୁ ନ ପମଜ୍ଜଥାତି ଏସା ମମ ଅନୁସିଟ୍ଠି ଓୱାଦୋ।

ଏୱଂ ସିଖାପତ୍ତଂ ପରହିତପଟିପତ୍ତିଂ ଦୀପେତ୍ୱା ଅତ୍ତହିତପଟିପତ୍ତିୟାପି ମତ୍ଥକଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ‘‘ହନ୍ଦାହଂ ପରିନିବ୍ବିସ୍ସଂ, ୱିପ୍ପମୁତ୍ତୋମ୍ହି ସବ୍ବଧୀ’’ତି ଆହ। ତତ୍ଥ ୱିପ୍ପମୁତ୍ତୋମ୍ହି ସବ୍ବଧୀତି ସବ୍ବସୋ କିଲେସେହି ଭୱେହି ଚ ୱିପ୍ପମୁତ୍ତୋ ଅମ୍ହି, ତସ୍ମା ଏକଂସେନ ପରିନିବ୍ବାୟିସ୍ସାମୀତି।

ଏୱଂ ପନ ୱତ୍ୱା ଆକାସେ ପଲ୍ଲଙ୍କେନ ନିସିନ୍ନୋ ତେଜୋଧାତୁଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପଜ୍ଜଲନ୍ତୋ ଅନୁପାଦିସେସାୟ ନିବ୍ବାନଧାତୁୟା ପରିନିବ୍ବାୟି।

ଖଦିରୱନିୟରେୱତତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଗୋଦତ୍ତତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଯଥାପି ଭଦ୍ଦୋତିଆଦିକା ଆୟସ୍ମତୋ ଗୋଦତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅୟମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ୱିୱଟ୍ଟୂପନିସ୍ସୟଂ କୁସଲଂ ଉପଚିନିତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ସାୱତ୍ଥିୟଂ ସତ୍ଥୱାହକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ। ଗୋଦତ୍ତୋତି ନାମେନ ୱୟପ୍ପତ୍ତୋ ପିତରି କାଲଙ୍କତେ କୁଟୁମ୍ବଂ ସଣ୍ଠପେନ୍ତୋ ପଞ୍ଚହି ସକଟସତେହି ଭଣ୍ଡଂ ଆଦାୟ ଅପରାପରଂ ସଞ୍ଚରିତ୍ୱା ୱାଣିଜ୍ଜେନ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେତି ଯଥାୱିଭୱଂ ପୁଞ୍ଞାନିପି କରୋତି। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଧୁରେ ଯୁତ୍ତଗୋଣେ ୱହିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତେ ପତିତେ ମନୁସ୍ସେସୁ ତଂ ୱୁଟ୍ଠାପେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତେସୁ ସୟମେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ନଙ୍ଗୁଟ୍ଠେ ଗାଳ୍ହଂ ୱିଜ୍ଝି। ଗୋଣୋ ‘‘ଅୟଂ ଅସପ୍ପୁରିସୋ ମମ ବଲାବଲଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ଗାଳ୍ହଂ ୱିଜ୍ଝତୀ’’ତି କୁଦ୍ଧୋ ମନୁସ୍ସୱାଚାୟ, ‘‘ଭୋ ଗୋଦତ୍ତ, ଅହଂ ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଅତ୍ତନୋ ବଲଂ ଅନିଗୁହନ୍ତୋ ତୁଯ୍ହଂ ଭାରଂ ୱହିଂ, ଅଜ୍ଜ ପନ ଅସମତ୍ଥଭାୱେନ ପତିତଂ ମଂ ଅତିୱିୟ ବାଧସି, ହୋତୁ, ଇତୋ ଚୱିତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ତଂ ବାଧେତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ପଟିସତ୍ତୁ ଭୱେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି ପତ୍ଥନାନୁରୂପେନ ଅକ୍କୋସି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଗୋଦତ୍ତୋ ‘‘ଏୱଂ ନାମ ସତ୍ତେ ବାଧେତ୍ୱା କିଂ ଇମାୟ ଜୀୱିକାୟା’’ତି ସଂୱେଗଜାତୋ ସବ୍ବଂ ୱିଭୱଂ ପହାୟ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ମହାଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାୟ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ନଚିରସ୍ସେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ସମାପତ୍ତିସୁଖେନ ୱୀତିନାମେନ୍ତୋ ଏକଦିୱସଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକଂ ଉପଗତାନଂ ଗହଟ୍ଠପବ୍ବଜିତାନଂ ଅରିୟଗଣାନଂ ଲୋକଧମ୍ମେ ଆରବ୍ଭ ଧମ୍ମଂ କଥେନ୍ତୋ –

୬୫୯।

‘‘ଯଥାପି ଭଦ୍ଦୋ ଆଜଞ୍ଞୋ, ଧୁରେ ଯୁତ୍ତୋ ଧୁରସ୍ସହୋ;

ମଥିତୋ ଅତିଭାରେନ, ସଂଯୁଗଂ ନାତିୱତ୍ତତି।

୬୬୦।

‘‘ଏୱଂ ପଞ୍ଞାଯ ଯେ ତିତ୍ତା, ସମୁଦ୍ଦୋ ୱାରିନା ଯଥା;

ନ ପରେ ଅତିମଞ୍ଞନ୍ତି, ଅରିଯଧମ୍ମୋୱ ପାଣିନଂ।

୬୬୧।

‘‘କାଲେ କାଲୱସଂ ପତ୍ତା, ଭୱାଭୱୱସଂ ଗତା;

ନରା ଦୁକ୍ଖଂ ନିଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତେଧ ସୋଚନ୍ତି ମାଣୱା।

୬୬୨।

‘‘ଉନ୍ନତା ସୁଖଧମ୍ମେନ, ଦୁକ୍ଖଧମ୍ମେନ ଚୋନତା;

ଦ୍ୱଯେନ ବାଲା ହଞ୍ଞନ୍ତି, ଯଥାଭୂତଂ ଅଦସ୍ସିନୋ।

୬୬୩।

‘‘ଯେ ଚ ଦୁକ୍ଖେ ସୁଖସ୍ମିଞ୍ଚ, ମଜ୍ଝେ ସିବ୍ବିନିମଚ୍ଚଗୂ;

ଠିତା ତେ ଇନ୍ଦଖୀଲୋୱ, ନ ତେ ଉନ୍ନତଓନତା।

୬୬୪।

‘‘ନ ହେୱ ଲାଭେ ନାଲାଭେ, ନ ଯସେ ନ ଚ କିତ୍ତିଯା;

ନ ନିନ୍ଦାଯଂ ପସଂସାଯ, ନ ତେ ଦୁକ୍ଖେ ସୁଖମ୍ହି ଚ।

୬୬୫।

‘‘ସବ୍ବତ୍ଥ ତେ ନ ଲିମ୍ପନ୍ତି, ଉଦବିନ୍ଦୁୱ ପୋକ୍ଖରେ;

ସବ୍ବତ୍ଥ ସୁଖିତା ଧୀରା, ସବ୍ବତ୍ଥ ଅପରାଜିତା।

୬୬୬।

‘‘ଧମ୍ମେନ ଚ ଅଲାଭୋ ଯୋ, ଯୋ ଚ ଲାଭୋ ଅଧମ୍ମିକୋ;

ଅଲାଭୋ ଧମ୍ମିକୋ ସେଯ୍ୟୋ, ଯଞ୍ଚେ ଲାଭୋ ଅଧମ୍ମିକୋ।

୬୬୭।

‘‘ଯସୋ ଚ ଅପ୍ପବୁଦ୍ଧୀନଂ, ୱିଞ୍ଞୂନଂ ଅଯସୋ ଚ ଯୋ;

ଅଯସୋୱ ସେଯ୍ୟୋ ୱିଞ୍ଞୂନଂ, ନ ଯସୋ ଅପ୍ପବୁଦ୍ଧିନଂ।

୬୬୮।

‘‘ଦୁମ୍ମେଧେହି ପସଂସା ଚ, ୱିଞ୍ଞୂହି ଗରହା ଚ ଯା;

ଗରହାୱ ସେଯ୍ୟୋ ୱିଞ୍ଞୂହି, ଯଞ୍ଚେ ବାଲପ୍ପସଂସନା।

୬୬୯।

‘‘ସୁଖଞ୍ଚ କାମମଯିକଂ, ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ ପୱିୱେକିଯଂ;

ପୱିୱେକଦୁକ୍ଖଂ ସେଯ୍ୟୋ, ଯଞ୍ଚେ କାମମଯଂ ସୁଖଂ।

୬୭୦।

‘‘ଜୀୱିତଞ୍ଚ ଅଧମ୍ମେନ, ଧମ୍ମେନ ମରଣଞ୍ଚ ଯଂ;

ମରଣଂ ଧମ୍ମିକଂ ସେଯ୍ୟୋ, ଯଞ୍ଚେ ଜୀୱେ ଅଧମ୍ମିକଂ।

୬୭୧।

‘‘କାମକୋପପ୍ପହୀନା ଯେ, ସନ୍ତଚିତ୍ତା ଭୱାଭୱେ;

ଚରନ୍ତି ଲୋକେ ଅସିତା, ନତ୍ଥି ତେସଂ ପିଯାପିଯଂ।

୬୭୨।

‘‘ଭାୱଯିତ୍ୱାନ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ବଲାନି ଚ;

ପପ୍ପୁଯ୍ୟ ପରମଂ ସନ୍ତିଂ, ପରିନିବ୍ବନ୍ତିନାସୱା’’ତି। – ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି;

ତତ୍ଥ ଆଜଞ୍ଞୋତି, ଉସଭାଜାନୀଯୋ। ଧୁରେ ଯୁତ୍ତୋତି, ସକଟଧୁରେ ଯୋଜିତୋ। ଧୁରସ୍ସହୋତି, ଧୁରୱାହୋ। ଗାଥାସୁଖତ୍ଥଞ୍ଚେତ୍ଥ ଦ୍ୱିସକାରତୋ ନିଦ୍ଦେସୋ କତୋ, ସକଟଭାରଂ ୱହିତୁଂ ସମତ୍ଥୋତି ଅତ୍ଥୋ। ମଥିତୋ ଅତିଭାରେନାତି, ଅତିଭାରେନ ଗରୁଭାରେନ ପୀଳିତୋ। ‘‘ମଦ୍ଦିତୋ’’ତିପି ପାଠୋ, ସୋ ଏୱତ୍ଥୋ। ସଂଯୁଗନ୍ତି, ଅତ୍ତନୋ ଖନ୍ଧେ ଠପିତଂ ଯୁଗଂ ନାତିୱତ୍ତତି ନ ଅତିକ୍କାମେତି, ସମ୍ମା ଯୋ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଧୁରଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ନ ତିଟ୍ଠତି। ଏୱନ୍ତି ଯଥା ସୋ ଧୋରଯ୍ହୋ ଅତ୍ତନୋ ଭଦ୍ରାଜାନୀଯତାଯ ଅତ୍ତନୋ ଧୀରୱୀରତାଯ ଅତ୍ତନୋ ଭାରଂ ନାତିୱତ୍ତତି ନ ପରିଚ୍ଚଜତି, ଏୱଂ ଯେ ୱାରିନା ୱିଯ ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରାଯ ପଞ୍ଞାଯ ତିତ୍ତା ଧାତା ପରିପୁଣ୍ଣା, ତେ ପରେ ନିହୀନପଞ୍ଞେ ନ ଅତିମଞ୍ଞନ୍ତି, ନ ପରିଭୱନ୍ତି। ତତ୍ଥ କାରଣମାହ ‘‘ଅରିଯଧମ୍ମୋୱ ପାଣିନ’’ନ୍ତି, ପାଣିନଂ ସତ୍ତେସୁ ଅଯଂ ଅରିଯାନଂ ଧମ୍ମୋ ଯଦିଦଂ ତେସଂ ପଞ୍ଞାଯ ପାରିପୂରିଂ ଗତତ୍ତା ଲାଭାଦିନା ଅତ୍ତାନୁକ୍କଂସନଂ ୱିଯ ଅଲାଭାଦିନା ପରେସଂ ଅୱମ୍ଭନଂ।

ଏୱଂ ପଞ୍ଞାପାରିପୂରିଯା ଅରିଯାନଂ ସୁଖୱିହାରଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତଦଭାୱତୋ ଅନରିଯାନଂ ଦୁକ୍ଖୱିହାରଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘କାଲେ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ କାଲେତି ଲାଭାଲାଭାଦିନା ସମଙ୍ଗୀଭୂତକାଲେ। କାଲୱସଂ ପତ୍ତାତି ଲାଭାଦିକାଲସ୍ସ ଚ ୱସଂ ଉପଗତା, ଲାଭାଦିନା ସୋମନସ୍ସିତା ଅଲାଭାଦିନା ଚ

ଦୋମନସ୍ସିତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଭୱାଭୱଓସଂ ଗତାତି ଭୱସ୍ସ ଅଭୱସ୍ସ ଚ ୱସଂ ଉପଗତା ୱୁଦ୍ଧିହାନିୟୋ ଅନୁୱତ୍ତନ୍ତା ତେ। ନରା ଦୁକ୍ଖଂ ନିଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତେଧ ସୋଚନ୍ତି ମାଣୱାତି ତେ ନରା ''ମାଣୱା''ତି ଲଦ୍ଧନାମା ସତ୍ତା ଲାଭାଲାଭାଦିୱସେନ ୱୁଦ୍ଧିହାନିୱସେନ ଅନୁରୋଧପଟିୱିରୋଧଂ ଆପନ୍ନା ଇଧଲୋକେ ସୋଚନ୍ତି, ପରଲୋକେ ଚ ନିରୟାଦିଦୁକ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି ପାପୁଣନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

''ଉନ୍ନତା''ତିଆଦିନାପି ଲୋକଧମ୍ମୱସେନ ସତ୍ତାନଂ ଅନଵତ୍ଥିତତଂୟେୱ ଦସ୍ସେତି। ତତ୍ଥ ଉନ୍ନତା ସୁଖଧମ୍ମେନାତି ସୁଖହେତୁନା ସୁଖପଚ୍ଚୟେନ ଭୋଗସମ୍ପତ୍ତିଆଦିନା ଉନ୍ନତିଂ ଗତା, ଭୋଗମଦାଦିନା ମତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଦୁକ୍ଖଧମ୍ମେନ ଚୋନତାତି ଦୁକ୍ଖହେତୁନା ଦୁକ୍ଖପଚ୍ଚୟେନ ଭୋଗୱିପତ୍ତିଆଦିନା ନିହୀନତଂ ଗତା ଦାଳିଦ୍ଦିୟାଦିନା କାପଞ୍ଞତଂ ପତ୍ତା। ଦ୍ୱୟେନାତି ଯଥାୱୁତ୍ତେନ ଉନ୍ନତିଓନତିଦ୍ୱୟେନ ଲାଭାଲାଭାଦିଦ୍ୱୟେନ ୱା ବାଲପୁଥୁଜ୍ଜନା ହଞ୍ଞନ୍ତି, ଅନୁରୋଧପଟିୱିରୋଧୱସେନ ୱିବାଧୀୟନ୍ତି ପୀଳିୟନ୍ତି। କସ୍ମା? ଯଥାଭୂତଂ ଅଦସ୍ସିନୋ ଯସ୍ମା ତେ ଧମ୍ମସଭାୱଂ ଯାଥାୱତୋ ନବୁଜ୍ଝନ୍ତି, ପରିଞ୍ଞାତକ୍ଖନ୍ଧା ପହୀନକିଲେସା ଚ ନ ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମାତି ଅତ୍ଥୋ। ''ଯଥାଭୂତଂ ଅଦସ୍ସନା''ତିପି ପଠନ୍ତି, ଅଦସ୍ସନହେତୂତି ଅତ୍ଥୋ। ଯେ ଚ ଦୁକ୍ଖେ ସୁଖସ୍ମିଞ୍ଚ, ମଜ୍ଝେ ସିବ୍ବିନିମଚ୍ଚଗୂତି ଯେ ପନ ଅରିୟା ଦୁକ୍ଖୱେଦନାୟ ସୁଖୱେଦନାୟ ମଜ୍ଝତ୍ତତାୱେଦନାୟ ଚ ତପ୍ପଟିବଦ୍ଧଂ ଛନ୍ଦରାଗଭୂତଂ ସିବ୍ବିନିଂ ତଣ୍ହଂ ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗାଧିଗମେନ ଅଚ୍ଚଗୂ ଅତିକ୍କମିଂସୁ, ତେ ଇନ୍ଦଖୀଲୋ ୱିୟ ୱାତେହି ଲୋକଧମ୍ମେହି ଅସମ୍ପକମ୍ପିୟା ଠିତା, ନ ତେ ଉନ୍ନତଓନତା, କଦାଚିପି ଉନ୍ନତା ୱା ଓନତା ୱା ନ ହୋନ୍ତି ସବ୍ବସୋ ଅନୁନୟପଟିଘାଭାୱତୋ।

ଏୱଂ ୱେଦନାଧିଟ୍ଠାନଂ ଅରହତୋ ଅନୁପଲେପଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଲୋକଧମ୍ମେ ୱିଭଜିତ୍ୱା ସବ୍ବତ୍ଥକମେୱସ୍ସ ଅନୁପଲେପଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ନ ହେୱା''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଲାଭେତି ଚୀୱରାଦୀନଂ ପଚ୍ଚୟାନଂ ପଟିଲାଭେ। ଅଲାଭେତି ତେସଂୟେୱ ଅପ୍ପଟିଲାଭେ ଅପଗମେ। ନ ଯସେତି ପରିୱାରହାନିୟଂ ଅକିତ୍ତିୟଞ୍ଚ। କିତ୍ତିୟାତି ପରମ୍ମୁଖା କିତ୍ତନେ ପତ୍ଥଟଯସତାୟଂ। ନିନ୍ଦାୟନ୍ତି ସମ୍ମୁଖା ଗରହାୟଂ। ପସଂସାୟନ୍ତି, ପଚ୍ଚକ୍ଖତୋ ଗୁଣାଭିତ୍ଥୱନେ। ଦୁକ୍ଖେତି ଦୁକ୍ଖେ ଉପ୍ପନ୍ନେ। ସୁଖେତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନୟୋ।

ସବ୍ବତ୍ଥାତି ସବ୍ବସ୍ମିଂ ଯଥାୱୁତ୍ତେ ଅଟ୍ଠୱିଧେପି ଲୋକଧମ୍ମେ, ସବ୍ବତ୍ଥ ୱା ରୂପାଦିକେ ୱିସୟେ ତେ ଖୀଣାସୱା ନ ଲିମ୍ପନ୍ତି ସବ୍ବସୋ ପହୀନକିଲେସତ୍ତା। ଯଥା କିଂ? ଉଦବିନ୍ଦୁୱ ପୋକ୍ଖରେ ଯଥା କମଲଦଲେ ଜଲବିନ୍ଦୁ ଅଲ୍ଲୀୟିତ୍ୱା ଠିତମ୍ପି ତେନ ନ ଲିମ୍ପତି, ଜଲବିନ୍ଦୁନା ଚ କମଲଦଲଂ, ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ୱିସଂସଟ୍ଠମେୱ, ଏୱମେତେପି ଉପଟ୍ଠିତେ ଲାଭାଦିକେ, ଆପାଥଗତେ ରୂପାଦିଆରମ୍ମଣେ ଚ ୱିସଂସଟ୍ଠା ଏୱ। ତତୋ ଏୱ ଧୀରା ପଣ୍ଡିତା ସବ୍ବତ୍ଥ ଲାଭାଦୀସୁ ଞାଣମୁଖେନ ପିୟନିମିତ୍ତାନଂ ସୋକାଦୀନଞ୍ଚ ଅଭାୱତୋ ସୁଖିତା ଲାଭାଦୀହି ଚ ଅନଭିଭୱନୀୟତୋ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅପରାଜିତାୱ ହୋନ୍ତି।

ଇଦାନି ଲାଭାଲାଭାଦୀସୁ ସେଯ୍ୟଂ ନିଦ୍ଧାରେତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଧମ୍ମେନା''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଧମ୍ମେନ ଚ ଅଲାଭୋ ଯୋତି ଯୋ ଧମ୍ମଂ ରକ୍ଖନ୍ତସ୍ସ ତଂନିମିତ୍ତଂ ଅଲାଭୋ ଲାଭାଭାୱୋ, ଲାଭହାନି। ଯୋ ଚ ଲାଭୋ ଅଧମ୍ମିକୋ ଅଧମ୍ମେନ ଅଞ୍ଞାୟେନ ବୁଦ୍ଧପଟିକୁଟ୍ଠେନ ୱିଧିନା ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ତେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ଅଲାଭୋ ଧମ୍ମିକୋ ଧମ୍ମାୱହୋ ସେଯ୍ୟୋ, ଯାଦିସଂ ଲାଭଂ ପରିୱଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାୟନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, ତାଦିସୋ ଅଲାଭୋ ପାସଂସତରୋ ଅତ୍ଥାୱହୋ। ଯଞ୍ଚେ ଲାଭୋ ଅଧମ୍ମିକୋତି ଯୋ ଲାଭୋ ଅଧମ୍ମେନ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ସୋ ନ ସେଯ୍ୟୋତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ଯସୋଚ ଅପ୍ପବୁଦ୍ଧୀନଂ, ୱିଞ୍ଞୂନଂ ଅୟସୋ ଚ ଯୋତି ଯୋ ଅପ୍ପବୁଦ୍ଧୀନଂ ଦୁପ୍ପଞ୍ଞାନଂ ୱସେନ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଯସୋ ଲଦ୍ଧୋତି, ଯୋ ଚ ୱିଞ୍ଞୂନଂ ପଣ୍ଡିତାନଂ ୱସେନ ଅୟସୋ ଯସହାନି। ଇମେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ଅୟସୋୱ ସେଯ୍ୟୋ ୱିଞ୍ଞୂନଂ। ତେ ହିସ୍ସ ଯଥା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାୟନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, ଏୱଂ ଯସହାନିଂ ଇଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ, ତଥା ଚ ଭଦ୍ଦଜାତିକୋ ତଂ ଅଗୁଣଂ ପହାୟ ଗୁଣେ ପତିଟ୍ଠେୟ୍ୟ। ନ ଯସୋ ଅପ୍ପବୁଦ୍ଧୀନନ୍ତି ଦୁପ୍ପଞ୍ଞାନଂ ୱସେନ ଯସୋ ସେଯ୍ୟୋ ହୋତି, ତେ ହି ଅଭୂତଗୁଣାଭିତ୍ଥୱାହାରୱସେନାପି ନଂ ଉପ୍ପାଦେୟ୍ୟୁଂ, ସୋ ଚସ୍ସ ଇଧ ଚେୱ ୱିଞ୍ଞୂଗରହାଦିନା ସମ୍ପରାୟେ ଚ ଦୁଗ୍ଗତିୟଂ ଦୁକ୍ଖପରିକ୍କିଲେସାଦିନା ଅନତ୍ଥାୱହୋ। ତେନାହ ଭଗୱା – ''ଲାଭୋ ସିଲୋକୋ ସକ୍କାରୋ, ମିଚ୍ଛାଲଦ୍ଧୋ ଚ ଯୋ ଯସୋ''ତି (ସୁ॰ ନି॰ ୪୪୦) ''ସକ୍କାରୋ କାପୁରିସଂ ହନ୍ତୀ''ତି (ଚୂଳୱ॰ ୩୩୫; ଅ॰ ନି॰ ୪।୬୮) ଚ।

ଦୁମ୍ମେଧେହୀତି, ନିପ୍ପଞ୍ଞେହି। ଯଞ୍ଚେ ବାଲପ୍ପସଂସନାତି ବାଲେହି ଅୱିଦ୍ଦସୂହି ଯା ନାମ ପସଂସନା।

କାମମଯିକନ୍ତି ୱତ୍ଥୁକାମମୟଂ, କାମଗୁଣେ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନଂ। ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ ପୱିୱେକିୟନ୍ତି ପୱିୱେକତୋ ନିବ୍ବତ୍ତଂ କାୟକିଲମଥୱସେନ ପୱତ୍ତଂ ୱିସମାସନୁପତାପାଦିହେତୁକଂ କାୟିକଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ତଂ ପନ ନିରାମିସୱିୱଟ୍ଟୂପନିସ୍ସୟତାୟ ୱିଞ୍ଞୂନଂ ପାସଂସା। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ପୱିୱେକଦୁକ୍ଖଂ ସେଯ୍ୟୋ''ତି।

ଜୀୱିତଞ୍ଚଅଧମ୍ମେନାତି ଅଧମ୍ମେନ ଜୀୱିକକପ୍ପନଂ ଜୀୱିତହେତୁ ଅଧମ୍ମଚରଣଂ। ଧମ୍ମେନ ମରଣଂ ନାମ ''ଇମଂ ନାମ ପାପଂ ଅକରୋନ୍ତଂ ତଂ

ମାରେସ୍ସାମୀ''ତି କେନଚି ୱୁତ୍ତେ ମାରେନ୍ତେପି ତସ୍ମିଂ ପାପଂ ଅକତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଅୱିକୋପେନ୍ତସ୍ସ ଧମ୍ମହେତୁମରଣଂ ଧମ୍ମିକଂ ସେଯ୍ୟୋତି ତାଦିସଂ ମରଣଂ ଧମ୍ମତୋ ଅନପେତତ୍ତା ଧମ୍ମିକଂ ସଗ୍ଗସମ୍ପାପନତୋ ନିବ୍ବାନୁପନିସ୍ସୟତୋ ଚ ୱିଞ୍ଞୂନଂ ପାସଂସତରଂ। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ –

''ଚଜେ ଧନଂ ଅଙ୍ଗୱରସ୍ସ ହେତୁ, ଅଙ୍ଗଂ ଚଜେ ଜୀୱିତଂ ରକ୍ଖମାନୋ;

ଅଙ୍ଗଂ ଧନଂ ଜୀୱିତଞ୍ଚାପି ସବ୍ବଂ, ଚଜେ ନରୋ ଧମ୍ମମନୁସ୍ସରନ୍ତୋ''ତି। (ଜା॰ ୨।୨୧।୪୭୦);

ୟଞ୍ଚେ ଜୀୱେ ଅଧମ୍ମିକନ୍ତି ପୁରିସୋ ୟଂ ଧମ୍ମତୋ ଅପେତଂ ଜୀୱିକଂ ଜୀୱେୟ୍ୟ, ତଂ ନ ସେୟ୍ୟୋ ୱିଞ୍ଞୂହି ଗରହିତତ୍ତା ଅପାୟସମ୍ପାପନତୋ ଚାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ଇଦାନି ୟଥାୱୁତ୍ତଂ ଖୀଣାସୱାନଂ ଅନୁପଲେପଂ କାରଣତୋ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''କାମକୋପପହୀନା''ତିଆଦିଗାଥମାହ।

ତତ୍ଥ କାମକୋପପହୀନାତି ଅରିୟମଗ୍ଗେନ ସବ୍ବସୋୱ ପହୀନା ଅନୁରୋଧପଟିୱିରୋଧା। ସନ୍ତଚିତ୍ତା ଭୱାଭୱେତି ଖୁଦ୍ଦକେ ଚେୱ ମହନ୍ତେ ଚ ଭୱେ ଅନୱସେସପହୀନକିଲେସପରିଳାହତାୟ ୱୂପସନ୍ତଚିତ୍ତା। ଲୋକେତି ଖନ୍ଧାଦିଲୋକେ। ଅସିତାତି ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିନିସ୍ସୟୱସେନ ଅନିସ୍ସିତା। ନତ୍ଥି ତେସଂ ପିୟାପିୟନ୍ତି ତେସଂ ଖୀଣାସୱାନଂ କତ୍ଥଚି ଲାଭାଦିକେ ରୂପାଦିୱିସୟେ ଚ ପିୟଂ ୱା ଅପିୟଂ ୱା ନତ୍ଥି, ତଂନିମିତ୍ତାନଂ କିଲେସାନଂ ସବ୍ବସୋ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନତ୍ତା।

ଇଦାନି ୟାୟ ଭାୱନାୟ ତେ ଏୱରୂପା ଜାତା, ତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଅନୁପାଦିସେସାୟ ନିବ୍ବାନଧାତୁୟା ଦେସନାୟ କୂଟଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ''ଭାୱୟିତ୍ୱାନା''ତି ଓସାନଗାଥମାହ। ତତ୍ଥ ପପ୍ପୁୟ୍ୟାତି, ପାପୁଣିତ୍ୱା। ସେସଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନୟମେୱ। ଇମା ଏୱ ଚ ଗାଥା ଥେରସ୍ସ ଅଞ୍ଞାବ୍ୟାକରଣାପି ଅହେସୁଂ।

ଗୋଦତ୍ତତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଚୁଦ୍ଦସକନିପାତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୫. ସୋଳସକନିପାତୋ

୧. ଅଞ୍ଞାସିକୋଣ୍ଡଞ୍ଞତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ସୋଳସକନିପାତେ ଏସ ଭିୟ୍ୟୋତିଆଦିକା ଆୟସ୍ମତୋ ଅଞ୍ଞାସିକୋଣ୍ଡଞ୍ଞତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା. କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅୟମ୍ପି ପଦୁମୁତ୍ତରସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ ହଂସୱତୀନଗରେ ଗହପତିମହାସାଲକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ୱା ଏକଦିୱସଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଅତ୍ତନୋ ସାସନେ ପଠମଂ ପଟିୱିଦ୍ଧଧମ୍ମରତ୍ତଞ୍ଞୂନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ସୟମ୍ପି ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେନ୍ତୋ ସତସହସ୍ସଭିକ୍ଖୁପରିୱାରସ୍ସ ସତ୍ଥୁନୋ ସତ୍ତାହଂ ମହାଦାନଂ ପୱତ୍ତେତ୍ୱା ପଣିଧାନଂ ଅକାସି. ସତ୍ଥାପିସ୍ସ ଅନନ୍ତରାୟତଂ ଦିସ୍ୱା ଭାୱିନିଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ବ୍ୟାକାସି. ସୋ ଯାୱଜୀୱଂ ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ୱା ସତ୍ଥରି ପରିନିବ୍ବୁତେ ଚେତିୟେ ପତିଟ୍ଠାପିୟମାନେ ଅନ୍ତୋଚେତିୟେ ରତନଘରଂ କାରେସି, ଚେତିୟଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ସହସ୍ସରତନଗ୍ଘିୟାନି ଚ କାରେସି.

ସୋ ଏୱଂ ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ୱା, ତତୋ ଚୱିତ୍ୱା, ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ ମହାକାଲୋ ନାମ କୁଟୁମ୍ବିକୋ ହୁତ୍ୱା ଅଟ୍ଠକରୀସମତ୍ତେ ଖେତ୍ତେ ସାଲିଗବ୍ଭଂ ଫାଲେତ୍ୱା, ଗହିତସାଲିତଣ୍ଡୁଲେହି ଅସମ୍ଭିନ୍ନଖୀରପାୟାସଂ ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା, ତତ୍ଥ ମଧୁସପ୍ପିସକ୍କରାଦୟୋ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା, ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଅଦାସି. ସାଲିଗବ୍ଭଂ ଫାଲେତ୍ୱା ଗହିତଗହିତଟ୍ଠାନଂ ପୁନ ପୂରତି, ପୁଥୁକକାଲେ ପୁଥୁକଗ୍ଗଂ ନାମ ଅଦାସି. ଲାୟନେ ଲାୟନଗ୍ଗଂ, ୱେଣିକରଣେ ୱେଣଗ୍ଗଂ, କଲାପାଦିକରଣେ କଲାପଗ୍ଗଂ, ଖଲଗ୍ଗଂ, ଭଣ୍ଡଗ୍ଗଂ, ମିନଗ୍ଗଂ, କୋଟ୍ଠଗ୍ଗନ୍ତି; ଏୱଂ ଏକସସ୍ସେ ନୱ ୱାରେ ଅଗ୍ଗଦାନଂ ନାମ ଅଦାସି. ତମ୍ପି ସସ୍ସଂ ଅତିରେକତରଂ ସମ୍ପନ୍ନଂ ଅହୋସି.

ଏୱଂ ଯାୱଜୀୱଂ ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ୱା, ତତୋ ଚୁତୋ ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଦେୱେସୁ ଚ ମନୁସ୍ସେସୁ ଚ ସଂସରନ୍ତୋ, ଅମ୍ହାକଂ ଭଗୱତୋ ଉପ୍ପତ୍ତିତୋ ପୁରେତରମେୱ କପିଲୱତ୍ଥୁନଗରସ୍ସ ଅୱିଦୂରେ ଦୋଣୱତ୍ଥୁନାମକେ ବ୍ରାହ୍ମଣଗାମେ ବ୍ରାହ୍ମଣମହାସାଲକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି. ତସ୍ସ କୋଣ୍ଡଞ୍ଞୋତି ଗୋତ୍ତତୋ ଆଗତଂ ନାମଂ ଅହୋସି. ସୋ ୱୟପ୍ପତ୍ତୋ ତୟୋ ୱେଦେ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଲକ୍ଖଣମନ୍ତେସୁ ଚ ପାରଂ ଅଗମାସି. ତେନ ସମୟେନ ଅମ୍ହାକଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ତୁସିତପୁରତୋ ଚୱିତ୍ୱା କପିଲୱତ୍ଥୁପୁରେ ସୁଦ୍ଧୋଦନମହାରାଜସ୍ସ ଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତି. ତସ୍ସ ନାମଗ୍ଗହଣଦିୱସେ ଅଟ୍ଠୁତ୍ତରସତେସୁ ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ଉପନୀତେସୁ ଯେ ଅଟ୍ଠ ବ୍ରାହ୍ମଣା ଲକ୍ଖଣପରିଗ୍ଗହଣତ୍ଥଂ ମହାତଲଂ ଉପନୀତା. ସୋ ତେସୁ ସବ୍ବନୱକୋ ହୁତ୍ୱା, ମହାପୁରିସସ୍ସ ଲକ୍ଖଣନିପ୍ଫତ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା, ''ଏକଂସେନ ଅୟଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ନିଟ୍ଠଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ମହାସତ୍ତସ୍ସ ଅଭିନିକ୍ଖମନଂ ଉଦିକ୍ଖନ୍ତୋ ୱିଚରତି.

ବୋଧିସତ୍ତୋପି ଖୋ ମହତା ପରିୱାରେନ ୱଡ୍ଢମାନୋ ଅନୁକ୍କମେନ ୱୁଦ୍ଧିପ୍ପତ୍ତୋ ଞାଣପରିପାକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏକୂନତିଂସତିମେ ୱସ୍ସେ ମହାଭିନିକ୍ଖମନଂ ନିକ୍ଖମନ୍ତୋ ଅନୋମାନଦୀତୀରେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅନୁକ୍କମେନ ଉରୁୱେଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଧାନଂ ପଦହି. ତଦା କୋଣ୍ଡଞ୍ଞୋ ମାଣୱୋ ମହାସତ୍ତସ୍ସ ପବ୍ବଜିତଭାୱଂ ସୁତ୍ୱା, ଲକ୍ଖଣପରିଗ୍ଗାହକବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ପୁତ୍ତେହି ୱପ୍ପମାଣୱାଦୀହି ସଦ୍ଧିଂ ଅତ୍ତପଞ୍ଚମୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା, ଅନୁକ୍କମେନ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ଛବ୍ବସ୍ସାନି ତଂ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତୋ ତସ୍ସ ଓଳାରିକାହାରପରିଭୋଗେନ ନିବ୍ବିନ୍ନୋ ଅପକ୍କମିତ୍ୱା ଇସିପତନଂ ଅଗମାସି. ଅଥ ଖୋ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଓଳାରିକାହାରପରିଭୋଗେନ ଲଦ୍ଧକାୟବଲୋ ୱେସାଖପୁଣ୍ଣମାୟଂ ବୋଧିରୁକ୍ଖମୂଲେ ଅପରାଜିତପଲ୍ଲଙ୍କେ ନିସିନ୍ନୋ ତିଣ୍ଣଂ ମାରାନଂ ମତ୍ଥକଂ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା, ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା, ସତ୍ତସତ୍ତାହଂ ବୋଧିମଣ୍ଡେୟେୱ ୱୀତିନାମେତ୍ୱା, ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗିୟାନଂ ଞାଣପରିପାକଂ ଞତ୍ୱା, ଆସାଳ୍ହୀପୁଣ୍ଣମାୟଂ ଇସିପତନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ତେସଂ ଧମ୍ମଚକ୍କପୱତ୍ତନସୁତ୍ତନ୍ତଂ (ମହାୱ. ୧୩ ଆଦୟୋ; ସଂ. ନି. ୫.୧୦୮୧) ଦେସେସି. ଦେସନାପରିୟୋସାନେ କୋଣ୍ଡଞ୍ଞତ୍ଥେରୋ ଅଟ୍ଠାରସହି ବ୍ରହ୍ମକୋଟୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାସି. ଅଥ ପଞ୍ଚମିୟଂ ପକ୍ଖସ୍ସ ଅନତ୍ତଲକ୍ଖଣସୁତ୍ତନ୍ତଦେସନାୟ (ମହାୱ. ୨୦; ସଂ. ନି. ୩.୫୯) ଅରହତ୍ତଂ ସଚ୍ଛାକାସି. ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ. ଥେର ୧.୧.୫୯୬-୬୧୨) –

''ପଦୁମୁତ୍ତରସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ, ଲୋକଜେଟ୍ଠଂ ୱିନାୟକଂ;

ବୁଦ୍ଧଭୂମିମନୁପ୍ପତ୍ତଂ, ପଠମଂ ଅଦ୍ଦସଂ ଅହଂ.

''ଯାୱତା ବୋଧିୟା ମୂଲେ, ଯକ୍ଖା ସବ୍ବେ ସମାଗତା;

ସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା, ୱନ୍ଦନ୍ତି ପଞ୍ଜଲୀକତା.

‘‘ସଙ୍ଖେ ଦେୱା ତୁଟ୍ଠମନା, ଆକାସେ ସଞ୍ଚରନ୍ତି ତେ;

ବୁଦ୍ଧୋ ଅଯଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ଅନ୍ଧକାରତମୋନୁଦୋ।

‘‘ତେସଂ ହାସପରେତାନଂ, ମହାନାଦୋ ଅୱତ୍ତଥ;

କିଲେସେ ଝାପଯିସ୍ସାମ, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସାସନେ।

‘‘ଦେୱାନଂ ଗିରମଞ୍ଞାଯ, ୱାଚାସଭିମୁଦୀରିହଂ;

ହଟ୍ଠୋ ହଟ୍ଠେନ ଚିତ୍ତେନ, ଆଦିଭିକ୍ଖମଦାସହଂ।

‘‘ମମ ସଙ୍କପ୍ପମଞ୍ଞାଯ, ସତ୍ଥା ଲୋକେ ଅନୁତ୍ତରୋ;

ଦେୱସଙ୍ଘେ ନିସୀଦିତ୍ୱା, ଇମା ଗାଥା ଅଭାସଥ।

‘‘ସତ୍ତାହଂ ଅଭିନିକ୍ଖମ୍ମ, ବୋଧିଂ ଅଜ୍ଝଗମଂ ଅହଂ;

ଇଦଂ ମେ ପଠମଂ ଭତ୍ତଂ, ବ୍ରହ୍ମଚାରିସ୍ସ ଯାପନଂ।

‘‘ତୁସିତା ହି ଇଧାଗନ୍ତ୍ୱା, ଯୋ ମେ ଭିକ୍ଖଂ ଉପାନଯି;

ତମହଂ କିତ୍ତଯିସ୍ସାମି, ସୁଣୋଥ ମମ ଭାସତୋ।

‘‘ତିଂସକପ୍ପସହସ୍ସାନି, ଦେୱରଜ୍ଜଂ କରିସ୍ସତି;

ସଙ୍ଖେ ଦେୱେ ଅଭିଭୋତ୍ୱା, ତିଦିୱଂ ଆୱସିସ୍ସତି।

‘‘ଦେୱଲୋକା ଚୱିତ୍ୱାନ, ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ ଗମିସ୍ସତି;

ସହସ୍ସଧା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ, ତତ୍ଥ ରଜ୍ଜଂ କରିସ୍ସତି।

‘‘କପ୍ପସତସହସ୍ସମ୍ହି, ଓକ୍କାକକୁଲସମ୍ଭୱୋ;

ଗୋତମୋ ନାମ ଗୋତ୍ତେନ, ସତ୍ଥା ଲୋକେ ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘ତିଦସା ସୋ ଚୱିତ୍ୱାନ, ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ ଗମିସ୍ସତି;

ଅଗାରା ପବ୍ବଜିତ୍ୱାନ, ଛବ୍ବସ୍ସାନି ୱସିସ୍ସତି।

‘‘ତତୋ ସତ୍ତମକେ ୱସ୍ସେ, ବୁଦ୍ଧୋ ସଚ୍ଚଂ କଥେସ୍ସତି;

କୋଣ୍ଡଞ୍ଞୋ ନାମ ନାମେନ, ପଠମଂ ସଚ୍ଛିକାହିତି।

‘‘ନିକ୍ଖନ୍ତେନାନୁପବ୍ବଜିଂ, ପଧାନଂ ସୁକତଂ ମଯା;

କିଲେସେ ଝାପନତ୍ଥାଯ, ପବ୍ବଜିଂ, ଅନଗାରିଯଂ।

‘‘ଅଭିଗନ୍ତ୍ୱାନ ସବ୍ବଞ୍ଞୁ, ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକେ ସଦେୱକେ;

ଇସିନାମେ ମିଗାରଞ୍ଞେ, ଅମତଭେରିମାହନି।

‘‘ସୋ ଦାନି ପତ୍ତୋ ଅମତଂ, ସନ୍ତିପଦମନୁତ୍ତରଂ;

ସବ୍ବାସୱେ ପରିଞ୍ଞାଯ, ୱିହରାମି ଅନାସୱୋ।

‘‘ପଟିସମ୍ଭିଦା ଚତସ୍ସୋ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି।

ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ଅପରଭାଗେ ଜେତୱନମହାୱିହାରେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ପଞ୍ଞତ୍ତୱରବୁଦ୍ଧାସନେ ନିସିନ୍ନୋ ପଠମଂ ପଟିୱିଦ୍ଧଧମ୍ମଭାୱଂ ଦୀପେନ୍ତୋ, ‘‘ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାୱକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ରତ୍ତଞ୍ଞୂନଂ ଯଦିଦଂ ଅଞ୍ଞାସିକୋଣ୍ଡଞ୍ଞୋ’’ତି (ଅ। ନି। ୧।୧୮୮) ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପେସି। ସୋ ଦ୍ୱୀହି ଅଗ୍ଗସାୱକେହି ଅତ୍ତନି କରୀଯମାନଂ ପରମନିପଚ୍ଚକାରଂ ଗାମନ୍ତସେନାସନେ ଆକିଣ୍ଣୱିହାରଞ୍ଚ ପରିହରିତୁକାମୋ, ୱିୱେକାଭିରତିଯା ୱିହରିତୁକାମୋ ଚ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକଂ ଉପଗତାନଂ ଗହଟ୍ଠପବ୍ବଜିତାନଂ ପଟିସନ୍ଥାରକରଣମ୍ପି ପପଞ୍ଚଂ ମଞ୍ଞମାନୋ ସତ୍ଥାରଂ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ହିମୱନ୍ତଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଛଦ୍ଦନ୍ତେହି ନାଗେହି ଉପଟ୍ଠିଯମାନୋ ଛଦ୍ଦନ୍ତଦହତୀରେ ଦ୍ୱାଦସ ୱସ୍ସାନି ୱସି। ଏୱଂ ତତ୍ଥ ୱସନ୍ତଂ ଥେରଂ ଏକଦିୱସଂ ସକ୍କୋ ଦେୱରାଜା ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଠିତୋ ଏୱମାହ – ‘‘ସାଧୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଅଯ୍ୟୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୂ’’ତି। ଥେରୋ ତସ୍ସ ଚତୁସଚ୍ଚଗବ୍ଭଂ ତିଲକ୍ଖଣାହତଂ ସୁଞ୍ଞତପଟିସଂଯୁତ୍ତଂ ନାନାନଯୱିଚିତ୍ତଂ ଅମତୋଗଧଂ ବୁଦ୍ଧଲୀଲାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ସକ୍କୋ ଅତ୍ତନୋ ପସାଦଂ ପୱେଦେନ୍ତୋ –

୬୭୩।

‘‘ଏସ ଭିଯ୍ୟୋ ପସୀଦାମି, ସୁତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ମହାରସଂ;

ୱିରାଗୋ ଦେସିତୋ ଧମ୍ମୋ, ଅନୁପାଦାଯ ସବ୍ବସୋ’’ତି। – ପଠମଂ ଗାଥମାହ;

ତତ୍ଥ ଏସ ଭିଯ୍ୟୋ ପସୀଦାମି, ସୁତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ମହାରସନ୍ତି ଯଦିପି ଅନେକୱାରଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଅଭିପ୍ପସନ୍ନୋ। ଇଦାନି ପନ ତୁମ୍ହେହି କଥିତଂ ନାନାନଯୱିଚିତ୍ତତାଯ ଅସେଚନକତାଯ ଚ ମହାରସଂ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଏସୋ ଅହଂ ତତୋ ଭିଯ୍ୟୋ ପସୀଦାମି। ୱିରାଗୋ ଦେସିତୋ ଧମ୍ମୋ, ଅନୁପାଦାଯ ସବ୍ବସୋତି ସବ୍ବସଂକିଲେସତୋ ସବ୍ବସଙ୍ଖାରତୋ ଚ ୱିରଜ୍ଜନତୋ ୱିରାଗଜନନତୋ ୱିରାଗୋ। ତତୋ ଏୱ ରୂପାଦୀସୁ କଞ୍ଚି ଧମ୍ମଂ ଅନୁପାଦାଯ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ୱିମୁତ୍ତିସାଧନୱସେନ ପୱତ୍ତତ୍ତା ସବ୍ବସୋ ଅନୁପାଦାଯ ଦେସିତୋ।

ଏୱଂ ସକ୍କୋ ଦେୱରାଜା ଥେରସ୍ସ ଦେସନଂ ଥୋମେତ୍ୱା ଥେରଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ସକଟ୍ଠାନମେୱ ଗତୋ। ଅଥେକଦିୱସଂ ଥେରୋ ମିଚ୍ଛାୱିତକ୍କେହି ଅଭିଭୁଯ୍ୟମାନାନଂ ଏକଚ୍ଚାନଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନାନଂ ଚିତ୍ତାଚାରଂ ଦିସ୍ୱା ତପ୍ପଟିପକ୍ଖଭୂତଞ୍ଚସ୍ସ ଅନୁକ୍କମଂ ଅନୁସ୍ସରିତ୍ୱା, ଅତ୍ତନୋ ଚ ସବ୍ବସୋ ତତୋ ୱିନିୱତ୍ତିତମାନସତଂ ଆୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ତଦତ୍ଥଂ ଦୀପେତ୍ୱା –

୬୭୪।

‘‘ବହୂନି ଲୋକେ ଚିତ୍ରାନି, ଅସ୍ମିଂ ପଥୱିମଣ୍ଡଲେ;

ମଥେନ୍ତି ମଞ୍ଞେ ସଙ୍କପ୍ପଂ, ସୁଭଂ ରାଗୂପସଂହିତଂ।

୬୭୫।

‘‘ରଜମୁହତଞ୍ଚ ୱାତେନ, ଯଥା ମେଘୋପସମ୍ମଯେ;

ଏୱଂ ସମ୍ମନ୍ତି ସଙ୍କପ୍ପା, ଯଦା ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତୀ’’ତି। – ଦ୍ୱେ ଗାଥା ଅଭାସି;

ତତ୍ଥ ବହୂନି ଲୋକେ ଚିତ୍ରାନୀତି ରୂପାଦିୱସେନ ତତ୍ଥାପି ନୀଲପୀତାଦିୱସେନ ଇତ୍ଥିପୁରିସାଦିୱସେନ ଚ ଅନେକାନି ଲୋକେ ଚିତ୍ତୱିଚିତ୍ତାନି ଆରମ୍ମଣଜାତାନି। ଅସ୍ମିଂ ପଥୱିମଣ୍ଡଲେତି ପଚ୍ଚକ୍ଖଭୂତଂ ମନୁସ୍ସଲୋକଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ମଥେନ୍ତି ମଞ୍ଞେ ସଙ୍କପ୍ପନ୍ତି ତଜ୍ଜଂ ପୁରିସୱାଯାମସହିତଂ ଅରଣିସହିତଂ ୱିଯ ଅଗ୍ଗିଂ ଅଯୋନିସୋମନସିକାରାଭିସଙ୍ଖାତାନି ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପାନି ମଥେନ୍ତି ମଞ୍ଞେ ମଥେନ୍ତାନି ୱିଯ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। କୀଦିସଂ? ସୁଭଂ ରାଗୂପସଂହିତଂ, କାମୱିତକ୍କନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସୋ ହି ସୁଭାକାରଗ୍ଗହଣେନ ‘‘ସୁଭୋ’’ତି ୱୋହରୀଯତି।

ରଜମୁହତଞ୍ଚୱାତେନାତି ଚ-ଇତି ନିପାତମତ୍ତଂ। ଯଥା ଗିମ୍ହାନଂ ପଚ୍ଛିମେ ମାସେ ୱାତେନ ଉହତଂ ଉଟ୍ଠିତଂ ରଜଂ ମହାମେଘୋ ୱସ୍ସନ୍ତୋ ଉପସମ୍ମଯେ, ୱୂପସମେଯ୍ଯ। ଏୱଂ ସମ୍ମନ୍ତି ସଙ୍କପ୍ପା, ଯଦା ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତୀତି ଯଦା ଅରିଯସାୱକୋ ତାନି ଲୋକଚିତ୍ରାନି ସମୁଦଯତୋ, ଅସ୍ସାଦତୋ, ଆଦୀନୱତୋ, ନିସ୍ସରଣତୋ ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି, ଅଥ ଯଥା ତଂ ରଜଂ ଉହତଂ ମେଘେନ, ଏୱଂ ସମ୍ମନ୍ତି ପଞ୍ଞାଯ ସବ୍ବେପି ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପା। ନ ହି ଉପ୍ପନ୍ନାଯ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଯା ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପା ପତିଟ୍ଠଂ ଲଭନ୍ତି। ଯଥା ପନ ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି, ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ –

୬୭୬।

‘‘ସବ୍ବେ ସଙ୍ଖାରା ଅନିଚ୍ଚାତି, ଯଦା ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି;

ଅଥ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି ଦୁକ୍ଖେ, ଏସ ମଗ୍ଗୋ ୱିସୁଦ୍ଧିଯା।

୬୭୭।

‘‘ସବ୍ବେ ସଙ୍ଖାରା ଦୁକ୍ଖାତି…ପେ… ଏସ ମଗ୍ଗୋ ୱିସୁଦ୍ଧିଯା।

୬୭୮।

‘‘ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ଅନତ୍ତାତି, ଯଦା ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି;

ଅଥ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି ଦୁକ୍ଖେ, ଏସ ମଗ୍ଗୋ ୱିସୁଦ୍ଧିଯା’’ତି। –

ତିସ୍ସୋ ଗାଥା ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ସବ୍ବେ ସଙ୍ଖାରାତି ଛଠଆରମ୍ମଣସଙ୍ଗହା ସବ୍ବେ ତେଭୂମକା ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା। ଅନିଚ୍ଚାତି ‘‘ଆଦିମନ୍ତଅନ୍ତୱନ୍ତତୋ, ଅନିଚ୍ଚନ୍ତିକତୋ, ତାୱକାଲିକତୋ, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭିଜ୍ଜନତୋ ନ ନିଚ୍ଚା’’ତି ଯଦା ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି। ଅଥ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି ଦୁକ୍ଖେତି ଅଥ ଇମସ୍ମିଂ ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖେ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ନିବ୍ବିନ୍ଦନ୍ତୋ ଦୁକ୍ଖପରିଜାନନାଦିୱିଧିନା ସଚ୍ଚାନି ପଟିୱିଜ୍ଝତି। ଏସ ମଗ୍ଗୋ ୱିସୁଦ୍ଧିଯାତି ଏସ ଯଥାୱୁତ୍ତୋ ୱିପସ୍ସନାୱିଧି ଞାଣଦସ୍ସନୱିସୁଦ୍ଧିଯା, ଅଚ୍ଚନ୍ତୱିସୁଦ୍ଧିଯା ଚ ମଗ୍ଗୋ ଅଧିଗମୁପାଯୋ।

ଦୁକ୍ଖାତି ସପ୍ପଟିଭଯତୋ, ଉଦଯବ୍ବଯସମ୍ପଟିପୀଳଅନତୋ, ଦୁକ୍ଖମତୋ, ସୁଖପଟିକ୍ଖେପତୋ ଚ ଦୁକ୍ଖା। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ।

ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ଅନତ୍ତାତି ସବ୍ବେପି ଚତୁଭୂମକା ଧମ୍ମା ଅନତ୍ତା। ଇଧ ପନ ତେଭୂମକଧମ୍ମାୱ ଗହେତବ୍ବା। ତେ ହି ଅସାରତୋ, ଅୱସୱତ୍ତନତୋ, ସୁଞ୍ଞତୋ, ଅତ୍ତପଟିକ୍ଖେପତୋ ଚ ଅନତ୍ତାତି ୱିପସ୍ସିତବ୍ବା। ସେସଂ ପୁରିମସଦିସମେୱ।

ଏୱଂ ୱିପସ୍ସନାୱିଧିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତେନ ୱିଧିନା କତକିଚ୍ଚଂ ଅତ୍ତାନଂ ଅଞ୍ଞଂ ୱିଯ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ –

୬୭୯।

‘‘ବୁଦ୍ଧାନୁବୁଦ୍ଧୋ ଯୋ ଥେରୋ, କୋଣ୍ଡଞ୍ଞୋ ତିବ୍ବନିକ୍କମୋ;

ପହୀନଜାତିମରଣୋ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସ କେୱଲୀ।

୬୮୦।

‘‘ଓଘପାସୋ ଦଳ୍ହଖିଲୋ, ପବ୍ବତୋ ଦୁପ୍ପଦାଲଯୋ;

ଛେତ୍ୱା ଖିଲଞ୍ଚ ପାସଞ୍ଚ, ସେଲଂ ଭେତ୍ୱାନ ଦୁବ୍ଭିଦଂ;

ତିଣ୍ଣୋ ପାରଙ୍ଗତୋ ଝାଯୀ, ମୁତ୍ତୋ ସୋ ମାରବନ୍ଧନା’’ତି। –

ଗାଥାଦ୍ୱଯମାହ।

ତତ୍ଥ ବୁଦ୍ଧାନୁବୁଦ୍ଧୋତି ବୁଦ୍ଧାନଂ ଅନୁବୁଦ୍ଧୋ, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେହି ବୁଜ୍ଝିତାନି ସଚ୍ଚାନି ତେସଂ ଦେସନାନୁସାରେନ ବୁଜ୍ଝତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଥେରେହି ଅସେକ୍ଖେହି ସୀଲସାରାଦୀହି ସମନ୍ନାଗତୋତି, ଥେରୋ। କୋଣ୍ଡଞ୍ଞୋତି ଗୋତ୍ତକିତ୍ତନଂ। ତିବ୍ବନିକ୍କମୋତି ଦଳ୍ହୱୀରିଯୋ, ଥିରପରକ୍କମୋ। ଜାତିମରଣାନଂ ପହୀନକାରଣତ୍ତା ପହୀନଜାତିମରଣୋ। ବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସ କେୱଲୀତି ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସ ଅନୱସେସଂ, ଅନୱସେସତୋ ୱା ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସ ପାରିପୂରକୋ, ଅଥ ୱା କେୱଲୀ ନାମ କିଲେସେହି ଅସମ୍ମିସ୍ସତାଯ ମଗ୍ଗଞାଣଂ ଫଲଞାଣଞ୍ଚ, ତଂ ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥୀତି କେୱଲୀ। ଯସ୍ମା ପନ ତଦୁଭଯମ୍ପି ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସ ୱସେନ ହୋତି ନ ଅଞ୍ଞଥା, ତସ୍ମା ‘‘ବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସ କେୱଲୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଓଘପାସୋତି ‘‘କାମୋଘୋ, ଭୱୋଘୋ, ଦିଟ୍ଠୋଘୋ, ଅୱିଜ୍ଜୋଘୋ’’ତି (ଧ। ସ। ୧୧୫୬; ୱିଭ। ୯୩୮) ଏୱଂ ୱୁତ୍ତା ଚତ୍ତାରୋ ଓଘା – ‘‘ଅନ୍ତଲିକ୍ଖଚରୋ ପାସୋ, ଯ୍ୱାଯଂ ଚରତି ମାନସୋ’’ତି (ମହାୱ। ୩୩; ସଂ। ନି। ୧।୧୫୧) ଏୱଂ ୱୁତ୍ତୋ ରାଗପାସୋ ଚ। ଦଳ୍ହଖିଲୋତି ‘‘ସତ୍ଥରି କଙ୍ଖତି, ଧମ୍ମେ କଙ୍ଖତି, ସଙ୍ଘେ କଙ୍ଖତି, ସିକ୍ଖାଯ କଙ୍ଖତି, ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀସୁ କୁପିତୋ ହୋତି ଅନତ୍ତମନୋ ଆହତଚିତ୍ତୋ ଖିଲଜାତୋ’’ତି (ମ। ନି। ୧। ୧୮୫; ଅ। ନି। ୫।୨୦୫) ଏୱଂ ୱୁତ୍ତୋ ଦଳ୍ହୋ ଥିରୋ ପଞ୍ଚୱିଧୋ ଚେତୋଖିଲୋ ଚ। ପଚୁରଜନେହି ପଦାଲେତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ୟତାଯ ଦୁପ୍ପଦାଲଯୋ। ତତୋ ଏୱ ପବ୍ବତସଦିସତାଯ ପବ୍ବତୋତି ଚ ସଙ୍ଖଂ ଗତୋ। ‘‘ଦୁକ୍ଖେ ଅଞ୍ଞାଣ’’ନ୍ତିଆଦିନା (ୱିଭ। ୨୨୬; ସଂ। ନି। ୨।୨) ୱା ନଯେନ ୱୁତ୍ତୋ ଅଞ୍ଞାଣପ୍ପଭେଦୋ ଚ। ଇତି ଏତଂ ସବ୍ବଂ ଛେତ୍ୱା ଖିଲଞ୍ଚ ପାସଞ୍ଚାତି ଏତେସୁ ଚତୁବ୍ବିଧେସୁ ସଂକିଲେସଧମ୍ମେସୁ ଯୋ ଖିଲଞ୍ଚ ପାସଞ୍ଚ ଅରିଯମଗ୍ଗଞାଣାସିନା ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା। ସେଲଂ ଭେତ୍ୱାନ ଦୁବ୍ଭିଦନ୍ତି ଯେନ କେନଚି ଞାଣେନ ଛିନ୍ଦିତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ୟଂ ଅଞ୍ଞାଣସେଲଂ ୱଜିରୂପମଞାଣେନ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା, ଚତ୍ତାରୋପି ଓଘେ ତରିତ୍ୱା, ତେସଂ ପରତୀରେ ନିବ୍ବାନେ ଠିତତ୍ତା ତିଣ୍ଣୋ ପାରଙ୍ଗତୋ। ଆରମ୍ମଣୂପନିଜ୍ଝାନଲକ୍ଖଣେନ ଲକ୍ଖଣୂପନିଜ୍ଝାନଲକ୍ଖଣେନାତି ଦୁୱିଧେନପି ଝାଯୀ; ମୁତ୍ତୋ ସୋ ମାରବନ୍ଧନାତି ସୋ ଏୱରୂପୋ ଖୀଣାସୱୋ ସବ୍ବସ୍ମାପି କିଲେସମାରବନ୍ଧନା ମୁତ୍ତୋ ୱିପ୍ପମୁତ୍ତୋ ୱିସଂଯୁତ୍ତୋତି। ଅତ୍ତାନମେୱ ସନ୍ଧାଯ ଥେରୋ ୱଦତି।

ଅଥେକଦିୱସଂ ଥେରୋ, ଅତ୍ତନୋ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଅକଲ୍ୟାଣମିତ୍ତସଂସଗ୍ଗେନ କୁସୀତଂ ହୀନୱୀରିଯଂ ଉଦ୍ଧତଂ ଉନ୍ନଳଂ ୱିହରନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା, ଇଦ୍ଧିଯା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା, ତଂ ‘‘ମା, ଆୱୁସୋ, ଏୱଂ କରି, ଅକଲ୍ୟାଣମିତ୍ତେ ପହାଯ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତେ ସେୱନ୍ତୋ ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି ଓୱଦି। ସୋ ଥେରସ୍ସ ୱଚନଂ ନାଦିଯି। ଥେରୋ ତସ୍ସ ଅନାଦିଯନେନ ଧମ୍ମସଂୱେଗପ୍ପତ୍ତୋ ପୁଗ୍ଗଲାଧିଟ୍ଠାନାଯ କଥାଯ ମିଚ୍ଛାପଟିପତ୍ତିଂ ଗରହନ୍ତୋ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିଂ ୱିୱେକୱାସଞ୍ଚ ପସଂସନ୍ତୋ –

୬୮୧।

‘‘ଉଦ୍ଧତୋ ଚପଲୋ ଭିକ୍ଖୁ, ମିତ୍ତେ ଆଗମ୍ମ ପାପକେ;

ସଂସୀଦତି ମହୋଘସ୍ମିଂ, ଊମିଯା ପଟିକୁଜ୍ଜିତୋ।

୬୮୨।

‘‘ଅନୁଦ୍ଧତୋ ଅଚପଲୋ, ନିପକୋ ସଂୱୁତିନ୍ଦ୍ରିଯୋ;

କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋ ମେଧାୱୀ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ସିଯା।

୬୮୩।

‘‘କାଲପବ୍ବଙ୍ଗସଙ୍କାସୋ, କିସୋ ଧମନିସନ୍ଥତୋ;

ମତ୍ତଞ୍ଞୂ ଅନ୍ନପାନସ୍ମିଂ, ଅଦୀନମନସୋ ନରୋ।

୬୮୪।

‘‘ଫୁଟ୍ଠୋ ଡଂସେହି ମକସେହି, ଅରଞ୍ଞସ୍ମିଂ ବ୍ରହାୱନେ;

ନାଗୋ ସଙ୍ଗାମସୀସେୱ, ସତୋ ତତ୍ରାଧିୱାସଯେ।

୬୮୫-୬।

‘‘ନାଭିନନ୍ଦାମି ମରଣଂ…ପେ… ସମ୍ପଜାନୋ ପତିସ୍ସତୋ।

୬୮୭।

‘‘ପରିଚିଣ୍ଣୋ ମଯା ସତ୍ଥା…ପେ… ଭୱନେତ୍ତି ସମୂହତା।

୬୮୮।

‘‘ଯସ୍ସ ଚତ୍ଥାଯ ପବ୍ବଜିତୋ, ଅଗାରସ୍ମାନଗାରିଯଂ;

ସୋ ମେ ଅତ୍ଥୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ, କିଂ ମେ ସଦ୍ଧିୱିହାରିନା’’ତି। –

ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ଉଦ୍ଧତୋତି ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଯୁତ୍ତୋ ଅସମାହିତୋ ୱିକ୍ଖିତ୍ତଚିତ୍ତୋ। ଚପଲୋତି ପତ୍ତଚୀୱରମଣ୍ଡନାଦିନା ଚାପଲ୍ଲେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଲୋଲପକତିକୋ। ମିତ୍ତେ ଆଗମ୍ମ ପାପକେତି ଅକଲ୍ୟାଣମିତ୍ତେ ନିସ୍ସାଯ ସମଣଧମ୍ମଂ ଅକରୋନ୍ତୋ। ସଂସୀଦତି ମହୋଘସ୍ମିଂ, ଊମିଯା ପଟିକୁଜ୍ଜିତୋତି ଯଥା ମହାସମୁଦ୍ଦେ ପତିତପୁରିସୋ ସମୁଦ୍ଦୱୀଚୀହି ଓତ୍ଥଟୋ ସୀସଂ ଉକ୍ଖିପିତୁଂ ଅଲଭନ୍ତୋ ତତ୍ଥେୱ ସଂସୀଦତି, ଏୱଂ ସଂସାରମହୋଘସ୍ମିଂ ପରିବ୍ଭମନ୍ତୋ କୋଧୁପାଯାସଊମିଯା ପଟିକୁଜ୍ଜିତୋ ଓତ୍ଥଟୋ ୱିପସ୍ସନାୱସେନ ପଞ୍ଞାସୀସଂ ଉକ୍ଖିପିତୁଂ ଅଲଭନ୍ତୋ ତତ୍ଥେୱ ସଂସୀଦତି।

ନିପକୋତି ନିପୁଣୋ, ଅତ୍ତତ୍ଥପରତ୍ଥେସୁ କୁସଲୋ। ସଂୱୁତିନ୍ଦ୍ରିଯୋତି ମନଚ୍ଛଟ୍ଠାନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ସଂୱରଣେନ ପିହିତିନ୍ଦ୍ରିଯୋ। କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋତି କଲ୍ୟାଣେହି ମିତ୍ତେହି ସମନ୍ନାଗତୋ। ମେଧାୱୀତି ଧମ୍ମୋଜପଞ୍ଞାଯ ସମଙ୍ଗୀଭୂତୋ। ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ସିଯାତି ସୋ ତାଦିସୋ ସକଲସ୍ସାପି ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତକରୋ ଭୱେଯ୍ୟ।

କାଲପବ୍ବଙ୍ଗସଙ୍କାସୋତିଆଦି ୱିୱେକାଭିରତିକିତ୍ତନଂ। ନାଭିନନ୍ଦାମୀତିଆଦି ପନ କତକିଚ୍ଚଭାୱଦସ୍ସନଂ। ତଂ ସବ୍ବଂ ହେଟ୍ଠା (ଥେରଗା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୬୦୭) ୱୁତ୍ତତ୍ଥମେୱ। ଓସାନେ ପନ କିଂ ମେ ସଦ୍ଧିୱିହାରିନାତି ଅତ୍ତନୋ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ଏଦିସେନ ଦୁବ୍ବଚେନ ଅନାଦରେନ ସଦ୍ଧିୱିହାରିନା କିଂ ମେ ପଯୋଜନଂ ଏକୱିହାରୋଯେୱ ମଯ୍ହଂ ରୁଚ୍ଚତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏୱଂ ପନ ୱତ୍ୱା ଛଦ୍ଦନ୍ତଦହମେୱ ଗତୋ। ତତ୍ଥ ଦ୍ୱାଦସ ୱସ୍ସାନି ୱସିତ୍ୱା ଉପକଟ୍ଠେ ପରିନିବ୍ବାନେ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାନଂ ଅନୁଜାନାପେତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାଯି।

ଅଞ୍ଞାସିକୋଣ୍ଡଞ୍ଞତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଉଦାଯିତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ମନୁସ୍ସଭୂତନ୍ତିଆଦିକା ଆଯସ୍ମତୋ ଉଦାଯିତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅଯମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ୱିୱଟ୍ଟୂପନିସ୍ସଯଂ ପୁଞ୍ଞଂ ଉପଚିନିତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ କପିଲୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଉଦାଯୀତି ଲଦ୍ଧନାମୋ ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ଞାତିସମାଗମେ ବୁଦ୍ଧାନୁଭାୱଂ ଦିସ୍ୱା, ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାଯ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ନଚିରସ୍ସେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ତଯୋ ହି ଇମେ ଉଦାଯିତ୍ଥେରା ଅମଚ୍ଚପୁତ୍ତୋ ପୁବ୍ବେ ଆଗତୋ କାଳଉଦାଯୀ, କୋୱରିଯପୁତ୍ତୋ ଲାଳୁଦାଯୀ, ଅଯଂ ବ୍ରାହ୍ମଣପୁତ୍ତୋ ମହାଉଦାଯୀତି। ସ୍ୱାଯଂ ଏକଦିୱସଂ ସତ୍ଥାରା ସେତୱାରଣଂ ସବ୍ବାଲଙ୍କାରପଟିମଣ୍ଡିତଂ ମହାଜନେନ ପସଂସିଯମାନଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଂ କତ୍ୱା ନାଗୋପମସୁତ୍ତନ୍ତେ (ଅ। ନି। ୬।୪୩) ଦେସିତେ ଦେସନାପରିଯୋସାନେ ଅତ୍ତନୋ ଞାଣବଲାନୁରୂପଂ ସତ୍ଥୁ ଗୁଣେ ଅନୁସ୍ସରିତ୍ୱା, ବୁଦ୍ଧାରମ୍ମଣାଯ ପୀତିଯା ସମୁସ୍ସାହିତମାନସୋ ''ଅଯଂ ମହାଜନୋ ଇମଂ ତିରଚ୍ଛାନଗତଂ ନାଗଂ ପସଂସତି, ନ ବୁଦ୍ଧମହାନାଗଂ। ହନ୍ଦାହଂ ବୁଦ୍ଧମହାଗନ୍ଧହତ୍ଥିନୋ ଗୁଣେ ପାକଟେ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ସତ୍ଥାରଂ ଥୋମେନ୍ତୋ –

୬୮୯।

''ମନୁସ୍ସଭୂତଂ ସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ, ଅତ୍ତଦନ୍ତଂ ସମାହିତଂ;

ଇରିଯମାନଂ ବ୍ରହ୍ମପଥେ, ଚିତ୍ତସ୍ସୂପସମେ ରତଂ।

୬୯୦।

''ଯଂ ମନୁସ୍ସା ନମସ୍ସନ୍ତି, ସବ୍ବଧମ୍ମାନ ପାରଗୁଂ;

ଦେୱାପି ତଂ ନମସ୍ସନ୍ତି, ଇତି ମେ ଅରହତୋ ସୁତଂ।

୬୯୧।

''ସବ୍ବସଂଯୋଜନାତୀତଂ , ୱନା ନିବ୍ବନମାଗତଂ;

କାମେହି ନେକ୍ଖମ୍ମରତଂ, ମୁତ୍ତଂ ସେଲାୱ କଞ୍ଚନଂ।

୬୯୨।

''ସ ୱେ ଅଚ୍ଚରୁଚି ନାଗୋ, ହିମୱାୱଞ୍ଞେ ସିଲୁଚ୍ଚଯେ;

ସବ୍ବେସଂ ନାଗନାମାନଂ, ସଚ୍ଚନାମୋ ଅନୁତ୍ତରୋ।

୬୯୩।

''ନାଗଂ ୱୋ କିତ୍ତଯିସ୍ସାମି, ନ ହି ଆଗୁଂ କରୋତି ସୋ;

ସୋରଚ୍ଚଂ ଅୱିହିଂସା ଚ, ପାଦା ନାଗସ୍ସ ତେ ଦୁୱେ।

୬୯୪।

''ସତି ଚ ସମ୍ପଜଞ୍ଞଞ୍ଚ, ଚରଣା ନାଗସ୍ସ ତେପରେ;

ସଦ୍ଧାହତ୍ଥୋ ମହାନାଗୋ, ଉପେକ୍ଖାସେତଦନ୍ତୱା।

୬୯୫।

‘‘ସତି ଗୀୱା ସିରୋ ପଞ୍ଞା, ୱୀମଂସା ଧମ୍ମଚିନ୍ତନା;

ଧମ୍ମକୁଚ୍ଛିସମାୱାସୋ, ୱିୱେକୋ ତସ୍ସ ୱାଲଧି।

୬୯୬।

‘‘ସୋ ଝାୟୀ ଅସ୍ସାସରତୋ, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁସମାହିତୋ;

ଗଚ୍ଛଂ ସମାହିତୋ ନାଗୋ, ଠିତୋ ନାଗୋ ସମାହିତୋ।

୬୯୭।

‘‘ସୟଂ ସମାହିତୋ ନାଗୋ, ନିସିନ୍ନୋପି ସମାହିତୋ;

ସବ୍ବତ୍ଥ ସଂୱୁତୋ ନାଗୋ, ଏସା ନାଗସ୍ସ ସମ୍ପଦା।

୬୯୮।

‘‘ଭୁଞ୍ଜତି ଅନୱଜ୍ଜାନି, ସାୱଜ୍ଜାନି ନ ଭୁଞ୍ଜତି;

ଘାସମଚ୍ଛାଦନଂ ଲଦ୍ଧା, ସନ୍ନିଧିଂ ପରିୱଜ୍ଜୟଂ।

୬୯୯।

‘‘ସଂୟୋଜନଂ ଅଣୁଂ ଥୂଲଂ, ସବ୍ବଂ ଛେତ୍ୱାନ ବନ୍ଧନଂ;

ୟେନ ୟେନେୱ ଗଚ୍ଛତି, ଅନପେକ୍ଖୋୱ ଗଚ୍ଛତି।

୭୦୦।

‘‘ୟଥାପି ଉଦକେ ଜାତଂ, ପୁଣ୍ଡରୀକଂ ପୱଡ୍ଢତି;

ନୋପଲିପ୍ପତି ତୋୟେନ, ସୁଚିଗନ୍ଧଂ ମନୋରମଂ।

୭୦୧।

‘‘ତଥେୱ ଚ ଲୋକେ ଜାତୋ, ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକେ ୱିହରତି;

ନୋପଲିପ୍ପତି ଲୋକେନ, ତୋୟେନ ପଦୁମଂ ୟଥା।

୭୦୨।

‘‘ମହାଗିନି ପଜ୍ଜଲିତୋ, ଅନାହାରୋପସମ୍ମତି;

ଅଙ୍ଗାରେସୁ ଚ ସନ୍ତେସୁ, ନିବ୍ବୁତୋତି ପଵୁଚ୍ଚତି।

୭୦୩।

‘‘ଅଚ୍ଚସ୍ସାଯଂ ୱିଞ୍ଞାପନୀ, ଉପମା ୱିଞ୍ଞୂହି ଦେସିତା;

ୱିଞ୍ଞିସ୍ସନ୍ତି ମହାନାଗା, ନାଗଂ ନାଗେନ ଦେସିତଂ।

୭୦୪।

‘‘ୱୀତରାଗୋ ୱୀତଦୋସୋ, ୱୀତମୋହୋ ଅନାସଵୋ;

ସରୀରଂ ୱିଜହଂ ନାଗୋ, ପରିନିବ୍ବିସ୍ସତ୍ୟନାସଵୋ’’ତି। – ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି;

ତତ୍ଥ ମନୁସ୍ସଭୂତନ୍ତି ମନୁସ୍ସେସୁ ଭୂତଂ, ନିବ୍ବତ୍ତଂ; ମନୁସ୍ସତ୍ତଭାୱଂ ୱା ପତ୍ତଂ। ସତ୍ଥା ହି ଆସୱକ୍ଖଯଞାଣାଧିଗମେନ ସବ୍ବଗତିୱିମୁତ୍ତୋପି ଚରିମଭୱଭାୱେ ଗହିତପଟିସନ୍ଧିୱସେନ ‘‘ମନୁସ୍ସୋ’’ତ୍ୱେୱ ୱୋହରୀଯତୀତି। ଗୁଣୱସେନ ପନ ଦେୱାନଂ ଅତିଦେୱୋ, ବ୍ରହ୍ମାନଂ ଅତିବ୍ରହ୍ମା। ସମ୍ବୁଦ୍ଧନ୍ତି ସଯମେୱ ବୁଜ୍ଝିତବ୍ବବୁଦ୍ଧୱନ୍ତଂ। ଅତ୍ତଦନ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ତନାଯେୱ ଦନ୍ତଂ। ଭଗୱା ହି ଅତ୍ତନାଯେୱ ଉପ୍ପାଦିତେନ ଅରିଯମଗ୍ଗେନ ଚକ୍ଖୁତୋପି…ପେ… ମନତୋପି ଉତ୍ତମେନ ଦମଥେନ ଦନ୍ତୋ। ସମାହିତନ୍ତି ଅଟ୍ଠୱିଧେନ ସମାଧିନା ମଗ୍ଗଫଲସମାଧିନା ଚ ସମାହିତଂ। ଇରିଯମାନଂ ବ୍ରହ୍ମପଥେତି ଚତୁବ୍ବିଧେପି ବ୍ରହ୍ମୱିହାରପଥେ, ବ୍ରହ୍ମେ ୱା ସେଟ୍ଠେ ଫଲସମାପତ୍ତିପଥେ ସମାପଜ୍ଜନୱସେନ ପୱତ୍ତମାନଂ। କିଞ୍ଚାପି ଭଗୱା ନ ସବ୍ବକାଲଂ ଯଥାୱୁତ୍ତେ ବ୍ରହ୍ମପଥେ ଇରିଯତି, ତତ୍ଥ ଇରିଯସାମତ୍ଥିଯଂ ପନ ତନ୍ନିନ୍ନତଞ୍ଚ ଉପାଦାଯ ‘‘ଇରିଯମାନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଚିତ୍ତସ୍ସୂପସମେ ରତନ୍ତି ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପସମହେତୁଭୂତେ ସବ୍ବସଙ୍ଖାରସମଥେ, ନିବ୍ବାନେ, ଅଭିରତଂ। ଯଂ ମନୁସ୍ସା ନମସ୍ସନ୍ତି, ସବ୍ବଧମ୍ମାନ ପାରଗୁନ୍ତି ଯଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ସବ୍ବେସଂ ଖନ୍ଧାଯତନାଦିଧମ୍ମାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାପାରଗୂ, ପରିଞ୍ଞାପାରଗୂ, ପହାନପାରଗୂ, ଭାୱନାପାରଗୂ, ସଚ୍ଛିକିରିଯପାରଗୂ, ସମାପତ୍ତିପାରଗୂତି ଛଧା ପାରଗୁଂ ପରମୁକ୍କଂସଗତସମ୍ପତ୍ତିଂ ଖତ୍ତିଯପଣ୍ଡିତାଦଯୋ ମନୁସ୍ସା ନମସ୍ସନ୍ତି। ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପଟିପତ୍ତିଯା ପୂଜେନ୍ତା କାଯେନ ୱାଚାଯ ମନସା ଚ ତନ୍ନିନ୍ନା ତପ୍ପୋଣା ତପ୍ପବ୍ଭାରା ହୋନ୍ତି। ଦେୱାପି ତଂ ନମସ୍ସନ୍ତୀତି ନ କେୱଲଂ ମନୁସ୍ସା ଏୱ, ଅଥ ଖୋ ଅପରିମାଣାସୁ ଲୋକଧାତୂସୁ ଦେୱାପି ତଂ ନମସ୍ସନ୍ତି। ଇତି ମେ ଅରହତୋ ସୁତନ୍ତି ଏୱଂ ମଯା ଆରକତ୍ତାଦୀହି କାରଣେହି ଅରହତୋ, ଭଗୱତୋ, ଧମ୍ମସେନାପତିଆଦୀନଞ୍ଚ ‘‘ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନ’’ନ୍ତିଆଦିକଂ ୱଦନ୍ତାନଂ ସନ୍ତିକେ ଏୱଂ ସୁତନ୍ତି ଦସ୍ସେତି।

ସବ୍ବସଂଯୋଜନାତୀତନ୍ତି ସବ୍ବାନି ଦସପି ସଂଯୋଜନାନି ଯଥାରହଂ ଚତୂହି ମଗ୍ଗେହି ସହ ୱାସନାଯ ଅତିକ୍କନ୍ତଂ। ୱନା ନିବ୍ବନମାଗତନ୍ତି କିଲେସୱନତୋ ତବ୍ବିରହିତଂ ନିବ୍ବନଂ ଉପଗତଂ। କାମେହି ନେକ୍ଖମ୍ମରତନ୍ତି ସବ୍ବସୋ କାମେହି ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜାଝାନୱିପସ୍ସନାଦିଭେଦେ ନେକ୍ଖମ୍ମେ ଅଭିରତଂ। ମୁତ୍ତଂ ସେଲାୱ କଞ୍ଚନନ୍ତି ଅସାରତୋ ନିସ୍ସଟସାରସଭାୱତ୍ତା ସେଲତୋ ନିସ୍ସଟକଞ୍ଚନସଦିସଂ ଦେୱାପି ତଂ ନମସ୍ସନ୍ତୀତି ଯୋଜନା।

ସବ୍ବେ ଅଚ୍ଚରୁଚି ନାଗୋତି ସୋ ଏକଂସତୋ ଆଗୁଂ ନ କରୋତି, ପୁନବ୍ଭୱଂ ନ ଗଚ୍ଛତି; ନାଗୋ ୱିଯ ବଲୱାତି। ‘‘ନାଗୋ’’ତି ଲଦ୍ଧନାମୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ଅଚ୍ଚରୁଚୀତି ଅତ୍ତନୋ କାଯରୁଚିଯା ଞାଣରୁଚିଯା ଚ ସଦେୱକଂ ଲୋକଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ରୁଚି, ସୋଭି। ଯଥା କିଂ? ହିମୱାୱଞ୍ଞେ ସିଲୁଚ୍ଚଯେ, ଯଥା ହି ହିମୱା ପବ୍ବତରାଜା ଅତ୍ତନୋ ଥିରଗରୁମହାସାରଭାୱାଦୀହି ଗୁଣେହି ଅଞ୍ଞେ ପବ୍ବତେ ଅତିରୋଚତି, ଏୱଂ ଅତିରୋଚତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସବ୍ବେସଂ ନାଗନାମାନନ୍ତି ଅହିନାଗହତ୍ଥିନାଗପୁରିସନାଗାନଂ , ସେଖାସେଖପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧନାଗାନଂ ୱା। ସଚ୍ଚନାମୋତି ସଚ୍ଚେନେୱ ନାଗନାମୋ। ତଂ ପନ ସଚ୍ଚନାମତଂ ‘‘ନ ହି ଆଗୁଂ କରୋତୀ’’ତିଆଦିନା ସଯମେୱ ୱକ୍ଖତି।

ଇଦାନି ବୁଦ୍ଧନାଗଂ ଅୱଯୱତୋ ଚ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ନାମତୋ ତାୱ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ନ ହି ଆଗୁଂ କରୋତି ସୋ’’ତି ଆହ। ଯସ୍ମା ଆଗୁଂ, ପାପଂ, ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ନ କରୋତି, ତସ୍ମା ନାଗୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସୋରଚ୍ଚନ୍ତି ସୀଲଂ। ଅୱିହିଂସାତି କରୁଣା। ତଦୁଭଯଂ ସବ୍ବସ୍ସପି ଗୁଣରାସିସ୍ସ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମନ୍ତି, କତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧନାଗସ୍ସ ପୁରିମପାଦଭାୱୋ ତସ୍ସ ଯୁତ୍ତୋତି ଆହ ‘‘ପାଦା ନାଗସ୍ସ ତେ ଦୁୱେ’’ତି।

ଅପରପାଦଭାୱେନ ୱଦନ୍ତୋ ‘‘ସତି ଚ ସମ୍ପଜଞ୍ଞଞ୍ଚ, ଚରଣା ନାଗସ୍ସ ତେପରେ’’ତି ଆହ। ‘‘ତ୍ୱାପରେ’’ତି ୱା ପାଠୋ। ତେ ଅପରେତ୍ୱେୱ

ପଦୱିଭାଗୋ। ଅନୱଜ୍ଜଧମ୍ମାନଂ ଆଦାନେ ସଦ୍ଧା ହତ୍ଥୋ ଏତସ୍ସାତି, ସଦ୍ଧାହତ୍ଥୋ। ସୁପରିସୁଦ୍ଧୱେଦନା ଞାଣପ୍ପଭେଦା ଉପେକ୍ଖା ସେତଦନ୍ତା ତେ ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି, ଉପେକ୍ଖାସେତଦନ୍ତୱା।

ଉତ୍ତମଙ୍ଗଂ ପଞ୍ଞା, ତସ୍ସା ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ସତୀତି ଆହ ''ସତି ଗୀୱା ସିରୋ ପଞ୍ଞା''ତି। ୱୀମଂସା ଧମ୍ମଚିନ୍ତନାତି ଯଥା ଖାଦିତବ୍ବାଖାଦିତବ୍ବସ୍ସ ସୋଣ୍ଡାଯ ପରାମସନଂ ଘାଯନଞ୍ଚ ହତ୍ଥିନାଗସ୍ସ ୱୀମଂସା ନାମ ହୋତି, ଏୱଂ ବୁଦ୍ଧନାଗସ୍ସ କୁସଲାଦିଧମ୍ମଚିନ୍ତନା ୱୀମଂସା। ସମା ୱସନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି, ସମାୱାସୋ, ଭାଜନଂ କୁଚ୍ଛି ଏୱ ସମାୱାସୋ, ଅଭିଞ୍ଞାସମଥାନଂ ଆଧାନଭାୱତୋ ସମଥୱିପସ୍ସନାସଙ୍ଖାତୋ ଧମ୍ମୋ କୁଚ୍ଛିସମାୱାସୋ ଏତସ୍ସାତି ଧମ୍ମକୁଚ୍ଛିସମାୱାସୋ। ୱିୱେକୋତି ଉପଧିୱିୱେକୋ। ତସ୍ସାତି ବୁଦ୍ଧନାଗସ୍ସ। ୱାଲଧି, ପରିଯୋସାନଙ୍ଗଭାୱତୋ।

ଝାଯୀତି ଆରମ୍ମଣୂପନିଜ୍ଝାନେନ ଚ ଝାଯନସୀଲୋ। ଅସ୍ସାସରତୋତି ପରମସ୍ସାସଭୂତେ ନିବ୍ବାନେ ରତୋ। ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁସମାହିତୋତି ୱିସଯଜ୍ଝତ୍ତେ ଫଲସମାପତ୍ତିଯଂ ସୁଟ୍ଠୁ ସମାହିତୋ ତଦିଦଂ ସମାଧାନଂ ସୁଟ୍ଠୁ ସବ୍ବକାଲିକନ୍ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଗଚ୍ଛଂ ସମାହିତୋ ନାଗୋ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଭଗୱା ହି ସୱାସନସ୍ସ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚସ୍ସ ପହୀନତ୍ତା ୱିକ୍ଖେପାଭାୱତୋ ନିଚ୍ଚଂ ସମାହିତୋୱ। ତସ୍ମା ଯଂ ଯଂ ଇରିଯାପଥଂ କପ୍ପେତି, ତଂ ତଂ ସମାହିତୋୱ କପ୍ପେସୀତି।

ସବ୍ବତ୍ଥାତି, ସବ୍ବସ୍ମିଂ ଗୋଚରେ, ସବ୍ବସ୍ମିଞ୍ଚ ଦ୍ୱାରେ ସବ୍ବସୋ ପିହିତୱୁତ୍ତି। ତେନାହ – ''ସବ୍ବଂ କାଯକମ୍ମଂ ଞାଣପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ଞାଣାନୁପରିୱତ୍ତ''ନ୍ତିଆଦି (ନେତ୍ତି। ୧୫)। ଏସା ନାଗସ୍ସ ସମ୍ପଦାତି ଏସା ''ନ ହି ଆଗୁଂ କରୋତି ସୋ''ତିଆଦିନା ''ସମ୍ବୁଦ୍ଧ''ନ୍ତିଆଦିନା ଏୱ ୱା ଯଥାୱୁତ୍ତା ୱକ୍ଖମାନା ଚ ବୁଦ୍ଧଗନ୍ଧହତ୍ଥିନୋ ସମ୍ପତ୍ତି ଗୁଣପରିପୁଣ୍ଣା।

ଭୁଞ୍ଜତିଅନୱଜ୍ଜାନୀତି ସମ୍ମାଜୀୱସ୍ସ ଉକ୍କଂସପାରମିପ୍ପତ୍ତିଯା ଭୁଞ୍ଜତି ଅଗରହିତବ୍ବାନି, ମିଚ୍ଛାଜୀୱସ୍ସ ସବ୍ବସୋ ସୱାସନାନଞ୍ଚ ପହୀନତ୍ତା ସାୱଜ୍ଜାନି ଗରହିତବ୍ବାନି ନ ଭୁଞ୍ଜତି ଅନୱଜ୍ଜାନି ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ଚ ସନ୍ନିଧିଂ ପରିୱଜ୍ଜଯଂ ଭୁଞ୍ଜତୀତି ଯୋଜନା।

ସଂଯୋଜନନ୍ତି ୱଚ୍ଚଦୁକ୍ଖେନ ସଦ୍ଧିଂ ସନ୍ତାନଂ ସଂଯୋଜନତୋ ୱଚ୍ଚେ ଓସୀଦାପନସମତ୍ଥଂ ଦସୱିଧମ୍ପି ସଂଯୋଜନଂ। ଅଣୁଂ ଥୂଲନ୍ତି ଖୁଦ୍ଦକଞ୍ଚେୱ ମହନ୍ତଞ୍ଚ। ସବ୍ବଂ ଛେତ୍ୱାନ ବନ୍ଧନନ୍ତି ମଗ୍ଗଞାଣେନ ଅନୱସେସଂ କିଲେସବନ୍ଧନଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା। ଯେନ ଯେନାତି ଯେନ ଯେନ ଦିସାଭାଗେନ।

ଯଥା ହି ଉଦକେ ଜାତଂ ପୁଣ୍ଡରୀକଂ ଉଦକେ ପୱଡ୍ଢତି ନୋପଲିପ୍ପତି ତୋଯେନ, ଅନୁପଲେପସଭାୱତ୍ତା, ତଥେୱ ଲୋକେ ଜାତୋ ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକେ ୱିହରତି, ନୋପଲିପ୍ପତି ଲୋକେନ ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିମାନଲେପାଭାୱତୋତି ଯୋଜନା।

ଗିନୀତି ଅଗ୍ଗି। ଅନାହାରୋତି ଅନିନ୍ଧନୋ।

ଅତ୍ଥସ୍ସାଯଂ ୱିଞ୍ଞାପନୀତି ସତ୍ଥୁ ଗୁଣସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଉପମେଯ୍ୟତ୍ଥସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାପନୀ, ପକାସନୀ ଅଯଂ ନାଗୂପମା। ୱିଞ୍ଞୂହୀତି ସତ୍ଥୁ ପଟିୱିଦ୍ଧଚତୁସଚ୍ଚଧମ୍ମଂ ପରିଜାନନ୍ତେହି ଅତ୍ତାନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ୱିଞ୍ଞିସ୍ସନ୍ତୀତିଆଦି କାରଣୱଚନଂ, ଯସ୍ମା ନାଗେନ ମଯା ଦେସିତଂ ନାଗଂ ତଥାଗତଗନ୍ଧହତ୍ଥିଂ ମହାନାଗା ଖୀଣାସୱା ଅତ୍ତନୋ ୱିସଯେ ଠତ୍ୱା ୱିଜାନିସ୍ସନ୍ତି, ତସ୍ମା ଅଞ୍ଞେସଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନାନଂ ଞାପନତ୍ଥଂ ଅଯଂ ଉପମା ଅମ୍ହେହି ଭାସିତାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ସରୀରଂୱିଜହଂ ନାଗୋ, ପରିନିବ୍ବିସ୍ସତ୍ୟନାସୱୋତି ବୋଧିମୂଲେ ସୌପାଦିସେସପରିନିବ୍ବାନେନ ଅନାସୱୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧନାଗୋ, ଇଦାନି ସରୀରଂ ଅତ୍ତଭାୱଂ ୱିଜହନ୍ତୋ ଖନ୍ଧପରିନିବ୍ବାନେନ ପରିନିବ୍ବାଯିସ୍ସତୀତି।

ଏୱଂ ଚୁଦ୍ଦସହି ଉପମାହି ମଣ୍ଡେତ୍ୱା, ସୋଳଅସହି ଗାଥାହି, ଚତୁସଟ୍ଠିଯା ପାଦେହି ସତ୍ଥୁ ଗୁଣେ ୱଣ୍ଣେନ୍ତୋ ଅନୁପାଦିସେସାଯ ନିବ୍ବାନଧାତୁଯା ଦେସନଂ ନିଟ୍ଠାପେସି।

ଉଦାଯିତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସୋଳଅସକନିପାତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧୬। ୱୀସତିନିପାତୋ

୧। ଅଧିମୁତ୍ତତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ୱୀସତିନିପାତେ ଯଞ୍ଞତ୍ଥନ୍ତି ୱାତିଆଦିକା ଆଯସ୍ମତୋ ଅପରସ୍ସ ଅଧିମୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅଯମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ପୁଞ୍ଞାନି ଉପଚିନନ୍ତୋ ଅତ୍ଥଦସ୍ସିସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ ୱିଭୱସମ୍ପନ୍ନେ କୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ସତ୍ଥରି ପରିନିବ୍ବୁତେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତୋ ମହାଦାନାନି ପୱତ୍ତେସି। ସୋ ତେନ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମେନ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ଆଯସ୍ମତୋ ସଂକିଚ୍ଚତ୍ଥେରସ୍ସ ଭଗିନିଯା କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ନିବ୍ବତ୍ତି, ଅଧିମୁତ୍ତୋତିସ୍ସ ନାମଂ ଅହୋସି। ସୋ ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ମାତୁଲତ୍ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାଯ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ସାମଣେରଭୂମିଯଂଯେୱ ଠିତୋ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ। ଥେର ୧।୪।୮୪-୮୮) –

''ନିବ୍ବୁତେ ଲୋକନାଥମ୍ହି, ଅତ୍ଥଦସ୍ସୀନରୁତ୍ତମେ;

ଉପଟ୍ଠହିଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ, ୱିପ୍ପସନ୍ନେନ ଚେତସା।

''ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ, ଉଜୁଭୂତଂ ସମାହିତଂ;

ଉଚ୍ଛୁନା ମଣ୍ଡପଂ କତ୍ୱା, ଭୋଜେସିଂ ସଙ୍ଘମୁତ୍ତମଂ।

''ଯଂ ଯଂ ଯୋନୁପପଜ୍ଜାମି, ଦେୱତ୍ତଂ ଅଥମାନୁସଂ;

ସବ୍ବେ ସତ୍ତେ ଅଭିଭୋମି, ପୁଞ୍ଞକମ୍ମସ୍ସିଦଂ ଫଲଂ।

''ଅଟ୍ଠାରସେ କପ୍ପସତେ, ଯଂ ଦାନମଦଦିଂ ତଦା;

ଦୁଗ୍ଗତିଂ ନାଭିଜାନାମି, ଉଚ୍ଛୁଦାନସ୍ସିଦଂ ଫଲଂ।

''ପଟିସମ୍ଭିଦା ଚତସ୍ସୋ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ''ନ୍ତି।

ଅରହତ୍ତଂ ପନ ପତ୍ୱା ସମାପତ୍ତିସୁଖେନ ୱୀତିନାମେନ୍ତୋ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜିତୁକାମୋ ''ମାତରଂ ଆପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ''ତି ମାତୁ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଦେୱତାଯ ବଲିକମ୍ମକରଣତ୍ଥଂ ମଂସପରିଯେସନଂ ଚରନ୍ତେହି ପଞ୍ଚସତେହି ଚୋରେହି ସମାଗଚ୍ଛି। ଚୋରା ଚ ତଂ ଅଗ୍ଗହେସୁଂ ''ଦେୱତାଯ ବଲି ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି। ସୋ ଚୋରେହି ଗହିତୋପି ଅଭୀତୋ ଅଛମ୍ଭୀ ୱିପ୍ପସନ୍ନମୁଖୋୱ ଅଟ୍ଠାସି। ତଂ ଦିସ୍ୱା ଚୋରଗାମଣିଅଚ୍ଛରିଯବ୍ଭୁତଚିତ୍ତଜାତୋ ପସଂସନ୍ତୋ –

୭୦୫।

''ଯଞ୍ଞତ୍ଥଂ ୱା ଧନତ୍ଥଂ ୱା, ଯେ ହନାମ ମଯଂ ପୁରେ;

ଅୱସେସଂ ଭଯଂ ହୋତି, ୱେଧନ୍ତି ୱିଲପନ୍ତି ଚ।

୭୦୬।

''ତସ୍ସ ତେ ନତ୍ଥି ଭୀତତ୍ତଂ, ଭିଯ୍ୟୋ ୱଣ୍ଣୋ ପସୀଦତି;

କସ୍ମା ନ ପରିଦେୱେସି, ଏୱରୂପେ ମହବ୍ଭଯେ''ତି। – ଦ୍ୱେ ଗାଥା ଅଭାସି;

ତତ୍ଥ ଯଞ୍ଞନ୍ତି ଯଜନ୍ତି ଦେୱତାନଂ ବଲିକମ୍ମକରଣତ୍ଥଂ ୱା। ୱା-ସଦ୍ଦୋ ୱିକପ୍ପନତ୍ଥୋ। ଧନତ୍ଥନ୍ତି ସାପତେୟ୍ୟହରଣତ୍ଥଂ। ଯେ ହନାମ ମଯଂ ପୁରେତି ଯେ ସତ୍ତେ ମଯଂ ପୁବ୍ବେ ହନିମ୍ହା ଅତୀତତ୍ଥେ ହି ଇଦଂ ୱତ୍ତମାନୱଚନଂ। ଅୱସେତି ଅୱସେ ଅସେରିକେ କତ୍ୱା। ତନ୍ତି ତେସଂ। ''ଅୱସେସନ୍ତି''ପି ପଠନ୍ତି। ଅମ୍ହେହି ଗହିତେସୁ ତଂ ଏକଂ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସାନଂ; ଅଯମେୱ ୱା ପାଠୋ। ଭଯଂ ହୋତୀତି ମରଣଭଯଂ ହୋତି। ଯେନ ତେ ୱେଧନ୍ତି ୱିଲପନ୍ତି,ଚିତ୍ତୁତ୍ରାସେନ ୱେଧନ୍ତି , ''ସାମି, ତୁମ୍ହାକଂ ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ ଦସ୍ସାମ, ଦାସା ଭୱିସ୍ସାମା''ତିଆଦିକଂ ୱଦନ୍ତା ୱିଲପନ୍ତି।

ତସ୍ସ ତେତି ଯୋ ତ୍ୱଂ ଅମ୍ହେହି ଦେୱତାଯ ବଲିକମ୍ମତ୍ଥଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେତୁକାମେହି ଉକ୍ଖିତ୍ତାସିକେହି ସନ୍ତଜ୍ଜିତୋ, ତସ୍ସ ତେ। ଭୀତତ୍ତନ୍ତି ଭୀତଭାୱୋ, ଭଯନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଭିଯ୍ୟୋ ୱଣ୍ଣୋ ପସୀଦତୀତି ପକତିୱଣ୍ଣତୋ ଉପରିପି ତେ ମୁଖୱଣ୍ଣୋ ୱିପ୍ପସୀଦତି। ଥେରସ୍ସ କିର ତଦା ''ସଚେ ଇମେ ମାରେସ୍ସନ୍ତି, ଇଦାନେୱାହଂ ଅନୁପାଦାଯ ପରିନିବ୍ବାଯିସ୍ସାମି, ଦୁକ୍ଖଭାରୋ ୱିଗଚ୍ଛିସ୍ସତୀ''ତି ଉଳାରଂ ପୀତିସୋମନସ୍ସଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ଏୱରୂପେ ମହବ୍ଭଯେତି ଏଦିସେ ମହତି ମରଣଭଯେ ଉପଟ୍ଠିତେ। ହେତୁଅତ୍ଥେ ୱା ଏତଂ ଭୁମ୍ମୱଚନଂ।

ଇଦାନି ଥେରୋ ଚୋରଗାମଣିସ୍ସ ପଟିୱଚନଦାନମୁଖେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ –

୭୦୭।

''ନତ୍ଥି ଚେତସିକଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ଅନପେକ୍ଖସ୍ସ ଗାମଣି;

ଅତିକ୍କନ୍ତା ଭଯା ସବ୍ବେ, ଖୀଣସଂଯୋଜନସ୍ସ ୱେ।

୭୦୮।

''ଖୀଣାଯ ଭୱନେତ୍ତିଯା, ଦିଟ୍ଠେ ଧମ୍ମେ ଯଥାତଥେ;

ନ ଭଯଂ ମରଣେ ହୋତି, ଭାରନିକ୍ଖେପନେ ଯଥା।

୭୦୯।

''ସୁଚିଣ୍ଣଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ମେ, ମଗ୍ଗୋ ଚାପି ସୁଭାୱିତୋ;

ମରଣେ ମେ ଭଯଂ ନତ୍ଥି, ରୋଗାନମିୱ ସଙ୍ଖଯେ।

୭୧୦।

''ସୁଚିଣ୍ଣଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ମେ, ମଗ୍ଗୋ ଚାପି ସୁଭାୱିତୋ;

ନିରସ୍ସାଦା ଭୱା ଦିଟ୍ଠା, ୱିସଂ ପିତ୍ୱାୱ ଛଡ୍ଡିତଂ।

୭୧୧।

''ପାରଗୂ ଅନୁପାଦାନୋ, କତକିଚ୍ଚୋ ଅନାସୱୋ;

ତୁଟ୍ଠୋ ଆଯୁକ୍ଖଯା ହୋତି, ମୁତ୍ତୋ ଆଘାତନା ଯଥା।

୭୧୨।

''ଉତ୍ତମଂ ଧମ୍ମତଂ ପତ୍ତୋ, ସବ୍ବଲୋକେ ଅନତ୍ଥିକୋ;

ଆଦିତ୍ତାୱ ଘରା ମୁତ୍ତୋ, ମରଣସ୍ମିଂ ନ ସୋଚତି।

୭୧୩।

‘‘ଯଦତ୍ଥି ସଙ୍ଗତଂ କିଞ୍ଚି, ଭୱୋ ୱା ଯତ୍ଥ ଲବ୍ଭତି;

ସବ୍ବଂ ଅନିସ୍ସରଂ ଏତଂ, ଇତି ୱୁତ୍ତଂ ମହେସିନା।

୭୧୪।

‘‘ଯୋ ତଂ ତଥା ପଜାନାତି, ଯଥା ବୁଦ୍ଧେନ ଦେସିତଂ;

ନ ଗଣ୍ହାତି ଭୱଂ କିଞ୍ଚି, ସୁତତ୍ତଂୱ ଅଯୋଗୁଳଂ।

୭୧୫।

‘‘ନ ମେ ହୋତି ‘ଅହୋସି’ନ୍ତି, ‘ଭୱିସ୍ସ’ନ୍ତି ନ ହୋତି ମେ;

ସଙ୍ଖାରା ୱିଗମିସ୍ସନ୍ତି, ତତ୍ଥ କା ପରିଦେୱନା।

୭୧୬।

‘‘ସୁଦ୍ଧଂ ଧମ୍ମସମୁପ୍ପାଦଂ, ସୁଦ୍ଧଂ ସଙ୍ଖାରସନ୍ତତିଂ;

ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ ଯଥାଭୂତଂ, ନ ଭଯଂ ହୋତି ଗାମଣି।

୭୧୭।

‘‘ତିଣକଟ୍ଠସମଂ ଲୋକଂ, ଯଦା ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି;

ମମତ୍ତଂ ସୋ ଅସଂୱିନ୍ଦଂ, ‘ନତ୍ଥି ମେ’ତି ନ ସୋଚତି।

୭୧୮।

‘‘ଉକ୍କଣ୍ଠାମି ସରୀରେନ, ଭୱେନମ୍ହି ଅନତ୍ଥିକୋ;

ସୋଯଂ ଭିଜ୍ଜିସ୍ସତି କାଯୋ, ଅଞ୍ଞୋ ଚ ନ ଭୱିସ୍ସତି।

୭୧୯।

‘‘ଯଂ ୱୋ କିଚ୍ଚଂ ସରୀରେନ, ତଂ କରୋଥ ଯଦିଚ୍ଛଥ;

ନ ମେ ତପ୍ପଚ୍ଚଯା ତତ୍ଥ, ଦୋସୋ ପେମଞ୍ଚ ହେହିତୀ’’ତି। –

ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି।

୭୨୦।

‘‘ତସ୍ସ ତଂ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା, ଅବ୍ଭୁତଂ ଲୋମହଂସନଂ;

ସତ୍ଥାନି ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱାନ, ମାଣୱା ଏତଦବ୍ରୱୁଂ’’ନ୍ତି। –

ଅଯଂ ସଙ୍ଗୀତିକାରେହି ୱୁତ୍ତଗାଥା। ଇତୋ ଅପରା ତିସ୍ସୋ ଚୋରାନଂ, ଥେରସ୍ସ ଚ ୱଚନପଟିୱଚନଗାଥା –

୭୨୧।

‘‘କିଂ ଭଦନ୍ତେ କରିତ୍ୱାନ, କୋ ୱା ଆଚରିଯୋ ତୱ;

କସ୍ସ ସାସନମାଗମ୍ମ, ଲବ୍ଭତେ ତଂ ଅସୋକତା।

୭୨୨।

‘‘ସବ୍ବଞ୍ଞୂ ସବ୍ବଦସ୍ସାୱୀ, ଜିନୋ ଆଚରିଯୋ ମମ;

ମହାକାରୁଣିକୋ ସତ୍ଥା, ସବ୍ବଲୋକତିକିଚ୍ଛକୋ।

୭୨୩।

‘‘ତେନାଯଂ ଦେସିତୋ ଧମ୍ମୋ, ଖଯଗାମୀ ଅନୁତ୍ତରୋ;

ତସ୍ସ ସାସନମାଗମ୍ମ, ଲବ୍ଭତେ ତଂ ଅସୋକତା।

୭୨୪।

‘‘ସୁତ୍ୱାନ ଚୋରା ଇସିନୋ ସୁଭାସିତଂ, ନିକ୍ଖିପ୍ପ ସତ୍ଥାନି ଚ ଆୱୁଧାନି ଚ;

ତମ୍ହା ଚ କମ୍ମା ୱିରମିଂସୁ ଏକେ, ଏକେ ଚ ପବ୍ବଜ୍ଜମରୋଚଯିଂସୁ।

୭୨୫।

‘‘ତେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ସୁଗତସ୍ସ ସାସନେ, ଭାୱେତ୍ୱ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗବଲାନି ପଣ୍ଡିତା;

ଉଦଗ୍ଗଚିତ୍ତା ସୁମନା କତିନ୍ଦ୍ରିଯା, ଫୁସିଂସୁ ନିବ୍ବାନପଦଂ ଅସଙ୍ଖତ’’ନ୍ତି। –

ଇମାପି ସଙ୍ଗୀତିକାରେହି ୱୁତ୍ତଗାଥା।

ତତ୍ଥ ନହି ଚେତସିକଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ଅନପେକ୍ଖସ୍ସ, ଗାମଣୀତି ଗାମଣି, ଅପେକ୍ଖାଯ, ତଣ୍ହାଯ, ଅଭାୱେନ ଅନପେକ୍ଖସ୍ସ ମାଦିସସ୍ସ, ଲୋହିତସଭାୱୋ ପୁଙ୍ଗୋ ୱିଯ, ଚେତସିକଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ନହି, ଦୋମନସ୍ସାଭାୱାପଦେସେନ ଭଯାଭାୱଂ ୱଦତି। ତେନାହ ‘‘ଅତିକ୍କନ୍ତା ଭଯା ସବ୍ବେ’’ତି। ଅତିକ୍କନ୍ତା ଭଯା ସବ୍ବେତି ଖୀଣସଂଯୋଜନସ୍ସ ଅରହତୋ ପଞ୍ଚୱୀସତି ମହାଭଯା, ଅଞ୍ଞେ ଚ ସବ୍ବେପି ଭଯା ଏକଂସେନ ଅତିକ୍କନ୍ତା ଅତୀତା, ଅପଗତାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦିଟ୍ଠେ ଧମ୍ମେ ଯଥାତଥେତି ଚତୁସଚ୍ଚଧମ୍ମେ ପରିଞ୍ଞାପହାନସଚ୍ଛିକିରିଯଭାୱନାୱସେନ ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ ଯଥାଭୂତଂ ଦିଟ୍ଠେ। ମରଣେତି ମରଣହେତୁ। ଭାରନିକ୍ଖେପନେ ଯଥାତି ଯଥା କୋଚି ପୁରିସୋ ସୀସେ ଠିତେନ ମହତା ଗରୁଭାରେନ ସଂସୀଦନ୍ତୋ ତସ୍ସ ନିକ୍ଖେପନେ, ଅପନଯନେ ନ ଭାଯତି,

ଏୱଂ ସମ୍ପଦମିଦନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା –

''ଭାରା ହୱେ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା, ଭାରହାରୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ;

ଭାରାଦାନଂ ଦୁଖଂ ଲୋକେ, ଭାରନିକ୍ଖେପନଂ ସୁଖ''ନ୍ତି। (ସଂ। ନି। ୩।୨୨);

ସୁଚିଣ୍ଣନ୍ତି ସୁଟ୍ଠୁ ଚରିତଂ। ବ୍ରହ୍ମଚରିୟନ୍ତି, ସିକ୍ଖତ୍ତୟସଙ୍ଗହଂ ସାସନବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ। ତତୋ ଏୱ ମଗ୍ଗୋ ଚାପି ସୁଭାୱିତୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ଅରିୟମଗ୍ଗୋପି ସମ୍ମଦେୱ ଭାୱିତୋ। ରୋଗାନମିୱ ସଙ୍ଖୟେତି ୟଥା ବହୂହି ରୋଗେହି ଅଭିଭୂତସ୍ସ ଆତୁରସ୍ସ ରୋଗାନଂ ସଙ୍ଖୟେ ପୀତିସୋମନସ୍ସମେୱ ହୋତି, ଏୱଂ ଖନ୍ଧରୋଗସଙ୍ଖୟେ ମରଣେ ମାଦିସସ୍ସ ଭୟଂ ନତ୍ଥି।

ନିରସ୍ସାଦା ଭୱା ଦିଟ୍ଠାତି ତୀହି ଦୁକ୍ଖତାହି ଅଭିଭୂତା, ଏକାଦସହି ଅଗ୍ଗୀହି ଆଦିତ୍ତା, ତୟୋ ଭୱା ନିରସ୍ସାଦା, ଅସ୍ସାଦରହିତା, ମୟା ଦିଟ୍ଠା। ୱିସଂ ପିତ୍ୱାୱ ଛଡ୍ଡିତନ୍ତି ପମାଦୱସେନ ୱିସଂ ପିୱିତ୍ୱା ତାଦିସେନ ପୟୋଗେନ ଛଡ୍ଡିତଂ ୱିୟ ମରଣେ ମେ ଭୟଂ ନତ୍ଥୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ମୁତ୍ତୋଆଘାତନା ୟଥାତି ୟଥା ଚୋରେହି ମାରଣତ୍ଥଂ ଆଘାତନଂ ନୀତୋ କେନଚି ଉପାୟେନ ତତୋ ମୁତ୍ତୋ ହଟ୍ଠତୁଟ୍ଠୋ ହୋତି, ଏୱଂ ସଂସାରପାରଂ, ନିବ୍ବାନଂ, ଗତତ୍ତା ପାରଗୂ, ଚତୂହିପି ଉପାଦାନେହି ଅନୁପାଦାନୋ, ପରିଞ୍ଞାଦୀନଂ ସୋଳସନ୍ନଂ କିଚ୍ଚାନଂ କତତ୍ତା କତକିଚ୍ଚୋ କାମାସୱାଦୀହି ଅନାସୱୋ, ଆୟୁକ୍ଖୟା ଆୟୁକ୍ଖୟହେତୁ ତୁଟ୍ଠୋ ସୋମନସ୍ସିକୋ ହୋତି।

ଉତ୍ତମନ୍ତି ସେଟ୍ଠଂ। ଧମ୍ମତନ୍ତି, ଧମ୍ମସଭାୱଂ। ଅରହତ୍ତେ ସିଦ୍ଧେ ସିଜ୍ଝନହେତୁ ଇଟ୍ଠାଦୀସୁ ତାଦିଭାୱଂ। ସବ୍ବଲୋକେତି ସବ୍ବଲୋକସ୍ମିମ୍ପି, ଦୀଘାୟୁକସୁଖବହୁଲତାଦିୱସେନ ସଂୟୁତ୍ତେପି ଲୋକେ। ଅନତ୍ଥିକୋତି, ଅନପେକ୍ଖୋ। ଆଦିତ୍ତାୱ ଘରା ମୁତ୍ତୋତି ୟଥା କୋଚି ପୁରିସୋ ସମନ୍ତତୋ ଆଦିତ୍ତତୋ ପଜ୍ଜଲିତତୋ ଗେହତୋ ନିସ୍ସଟୋ, ତତୋ ନିସ୍ସରଣନିମିତ୍ତଂ ନ ସୋଚତି, ଏୱଂ ଖୀଣାସୱୋ ମରଣନିମିତ୍ତଂ ନ ସୋଚତି।

ୟଦତ୍ଥି ସଙ୍ଗତଂ କିଞ୍ଚୀତି ୟଂକିଞ୍ଚି ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ ଅତ୍ଥି, ୱିଜ୍ଜତି, ଉପଲବ୍ଭତି ସଙ୍ଗତଂ, ସତ୍ତେହି ସଙ୍ଖାରେହି ୱା ସମାଗମୋ, ସମୋଧାନଂ। ''ସଙ୍ଖତ''ନ୍ତିପି ପାଠୋ, ତସ୍ସ ୟଂକିଞ୍ଚି ପଚ୍ଚୟେହି ସମଚ୍ଚ ସମ୍ଭୁୟ୍ୟ କତଂ, ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଭୱୋ ୱା ୟତ୍ଥ ଲବ୍ଭତୀତି ୟସ୍ମିଂ ସତ୍ତନିକାୟେ ଯୋ ଉପପତ୍ତିଭୱୋ ଲବ୍ଭତି। ସବ୍ବଂ ଅନିସ୍ସରଂ ଏତନ୍ତି ସବ୍ବମେତଂ ଇସ୍ସରରହିତଂ, ନ ଏତ୍ଥ କେନଚି ''ଏୱଂ ହୋତୂ''ତି ଇସ୍ସରିୟଂ ୱତ୍ତେତୁଂ ସକ୍କା। ଇତି ୱୁତ୍ତଂ ମହେସିନାତି ''ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ଅନତ୍ତା''ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ ମହେସିନା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ। ତସ୍ମା ''ଅନିସ୍ସରଂ ଏତ''ନ୍ତି ପଜାନନ୍ତୋ ମରଣସ୍ମିଂ ନ ସୋଚତୀତି ୟୋଜନା।

ନଗଣ୍ହାତି ଭୱଂ କିଞ୍ଚୀତି ଯୋ ଅରିୟସାୱକୋ ''ସବ୍ବେ ସଙ୍ଖାରା ଅନିଚ୍ଚା''ତିଆଦିନା (ଧ। ପ। ୨୭୭) ୟଥା ବୁଦ୍ଧେନ ଭଗୱତା ଦେସିତଂ, ତଥା ତଂ ଭୱତ୍ତୟଂ ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାସହିତାୟ ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାୟ ପଜାନାତି। ସୋ ୟଥା କୋଚି ପୁରିସୋ ସୁଖକାମୋ ଦିୱସଂ ସନ୍ତତ୍ତଂ ଅୟୋଗୁଳଂ ହତ୍ଥେନ ନ ଗଣ୍ହାତି, ଏୱଂ କିଞ୍ଚି ଖୁଦ୍ଦକଂ ୱା ମହନ୍ତଂ ୱା ଭୱଂ ନ ଗଣ୍ହାତି, ନ ତତ୍ଥ ତଣ୍ହଂ କରୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ନ ମେ ହୋତି ''ଅହୋସି''ନ୍ତି ''ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ଅହଂ ଇଦିସୋ ଅହୋସି''ନ୍ତି ଅତ୍ତଦିଟ୍ଠିୱସେନ ନ ମେ ଚିତ୍ତପ୍ପୱତ୍ତି ଅତ୍ଥି ଦିଟ୍ଠିୟା ସମ୍ମଦେୱ ଉଗ୍ଘାଟିତତ୍ତା, ଧମ୍ମସଭାୱସ୍ସ ଚ ସୁଦିଟ୍ଠତ୍ତା। ''ଭୱିସ୍ସ''ନ୍ତି ନ ହୋତି ମେତି ତତୋ ଏୱ ''ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ଅହଂ ଏଦିସୋ କଥଂ ନୁ ଖୋ ଭୱିସ୍ସଂ ଭୱେୟ୍ୟ''ନ୍ତି ଏୱମ୍ପି ମେ ନ ହୋତି। ସଙ୍ଖାରା ୱିଗମିସ୍ସନ୍ତୀତି ଏୱଂ ପନ ହୋତି ''ୟଥାପଚ୍ଚୟଂ ପୱତ୍ତମାନା ସଙ୍ଖାରାୱ, ନ ଏତ୍ଥ କୋଚି ଅତ୍ତା ୱା ଅତ୍ତନିୟଂ ୱା, ତେ ଚ ଖୋ ୱିଗମିସ୍ସନ୍ତି , ୱିନସ୍ସିସ୍ସନ୍ତି, ଖଣେ ଖଣେ ଭିଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି। ତତ୍ଥ କା ପରିଦେୱନାତି ଏୱଂ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ ମାଦିସସ୍ସ ତତ୍ଥ ସଙ୍ଖାରଗତେ କା ନାମ ପରିଦେୱନା।

ସୁଦ୍ଧନ୍ତି କେୱଲଂ, ଅତ୍ତସାରେନ ଅସମ୍ମିସ୍ସଂ। ଧମ୍ମସମୁପ୍ପାଦନ୍ତି ପଚ୍ଚୟପଚ୍ଚୟୁପ୍ପନ୍ନଧମ୍ମସମୁପ୍ପତ୍ତିଂ ଅୱିଜ୍ଜାଦିପଚ୍ଚୟେହି ସଙ୍ଖାରାଦିଧମ୍ମମତ୍ତପ୍ପୱତ୍ତିଂ। ସଙ୍ଖାରସନ୍ତତିନ୍ତି କିଲେସକମ୍ମୱିପାକପ୍ପଭେଦସଙ୍ଖାରପବନ୍ଧଂ। ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ ୟଥାଭୂତନ୍ତି ସହ ୱିପସ୍ସନାୟ ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାୟ ୟାଥାୱତୋ ଜାନନ୍ତସ୍ସ।

ତିଣକଟ୍ଠସମଂ ଲୋକନ୍ତି ୟଥା ଅରଞ୍ଞେ ଅପରିଗ୍ଗହେ ତିଣକଟ୍ଠେ କେନଚି ଗୟ୍ହମାନେ ଅପରସ୍ସ ''ମୟ୍ହଂ ସନ୍ତକଂ ଅୟଂ ଗଣ୍ହତୀ''ତି ନ ହୋତି, ଏୱଂ ସୋ ଅସାମିକତାୟ ତିଣକଟ୍ଠସମଂ ସଙ୍ଖାରଲୋକଂ ୟଦା ପଞ୍ଞାୟ ପସ୍ସତି, ସୋ ତତ୍ଥ ମମତ୍ତଂ ଅସଂୱିନ୍ଦଂ ଅସଂୱିନ୍ଦନ୍ତୋ ଅଲଭନ୍ତୋ ଅକରୋନ୍ତୋ। ନତ୍ଥି ମେତି ''ଅହୁ ୱତ ସୋହଂ, ତଂ ମେ ନତ୍ଥୀ''ତି ନ ସୋଚତି।

ଉକ୍କଣ୍ଠାମି ସରୀରେନାତି ଅସାରକେନ ଅଭିନୁଦେନ ଦୁକ୍ଖେନ ଅକତଞ୍ଞୁନା ଅସୁଚିଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଜେଗୁଚ୍ଛପଟିକ୍କୂଲସଭାୱେନ ଇମିନା କାୟେନ ଉକ୍କଣ୍ଠାମି ଇମଂ କାୟଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦନ୍ତୋ ଏୱଂ ତିଟ୍ଠାମି। ଭୱେନମ୍ହି ଅନତ୍ଥିକୋତି ସବ୍ବେନପି ଭୱେନ ଅନତ୍ଥିକୋ ଅମ୍ହି, ନ କିଞ୍ଚି ଭୱଂ ପତ୍ଥେମି। ସୋୟଂ ଭିଜ୍ଜିସ୍ସତି କାୟୋତି ଅୟଂ ମମ କାୟୋ ଇଦାନି ତୁମ୍ହାକଂ ପୟୋଗେନ ଅଞ୍ଞଥା ୱା ଅଞ୍ଞଥତ୍ଥ ଭିଜ୍ଜିସ୍ସତି। ଅଞ୍ଞୋ ଚ ନ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଅଞ୍ଞୋ କାୟୋ ମୟ୍ହଂ ଆୟତିଂ ନ ଭୱିସ୍ସତି, ପୁନବ୍ଭୱାଭାୱତୋ।

ଯଂ ୱୋ କିଚ୍ଚଂ ସରୀରେନାତି ଯଂ ତୁମ୍ହାକଂ ଇମିନା ସରୀରେନ ପୟୋଜନଂ, ତଂ କରୋଥ ଯଦିଚ୍ଛଥ, ଇଚ୍ଛଥ ଚେ। ନ ମେ ତପ୍ପଚ୍ଚୟାତି, ତଂ ନିମିତ୍ତଂ ଇମସ୍ସ ସରୀରସ୍ସ ତୁମ୍ହେହି ଯଥିଚ୍ଛିତକିଚ୍ଚସ୍ସ କରଣହେତୁ। ତତ୍ଥାତି ତେସୁ କରୋନ୍ତେସୁ ଚ ଅକରୋନ୍ତେସୁ ଚ। ଦୋସୋ ପେମଞ୍ଚ ହେହିତୀତି ଯଥାକ୍କମଂ ପଟିଘୋ ଅନୁନୟୋ ନ ଭୱିସ୍ସତି, ଅତ୍ତନୋ ଭୱେ ଅପେକ୍ଖାୟ ସବ୍ବସୋ ପହୀନତ୍ତାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଅଞ୍ଞପଚ୍ଚୟା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଚ ପଟିଘାନୁନୟେସୁ ଅସନ୍ତେସୁପି ତପ୍ପଚ୍ଚୟା, ‘‘ତତ୍ଥା’’ତି ୱଚନଂ ଯଥାଧିଗତୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ।

ତସ୍ସାତି ଅଧିମୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ। ତଂ ୱଚନନ୍ତି ‘‘ନତ୍ଥି ଚେତସିକଂ ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତିଆଦିକଂ ମରଣେ ଭୟାଭାୱାଦିଦୀପକଂ, ତତୋ ଏୱ ଅବ୍ଭୁତଂ ଲୋମହଂସନଂ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା। ମାଣୱାତି ଚୋରା। ଚୋରା ହି ‘‘ମାଣୱା’’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି ‘‘ମାଣୱେହି ସହ ଗଚ୍ଛନ୍ତି କତକମ୍ମେହି ଅକତକମ୍ମେହିପୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୨। ୧୪୯) ୱିୟ।

କିଂଭଦନ୍ତେ କରିତ୍ୱାନାତି, ଭନ୍ତେ, କିଂ ନାମ ତପୋକମ୍ମଂ କତ୍ୱା। କୋ ୱା ତୱ ଆଚରିୟୋ କସ୍ସ ସାସନଂ, ୱାଦଂ ନିସ୍ସାୟ ଅୟଂ ଅସୋକତା ମରଣକାଲେ ସୋକାଭାୱୋ ଲବ୍ଭତୀତି ଏତଂ ଅତ୍ଥଂ ଅବ୍ରୱୁଂ, ପୁଚ୍ଛାୱସେନ କଥେସୁଂ, ଭାସିଂସୁ।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ଥେରୋ ତେସଂ ପଟିୱଚନଂ ଦେନ୍ତୋ ‘‘ସବ୍ବଞ୍ଞୂ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସବ୍ବଞ୍ଞୂତି ପରୋପଦେସେନ ୱିନା ସବ୍ବପକାରେନ ସବ୍ବଧମ୍ମାୱବୋଧନସମତ୍ଥସ୍ସ ଆକଙ୍ଖାପଟିବଦ୍ଧୱୁତ୍ତିନୋ ଅନାୱରଣଞାଣସ୍ସ ଅଧିଗମେନ ଅତୀତାଦିଭେଦଂ ସବ୍ବଂ ଜାନାତୀତି, ସବ୍ବଞ୍ଞୂ। ତେନେୱ ସମନ୍ତଚକ୍ଖୁନା ସବ୍ବସ୍ସ ଦସ୍ସନତୋ ସବ୍ବଦସ୍ସାୱୀ। ଯମ୍ହି ଅନାୱରଣଞାଣଂ, ତଦେୱ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ, ନତ୍ଥେୱ ଅସାଧାରଣଞାଣପାଠଇୟା ୱିରୋଧୋ ୱିସୟପ୍ପୱତ୍ତିମୁଖେନ ଅଞ୍ଞେହି ଅସାଧାରଣଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଏକସ୍ସେୱ ଞାଣସ୍ସ ଦ୍ୱିଧା ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଯଂ ପନେତ୍ଥ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ଇତିୱୁତ୍ତକୱଣ୍ଣନାୟଂ (ଇତିୱୁ। ଅଟ୍ଠ। ୩୮) ୱିତ୍ଥାରତୋ ୱୁତ୍ତମେୱାତି ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ପଞ୍ଚନ୍ନମ୍ପି ମାରାନଂ ୱିଜୟତୋ ଜିନୋ, ହୀନାଦିୱିଭାଗଭିନ୍ନେ ସବ୍ବସ୍ମିଂ ସତ୍ତନିକାୟେ ଅଧିମୁତ୍ତୱୁତ୍ତିତାୟ ମହତିୟା କରୁଣାୟ ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ମହାକାରୁଣିକୋ, ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକସମ୍ପରାୟିକପରମତ୍ଥେହି ଯଥାରହଂ ୱେନେୟ୍ୟାନଂ ଅନୁସାସନତୋ ସତ୍ଥା, ତତୋ ଏୱ ସବ୍ବଲୋକସ୍ସ କିଲେସରୋଗତିକିଚ୍ଛନତୋ ସବ୍ବଲୋକତିକିଚ୍ଛକୋ, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଆଚରିୟୋ ମମାତି ଯୋଜନା। ଖୟଗାମୀତି ନିବ୍ବାନଗାମୀ।

ଏୱଂ ଥେରେନ ସତ୍ଥୁ ସାସନସ୍ସ ଚ ଗୁଣେ ପକାସିତେ ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧା ଏକଚ୍ଚେ ଚୋରା ପବ୍ବଜିଂସୁ, ଏକଚ୍ଚେ ଉପାସକତ୍ତଂ ପୱେଦେସୁଂ। ତମତ୍ଥଂ ଦୀପେନ୍ତୋ ଧମ୍ମସଙ୍ଗାହକା ‘‘ସୁତ୍ୱାନ ଚୋରା’’ତିଆଦିନା ଦ୍ୱେ ଗାଥା ଅଭାସିଂସୁ। ତତ୍ଥ ଇସିନୋତି ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖାଦୀନଂ ଏସନଟ୍ଠେନ ଇସିନୋ, ଅଧିମୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ। ନିକ୍ଖିପ୍ପାତି ପହାୟ। ସତ୍ଥାନି ଚ ଆୱୁଧାନି ଚାତି ଅସିଆଦିସତ୍ଥାନି ଚେୱ ଧନୁକଲାପାଦିଆୱୁଧାନି ଚ। ତମ୍ହା ଚ କମ୍ମାତି ତତୋ ଚୋରକମ୍ମତୋ।

ତେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ସୁଗତସ୍ସ ସାସନେତି ତେ ଚୋରା ସୋଭନଗମନତାଦୀହି ସୁଗତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ସାସନେ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା। ଭାୱନାୱିସେସାଧିଗତାୟ ଓଦଗ୍ୟଲକ୍ଖଣାୟ ପୀତିୟା ସମନ୍ନାଗମେନ ଉଦଗ୍ଗଚିତ୍ତା। ସୁମନାତି ସୋମନସ୍ସପ୍ପତ୍ତା। କତିନ୍ଦ୍ରିୟାତି ଭାୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟା। ଫୁସିଂସୁତି ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗାଧିଗମେନ ଅସଙ୍ଖତଂ ନିବ୍ବାନଂ ଅଧିଗଚ୍ଛିଂସୁ। ଅଧିମୁତ୍ତୋ କିର ଚୋରେ ନିବ୍ବିସେୱନେ କତ୍ୱା, ତେ ତତ୍ଥେୱ ଠପେତ୍ୱା, ମାତୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ମାତରଂ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ପଚ୍ଚାଗନ୍ତ୍ୱା ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଉପଜ୍ଝାୟସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଦଂ ଅକାସି। ଅଥ ତେସଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଆଚିକ୍ଖି , ତେ ନଚିରସ୍ସେୱ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ପବ୍ବଜିତ୍ୱା…ପେ… ଅସଙ୍ଖତ’’ନ୍ତି।

ଅଧିମୁତ୍ତତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ପାରାପରିୟତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ସମଣସ୍ସ ଅହୁ ଚିନ୍ତାତିଆଦିକା ଆୟସ୍ମତୋ ପାରାପରିୟତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅୟମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ

ୱିୱଟ୍ଟୂପନିସ୍ସୟଂ କୁସଲଂ ଉପଚିନିତ୍ୱା ସୁଗତୀସୁୟେୱ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ସାୱତ୍ଥିୟଂ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣମହାସାଲସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ତସ୍ସ ୱୟପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ଗୋତ୍ତୱସେନ ପାରାପରିୟୋତ୍ୱେୱ ସମଞ୍ଞା ଅହୋସି। ସୋ ତୟୋ ୱେଦେ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସିପ୍ପେସୁ ନିପ୍ଫତ୍ତିଂ ଗତୋ। ଏକଦିୱସଂ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନାକାଲେ ଜେତୱନୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପରିସପରିୟନ୍ତେ ନିସୀଦି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଅଜ୍ଝାସୟଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଇନ୍ଦ୍ରିୟଭାୱନାସୁତ୍ତଂ (ମ। ନି। ୩।୪୫୩) ଦେସେସି। ସୋ ତଂ ସୁତ୍ୱା ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ପବ୍ବଜି। ତଂ ସୁତ୍ତଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ତଦତ୍ଥମନୁଚିନ୍ତେସି। ୟଥା ପନ ଅନୁଚିନ୍ତେସି, ସ୍ୱାୟମତ୍ଥୋ ଗାଥାସୁ ଏୱ ଆୱି ଭୱିସ୍ସତି। ସୋ ତଥା ଅନୁୱିଚିନ୍ତେନ୍ତୋ ଆୟତନମୁଖେନ ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ନଚିରସ୍ସେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ। ଅପରଭାଗେ ଅତ୍ତନା ଚିନ୍ତିତାକାରଂ ପକାସେନ୍ତୋ –

୭୨୬।

''ସମଣସ୍ସ ଅହୁ ଚିନ୍ତା, ପାରାପରିୟସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ;

ଏକକସ୍ସ ନିସିନ୍ନସ୍ସ, ପୱିୱିତ୍ତସ୍ସ ଝାୟିନୋ।

୭୨୭।

''କିମାନୁପୁବ୍ବଂ ପୁରିସୋ, କିଂ ୱତଂ କିଂ ସମାଚାରଂ;

ଅତ୍ତନୋ କିଚ୍ଚକାରୀସ୍ସ, ନ ଚ କଞ୍ଚି ୱିହେଠୟେ।

୭୨୮।

''ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି ମନୁସ୍ସାନଂ, ହିତାୟ ଅହିତାୟ ଚ;

ଅରକ୍ଖିତାନି ଅହିତାୟ, ରକ୍ଖିତାନି ହିତାୟ ଚ।

୭୨୯।

''ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନେୱ ସାରକ୍ଖଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି ଚ ଗୋପୟଂ;

ଅତ୍ତନୋ କିଚ୍ଚକାରୀସ୍ସ, ନ ଚ କଞ୍ଚି ୱିହେଠୟେ।

୭୩୦।

''ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଚେ ରୂପେସୁ, ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଅନିୱାରୟଂ;

ଅନାଦୀନୱଦସ୍ସାୱୀ, ସୋ ଦୁକ୍ଖା ନ ହି ମୁଚ୍ଚତି।

୭୩୧।

''ସୋତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଚେ ସଦ୍ଦେସୁ, ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଅନିୱାରୟଂ;

ଅନାଦୀନୱଦସ୍ସାୱୀ, ସୋ ଦୁକ୍ଖା ନ ହି ମୁଚ୍ଚତି।

୭୩୨।

''ଅନିସ୍ସରଣଦସ୍ସାୱୀ, ଗନ୍ଧେ ଚେ ପଟିସେୱତି;

ନ ସୋ ମୁଚ୍ଚତି ଦୁକ୍ଖମ୍ହା, ଗନ୍ଧେସୁ ଅଧିମୁଚ୍ଛିତୋ।

୭୩୩।

‘‘ଅମ୍ବିଲଂ ମଧୁରଗ୍ଗଞ୍ଚ, ତିତ୍ତକଗ୍ଗମନୁସ୍ସରଂ;

ରସତଣ୍ହାଯ ଗଧିତୋ, ହଦଯଂ ନାୱବୁଜ୍ଝତି।

୭୩୪।

‘‘ସୁଭାନ୍ୟପ୍ପଟିକୂଲାନି , ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାନି ଅନୁସ୍ସରଂ;

ରତ୍ତୋ ରାଗାଧିକରଣଂ, ୱିୱିଧଂ ୱିନ୍ଦତେ ଦୁଖଂ।

୭୩୫।

‘‘ମନଂ ଚେତେହି ଧମ୍ମେହି, ଯୋ ନ ସକ୍କୋତି ରକ୍ଖିତୁଂ;

ତତୋ ନଂ ଦୁକ୍ଖମନ୍ୱେତି, ସବ୍ବେହେତେହି ପଞ୍ଚହି।

୭୩୬।

‘‘ପୁବ୍ବଲୋହିତସମ୍ପୁଣ୍ଣଂ, ବହୁସ୍ସ କୁଣପସ୍ସ ଚ;

ନରୱୀରକତଂ ୱଗ୍ଗୁଂ, ସମୁଗ୍ଗମିୱ ଚିତ୍ତିତଂ।

୭୩୭।

‘‘କଟୁକଂ ମଧୁରସ୍ସାଦଂ, ପିଯନିବନ୍ଧନଂ ଦୁଖଂ;

ଖୁରଂୱ ମଧୁନା ଲିତ୍ତଂ, ଉଲ୍ଲିହଂ ନାୱବୁଜ୍ଝତି।

୭୩୮।

‘‘ଇତ୍ଥିରୂପେ ଇତ୍ଥିସରେ, ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେପି ଚ ଇତ୍ଥିଯା;

ଇତ୍ଥିଗନ୍ଧେସୁ ସାରତ୍ତୋ, ୱିୱିଧଂ ୱିନ୍ଦତେ ଦୁଖଂ।

୭୩୯।

‘‘ଇତ୍ଥିସୋତାନି ସବ୍ବାନି, ସନ୍ଦନ୍ତି ପଞ୍ଚ ପଞ୍ଚସୁ;

ତେସମାୱରଣଂ କାତୁଂ, ଯୋ ସକ୍କୋତି ୱୀରିଯୱା।

୭୪୦।

‘‘ସୋ ଅତ୍ଥୱା ସୋ ଧମ୍ମଟ୍ଠୋ, ସୋ ଦକ୍ଖୋ ସୋ ୱିଚକ୍ଖଣୋ;

କରେୟ୍ୟ ରମମାନୋପି, କିଚ୍ଚଂ ଧମ୍ମତ୍ଥସଂହିତଂ।

୭୪୧।

‘‘ଅଥୋ ସୀଦତି ସଞ୍ଞତ୍ତଂ, ୱଜ୍ଜେ କିଚ୍ଚଂ ନିରତ୍ଥକଂ;

ନ ତଂ କିଚ୍ଚନ୍ତି ମଞ୍ଞିତ୍ୱା, ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ୱିଚକ୍ଖଣୋ।

୭୪୨।

‘‘ଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥେନ ସଞ୍ଞତ୍ତଂ, ଯା ଚ ଧମ୍ମଗତା ରତି;

ତଂ ସମାଦାୟ ୱତ୍ତେଥ, ସା ହି ୱେ ଉତ୍ତମା ରତି।

୭୪୩।

‘‘ଉଚ୍ଚାୱଚେହୁପାଯେହି, ପରେସମଭିଜିଗୀସତି;

ହନ୍ତ୍ୱା ୱଧିତ୍ୱା ଅଥ ସୋଚଯିତ୍ୱା, ଆଲୋପତି ସାହସା ଯୋ ପରେସଂ।

୭୪୪।

‘‘ତଚ୍ଛନ୍ତୋ ଆଣିଯା ଆଣିଂ, ନିହନ୍ତି ବଲୱା ଯଥା;

ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନିନ୍ଦ୍ରିଯେହେୱ, ନିହନ୍ତି କୁସଲୋ ତଥା।

୭୪୫।

‘‘ସଦ୍ଧଂ ୱୀରିଯଂ ସମାଧିଞ୍ଚ, ସତିପଞ୍ଞଞ୍ଚ ଭାୱଯଂ;

ପଞ୍ଚ ପଞ୍ଚହି ହନ୍ତ୍ୱାନ, ଅନୀଘୋ ଯାତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ।

୭୪୬।

‘‘ସୋ ଅତ୍ଥୱା ସୋ ଧମ୍ମଟ୍ଠୋ, କତ୍ୱା ୱାକ୍ୟାନୁସାସନିଂ;

ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ, ସୋ ନରୋ ସୁଖମେଧତୀ’’ତି। – ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି;

ତତ୍ଥ ସମଣସ୍ସାତି ପବ୍ବଜିତସ୍ସ। ଅହୂତି ଅହୋସି। ଚିନ୍ତାତି ଧମ୍ମଚିନ୍ତା ଧମ୍ମୱିଚାରଣା। ପାରାପରିଯସ୍ସାତି ପାରାପରଗୋତ୍ତସ୍ସ। ‘‘ପାରାଚରିଯସ୍ସା’’ତିପି ପଠନ୍ତି। ଭିକ୍ଖୁନୋତି ସଂସାରେ ଭଯଂ ଇକ୍ଖନସୀଲସ୍ସ। ଏକକସ୍ସାତି ଅସହାଯସ୍ସ, ଏତେନ କାଯୱିୱେକଂ ଦସ୍ସେତି। ପୱିୱିତ୍ତସ୍ସାତି ପୱିୱେକହେତୁନା କିଲେସାନଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନେନ ୱିୱେକଂ ଆରଦ୍ଧସ୍ସ, ଏତେନ ଚିତ୍ତୱିୱେକଂ ଦସ୍ସେତି। ତେନାହ ‘‘ଝାଯିନୋ’’ତି। ଝାଯିନୋତି ଝାଯନସୀଲସ୍ସ, ଯୋନିସୋମନସିକାରେସୁ ଯୁତ୍ତସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ସବ୍ବମେତଂ ଥେରୋ ଅତ୍ତାନଂ ପରଂ ୱିଯ କତ୍ୱା ୱଦତି।

‘‘କିମାନୁପୁବ୍ବ’’ନ୍ତିଆଦିନା ତଂ ଚିନ୍ତନଂ ଦସ୍ସେତି। ତତ୍ଥ ପଠମଗାଥାଯଂ ତାୱ କିମାନୁପୁବ୍ବନ୍ତି ଅନୁପୁବ୍ବଂ ଅନୁକ୍କମୋ, ଅନୁପୁବ୍ବମେୱ ୱକ୍ଖମାନେସୁ

ୱତସମାଚାରେସୁ କୋ ଅନୁକ୍କମୋ, କେନ ଅନୁକ୍କମେନ ତେ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବାତି ଅଧ୍ପାୟୋ। ପୁରିସୋ କିଂ ୱତଂ କିଂ ସମାଚାରନ୍ତି ଅଜ୍ଝକାମୋ ପୁରିସୋ ସମାଦିୟିତବ୍ବଟ୍ଠେନ ''ୱତ''ନ୍ତି ଲଦ୍ଧନାମଂ, କୀଦିସଂ ସୀଲଂ ସମାଚାରଂ, ସମାଚରନ୍ତୋ, ଅତ୍ତନୋ କିଚ୍ଚକାରୀ କତ୍ତବ୍ବକାରୀ ଅସ୍ସ, କଞ୍ଚି ସତ୍ତଂ ନ ଚ ୱିହେଠୟେ, ନ ବାଧେୟ୍ୟାତି ଅଧ୍ପାୟୋ। ଅତ୍ତନୋ କିଚ୍ଚଂ ନାମ ସମଣଧମ୍ମୋ, ସଙ୍ଖେପତୋ ସୀଲସମାଧିପଞ୍ଞା, ତଂ ସମ୍ପାଦେନ୍ତସ୍ସ ପରୱିହେଠନାୟ ଲେସୋପି ନତ୍ଥି ତାୟ ସତି ସମଣଭାୱସ୍ସେୱ ଅଭାୱତୋ।

ୟଥାହ ଭଗୱା – ''ନ ହି ପବ୍ବଜିତୋ ପରୂପଘାତୀ, ନ ସମଣୋ ହୋତି ପରଂ ୱିହେଠୟନ୍ତୋ''ତି (ଧ। ପ। ୧୮୪)। ଏତ୍ଥ ଚ ୱତଗ୍ଗହଣେନ ୱାରିତ୍ତସୀଲଂ ଗହିତଂ, ସମାଚାରଗ୍ଗହଣେନ ସମାଚରିତବ୍ବତୋ ଚାରିତ୍ତସୀଲେନ ସଦ୍ଧିଂ ଝାନୱିପସ୍ସନାଦି, ତସ୍ମା ୱାରିତ୍ତସୀଲଂ ପଧାନଂ। ତତ୍ଥାପି ଚ ୟସ୍ମା ଇନ୍ଦ୍ରିୟସଂୱରେ ସିଦ୍ଧେ ସବ୍ବଂ ସୀଲଂ ସୁରକ୍ଖିତଂ, ସୁଗୋପିତମେୱ ହୋତି, ତସ୍ମା ଇନ୍ଦ୍ରିୟସଂୱରସୀଲଂ ତାୱ ଦସ୍ସେତୁକାମୋ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନଂ ଅରକ୍ଖଣେ ରକ୍ଖଣେ ଚ ଆଦୀନୱାନିସଂସେ ୱିଭାୱେନ୍ତୋ ''ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି ମନୁସ୍ସାନ''ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନୀତି ରକ୍ଖିତବ୍ବଧମ୍ମନିଦସ୍ସନଂ, ତସ୍ମା ଚକ୍ଖାଦୀନି ଛ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ମନୁସ୍ସାନନ୍ତି ରକ୍ଖଣୟୋଗ୍ଗପୁଗ୍ଗଲନିଦସ୍ସନଂ। ହିତାୟାତି ଅତ୍ଥାୟ। ଅହିତାୟାତି ଅନତ୍ଥାୟ। ହୋନ୍ତୀତି ୱଚନସେସୋ। କଥଂ ପନ ତାନିୟେୱ ହିତାୟ ଚ ଅହିତାୟ ହୋନ୍ତୀତି ଆହ ''ରକ୍ଖିତାନୀ''ତିଆଦି। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ୟସ୍ସ ଚକ୍ଖାଦୀନି ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି ସତିକୱାଟେନ ଅପିହିତାନି, ତସ୍ସ ରୂପାଦୀସୁ ଅଭିଜ୍ଝାଦିପାପଧମ୍ମପୱତ୍ତିୟା ଦ୍ୱାରଭାୱତୋ ଅନତ୍ଥାୟ ପିହିତାନି, ତଦଭାୱତୋ ଅତ୍ଥାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି।

ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନେୱସାରକ୍ଖନ୍ତି ୟସ୍ମା ଇନ୍ଦ୍ରିୟସଂୱରୋ ପରିପୁଣ୍ଣୋ ସୀଲସମ୍ପଦଂ ପରିପୂରେତି, ସୀଲସମ୍ପଦା ପରିପୁଣ୍ଣା ସମାଧିସମ୍ପଦଂ ପରିପୂରେତି, ସମାଧିସମ୍ପଦା ପରିପୁଣ୍ଣା ପଞ୍ଞାସମ୍ପଦଂ ପରିପୂରେତି, ତସ୍ମା ଇନ୍ଦ୍ରିୟାରକ୍ଖା ଅତ୍ତହିତପଟିପତ୍ତିୟାୱ ମୂଲନ୍ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ''ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନେୱ ସାରକ୍ଖ''ନ୍ତି। ସତିପୁବ୍ବଙ୍ଗମେନ ଆରକ୍ଖେନ ସଂରକ୍ଖନ୍ତୋ ୟୋନିସୋମନସିକାରେନ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି ଏୱ ତାୱ ସମ୍ମଦେୱ ରକ୍ଖନ୍ତୋ, ୟଥା ଅକୁସଲଚୋରା ତେହି ତେହି ଦ୍ୱାରେହି ପୱିସିତ୍ୱା ଚିତ୍ତସନ୍ତାନେ କୁସଲଂ ଭଣ୍ଡଂ ନ ୱିଲୁମ୍ପନ୍ତି, ତଥା ତାନି ପିଦହନ୍ତୋତି ଅଧ୍ପାୟୋ। ସାରକ୍ଖନ୍ତି ଚ ସଂ-ସଦ୍ଦସ୍ସ ସାଭାୱଂ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ, ''ସାରାଗୋ''ତିଆଦୀସୁ ୱିୟ। ''ସଂରକ୍ଖ''ନ୍ତି ଚ ପାଠୋ। ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି ଚ ଗୋପୟନ୍ତି ତସ୍ସେୱ ପରିୟାୟୱଚନଂ, ପରିୟାୟୱଚନେ ପୟୋଜନଂ ନେତ୍ତିଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ''ଅତ୍ତନୋ କିଚ୍ଚକାରୀସ୍ସା''ତି ଇମିନା ଅତ୍ତହିତପଟିପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତି, ''ନ ଚ କଞ୍ଚି ୱିହେଠୟେ''ତି ଇମିନା ପରହିତପଟିପତ୍ତିଂ, ଉଭୟେନାପି ୱା ଅତ୍ତହିତପଟିପତ୍ତିମେୱ ଦସ୍ସେତି ପରାୱିହେଠନସ୍ସାପି ଅତ୍ତହିତପଟିପତ୍ତିଭାୱତୋ। ଅଥ ୱା ପଦଦ୍ୱୟେନପି ଅତ୍ତହିତପଟିପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତି ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ସେକ୍ଖସ୍ସ ଚ ପରହିତପଟିପତ୍ତିୟାପି ଅତ୍ତହିତପଟିପତ୍ତିଭାୱତୋ।

ଏୱଂ ରକ୍ଖିତାନି ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି ହିତାୟ ହୋନ୍ତୀତି ୱୋଦାନପକ୍ଖଂ ସଙ୍ଖେପେନେୱ ଦସ୍ସେତ୍ୱା, ଅରକ୍ଖିତାନି ଅହିତାୟ ହୋନ୍ତୀତି ସଂକିଲେସପକ୍ଖଂ ପନ ୱିଭଜିତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଚେ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଚେ ରୂପେସୁ, ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଅନିୱାରୟଂ। ଅନାଦୀନୱଦସ୍ସାୱୀତି ୟୋ ନୀଲପୀତାଦିଭେଦେସୁ ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠେସୁ ରୂପାୟତନେସୁ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ୟଥାରୁଚି ପୱତ୍ତନ୍ତଂ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଅନିୱାରୟଂ, ଅନିୱାରୟନ୍ତୋ ଅପ୍ପଟିବାହନ୍ତୋ ତଥାପୱତ୍ତିୟଂ ଆଦୀନୱଦସ୍ସାୱୀ ନ ହୋତି ଚେ, ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକଂ ସମ୍ପରାୟିକଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଂ ଦୋସଂ ନ ପସ୍ସତି ଚେ । ''ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ନିୱାରୟେ ଅନିସ୍ସରଣଦସ୍ସାୱୀ''ତି ଚ ପାଠୋ। ତତ୍ଥ ୟୋ ''ଦିଟ୍ଠେ ଦିଟ୍ଠମତ୍ତଂ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି (ସଂ। ନି। ୪।୯୫) ୱୁତ୍ତୱିଧିନା ଦିଟ୍ଠମତ୍ତେୟେୱ ଠତ୍ୱା ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞୱସେନ ରୂପାୟତନେ ପୱତ୍ତମାନୋ ତତ୍ଥ ନିସ୍ସରଣଦସ୍ସାୱୀ ନାମ। ୱୁତ୍ତୱିପରିୟାୟେନ ଅନିସ୍ସରଣଦସ୍ସାୱୀ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ସୋ ଦୁକ୍ଖା ନ ହି ମୁଚ୍ଚତୀତି ସୋ ଏୱରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖତୋ ନ ମୁଚ୍ଚତେୱ। ଏତ୍ଥ ଚ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିୟସ୍ସ ଅନିୱାରଣଂ ନାମ ୟଥା ତେନ ଦ୍ୱାରେନ ଅଭିଜ୍ଝାଦୟୋ ପାପଧମ୍ମା ଅନ୍ୱାସ୍ସୱେୟ୍ୟୁଂ, ତଥା ପୱତ୍ତନଂ, ତଂ ପନ ଅତ୍ଥତୋ ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞସ୍ସ ଅନୁଟ୍ଠାପନଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସେସିନ୍ଦ୍ରିୟେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଅଧିମୁଚ୍ଛିତୋତି ଅଧିମୁତ୍ତତଣ୍ହାୟ ମୁଚ୍ଛଂ ଆପନ୍ନୋ। ଅମ୍ବିଲନ୍ତି ଅମ୍ବିଲରସଂ। ମଧୁରଗ୍ଗନ୍ତି ମଧୁରରସକୋଟ୍ଠାସଂ। ତଥା ତିତ୍ତକଗ୍ଗଂ। ଅନୁସ୍ସରନ୍ତି ଅସ୍ସାଦୱସେନ ତଂ ତଂ ରସଂ ଅନୁୱିଚିନ୍ତେନ୍ତୋ। ଗଣ୍ଠିତୋତି ରସତଣ୍ହାୟ ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ରସେ ଗଣ୍ଠିତୋ ବଦ୍ଧୋ। ''ଗଧିତୋ''ତି ଚ ପଠନ୍ତି, ଗେଧଂ ଆପନ୍ନୋତି ଅତ୍ଥୋ। ହଦୟଂ ନାୱବୁଜ୍ଝତୀତି ''ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ପବ୍ବଜ୍ଜାଦିକ୍ଖଣେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଜାନାତି ନ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତି , ସାସନସ୍ସ ହଦୟଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରଂ ଅନୱଜ୍ଜଧମ୍ମାନଂ ସମ୍ପାଦନରସତଣ୍ହାୟ ଗଧିତୋ ନାୱବୁଜ୍ଝତି ନ ଜାନାତି, ନ ପଟିପଜ୍ଜତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ସୁଭାନୀତି ସୁନ୍ଦରାନି। ଅପ୍ପଟିକୂଲାନୀତି ମନୋରମାନି, ଇଟ୍ଠାନି। ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାନୀତି ଉପାଦିଣ୍ଣାନୁପାଦିଣ୍ଣପ୍ପଭେଦେ ଫସ୍ସେ। ରତ୍ତୋତି ରଜ୍ଜନସଭାୱେନ ରାଗେନ ରତ୍ତୋ। ରାଗାଧିକରଣନ୍ତି ରାଗହେତୁ। ୱିୱିଧଂ ୱିନ୍ଦତେ ଦୁଖନ୍ତି ରାଗପରିଳାହାଦିୱସେନ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକଞ୍ଚ ନିରୟସନ୍ତାପାଦିୱସେନ ଅଭିସମ୍ପରାୟଞ୍ଚ ନାନପ୍ପକାରଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପଟିଲଭତି।

ମନଂ ଚେତେହୀତି ମନଞ୍ଚ ଏତେହି ରୂପାରମ୍ମଣାଦୀହି ଧମ୍ମାରମ୍ମଣପ୍ପଭେଦେହି ଚ। ନନ୍ତି ପୁଗ୍ଗଲଂ। ସବ୍ବେହୀତି ସବ୍ବେହି ପଞ୍ଚହିପି। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ୟୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ମନଂ, ମନୋଦ୍ୱାରଂ, ଏତେହି ୟଥାୱୁତ୍ତେହି ରୂପାଦୀହି ପଞ୍ଚହି ଧମ୍ମେହି ଧମ୍ମାରମ୍ମଣପ୍ପଭେଦତୋ ଚ। ତତ୍ଥ

ପୱତ୍ତନକପାପକମ୍ମନିୱାରଣେନ ରକ୍ଖିତୁଂ, ଗୋପିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ତତୋ ତସ୍ସ ଅରକ୍ଖଣତୋ ନଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ତଂନିମିତ୍ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନ୍ୱେତି, ଅନୁଗଚ୍ଛତି, ଅନୁଗଚ୍ଛନ୍ତଞ୍ଚ ଏତେହି ପଞ୍ଚହିପି ରୂପାରମ୍ମଣାଦୀହି ଛଟ୍ଠାରମ୍ମଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ସବ୍ବେହିପି ଆରମ୍ମଣପ୍ପଚ୍ଚଯଭୂତେହି ଅନୁଗଚ୍ଛତୀତି। ଏତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସୋତିନ୍ଦ୍ରିଯଞ୍ଚ ଅସମ୍ପତ୍ତଗ୍ଗାହିଭାୱତୋ "ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଅନିୱାରଯ"ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ଇତରଂ ସମ୍ପତ୍ତଗ୍ଗାହୀତି "ଗନ୍ଧେ ଚେ ପଟିସେୱତୀ"ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତଂ। ତଥାପି ଚ ରସତଣ୍ହା ଚ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବତଣ୍ହା ଚ ସତ୍ତାନଂ ୱିସେସତୋ ବଲୱତୀତି "ରସତଣ୍ହାଯ ଗଧିତୋ, ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାନି ଅନୁସ୍ସରନ୍ତୋତି" ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଏୱଂ ଅଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଛହି ଦ୍ୱାରେହି ଛସୁପି ଆରମ୍ମଣେସୁ ଅସଂୱରନିମିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକଦୁକ୍ଖଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ସ୍ୱାଯମସଂୱରୋ ଯସ୍ମା ସରୀରସଭାୱାନୱବୋଧେନ ହୋତି, ତସ୍ମା ସରୀରସଭାୱଂ ୱିଚିନନ୍ତୋ "ପୁବ୍ବଲୋହିତସମ୍ପୁଣ୍ଣ"ନ୍ତିଆଦିନା ଗାଥାଦ୍ୱଯମାହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ସରୀରଂ ନାମେତଂ ପୁବ୍ବେନ ଲୋହିତେନ ଚ ସମ୍ପୁଣ୍ଣଂ ଭରିତଂ ଅଞ୍ଞେନ ଚ ପିତ୍ତସେମ୍ହାଦିନା ବହୁନା କୁଣପେନ, ତଯିଦଂ ନରୱୀରେନ ନରେସୁ ଛେକେନ ସିପ୍ପାଚରିଯେନ କତଂ ୱଗ୍ଗୁ ମଟ୍ଠଂ ଲାଖାପରିକମ୍ମାଦିନା ଚିତ୍ତିତଂ, ଅନ୍ତୋ ପନ ଗୂଥାଦିଅସୁଚିଭରିତଂ ସମୁଗ୍ଗଂ ୱିଯ ଛୱିମତ୍ତମନୋହରଂ ବାଲଜନସମ୍ମୋହଂ ଦୁକ୍ଖସଭାୱତାଯ ନିରଯାଦିଦୁକ୍ଖତାପନତୋ ଚ କଟୁକଂ, ପରିକପ୍ପସମ୍ଭୱେନ ଅମୂଲକେନ ଅସ୍ସାଦମତ୍ତେନ ମଧୁରତାଯ ମଧୁରସ୍ସାଦଂ, ତତୋ ଏୱ ପିଯଭାୱନିବନ୍ଧନେନ ପିଯନିବନ୍ଧନଂ, ଦୁସ୍ସହତାଯ ଅପ୍ପତୀତତାଯ ଚ ଦୁଖଂ, ଈଦିସେ ସରୀରେ ଅସ୍ସାଦଲୋଭେନ ମହାଦୁକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚନୁଭୁଯ୍ୟମାନଂ ଅନୱବୁଜ୍ଝନ୍ତୋ ଲୋକୋ ମଧୁରଗିଦ୍ଧୋ ଖୁରଧାରାଲେହକପୁରିସୋ ୱିଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋତି।

ଇଦାନି ଏତେ ଚକ୍ଖାଦୀନଂ ଗୋଚରଭୂତା ରୂପାଦଯୋ ୱୁତ୍ତା, ତେ ୱିସେସତୋ ପୁରିସସ୍ସ ଇତ୍ଥିପଟିବଦ୍ଧା କମନୀଯାତି ତତ୍ଥ ସଂୱରୋ କାତବ୍ବୋତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ "ଇତ୍ଥିରୂପେ"ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଇତ୍ଥିରୂପେତି ଇତ୍ଥିଯା ଚତୁସମୁଟ୍ଠାନିକରୂପାଯତନସଙ୍ଖାତେ ୱଣ୍ଣେ। ଅପି ଚ ଯୋ କୋଚି ଇତ୍ଥିଯା ନିୱତ୍ଥସ୍ସ ଅଲଙ୍କାରସ୍ସ ୱା ଗନ୍ଧୱଣ୍ଣକାଦୀନଂ ୱା ପିଳନ୍ଧନମାଲାନଂ ୱା କାଯପଟିବଦ୍ଧୋ ୱଣ୍ଣୋ ପୁରିସସ୍ସ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଆରମ୍ମଣଭାୱାଯ ଉପକପ୍ପତି, ସବ୍ବମେତଂ "ଇତ୍ଥିରୂପ"ନ୍ତେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇତ୍ଥିସରେତି ଇତ୍ଥିଯା ଗୀତଲପିତହସିତରୁଦିତସଦ୍ଦେ। ଅପି ଚ ଇତ୍ଥିଯା ନିୱତ୍ଥୱତ୍ଥସ୍ସପି ଅଲଙ୍କତଅଲଙ୍କାରସ୍ସପି ଇତ୍ଥିପଯୋଗନିପ୍ଫାଦିତା ୱେଣୁୱୀଣାସଙ୍ଖପଣୱାଦୀନମ୍ପି ସଦ୍ଦା ଇଧ ଇତ୍ଥିସରଗ୍ଗହଣେନ ଗହିତାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ସବ୍ବୋପେସୋ ପୁରିସସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଆକଡ୍ଢତୀତି। "ଇତ୍ଥିରସେ"ତି ପନ ପାଠଇଯା ଚତୁସମୁଟ୍ଠାନିକରସାଯତନୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଇତ୍ଥିଯା କିଂକାରପଟିସ୍ସାୱିତାଦିୱସେନ ଅସ୍ସୱରସୋ ଚେୱ ପରିଭୋଗରସୋ ଚ ଇତ୍ଥିରସୋତି ଏକେ। ଯୋ ପନ ଇତ୍ଥିଯା ଓଟ୍ଠମଂସସମ୍ମକ୍ଖିତଖେଳଆଦିରସୋ, ଯୋ ଚ ତାଯ ପୁରିସସ୍ସ ଦିନ୍ନଯାଗୁଭତ୍ତାଦୀନଂ ରସୋ, ସବ୍ବୋପେସୋ "ଇତ୍ଥିରସୋ"ତ୍ୱେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେପି ଚ ଇତ୍ଥିଯା କାଯସମ୍ଫସ୍ସୋ, ଇତ୍ଥିସରୀରାରୂଢହାନଂ ୱତ୍ଥାଲଙ୍କାରମାଲାଦୀନଂ ଫସ୍ସୋ "ଇତ୍ଥିଫୋଟ୍ଠବ୍ବୋ"ତ୍ୱେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ଯେସଂ ଇତ୍ଥିରୂପେ ଇତ୍ଥିସରେତି ପାଠଇ, ତେସଂ ଅପି-ସଦ୍ଦେନ ଇତ୍ଥିରସସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଇତ୍ଥିଗନ୍ଧେସୂତି ଇତ୍ଥିଯା ଚତୁସମୁଟ୍ଠାନିକଗନ୍ଧାଯତନେସୁ। ଇତ୍ଥିଯା ସରୀରଗନ୍ଧୋ ନାମ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧୋ। ଏକଚ୍ଚା ହି ଇତ୍ଥୀ ଅସ୍ସଗନ୍ଧିନୀ ହୋତି, ଏକଚ୍ଚା ମେଣ୍ଡଗନ୍ଧିନୀ, ଏକଚ୍ଚା ସେଦଗନ୍ଧିନୀ, ଏକଚ୍ଚା ସୋଣିତଗନ୍ଧିନୀ, ତଥାପି ତାସୁ ଅନ୍ଧବାଲୋ ରଜ୍ଜତେୱ। ଚକ୍କୱତ୍ତିନୋ ପନ ଇତ୍ଥିରତନସ୍ସ କାଯତୋ ଚନ୍ଦନଗନ୍ଧୋ ୱାଯତି, ମୁଖତୋ ଉପ୍ପଲଗନ୍ଧୋ, ଅଯଂ ନ ସବ୍ବାସଂ ହୋତୀତି, ଇତ୍ଥିଯା ସରୀରେ ଆରୂଢହୋ ଆଗନ୍ତୁକୋ ଅନୁଲିମ୍ପନାଦିଗନ୍ଧୋ "ଇତ୍ଥିଗନ୍ଧୋ"ତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସାରତ୍ତୋତି ସୁଟ୍ଠୁ ରତ୍ତୋ ଗଧିତୋ ମୁଚ୍ଛିତୋ, ଇଦଂ ପନ ପଦଂ "ଇତ୍ଥିରୂପେ"ତିଆଦୀସୁପି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ୱିୱିଧଂ ୱିନ୍ଦତେ ଦୁଖନ୍ତି ଇତ୍ଥିରୂପାଦୀସୁ ସରାଗନିମିତ୍ତଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକଂ ୱଧବନ୍ଧନାଦିୱସେନ ସମ୍ପରାଯିକଂ ପଞ୍ଚୱିଧବନ୍ଧନାଦିୱସେନ ନାନପ୍ପକାରଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପଟିଲଭତି।

ଇତ୍ଥିସୋତାନି ସବ୍ବାନୀତି ଇତ୍ଥିଯା ରୂପାଦିଆରମ୍ମଣାନି ସବ୍ବାନି ଅନୱସେସାନି ପଞ୍ଚ ତଣ୍ହାସୋତାନି ସନ୍ଦନ୍ତି। ପଞ୍ଚସୂତି ପୁରିସସ୍ସ ପଞ୍ଚସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ। ତେସନ୍ତି ତେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ସୋତାନଂ। ଆୱରଣନ୍ତି ସଂୱରଣଂ, ଯଥା ଅସଂୱରୋ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଏୱଂ ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ସଂୱରଂ ପୱତ୍ତେତୁଂ ଯୋ ସକ୍କୋତି, ସୋ ୱୀରିଯୱା ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯୋ ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପହାନାଯ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଉପସମ୍ପଦାଯାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏୱଂ ରୂପାଦିଗୋଚରେ ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ପଟିପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଗହଟ୍ଠସ୍ସ ଦସ୍ସେତୁଂ "ସୋ ଅତ୍ଥୱା"ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ସୋ ଅତ୍ଥୱା ସୋ ଧମ୍ମଟ୍ଠୋ, ସୋ ଦକ୍ଖୋ ସୋ ୱିଚକ୍ଖଣୋତି ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ ଅତ୍ଥୱା, ବୁଦ୍ଧିମା, ଧମ୍ମେ ଠିତୋ, ଧମ୍ମେ ଦକ୍ଖୋ, ଧମ୍ମେ ଛେକୋ, ଅନଲସୋ ୱା ୱିଚକ୍ଖଣୋ ଇତି କତ୍ତବ୍ବତାସୁ କୁସଲୋ ନାମ। କରେଯ୍ୟ ରମମାନୋପି, କିଚ୍ଚଂ ଧମ୍ମତ୍ଥସଂହିତନ୍ତି ଗେହରତିଯା ରମମାନୋପି ଧମ୍ମତ୍ଥସଂହିତଂ ଧମ୍ମତୋ ଅତ୍ଥତୋ ଚ ଅନପେତମେୱ ତଂ ତଂ କତ୍ତବ୍ବଂ। ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ଭୋଗାନଂ ଉପ୍ପାଦନଂ, ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ପରିପାଲନଂ, ପରିଭୋଗଞ୍ଚ କରେଯ୍ୟ, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ, ଅୱିରୋଧେନ, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ, ଅବାଧନେନ, ତିୱଗ୍ଗତ୍ଥଂ ଅନୁଯୁଞ୍ଜେଯ୍ୟାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ । ଅଯଞ୍ଚ ନଯୋ ଯେସଂ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିଅୱିରୋଧେନ ତିୱଗ୍ଗତ୍ଥସ୍ସ ୱସେନ ୱତ୍ତତି ବିମ୍ବିସାରମହାରାଜାଦୀନଂ ୱିଯ, ତେସଂ ୱସେନ ୱୁତ୍ତୋ। ନ ଯେସଂ କେସଞ୍ଚି ୱସେନାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଅଥୋ ସୀଦତି ସଞ୍ଞୁତ୍ତନ୍ତି ଯଦି ଇଧଲୋକେ ସୁପସଂହିତଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକଂ ଅତ୍ଥଂ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଠିତଂ। ୱଜ୍ଜେ କିଚ୍ଚଂ ନିରତ୍ଥକନ୍ତି ସମ୍ପରାଯିକତ୍ଥରହିତଂ

ଅନତ୍ଥୁପସଂହିତଂ କିଞ୍ଚି ସଚେପି ୱିସ୍ସଜ୍ଜେଯ୍ୟ ପରିଚ୍ଚଜେଯ୍ୟ। ନ ତଂ କିଞ୍ଚନ୍ତି ମଞ୍ଞିତ୍ୱା, ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ୱିଚକ୍ଖଣୋତି ସତିଅୱିପ୍ପୱାସେନ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ୱିଚାରଣପଞ୍ଞାସମନ୍ନାଗତେନ ୱିଚକ୍ଖଣୋ ଅନତ୍ଥୁପସଂହିତଂ, ତଂ କିଞ୍ଚି ମଯା ନ କାତବ୍ବନ୍ତି ମଞ୍ଞିତ୍ୱା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେଯ୍ୟ।

ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ପନ ଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥେନ ସଞ୍ହିତଂ, ଯା ଚ ଧମ୍ମଗତା ରତି। ତଂ ସମାଦାଯ ୱତ୍ତେଯ୍ୟାତି ଯଂକିଞ୍ଚି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକସମ୍ପରାଯିକପ୍ପଭେଦେନ ଅତ୍ଥେନ ହିତେନ ସଂଯୁତ୍ତଂ ତଦୁଭଯହିତାୱହଂ, ଯା ଚ ଅଧିକୁସଲଧମ୍ମଗତା ସମଥୱିପସ୍ସନାସହିତା ରତି, ତଦୁଭଯଂ ସମ୍ମା ଆଦିଯିତ୍ୱା ପରିଗ୍ଗହଂ କତ୍ୱା ୱତ୍ତେଯ୍ୟ। ''ସବ୍ବଂ ରତିଂ ଧମ୍ମରତି ଜିନାତୀ''ତି (ଧ। ପ। ୩୫୪) ୱଚନତୋ ସା ହି ଏକଂସେନ ଉତ୍ତମତ୍ଥସ୍ସ ପାପନତୋ ଉତ୍ତମା ରତି ନାମ।

ଯଂ ପନ କାମରତିସଂଯୁତ୍ତଂ କିଞ୍ଚି ନିରତ୍ଥକନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ସ ଅନତ୍ଥୁପସଂହିତଭାୱଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଇଚ୍ଛାୱଚେହୀ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଇଚ୍ଛାୱଚେହୀତି ମହନ୍ତେହି ଚେୱ ଖୁଦ୍ଦକେହି ଚ। ଉପାଯେହୀତି ନଯେହି। ପରେସମଭିଜିଗୀସତୀତି ପରେସଂ ସନ୍ତକଂ ଆହରିତୁଂ ଇଚ୍ଛତି, ପରେ ୱା ସବ୍ବଥା ହାପେତି, ଜିନାପେତି ପରଂ ହନ୍ତ୍ୱା, ୱଧିତ୍ୱା ଅଥ ସୋଚଯିତ୍ୱା, ଆଲୋପତି ସାହସା ଯୋ ପରେସଂ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ କାମହେତୁ ପରେ ହନନ୍ତୋ, ଘାତେନ୍ତୋ, ସୋଚେନ୍ତୋ ସନ୍ଧିଚ୍ଛେଦସନ୍ଧିରୁହନପସଯ୍ହାୱହାରାଦୀହି ନାନୁପାଯେହି ପରେସଂ ସନ୍ତକଂ ହରିତୁଂ ୱାଯମନ୍ତୋ ସାହସାକାରଂ କରୋତି, ଆଲୋପତି, ଜିଗୀସତି ସାପତେଯ୍ୟୱସେନ ପରେ ହାପେତି, ତସ୍ସ ତଂ କିଞ୍ଚି କାମରତିସନ୍ନିସ୍ସିତଂ ଅନତ୍ଥୁପସଂହିତଂ ଏକନ୍ତନିହୀନନ୍ତି। ଏତେନ ତପ୍ପଟିପକ୍ଖତୋ ଧମ୍ମଗତାଯ ରତିଯା ଏକଂସତୋ ଉତ୍ତମଭାୱଂଯେୱ ୱିଭାୱେତି।

ଇଦାନି ଯଂ ''ତେସମାୱରଣଂ କାତୁଂ ଯୋ ସକ୍କୋତୀ''ତି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଆୱରଣଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଉପାଯେନ ସହ ୱିଭାୱେନ୍ତୋ ''ତଚ୍ଛନ୍ତୋ ଆଣିଯା ଆଣିଂ, ନିହନ୍ତି ବଲୱା ଯଥା''ତି ଆହ। ଯଥା ବଲୱା କାଯବଲେନ, ଞାଣବଲେନ ଚ ସମନ୍ନାଗତୋ ତଚ୍ଛକୋ ରୁକ୍ଖଦଣ୍ଡଗତଂ ଆଣିଂ ନୀହରିତୁକାମୋ ତତୋ ବଲୱତିଂ ଆଣିଂ କୋଟେନ୍ତୋ ତତୋ ନୀହରତି, ତଥା କୁସଲୋ ଭିକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖାଦୀନି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ୱିପସ୍ସନାବଲେନ ନିହନ୍ତୁକାମୋ ଇନ୍ଦ୍ରିଯେହି ଏୱ ନିହନ୍ତି।

କତମେହି ପନାତି ଆହ ''ସଦ୍ଧ''ନ୍ତିଆଦି। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଅଧିମୋକ୍ଖଲକ୍ଖଣଂ ସଦ୍ଧଂ, ପଗ୍ଗହଲକ୍ଖଣଂ ୱୀରିଯଂ, ଅୱିକ୍ଖେପଲକ୍ଖଣଂ ସମାଧିଂ, ଉପଟ୍ଠାନଲକ୍ଖଣଂ ସତିଂ, ଦସ୍ସନଲକ୍ଖଣଂ ପଞ୍ଞନ୍ତି ଇମାନିପି ୱିମୁତ୍ତିପରିପାଚକାନି ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଭାୱେନ୍ତୋ ୱଡ୍ଢେନ୍ତୋ ଏତେହି ପଞ୍ଚହି ଇନ୍ଦ୍ରିଯେହି ଚକ୍ଖାଦୀନି ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଅନୁନଯପଟିଘାଦିକିଲେସୁପ୍ପତ୍ତିଯା ଦ୍ୱାରଭାୱୱିହନନେନ ହନ୍ତ୍ୱା, ଅରିଯମଗ୍ଗେନ ତଦୁପନିସ୍ସଯେ କିଲେସେ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା, ତତୋ ଏୱ ଅନୀଘୋ ନିଦ୍ଦୁକ୍ଖୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅନୁପାଦିସେସପରିନିବ୍ବାନମେୱ ଯାତି ଉପଗଚ୍ଛତୀତି।

ସୋ ଅତ୍ଥୱାତି ସୋ ଯଥାୱୁତ୍ତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଉତ୍ତମତ୍ଥେନ ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ଅତ୍ଥୱା, ତଂ ସମ୍ପାପକେ ଧମ୍ମେ ଠିତତ୍ତା ଧମ୍ମଟ୍ଠୋ। ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ଅନୱସେସେନ ୱିଧିନା ଅନୱସେସଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗୱତୋ ୱାକ୍ୟଭୂତଂ ଅନୁସାସନିଂ କତ୍ୱା ଯଥାନୁସିଟ୍ଠଂ ପଟିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଠିତୋ। ତତୋ ଏୱ ସୋ ନରୋ ଉତ୍ତମପୁରିସୋ ନିବ୍ବାନସୁଖଞ୍ଚ ଏଧତି, ବ୍ରୂହେତି, ୱଡ୍ଢେତୀତି।

ଏୱଂ ଥେରେନ ଅତ୍ତନୋ ଚିନ୍ତିତାକାରୱିଭାୱନାୱସେନ ପଟିପତ୍ତିଯା ପକାସିତତ୍ତା ଇଦମେୱ ଚସ୍ସ ଅଞ୍ଞାବ୍ୟାକରଣଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ପାରାପରିଯତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ତେଲକାନିତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଚିରରତ୍ତଂ ୱତାତାପୀତିଆଦିକା ଆଯସ୍ମତୋ ତେଲକାନିତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅଯମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ୱିୱଟ୍ଟୂପନିସ୍ସଯଂ କୁସଲଂ ଉପଚିନିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ସତ୍ଥୁ ଅଭିଜାତିତୋ ପୁରେତରଂଯେୱ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ତେଲକାନୀତି ଲଦ୍ଧନାମୋ ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ହେତୁସମ୍ପନ୍ନତାଯ କାମେ ଜିଗୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ଘରାୱାସଂ ପହାଯ ପରିବ୍ବାଜକପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ୱିୱଟ୍ଟଜ୍ଝାସଯୋ ''କୋ ସୋ ପାରଙ୍ଗତୋ ଲୋକେ''ତିଆଦିନା ୱିମୋକ୍ଖପରିଯେସନଂ ଚରମାନୋ ତେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି, ତେ ନ ସମ୍ପାଯନ୍ତି। ସୋ ତେନ ଅନାରାଧିତଚିତ୍ତୋ ୱିଚରତି। ଅଥ ଅମ୍ହାକଂ ଭଗୱତି ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପୱତ୍ତିତୱରଧମ୍ମଚକ୍କେ ଲୋକହିତଂ କରୋନ୍ତେ ଏକଦିୱସଂ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାଯ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ନଚିରସ୍ସେୱ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠାସି। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ନିସିନ୍ନୋ ଅତ୍ତନା ଅଧିଗତୱିସେସଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ତଦନୁସାରେନ ଅତ୍ତନୋ ପଟିପତ୍ତିଂ ଅନୁସ୍ସରିତ୍ୱା ତଂ ସବ୍ବଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆଚିକ୍ଖନ୍ତୋ –

‘‘ଚିରରତ୍ତଂ ଓତାତାପୀ, ଧମ୍ମଂ ଅନୁୱିଚିନ୍ତଯଂ;

ସମଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ନାଲତ୍ଥଂ, ପୁଚ୍ଛଂ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେ।

୭୪୮।

‘‘କୋ ସୋ ପାରଙ୍ଗତୋ ଲୋକେ, କୋ ପତ୍ତୋ ଅମତୋଗଧଂ;

କସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଛାମି, ପରମତ୍ଥୱିଜାନନଂ।

୭୪୯।

‘‘ଅନ୍ତୋୱଙ୍କଗତୋ ଆସି, ମଚ୍ଛୋୱ ଘସମାମିସଂ;

ବଦ୍ଧୋ ମହିନ୍ଦପାସେନ, ୱେପଚିତ୍ୟସୁରୋ ଯଥା।

୭୫୦।

‘‘ଅଞ୍ଛାମି ନଂ ନ ମୁଞ୍ଚାମି, ଅସ୍ମା ସୋକପରିଦ୍ଦୱା;

କୋ ମେ ବନ୍ଧଂ ମୁଞ୍ଚଂ ଲୋକେ, ସମ୍ବୋଧିଂ ୱେଦଯିସ୍ସତି।

୭୫୧।

‘‘ସମଣଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ୱା କଂ, ଆଦିସନ୍ତଂ ପଭଙ୍ଗୁନଂ;

କସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଛାମି, ଜରାମଚ୍ଚୁପୱାହନଂ।

୭୫୨।

‘‘ୱିଚିକିଚ୍ଛାକଙ୍ଖାଗନ୍ଥିତଂ, ସାରମ୍ଭବଲସଞ୍ଞୁତଂ;

କୋଧପ୍ପତ୍ତମନତ୍ଥଦ୍ଧଂ, ଅଭିଜପ୍ପପ୍ପଦାରଣଂ।

୭୫୩।

‘‘ତଣ୍ହାଧନୁସମୁଟ୍ଠାନଂ, ଦ୍ୱେ ଚ ପନ୍ନରସାଯୁତଂ;

ପସ୍ସ ଓରସିକଂ ବାଳ୍ହଂ, ଭେତ୍ୱାନ ଯଦି ତିଟ୍ଠତି।

୭୫୪।

‘‘ଅନୁଦିଟ୍ଠୀନଂ ଅପ୍ପହାନଂ, ସଙ୍କପ୍ପପରତେଜିତଂ;

ତେନ ୱିଦ୍ଧୋ ପୱେଧାମି, ପତ୍ତଂୱ ମାଲୁତେରିତଂ।

୭୫୫।

‘‘ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ମେ ସମୁଟ୍ଠାଯ, ଖିପ୍ପଂ ପଚ୍ଚତି ମାମକଂ;

ଛଫସ୍ସାଯତନୀ କାଯୋ, ଯତ୍ଥ ସରତି ସବ୍ବଦା।

୭୫୬।

‘‘ତଂ ନ ପସ୍ସାମି ତେକିଚ୍ଛଂ, ଯୋ ମେତଂ ସଲ୍ଲମୁଦ୍ଧରେ;

ନାନାରଜ୍ଜେନ ସତ୍ଥେନ, ନାଞ୍ଞେନ ୱିଚିକିଚ୍ଛିତଂ।

୭୫୭।

‘‘କୋ ମେ ଅସତ୍ଥୋ ଅୱଣୋ, ସଲ୍ଲମବ୍ଭନ୍ତରପସ୍ସଯଂ;

ଅହିଂସଂ ସବ୍ବଗତ୍ତାନି, ସଲ୍ଲଂ ମେ ଉଦ୍ଧରିସ୍ସତି।

୭୫୮।

‘‘ଧମ୍ମପ୍ପତି ହି ସୋ ସେଟ୍ଠୋ, ୱିସଦୋସପ୍ପୱାହକୋ;

ଗମ୍ଭୀରେ ପତିତସ୍ସ ମେ, ଥଲଂ ପାଣିଞ୍ଚ ଦସ୍ସଯେ।

୭୫୯।

‘‘ରହଦେହମସ୍ମି ଓଗାଳ୍ହୋ, ଅହାରିଯରଜମତ୍ତିକେ;

ମାଯାଉସୂଯସାରମ୍ଭ, ଥିନମିଦ୍ଧମପତ୍ଥଟେ।

୭୬୦।

‘‘ଉଦ୍ଧଚ୍ଚମେଘଥନିତଂ, ସଂଯୋଜନୱଲାହକଂ;

ୱାହା ୱହନ୍ତି କୁଦିଟ୍ଠିଂ, ସଙ୍କପ୍ପା ରାଗନିସ୍ସିତା।

୭୬୧।

‘‘ସୱନ୍ତି ସବ୍ବଧି ସୋତା, ଲତା ଉବ୍ଭିଜ୍ଜ ତିଟ୍ଠତି;

ତେ ସୋତେ କୋ ନିୱାରେଯ୍ଯ, ତଂ ଲତଂ କୋ ହି ଛେଚ୍ଛତି।

୭୬୨।

‘‘ୱେଲଂ କରୋଥ ଭଦ୍ଦନ୍ତେ, ସୋତାନଂ ସନ୍ନିୱାରଣଂ;

ମା ତେ ମନୋମଯୋ ସୋତୋ, ରୁକ୍ଖଂୱ ସହସା ଲୁୱେ।

୭୬୩।

‘‘ଏୱଂ ମେ ଭୟଜାତସ୍ସ, ଅପାରା ପାରମେସତୋ;

ତାଣୋ ପଞ୍ଞାୱୁଧୋ ସତ୍ଥା, ଇସିସଙ୍ଘନିସେୱିତୋ।

୭୬୪।

‘‘ସୋପାନଂ ସୁଗତଂ ସୁଦ୍ଧଂ, ଧମ୍ମସାରମଯଂ ଦଳ୍ହଂ;

ପାଦାସି ୱୁୟ୍ହମାନସ୍ସ, ମା ଭାଯୀତି ଚ ମବ୍ରୱି।

୭୬୫।

‘‘ସତିପଟ୍ଠାନପାସାଦଂ, ଆରୁୟ୍ହ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିସଂ;

ଯଂ ତଂ ପୁବ୍ବେ ଅମଞ୍ଞିସ୍ସଂ, ସକ୍କାଯାଭିରତଂ ପଜଂ।

୭୬୬।

‘‘ଯଦା ଚ ମଗ୍ଗମଦ୍ଦକ୍ଖିଂ, ନାୱାଯ ଅଭିରୂହନଂ;

ଅନଧିଟ୍ଠାଯ ଅତ୍ତାନଂ, ତିତ୍ଥମଦ୍ଦକ୍ଖିମୁତ୍ତମଂ।

୭୬୭।

‘‘ସଲ୍ଲଂ ଅତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଂ, ଭୱନେତ୍ତିପ୍ପଭାୱିତଂ;

ଏତେସଂ ଅପ୍ପୱତ୍ତାଯ, ଦେସେସି ମଗ୍ଗମୁତ୍ତମଂ।

୭୬୮।

‘‘ଦୀଘରତ୍ତାନୁସଯିତଂ , ଚିରରତ୍ତମଧିଟ୍ଠିତଂ;

ବୁଦ୍ଧୋ ମେପାନୁଦୀ ଗନ୍ଥଂ, ୱିସଦୋସପ୍ପୱାହନୋ’’ତି। – ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି;

ତତ୍ଥ ଚିରରତ୍ତଂ ୱତାତି ଚିରକାଲଂ ୱତ। ଆତାପୀତି ୱୀରିଯୱା ୱିମୋକ୍ଖଧମ୍ମପରିଯେସନେ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯୋ। ଧମ୍ମଂ ଅନୁୱିଚିନ୍ତଯନ୍ତି ‘‘କୀଦିସୋ ନୁ ଖୋ ୱିମୋକ୍ଖଧମ୍ମୋ, କଥଂ ୱା ଅଧିଗନ୍ତବ୍ବୋ’’ତି ୱିମୁତ୍ତିଧମ୍ମଂ ଅନୁୱିଚିନନ୍ତୋ ଗୱେସନ୍ତୋ। ସମଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ନାଲତ୍ଥଂ, ପୁଚ୍ଛଂ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେତି ତେ ତେ ନାନାତିତ୍ଥିଯେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେ ୱିମୁତ୍ତିଧମ୍ମଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ପକତିଯା ଅନୁପସନ୍ତସଭାୱସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ସମଂ ୱୂପସମଭୂତଂ ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖୱିସ୍ସରଣଂ ଅରିଯଧମ୍ମଂ ନାଲତ୍ଥଂ ନାଧିଗଚ୍ଛନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

କୋସୋ ପାରଙ୍ଗତୋତିଆଦି ପୁଚ୍ଛିତାକାରଦସ୍ସନଂ। ତତ୍ଥ କୋ ସୋ ପାରଙ୍ଗତୋ ଲୋକେତି ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ ତିତ୍ଥକାରପଟିଞ୍ଞେସୁ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ କୋ ନୁ ଖୋ ସୋ ସଂସାରସ୍ସ ପାରଂ ନିବ୍ବାନଂ ଉପଗତୋ। କୋ ପତ୍ତୋ ଅମତୋଗଧନ୍ତି ନିବ୍ବାନପତିଟ୍ଠଂ ୱିମୋକ୍ଖମଗ୍ଗଂ କୋ ପତ୍ତୋ ଅଧିଗତୋତି ଅତ୍ଥୋ। କସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଛାମୀତି କସ୍ସ ସମଣସ୍ସ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ୱା ୱାଦଧମ୍ମଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାମି ପଟିପଜ୍ଜାମି। ପରମତ୍ଥୱିଜାନନନ୍ତି ପରମତ୍ଥସ୍ସ ୱିଜାନନଂ, ଅୱିପରୀତପ୍ପୱତ୍ତିନିୱତ୍ତିଯୋ ପୱେଦେନ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅନ୍ତୋୱଙ୍କଗତୋ ଆସୀତି ୱଙ୍କଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଦିଟ୍ଠିଗତଂ ମନୋୱଙ୍କଭାୱତୋ, ସବ୍ବେପି ୱା କିଲେସା, ଅନ୍ତୋତି ପନ ହଦଯୱଙ୍କସ୍ସ ଅନ୍ତୋ, ହଦଯବ୍ଭନ୍ତରଗତକିଲେସୱଙ୍କୋ ୱା ଅହୋସୀତି ଅତ୍ଥୋ। ମଚ୍ଛୋୱ ଘସମାମିସନ୍ତି ଆମିସଂ ଘସନ୍ତୋ ଖାଦନ୍ତୋ ମଚ୍ଛୋ ୱିଯ, ଗିଲବଳିସୋ ମଚ୍ଛୋ ୱିଯାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ବଦ୍ଧୋ ମହିନ୍ଦପାସେନ, ୱେପଚିତ୍ୟସୁରୋ ଯଥାତି ମହିନ୍ଦସ୍ସ ସକ୍କସ୍ସ ପାସେନ ବଦ୍ଧୋ ଯଥା ୱେପଚିତ୍ତି ଅସୁରିନ୍ଦୋ ଅସେରିୱିହାରୀ ମହାଦୁକ୍ଖପ୍ପତ୍ତୋ, ଏୱମହଂ ପୁବ୍ବେ କିଲେସପାସେନ ବଦ୍ଧୋ ଆସିଂ, ଅସେରିୱିହାରୀ ମହାଦୁକ୍ଖପ୍ପତ୍ତୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଅଞ୍ଛାମୀତି ଆକଡ୍ଢାମି। ନନ୍ତି କିଲେସପାସଂ। ନ ମୁଞ୍ଚାମୀତି ନ ମୋଚେମି। ଅସ୍ମା ସୋକପରିଦ୍ଦୱାତି ଇମସ୍ମା ସୋକପରିଦେୱୱଚ୍ଚତୋ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯଥାପାସେନ ବଦ୍ଧୋ ମିଗୋ ସୂକରୋ ୱା ମୋଚନୁପାଯଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ପରିପ୍ଫନ୍ଦମାନୋ ତଂ ଆୱିଞ୍ଛନ୍ତୋ ବନ୍ଧନଂ ଦଳ୍ହଂ କରୋତି, ଏୱଂ ଅହଂ ପୁବ୍ବେ କିଲେସପାସେନ ପଟିମୁକ୍କୋ ମୋଚନୁପାଯଂ ଅଜାନନ୍ତୋ କାଯସଞ୍ଚେତନାଦିୱସେନ ପରିପ୍ଫନ୍ଦମାନୋ ତଂ ନ ମୋଚେସିଂ, ଅଞ୍ଛଞ୍ଛଦତ୍ଥୁ ତଂ ଦଳ୍ହଂ କରୋନ୍ତୋ ସୋକାଦିନା ପରଂ କିଲେସଂ ଏୱ ପାପୁଣିନ୍ତି। କୋ ମେ ବନ୍ଧଂ ମୁଞ୍ଚଂ ଲୋକେ, ସମ୍ବୋଧିଂ ୱେଦଯିସ୍ସତୀତି ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ ଏତଂ କିଲେସବନ୍ଧନେନ ବନ୍ଧଂ ମୁଞ୍ଚନ୍ତୋ ସମ୍ବୁଜ୍ଝତି ଏତେନାତି ''ସମ୍ବୋଧୀ''ତି ଲଦ୍ଧନାମଂ ୱିମୋକ୍ଖମଗ୍ଗଂ କୋ ମେ ୱେଦଯିସ୍ସତି ଆଚିକ୍ଖିସ୍ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ''ବନ୍ଧମୁଞ୍ଚ''ନ୍ତିପି ପଠନ୍ତି, ବନ୍ଧା, ବନ୍ଧସ୍ସ ୱା ମୋଚକଂ ସମ୍ବୋଧିନ୍ତି ଯୋଜନା।

ଆଦିସନ୍ତନ୍ତି ଦେସେନ୍ତଂ। ପଭଙ୍ଗୁନନ୍ତି ପଭଞ୍ଜନଂ କିଲେସାନଂ ୱିଦ୍ଧଂସନଂ , ପଭଙ୍ଗୁନଂ ୱା ଧମ୍ମପ୍ପୱତ୍ତିଂ ଆଦିସନ୍ତଂ କଥେନ୍ତଂ ଜରାଯ ମଚ୍ଚୁନୋ ଚ ପୱାହନଂ କସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଛାମି। ''ପଟିପଜ୍ଜାମୀ''ତି ୱା ପାଠୋ, ସୋ ଏୱତ୍ଥୋ। ୱିଚିକିଚ୍ଛାକଙ୍ଖାଗଣ୍ଠିତନ୍ତି ''ଅହୋସିଂ ନୁ ଖୋ ଅହମତୀତମଦ୍ଧାନ''ନ୍ତିଆଦିନଯପ୍ପୱତ୍ତାଯ (ମ। ନି। ୧।୧୮; ସଂ। ନି। ୨।୨୦) ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯ ଆସପ୍ପନପରିସପ୍ପନାକାରୱୁତ୍ତିଯା କଙ୍ଖାଯ ଚ ଗଣ୍ଠିତଂ। ସାରମ୍ଭବଲସଞ୍ଞୁତନ୍ତି କରଣୁତ୍ତରିଯକରଣଲକ୍ଖଣେନ ବଲପ୍ପତ୍ତେନ ସାରମ୍ଭେନ ଯୁତ୍ତଂ। କୋଧପ୍ପତ୍ତମନତ୍ଥଦ୍ଧନ୍ତି ସବ୍ବତ୍ଥ କୋଧେନ ଯୁତ୍ତମନସା ଥଦ୍ଧଭାୱଂ ଗତଂ ଅଭିଜପ୍ପପ୍ପଦାରଣଂ। ଇଚ୍ଛିତାଲାଭାଦିୱସେନ ହି ତଣ୍ହା ସତ୍ତାନଂ ଚିତ୍ତଂ ପଦାଲେନ୍ତୀ ୱିଯ ପୱତ୍ତତି। ଦୂରେ ଠିତସ୍ସାପି ୱିଜ୍ଝନୁପାଯତାଯ ତଣ୍ହାୱ ଧନୁ ସମୁପତିଟ୍ଠତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଏତସ୍ମାତି ତଣ୍ହାଧନୁସମୁଟ୍ଠାନଂ, ଦିଟ୍ଠିସଲ୍ଲଂ। ତଂ ପନ ଯସ୍ମା ୱୀସତିୱତ୍ଥୁକା ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠି, ଦସୱତ୍ଥୁକା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠୀତି ତିଂସପ୍ପଭେଦଂ, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ''ଦ୍ୱେ ଚ ପନ୍ନରସାଯୁତ''ନ୍ତି, ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପନ୍ନରସଭେଦୱନ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପସ୍ସ ଓରସିକଂ ବାଳ୍ହଂ, ଭେତ୍ୱାନ ଯଦି ତିଟ୍ଠତୀତି ଯଂ ଉରସମ୍ବନ୍ଧନୀଯତାଯ ଓରସିକଂ ବାଳ୍ହଂ ବଲୱତରଂ ଭେତ୍ୱାନ ହଦଯଂ ୱିନିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ତସ୍ମିଂଯେୱ ହଦଯେ ତିଟ୍ଠତି, ତଂ ପସ୍ସାତି ଅତ୍ତାନମେୱ ଆଲପତି।

ଅନୁଦିଟ୍ଠୀନଂ ଅପ୍ପହାନନ୍ତି ଅନୁଦିଟ୍ଠିଭୂତାନଂ ସେସଦିଟ୍ଠୀନଂ ଅପ୍ପହାନକାରଣଂ। ଯାୱ ହି ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠି ସନ୍ତାନତୋ ନ ୱିଗଚ୍ଛତି, ତାୱ ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠିଆଦୀନଂ ଅପ୍ପହାନମେୱାତି। ସଙ୍କପ୍ପପରତେଜିତନ୍ତି ସଙ୍କପ୍ପେନ ମିଚ୍ଛାୱିତକ୍କେନ ପରେ ପରଜନେ ନିସ୍ସଯଲକ୍ଖଣଂ ପତିପତିତେ ତେଜିତଂ ଉସ୍ସାହିତଂ। ତେନ ୱିଦ୍ଧୋ ପୱେଧାମୀତି ତେନ ଦିଟ୍ଠିସଲ୍ଲେନ ଯଥା ହଦଯଂ ଆହଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠତି, ଏୱଂ ୱିଦ୍ଧୋ ପୱେଧାମି ସଙ୍କମ୍ପାମି ସସ୍ସତୁଚ୍ଛେଦାଦିୱସେନ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ପରିୱତ୍ତାମି। ପତ୍ତଂୱ ମାଲୁତେରିତନ୍ତି ମାଲୁତେନ ୱାଯୁନା ଏରିତଂ ୱଣ୍ଟତୋ ମୁତ୍ତଂ ଦୁମପତ୍ତଂ ୱିଯ।

ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ମେ ସମୁଟ୍ଠାଯାତି ଯଥା ଲୋକେ ସଲ୍ଲଂ ନାମ ବାହିରତୋ ଉଟ୍ଠାଯ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ନିମ୍ମଥେତ୍ୱା ବାଧତି, ନ ଏୱମିଦଂ। ଇଦଂ ପନ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ମେ ମମ ଅତ୍ତଭାୱେ ସମୁଟ୍ଠାଯ ସୋ ଅତ୍ତଭାୱସଞ୍ଞିତୋ ଛଫସ୍ସାଯତନକାଯୋ ଯଥା ଖିପ୍ପଂ ସୀଘଂ ପଚ୍ଚତି, ଡଯ୍ହତି। ଯଥା କିଂ? ଅଗ୍ଗି ୱିଯ ସନିସ୍ସଯଡାହକୋ ତଂଯେୱ ମାମକଂ ମମ ସନ୍ତକଂ ଅତ୍ତଭାୱଂ ଡହନ୍ତୋ ଯତ୍ଥ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ତତ୍ଥେୱ ସରତି ପୱତ୍ତତି।

ତଂ ନ ପସ୍ସାମି ତେକିଚ୍ଛନ୍ତି ତାଦିସାଯ ତିକିଚ୍ଛାଯ ନିଯୁତ୍ତତାଯ ତେକିଚ୍ଛଂ ସଲ୍ଲକତ୍ତଂ ଭିସକ୍କଂ ତଂ ନ ପସ୍ସାମି। ଯୋ ମେତଂ ସଲ୍ଲମୁଦ୍ଧରେତି ଯୋ ଭିସକ୍କୋ ଏତଂ ଦିଟ୍ଠିସଲ୍ଲଂ କିଲେସସଲ୍ଲଞ୍ଚ ଉଦ୍ଧରେଯ୍ୟ, ଉଦ୍ଧରନ୍ତୋ ଚ ନାନାରଜ୍ଜେନ ରଜ୍ଜୁସଦିସସଙ୍ଖାତାଯ ଏସନିସଲାକାଯ ପୱେସେତ୍ୱାନ ସତ୍ଥେନ କନ୍ତିତ୍ୱା ନାଞ୍ଞେନ ମନ୍ତାଗଦପ୍ପଯୋଗେନ ୱିଚିକିଚ୍ଛିତଂ ସଲ୍ଲଂ ତିକିଚ୍ଛିତୁଂ ସକ୍କାତି ଆହରିତ୍ୱା ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ୱିଚିକିଚ୍ଛିତନ୍ତି, ଚ ନିଦସ୍ସନମତ୍ତମେତଂ। ସବ୍ବସ୍ସପି କିଲେସସଲ୍ଲସ୍ସ ୱସେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅସତ୍ଥୋତି ସତ୍ଥରହିତୋ। ଅୱଣୋତି ୱଣେନ ୱିନା। ଅବ୍ଭନ୍ତରପସ୍ସଯନ୍ତି ଅବ୍ଭନ୍ତରସଙ୍ଖାତଂ ହଦଯଂ ନିସ୍ସାଯ ଠିତଂ। ଅହିଂସନ୍ତି ଅପୀଳଏନ୍ତୋ। ''ଅହିଂସା''ତି ଚ ପାଠୋ, ଅହିଂସାଯ ଅପୀଳଅନେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ – କୋ ନୁ ଖୋ କିଞ୍ଚି ସତ୍ଥଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ୱଣଞ୍ଚ ଅକରୋନ୍ତୋ ତତୋ ଏୱ ସବ୍ବଗତ୍ତାନି ଅବାଧେନ୍ତୋ ମମ ହଦଯବ୍ଭନ୍ତରଗତଂ ପୀଳଆଜନନତୋ ଅନ୍ତୋ ତୁଦନତୋ ଅନ୍ତୋ ରୁନ୍ଧନତୋ ଚ ପରମତ୍ଥେନେୱ ସଲ୍ଲଭୂତଂ କିଲେସସଲ୍ଲଂ ଉଦ୍ଧରିସ୍ସତୀତି।

ଏୱଂ ଦସହି ଗାଥାହି ପୁବ୍ବେ ଅତ୍ତନା ଚିନ୍ତିତାକାରଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପୁନପି ତଂ ପକାରନ୍ତରେନ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଧମ୍ମପ୍ପତି ହି ସୋ ସେଟ୍ଠୋ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଧମ୍ମପ୍ପତୀତି ଧମ୍ମନିମିତ୍ତଂ ଧମ୍ମହେତୁ। ହୀତି ନିପାତମତ୍ତଂ। ସୋ ସେଟ୍ଠୋତି ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉତ୍ତମୋ। ୱିସଦୋସପ୍ପୱାହକୋତି ଯୋ ମଯ୍ହଂ

ରାଗାଦିକିଲେସସ୍ସ ପୱାହକୋ ଉଚ୍ଛିନ୍ନକୋ। ଗମ୍ଭୀରେ ପତିତସ୍ସ ମେ, ଥଲଂ ପାଣିଞ୍ଚ ଦସ୍ସେଯେତି କୋ ନୁ ଖୋ ଅତିଗମ୍ଭୀରେ ସଂସାରମହୋଘେ ପତିତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ "ମା ଭାଯୀ"ତି ଅସ୍ସାସେନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନଥଲଂ ତଂସମ୍ପାପକଂ ଅରିଯମଗ୍ଗହତ୍ଥଞ୍ଚ ଦସ୍ସେସ୍ସ।

ରହଦେହମସ୍ମିଓଗାଳ୍ହୋତି ମହତି ସଂସାରରହଦେ ଅହମସ୍ମି ସସୀସଂ ନିମୁଜ୍ଜନୱସେନ ଓତିଣ୍ଣୋ ଅନୁପୱିଟ୍ଠୋ। ଅହାରିଯରଜମତ୍ତିକେତି ଅପନେତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ୟୋ ରାଗାଦିରଜୋ ମତ୍ତିକା କଦ୍ଦମୋ ଏତସ୍ସାତି ଅହାରିଯରଜମତ୍ତିକୋ, ରହଦୋ। ତସ୍ମିଂ ରହଦସ୍ମିଂ। "ଅହାରିଯରଜମନ୍ତିକେ"ତି ୱା ପାଠୋ, ଅନ୍ତିକେ ଠିତରାଗାଦୀସୁ ଦୁନ୍ନୀହରଣୀଯରାଗାଦିରଜେତି ଅତ୍ଥୋ। ସନ୍ତଦୋସପଟିଚ୍ଛାଦନଲକ୍ଖଣା ମାଯା, ପରସମ୍ପତ୍ତିଅସହନଲକ୍ଖଣା ଉସୂଯା, କରଣୁତ୍ତରିଯକରଣଲକ୍ଖଣୋ ସାରମ୍ଭୋ, ଚିତ୍ତାଲସିଯଲକ୍ଖଣଂ ଥିନଂ, କାଯାଲସିଯଲକ୍ଖଣଂ ମିଦ୍ଧନ୍ତି ଇମେ ପାପଧମ୍ମା ପଙ୍କଟ୍ଠା ଯଂ ରହଦଂ, ତସ୍ମିଂ ମାଯାଉସୂଯସାରମ୍ଭଥିନମିଦ୍ଧମପଙ୍କଟେ, ମକାରୋ ଚେତ୍ଥ ପଦସନ୍ଧିକରୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଯଥାୱୁତ୍ତେହି ଇମେହି ପାପଧମ୍ମେହି ପଙ୍କଟେତି ଅତ୍ଥୋ।

ଉଦ୍ଧଚ୍ଚମେଘଥନିତଂ, ସଂଯୋଜନୱଲାହକନ୍ତି ୱଚନୱିପଲ୍ଲାସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଭନ୍ତସଭାୱଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ ମେଘଥନିତଂ ମେଘଗଜ୍ଜିତଂ ଏତେସନ୍ତି ଉଦ୍ଧଚ୍ଚମେଘଥନିତା। ଦସୱିଧା ସଂଯୋଜନା ଏୱ ୱଲାହକା ଏତେସନ୍ତି ସଂଯୋଜନୱଲାହକା। ୱାହା ମହାଉଦକୱାହସଦିସା ରାଗନିସ୍ସିତା ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପା ଅସୁଭାଦୀସୁ ଠିତା କୁଦିଟ୍ଠିଂ ମଂ ୱହନ୍ତି ଅପାଯସମୁଦ୍ଦମେୱ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ କଡ୍ଢନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ସୱନ୍ତି ସବ୍ବଧି ସୋତାତି ତଣ୍ହାସୋତୋ, ଦିଟ୍ଠିସୋତୋ, ମାନସୋତୋ, ଅୱିଜ୍ଜାସୋତୋ, କିଲେସସୋତୋତି ଇମେ ପଞ୍ଚପିସୋତା ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରାଦୀନଂ ୱସେନ ସବ୍ବେସୁ ରୂପାଦୀସୁ ଆରମ୍ମଣେସୁ ସୱନତୋ "ରୂପତଣ୍ହା…ପେ… ଧମ୍ମତଣ୍ହା"ତିଆଦିନା (ୱିଭ। ୨୦୪, ୨୩୨) ସବ୍ବଭାଗେହି ୱା ସୱନତୋ ସବ୍ବଧି ସୱନ୍ତି। ଲତାତି ପଲିୱେଠନଟ୍ଠେନ ସଂସିବ୍ବନଟ୍ଠେନ ଲତା ୱିଯାତି ଲତା, ତଣ୍ହା। ଉବ୍ଭିଜ୍ଜ ତିଟ୍ଠତୀତି ଛହି ଦ୍ୱାରେହି ଉବ୍ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ରୂପାଦୀସୁ ଆରମ୍ମଣେସୁ ତିଟ୍ଠତି। ତେ ସୋତେତି ତଣ୍ହାଦିକେ ସୋତେ ମମ ସନ୍ତାନେ ସନ୍ଦନ୍ତେ ମଗ୍ଗସେତୁବନ୍ଧନେନ କୋ ପୁରିସୱିସେସୋ ନିୱାରେସ୍ସ, ତଂ ଲତନ୍ତି ତଣ୍ହାଲତଂ, ମଗ୍ଗସତ୍ଥେନ କୋ ଛେଚ୍ଛତି ଛିନ୍ଦିସ୍ସତି।

ୱେଲଂ କରୋଥାତି ତେସଂ ସୋତାନଂ ୱେଲଂ ସେତୁଂ କରୋଥ ସନ୍ନିୱାରଣଂ। ଭଦ୍ଦନ୍ତେତି ଆଲପନାକାରଦସ୍ସନଂ। ମା ତେ ମନୋମଯୋ ସୋତୋତି ଉଦକସୋତୋ ଓଠଆରିକୋ, ତସ୍ସ ବାଲମହାଜନେନପି ସେତୁଂ କତ୍ୱା ନିୱାରଣଂ ସକ୍କା। ଅଯଂ ପନ ମନୋମଯୋ ସୋତୋ ସୁଖୁମୋ ଦୁନ୍ନିୱାରଣୋ। ସୋ ଯଥା ଉଦକସୋତୋ ୱଡ୍ଢନ୍ତୋ କୂଲେ ଠିତଂ ରୁକ୍ଖଂ ପାତେତ୍ୱାୱ ନାସେତି, ଏୱଂ ତୁମ୍ହେ ଅପାଯତୀରେ ଠିତେ ତତ୍ଥ ସହସା ପାତେତ୍ୱା ଅପାଯସମୁଦ୍ଦଂ ପାପେନ୍ତୋ ମା ଲୁୱେ ମା ୱିନାସେସ୍ସ ମା ଅନଯବ୍ୟସନଂ ପାପେସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏୱଂ ଅଯଂ ଥେରୋ ପୁରିମତ୍ତଭାୱେ ପରିମଦ୍ଦିତସଙ୍ଖାରତ୍ତା ଞାଣପରିପାକଂ ଗତତ୍ତା ପୱତ୍ତିଦୁକ୍ଖଂ ଉପଧାରେନ୍ତୋ ଯଥା ୱିଚିକିଚ୍ଛାଦିକେ ସଂକିଲେସଧମ୍ମେ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହି, ତମାକାରଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଜାତସଂୱେଗୋ କିଂକୁସଲଗୱେସୀ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗତୋ ଯଂ ୱିସେସଂ ଅଧିଗଞ୍ଛି, ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ "ଏୱଂ ମେ ଭଯଜାତସ୍ସା"ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଏୱଂ ମେ ଭଯଜାତସ୍ସାତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ ସଂସାରେ ଜାତଭଯସ୍ସ ଅପାରା ଓରିମତୀରତୋ ସପ୍ପଟିଭଯତୋ ସଂସାରୱଟ୍ଟତୋ "କଥଂ ନୁ ଖୋ ମୁଞ୍ଚେଯ୍ୟ"ନ୍ତି ପାରଂ ନିବ୍ବାନଂ, ଏସତୋ ଗୱେସତୋ, ତାଣୋ ସଦେୱକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ତାଣଭୂତୋ କିଲେସସମୁଚ୍ଛେଦନୀ ପଞ୍ଞା ଆୱୁଧୋ ଏତସ୍ସାତି ପଞ୍ଞାୱୁଧୋ। ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକାଦିଅତ୍ଥେନ ସତ୍ତାନଂ ଯଥାରହଂ ଅନୁସାସନତୋ ସତ୍ଥା, ଇସିସଙ୍ଘେନ ଅଗ୍ଗସାୱକାଦିଅରିଯପୁଗ୍ଗଲସମୂହେନ ନିସେୱିତୋ ପଯିରୁପାସିତୋ ଇସିସଙ୍ଘନିସେୱିତୋ, ସୋପାନନ୍ତି ଦେସନାଞାଣେନ ସୁଟ୍ଠୁ କତତ୍ତା ଅଭିସଙ୍ଖତତ୍ତା ସୁକତଂ, ଉପକ୍କିଲେସୱିରହିତତୋ ସୁଦ୍ଧଂ, ସଦ୍ଧାପଞ୍ଞାଦିସାରଭୂତଂ ଧମ୍ମସାରମଯଂ ପଟିପକ୍ଖେହି ଅଚଲନୀଯତୋ ଦଳ୍ହଂ, ୱିପସ୍ସନାସଙ୍ଖାତଂ ସୋପାନଂ ମହୋଘେନ ୱୁଯ୍ହମାନସ୍ସ ମୟ୍ହଂ ସତ୍ଥା ପାଦାସି, ଦଦନ୍ତୋ ଚ "ଇମିନା ତେ ସୋତ୍ଥି ଭୱିସ୍ସତୀ"ତି ସମସ୍ସାସେନ୍ତୋ ମା ଭାଯୀତି ଚ ଅବ୍ରୱି, କଥେସି।

ସତିପଟ୍ଠାନପାସାଦନ୍ତି ତେନ ୱିପସ୍ସନାସୋପାନେନ କାଯାନୁପସ୍ସନାଦିନା ଲଦ୍ଧଚତୁବ୍ବିଧସାମଞ୍ଞଫଲୱିସେସେନ ଚତୁଭୂମିସମ୍ପନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନପାସାଦଂ ଆରୁହିତ୍ୱା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିସଂ ଚତୁସଚ୍ଚଧମ୍ମଂ ମଗ୍ଗଞାଣେନ ପତିଅୱେକ୍ଖିଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିଂ। ଯଂ ତଂ ପୁବ୍ବେ ଅମଞ୍ଞିସ୍ସଂ, ସକ୍କାଯାଭିରତଂ ପଜନ୍ତି ଏୱଂ ପଟିୱିଦ୍ଧସଚ୍ଚୋ ଯଂ ସକ୍କାଯେ "ଅହଂ ମମା"ତି ଅଭିରତଂ ପଜଂ ତିତ୍ଥିଯଜନଂ ତେନ ପରିକପ୍ପିତଅତ୍ତାନଞ୍ଚ ପୁବ୍ବେ ସାରତୋ ଅମଞ୍ଞିସ୍ସଂ। ଯଦା ଚ ମଗ୍ଗମଦ୍ଦକ୍ଖିଂ, ନାୱାଯ ଅଭିରୂହନନ୍ତି ଅରିଯମଗ୍ଗନାୱାଯ ଅଭିରୁହନୂପାଯଭୂତଂ ଯଦା ୱିପସ୍ସନାମଗ୍ଗଂ ଯାଥାୱତୋ ଅଦ୍ଦକ୍ଖିଂ। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତଂ ତିତ୍ଥିଯଜନଂ ଅତ୍ତାନଞ୍ଚ ଅନଧିଟ୍ଠାଯ ଚିତ୍ତେ ଅଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ତିତ୍ଥଂ ନିବ୍ବାନସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଅମତମହାପାରସ୍ସ ତିତ୍ଥଭୂତଂ ଅରିଯମଗ୍ଗଦସ୍ସନଂ ସବ୍ବେହି ମଗ୍ଗେହି ସବ୍ବେହି କୁସଲଧମ୍ମେହି ଉକ୍କଟ୍ଠଂ ଅଦ୍ଦକ୍ଖିଂ, ଯାଥାୱତୋ ଅପସ୍ସିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏୱଂ ଅତ୍ତନୋ ଅନୁତ୍ତରଂ ମଗ୍ଗାଧିଗମଂ ପକାସେତ୍ୱା ଇଦାନି ତସ୍ସ ଦେସକଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ଥୋମେନ୍ତୋ "ସଲ୍ଲଂ ଅତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନ"ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ

ସଲ୍ଲନ୍ତି ଦିଟ୍ଠିମାନାଦିକିଲେସସଲ୍ଲଂ। ଅତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନନ୍ତି ''ଅହ''ନ୍ତି ମାନଟ୍ଠାନତାୟ ''ଅତ୍ତା''ତି ଚ ଲଦ୍ଧନାମେ ଅତ୍ତଭାୱେ ସମ୍ଭୂତଂ। ଭୱନେତ୍ତିପ୍ପଭାୱିତନ୍ତି ଭୱତଣ୍ହାସମୁଟ୍ଠିତଂ ଭୱତଣ୍ହାସନ୍ନିସ୍ସୟଂ। ସା ହି ଦିଟ୍ଠିମାନାଦୀନଂ ସମ୍ଭୱୋ। ଏତେସଂ ଅପ୍ପୱତ୍ତାୟାତି ଯଥାୱୁତ୍ତାନଂ ପାପଧମ୍ମାନଂ ଅପ୍ପୱତ୍ତିୟା ଅନୁପ୍ପାଦାୟ। ଦେସେସି ମଗ୍ଗମୁତ୍ତମନ୍ତି ଉତ୍ତମଂ ସେଟ୍ଠଂ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ, ତଦୁପାୟଞ୍ଚ ୱିପସ୍ସନାମଗ୍ଗଂ କଥେସି।

ଦୀଘରତ୍ତାନୁସୟିତନ୍ତି ଅନମତଗ୍ଗେ ସଂସାରେ ଚିରକାଲଂ ସନ୍ତାନେ ଅନୁ ଅନୁ ସୟିତଂ କାରଣଲାଭେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନାରହଭାୱେନ ଥାମଗତଂ, ତତୋ ଚ ଚିରରତ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠିତଂ ସନ୍ତାନଂ ଅଜ୍ଝାରୁୟ୍ହ ଠିତଂ। ଗଣ୍ଠନ୍ତି ଅଭିଜ୍ଝାକାୟଗଣ୍ଠାଦିଂ ମମ ସନ୍ତାନେ ଗଣ୍ଠଭୂତଂ କିଲେସୱିସଦୋସଂ ପୱାହନୋ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା ଅତ୍ତନୋ ଦେସନାନୁଭାୱେନ ଅପାନୁଦୀ ପରିଜହାପେସି, ଗଣ୍ଠେସୁ ହି ଅନୱସେସତୋ ପହୀନେସୁ ଅପ୍ପହୀନୋ ନାମ କିଲେସୋ ନତ୍ଥୀତି।

ତେଲକାନିତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ରଟ୍ଠପାଲତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ପସ୍ସ ଚିତ୍ତକତନ୍ତିଆଦିକା ଆୟସ୍ମତୋ ରଟ୍ଠପାଲତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅୟଂ କିର ପଦୁମୁତ୍ତରସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଉପ୍ପତ୍ତିତୋ ପୁରେତରମେୱ ହଂସୱତୀନଗରେ ଗହପତିମହାସାଲକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱୟପ୍ପତ୍ତୋ ପିତୁ ଅଚ୍ଚୟେନ ଘରାୱାସେ ପତିଟ୍ଠିତୋ ରତନକୋଟ୍ଠାଗାରକମ୍ମିକେନ ଦସ୍ସିତଂ ଅପରିମାଣଂ କୁଲୱଂସାନୁଗତଂ ଧନଂ ଦିସ୍ୱା ''ଇମଂ ଏତ୍ତକଂ ଧନରାସିଂ ମୟ୍ହଂ ପିତୁଅୟ୍ୟକପୟ୍ୟକାଦୟୋ ଅତ୍ତନା ସଦ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା ଗନ୍ତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ, ମୟା ପନ ଗହେତ୍ୱା ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା କପଣଦ୍ଧିକାଦୀନଂ ମହାଦାନଂ ଅଦାସି। ସୋ ଅଭିଞ୍ଞାଲାଭିଂ ଏକଂ ତାପସଂ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତୋ ତେନ ଦେୱଲୋକାଧିପଚ୍ଚେ ନିୟୋଜିତୋ ଯାୱଜୀୱଂ ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତୋ ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଦିବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱନ୍ତୋ ତତ୍ଥ ଯାୱତାୟୁକଂ ଠତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତୋ ମନୁସ୍ସଲୋକେ ଭିନ୍ନଂ ରଟ୍ଠଂ ସନ୍ଧାରେତୁଂ ସମତ୍ଥସ୍ସ କୁଲସ୍ସ ଏକପୁତ୍ତକୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି।

ତେନ ଚ ସମୟେନ ପଦୁମୁତ୍ତରୋ ଭଗୱା ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପୱତ୍ତିତୱରଧମ୍ମଚକ୍କୋ ୱେନେୟ୍ୟସତ୍ତେ ନିବ୍ବାନମହାନଗରସଙ୍ଖାତଂ ଖେମନ୍ତଭୂମିଂ ସମ୍ପାପେସି। ଅଥ ସୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ ଅନୁକ୍କମେନ ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ଏକଦିୱସଂ ଉପାସକେହି ସଦ୍ଧିଂ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ ପରିସପରିୟନ୍ତେ ନିସୀଦି। ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ସତ୍ଥା ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସଦ୍ଧାପବ୍ବଜିତାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସି। ତଂ ଦିସ୍ୱା ସୋ ପସନ୍ନମାନସୋ ତଦତ୍ଥାୟ ଚିତ୍ତଂ ଠପେତ୍ୱା ସତସହସ୍ସଭିକ୍ଖୁପରିୱୁତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ମହତା ସକ୍କାରେନ ସତ୍ତାହଂ ମହାଦାନଂ ପୱତ୍ତେତ୍ୱା ପଣିଧାନଂ ଅକାସି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଅନନ୍ତରାୟେନ ଇଜ୍ଝନଭାୱଂ ଦିସ୍ୱା ''ଅନାଗତେ ଗୋତମସ୍ସ ନାମ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ସଦ୍ଧାପବ୍ବଜିତାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ବ୍ୟାକାସି। ସୋ ସତ୍ଥାରଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଞ୍ଚ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ପକ୍କାମି। ସୋ ତତ୍ଥ ଯାୱତାୟୁକଂ ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ୱା ତତୋ ଚୱିତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇତୋ ଦ୍ୱେନୱୁତେ କପ୍ପେ ଫୁସ୍ସସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ ସତ୍ଥୁ ୱେମାତିକଭାତିକେସୁ ତୀସୁ ରାଜପୁତ୍ତେସୁ ସତ୍ଥାରଂ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତେସୁ ତେସଂ ପୁଞ୍ଞକିରିୟାୟ କିଚ୍ଚଂ ଅକାସି।

ଏୱଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ତଂ ତଂ ବହୁଂ କୁସଲଂ ଉପଚିନିତ୍ୱା ସୁଗତୀସୁୟେୱ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ କୁରୁରଟ୍ଠେ ଥୁଲ୍ଲକୋଟ୍ଠିକନିଗମେ ରଟ୍ଠପାଲସେଟ୍ଠିନୋ ଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତି, ତସ୍ସ ଭିନ୍ନଂ ରଟ୍ଠଂ ସନ୍ଧାରେତୁଂ ସମତ୍ଥେ କୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତତ୍ତା ରଟ୍ଠପାଲୋତି ୱଂସାନୁଗତମେୱ ନାମଂ ଅହୋସି। ସୋ ମହତା ପରିୱାରେନ ୱଡ୍ଢନ୍ତୋ ଅନୁକ୍କମେନ ଯୋବ୍ବନପତ୍ତୋ ମାତାପିତୂହି ପତିରୂପେନ ଦାରେନ ସଂଯୋଜିତୋ ମହନ୍ତେ ଚ ଯସେ ପତିଟ୍ଠାପିତୋ ଦିବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିସଦିସଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋତି। ଅଥ ଭଗୱା କୁରୁରଟ୍ଠେ ଜନପଦଚାରିକଂ ଚରନ୍ତୋ ଥୁଲ୍ଲକୋଟ୍ଠିକଂ ଅନୁପାପୁଣି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ରଟ୍ଠପାଲୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ପବ୍ବଜିତୁକାମୋ ସତ୍ତାହଂ ଭତ୍ତଚ୍ଛେଦଂ କତ୍ୱା କିଚ୍ଛେନ କସିରେନ ମାତାପିତରୋ ଅନୁଜାନାପେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଆଣତ୍ତିୟା ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଯୋନିସୋମନସିକାରେନ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ। ଥେର ୧।୨।୯୭-୧୧୧) –

''ପଦୁମୁତ୍ତରସ୍ସ ଭଗୱତୋ, ଲୋକଜେଟ୍ଠସ୍ସ ତାଦିନୋ;

ୱରନାଗୋ ମୟା ଦିନ୍ନୋ, ଈସାଦନ୍ତୋ ଉରୂଳ୍ହୱା।

''ସେତଚ୍ଛତ୍ତୋ ପସୋଭିତୋ, ସକପ୍ପନୋ ସହତ୍ଥିପୋ;

ଅଗ୍ଘାପେତ୍ୱାନ ତଂ ସବ୍ବଂ, ସଙ୍ଘାରାମଂ ଅକାରୟିଂ।

‘‘ଚତୁପଞ୍ଞାସସହସ୍ସାନି, ପାସାଦେ କାରୟିଂ ଅହଂ;

ମହୋଘଦାନଂ କରିତ୍ୱାନ, ନିୟ୍ୟାଦେସିଂ ମହେସିନୋ।

‘‘ଅନୁମୋଦି ମହାୱୀରୋ, ସୟମ୍ଭୂ ଅଗ୍ଗପୁଗ୍ଗଲୋ;

ସବ୍ବେ ଜନେ ହାସୟନ୍ତୋ, ଦେସେସି ଅମତଂ ପଦଂ।

‘‘ତଂ ମେ ବୁଦ୍ଧୋ ୱିୟାକାସି, ଜଲଜୁତ୍ତରନାମକୋ;

ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ନିସୀଦିତ୍ୱା, ଇମା ଗାଥା ଅଭାସଥ।

‘‘ଚତୁପଞ୍ଞାସସହସ୍ସାନି, ପାସାଦେ କାରୟୀ ଅୟଂ;

କଥୟିସ୍ସାମି ୱିପାକଂ, ସୁଣୋଥ ମମ ଭାସତୋ।

‘‘ଅଟ୍ଠାରସସହସ୍ସାନି, କୂଟାଗାରା ଭୱିସ୍ସରେ;

ବ୍ୟମ୍ହୁତ୍ତମମ୍ହି ନିବ୍ବତ୍ତା, ସବ୍ବସୋଣ୍ଣମୟା ଚ ତେ।

‘‘ପଞ୍ଞାସକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଦେୱିନ୍ଦୋ, ଦେୱରଜ୍ଜଂ କରିସ୍ସତି;

ଅଟ୍ଠପଞ୍ଞାସକ୍ଖତ୍ତୁଞ୍ଚ, ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘କପ୍ପସତସହସ୍ସମ୍ହି, ଓକ୍କାକକୁଲସମ୍ଭୱୋ;

ଗୋତମୋ ନାମ ଗୋତ୍ତେନ, ସତ୍ଥା ଲୋକେ ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘ଦେୱଲୋକା ଚୱିତ୍ୱାନ, ସୁକ୍କମୂଲେନ ଚୋଦିତୋ;

ଅଡ୍ଢେ କୁଲେ ମହାଭୋଗେ, ନିବ୍ବତ୍ତିସ୍ସତି ତାୱଦେ।

‘‘ସୋ ପଚ୍ଛା ପବ୍ବଜିତ୍ୱାନ, ସୁକ୍କମୂଲେନ ଚୋଦିତୋ;

ରଟ୍ଠପାଲୋତି ନାମେନ, ହେସ୍ସତି ସତ୍ଥୁ ସାୱକୋ।

‘‘ପଧାନପହିତତ୍ତୋ ସୋ, ଉପସନ୍ତୋ ନିରୂପଧି;

ସବ୍ବାସୱେ ପରିଞ୍ଞାୟ, ନିବ୍ବାୟିସ୍ସତିନାସୱୋ।

‘‘ଉଟ୍ଠାୟ ଅଭିନିକ୍ଖମ୍ମ, ଜହିତା ଭୋଗସମ୍ପଦା;

ଖେଳପିଣ୍ଡେୱ ଭୋଗମ୍ହି, ପେମଂ ମୟ୍ହଂ ନ ୱିଜ୍ଜତି।

‘‘ୱୀରିୟଂ ମେ ଧୁରଧୋରୟ୍ହଂ, ଯୋଗକ୍ଖେମାଧିୱାହନଂ;

ଧାରେମି ଅନ୍ତିମଂ ଦେହଂ, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସାସନେ।

‘‘ପଟିସମ୍ଭିଦା ଚତସ୍ସୋ, ୱିମୋକ୍ଖାପି ଚ ଅଟ୍ଠିମେ;

ଛଳଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତା, କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି।

ଅରହତ୍ତଂ ପନ ପତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଅନୁଜାନାପେତ୍ୱା ମାତାପିତରୋ ପସ୍ସିତୁଂ ଥୁଲ୍ଲକୋଟ୍ଠିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ତତ୍ଥ ସପଦାନଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତୋ ପିତୁ ନିୱେସନେ ଆଭିଦୋସିକଂ କୁମ୍ମାସଂ ଲଭିତ୍ୱା ତଂ ଅମତଂ ୱିଯ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ, ପିତରା ନିମନ୍ତିତୋ ସ୍ୱାତନାଯ ଅଧିୱାସେତ୍ୱା, ଦୁତିଯଦିୱସେ ପିତୁ ନିୱେସନେ ପିଣ୍ଡପାତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଅଲଙ୍କତପଟିଯତ୍ତେ ଇତ୍ଥାଗାରଜନେ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କୀଦିସା ନାମ ତା, ଅଯ୍ୟପୁତ୍ତ, ଅଚ୍ଛରାଯୋ, ଯାସଂ ତ୍ୱଂ ହେତୁ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରସୀ’’ତିଆଦୀନି (ମ। ନି। ୨।୩୦୧) ୱତ୍ୱା, ପଲୋଭନକମ୍ମଂ କାତୁଂ ଆରଦ୍ଧେ ତସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାଯଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଅନିଚ୍ଚତାଦିପଟିସଂଯୁତ୍ତଂ ଧମ୍ମଂ କଥେନ୍ତୋ –

୭୬୯।

‘‘ପସ୍ସ ଚିତ୍ତକତଂ ବିମ୍ବଂ, ଅରୁକାଯଂ ସମୁସ୍ସିତଂ;

ଆତୁରଂ ବହୁସଙ୍କପ୍ପଂ, ଯସ୍ସ ନତ୍ଥି ଧୁୱଂ ଠିତି।

୭୭୦।

‘‘ପସ୍ସ ଚିତ୍ତକତଂ ରୂପଂ, ମଣିନା କୁଣ୍ଡଲେନ ଚ;

ଅଟ୍ଠିଂ ତଚେନ ଓନଦ୍ଧଂ, ସହ ୱତ୍ଥେହି ସୋଭତି।

୭୭୧।

‘‘ଅଲତ୍ତକକତା ପାଦା, ମୁଖଂ ଚୁଣ୍ଣକମକ୍ଖିତଂ;

ଅଲଂ ବାଲସ୍ସ ମୋହାଯ, ନୋ ଚ ପାରଗୱେସିନୋ।

୭୭୨।

‘‘ଅଟ୍ଠାପଦକତା କେସା, ନେତ୍ତା ଅଞ୍ଜନମକ୍ଖିତା;

ଅଲଂ ବାଲସ୍ସ ମୋହାଯ, ନୋ ଚ ପାରଗୱେସିନୋ।

୭୭୩।

‘‘ଅଞ୍ଜନୀୱ ନୱା ଚିତ୍ତା, ପୂତିକାଯୋ ଅଲଙ୍କତୋ;

ଅଲଂ ବାଲସ୍ସ ମୋହାଯ, ନୋ ଚ ପାରଗୱେସିନୋ।

୭୭୪।

‘‘ଓଦହି ମିଗୱୋ ପାସଂ, ନାସଦା ୱାଗୁରଂ ମିଗୋ;

ଭୁତ୍ୱା ନିୱାପଂ ଗଚ୍ଛାମ, କନ୍ଦନ୍ତେ ମିଗବନ୍ଧକେ।

୭୭୫।

‘‘ଛିନ୍ନୋ ପାସୋ ମିଗଓସ୍ସ, ନାସଦା ୱାଗୁରଂ ମିଗୋ;

ଭୁତ୍ୱା ନିୱାପଂ ଗଚ୍ଛାମ, ସୋଚନ୍ତେ ମିଗଲୁଦ୍ଦକେ’’ତି। – ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି;

ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତକତନ୍ତି ଚିତ୍ତଂ କତଂ ଚିତ୍ତକତଂ, ୱତ୍ଥାଭରଣମାଲାଦୀହି ୱିଚିତ୍ତଂ କତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ବିମ୍ବନ୍ତି ଦୀଘାଦିଭାୱେନ ଯୁତ୍ତଟ୍ଠାନେସୁ ଦୀଘାଦୀହି ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗେହି ମଣ୍ଡିତଂ ଅତ୍ତଭାୱଂ। ଅରୁକାଯନ୍ତି ନୱନ୍ନଂ ୱଣମୁଖାନଂ ଲୋମକୂପାନଞ୍ଚ ୱସେନ ୱିସ୍ସନ୍ଦମାନଅସୁଚିଂ, ସବ୍ବସୋ ଚ ଅରୁଭୂତଂ ୱଣଭୂତଂ ଅରୁନଂ ୱା କାଯଂ। ସମୁସ୍ସିତନ୍ତି ତୀହି ଅଟ୍ଠିସତେହି ସମୁସ୍ସିତଂ। ଆତୁରନ୍ତି ସବ୍ବକାଲଂ ଇରିଯାପଥନ୍ତରାଦୀହି ପରିହରିତବ୍ବତାଯ ନିଚ୍ଚଂ ଗିଲାନଂ। ବହୁସଙ୍କପ୍ପନ୍ତି ବାଲଜନେନ ଅଭୂତଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ବହୁଧା ସଙ୍କପ୍ପିତବ୍ବଂ। ଯସ୍ସ ନତ୍ଥି ଧୁୱଂ ଠିତୀତି ଯସ୍ସ କାଯସ୍ସ ଧୁୱଭାୱୋ ଠିତିସଭାୱୋ ନତ୍ଥି, ଏକଂସତୋ ଭେଦନୱିକିରଣୱିଦ୍ଧଂସନଧମ୍ମୋଯେୱ। ତଂ ପସ୍ସାତି ସମୀପେ ଠିତଂ ଜନଂ, ଅତ୍ତାନମେୱ ୱା ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି।

ରୂପନ୍ତି ସରୀରଂ। ସରୀରମ୍ପି ହି ‘‘ଅଟ୍ଠିଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ, ନ୍ହାରୁଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ, ମଂସଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ, ଚମ୍ମଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ, ଆକାସୋ ପରିୱାରିତୋ ‘ରୂପନ୍ତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୩୦୬) ରୂପନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ମଣିନା କୁଣ୍ଡଲେନ ଚାତି ସୀସୂପଗାଦିଆଭରଣଗତେନ ମଣିନା କୁଣ୍ଡଲେନ ଚିତ୍ତକତଂ। ଅଟ୍ଠିଂ ତଚେନ ଓନଦ୍ଧନ୍ତି ଅଲ୍ଲଚମ୍ମେନ ପରିଯୋନଦ୍ଧଂ ଅତିରେକତିସତପଭେଦଂ ଅଟ୍ଠିଂ ପସ୍ସାତି ଯୋଜନା। କୁଣ୍ଡଲେନ ଚାତି ଚ-ସଦ୍ଦେନ ସେସାଭରଣାଲଙ୍କାରେ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ସହ ୱତ୍ଥେହି ସୋଭତୀତି ତଯିଦଂ ରୂପଂ ମଣିନା ଚିତ୍ତକତମ୍ପି ୱତ୍ଥେହି ପଟିଚ୍ଛାଦିତମେୱ ସୋଭତି, ନ ଅପଟିଚ୍ଛାଦିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଯେ ପନ ‘‘ଅଟ୍ଠିତଚେନା’’ତି ପଠନ୍ତି, ତେସଂ ଅଟ୍ଠିତଚେନଂ ଓନଦ୍ଧଂ ସୋଭତି, ଓନଦ୍ଧତ୍ତା ଅଟ୍ଠିତଚେନାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅଲତ୍ତକକତାତି ଅଲତ୍ତକେନ କତରଞ୍ଜନା ଲାଖାଯ ସଂରଞ୍ଜିତା। ପାଦାତି ଚରଣା। ମୁଖଂ ଚୁଣ୍ଣକମକ୍ଖିତନ୍ତି ମୁଖଂ ଚୁଣ୍ଣକେନ ମକ୍ଖିତଂ, ଯଂ ମଣ୍ଡନମନୁଯୁତ୍ତା ସାସପକକ୍କେନ ମୁଖପୀଳକାଦୀନି ହରିତ୍ୱା ଲୋଣମତ୍ତିକାଯ ଦୁଟ୍ଠଲୋହିତଂ ହରିତ୍ୱା ମୁଖଚୁଣ୍ଣକୱିଲେପନଂ କରୋନ୍ତି, ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଲନ୍ତି ବାଲସ୍ସ ଅନ୍ଧପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ନୋଚ ପାରଗୱେସିନୋ ୱଟ୍ଟାଭିରତସ୍ସ ମୋହାଯ ସମ୍ମୋହନାଯ ସମତ୍ଥଂ ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ମୋହେତୁଂ ପରିଯତ୍ତଂ, ପାରଗୱେସିନୋ ପନ ୱିୱଟ୍ଟାଭିରତସ୍ସ ନୋ ଅଲଂ ନ ପରିଯତ୍ତଂ।

ଅଟ୍ଠପଦକତାତି ଅଟ୍ଠପଦାକାରେନ କତା ସଞ୍ଚିତା ପୁରିମଭାଗେ କେସେ କପ୍ପେତ୍ୱା ନଲାଟସ୍ସ ପଟିଚ୍ଛାଦନୱସେନ କତା କେସରଚନା ଅଟ୍ଠପଦଂ ନାମ, ଯଂ ‘‘ଅଲକ’’ନ୍ତିପି ୱୁଚ୍ଚତି। ନେତ୍ତା ଅଞ୍ଜନମକ୍ଖିତାତି ଉଭୋପି ନଯନାନି ଅନ୍ତୋ ଦ୍ୱୀସୁ ଅନ୍ତେସୁ ଚ ଯଥା ଅଞ୍ଜନଚ୍ଛାଯା ଦିସ୍ସତି, ଏୱଂ ଅଞ୍ଜିତଞ୍ଜନାନି।

ଅଞ୍ଜନୀୱ ନୱା ଚିତ୍ତା, ପୂତିକାଯୋ ଅଲଙ୍କତୋତି ଯଥା ଅଞ୍ଜନୀ ଅଞ୍ଜନନାଳିକା ନୱା ଅଭିନୱା ମାଲାକମ୍ମମକରଦନ୍ତାଦିୱସେନ ଚିତ୍ତା ବହି ମଟ୍ଠା ଉଜ୍ଜଲା ଦସ୍ସନୀଯା, ଅନ୍ତୋ ପନ ନ ଦସ୍ସନୀଯା ହୋତି, ଏୱମେୱ ତାସଂ କାଯୋ ନ୍ହାନବ୍ଭଞ୍ଜନୱତ୍ଥାଲଙ୍କାରେହି ଅଲଙ୍କତୋ ବହି ଉଜ୍ଜଲୋ, ଅନ୍ତୋ ପନ ପୂତି ନାନପ୍ପକାରଅସୁଚୀହି ଭରିତୋ ତିଟ୍ଠତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଓଦହୀତି ଓଡ୍ଡେସି। ମିଗୱୋତି, ମିଗଲୁଦ୍ଦକୋ। ପାସନ୍ତି, ଦଣ୍ଡୱାଗୁରଂ। ନାସଦାତି ନ ସଙ୍ଘଟ୍ଟେସି। ୱାଗୁରନ୍ତି ପାସଂ। ନିୱାପନ୍ତି ମିଗାନଂ ଖାଦନତ୍ଥାଯ ଖିତ୍ତଂ ତିଣାଦିଘାସଂ। ଉପମା ଖୋ ଅଯଂ ଥେରେନ କତା ଅତ୍ଥସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାପନାଯ। ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ – ଯଥା ମିଗାନଂ ମାରଣତ୍ଥାଯ ଦଣ୍ଡୱାଗୁରଂ ଓଡ୍ଡେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ନିୱାପଂ ୱିକିରିଯ ମିଗଲୁଦ୍ଦକେ ନିଲୀନେ ଠିତେ ତତ୍ଥେକୋ ଜୱପରକ୍କମସମ୍ପନ୍ନୋ ଛେକୋ ମିଗୋ ପାସଂ ଅଫୁସନ୍ତୋ ଏୱ ଯଥାସୁଖଂ ନିୱାପଂ ଖାଦିତ୍ୱା, ‘‘ୱଞ୍ଚେସି ୱତ ମିଗୋ’’ତି ମିଗଲୁଦ୍ଦକେ ୱିରୱନ୍ତେ ଏୱ ଗଚ୍ଛତି। ଅପରୋ ମିଗୋ ବଲୱା ଛେକୋ ଜୱସମ୍ପନ୍ନୋୱ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିୱାପଂ ଖାଦିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପାସଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା, ‘‘ୱଞ୍ଚେସି ୱତ ମିଗୋ, ପାସୋ ଛିନ୍ନୋ’’ତି ମିଗଲୁଦ୍ଦକେ ସୋଚନ୍ତେ ଏୱ ଗଚ୍ଛତି, ଏୱଂ ମଯମ୍ପି ପୁବ୍ବେ ପୁଥୁଜ୍ଜନକାଲେ ମାତାପିତୂହି ଆସଜ୍ଜନତ୍ଥାଯ ନିମ୍ମାଦିତେ ଭୋଗେ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଅସଜ୍ଜମାନା ନିକ୍ଖନ୍ତା। ଇଦାନି ପନ ସବ୍ବସୋ ଛିନ୍ନକିଲେସା ଅପାସା ହୁତ୍ୱା ଠିତା, ତେହି ଦିନ୍ନଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ତେସୁ ସୋଚନ୍ତେସୁ ଏୱ ଗଚ୍ଛାମାତି।

ଏୱଂ ଥେରୋ ମିଗଲୁଦ୍ଦକଂ ୱିଯ ମାତାପିତରୋ, ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣଂ ଇତ୍ଥାଗାରଞ୍ଚ ୱାଗୁରଜାଲଂ ୱିଯ, ଅତ୍ତନା ପୁବ୍ବେ ଭୁତ୍ତଭୋଗେ ଚ ଇଦାନି ଭୁତ୍ତଭୋଜନଞ୍ଚ ନିୱାପତିଣଂ ୱିଯ, ଅତ୍ତାନଂ ମହାମିଗଂ ୱିଯ ଚ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେତି। ଇମା ଗାଥା ୱତ୍ୱା ୱେହାସଂ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ କୋରବ୍ୟସ୍ସ ମିଗାଜିନଉଯ୍ୟାନେ ମଙ୍ଗଲସିଲାପଟ୍ଟେ ନିସୀଦି। ଥେରସ୍ସ କିର ପିତା ସତ୍ତସୁ ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକେସୁ ଅଗ୍ଗଳଂ ଦାପେତ୍ୱା ମଲ୍ଲେ ଆଣାପେସି ‘‘ନିକ୍ଖମିତୁଂ ମା

ଦେଥ, କାସାଯାନି ଅପନେତ୍ୱା ସେତକାନି ନିୱାସେଥା’’ତି, ତସ୍ମା ଥେରୋ ଆକାସେନ ଅଗମାସି। ଅଥ ରାଜା କୋରବ୍ୟୋ ଥେରସ୍ସ ତତ୍ଥ ନିସିନ୍ନଭାୱଂ ସୁତ୍ୱା ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ‘‘ଇଧ, ଭୋ ରଟ୍ଠପାଲ, ପବ୍ବଜନ୍ତୋ ବ୍ୟାଧିପାରିଜୁଞ୍ଞଂ ୱା ଜରାଭୋଗଞାତିପାରିଜୁଞ୍ଞଂ ୱା ପତ୍ତୋ ପବ୍ବଜତି। ତ୍ୱଂ ପନ କିଞ୍ଚିପି ପାରିଜୁଞ୍ଞଂ ଅନୁପଗତୋ ଏୱ କସ୍ମା ପବ୍ବଜିତୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ଅଥସ୍ସ ଥେରୋ, ‘‘ଉପନିଯ୍ୟତି ଲୋକୋ ଅଦ୍ଧୁୱୋ, ଅତାଣୋ ଲୋକୋ ଅନଭିସ୍ସରୋ, ଅସ୍ସକୋ ଲୋକୋ ସବ୍ବଂ ପହାଯ ଗମନୀଯଂ, ଊନୋ ଲୋକୋ ଅତିତ୍ତୋ ତଣ୍ହାଦାସୋ’’ତି (ମ। ନି। ୨।୩୦୫) ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଧମ୍ମୁଦ୍ଦେସାନଂ ଅତ୍ଥାନଂ ୱିୱିତ୍ତଭାୱଂ କଥେତ୍ୱା ତସ୍ସା ଦେସନାଯ ଅନୁଗୀତିଂ କଥେନ୍ତୋ –

୭୭୬।

‘‘ପସ୍ସାମି ଲୋକେ ସଧନେ ମନୁସ୍ସେ, ଲଦ୍ଧାନ ୱିତ୍ତଂ ନ ଦଦନ୍ତି ମୋହା;

ଲୁଦ୍ଧା ଧନଂ ସନ୍ନିଚଯଂ କରୋନ୍ତି, ଭିଯ୍ୟୋୱ କାମେ ଅଭିପତ୍ଥଯନ୍ତି।

୭୭୭।

‘‘ରାଜା ପସଯ୍ହପ୍ପଥୱିଂ ୱିଜେତ୍ୱା, ସସାଗରନ୍ତଂ ମହିମାୱସନ୍ତୋ;

ଓରଂ ସମୁଦ୍ଦସ୍ସ ଅତିତ୍ତରୂପୋ, ପାରଂ ସମୁଦ୍ଦସ୍ସପି ପତ୍ଥଯେଥ।

୭୭୮।

‘‘ରାଜା ଚ ଅଞ୍ଞେ ଚ ବହୂ ମନୁସ୍ସା, ଅୱୀତତଣ୍ହା ମରଣଂ ଉପେନ୍ତି;

ଊନାୱ ହୁତ୍ୱାନ ଜହନ୍ତି ଦେହଂ, କାମେହି ଲୋକମ୍ହି ନ ହତ୍ଥି ତିତ୍ତି।

୭୭୯।

‘‘କନ୍ଦନ୍ତି ନଂ ଞାତୀ ପକିରିଯ କେସେ, ‘ଅହୋ ୱତା ନୋ ଅମରା’ତି ଚାହୁ;

ୱତ୍ଥେନ ନଂ ପାରୁତଂ ନୀହରିତ୍ୱା, ଚିତଂ ସମୋଧାଯ ତତୋ ଡହନ୍ତି।

୭୮୦।

‘‘ସୋ ଡଯ୍ହତି ସୂଲେହି ତୁଜ୍ଜମାନୋ, ଏକେନ ୱତ୍ଥେନ ପହାଯ ଭୋଗେ;

ନ ମୀଯମାନସ୍ସ ଭୱନ୍ତି ତାଣା, ଞାତୀ ଚ ମିତ୍ତା ଅଥ ୱା ସହାଯା।

୭୮୧।

‘‘ଦାଯାଦକା ତସ୍ସ ଧନଂ ହରନ୍ତି, ସତ୍ତୋ ପନ ଗଚ୍ଛତି ଯେନକମ୍ମଂ;

ନ ମୀଯମାନଂ ଧନମନ୍ୱେତି କିଞ୍ଚି, ପୁତ୍ତା ଚ ଦାରା ଚ ଧନଞ୍ଚ ରଟ୍ଠଂ।

୭୮୨।

‘‘ନ ଦୀଘମାଯୁଂ ଲଭତେ ଧନେନ, ନ ଚାପି ୱିତ୍ତେନ ଜରଂ ୱିହନ୍ତି;

ଅପ୍ପଂ ହିଦଂ ଜୀୱିତମାହୁ ଧୀରା, ଅସସ୍ସତଂ ୱିପ୍ପରିଣାମଧମ୍ମଂ।

୭୮୩।

‘‘ଅଡ୍ଢା ଦଳିଦ୍ଦା ଚ ଫୁସନ୍ତି ଫସ୍ସଂ, ବାଲୋ ଚ ଧୀରୋ ଚ ତଥେୱ ଫୁଟ୍ଠୋ;

ବାଲୋ ହି ବାଲ୍ୟା ୱଧିତୋୱ ସେତି, ଧୀରୋ ଚ ନୋ ୱେଧତି ଫସ୍ସଫୁଟ୍ଠୋ।

୭୮୪।

‘‘ତସ୍ମା ହି ପଞ୍ଞାୱ ଧନେନ ସେଯ୍ୟା, ଯାଯ ୱୋସାନମିଧାଧିଗଚ୍ଛତି;

ଅବ୍ୟୋସିତତ୍ତା ହି ଭୱାଭୱେସୁ, ପାପାନି କମ୍ମାନି କରୋତି ମୋହା।

୭୮୫।

‘‘ଉପେତି ଗବ୍ଭଞ୍ଚ ପରଞ୍ଚ ଲୋକଂ, ସଂସାରମାପଜ୍ଜ ପରମ୍ପରାଯ;

ତସ୍ସପ୍ପପଞ୍ଞୋ ଅଭିସଦ୍ଦହନ୍ତୋ, ଉପେତି ଗବ୍ଭଞ୍ଚ ପରଞ୍ଚ ଲୋକଂ।

୭୮୬।

‘‘ଚୋରୋ ଯଥା ସନ୍ଧିମୁଖେ ଗହୀତୋ, ସକମ୍ମୁନା ହଞ୍ଞତି ପାପଧମ୍ମୋ;

ଏୱଂ ପଜା ପେଚ୍ଚ ପରମ୍ହି ଲୋକେ, ସକମ୍ମୁନା ହଞ୍ଞତି ପାପଧମ୍ମୋ।

୭୮୭।

‘‘କାମା ହି ଚିତ୍ରା ମଧୁରା ମନୋରମା, ୱିରୂପରୂପେନ ମଥେନ୍ତି ଚିତ୍ତଂ;

ଆଦୀନୱଂ କାମଗୁଣେସୁ ଦିସ୍ୱା, ତସ୍ମା ଅହଂ ପବ୍ବଜିତୋମ୍ହି ରାଜ।

୭୮୮।

‘‘ଦୁମପ୍ଫଲାନୀୱ ପତନ୍ତି ମାଣୱା, ଦହରା ଚ ୱୁଡ୍ଢା ଚ ସରୀରଭେଦା;

ଏତମ୍ପି ଦିସ୍ୱା ପବ୍ବଜିତୋମ୍ହି ରାଜ, ଅପଣ୍ଣକଂ ସାମଞ୍ଞମେୱ ସେୟ୍ୟୋ।

୭୮୯।

‘‘ସଦ୍ଧାଯାହଂ ପବ୍ବଜିତୋ, ଉପେତୋ ଜିନସାସନେ;

ଅୱଞ୍ଝା ମଯ୍ହଂ ପବ୍ବଜ୍ଜା, ଅନଣୋ ଭୁଞ୍ଜାମି ଭୋଜନଂ।

୭୯୦।

‘‘କାମେ ଆଦିତ୍ତତୋ ଦିସ୍ୱା, ଜାତରୂପାନି ସତ୍ଥତୋ;

ଗବ୍ଭୋକ୍କନ୍ତିତୋ ଦୁକ୍ଖଂ, ନିରଯେସୁ ମହବ୍ଭଯଂ।

୭୯୧।

‘‘ଏତମାଦୀନଵଂ ଞତ୍ୱା, ସଂଵେଗଂ ଅଲଭିଂ ତଦା;

ସୋହଂ ଵିଦ୍ଧୋ ତଦା ସନ୍ତୋ, ସମ୍ପତ୍ତୋ ଆସଵକ୍ଖଯଂ।

୭୯୨।

‘‘ପରିଚିଣ୍ଣୋ ମଯା ସତ୍ଥା, କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନଂ;

ଓହିତୋ ଗରୁକୋ ଭାରୋ, ଭଵନେତ୍ତି ସମୂହତା।

୭୯୩।

‘‘ଯସ୍ସତ୍ଥାଯ ପବ୍ବଜିତୋ, ଅଗାରସ୍ମାନଗାରିଯଂ;

ସୋ ମେ ଅତ୍ଥୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସବ୍ବସଂଯୋଜନକ୍ଖଯୋ’’ତି। – ଇମା ଗାଥା ଅଵୋଚ;

ତତ୍ଥ ପସ୍ସାମି ଲୋକେତି ଅହଂ, ମହାରାଜ, ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ ସଧନେ ଧନସମ୍ପନ୍ନେ ଅଡ୍ଢେ ମନୁସ୍ସେ ପସ୍ସାମି, ତେ ପନ ଲଦ୍ଧାନ ଵିତ୍ତଂ ଧନଂ ଲଭିତ୍ୱା ଭୋଗସମ୍ପତ୍ତିଯଂ ଠିତା ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାଦୀସୁ କସ୍ସଚି କିଞ୍ଚିପି ନ ଦଦନ୍ତି। କସ୍ମା? ମୋହା କମ୍ମସ୍ସକତାପଞ୍ଞାଯ ଅଭାଵତୋ। ଲୁଦ୍ଧା ଲୋଭାଭିଭୂତା ଯଥାଲଦ୍ଧଂ ଧନଂ ସନ୍ନିଚଯଂ ସବ୍ବସୋ ନିଚେତବ୍ବଂ ନିଧେତବ୍ବଂ କରୋନ୍ତି। ଭିଯ୍ୟୋଵ ଯଥାଧିଗତକାମତୋ ଉପରି କାମେ କାମଗୁଣେ ‘‘ତଥାହଂ ଏଦିସେ ଚ ଭୋଗେ ପଟିଲଭେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି ଅଭିପତ୍ଥଯନ୍ତି ପଚ୍ଚାସୀସନ୍ତି ତଜ୍ଜଞ୍ଚ ଵାଯାମଂ କରୋନ୍ତି।

ଭିଯ୍ୟୋ କାମପତ୍ଥନାଯ ଉଦାହରଣଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ରାଜା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ପସଯ୍ହପ୍ପଥଵିଂ ଵିଜେତ୍ୱାତି ଅତ୍ତନୋ ଵଂସାନୁଗତଂ ପଥଵିଂ ବଲକ୍କାରେନ ଅଭିଵିଜିଯ। ଆଵସନ୍ତୋତି ପସାସେନ୍ତୋ। ଓରଂ ସମୁଦ୍ଦସ୍ସାତି ଅନଵସେସଂ ସମୁଦ୍ଦସ୍ସ ଓରଭାଗଂ ଲଭିତ୍ୱାପି ତେନ ଅତିତ୍ତରୂପୋ ପାରଂ ସମୁଦ୍ଦସ୍ସ ଦୀପନ୍ତରମ୍ପି ପତ୍ଥଯେଯ୍ୟ।

ଅଵୀତତଣ୍ହାତି ଅଵିଗତତଣ୍ହା। ଊନାଵାତି ଅପରିପୁଣ୍ଣମନୋରଥାଵ। କାମେହି ଲୋକମ୍ହି ନ ହତ୍ଥି ତିତ୍ତୀତି ତଣ୍ହୂପପନ୍ନାନଂ ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ ଵତ୍ଥୁକାମେହି ତିତ୍ତି ନାମ ନତ୍ଥି।

କନ୍ଦନ୍ତି ନନ୍ତି ମତପୁରିସଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ତସ୍ସ ଗୁଣେ କିତ୍ତେନ୍ତା କନ୍ଦନଂ କରୋନ୍ତି। ଅହୋ ଵତା ନୋ ଅମରାତି ଚାହୂତି ଅହୋ ଵତ ଅମ୍ହାକଂ ଞାତୀ ଅମରା ସିଯୁନ୍ତି ଚ କଥେନ୍ତି, ଗାଥାସୁଖତ୍ଥଞ୍ହେତ୍ଥ ଵତା-ଇତି ଦୀଘଂ କତ୍ୱା ଵୁତ୍ତଂ।

ସୋ ଡଯ୍ହତି ସୂଲେହି ତୁଜ୍ଜମାନୋତି ସୋ ମତସତ୍ତୋ ଛଵଡାହକେହି ସତ୍ଥା ଝାପେତୁଂ ସୂଲେହି ତୁଜ୍ଜମାନୋ। ତାଣାତି ପରିତ୍ତାଣକରା।

ଯେନକମ୍ମନ୍ତି ଯଥାକମ୍ମଂ। ଧନନ୍ତି ଧନାଯିତବ୍ବଂ ଯଂକିଞ୍ଚି ଵତ୍ଥୁ। ପୁନ ଧନନ୍ତି ହିରଞ୍ଞସୁଵଣ୍ଣଂ ସନ୍ଧାଯ ଵଦତି।

‘‘ନ ଦୀଘମାଯୁ’’ନ୍ତିଆଦିନା କାମଗୁଣସ୍ସ ଜରାଯ ଚ ପଟିକାରାଭାଵଂ ଵତ୍ୱା ପୁନ ତସ୍ସ ଏକନ୍ତିକଭାଵଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅପ୍ପଂ ହୀ’’ତିଆଦି ଵୁତ୍ତଂ। ଫୁସନ୍ତୀତି ଅନିଟ୍ଠଫସ୍ସଂ ଫୁସନ୍ତି ପାପୁଣନ୍ତି, ତତ୍ଥ ଅଡ୍ଢଦଳିଦ୍ଦତା ଅକାରଣନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ଫସ୍ସଂ ବାଲୋ ଚ ଧୀରୋ ଚ ତଥେଵ ଫୁଟ୍ଠୋତି ଯଥା ବାଲୋ ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠସମ୍ଫସ୍ସଂ ଫୁଟ୍ଠୋ, ତଥେଵ ଧୀରୋ ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠଫସ୍ସଂ ଫୁଟ୍ଠୋ ହୋତି, ନ ଏତ୍ଥ ବାଲପଣ୍ଡିତାନଂ କୋଚି ଵିସେସୋ। ଅଯଂ ପନ ଵିସେସୋ, ବାଲୋ ହି ବାଲ୍ୟା ଵଧିତୋଵ ସେତୀତି ବାଲପୁଗ୍ଗଲୋ କେନଚି ଦୁକ୍ଖଧମ୍ମେନ ଫୁଟ୍ଠୋ ସୋଚନ୍ତୋ କିଲମନ୍ତୋ ଉରତ୍ତାଳିଂ କନ୍ଦନ୍ତୋ ବାଲଭାଵେନ ଵଧିତୋ ପୀଳିତୋଵ ହୁତ୍ୱା ସେତି ସଯତି। ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଆଵଟ୍ଟନ୍ତୋ ଵିଵଟ୍ଟନ୍ତୋ ଵିରୋଧେନ୍ତୋ ଵେଧତି ଫସ୍ସଫୁଟ୍ଠୋତି ଧୀରୋ ପନ ପଣ୍ଡିତୋ

ଦୁକ୍ଖସମ୍ଫସ୍ସେନ ସମ୍ଫୁଟ୍ଠୋ ନ ୱେଧତି କମ୍ପନମତ୍ତମ୍ପି ତସ୍ସ ନ ହୋତୀତି।

ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ବାଲପଣ୍ଡିତାନଂ ଲୋକଧମ୍ମେ ଏଦିସୀ ପୱତ୍ତି, ତସ୍ମା ହି ପଞ୍ଞାୱ ଧନେନ ସେଯ୍ୟୋ, ଯାଯ ୱୋସାନମିଧାଧିଗଚ୍ଛତୀତି ପଞ୍ଞାୱ ଧନତୋ ପାସଂସତରା, ଯାଯ ପଞ୍ଞାଯ ୱୋସାନଂ ଭୱସ୍ସ ପରିଯୋସାନଭୂତଂ ନିବ୍ବାନଂ ଅଧିଗଚ୍ଛତି। ଅବ୍ୟୋସିତତ୍ତା ହୀତି ଅନଧିଗତନିଟ୍ଠତ୍ତା। ଭୱାଭୱେସୂତି ମହନ୍ତାମହନ୍ତେସୁ ଭୱେସୁ।

ଉପେତି ଗବ୍ଭଞ୍ଚ ପରଞ୍ଚ ଲୋକଂ, ସଂସାରମାପଜ୍ଜ ପରମ୍ପରାଯାତି ଯୋ ପାପାନି କତ୍ୱା ଅପରାପରଂ ସଂସରଣମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଉପେତି ଗବ୍ଭଞ୍ଚ ପରଞ୍ଚ ଲୋକଂ ଗବ୍ଭସେଯ୍ୟାଯ ପରଲୋକୁପ୍ପତ୍ତିଯା ଚ ନ ମୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ସ ପାପକମ୍ମକାରିନୋ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ କିରିଯଂ ଅଭିସଦ୍ଦହନ୍ତୋ ''ଅତ୍ତା ଚ ମେ ହୋତୀ''ତି ପତ୍ତିଯାଯନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞୋପି ଅପ୍ପପଞ୍ଞୋ ବାଲୋ ଯଥା ପଟିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଉପେତି ଗବ୍ଭଞ୍ଚ ପରଞ୍ଚ ଲୋକଂ, ନ ତତୋ ପରିମୁଚ୍ଚତି।

ଚୋରୋ ଯଥାତି ଯଥା ଚୋରୋ ପାପଧମ୍ମୋ ଘରସନ୍ଧିଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତୋ ସନ୍ଧିମୁଖେ ଆରକ୍ଖକପୁରିସେହି ଗହିତୋ ସକମ୍ମୁନା ତେନ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ଧିଚ୍ଛେଦକମ୍ମୁନା କାରଣଭୂତେନ କସାଦୀହି ତାଳଅନାଦିୱସେନ ହଞ୍ଞତି ରାଜପୁରିସେହି ବାଧିଯ୍ୟତି ବଜ୍ଝତି ଚ। ଏୱଂ ପଜାତି ଏୱମଯଂ ସତ୍ତଲୋକୋ ଇଧ ପାପାନି କରିତ୍ୱା ପେଚ୍ଚ ପତ୍ୱା ତେନ କମ୍ମୁନା ପରମ୍ହି ଲୋକେ ନିରଯାଦୀସୁ ହଞ୍ଞତି, ପଞ୍ଚୱିଧବନ୍ଧନକମ୍ମକାରଣାଦିୱସେନ ବାଧିଯ୍ୟତି।

ଏୱମେତାହି ଏକାଦସହି ଗାଥାହି ଯଥାରହଂ ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମୁଦ୍ଦେସେ ପକାସେତ୍ୱା ଇଦାନି କାମେସୁ ସଂସାରେ ଚ ଆଦୀନୱଂ ଦିସ୍ୱା ସଦ୍ଧାଯ ଅତ୍ତନୋ ପବ୍ବଜିତଭାୱଂ ପବ୍ବଜିତକିଚ୍ଚସ୍ସ ଚ ମତ୍ଥକପ୍ପତ୍ତିଂ ୱିଭାୱେନ୍ତୋ ''କାମା ହୀ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ କାମାତି ୱତ୍ଥୁକାମା ମନାପିଯା ରୂପାଦଯୋ ଧମ୍ମା, କିଲେସକାମା ସବ୍ବେପି ରାଗପ୍ପଭେଦା। ଇଧ ପନ ୱତ୍ଥୁକାମା ୱେଦିତବ୍ବା। ତେ ହି ରୂପାଦିୱସେନ ଅନେକପ୍ପକାରତାଯ ଚିତ୍ରା। ଲୋକସ୍ସାଦୱସେନ ଇଟ୍ଠାକାରତାଯ ମଧୁରା। ବାଲପୁଥୁଜ୍ଜନାନଂ ମନଂ ରମେନ୍ତୀତି ମନୋରମା। ୱିରୂପରୂପେନାତି ୱିୱିଧରୂପେନ, ଅନେକୱିଧସଭାୱେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେ ହି ରୂପାଦିୱସେନ ଚିତ୍ରା, ନୀଲାଦିୱସେନ ୱିୱିଧରୂପା। ଏୱଂ ତେନ ୱିରୂପରୂପେନ ତଥା ତଥା ଅସ୍ସାଦଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ମଥେନ୍ତି ଚିତ୍ତଂ ପବ୍ବଜ୍ଜାଯ ଅଭିରମିତୁଂ ନ ଦେନ୍ତୀତି ଇମିନା ଅପ୍ପସ୍ସାଦବହୁଦୁକ୍ଖତାଦିନା ଆଦୀନୱଂ କାମଗୁଣେସୁ ଦିସ୍ୱା ତସ୍ମା ତଂନିମିତ୍ତଂ ଅହଂ ପବ୍ବଜିତୋ ଅମ୍ହି। ଦୁମପ୍ଫଲାନି ପକ୍କକାଲେ ଅପରିପକ୍କକାଲେ ଚ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ପରୂପକ୍କମତୋ ସରସତୋ ୱା ପତନ୍ତି, ଏୱଂ ସତ୍ତା ଦହରା ଚ ୱୁଡ୍ଢା ଚ ସରୀରସ୍ସ ଭେଦା ପତନ୍ତିଯେୱ। ଏତମ୍ପି ଦିସ୍ୱାତି ଏୱଂ ଅନିଚ୍ଚତମ୍ପି ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁନା ଦିସ୍ୱା, ନ କେୱଲଂ ଅପ୍ପସ୍ସାଦତାଦିତାଯ ଆଦୀନୱମେୱାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଅପଣ୍ଣକନ୍ତି ଅୱିରଦ୍ଧନକଂ ସାମଞ୍ଞମେୱ ସମଣଭାୱୋୱ ସେଯ୍ୟୋ ଉତ୍ତରିତରୋ।

ସଦ୍ଧାଯାତି କମ୍ମଂ କମ୍ମଫଲଂ ବୁଦ୍ଧସୁବୁଦ୍ଧତଂ ଧମ୍ମସୁଧମ୍ମତଂ ସଙ୍ଘସୁପ୍ପଟିପତ୍ତିଞ୍ଚ ସଦ୍ଦହିତ୍ୱା। ଉପେତୋଜିନସାସନେତି ସତ୍ଥୁ ସାସନେ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିଂ ଉପଗତୋ। ଅୱଞ୍ଝା ମଯ୍ହଂ ପବ୍ବଜ୍ଜା ଅରହତ୍ତସ୍ସ ଅଧିଗତତ୍ତା। ତତୋ ଏୱ ଅନଣୋ ଭୁଞ୍ଜାମି ଭୋଜନଂ ନିକ୍କିଲେସୱସେନ ସାମିଭାୱତୋ ସାମିପରିଭୋଗେନ ପରିଭୁଞ୍ଜନତୋ।

କାମେ ଆଦିତ୍ତତୋ ଦିସ୍ୱାତି ୱତ୍ଥୁକାମେ କିଲେସକାମେ ଚ ଏକାଦସହି ଅଗ୍ଗୀହି ଆଦିତ୍ତଭାୱତୋ ଦିସ୍ୱା। ଜାତରୂପାନି ସତ୍ଥତୋତି କତାକତପ୍ପଭେଦା ସବ୍ବସୁୱଣ୍ଣୱିକତିଯୋ ଅନତ୍ଥାୱହତାଯ ନିସିତସତ୍ଥତୋ। ଗବ୍ଭୱୋକ୍କନ୍ତିତୋ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଗବ୍ଭୱୋକ୍କନ୍ତିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସବ୍ବସଂସାରପୱତ୍ତିଦୁକ୍ଖଂ। ନିରଯେସୁ ମହବ୍ଭଯନ୍ତି ସୌସ୍ସଦେସୁ ଅଟ୍ଠସୁ ମହାନିରଯେସୁ ଲବ୍ଭମାନଂ ମହାଭଯଞ୍ଚ ସବ୍ବତ୍ଥ ଦିସ୍ୱାତି ଯୋଜନା।

ଏତମାଦୀନୱଂ ଞତ୍ୱାତି ଏତଂ କାମାନଂ ଆଦିତ୍ତତାଦିଂ ସଂସାରେ ଆଦୀନୱଂ ଦୋସଂ ଞତ୍ୱା। ସଂୱେଗଂ ଅଲଭିଂ ତଦାତି ତସ୍ମିଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମସ୍ସ ସୁତକାଲେ ଭୱାଦିକେ ସଂୱେଗଂ ଅଲତ୍ଥଂ। ୱିଦ୍ଧୋ ତଦା ସନ୍ତୋତି ତସ୍ମିଂ ଗହଟ୍ଠକାଲେ ରାଗସଲ୍ଲାଦୀହି ୱିଦ୍ଧୋ ସମାନୋ ଇଦାନି ସତ୍ଥୁ ସାସନଂ ଆଗମ୍ମ ସମ୍ପତ୍ତୋ ଆସୱକ୍ଖଯଂ, ୱିଦ୍ଧୋ ୱା ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି, ପଟିୱିଦ୍ଧୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସଂ ଅନ୍ତରନ୍ତରାଦୀସୁ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱ।

ଏୱଂ ଥେରୋ ରଞ୍ଞୋ କୋରବ୍ୟସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକମେୱ ଗତୋ। ସତ୍ଥା ଚ ଅପରଭାଗେ ଅରିଯଗଣମଜ୍ଝେ ନିସିନ୍ନୋ ଥେରଂ ସଦ୍ଧାପବ୍ବଜିତାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ରଟ୍ଠପାଲତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ମାଲୁକ୍ୟପୁତ୍ତତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ରୂପଂଦିସ୍ୱା ସତି ମୁଟ୍ଠାତିଆଦିକା ଆୟସ୍ମତୋ ମାଲୁକ୍ୟପୁତ୍ତସ୍ସ ଗାଥା। ଇମସ୍ସ ଆୟସ୍ମତୋ ୱତ୍ଥୁ ହେଟ୍ଠା ଛକ୍କନିପାତେ (ଥେରଗା। ୩୯୯ ଆଦୟୋ) ୱୁତ୍ତମେୱ। ତା ପନ ଗାଥା ଥେରେନ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠିତେନ ଞାତୀନଂ ଧମ୍ମଦେସନାୱସେନ ଭାସିତା। ଇଧ ପନ ପୁଥୁଜ୍ଜନକାଲେ ''ସାଧୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୂ''ତି ଯାଚିତେନ ସତ୍ଥାରା ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ମାଲୁକ୍ୟପୁତ୍ତ, ଯେ ତେ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରୂପା ଅଦିଟ୍ଠା ଅଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବା, ନ ଚ ପସ୍ସସି, ନ ଚ ତେ ହୋତି ପସ୍ସେୟ୍ୟନ୍ତି, ଅତ୍ଥି ତେ ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦୋ ୱା ରାଗୋ ୱା ପେମଂ ୱା''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଯେ ତେ ସୋତୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ସଦ୍ଦା…ପେ… ଘାନ…ଜିୱ୍ହା…କାୟ…ମନୋୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ଧମ୍ମା ଅୱିଞ୍ଞାତା ଅୱିଞ୍ଞାତପୁବ୍ବା, ନ ଚ ୱିଜାନାସି, ନ ଚ ତେ ହୋତି ୱିଜାନେୟ୍ୟନ୍ତି, ଅତ୍ଥି ତେ ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦୋ ୱା ରାଗୋ ୱା ପେମଂ ୱା''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଏତ୍ଥ ଚ ତେ, ମାଲୁକ୍ୟପୁତ୍ତ, ଦିଟ୍ଠସୁତମୁତୱିଞ୍ଞାତବ୍ବେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଦିଟ୍ଠେ ଦିଟ୍ଠମତ୍ତଂ ଭୱିସ୍ସତି, ସୁତେ ସୁତମତ୍ତଂ, ମୁତେ ମୁତମତ୍ତଂ, ୱିଞ୍ଞାତେ ୱିଞ୍ଞାତମତ୍ତଂ ଭୱିସ୍ସତି। ଯତୋ ଖୋ ତେ, ମାଲୁକ୍ୟପୁତ୍ତ, ଦିଟ୍ଠସୁତମୁତୱିଞ୍ଞାତବ୍ବେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଦିଟ୍ଠେ ଦିଟ୍ଠମତ୍ତଂ, ସୁତେ ସୁତମତ୍ତଂ, ମୁତେ ମୁତମତ୍ତଂ, ୱିଞ୍ଞାତେ ୱିଞ୍ଞାତମତ୍ତଂ ଭୱିସ୍ସତି, ତତୋ ତ୍ୱଂ, ମାଲୁକ୍ୟପୁତ୍ତ, ନ ତେନ। ଯତୋ ତ୍ୱଂ, ମାଲୁକ୍ୟପୁତ୍ତ, ନ ତେନ, ତତୋ ତ୍ୱଂ, ମାଲୁକ୍ୟପୁତ୍ତ, ନ ତତ୍ଥ। ଯତୋ ତ୍ୱଂ, ମାଲୁକ୍ୟପୁତ୍ତ, ନ ତତ୍ଥ, ତତୋ ତ୍ୱଂ, ମାଲୁକ୍ୟପୁତ୍ତ, ନେୱିଧ ନ ହୁରଂ ନ ଉଭୟମନ୍ତରେନ, ଏସେୱନ୍ତୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ସା''ତି (ସଂ। ନି। ୪।୯୫)। ସଂଖିତ୍ତେନ ଧମ୍ମେ ଦେସିତେ ତସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ସାଧୁକଂ ଉଗ୍ଗହିତଭାୱଂ ପକାସେନ୍ତେନ –

୭୯୪।

''ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ସତି ମୁଟ୍ଠା, ପିୟଂ ନିମିତ୍ତଂ ମନସି କରୋତୋ;

ସାରତ୍ତଚିତ୍ତୋ ୱେଦେତି, ତଞ୍ଚ ଅଜ୍ଝୋସ ତିଟ୍ଠତି।

୭୯୫।

''ତସ୍ସ ୱଡ୍ଢନ୍ତି ୱେଦନା, ଅନେକା ରୂପସମ୍ଭୱା;

ଅଭିଜ୍ଝା ଚ ୱିହେସା ଚ, ଚିତ୍ତମସ୍ସୂପହଞ୍ଞତି;

ଏୱମାଚିନତୋ ଦୁକ୍ଖଂ, ଆରା ନିବ୍ବାନ ୱୁଚ୍ଚତି।

୭୯୬।

''ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ସତି ମୁଟ୍ଠା, ପିୟଂ ନିମିତ୍ତଂ ମନସି କରୋତୋ;

ସାରତ୍ତଚିତ୍ତୋ ୱେଦେତି, ତଞ୍ଚ ଅଜ୍ଝୋସ ତିଟ୍ଠତି।

୭୯୭।

''ତସ୍ସ ୱଡ୍ଢନ୍ତି ୱେଦନା, ଅନେକା ସଦ୍ଦସମ୍ଭୱା;

ଅଭିଜ୍ଝା ଚ ୱିହେସା ଚ, ଚିତ୍ତମସ୍ସୂପହଞ୍ଞତି;

ଏୱମାଚିନତୋ ଦୁକ୍ଖଂ, ଆରା ନିବ୍ବାନ ୱୁଚ୍ଚତି।

୭୯୮।

''ଗନ୍ଧଂ ଘତ୍ୱା ସତି ମୁଟ୍ଠା, ପିୟଂ ନିମିତ୍ତଂ ମନସି କରୋତୋ;

ସାରତ୍ତଚିତ୍ତୋ ୱେଦେତି, ତଞ୍ଚ ଅଜ୍ଝୋସ ତିଟ୍ଠତି।

୭୯୯।

‘‘ତସ୍ସ ୱଡ୍ଢନ୍ତି ୱେଦନା, ଅନେକା ଗନ୍ଧସମ୍ଭୱା;

ଅଭିଜ୍ଝା ଚ ୱିହେସା ଚ, ଚିତ୍ତମସ୍ସୂପହଞ୍ଞତି;

ଏୱମାଚିନତୋ ଦୁକ୍ଖଂ, ଆରା ନିବ୍ବାନ ୱୁଚ୍ଚତି।

୮୦୦।

‘‘ରସଂ ଭୋତ୍ୱା ସତି ମୁଟ୍ଠା, ପିଯଂ ନିମିତ୍ତଂ ମନସି କରୋତୋ;

ସାରତ୍ତଚିତ୍ତୋ ୱେଦେତି, ତଞ୍ଚ ଅଜ୍ଝୋସ ତିଟ୍ଠତି।

୮୦୧।

‘‘ତସ୍ସ ୱଡ୍ଢନ୍ତି ୱେଦନା, ଅନେକା ରସସମ୍ଭୱା;

ଅଭିଜ୍ଝା ଚ ୱିହେସା ଚ, ଚିତ୍ତମସ୍ସୂପହଞ୍ଞତି;

ଏୱମାଚିନତୋ ଦୁକ୍ଖଂ, ଆରା ନିବ୍ବାନ ୱୁଚ୍ଚତି।

୮୦୨।

‘‘ଫସ୍ସଂ ଫୁସ୍ସ ସତି ମୁଟ୍ଠା, ପିଯଂ ନିମିତ୍ତଂ ମନସି କରୋତୋ;

ସାରତ୍ତଚିତ୍ତୋ ୱେଦେତି, ତଞ୍ଚ ଅଜ୍ଝୋସ ତିଟ୍ଠତି।

୮୦୩।

‘‘ତସ୍ସ ୱଡ୍ଢନ୍ତି ୱେଦନା, ଅନେକା ଫସ୍ସସମ୍ଭୱା;

ଅଭିଜ୍ଝା ଚ ୱିହେସା ଚ, ଚିତ୍ତମସ୍ସୂପହଞ୍ଞତି;

ଏୱମାଚିନତୋ ଦୁକ୍ଖଂ, ଆରା ନିବ୍ବାନ ୱୁଚ୍ଚତି।

୮୦୪।

‘‘ଧମ୍ମଂ ଞତ୍ୱା ସତି ମୁଟ୍ଠା, ପିଯଂ ନିମିତ୍ତଂ ମନସି କରୋତୋ;

ସାରତ୍ତଚିତ୍ତୋ ୱେଦେତି, ତଞ୍ଚ ଅଜ୍ଝୋସ ତିଟ୍ଠତି।

୮୦୫।

‘‘ତସ୍ସ ୱଡ୍ଢନ୍ତି ୱେଦନା, ଅନେକା ଧମ୍ମସମ୍ଭୱା;

ଅଭିଜ୍ଝା ଚ ୱିହେସା ଚ, ଚିତ୍ତମସ୍ସୂପହଞ୍ଞତି;

ଏୱମାଚିନତୋ ଦୁକ୍ଖଂ, ଆରା ନିବ୍ବାନ ୱୁଚ୍ଚତି।

୮୦୬।

‘‘ନ ସୋ ରଜ୍ଜତି ରୂପେସୁ, ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ପଟିସ୍ସତୋ;

ୱିରତ୍ତଚିତ୍ତୋ ୱେଦେତି, ତଞ୍ଚ ନାଜ୍ଝୋସ ତିଟ୍ଠତି।

୮୦୭।

‘‘ଯଥାସ୍ସ ପସ୍ସତୋ ରୂପଂ, ସେୱତୋ ଚାପି ୱେଦନଂ;

ଖୀଯତି ନୋପଚୀଯତି, ଏୱଂ ସୋ ଚରତୀ ସତୋ;

ଏୱଂ ଅପଚିନତୋ ଦୁକ୍ଖଂ, ସନ୍ତିକେ ନିବ୍ବାନ ୱୁଚ୍ଚତି।

୮୦୮।

‘‘ନ ସୋ ରଜ୍ଜତି ସଦ୍ଦେସୁ, ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ପଟିସ୍ସତୋ;

ୱିରତ୍ତଚିତ୍ତୋ ୱେଦେତି, ତଞ୍ଚ ନାଜ୍ଝୋସ ତିଟ୍ଠତି।

୮୦୯।

‘‘ଯଥାସ୍ସ ସୁଣତୋ ସଦ୍ଦଂ, ସେୱତୋ ଚାପି ୱେଦନଂ;

ଖୀଯତି ନୋପଚୀଯତି, ଏୱଂ ସୋ ଚରତୀ ସତୋ;

ଏୱଂ ଅପଚିନତୋ ଦୁକ୍ଖଂ, ସନ୍ତିକେ ନିବ୍ବାନ ୱୁଚ୍ଚତି।

୮୧୦।

‘‘ନ ସୋ ରଜ୍ଜତି ଗନ୍ଧେସୁ, ଗନ୍ଧଂ ଘତ୍ୱା ପଟିସ୍ସତୋ;

ୱିରତ୍ତଚିତ୍ତୋ ୱେଦେତି, ତଞ୍ଚ ନାଜ୍ଝୋସ ତିଟ୍ଠତି।

୮୧୧।

‘‘ଯଥାସ୍ସ ଘାଯତୋ ଗନ୍ଧଂ, ସେୱତୋ ଚାପି ୱେଦନଂ;

ଖୀଯତି ନୋପଚୀଯତି, ଏୱଂ ସୋ ଚରତୀ ସତୋ;

ଏୱଂ ଅପଚିନତୋ ଦୁକ୍ଖଂ, ସନ୍ତିକେ ନିବ୍ବାନ ୱୁଚ୍ଚତି।

୮୧୨।

‘‘ନ ସୋ ରଜ୍ଜତି ରସେସୁ, ରସଂ ଭୋତ୍ୱା ପଟିସ୍ସତୋ;

ୱିରତ୍ତଚିତ୍ତୋ ୱେଦେତି, ତଞ୍ଚ ନାଜ୍ଝୋସ ତିଟ୍ଠତି।

୮୧୩।

‘‘ଯଥାସ୍ସ ସାଯତୋ ରସଂ, ସେୱତୋ ଚାପି ୱେଦନଂ;

ଖୀଯତି ନୋପଚୀଯତି, ଏୱଂ ସୋ ଚରତୀ ସତୋ;

ଏୱଂ ଅପଚିନତୋ ଦୁକ୍ଖଂ, ସନ୍ତିକେ ନିବ୍ବାନ ୱୁଚ୍ଚତି।

୮୧୪।

‘‘ନ ସୋ ରଜ୍ଜତି ଫସ୍ସେସୁ, ଫସ୍ସଂ ଫୁସ୍ସ ପଟିସ୍ସତୋ;

ୱିରତ୍ତଚିତ୍ତୋ ୱେଦେତି, ତଞ୍ଚ ନାଜ୍ଝୋସ ତିଟ୍ଠତି।

୮୧୫।

‘‘ଯଥାସ୍ସ ଫୁସତୋ ଫସ୍ସଂ, ସେୱତୋ ଚାପି ୱେଦନଂ;

ଖୀଯତି ନୋପଚୀଯତି, ଏୱଂ ସୋ ଚରତୀ ସତୋ;

ଏୱଂ ଅପଚିନତୋ ଦୁକ୍ଖଂ, ସନ୍ତିକେ ନିବ୍ବାନ ୱୁଚ୍ଚତି।

୮୧୬।

‘‘ନ ସୋ ରଜ୍ଜତି ଧମ୍ମେସୁ, ଧମ୍ମଂ ଞତ୍ୱା ପଟିସ୍ସତୋ;

ୱିରତ୍ତଚିତ୍ତୋ ୱେଦେତି, ତଞ୍ଚ ନାଜ୍ଝୋସ ତିଟ୍ଠତି।

୮୧୭।

‘‘ଯଥାସ୍ସ ୱିଜାନତୋ ଧମ୍ମଂ, ସେୱତୋ ଚାପି ୱେଦନଂ;

ଖୀଯତି ନୋପଚୀଯତି, ଏୱଂ ସୋ ଚରତୀ ସତୋ;

ଏୱଂ ଅପଚିନତୋ ଦୁକ୍ଖଂ, ସନ୍ତିକେ ନିବ୍ବାନ ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି। –

ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ରୂପଂ ଦିସ୍ୱାତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟଂ ରୂପଂ ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରେନ ଉପଲଭିତ୍ୱା। ସତି ମୁଟ୍ଠା, ପିଯଂ ନିମିତ୍ତଂ ମନସି କରୋତୋତି ତସ୍ମିଂ ରୂପେ ଦିଟ୍ଠମତ୍ତେ ଏୱ ଅଟ୍ଠତ୍ୱା ସୁଭନିମିତ୍ତଂ ମନସି କରୋତୋ ସୁଭାକାରଗ୍ଗହଣୱସେନ ଅଯୋନିସୋ ମନସି କରୋତୋ ସତି ମୁଟ୍ଠା ହୋତି। ତଥା ଚ ସତି ସାରତ୍ତଚିତ୍ତୋ ୱେଦେତି ତଂ ରୂପାରମ୍ମଣଂ ରତ୍ତୋ, ଗିଦ୍ଧୋ, ଗଧିତୋ ହୁତ୍ୱା ଅନୁଭୱତି, ଅସ୍ସାଦେତି, ଅଭିନନ୍ଦତି। ତଥାଭୂତୋ ଚ ତଞ୍ଚ ଅଜ୍ଝୋସ ତିଟ୍ଠତୀତି ତଞ୍ଚ

ରୂପାରମ୍ମଣଂ ଅଜ୍ଝୋସାୟ ‘‘ସୁଖଂ ସୁଖ’’ନ୍ତି ଅଭିନିୱିସ୍ସ ଗିଲିତ୍ୱା ପରିନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି।

ତସ୍ସ ୱଡ୍ଢନ୍ତି ୱେଦନା, ଅନେକା ରୂପସମ୍ଭୱାତି ତସ୍ସ ଏୱରୂପସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ରୂପସମ୍ଭୱା ରୂପାରମ୍ମଣା ସୁଖାଦିଭେଦେନ ଅନେକା ୱେଦନା କିଲେସୁପ୍ପତ୍ତିହେତୁଭୂତା ୱଡ୍ଢନ୍ତି। ଅଭିଜ୍ଝା ଚ ୱିହେସା ଚ, ଚିତ୍ତମସ୍ସୂପହଞ୍ଞତୀତି ପିୟରୂପେ ସାରଜ୍ଜନୱସେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନାୟ ଅଭିଜ୍ଝାୟ, ଅପିୟରୂପେ ବ୍ୟାପଜ୍ଜନୱସେନ ପିୟରୂପସ୍ସେୱ ୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱାୟ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନାୟ ସୋକାଦିଲକ୍ଖଣାୟ ୱିହେସାୟ ଚ ଅସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଉପହଞ୍ଞତି ବାଧୀୟତି। ଏୱମାଚିନତୋ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ୱୁତ୍ତାକାରେନ ତଂ ତଂ ୱେଦନସ୍ସାଦୱସେନ ଭୱାଭିସଙ୍ଖାରଂ ଆଚିନତୋ ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖଂ ପୱଡ୍ଢତି। ତେନାହ ଭଗୱା – ‘‘ୱେଦନାପଚ୍ଚୟା ତଣ୍ହା…ପେ… ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦୟୋ ହୋତୀ’’ତି (ୱିଭ। ୨୨୫; ସଂ। ନି। ୨।୧)। ତଥାଭୂତସ୍ସ ଆରା ଆରକା ଦୂରେ ନିବ୍ବାନଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ସ ତଂ ଦୁଲ୍ଲଭନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱାତିଆଦିଗାଥାସୁପି ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଗନ୍ଧଂ ଘତ୍ୱାତି ଘାୟିତ୍ୱା। ଭୋତ୍ୱାତି ସାୟିତ୍ୱା। ଫୁସ୍ସାତି ଫୁସିତ୍ୱା। ଧମ୍ମଂ ଞତ୍ୱାତି ଧମ୍ମାରମ୍ମଣଂ ୱିଜାନିତ୍ୱା।

ଏୱଂ ଛଦ୍ୱାରଗୋଚରେ ସାରଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ୱଟ୍ଟଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ତତ୍ଥ ୱିରଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ୱିୱଟ୍ଟଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ନ ସୋ ରଜ୍ଜତି ରୂପେସୂ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ନ ସୋ ରଜ୍ଜତି ରୂପେସୁ, ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ପଟିସ୍ସତୋତି ଯୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ଆପାଥଗତଂ ରୂପାରମ୍ମଣଂ ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରିକେନ ୱିଞ୍ଞାଣସନ୍ତାନେନ ଗହେତ୍ୱା ଚତୁସମ୍ପଜଞ୍ଞୱସେନ ସମ୍ପଜାନକାରିତାୟ ପଟିସ୍ସତୋ ହୋତି, ସୋ ରୂପାରମ୍ମଣେସୁ ନ ରଜ୍ଜତି ରାଗଂ ନ ଜନେତି, ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ୱିରତ୍ତଚିତ୍ତୋ ୱେଦେତି, ରୂପାରମ୍ମଣମ୍ପି ସମୁଦୟାଦିତୋ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନନ୍ତୋ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ନିବ୍ବିନ୍ଦନ୍ତୋ ତଂ ତଦୁପ୍ପନ୍ନୱେଦନଞ୍ଚ ୱିରତ୍ତଚିତ୍ତୋ ୱେଦେତି, ତଥାଭୂତୋ ଚ ତଞ୍ଚ ନଜ୍ଝୋସ ତିଟ୍ଠତୀତି ତଂ ରୂପାରମ୍ମଣଂ ସମ୍ପଦେୱ ୱିରତ୍ତଚିତ୍ତତାୟ ଅଜ୍ଝୋସାୟ ନ ତିଟ୍ଠତି ‘‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’ତି ତଣ୍ହାମାନଦିଟ୍ଠିୱସେନ ନାଭିନିୱିସତି।

ଯଥାସ୍ସ ପସ୍ସତୋ ରୂପନ୍ତି ଅସ୍ସ ଯୋଗିନୋ ଯଥା ତତ୍ଥ ଅଭିଜ୍ଝାଦୟୋ ନପ୍ପୱତ୍ତନ୍ତି, ଏୱଂ ଅନିଚ୍ଚାଦିତୋ ରୂପଂ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ। ସେୱତୋ ଚାପି ୱେଦନନ୍ତି ତଂ ଆରବ୍ଭ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ୱେଦନଂ ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମେ ଚ ଗୋଚରସେୱନାୟ ସେୱତୋ ଚାପି। ଖୀୟତୀତି ସବ୍ବଂ କିଲେସୱଟ୍ଟଂ ପରିକ୍ଖୟଂ ପରିୟାଦାନଂ ଗଚ୍ଛତି। ନୋପଚୀୟତୀତି ନ ଉପଚିୟତି ନ ଆଚୟଂ ଗଚ୍ଛତି। ଏୱଂ ସୋ ଚରତୀ ସତୋତି ଏୱଂ କିଲେସାପନୟନପଟିପତ୍ତିୟା ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ ହୁତ୍ୱା ଚରତି, ୱିହରତି। ଏୱଂ ଅପଚିନତୋ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ୱୁତ୍ତନୟେନ ଅପଚୟଗାମିନିୟା ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାୟ ସକଲଂ ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖଂ ଅପଚିନନ୍ତସ୍ସ। ସନ୍ତିକେ ନିବ୍ବାନ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ସୌପାଦିସେସଅନୁପାଦିସେସନିବ୍ବାନଧାତୁସମୀପେ ଏୱାତି ୱୁଚ୍ଚତି ଅସଙ୍ଖତାୟ ଧାତୁୟା ସଚ୍ଛିକତତ୍ତା। ନ ସୋ ରଜ୍ଜତି ସଦ୍ଦେସୂତିଆଦୀସୁପି ଇମିନାୱ ନୟେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଏୱଂ ଥେରୋ ଇମାହି ଗାଥାହି ସତ୍ଥୁ ଓୱାଦସ୍ସ ଅତ୍ତନା ଉପଧାରିତଭାୱଂ ପୱେଦେତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଗତୋ ନଚିରସ୍ସେୱ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣୀତି।

ମାଲୁକ୍ୟପୁତ୍ତତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ସେଲତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ପରିପୁଣ୍ଣକାୟୋତିଆଦିକା ଆୟସ୍ମତୋ ସେଲତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅୟଂ କିର ପଦୁମୁତ୍ତରଭଗୱତୋ କାଲେ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ଗଣପାମୋକ୍ଖୋ ହୁତ୍ୱା ତୀଣି ପୁରିସସତାନି ସମାଦପେତ୍ୱା ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସତ୍ଥୁ ଗନ୍ଧକୁଟିଂ କାରେତ୍ୱା କତପରିୟୋସିତାୟ ଗନ୍ଧକୁଟିୟା ସଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଭଗୱତୋ ମହାଦାନଂ ପୱତ୍ତେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଭିକ୍ଖୂ ଚ ତିଚୀୱରେନ ଅଚ୍ଛାଦେସି। ସୋ ତେନ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମେନ ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ଦେୱଲୋକେ ଏୱ ୱସିତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତୋ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରାପେସୁ ଆପଣେ ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଣଗାମେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ସେଲୋତି ଲଦ୍ଧନାମୋ ଅହୋସି। ସୋ ୱୟପ୍ପତ୍ତୋ ତୀସୁ ୱେଦେସୁ, ବ୍ରାହ୍ମଣସିପ୍ପେସୁ ଚ ନିପ୍ଫତ୍ତିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତୀଣି ମାଣୱକସତାନି ମନ୍ତେ ୱାଚେନ୍ତୋ ଆପଣେ ପଟିୱସତି। ତେନ ଚ ସମୟେନ ସତ୍ଥା ସାୱତ୍ଥିତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅଡ୍ଢତେଳସେହି ଭିକ୍ଖୁସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରାପେସୁ ଚାରିକଂ ଚରନ୍ତୋ ସେଲସ୍ସ, ଅନ୍ତେୱାସିକାନଞ୍ଚ ଞାଣପରିପାକଂ ଦିସ୍ୱା ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ୱନସଣ୍ଡେ ୱିହରତି। ଅଥ କେଣିୟୋ ନାମ ଜଟିଲୋ ସତ୍ଥୁ ଆଗମନଂ ସୁତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ସଦ୍ଧିଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ସତ୍ଥାରଂ ସ୍ୱାତନାୟ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ସକେ ଅସ୍ସମେ ପହୂତଂ ଖାଦନୀୟଂ ଭୋଜନୀୟଂ ପଟିୟାଦେତି। ତସ୍ମିଞ୍ଚ ସମୟେ ସେଲୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସଦ୍ଧିଂ ତୀହି ମାଣୱକସତେହି ଜଙ୍ଘାୱିହାରଂ ଅନୁୱିଚରନ୍ତୋ କେଣିୟସ୍ସ ଅସ୍ସମଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଜଟିଲେ କଟ୍ଠଫାଲନୁଦ୍ଧନସମ୍ପାଦନାଦିନା ଦାନୂପକରଣଂ ସଜ୍ଜେନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା, ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ତେ, କେଣିୟ, ମହାୟଞ୍ଞୋ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତୋ’’ତିଆଦିଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତେନ ‘‘ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା ମୟା ସ୍ୱାତନାୟ ନିମନ୍ତିତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ବୁଦ୍ଧୋ’’ତି ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱାୱ ହଟ୍ଠୋ ଉଦଗ୍ଗୋ ପୀତିସୋମନସ୍ସଜାତୋ ତାୱଦେୱ

ମାଣଵକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା କତପଟିସନ୍ଥାରୋ ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଭଗଵତୋ କାଯେ ବାତ୍ତିଂସମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣାନି ଦିସ୍ଵା ‘‘ଇମେହି ଲକ୍ଖଣେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ରାଜା ଵା ହୋତି ଚକ୍କଵତ୍ତୀ, ବୁଦ୍ଧୋ ଵା ଲୋକେ ଵିଵଟ୍ଟଚ୍ଛଦୋ, ଅଯଂ ପନ ପବ୍ବଜିତୋ, ନୋ ଚ ଖୋ ନଂ ଜାନାମି ‘ବୁଦ୍ଧୋ ଵା, ନୋ ଵା’, ସୁତଂ ଖୋ ପନ ମେତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ଵୁଦ୍ଧାନଂ ମହଲ୍ଲକାନଂ ଆଚରିଯପାଚରିଯାନଂ ଭାସମାନାନଂ ‘ଯେ ତେ ଭଵନ୍ତି ଅରହନ୍ତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା , ତେ ସକେ ଵଣ୍ଣେ ଭଞ୍ଞମାନେ ଅତ୍ତାନଂ ପାତୁକରୋନ୍ତୀ’ତି ଅସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ହି ସମ୍ମୁଖେ ଠତ୍ଵା ବୁଦ୍ଧଗୁଣେହି ଅଭିତ୍ଥଵୀଯମାନୋ ସାରଜ୍ଜତି ମଙ୍କୁଭାଵଂ ଆପଜ୍ଜତି ଅଵେସାରଜ୍ଜପ୍ପତ୍ତତାଯ ଅନନୁଯୋଗକ୍ଖମତ୍ତା, ଯଂନୂନାହଂ ସମଣଂ ଗୋତମଂ ସମ୍ମୁଖା ସାରୁପ୍ପାହି ଗାଥାହି ଅଭିତ୍ଥଵେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି ଏଵଂ ପନ ଚିନ୍ତେତ୍ଵା –

୮୧୮।

‘‘ପରିପୁଣ୍ଣକାଯୋ ସୁରୁଚି, ସୁଜାତୋ ଚାରୁଦସ୍ସନୋ;

ସୁଵଣ୍ଣଵଣ୍ଣୋସି ଭଗଵା, ସୁସୁକ୍କଦାଠୋସି ଵୀରିଯଵା।

୮୧୯।

‘‘ନରସ୍ସ ହି ସୁଜାତସ୍ସ, ଯେ ଭଵନ୍ତି ଵିଯଞ୍ଜନା;

ସବ୍ବେ ତେ ତଵ କାଯସ୍ମିଂ, ମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣା।

୮୨୦।

‘‘ପସନ୍ନନେତ୍ତୋ ସୁମୁଖୋ, ବ୍ରହା ଉଜୁ ପତାପଵା;

ମଜ୍ଝେ ସମଣସଙ୍ଘସ୍ସ, ଆଦିଚ୍ଚୋଵ ଵିରୋଚସି।

୮୨୧।

‘‘କଲ୍ୟାଣଦସ୍ସନୋ ଭିକ୍ଖୁ, କଞ୍ଚନସନ୍ନିଭତ୍ତଚୋ;

କିଂ ତେ ସମଣଭାଵେନ, ଏଵଂ ଉତ୍ତମଵଣ୍ଣିନୋ।

୮୨୨।

‘‘ରାଜା ଅରହସି ଭଵିତୁଂ, ଚକ୍କଵତ୍ତୀ ରଥେସଭୋ;

ଚାତୁରନ୍ତୋ ଵିଜିତାଵୀ, ଜମ୍ବୁସଣ୍ଡସ୍ସ ଇସ୍ସରୋ।

୮୨୩।

‘‘ଖତ୍ତିଯା ଭୋଗୀ ରାଜାନୋ, ଅନୁଯନ୍ତା ଭଵନ୍ତି ତେ;

ରାଜାଭିରାଜା ମନୁଜିନ୍ଦୋ, ରଜ୍ଜଂ କାରେହି ଗୋତମା’’ତି। –

ଛହି ଗାଥାହି ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିତ୍ଥଵି।

ତତ୍ଥ ପରିପୁଣ୍ଣକାଯୋତି ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତରୂପାନଂ ଦ୍ଵତ୍ତିଂସାଯ ମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣାନଂ ପରିପୁଣ୍ଣତାଯ ଅହୀନଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗତାଯ ଚ ପରିପୁଣ୍ଣସରୀରୋ। ସୁରୁଚୀତି

ସୁନ୍ଦରସରୀରପ୍ପଭୋ। ସୁଜାତୋତି ଆରୋହପରିଣାହସମ୍ପତ୍ତିଯା, ସଣ୍ଠାନସମ୍ପତ୍ତିଯା ଚ ସୁନିବ୍ବତ୍ତୋ। ଚାରୁଦସ୍ସନୋତି ସୁଚିରମ୍ପି ପସ୍ସନ୍ତାନଂ ଅତିତ୍ତିଜନକଂ ଅପ୍ପଟିକ୍କୂଲଂ ରମଣୀଯଂ ଚାରୁ ଏୱ ଦସ୍ସନଂ ଅସ୍ସାତି ଚାରୁଦସ୍ସନୋ। କେଚି ପନାହୁ ''ଚାରୁଦସ୍ସନୋତି ସୁନ୍ଦରନେତ୍ତୋ''ତି। ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣୋତି ସୁୱଣ୍ଣସଦିସୱଣ୍ଣୋ। ଅସୀତି ଭୱସି, ଇଦଂ ପଦଂ ''ପରିପୁଣ୍ଣକାଯୋ ଅସୀ''ତିଆଦିନା ସବ୍ବପଦେହି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ସୁସୁକ୍କଦାଠୋତି ସୁଟ୍ଠୁ ସୁକ୍କଦାଠୋ। ଭଗୱତୋ ହି ଦାଠାହି ଚନ୍ଦକିରଣା ୱିଯ ଧୱଲରସ୍ମିଯୋ ନିଚ୍ଛରନ୍ତି। ୱୀରିଯୱାତି ୱୀରିଯପାରମୀପାରିପୂରିଯା ଚତୁରଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତୱୀରିଯାଧିଟ୍ଠାନତୋ ଚତୁବ୍ବିଧସ୍ସ ସମ୍ମପ୍ପଧାନସ୍ସ ସମ୍ପତ୍ତିଯା ଚ ଅତିସଯଯୁତ୍ତୋ।

ନରସ୍ସ ହି ସୁଜାତସ୍ସାତି ସମତିଂସାଯ ପାରମୀନଂ, ଅରିଯସ୍ସ ୱା ଚକ୍କୱତ୍ତୀୱଂସସ୍ସ ପରିପୂରିତତ୍ତା ସୁଟ୍ଠୁ ସମ୍ମଦେୱ ଜାତସ୍ସ ନରସ୍ସ, ମହାପୁରିସସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ସବ୍ବେ ତେତି ଯେ ମହାପୁରିସଭାୱଂ ଲୋକେ ଅଗ୍ଗପୁଗ୍ଗଲଭାୱଂ ବ୍ୟଞ୍ଜଯନ୍ତୀତି ବ୍ୟଞ୍ଜନାତି ଲଦ୍ଧୱୋହାରସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତପାଦତାଦିବାତ୍ତିଂସମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣସଙ୍ଖାତା ତମ୍ବନଖତୁଙ୍ଗନଖତାଦିଅସୀତିଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନସଙ୍ଖାତା ଚ ରୂପଗୁଣା, ତେ ଅନୱସେସା, ତୱ କାଯସ୍ମିଂ ସନ୍ତୀତି ୱଚନସେସୋ।

ମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣାତି ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତବ୍ୟଞ୍ଜନାନେୱ ୱଚନନ୍ତରେନ ନିଗମେନ୍ତୋ ଆହ।

ଇଦାନି ତେସୁ ଲକ୍ଖଣେସୁ ଅତ୍ତନା ଅଭିରୁଚିତେହି ଲକ୍ଖଣେହି ଭଗୱନ୍ତଂ ଥୋମେନ୍ତୋ ''ପସନ୍ନନେତ୍ତୋ''ତିଆଦିମାହ। ଭଗୱା ହି ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣପସାଦସମ୍ପତ୍ତିଯା ପସନ୍ନନେତ୍ତୋ। ପରିପୁଣ୍ଣଚନ୍ଦମଣ୍ଡଲସଦିସମୁଖତାଯ ସୁମୁଖୋ। ଆରୋହପରିଣାହସମ୍ପତ୍ତିଯା ବ୍ରହା। ବ୍ରହ୍ମୁଜୁଗତ୍ତତାଯ ଉଜୁ। ଜୁତିମନ୍ତତାଯ ପତାପୱା।

ଇଦାନି ତମେୱ ପତାପୱନ୍ତତଂ ଆଦିଚ୍ଚୂପମାଯ ୱିଭାୱେନ୍ତୋ ''ମଜ୍ଝେ ସମଣସଙ୍ଘସ୍ସା''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଆଦିଚ୍ଚୋୱ ୱିରୋଚସୀତି ଯଥା ଆଦିଚ୍ଚୋ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ସବ୍ବଂ ତମଗତଂ ୱିଧମେତ୍ୱା ଆଲୋକଂ କରୋନ୍ତୋ ୱିରୋଚତି, ଏୱଂ ତ୍ୱମ୍ପି ଅନ୍ତୋ ଚେୱ ବହି ଚ ସବ୍ବଂ ଅୱିଜ୍ଜାତମଂ ୱିଦ୍ଧଂସେତ୍ୱା ଞାଣାଲୋକଂ କରୋନ୍ତୋ ୱିରୋଚସି।

ଦସ୍ସନୀଯରୂପତାଯ ଅଙ୍ଗୀଗତାନଂ ଦସ୍ସନସମ୍ପତ୍ତୀନଂ ଆୱହନତୋ, କଲ୍ୟାଣେହି ପଞ୍ଚହି ଦସ୍ସନେହି ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ଚ କଲ୍ୟାଣଦସ୍ସନୋ। ଉତ୍ତମୱଣ୍ଣିନୋତି ଉତ୍ତମୱଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ।

ଚକ୍କୱତ୍ତୀତି ଚକ୍କରତନଂ ୱତ୍ତେତି, ଚତୂହି ସମ୍ପତ୍ତିଚକ୍କେହି ୱତ୍ତେତି, ତେହି ଚ ପରେ ୱତ୍ତେତି। ପରହିତାଯ ଇରିଯାପଥଚକ୍କାନଂ ୱତ୍ତୋ ଏତସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥୀତି ଚକ୍କୱତ୍ତୀ। ଅଥ ୱା ଚତୂହି ଅଚ୍ଛରିଯଧମ୍ମେହି ଚ ସଙ୍ଗହୱତ୍ଥୂହି ଚ ସମନ୍ନାଗମେନ ପରେହି ଅନଭିଭୱନୀଯସ୍ସ ଆଣାଚକ୍କସ୍ସ ୱତ୍ତୋ ଏତସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥୀତିପି ଚକ୍କୱତ୍ତୀ। ରଥେସଭୋତି ରଥିକେସୁ ଆଜାନୀଯୌସଭପୁରିସୋ, ମହାରଥିକୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଚାତୁରନ୍ତୋତି ଚତୁସମୁଦ୍ଦନ୍ତାଯ ପଥୱିଯା ଇସ୍ସରୋ। ୱିଜିତାୱୀତି ୱିଜିତୱିଜଯୋ। ଜମ୍ବୁସଣ୍ଡସ୍ସାତି ଜମ୍ବୁଦୀପସ୍ସ, ପାକଟେନ ହି ଇସ୍ସରିଯାନି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଏୱମାହ। ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ପନ ସପରିତ୍ତଦୀପାନଂ ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ମହାଦୀପାନଂ ଇସ୍ସରୋୱ।

ଖତ୍ତିଯାତି ଜାତିଖତ୍ତିଯା। ଭୋଗୀତି ଭୋଗିଯା। ରାଜାନୋତି ଯେ କେଚି ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତା। ଅନୁଯନ୍ତାତି ଅନୁଗାମିନୋ ସେୱକା। ରାଜାଭିରାଜାତି ରାଜୂନଂ ପୂଜନୀଯୋ ରାଜା ହୁତ୍ୱା, ଚକ୍କୱତ୍ତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ମନୁଜିନ୍ଦୋତି ମନୁସ୍ସାଧିପତି, ମନୁସ୍ସାନଂ ପରମିସ୍ସରୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏୱଂ ସେଲେନ ୱୁତ୍ତେ ଭଗୱା ''ଯେ ତେ ଭୱନ୍ତି ଅରହନ୍ତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା, ତେ ସକେ ୱଣ୍ଣେ ଭଞ୍ଞମାନେ ଅତ୍ତାନଂ ପାତୁକରୋନ୍ତୀ''ତି ଇମଂ ସେଲସ୍ସ ମନୋରଥଂ ପୂରେନ୍ତୋ –

୮୨୪।

''ରାଜାହମସ୍ମି ସେଲ, (ସେଲାତି ଭଗୱା) ଧମ୍ମରାଜା ଅନୁତ୍ତରୋ;

ଧମ୍ମେନ ଚକ୍କଂ ୱତ୍ତେମି, ଚକ୍କଂ ଅପ୍ପଟିୱତ୍ତିଯ''ନ୍ତି। – ଇମଂ ଗାଥମାହ;

ତତ୍ରାଯଂ ଅଧିପ୍ପାଯୋ – ଯଂ ମଂ ତ୍ୱଂ, ସେଲ, ଯାଚସି, ''ରାଜା ଅରହସି ଭୱିତୁଂ ଚକ୍କୱତ୍ତୀ''ତି, ଏତ୍ଥ ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କୋ ହୋହି, ରାଜାହମସ୍ମି, ସତି ଚ

ରାଜତ୍ତେ ଯଥା ଅଞ୍ଞୋ ରାଜା ସମାନୋପି ଯୋଜନସତଂ ୱା ଅନୁସାସତି, ଦ୍ୱେ ତୀଣି ଚତ୍ତାରି ପଞ୍ଚ ଯୋଜନସତାନି ୱା ଯୋଜନସହସ୍ସଂ ୱା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ହୁତ୍ୱାପି ଚତୁଦୀପପରିଯନ୍ତମତ୍ତଂ ୱା, ନାହମେୱଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନୱିସଯୋ। ଅହଞ୍ହି ଧମ୍ମରାଜା ଅନୁତ୍ତରୋ ଭୱଗ୍ଗତୋ ଅୱୀଚିପରିଯନ୍ତଂ କତ୍ୱା ତିରିଯଂ ଅପରିମେଯ୍ୟଲୋକଧାତୁଯୋ ଅନୁସାସାମି। ଯାୱତା ହି ଅପଦାଦିଭେଦା ସତ୍ତା, ଅହଂ ତେସଂ ଅଗ୍ଗୋ। ନ ହି ମେ କୋଚି ସୀଲେନ ୱା…ପେ… ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନେନ ୱା ସଦିସୋ ନତ୍ଥି, କୁତୋ ଭିଯ୍ୟୋ। ସ୍ୱାହଂ ଏୱଂ ଧମ୍ମରାଜା ଅନୁତ୍ତରୋ, ଅନୁତ୍ତରେନେୱ ଚତୁସତିପଟ୍ଠାନାଦିଭେଦବୋଧିପକ୍ଖିଯସଙ୍ଖାତେନ ଧମ୍ମେନ ଚକ୍କଂ ୱତ୍ତେମି, ''ଇଦଂ ପଜହଥ, ଇଦଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରଥା''ତିଆଦିନା ଆଣାଚକ୍କଂ। ''ଇଦଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚ''ନ୍ତିଆଦିନା (ମହାୱ। ୧୪; ସଂ। ନି। ୫।୧୦୮୧) ପରିଯତ୍ତିଧମ୍ମେନ ଧମ୍ମଚକ୍କମେୱ ୱା। ଚକ୍କଂ ଅପ୍ପଟିୱତ୍ତିଯନ୍ତି ଯଂ ଚକ୍କଂ ଅପ୍ପଟିୱତ୍ତିଯଂ ହୋତି ସମଣେନ ୱା…ପେ… କେନଚି ୱା ଲୋକସ୍ମିନ୍ତି।

ଏୱଂ ଅତ୍ତାନମାୱିକରୋନ୍ତଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ପୀତିସୋମନସ୍ସଜାତୋ ସେଲୋ ପୁନ ଦଳ୍ହୀକରଣତ୍ଥଂ –

୮୨୫।

''ସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ପଟିଜାନାସି, (ଇତି ସେଲୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ) ଧମ୍ମରାଜା ଅନୁତ୍ତରୋ;

ଧମ୍ମେନ ଚକ୍କଂ ୱତ୍ତେମି, ଇତି ଭାସଥ ଗୋତମ।

୮୨୬।

''କୋ ନୁ ସେନାପତି ଭୋତୋ, ସାୱକୋ ସତ୍ଥୁରନ୍ୱଯୋ;

କୋ ତେତମନୁୱତ୍ତେତି, ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତିତ''ନ୍ତି। – ଗାଥାଦ୍ୱଯମାହ;

ତତ୍ଥ କୋ ନୁ ସେନାପତୀତି ଧମ୍ମରଞ୍ଞୋ ଭୋତୋ ଧମ୍ମେନ ପୱତ୍ତିତସ୍ସ ଚକ୍କସ୍ସ ଅନୁପୱତ୍ତନକୋ ସେନାପତି କୋ ନୂତି ପୁଚ୍ଛି।

ତେନ ଚ ସମଯେନ ଭଗୱତୋ ଦକ୍ଖିଣପସ୍ସେ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି, ସୁୱଣ୍ଣପୁଞ୍ଜୋ ୱିଯ ସିରିଯା ସୋଭମାନୋ। ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଭଗୱା –

୮୨୭।

''ମଯା ପୱତ୍ତିତଂ ଚକ୍କଂ, (ସେଲାତି ଭଗୱା) ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ଅନୁତ୍ତରଂ;

ସାରିପୁତ୍ତୋ ଅନୁୱତ୍ତେତି, ଅନୁଜାତୋ ତଥାଗତ''ନ୍ତି। – ଗାଥମାହ;

ତତ୍ଥ ଅନୁଜାତୋ ତଥାଗତନ୍ତି, ତଥାଗତଂ ଅନୁଜାତୋ, ତଥା ଗତେନ ହେତୁନା ଅରିଯାଯ ଜାତିଯା ଜାତୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏୱଂ ''କୋ ନୁ ସେନାପତି ଭୋତୋ''ତି ସେଲେନ ୱୁତ୍ତପଞ୍ହଂ ବ୍ୟାକରିତ୍ୱା ଯଂ ସେଲୋ ଆହ ''ସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ପଟିଜାନାସୀ''ତି ତତ୍ଥ ନଂ ନିକ୍କଙ୍ଖଂ କାତୁକାମୋ ''ନାହଂ ପଟିଞ୍ଞାମତ୍ତେନେୱ ପଟିଜାନାମି, ଅପି ଚାହଂ ଇମିନା କାରଣେନ ବୁଦ୍ଧୋ''ତି ଞାପେତୁଂ –

୮୨୮।

''ଅଭିଞ୍ଞେଯ୍ୟଂ ଅଭିଞ୍ଞାତଂ, ଭାୱେତବ୍ବଞ୍ଚ ଭାୱିତଂ;

ପହାତବ୍ବଂ ପହୀନଂ ମେ, ତସ୍ମା ବୁଦ୍ଧୋସ୍ମି ବ୍ରାହ୍ମଣା''ତି। – ଗାଥମାହ;

ତତ୍ଥ ଅଭିଞ୍ଞେଯ୍ୟନ୍ତି ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି। ଚତୁନ୍ନଞ୍ହି ସଚ୍ଚାନଂ ଅରିଯସଚ୍ଚାନଞ୍ଚ ସାମଞ୍ଞଗ୍ଗହଣମେତଂ ଯଦିଦଂ ଅଭିଞ୍ଞେଯ୍ୟନ୍ତି। ତତ୍ଥ

ଅରିଯସଚ୍ଚେସୁ ଯଂ ଭାୱେତବ୍ବଂ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ, ଯଞ୍ଚ ପହାତବ୍ବଂ ସମୁଦଯସଚ୍ଚଂ, ତଦୁଭଯଗ୍ଗହଣେନ ତେସଂ ଫଲଭୂତାନି ନିରୋଧସଚ୍ଚଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚାନିପି ଗହିତାନେୱ ହୋନ୍ତି ହେତୁଗ୍ଗହଣେନେୱ ଫଲସିଦ୍ଧିତୋ। ତେନ ତତ୍ଥ ‘‘ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବଂ ସଚ୍ଛିକତଂ, ପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟଂ ପରିଞ୍ଞାତ’’ନ୍ତି ଇଦମ୍ପି ୱୁତ୍ତମେୱ ହୋତି। ‘‘ଅଭିଞ୍ଞେଯ୍ୟଂ ଅଭିଞ୍ଞାତ’’ନ୍ତି ୱା ଇମିନା ଚ ସବ୍ବସ୍ସପି ଞେଯ୍ୟସ୍ସ ଅଭିଞ୍ଞାତସମ୍ବୁଦ୍ଧଭାୱଂ ଉଦ୍ଦେସୱସେନ ପକାସେତ୍ୱା ତଦେକଦେସଂ ନିଦ୍ଦେସୱସେନ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଭାୱେତବ୍ବଞ୍ଚ ଭାୱିତ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ଅଥ ୱା ‘‘ଭାୱେତବ୍ବଂ ଭାୱିତଂ, ପହାତବ୍ବଂ ପହୀନ’’ନ୍ତି ଇମିନା ଅତ୍ତନୋ ଞାଣପହାନସମ୍ପଦାକିତ୍ତନମୁଖେନ ତଂମୂଲକତ୍ତା ସବ୍ବେପି ବୁଦ୍ଧଗୁଣା କିତ୍ତିତା ହୋନ୍ତୀତି ଆହ ‘‘ତସ୍ମା ବୁଦ୍ଧୋସ୍ମି, ବ୍ରାହ୍ମଣା’’ତି। ଅଭିଞ୍ଞେଯ୍ୟଅଭିଞ୍ଞାତଗ୍ଗହଣେନ ହି ସବ୍ବସୋ ୱିଜ୍ଜାୱିମୁତ୍ତୀନଂ ଗହିତତ୍ତା ସଫଲଂ ଚତୁସଚ୍ଚଭାୱଂ ସଦ୍ଧିଂ ହେତୁସମ୍ପତ୍ତିଯା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ବୁଜ୍ଝିତବ୍ବଂ ସବ୍ବଂ ବୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧୋ ଜାତୋସ୍ମୀତି ଞାଯେନ ହେତୁନା ଅତ୍ତନୋ ବୁଦ୍ଧଭାୱଂ ୱିଭାୱେତି।

ଏୱଂ ନିପ୍ପରିଯାଯେନ ଅତ୍ତାନଂ ପାତୁକରିତ୍ୱା ଅତ୍ତନି କଙ୍ଖାୱିତରଣତ୍ଥଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଉସ୍ସାହେନ୍ତୋ –

୮୨୯।

‘‘ୱିନଯସ୍ସୁ ମଯି କଙ୍ଖଂ, ଅଧିମୁଚ୍ଚସ୍ସୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ;

ଦୁଲ୍ଲଭଂ ଦସ୍ସନଂ ହୋତି, ସମ୍ବୁଦ୍ଧାନଂ ଅଭିଣ୍ହସୋ।

୮୩୦।

‘‘ଯେସଂ ୱେ ଦୁଲ୍ଲଭୋ ଲୋକେ, ପାତୁଭାୱୋ ଅଭିଣ୍ହସୋ;

ସୋହଂ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୁଦ୍ଧୋସ୍ମି, ସଲ୍ଲକତ୍ତୋ ଅନୁତ୍ତରୋ।

୮୩୧।

‘‘ବ୍ରହ୍ମଭୂତୋ ଅତିତୁଲୋ, ମାରସେନପ୍ପମଦ୍ଦନୋ;

ସବ୍ବାମିତ୍ତେ ୱସେ କତ୍ୱା, ମୋଦାମି ଅକୁତୋଭଯୋ’’ତି। – ଗାଥତ୍ତଯମାହ;

ତତ୍ଥ ୱିନଯସ୍ସୂତି ୱିନେହି ଛିନ୍ଦ। କଙ୍ଖନ୍ତି ୱିଚିକିଚ୍ଛଂ। ଅଧିମୁଚ୍ଚସ୍ସୂତି ଅଧିମୋକ୍ଖଂ କର ‘‘ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ’’ତି ସଦ୍ଦହ। ଦୁଲ୍ଲଭଂ ଦସ୍ସନଂ ହୋତି, ସମ୍ବୁଦ୍ଧାନନ୍ତି ଯତୋ କପ୍ପାନଂ ଅସଙ୍ଖ୍ୟେଯ୍ୟମ୍ପି ବୁଦ୍ଧସୁଞ୍ଞୋ ଲୋକୋ ହୋତି। ସଲ୍ଲକତ୍ତୋତି, ରାଗାଦିସଲ୍ଲକତ୍ତନୋ। ବ୍ରହ୍ମଭୂତୋତି ସେଟ୍ଠଭୂତୋ। ଅତିତୁଲୋତି ତୁଲଂ ଅତୀତୋ, ନିରୁପମୋତି ଅତ୍ଥୋ। ମାରସେନପ୍ପମଦ୍ଦନୋତି ‘‘କାମା ତେ ପଠମା ସେନା’’ତି (ସୁ॰ ନି॰ ୪୩୮; ମହାନି॰ ୨୮; ଚୂଳନି॰ ନନ୍ଦମାଣୱପୁଚ୍ଛାନିଦ୍ଦେସ ୪୭) ଏୱଂ ଆଗତାଯ ମାରସେନାଯ ପମଦ୍ଦନୋ। ସବ୍ବାମିତ୍ତେତି ଖନ୍ଧକିଲେସାଭିସଙ୍ଖାରମଚ୍ଚୁଦେୱପୁତ୍ତମାରସଙ୍ଖାତେ ସବ୍ବପଚ୍ଚତ୍ଥିକେ । ୱସେ କତ୍ୱାତି ଅତ୍ତନୋ ୱସେ କତ୍ୱା। ମୋଦାମି ଅକୁତୋଭଯୋତି କୁତୋଚି ନିବ୍ଭଯୋ ସମାଧିସୁଖେନ, ଫଲନିବ୍ବାନସୁଖେନ ଚ ମୋଦାମି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ସେଲୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ତାୱଦେୱ ଭଗୱତି ସଞ୍ଜାତପସାଦୋ ପବ୍ବଜ୍ଜାପେକ୍ଖୋ ହୁତ୍ୱା –

୮୩୨।

‘‘ଇଦଂ ଭୋନ୍ତୋ ନିସାମେଥ, ଯଥା ଭାସତି ଚକ୍ଖୁମା;

ସଲ୍ଲକତ୍ତୋ ମହାୱୀରୋ, ସୀହୋୱ ନଦତୀ ୱନେ।

୮୩୩।

‘‘ବ୍ରହ୍ମଭୂତଂ ଅତିତୁଲଂ, ମାରସେନପ୍ପମଦ୍ଦନଂ;

କୋ ଦିସ୍ୱା ନପ୍ପସୀଦେୟ୍ୟ, ଅପି କଣ୍ହାଭିଜାତିକୋ।

୮୩୪।

‘‘ଯୋ ମଂ ଇଚ୍ଛତି ଅନ୍ୱେତୁ, ଯୋ ୱା ନିଚ୍ଛତି ଗଚ୍ଛତୁ;

ଇଧାହଂ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମି, ୱରପଞ୍ଞସ୍ସ ସନ୍ତିକେ’’ତି। –

ଗାଥଦ୍ୱଯମାହ। ଯଥା ତଂ ପରିପାକଗତାଯ ଉପନିସ୍ସଯସମ୍ପତ୍ତିଯା ଚୋଦିଯମାନୋ।

ତତ୍ଥ କଣ୍ହାଭିଜାତିକୋତି, ନୀଚଜାତିକୋ, ତମୋତମପରାଯଣଭାୱେ ଠିତୋ।

ତତୋ ତେପି ମାଣୱକା ହେତୁସମ୍ପନ୍ନତାଯ ତଙ୍ଖଣେୱ ପବ୍ବଜ୍ଜାପେକ୍ଖା ହୁତ୍ୱା –

୮୩୫।

‘‘ଏତଂ ଚେ ରୁଚ୍ଚତି ଭୋତୋ, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସାସନଂ;

ମଯମ୍ପି ପବ୍ବଜିସ୍ସାମ, ୱରପଞ୍ଞସ୍ସ ସନ୍ତିକେ’’ତି। –

ଗାଥମାହଂସୁ, ଯଥା ତଂ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ କତାଧିକାରା କୁଲପୁତ୍ତା।

ଅଥ ସେଲୋ ତେସୁ ମାଣୱକେସୁ ତୁଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ ତେ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ପବ୍ବଜ୍ଜଞ୍ଚ ଯାଚମାନୋ –

୮୩୬।

‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣା ତିସତା ଇମେ, ଯାଚନ୍ତି ପଞ୍ଜଲୀକତା;

ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରିସ୍ସାମ, ଭଗୱା ତୱ ସନ୍ତିକେ’’ତି। – ଗାଥମାହ;

ତତୋ ଭଗୱା ଯସ୍ମା ସେଲୋ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନ ପଦୁମୁତ୍ତରସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ ତେସଂଯେୱ ତିଣ୍ଣଂ ପୁରିସସତାନଂ ଗଣଜେଟ୍ଠୋ ହୁତ୍ୱା ରୋପିତକୁସଲମୂଲୋ, ଇଦାନି ପଚ୍ଛିମଭୱେପି ତେସଂଯେୱ ଆଚରିଯୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତୋ, ଞାଣଞ୍ଚସ୍ସ ତେସଞ୍ଚ ପରିପକ୍କଂ, ଏହିଭିକ୍ଖୁଭାୱସ୍ସ ଚ ଉପନିସ୍ସଯୋ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ମା ତେ ସବ୍ବେୱ ଏହିଭିକ୍ଖୁଭାୱେନ ପବ୍ବଜ୍ଜାଯ ପବ୍ବାଜେନ୍ତୋ –

୮୩୭।

‘‘ସ୍ୱାଖାତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, (ସେଲାତି ଭଗୱା) ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକମକାଲିକଂ;

ଯତ୍ଥ ଅମୋଘା ପବ୍ବଜ୍ଜା, ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ସିକ୍ଖତୋ’’ତି। – ଗାଥମାହ;

ତତ୍ଥ ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକନ୍ତି ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ। ଅକାଲିକନ୍ତି ମଗ୍ଗାନନ୍ତରଫଲୁପ୍ପତ୍ତିତୋ ନ କାଲନ୍ତରେ ପତ୍ତବ୍ବଫଲଂ। ଯଦତ୍ଥାତି ଯଂନିମିତ୍ତା । ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିଯନିମିତ୍ତା ହି ପବ୍ବଜ୍ଜା ଅମୋଘା ଅନିପ୍ଫଲା, ଯତ୍ଥାତି ୱା ଯସ୍ମିଂ ସାସନେ ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ସତିୱିପ୍ପୱାସରହିତସ୍ସ ତୀସୁ ସିକ୍ଖାସୁ ସିକ୍ଖତୋ।

ଏୱଞ୍ଚ ୱତ୍ୱା ‘‘ଏଥ, ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ତାୱଦେୱ ତେ ସବ୍ବେ ଇଦ୍ଧିମଯପତ୍ତଚୀୱରଧରା ହୁତ୍ୱା ସଟ୍ଠିୱସ୍ସିକତ୍ଥେରା ୱିଯ ଭଗୱନ୍ତଂ

ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ପରିୱାରେସୁଂ। ସୋ ଏୱଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାଯ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ସପରିସୋ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ। ଥେର ୧।୪୦।୨୦୮-୩୦୩) –

''ନଗରେ ହଂସୱତିଯା, ୱୀଥିସାମୀ ଅହୋସହଂ;

ମମ ଞାତୀ ସମାନେତ୍ୱା, ଇଦଂ ୱଚନମବ୍ରୱିଂ।

''ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକେ ସମୁପ୍ପନ୍ନୋ, ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତୋ ଅନୁତ୍ତରୋ;

ଆସି ସୋ ସବ୍ବଲୋକସ୍ସ, ଆହୁତୀନଂ ପଟିଗ୍ଗହୋ।

''ଖତ୍ତିଯା ନେଗମା ଚେୱ, ମହାସାଲା ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣା;

ପସନ୍ନଚିତ୍ତା ସୁମନା, ପୂଗଧମ୍ମଂ ଅକଂସୁ ତେ।

''ହତ୍ଥାରୋହା ଅନୀକଟ୍ଠା, ରଥିକା ପତ୍ତିକାରକା;

ପସନ୍ନଚିତ୍ତା ସୁମନା, ପୂଗଧମ୍ମଂ ଅକଂସୁ ତେ।

''ଉଗ୍ଗା ଚ ରାଜପୁତ୍ତା ଚ, ୱେସିଯାନା ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣା;

ପସନ୍ନଚିତ୍ତା ସୁମନା, ପୂଗଧମ୍ମଂ ଅକଂସୁ ତେ।

''ଆଳାରିକା କପ୍ପକା ଚ, ନ୍ହାପକା ମାଲକାରକା;

ପସନ୍ନଚିତ୍ତା ସୁମନା, ପୂଗଧମ୍ମଂ ଅକଂସୁ ତେ।

''ରଜକା ପେସକାରା ଚ, ଚମ୍ମକାରା ଚ ନ୍ହାପିତା;

ପସନ୍ନଚିତ୍ତା ସୁମନା, ପୂଗଧମ୍ମଂ ଅକଂସୁ ତେ।

''ଉସୁକାରା ଭମକାରା, ଚମ୍ମକାରା ଚ ତଚ୍ଛକା;

ପସନ୍ନଚିତ୍ତା ସୁମନା, ପୂଗଧମ୍ମଂ ଅକଂସୁ ତେ।

''କମ୍ମାରା ସୋଣ୍ଣକାରା ଚ, ତିପୁଲୋହକରା ତଥା;

ପସନ୍ନଚିତ୍ତା ସୁମନା, ପୂଗଧମ୍ମଂ ଅକଂସୁ ତେ।

''ଭତକା ଚେଟକା ଚେୱ, ଦାସକମ୍ମକରା ବହୂ;

ଯଥାସକେନ ଥାମେନ, ପୂଗଧମ୍ମଂ ଅକଂସୁ ତେ।

''ଉଦହାରା କଟ୍ଠହାରା, କସ୍ସକା ତିଣହାରକା;

ଯଥାସକେନ ଥାମେନ, ପୂଗଧମ୍ମଂ ଅକଂସୁ ତେ।

‘‘ପୁପ୍ଫିକା ମାଲିକା ଚେୱ, ପଣ୍ଡିକା ଫଲହାରକା;

ଯଥାସକେନ ଥାମେନ, ପୂଗଧମ୍ମଂ ଅକଂସୁ ତେ।

‘‘ଗଣିକା କୁମ୍ଭଦାସୀ ଚ, ପୂୱିକା ମଚ୍ଛିକାପି ଚ;

ଯଥାସକେନ ଥାମେନ, ପୂଗଧମ୍ମଂ ଅକଂସୁ ତେ।

‘‘ଏଥ ସବ୍ବେ ସମାଗନ୍ତ୍ୱା, ଗଣଂ ବନ୍ଧାମ ଏକତୋ;

ଅଧିକାରଂ କରିସ୍ସାମ, ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତେ ଅନୁତ୍ତରେ।

‘‘ତେ ମେ ସୁତ୍ୱାନ ୱଚନଂ, ଗଣଂ ବନ୍ଧିଂସୁ ତାୱଦେ;

ଉପଟ୍ଠାନସାଲଂ ସୁକତଂ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ କାରଯୁଂ।

‘‘ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱାନ ତଂ ସାଲଂ, ଉଦଗ୍ଗୋ ତୁଟ୍ଠମାନସୋ;

ପରେତୋ ତେହି ସବ୍ବେହି, ସମ୍ବୁଦ୍ଧମୁପସଙ୍କମିଂ।

‘‘ଉପସଙ୍କମ୍ମ ସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ, ଲୋକନାଥଂ ନରାସଭଂ;

ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁନୋ ପାଦେ, ଇଦଂ ୱଚନମବ୍ରୱିଂ।

‘‘ଇମେ ତୀଣି ସତା ୱୀର, ପୁରିସା ଏକତୋ ଗଣା;

ଉପଟ୍ଠାନସାଲଂ ସୁକତଂ, ନିଯ୍ୟାଦେନ୍ତି ତୁୱଂ ମୁନି।

‘‘ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ପୁରତୋ, ସମ୍ପଟିଚ୍ଛତ୍ୱ ଚକ୍ଖୁମା;

ତିଣ୍ଣଂ ସତାନଂ ପୁରତୋ, ଇମା ଗାଥା ଅଭାସଥ।

‘‘ତିସତାପି ଚ ଜେଟ୍ଠୋ ଚ, ଅନୁୱତ୍ତିଂସୁ ଏକତୋ;

ସମ୍ପତ୍ତିଞ୍ହି କରିତ୍ୱାନ, ସବ୍ବେ ଅନୁଭୱିସ୍ସଥ।

‘‘ପଚ୍ଛିମେ ଭୱେ ସମ୍ପତ୍ତେ, ସୀତିଭାୱମନୁତ୍ତରଂ;

ଅଜରଂ ଅମତଂ ସନ୍ତଂ, ନିବ୍ବାନଂ ଫସ୍ସଯିସ୍ସଥ।

‘‘ଏୱଂ ବୁଦ୍ଧୋ ୱିଯାକାସି, ସବ୍ବଞ୍ଞୂ ସମଣୁତ୍ତରୋ;

ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା, ସୋମନସ୍ସଂ ପୱେଦଯିଂ।

‘‘ତିଂସକପ୍ପସହସ୍ସାନି, ଦେୱଲୋକେ ରମିଂ ଅହଂ;

ଦେୱାଧିପୋ ପଞ୍ଚସତଂ, ଦେୱରଜ୍ଜମକାରଯିଂ।

‘‘ସହସ୍ସକ୍ଖତ୍ତୁଂ ରାଜା ଚ, ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଅହୋସହଂ;

ଦେୱରଜ୍ଜଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ, ମହାଦେୱା ଅୱନ୍ଦିସୁଂ।

‘‘ଇଧ ମାନୁସକେ ରଜ୍ଜଂ, ପରିସା ହୋନ୍ତି ବନ୍ଧୱା;

ପଚ୍ଛିମେ ଭୱେ ସମ୍ପତ୍ତେ, ୱାସେଟ୍ଠୋ ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ।

‘‘ଅସୀତିକୋଟି ନିଚଯୋ, ତସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ଅହୋସହଂ;

ସେଲୋ ଇତି ମମଂ ନାମଂ, ଛଳଙ୍ଗେ ପାରମିଂ ଗତୋ।

‘‘ଜଙ୍ଘାୱିହାରଂ ୱିଚରଂ, ସସିସ୍ସେହି ପୁରକ୍ଖତୋ;

ଜଟାଭାରିକଭରିତଂ, କେଣିଯଂ ନାମ ତାପସଂ।

‘‘ପଟିଯତ୍ତାହୁତିଂ ଦିସ୍ୱା, ଇଦଂ ୱଚନମବ୍ରୱିଂ;

ଆୱାହୋ ୱା ୱିୱାହୋ ୱା, ରାଜା ୱା ତେ ନିମନ୍ତିତୋ।

‘‘ଆହୁତିଂ ଯିଟ୍ଠୁକାମୋହଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଦେୱସମ୍ମତେ;

ନ ନିମନ୍ତେମି ରାଜାନଂ, ଆହୁତୀ ମେ ନ ୱିଜ୍ଜତି।

‘‘ନ ଚତ୍ଥି ମଯ୍ହମାୱାହୋ, ୱିୱାହୋ ମେ ନ ୱିଜ୍ଜତି;

ସକ୍ଯାନଂ ନନ୍ଦିଜନନୋ, ସେଟ୍ଠୋ ଲୋକେ ସଦେୱକେ।

‘‘ସବ୍ବଲୋକହିତତ୍ଥାଯ , ସବ୍ବସତ୍ତସୁଖାୱହୋ;

ସୋ ମେ ନିମନ୍ତିତୋ ଅଜ୍ଜ, ତସ୍ସେତଂ ପଟିଯାଦନଂ।

‘‘ତିମ୍ବରୂସକୱଣ୍ଣାଭୋ, ଅପ୍ପମେଯ୍ୟୋ ଅନୂପମୋ;

ରୂପେନାସଦିସୋ ବୁଦ୍ଧୋ, ସ୍ୱାତନାଯ ନିମନ୍ତିତୋ।

‘‘ଉକ୍କାମୁଖପହଟ୍ଠୋୱ, ଖଦିରଙ୍ଗାରସନ୍ନିଭୋ;

ୱିଜ୍ଜୂପମୋ ମହାୱୀରୋ, ସୋ ମେ ବୁଦ୍ଧୋ ନିମନ୍ତିତୋ।

‘‘ପବ୍ବତଗ୍ଗେ ଯଥା ଅଚ୍ଚି, ପୁଣ୍ଣମାଯେୱ ଚନ୍ଦିମା;

ନଳଗ୍ଗିୱଣ୍ଣସଙ୍କାସୋ, ସୋ ମେ ବୁଦ୍ଧୋ ନିମନ୍ତିତୋ।

‘‘ଅସମ୍ଭୀତୋ ଭଯାତୀତୋ, ଭୱନ୍ତକରଣୋ ମୁନି;

ସୀହୂପମୋ ମହାଵୀରୋ, ସୋ ମେ ବୁଦ୍ଧୋ ନିମନ୍ତିତୋ।

‘‘କୁସଲୋ ବୁଦ୍ଧଧମ୍ମେହି, ଅପସୟ୍ହୋ ପରେହି ସୋ;

ନାଗୂପମୋ ମହାଵୀରୋ, ସୋ ମେ ବୁଦ୍ଧୋ ନିମନ୍ତିତୋ।

‘‘ସଦ୍ଧମ୍ମାଚାରକୁସଲୋ, ବୁଦ୍ଧନାଗୋ ଅସାଦିସୋ;

ଉସଭୂପମୋ ମହାଵୀରୋ, ସୋ ମେ ବୁଦ୍ଧୋ ନିମନ୍ତିତୋ।

‘‘ଅନନ୍ତଵଣ୍ଣୋ ଅମିତଯସୋ, ଵିଚିତ୍ତସବ୍ବଲକ୍ଖଣୋ;

ସକ୍କୂପମୋ ମହାଵୀରୋ, ସୋ ମେ ବୁଦ୍ଧୋ ନିମନ୍ତିତୋ।

‘‘ଵସୀ ଗଣୀ ପତାପୀ ଚ, ତେଜସ୍ସୀ ଚ ଦୁରାସଦୋ;

ବ୍ରହ୍ମୂପମୋ ମହାଵୀରୋ, ସୋ ମେ ବୁଦ୍ଧୋ ନିମନ୍ତିତୋ।

‘‘ପତ୍ତଧମ୍ମୋ ଦସବଲୋ, ବଲାତିବଲପାରଗୋ;

ଧରଣୂପମୋ ମହାଵୀରୋ, ସୋ ମେ ବୁଦ୍ଧୋ ନିମନ୍ତିତୋ।

‘‘ସୀଲଵୀଚିସମାକିଣ୍ଣୋ, ଧମ୍ମଵିଞ୍ଞାଣଖୋଭିତୋ;

ଉଦଧୂପମୋ ମହାଵୀରୋ, ସୋ ମେ ବୁଦ୍ଧୋ ନିମନ୍ତିତୋ।

‘‘ଦୁରାସଦୋ ଦୁପ୍ପସହୋ, ଅଚଲୋ ଉଗ୍ଗତୋ ବ୍ରହା;

ନେରୂପମୋ ମହାଵୀରୋ, ସୋ ମେ ବୁଦ୍ଧୋ ନିମନ୍ତିତୋ।

‘‘ଅନନ୍ତଞାଣୋ ଅସମସମୋ, ଅତୁଲୋ ଅଗ୍ଗତଂ ଗତୋ;

ଗଗନୂପମୋ ମହାଵୀରୋ, ସୋ ମେ ବୁଦ୍ଧୋ ନିମନ୍ତିତୋ।

‘‘ପତିଟ୍ଠା ଭଯଭୀତାନଂ, ତାଣୋ ସରଣଗାମିନଂ;

ଅସ୍ସାସକୋ ମହାଵୀରୋ, ସୋ ମେ ବୁଦ୍ଧୋ ନିମନ୍ତିତୋ।

‘‘ଆସଯୋ ବୁଦ୍ଧିମନ୍ତାନଂ, ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ସୁଖେସିନଂ;

ରତନାକରୋ ମହାଵୀରୋ, ସୋ ମେ ବୁଦ୍ଧୋ ନିମନ୍ତିତୋ।

‘‘ଅସ୍ସାସକୋ ଵେଦକରୋ, ସାମଞ୍ଞଫଲଦାଯକୋ;

ମେଘୂପମୋ ମହାଵୀରୋ, ସୋ ମେ ବୁଦ୍ଧୋ ନିମନ୍ତିତୋ।

‘‘ଲୋକଚକ୍ଖୁ ମହାତେଜୋ, ସବ୍ବତମଵିନୋଦନୋ;

ସୂରିଯୂପମୋ ମହାୱୀରୋ, ସୋ ମେ ବୁଦ୍ଧୋ ନିମନ୍ତିତୋ।

‘‘ଆରମ୍ମଣୱିମୁତ୍ତୀସୁ, ସଭାୱଦସ୍ସନୋ ମୁନି;

ଚନ୍ଦୂପମୋ ମହାୱୀରୋ, ସୋ ମେ ବୁଦ୍ଧୋ ନିମନ୍ତିତୋ।

‘‘ବୁଦ୍ଧୋ ସମୁସ୍ସିତୋ ଲୋକେ, ଲକ୍ଖଣେହି ଅଲଙ୍କତୋ;

ଅପ୍ପମେୟ୍ୟୋ ମହାୱୀରୋ, ସୋ ମେ ବୁଦ୍ଧୋ ନିମନ୍ତିତୋ।

‘‘ଯସ୍ସ ଞାଣଂ ଅପ୍ପମେୟ୍ୟଂ, ସୀଲଂ ଯସ୍ସ ଅନୂପମଂ;

ୱିମୁତ୍ତି ଅସଦିସା ଯସ୍ସ, ସୋ ମେ ବୁଦ୍ଧୋ ନିମନ୍ତିତୋ।

‘‘ଯସ୍ସ ଧୀତି ଅସଦିସା, ଥାମୋ ଯସ୍ସ ଅଚିନ୍ତିୟୋ;

ଯସ୍ସ ପରକ୍କମୋ ଜେଟ୍ଠୋ, ସୋ ମେ ବୁଦ୍ଧୋ ନିମନ୍ତିତୋ।

‘‘ରାଗୋ ଦୋସୋ ଚ ମୋହୋ ଚ, ୱିସା ସବ୍ବେ ସମୂହତା;

ଅଗଦୂପମୋ ମହାୱୀରୋ, ସୋ ମେ ବୁଦ୍ଧୋ ନିମନ୍ତିତୋ।

‘‘କ୍ଲେସବ୍ୟାଧିବହୁଦୁକ୍ଖ-ସଙ୍ଖତମୱିନୋଦନୋ;

ୱେଜ୍ଜୂପମୋ ମହାୱୀରୋ, ସୋ ମେ ବୁଦ୍ଧୋ ନିମନ୍ତିତୋ।

‘‘ବୁଦ୍ଧୋତି ଭୋ ଯଂ ୱଦେସି, ଘୋସୋପେସୋ ସୁଦୁଲ୍ଲଭୋ;

ବୁଦ୍ଧୋ ବୁଦ୍ଧୋତି ସୁତ୍ୱାନ, ପୀତି ମେ ଉଦପଜ୍ଜଥ।

‘‘ଅବ୍ଭନ୍ତରଂ ଅଗଣ୍ହନ୍ତଂ, ପୀତି ମେ ବହି ନିଚ୍ଛରେ;

ସୋହଂ ପୀତିମନୋ ସନ୍ତୋ, ଇଦଂ ୱଚନମବ୍ରୱିଂ।

‘‘କହଂ ନୁ ଖୋ ସୋ ଭଗୱା, ଲୋକଜେଟ୍ଠୋ ନରାସଭୋ;

ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ନମସ୍ସିସ୍ସଂ, ସାମଞ୍ଞଫଲଦାୟକଂ।

‘‘ପଗ୍ଗୟ୍ହ ଦକ୍ଖିଣଂ ବାହୁଂ, ୱେଦଜାତୋ କତଞ୍ଜଲୀ;

ଆଚିକ୍ଖି ମେ ଧମ୍ମରାଜଂ, ସୋକସଲ୍ଲୱିନୋଦନଂ।

‘‘ଉଦେନ୍ତଂୱ ମହାମେଘଂ, ନୀଲଂ ଅଞ୍ଜନସନ୍ନିଭଂ;

ସାଗରଂ ୱିଯ ଦିସ୍ସନ୍ତଂ, ପସ୍ସସେତଂ ମହାୱନଂ।

‘‘ଏସ ସୋ ୱସତେ ବୁଦ୍ଧୋ, ଅଦନ୍ତଦମକୋ ମୁନି;

ୱିନୟନ୍ତୋ ଚ ୱେନେୟ୍ୟେ, ବୋଧେନ୍ତୋ ବୋଧିପକ୍ଖିୟେ।

‘‘ପିପାସିତୋୱ ଉଦକଂ, ଭୋଜନଂୱ ଜିଘଚ୍ଛିତୋ;

ଗାୱୀ ୟଥା ୱଚ୍ଛଗିଦ୍ଧା, ଏୱାହଂ ୱିଚିନିଂ ଜିନଂ।

‘‘ଆଚାରୋପଚାରଞ୍ଞୂ, ଧମ୍ମାନୁଚ୍ଛୱିସଂୱରଂ;

ସିକ୍ଖାପେମି ସକେ ସିସ୍ସେ, ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଜିନସନ୍ତିକଂ।

‘‘ଦୁରାସଦା ଭଗୱନ୍ତୋ, ସୀହାୱ ଏକଚାରିନୋ;

ପଦେ ପଦଂ ନିକ୍ଖିପନ୍ତା, ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟାଥ ମାଣୱା।

‘‘ଆସୀୱିସୋ ୟଥା ଘୋରୋ, ମିଗରାଜାୱ କେସରୀ;

ମତ୍ତୋୱ କୁଞ୍ଜରୋ ଦନ୍ତୀ, ଏୱଂ ବୁଦ୍ଧା ଦୁରାସଦା।

‘‘ଉକ୍କାସିତଞ୍ଚ ଖିପିତଂ, ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିୟ ମାଣୱା;

ପଦେ ପଦଂ ନିକ୍ଖିପନ୍ତା, ଉପେଥ ବୁଦ୍ଧସନ୍ତିକଂ।

‘‘ପଟିସଲ୍ଲାନଗରୁକା, ଅପ୍ପସଦ୍ଦା ଦୁରାସଦା;

ଦୁରୂପସଙ୍କମା ବୁଦ୍ଧା, ଗରୂ ହୋନ୍ତି ସଦେୱକେ।

‘‘ୟଦାହଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛାମି, ପଟିସମ୍ମୋଦୟାମି ୱା;

ଅପ୍ପସଦ୍ଦା ତଦା ହୋଥ, ମୁନିଭୂତାୱ ତିଟ୍ଠଥ।

‘‘ୟଂ ସୋ ଦେସେତି ସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ଖେମଂ ନିବ୍ବାନପତ୍ତିୟା;

ତମେୱଦ୍ଧଂ ନିସାମେଥ, ସଦ୍ଧମ୍ମସୱନଂ ସୁଖଂ।

‘‘ଉପସଙ୍କମ୍ମ ସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ, ସମ୍ମୋଦିଂ ମୁନିନା ଅହଂ;

ତଂ କଥଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା, ଲକ୍ଖଣେ ଉପଧାରୟିଂ।

‘‘ଲକ୍ଖଣେ ଦ୍ୱେ ଚ କଙ୍ଖାମି, ପସ୍ସାମି ତିଂସଲକ୍ଖଣେ;

କୋସୋହିତୱତ୍ଥଗୁୟ୍ହଂ, ଇଦ୍ଧିୟା ଦସ୍ସୟୀ ମୁନି।

‘‘ଜିୱ୍ହଂ ନିନ୍ନାମୟିତ୍ୱାନ, କଣ୍ଣସୋତେ ଚ ନାସିକେ;

ପଟିମସି ନଲାଟନ୍ତଂ, କେୱଲଂ ଛାଦୟୀ ଜିନୋ।

‘‘ତସ୍ସାହଂ ଲକ୍ଖଣେ ଦିସ୍ୱା, ପରିପୁଣ୍ଣେ ସବ୍ୟଞ୍ଜନେ;

ବୁଦ୍ଧୋତି ନିଟ୍ଠଂ ଗନ୍ତ୍ୱାନ, ସହ ସିସ୍ସେହି ପବ୍ବଜିଂ।

‘‘ସତେହି ତୀହି ସହିତୋ, ପବ୍ବଜିଂ ଅନଗାରିୟଂ;

ଅଡ୍ଢମାସେ ଅସମ୍ପତ୍ତେ, ସବ୍ବେ ପତ୍ତାମ୍ହ ନିବ୍ବୁତିଂ।

‘‘ଏକତୋ କମ୍ମଂ କତ୍ୱାନ, ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତେ ଅନୁତ୍ତରେ;

ଏକତୋ ସଂସରିତ୍ୱାନ, ଏକତୋ ୱିନିୱତ୍ତୟୁଂ।

‘‘ଗୋପାନସିୟୋ ଦତ୍ୱାନ, ପୂଗଧମ୍ମେ ୱସିଂ ଅହଂ

ତେନ କମ୍ମେନ ସୁକତେନ, ଅଟ୍ଠ ହେତୂ ଲଭାମହଂ।

‘‘ଦିସାସୁ ପୂଜିତୋ ହୋମି, ଭୋଗା ଚ ଅମିତା ମମ;

ପତିଟ୍ଠା ହୋମି ସବ୍ବେସଂ, ତାସୋ ମମ ନ ୱିଜ୍ଜତି।

‘‘ବ୍ୟାଧୟୋ ମେ ନ ୱିଜ୍ଜନ୍ତି, ଦୀଘାୟୁଂ ପାଲୟାମି ଚ;

ସୁଖୁମଚ୍ଛୱିକୋ ହୋମି, ଆୱାସେ ପତ୍ଥିତେ ୱସେ।

‘‘ଅଟ୍ଠ ଗୋପାନସୀ ଦତ୍ୱା, ପୂଗଧମ୍ମେ ୱସିଂ ଅହଂ;

ପଟିସମ୍ଭିଦାରହତ୍ତଞ୍ଚ, ଏତଂ ମେ ଅପରଟ୍ଠମଂ।

‘‘ସବ୍ବୱୋସିତୱୋସାନୋ, କତକିଚ୍ଚୋ ଅନାସୱୋ;

ଅଟ୍ଠ ଗୋପାନସୀ ନାମ, ତୱ ପୁତ୍ତୋ ମହାମୁନି।

‘‘ପଞ୍ଚ ଥମ୍ଭାନି ଦତ୍ୱାନ, ପୂଗଧମ୍ମେ ୱସିଂ ଅହଂ;

ତେନ କମ୍ମେନ ସୁକତେନ, ପଞ୍ଚ ହେତୂ ଲଭାମହଂ।

‘‘ଅଚଲୋ ହୋମି ମେତ୍ତାୟ, ଅନୂନଙ୍ଗୋ ଭୱାମହଂ;

ଆଦେୟ୍ୟୱଚନୋ ହୋମି, ନ ଧଂସେମି ୟଥା ଅହଂ।

‘‘ଅଭନ୍ତଂ ହୋତି ମେ ଚିତ୍ତଂ, ଅଖିଲୋ ହୋମି କସ୍ସଚି;

ତେନ କମ୍ମେନ ସୁକତେନ, ୱିମଲୋ ହୋମି ସାସନେ।

‘‘ସଗାରୱୋ ସପ୍ପତିସ୍ସୋ, କତକିଚ୍ଚୋ ଅନାସୱୋ;

ସାୱକୋ ତେ ମହାୱୀର, ଭିକ୍ଖୁ ତଂ ୱନ୍ଦତେ ମୁନି।

''କତ୍ୱା ସୁକତପଲ୍ଲଙ୍କଂ, ସାଲାଯଂ ପଞ୍ଞପେସହଂ;

ତେନ କମ୍ମେନ ସୁକତେନ, ପଞ୍ଚ ହେତୂ ଲଭାମହଂ।

''ଉଚ୍ଚେ କୁଲେ ପଜାଯିତ୍ୱା, ମହାଭୋଗୋ ଭୱାମହଂ;

ସବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିକୋ ହୋମି, ମଚ୍ଛେରଂ ମେ ନ ୱିଜ୍ଜତି।

''ଗମନେ ପତ୍ଥିତେ ମଯ୍ହଂ, ପଲ୍ଲଙ୍କୋ ଉପତିଟ୍ଠତି;

ସହ ପଲ୍ଲଙ୍କସେଟ୍ଠେନ, ଗଚ୍ଛାମି ମମ ପତ୍ଥିତଂ।

''ତେନ ପଲ୍ଲଙ୍କଦାନେନ, ତମଂ ସବ୍ବଂ ୱିନୋଦଯିଂ;

ସବ୍ବାଭିଞ୍ଞାବଲପ୍ପତ୍ତୋ, ଥେରୋ ୱନ୍ଦତି ତଂ ମୁନି।

''ପରିକିଚ୍ଚକିଚ୍ଚାନି, ସବ୍ବକିଚ୍ଚାନି ସାଧଯିଂ;

ତେନ କମ୍ମେନ ସୁକତେନ, ପାୱିସିଂ ଅଭଯଂ ପୁରଂ।

''ପରିନିଟ୍ଠିତସାଲମ୍ହି, ପରିଭୋଗମଦାସହଂ;

ତେନ କମ୍ମେନ ସୁକତେନ, ସେଟ୍ଠତ୍ତଂ ଅଜ୍ଝୁପାଗତୋ।

''ଯେ କେଚି ଦମକା ଲୋକେ, ହତ୍ଥିଅସ୍ସେ ଦମେନ୍ତି ଯେ;

କରିତ୍ୱା କାରଣା ନାନା, ଦାରୁଣେନ ଦମେନ୍ତି ତେ।

''ନ ହେୱଂ ତ୍ୱଂ ମହାୱୀର, ଦମେସି ନରନାରିଯୋ;

ଅଦଣ୍ଡେନ ଅସତ୍ଥେନ, ଦମେସି ଉତ୍ତମେ ଦମେ।

''ଦାନସ୍ସ ୱଣ୍ଣେ କିତ୍ତେନ୍ତୋ, ଦେସନାକୁସଲୋ ମୁନି;

ଏକପଞ୍ହଂ କଥେନ୍ତୋୱ, ବୋଧେସି ତିସତେ ମୁନି।

''ଦନ୍ତା ମଯଂ ସାରଥିନା, ସୁୱିମୁତ୍ତା ଅନାସୱା;

ସବ୍ବାଭିଞ୍ଞାବଲପତ୍ତା, ନିବ୍ବୁତା ଉପଧିକ୍ଖଯେ।

''ସତସହସ୍ସିତୋ କପ୍ପେ, ଯଂ ଦାନମଦଦିଂ ତଦା;

ଅତିକ୍କନ୍ତା ଭଯା ସବ୍ବେ, ସାଲାଦାନସ୍ସିଦଂ ଫଲଂ।

''କିଲେସା ଝାପିତା ମଯ୍ହଂ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ''ନ୍ତି।

ଅରହତ୍ତଂ ପନ ପତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋନ୍ତୋ –

୮୩୮।

‘‘ଯଂ ତଂ ସରଣମାଗମ୍ହ, ଇତୋ ଅଟ୍ଠମେ ଚକ୍ଖୁମ;

ସତ୍ତରତ୍ତେନ ଭଗୱା, ଦନ୍ତାମ୍ହ ତୱ ସାସନେ’’ତି। –

ଗାଥମାହ । ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ପଞ୍ଚହି ଚକ୍ଖୂହି ଚକ୍ଖୁମ ଭଗୱା ଯସ୍ମା ମଯଂ ଇତୋ ଅତୀତେ ଅଟ୍ଠମେ ଦିୱସେ ତଂ ସରଣଂ ଅଗମିମ୍ହା ତସ୍ମା ସତ୍ତରତ୍ତେନ ତୱ ସାସନେ ଦମକେନ ଦନ୍ତା ଅମ୍ହ, ଅହୋ ତେ ସରଣଗମନସ୍ସ ଆନୁଭାୱୋତି। ତତୋ ପରଂ –

୮୩୯।

‘‘ତୁୱଂ ବୁଦ୍ଧୋ ତୁୱଂ ସତ୍ଥା, ତୁୱଂ ମାରାଭିଭୂ ମୁନି;

ତୁୱଂ ଅନୁସଯେ ଛେତ୍ୱା, ତିଣ୍ଣୋ ତାରେସିମଂ ପଜଂ।

୮୪୦।

‘‘ଉପଧୀ ତେ ସମତିକ୍କନ୍ତା, ଆସୱା ତେ ପଦାଲିତା;

ସୀହୋୱ ଅନୁପାଦାନୋ, ପହୀନଭଯଭେରୱୋ’’ତି। –

ଇମାହି ଦ୍ୱୀହି ଗାଥାହି ଅଭିତ୍ଥୱିତ୍ୱା ଓସାନଗାଥାଯ ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦନଂ ଯାଚତି –

୮୪୧।

‘‘ଭିକ୍ଖୱୋ ତିସତା ଇମେ, ତିଟ୍ଠନ୍ତି ପଞ୍ଜଲୀକତା;

ପାଦେ ୱୀର ପସାରେହି, ନାଗା ୱନ୍ଦନ୍ତୁ ସତ୍ଥୁନୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ତୁୱଂ ବୁଦ୍ଧୋତି ତ୍ୱମେୱ ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ ସବ୍ବଞ୍ଞୁବୁଦ୍ଧୋ। ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକାଦିଅତ୍ଥେନ ସତ୍ତାନଂ ଅନୁସାସନତୋ ତ୍ୱମେୱ ସତ୍ଥା। ସବ୍ବେସଂ ମାରାନଂ ଅଭିଭୱନତୋ ମାରାଭିଭୂ। ମୁନିଭାୱତୋ ମୁନି। ଅନୁସଯେଛେତ୍ୱାତି କାମରାଗାଦିକେ ଅନୁସଯେ ଅରିଯମଗ୍ଗସତ୍ଥେନ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା। ତିଣ୍ଣୋତି ସଯଂ ସଂସାରମହୋଘଂ ତିଣ୍ଣୋ, ଦେସନାହତ୍ଥେନ ଇମଂ ପଜଂ ସତ୍ତକାଯଂ ତାରେସି। ଉପଧୀତି ଖନ୍ଧୂପଧିଆଦଯୋ ସବ୍ବେ ଉପଧୀ। ଅନୁପାଦାନୋତି ସବ୍ବସୋ ପହୀନକାମୁପାଦାନାଦିକୋ। ଏୱଂ ୱତ୍ୱା ଥେରୋ ସପରିସୋ ସତ୍ଥାରଂ ଅଭିୱନ୍ଦତୀତି।

ସେଲତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। କାଳିଗୋଧାପୁତ୍ତଭଦ୍ଦିଯତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଯାତଂମେ ହତ୍ଥିଗୀୱାଯାତିଆଦିକା ଆଯସ୍ମତୋ ଭଦ୍ଦିଯତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅଯମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ପଦୁମୁତ୍ତରସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ ମହାଭୋଗକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ଏକଦିୱସଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରା ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଉଚ୍ଚାକୁଲିକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପିଯମାନଂ ଦିସ୍ୱା ସଯମ୍ପି ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେତ୍ୱା ସତ୍ତାହଂ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା ପଣିଧାନଂ ଅକାସି। ସତ୍ଥାପିସ୍ସ ଅନନ୍ତରାଯେନ ସମିଜ୍ଝନଭାୱଂ ଦିସ୍ୱା ବ୍ୟାକାସି। ସୋପି ତଂ ବ୍ୟାକରଣଂ ସୁତ୍ୱା ଉଚ୍ଚାକୁଲିକସଂୱତ୍ତନିକଂ କମ୍ମଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଧମ୍ମସ୍ସୱନସ୍ସ କାରାପନଂ, ଧମ୍ମମଣ୍ଡପେ ଆସନଦାନଂ, ବୀଜନୀଦାନଂ, ଧମ୍ମକଥିକାନଂ ପୂଜାସକ୍କାରକରଣଂ, ଉପୋସଥାଗାରେ ପଟିସ୍ସଯଦାନନ୍ତି ଏୱମାଦିଂ ଯାୱଜୀୱଂ ବହୁପୁଞ୍ଞଂ କତ୍ୱା

ତତୋ ଚୁତୋ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ କସ୍ସପସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅପରଭାଗେ ଅମ୍ହାକଂ ଭଗୱତୋ ଉପ୍ପତ୍ତିଯା ପୁରେତରଂ ବାରାଣସିଯଂ କୁଟୁମ୍ବିଯଘରେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ସମ୍ବହୁଲେ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂଯେୱ ଠାନେ ସମାଗନ୍ତ୍ୱା ଭତ୍ତୱିସ୍ସଗ୍ଗଂ କରୋନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ତତ୍ଥ ପାସାଣଫଲକାନି ଅତ୍ଥରିତ୍ୱା ପାଦୋଦକାଦିଂ ଉପଟ୍ଠପେନ୍ତୋ ଯାୱଜୀୱଂ ଉପଟ୍ଠହି।

ସୋ ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ କପିଲୱତ୍ଥୁନଗରେ ସାକିଯରାଜକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି, ଭଦ୍ଦିଯୋତିସ୍ସ ନାମଂ ଅହୋସି। ସୋ ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧାଦୀହି ପଞ୍ଚହି ଖତ୍ତିଯେହି ସଦ୍ଧିଂ ସତ୍ଥରି ଅନୁପିଯମ୍ବୱନେ ୱିହରନ୍ତେ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ତଂ ସତ୍ଥା ଅପରଭାଗେ ଜେତୱନେ ଅରିଯଗଣମଜ୍ଝେ ନିସିନ୍ନୋ ଉଚ୍ଚାକୁଲିକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସି। ସୋ ଫଲସୁଖେନ ନିବ୍ବାନସୁଖେନ ଚ ୱୀତିନାମେନ୍ତୋ ଅରଞ୍ଞଗତୋପି ରୁକ୍ଖମୂଲଗତୋପି ସୁଞ୍ଞାଗାରଗତୋପି ''ଅହୋ ସୁଖଂ, ଅହୋ ସୁଖ''ନ୍ତି ଅଭିକ୍ଖଣଂ ଉଦାନଂ ଉଦାନେସି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେସୁଂ – ''ଆଯସ୍ମା ଭଦ୍ଦିଯୋ କାଳିଗୋଧାଯ ପୁତ୍ତୋ ଅଭିକ୍ଖଣଂ 'ଅହୋ ସୁଖଂ, ଅହୋ ସୁଖ'ନ୍ତି ୱଦତି, ଅନଭିରତୋ ମଞ୍ଞେ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରତୀ''ତି। ସତ୍ଥା ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ''ସଚ୍ଚଂ କିର ତ୍ୱଂ, ଭଦ୍ଦିଯ, ଅଭିକ୍ଖଣଂ 'ଅହୋ ସୁଖଂ, ଅହୋ ସୁଖ'ନ୍ତି ୱଦସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ସୋ ''ସଚ୍ଚଂ ଭଗୱା''ତି ପଟିଜାନିତ୍ୱା ''ପୁବ୍ବେ ମେ, ଭନ୍ତେ, ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତସ୍ସ ସୁସଂୱିହିତାରକ୍ଖୋ ଅହୋସିଂ, ତଥାପି ଭୀତୋ ଉବ୍ବିଗ୍ଗୋ ଉସ୍ସଙ୍କିତୋ ୱିହାସିଂ। ଇଦାନି ପନ ପବ୍ବଜିତୋ ଅଭୀତୋ ଅନୁବ୍ବିଗ୍ଗୋ ଅନୁସ୍ସଙ୍କିତୋ ୱିହରାମୀ''ତି ୱତ୍ୱା –

୮୪୨।

''ଯାତଂ ମେ ହତ୍ଥିଗୀୱାଯ, ସୁଖୁମା ୱତ୍ଥା ପଧାରିତା;

ସାଲୀନଂ ଓଦନୋ ଭୁତ୍ତୋ, ସୁଚିମଂସୂପସେଚନୋ।

୮୪୩।

''ସୋଜ୍ଜ ଭଦ୍ଦୋ ସାତତିକୋ, ଉଞ୍ଛାପତ୍ତାଗତେ ରତୋ;

ଝାଯତି ଅନୁପାଦାନୋ, ପୁତ୍ତୋ ଗୋଧାଯ ଭଦ୍ଦିଯୋ।

୮୪୪।

''ପଂସୁକୂଲୀ ସାତତିକୋ, ଉଞ୍ଛାପତ୍ତାଗତେ ରତୋ;

ଝାଯତି ଅନୁପାଦାନୋ, ପୁତ୍ତୋ ଗୋଧାଯ ଭଦ୍ଦିଯୋ।

୮୪୫।

''ପିଣ୍ଡପାତୀ ସାତତିକୋ…ପେ…।

୮୪୬।

''ତେଚୀୱରୀ ସାତତିକୋ…ପେ…।

୮୪୭।

''ସପଦାନଚାରୀ ସାତତିକୋ…ପେ…।

୮୪୮।

‘‘ଏକାସନୀ ସାତତିକୋ…ପେ…।

୮୪୯।

‘‘ପଣ୍ଡପିଣ୍ଡୀ ସାତତିକୋ…ପେ…।

୮୫୦।

‘‘ଖଲୁପଚ୍ଛାଭତ୍ତୀ ସାତତିକୋ…ପେ…।

୮୫୧।

‘‘ଆରଞ୍ଞିକୋ ସାତତିକୋ…ପେ…।

୮୫୨।

‘‘ରୁକ୍ଖମୂଲିକୋ ସାତତିକୋ…ପେ…।

୮୫୩।

‘‘ଅବ୍ଭୋକାସୀ ସାତତିକୋ…ପେ…।

୮୫୪।

‘‘ସୋସାନିକୋ ସାତତିକୋ…ପେ…।

୮୫୫।

‘‘ଯଥାସନ୍ଥତିକୋ ସାତତିକୋ…ପେ…।

୮୫୬।

‘‘ନେସଜ୍ଜିକୋ ସାତତିକୋ…ପେ…।

୮୫୭।

‘‘ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ ସାତତିକୋ…ପେ…।

୮୫୮।

‘‘ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ସାତତିକୋ…ପେ…।

୮୫୯।

‘‘ପୱିୱିତ୍ତୋ ସାତତିକୋ…ପେ…।

୮୬୦।

‘‘ଅସଂସଟ୍ଠୋ ସାତତିକୋ…ପେ…।

୮୬୧।

‘‘ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟୋ ସାତତିକୋ…ପେ…।

୮୬୨।

‘‘ହିତ୍ୱା ସତପଲଂ କଂସଂ, ସୋୱଣ୍ଣଂ ସତରାଜିକଂ;

ଅଗ୍ଗହିଂ ମତ୍ତିକାପତ୍ତଂ, ଇଦଂ ଦୁତିୟାଭିସେଚନଂ।

୮୬୩।

‘‘ଉଚ୍ଚେ ମଣ୍ଡଲିପାକାରେ, ଦଳ୍ହମଟ୍ଟାଲକୋଟ୍ଠକେ;

ରକ୍ଖିତୋ ଖଗ୍ଗହତ୍ଥେହି, ଉତ୍ତମଂ ୱିହରିଂ ପୁରେ।

୮୬୪।

‘‘ସୋଜ୍ଜ ଭଦ୍ଦୋ ଅନୁତ୍ରାସୀ, ପହୀନଭୟଭେରୱୋ;

ଝାୟତି ୱନମୋଗୟ୍ହ, ପୁତ୍ତୋ ଗୋଧାୟ ଭଦ୍ଦିୟୋ।

୮୬୫।

‘‘ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧେ ପତିଟ୍ଠାୟ, ସତିଂ ପଞ୍ଞଞ୍ଚ ଭାୱୟଂ;

ପାପୁଣିଂ ଅନୁପୁବ୍ବେନ, ସବ୍ବସଂୟୋଜନକ୍ଖୟ’’ନ୍ତି। –

ଇମାହି ଗାଥାହି ସତ୍ଥୁ ପୁରତୋ ସୀହନାଦଂ ନଦି।

ତତ୍ଥ ୟାତଂ ମେ ହତ୍ଥିଗୀୱାୟାତି, ଭନ୍ତେ, ପୁବ୍ବେ ମୟା ଗଚ୍ଛନ୍ତେନାପି ହତ୍ଥିଗୀୱାୟ ହତ୍ଥିକ୍ଖନ୍ଧେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ୟାତଂ ଚରିତଂ। ୱତ୍ଥାନି ପରିହରନ୍ତେନାପି ସୁଖୁମା ସୁଖସମ୍ଫସ୍ସା କାସିକୱତ୍ଥୱିସେସା ଧାରିତା। ଓଦନଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତେନାପି ତିୱସ୍ସିକାନଂ ପୁରାଣଗନ୍ଧସାଲୀନଂ ଓଦନୋ ତିତ୍ତିରକପିଞ୍ଜରାଦିନା ସୁଚିନା ମଂସେନ ଉପସିତ୍ତତାୟ ସୁଚିମଂସୂପସେଚନୋ ଭୁତ୍ତୋ, ତଥାପି ତଂ ସୁଖଂ ନ ମୟ୍ହଂ ଚିତ୍ତପରିତୋସକରଂ ଅହୋସି, ୟଥା ଏତରହି ୱିୱେକସୁଖନ୍ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ସୋଜ୍ଜ ଭଦ୍ଦୋ’’ତିଆଦି। ଏତ୍ଥ ଚ ହତ୍ଥିଗ୍ଗହଣେନେୱ ଅସ୍ସରଥୟାନାନି, ୱତ୍ଥଗ୍ଗହଣେନ ସବ୍ବରାଜାଲଙ୍କାରା, ଓଦନଗ୍ଗହଣେନ ସବ୍ବଭୋଜନୱିକତି ଗହିତାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସୋଜ୍ଜାତି ସୋ ଅଜ୍ଜ ଏତରହି ପବ୍ବଜ୍ଜାୟଂ ଠିତୋ। ଭଦ୍ଦୋତି ସୀଲାଦିଗୁଣେହି ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ଭଦ୍ଦୋ। ସାତତିକୋତି ସମଣଧମ୍ମେ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରେ ସାତଚ୍ଚୟୁତ୍ତୋ। ଉଞ୍ଛାପତ୍ତାଗତେ ରତୋତି ଉଞ୍ଛାଚରିୟାୟ ପତ୍ତେ ଆଗତେ ପତ୍ତପରିୟାପନ୍ନେ ଅଭିରତୋ, ତେନେୱ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଝାୟତୀତି ଫଲସମାପତ୍ତିଝାନେନ ଝାୟତି। ପୁତ୍ତୋ ଗୋଧାୟାତି କାଳିଗୋଧାୟ ନାମ ଖତ୍ତିୟାୟ ପୁତ୍ତୋ। ଭଦ୍ଦିୟୋତି ଏୱଂନାମୋ ଅତ୍ତାନମେୱ ଥେରୋ ଅଞ୍ଞଂ ୱିୟ କତ୍ୱା ୱଦତି।

ଗହପତିଚୀୱରଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପଂସୁକୂଲିକଙ୍ଗସମାଦାନେନ ପଂସୁକୂଲିକୋ। ସଙ୍ଘଭତ୍ତଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପିଣ୍ଡପାତିକଙ୍ଗସମାଦାନେନ ପିଣ୍ଡପାତିକୋ। ଅତିରେକଚୀୱରଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତେଚୀୱରିକଙ୍ଗସମାଦାନେନ ତେଚୀୱରିକୋ। ଲୋଲୁପ୍ପଚାରଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସପଦାନଚାରିକଙ୍ଗସମାଦାନେନ ସପଦାନଚାରୀ। ନାନାସନଭୋଜନଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଏକାସନିକଙ୍ଗସମାଦାନେନ ଏକାସନିକୋ। ଦୁତିୟକଭାଜନଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା

ପଓପିଣ୍ଡିକଙ୍ଗସମାଦାନେନ ପଓପିଣ୍ଡିକୋ। ଅତିରିତ୍ତଭୋଜନଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଖଲୁପଚ୍ଛାଭତ୍ତିକଙ୍ଗସମାଦାନେନ ଖଲୁପଚ୍ଛାଭତ୍ତିକୋ। ଗାମନ୍ତସେନାସନଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଆରଞ୍ଞିକଙ୍ଗସମାଦାନେନ ଆରଞ୍ଞିକୋ। ଛନ୍ନୱାସଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ରୁକ୍ଖମୂଲିକଙ୍ଗସମାଦାନେନ ରୁକ୍ଖମୂଲିକୋ। ଛନ୍ନରୁକ୍ଖମୂଲାନି ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅବ୍ଭୋକାସିକଙ୍ଗସମାଦାନେନ ଅବ୍ଭୋକାସିକୋ। ନସୁସାନଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସୋସାନିକଙ୍ଗସମାଦାନେନ ସୋସାନିକୋ। ସେନାସନଲୋଲୁପ୍ପଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଯଥାସନ୍ଥତିକଙ୍ଗସମାଦାନେନ ଯଥାସନ୍ଥତିକୋ। ସଯନଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ନେସଜ୍ଜିକଙ୍ଗସମାଦାନେନ ନେସଜ୍ଜିକୋ। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ। ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନ ଧୁତଙ୍ଗକଥା ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୨୨ ଆଦଯୋ) ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଗହେତବ୍ବା।

ଉଚ୍ଚେତି ଉଚ୍ଚାଦିଟ୍ଠାନେ, ଉପରିପାସାଦତାଯ ୱା ଉଚ୍ଚେ। ମଣ୍ଡଲିପାକାରେତି ମଣ୍ଡଲାକାରେନ ପାକାରପରିକ୍ଖିତ୍ତେ। ଦଳ୍ହମଟ୍ଟାଲକୋଟ୍ଠକେତି ଥିରେହି ଅଟ୍ଟାଲେହି ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକେହି ଚ ସମନ୍ନାଗତେ, ନଗରେତି ଅତ୍ଥୋ।

ସତିଂ ପଞ୍ଞଞ୍ଚାତି ଏତ୍ଥ ସତିସୀସେନ ସମାଧିଂ ୱଦତି। ଫଲସମାପତ୍ତିନିରୋଧସମାପତ୍ତିଯୋ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ସତିଂ ପଞ୍ଞଞ୍ଚ ଭାୱଯ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତୋ। ସେସଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନଯତ୍ତା ଉତ୍ତାନମେୱ।

ଏୱଂ ଥେରୋ ସତ୍ଥୁ ସମ୍ମୁଖା ସୀହନାଦଂ ନଦି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଅଭିପ୍ପସନ୍ନା ଅହେସୁଂ।

କାଳିଗୋଧାପୁତ୍ତଭଦ୍ଦିଯତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଗଚ୍ଛଂ ୱଦେସୀତିଆଦିକା ଆଯସ୍ମତୋ ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅଯମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ୱିୱଟ୍ଟୂପନିସ୍ସଯଂ କୁସଲଂ ଉପଚିନିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ସାୱତ୍ଥିଯଂ କୋସଲରଞ୍ଞୋ ପୁରୋହିତସ୍ସ ଭଗ୍ଗୱସ୍ସ ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ତସ୍ସ ଜାତଦିୱସେ ସକଲନଗରେ ଆୱୁଧାନି ପଜ୍ଜଲିଂସୁ, ରଞ୍ଞୋ ଚ ମଙ୍ଗଲାୱୁଧଂ ସଯନପୀଠେ ଠପିତଂ ପଜ୍ଜଲି, ତଂ ଦିସ୍ୱା ରାଜା ଭୀତୋ ସଂୱିଗ୍ଗୋ ନିଦ୍ଦଂ ନ ଲଭି। ପୁରୋହିତୋ ତାଯଂ ୱେଲାଯଂ ନକ୍ଖତ୍ତଯୋଗଂ ଉଲ୍ଲୋକେନ୍ତୋ ‘‘ଚୋରନକ୍ଖତ୍ତେନ ଜାତୋ’’ତି ସନ୍ନିଟ୍ଠାନମକାସି। ସୋ ୱିଭାତାଯ ରତ୍ତିଯା ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକଂ ଗତୋ ସୁଖସେଯ୍ୟଂ ପୁଚ୍ଛି। ରାଜା ‘‘କୁତୋ, ଆଚରିଯ, ସୁଖସେଯ୍ୟଂ, ରତ୍ତିଯଂ ମଯ୍ହଂ ମଙ୍ଗଲାୱୁଧଂ ପଜ୍ଜଲି, ତସ୍ସ କୋ ନୁ ଖୋ ୱିପାକୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି? ‘‘ମା ଭାଯି, ମହାରାଜ, ମଯ୍ହଂ ଘରେ ଦାରକୋ ଜାତୋ। ତସ୍ସ ଆନୁଭାୱେନ ସକଲନଗରେପି ଆୱୁଧାନି ପଜ୍ଜଲିଂସୂ’’ତି। ‘‘କିଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଆଚରିଯା’’ତି? ‘‘ଦାରକୋ ଚୋରୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି। ‘‘କିଂ ଏକଚାରୀ ଚୋରୋ, ଉଦାହୁ ଗଣଜେଟ୍ଠକୋ’’ତି? ‘‘ଏକଚାରିକୋ, ଦେୱ’’। ‘‘କିଂ ନଂ ମାରେମା’’ତି? ‘‘ଏକଚାରିକୋ ଚେ, ପଟିଜଗ୍ଗଥ ତାୱ ନ’’ନ୍ତି ଆହ। ତସ୍ସ ନାମଂ କରୋନ୍ତା ଯସ୍ମା ଜାଯମାନୋ ରଞ୍ଞୋ ଚିତ୍ତଂ ୱିହେସେନ୍ତୋ ଜାତୋ, ତସ୍ମା ହିଂସକୋତି କତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଦିଟ୍ଠଂ ଅଦିଟ୍ଠନ୍ତି ୱିଯ ଅହିଂସକୋତି ୱୋହରିଂସୁ।

ସୋ ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ପୁବ୍ବକମ୍ମବଲେନ ସତ୍ତନ୍ନଂ ହତ୍ଥୀନଂ ବଲଂ ଧାରେତି। ତସ୍ସିଦଂ ପୁବ୍ବକମ୍ମଂ – ବୁଦ୍ଧସୁଞ୍ଞେ ଲୋକେ କସ୍ସକୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତୋ ଏକଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଂ ୱସ୍ସୋଦକେନ ତିନ୍ତଂ ଅଲ୍ଲଚୀୱରଂ ସୀତପୀଳିତଂ ଅତ୍ତନୋ ଖେତ୍ତଭୂମିଂ ଉପଗତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ମେ ଉପଟ୍ଠିତ’’ନ୍ତି ସୋମନସ୍ସଜାତୋ ଅଗ୍ଗିଂ କତ୍ୱା ଅଦାସି। ସୋ ତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ବଲେନ ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଥାମଜୱବଲସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ହୁତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ପଚ୍ଛିମତ୍ତଭାୱେ ସତ୍ତନ୍ନଂ ହତ୍ଥୀନଂ ବଲଂ ଧାରେତି। ସୋ ତକ୍କସିଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦିସାପାମୋକ୍ଖସ୍ସ ଆଚରିଯସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମନ୍ତେୱାସୀ ହୁତ୍ୱା ସିପ୍ପଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହତୋ ଆଚରିଯବ୍ରାହ୍ମଣଂ ତସ୍ସ ଭରିଯଞ୍ଚ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ପଟିଜଗ୍ଗତି। ତେନସ୍ସ ସା ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଗେହେ ଲଦ୍ଧମାନେନ ଭତ୍ତାଦିନା ସଙ୍ଗହଂ କରୋତି। ତଂ ଅସହମାନା ଅଞ୍ଞେ ମାଣୱା ଆଚରିଯେନ ସଦ୍ଧିଂ ଭେଦଂ ଅକଂସୁ। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ତେସଂ ୱଚନଂ ଦ୍ୱେ ତଯୋ ୱାରେ ଅସଦ୍ଦହନ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ସଦ୍ଦହିତ୍ୱା ‘‘ମହାବଲୋ ମାଣୱୋ, ନ ସକ୍କା କେନଚି ମାରାପେତୁଂ, ଉପାଯେନ ନଂ ମାରେସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ନିଟ୍ଠିତସିପ୍ପଂ ଅତ୍ତନୋ ନଗରଂ ଗନ୍ତୁଂ ଆପୁଚ୍ଛନ୍ତଂ ମାଣୱଂ ଆହ – ‘‘ତାତ ଅହିଂସକ, ନିଟ୍ଠିତସିପ୍ପେନ ନାମ ଅନ୍ତେୱାସିନା ଆଚରିଯସ୍ସ ଗରୁଦକ୍ଖିଣା ଦାତବ୍ବା, ତଂ ମଯ୍ହଂ ଦେହୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଆଚରିଯ, କିଂ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି? ‘‘ମନୁସ୍ସାନଂ ସହସ୍ସଦକ୍ଖିଣହତ୍ଥଙ୍ଗୁଲିଯୋ ଆନେହୀ’’ତି। ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ କିର ଅଯମସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାଯୋ – ବହୂସୁ ମାରିଯମାନେସୁ ଏକନ୍ତତୋ ଏକୋ ନଂ ମାରେସ୍ସତି । ତଂ ସୁତ୍ୱା ଅହିଂସକୋ ଅତ୍ତନୋ ଚିରପରିଚିତଂ ନିକ୍କରୁଣତଂ ପୁରକ୍ଖତ୍ୱା ସନ୍ନଦ୍ଧପଞ୍ଚାୱୁଧୋ କୋସଲରଞ୍ଞୋ ୱିଜିତେ ଜାଲିନଂ ୱନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ମହାମଗ୍ଗସମୀପେ ପବ୍ବତନ୍ତରେ ୱସନ୍ତୋ ପବ୍ବତସିଖରେ ଠତ୍ୱା ମଗ୍ଗେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ମନୁସ୍ସେ ଓଲୋକେତ୍ୱା ୱେଗେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅଙ୍ଗୁଲିଯୋ ଗହେତ୍ୱା ରୁକ୍ଖଗ୍ଗେ ଓଲମ୍ବେସି। ତା ଗିଜ୍ଝାପି କାକାପି ଖାଦିଂସୁ, ଭୂମିଯଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତା ପୂତିଭାୱଂ ଅଗମଂସୁ। ଏୱଂ ଗଣନାଯ ଅପରିପୂରମାନାଯ ଲଦ୍ଧା ଲଦ୍ଧା ଅଙ୍ଗୁଲିଯୋ ସୁତ୍ତେନ ଗନ୍ଥିତ୍ୱା ମାଲଂ କତ୍ୱା ଯଞ୍ଞୋପଚିତଂ ୱିଯ ଅଂସେ ଓଲମ୍ବେସି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲୋତ୍ୱେୱସ୍ସ ସମଞ୍ଞା ଅହୋସି।

ଏୱଂ ତସ୍ମିଂ ମନୁସ୍ସେ ମାରେନ୍ତେ ମଗ୍ଗୋ ଅୱଠଅଞ୍ଜୋ ଅହୋସି। ସୋ ମଗ୍ଗେ ମନୁସ୍ସେ ଅଲଭନ୍ତୋ ଗାମୂପଚାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିଲୀୟିତ୍ୱା ଆଗତାଗତେ ମନୁସ୍ସେ ମାରେତ୍ୱା ଅଙ୍ଗୁଲିୟୋ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି। ତଂ ଞତ୍ୱା ମନୁସ୍ସା ଗାମତୋ ଅପକ୍କମିଂସୁ, ଗାମା ସୁଞ୍ଞା ଅହେସୁଂ, ତଥା ନିଗମା ଜନପଦା ଚ। ଏୱଂ ତେନ ସୋ ପଦେସୋ ଉଜ୍ଜାସିତୋ ଅହୋସି। ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲସ୍ସ ଚ ଏକାୟ ଊନା ସହସ୍ସଅଙ୍ଗୁଲିୟୋ ସଙ୍ଗହା ଅହେସୁଂ। ଅଥ ମନୁସ୍ସା ତଂ ଚୋରୁପଦ୍ଦୱଂ କୋସଲରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସୁଂ। ରାଜା ପାତୋୱ ନଗରେ ଭେରିଂ ଚରାପେସି, ''ସୀଘଂ ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲଚୋରଂ ଗଣ୍ହାମ, ବଲକାୟୋ ଆଗଚ୍ଛତୂ''ତି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲସ୍ସ ମାତା ମନ୍ତାଣୀ ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ତସ୍ସ ପିତରଂ ଆହ – ''ପୁତ୍ତୋ କିର ତେ ଚୋରୋ ହୁତ୍ୱା ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ କରୋତି, ତଂ 'ଇଦିସଂ ମା କରୀ'ତି ସଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଆନେହି, ଅଞ୍ଞଥା ନଂ ରାଜା ଘାତେସ୍ସା''ତି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ''ନ ମୟ୍ହଂ ତାଦିସେହି ପୁତ୍ତେହି ଅତ୍ଥୋ, ରାଜା ଯଂ ୱା ତଂ ୱା କରୋତୂ''ତି ଆହ । ଅଥ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ପୁତ୍ତସିନେହେନ ପାଥେୟ୍ୟଂ ଗହେତ୍ୱା ''ମମ ପୁତ୍ତଂ ସଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଆନେସ୍ସାମୀ''ତି ମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜି।

ଭଗୱା ''ଅୟଂ 'ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲଂ ଆନେସ୍ସାମୀ'ତି ଗଚ୍ଛତି, ସଚେ ସା ଗମିସ୍ସତି, ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲୋ 'ଅଙ୍ଗୁଲିସହସ୍ସଂ ପୂରେସ୍ସାମୀ'ତି ମାତରମ୍ପି ମାରେସ୍ସତି। ସୋ ଚ ପଚ୍ଛିମଭୱିକୋ, ସଚାହଂ ନ ଗମିସ୍ସଂ, ମହାଜାନି ଅଭୱିସ୍ସା''ତି ଞତ୍ୱା ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ ସୟମେୱ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ତିଂସଯୋଜନିକଂ ମଗ୍ଗଂ ପଦସାୱ ପଟିପଜ୍ଜମାନୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଗୋପାଲକାଦୀହି ୱାରିୟମାନୋପି ଜାଲିନଂ ୱନଂ ଉପଗଚ୍ଛି। ତସ୍ମିଞ୍ଚ ଖଣେ ତସ୍ସ ମାତା ତେନ ଦିଟ୍ଠା, ସୋ ମାତରଂ ଦୂରତୋୱ ଦିସ୍ୱା ''ମାତରମ୍ପି ମାରେତ୍ୱା ଅଜ୍ଜ ଊନଙ୍ଗୁଲିଂ ପୂରେସ୍ସାମୀ''ତି ଅସିଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଉପଧାୱି। ତେସଂ ଉଭିନ୍ନଂ ଅନ୍ତରେ ଭଗୱା ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେସି। ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ''କିଂ ମେ ମାତରଂ ୱଧିତ୍ୱା ଅଙ୍ଗୁଲିୟା ଗହିତେନ? ଜୀୱତୁ ମେ ମାତା, ଯଂନୂନାହଂ ଇମଂ ସମଣଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେତ୍ୱା ଅଙ୍ଗୁଲିଂ ଗଣ୍ହେୟ୍ୟ''ନ୍ତି ଉକ୍ଖିତ୍ତାସିକୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ପିଟ୍ଠିତୋ ପିଟ୍ଠିତୋ ଅନୁବନ୍ଧି। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ତଥାରୂପଂ ଇଦ୍ଧାଭିସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖାସି, ଯଥା ପକତିଇରିୟାପଥେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତମ୍ପି ଅତ୍ତାନଂ ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲୋ ସବ୍ବଥାମେନ ଧାୱନ୍ତୋପି ନ ସକ୍କୋତି ସମ୍ପାପୁଣିତୁଂ। ସୋ ପରିହୀନଜୱୋ ଘୁରୁଘୁରୁପସ୍ସାସୀ କଚ୍ଛେହି ସେଦଂ ମୁଞ୍ଚନ୍ତୋ ପଦଂ ଉଦ୍ଧରିତୁମ୍ପି ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଖାଣୁ ୱିୟ ଠିତୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ''ତିଟ୍ଠ ତିଟ୍ଠ, ସମଣା''ତି ଆହ। ଭଗୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତୋୱ ''ଠିତୋ ଅହଂ, ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲ, ତ୍ୱଞ୍ଚ ତିଟ୍ଠା''ତି ଆହ। ସୋ ''ଇମେ ଖୋ ସମଣା ସକ୍ୟପୁତ୍ତିୟା ସଚ୍ଚୱାଦିନୋ, ଅୟଂ ସମଣୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋଯେୱ 'ଠିତୋ ଅହଂ, ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲ, ତ୍ୱଞ୍ଚ ତିଟ୍ଠା'ତି ଆହ, ଅହଞ୍ଚମ୍ହି ଠିତୋ, କୋ ନୁ ଖୋ ଇମସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାୟୋ, ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ନଂ ଜାନିସ୍ସାମୀ''ତି ଭଗୱନ୍ତଂ ଗାଥାୟ ଅଜ୍ଝଭାସି –

୮୬୬।

''ଗଚ୍ଛଂ ୱଦେସି ସମଣ ଠିତୋମ୍ହି, ମମଞ୍ଚ ବ୍ରୂସି ଠିତମଟ୍ଠିତୋତି;

ପୁଚ୍ଛାମି ତଂ ସମଣ ଏତମତ୍ଥଂ, କଥଂ ଠିତୋ ତ୍ୱଂ ଅହମଟ୍ଠିତୋମ୍ହୀ''ତି।

ତତ୍ଥ ସମଣାତି ଭଗୱନ୍ତଂ ଆଲପତି। ମମନ୍ତି ମଂ। କଥନ୍ତି କେନାକାରେନ। ଅୟଞ୍ହେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ – ସମଣ, ତ୍ୱଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋୱ ସମାନୋ ''ଠିତୋମ୍ହୀ''ତି ୱଦେସି। ମମଞ୍ଚ ଠିତଂଯେୱ ''ଅଟ୍ଠିତୋ''ତି ବ୍ରୂସି, ୱଦେସି। କାରଣେନେତ୍ଥ ଭୱିତବ୍ବଂ, ତସ୍ମା ତଂ ସମଣଂ ଅହଂ ଏୱମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛାମି। କଥଂ କେନାକାରେନ ତ୍ୱଂ ଠିତୋ ଅହୋସି, ଅହଞ୍ଚ ଅଟ୍ଠିତୋମ୍ହୀତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଭଗୱା –

୮୬୭।

''ଠିତୋ ଅହଂ ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲ ସବ୍ବଦା, ସବ୍ବେସୁ ଭୂତେସୁ ନିଧାୟ ଦଣ୍ଡଂ;

ତୁୱଞ୍ଚ ପାଣେସୁ ଅସଞ୍ଞତୋସି, ତସ୍ମା ଠିତୋହଂ ତୁୱମଟ୍ଠିତୋସୀ''ତି। –

ଗାଥାୟ ତଂ ଅଜ୍ଝଭାସି।

ତତ୍ଥ ଠିତୋ ଅହଂ, ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲ, ସବ୍ବଦା, ସବ୍ବେସୁ ଭୂତେସୁ ନିଧାୟ ଦଣ୍ଡନ୍ତି, ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲ, ଅହଂ ସବ୍ବଦା ସବ୍ବକାଲେ ଆଦିମଜ୍ଝପରିୟୋସାନେସୁ ତସଥାୱରଭେଦେସୁ ସବ୍ବେସୁ ସତ୍ତେସୁ ଦଣ୍ଡଂ ନିଧାୟ ନିହିତଦଣ୍ଡୋ ନିହିତସତ୍ଥୋ ଲଜ୍ଜୀ ଦୟାପନ୍ନୋ, ତତୋ ଅଞ୍ଞଥା ଅୱତ୍ତନତୋ ଏୱରୂପେନେୱ ଠିତୋ। ତୁୱଞ୍ଚ ପାଣେସୁ ଅସଞ୍ଞତୋସୀତି ତ୍ୱଂ ପନ ସତ୍ତେସୁ ସଞ୍ଞମରହିତୋ ଅସି, ଲୁଦ୍ଦୋ ଲୋହିତପାଣି ହତପହତେ ନିୱିଟ୍ଠୋ ଅଦୟାପନ୍ନୋ, ତସ୍ମା ଅସଞ୍ଞତୋ ୱିରତିୱସେନ ଅଟ୍ଠିତୋ। ତତୋ ଏୱ ତାସୁ ତାସୁ ଗତୀସୁ ପରିବ୍ଭମନତୋପି ତୁୱଂ ଇଦାନି ଇରିୟାପଥେନ ଠିତୋପି ଅଟ୍ଠିତୋ

ଅସି, ଅହଂ ପନ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ ଠିତୋତି। ତତୋ ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲୋ ଯଥାଭୁଚ୍ଚଗୁଣପ୍ପଭାୱିତସ୍ସ ଜଲତଲେ ତେଲସ୍ସ ୱିଯ ସକଲଂ ଲୋକଂ ଅଭିବ୍ଯାପେତ୍ୱା ଠିତସ୍ସ ଭଗୱତୋ କିତ୍ତିସଦ୍ଦସ୍ସ ସୁତପୁବ୍ବତ୍ତା ହେତୁସମ୍ପତ୍ତିଯା ଞାଣସ୍ସ ଚ ପରିପାକଗତତ୍ତା ''ଅଯଂ ସୋ ଭଗୱା''ତି ସଞ୍ଜାତପୀତିସୋମନସ୍ସୋ ''ମହା ଅଯଂ ସୀହନାଦୋ, ମହନ୍ତଂ ଗଜ୍ଜିତଂ, ନଯିଦଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଭୱିସ୍ସତି, ସମଣସ୍ସ ମଞ୍ଞେ ଗୋତମସ୍ସ ଏତଂ ଗଜ୍ଜିତଂ, ଦିଟ୍ଠୋ ୱତମ୍ହି ମହେସିନା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ, ମଯ୍ହଂ ସଙ୍ଗହକରଣତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଇଧାଗତୋ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା –

୮୬୮।

''ଚିରସ୍ସଂ ୱତ ମେ ମହିତୋ ମହେସୀ, ମହାୱନଂ ସମଣୋ ପଚ୍ଚପାଦି;

ସୋହଂ ଚଜିସ୍ସାମି ସହସ୍ସପାପଂ, ସୁତ୍ୱାନ ଗାଥଂ ତୱ ଧମ୍ମଯୁତ୍ତ''ନ୍ତି। –

ଇମଂ ଗାଥଂ ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ଚିରସ୍ସଂ ୱତାତି ଚିରକାଲେନ ୱତ। ମେତି ମଯ୍ହଂ ଅନୁଗ୍ଗହତ୍ଥାଯ। ମହିତୋତି ସଦେୱକେନ ଲୋକେନ ମହତିଯା ପୂଜାଯ ପୂଜିତୋ। ମହନ୍ତେ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧାଦିଗୁଣେ ଏସି, ଗୱେସୀତି ମହେସୀ। ମହାୱନଂ ସମଣୋ ପଚ୍ଚପାଦୀତି ଇମଂ ମହାରଞ୍ଞଂ ସମିତସବ୍ବପାପୋ ଭଗୱା ପଟିପଜ୍ଜି। ସୋହଂ ଚଜିସ୍ସାମି ସହସ୍ସପାପଂ, ସୁତ୍ୱାନ ଗାଥଂ ତୱ ଧମ୍ମଯୁତ୍ତନ୍ତି ସୋହଂ ଧମ୍ମଯୁତ୍ତଂ ଧମ୍ମୂପସଂହିତଂ ତୱ ଗାଥଂ ସୁଣିଂ। ସୋହଂ ତଂ ସୁତ୍ୱାନ ''ଚିରସ୍ସମ୍ପି ଚିରକାଲେନପି ସଙ୍ଗତଂ ପରିଚିତଂ ପାପସହସ୍ସଂ ପଜହିସ୍ସ''ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଇଦାନି ନଂ ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ପରିଚଜିସ୍ସାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ପନ ୱତ୍ୱା ଯଥା ପଟିପଜ୍ଜି, ଯଥା ଚ ଭଗୱତା ଅନୁଗ୍ଗହିତୋ, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ –

୮୬୯।

''ଇଚ୍ଚେୱ ଚୋରୋ ଅସିମାୱୁଧଞ୍ଚ, ସୋବ୍ଭେ ପପାତେ ନରକେ ଅନ୍ୱକାସି;

ଅୱନ୍ଦି ଚୋରୋ ସୁଗତସ୍ସ ପାଦେ, ତତ୍ଥେୱ ପବ୍ବଜ୍ଜମଯାଚି ବୁଦ୍ଧଂ।

୮୭୦।

''ବୁଦ୍ଧୋ ଚ ଖୋ କାରୁଣିକୋ ମହେସି, ଯୋ ସତ୍ଥା ଲୋକସ୍ସ ସଦେୱକସ୍ସ;

ତମେହି ଭିକ୍ଖୂତି ତଦା ଅୱୋଚ, ଏସେୱ ତସ୍ସ ଅହୁ ଭିକ୍ଖୁଭାୱୋ''ତି।

ସଙ୍ଗୀତିକାରା ଇମା ଦ୍ୱେ ଗାଥା ଠପେସୁଂ।

ତତ୍ଥ ଇଚ୍ଚେୱାତି ଇତି ଏୱ ଏୱଂ ୱତ୍ୱା ଅନନ୍ତରମେୱ। ଚୋରୋତି ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲୋ। ଅସିନ୍ତି ଖଗ୍ଗଂ। ଆୱୁଧନ୍ତି ସେସାୱୁଧଂ। ସୋବ୍ଭେତି ସମନ୍ତତୋ ଛିନ୍ନତଟେ। ପପାତେତି ଏକତୋ ଛିନ୍ନତଟେ। ନରକେତି ଭୂମିଯା ଫଲିତୱିୱରେ। ଇଧ ପନ ତୀହିପି ପଦେହି ଯତ୍ଥ ପତିତଂ ଅଞ୍ଞେନ ଗହେତୁଂ ନ ସକ୍କା, ତାଦିସଂ ପବ୍ବତନ୍ତରମେୱ ୱଦତି। ଅନ୍ୱକାସୀତି ଅନୁ ଅକାସି, ପଞ୍ଚୱିଧମ୍ପି ଅତ୍ତନୋ ଆୱୁଧଂ ଅନୁ ଖିପି ଛଡ୍ଡେସି, ତାନି ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ପାଦେସୁ ସିରସା ନିପତିତ୍ୱା ''ପବ୍ବାଜେଥ ମଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ଆହ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ଅୱନ୍ଦି ଚୋରୋ ସୁଗତସ୍ସ ପାଦେ, ତତ୍ଥେୱ ପବ୍ବଜ୍ଜମଯାଚି ବୁଦ୍ଧ''ନ୍ତି। ଏୱଂ ତେନ ପବ୍ବଜ୍ଜାଯ ଯାଚିତାଯ ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ପୁରିମକମ୍ମଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଏହିଭିକ୍ଖୁଭାୱାଯ ହେତୁସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣହତ୍ଥଂ ପସାରେତ୍ୱା – ''ଏହି, ଭିକ୍ଖୁ, ସ୍ୱାଖାତୋ ଧମ୍ମୋ, ଚର ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତକିରିଯାଯା''ତି ଆହ। ସା ଏୱ ଚ ତସ୍ସ ପବ୍ବଜ୍ଜା ଉପସମ୍ପଦା ଚ ଅହୋସି। ତେନାହ ''ତମେହି ଭିକ୍ଖୂତି ତଦା ଅୱୋଚ, ଏସେୱ ତସ୍ସ ଅହୁ ଭିକ୍ଖୁଭାୱୋ''ତି।

ଏୱଂ ଥେରୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଏହିଭିକ୍ଖୁଭାୱେନ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଉପସମ୍ପଦଞ୍ଚ ଲଭିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାଯ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ୱିମୁତ୍ତିସୁଖଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତୋ ପୀତିସୋମନସ୍ସଜାତୋ ଉଦାନୱସେନ –

୮୭୧।

‘‘ଯୋ ଚ ପୁବ୍ବେ ପମଜ୍ଜିତ୍ୱା, ପଚ୍ଛା ସୋ ନପ୍ପମଜ୍ଜତି;

ସୋମଂ ଲୋକଂ ପଭାସେତି, ଅବ୍ଭା ମୁତ୍ତୋଵ ଚନ୍ଦିମା।

୮୭୨।

‘‘ଯସ୍ସ ପାପଂ କତଂ କମ୍ମଂ, କୁସଲେନ ପିଧୀଯତି;

ସୋମଂ ଲୋକଂ ପଭାସେତି, ଅବ୍ଭା ମୁତ୍ତୋଵ ଚନ୍ଦିମା।

୮୭୩।

‘‘ଯୋ ହଵେ ଦହରୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଯୁଞ୍ଜତି ବୁଦ୍ଧସାସନେ;

ସୋମଂ ଲୋକଂ ପଭାସେତି, ଅବ୍ଭା ମୁତ୍ତୋଵ ଚନ୍ଦିମା’’ତି। – ଗାଥତ୍ତଯଂ ଅଭାସି;

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଗହଟ୍ଠୋ ଵା ପବ୍ବଜିତୋ ଵା କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତସଂସଗ୍ଗତୋ ପୁବ୍ବେ ପାପମିତ୍ତସଂସଗ୍ଗେନ ଵା ଅତ୍ତନୋ ଵା ପଟିସଙ୍ଖାନାଭାଵେନ ପମଜ୍ଜିତ୍ୱା ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିଯଂ ପମାଦଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା , ପଚ୍ଛା କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତସଂସଗ୍ଗେନ ଯୋନିସୋ ଉମ୍ମୁଜ୍ଜନ୍ତୋ ନପ୍ପମଜ୍ଜତି, ସମ୍ମା ପଟିପଜ୍ଜତି, ସମଥଵିପସ୍ସନଂ ଅନୁଯୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ତିସ୍ସୋ ଵିଜ୍ଜା ଛ ଅଭିଞ୍ଞା ପାପୁଣାତି, ସୋ ଅବ୍ଭାଦୀହି ମୁତ୍ତୋ ଚନ୍ଦୋ ଵିଯ ଓକାସଲୋକଂ ଅତ୍ତନା ଅଧିଗତାହି ଵିଜ୍ଜାଭିଞ୍ଞାହି ଇମଂ ଖନ୍ଧାଦିଲୋକଂ ଓଭାସେତୀତି।

ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ କତଂ ଉପଚିତଂ ପାପକମ୍ମଂ କମ୍ମକ୍ଖଯକରେନ ଲୋକୁତ୍ତରକୁସଲେନ ଅଵିପାକାରହଭାଵସ୍ସ ଆହରିତତ୍ତା ଵିପାକୁପ୍ପାଦନେ ଦ୍ୱାରପିଧାନେନ ପିଧୀଯତି ଥକୀଯତି। ସେସଂ ଵୁତ୍ତନଯମେଵ।

ଦହରୋତି ତରୁଣୋ, ତେନସ୍ସ ଯୋଗକ୍ଖମସରୀରତଂ ଦସ୍ସେତି। ସୋ ହି ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଵାତାତପପରିସ୍ସଯଂ ଅଭିଭଵିତ୍ୱା ଯୋଗଂ କାତୁଂ ସକ୍କୋତି। ଯୁଞ୍ଜତି ବୁଦ୍ଧସାସନେ ସିକ୍ଖତ୍ତଯେ ଯୁତ୍ତପ୍ପଯୁତ୍ତୋ ହୋତି, ସକ୍କଚ୍ଚଂ ସମ୍ପାଦେତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏଵଂ ପୀତିସୋମନସ୍ସଜାତୋ ଵିମୁତ୍ତିସୁଖେନ ଵିହରନ୍ତୋ ଯଦା ନଗରଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପଵିସତି, ତଦା ଅଞ୍ଞେନପି ଖିତ୍ତୋ ଲେଡ୍ଡୁ ଥେରସ୍ସ କାଯେ ନିପତତି, ଅଞ୍ଞେନପି ଖିତ୍ତୋ ଦଣ୍ଡୋ ତସ୍ସେଵ କାଯେ ନିପତତି। ସୋ ଭିନ୍ନେନ ପତ୍ତେନ ଵିହାରଂ ପଵିସିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛତି। ସତ୍ଥା ତଂ ଓଵଦତି ‘‘ଅଧିଵାସେହି, ତ୍ୱଂ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଅଧିଵାସେହି, ତ୍ୱଂ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଯସ୍ସ ଖୋ, ତ୍ୱଂ ବ୍ରାହ୍ମଣ, କମ୍ମସ୍ସ ଵିପାକେନ ବହୂନି ଵସ୍ସସହସ୍ସାନି ନିରଯେ ପଚ୍ଚେଯ୍ୟାସି, ତସ୍ସ, ତ୍ୱଂ ବ୍ରାହ୍ମଣ, କମ୍ମସ୍ସ ଵିପାକଂ ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ପଟିସଂଵେଦେସୀ’’ତି। ଅଥ ଥେରୋ ଅନୋଧିସୋ ସବ୍ବସତ୍ତେସୁ ମେତ୍ତଚିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା –

୮୭୪।

‘‘ଦିସାପି ମେ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁଣନ୍ତୁ, ଦିସାପି ମେ ଯୁଞ୍ଜନ୍ତୁ ବୁଦ୍ଧସାସନେ;

ଦିସାପି ମେ ତେ ମନୁଜେ ଭଜନ୍ତୁ, ଯେ ଧମ୍ମମେଵାଦପଯନ୍ତି ସନ୍ତୋ।

୮୭୫।

‘‘ଦିସା ହି ମେ ଖନ୍ତିଵାଦାନଂ, ଅଵିରୋଧପ୍ପସଂସିନଂ;

ସୁଣନ୍ତୁ ଧମ୍ମଂ କାଲେନ, ତଞ୍ଚ ଅନୁଵିଧୀଯନ୍ତୁ।

୮୭୬।

‘‘ନ ହି ଜାତୁ ସୋ ମମଂ ହିଂସେ, ଅଞ୍ଞଂ ୱା ପନ କଞ୍ଚି ନଂ;

ପପ୍ପୁୟ୍ୟ ପରମଂ ସନ୍ତିଂ, ରକ୍ଖେୟ୍ୟ ତସଥାୱରେ।

୮୭୭।

‘‘ଉଦକଞ୍ହି ନୟନ୍ତି ନେତ୍ତିକା, ଉସୁକାରା ଦମୟନ୍ତି ତେଜନଂ;

ଦାରୁଂ ଦମୟନ୍ତି ତଚ୍ଛକା, ଅତ୍ତାନଂ ଦମୟନ୍ତି ପଣ୍ଡିତା।

୮୭୮।

‘‘ଦଣ୍ଡେନେକେ ଦମୟନ୍ତି, ଅଙ୍କୁସେଭି କସାହି ଚ;

ଅଦଣ୍ଡେନ ଅସତ୍ଥେନ, ଅହଂ ଦନ୍ତୋମ୍ହି ତାଦିନା।

୮୭୯।

‘‘ଅହିଂସକୋତି ମେ ନାମଂ, ହିଂସକସ୍ସ ପୁରେ ସତୋ;

ଅଜ୍ଜାହଂ ସଚ୍ଚନାମୋମ୍ହି, ନ ନଂ ହିଂସାମି କଞ୍ଚି ନଂ।

୮୮୦।

‘‘ଚୋରୋ ଅହଂ ପୁରେ ଆସିଂ, ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲୋତି ୱିସ୍ସୁତୋ;

ୱୁୟ୍ହମାନୋ ମହୋଘେନ, ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣମାଗମଂ।

୮୮୧।

‘‘ଲୋହିତପାଣି ପୁରେ ଆସିଂ, ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲୋତି ୱିସ୍ସୁତୋ;

ସରଣଗମନଂ ପସ୍ସ, ଭୱନେତ୍ତି ସମୂହତା।

୮୮୨।

‘‘ତାଦିସଂ କମ୍ମଂ କତ୍ୱାନ, ବହୁଂ ଦୁଗ୍ଗତିଗାମିନଂ;

ଫୁଟ୍ଠୋ କମ୍ମୱିପାକେନ, ଅନଣୋ ଭୁଞ୍ଜାମି ଭୋଜନଂ।

୮୮୩।

‘‘ପମାଦମନୁୟୁଞ୍ଜନ୍ତି, ବାଲା ଦୁମ୍ମେଧିନୋ ଜନା;

ଅପ୍ପମାଦଞ୍ଚ ମେଧାୱୀ, ଧନଂ ସେଟ୍ଠଂୱ ରକ୍ଖତି।

୮୮୪।

‘‘ମା ପମାଦମନୁଯୁଞ୍ଜେଥ, ମା କାମରତିସନ୍ଥଵଂ;

ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ହି ଝାଯନ୍ତୋ, ପପ୍ପୋତି ପରମଂ ସୁଖଂ।

୮୮୫।

‘‘ସ୍ୱାଗତଂ ନାପଗତଂ, ନେତଂ ଦୁମ୍ମନ୍ତିତଂ ମମ;

ସଵିଭତ୍ତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ଯଂ ସେଟ୍ଠଂ ତଦୁପାଗମଂ।

୮୮୬।

‘‘ସ୍ୱାଗତଂ ନାପଗତଂ, ନେତଂ ଦୁମ୍ମନ୍ତିତଂ ମମ;

ତିସ୍ସୋ ଵିଜ୍ଜା ଅନୁପ୍ପତ୍ତା, କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନଂ।

୮୮୭।

‘‘ଅରଞ୍ଞେ ରୁକ୍ଖମୂଲେ ଵା, ପବ୍ବତେସୁ ଗୁହାସୁ ଵା;

ତତ୍ଥ ତତ୍ଥେଵ ଅଟ୍ଠାସିଂ, ଉବ୍ବିଗ୍ଗମନସୋ ତଦା।

୮୮୮।

‘‘ସୁଖଂ ସଯାମି ଠାଯାମି, ସୁଖଂ କପ୍ପେମି ଜୀଵିତଂ;

ଅହତ୍ଥପାସୋ ମାରସ୍ସ, ଅହୋ ସତ୍ଥାନୁକମ୍ପିତୋ।

୮୮୯।

‘‘ବ୍ରହ୍ମଜଚ୍ଚୋ ପୁରେ ଆସିଂ, ଉଦିଚ୍ଚୋ ଉଭତୋ ଅହୁ।

ସୋଜ୍ଜ ପୁତ୍ତୋ ସୁଗତସ୍ସ, ଧମ୍ମରାଜସ୍ସ ସତ୍ଥୁନୋ।

୮୯୦।

‘‘ଵୀତତଣ୍ହୋ ଅନାଦାନୋ, ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋ ସୁସଂଵୁତୋ;

ଅଘମୂଲଂ ଵଧିତ୍ୱାନ, ପତ୍ତୋ ମେ ଆସଵକ୍ଖଯୋ।

୮୯୧।

‘‘ପରିଚିଣ୍ଣୋ ମଯା ସତ୍ଥା, କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନଂ;

ଓହିତୋ ଗରୁକୋ ଭାରୋ, ଭୱନେତ୍ତି ସମୂହତା’’ତି। – ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି;

ତତ୍ଥ ଦିସାପୀତି ମୟ୍ହଂ ଦିସାପି ଅମିତ୍ତା ପଚ୍ଚତ୍ଥିକାପି ଯେ ମଂ ଏୱଂ ଉପୱଦନ୍ତି ‘‘ଯଥା ମଯଂ ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲସ୍ସ ୱସେନ ଞାତିୱିଯୋଗଦୁକ୍ଖପରେତା ଦୁକ୍ଖଂ ପାପୁଣାମ, ଏୱଂ ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲୋପି ଦୁକ୍ଖଂ ପାପୁଣାତୂ’’ତି। ମେ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁଣନ୍ତୂତି ମଯା ସଦ୍ଧିଂ ସନ୍ତିକେ ସୁତଂ ଚତୁସଚ୍ଚଧମ୍ମପଟିସଂଯୁତ୍ତଂ କଥଂ ସୁଣନ୍ତୁ । ଯୁଞ୍ଜନ୍ତୂତି ସୁତ୍ୱା ଚ ତଦତ୍ଥାଯ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତୁ। ତେ ମନୁଜେ ଭଜନ୍ତୂତି ତାଦିସେ ସପ୍ପୁରିସେ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତେ ଭଜନ୍ତୁ ସେୱନ୍ତୁ। ଯେ ଧମ୍ମମେୱାଦପଯନ୍ତି ସନ୍ତୋତି ଯେ ସପ୍ପୁରିସା କୁସଲଧମ୍ମମେୱ, ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମମେୱ, ନିବ୍ବତ୍ତିତଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମମେୱ ଚ ଆଦପେନ୍ତି ସମାଦପେନ୍ତି ଗଣ୍ହାପେନ୍ତି।

ଖନ୍ତିୱାଦାନନ୍ତି ଅଧିୱାସନଖନ୍ତିମେୱ ୱଦନ୍ତାନଂ ତତୋ ଏୱ ଅୱିରୋଧପ୍ପସଂସିନନ୍ତି କେନଚି ଅୱିରୋଧଭୂତାଯ ମେତ୍ତାଯ ଏୱ ପସଂସନସୀଲାନଂ। ସୁଣନ୍ତୁ ଧମ୍ମଂକାଲେନାତି ଯୁତ୍ତପ୍ପଯୁତ୍ତକାଲେ ତେସଂ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୁ। ତଞ୍ଚ ଅନୁୱିଧୀଯନ୍ତୂତି ତଞ୍ଚ ଯଥାସୁତଂ ଧମ୍ମଂ ସମ୍ମଦେୱ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅନୁକରୋନ୍ତୁ ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମଂ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତୂତି ଅତ୍ଥୋ।

ନ ହି ଜାତୁ ସୋ ମମଂ ହିଂସେତି ସୋ ମୟ୍ହଂ ଦିସୋ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକୋ ଜାତୁ, ଏକଂସେନେୱ ମଂ ନ ହିଂସେ, ନ ବାଧେୟ୍ୟ। ଅଞ୍ଞଂ ୱା ପନ କଞ୍ଚି ନନ୍ତି ନ କେୱଲଂ ମଂଯେୱ, ଅଞ୍ଞଂ ୱାପି କଞ୍ଚି ସତ୍ତଂ ନ ହିଂସେୟ୍ୟ, ପପ୍ପୁୟ୍ୟ ପରମଂ ସନ୍ତିନ୍ତି, ପରମଂ ଉତ୍ତମଂ ସନ୍ତିଂ ନିବ୍ବାନଂ ପାପୁଣେୟ୍ୟ, ପାପୁଣିତ୍ୱା ଚ ରକ୍ଖେୟ୍ୟ ତସଥାୱରେତି ସବ୍ବେ ଚ ସତ୍ତେ ପରମାଯ ରକ୍ଖାଯ ରକ୍ଖେୟ୍ୟ, ସିସ୍ସଂ ପୁତ୍ତଂ ୱିଯ ପରିପାଲେୟ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏୱଂ ଥେରୋ ଇମାହି ଗାଥାହି ପରେ ପାପତୋ ପରିମୋଚେନ୍ତୋ ପରିତ୍ତକିରିଯଂ ନାମ କତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପଟିପତ୍ତିଂ ପକାସେନ୍ତୋ ‘‘ଉଦକଂ ହୀ’’ତି ଗାଥମାହ। ତତ୍ଥ ପଥୱିଯା ଥଲଟ୍ଠାନଂ ଖଣିତ୍ୱା ନିନ୍ନଟ୍ଠାନଂ ପୂରେତ୍ୱା ମାତିକଂ ୱା କତ୍ୱା ରୁକ୍ଖଦୋଣିଂ ୱା ଠପେତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତଟ୍ଠାନଂ ଉଦକଂ ନେନ୍ତୀତି ନେତ୍ତିକା, ଉଦକହାରିନୋ। ତେଜନନ୍ତି କଣ୍ଡଂ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ନେତ୍ତିକା ଅତ୍ତନୋ ରୁଚିଯା ଉଦକଂ ନଯନ୍ତି, ଉସୁକାରାପି ତାପେତ୍ୱା ୱଙ୍କାଭାୱଂ ହରନ୍ତା ତେଜନଂ ଉସୁଂ ଦମଯନ୍ତି, ଉଜୁକଂ କରୋନ୍ତି, ତଚ୍ଛକାପି ନେମିଆଦୀନଂ ଅତ୍ଥାଯ ତଚ୍ଛନ୍ତା ଦାରୁଂ ଦମଯନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ରୁଚିଯା ଉଜୁଂ ୱା ୱଙ୍କଂ ୱା କରୋନ୍ତି। ଏୱଂ ଏତ୍ତକଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ପଣ୍ଡିତା ସପ୍ପଞ୍ଞା ଅରିଯମଗ୍ଗଂ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତା ଅତ୍ତାନଂ ଦମେନ୍ତି, ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତା ପନ ଏକନ୍ତଦନ୍ତା ନାମ ହୋନ୍ତୀତି।

ଇଦାନି ପୁରିସଦମ୍ମସାରଥିନା ସତ୍ଥାରା ଅତ୍ତନୋ ଦମିତାକାରଂ କତଞ୍ଞୁତଞ୍ଚ ପକାସେନ୍ତୋ ‘‘ଦଣ୍ଡେନେକେ’’ତିଆଦିକା ପଞ୍ଚ ଗାଥା ଅଭାସି। ତତ୍ଥ ଦଣ୍ଡେନେକେ ଦମଯନ୍ତୀତି ରାଜରାଜମହାମତ୍ତାଦଯୋ ଦଣ୍ଡେନ, ହତ୍ଥିଅସ୍ସାଦିନା ବଲକାଯେନ ଚ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକାଦିକେ ଦମେନ୍ତି, ଗୋପାଲାଦଯୋ ଚ ଗାୱାଦିକେ ଦଣ୍ଡେନ ଯଟ୍ଠିଯା ଦମେନ୍ତି। ହତ୍ଥାଚରିଯା ହତ୍ଥିଂ ଅଙ୍କୁସେହି, ଅସ୍ସାଚରିଯା ଅସ୍ସେ କସାହି ଚ ଦମେନ୍ତି। ଅଦଣ୍ଡେନ ଅସତ୍ଥେନ, ଅହଂ ଦନ୍ତୋମ୍ହି ତାଦିନାତି ଅହଂ ପନ ଇଟ୍ଠାଦୀସୁ ତାଦିଭାୱପ୍ପତ୍ତେନ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ୱିନା ଏୱ ଦଣ୍ଡେନ, ୱିନା ସତ୍ଥେନ, ନିହିତଦଣ୍ଡନିହିତସତ୍ଥଭାୱେନ ଦନ୍ତୋ ଦମିତୋ ନିବ୍ବିସେୱନୋ ଗତୋ ଅମ୍ହି।

ଅହିଂସକୋତିମେ ନାମଂ, ହିଂସକସ୍ସ ପୁରେ ସତୋତି ସତ୍ଥାରା ସମାଗମତୋ ପୁବ୍ବେ ହିଂସକସ୍ସ ମେ ସମାନସ୍ସ ଅହିଂସକୋତି ନାମମତ୍ତଂ ଅହୋସି। ଅଜ୍ଜାହନ୍ତି ଇଦାନି ପନାହଂ ‘‘ଅହିଂସକୋ’’ତି ସଚ୍ଚନାମୋ ଅୱିତଥନାମୋ ଅମ୍ହି। ତସ୍ମା ନ ନଂ ହିଂସାମି କଞ୍ଚିପି ସତ୍ତଂ ନ ହିଂସାମି ନ ବାଧେମି, ନନ୍ତି ନିପାତମତ୍ତଂ।

ୱିସ୍ସୁତୋତି ‘‘ପାଣାତିପାତୀ ଲୁଦ୍ଦୋ ଲୋହିତପାଣୀ’’ତିଆଦିନା ପଞ୍ଞାତୋ। ମହୋଘେନାତି କାମୋଘାଦିନା ମହତା ଓଘେନ, ତସ୍ସ ଓଘସ୍ସ ୱିଚ୍ଛେଦକରଂ ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ବୁଦ୍ଧସଙ୍ଖାତଂ ସରଣଂ ଅଗମଂ ଉପଗଚ୍ଛିଂ।

ଲୋହିତପାଣୀତି ପାଣମତିପାତନେନ ପରେସଂ ଲୋହିତେନ ରୁହିରେନ ମକ୍ଖିତପାଣି। ସରଣଗମନଂ ପସ୍ସାତି ମହପ୍ଫଲଂ ମମ ସରଣଗମନଂ ପସ୍ସାତି ଅତ୍ତାନମେୱାଲପତି।

ତାଦିସଂ କମ୍ମନ୍ତି ଅନେକସତପୁରିସୱଧଂ ଦାରୁଣଂ ତଥାରୂପଂ ପାପକମ୍ମଂ। ଫୁଟ୍ଠୋ କମ୍ମୱିପାକେନାତି ପୁବ୍ବେ କତସ୍ସ ପାପକମ୍ମସ୍ସ ୱିପାକେନ ଫୁଟ୍ଠୋ, ସଚସୋ ପହୀନକମ୍ମୋ ୱିପାକମତ୍ତଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋନ୍ତୋ। ଅଥ ୱା ଫୁଟ୍ଠୋ କମ୍ମୱିପାକେନାତି ଉପନିସ୍ସଯଭୂତସ୍ସ କୁସଲକମ୍ମସ୍ସ ଫଲଭୂତେନ ଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗେନ, ଲୋକୁତ୍ତରକମ୍ମସ୍ସେୱ ୱା ଫଲେନ ୱିମୁତ୍ତିସୁଖେନ ଫୁଟ୍ଠୋ। ସଚସୋ କିଲେସାନଂ ଖୀଣତ୍ତା ଅନଣୋ ଭୁଞ୍ଜାମି ଭୋଜନଂ, ଭୋଜନାପଦେସେନ ଚତ୍ତାରୋପି ପଚ୍ଚଯେ ୱଦତି।

ଇଦାନି ପୁବ୍ବେ ଅତ୍ତନୋ ପମାଦୱିହାରଂ ଗରହାମୁଖେନ ପଚ୍ଛା ଅପ୍ପମାଦପଟିପତ୍ତିଂ ପସଂସନ୍ତୋ ତତ୍ଥ ଚ ପରେସଂ ଉସ୍ସାହଂ ଜନେନ୍ତୋ ''ପମାଦମନୁଯୁଞ୍ଜନ୍ତୀ''ତିଆଦିକା ଗାଥା ଅଭାସି। ତତ୍ଥ ବାଲାତି ବାଲ୍ୟେନ ସମନ୍ନାଗତା ଇଧଲୋକପରଲୋକତ୍ଥଂ ଅଜାନନ୍ତା। ଦୁମ୍ମେଧିନୋତି ନିପ୍ପଞ୍ଞା, ତେ ପମାଦେ ଆଦୀନୱଂ ଅପସ୍ସନ୍ତା ପମାଦଂ ଅନୁଯୁଞ୍ଜନ୍ତି ପୱତ୍ତେନ୍ତି, ପମାଦେନେୱ କାଲଂ ୱୀତିନାମେନ୍ତି। ମେଧାୱୀତି ଧମ୍ମୋଜପଞ୍ଞାୟ ସମନ୍ନାଗତୋ ପନ ପଣ୍ଡିତୋ କୁଲୱଂସାଗତଂ ସେଟ୍ଠଂ ଉତ୍ତମଂ ସତ୍ତରତନଧନଂ ୱିୟ ଅପ୍ପମାଦଂ ରକ୍ଖତି। ଯଥା ହି ''ଉତ୍ତମଂ ଧନଂ ନିସ୍ସାୟ ଭୋଗସମ୍ପତ୍ତିଂ ପାପୁଣିସ୍ସାମ, ପୁତ୍ତଦାରଂ ପୋସେସ୍ସାମ, ସୁଗତିମଗ୍ଗଂ ସୋଧେସ୍ସାମା''ତି ଧନେ ଆନିସଂସଂ ପସ୍ସନ୍ତା ଧନଂ ରକ୍ଖନ୍ତି; ଏୱଂ ପଣ୍ଡିତୋପି ''ଅପ୍ପମାଦଂ ନିସ୍ସାୟ ପଠମଜ୍ଝାନାଦୀନି ପଟିଲଭିସ୍ସାମି , ମଗ୍ଗଫଲାନି ପାପୁଣିସ୍ସାମି, ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା ଛ ଅଭିଞ୍ଞା ସମ୍ପାଦେସ୍ସାମୀ''ତି ଅପ୍ପମାଦେ ଆନିସଂସଂ ପସ୍ସନ୍ତୋ ଧନଂ ସେଟ୍ଠଂୱ ଅପ୍ପମାଦଂ ରକ୍ଖତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ମା ପମାଦନ୍ତି ପମାଦଂ ମା ଅନୁଯୁଞ୍ଜେଥ ପମାଦେନ କାଲଂ ମା ୱୀତିନାମୟିତ୍ଥ। କାମରତିସନ୍ଥୱନ୍ତି ୱତ୍ଥୁକାମେସୁ, କିଲେସକାମେସୁ ଚ ରତିସଙ୍ଖାତଂ ତଣ୍ହାସନ୍ଥୱମ୍ପି ମା ଅନୁଯୁଞ୍ଜେଥ ମା ୱିନ୍ଦିତ୍ଥ ମା ପଟିଲଭିତ୍ଥ। ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ହୀତି ଉପଟ୍ଠିତସତିତାୟ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଝାୟନ୍ତୋ ଝାୟନପ୍ପସୁତୋ ପରମଂ ଉତ୍ତମଂ ନିବ୍ବାନସୁଖଂ ପାପୁଣାତି।

ସ୍ୱାଗତଂ ନାପଗତନ୍ତି ଯଂ ତଦା ମମ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଆଗତଂ ଆଗମନଂ, ସତ୍ଥୁ ୱା ତସ୍ମିଂ ମହାୱନେ ଆଗମନଂ, ତଂ ସ୍ୱାଗତଂ ସ୍ୱାଗମନଂ ନାପଗତଂ, ଅତ୍ଥତୋ ଅପେତଂ ୱିଗତଂ ନ ହୋତି। ନେତଂ ଦୁମ୍ମନ୍ତିତଂ ମମାତି ଯଂ ତଦା ମୟା ''ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ''ତି ମନ୍ତିତଂ, ଇଦମ୍ପି ମମ ନ ଦୁମ୍ମନ୍ତିତଂ, ସୁମନ୍ତିତମେୱ। କସ୍ମା? ସୱିଭତ୍ତେସୁ ଧମ୍ମେସୂତି ସାୱଜ୍ଜାନୱଜ୍ଜାଦିୱସେନ ପକାରତୋ ୱିଭତ୍ତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଯଂ ସେଟ୍ଠଂ ଉତ୍ତମଂ ପୱରଂ ନିବ୍ବାନଂ। ତଦୁପାଗମଂ ତଦେୱ ଉପଗଚ୍ଛିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

''ତଦା ପୁଥୁଜ୍ଜନକାଲେ ପୟୋଗାସୟୱିପନ୍ନତାୟ ଅରଞ୍ଞାଦୀସୁ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିହାସିଂ, ଇଦାନି ପୟୋଗାସୟସମ୍ପନ୍ନତାୟ ତତ୍ଥ ସୁଖଂ ୱିହରାମୀ''ତି ସୁଖୱିହାରଭାୱଞ୍ଚେୱ ''ପୁବ୍ବେ ଜାତିମତ୍ତେନ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ, ଇଦାନି ସତ୍ଥୁ ଓରସପୁତ୍ତତାୟ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ''ତି ପରମତ୍ଥବ୍ରାହ୍ମଣଭାୱଞ୍ଚ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଅରଞ୍ଞେ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସୁଖଂ ସୟାମୀତି ସୟନ୍ତୋପି ସୁଖଂ ସୁଖେନ ନିଦୁକ୍ଖେନ ଚିତ୍ତୁତ୍ରାସାଦୀନଂ ଅଭାୱେନ ଚେତୋଦୁକ୍ଖରହିତୋ ସୟାମି। ଠାୟାମୀତି ଠାମି । ଅହତ୍ଥପାସୋ ମାରସ୍ସାତି କିଲେସମାରାଦୀନଂ ଅଗୋଚରୋ। ଅହୋ ସତ୍ଥାନୁକମ୍ପିତୋତି ସତ୍ଥାରାନୁକମ୍ପିତୋ ଅହୋ।

ବ୍ରହ୍ମଜଚ୍ଚୋତି ବ୍ରାହ୍ମଣଜାତିକୋ। ଉଦିଚ୍ଚୋ ଉଭତୋତି ମାତିତୋ ଚ ପିତିତୋ ଚ ଉଭତୋ ଉଦିତୋ ସଂସୁଦ୍ଧଗହଣିକୋ। ସେସଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନୟମେୱ।

ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ପହାୟମାତାପିତରୋତିଆଦିକା ଆୟସ୍ମତୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅୟମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ପଦୁମୁତ୍ତରସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ ୱିଭୱସମ୍ପନ୍ନୋ କୁଟୁମ୍ବିକୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ସୟମ୍ପି ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେତ୍ୱା ସତସହସ୍ସଭିକ୍ଖୁପରିୱାରସ୍ସ ଭଗୱତୋ ସତ୍ତାହଂ ମହାଦାନଂ ପୱତ୍ତେତ୍ୱା ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ଭଗୱତୋ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଚ ଉତ୍ତମାନି ୱତ୍ଥାନି ଦତ୍ୱା ପଣିଧାନମକାସି। ସତ୍ଥାପିସ୍ସ ଅନନ୍ତରାୟେନ ସମିଜ୍ଝନଭାୱଂ ଦିସ୍ୱା ''ଅନାଗତେ ଗୋତମସ୍ସ ନାମ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ବ୍ୟାକାସି। ସୋପି ତତ୍ଥ ପୁଞ୍ଞାନି କରୋନ୍ତୋ ସତ୍ଥରି ପରିନିବ୍ବୁତେ ନିଟ୍ଠିତେ ସତ୍ତୟୋଜନିକେ ସୁୱଣ୍ଣଚେତିୟେ ଅନେକସହସ୍ସେହି ଦୀପରୁକ୍ଖେହି ଦୀପକପଲ୍ଲିକାହି ଚ ''ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଞାଣସ୍ସ ଉପନିସ୍ସୟପଚ୍ଚୟୋ ହୋତୂ''ତି ଉଳାରଂ ଦୀପପୂଜଂ ଅକାସି।

ଏୱଂ ଯାୱଜୀୱଂ ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ କସ୍ସପସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ ବାରାଣସିୟଂ କୁଟୁମ୍ବିକଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ସତ୍ଥରି ପରିନିବ୍ବୁତେ ନିଟ୍ଠିତେ ଯୋଜନିକେ କନକଥୂପେ ବହୂ କଂସପାତିୟୋ କାରେତ୍ୱା ସପ୍ପିମଣ୍ଡସ୍ସ ପୂରେତ୍ୱା ମଜ୍ଝେ ଏକେକଂ ଗୁଳପିଣ୍ଡଂ ଠପେତ୍ୱା ମୁଖୱଟ୍ଟିୟା ମୁଖୱଟ୍ଟିଂ ଫୁସାପେନ୍ତୋ ଚେତିୟଂ ପରିକ୍ଖିପାପେତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ଏକଂ ମହତିଂ କଂସପାତିଂ କାରେତ୍ୱା ସପ୍ପିମଣ୍ଡସ୍ସ ପୂରେତ୍ୱା ସହସ୍ସୱଟ୍ଟିୟୋ ଜାଲାପେତ୍ୱା ସୀସେ ଠପେତ୍ୱା ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ଚେତିୟଂ ଅନୁପରିୟାୟି।

ଏୱଂ ତସ୍ମିମ୍ପି ଅତ୍ତଭାୱେ ଯାୱଜୀୱଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତୋ ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଯାୱତାୟୁକଂ ଠତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନେ ବୁଦ୍ଧେ

ବାରାଣସିଯଂଯେଵ ଦୁଗ୍ଗତକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି, ଅନ୍ନଭାରୋତିସ୍ସ ନାମଂ ଅହୋସି। ସୋ ସୁମନସେଟ୍ଠିସ୍ସ ନାମ ଗେହେ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ଜୀଵତି। ସୋ ଏକଦିଵସଂ ଉପରିଟ୍ଠଂ ନାମ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଂ ନିରୋଧସମାପତ୍ତିତୋ ଵୁଟ୍ଠାଯ ଗନ୍ଧମାଦନପବ୍ବତତୋ ଆକାସେନାଗନ୍ତ୍ୱା ବାରାଣସୀନଗରଦ୍ୱାରେ ଓତରିତ୍ୱା ଚୀଵରଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ନଗରେ ପିଣ୍ଡାଯ ପଵିସନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାଯ ଠପିତଂ ଏକଂ ଭାଗଭତ୍ତଂ ପତ୍ତେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଦାତୁକାମୋ ଆରଭି। ଭରିଯାପିସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ଭାଗଭତ୍ତଂ ତତ୍ଥେଵ ପକ୍ଖିପି। ସୋ ତଂ ନେତ୍ୱା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଠପେସି। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଅନୁମୋଦନଂ କତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ତଂ ଦିସ୍ୱା ରତ୍ତିଂ ସୁମନସେଟ୍ଠିସ୍ସ ଛତ୍ତେ ଅଧିଵତ୍ଥା ଦେଵତା ''ଅହୋ ଦାନଂ ପରମଦାନଂ, ଉପରିଟ୍ଠେ, ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତ''ନ୍ତି ମହାସଦ୍ଦେନ ଅନୁମୋଦି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ସୁମନସେଟ୍ଠି ''ଏଵଂ ଦେଵତାଯ ଅନୁମୋଦିତଂ ଇଦମେଵ ଉତ୍ତମଦାନ''ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତଞ୍ଚ ପତ୍ତିଂ ଯାଚି। ଅନ୍ନଭାରୋ ପନ ତସ୍ସ ପତ୍ତିଂ ଅଦାସି। ତେନ ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ ସୁମନସେଟ୍ଠି ତସ୍ସ ସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ''ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତୁଯ୍ହଂ ସହତ୍ଥେନ କମ୍ମକରଣକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ପତିରୂପଂ ଗେହଂ କତ୍ୱା ନିଚ୍ଚଂ ଵସାହୀ''ତି ଆହ।

ଯସ୍ମା ନିରୋଧତୋ ଵୁଟ୍ଠିତସ୍ସ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଦିନ୍ନପିଣ୍ଡପାତୋ ତଂଦିଵସମେଵ ଉଳାରତରଵିପାକୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ତଂଦିଵସଂ ସୁମନସେଟ୍ଠି ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଗମାସି। ରାଜା ପନ ତଂ ଆଦରଵସେନ ଓଲୋକେସି। ସେଟ୍ଠି ''ମହାରାଜ, ଅଯଂ ଓଲୋକେତବ୍ବଯୁତ୍ତୋଯେଵା''ତି ଵତ୍ୱା ତଦା ତେନ କତପୁଞ୍ଞଂ ଅତ୍ତନାପିସ୍ସ ସହସ୍ସଂ ଦିନ୍ନଭାଵଂ କଥେସି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ରାଜା ତୁସ୍ସିତ୍ୱା ସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ଅସୁକସ୍ମିଂ ନାମ ଠାନେ ଗେହଂ କତ୍ୱା ଵସା''ତି ଗେହଟ୍ଠାନମସ୍ସ ଆଣାପେସି। ତସ୍ସ ତଂ ଠାନଂ ସୋଧାପେନ୍ତସ୍ସ ମହନ୍ତିଯୋ ନିଧିକୁମ୍ଭିଯୋ ଉଟ୍ଠହିଂସୁ। ତା ଦିସ୍ୱା ସୋ ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସି। ରାଜା ସବ୍ବଂ ଧନଂ ଉଦ୍ଧରାପେତ୍ୱା ରାସିକତଂ ଦିସ୍ୱା ''ଏତ୍ତକଂ ଧନଂ ଇମସ୍ମିଂ ନଗରେ କସ୍ସ ଗେହେ ଅତ୍ଥୀ''ତି? ''ନ କସ୍ସଚି, ଦେଵା''ତି। ''ତେନ ହି ଅଯଂ ଅନ୍ନଭାରୋ ଇମସ୍ମିଂ ନଗରେ ମହାଧନସେଟ୍ଠି ନାମ ହୋତୂ''ତି ତଂଦିଵସମେଵ ତସ୍ସ ସେଟ୍ଠିଚ୍ଛତ୍ତଂ ଉସ୍ସାପେସି।

ସୋ ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାଵଜୀଵଂ କୁସଲକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତୋ ଦେଵମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ କପିଲଵତ୍ଥୁନଗରେ ସୁକ୍କୋଦନସକ୍କସ୍ସ ଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି, ଅନୁରୁଦ୍ଧୋତିସ୍ସ ନାମଂ ଅହୋସି। ସୋ ମହାନାମସ୍ସ ସକ୍କସ୍ସ କନିଟ୍ଠଭାତା, ସତ୍ଥୁ ଚୂଳପିତୁ ପୁତ୍ତୋ ପରମସୁଖୁମାଲୋ ମହାପୁଞ୍ଞୋ ତିଣ୍ଣଂ ଉତୂନଂ ଅନୁଚ୍ଛଵିକେସୁ ତୀସୁ ପାସାଦେସୁ ଅଲଙ୍କତନାଟକିତ୍ଥୀହି ପରିଵୁତୋ ଦେଵୋ ଵିଯ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭଵନ୍ତୋ ସୁଦ୍ଧୋଦନମହାରାଜେନ ଉସ୍ସାହିତେହି ସକ୍କରାଜୂହି ସତ୍ଥୁ ପରିଵାରତ୍ଥଂ ପେସିତେହି ଭଦ୍ଦିଯକୁମାରାଦୀହି ଅନୁପିଯମ୍ବଵନେ ଵିହରନ୍ତଂ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅନ୍ତୋଵସ୍ସେଯେଵ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା, ପୁନ ଧମ୍ମସେନାପତିସ୍ସ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଚେତିଯରଟ୍ଠେ ପାଚୀନଵଂସଦାଯଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ସତ୍ତମହାପୁରିସଵିତକ୍କେ ଵିତକ୍କେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠମଂ ଜାନିତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ତସ୍ସ ତଂ ପଵତ୍ତିଂ ଞତ୍ୱା ସତ୍ଥା ଅଟ୍ଠମଂ ମହାପୁରିସଵିତକ୍କଂ କଥେତ୍ୱା ଚତୁପଚ୍ଚଯସନ୍ତୋସଭାଵନାରାମପଟିମଣ୍ଡିତଂ ମହାଅରିଯଵଂସପଟିପଦଂ ଦେସେତି। ସୋ ଦେସନାନୁସାରେନ ଵିପସ୍ସନଂ ଵଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅଭିଞ୍ଞାପଟିସମ୍ଭିଦାପରିଵାରଂ ଅରହତ୍ତଂ ସଚ୍ଛାକାସି। ତେନ ଵୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ। ଥେର ୧।୧। ୪୨୧-୪୩୩) –

''ସୁମେଧଂ ଭଗଵନ୍ତାହଂ, ଲୋକଜେଟ୍ଠଂ ନରାସଭଂ;

ଵୂପକଟ୍ଠଂ ଵିହରନ୍ତଂ, ଅଦ୍ଦସଂ ଲୋକନାଯକଂ।

''ଉପଗନ୍ତ୍ୱାନ ସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ, ସୁମେଧଂ ଲୋକନାଯକଂ;

ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗହେତ୍ୱାନ, ବୁଦ୍ଧସେଟ୍ଠମଯାଚହଂ।

''ଅନୁକମ୍ପ ମହାଵୀର, ଲୋକଜେଟ୍ଠ ନରାସଭ;

ପଦୀପଂ ତେ ପଦସ୍ସାମି, ରୁକ୍ଖମୂଲମ୍ହି ଝାଯତୋ।

''ଅଧିଵାସେସି ସୋ ଧୀରୋ, ସଯମ୍ଭୂ ଵଦତଂ ଵରୋ;

ଦୁମେସୁ ଵିନିଵିଜ୍ଝିତ୍ୱା, ଯନ୍ତଂ ଯୋଜିଯହଂ ତଦା।

''ସହସ୍ସଵଟ୍ଟିଂ ପାଦାସିଂ, ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଲୋକବନ୍ଧୁନୋ;

ସତ୍ତାହଂ ପଜ୍ଜଲିତ୍ୱାନ, ଦୀପା ୱୂପସମିଂସୁ ମେ।

''ତେନ ଚିତ୍ତପ୍ପସାଦେନ, ଚେତନାପଣିଧୀହି ଚ;

ଜହିତ୍ୱା ମାନୁସଂ ଦେହଂ, ୱିମାନମୁପପଜ୍ଜହଂ।

''ଉପପନ୍ନସ୍ସ ଦେୱତ୍ତଂ, ବ୍ୟମ୍ହଂ ଆସି ସୁନିମ୍ମିତଂ;

ସମନ୍ତତୋ ପଜ୍ଜଲତି, ଦୀପଦାନସ୍ସିଦଂ ଫଲଂ।

''ସମନ୍ତା ଯୋଜନସତଂ, ୱିରୋଚେସିମହଂ ତଦା;

ସବ୍ବେ ଦେୱେ ଅଭିଭୋମି, ଦୀପଦାନସ୍ସିଦଂ ଫଲଂ।

''ତିଂସକପ୍ପାନି ଦେୱିନ୍ଦୋ, ଦେୱରଜ୍ଜମକାରୟିଂ;

ନ ମଂ କେଚୀତିମଞ୍ଜନ୍ତି, ଦୀପଦାନସ୍ସିଦଂ ଫଲଂ।

''ଅଟ୍ଠୱୀସତିକ୍ଖତ୍ତୁଞ୍ଚ, ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଅହୋସହଂ;

ଦିୱା ରତ୍ତିଞ୍ଚ ପସ୍ସାମି, ସମନ୍ତା ଯୋଜନଂ ତଦା।

''ସହସ୍ସଲୋକଂ ଞାଣେନ, ପସ୍ସାମି ସତ୍ଥୁ ସାସନେ;

ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁମନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ଦୀପଦାନସ୍ସିଦଂ ଫଲଂ।

''ସୁମେଧୋ ନାମ ସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ତିଂସକପ୍ପସହସ୍ସିତୋ;

ତସ୍ସ ଦୀପୋ ମୟା ଦିନ୍ନୋ, ୱିପ୍ପସନ୍ନେନ ଚେତସା।

''ପଟିସମ୍ଭିଦା ଚତସ୍ସୋ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ''ନ୍ତି।

ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ଅପରଭାଗେ ଜେତୱନମହାୱିହାରେ ଅରିୟଗଣମଜ୍ଝେ ନିସିନ୍ନୋ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସି ''ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାୱକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକାନଂ ଯଦିଦଂ ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ''ତି (ଅ। ନି। ୧।୧୮୦, ୧୯୨)।

ସୋ ୱିମୁତ୍ତିସୁଖଂ ପଟିସଂୱେଦୀ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଦିୱସଂ ଅତ୍ତନୋ ପଟିପତ୍ତିଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ପୀତିସୋମନସ୍ସଜାତୋ ଉଦାନୱସେନ ''ପହାୟ ମାତାପିତରୋ''ତିଆଦିକା ଗାଥା ଅଭାସି। କେଚି ପନ ''ଥେରସ୍ସ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତିଞ୍ଚ ପକାସେନ୍ତେହି ସଙ୍ଗୀତିକାରେହି ଆଦିତୋ ଚତସ୍ସୋ ଗାଥା ଭାସିତା। ତତୋ ପରା ଥେରସ୍ସ ଅରିୟୱଂସପଟିପତ୍ତିୟା ଆରାଧିତଚିତ୍ତେନ ଭଗୱତା ଭାସିତା। ଇତରା ସବ୍ବାପି ତେନ ତେନ କାରଣେନ ଥେରେନେୱ ଭାସିତା''ତି ୱଦନ୍ତି। ଇତି ସବ୍ବଥାପି ଇମା ଗାଥା ଥେରେନ ଭାସିତାପି, ଥେରଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଭାସିତାପି ଥେରସ୍ସ ଚେତା ଗାଥାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ସେୟ୍ୟଥିଦଂ –

୮୯୨।

''ପହାୟ ମାତାପିତରୋ, ଭଗିନୀ ଞାତିଭାତରୋ;

ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣେ ହିତ୍ୱା, ଅନୁରୁଦ୍ଧୋୱ ଝାୟତି।

୮୯୩।

‘‘ସମେତୋ ନଚ୍ଚଗୀତେହି, ସମ୍ମତାଳଅପ୍ପବୋଧନୋ;

ନ ତେନ ସୁଦ୍ଧିମଜ୍ଝଗଂ, ମାରସ୍ସ ୱିସଯେ ରତୋ।

୮୯୪।

‘‘ଏତଞ୍ଚ ସମତିକ୍କମ୍ମ, ରତୋ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ;

ସବ୍ବୋଘଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ, ଅନୁରୁଦ୍ଧୋୱ ଝାଯତି।

୮୯୫।

‘‘ରୂପା ସଦ୍ଦା ରସା ଗନ୍ଧା, ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା ଚ ମନୋରମା;

ଏତେ ଚ ସମତିକ୍କମ୍ମ, ଅନୁରୁଦ୍ଧୋୱ ଝାଯତି।

୮୯୬।

‘‘ପିଣ୍ଡପାତମତିକ୍କନ୍ତୋ, ଏକୋ ଅଦୁତିଯୋ ମୁନି;

ଏସତି ପଂସୁକୂଲାନି ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ଅନାସୱୋ।

୮୯୭।

‘‘ୱିଚିନୀ ଅଗ୍ଗହୀ ଧୋୱି, ରଜଯୀ ଧାରଯୀ ମୁନି;

ପଂସୁକୂଲାନି ମତିମା, ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ଅନାସୱୋ।

୮୯୮।

‘‘ମହିଚ୍ଛୋ ଚ ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ, ସଂସଟ୍ଠୋ ଯୋ ଚ ଉଦ୍ଧତୋ;

ତସ୍ସ ଧମ୍ମା ଇମେ ହୋନ୍ତି, ପାପକା ସଂକିଲେସିକା।

୮୯୯।

‘‘ସତୋ ଚ ହୋତି ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ, ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ଅୱିଘାତୱା;

ପୱିୱେକରତୋ ୱିତ୍ତୋ, ନିଚ୍ଚମାରଦ୍ଧୱୀରିଯୋ।

୯୦୦।

‘‘ତସ୍ସ ଧମ୍ମା ଇମେ ହୋନ୍ତି, କୁସଲା ବୋଧିପକ୍ଖିକା;

ଅନାସୱୋ ଚ ସୋ ହୋତି, ଇତି ୱୁତ୍ତଂ ମହେସିନା।

୯୦୧।

‘‘ମମ ସଙ୍କପ୍ପମଞ୍ଞାଯ, ସତ୍ଥା ଲୋକେ ଅନୁତ୍ତରୋ;

ମନୋମଯେନ କାଯେନ, ଇଦ୍ଧିଯା ଉପସଙ୍କମି।

୯୦୨।

‘‘ଯଦା ମେ ଅହୁ ସଙ୍କପ୍ପୋ, ତତୋ ଉତ୍ତରି ଦେସଯି;

ନିପ୍ପପଞ୍ଚରତୋ ବୁଦ୍ଧୋ, ନିପ୍ପପଞ୍ଚମଦେସଯି।

୯୦୩।

‘‘ତସ୍ସାହଂ ଧମ୍ମମଞ୍ଞାଯ, ୱିହାସିଂ ସାସନେ ରତୋ;

ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା ଅନୁପ୍ପତ୍ତା, କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନଂ।

୯୦୪।

‘‘ପଞ୍ଚପଞ୍ଞାସୱସ୍ସାନି, ଯତୋ ନେସଜ୍ଜିକୋ ଅହଂ;

ପଞ୍ଚୱୀସତିୱସ୍ସାନି, ଯତୋ ମିଦ୍ଧଂ ସମୂହତଂ।

୯୦୫।

‘‘ନାହୁ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା, ଠିତଚିତ୍ତସ୍ସ ତାଦିନୋ;

ଅନେଜୋ ସନ୍ତିମାରବ୍ଭ, ଚକ୍ଖୁମା ପରିନିବ୍ବୁତୋ।

୯୦୬।

‘‘ଅସଲ୍ଲୀନେନ ଚିତ୍ତେନ, ୱେଦନଂ ଅଜ୍ଝୱାସଯି;

ପଜ୍ଜୋତସ୍ସେୱ ନିବ୍ବାନଂ, ୱିମୋକ୍ଖୋ ଚେତସୋ ଅହୁ।

୯୦୭।

‘‘ଏତେ ପଚ୍ଛିମକା ଦାନି, ମୁନିନୋ ଫସ୍ସପଞ୍ଚମା;

ନାଞ୍ଞେ ଧମ୍ମା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ସମ୍ବୁଦ୍ଧେ ପରିନିବ୍ବୁତେ।

୯୦୮।

‘‘ନତ୍ଥି ଦାନି ପୁନାୱାସୋ, ଦେୱକାଯସ୍ମି ଜାଲିନି;

ୱିକ୍ଖୀଣୋ ଜାତିସଂସାରୋ, ନତ୍ଥି ଦାନି ପୁନବ୍ଭୱୋ।

୯୦୯।

‘‘ଯସ୍ସ ମୁହୁତ୍ତେନ ସହସ୍ସଧା, ଲୋକୋ ସଂୱିଦିତୋ ସବ୍ରହ୍ମକପ୍ପୋ;

ୱସୀ ଇଦ୍ଧିଗୁଣେ ଚୁତୂପପାତେ, କାଲେ ପସ୍ସତି ଦେୱତା ସ ଭିକ୍ଖୁ।

୯୧୦।

‘‘ଅନ୍ନଭାରୋ ପୁରେ ଆସିଂ, ଦଲିଦ୍ଦୋ ଘାସହାରକୋ;

ସମଣଂ ପଟିପାଦେସିଂ, ଉପରିଟ୍ଠଂ ଯସସ୍ସିନଂ।

୯୧୧।

‘‘ସୋମ୍ହି ସକ୍କକୁଲେ ଜାତୋ, ଅନୁରୁଦ୍ଧୋତି ମଂ ୱିଦୂ;

ଉପେତୋ ନଚ୍ଚଗୀତେହି, ସମ୍ମତାଳଅପ୍ପବୋଧନୋ।

୯୧୨।

‘‘ଅଥଦ୍ଦସାସିଂ ସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ, ସତ୍ଥାରଂ ଅକୁତୋଭଯଂ;

ତସ୍ମିଂ ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେତ୍ୱା, ପବ୍ବଜିଂ ଅନଗାରିଯଂ।

୯୧୩।

‘‘ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଜାନାମି, ଯତ୍ଥ ମେ ୱୁସିତଂ ପୁରେ;

ତାୱତିଂସେସୁ ଦେୱେସୁ, ଅଟ୍ଠାସିଂ ସକ୍କଜାତିଯା।

୯୧୪।

‘‘ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ମନୁସ୍ସିନ୍ଦୋ, ଅହଂ ରଜ୍ଜମକାରଯିଂ;

ଚାତୁରନ୍ତୋ ୱିଜିତାୱୀ, ଜମ୍ବୁସଣ୍ଡସ୍ସ ଇସ୍ସରୋ;

ଅଦଣ୍ଡେନ ଅସତ୍ଥେନ, ଧମ୍ମେନ ଅନୁସାସଯିଂ।

୯୧୫।

‘‘ଇତୋ ସତ୍ତ ତତୋ ସତ୍ତ, ସଂସାରାନି ଚତୁଦ୍ଦସ;

ନିୱାସମଭିଜାନିସ୍ସଂ, ଦେୱଲୋକେ ଠିତୋ ତଦା।

୯୧୬।

‘‘ପଞ୍ଚଙ୍ଗିକେ ସମାଧିମ୍ହି, ସନ୍ତେ ଏକୋଦିଭାୱିତେ;

ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିଲଦ୍ଧମ୍ହି, ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁ ୱିସୁଜ୍ଝି ମେ।

୯୧୭।

‘‘ଚୁତୂପପାତଂ ଜାନାମି, ସତ୍ତାନଂ ଆଗତିଂ ଗତିଂ;

ଇତ୍ଥଭାୱଞ୍ଞଥାଭାୱଂ, ଝାନେ ପଞ୍ଚଙ୍ଗିକେ ଠିତୋ।

୯୧୮।

‘‘ପରିଚିଣ୍ଣୋ ମଯା ସତ୍ଥା…ପେ… ଭୱନେତ୍ତି ସମୂହତା।

୯୧୯।

‘‘ୱଜ୍ଜୀନଂ ୱେଳୁୱଗାମେ, ଅହଂ ଜୀୱିତସଙ୍ଖଯା;

ହେଟ୍ଠତୋ ୱେଳୁଗୁମ୍ବସ୍ମିଂ, ନିବ୍ବାଯିସ୍ସଂ ଅନାସୱୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ପହାଯାତି ପଜହିତ୍ୱା। ମାତାପିତରୋତି ମାତରଞ୍ଚ ପିତରଞ୍ଚ। ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ – ଯଥା ଅଞ୍ଞେ କେଚି ଞାତିପାରିଜୁଞ୍ଞେନ ୱା ଭୋଗପାରିଜୁଞ୍ଞେନ ୱା ଅଭିଭୂତା ପବ୍ବଜନ୍ତି, ପବ୍ବଜିତା ଚ କିଚ୍ଛନ୍ତରପସୁତା ୱିହରନ୍ତି, ନ ଏୱଂ ମଯଂ। ମଯଂ ପନ ମହନ୍ତଂ ଞାତିପରିୱଟ୍ଟଂ, ମହନ୍ତଞ୍ଚ ଭୋଗକ୍ଖନ୍ଧଂ ପହାଯ କାମେସୁ ନିରପେକ୍ଖା ପବ୍ବଜିତାତି। ଝାଯତୀତି ଆରମ୍ମଣୂପନିଜ୍ଝାନଂ ଲକ୍ଖଣୂପନିଜ୍ଝାନଞ୍ଚାତି, ଦୁୱିଧମ୍ପି ଝାନଂ ଅନୁଯୁତ୍ତୋ ୱିହରତି।

ସମେତୋ ନଚ୍ଚଗୀତେହୀତି ନଚ୍ଚେହି ଚ ଗୀତେହି ଚ ସମଙ୍ଗୀଭୂତୋ, ନଚ୍ଚାନି ପସ୍ସନ୍ତୋ ଗୀତାନି ସୁଣନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ସମ୍ମତୋ’’ତି ଚ ପଠନ୍ତି, ନଚ୍ଚଗୀତେହି ପୂଜିତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସମ୍ମତାଳଅପ୍ପବୋଧନୋତି ସମ୍ମତାଳଅସଦ୍ଦେହି ପଚ୍ଚୂସକାଲେ ପବୋଧେତବ୍ବୋ। ନ ତେନ ସୁଦ୍ଧିମଜ୍ଝଗନ୍ତି ତେନ କାମଭୋଗେନ ସଂସାରସୁଦ୍ଧିଂ ନାଧିଗଚ୍ଛିଂ। ମାରସ୍ସ ୱିସଯେ ରତୋତି କିଲେସମାରସ୍ସ ୱିସଯଭୂତେ କାମଗୁଣେ ରତୋ। ‘‘କିଲେସମାରସ୍ସ ୱିସଯଭୂତେନ କାମଗୁଣଭୋଗେନ ସଂସାରସୁଦ୍ଧି ହୋତୀ’’ତି ଏୱଂଦିଟ୍ଠିକୋ ଅହୁୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ‘‘ଏତଞ୍ଚ ସମତିକ୍କମ୍ମା’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଏତନ୍ତି ଏତଂ ପଞ୍ଚୱିଧମ୍ପି କାମଗୁଣଂ। ସମତିକ୍କମ୍ମାତି ସମତିକ୍କମିତ୍ୱା, ଅନପେକ୍ଖୋ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ସବ୍ବୋଘନ୍ତି କାମୋଘାଦିକଂ ସବ୍ବମ୍ପି ଓଘଂ।

ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣେ ସରୂପତୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ରୂପା ସଦ୍ଦା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ମନୋରମାତି ଲୋଭନୀଯଟ୍ଠେନ ମନଂ ରମଯନ୍ତୀତି ମନୋରମା, ମନାପିଯାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଯଥାହ ‘‘କତମେ ପଞ୍ଚ ମନାପିଯା ରୂପା, ମନାପିଯା ସଦ୍ଦା’’ତିଆଦି (ମ। ନି। ୩।୩୨୮ ଅତ୍ଥତୋ ସମାନଂ)।

ପିଣ୍ଡପାତମତିକ୍କନ୍ତୋତି ପିଣ୍ଡପାତଗ୍ଗହଣଂ ଅତିକ୍କନ୍ତୋ, ପିଣ୍ଡପାତଗ୍ଗହଣତୋ ନିୱତ୍ତେନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକୋତି ଏକାକୀ ଅପଚ୍ଛାସମଣୋ। ଅଦୁତିଯୋତି ନିତ୍ତଣ୍ହୋ। ତଣ୍ହା ହି ପୁରିସସ୍ସ ଦୁତିଯୋ ନାମ। ଯଥାହ ‘‘ତଣ୍ହାଦୁତିଯୋ ପୁରିସୋ’’ତି (ଇତିୱୁ। ୧୫, ୧୦୫; ମହାନି। ୧୯୧)। ଏସତୀତି ପରିଯେସତି।

ୱିଚିନୀତି ଏସନ୍ତୋୱ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସଙ୍କାରକୂଟାଦିକେ ପଂସୁକୂଲୁପ୍ପତ୍ତିଟ୍ଠାନେ ୱିଚିନି। ଅଗ୍ଗହୀତି ୱିଚିନିତ୍ୱା ଅସୁଚିମକ୍ଖିତମ୍ପି ଅଜିଗୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ଗଣ୍ହି। ଧୋୱୀତି, ୱିକ୍ଖାଲେସି। ରଜଯୀତି ଧୋୱିତ୍ୱା ଗହିତଂ ସିବ୍ବିତ୍ୱା କପ୍ପିଯରଜନେନ ରଜଯି। ଧାରଯୀତି ରଜିତ୍ୱା କପ୍ପବିନ୍ଦୁଂ ଦତ୍ୱା ଧାରେସି, ନିୱାସେସି ଚେୱ ପାରୁପି ଚ।

ଇଦାନି ପାଚୀନୱଂସଦାଯେ ସତ୍ଥାରା ଦିନ୍ନଓୱାଦଂ ତସ୍ସ ଚ ଅତ୍ତନା ମତ୍ଥକପ୍ପତ୍ତଭାୱଂ ଦୀପେନ୍ତୋ ‘‘ମହିଚ୍ଛୋ ଚ ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ’’ତିଆଦିକା ଗାଥା ଅଭାସି। ତତ୍ଥ ମହିଚ୍ଛୋତି ମହତିଯା ପଚ୍ଚଯିଚ୍ଛାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ, ଉଳାରୁଳାରେ ବହୂ ଚ ପଚ୍ଚଯେ ଇଚ୍ଛନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠୋତି ନିସ୍ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ, ଯଥାଲାଭସନ୍ତୋସାଦିନା ସନ୍ତୋସେନ ୱିରହିତୋ। ସଂସଟ୍ଠୋତି ଗିହୀହି ଚେୱ ପବ୍ବଜିତେହି ଚ ଅନନୁଲୋମିକେନ ସଂସଗ୍ଗେନ ସଂସଟ୍ଠୋ। ଉଦ୍ଧତୋତି

ଉକ୍କିଟ୍ଠୋ। ତସ୍ସାତି "ମହିଚ୍ଛୋ"ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ। ଧମ୍ମାତି ମହିଚ୍ଛତା ଅସନ୍ତୋସୋ, ସଂସଟ୍ଠତା ୱିକ୍ଖେପୋତି ଇଦିସା। ଲାମକଟ୍ଠେନ ପାପକା। ସଂକିଲେସିକାତି ତସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ମଲୀନଭାୱକରଣତୋ ସଂକିଲେସିକା ଧମ୍ମା ହୋନ୍ତି।

ସଙ୍କୋଚ ହୋତି ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋତି ଯଦା ପନାଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତେ ସେୱନ୍ତୋ ଭଜନ୍ତୋ ପଯିରୁପାସନ୍ତୋ ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋ ଯୋନିସୋ ମନସି କରୋନ୍ତୋ ସତିମା ଚ ମହିଚ୍ଛତଂ ପହାଯ ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ ଚ ହୋତି। ଅସନ୍ତୋସଂ ପହାଯ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ, ଚିତ୍ତସ୍ସ ୱିଘାତକରଂ ୱିକ୍ଖେପଂ ପହାଯ ଅୱିଘାତୱା ଅୱିକ୍ଖିତ୍ତୋ ସମାହିତୋ, ଗଣସଙ୍ଗଣିକଂ ପହାଯ ପୱିୱେକରତୋ, ୱିୱେକାଭିରତିଯା ନିଦ୍ଦିଦାଯ ଧମ୍ମପୀତିଯା ୱିତ୍ତୋ ସୁମନୋ ତୁଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ, ସଦ୍ଦସୋ କୋସଜ୍ଜପହାନେନ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯୋ।

ତସ୍ସ ଏୱଂ ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାଦିଗୁଣସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ଇମେ ସତିପଟ୍ଠାନାଦଯୋ ସତ୍ତତିଂସପ୍ପଭେଦା ତିୱିଧୱିପସ୍ସନାସଙ୍ଗହା କୋସଲ୍ଲସମ୍ଭୂତଟ୍ଠେନ କୁସଲା, ମଗ୍ଗପରିଯାପନ୍ନା ବୋଧିପକ୍ଖିକା ଧମ୍ମା ହୋନ୍ତି। ସୋ ତେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ସଦ୍ଦସୋ ଆସୱାନଂ ଖେପନେନ ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗକ୍ଖଣତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅନାସୱୋ ଚ ହୋତି। ଇତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ ମହେସିନା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ପାଚୀନୱଂସଦାଯେ ମହାପୁରିସୱିତକ୍କେ ମଜ୍ଝକଂ ପାପନୱସେନାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ମମସଙ୍କପ୍ପମଞ୍ଞାଯାତି "ଅପିଚ୍ଛସ୍ସାଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମୋ, ନାଯଂ ଧମ୍ମୋ ମହିଚ୍ଛସ୍ସା"ତିଆଦିନା (ଅ। ନି। ୮।୩୦) ମହାପୁରିସୱିତକ୍କୱସେନ ଆରଦ୍ଧଂ, ତେ ଚ ମଜ୍ଝକଂ ପାପେତୁଂ ଅସମତ୍ଥଭାୱେନ ଠିତଂ ମମ ସଙ୍କପ୍ପଂ ଜାନିତ୍ୱା। ମନୋମଯେନାତି ମନୋମଯେନ ୱିଯ, ମନସା ନିମ୍ମିତସଦିସେନ ପରିଣାମିତେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦ୍ଧିଯାତି "ଅଯଂ କାଯୋ ଇଦଂ ଚିତ୍ତଂ ୱିଯ ହୋତୂ"ତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତଅଧିଟ୍ଠାନିଦ୍ଧିଯା।

ଯଦାମେ ଅହୁ ସଙ୍କପ୍ପୋତି ଯସ୍ମିଂ କାଲେ ମଯ୍ହଂ "କୀଦିସୋ ନୁ ଖୋ ଅଟ୍ଠମୋ ମହାପୁରିସୱିତକ୍କୋ"ତି ପରିୱିତକ୍କୋ ଅହୋସି। ତତୋ ମମ ସଙ୍କପ୍ପମଞ୍ଞାଯ ଇଦ୍ଧିଯା ଉପସଙ୍କମୀତି ଯୋଜନା। ଉତ୍ତରି ଦେସଯୀତି "ନିପ୍ପପଞ୍ଚାରାମସ୍ସାଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମୋ ନିପ୍ପପଞ୍ଚରତିନୋ, ନାଯଂଧମ୍ମୋ ପପଞ୍ଚାରାମସ୍ସ ପପଞ୍ଚରତିନୋ"ତି (ଅ। ନି। ୮।୩୦) ଇମମଟ୍ଠମଂ ମହାପୁରିସୱିତକ୍କଂ ପୂରେନ୍ତୋ ଉପରି ଦେସଯି। ତଂ ପନ ଦେସିତଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଆହ "ନିପ୍ପପଞ୍ଚରତୋ ବୁଦ୍ଧୋ, ନିପ୍ପପଞ୍ଚମଦେସଯୀ"ତି। ପପଞ୍ଚା ନାମ ରାଗାଦଯୋ କିଲେସା, ତେସଂ ୱୂପସମତାଯ, ତଦଭାୱତୋ ଚ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମା ନିପ୍ପପଞ୍ଚା ନାମ। ତସ୍ମିଂ ନିପ୍ପପଞ୍ଚେ ରତୋ ଅଭିରତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଯଥା ତଂ ପାପୁଣାମି, ତଥା ତାଦିସଂ ଧମ୍ମଂ ଅଦେସଯି, ସାମୁକ୍କଂସିକଂ ଚତୁସଚ୍ଚଧମ୍ମଦେସନଂ ପକାସଯୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ତସ୍ସାହଂ ଧମ୍ମମଞ୍ଞାଯାତି ତସ୍ସ ସତ୍ଥୁ ଦେସନାଯ ଧମ୍ମଂ ଜାନିତ୍ୱା ଯଥାନୁସିଟ୍ଠଂ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତୋ ୱିହାସିଂ ସିକ୍ଖତ୍ତଯସଙ୍ଗହେ ସାସନେ ରତୋ ଅଭିରତୋ ହୁତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ସତ୍ଥାରା ଅତ୍ତନୋ ସମାଗମଂ ତେନ ସାଧିତମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଅତ୍ତନୋ ପବ୍ବଜିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯତଂ, କାଯେ ଅନପେକ୍ଖତାଯ ସେଯ୍ୟସୁଖପସ୍ସସୁଖାନଂ ପରିଚ୍ଚାଗଂ, ଅପ୍ପମିଦ୍ଧକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯତଞ୍ଚ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ "ପଞ୍ଚପଞ୍ଞାସୱସ୍ସାନୀ"ତି ଗାଥମାହ। ତତ୍ଥ ଯତୋ ନେସଜ୍ଜିକୋ ଅହନ୍ତି ଯତୋ ପଟ୍ଠାଯ "ଯୋଗାନୁକୂଲତା କମ୍ମଟ୍ଠାନପରିଯୁଟ୍ଠିତସପ୍ପୁରିସଚରିଯା ସଲ୍ଲେଖୱୁତ୍ତୀ"ତି ଏୱମାଦିଗୁଣେ ଦିସ୍ୱା ନେସଜ୍ଜିକୋ ଅହୋସିଂ ତାନି ପଞ୍ଚପଞ୍ଞାସ ୱସ୍ସାନି। ଯତୋ ମିଦ୍ଧଂ ସମୂହତନ୍ତି ଯତୋ ପଟ୍ଠାଯ ମଯା ନିଦ୍ଦା ପରିଚ୍ଚତ୍ତା ତାନି ପଞ୍ଚୱୀସତିୱସ୍ସାନି। "ଥେରସ୍ସ ପଞ୍ଚପଞ୍ଞାସାଯ ୱସ୍ସେସୁ ନେସଜ୍ଜିକସ୍ସ ସତୋ ଆଦିତୋ ପଞ୍ଚୱୀସତିୱସ୍ସାନି ନିଦ୍ଦା ନାହୋସି, ତତୋ ପରଂ ସରୀରକିଲମଥେନ ପଚ୍ଛିମଯାମେ ନିଦ୍ଦା ଅହୋସୀ"ତି ୱଦନ୍ତି।

"ନାହୁ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା" ତିଆଦିକା ତିସ୍ସୋ ଗାଥା ସତ୍ଥୁ ପରିନିବ୍ବାନକାଲେ ଭିକ୍ଖୂହି "କିଂ ଭଗୱା ପରିନିବ୍ବୁତୋ"ତି ପୁଟ୍ଠୋ ପରିନିବ୍ବାନଭାୱଂ ପୱେଦେନ୍ତୋ ଆହ। ତତ୍ଥ ନାହୁ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା, ଠିତଚିତ୍ତସ୍ସ ତାଦିନୋତି ଅନୁଲୋମପଟିଲୋମତୋ ଅନେକାକାରୱୋକାରା ସବ୍ବା ସମାପତ୍ତିଯୋ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ୱୁଟ୍ଠାଯ ସବ୍ବପଚ୍ଛା ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନେ ଠିତଚିତ୍ତସ୍ସ ତାଦିନୋ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା ନାହୁ ନାହେସୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତେନ ଯସ୍ମା ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ କାଯସଙ୍ଖାରା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି। କାଯସଙ୍ଖାରାତି ଚ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ତସ୍ମା ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନକ୍ଖଣତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା ନାହେସୁନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ତଣ୍ହାସଙ୍ଖାତାଯ ଏଜାଯ ଅଭାୱତୋ ଅନେଜୋ, ସମାଧିସ୍ମିଂ ଠିତତ୍ତା ୱା ଅନେଜୋ। ସନ୍ତିମାରବ୍ଭାତି ଅନୁପାଦିସେସଂ ନିବ୍ବାନଂ ଆରବ୍ଭ ପଟିଚ୍ଚ ସନ୍ଧାଯ। ଚକ୍ଖୁମାତି ପଞ୍ଚହି ଚକ୍ଖୂହି ଚକ୍ଖୁମା। ପରିନିବ୍ବୁତୋତି ପରିନିବ୍ବାଯି। ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ – ନିବ୍ବାନାରମ୍ମଣଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଫଲସମାପତ୍ତିଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ତଦନନ୍ତରମେୱ ଅନୁପାଦିସେସାଯ ନିବ୍ବାନଧାତୁଯା ପରିନିବ୍ବୁତୋତି।

ଅସଲ୍ଲୀନେନାତି ଅଲୀନେନ ଅସଂକୁଟିତେନ ସୁୱିକସିତେନେୱ ଚିତ୍ତେନ। ୱେଦନଂ ଅଜ୍ଝୱାସଯୀତି ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ ହୁତ୍ୱା ମାରଣନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ

ଅଧିୱାସେସି, ନ ୱେଦନାନୁୱତ୍ତୀ ହୁତ୍ୱା ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ସମ୍ପରିୱତ୍ତି। ପଜ୍ଜୋତସ୍ସେୱ ନିବ୍ବାନଂ, ୱିମୋକ୍ଖୋ ଚେତସୋ ଅହୂତି ଯଥା ତେଲଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ, ୱଟ୍ଟିଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ପଜ୍ଜଲନ୍ତୋ ପଜ୍ଜୋତୋ ପଦୀପୋ ତେସଂ ପରିକ୍ଖଯେ ନିବ୍ବାଯତି। ନିକ୍ଖେତୋ ଚ କତ୍ଥଚି ଗନ୍ତ୍ୱା ନ ତିଟ୍ଠତି, ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ଅନ୍ତରଧାଯତି, ଅଦସ୍ସନମେୱ ଗଚ୍ଛତି; ଏୱଂ କିଲେସାଭିସଙ୍ଖାରେ ନିସ୍ସାଯ ପୱତ୍ତମାନୋ ଖନ୍ଧସନ୍ତାନୋ ତେସଂ ପରିକ୍ଖଯେ ନିବ୍ବାଯତି, ନିକ୍ଖେତୋ ଚ କତ୍ଥଚି ଗନ୍ତ୍ୱା ନ ତିଟ୍ଠତି, ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ଅନ୍ତରଧାଯତି, ଅଦସ୍ସନମେୱ ଗଚ୍ଛତୀତି ଦସ୍ସେତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ନିବ୍ବନ୍ତି ଧୀରା ଯଥାଯଂ ପଦୀପୋ''ତି (ଖୁ॰ ପା॰ ୬।୧୫), ''ଅଚ୍ଚୀ ଯଥା ୱାତୱେଗେନ ଖିତ୍ତା''ତି (ସୁ॰ ନି॰ ୧୦୮୦) ଚ ଆଦି।

ଏତେତି ପରିନିବ୍ବାନକ୍ଖଣେ ସଜ୍ଜୁ ସନ୍ତାନେ ପୱତ୍ତମାନାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅତ୍ତନୋ ପଚ୍ଚକ୍ଖତାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ପଚ୍ଛିମକା ତତୋ ପରଂ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦାଭାୱତୋ। ଦାନୀତି ଏତରହି। ଫସ୍ସପଞ୍ଚମାତି ଫସ୍ସପଞ୍ଚମକାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପାକଟଭାୱତୋ ୱୁତ୍ତଂ। ତଥା ହି ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦକଥାଯମ୍ପି ଫସ୍ସପଞ୍ଚମକାୱ ଆଦିତୋ ୱୁତ୍ତା। ଅଞ୍ଞେ ଧମ୍ମାତି ସହ ନିସ୍ସଯେନ ଅଞ୍ଞେ ଚିତ୍ତଚେତସିକା ଧମ୍ମା, ନ ପରିନିବ୍ବାନଚିତ୍ତଚେତସିକା। ନନୁ ତେପି ନ ଭୱିସ୍ସନ୍ତେୱାତି? ସଚ୍ଚଂ ନ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ଆସଙ୍କାଭାୱତୋ ପନ ତେ ସନ୍ଧାଯ ''ନ ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ। ''ଇତରେ ପନ ସେକ୍ଖପୁଥୁଜ୍ଜନାନଂ ୱିଯ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ନୁ ଖୋ''ତି ସିଯା ଆସଙ୍କାତି ତଦାସଙ୍କାନିୱତ୍ତନତ୍ଥଂ ''ନାଞ୍ଞେ ଧମ୍ମା ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ନତ୍ଥିଦାନି ପୁନାୱାସୋ, ଦେୱକାଯସ୍ମି ଜାଲିନୀତି, ଏତ୍ଥ ଜାଲିନୀତି ଦେୱତଂ ଆଲପତି, ଦେୱତେ ଦେୱକାଯସ୍ମିଂ ଦେୱସମୂହେ ଉପପଜ୍ଜନୱସେନ ପୁନ ଆୱାସୋ ଆୱସନଂ ଇଦାନି ମଯ୍ହଂ ନତ୍ଥୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ କାରଣମାହ ''ୱିକ୍ଖୀଣୋ''ତିଆଦିନା। ସା କିର ଦେୱତା ପୁରିମତ୍ତଭାୱେ ଥେରସ୍ସ ପାଦପରିଚାରିକା, ତସ୍ମା ଇଦାନି ଥେରଂ ଜିଣ୍ଣଂ ୱୁଦ୍ଧଂ ଦିସ୍ୱା ପୁରିମସିନେହେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ''ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତଂ ପଣିଧେହି, ଯତ୍ଥ ତେ ୱୁସିତଂ ପୁରେ''ତି ଦେୱୂପପତ୍ତିଂ ଯାଚି। ଅଥ ''ଦାନି ନତ୍ଥୀ''ତିଆଦିନା ଥେରୋ ତସ୍ସା ପଟିୱଚନଂ ଅଦାସି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଦେୱତା ୱିହତାସା ତତ୍ଥେୱନ୍ତରଧାଯି।

ଅଥ ଥେରୋ ୱେହାସଂ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଆନୁଭାୱଂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ ପକାସେନ୍ତୋ ''ଯସ୍ସ ମୁହୁତ୍ତେନା''ତି ଗାଥମାହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯସ୍ସ ଖୀଣାସୱଭିକ୍ଖୁନୋ ମୁହୁତ୍ତମତ୍ତେନ ଏୱ ସହସ୍ସଧା ସହସ୍ସପ୍ପକାରୋ ତିସହସ୍ସିମହାସହସ୍ସିପଭେଦୋ, ଲୋକୋ ସବ୍ରହ୍ମକପ୍ପୋ ସହବ୍ରହ୍ମଲୋକୋ, ସଂୱିଦିତୋ ସମ୍ମଦେୱ ୱିଦିତୋ ଞାତୋ ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ କତୋ, ଏୱଂ ଇଦ୍ଧିଗୁଣେ ଇଦ୍ଧିସମ୍ପଦାଯ ଚୁତୂପପାତେ ଚ ୱସୀଭାୱପ୍ପତ୍ତୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଉପଗତକାଲେ ଦେୱତା ପସ୍ସତି, ନ ତସ୍ସ ଦେୱତାନଂ ଦସ୍ସନେ ପରିହାନୀତି। ଥେରେନ କିର ଜାଲିନିଯା ଦେୱତାଯ ପଟିୱଚନଦାନୱସେନ ''ନତ୍ଥି ଦାନୀ''ତି ଗାଥାଯ ୱୁତ୍ତାଯ ଭିକ୍ଖୂ ଜାଲିନିଂ ଅପସ୍ସନ୍ତା ''କିଂ ନୁ ଖୋ ଥେରୋ ଧମ୍ମାଲପନୱସେନ କିଞ୍ଚି ଆଲପତୀ''ତି ଚିନ୍ତେସୁଂ। ତେସଂ ଚିତ୍ତାଚାରଂ ଞତ୍ୱା ଥେରୋ ''ଯସ୍ସ ମୁହୁତ୍ତେନା''ତି ଇମଂ ଗାଥମାହ।

ଅନ୍ନଭାରୋ ପୁରେତି ଏୱଂନାମୋ ପୁରିମତ୍ତଭାୱେ। ଘାସହାରକୋତି ଘାସମତ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ଥାଯ ଭତିଂ କତ୍ୱା ଜୀୱନକୋ। ସମଣନ୍ତି ସମିତପାପଂ। ପଟିପାଦେସିନ୍ତି ପଟିମୁଖୋ ହୁତ୍ୱା ପାଦାସିଂ, ପସାଦେନ ଅଭିମୁଖୋ ହୁତ୍ୱା ଆହାରଦାନଂ ଅଦାସିନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଉପରିଟ୍ଠନ୍ତି ଏୱଂନାମକଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଂ। ଯସସ୍ସିନନ୍ତି କିତ୍ତିମନ୍ତଂ ପତ୍ଥଟଯସଂ। ଇମାଯ ଗାଥାଯ ଯାୱ ଚରିମତ୍ତଭାୱା ଉଳାରସମ୍ପତ୍ତିହେତୁଭୂତଂ ଅତ୍ତନୋ ପୁବ୍ବକମ୍ମଂ ଦସ୍ସେତି। ତେନାହ ''ସୋମ୍ହି ସକ୍ୟକୁଲେ ଜାତୋ''ତିଆଦି।

ଇତୋସତ୍ତାତି ଇତୋ ମନୁସ୍ସଲୋକତୋ ଚୱିତ୍ୱା ଦେୱଲୋକେ ଦିବ୍ବେନ ଆଧିପଚ୍ଚେନ ସତ୍ତ। ତତୋ ସତ୍ତାତି ତତୋ ଦେୱଲୋକତୋ ଚୱିତ୍ୱା ମନୁସ୍ସଲୋକେ ଚକ୍କୱତ୍ତିଭାୱେନ ସତ୍ତ। ସଂସାରାନି ଚତୁଦ୍ଦସାତି ଚତୁଦ୍ଦସ ଭୱନ୍ତରସଂସରଣାନି। ନିୱାସମଭିଜାନିସ୍ସନ୍ତି ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅଞ୍ଞାସିଂ। ଦେୱଲୋକେ ଠିତୋ ତଦାତି ତଞ୍ଚ ଖୋ ନ ଇମସ୍ମିଂୟେୱ ଅତ୍ତଭାୱେ, ଅପି ଚ ଖୋ ଯଦା ଇତୋ ଅନନ୍ତରାତୀତେ ଅତ୍ତଭାୱେ ଦେୱଲୋକେ ଠିତୋ, ତଦା ଅଞ୍ଞାସିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଇଦାନି ଅତ୍ତନା ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଞାଣଚୁତୂପପାତଞାଣାନଂ ଅଧିଗତାକାରଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ପଞ୍ଚଙ୍ଗିକେ''ତିଆଦିନା ଦ୍ୱେ ଗାଥା ଅଭାସି। ତତ୍ଥ ପଞ୍ଚଙ୍ଗିକେ ସମାଧିମ୍ହୀତି ଅଭିଞ୍ଞାପାଦକଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନସମାଧିମ୍ହି। ସୋ ହି ପୀତିଫରଣତା, ସୁଖଫରଣତା, ଚେତୋଫରଣତା, ଆଲୋକଫରଣତା , ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣନିମିତ୍ତନ୍ତି ଇମେହି ପଞ୍ଚହି ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ପଞ୍ଚଙ୍ଗିକୋ ସମାଧୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସନ୍ତେତି ପଟିପକ୍ଖୂପସମେନ ଅଙ୍ଗସନ୍ତତାଯ ଚ ସନ୍ତେ। ଏକୋଦିଭାୱିତେତି ଏକୋଦିଭାୱଗତେ, ସୁଚିଣ୍ଣେ ୱସୀଭାୱପ୍ପତ୍ତେତି ଅତ୍ଥୋ। ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିଲଦ୍ଧମ୍ହୀତି କିଲେସାନଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିଯା ଲଦ୍ଧେ। ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁ ୱିସୁଜ୍ଝି ମେତି ଏୱଂୱିଧେ ସମାଧିମ୍ହି ସମ୍ପାଦିତେ ମଯ୍ହଂ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଞାଣଂ ୱିସୁଜ୍ଝି, ଏକାଦସହି ଉପକ୍କିଲେସେହି ୱିମୁତ୍ତିଯା ୱିସୁଦ୍ଧଂ ଅହୋସି।

ଚୁତୂପପାତଂ ଜାନାମୀତି ସତ୍ତାନଂ ଚୁତିଞ୍ଚ ଉପପତ୍ତିଞ୍ଚ ଜାନାମି, ଜାନନ୍ତୋ ଚ ''ଇମେ ସତ୍ତା ଅମୁମ୍ହା ଲୋକମ୍ହା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଇଧୂପପନ୍ନା, ଇମମ୍ହା ଚ ଲୋକା ଗନ୍ତ୍ୱା ଅମୁମ୍ହି ଲୋକେ ଉପପଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ସତ୍ତାନଂ ଆଗତିଂ ଗତିଞ୍ଚ ଜାନାମି, ଜାନନ୍ତୋ ଏୱ ଚ ନେସଂ ଇତ୍ଥଭାୱଂ ମନୁସ୍ସଭାୱଂ ତତୋ

ଅଞ୍ଞଥାଭାଵଂ ଅଞ୍ଞଥାତିରଚ୍ଛାନଭାଵଞ୍ଚ ଉପପତ୍ତିତୋ ପୁରେତରମେଵ ଜାନାମି। ତଯିଦଂ ସବ୍ବମ୍ପି ପଞ୍ଚଙ୍ଗିକେ ସମାଧିମ୍ହି ସମ୍ପାଦିତେ ଏଵାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ''ଝାନେ ପଞ୍ଚଙ୍ଗିକେ ଠିତୋ''ତି। ତତ୍ଥ ପଞ୍ଚଙ୍ଗିକେ ଝାନେ ଠିତୋ ପତିଟ୍ଠିତୋ ହୁତ୍ୱା ଏଵଂ ଜାନାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏଵଂ ଓଜାଉଯଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତପ୍ପସଙ୍ଗେନ ପୁବ୍ବେ ଦସ୍ସିତମ୍ପି ତତିଯଓଜଂ ସହ କିଚ୍ଚନିପ୍ଫତ୍ତିଯା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ପରିଚିଣ୍ଣୋ ମଯା ସତ୍ଥା''ତିଆଦିନା ଗାଥାଦ୍ୱଯମାହ। ତତ୍ଥ ଓଜ୍ଜୀନଂ ଓ୍ୱେଠଉଓ୍ୱଗାମେତି ଓଜ୍ଜିରଟ୍ଠସ୍ସ ଓ୍ୱେଠଉଓ୍ୱଗାମେ, ଓଜ୍ଜିରଟ୍ଠେ ଯତ୍ଥ ପଚ୍ଛିମଓସ୍ସଂ ଉପଗଚ୍ଛି ଓ୍ୱେଠଉଓ୍ୱଗାମେ। ହେଟ୍ଠତୋ ଓ୍ୱେଠଉଗୁମ୍ବସ୍ମିନ୍ତି ତତ୍ଥ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ଓ୍ୱେଠଉଗୁମ୍ବସ୍ସ ହେଟ୍ଠା। ନିବ୍ବାଯିସ୍ସନ୍ତି ନିବ୍ବାଯିସ୍ସାମି, ଅନୁପାଦିସେସାଯ ନିବ୍ବାନଧାତୁଯା ପରିନିବ୍ବାଯିସ୍ସାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରଗାଥାଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ପାରାପରିଯତ୍ଥେରଗାଥାଵଣ୍ଣନା

ସମଣସ୍ସଅହୁ ଚିନ୍ତାତିଆଦିକା ଆଯସ୍ମତୋ ପାରାପରିଯତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। ଇମସ୍ସ ଓତ୍ଥୁ ହେଟ୍ଠା ଆଗତମେଵ। ତା ଚ ଗାଥା ସତ୍ଥରି ଧରନ୍ତେ ଅତ୍ତନୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନକାଲେ ମନଚ୍ଛଟ୍ଠାନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ନିଗ୍ଗଣ୍ହନଚିନ୍ତାଯ ପକାସନଓସେନ ଭାସିତା। ଇମା ପନ ଅପରଭାଗେ ସତ୍ଥରି ପରିନିବ୍ବୁତେ ଅତ୍ତନୋ ଚ ପରିନିବ୍ବାନେ ଉପଟ୍ଠିତେ ତଦା ଆଯତିଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଉଦ୍ଧମ୍ମପଟିପତ୍ତିଯା ପକାସନଓସେନ ଭାସିତା। ତତ୍ଥ –

୯୨୦।

''ସମଣସ୍ସ ଅହୁ ଚିନ୍ତା, ପୁପ୍ଫିତମ୍ହି ମହାଵନେ;

ଏକଗ୍ଗସ୍ସ ନିସିନ୍ନସ୍ସ, ପଓିଓିତ୍ତସ୍ସ ଝାଯିନୋ''ତି। –

ଅଯଂ ଗାଥା ସଙ୍ଗୀତିକାରେହି ଠପିତା। ତସ୍ସତ୍ଥୋ ହେଟ୍ଠା ଓୁତ୍ତନଯୋଵ। ଅଯଂ ପନ ସମ୍ବନ୍ଧୋ – ସତ୍ଥରି ଅଗ୍ଗସାଵକେସୁ ଏକଚ୍ଚେସୁ ମହାଥେରେସୁ ଚ ପରିନିବ୍ବୁତେସୁ ଅତୀତସତ୍ଥୁକେ ପାଵଚନେ ସୁବ୍ବଚେସୁ ସିକ୍ଖାକାମେସୁ ଭିକ୍ଖୂସୁ ଦୁଲ୍ଲଭେସୁ, ଦୁବ୍ବଚେସୁ ମିଚ୍ଛାପଟିପତ୍ତିବହୁଲେସୁ ଭିକ୍ଖୂସୁ ଚ ଜାତେସୁ ସୁପୁପ୍ଫିତେ ମହନ୍ତେ ସାଲଵନେ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ପଓିଓିତ୍ତସ୍ସ ଏକଗ୍ଗସ୍ସ ଝାଯନସୀଲସ୍ସ, ସମିତପାପତାଯ ସମଣସ୍ସ, ପାରାପରିଯତ୍ଥେରସ୍ସ ପଟିପତ୍ତିଂ ନିସ୍ସାଯ ଚିନ୍ତା ଓୀମଂସା ଅହୋସୀତି ଇତରା –

୯୨୧।

''ଅଞ୍ଞଥା ଲୋକନାଥମ୍ହି, ତିଟ୍ଠନ୍ତେ ପୁରିସୁତ୍ତମେ;

ଇରିଯଂ ଆସି ଭିକ୍ଖୂନଂ, ଅଞ୍ଞଥା ଦାନି ଦିସ୍ସତି।

୯୨୨।

''ସୀତଓ୍ୱାତପରିତ୍ତାଣଂ, ହିରିକୋପୀନଛାଦନଂ;

ମତ୍ତଟ୍ଠିଯଂ ଅଭୁଞ୍ଜିଂସୁ, ସନ୍ତୁଟ୍ଠା ଇତରୀତରେ।

୯୨୩।

''ପଣୀତଂ ଯଦି ଓ୍ୱା ଲୂଖଂ, ଅପ୍ପଂ ଓ୍ୱା ଯଦି ଓ୍ୱା ବହୁଂ;

ଯାପନତ୍ଥଂ ଅଭୁଞ୍ଜିଂସୁ, ଅଗିଦ୍ଧା ନାଧିମୁଚ୍ଛିତା।

୯୨୪।

‘‘ଜୀୱିତାନଂ ପରିକ୍ଖାରେ, ଭେସଜ୍ଜେ ଅଥ ପଚ୍ଚଯେ;

ନ ବାଳ୍ହଂ ଉସ୍ସୁକା ଆସୁଂ, ଯଥା ତେ ଆସୱକ୍ଖଯେ।

୯୨୫।

‘‘ଅରଞ୍ଞେ ରୁକ୍ଖମୂଲେସୁ, କନ୍ଦରାସୁ ଗୁହାସୁ ଚ;

ୱିୱେକମନୁବ୍ରୂହନ୍ତା, ୱିହଂସୁ ତପ୍ପରାଯଣା।

୯୨୬।

‘‘ନୀଚା ନିୱିଟ୍ଠା ସୁଭରା, ମୁଦୂ ଅଥଦ୍ଧମାନସା;

ଅବ୍ଯାସେକା ଅମୁଖରା, ଅତ୍ଥଚିନ୍ତାୱସାନୁଗା।

୯୨୭।

‘‘ତତୋ ପାସାଦିକଂ ଆସି, ଗତଂ ଭୁତ୍ତଂ ନିସେୱିତଂ;

ସିନିଦ୍ଧା ତେଲଧାରାୱ, ଅହୋସି ଇରିଯାପଥୋ।

୯୨୮।

‘‘ସବ୍ବାସୱପରିକ୍ଖୀଣା , ମହାଝାଯୀ ମହାହିତା;

ନିବ୍ବୁତା ଦାନି ତେ ଥେରା, ପରିତ୍ତା ଦାନି ତାଦିସା।

୯୨୯।

‘‘କୁସଲାନଞ୍ଚ ଧମ୍ମାନଂ, ପଞ୍ଞାଯ ଚ ପରିକ୍ଖଯା;

ସବ୍ବାକାରୱରୂପେତଂ, ଲୁଜ୍ଜତେ ଜିନସାସନଂ।

୯୩୦।

‘‘ପାପକାନଞ୍ଚ ଧମ୍ମାନଂ, କିଲେସାନଞ୍ଚ ଯୋ ଉତୁ;

ଉପଟ୍ଠିତା ୱିୱେକାଯ, ଯେ ଚ ସଦ୍ଧମ୍ମସେସକା।

୯୩୧।

‘‘ତେ କିଲେସା ପୱଡ୍ଢନ୍ତା, ଆୱିସନ୍ତି ବହୁଂ ଜନଂ;

କୀଳନ୍ତି ମଞ୍ଞେ ବାଲେହି, ଉମ୍ମତ୍ତେହିୱ ରକ୍ଖସା।

୯୩୨।

‘‘କିଲେସେହାଭିଭୂତା ତେ, ତେନ ତେନ ୱିଧାୱିତା;

ନରା କିଲେସୱତ୍ଥୂସୁ, ସସଙ୍ଗାମେୱ ଘୋସିତେ।

୯୩୩।

‘‘ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ସଦ୍ଧମ୍ମଂ, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି ଭଣ୍ଡରେ;

ଦିଟ୍ଠିଗତାନି ଅନ୍ୱେନ୍ତା, ଇଦଂ ସେଯ୍ୟୋତି ମଞ୍ଞରେ।

୯୩୪।

‘‘ଧନଞ୍ଚ ପୁତ୍ତଂ ଭରିଯଞ୍ଚ, ଛଡ୍ଡଯିତ୍ୱାନ ନିଗ୍ଗତା;

କଟଚ୍ଛୁଭିକ୍ଖହେତୂପି, ଅକିଚ୍ଚାନି ନିସେୱରେ।

୯୩୫।

‘‘ଉଦରାୱଦେହକଂ ଭୁତ୍ୱା, ସଯନ୍ତୁତ୍ତାନସେଯ୍ୟକା;

କଥା ୱଡ୍ଢେନ୍ତି ପଟିବୁଦ୍ଧା, ଯା କଥା ସତ୍ଥୁଗରହିତା।

୯୩୬।

‘‘ସବ୍ବକାରୁକସିପ୍ପାନି, ଚିତ୍ତିଂ କତ୍ୱାନ ସିକ୍ଖରେ;

ଅୱୂପସନ୍ତା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ, ସାମଞ୍ଞତ୍ଥୋତିଅଚ୍ଛତି।

୯୩୭।

‘‘ମତ୍ତିକଂ ତେଲଚୁଣ୍ଣଞ୍ଚ, ଉଦକାସନଭୋଜନଂ;

ଗିହୀନଂ ଉପନାମେନ୍ତି, ଆକଙ୍ଖନ୍ତା ବହୁତ୍ତରଂ।

୯୩୮।

‘‘ଦନ୍ତପୋନଂ କପିତ୍ଥଞ୍ଚ, ପୁପ୍ଫଂ ଖାଦନିଯାନି ଚ;

ପିଣ୍ଡପାତେ ଚ ସମ୍ପନ୍ନେ, ଅମ୍ବେ ଆମଲକାନି ଚ।

୯୩୯।

‘‘ଭେସଜ୍ଜେସୁ ଯଥା ୱେଜ୍ଜା, କିଚ୍ଚାକିଚ୍ଚେ ଯଥା ଗିହୀ;

ଗଣିକାୱ ୱିଭୂସାଯଂ, ଇସ୍ସରେ ଖତ୍ତିଯା ଯଥା।

୯୪୦।

‘‘ନେକତିକା ୱଞ୍ଚନିକା, କୂଟସକ୍ଖୀ ଅପାଟୁକା;

ବହୂହି ପରିକପ୍ପେହି, ଆମିସଂ ପରିଭୁଞ୍ଜରେ।

୯୪୧।

‘‘ଲେସକପ୍ପେ ପରିଯାଯେ, ପରିକପ୍ପେନୁଧାୱିତା;

ଜୀୱିକତ୍ଥା ଉପାଯେନ, ସଙ୍କଡ୍ଢନ୍ତି ବହୁଂ ଧନଂ।

୯୪୨।

‘‘ଉପଟ୍ଠାପେନ୍ତି ପରିସଂ, କମ୍ମତୋ ନୋ ଚ ଧମ୍ମତୋ;

ଧମ୍ମଂ ପରେସଂ ଦେସେନ୍ତି, ଲାଭତୋ ନୋ ଚ ଅତ୍ଥତୋ।

୯୪୩।

‘‘ସଙ୍ଘଲାଭସ୍ସ ଭଣ୍ଡନ୍ତି, ସଙ୍ଘତୋ ପରିବାହିରା;

ପରଲାଭୋପଜୀୱନ୍ତା, ଅହିରୀକା ନ ଲଜ୍ଜରେ।

୯୪୪।

‘‘ନାନୁଯୁତ୍ତା ତଥା ଏକେ, ମୁଣ୍ଡା ସଙ୍ଘାଟିପାରୁତା;

ସମ୍ଭାୱନଂଯେୱିଚ୍ଛନ୍ତି, ଲାଭସକ୍କାରମୁଚ୍ଛିତା।

୯୪୫।

‘‘ଏୱଂ ନାନପ୍ପଯାତମ୍ହି, ନ ଦାନି ସୁକରଂ ତଥା;

ଅଫୁସିତଂ ୱା ଫୁସିତୁଂ, ଫୁସିତଂ ୱାନୁରକ୍ଖିତୁଂ।

୯୪୬।

‘‘ଯଥା କଣ୍ଟକଟ୍ଠାନମ୍ହି, ଚରେଯ୍ୟ ଅନୁପାହନୋ;

ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱାନ, ଏୱଂ ଗାମେ ମୁନୀ ଚରେ।

୯୪୭।

‘‘ସରିତ୍ୱା ପୁବ୍ବକେ ଯୋଗୀ, ତେସଂ ୱତ୍ତମନୁସ୍ସରଂ;

କିଞ୍ଚାପି ପଚ୍ଛିମୋ କାଲୋ, ଫୁସେଯ୍ୟ ଅମତଂ ପଦଂ।

୯୪୮।

‘‘ଇଦଂ ୱତ୍ୱା ସାଲୱନେ, ସମଣୋ ଭାୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟୋ;

ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ପରିନିବ୍ବାୟୀ, ଇସି ଖୀଣପୁନବ୍ଭୱୋ’’ତି। –

ଇମା ଗାଥା ଥେରେନେୱ ଭାସିତା।

ତତ୍ଥ ଇରିୟଂ ଆସି ଭିକ୍ଖୂନନ୍ତି ପୁରିସୁତ୍ତମେ ଲୋକନାଥମ୍ହି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେ ତିଟ୍ଠନ୍ତେ ଧରନ୍ତେ ଏତରହି ପଟିପତ୍ତିଭାୱତୋ। ଅଞ୍ଞଥା ଅଞ୍ଞେନ ପକାରେନ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଇରିୟଂ ଚରିତଂ ଅହୋସି ୟଥାନୁସିଟ୍ଠଂ ପଟିପତ୍ତିଭାୱତୋ। ଅଞ୍ଞଥା ଦାନି ଦିସ୍ସତୀତି ଇଦାନି ପନ ତତୋ ଅଞ୍ଞଥା ଭିକ୍ଖୂନଂ ଇରିୟଂ ଦିସ୍ସତି ଅୟାଥାୱପଟିପତ୍ତିଭାୱତୋତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ ।

ଇଦାନି ସତ୍ଥରି ଧରନ୍ତେ ୟେନାକାରେନ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପଟିପତ୍ତି ଅହୋସି, ତଂ ତାୱ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ସୀତୱାତପରିତ୍ତାଣ’’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ମତ୍ତଟ୍ଠିୟନ୍ତି ତଂ ମତ୍ତଂ ପୟୋଜନଂ। ୟାୱଦେୱ ସୀତୱାତପରିତ୍ତାଣଂ, ୟାୱଦେୱ ହିରୀକୋପୀନପଟିଚ୍ଛାଦନଂ କତ୍ୱା ଚୀୱରଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିଂସୁ। କଥଂ? ସନ୍ତୁଟ୍ଠା ଇତରୀତରେ ୟସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ହୀନେ ପଣୀତେ ୱା ୟଥାଲଦ୍ଧେ ପଚ୍ଚୟେ ସନ୍ତୋସଂ ଆପନ୍ନା।

ପଣୀତନ୍ତି ଉଳାରଂ ସପ୍ପିଆଦିନା ସଂସଟ୍ଠଂ, ତଦଭାୱେନ ଲୂଖଂ। ଅପ୍ପନ୍ତି, ଚତୁପଞ୍ଚାଲୋପମତ୍ତମ୍ପି। ବହୁଂ ୟାପନତ୍ଥଂ ଅଭୁଞ୍ଜିଂସୂତି ପଣୀତଂ ବହୁଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତାପି ୟାପନମତ୍ତମେୱ ଆହାରଂ ଭୁଞ୍ଜିଂସୁ। ତତୋ ଏୱ ଅଗିଦ୍ଧା ଗେଧଂ ଅନାପନ୍ନା। ନାଧିମୁଚ୍ଛିତା ନ ଅଜ୍ଝୋସିତା ଅକ୍ଖବ୍ଭଞ୍ଜନଂ ୱିୟ ସାକଟିକା, ୱଣଲେପନଂ ୱିୟ ୱଣିନୋ ଅଭୁଞ୍ଜିଂସୁ।

ଜୀୱିତାନଂପରିକ୍ଖାରେ, ଭେସଜ୍ଜେ ଅଥ ପଚ୍ଚୟେପି ଜୀୱିତାନଂ ପୱତ୍ତିୟା ପରିକ୍ଖାରଭୂତେ ଭେସଜ୍ଜସଙ୍ଖାତେ ପଚ୍ଚୟେ ଗିଲାନପଚ୍ଚୟୋ। ୟଥା ତେତି ୟଥା ତେ ପୁରିମକା ଭିକ୍ଖୂ ଆସୱକ୍ଖୟେ ଉସ୍ସୁକା ୟୁତ୍ତା ଆସୁଂ, ତଥା ତେ ରୋଗାଭିଭୂତାପି ଗିଲାନପଚ୍ଚୟେ ବାଳ୍ହଂ ଅତିୱିୟ ଉସ୍ସୁକା ନାହେସୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ତପ୍ପରାୟଣାତି ୱିୱେକପରାୟଣା ୱିୱେକପୋଣା। ଏୱଂ ଚତୂହି ଗାଥାହି ଚତୁପଚ୍ଚୟସନ୍ତୋସଂ ଭାୱନାଭିରତିଞ୍ଚ ଦସ୍ସେନ୍ତେନ ତେସଂ ଅରିୟୱଂସପଟିପଦା ଦସ୍ସିତା।

ନୀଚାତି ‘‘ମୟଂ ପଂସୁକୂଲିକା ପିଣ୍ଡପାତିକା’’ତି ଅତ୍ତୁକ୍କଂସନପରୱମ୍ଭନାନି ଅକତ୍ୱା ନୀଚୱୁତ୍ତିନୋ, ନିୱାତୱୁତ୍ତିନୋତି ଅତ୍ଥୋ। ନିୱିଟ୍ଠାତି ସାସନେ ନିୱିଟ୍ଠସଦ୍ଧା। ସୁଭରାତି ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାଦିଭାୱେନ ସୁପୋସା। ମୁଦୂତି ୱତ୍ତପଟିପତ୍ତିୟଂ ସକଲେ ଚ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟେ ମୁଦୂ, ସୁପରିକମ୍ମକତସୁୱଣ୍ଣଂ ୱିୟ ୱିନିୟୋଗକ୍ଖମା। ମୁଦୂତି ୱା ଅଭାକୁଟିକା ଉତ୍ତାନମୁଖା ପୁପ୍ଫିତମୁଖେନ ପଟିସନ୍ଥାରୱୁତ୍ତିନୋ, ସୁତିତ୍ଥଂ ୱିୟ ସୁଖାୱହାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅଥଦ୍ଧମାନସାତି ଅକଥିନଚିତ୍ତା ତେନ ସୁଜ୍ଜଚଭାୱମାହ। ଅବ୍ୟାସେକାତି ସତିୱିପ୍ପୱାସାଭାୱତୋ କିଲେସବ୍ୟାସେକରହିତା, ଅନ୍ତରନ୍ତରା ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିମାନାଦୀହି ଅୱୋକିଣ୍ଣାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅମୁଖରାତି ନ ମୁଖରା, ନ ମୁଖେନ ଖରା ୱଚୀପାଗବ୍ଭିୟରହିତାତି ୱା ଅତ୍ଥୋ। ଅତ୍ଥଚିନ୍ତାୱସାନୁଗାତି ହିତଚିନ୍ତାୱସାନୁଗାହିତଚିନ୍ତାୱସିକା, ଅତ୍ତନୋ ପରେସଞ୍ଚ ହିତଚିନ୍ତମେୱ ଅନୁପରିୱତ୍ତନକା।

ତତୋତି ତସ୍ମା ନୀଚୱୁତ୍ତାଦିହେତୁ। ପାସାଦିକନ୍ତି ପସାଦଜନିକଂ ପଟିପତ୍ତିଂ ପସ୍ସନ୍ତାନଂ ସୁଣନ୍ତାନଞ୍ଚ ପସାଦାୱହଂ। ଗତନ୍ତି ଅଭିକ୍କନ୍ତପଟିକ୍କନ୍ତପରିୱତ୍ତନାଦିଗମନଂ। ଗତନ୍ତି ୱା କାୟୱାଚାପୱତ୍ତି। ଭୁତ୍ତନ୍ତି ଚତୁପଚ୍ଚୟପରିଭୋଗୋ। ନିସେୱିତନ୍ତି ଗୋଚରନିସେୱନଂ। ସିନିଦ୍ଧାତେଲଧାରାୱାତି ୟଥା ଅନିୱତ୍ତିତା କୁସଲଜନାଭିସିଞ୍ଚିତା ସୱନ୍ତୀ ତେଲଧାରା ଅୱିଚ୍ଛିନ୍ନା ସିନିଦ୍ଧା ମଟ୍ଠା ଦସ୍ସନୀୟା ପାସାଦିକା ହୋତି, ଏୱଂ ତେସଂ ଆକପ୍ପସମ୍ପନ୍ନାନଂ ଇରିୟାପଥୋ ଅଚ୍ଛିଦ୍ଦୋ ସଣ୍ହୋ ମଟ୍ଠୋ ଦସ୍ସନୀୟୋ ପାସାଦିକୋ ଅହୋସି।

ମହାଝାୟୀତି ମହନ୍ତେହି ଝାନେହି ଝାୟନସୀଲା, ମହନ୍ତଂ ୱା ନିବ୍ବାନଂ ଝାୟନ୍ତୀତି ମହାଝାୟୀ। ତତୋ ଏୱ ମହାହିତା, ମହନ୍ତେହି ହିତେହି ସମନ୍ନାଗତାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେ ଥେରାତି ତେ ୟଥାୱୁତ୍ତପ୍ପକାରା ପଟିପତ୍ତିପରାୟଣା ଥେରା ଇଦାନି ପରିନିବ୍ବୁତାତି ଅତ୍ଥୋ। ପରିତ୍ତା ଦାନି ତାଦିସାତି ଇଦାନି ପଚ୍ଛିମେ କାଲେ ତାଦିସା ତଥାରୂପା ଥେରା ପରିତ୍ତା ଅପ୍ପକା କତିପୟା ଏୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

କୁସଲାନଞ୍ଚ ଧମ୍ମାନନ୍ତି ୱିୱଟ୍ଟସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯଭୂତାନଂ ୱିମୋକ୍ଖସମ୍ଭାରାନଂ ଅନୱଜ୍ଜଧମ୍ମାନଂ। ପଞ୍ଞାଯ ଚାତି ତଥାରୂପାଯ ପଞ୍ଞାଯ ଚ। ପରିକ୍ଖଯାତି ଅଭାୱତୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତିତୋ। କାମଞ୍ଚେତ୍ଥ ପଞ୍ଞାପି ସିଯା ଅନୱଜ୍ଜଧମ୍ମା, ବହୁକାରଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ପନସ୍ସା ୱିସୁଂ ଗହଣଂ ଯଥା ପୁଞ୍ଞଞାଣସମ୍ଭାରାତି। ସବ୍ବାକାରୱରୂପେତନ୍ତି ଆଦିକଲ୍ୟାଣତାଦୀହି ସବ୍ବେହି ଆକାରୱରେହି ପକାରୱିସେସେହି ଉପେତଂ ଯୁତ୍ତଂ ଜିନସ୍ସ ଭଗୱତୋ ସାସନଂ ଲୁଜ୍ଜତି ୱିନସ୍ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ପାପକାନଞ୍ଚ ଧମ୍ମାନଂ, କିଲେସାନଞ୍ଚ ଯୋ ଉତୂତି କାଯଦୁଚ୍ଚରିତାଦୀନଂ ପାପଧମ୍ମାନଂ ଲୋଭାଦୀନଞ୍ଚ କିଲେସାନଂ ଯୋ ଉତୁ ଯୋ କାଲୋ, ସୋ ଅଯଂ ୱତ୍ତତୀତି ୱଚନସେସୋ। ଉପଟ୍ଠିତା ୱିୱେକାଯ, ଯେ ଚ ସଦ୍ଧମ୍ମସେସକାତି ଯେ ପନ ଏୱରୂପେ କାଲେ କାଯଚିତ୍ତୌପଧିୱିୱେକତ୍ଥାଯ ଉପଟ୍ଠିତା ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯା, ତେ ଚ ସେସପଟିପତ୍ତିସଦ୍ଧମ୍ମକା ହୋନ୍ତି। ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ – ସୁୱିସୁଦ୍ଧସୀଲାଚାରାପି ସମାନା ଇଦାନି ଏକଚ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୂ ଇରିଯାପଥସଣ୍ଠାପନଂ, ସମଥୱିପସ୍ସନାଭାୱନାୱିଧାନଂ, ମହାପଲିବୋଧୂପଚ୍ଛେଦୋ, ଖୁଦ୍ଦକପଲିବୋଧୂପଚ୍ଛେଦୋତି ଏୱମାଦିପୁବ୍ବକିଚ୍ଚଂ ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ଭାୱନମନୁଯୁଞ୍ଜନ୍ତି। ତେ ସେସପଟିପତ୍ତିସଦ୍ଧମ୍ମକା, ପଟିପତ୍ତିଂ ମତ୍ଥକଂ ପାପେତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତୀତି।

ତେ କିଲେସା ପୱଡ୍ଢନ୍ତାତି ଯେ ଭଗୱତୋ ଓରସପୁତ୍ତେହି ଚ ତଦା ପରିକ୍ଖଯଂ ପରିଯାଦାନଂ ଗମିତା କିଲେସା, ତେ ଏତରହି ଲଦ୍ଧୋକାସା ଭିକ୍ଖୂସୁ ୱୁଦ୍ଧିଂ ୱିରୂଳ୍ହିଂ ୱେପୁଲ୍ଲଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତା। ଆୱିସନ୍ତି ବହୁଂ ଜନନ୍ତି କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତରହିତଂ ଅଯୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲଂ ଅନ୍ଧବାଲଜନଂ ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ଅୱସଂ କରୋନ୍ତା ଆୱିସନ୍ତି ସନ୍ତାନଂ ଅନୁପୱିସନ୍ତି। ଏୱଂଭୂତା ଚ ତେ କୀଳନ୍ତି ମଞ୍ଞେ ବାଲେହି, ଉମ୍ମତ୍ତେହିୱ ରକ୍ଖସା, ଯଥା ନାମ କେଳିଇସୀଲା ରକ୍ଖସା ଭିସକ୍କରହିତେ ଉମ୍ମତ୍ତେ ଆୱିସିତ୍ୱା ତେ ଅନଯବ୍ୟସନଂ ଆପାଦେନ୍ତା ତେହି କୀଳନ୍ତି, ଏୱଂ ତେ କିଲେସା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଭିସକ୍କରହିତେ ଅନ୍ଧବାଲେ ଭିକ୍ଖୂ ଆୱିସିତ୍ୱା ତେସଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକାଦିଭେଦଂ ଅନତ୍ଥଂ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତା ତେହି ସଦ୍ଧିଂ କୀଳନ୍ତି ମଞ୍ଞେ, କୀଳନ୍ତା ୱିଯ ହୋନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ତେନତେନାତି ତେନ ତେନ ଆରମ୍ମଣଭାଗେନ। ୱିଧାୱିତାତି ୱିରୂପଂ ଧାୱିତା ଅସାରୁପ୍ପୱସେନ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତା। କିଲେସୱତ୍ଥୂସୂତି ପଠମଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ କିଲେସା ପଚ୍ଛା ଉପ୍ପଜ୍ଜନକାନଂ କାରଣଭାୱତୋ କିଲେସାୱ କିଲେସୱତ୍ଥୂନି, ତେସୁ କିଲେସୱତ୍ଥୂସୁ ସମୂହିତେସୁ। ସସଙ୍ଗାମେୱ ଘୋସିତେତି ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣମଣିମୁତ୍ତାଦିକଂ ଧନଂ ୱିପ୍ପକିରିତ୍ୱା ‘‘ଯଂ ଯଂ ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣାଦି ଯସ୍ସ ଯସ୍ସ ହତ୍ଥଗତଂ, ତଂ ତଂ ତସ୍ସ ତସ୍ସେୱ ହୋତୂ’’ତି ଏୱଂ କାମଘୋସନା ସସଙ୍ଗାମଘୋସନା ନାମ। ତତ୍ଥାଯମତ୍ଥୋ – କିଲେସୱତ୍ଥୂସୁ ‘‘ଯୋ ଯୋ କିଲେସୋ ଯଂ ଯଂ ସତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାତି ଅଭିଭୱତି, ସୋ ସୋ ତସ୍ସ ତସ୍ସ ହୋତୂ’’ତି କିଲେସସେନାପତିନା ମାରେନ ସସଙ୍ଗାମେ ଘୋସିତେ ୱିଯ। ତେହି ତେହି କିଲେସେହି ଅଭିଭୂତା ତେ ବାଲପୁଥୁଜ୍ଜନା ତେନ ତେନ ଆରମ୍ମଣଭାଗେନ ୱିଧାୱିତା ୱୋସିତାତି।

ତେ ଏୱଂ ୱିଧାୱିତା କିଂ କରୋନ୍ତୀତି ଆହ ‘‘ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ସଦ୍ଧମ୍ମଂ, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି ଭଣ୍ଡରେ’’ତି। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ପଟିପତ୍ତିସଦ୍ଧମ୍ମଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଆମିସକିଞ୍ଜକ୍ଖହେତୁ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି ଭଣ୍ଡରେ କଲହଂ କରୋନ୍ତୀତି। ଦିଟ୍ଠିଗତାନୀତି ‘‘ୱିଞ୍ଞାଣମତ୍ତମେୱ ଅତ୍ଥି, ନତ୍ଥେୱ ରୂପଧମ୍ମା’’ତି, ‘‘ଯଥା ପୁଗ୍ଗଲୋ ନାମ ପରମତ୍ଥତୋ ନତ୍ଥି, ଏୱଂ ସଭାୱଧମ୍ମାପି ପରମତ୍ଥତୋ ନତ୍ଥି, ୱୋହାରମତ୍ତମେୱା’’ତି ଚ ଏୱମାଦୀନି ଦିଟ୍ଠିଗତାନି ମିଚ୍ଛାଗାହେ ଅନ୍ୱେନ୍ତା ଅନୁଗଚ୍ଛନ୍ତା ଇଦଂ ସେଯ୍ୟୋ ଇଦମେୱ ସେଟ୍ଠଂ, ଅଞ୍ଞଂ ମିଚ୍ଛାତି ମଞ୍ଞନ୍ତି।

ନିଗ୍ଗତାତି ଗେହତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତା। କଟଚ୍ଛୁଭିକ୍ଖହେତୂପୀତି କଟଚ୍ଛୁମତ୍ତଭିକ୍ଖାନିମିତ୍ତମ୍ପି। ତଂ ଦଦନ୍ତସ୍ସ ଗହଟ୍ଠସ୍ସ ଅନନୁଲୋମିକସଂସଗ୍ଗୱସେନ ଅକିଚ୍ଚାନି ପବ୍ବଜିତେନ ଅକତ୍ତବ୍ବାନି କମ୍ମାନି ନିସେୱରେ କରୋନ୍ତି।

ଉଦରାୱଦେହକଂ ଭୁତ୍ୱାତି ‘‘ଊନୂଦରୋ ମିତାହାରୋ’’ତି (ଥେରଗା। ୯୮୨; ମି। ପ। ୬।୫।୧୦) ୱୁତ୍ତୱଚନଂ ଅଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଉଦରପୂରଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା। ସଯନ୍ତୁତ୍ତାନସେୟ୍ୟକାତି ‘‘ଦକ୍ଖିଣେନ ପସ୍ସେନ ସୀହସେୟ୍ୟଂ କପ୍ପେତି ପାଦେ ପାଦଂ ଅଚ୍ଚାଧାଯ ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ’’ତି (ଅ। ନି। ୮।୯; ୱିଭ। ୫୧୯) ୱୁତ୍ତୱିଧାନଂ ଅନନୁସ୍ସରିତ୍ୱା ଉତ୍ତାନସେୟ୍ୟକା ସଯନ୍ତି। ଯା କଥା ସତ୍ଥୁଗରହିତାତି ରାଜକଥାଦିତିରଚ୍ଛାନକଥଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି।

ସବ୍ବକାରୁକସିପ୍ପାନୀତି ସବ୍ବେହି ୱେସ୍ସାଦୀହି କାରୁକେହି କତ୍ତବ୍ବାନି ଭତ୍ତତାଲୱଣ୍ଟକରଣାଦୀନି ହତ୍ଥସିପ୍ପାନି। ଚିତ୍ତିଂ କତ୍ୱାନାତି ସକ୍କଚ୍ଚଂ ସାଦରଂ କତ୍ୱା। ଅୱୂପସନ୍ତା ଅଜ୍ଝତ୍ତନ୍ତି କିଲେସୱୂପସମାଭାୱତୋ ଗଦ୍ଧୁହନମତ୍ତମ୍ପି ସମାଧାନାଭାୱତୋ ଚ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅୱୂପସନ୍ତା, ଅୱୂପସନ୍ତଚିତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। ସାମଞ୍ଞତ୍ଥୋତି ସମଣଧମ୍ମୋ। ଅତିଅଚ୍ଛତୀତି ତେସଂ ଆଜୀୱକିଚ୍ଚପସୁତତାଯ ଏକଦେସମ୍ପି ଅଫୁସନତୋ ୱିସୁଂଯେୱ ନିସୀଦତି, ଅନଲ୍ଲୀଯତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ମତ୍ତିକନ୍ତି ପାକତିକଂ ୱା ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣଂ ୱା ଗିହୀନଂ ୱିନିଯୋଗକ୍ଖମଂ ମତ୍ତିକଂ। ତେଲଚୁଣ୍ଣଞ୍ଚାତି ପାକତିକଂ, ଅଭିସଙ୍ଖତଂ ୱା ତେଲଞ୍ଚ ଚୁଣ୍ଣଞ୍ଚ।

ଉଦକାସନଭୋଜନନ୍ତି ଉଦକଞ୍ଚ ଆସନଞ୍ଚ ଭୋଜନଞ୍ଚ। ଆକଙ୍ଖନ୍ତା ବହୁତ୍ତରନ୍ତି ବହୁଂ ପିଣ୍ଡପାତାଦିଉତ୍ତରୁତ୍ତରଂ ଆକଙ୍ଖନ୍ତା ''ଅମ୍ହେହି ମତ୍ତିକାଦୀସୁ ଦିନ୍ନେସୁ ମନୁସ୍ସା ଦଳ୍ହଭତ୍ତିକା ହୁତ୍ୱା ବହୁଂ ଉତ୍ତରୁତ୍ତରଂ ଚତୁପଚ୍ଚୟଜାତଂ ଦସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ଅଧିପ୍ପାୟେନ ଗିହୀନଂ ଉପନାମେନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦନ୍ତେ ପୁନନ୍ତି ସୋଧେନ୍ତି ଏତେନାତି ଦନ୍ତପୋନଂ, ଦନ୍ତକଟ୍ଠଂ। କପିତ୍ଥନ୍ତି କପିତ୍ଥଫଲଂ। ପୁପ୍ଫନ୍ତି ସୁମନଚମ୍ପକାଦିପୁପ୍ଫଂ। ଖାଦନୀୟାନୀତି ଅଟ୍ଠାରସୱିଧେପି ଖଜ୍ଜକୱିସେସେ। ପିଣ୍ଡପାତେ ଚ ସମ୍ପନ୍ନେତି ୱଣ୍ଣାଦିସମ୍ପନ୍ନେ ଓଦନୱିସେସେ। ''ଅମ୍ବେ ଆମଲକାନି ଚା''ତି ଚ-ସଦ୍ଦେନ ମାତୁଲୁଙ୍ଗତାଲନାଳିକେରାଦିଫଲାନି ଅୱୁତ୍ତାନି ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ସବ୍ବତ୍ଥ ଗିହୀନଂ ଉପନାମେନ୍ତି ଆକଙ୍ଖନ୍ତା ବହୁତ୍ତରନ୍ତି ଯୋଜନା।

ଭେସଜ୍ଜେସୁ ଯଥା ୱେଜ୍ଜାତି ଗିହୀନଂ ଭେସଜ୍ଜପ୍ପୟୋଗେସୁ ଯଥା ୱେଜ୍ଜା, ତଥା ଭିକ୍ଖୂ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। କିଚ୍ଚାକିଚ୍ଚେ ଯଥା ଗିହୀତି ଗହଟ୍ଠାନଂ ଖୁଦ୍ଦକେ ଚେୱ ମହନ୍ତେ ଚ କିଚ୍ଚେ କତ୍ତବ୍ବେ ଗିହୀ ୱିୟ। ଗଣିକାୱ ୱିଭୂସାୟନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ସରୀରସ୍ସ ୱିଭୂସନେ ରୂପୂପଜୀୱିନିୟୋ ୱିୟ। ଇସ୍ସରେ ଖତ୍ତିୟା ଯଥାତି ଇସ୍ସରେ ଇସ୍ସରିୟପୱତ୍ତନେ ଯଥା ଖତ୍ତିୟା, ଏୱଂ କୁଲପତୀ ହୁତ୍ୱା ୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ନେକତିକାତି ନିକତିୟଂ ନିଯୁତ୍ତା, ଅମଣିଂୟେୱ ମଣିଂ, ଅସୁୱଣ୍ଣଂୟେୱ ସୁୱଣ୍ଣଂ କତ୍ୱା ପଟିରୂପସାଚିୟୋଗନିରତା। ୱଞ୍ଚନିକାତି କୂଟମାନାଦୀହି ୱିପ୍ପଲମ୍ଭକା। କୂଟସକ୍ଖୀତି ଅୟାଥାୱସକ୍ଖିନୋ। ଅପାଟୁକାତି ୱାମକା, ଅସଂୟତୱୁତ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ବହୂହି ପରିକପ୍ପେହୀତି ଯଥାୱୁତ୍ତେହି ଅଞ୍ଞେହି ଚ ବହୂହି ମିଚ୍ଛାଜୀୱପ୍ପକାରେହି।

ଲେସକପ୍ପେତି କପ୍ପିୟଲେସେ କପ୍ପିୟପଟିରୂପେ। ପରିୟାୟେତି, ପଚ୍ଚୟେସୁ ପରିୟାୟସ୍ସ ୟୋଗେ। ପରିକପ୍ପେତି ୱଡ୍ଢିଆଦିୱିକପ୍ପନେ, ସବ୍ବତ୍ଥ ୱିସୟେ ଭୁମ୍ମଂ। ଅନୁଧାୱିତାତି ମହିଚ୍ଛତାଦୀହି ପାପଧମ୍ମେହି ଅନୁଧାୱିତା ୱୋସିତା। ଜୀୱିକତ୍ଥା ଜୀୱିକପ୍ପୟୋଜନା ଆଜୀୱହେତୁକା। ଉପାୟେନାତି ପରିକଥାଦିନା ଉପାୟେନ ପଚ୍ଚୟୁପ୍ପାଦନନୟେନ। ସଙ୍କଡ୍ଢନ୍ତୀତି ସଂହରନ୍ତି।

ଉପଟ୍ଠାପେନ୍ତି ପରିସନ୍ତି ପରିସାୟ ଅତ୍ତାନଂ ଉପଟ୍ଠପେନ୍ତି, ଯଥା ପରିସା ଅତ୍ତାନଂ ଉପଟ୍ଠପେନ୍ତି, ଏୱଂ ପରିସଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। କମ୍ମତୋତି କମ୍ମହେତୁ। ତେ ହି ଅତ୍ତନୋ କତ୍ତବ୍ବୱେୟ୍ୟାୱଚ୍ଚନିମିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠପେନ୍ତି। ନୋ ଚ ଧମ୍ମତୋତି ଧମ୍ମନିମିତ୍ତଂ ନୋ ଚ ଉପଟ୍ଠପେନ୍ତି। ଯୋ ସତ୍ଥାରା ଉଲ୍ଲୁମ୍ପନସଭାୱସଣ୍ଠିତାୟ ପରିସାୟ ସଙ୍ଗହୋ ଅନୁଞ୍ଞାତୋ, ତେନ ନ ସଙ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଲାଭତୋତି ଲାଭହେତୁ, ''ଅୟ୍ୟୋ ବହୁସ୍ସୁତୋ, ଭାଣକୋ, 'ଧମ୍ମକଥିକୋ'ତି ଏୱଂ ସମ୍ଭାୱେନ୍ତୋ ମହାଜନୋ ମୟ୍ହଂ ଲାଭସକ୍କାରେ ଉପନୟିସ୍ସତୀ''ତି ଇଚ୍ଛାଚାରେ ଠତ୍ୱା ଲାଭନିମିତ୍ତଂ ପରେସଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତି। ନୋ ଚ ଅତ୍ଥତୋତି ୟୋ ସୋ ୱିମୁତ୍ତାୟତନସୀସେ ଠତ୍ୱା ସଦ୍ଧମ୍ମଂ କଥେନ୍ତେନ ପତ୍ତବ୍ବୋ ଅତ୍ଥୋ, ନ ତଂଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକାଦିଭେଦହିତନିମିତ୍ତଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ସଙ୍ଘଲାଭସ୍ସ ଭଣ୍ଡନ୍ତୀତି ସଙ୍ଘଲାଭହେତୁ ଭଣ୍ଡନ୍ତି ''ମୟ୍ହଂ ପାପୁଣାତି, ନ ତୁୟ୍ହ''ନ୍ତିଆଦିନା କଲହଂ କରୋନ୍ତି। ସଙ୍ଘତୋ ପରିବାହିରାତି, ଅରିୟସଙ୍ଘତୋ ବହିଭୂତା ଅରିୟସଙ୍ଘେ ତଦଭାୱତୋ। ପରଲାଭୋପଜୀୱନ୍ତାତି ସାସନେ ଲାଭସ୍ସ ଅନ୍ଧବାଲପୁଥୁଜ୍ଜନେହି ପରେ ସୀଲାଦିଗୁଣସମ୍ପନ୍ନେ ସେକ୍ଖେ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନତ୍ତା ତଂ ପରଲାଭଂ, ପରତୋ ୱା ଦାୟକତୋ ଲଦ୍ଧବ୍ବଲାଭଂ ଉପଜୀୱନ୍ତା ଭଣ୍ଡନକାରକା ଭିକ୍ଖୂ ପାପଜିଗୁଚ୍ଛାୟ ଅଭାୱତୋ ଅହିରିକା ସମାନା ଚ ''ମୟଂ ପରଲାଭଂ ଭୁଞ୍ଜାମ, ପରପଟିବଦ୍ଧଜୀୱିକା''ତିପି ନ ଲଜ୍ଜରେ ନ ହିରୀୟନ୍ତି।

ନାନୁୟୁତ୍ତାତି ସମଣକରଣେହି ଧମ୍ମେହି ଅନନୁୟୁତ୍ତା। ତଥାତି ଯଥା ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତା ବନ୍ଧନକାରକାଦୟୋ, ତଥା। ଏକେତି ଏକଚ୍ଚେ। ମୁଣ୍ଡା ସଙ୍ଘାଟିପାରୁତାତି କେୱଲଂ ମୁଣ୍ଡିତକେସତାୟ ମୁଣ୍ଡା ପିଲୋତିକଖଣ୍ଡେହି ସଙ୍ଘଟିତଟ୍ଠେନ ''ସଙ୍ଘାଟୀ''ତି ଲଦ୍ଧନାମେନ ଚୀୱରେନ ପାରୁତସରୀରା। ସମ୍ଭାୱନଂୟେୱିଚ୍ଛନ୍ତି, ଲାଭସକ୍କାରମୁଚ୍ଛିତାତି ଲାଭସକ୍କାରାସାୟ ମୁଚ୍ଛିତା ଅଜ୍ଝୋସିତା ହୁତ୍ୱା, ''ପେସଲୋ ଧୁତୱାଦୋ ବହୁସ୍ସୁତୋ''ତି ୱା ମଧୁରୱଚନମନୁୟୁତ୍ତା ''ଅରିୟୋ''ତି ଚ କେୱଲଂ ସମ୍ଭାୱନଂ ବହୁମାନଂୟେୱ ଇଚ୍ଛନ୍ତି ଏସନ୍ତି, ନ ତନ୍ନିମିତ୍ତେ ଗୁଣେତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏୱନ୍ତି ''କୁସଲାନଞ୍ଚ ଧମ୍ମାନଂ ପଞ୍ଞାୟ ଚ ପରିକ୍ଖୟା''ତି ୱୁତ୍ତନୟେନ। ନାନପ୍ପୟାତମ୍ହୀତି ନାନପ୍ପକାରେ ଭେଦନଧମ୍ମେ ପୟାତେ ସମକତେ, ନାନପ୍ପକାରେନ ୱା ସଂକିଲେସଧମ୍ମେ ପୟାତୁଂ ପୱତ୍ତିତୁଂ ଆରଦ୍ଧେ। ନ ଦାନି ସୁକରଂ ତଥାତି ଇଦାନି ଇମସ୍ମିଂ ଦୁଲ୍ଲଭକଲ୍ଲାଣମିତ୍ତେ ଦୁଲ୍ଲଭସପ୍ପାୟସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସୱନେ ଚ କାଲେ ଯଥା ସତ୍ଥରି ଧରନ୍ତେ ଅଫୁସିତଂ ଅଫୁଟ୍ଠଂ, ଅନଧିଗତଂ ଝାନୱିପସ୍ସନଂ ଫୁସିତୁଂ ଅଧିଗନ୍ତୁଂ, ଫୁସିତଂ ୱା ହାନଭାଗିୟଂ ଠିତିଭାଗିୟମେୱ ୱା ଅହୁତ୍ୱା ଯଥା ୱିସେସଭାଗିୟଂ ହୋତି, ତଥା ଅନୁରକ୍ଖିତୁଂ ପାଲେତୁଂ ସୁକରଂ, ତଥା ନ ସୁକରଂ, ତଥା ସମ୍ପାଦେତୁଂ ନ ସକ୍କାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଇଦାନି ଅତ୍ତନୋ ପରିନିବ୍ବାନକାଲସ୍ସ ଆସନ୍ନତ୍ତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଓୱାଦେନ ସବ୍ରହ୍ମଚାରିଂ ଓୱଦନ୍ତୋ ''ଯଥା କଣ୍ଟକଟ୍ଠାନମ୍ହୀ''ତିଆଦିମାହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ –

ଯଥା ପୁରିସୋ କେନଚିଦେୱ ପଯୋଜନେନ କଣ୍ଟକନିଚିତେ ପଦେସେ ଅନୁପାହନୋ ୱିଚରନ୍ତୋ ‘‘ମା ମଂ କଣ୍ଟକୋ ୱିଜ୍ଝୀ’’ତି ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱାୱ ୱିଚରତି, ଏୱଂ କିଲେସକଣ୍ଟକନିଚିତେ ଗୋଚରଗାମେ ପଯୋଜନେନ ଚରନ୍ତୋ ମୁନି ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱାନ ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞଯୁତ୍ତୋ ଅପ୍ପମତ୍ତୋୱ ଚରେୟ୍ୟ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅୱିଜହନ୍ତୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ସରିତ୍ୱା ପୁବ୍ବକେ ଯୋଗୀ, ତେସଂ ୱତ୍ତମନୁସ୍ସରନ୍ତି ପୁରିମକେ ଯୋଗେ ଭାୱନାଯ ଯୁତ୍ତତାଯ ଯୋଗୀ ଆରଦ୍ଧୱିପସ୍ସକେ ସରିତ୍ୱା ତେସଂ ୱତ୍ତଂ ଆଗମାନୁସାରେନ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିଭାୱନାୱିଧିଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତୋ ଧୁରନିକ୍ଖେପଂ ଅକତ୍ୱା ଯଥାପଟିପଜ୍ଜନ୍ତୋ। କିଞ୍ଚାପି ପଚ୍ଛିମୋ କାଲୋତି ଯଦିପାଯଂ ଅତୀତସତ୍ଥୁକୋ ଚରିମୋ କାଲୋ, ତଥାପି ଯଥାଧମ୍ମମେୱ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତୋ ୱିପସ୍ସନଂ ଉସ୍ସୁକ୍କାପେନ୍ତୋ ଫୁସେୟ୍ୟ ଅମତଂ ପଦଂ ନିବ୍ବାନଂ ଅଧିଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ।

ଇଦଂ ୱତ୍ୱାତି, ଯଥାଦସ୍ସିତଂ ସଂକିଲେସୱୋଦାନେସୁ ଇମଂ ପଟିପତ୍ତିୱିଧିଂ କଥେତ୍ୱା। ଅଯଞ୍ଚ ଓସାନଗାଥା ସଙ୍ଗୀତିକାରେହି ଥେରସ୍ସ ପରିନିବ୍ବାନଂ ପକାସେତୁଂ ୱୁତ୍ତାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ପାରାପରିଯତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ୱୀସତିନିପାତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧୭। ତିଂସନିପାତୋ

୧। ଫୁସ୍ସତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ତିଂସନିପାତେ ପାସାଦିକେ ବହୂ ଦିସ୍ୱାତିଆଦିକା ଆୟସ୍ମତୋ ଫୁସ୍ସତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅୟମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ୱିୱଟ୍ଟୂପନିସ୍ସୟଂ କୁସଲଂ ଉପଚିନିତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ଏକସ୍ସ ମଣ୍ଡଲିକରଞ୍ଞୋ ପୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି, ଫୁସ୍ସୋତି ନାମଂ ଅହୋସି। ସୋ ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ଖତ୍ତିୟକୁମାରେହି ସିକ୍ଖିତବ୍ବସିପ୍ପେସୁ ନିପ୍ଫତ୍ତିଂ ଗତୋ। ଉପନିସ୍ସୟସମ୍ପନ୍ନତ୍ତା କାମେସୁ ଅଲଗ୍ଗଚିତ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ମହାଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଚରିୟାନୁକୂଲଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଭାୱନଂ ଅନୁୟୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ଝାନାନି ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ଝାନପାଦକଂ ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ନଚିରସ୍ସେୱ ଛଳଭିଞ୍ଞୋ ଅହୋସି। ଅଥେକଦିୱସଂ ପଣ୍ଡରଗୋତ୍ତୋ ନାମ ଏକୋ ତାପସୋ ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୋ ସମ୍ବହୁଲେ ଭିକ୍ଖୂ ସୀଲାଚାରସମ୍ପନ୍ନେ ସୁସଂୱୁତିନ୍ଦ୍ରିୟେ ଭାୱିତକାୟେ ଭାୱିତଚିତ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ ''ସାଧୁ ୱତାୟଂ ପଟିପତ୍ତି ଲୋକେ ଚିରଂ ତିଟ୍ଠେୟ୍ୟା''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ''କଥଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପଟିପତ୍ତି ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଥେରଂ ପୁଚ୍ଛି। ତମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ସଙ୍ଗୀତିକାରା –

୯୪୯।

''ପାସାଦିକେ ବହୂ ଦିସ୍ୱା, ଭାୱିତତ୍ତେ ସୁସଂୱୁତେ;

ଇସି ପଣ୍ଡରସଗୋତ୍ତୋ, ଅପୁଚ୍ଛି ଫୁସ୍ସସୱ୍ହୟ''ନ୍ତି। – ଗାଥଂ ଆଦିତୋ ଠପେସୁଂ;

ତତ୍ଥ ପାସାଦିକେତି ଅତ୍ତନୋ ପଟିପତ୍ତିୟା ପସାଦାରହେ। ବହୂତି ସମ୍ବହୁଲେ। ଭାୱିତତ୍ତେତି ସମଥୱିପସ୍ସନାଭାୱନାହି ଭାୱିତଚିତ୍ତେ। ସୁସଂୱୁତେତି ସୁଟ୍ଠୁ ସଂୱୁତିନ୍ଦ୍ରିୟେ। ଇସୀତି ତାପସୋ। ପଣ୍ଡରସଗୋତ୍ତୋତି ପଣ୍ଡରସ୍ସ ନାମ ଇସିନୋ ୱଂସେ ଜାତତ୍ତା ତେନ ସମାନଗୋତ୍ତୋ। ଫୁସ୍ସସୱ୍ହୟନ୍ତି ଫୁସ୍ସସଦ୍ଦେନ ଅୱ୍ହାତବ୍ବଂ, ଫୁସ୍ସନାମକନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

୯୫୦।

''କିଂ ଛନ୍ଦା କିମଧିପ୍ପାୟା, କିମାକପ୍ପା ଭୱିସ୍ସରେ;

ଅନାଗତମ୍ହି କାଲମ୍ହି, ତଂ ମେ ଅକ୍ଖାହି ପୁଚ୍ଛିତୋ''ତି। –

ଅୟଂ ତସ୍ସ ଇସିନୋ ପୁଚ୍ଛାଗାଥା।

ତତ୍ଥ କିଂ ଛନ୍ଦାତି ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ଅନାଗତେ ଭିକ୍ଖୂ କୀଦିସଚ୍ଛନ୍ଦା କୀଦିସାଧିମୁତ୍ତିକା, କିଂ ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକା, ଉଦାହୁ ପଣୀତାଧିମୁତ୍ତିକାତି ଅତ୍ଥୋ। କିମଧିପ୍ପାୟାତି କୀଦିସାଧିପ୍ପାୟା କୀଦିସଜ୍ଝାସୟା, କିଂ ସଂକିଲେସଜ୍ଝାସୟା, ଉଦାହୁ ୱୋଦାନଜ୍ଝାସୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ଛନ୍ଦା ନାମ କତ୍ତୁକମ୍ୟତା, ତସ୍ମା କୀଦିସୀ ତେସଂ କତ୍ତୁକମ୍ୟତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଧିପ୍ପାୟୋ ଅଜ୍ଝାସୟୋୟେୱ। କିମାକପ୍ପାତି କୀଦିସାକପ୍ପା। ଆକପ୍ପାତି ଚ ୱେସଗହଣାଦିୱାରିତ୍ତଚାରିତ୍ତୱନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଭୱିସ୍ସରେତି ଭୱିସ୍ସନ୍ତି। ତଂ ମେତି ତଂ ଅନାଗତେ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଛନ୍ଦାଧିପ୍ପାୟାକପ୍ପଭେଦଂ ପୁଚ୍ଛିତୋ ମୟ୍ହଂ ଅକ୍ଖାହି କଥେହୀତି ଥେରଂ ଅଜ୍ଝେସତି। ତସ୍ସ ଥେରୋ ତମତ୍ଥଂ ଆଚିକ୍ଖନ୍ତୋ ସକ୍କଚ୍ଚସୱନେ ତାୱ ନିୟୋଜେତୁଂ –

୯୫୧।

''ସୁଣୋହି ୱଚନଂ ମୟ୍ହଂ, ଇସି ପଣ୍ଡରସୱ୍ହୟ;

ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଉପଧାରେହି, ଆଚିକ୍ଖିସ୍ସାମ୍ୟନାଗତ''ନ୍ତି। – ଗାଥମାହ;

ତସ୍ସଽଥେରୋ – ଭୋ ପଣ୍ଡରନାମ ଇସି, ଯଂ ତ୍ୱଂ ମଂ ପୁଚ୍ଛସି, ତଂ ତେ ଅନାଗତଂ ଆଚିକ୍ଖିସ୍ସାମି, ଆଚିକ୍ଖତୋ ପନ ମମ ୱଚନଂ ସୁଣାହି ଅନାଗତତ୍ଥଦୀପନତୋ ସଂୱେଗାୱହତୋ ଚ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଉପଧାରେହୀତି।

ଅଥ ଥେରୋ ଅନାଗତଂସଞ୍ଞାଣେନ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଭିକ୍ଖୁନୀନଞ୍ଚ ଭାୱିନିଂ ପୱତ୍ତିଂ ଯଥାଭୂତଂ ଦିସ୍ୱା ତସ୍ସ ଆଚିକ୍ଖନ୍ତୋ –

୯୫୨।

''କୋଧନା ଉପନାହୀ ଚ, ମକ୍ଖୀ ଥମ୍ଭୀ ସଠା ବହୂ;

ଇସ୍ସୁକୀ ନାନାୱାଦା ଚ, ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ଅନାଗତେ।

୯୫୩।

''ଅଞ୍ଞାତମାନିନୋ ଧମ୍ମେ, ଗମ୍ଭୀରେ ତୀରଗୋଚରା;

ଲହୁକା ଅଗରୂ ଧମ୍ମେ, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମଗାରୱା।

୯୫୪।

''ବହୂ ଆଦୀନୱା ଲୋକେ, ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତ୍ୟନାଗତେ;

ସୁଦେସିତଂ ଇମଂ ଧମ୍ମଂ, କିଲେସିସ୍ସନ୍ତି ଦୁମ୍ମତୀ।

୯୫୫।

''ଗୁଣହୀନାପି ସଙ୍ଘମ୍ହି, ୱୋହରନ୍ତା ୱିସାରଦା;

ବଲୱନ୍ତୋ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ମୁଖରା ଅସ୍ସୁତାୱିନୋ।

୯୫୬।

''ଗୁଣୱନ୍ତୋପି ସଙ୍ଘମ୍ହି, ୱୋହରନ୍ତା ଯଥାତ୍ଥତୋ;

ଦୁବ୍ବଲା ତେ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ହିରୀମନା ଅନତ୍ଥିକା।

୯୫୭।

''ରଜତଂ ଜାତରୂପଞ୍ଚ, ଖେତ୍ତଂ ୱତ୍ଥୁମଜେଳକଂ।

ଦାସିଦାସଞ୍ଚ ଦୁମ୍ମେଧା, ସାଦିୟିସ୍ସନ୍ତ୍ୟନାଗତେ।

୯୫୮।

''ଉଜ୍ଝାନସଞ୍ଞିନୋ ବାଲା, ସୀଲେସୁ ଅସମାହିତା;

ଉନ୍ନଳା ୱିଚରିସ୍ସନ୍ତି, କଲହାଭିରତା ମଗା।

୯୫୯।

‘‘ଉଦ୍ଧତା ଚ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ନୀଲଚୀୱରପାରୁତା;

କୁହା ଥଦ୍ଧା ଲପା ସିଙ୍ଗୀ, ଚରିସ୍ସନ୍ତ୍ୟରିଯା ୱିଯ।

୯୬୦।

‘‘ତେଲସଣ୍ଠେହି କେସେହି, ଚପଲା ଅଞ୍ଜନକ୍ଖିକା;

ରଥିଯାଯ ଗମିସ୍ସନ୍ତି, ଦନ୍ତୱଣ୍ଣିକପାରୁତା।

୯୬୧।

‘‘ଅଜେଗୁଚ୍ଛଂ ୱିମୁତ୍ତେହି, ସୁରତ୍ତଂ ଅରହଦ୍ଧଜଂ;

ଜିଗୁଚ୍ଛିସ୍ସନ୍ତି କାସାୱଂ, ଓଦାତେସୁ ସମୁଚ୍ଛିତା।

୯୬୨।

‘‘ଲାଭକାମା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, କୁସୀତା ହୀନୱୀରିଯା;

କିଚ୍ଛନ୍ତା ୱନପତ୍ଥାନି, ଗାମନ୍ତେସୁ ୱସିସ୍ସରେ।

୯୬୩।

‘‘ଯେ ଯେ ଲାଭଂ ଲଭିସ୍ସନ୍ତି, ମିଚ୍ଛାଜୀୱରତା ସଦା;

ତେ ତେୱ ଅନୁସିକ୍ଖନ୍ତା, ଭଜିସ୍ସନ୍ତି ଅସଂଯତା।

୯୬୪।

‘‘ଯେ ଯେ ଅଲାଭିନୋ ଲାଭଂ, ନ ତେ ପୁଜ୍ଜା ଭୱିସ୍ସରେ;

ସୁପେସଲେପି ତେ ଧୀରେ, ସେୱିସ୍ସନ୍ତି ନ ତେ ତଦା।

୯୬୫।

‘‘ମିଲକ୍ଖୁରଜନଂ ରତ୍ତଂ, ଗରହନ୍ତା ସକଂ ଧଜଂ;

ତିତ୍ଥିଯାନଂ ଧଜଂ କେଚି, ଧାରିସ୍ସନ୍ତ୍ୟୱଦାତକଂ।

୯୬୬।

‘‘ଅଗାରୱୋ ଚ କାସାୱେ, ତଦା ତେସଂ ଭୱିସ୍ସତି;

ପଟିସଙ୍ଖା ଚ କାସାୱେ, ଭିକ୍ଖୂନଂ ନ ଭୱିସ୍ସତି।

୯୬୭।

‘‘ଅଭିଭୂତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖେନ, ସଲ୍ଲୱିଦ୍ଧସ୍ସ ରୁପ୍ପତୋ;

ପଟିସଙ୍ଖା ମହାଘୋରା, ନାଗସ୍ସାସି ଅଚିନ୍ତିଯା।

୯୬୮।

‘‘ଛଦ୍ଦନ୍ତୋ ହି ତଦା ଦିସ୍ୱା, ସୁରତ୍ତଂ ଅରହଦ୍ଧଜଂ;

ତାୱଦେୱଭଣୀ ଗାଥା, ଗଜୋ ଅତ୍ଥୋପସଂହିତା।

୯୬୯।

‘‘ଅନିକ୍କସାୱୋ କାସାୱଂ, ଯୋ ୱତ୍ଥଂ ପରିଧସ୍ସତି;

ଅପେତୋ ଦମସଚ୍ଚେନ, ନ ସୋ କାସାୱମରହତି।

୯୭୦।

‘‘ଯୋ ଚ ୱନ୍ତକସାୱସ୍ସ, ସୀଲେସୁ ସୁସମାହିତୋ;

ଉପେତୋ ଦମସଚ୍ଚେନ, ସ ୱେ କାସାୱମରହତି।

୯୭୧।

‘‘ୱିପନ୍ନସୀଲୋ ଦୁମ୍ମେଧୋ, ପାକଟୋ କାମକାରିଯୋ;

ୱିବ୍ଭନ୍ତଚିତ୍ତୋ ନିସ୍ସୁକ୍କୋ, ନ ସୋ କାସାୱମରହତି।

୯୭୨।

‘‘ଯୋ ଚ ସୀଲେନ ସମ୍ପନ୍ନୋ, ୱୀତରାଗୋ ସମାହିତୋ;

ଓଦାତମନସଙ୍କପ୍ପୋ, ସ ୱେ କାସାୱମରହତି।

୯୭୩।

‘‘ଉଦ୍ଧତୋ ଉନ୍ନଳୋ ବାଲୋ, ସୀଲଂ ଯସ୍ସ ନ ୱିଜ୍ଜତି;

ଓଦାତକଂ ଅରହତି, କାସାୱଂ କିଂ କରିସ୍ସତି।

୯୭୪।

‘‘ଭିକ୍ଖୂ ଚ ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଚ, ଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତା ଅନାଦରା;

ତାଦୀନଂ ମେତ୍ତଚିତ୍ତାନଂ, ନିଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସନ୍ତ୍ୟନାଗତେ।

୯୭୫।

‘‘ସିକ୍ଖାପେନ୍ତାପି ଥେରେହି, ବାଲା ଚୀୱରଧାରଣଂ;

ନ ସୁଣିସ୍ସନ୍ତି ଦୁମ୍ମେଧା, ପାକଟା କାମକାରିୟା।

୯୭୬।

‘‘ତେ ତଥା ସିକ୍ଖିତା ବାଲା, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଅଗାରୱା;

ନାଦିୟିସ୍ସନ୍ତୁପଜ୍ଝାୟେ, ଖଳୁଙ୍କୋ ୱିୟ ସାରଥିଂ।

୯୭୭।

‘‘ଏୱଂ ଅନାଗତଦ୍ଧାନଂ, ପଟିପତ୍ତି ଭୱିସ୍ସତି;

ଭିକ୍ଖୂନଂ ଭିକ୍ଖୁନୀନଞ୍ଚ, ପତ୍ତେ କାଲମ୍ହି ପଚ୍ଛିମେ।

୯୭୮।

‘‘ପୁରା ଆଗଚ୍ଛତେ ଏତଂ, ଅନାଗତଂ ମହବ୍ଭୟଂ;

ସୁବ୍ବଚା ହୋଥ ସଖିଲା, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସଗାରୱା।

୯୭୯।

‘‘ମେତ୍ତଚିତ୍ତା କାରୁଣିକା, ହୋଥ ସୀଲେସୁ ସଂୱୁତା;

ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟା ପହିତତ୍ତା, ନିଚ୍ଚଂ ଦଳ୍ହପରକ୍କମା।

୯୮୦।

‘‘ପମାଦଂ ଭୟତୋ ଦିସ୍ୱା, ଅପ୍ପମାଦଞ୍ଚ ଖେମତୋ;

ଭାୱେଥଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ, ଫୁସନ୍ତା ଅମତଂ ପଦ’’ନ୍ତି। – ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି;

ତତ୍ଥ କୋଧନାତି କୁଜ୍ଝନସୀଲା। ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ଅନାଗତେତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। କିଂ ଥେରସ୍ସ କାଲେ ତଥା ନାହେସୁନ୍ତି? ନ ନାହେସୁଂ। ତଦା ପନ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତବହୁଲତାୟ ୱାଦକେସୁ ୱିଞ୍ଞାପକେସୁ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀସୁ ବହୂସୁ ୱିଜ୍ଜମାନେସୁ କିଲେସେସୁ ବଲୱନ୍ତେସୁ ପଟିସଙ୍ଖାନବହୁଲତାୟ ଚ ଯେଭୁୟ୍ୟେନ ଭିକ୍ଖୂ ଅକ୍କୋଧନା ଅହେସୁଂ, ଆୟତିଂ ତବ୍ବିପରିୟାୟେ ଅତିକୋଧନା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ତସ୍ମା ‘‘ଅନାଗତେ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସେସପଦେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଉପନାହୀତି ଆଘାତୱତ୍ଥୂସୁ ଆଘାତସ୍ସ ଉପନୟ୍ହନସୀଲା ଉପନାହସମ୍ପନ୍ନୱତୋ ୱା ଉପନାହୀ। ତତ୍ଥ ପୁରିମକାଲିକୋ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋ କୋଧୋ, ଅପରକାଲିକୋ ଉପନାହୋ। ସକିଂ ପୱତ୍ତୋ ୱା ଦୋସୋ କୋଧୋ, ଅନେକକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପୱତ୍ତୋ ଉପନାହୋ। ପରେସଂ ୱିଜ୍ଜମାନେ ଗୁଣେ ମକ୍ଖନ୍ତି ପୁଞ୍ଛନ୍ତି, ତେସଂ ୱା ଉଦକପୁଞ୍ଛନିୟା ୱିୟ ଉଦକସ୍ସ ମକ୍ଖୋ ମକ୍ଖନଂ ପୁଞ୍ଛନଂ ଏତେସଂ ଅତ୍ଥୀତି ମକ୍ଖୀ। ଅତିମାନଲକ୍ଖଣୋ ଥମ୍ଭୋ ଏତେସଂ ଅତ୍ଥୀତି ଥମ୍ଭୀ। ସଠାତି ଅସନ୍ତଗୁଣୱିଭାୱନଲକ୍ଖଣେନ ସାଠେୟ୍ୟେନ ସମନ୍ନାଗତା। ଇସ୍ସୁକୀତି ପରସମ୍ପତ୍ତିଖିୟ୍ୟନଲକ୍ଖଣାୟ ଇସ୍ସାୟ ସମନ୍ନାଗତା। ନାନାୱାଦାତି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ୱିରୁଦ୍ଧୱାଦା ୱିରୁଦ୍ଧଦିଟ୍ଠିକା, କଲହକାରକା ଚାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅଜ୍ଝତ୍ତମାନିନୋ ଧମ୍ମେ, ଗମ୍ଭୀରେ ତୀରଗୋଚରାତି ଗମ୍ଭୀରେ ଦୁରୋଭାସେ ସଦ୍ଧମ୍ମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତେ ଏୱ "ଞାତୋତି, ଦିଟ୍ଠୋ"ତି ଏୱଂ ମାନିନୋ, ତତୋ ଏୱ ତସ୍ସ ଓରଭାଗେ ପଣ୍ଡିତାୟ ଓରିମତୀରଗୋଚରା। ଲହୁକାତି ଲହୁସଭାୱା ଚପଲା। ଅଗରୂ ଧମ୍ମେତି ସଦ୍ଧମ୍ମେ ଗାରୱରହିତା। ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମଗାରୱାତି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଅପ୍ପତିସ୍ସା, ସଙ୍ଘେ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀସୁ ଚ ଗରୁଗାରୱୱିରହିତା। ବହୂ ଆଦୀନୱାତି ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରା, ୱକ୍ଖମାନା ଚ ବହୂ ଅନେକଦୋସା ଅନ୍ତରାୟା । ଲୋକେତି ସତ୍ତଲୋକେ। ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତ୍ୟନାଗତେତି ଅନାଗତେ ପାତୁ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି। ସୁଦେସିତଂ ଇମଂ ଧମ୍ମନ୍ତି, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ସୁଟ୍ଠୁ ଅୱିପରୀତଂ ଆଦିକଲ୍ୟାଣାଦିପ୍ପକାରେନ ଦେସିତଂ ଇମଂ ଆଗମସଦ୍ଧମ୍ମଂ। କିଲେସିସ୍ସନ୍ତୀତି କିଲିଟ୍ଠଂ କିଲେସଦୂସିତଂ କରିସ୍ସନ୍ତି, "ଆପତ୍ତିଂ 'ଅନାପତ୍ତୀ'ତି ଗରୁକାପତ୍ତିଂ 'ଲହୁକାପତ୍ତୀ'"ତିଆଦିନା ଦୁଚ୍ଚରିତସଂକିଲେସେନ ଅସଦ୍ଧମ୍ମେନ ସଣ୍ହସୁଖୁମଂ ରୂପାରୂପଧମ୍ମଂ ପଟିକ୍ଖିପିସ୍ସନ୍ତି, ଦିଟ୍ଠିସଂକିଲେସେନ ଉଭୟତ୍ରାପି ତଣ୍ହାସଂକିଲେସେନ ସଂକିଲେସିସ୍ସନ୍ତି ମଲିନଂ କରିସ୍ସନ୍ତି। ଦୁମ୍ମତୀତି ନିପ୍ପଞ୍ଞା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା – "ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ…ପେ… ଅଭିଧମ୍ମକଥଂ ୱେଦଲ୍ଲକଥଂ କଥେନ୍ତା କଣ୍ହଧମ୍ମଂ ଓକ୍କମମାନା ନ ବୁଜ୍ଝିସ୍ସନ୍ତୀ"ତି (ଅ॰ ନି॰ ୫।୭୯)।

ଗୁଣହୀନାତି ସୀଲାଦିଗୁଣୱିରହିତା ଦୁସ୍ସୀଲା, ଅଲଜ୍ଜିନୋ ଚ। ଅଥ ୱା ଗୁଣହୀନାତି ୱିନୟୱାରିତ୍ତାଦିଗୁଣେନ ହୀନା ଧମ୍ମୱିନୟେ ଅପ୍ପକତଞ୍ଞୁନୋ। ସଙ୍ଘମ୍ହୀତି ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ। ୱୋହରନ୍ତାତି କଥେନ୍ତା, ସଙ୍ଘେ ୱିନିଚ୍ଛୟକଥାୟ ୱତ୍ତମାନାୟ ଯଂକିଞ୍ଚି ଭଣନ୍ତା। ୱିସାରଦାତି ନିବ୍ଭୟା ପଗବ୍ଭା। ବଲୱନ୍ତୋତି ପକ୍ଖବଲେନ ବଲୱନ୍ତୋ। ମୁଖରାତି ମୁଖଖରା ଖରୱାଦିନୋ। ଅସ୍ସୁତାୱିନୋତି ନ ସୁତୱନ୍ତୋ, କେୱଲଂ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକସନ୍ନିସ୍ସୟେନ ଗୁଣଧରା ହୁତ୍ୱା "ଧମ୍ମଂ 'ଅଧମ୍ମୋ'ତି, ଅଧମ୍ମଞ୍ଚ 'ଧମ୍ମୋ'ତି, ୱିନୟଂ 'ଅୱିନୟୋ'ତି, ଅୱିନୟଞ୍ଚ 'ୱିନୟୋ'"ତି ଏୱଂ ଅତ୍ତନା ଯଥିଚ୍ଛିତମତ୍ଥଂ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ପତିଟ୍ଠପେନ୍ତା ବଲୱନ୍ତୋ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି।

ଗୁଣୱନ୍ତୋତି ସୀଲାଦିଗୁଣସମ୍ପନ୍ନା। ୱୋହରନ୍ତା ଯଥାତ୍ଥତୋତି ଅତ୍ଥାନୁରୂପଂ, ଅୱିପରୀତତ୍ଥଂ "ଧମ୍ମଂ 'ଧମ୍ମୋ'ତି, ଅଧମ୍ମଂ 'ଅଧମ୍ମୋ'ତି, ୱିନୟଂ 'ୱିନୟୋ'ତି ଅୱିନୟଂ 'ଅୱିନୟୋ'"ତି ଏୱଂ ଦୀପେନ୍ତା। ଦୁବ୍ବଲା ତେ ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀତି ପରିସାୟଂ ଅଲଜ୍ଜୁସ୍ସନ୍ନତାୟ ବଲୱିରହିତା ତେ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ତେସଂ ୱଚନଂ ନ ତିଟ୍ଠିସ୍ସତି। ହିରୀମନା ଅନତ୍ଥିକାତି ହିରୀମନ୍ତୋ କେନଚି ଅନତ୍ଥିକା। ତେ ହି ଧମ୍ମେନ ୱତ୍ତୁଂ ସମତ୍ଥାପି ପାପଜିଗୁଚ୍ଛତାୟ ଅପ୍ପକିଚ୍ଚତାୟ ଚ କେହିଚି ୱିରୋଧଂ ଅକରୋନ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ୱାଦଂ ପତିଟ୍ଠାପେତୁଂ ନ ୱାୟମନ୍ତା ଦିଟ୍ଠୱିକମ୍ମଂ ୱା ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ୱା ଅକତ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀ ହୋନ୍ତି।

ରଜତନ୍ତି ରୂପିୟଂ, ତେନ କହାପଣଲୋହମାସକାଦୀନମ୍ପି ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଜାତରୂପନ୍ତି ସୁୱଣ୍ଣଂ, ତେନ ମଣିମୁତ୍ତାଦୀନମ୍ପି ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ୱା-ସଦ୍ଦୋ ସମୁଚ୍ଚୟତ୍ଥୋ "ଅପଦା ୱା"ତିଆଦୀସୁ (ଅ॰ ନି॰ ୪।୩୪; ୫।୩୨; ଇତିୱୁ॰ ୯୦) ୱିୟ। "ରଜତଜାତରୂପଞ୍ଚା"ତି ୱା ପାଠୋ। ଖେତ୍ତନ୍ତି ଯତ୍ଥ ପୁବ୍ବଣ୍ଣାପରଣ୍ଣଂ ରୁହତି, ତଂ ଖେତ୍ତଂ। ତଦତ୍ଥଂ ଅକତଭୂମିଭାଗୋ ୱତ୍ଥୁ। ଅଜେଳକନ୍ତି ଏଳକା ନାମ ଅଜାୟେୱ, ତେ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସା ପସୁଜାତୀ ଅଜା ନାମ। ଅଜେଳକଗ୍ଗହଣେନେୱ ହେତ୍ଥ ଗୋମହିଂସାଦୀନମ୍ପି ସଙ୍ଗହୋ କତୋ। ଦାସିଦାସଞ୍ଚାତି ଦାସିୟୋ ଚ ଦାସେ ଚ। ଦୁମ୍ମେଧାତି ଅୱିଦ୍ଦସୁନୋ , କପ୍ପିୟାକପ୍ପିୟଂ ସାରୁପ୍ପାସାରୁପ୍ପଂ ଅଜାନନ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାୟ ସାଦିୟିସ୍ସନ୍ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିସ୍ସନ୍ତି।

ଉଜ୍ଝାନସଞ୍ଞିନୋତି ପରେ ହେଟ୍ଠତୋ କତ୍ୱା ଓଲୋକନଚିତ୍ତା, ଅନୁଜ୍ଝାୟିତବ୍ବଟ୍ଠାନେପି ୱା ଉଜ୍ଝାନସୀଲା। ବାଲାତି ଦୁଚ୍ଚିନ୍ତିତଚିନ୍ତନାଦିନା ବାଲଲକ୍ଖଣେନ ସମନ୍ନାଗତା, ତତୋ ଏୱ ସୀଲେସୁ ଅସମାହିତା ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲେସୁ ନ ସମାହିତଚିତ୍ତା। ଉନ୍ନଳାତି, ସମୁସ୍ସିତତୁଚ୍ଛମାନା। ୱିଚରିସ୍ସନ୍ତୀତି ମାନଦ୍ଧଜଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱିଚରିସ୍ସନ୍ତି। କଲହାଭିରତା ମଗାତି ସାରମ୍ଭବହୁଲତାୟ କରଣୁତ୍ତରିୟପସୁତା କଲହେ ଏୱ ଅଭିରତା ମଗସଦିସା ମିଗା ୱିୟ ଅତ୍ତହିତାପେକ୍ଖା ଘାସେସନାଭିରତା ଦୁବ୍ବଲୱିହେସପରାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଉଦ୍ଧତାତି ଉଦ୍ଧଚ୍ଚେନ ସମନ୍ନାଗତା ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତାରହିତା। ନୀଲଚୀୱରପାରୁତାତି ଅକପ୍ପିୟରଜନରତ୍ତେନ ନୀଲୱଣ୍ଣେନ ଚୀୱରେନ ପାରୁତା, ତାଦିସଂ ଚୀୱରଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ଚେୱ ପାରୁପିତ୍ୱା ଚ ୱିଚରଣକା। କୁହାତି ସାମନ୍ତଜପ୍ପନାଦିନା କୁହନୱତ୍ଥୁନା କୁହକା, ଅସନ୍ତଗୁଣସମ୍ଭାୱନିଚ୍ଛାୟ କୋହଞ୍ଞଂ କତ୍ୱା ପରେସଂ ୱିମ୍ହାପୟା। ଥଦ୍ଧାତି କୋଧେନ ମାନେନ ଚ ଥଦ୍ଧମାନସା କକ୍ଖଳହଦୟା। ଲପାତି ଲପନକା କୁହନୱୁତ୍ତିକା, ପସନ୍ନମାନସେହି ମନୁସ୍ସେହି "କେନ, ଭନ୍ତେ, ଅତ୍ଥୋ"ତି ପଚ୍ଚୟଦାୟକାନଂ ୱଦାପନକା, ପୟୁତ୍ତୱାଚାୱସେନ, ନିପ୍ପେସିକତାୱସେନ ଚ ପଚ୍ଚୟତ୍ଥଂ ଲପକାତି ୱା ଅତ୍ଥୋ। ସିଙ୍ଗୀତି "ତତ୍ଥ କତମଂ ସିଙ୍ଗଂ? ଯଂ ସିଙ୍ଗଂ ସିଙ୍ଗାରତା ଚାତୁରତା ଚାତୁରିୟଂ ପରିକ୍ଖତତା ପାରିକ୍ଖତିୟ"ନ୍ତି (ୱିଭ॰ ୮୫୨) ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେହି ସିଙ୍ଗସଦିସେହି ପାକଟକିଲେସେହି ସମନ୍ନାଗତା, ସିଙ୍ଗାରଚରିତାତି ଅତ୍ଥୋ। "ଅରିୟା ୱିୟା"ତି ଇଦଂ "କୁହା"ତି ଏତସ୍ସେୱ ଅତ୍ଥଦସ୍ସନଂ। କୁହକାନଞ୍ହି ଅରିୟାନମିୱ ଠିତଭାୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଅରିୟା ୱିୟ ୱିଚରନ୍ତୀତି ଆହ।

ତେଲସଣ୍ଠେହୀତି ସିତ୍ଥକତେଲେନ ୱା ଉଦକତେଲେନ ୱା ଓସଣ୍ଠିତେହି। ଚପଲାତି କାୟମଣ୍ଡନପରିକ୍ଖାରମଣ୍ଡନାଦିନା ଚାପଲ୍ଲେନ ଯୁତ୍ତା। ଅଞ୍ଜନକ୍ଖିକାତି ଅଲଙ୍କାରଞ୍ଜନେନ ଅଞ୍ଜିତନେତ୍ତା। ରଥିୟାୟ ଗମିସ୍ସନ୍ତୀତି ଭିକ୍ଖାଚରିୟାୟ କୁଲୂପସଙ୍କମନାପଦେସେହି, ମହାରଚ୍ଛାୟ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ

ପରିବ୍ଭମିସ୍ସନ୍ତି। ଦନ୍ତଓଣ୍ଡିକପାରୁତାତି ଦନ୍ତଓଣ୍ଡରତ୍ତେନ ଚୀଓରେନ ପାରୁତସରୀରା।

ଅଜେଗୁଚ୍ଛନ୍ତି ଅଜିଗୁଚ୍ଛିତଙ୍ଗ। ୱିମୁତ୍ତେହୀତି ଅରିଯେହି। ସୁରତ୍ତନ୍ତି କପ୍ପିଯରଜନେନ ସୁଟ୍ଠୁ ରତ୍ତଂ, ଅରହନ୍ତାନଂ ବୁଦ୍ଧାଦୀନଂ ଚିଣ୍ଣତାଯ ଅରହଦ୍ଧଜଂ ଜିଗୁଚ୍ଛିସ୍ସନ୍ତି କାସାୱଂ। କସ୍ମା? ଓଦାତେସୁ ସମୁଚ୍ଛିତା ଗେଧଂ ଆପନ୍ନା। ଦନ୍ତୱଣ୍ଡପାରୁପନସ୍ସ ହି ଇଦଂ କାରଣୱଚନଂ। ତେ ହି ସେତକଂ ସମ୍ପାୱେନ୍ତା ''ସଦ୍ଧେନ ସଦ୍ଧଂ ସେତକେ ଗହିତେ ଲିଙ୍ଗପରିଚ୍ଚାଗୋ ଏୱ ସିଯା''ତି ଦନ୍ତୱଣ୍ଡଂ ପାରୁପନ୍ତି।

ଲାଭକାମାତି ଲାଭଗିଦ୍ଧା। ଭିକ୍ଖାଚରିଯାଯପି କୋସଜ୍ଜଯୋଗତୋ କୁସୀତା। ସମଣଧମ୍ମଂ କାତୁଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉସ୍ସାହାଭାୱେନ ହୀନୱୀରିଯା। କିଚ୍ଛନ୍ତାତି, କିଲମନ୍ତା, ୱନପତ୍ଥେସୁ ୱସିତୁଂ କିଚ୍ଛନ୍ତା କିଲନ୍ତଚିତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଗାମନ୍ତେସୂତି ଗାମନ୍ତସେନାସନେସୁ ଗାମସମୀପେସୁ ସେନାସନେସୁ, ଗାମଦ୍ୱାରେସୁ ୱା ସେନାସନେସୁ। ୱସିସ୍ସରେତି ୱସିସ୍ସନ୍ତି।

ତେ ତେୱ ଅନୁସିକ୍ଖନ୍ତାତି ଯେ ଯେ ମିଚ୍ଛାଜୀୱପ୍ପଯୋଗେନ ଲଦ୍ଧଲାଭା, ତେ ତେ ଏୱ ପୁଗ୍ଗଲେ ଅନୁସିକ୍ଖନ୍ତା ଭମିସ୍ସନ୍ତି। ଭମିସ୍ସନ୍ତୀତି ସଯମ୍ପି ତେ ୱିଯ ମିଚ୍ଛାଜୀୱେନ ଲାଭଂ ଉପ୍ପାଦେତୁଂ ରାଜକୁଲାଦୀନି ସେୱନ୍ତା ପରିବ୍ଭମିସ୍ସନ୍ତି। ''ଭଜିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ୱା ପାଠୋ, ସେୱିସ୍ସନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅସଂଯତାତି ସୀଲସଂଯମରହିତା।

ଯେ ଯେ ଅଲାଭିନୋ ଲାଭନ୍ତି ଯେ ଯେ ଭିକ୍ଖୂ ମିଚ୍ଛାଜୀୱପରିୱଜ୍ଜନେନ ଅପ୍ପପୁଞ୍ଞତାଯ ଚ ଲାଭସ୍ସ ପଚ୍ଚଯସ୍ସ ନ ଲାଭିନୋ, ତେ ପୂଜା ପୂଜନୀଯା ପାସଂସା ତଦା ଅନାଗତେ କାଲେ ନ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି। ସୁପେସଲେପି ତେ ଧୀରେତି ଧିତିସମ୍ପନ୍ନତାଯ ଧୀରେ ସୁଟ୍ଠୁ ପେସଲେପି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ନ ସେୱିସ୍ସନ୍ତି, ତଦା ଅନାଗତେ ତେ ଲାଭିନୋ ଲାଭକାମାୱ ଭିକ୍ଖୂତି ଅତ୍ଥୋ।

ମିଲକ୍ଖୁରଜନଂ ରତ୍ତନ୍ତି କାଲକଚ୍ଛକରଜନେନ ରତ୍ତଂ। ସମାସପଦଚ୍ଛେଦ୍ଦେତଂ, ଗାଥାସୁଖତ୍ଥଂ ସାନୁନାସିକନିଦ୍ଦେସୋ। ଗରହନ୍ତା ସକଂ ଧଜନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ଧଜଭୂତଂ କାସାୱଂ ଜିଗୁଚ୍ଛନ୍ତା। ସାସନେ ପବ୍ବଜିତାନଞ୍ହି କାସାୱୋ ଧଜୋ ନାମ। ତିତ୍ଥିଯାନଂ ଧଜଂ କେଚୀତି କେଚି ସକ୍ୟପୁତ୍ତିଯଭାୱଂ ପଟିଜାନନ୍ତା ଏୱ ତିତ୍ଥିଯାନଂ ସେତୱତ୍ଥିକାନଂ ଧଜଭୂତଂ ଅୱଦାତକଂ ସେତୱତ୍ଥଂ ଧାରେସ୍ସନ୍ତି।

ଅଗାରୱୋଚ କାସାୱେତି ଅରହଦ୍ଧଜଭୂତେ କାସାୱେ ଅଗାରୱୋ ଅବହୁମାନଂ ତଦା ଅନାଗତେ ତେସଂ ଭୱିସ୍ସତି। ପଟିସଙ୍ଖା ଚ କାସାୱେତି ''ପଟିସଙ୍ଖା ଯୋନିସୋ ଚୀୱରଂ ପଟିସେୱାମୀ''ତିଆଦିନା (ମ। ନି। ୧।୨୩; ଅ। ନି। ୬।୫୮) ନଯେନ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣମତ୍ତମ୍ପି କାସାୱପରିଭୋଗେ ନ ଭୱିସ୍ସତି।

କାସାୱଂ ଧାରେନ୍ତେନ କାସାୱଂ ବହୁମାନେନ ''ଦୁଚ୍ଚରିତତୋ ଓରମିତବ୍ବ''ନ୍ତି କାସାୱସ୍ସ ଗରୁକାତବ୍ବଭାୱେ ଛଦ୍ଦନ୍ତଜାତକମୁଦାହରନ୍ତୋ ''ଅଭିଭୂତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖେନା''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସଲ୍ଲୱିଦ୍ଧସ୍ସାତି ପୁଥୁନା ସୱିସେନ ସଲ୍ଲେନ ୱିଦ୍ଧସ୍ସ, ତତୋ ଏୱ ମହତା ଦୁକ୍ଖେନ ଅଭିଭୂତସ୍ସ। ରୁପ୍ପତୋତି ସରୀରୱିକାରଂ ଆପଜ୍ଜତୋ। ମହାଘୋରାତି ସରୀରଜୀୱିତେସୁ ନିରପେକ୍ଖତାଯ ଭିଂସା ଗରୁତରା ପଟିସଙ୍ଖା ଅଞ୍ଞେହି ଅଚିନ୍ତିଯା ଚିନ୍ତାମତ୍ତେନ ପୱତ୍ତେତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ୟା ଛଦ୍ଦନ୍ତମହାନାଗସ୍ସଆସି, ଅହୋସି। ଛଦ୍ଦନ୍ତନାଗରାଜକାଲେ ହି ବୋଧିସତ୍ତୋ ସୋଣୁତ୍ତରେନ ନାମ ନେସାଦେନ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଟ୍ଠାନେ ଠତ୍ୱା ୱିସପୀତେନ ସଲ୍ଲେନ ୱିଦ୍ଧୋ ମହତା ଦୁକ୍ଖେନ ଅଭିଭୂତୋ ତଂ ଗହେତ୍ୱା ପରିଦହିତଂ କାସାୱଂ ଦିସ୍ୱା ''ଅଯଂ ଅରିଯଦ୍ଧଜେନ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନୋ, ନ ମଯା ହିଂସିତବ୍ବୋ''ତି ତତ୍ଥ ମେତ୍ତଚିତ୍ତମେୱ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଉପରିଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ଯଥାହ –

''ସମପ୍ପିତୋ ପୁଥୁସଲ୍ଲେନ ନାଗୋ,

ଅଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ ଲୁଦ୍ଦକମଜ୍ଝଭାସି;

କିମତ୍ଥଯଂ କିସ୍ସ ୱା ସମ୍ମ ହେତୁ,

ମମଂ ୱଧୀ କସ୍ସ ୱାଯଂ ପଯୋଗୋ''ତିଆଦି। (ଜା। ୧।୧୬।୧୨୪);

ଇମମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଥେରୋ ''ଛଦ୍ଦନ୍ତୋ ହୀ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସୁରତ୍ତଂ ଅରହଦ୍ଧଜନ୍ତି ସୋଣୁତ୍ତରେନ ପରିଦହିତକାସାୱଂ ସନ୍ଧାଯାହ। ଅଭଣୀତି ଅଭାସି। ଗାଥାତି ଗାଥାଯୋ। ଗଜୋତି ଛଦ୍ଦନ୍ତୋ ନାଗରାଜା। ଅତ୍ଥୋପସଂହିତାତି ଅତ୍ଥସନ୍ନିସ୍ସିତା ହିତା, ହିତଯୁତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଛଦ୍ଦନ୍ତନାଗରାଜେନ ୱୁତ୍ତଗାଥାସୁ ଅନିକ୍କସାୱୋତି ରାଗାଦୀହି କସାୱେହି କସାୱୋ, ପରିଦହିସ୍ସତୀତି ନିୱାସନପାରୁପନଅତ୍ଥରଣୱସେନ ପରିଭୁଞ୍ଜିସ୍ସତି। ''ପରିଧସ୍ସତୀ''ତି ୱା ପାଠୋ। ଅପେତୋ ଦମସଚ୍ଚେନାତି ଇନ୍ଦ୍ରିଯଦମେନ ଚେୱ ପରମତ୍ଥସଚ୍ଚପକ୍ଖିକେନ ୱଚୀସଚ୍ଚେନ ଚ ଅପେତୋ, ୱିଯୁତ୍ତୋ ପରିଚ୍ଚତ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ନ ସୋତି ସୋ ଏୱରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ କାସାୱଂ ପରିଦହିତୁଂ ନାରହତି।

ୱନ୍ତକସାୱସ୍ସାତି ଚତୂହି ମଗ୍ଗେହି ୱନ୍ତକସାୱୋ ଛଡ୍ଡିତକସାୱୋ ପହୀନକସାୱୋ ଅସ୍ସ ଭୱେୟ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ସୀଲେସୂତି ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲେସୁ। ସୁସମାହିତୋତି ସୁଟ୍ଠୁ ସମାହିତୋ। ଉପେତୋତି ଇନ୍ଦ୍ରିଯଦମେନ ଚେୱ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ ସଚ୍ଚେନ ଚ ଉପଗତୋ ସମନ୍ନାଗତୋ। ସ ୱେତି ସୋ ଏୱରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତଂ ଗନ୍ଧକାସାୱୱତ୍ଥଂ ଏକନ୍ତେନ ଅରହତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ୱିପନ୍ନସୀଲୋତି ଭିନ୍ନସୀଲୋ। ଦୁମ୍ମେଧୋତି ନିପ୍ପଞ୍ଞୋ ସୀଲୱିସୋଧନପଞ୍ଞାଯ ୱିରହିତୋ। ପାକଟୋତି ''ଦୁସ୍ସୀଲୋ ଅଯ''ନ୍ତି ପାକଟୋ ପକାସୋ, ୱିକ୍ଖିତ୍ତିନ୍ଦ୍ରିଯତାଯ ୱା ପାକଟୋ ପାକଟିନ୍ଦ୍ରିଯୋତି ଅତ୍ଥୋ। କାମକାରିଯୋତି ଭିନ୍ନସଂୱରତାଯ ଯଥିଚ୍ଛିତକାରକୋ, କାମସ୍ସ ୱା ମାରସ୍ସ ଯଥାକାମକରଣୀଯୋ। ୱିବ୍ଭନ୍ତଚିତ୍ତୋତି ରୂପାଦୀସୁ ୱିସଯେସୁ ୱିକ୍ଖିତ୍ତଚିତ୍ତୋ। ନିସ୍ସୁକ୍କୋତି ଅସୁକ୍କୋ ସୁକ୍କଧମ୍ମରହିତୋ ହିରୋତ୍ତପ୍ପୱିୱଜ୍ଜିତୋ, କୁସଲଧମ୍ମସମ୍ପାଦନୌସ୍ସୁକ୍କରହିତୋ ୱା।

ୱୀତରାଗୋତି ୱିଗତଛନ୍ଦରାଗୋ। ଓଦାତମନସଙ୍କପ୍ପୋତି ସୁୱିସୁଦ୍ଧମନୋୱିତକ୍କୋ, ଅନାୱିଲସଙ୍କପ୍ପୋ ୱା।

କାସାୱଂ କିଂ କରିସ୍ସତୀତି ଯସ୍ସ ସୀଲଂ ନତ୍ଥି, ତସ୍ସ କାସାୱଂ କିଂ ନାମ ପଯୋଜନଂ ସାଧେସ୍ସତି, ଚିତ୍ତକତସଦିସଂ ତସ୍ସ ପବ୍ବଜିତଲିଙ୍ଗନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତାତି ରାଗାଦିଦୋସେହି ଦୂସିତଚିତ୍ତା। ଅନାଦରାତି ସତ୍ଥରି ଧମ୍ମେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଞ୍ଚ ଆଦରରହିତା ଅଗାରୱା। ତାଦୀନଂ ମେତ୍ତଚିତ୍ତାନନ୍ତି ମେତ୍ତାଭାୱନାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତହଦଯେ ତେନେୱ ଅରହତ୍ତାଧିଗମେନ ଇଟ୍ଠାଦୀସୁ ତାଦିଭାୱପ୍ପତ୍ତେ ଉଳାରଗୁଣେ। ଉପଯୋଗତ୍ଥେ ହି ଇଦଂ ସାମିୱଚନଂ। ନିଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସନ୍ତୀତି ''ସୀଲାଦିସମ୍ପନ୍ନେ ଦିସ୍ୱା ତେ ସମ୍ଭାୱେନ୍ତା ୱିପନ୍ନସୀଲେ ଅମ୍ହେ ନ ବହୁଂ ମଞ୍ଞିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ଅତ୍ତନି ଅଗାରୱଭଯେନ ଯଥା ତେ ଉକ୍କଣ୍ଠିତା ପକ୍କମିସ୍ସନ୍ତି, ତଥା ବାଧିସ୍ସନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ସିକ୍ଖାପେନ୍ତାପୀତି ସିକ୍ଖାପିଯମାନାପି। କମ୍ମତ୍ଥେ ହି ଅଯଂ କତ୍ତୁନିଦ୍ଦେସୋ। ଥେରେହୀତି ଅତ୍ତନୋ ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯେହି। ଚୀୱରଧାରଣନ୍ତି ଇଦଂ ସମଣପଟିପତ୍ତିଯା ନିଦସ୍ସନମତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ''ଏୱଂ ତେ ଅଭିକ୍କମିତବ୍ବଂ, ଏୱଂ ତେ ପଟିକ୍କମିତବ୍ବ''ନ୍ତିଆଦିନା (ଅ। ନି। ୪।୧୨୨) ସିକ୍ଖାପିଯମାନାପୀତି ଅତ୍ଥୋ। ନ ସୁଣିସ୍ସନ୍ତୀତି ଓୱାଦଂ ନ ଗଣ୍ହିସ୍ସନ୍ତି।

ତେ ତଥା ସିକ୍ଖିତା ବାଲାତି ତେ ଅନ୍ଧବାଲା ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯେହି ସିକ୍ଖାପିଯମାନାପି ଅନାଦରତାଯ ଅସିକ୍ଖିତାତି। ନାଦିଯିସ୍ସନ୍ତୁପଜ୍ଝାଯେତି ଉପଜ୍ଝାଯେ ଆଚରିଯେ ଚ ଆଦରଂ ନ କରୋନ୍ତି, ତେସଂ ଅନୁସାସନିଯଂ ନ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ଯଥା କିଂ? ଖଳୁଙ୍କୋ ୱିଯ ସାରଥିଂ ଯଥା ଖଳୁଙ୍କୋ ଦୁଟ୍ଠସ୍ସୋ ଅସ୍ସଦମକଂ ନାଦିଯତି ନ ତସ୍ସ ଉପଦେସେ ତିଟ୍ଠତି, ଏୱଂ ତେପି ଉପଜ୍ଝାଯାଚରିଯେ ନ ଭାଯନ୍ତି ନ ସାରଜ୍ଜନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

''ଏୱ''ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତସ୍ସେୱତ୍ଥସ୍ସ ନିଗମନଂ। ତତ୍ଥ ଏୱନ୍ତି ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ। ଅନାଗତଦ୍ଧାନନ୍ତି ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ, ଅନାଗତେ କାଲେତି ଅତ୍ଥୋ। ତଂଯେୱ ସରୂପତୋ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ପତ୍ତେ କାଲମ୍ହି ପଚ୍ଛିମେ''ତି ଆହ। ତତ୍ଥ କତମୋ ପଚ୍ଛିମକାଲୋ? ''ତତିଯସଙ୍ଗୀତିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପଚ୍ଛିମକାଲୋ''ତି କେଚି, ତଂ ଏକେ ନାନୁଜାନନ୍ତି। ସାସନସ୍ସ ହି ପଞ୍ଚଯୁଗାନି ୱିମୁତ୍ତିଯୁଗଂ, ସମାଧିଯୁଗଂ, ସୀଲଯୁଗଂ, ସୁତଯୁଗଂ, ଦାନଯୁଗନ୍ତି। ତେସୁ ପଠମଂ ୱିମୁତ୍ତିଯୁଗଂ, ତସ୍ମିଂ ଅନ୍ତରହିତେ ସମାଧିଯୁଗଂ ୱତ୍ତତି, ତସ୍ମିମ୍ପି ଅନ୍ତରହିତେ ସୀଲଯୁଗଂ ୱତ୍ତତି, ତସ୍ମିମ୍ପି ଅନ୍ତରହିତେ ସୁତଯୁଗଂ ୱତ୍ତତେୱ। ଅପରିସୁଦ୍ଧସୀଲୋ ହି ଏକଦେସେନ ପରିଯତ୍ତିବାହୁସଚ୍ଚଂ ପଗ୍ଗୟ୍ହ ତିଟ୍ଠତି ଲାଭାଦିକାମତାଯ। ଯଦା ପନ ମାତିକାପରିଯୋସାନା ପରିଯତ୍ତି ସବ୍ବସୋ ଅନ୍ତରଧାଯତି, ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଲିଙ୍ଗମତ୍ତମେୱ ଅୱସିସ୍ସତି, ତଦା ଯଥା ତଥା ଧନଂ ସଂହରିତ୍ୱା ଦାନମୁଖେନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତି, ସା କିର ନେସଂ ଚରିମା ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତି। ତତ୍ଥ ସୁତଯୁଗତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପଚ୍ଛିମକାଲୋ, ''ସୀଲଯୁଗତୋ ପଟ୍ଠାଯା''ତି ଅପରେ।

ଏୱଂ ଥେରୋ ପଚ୍ଛିମେ କାଲେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକଂ ମହାଭଯଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପୁନ ତତ୍ଥ ସନ୍ନିପତିତଭିକ୍ଖୂନଂ ଓୱାଦଂ ଦେନ୍ତୋ ''ପୁରା ଆଗଚ୍ଛତେ''ତିଆଦିନା ତିସ୍ସୋ ଗାଥା ଅଭାସି। ତତ୍ଥ ପୁରା ଆଗଚ୍ଛତେ ଏତନ୍ତି ଏତଂ ମଯା ତୁମ୍ହାକଂ ୱୁତ୍ତଂ ପଟିପତ୍ତିଅନ୍ତରାଯକରଂ ଅନାଗତଂ ମହାଭଯଂ ଆଗଚ୍ଛତି ପୁରା, ଯାୱ ଆଗମିସ୍ସତି, ତାୱଦେୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ସୁବ୍ବଚାତି ୱଚନକ୍ଖମା ସୋୱଚସ୍ସକାରକେହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତା, ଗରୂନଂ ଅନୁସାସନିଯୋ ପଦକ୍ଖିଣଗ୍ଗାହିନୋ ହୋଥାତି ଅତ୍ଥୋ। ସଖିଲାତି ମୁଦୁହଦଯା।

ମେତ୍ତଚିତ୍ତାତି ସବ୍ବସତ୍ତେସୁ ହିତୂପସଂହାରଲକ୍ଖଣାଯ ମେତ୍ତାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତଚିତ୍ତା। କାରୁଣିକାତି କରୁଣାଯ ନିଯୁତ୍ତା ପରେସଂ ଦୁକ୍ଖାପନଯନାକାରୱୁତ୍ତିଯା କରୁଣାଯ ସମନ୍ନାଗତା। ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯାତି ଅକୁସଲାନଂ ପହାନାଯ କୁସଲାନଂ ଉପସମ୍ପଦାଯ ପଗ୍ଗହିତୱୀରିଯା। ପହିତତ୍ତାତି ନିବ୍ବାନଂ ପଟିପେସିତଚିତ୍ତା। ନିଚ୍ଚନ୍ତି ସବ୍ବକାଲଂ। ଦଳ୍ହପରକ୍କମାତି ଥିରୱୀରିଯା।

ପମାଦନ୍ତି ପମଜ୍ଜନଂ, କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅନନୁଟ୍ଠାନଂ, ଅକୁସଲେସୁ ଚ ଧମ୍ମେସୁ ଚିତ୍ତୱୋସ୍ସଗ୍ଗୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି –

''ତତ୍ଥ କତମୋ ପମାଦୋ? କାଯଦୁଚ୍ଚରିତେ ୱା ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତେ ୱା ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତେ ୱା ପଞ୍ଚସୁ ୱା କାମଗୁଣେସୁ ଚିତ୍ତସ୍ସ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗୋ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗାନୁପ୍ପଦାନଂ, କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଭାୱନାଯ ଅସକ୍କଚ୍ଚକିରିଯତା''ତିଆଦି (ୱିଭ। ୯୩୦)।

ଅପ୍ପମାଦନ୍ତି ଅପ୍ପମଜ୍ଜନଂ, ସୋ ପମାଦସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖତୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅତ୍ଥତୋ ହି ଅପ୍ପମାଦୋ ନାମ ସତିଯା ଅୱିପ୍ପୱାସୋ, ଉପଟ୍ଠିତାଯ ସତିଯା ଏୱ ଚେତଂ ନାମଂ। ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ – ଯସ୍ମା ପମାଦମୂଲକା ସବ୍ବେ ଅନତ୍ଥା, ଅପ୍ପମାଦମୂଲକା ଚ ସବ୍ବେ ଅତ୍ଥା, ତସ୍ମା ପମାଦଂ ଭଯତୋ ଉପଦ୍ଦୱତୋ ଦିସ୍ୱା ଅପ୍ପମାଦଞ୍ଚ ଖେମତୋ ଅନୁପଦ୍ଦୱତୋ ଦିସ୍ୱା ଅପ୍ପମାଦପଟିପତ୍ତିଯା ସିଖାଭୂତଂ ସୀଲାଦିକ୍ଖନ୍ଧତ୍ତଯସଙ୍ଗହଂ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଆଦୀନଂ ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ଅଙ୍ଗାନଂ ୱସେନ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ଅରିଯମଗ୍ଗଂ ଭାୱେଥ, ଅମତଂ ନିବ୍ବାନଂ ଫୁସନ୍ତା ସଚ୍ଛିକରୋନ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତାନେ ଉପ୍ପାଦେଥ, ଦସ୍ସନମଗ୍ଗମତ୍ତେ ଅଟ୍ଠତ୍ୱା ଉପରି ତିଣ୍ଣଂ ମଗ୍ଗାନଂ ଉପ୍ପାଦନୱସେନ ୱଡ୍ଢେଥ, ଏୱଂ ୱୋ ଅପ୍ପମାଦଭାୱନା ସିଖାପତ୍ତା ଭୱିସ୍ସତୀତି।

ଏୱଂ ଥେରୋ ସମ୍ପତ୍ତପରିସଂ ୱଦତି। ଇମା ଏୱ ଚିମସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ଅଞ୍ଞାବ୍ୟାକରଣଗାଥା ଅହେସୁନ୍ତି।

ଫୁସ୍ସତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଯଥାଚାରୀଯଥାସତୋତିଆଦିକା ଆଯସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। ତସ୍ସ ଆଯସ୍ମତୋ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରସ୍ସ ଚ ୱତ୍ଥୁ ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ – ଅତୀତେ ଇତୋ ସତସହସ୍ସକପ୍ପାଧିକେ ଅସଙ୍ଖ୍ୟେଯ୍ୟମତ୍ଥକେ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣମହାସାଲକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି, ନାମେନ ସରଦମାଣୱୋ ନାମ ଅହୋସି। ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଗହପତିମହାସାଲକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି, ନାମେନ ସିରିୱଡ୍ଢକୁଟୁମ୍ବିକୋ ନାମ ଅହୋସି। ତେ ଉଭୋପି ସହପଂସୁକୀଳିକସହାଯା ଅହେସୁଂ। ତେସୁ ସରଦମାଣୱୋ ପିତୁ ଅଚ୍ଚଯେନ କୁଲସନ୍ତକଂ ଧନଂ ପଟିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଏକଦିୱସଂ ରହୋଗତୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ଇମେସଂ ସତ୍ତାନଂ ମରଣଂ ନାମ ଏକନ୍ତିକଂ, ତସ୍ମା ମଯା ଏକଂ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ମୋକ୍ଖମଗ୍ଗୋ ଗୱେସିତବ୍ବୋ''ତି ସହାଯଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ସମ୍ମ, ଅହଂ ପବ୍ବଜିତୁକାମୋ, କିଂ ତ୍ୱଂ ପବ୍ବଜିତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସସୀ''ତି ୱତ୍ୱା ତେନ ''ନ ସକ୍ଖିସ୍ସାମୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ହୋତୁ ଅହମେୱ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ''ତି ରତନକୋଟ୍ଠାଗାରାନି ୱିୱରାପେତ୍ୱା କପଣଦ୍ଧିକାଦୀନଂ ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା ପବ୍ବତପାଦଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜି। ତସ୍ସ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଅନୁପବ୍ବଜିତା ଚତୁସତ୍ତତିସହସ୍ସମତ୍ତା ବ୍ରାହ୍ମଣପୁତ୍ତା ଅହେସୁଂ। ସୋ ପଞ୍ଚ ଅଭିଞ୍ଞାଯୋ ଅଟ୍ଠ ଚ ସମାପତ୍ତିଯୋ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ତେସମ୍ପି ଜଟିଲାନଂ କସିଣପରିକମ୍ମଂ ଆଚିକ୍ଖି। ତେପି ସବ୍ବେ ପଞ୍ଚାଭିଞ୍ଞା ଅଟ୍ଠ ସମାପତ୍ତିଯୋ ନିବ୍ବତ୍ତେସୁଂ।

ତେନ ସମଯେନ ଅନୋମଦସ୍ସୀ ନାମ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପୱତ୍ତିତୱରଧମ୍ମଚକ୍କୋ ସତ୍ତେ ସଂସାରମହୋଘତୋ ତାରେତ୍ୱା ଏକଦିୱସଂ ''ସରଦତାପସସ୍ସ ଚ ଅନ୍ତେୱାସିକାନଞ୍ଚ ସଙ୍ଗହଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ଏକୋ ଅଦୁତିଯୋ ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ଆକାସେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ''ବୁଦ୍ଧଭାୱଂ ମେ ଜାନାତୂ''ତି ତାପସସ୍ସ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସେୱ ଆକାସତୋ ଓତରିତ୍ୱା ପଥୱିଯଂ ପତିଟ୍ଠାସି। ସରଦତାପସୋ ସତ୍ଥୁ ସରୀରେ ମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣାନି ଉପଧାରେତ୍ୱା ''ସବ୍ବଞ୍ଞୁବୁଦ୍ଧୋଯେୱାଯ''ନ୍ତି ନିଟ୍ଠଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କତ୍ୱା ଆସନଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଅଦାସି। ନିସୀଦି ଭଗୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ। ସରଦତାପସୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି।

ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ତସ୍ସ ଅନ୍ତେୱାସିକା ଚତୁସତ୍ତତିସହସ୍ସମତ୍ତା ଜଟିଲା ପଣୀତପଣୀତାନି ଓଜୱନ୍ତାନି ଫଲାଫଲାନି ଗହେତ୍ୱା ଆଗତା ସତ୍ଥାରଂ ଦିସ୍ୱା ସଞ୍ଜାତପ୍ପସାଦା ଅତ୍ତନୋ ଆଚରିଯସ୍ସ ଚ ସତ୍ଥୁ ଚ ନିସିନ୍ନାକାରଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା, ''ଆଚରିଯ, ମଯଂ ପୁବ୍ବେ 'ତୁମ୍ହେହି ମହନ୍ତତରୋ କୋଚି ନତ୍ଥୀ'ତି ୱିଚରାମ, ଅଯଂ ପନ ପୁରିସୋ ତୁମ୍ହେହି ମହନ୍ତତରୋ ମଞ୍ଞେ''ତି ଆହଂସୁ। ''କିଂ ୱଦେଥ, ତାତା? ସାସପେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅଟ୍ଠସଟ୍ଠିଯୋଜନସତସହସ୍ସୁବ୍ବେଧଂ ସିନେରୁଂ ସମଂ କାତୁଂ ଇଚ୍ଛଥ? ସବ୍ବଞ୍ଞୁବୁଦ୍ଧେନ ମଂ ତୁଲ୍ୟଂ ମା କରିତ୍ଥା''ତି। ଅଥ ତେ ତାପସା ଆଚରିଯସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ''ଯାୱ ମହା ୱତାଯଂ ପୁରିସୁତ୍ତମୋ''ତି ସବ୍ବେୱ ପାଦେସୁ ନିପତିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିଂସୁ।

ଅଥ ତେ ଆଚରିୟୋ ଆହ – ''ତାତା, ସତ୍ଥୁ ଅନୁଚ୍ଛୱିକୋ ନୋ ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମୋ ନତ୍ଥି, ସତ୍ଥା ଚ ଭିକ୍ଖାଚାରୱେଲାୟ ଇଧାଗତୋ, ହନ୍ଦ ମୟଂ ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମଂ ୟଥାବଲଂ ଦସ୍ସାମ। ତୁମ୍ହେହି ୟଂ ୟଂ ପଣୀତଂ ଫଲାଫଲଂ ଆଭତଂ, ତଂ ତଂ ଆହରଥା''ତି ଆହରାପେତ୍ୱା ହତ୍ଥେ ଧୋୱିତ୍ୱା ସୟଂ ତଥାଗତସ୍ସ ପତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠାପେସି। ସତ୍ଥାରା ଚ ଫଲାଫଲେ ପଟିଗ୍ଗହିତମତ୍ତେ ଦେୱତା ଦିବ୍ବୋଜଂ ପକ୍ଖିପିଂସୁ। ତାପସୋ ଉଦକମ୍ପି ସୟମେୱ ପରିସ୍ସାୱେତ୍ୱା ଅଦାସି। ତତୋ ଭୋଜନକିଚ୍ଚଂ ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ସତ୍ଥରି ନିସିନ୍ନେ ସବ୍ବେ ଅନ୍ତେୱାସିକେ ପକ୍କୋସିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ସାରଣୀୟଂ କଥଂ କଥେନ୍ତୋ ନିସୀଦି। ସତ୍ଥା ''ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱକା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ସଦ୍ଧିଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୂ''ତି ଚିନ୍ତେସି। ତେ ସତ୍ଥୁ ଚିତ୍ତଂ ଞତ୍ୱା ତାୱଦେୱ ସତସହସ୍ସଖୀଣାସୱପରିୱାରା ଅଗ୍ଗସାୱକା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠଂସୁ।

ତତୋ ସରଦତାପସୋ ଅନ୍ତେୱାସିକେ ଆମନ୍ତେସି – ''ତାତା, ସତ୍ଥୁ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଚ ପୁପ୍ଫାସନେନ ପୂଜା କାତବ୍ବା, ତସ୍ମା ପୁପ୍ଫାନି ଆହରଥା''ତି। ତେ ତାୱଦେୱ ଇଦ୍ଧିୟା ୱଣ୍ଣଗନ୍ଧସମ୍ପନ୍ନାନି ପୁପ୍ଫାନି ଆହରିତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ୟୋଜନପ୍ପମାଣଂ ପୁପ୍ଫାସନଂ ପଞ୍ଞାପେସୁଂ, ଉଭିନ୍ନଂ ଅଗ୍ଗସାୱକାନଂ ତିଗାୱୁତଂ, ସେସଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଡ୍ଢୟୋଜନିକାଦିଭେଦଂ, ସଙ୍ଘନୱକସ୍ସ ଉସଭମତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାପେସୁଂ। ଏୱଂ ତେସଂ ପଞ୍ଞତ୍ତେସୁ ଆସନେସୁ ସରଦତାପସୋ ତଥାଗତସ୍ସ ପୁରତୋ ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗୟ୍ହ ଠିତୋ – ''ଭନ୍ତେ, ମୟ୍ହଂ ଅନୁଗ୍ଗହତ୍ଥାୟ ଇମଂ ପୁପ୍ଫାସନଂ ଅଭିରୁହଥା''ତି ଆହ। ନିସୀଦି ଭଗୱା ପୁପ୍ଫାସନେ। ସତ୍ଥରି ନିସିନ୍ନେ ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱକା ସେସଭିକ୍ଖୂ ଚ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତାସନେ ନିସୀଦିଂସୁ। ସତ୍ଥା ''ତେସଂ ମହପ୍ଫଲଂ ହୋତୂ''ତି ନିରୋଧଂ ସମାପଜ୍ଜି। ସତ୍ଥୁ ସମାପନ୍ନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱକାପି ସେସଭିକ୍ଖୂପି ନିରୋଧଂ ସମାପଜ୍ଜିଂସୁ। ତାପସୋ ସତ୍ତାହଂ ନିରନ୍ତରଂ ପୁପ୍ଫଚ୍ଛତ୍ତଂ ଧାରେନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠାସି। ଇତରେ ପନ ୱନମୂଲଫଲାଫଲଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ସେସକାଲେ ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗୟ୍ହ ଅଟ୍ଠଂସୁ।

ସତ୍ଥା ସତ୍ତାହସ୍ସ ଅଚ୍ଚୟେନ ନିରୋଧତୋ ୱୁଟ୍ଠାୟ ଅଗ୍ଗସାୱକଂ ନିସଭତ୍ଥେରଂ ଆମନ୍ତେସି – ''ତାପସାନଂ ପୁପ୍ଫାସନାନୁମୋଦନଂ କରୋହୀ''ତି। ଥେରୋ ସାୱକପାରମୀଞାଣେ ଠତ୍ୱା ତେସଂ ପୁପ୍ଫାସନାନୁମୋଦନଂ ଅକାସି। ତସ୍ସ ଦେସନାୱସାନେ ସତ୍ଥା ଦୁତିୟଂ ଅଗ୍ଗସାୱକଂ ଅନୋମତ୍ଥେରଂ ଆମନ୍ତେସି – ''ତ୍ୱମ୍ପି ଇମେସଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେହୀ''ତି। ସୋପି ତେପିଟକଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ସମ୍ମସିତ୍ୱା ତେସଂ ଧମ୍ମଂ କଥେସି। ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଦେସନାୟ ଏକସ୍ସପି ଧମ୍ମାଭିସମୟୋ ନାହୋସି। ଅଥ ସତ୍ଥା ବୁଦ୍ଧୱିସୟେ ଠତ୍ୱା ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆରଭି। ଦେସନାୱସାନେ ଠପେତ୍ୱା ସରଦତାପସଂ ଅୱସେସା ସବ୍ବେପି ଚତୁସତ୍ତତିସହସ୍ସମତ୍ତା ଜଟିଲା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ। ସତ୍ଥା ''ଏଥ, ଭିକ୍ଖୱୋ''ତି ହତ୍ଥଂ ପସାରେସି। ତେ ତାୱଦେୱ ଅନ୍ତରହିତତାପସୱେସା ଅଟ୍ଠପରିକ୍ଖାରୱରଧରା ସଟ୍ଠିୱସ୍ସିକତ୍ଥେରା ୱିୟ ଅହେସୁଂ।

ସରଦତାପସୋ ପନ ''ଅହୋ ୱତାହମ୍ପି ଅୟଂ ନିସଭତ୍ଥେରୋ ୱିୟ ଅନାଗତେ ଏକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଅଗ୍ଗସାୱକୋ ଭୱେୟ୍ୟ''ନ୍ତି ସତ୍ଥୁ ଦେସନାକାଲେ ଉପ୍ପନ୍ନପରିୱିତକ୍କତାୟ ଅଞ୍ଞୱିହିତୋ ହୁତ୍ୱା ମଗ୍ଗଫଲାନି ପଟିୱିଜ୍ଝିତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ଅଥ ତଥାଗତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ତଥା ପଣିଧାନଂ ଅକାସି। ସତ୍ଥାପିସ୍ସ ଅନନ୍ତରାୟେନ ସମିଜ୍ଝନଭାୱଂ ଦିସ୍ୱା – ''ଇତୋ ତ୍ୱଂ କପ୍ପସତସହସ୍ସାଧିକଂ ଏକଂ ଅସଙ୍ଖ୍ୟେୟ୍ୟଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଗୋତମସ୍ସ ନାମ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଅଗ୍ଗସାୱକୋ ସାରିପୁତ୍ତୋ ନାମ ଭୱିସ୍ସସୀ''ତି ବ୍ୟାକରିତ୍ୱା ଧମ୍ମକଥଂ ୱତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ଆକାସଂ ପକ୍ଖନ୍ଦି।

ସରଦତାପସୋପି ସହାୟକସ୍ସ ସିରିୱଡ୍ଢସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ସମ୍ମ, ମୟା ଅନୋମଦସ୍ସିସ୍ସ ଭଗୱତୋ ପାଦମୂଲେ ଅନାଗତେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ନାମ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଅଗ୍ଗସାୱକଟ୍ଠାନଂ ପତ୍ଥିତଂ, ତ୍ୱମ୍ପି ତସ୍ସ ଦୁତିୟସାୱକଟ୍ଠାନଂ ପତ୍ଥେହୀତି।

ସିରିୱଡ୍ଢୋ ତଂ ଉପଦେସଂ ସୁତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ନିୱେସନଦ୍ୱାରେ ଅଟ୍ଠକରୀସମତ୍ତଂ ଠାନଂ ସମତଲଂ କାରେତ୍ୱା ଲାଜପଞ୍ଚମାନି ପୁପ୍ଫାନି ୱିକିରିତ୍ୱା ନୀଲୁପ୍ପଲଚ୍ଛଦନଂ ମଣ୍ଡପଂ କାରେତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧାସନଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂନମ୍ପି ଆସନାନି ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ମହନ୍ତଂ ସକ୍କାରସମ୍ମାନଂ ସଜ୍ଜେତ୍ୱା, ସରଦତାପସେନ ସତ୍ଥାରଂ ନିମନ୍ତାପେତ୍ୱା ସତ୍ତାହଂ ମହାଦାନଂ ପୱତ୍ତେତ୍ୱା, ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ମହାରହେହି ୱତ୍ଥେହି ଅଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା, ଦୁତିୟସାୱକଭାୱାୟ ପଣିଧାନଂ ଅକାସି। ସତ୍ଥାପିସ୍ସ ଅନନ୍ତରାୟେନ ସମିଜ୍ଝନଭାୱଂ ଦିସ୍ୱା ୱୁତ୍ତନୟେନ ବ୍ୟାକରିତ୍ୱା ଭତ୍ତାନୁମୋଦନଂ କତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ସିରିୱଡ୍ଢୋ ହଟ୍ଠପହଟ୍ଠୋ ୟାୱଜୀୱଂ କୁସଲକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଦୁତିୟଚିତ୍ତୱାରେ କାମାୱଚରଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ସରଦତାପସୋ ଚତ୍ତାରୋ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରେ ଭାୱେତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତି।

ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ନେସଂ ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ଅନ୍ତରାକମ୍ମଂ ନ କଥିତଂ। ଅମ୍ହାକଂ ପନ ଭଗୱତୋ ଉପ୍ପତ୍ତିତୋ ପୁରେତରମେୱ ସରଦତାପସୋ ରାଜଗହସ୍ସ ଅୱିଦୂରେ ଉପତିସ୍ସଗାମେ ରୂପସାରିୟା ବ୍ରାହ୍ମଣିୟା କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି। ତଂଦିୱସମେୱସ୍ସ ସହାୟୋପି ରାଜଗହସ୍ସେୱ ଅୱିଦୂରେ କୋଲିତଗାମେ ମୋଗ୍ଗଲିୟା ବ୍ରାହ୍ମଣିୟା କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି। ତାନି କିର ଦ୍ୱେପି କୁଲାନି ୟାୱ ସତ୍ତମା କୁଲପରିୱଟ୍ଟା ଆବଦ୍ଧପଟିବଦ୍ଧସହାୟକାନେୱ। ତେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଏକଦିୱସମେୱ ଗବ୍ଭପରିହାରମଦଂସୁ। ଦସମାସଚ୍ଚୟେନ ଜାତାନମ୍ପି ତେସଂ ଛସଟ୍ଠି ଧାତିୟୋ ଉପଟ୍ଠାପେସୁଂ, ନାମଗ୍ଗହଣଦିୱସେ ରୂପସାରିବ୍ରାହ୍ମଣିୟା ପୁତ୍ତସ୍ସ ଉପତିସ୍ସଗାମେ ଜେଟ୍ଠକୁଲସ୍ସ ପୁତ୍ତତ୍ତା ଉପତିସ୍ସୋତି ନାମଂ ଅକଂସୁ। ଇତରସ୍ସ କୋଲିତଗାମେ ଜେଟ୍ଠକୁଲସ୍ସ ପୁତ୍ତତ୍ତା

କୋଲିତୋତି ନାମଂ ଅକଂସୁ। ତେ ଉଭୋପି ମହତା ପରିୱାରେନ ୱଡ୍ଢନ୍ତା ୱୁଦ୍ଧିମନ୍ୱାଯ ସଵ୍ଵସିପ୍ପାନଂ ପାରଂ ଅଗମଂସୁ।

ଅଥେକଦିୱସଂ ତେ ରାଜଗହେ ଗିରଗ୍ଗସମଜ୍ଜଂ ପସ୍ସନ୍ତା ମହାଜନଂ ସନ୍ନିପତିତଂ ଦିସ୍ୱା ଞାଣସ୍ସ ପରିପାକଗତତ୍ତା ଯୋନିସୋ ଉମ୍ମୁଜ୍ଜନ୍ତା ''ସଵ୍ଵେପିମେ ୱସ୍ସସତାନଂ ମଚ୍ଚୁମୁଖେ ପତିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ସଂୱେଗଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ''ଅମ୍ହେହି ମୋକ୍ଖଧମ୍ମୋ ପରିଯେସିତଵ୍ଵୋ, ତଞ୍ଚ ପରିଯେସନ୍ତେହି ଏକଂ ପଵ୍ଵଜ୍ଜଂ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ନିଚ୍ଛଯଂ କତ୍ୱା ପଞ୍ଚହି ମାଣୱକସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଞ୍ଚଯସ୍ସ ପରିଵ୍ଵାଜକସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପଵ୍ଵଜିଂସୁ। ତେସଂ ପଵ୍ଵଜିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସଞ୍ଚଯୋ ଲାଭଗ୍ଗଯସଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତୋ ଅହୋସି । ତେ କତିପାହେନେୱ ସଵ୍ଵଂ ସଞ୍ଚଯସ୍ସ ସମଯଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ସାରଂ ଅଦିସ୍ୱା ତତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ତେ ତେ ପଣ୍ଡିତସମ୍ମତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତି, ତେ ତେହି ପୁଟ୍ଠା ନେୱ ସମ୍ପାଯନ୍ତି, ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ତେଯେୱ ତେସଂ ପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତି। ଏୱଂ ତେ ମୋକ୍ଖଂ ପରିଯେସନ୍ତା କତିକଂ ଅକଂସୁ – ''ଅମ୍ହେସୁ ଯୋ ପଠମଂ ଅମତଂ ଅଧିଗଚ୍ଛତି, ସୋ ଇତରସ୍ସ ଆରୋଚେତୂ''ତି।

ତେନ ଚ ସମଯେନ ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥରି ପଠମାଭିସମ୍ବୋଧିଂ ପତ୍ୱା ପୱତ୍ତିତୱରଧମ୍ମଚକ୍କେ ଅନୁପୁଵ୍ଵେନ ଉରୁୱେଲକସ୍ସପାଦିକେ ସହସ୍ସଜଟିଲେ ଦମେତ୍ୱା ରାଜଗହେ ୱିହରନ୍ତେ ଏକଦିୱସଂ ଉପତିସ୍ସୋ ପରିଵ୍ଵାଜକୋ ପରିଵ୍ଵାଜକାରାମଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଅସ୍ସଜିତ୍ଥେରଂ ରାଜଗହେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ''ନ ମଯା ଏୱରୂପୋ ଆକପ୍ପସମ୍ପନ୍ନୋ ପଵ୍ଵଜିତୋ ଦିଟ୍ଠପୁଵ୍ଵୋ, ସନ୍ତଧମ୍ମେନ ନାମ ଏତ୍ଥ ଭୱିତଵ୍ଵ''ନ୍ତି ସଞ୍ଜାତପ୍ପସାଦୋ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିତୁଂ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଉଦିକ୍ଖନ୍ତୋ ପିଟ୍ଠିତୋ ପିଟ୍ଠିତୋ ଅନୁବନ୍ଧି। ଥେରୋପି ଲଦ୍ଧପିଣ୍ଡପାତୋ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ପତିରୂପଂ ଓକାସଂ ଗତୋ। ପରିଵ୍ଵାଜକୋ ଅତ୍ତନୋ ପରିଵ୍ଵାଜକପୀଠଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଅଦାସି। ଭତ୍ତକିଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ଚସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ କୁଣ୍ଡିକାଯ ଉଦକଂ ଅଦାସି।

ଏୱଂ ସୋ ଆଚରିଯୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚେନ ଥେରେନ ସଦ୍ଧିଂ ପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା ''କୋ ୱା ତେ ସତ୍ଥା, କସ୍ସ ୱା ତ୍ୱଂ ଧମ୍ମଂ ରୋଚେସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ଥେରୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ଅପଦିସି। ପୁନ ତେନ ''କିଂୱାଦୀ ପନାଯସ୍ମତୋ ସତ୍ଥା''ତି ପୁଟ୍ଠୋ ''ଇମସ୍ସ ସାସନସ୍ସ ଗମ୍ଭୀରତଂ ଦସ୍ସେସ୍ସାମୀ''ତି ଅତ୍ତନୋ ନୱକଭାୱଂ ପୱେଦେତ୍ୱା ସଙ୍ଖେପୱସେନ ଚସ୍ସ ସାସନଧମ୍ମଂ କଥେନ୍ତୋ ''ଯେ ଧମ୍ମା ହେତୁପ୍ପଭୱା''ତି (ମହାୱ। ୬୦; ଅପ। ଥେର ୧।୧।୨୮୬; ପେଟକୋ। ୯) ଗାଥମାହ। ପରିଵ୍ଵାଜକୋ ପଠମପଦଦ୍ୱଯମେୱ ସୁତ୍ୱା ସହସ୍ସନଯସମ୍ପନ୍ନେ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାସି, ଇତରଂ ପଦଦ୍ୱଯଂ ସୋତାପନ୍ନକାଲେ ନିଟ୍ଠାସି। ଗାଥାପରିଯୋସାନେ ପନ ସୋତାପନ୍ନୋ ହୁତ୍ୱା ଉପରି ୱିସେସେ ଅପ୍ପୱତ୍ତନ୍ତେ ''ଭୱିସ୍ସତି ଏତ୍ଥ କାରଣ''ନ୍ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଥେରଂ ଆହ – ''ମା, ଭନ୍ତେ, ଉପରି ଧମ୍ମଦେସନଂ ୱଡ୍ଢଯିତ୍ଥ, ଏତ୍ତକମେୱ ହୋତୁ, କହଂ ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥା ୱସତୀ''ତି? ''ୱେଳୁୱନେ''ତି। ''ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେ ପୁରତୋ ଗଚ୍ଛଥ, ଅହଂ ମଯ୍ହଂ ସହାଯକସ୍ସ କତପଟିଞ୍ଞଂ ମୋଚେତ୍ୱା ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଆଗମିସ୍ସାମୀ''ତି ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ଥେରଂ ଉଯ୍ୟୋଜେତ୍ୱା ପରିଵ୍ଵାଜକାରାମଂ ଅଗମାସି।

କୋଲିତପରିଵ୍ଵାଜକୋ ତଂ ଦୂରତୋୱ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ''ମୁଖୱଣ୍ଣୋ ନ ଅଞ୍ଞଦିୱସେସୁ ୱିଯ, ଅଦ୍ଧାନେନ ଅମତଂ ଅଧିଗତଂ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ତେନେୱସ୍ସ ୱିସେସାଧିଗମଂ ସମ୍ଭାୱେତ୍ୱା ଅମତାଧିଗମଂ ପୁଚ୍ଛି। ସୋପିସ୍ସ ''ଆମାୱୁସୋ, ଅମତଂ ଅଧିଗତ''ନ୍ତି ପଟିଜାନିତ୍ୱା ତମେୱ ଗାଥଂ ଅଭାସି। ଗାଥାପରିଯୋସାନେ କୋଲିତୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଆହ – ''କହଂ ନୋ ସତ୍ଥା''ତି? ''ୱେଳୁୱନେ''ତି। ''ତେନ ହି, ଆୱୁସୋ, ଆଯାମ, ସତ୍ଥାରଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମା''ତି। ଉପତିସ୍ସୋ ସଵ୍ଵକାଲମ୍ପି ଆଚରିଯପୂଜକୋୱ, ତସ୍ମା ସଞ୍ଚଯସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଗୁଣେ ପକାସେତ୍ୱା ତମ୍ପି ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ନେତୁକାମୋ ଅହୋସି। ସୋ ଲାଭାସାପକତୋ ଅନ୍ତେୱାସିକଭାୱଂ ଅନିଚ୍ଛନ୍ତୋ ''ନ ସକ୍କୋମି ଚାଟି ହୁତ୍ୱା ଉଦକସିଞ୍ଚନଂ ହୋତୁ''ନ୍ତି ପଟିକ୍ଖିପି। ତେ ଅନେକେହି କାରଣେହି ତଂ ସଞ୍ଞାପେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ଓୱାଦେ ୱତ୍ତମାନେହି ଅଡ୍ଢତେଯ୍ୟସତେହି ଅନ୍ତେୱାସିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ୱେଳୁୱନଂ ଅଗମଂସୁ। ସତ୍ଥା ତେ ଦୂରତୋୱ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ''ଏତଂ ମେ ସାୱକଯୁଗଂ ଭୱିସ୍ସତି ଅଗ୍ଗଂ ଭଦ୍ଦଯୁଗ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ତେସଂ ପରିସାଯ ଚରିଯୱସେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଏହିଭିକ୍ଖୁଭାୱେନ ଉପସମ୍ପଦଂ ଅଦାସି। ଯଥା ତେସଂ, ଏୱଂ ଅଗ୍ଗସାୱକାନମ୍ପି ଇଦ୍ଧିମଯପତ୍ତଚୀୱରଂ ଆଗତମେୱ। ଉପରିମଗ୍ଗତ୍ତଯକିଚ୍ଚଂ ପନ ନ ନିଟ୍ଠାତି। କସ୍ମା? ସାୱକପାରମୀଞାଣସ୍ସ ମହନ୍ତତାଯ।

ତେସୁ ଆଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ପଵ୍ଵଜିତଦିୱସତୋ ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ମଗଧରଟ୍ଠେ କଲ୍ଲୱାଲଗାମେ ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ଥିନମିଦ୍ଧେ ଓକ୍କନ୍ତେ ସତ୍ଥାରା ସଂୱେଜିତୋ ଥିନମିଦ୍ଧଂ ୱିନୋଦେତ୍ୱା ଧାତୁକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ (ଅ। ନି। ୭।୬୧) ସୁଣନ୍ତୋ ଏୱ ଉପରିମଗ୍ଗତ୍ତଯଂ ଅଧିଗନ୍ତ୍ୱା ସାୱକପାରମୀଞାଣସ୍ସ ମତ୍ଥକଂ ପାପୁଣି। ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ପଵ୍ଵଜିତଦିୱସତୋ ଅଡ୍ଢମାସଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରା ସଦ୍ଧିଂ ରାଜଗହେ ସୂକରଖତଲେଣେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ଭାଗିନେଯ୍ୟସ୍ସ ଦୀଘନଖପରିଵ୍ଵାଜକସ୍ସ ୱେଦନାପରିଗ୍ଗହସୁତ୍ତନ୍ତେ (ମ। ନି। ୨।୨୦୧ ଆଦଯୋ) ଦେସିଯମାନେ ଦେସନାନୁସାରେନ ଞାଣଂ ପେସେତ୍ୱା ପରସ୍ସ ୱଡ୍ଢିତଂ ଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ୱିଯ ସାୱକପାରମୀଞାଣସ୍ସ ମତ୍ଥକଂ ପାପୁଣି। ଇତି ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଅଗ୍ଗସାୱକାନଂ ସତ୍ଥୁ ସମୀପେ ଏୱ ସାୱକପାରମୀଞାଣଂ ମତ୍ଥକଂ ପତ୍ତଂ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ। ଥେର ୧।୧।୧୪୧-୩୭୪) –

''ହିମୱନ୍ତସ୍ସ ଅୱିଦୂରେ, ଲମ୍ବକୋ ନାମ ପଵ୍ଵତୋ;

ଅସ୍ସମୋ ସୁକତୋ ମୟ୍ହଂ, ପଣ୍ଣସାଲା ସୁମାପିତା।

''ଉତ୍ତାନକୂଲା ନଦିକା, ସୁପତିତ୍ଥା ମନୋରମା;

ସୁସୁଦ୍ଧପୁଲିନାକିଣ୍ଣା, ଅୱିଦୂରେ ମମସ୍ସମଂ।

''ଅସକ୍ଖରା ଅପଟ୍ଭାରା, ସାଦୁ ଅପ୍ପଟିଗନ୍ଧିକା;

ସନ୍ଦତୀ ନଦିକା ତତ୍ଥ, ସୋଭୟନ୍ତା ମମସ୍ସମଂ।

''କୁମ୍ଭୀଲା ମକରା ଚେତ୍ଥ, ସୁସୁମାରା ଚ କଚ୍ଛପା;

ଚରନ୍ତି ନଦିୟା ତତ୍ଥ, ସୋଭୟନ୍ତା ମମସ୍ସମଂ।

''ପାଠୀନା ପାୱୁସା ମଚ୍ଛା, ବଲଜା ମୁଞ୍ଜରୋହିତା;

ୱଗ୍ଗଳା ପପତାୟନ୍ତା, ସୋଭୟନ୍ତି ମମସ୍ସମଂ।

''ଉଭୋ କୂଲେସୁ ନଦିୟା, ପୁପ୍ଫିନୋ ଫଲିନୋ ଦୁମା;

ଉଭତୋ ଅଭିଲମ୍ବନ୍ତା, ସୋଭୟନ୍ତି ମମସ୍ସମଂ।

''ଅମ୍ବା ସାଲା ଚ ତିଲକା, ପାଟଲୀ ସିନ୍ଦୁୱାରକା;

ଦିବ୍ବଗନ୍ଧା ସମ୍ପୱନ୍ତି, ପୁପ୍ଫିତା ମମ ଅସ୍ସମେ।

''ଚମ୍ପକା ସଳଲା ନୀପା, ନାଗପୁନ୍ନାଗକେତକା;

ଦିବ୍ବଗନ୍ଧା ସମ୍ପୱନ୍ତି, ପୁପ୍ଫିତା ମମ ଅସ୍ସମେ।

''ଅତିମୁତ୍ତା ଅସୋକା ଚ, ଭଗିନୀମାଲା ଚ ପୁପ୍ଫିତା;

ଅଙ୍କୋଲା ବିମ୍ବିଜାଲା ଚ, ପୁପ୍ଫିତା ମମ ଅସ୍ସମେ।

''କେତକା କନ୍ଦଲି ଚେୱ, ଗୋଧୁକା ତିଣସୂଲିକା;

ଦିବ୍ବଗନ୍ଧଂ ସମ୍ପୱନ୍ତା, ସୋଭୟନ୍ତି ମମସ୍ସମଂ।

''କଣିକାରା କଣ୍ଣିକା ଚ, ଅସନା ଅଜ୍ଜୁନା ବହୂ;

ଦିବ୍ବଗନ୍ଧଂ ସମ୍ପୱନ୍ତା, ସୋଭୟନ୍ତି ମମସ୍ସମଂ।

''ପୁନ୍ନାଗା ଗିରିପୁନ୍ନାଗା, କୋୱିଳାରା ଚ ପୁପ୍ଫିତା;

ଦିବ୍ବଗନ୍ଧଂ ସମ୍ପୱନ୍ତା, ସୋଭୟନ୍ତି ମମସ୍ସମଂ।

‘‘ଉଦ୍ଦାଲକା ଚ କୁଟଜା, କଦମ୍ବା ୱକୁଲା ବହୂ;

ଦିଵ୍ୱଗନ୍ଧଂ ସମ୍ପୱନ୍ତା, ସୋଭୟନ୍ତି ମମସ୍ସମଂ।

‘‘ଆଋଅକା ଇସିମୁଗ୍ଗା ଚ, କଦଲିମାତୁଲୁଙ୍ଗିୟୋ;

ଗନ୍ଧୋଦକେନ ସଂୱଡ୍ଢା, ଫଲାନି ଧାରୟନ୍ତି ତେ।

‘‘ଅଞ୍ଞେ ପୁପ୍ଫନ୍ତି ପଦୁମା, ଅଞ୍ଞେ ଜାୟନ୍ତି କେସରୀ;

ଅଞ୍ଞେ ଓପୁପ୍ଫା ପଦୁମା, ପୁପ୍ଫିତା ତଋଆକେ ତଦା।

‘‘ଗବ୍ଭଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି ପଦୁମା, ନିଦ୍ଧାୱନ୍ତି ମୁଋଆଲିୟୋ;

ସିଙ୍ଘାଟିପତ୍ତମାକିଣ୍ଣା, ସୋଭନ୍ତି ତଋଆକେ ତଦା।

‘‘ନୟିତା ଅମ୍ବଗନ୍ଧୀ ଚ, ଉତ୍ତଲୀ ବନ୍ଧୁଜୀୱକା;

ଦିଵ୍ୱଗନ୍ଧା ସମ୍ପୱନ୍ତି, ପୁପ୍ଫିତା ତଋଆକେ ତଦା।

‘‘ପାଠୀନା ପାୱୁସା ମଚ୍ଛା, ବଲଜା ମୁଞ୍ଜରୋହିତା;

ସଂଗୁଲା ମଗ୍ଗୁରା ଚେୱ, ୱସନ୍ତି ତଋଆକେ ତଦା।

‘‘କୁମ୍ଭୀଲା ସୁସୁମାରା ଚ, ତନ୍ତିଗାହା ଚ ରକ୍ଖସା;

ଓଗୁହା ଅଜଗରା ଚ, ୱସନ୍ତି ତଋଆକେ ତଦା।

‘‘ପାରେୱତା ରୱିହଂସା, ଚକ୍କୱାକା ନଦୀଚରା;

କୋକିଲା ସୁକସାଋଇକା, ଉପଜୀୱନ୍ତି ତଂ ସରଂ।

‘‘କୁକୁତ୍ଥକା କୁଋଈରକା, ୱନେ ପୋକ୍ଖରସାତକା;

ଦିନ୍ଦିଭା ସୁୱପୋତା ଚ, ଉପଜୀୱନ୍ତି ତଂ ସରଂ।

‘‘ହଂସା କୋଞ୍ଚା ମୟୂରା ଚ, କୋକିଲା ତମ୍ବଚୂଋଅକା;

ପମ୍ପକା ଜୀୱଂଜୀୱା ଚ, ଉପଜୀୱନ୍ତି ତଂ ସରଂ।

‘‘କୋସିକା ପୋଟ୍ଠସୀସା ଚ, କୁରରା ସେନକା ବହୂ;

ମହାକାଋଆ ଚ ସକୁଣା, ଉପଜୀୱନ୍ତି ତଂ ସରଂ।

‘‘ପସଦା ଚ ୱରାହା ଚ, ଚମରା ଗଣ୍ଡକା ବହୂ;

ରୋହିଚ୍ଚା ସୁକପୋତା ଚ, ଉପଜୀୱନ୍ତି ତଂ ସରଂ।

‘‘ସୀହବ୍ୟଗ୍ଘା ଚ ଦୀପୀ ଚ, ଅଚ୍ଛକୋକତରଚ୍ଛକା;

ତିଧା ପଭିନ୍ନମାତଙ୍ଗା, ଉପଜୀୱନ୍ତି ତଂ ସରଂ।

‘‘କିନ୍ନରା ୱାନରା ଚେୱ, ଅଥୋପି ୱନକମ୍ମିକା;

ଚେତା ଚ ଲୁଦ୍ଦକା ଚେୱ, ଉପଜୀୱନ୍ତି ତଂ ସରଂ।

‘‘ତିନ୍ଦୁକାନି ପିୟାଲାନି, ମଧୁକେ କାସୁମାରିୟୋ;

ଧୁୱଂ ଫଲାନି ଧାରେନ୍ତି, ଅୱିଦୂରେ ମମସ୍ସମଂ।

‘‘କୋସମ୍ବା ସଳଅଲା ନିମ୍ବା, ସାଦୁଫଲସମାୟୁତା;

ଧୁୱଂ ଫଲାନି ଧାରେନ୍ତି, ଅୱିଦୂରେ ମମସ୍ସମଂ।

‘‘ହରୀତକା ଆମଲକା, ଅମ୍ବଜମ୍ବୁୱିଭୀତକା;

କୋଲା ଭଲ୍ଲାତକା ବିଲ୍ଲା, ଫଲାନି ଧାରୟନ୍ତି ତେ।

‘‘ଆଲୁୱା ଚ କଳଅମ୍ବା ଚ, ବିଳଆଲୀତକ୍କଳଆନି ଚ;

ଜୀୱକା ସୁତକା ଚେୱ, ବହୁକା ମମ ଅସ୍ସମେ।

‘‘ଅସ୍ସମସ୍ସାୱିଦୂରମ୍ହି, ତଳଆକାସୁଂ ସୁନିମ୍ମିତା;

ଅଚ୍ଛୋଦକା ସୀତଜଲା, ସୁପତିତ୍ଥା ମନୋରମା।

‘‘ପଦୁମୁପ୍ପଲସଞ୍ଛନ୍ନା, ପୁଣ୍ଡରୀକସମାୟୁତା;

ମନ୍ଦାଲକେହି ସଞ୍ଛନ୍ନା, ଦିବ୍ବଗନ୍ଧୋପୱାୟତି।

‘‘ଏୱଂ ସବ୍ବଙ୍ଗସମ୍ପନ୍ନେ, ପୁପ୍ଫିତେ ଫଲିତେ ୱନେ;

ସୁକତେ ଅସ୍ସମେ ରମ୍ମେ, ୱିହରାମି ଅହଂ ତଦା।

‘‘ସୀଲୱା ୱତସମ୍ପନ୍ନୋ, ଝାୟୀ ଝାନରତୋ ସଦା;

ପଞ୍ଚାଭିଞ୍ଞାବଲପ୍ପତ୍ତୋ, ସୁରୁଚି ନାମ ତାପସୋ।

‘‘ଚତୁୱୀସସହସ୍ସାନି, ସିସ୍ସା ମୟ୍ହଂ ଉପଟ୍ଠହୁଂ;

ସବ୍ବେ ମଂ ବ୍ରାହ୍ମଣା ଏତେ, ଜାତିମନ୍ତୋ ୟସସ୍ସିନୋ।

‘‘ଲକ୍ଖଣେ ଇତିହାସେ ଚ, ସନିଘଣ୍ଡୁସକେଟୁଭେ;

ପଦକା ୱେୟ୍ୟାକରଣା, ସଧମ୍ମେ ପାରମିଂ ଗତା।

‘‘ଉପ୍ପାତେସୁ ନିମିତ୍ତେସୁ, ଲକ୍ଖଣେସୁ ଚ କୋୱିଦା;

ପଥବ୍ୟା ଭୂମନ୍ତଲିକ୍ଖେ, ମମ ସିସ୍ସା ସୁସିକ୍ଖିତା।

‘‘ଅପ୍ପିଚ୍ଛା ନିପକା ଏତେ, ଅପ୍ପାହାରା ଅଲୋଲୁପା;

ଲାଭାଲାଭେନ ସନ୍ତୁଟ୍ଠା, ପରିୱାରେନ୍ତି ମଂ ସଦା।

‘‘ଝାଯୀ ଝାନରତା ଧୀରା, ସନ୍ତଚିତ୍ତା ସମାହିତା;

ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞଂ ପତ୍ଥଯନ୍ତା, ପରିୱାରେନ୍ତି ମଂ ସଦା।

‘‘ଅଭିଞ୍ଞାପାରମିପ୍ପତ୍ତା, ପେତ୍ତିକେ ଗୋଚରେ ରତା;

ଅନ୍ତଲିକ୍ଖଚରା ଧୀରା, ପରିୱାରେନ୍ତି ମଂ ସଦା।

‘‘ସଂୱୁତା ଛସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ, ଅନେଜା ରକ୍ଖିତିନ୍ଦ୍ରିଯା;

ଅସଂସଟ୍ଠା ଚ ତେ ଧୀରା, ମମ ସିସ୍ସା ଦୁରାସଦା।

‘‘ପଲ୍ଲଙ୍କେନ ନିସଜ୍ଜାଯ, ଠାନଚଙ୍କମନେନ ଚ;

ୱୀତିନାମେନ୍ତି ତେ ରତ୍ତିଂ, ମମ ସିସ୍ସା ଦୁରାସଦା।

‘‘ରଜନୀଯେ ନ ରଜ୍ଜନ୍ତି, ଦୁସ୍ସନୀଯେ ନ ଦୁସ୍ସରେ;

ମୋହନୀଯେ ନ ମୁଯ୍ହନ୍ତି, ମମ ସିସ୍ସା ଦୁରାସଦା।

‘‘ଇଦ୍ଧିଂ ୱୀମଂସମାନା ତେ, ୱତ୍ତନ୍ତି ନିଚ୍ଚକାଲିକଂ;

ପଥୱିଂ ତେ ପକମ୍ପେନ୍ତି, ସାରଦ୍ଧେନ ଦୁରାସଦା।

‘‘କୀଳମାନା ଚ ତେ ସିସ୍ସା, କୀଳନ୍ତି ଝାନକୀଳିତଂ।

ଜମ୍ବୁତୋ ଫଲମାନେନ୍ତି, ମମ ସିସ୍ସା ଦୁରାସଦା।

‘‘ଅଞ୍ଞେ ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଗୋଯାନଂ, ଅଞ୍ଞେ ପୁବ୍ବୱିଦେହକଂ;

ଅଞ୍ଞେ ଚ ଉତ୍ତରକୁରୁଂ, ଏସନାଯ ଦୁରାସଦା।

‘‘ପୁରତୋ ପେସେନ୍ତି ଖାରିଂ, ପଚ୍ଛତୋ ଚ ୱଜନ୍ତି ତେ;

ଚତୁୱୀସସହସ୍ସେହି, ଛାଦିତଂ ହୋତି ଅମ୍ବରଂ।

‘‘ଅଗ୍ଗିପାକୀ ଅନଗ୍ଗୀ ଚ, ଦନ୍ତୋଦୁକ୍ଖଲିକାପି ଚ;

ଅସ୍ସେନ କୋଚ୍ଛିତା କେଚି, ପଣ୍ଡୁପଫଲଭୋଜନା।

‘‘ଉଦକୋରୋହଣା କେଚି, ସାୟଂ ପାତୋ ସୁଚୀରତା;

ତୋୟାଭିସେଚନକରା, ମମ ସିସ୍ସା ଦୁରାସଦା।

‘‘ପରୂଳ୍ହକଚ୍ଛନଖଲୋମା, ପଙ୍କଦନ୍ତା ରଜସ୍ସିରା;

ଗନ୍ଧିତା ସୀଲଗନ୍ଧେନ, ମମ ସିସ୍ସା ଦୁରାସଦା।

‘‘ପାତୋଵ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା, ଜଟିଲା ଉଗ୍ଗତାପନା;

ଲାଭାଲାଭଂ ପକିତ୍ତେତ୍ୱା, ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଅମ୍ବରେ ତଦା।

‘‘ଏତେସଂ ପକ୍କମନ୍ତାନଂ, ମହାସଦ୍ଦୋ ପଵତ୍ତତି;

ଅଜିନଚମ୍ମସଦ୍ଦେନ, ମୁଦିତା ହୋନ୍ତି ଦେଵତା।

‘‘ଦିସୋଦିସଂ ପକ୍କମନ୍ତି, ଅନ୍ତଲିକ୍ଖଚରା ଇସୀ;

ସକେ ବଲେନୁପତ୍ଥଦ୍ଧା, ତେ ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଯଦିଚ୍ଛକଂ।

‘‘ପଥଵୀକମ୍ପକା ଏତେ, ସବ୍ବେଵ ନଭଚାରିନୋ;

ଉଗ୍ଗତେଜା ଦୁପ୍ପସହା, ସାଗରୋଵ ଅଖୋଭିୟା।

‘‘ଠାନଚଙ୍କମିନୋ କେଚି, କେଚି ନେସଜ୍ଜିକା ଇସୀ;

ପଵତ୍ତଭୋଜନା କେଚି, ମମ ସିସ୍ସା ଦୁରାସଦା।

‘‘ମେତ୍ତାଵିହାରିନୋ ଏତେ, ହିତେସୀ ସବ୍ବପାଣିନଂ;

ଅନତ୍ତୁକ୍କଂସକା ସବ୍ବେ, ନ ତେ ଵମ୍ଭେନ୍ତି କସ୍ସଚି।

‘‘ସୀହରାଜାଵସମ୍ଭୀତା, ଗଜରାଜାଵ ଥାମଵା;

ଦୁରାସଦା ବ୍ୟଗ୍ଘାରିଵ, ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି ମମନ୍ତିକେ।

‘‘ଵିଜ୍ଜାଧରା ଦେଵତା ଚ, ନାଗଗନ୍ଧବ୍ବରକ୍ଖସା;

କୁମ୍ଭଣ୍ଡା ଦାନଵା ଗରୁଳ୍ହା, ଉପଜୀଵନ୍ତି ତଂ ସରଂ।

‘‘ତେ ଜଟାଖାରିଭରିତା, ଅଜିନୁତ୍ତରଵାସନା;

ଅନ୍ତଲିକ୍ଖଚରା ସବ୍ବେ, ଉପଜୀଵନ୍ତି ତଂ ସରଂ।

‘‘ସଦାନୁଚ୍ଛୱିକା ଏତେ, ଅଞ୍ଜଞମଞ୍ଜଞଂ ସଗାରଓା;
ଚତୁଦ୍ଦୀସସହସ୍ସାନଂ, ଖ୍ପିତସଦ୍ଦୋ ନ ୱିଜ୍ଜତି।
‘‘ପାଦେ ପାଦଂ ନିକ୍ଖିପନ୍ତା, ଅପ୍ପସଦ୍ଦା ସୁସଂୱୁତା;
ଉପସଙ୍କମ୍ମ ସବ୍ବେଓ, ସିରସା ଓନ୍ଦରେ ମମଂ।
‘‘ତେହି ସିସ୍ସେହି ପରିୱୁତୋ, ସନ୍ତେହି ଚ ତପସ୍ସିଭି;
ଓସାମି ଅସ୍ସମେ ତତ୍ଥ, ଝାଯୀ ଝାନରତୋ ଅହଂ।
‘‘ଇସୀନଂ ସୀଲଗନ୍ଧେନ, ପୁପ୍ଫଗନ୍ଧେନ ଚୂଭଯଂ;
ଫଲୀନଂ ଫଲଗନ୍ଧେନ, ଗନ୍ଧିତୋ ହୋତି ଅସ୍ସମୋ।
‘‘ରତ୍ତିନ୍ଦିଓଂ ନ ଜାନାମି, ଅରତି ମେ ନ ୱିଜ୍ଜତି;
ସକେ ସିସ୍ସେ ଓଓଦନ୍ତୋ, ଭିୟ୍ୟୋ ହାସଂ ଲଭାମହଂ।
‘‘ପୁପ୍ଫାନଂ ପୁପ୍ଫମାନାନଂ, ଫଲାନଞ୍ଚ ୱିପଚ୍ଚତଂ;
ଦିବ୍ବଗନ୍ଧା ପଓାଯନ୍ତି, ସୋଭଯନ୍ତା ମମସ୍ସମଂ।
‘‘ସମାଧିମ୍ହା ୱୁଟ୍ଠହିତ୍ୱା, ଅତାପୀ ନିପକୋ ଅହଂ;
ଖାରିଭାରଂ ଗହେତ୍ୱାନ, ଓନଂ ଅଜ୍ଝୋଗହିଂ ଅହଂ।
‘‘ଉପ୍ପାତେ ସୁପିନେ ଚାପି, ଲକ୍ଖଣେସୁ ସୁସିକ୍ଖିତୋ;
ପଓତ୍ତମାନଂ ମନ୍ତପଦଂ, ଧାରଯାମି ଅହଂ ତଦା।
‘‘ଅନୋମଦସ୍ସୀ ଭଗଓା, ଲୋକଜେଟ୍ଠୋ ନରାସଭୋ;
ୱିଓେକକାମୋ ସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ହିମଓନ୍ତମୁପାଗମି।
‘‘ଅଜ୍ଝୋଗାହେତ୍ୱା ହିମଓନ୍ତଂ, ଅଗ୍ଗୋ କାରୁଣିକୋ ମୁନି;
ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱାନ, ନିସୀଦି ପୁରିସୁତ୍ତମୋ।
‘‘ତମଦ୍ଦସାହଂ ସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ, ସପ୍ପଭାସଂ ମନୋରମଂ;
ଇନ୍ଦୀଓରଂଓ ଜଲିତଂ, ଆଦିତ୍ତଂଓ ହୁତାସନଂ।
‘‘ଜଲନ୍ତଂ ଦୀପରୁକ୍ଖଂଓ, ୱିଜ୍ଜୁତଂ ଗଗନେ ଯଥା;
ସୁଫୁଲ୍ଲଂ ସାଲରାଜଂଓ, ଅଦ୍ଦସଂ ଲୋକନାଯକଂ।

‘‘ଅଯଂ ନାଗୋ ମହାୱୀରୋ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ମୁନି;

ଇମଂ ଦସ୍ସନମାଗମ୍ମ, ସବ୍ବଦୁକ୍ଖା ପମୁଚ୍ଚରେ।

‘‘ଦିସ୍ୱାନାହଂ ଦେୱଦେୱଂ, ଲକ୍ଖଣଂ ଉପଧାରଯିଂ;

ବୁଦ୍ଧୋ ନୁ ଖୋ ନ ୱା ବୁଦ୍ଧୋ, ହନ୍ଦ ପସ୍ସାମି ଚକ୍ଖୁମଂ।

‘‘ସହସ୍ସାରାନି ଚକ୍କାନି, ଦିସ୍ସନ୍ତି ଚରଣୁତ୍ତମେ;

ଲକ୍ଖଣାନିସ୍ସ ଦିସ୍ୱାନ, ନିଟ୍ଠଂ ଗଚ୍ଛେ ତଥାଗତେ।

‘‘ସମ୍ମଜ୍ଜନିଂ ଗହେତ୍ୱାନ, ସମ୍ମଜ୍ଜିତ୍ୱାନହଂ ତଦା;

ଅଥ ପୁପ୍ଫେ ସମାନେତ୍ୱା, ବୁଦ୍ଧସେଟ୍ଠଂ ଅପୂଜଯିଂ।

‘‘ପୂଜଯିତ୍ୱାନ ସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ, ଓଘତିଣ୍ଣମନାସୱଂ;

ଏକଂସଂ ଅଜିନଂ କତ୍ୱା, ନମସ୍ସିଂ ଲୋକନାଯକଂ।

‘‘ଯେନ ଞାଣେନ ସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ୱିହରତି ଅନାସୱୋ;

ତଂ ଞାଣଂ କିତ୍ତଯିସ୍ସାମି, ସୁଣାଥ ମମ ଭାସତୋ।

‘‘ସମୁଦ୍ଧରସିମଂ ଲୋକଂ, ସଯମ୍ଭୂ ଅମିତୋଦଯ;

ତୱ ଦସ୍ସନମାଗମ୍ମ, କଙ୍ଖାସୋତଂ ତରନ୍ତି ତେ।

‘‘ତୁୱଂ ସତ୍ଥା ଚ କେତୁ ଚ, ଧଜୋ ଯୂପୋ ଚ ପାଣିନଂ;

ପରାଯଣୋ ପତିଟ୍ଠା ଚ, ଦୀପୋ ଚ ଦ୍ୱିପଦୁତ୍ତମୋ।

‘‘ସକ୍କା ସମୁଦ୍ଦେ ଉଦକଂ, ପମେତୁଂ ଆଳ୍ହକେନ ୱା;

ନ ତ୍ୱେୱ ତୱ ସବ୍ବଞ୍ଞୁ, ଞାଣଂ ସକ୍କା ପମେତୱେ।

‘‘ଧାରେତୁଂ ପଥୱିଂ ସକ୍କା, ଠପେତ୍ୱା ତୁଲମଣ୍ଡଲେ;

ନ ତ୍ୱେୱ ତୱ ସବ୍ବଞ୍ଞୁ, ଞାଣଂ ସକ୍କା ଧରେତୱେ।

‘‘ଆକାସୋ ମିନିତୁଂ ସକ୍କା, ରଜ୍ଜୁଯା ଅଙ୍ଗୁଲେନ ୱା;

ନ ତ୍ୱେୱ ତୱ ସବ୍ବଞ୍ଞୁ, ଞାଣଂ ସକ୍କା ପମେତୱେ।

‘‘ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଉଦକଂ, ପଥୱିଞ୍ଚାଖିଲଞ୍ଜହେ;

ବୁଦ୍ଧଞ୍ଞାଣଂ ଉପାଦାଯ, ଉପମାତୋ ନ ଯୁଜ୍ଜରେ।

‘‘ସଦେୱକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ, ଚିତ୍ତଂ ଯେସଂ ପୱତ୍ତତି;

ଅନ୍ତୋଜାଲୀକତା ଏତେ, ତୱ ଞ୍ଞାଣମ୍ହି ଚକ୍ଖୁମ।

‘‘ଯେନ ଞ୍ଞାଣେନ ପତ୍ତୋସି, କେୱଲଂ ବୋଧିମୁତ୍ତମଂ;

ତେନ ଞ୍ଞାଣେନ ସବ୍ବଞ୍ଞୁ, ମଦ୍ଦସୀ ପରତିତ୍ଥିଯେ।

‘‘ଇମା ଗାଥା ଥୱିତ୍ୱାନ, ସୁରୁଚି ନାମ ତାପସୋ;

ଅଜିନଂ ପତ୍ଥରିତ୍ୱାନ, ପଥୱିଯଂ ନିସୀଦି ସୋ।

‘‘ଚୁଲ୍ଲାସୀତିସହସ୍ସାନି , ଅଜ୍ଝୋଗାଳ୍ହୋ ମହଣ୍ଣୱେ;

ଅଚ୍ଚୁଗ୍ଗତୋ ତାୱଦେୱ, ଗିରିରାଜା ପୱୁଚ୍ଚତି।

‘‘ତାୱ ଅଚ୍ଚୁଗ୍ଗତୋ ନେରୁ, ଆଯତୋ ୱିତ୍ଥତୋ ଚ ସୋ;

ଚୁଣ୍ଣିତୋ ଅଣୁଭେଦେନ, କୋଟିସତସହସ୍ସସୋ।

‘‘ଲକ୍ଖେ ଠପିଯମାନମ୍ହି, ପରିକ୍ଖଯମଗଚ୍ଛଥ;

ନ ତ୍ୱେୱ ତୱ ସବ୍ବଞ୍ଞୁ, ଞ୍ଞାଣଂ ସକ୍କା ପମେତୱେ।

‘‘ସୁଖୁମଚ୍ଛିକେନ ଜାଲେନ, ଉଦକଂ ଯୋ ପରିକ୍ଖିପେ;

ଯେ କେଚି ଉଦକେ ପାଣା, ଅନ୍ତୋଜାଲୀକତା ସିଯୁଂ।

‘‘ତଥେୱ ହି ମହାୱୀର, ଯେ କେଚି ପୁଥୁତିତ୍ଥିଯା;

ଦିଟ୍ଠିଗହନପକ୍ଖନ୍ଦା, ପରାମାସେନ ମୋହିତା।

‘‘ତୱ ସୁଦ୍ଧେନ ଞ୍ଞାଣେନ, ଅନାୱରଣଦସ୍ସିନା;

ଅନ୍ତୋଜାଲୀକତା ଏତେ, ଞ୍ଞାଣଂ ତେ ନାତିୱତ୍ତରେ।

‘‘ଭଗୱା ତମ୍ହି ସମଯେ, ଅନୋମଦସ୍ସୀ ମହାଯସୋ;

ୱୁଟ୍ଠହିତ୍ୱା ସମାଧିମ୍ହା, ଦିସଂ ଓଲୋକଯୀ ଜିନୋ।

‘‘ଅନୋମଦସ୍ସିମୁନିନୋ, ନିସଭୋ ନାମ ସାୱକୋ;

ପରିୱୁତୋ ସତସହସ୍ସେହି, ସନ୍ତଚିତ୍ତେହି ତାଦିଭି।

‘‘ଖୀଣାସୱେହି ସୁଦ୍ଧେହି, ଛଳଭିଞ୍ଞେହି ଝାଯିଭି;

ଚିତ୍ତମଞ୍ଞାଯ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ, ଉପେସି ଲୋକନାଯକଂ।

‘‘ଅନ୍ତଲିକ୍ଖେ ଠିତା ତତ୍ଥ, ପଦକ୍ଖିଣମକଂସୁ ତେ;

ନମସ୍ସନ୍ତା ପଞ୍ଜଲିକା, ଓତରୁଂ ବୁଦ୍ଧସନ୍ତିକେ।

‘‘ଅନୋମଦସ୍ସୀ ଭଗଵା, ଲୋକଜେଟ୍ଠୋ ନରାସଭୋ;

ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ନିସୀଦିତ୍ଵା, ସିତଂ ପାତୁକରୀ ଜିନୋ।

‘‘ଵରୁଣୋ ନାମୁପଟ୍ଠାକୋ, ଅନୋମଦସ୍ସିସ୍ସ ସତ୍ଥୁନୋ;

ଏକଂସଂ ଚୀଵରଂ କତ୍ଵା, ଅପୁଚ୍ଛି ଲୋକନାଯକଂ।

‘‘କୋ ନୁ ଖୋ ଭଗଵା ହେତୁ, ସିତକମ୍ମସ୍ସ ସତ୍ଥୁନୋ;

ନ ହି ବୁଦ୍ଧା ଅହେତୂହି, ସିତଂ ପାତୁକରୋନ୍ତି ତେ।

‘‘ଅନୋମଦସ୍ସୀ ଭଗଵା, ଲୋକଜେଟ୍ଠୋ ନରାସଭୋ;

ଭିକ୍ଖୁମଜ୍ଝେ ନିସୀଦିତ୍ଵା, ଇମଂ ଗାଥଂ ଅଭାସଥ।

‘‘ଯୋ ମଂ ପୁପ୍ଫେନ ପୂଜେସି, ଞାଣଞ୍ଚାପି ଅନୁତ୍ତରିଂ;

ତମହଂ କିତ୍ତଯିସ୍ସାମି, ସୁଣୋଥ ମମ ଭାସତୋ।

‘‘ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଗିରମଞ୍ଞାଯ, ସବ୍ବେ ଦେଵା ସମାଗତା;

ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ସୋତୁକାମା ତେ, ସମ୍ବୁଦ୍ଧମୁପସଙ୍କମୁଂ।

‘‘ଦସସୁ ଲୋକଧାତୂସୁ, ଦେଵକାଯା ମହିଦ୍ଧିକା;

ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ସୋତୁକାମା ତେ, ସମ୍ବୁଦ୍ଧମୁପସଙ୍କମୁଂ।

‘‘ହତ୍ଥୀ ଅସ୍ସା ରଥା ପତ୍ତୀ, ସେନା ଚ ଚତୁରଙ୍ଗିନୀ;

ପରିଵାରେସ୍ସନ୍ତିମଂ ନିଚ୍ଚଂ, ବୁଦ୍ଧପୂଜାଯିଦଂ ଫଲଂ।

‘‘ସଟ୍ଠିତୂରିଯସହସ୍ସାନି, ଭେରିଯୋ ସମଲଙ୍କତା;

ଉପଟ୍ଠିସ୍ସନ୍ତିମଂ ନିଚ୍ଚଂ, ବୁଦ୍ଧପୂଜାଯିଦଂ ଫଲଂ।

‘‘ସୋଳସିତ୍ଥିସହସ୍ସାନି, ନାରିଯୋ ସମଲଙ୍କତା;

ଵିଚିତ୍ତଵତ୍ଥାଭରଣା, ଆମୁତ୍ତମଣିକୁଣ୍ଡଲା।

‘‘ଅଠଆରପମ୍ମା ହସୁଲା, ସୁସଞ୍ଜ୍ଞା ତନୁମଜ୍ଝିମା;

ପରିୱାରେସ୍ସନ୍ତିମଂ ନିଚ୍ଚଂ, ବୁଦ୍ଧପୂଜାଯିଦଂ ଫଲଂ।

‘‘କପ୍ପସତସହସ୍ସାନି, ଦେୱଲୋକେ ରମିସ୍ସତି;

ସହସ୍ସକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଚକ୍କୱତ୍ତୀ, ରାଜା ରଟ୍ଠେ ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘ସହସ୍ସକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଦେୱିନ୍ଦୋ, ଦେୱରଜ୍ଜଂ କରିସ୍ସତି;

ପଦେସରଜ୍ଜଂ ୱିପୁଲଂ, ଗଣନାତୋ ଅସଙ୍ଖିଯଂ।

‘‘ପଚ୍ଛିମେ ଭୱସମ୍ପତ୍ତେ, ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ ଗମିସ୍ସତି;

ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ସାରିଯା ନାମ, ଧାରଯିସ୍ସତି କୁଚ୍ଛିନା।

‘‘ମାତୁଯା ନାମଗୋତ୍ତେନ, ପଞ୍ଞାଯିସ୍ସତିଯଂ ନରୋ;

ସାରିପୁତ୍ତୋତି ନାମେନ, ତିକ୍ଖପଞ୍ଞୋ ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘ଅସୀତିକୋଟୀ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା, ପବ୍ବଜିସ୍ସତିକିଞ୍ଚନୋ;

ଗୱେସନ୍ତୋ ସନ୍ତିପଦଂ, ଚରିସ୍ସତି ମହିଂ ଇମଂ।

‘‘ଅପରିମେଯ୍ୟେ ଇତୋ କପ୍ପେ, ଓକ୍କାକକୁଲସମ୍ଭୱୋ;

ଗୋତମୋ ନାମ ଗୋତ୍ତେନ, ସତ୍ଥା ଲୋକେ ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘ତସ୍ସ ଧମ୍ମେସୁ ଦାଯାଦୋ, ଓରସୋ ଧମ୍ମନିମ୍ମିତୋ;

ସାରିପୁତ୍ତୋତି ନାମେନ, ହେସ୍ସତି ଅଗ୍ଗସାୱକୋ।

‘‘ଅଯଂ ଭାଗୀରଥୀ ଗଙ୍ଗା, ହିମୱନ୍ତା ପଭାୱିତା;

ମହାସମୁଦ୍ଦମପ୍ପେତି, ତପ୍ପଯନ୍ତୀ ମହୋଦଧିଂ।

‘‘ତଥେୱାଯଂ ସାରିପୁତ୍ତୋ, ସକେ ତୀସୁ ୱିସାରଦୋ;

ପଞ୍ଞାଯ ପାରମିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ତପ୍ପଯିସ୍ସତି ପାଣିନେ।

‘‘ହିମୱନ୍ତମୁପାଦାଯ , ସାଗରଞ୍ଚ ମହୋଦଧିଂ;

ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ଯଂ ପୁଲିନଂ, ଗଣନାତୋ ଅସଙ୍ଖିଯଂ।

‘‘ତମ୍ପି ସକ୍କା ଅସେସେନ, ସଙ୍ଖାତୁଂ ଗଣନା ଯଥା;

ନ ତ୍ୱେୱ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ, ପଞ୍ଞାଯନ୍ତୋ ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘ଲକ୍ଖେ ଠପିଯମାନମ୍ହି, ଖୀଯେ ଗଙ୍ଗାଯ ୱାଲୁକା;

ନ ତ୍ୱେୱ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ, ପଞ୍ଞାଯନ୍ତୋ ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଊମିଯୋ, ଗଣନାତୋ ଅସଙ୍ଖିଯା;

ତଥେୱ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ, ପଞ୍ଞାଯନ୍ତୋ ନ ହେସ୍ସତି।

‘‘ଆରାଧଯିତ୍ୱା ସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ, ଗୋତମଂ ସକ୍ୟପୁଙ୍ଗୱଂ;

ପଞ୍ଞାଯ ପାରମିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ହେସ୍ସତି ଅଗ୍ଗସାୱକୋ।

‘‘ପୱତ୍ତିତଂ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ, ସକ୍ୟପୁତ୍ତେନ ତାଦିନା;

ଅନୁୱତ୍ତେସ୍ସତି ସମ୍ମା, ୱସ୍ସେନ୍ତୋ ଧମ୍ମୱୁଟ୍ଠିଯୋ।

‘‘ସବ୍ବମେତଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ଗୋତମୋ ସକ୍ୟପୁଙ୍ଗୱୋ;

ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ନିସୀଦିତ୍ୱା, ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସ୍ସତି।

‘‘ଅହୋ ମେ ସୁକତଂ କମ୍ମଂ, ଅନୋମଦସ୍ସିସ୍ସ ସତ୍ଥୁନୋ;

ଯସ୍ସାହଂ କାରଂ କତ୍ୱାନ, ସବ୍ବତ୍ଥ ପାରମିଂ ଗତୋ।

‘‘ଅପରିମେଯ୍ୟେ କତଂ କମ୍ମଂ, ଫଲଂ ଦସ୍ସେତି ମେ ଇଧ;

ସୁମୁତ୍ତୋ ସରୱେଗୋୱ, କିଲେସେ ଝାପଯିଂ ଅହଂ।

‘‘ଅସଙ୍ଖତଂ ଗୱେସନ୍ତୋ, ନିବ୍ବାନଂ ଅଚଲଂ ପଦଂ;

ୱିଚିନଂ ତିତ୍ଥିଯେ ସବ୍ବେ, ଏସାହଂ ସଂସରିଂ ଭୱେ।

‘‘ଯଥାପି ବ୍ୟାଧିତୋ ପୋସୋ, ପରିଯେସେଯ୍ୟ ଓସଧଂ;

ୱିଚିନେଯ୍ୟ ୱନଂ ସବ୍ବଂ, ବ୍ୟାଧିତୋ ପରିମୁତ୍ତିଯା।

‘‘ଅସଙ୍ଖତଂ ଗୱେସନ୍ତୋ, ନିବ୍ବାନଂ ଅମତଂ ପଦଂ;

ଅବ୍ବୋକିଣ୍ଣଂ ପଞ୍ଚସତଂ, ପବ୍ବଜିଂ ଇସିପବ୍ବଜଂ।

‘‘ଜଟାଭାରେନ ଭରିତୋ, ଅଜିନୁତ୍ତରନିୱାସନୋ;

ଅଭିଞ୍ଞାପାରମିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ବ୍ରହ୍ମଲୋକଂ ଅଗଚ୍ଛିହଂ।

‘‘ନତ୍ଥି ବାହିରକେ ସୁଦ୍ଧି, ଠପେତ୍ୱା ଜିନସାସନଂ;

ଯେ କେଚି ବୁଦ୍ଧିମା ସତ୍ତା, ସୁଞ୍ଞନ୍ତି ଜିନସାସନେ।

‘‘ଅତ୍ତକାରମଯଂ ଏତଂ, ନଯିଦଂ ଇତିହୀତିହଂ;

ଅସଙ୍ଖତଂ ଗୱେସନ୍ତୋ, କୁତିତ୍ଥେ ସଞ୍ଚରିଂ ଅହଂ।

‘‘ଯଥା ସାରତ୍ଥିକୋ ପୋସୋ, କଦଲିଂ ଛେତ୍ୱାନ ଫାଲଯେ;

ନ ତତ୍ଥ ସାରଂ ୱିନ୍ଦେଯ୍ଯ, ସାରେନ ରିତ୍ତକୋ ହି ସୋ।

‘‘ତଥେୱ ତିତ୍ଥିଯା ଲୋକେ, ନାନାଦିଟ୍ଠୀ ବହୂଜନା।

ଅସଙ୍ଖତେନ ରିତ୍ତାସେ, ସାରେନ କଦଲୀ ଯଥା।

‘‘ପଚ୍ଛିମେ ଭୱସମ୍ପତ୍ତେ, ବ୍ରହ୍ମବନ୍ଧୁ ଅହୋସହଂ;

ମହାଭୋଗଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱାନ, ପବ୍ବଜିଂ ଅନଗାରିଯଂ।

‘‘ଅଜ୍ଝାଯକୋ ମନ୍ତଧରୋ, ତିଣ୍ଣଂ ୱେଦାନ ପାରଗୂ;

ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସଞ୍ଚଯୋ ନାମ, ତସ୍ସ ମୂଲେ ୱସାମହଂ।

‘‘ସାୱକୋ ତେ ମହାୱୀର, ଅସ୍ସଜି ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ;

ଦୁରାସଦୋ ଉଗ୍ଗତେଜୋ, ପିଣ୍ଡାଯ ଚରତୀ ତଦା।

‘‘ତମଦ୍ଦସାସିଂ ସପ୍ପଞ୍ଞଂ, ମୁନିଂ ମୋନେ ସମାହିତଂ;

ସନ୍ତଚିତ୍ତଂ ମହାନାଗଂ, ସୁଫୁଲ୍ଲଂ ପଦୁମଂ ଯଥା।

‘‘ଦିସ୍ୱା ମେ ଚିତ୍ତମୁପ୍ପଜ୍ଜି, ସୁଦନ୍ତଂ ସୁଦ୍ଧମାନସଂ;

ଉସଭଂ ପୱରଂ ୱୀରଂ, ଅରହାଯଂ ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘ପାସାଦିକୋ ଇରିଯତି, ଅଭିରୂପୋ ସୁସଂୱୁତୋ;

ଉତ୍ତମେ ଦମଥେ ଦନ୍ତୋ, ଅମତଦସ୍ସୀ ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘ଯଂନୂନାହଂ ଉତ୍ତମତ୍ଥଂ, ପୁଚ୍ଛେଯ୍ଯଂ ତୁଟ୍ଠମାନସଂ;

ସୋ ମେ ପୁଟ୍ଠୋ କଥେସ୍ସତି, ପଟିପୁଚ୍ଛାମହଂ ତଦା।

‘‘ପିଣ୍ଡପାତଂ ଚରନ୍ତସ୍ସ, ପଚ୍ଛତୋ ଅଗମାସହଂ;

ଓକାସଂ ପଟିମାନେନ୍ତୋ, ପୁଚ୍ଛିତୁଂ ଅମତଂ ପଦଂ।

‘‘ୱୀଥିନ୍ତରେ ଅନୁପ୍ପତ୍ତଂ, ଉପଗନ୍ତ୍ୱାନ ପୁଚ୍ଛହଂ;

କଥଂ ଗୋତ୍ତୋସି ତ୍ୱଂ ୱୀର, କସ୍ସ ସିସ୍ସୋସି ମାରିସ।

‘‘ସୋ ମେ ପୁଟ୍ଠୋ ୱିୟାକାସି, ଅସମ୍ଭୀତୋୱ କେସରୀ;

ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକେ ସମୁପ୍ପନ୍ନୋ, ତସ୍ସ ସିସ୍ସୋମ୍ହି ଆୱୁସୋ।

‘‘କୀଦିସଂ ତେ ମହାୱୀର, ଅନୁଜାତୋ ମହାୟସୋ;

ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନଂ ଧମ୍ମଂ, ସାଧୁ ମେ କଥୟସ୍ସୁ ଭୋ।

‘‘ସୋ ମେ ପୁଟ୍ଠୋ କଥୀ ସବ୍ବଂ, ଗମ୍ଭୀରଂ ନିପୁଣଂ ପଦଂ;

ତଣ୍ହାସଲ୍ଲସ୍ସ ହନ୍ତାରଂ, ସବ୍ବଦୁକ୍ଖାପନୂଦନଂ।

‘‘ଯେ ଧମ୍ମା ହେତୁପ୍ପଭୱା, ତେସଂ ହେତୁଂ ତଥାଗତୋ ଆହ;

ତେସଞ୍ଚ ଯୋ ନିରୋଧୋ, ଏୱଂୱାଦୀ ମହାସମଣୋ।

‘‘ସୋହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତେ ପଞ୍ହେ, ପଠମଂ ଫଲମଜ୍ଝଗଂ;

ୱିରଜୋ ୱିମଲୋ ଆସିଂ, ସୁତ୍ୱାନ ଜିନସାସନଂ।

‘‘ସୁତ୍ୱାନ ମୁନିନୋ ୱାକ୍ୟଂ, ପସ୍ସିତ୍ୱା ଧମ୍ମମୁତ୍ତମଂ;

ପରିଯୋଗାଳ୍ହସଦ୍ଧମ୍ମୋ, ଇମଂ ଗାଥମଭାସହଂ।

‘‘ଏସେୱ ଧମ୍ମୋ ଯଦି ତାୱଦେୱ, ପଚ୍ଚବ୍ୟଥ ପଦମସୋକଂ;

ଅଦିଟ୍ଠଂ ଅବ୍ଭତୀତଂ, ବହୁକେହି କପ୍ପନହୁତେହି।

‘‘ୟ୍ୱାହଂ ଧମ୍ମଂ ଗୱେସନ୍ତୋ, କୁତିତ୍ଥେ ସଞ୍ଚରିଂ ଅହଂ;

ସୋ ମେ ଅତ୍ଥୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ, କାଲୋ ମେ ନପ୍ପମଜ୍ଜିତୁଂ।

‘‘ତୋସିତୋହଂ ଅସ୍ସଜିନା, ପତ୍ୱାନ ଅଚଲଂ ପଦଂ;

ସହାୟକଂ ଗୱେସନ୍ତୋ, ଅସ୍ସମଂ ଅଗମାସହଂ।

‘‘ଦୂରତୋୱ ମମଂ ଦିସ୍ୱା, ସହାୟୋ ମେ ସୁସିକ୍ଖିତୋ;

ଇରିୟାପଥସମ୍ପନ୍ନୋ, ଇଦଂ ୱଚନମବ୍ରୱି।

‘‘ପସନ୍ନମୁଖନେତ୍ତୋସି, ମୁନିଭାୱୋୱ ଦିସ୍ସତି;

ଅମତାଧିଗତୋ କଚ୍ଚି, ନିବ୍ବାନମଚ୍ଚୁତଂ ପଦଂ।

‘‘ସୁଭାନୁରୂପୋ ଆଯାସି, ଆନେଞ୍ଜକାରିତୋ ୱିଯ;

ଦନ୍ତୋୱ ଦନ୍ତଦମଥୋ, ଉପସନ୍ତୋସି ବ୍ରାହ୍ମଣ।

‘‘ଅମତଂ ମଯାଧିଗତଂ, ସୋକସଲ୍ଲାପନୂଦନଂ;

ତ୍ୱମ୍ପି ତଂ ଅଧିଗଚ୍ଛେସି, ଗଚ୍ଛାମ ବୁଦ୍ଧସନ୍ତିକଂ।

‘‘ସାଧୂତି ସୋ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା, ସହାଯୋ ମେ ସୁସିକ୍ଖିତୋ;

ହତ୍ଥେନ ହତ୍ଥଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା, ଉପଗମ୍ମ ତୱନ୍ତିକଂ।

‘‘ଉଭୋପି ପବ୍ବଜିସ୍ସାମ, ସକ୍ୟପୁତ୍ତ ତୱନ୍ତିକେ;

ତୱ ସାସନମାଗମ୍ମ, ୱିହରାମ ଅନାସୱା।

‘‘କୋଲିତୋ ଇଦ୍ଧିଯା ସେଟ୍ଠୋ, ଅହଂ ପଞ୍ଞାଯ ପାରଗୋ;

ଉଭୋୱ ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା, ସାସନଂ ସୋଭଯାମସେ।

‘‘ଅପରିଯୋସିତସଙ୍କପ୍ପୋ, କୁତିତ୍ଥେ ସଞ୍ଚରିଂ ଅହଂ;

ତୱ ଦସ୍ସନମାଗମ୍ମ, ସଙ୍କପ୍ପୋ ପୂରିତୋ ମମ।

‘‘ପଥୱିଯଂ ପତିଟ୍ଠାଯ, ପୁପ୍ଫନ୍ତି ସମଯେ ଦୁମା;

ଦିବ୍ବଗନ୍ଧା ସମ୍ପୱନ୍ତି, ତୋସେନ୍ତି ସବ୍ବପାଣିନଂ।

‘‘ତଥେୱାହଂ ମହାୱୀର, ସକ୍ୟପୁତ୍ତ ମହାଯସ;

ସାସନେ ତେ ପତିଟ୍ଠାଯ, ସମଯେସାମି ପୁପ୍ଫିତୁଂ।

‘‘ୱିମୁତ୍ତିପୁପ୍ଫଂ ଏସନ୍ତୋ, ଭୱସଂସାରମୋଚନଂ;

ୱିମୁତ୍ତିପୁପ୍ଫଲାଭେନ, ତୋସେମି ସବ୍ବପାଣିନଂ।

‘‘ଯାୱତା ବୁଦ୍ଧଖେତ୍ତମ୍ହି, ଠପେତ୍ୱାନ ମହାମୁନିଂ;

ପଞ୍ଞାଯ ସଦିସୋ ନତ୍ଥି, ତୱ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଚକ୍ଖୁମ।

‘‘ସୁୱିନୀତା ଚ ତେ ସିସ୍ସା, ପରିସା ଚ ସୁସିକ୍ଖିତା;

ଉତ୍ତମେ ଦମଥେ ଦନ୍ତା, ପରିୱାରେନ୍ତି ତଂ ସଦା।

‘‘ଝାଯୀ ଝାନରତା ଧୀରା, ସନ୍ତଚିତ୍ତା ସମାହିତା;

ମୁନୀ ମୋନେଯ୍ୟସମ୍ପନ୍ନା, ପରିୱାରେନ୍ତି ତଂ ସଦା।

‘‘ଅପ୍ପିଚ୍ଛା ନିପକା ଧୀରା, ଅପ୍ପାହାରା ଅଲୋଲୁପା;

ଲାଭାଲାଭେନ ସନ୍ତୁଟ୍ଠା, ପରିୱାରେନ୍ତି ତଂ ସଦା।

‘‘ଆରଞ୍ଞିକା ଧୁତରତା, ଝାୟିନୋ ଲୂଖଚୀୱରା;

ୱିୱେକାଭିରତା ଧୀରା, ପରିୱାରେନ୍ତି ତଂ ସଦା।

‘‘ପଟିପନ୍ନା ଫଲଟ୍ଠା ଚ, ସେଖା ଫଲସମଙ୍ଗିନୋ;

ଆସୀସକା ଉତ୍ତମତ୍ଥଂ, ପରିୱାରେନ୍ତି ତଂ ସଦା।

‘‘ସୋତାପନ୍ନା ଚ ୱିମଲା, ସକଦାଗାମିନୋ ଚ ଯେ;

ଅନାଗାମୀ ଚ ଅରହା, ପରିୱାରେନ୍ତି ତଂ ସଦା।

‘‘ସତିପଟ୍ଠାନକୁସଲା, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଭାୱନାରତା;

ସାୱକା ତେ ବହୂ ସବ୍ବେ, ପରିୱାରେନ୍ତି ତଂ ସଦା।

‘‘ଇଦ୍ଧିପାଦେସୁ କୁସଲା, ସମାଧିଭାୱନାରତା;

ସମ୍ମପ୍ପଧାନାନୁଯୁତ୍ତା, ପରିୱାରେନ୍ତି ତଂ ସଦା।

‘‘ତେୱିଜ୍ଜା ଛଳଭିଞ୍ଞା ଚ, ଇଦ୍ଧିଯା ପାରମିଂ ଗତା;

ପଞ୍ଞାଯ ପାରମିଂ ପତ୍ତା, ପରିୱାରେନ୍ତି ତଂ ସଦା।

‘‘ଏଦିସା ତେ ମହାୱୀର, ତୱ ସିସ୍ସା ସୁସିକ୍ଖିତା;

ଦୁରାସଦା ଉଗ୍ଗତେଜା, ପରିୱାରେନ୍ତି ତଂ ସଦା।

‘‘ତେହି ସିସ୍ସେହି ପରିୱୁତୋ, ସଞ୍ଞତେହି ତପସ୍ସିଭି;

ମିଗରାଜାୱସମ୍ଭୀତୋ, ଉଳୁରାଜାୱ ସୋଭସି।

‘‘ପଥୱିଯଂ ପତିଟ୍ଠାଯ, ରୁହନ୍ତି ଧରଣୀରୁହା;

ୱେପୁଲ୍ଲତଂ ପାପୁଣନ୍ତି, ଫଲଞ୍ଚ ଦସ୍ସଯନ୍ତି ତେ।

‘‘ପଥୱୀସଦିସୋ ତ୍ୱଂସି, ସକ୍ୟପୁତ୍ତ ମହାଯସ;

ସାସନେ ତେ ପତିଟ୍ଠାଯ, ଲଭନ୍ତି ଅମତଂ ଫଲଂ।

‘‘ସିନ୍ଧୁ ସରସ୍ସତୀ ଚେୱ, ନନ୍ଦିଯୋ ଚନ୍ଦଭାଗିକା;

ଗଙ୍ଗା ଚ ଯମୁନା ଚେୱ, ସରଭୂ ଚ ଅଥୋ ମହୀ।

‘‘ଏତାସଂ ସନ୍ଦମାନାନଂ, ସାଗରୋୱ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛତି;

ଜହନ୍ତି ପୁରିମଂ ନାମଂ, ସାଗରୋତେୱ ଞାୟତି।

‘‘ତଥେୱିମେ ଚତୁବ୍ବଣ୍ଣା, ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ତୱନ୍ତିକେ;

ଜହନ୍ତି ପୁରିମଂ ନାମଂ, ବୁଦ୍ଧପୁତ୍ତାତି ଞାୟରେ।

‘‘ଯଥାପି ଚନ୍ଦୋ ୱିମଲୋ, ଗଚ୍ଛଂ ଆକାସଧାତୁୟା;

ସବ୍ବେ ତାରଗଣେ ଲୋକେ, ଆଭାୟ ଅତିରୋଚତି।

‘‘ତଥେୱ ତ୍ୱଂ ମହାୱୀର, ପରିୱୁତୋ ଦେୱମାନୁସେ;

ଏତେ ସବ୍ବେ ଅତିକ୍କମ୍ମ, ଜଲସି ସବ୍ବଦା ତୁୱଂ।

‘‘ଗମ୍ଭୀରେ ଉଟ୍ଠିତା ଊମୀ, ନ ୱେଲମତିୱତ୍ତରେ;

ସବ୍ବା ୱେଲଂୱ ଫୁସନ୍ତି, ସଞ୍ଚୁଣ୍ଣା ୱିକିରନ୍ତି ତା।

‘‘ତଥେୱ ତିତ୍ଥିୟା ଲୋକେ, ନାନାଦିଟ୍ଠୀ ବହୁଜ୍ଜନା;

ଧମ୍ମଂ ୱାଦିତୁକାମା ତେ, ନାତିୱତ୍ତନ୍ତି ତଂ ମୁନିଂ।

‘‘ସଚେ ଚ ତଂ ପାପୁଣନ୍ତି, ପଟିୱାଦେହି ଚକ୍ଖୁମ;

ତୱନ୍ତିକଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା, ସଞ୍ଚୁଣ୍ଣାୱ ଭୱନ୍ତି ତେ।

‘‘ଯଥାପି ଉଦକେ ଜାତା, କୁମୁଦା ମନ୍ଦାଲକା ବହୂ;

ଉପଲିମ୍ପନ୍ତି ତୋଯେନ, କଦ୍ଦମକଲଲେନ ଚ।

‘‘ତଥେୱ ବହୁକା ସତ୍ତା, ଲୋକେ ଜାତା ୱିରୂହରେ;

ଅଟ୍ଟିତା ରାଗଦୋସେନ, କଦ୍ଦମେ କୁମୁଦଂ ଯଥା।

‘‘ଯଥାପି ପଦୁମଂ ଜଲଜଂ, ଜଲମଜ୍ଝେ ୱିରୂହତି;

ନ ସୋ ଲିମ୍ପତି ତୋଯେନ, ପରିସୁଦ୍ଧୋ ହି କେସରୀ।

‘‘ତଥେୱ ତ୍ୱଂ ମହାୱୀର, ଲୋକେ ଜାତୋ ମହାମୁନି;

ନୋପଲିମ୍ପସି ଲୋକେନ, ତୋଯେନ ପଦୁମଂ ଯଥା।

‘‘ଯଥାପି ରମ୍ମକେ ମାସେ, ବହୂ ପୁପ୍ଫନ୍ତି ୱାରିଜା;

ନାତିକ୍କମନ୍ତି ତଂ ମାସଂ, ସମଯୋ ପୁପ୍ଫନାଯ ସୋ।

‘‘ତଥେୱ ତ୍ୱଂ ମହାୱୀର, ପୁପ୍ଫିତୋ ତେ ୱିମୁତ୍ତିଯା;

ସାସନଂ ନାତିୱତ୍ତନ୍ତି, ପଦୁମଂ ୱାରିଜଂ ଯଥା।

‘‘ସୁପୁପ୍ଫିତୋ ସାଲରାଜା, ଦିବ୍ବଗନ୍ଧଂ ପୱାଯତି;

ଅଞ୍ଞସାଲେହି ପରିୱୁତୋ, ସାଲରାଜାୱ ସୋଭତି।

‘‘ତଥେୱ ତ୍ୱଂ ମହାୱୀର, ବୁଦ୍ଧଞାଣେନ ପୁପ୍ଫିତୋ;

ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ, ସାଲରାଜାୱ ସୋଭସି।

‘‘ଯଥାପି ସେଲୋ ହିମୱା, ଓସଧୋ ସବ୍ବପାଣିନଂ;

ନାଗାନଂ ଅସୁରାନଞ୍ଚ, ଦେୱତାନଞ୍ଚ ଆଲଯୋ।

‘‘ତଥେୱ ତ୍ୱଂ ମହାୱୀର, ଓସଧୋ ୱିଯ ପାଣିନଂ;

ତେୱିଜ୍ଜା ଛଳଭିଞ୍ଞା ଚ, ଇଦ୍ଧିଯା ପାରମିଂ ଗତା।

‘‘ଅନୁସିଟ୍ଠା ମହାୱୀର, ତଯା କାରୁଣିକେନ ତେ;

ରମନ୍ତି ଧମ୍ମରତିଯା, ୱସନ୍ତି ତୱ ସାସନେ।

‘‘ମିଗରାଜା ଯଥା ସୀହୋ, ଅଭିନିକ୍ଖମ୍ମ ଆସଯା;

ଚତୁଦ୍ଦିସାନୁୱିଲୋକେତ୍ୱା, ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଅଭିନାଦତି।

‘‘ସବ୍ବେ ମିଗା ଉତ୍ତସନ୍ତି, ମିଗରାଜସ୍ସ ଗଜ୍ଜତୋ;

ତଥା ହି ଜାତିମା ଏସୋ, ପସୂ ତାସେତି ସବ୍ବଦା।

‘‘ଗଜ୍ଜତୋ ତେ ମହାୱୀର, ୱସୁଧା ସମ୍ପକମ୍ପତି;

ବୋଧନେଯ୍ୟାୱବୁଜ୍ଝନ୍ତି, ତସନ୍ତି ମାରକାଯିକା।

‘‘ତସନ୍ତି ତିତ୍ଥିଯା ସବ୍ବେ, ନଦତୋ ତେ ମହାମୁନି;

କାକା ସେନାୱ ୱିବ୍ଭନ୍ତା, ମିଗରଞ୍ଞା ଯଥା ମିଗା।

‘‘ଯେ କେଚି ଗଣିନୋ ଲୋକେ, ସତ୍ଥାରୋତି ପୱୁଚ୍ଚରେ;

ପରମ୍ପରାଗତଂ ଧମ୍ମଂ, ଦେସେନ୍ତି ପରିସାଯ ତେ।

‘‘ନ ହେୱଂ ଧ୍ୱଂ ମହାୱୀର, ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି ପାଣିନଂ;

ସାମଂ ସଚ୍ଚାନି ବୁଜ୍ଝିତ୍ୱା, କେୱଲଂ ବୋଧିପକ୍ଖିଯଂ।

‘‘ଆସଯାନୁସଯଂ ଞତ୍ୱା; ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ବଲାବଲଂ;

ଭବ୍ବାଭବ୍ବେ ୱିଦିତ୍ୱାନ, ମହାମେଘୋୱ ଗଜ୍ଜସି।

‘‘ଚକ୍କୱାଳପରିଯନ୍ତା, ନିସିନ୍ନା ପରିସା ଭୱେ;

ନାନାଦିଟ୍ଠୀ ୱିଚିନନ୍ତଂ, ୱିମତିଚ୍ଛେଦନାଯ ତଂ।

‘‘ସବ୍ବେସଂ ଚିତ୍ତମଞ୍ଞାଯ, ଓପମ୍ମକୁସଲୋ ମୁନି;

ଏକଂ ପଞ୍ହଂ କଥେନ୍ତୋୱ, ୱିମତିଂ ଛିନ୍ଦସି ପାଣିନଂ।

‘‘ଉପତିସ୍ସସଦିସେହେୱ, ୱସୁଧା ପୂରିତା ଭୱେ;

ସବ୍ବେୱ ତେ ପଞ୍ଜଲିକା, କିତ୍ତଯୁଂ ଲୋକନାଯକଂ।

‘‘କପ୍ପଂ ୱା ତେ କିତ୍ତଯନ୍ତା, ନାନାୱଣ୍ଣେହି କିତ୍ତଯୁଂ;

ପରିମେତୁଂ ନ ସକ୍କେଯ୍ୟୁଂ, ଅପ୍ପମେଯ୍ୟୋ ତଥାଗତୋ।

‘‘ଯଥା ସକେନ ଥାମେନ, କିତ୍ତିତୋ ହି ମଯା ଜିନୋ;

କପ୍ପକୋଟୀପି କିତ୍ତେନ୍ତା, ଏୱମେୱ ପକିତ୍ତଯୁଂ।

‘‘ସଚେ ହି କୋଚି ଦେୱୋ ୱା, ମନୁସ୍ସୋ ୱା ସୁସିକ୍ଖିତୋ;

ପମେତୁଂ ପରିକପ୍ପେଯ୍ୟ, ୱିଘାତଂୱ ଲଭେଯ୍ୟ ସୋ।

‘‘ସାସନେ ତେ ପତିଟ୍ଠାଯ, ସକ୍ୟପୁତ୍ତ ମହାଯସ;

ପଞ୍ଞାଯ ପାରମିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ୱିହରାମି ଅନାସୱୋ।

‘‘ତିତ୍ଥିଯେ ସମ୍ପମଦ୍ଦାମି, ୱତ୍ତେମି ଜିନସାସନଂ;

ଧମ୍ମସେନାପତି ଅଜ୍ଜ, ସକ୍ୟପୁତ୍ତସ୍ସ ସାସନେ।

‘‘ଅପରିମେଯ୍ୟେ କତଂ କମ୍ମଂ, ଫଲଂ ଦସ୍ସେସି ମେ ଇଧ;

ସୁଖିତ୍ତୋ ସରୱେଗୋୱ, କିଲେସେ ଝାପଯୀ ମମ।

‘‘ଯୋ କୋଚି ମନୁଜୋ ଭାରଂ, ଧାରେଯ୍ୟ ମତ୍ଥକେ ସଦା;

ଭାରେନ ଦୁକ୍ଖିତୋ ଅସ୍ସ, ଭାରେହି ଭରିତୋ ତଥା।

‘‘ଡୟ୍ହମାନୋ ତୀହଗ୍ଗୀହି, ଭଓ୍ୱେସୁ ସଂସରିଂ ଅହଂ;

ଭରିତୋ ଭଓ୍ୱଭାରେନ, ଗିରିଂ ଉଚ୍ଚାରିତୋ ଯଥା।

‘‘ଓରୋପିତୋ ଚ ମେ ଭାରୋ, ଭଓ୍ୱା ଉଗ୍ଘାଟିତା ମଯା;

କରଣୀଯଂ କତଂ ସଙ୍ଗଂ, ସକ୍ଯପୁତ୍ତସ୍ସ ସାସନେ।

‘‘ଯାଓ୍ୱତା ବୁଦ୍ଧଖେତ୍ତମ୍ହି, ଠପେତ୍ୱା ସକ୍ଯପୁଙ୍ଗଓ୍ୱଂ;

ଅହଂ ଅଗ୍ଗୋମ୍ହି ପଞ୍ଞାଯ, ସଦିସୋ ମେ ନ ଓ୍ୱିଜ୍ଜତି।

‘‘ସମାଧିମ୍ହି ସୁକୁସଲୋ, ଇଦ୍ଧିଯା ପାରମିଂ ଗତୋ;

ଇଚ୍ଛମାନୋ ଚହଂ ଅଜ୍ଜ, ସହସ୍ସଂ ଅଭିନିମ୍ମିନେ।

‘‘ଅନୁପୁଦ୍ଦଓ୍ୱିହାରସ୍ସ, ଓ୍ୱସୀଭୂତୋ ମହାମୁନି;

କଥେସି ସାସନଂ ମୟ୍ହଂ, ନିରୋଧୋ ସଯନଂ ମମ।

‘‘ଦିଦ୍ଦଚକ୍ଖୁ ଓ୍ୱିସୁଦ୍ଧଂ ମେ, ସମାଧିକୁସଲୋ ଅହଂ;

ସମ୍ମପ୍ପଧାନାନୁଯୁତ୍ତୋ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଭାଓ୍ୱନାରତୋ।

‘‘ସାଓ୍ୱକେନ ହି ପତ୍ତଦ୍ଦଂ, ସଦ୍ଦମେଓ୍ୱ କତଂ ମଯା;

ଲୋକନାଥଂ ଠପେତ୍ୱାନ, ସଦିସୋ ମେ ନ ଓ୍ୱିଜ୍ଜତି।

‘‘ସମାପତ୍ତୀନଂ କୁସଲୋ, ଝାନଓ୍ୱିମୋକ୍ଖାନ ଖିପ୍ପପଟିଲାଭୀ;

ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଭାଓ୍ୱନାରତୋ, ସାଓ୍ୱକଗୁଣପାରମିଗତୋସ୍ମି।

‘‘ସାଓ୍ୱକଗୁଣେନପି ଫୁସ୍ସେନ, ବୁଦ୍ଧିଯା ପରିସୁତ୍ତମଭାରଓ୍ୱା;

ଯଂ ସଦ୍ଧାସଙ୍ଗହିତଂ ଚିତ୍ତଂ, ସଦା ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀସୁ।

‘‘ଉଦ୍ଧତଓ୍ୱିସୋଓ୍ୱ ସପ୍ପୋ, ଛିନ୍ନଓ୍ୱିସାଣୋଓ୍ୱ ଉସଭୋ;

ନିକ୍ଖିତ୍ତମାନଦପ୍ପୋଓ୍ୱ, ଉପେମି ଗରୁଗାରଓ୍ୱେନ ଗଣଂ।

‘‘ଯଦି ରୂପିନୀ ଭଓ୍ୱେୟ୍ଯ, ପଞ୍ଞା ମେ ଓ୍ୱସୁମତୀପି ନ ସମେୟ୍ଯ;

ଅନୋମଦସ୍ସିସ୍ସ ଭଗଓ୍ୱତୋ, ଫଲମେତଂ ଞାଣଥଓ୍ୱନାଯ।

‘‘ପଓ୍ୱତ୍ତିତଂ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ, ସକ୍ଯପୁତ୍ତେନ ତାଦିନା;

ଅନୁଓ୍ୱତ୍ତେମହଂ ସତ୍ଥା, ଞାଣଥଓ୍ୱନାୟିଦଂ ଫଲଂ।

‘‘ମା ମେ କଦାଚି ପାପିଚ୍ଛୋ, କୁସୀତୋ ହୀନଓ୍ୱୀରିୟୋ;

ଅପ୍ପସ୍ସୁତୋ ଅନାଚାରୋ, ସମେତୋ ଅହୁ କତ୍ଥଚି।

‘‘ବହୁସ୍ସୁତୋ ଚ ମେଧାଓ୍ୱୀ, ସୀଲେସୁ ସୁସମାହିତୋ;

ଚେତୋସମଥାନୁୟୁତ୍ତୋ, ଅପି ମୁଦ୍ଧନି ତିଟ୍ଠତୁ।

‘‘ତଂ ଓ୍ୱୋ ଓ୍ୱଦାମି ଭଦ୍ଦନ୍ତେ, ଡାଓ୍ୱନ୍ତେତ୍ଥ ସମାଗତା;

ଅପ୍ପିଚ୍ଛା ହୋଥ ସନ୍ତୁଟ୍ଠା, ଝାୟୀ ଝାନରତା ସଦା।

‘‘ୟମହଂ ପଠମଂ ଦିସ୍ୱା, ଓ୍ୱିରଜୋ ଓ୍ୱିମଲୋ ଅହୁଂ;

ସୋ ମେ ଆଚରିୟୋ ଧୀରୋ, ଅସ୍ସଜି ନାମ ସାଓ୍ୱକୋ।

‘‘ତସ୍ସାହଂ ଓ୍ୱାହସା ଅଜ୍ଜ, ଧମ୍ମସେନାପତୀ ଅହୁଂ;

ସବ୍ବତ୍ଥ ପାରମିଂ ପତ୍ୱା, ଓ୍ୱିହରାମି ଅନାସଓ୍ୱୋ।

‘‘ୟୋ ମେ ଆଚରିୟୋ ଆସି, ଅସ୍ସଜି ନାମ ସାଓ୍ୱକୋ;

ୟସ୍ସଂ ଦିସାୟଂ ଓ୍ୱସତି, ଉସ୍ସୀସମ୍ହି କରୋମହଂ।

‘‘ମମ କମ୍ମଂ ସରିତ୍ୱାନ, ଗୋତମୋ ସକ୍ୟପୁଙ୍ଗଓ୍ୱୋ;

ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ନିସୀଦିତ୍ୱା, ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସି ମଂ।

‘‘କିଲେସା ଝାପିତା ମୟ୍ହଂ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି।

ଅପରଭାଗେ ପନ ସତ୍ଥା ଜେତଓ୍ୱନମହାଓ୍ୱିହାରେ ଅରିୟଗଣମଜ୍ଝେ ନିସିନ୍ନୋ ଅତ୍ତନୋ ସାଓ୍ୱକେ ତେନ ତେନ ଗୁଣଓ୍ୱିସେସେନ ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପେନ୍ତୋ – ‘‘ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ମମ ସାଓ୍ୱକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ମହାପଞ୍ଞାନଂ ୟଦିଦଂ ସାରିପୁତ୍ତୋ’’ତି (ଅ॰ ନି॰ ୧.୧୮୮-୧୮୯) ଥେରଂ ମହାପଞ୍ଞଭାଓ୍ୱେନ ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପେସି। ସୋ ଏଓ୍ୱଂ ସାଓ୍ୱକପାରମୀଞାଣସ୍ସ ମତ୍ଥକଂ ପତ୍ୱା ଧମ୍ମସେନାପତିଟ୍ଠାନେ ପତିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ସତ୍ତହିତଂ କରୋନ୍ତୋ ଏକଦିଓ୍ୱସଂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ ଅତ୍ତନୋ ଚରିୟଓ୍ୱିଭାଓ୍ୱନମୁଖେନ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋନ୍ତୋ –

୯୮୧।

‘‘ୟଥାଚାରୀ ୟଥାସତୋ ସତୀମା, ୟତସଙ୍କପ୍ପଜ୍ଝାୟି ଅପ୍ପମତ୍ତୋ;

ଅଜ୍ଝତ୍ତରତୋ ସମାହିତତ୍ତୋ, ଏକୋ ସନ୍ତୁସିତୋ ତମାହୁ ଭିକ୍ଖୁଂ।

୯୮୨।

‘‘ଅଲ୍ଲଂ ସୁକ୍ଖଂ ଓ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ, ନ ବାଳ୍ହଂ ସୁହିତୋ ସିୟା;

ଊନୂଦରୋ ମିତାହାରୋ, ସତୋ ଭିକ୍ଖୁ ପରିବ୍ବଜେ।

୯୮୩।

‘‘ଚତ୍ତାରୋ ପଞ୍ଚ ଆଲୋପେ, ଅଭୁତ୍ୱା ଉଦକଂ ପିୱେ;

ଅଲଂ ଫାସୁୱିହାରାଯ, ପହିତତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ।

୯୮୪।

‘‘କପ୍ପିଯଂ ତଞ୍ଚେ ଛାଦେତି, ଚୀୱରଂ ଇଦମତ୍ଥିକଂ;

ଅଲଂ ଫାସୁୱିହାରାଯ, ପହିତତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ।

୯୮୫।

‘‘ପଲ୍ଲଙ୍କେନ ନିସିନ୍ନସ୍ସ, ଜଣ୍ଣୁକେ ନାଭିୱସ୍ସତି;

ଅଲଂ ଫାସୁୱିହାରାଯ, ପହିତତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ।

୯୮୬।

‘‘ଯୋ ସୁଖଂ ଦୁକ୍ଖତୋ ଅଦ୍ଦ, ଦୁକ୍ଖମଦ୍ଦକ୍ଖି ସଲ୍ଲତୋ;

ଉଭଯନ୍ତରେନ ନାହୋସି, କେନ ଲୋକସ୍ମି କିଂ ସିଯା।

୯୮୭।

‘‘ମା ମେ କଦାଚି ପାପିଚ୍ଛୋ, କୁସୀତୋ ହୀନୱୀରିଯୋ;

ଅପ୍ପସ୍ସୁତୋ ଅନାଦରୋ, କେନ ଲୋକସ୍ମି କିଂ ସିଯା।

୯୮୮।

‘‘ବହୁସ୍ସୁତୋ ଚ ମେଧାୱୀ, ସୀଲେସୁ ସୁସମାହିତୋ;

ଚେତୋସମଥମନୁଯୁତ୍ତୋ, ଅପି ମୁଦ୍ଧନି ତିଟ୍ଠତୁ।

୯୮୯।

‘‘ଯୋ ପପଞ୍ଚମନୁଯୁତ୍ତୋ, ପପଞ୍ଚାଭିରତୋ ମଗୋ;

ୱିରାଧଯୀ ସୋ ନିବ୍ବାନଂ, ଯୋଗକ୍ଖେମଂ ଅନୁତ୍ତରଂ।

୯୯୦।

‘‘ଯୋ ଚ ପପଞ୍ଚଂ ହିତ୍ୱାନ, ନିପ୍ପପଞ୍ଚପଥେ ରତୋ;

ଆରାଧଯୀ ସୋ ନିବ୍ବାନଂ, ଯୋଗକ୍ଖେମଂ ଅନୁତ୍ତରଂ।

୯୯୧।

‘‘ଗାମେ ୱା ଯଦି ୱାରଞ୍ଞେ, ନିନ୍ନେ ୱା ଯଦି ୱା ଥଲେ;

ଯତ୍ଥ ଅରହନ୍ତୋ ୱିହରନ୍ତି, ତଂ ଭୂମିରାମଣେଯ୍ଯକଂ।

୯୯୨।

‘‘ରମଣୀଯାନି ଅରଞ୍ଞାନି, ଯତ୍ଥ ନ ରମତୀ ଜନୋ;

ୱୀତରାଗା ରମିସ୍ସନ୍ତି, ନ ତେ କାମଗୱେସିନୋ।

୯୯୩।

‘‘ନିଧୀନଂୱ ପୱତ୍ତାରଂ, ଯଂ ପସ୍ସେ ୱଜ୍ଜଦସ୍ସିନଂ;

ନିଗ୍ଗଯ୍ହୱାଦିଂ ମେଧାୱିଂ, ତାଦିସଂ ପଣ୍ଡିତଂ ଭଜେ;

ତାଦିସଂ ଭଜମାନସ୍ସ, ସେଯ୍ଯୋ ହୋତି ନ ପାପିଯୋ।

୯୯୪।

‘‘ଓୱଦେଯ୍ଯାନୁସାସେଯ୍ଯ, ଅସବ୍ଭା ଚ ନିୱାରଯେ;

ସତଞ୍ହି ସୋ ପିଯୋ ହୋତି, ଅସତଂ ହୋତି ଅପ୍ପିଯୋ।

୯୯୫।

‘‘ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଭଗୱା ବୁଦ୍ଧୋ, ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି ଚକ୍ଖୁମା;

ଧମ୍ମେ ଦେସିଯମାନମ୍ହି, ସୋତମାଧେସିମତ୍ଥିକୋ;

ତଂ ମେ ଅମୋଘଂ ସୱନଂ, ୱିମୁତ୍ତୋମ୍ହି ଅନାସୱୋ।

୯୯୬।

‘‘ନେୱ ପୁବ୍ବେନିୱାସାଯ, ନପି ଦିବ୍ବସ୍ସ ଚକ୍ଖୁନୋ;

ଚେତୋପରିଯାଯ ଇଦ୍ଧିଯା, ଚୁତିଯା ଉପପତ୍ତିଯା;

ସୋତଧାତୁୱିସୁଦ୍ଧିଯା, ପଣିଧୀ ମେ ନ ୱିଜ୍ଜତି।

୯୯୭।

‘‘ରුକ୍ଖମୂଲଂୱ ନିସ୍ସାଯ, ମୁଣ୍ଡୋ ସଙ୍ଘାଟିପାରୁତୋ;

ପଞ୍ଞାଯ ଉତ୍ତମୋ ଥେରୋ, ଉପତିସ୍ସୋୱ ଝାଯତି।

୯୯୮।

‘‘ଅୱିତକ୍କଂ ସମାପନ୍ନୋ, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସାୱକୋ;

ଅରିଯେନ ତୁଣ୍ହୀଭାୱେନ, ଉପେତୋ ହୋତି ତାୱଦେ।

୯୯୯।

‘‘ଯଥାପି ପବ୍ବତୋ ସେଲୋ, ଅଚଲୋ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତୋ;

ଏୱଂ ମୋହକ୍ଖଯା ଭିକ୍ଖୁ, ପବ୍ବତୋୱ ନ ୱେଧତି।

୧୦୦୦।

‘‘ଅନଙ୍ଗଣସ୍ସ ପୋସସ୍ସ, ନିଚ୍ଚଂ ସୁଚିଗୱେସିନୋ;

ୱାଲଗ୍ଗମତ୍ତଂ ପାପସ୍ସ, ଅବ୍ଭମତ୍ତଂୱ ଖାଯତି।

୧୦୦୧।

‘‘ନାଭିନନ୍ଦାମି ମରଣଂ, ନାଭିନନ୍ଦାମି ଜୀୱିତଂ;

ନିକ୍ଖିପିସ୍ସଂ ଇମଂ କାଯଂ, ସମ୍ପଜାନୋ ପଟିସ୍ସତୋ।

୧୦୦୨।

‘‘ନାଭିନନ୍ଦାମି ମରଣଂ, ନାଭିନନ୍ଦାମି ଜୀୱିତଂ;

କାଲଞ୍ଚ ପଟିକଙ୍ଖାମି, ନିବ୍ବିସଂ ଭତକୋ ଯଥା।

୧୦୦୩।

‘‘ଉଭଯେନ ମିଦଂ ମରଣମେୱ, ନାମରଣଂ ପଚ୍ଛା ୱା ପୁରେ ୱା;

ପଟିପଜ୍ଜଥ ମା ୱିନସ୍ସଥ, ଖଣୋ ୱୋ ମା ଉପଚ୍ଚଗା।

୧୦୦୪।

‘‘ନଗରଂ ଯଥା ପଚ୍ଚନ୍ତଂ, ଗୁତ୍ତଂ ସନ୍ତରବାହିରଂ;

ଏୱଂ ଗୋପେଥ ଅତ୍ତାନଂ, ଖଣୋ ୱୋ ମା ଉପଚ୍ଚଗା;

ଖଣାତୀତା ହି ସୋଚନ୍ତି, ନିରଯମ୍ହି ସମପ୍ପିତା।

୧୦୦୫।

‘‘ଉପସନ୍ତୋ ଉପରତୋ, ମନ୍ତଭାଣୀ ଅନୁଦ୍ଧତୋ;

ଧୁନାତି ପାପକେ ଧମ୍ମେ, ଦୁମପତ୍ତଂୱ ମାଲୁତୋ।

୧୦୦୬।

‘‘ଉପସନ୍ତୋ ଉପରତୋ, ମନ୍ତଭାଣୀ ଅନୁଦ୍ଧତୋ;

ଅପ୍ପାସି ପାପକେ ଧମ୍ମେ, ଦୁମପତ୍ତଂୱ ମାଲୁତୋ।

୧୦୦୭।

‘‘ଉପସନ୍ତୋ ଅନାୟାସୋ, ୱିପ୍ପସନ୍ନୋ ଅନାୱିଲୋ;

କଲ୍ୟାଣସୀଲୋ ମେଧାୱୀ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ସିୟା।

୧୦୦୮।

‘‘ନ ୱିସ୍ସସେ ଏକତିୟେସୁ ଏୱଂ, ଅଗାରିସୁ ପବ୍ବଜିତେସୁ ଚାପି;

ସାଧୂପି ହୁତ୍ୱାନ ଅସାଧୁ ହୋନ୍ତି, ଅସାଧୁ ହୁତ୍ୱା ପୁନ ସାଧୁ ହୋନ୍ତି।

୧୦୦୯।

‘‘କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ଚ ବ୍ୟାପାଦୋ, ଥିନମିଦ୍ଧଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁନୋ;

ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଚ, ପଞ୍ଚେତେ ଚିତ୍ତକେଲିସା।

୧୦୧୦।

‘‘ଯସ୍ସ ସକ୍କରିୟମାନସ୍ସ, ଅସକ୍କାରେନ ଚୂଭୟଂ;

ସମାଧି ନ ୱିକମ୍ପତି, ଅପ୍ପମାଦୱିହାରିନୋ।

୧୦୧୧।

‘‘ତଂ ଝାୟିନଂ ସାତତିକଂ, ସୁଖୁମଦିଟ୍ଠିୱିପସ୍ସକଂ;

ଉପାଦାନକ୍ଖୟାରାମଂ, ଆହୁ ସପ୍ପୁରିସୋ ଇତି।

୧୦୧୨।

‘‘ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ପଥୱୀ, ପବ୍ବତୋ ଅନିଲୋପି ଚ;

ଉପମାଯ ନ ଯୁଜ୍ଜନ୍ତି, ସବ୍ବୁ ୱରତ୍ତିମୁତ୍ତିଯା।

୧୦୧୩।

‘‘ଚକ୍କାନୁୱତ୍ତକୋ ଥେରୋ, ମହାଞ୍ଞାଣୀ ସମାହିତୋ;

ପଥୱାପଗ୍ଗିସମାନୋ, ନ ରଜ୍ଜତି ନ ଦୁସ୍ସତି।

୧୦୧୪।

‘‘ପଞ୍ଞାପାରମିତଂ ପତ୍ତୋ, ମହାବୁଦ୍ଧି ମହାମତି;

ଅଜଳୋ ଜଳସମାନୋ, ସଦା ଚରତି ନିବ୍ବୁତୋ।

୧୦୧୫।

‘‘ପରିଚିଣ୍ଣୋ ମଯା ସତ୍ଥା…ପେ… ଭୱନେତ୍ତିସମୂହତା।

୧୦୧୬।

‘‘ସମ୍ପାଦେଥପ୍ପମାଦେନ, ଏସା ମେ ଅନୁସାସନୀ;

ହନ୍ଦାହଂ ପରିନିବ୍ବିସ୍ସଂ, ୱିପ୍ପମୁତ୍ତୋମ୍ହି ସବ୍ବଧୀ’’ତି। –

ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି। ଇମା ହି କାଚି ଗାଥା ଥେରେନ ଭାସିତା, କାଚି ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ ଭଗୱତା ଭାସିତା, ସବ୍ବା ପଚ୍ଛା ଅତ୍ତନୋ ଚରିଯପୱେଦନୱସେନ ଥେରେନ ଭାସିତତ୍ତା ଥେରସ୍ସେୱ ଗାଥା ଅହେସୁଂ।

ତତ୍ଥ ଯଥାଚାରୀତି ଯଥା କାଯାଦୀହି ସଂଯତୋ, ସଂୱୁତୋ ହୁତ୍ୱା ଚରତି ୱିହରତି, ଯଥାଚରଣସୀଲୋତି ୱା ଯଥାଚାରୀ, ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଥାସତୋତି ଯଥାସନ୍ତୋ। ଗାଥାସୁଖତ୍ଥଞ୍ହି ଅନୁନାସିକଲୋପଂ କତ୍ୱା ନିଦ୍ଦେସୋ କତୋ, ସନ୍ତୋ ୱିଯ, ଅରିଯେହି ନିବ୍ବିସେସୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସତୀମାତି ପରମାଯ ସତିଯା ସମନ୍ନାଗତୋ। ଯତସଙ୍କପ୍ପଜ୍ଝାଯୀତି ସବ୍ବସୋ ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପଂ ପହାଯ ନେକ୍ଖମ୍ମସଙ୍କପ୍ପାଦିୱସେନ ସଂଯତସଙ୍କପ୍ପୋ ହୁତ୍ୱା ଆରମ୍ମଣୂପନିଜ୍ଝାନେନ ଲକ୍ଖଣୂପନିଜ୍ଝାନେନ ଚ ଝାଯନସୀଲୋ। ଅପ୍ପମତ୍ତୋତି ତସ୍ମିଂଯେୱ ଯଥାଚାରିଭାୱେ ଯତସଙ୍କପ୍ପୋ ହୁତ୍ୱା ଝାଯନେନ ଚ ପମାଦରହିତୋ ସବ୍ବତ୍ଥ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞୋ। ଅଜ୍ଝତ୍ତରତୋତି ଗୋଚରଜ୍ଝତ୍ତେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଭାୱନାଯ ଅଭିରତୋ। ସମାହିତତ୍ତୋତି ତାଯ ଏୱ ଭାୱନାଯ ଏକଗ୍ଗଚିତ୍ତୋ। ଏକୋତି ଅସହାଯୋ ଗଣସଂସଗ୍ଗଂ, କିଲେସସଂସଗ୍ଗଞ୍ଚ ପହାଯ କାଯୱିୱେକଂ, ଚିତ୍ତୱିୱେକଞ୍ଚ ପରିବ୍ରୂହଯନ୍ତୋ। ସନ୍ତୁସିତୋତି ପଚ୍ଚଯସନ୍ତୋସେନ ଚ ଭାୱନାରାମସନ୍ତୋସେନ ଚ ସମ୍ମଦେୱ ତୁସିତୋ ତୁଟ୍ଠୋ। ଭାୱନାଯ ହି ଉପରୂପରି ୱିସେସଂ ଆୱହନ୍ତିଯା ଉଳାରଂ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ମଜ୍ଝଂ ପତ୍ତାଯ ପନ ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ ନତ୍ଥି। ତମାହୁ ଭିକ୍ଖୁନ୍ତି ତଂ ଏୱରୂପଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ସିକ୍ଖତ୍ତଯପାରିପୂରିଯା ଭଯଂ ଇକ୍ଖନତାଯ ଭିନ୍ନକିଲେସତାଯ ଚ ଭିକ୍ଖୂତି ୱଦନ୍ତି।

ଇଦାନି ଯଥାୱୁତ୍ତସନ୍ତୋସତ୍ୱଯେ ପଚ୍ଚଯସନ୍ତୋସଂ ତାୱ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଅଲ୍ଲଂ ସୁକ୍ଖଂ ୱା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅଲ୍ଲନ୍ତି ସପ୍ପିଆଦିଉପସେକେନ ତିନ୍ତଂ ସିନିଦ୍ଧଂ। ସୁକ୍ଖନ୍ତି ତଦଭାୱେନ ଲୂଖଂ। ୱା-ସଦ୍ଦୋ ଅନିଯମତ୍ଥୋ, ଅଲ୍ଲଂ ୱା ସୁକ୍ଖଂ ୱାତି। ବାଳ୍ହନ୍ତି ଅତିୱିଯ। ସୁହିତୋତି ଧାତୋ ନ ସିଯାତି ଅତ୍ଥୋ। କଥଂ ପନ ସିଯାତି ଆହ ‘‘ଊନୂଦରୋ ମିତାହାରୋ’’ତି ପଣୀତଂ ଲୂଖଂ ୱାପି ଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯାୱଦତ୍ଥଂ ଅଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଊନୂଦରୋ ସଲ୍ଲହୁକୁଦରୋ, ତତୋ ଏୱ ମିତାହାରୋ ପରିମିତଭୋଜନୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ ଆହାରଂ ଆହରନ୍ତୋ ତତ୍ଥ ମତ୍ତଞ୍ଞୁତାଯ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣସତିଯା ଚ ସତୋ ହୁତ୍ୱା ପରିବ୍ବଜେ ୱିହରେଯ୍ୟ।

ଯଥା ପନ ଊନୂଦରୋ ମିତାହାରୋ ଚ ନାମ ହୋତି, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଚତ୍ତାରୋ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅଭୁତ୍ୱାତି ଚତ୍ତାରୋ ୱା ପଞ୍ଚ ୱା ଆଲୋପେ

କବଠଏ ଅଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ତତ୍ତକସ୍ସ ଆହାରସ୍ସ ଓକାସଂ ଠପେତ୍ୱା ପାନୀୟଂ ପିୱେୟ୍ୟ। ଅୟଞ୍ହି ଆହାରେ ସଲ୍ଲହୁକୱୁତ୍ତି। ନିବ୍ବାନଞ୍ହି ପେସିତଚିତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଫାସୁୱିହାରାୟ ଝାନାଦୀନଂ ଅଧିଗମଯୋଗ୍ଗତାୟ ସୁଖୱିହାରାୟ ଅଲଂ ପରିୟତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଇମିନା କୁଚ୍ଛିପରିହାରିୟଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ୱଦନ୍ତୋ ପିଣ୍ଡପାତେ ଇତରୀତରସନ୍ତୋସଂ ଦସ୍ସେତି। ‘‘ଭୁତ୍ୱାନା’’ତି ୱା ପାଠୋ, ସୋ ଚତୁପଞ୍ଚାଲୋପମତ୍ତେନାପି ଆହାରେନ ସରୀରଂ ୟାପେତୁଂ ସମତ୍ଥସ୍ସ ଅତିୱିୟ ଥିରପକତିକସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱସେନ ୱୁତ୍ତୋ ସିୟା, ଉତ୍ତରଗାଥାହିପି ସଂସନ୍ଦତି ଏୱ ଅପ୍ପକସ୍ସେୱ ଚୀୱରସ୍ସ ସେନାସନସ୍ସ ଚ ୱକ୍ଖମାନତ୍ତା।

କପ୍ପିୟନ୍ତି ୟଂ କପ୍ପିୟକପ୍ପିୟାନୁଲୋମେସୁ ଖୋମାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତଞ୍ଚେ ଛାଦେତୀତି କପ୍ପିୟଂ ଚୀୱରଂ ସମାନଂ ଛାଦେତବ୍ବଂ ଠାନଂ ଛାଦେତି ଚେ, ସତ୍ଥାରା ଅନୁଞ୍ଞାତଜାତିୟଂ ସନ୍ତଂ ହେଟ୍ଠିମନ୍ତେନ ଅନୁଞ୍ଞାତପମାଣୟୁତ୍ତଂ ଚେ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦମତ୍ଥିକନ୍ତି ଇଦଂ ପୟୋଜନତ୍ଥଂ ସତ୍ଥାରା ୱୁତ୍ତପୟୋଜନତ୍ଥଂ ୟାୱଦେୱ ସୀତାଦିପଟିଘାତନତ୍ଥଞ୍ଚେୱ ହିରୀକୋପୀନପଟିଚ୍ଛାଦନତ୍ଥଞ୍ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତେନ କାୟପରିହାରିୟଂ ଚୀୱରଂ ତତ୍ଥ ଇତରୀତରସନ୍ତୋସଞ୍ଚ ୱଦତି।

ପଲ୍ଲଙ୍କେନ ନିସିନ୍ନସ୍ସାତି ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ୱୁଚ୍ଚତି ସମନ୍ତତୋ ଊରୁବଦ୍ଧାସନଂ, ତେନ ନିସିନ୍ନସ୍ସ, ତିସନ୍ଧିପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ଜଣ୍ଣୁକେନାଭିୱସ୍ସତୀତି ୟସ୍ସଂ କୁଟିୟଂ ତଥା ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଦେୱେ ୱସ୍ସନ୍ତେ ଜଣ୍ଣୁକଦ୍ୱୟଂ ୱସ୍ସୋଦକେନ ନ ତେମିୟତି, ଏତ୍ତକମ୍ପି ସବ୍ବପରିୟନ୍ତସେନାସନଂ , ସକ୍କା ହି ତତ୍ଥ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଅତ୍ଥକାମରୂପେନ କୁଲପୁତ୍ତେନ ସଦତ୍ଥଂ ନିପ୍ଫାଦେତୁଂ। ତେନାହ ‘‘ଅଲଂ ଫାସୁୱିହାରାୟ, ପହିତତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ’’ତି।

ଏୱଂ ଥେରୋ ଇମାହି ଚତୂହି ଗାଥାହି ୟେ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ମହିଚ୍ଛା ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠା, ତେସଂ ପରମୁକ୍କଂସଗତଂ ସଲ୍ଲେଖୱାଦଂ ପକାସେତ୍ୱା ଇଦାନି ୱେଦନାମୁଖେନ ଭାୱନାରାମସନ୍ତୋସଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ୟୋ ସୁଖ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସୁଖନ୍ତି ସୁଖୱେଦନଂ। ଦୁକ୍ଖତୋତି ୱିପରିଣାମଦୁକ୍ଖତୋ। ଅଦ୍ଦାତି ଅଦ୍ଦସ, ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାସହିତାୟ ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାୟ ୟଥାଭୂତଂ ୟୋ ଅପସ୍ସୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସୁଖୱେଦନା ହି ପରିଭୋଗକାଲେ ଅସ୍ସାଦିୟମାନାପି ୱିସମିସ୍ସଂ ୱିୟ ଭୋଜନଂ ୱିପରିଣାମକାଲେ ଦୁକ୍ଖାୟେୱ ହୋତି। ତେନେତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖାନୁପସ୍ସନଂ ଦସ୍ସେତି। ଦୁକ୍ଖମଦ୍ଦକ୍ଖି ସଲ୍ଲତୋତି ଦୁକ୍ଖୱେଦନଂ ୟୋ ସଲ୍ଲନ୍ତି ପସ୍ସି। ଦୁକ୍ଖୱେଦନା ହି ୟଥା ସଲ୍ଲଂ ସରୀରଂ ଅନୁପୱିସନ୍ତମ୍ପି ଅନୁପୱିସିତ୍ୱା ଠିତମ୍ପି ଉଦ୍ଧରିୟମାନମ୍ପି ପୀଳଅନମେୱ ଜନେତି, ଏୱଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନାପି ଠିତିପ୍ପତ୍ତାପି ଭିଜ୍ଜମାନାପି ୱିବାଧତିୟେୱାତି। ଏତେନେତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖାନୁପସ୍ସନଂୟେୱ ଉକ୍କଂସେତ୍ୱା ୱଦତି, ତେନ ଚ ‘‘ୟଂ ଦୁକ୍ଖଂ ତଦନତ୍ତା’’ତି (ସଂ। ନି। ୩। ୧୫) ୱଚନତୋ ୱେଦନାଦ୍ୱୟେ ଅତ୍ତନିୟଗାହଂ ୱିନିୱେଠେତି। ଉଭୟନ୍ତରେନାତି ଉଭୟେସଂ ଅନ୍ତରେ, ସୁଖଦୁକ୍ଖୱେଦନାନଂ ମଜ୍ଝଭୂତେ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖେତି ଅତ୍ଥୋ। ନାହୋସୀତି ୟଥାଭୂତାୱବୋଧନେ ଅତ୍ତନିୟାଭିନିୱେସେନଂ ଅହୋସି। କେନ ଲୋକସ୍ମି କିଂ ସିୟାତି ଏୱଂ ୱେଦନାମୁଖେନ ପଞ୍ଚପି ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେ ପରିଜାନିତ୍ୱା ତପ୍ପଟିବଦ୍ଧଂ ସକଲକିଲେସଜାଲଂ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଠିତୋ କେନ ନାମ କିଲେସେନ ଲୋକସ୍ମିଂ ବଦ୍ଧୋ, ଦେୱତାଦୀସୁ କିଂ ୱା ଆୟତି ସିୟା, ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ଛିନ୍ନବନ୍ଧନୋ ଅପଞ୍ଞତ୍ତିକୋୱ ସିୟାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ଇଦାନି ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନେ ପୁଗ୍ଗଲେ ଗରହନ୍ତୋ ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନେ ପସଂସନ୍ତୋ ‘‘ମା ମେ’’ତିଆଦିକା ଚତସ୍ସୋ ଗାଥା ଅଭାସି। ତତ୍ଥ ମା ମେ କଦାଚି ପାପିଚ୍ଛୋତି ୟୋ ଅସନ୍ତଗୁଣସମ୍ଭାୱନିଚ୍ଛାୟ ପାପିଚ୍ଛୋ , ସମଣଧମ୍ମେ ଉସ୍ସାହାଭାୱେନ କୁସୀତୋ, ତତୋୟେୱ ହୀନୱୀରିୟୋ, ସଚ୍ଚପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦାଦିପଟିସଂୟୁତ୍ତସ୍ସ ସୁତସ୍ସ ଅଭାୱେନ ଅପ୍ପସ୍ସୁତୋ, ୱୋୱାଦାନୁସାସନୀସୁ ଆଦରାଭାୱେନ ଅନାଦରୋ, ତାଦିସୋ ଅତିହୀନପୁଗ୍ଗଲୋ ମମ ସନ୍ତିକେ କଦାଚିପି ମା ହୋତୁ। କସ୍ମା? କେନ ଲୋକସ୍ମି କିଂ ସିୟାତି ଲୋକସ୍ମିଂ ସତ୍ତନିକାୟେ ତସ୍ସ ତାଦିସସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ କେନ ୱୋୱାଦେନ କିଂ ଭୱିତବ୍ବଂ, କେନ ୱା କତେନ କିଂ ସିୟା, ନିରତ୍ଥକମେୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ବହୁସ୍ସୁତୋ ଚାତି ୟୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସୀଲାଦିପଟିସଂୟୁତ୍ତସ୍ସ ସୁତ୍ତଗେୟ୍ୟାଦିଭେଦସ୍ସ ବହୁନୋ ସୁତସ୍ସ ସମ୍ଭୱେନ ବହୁସ୍ସୁତୋ, ଧମ୍ମୋଜପଞ୍ଞାୟ ପାରିହାରିୟପଞ୍ଞାୟ ପଟିୱେଧପଞ୍ଞାୟ ଚ ୱସେନ ମେଧାୱୀ, ସୀଲେସୁ ଚ ସୁଟ୍ଠୁ ପତିଟ୍ଠିତତ୍ତା ସୁସମାହିତୋ, ଚେତୋସମଥଂ ଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରଭେଦଂ ଚିତ୍ତସମାଧାନଂ ଅନୁୟୁତ୍ତୋ, ତାଦିସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ମୟ୍ହଂ ମତ୍ଥକେପି ତିଟ୍ଠତୁ, ପଗେୱ ସହୱାସୋ।

ୟୋ ପପଞ୍ଚମନୁୟୁତ୍ତୋତି ୟୋ ପନ ପୁଗ୍ଗଲୋ କମ୍ମାରାମତାଦିୱସେନ ରୂପାଭିସଙ୍ଗାଦିୱସେନ ଚ ପୱତ୍ତିୟା ପପଞ୍ଚନଟ୍ଠେନ ତଣ୍ହାଦିଭେଦଂ ପପଞ୍ଚଂ ଅନୁୟୁତ୍ତୋ, ତତ୍ଥ ଚ ଅନାଦୀନୱଦସ୍ସନେନ ଅଭିରତୋ ମଗସଦିସୋ, ସୋ ନିବ୍ବାନଂ ୱିରାଧୟି, ସୋ ନିବ୍ବାନା ସୁୱିଦୂରୱିଦୂରେ ଠିତୋ।

ୟୋ ଚ ପପଞ୍ଚଂ ହିତ୍ୱାନାତି ୟୋ ପନ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତଣ୍ହାପପଞ୍ଚଂ ପହାୟ ତଦଭାୱତୋ ନିପ୍ପପଞ୍ଚସ୍ସ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ପଥେ ଅଧିଗମୁପାୟେ ଅରିୟମଗ୍ଗେ ରତୋ ଭାୱନାଭିସମୟେ ଅଭିରତୋ, ସୋ ନିବ୍ବାନଂ ଆରାଧୟି ସାଧେସି ଅଧିଗଚ୍ଛୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅଥେକଦିୱସଂ ଥେରୋ ଅତ୍ତନୋ କନିଟ୍ଠଭାତିକସ୍ସ ରେୱତତ୍ଥେରସ୍ସ କଣ୍ଟକନିଚିତଖଦିରରୁକ୍ଖସଞ୍ଛନ୍ନେ ନିରୁଦକକନ୍ତାରେ ୱାସଂ ଦିସ୍ୱା ତଂ ପସଂସନ୍ତୋ

‘‘ଗାମେ ୱା’’ତିଆଦିକା ଦ୍ୱେ ଗାଥା ଅଭାସି। ତତ୍ଥ ଗାମେ ୱାତି କିଞ୍ଚାପି ଅରହନ୍ତୋ ଗାମନ୍ତେ କାଯୱିୱେକଂ ନ ଲଭନ୍ତି, ଚିତ୍ତୱିୱେକଂ ପନ ଲଭନ୍ତେୱ। ତେସଞ୍ହି ଦିବ୍ବପଟିଭାଗାନିପି ଆରମ୍ମଣାନି ଚିତ୍ତଂ ଚାଲେତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ଗାମେ ୱା ହୋତୁ ଅରଞ୍ଞାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ୱା, ଯତ୍ଥ ଅରହନ୍ତୋ ୱିହରନ୍ତି, ତଂ ଭୂମିରାମଣେଯ୍ୟକନ୍ତି ସୋ ଭୂମିପ୍ପଦେସୋ ରମଣୀଯୋ ଏୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅରଞ୍ଞାନୀତି ସୁପୁପ୍ଫିତତରୁସଣ୍ଡମଣ୍ଡିତାନି ୱିମଲସଲିଲାସଯସମ୍ପନ୍ନାନି ଅରଞ୍ଞାନି ରମଣୀଯାନୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଯତ୍ଥାତି ଯେସୁ ଅରଞ୍ଞେସୁ ୱିକସିତେସୁ ୱିଯ ରମମାନେସୁ କାମପଙ୍କିନୋ କାମଗୱେସକୋ ଜନୋ ନ ରମତି। ୱୀତରାଗାତି ୱିଗତରାଗା ପନ ଖୀଣାସୱା ଭମରମଧୁକରା ୱିଯ ପଦୁମୱନେସୁ ତଥାରୂପେସୁ ଅରଞ୍ଞେସୁ ରମିସ୍ସନ୍ତୀତି। ନ ତେ କାମଗୱେସିନୋତି ଯସ୍ମା ତେ ୱୀତରାଗା କାମଗୱେସିନୋ ନ ହୋନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ପୁନ ଥେରୋ ରାଧଂ ନାମ ଦୁଗ୍ଗତବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଅନୁକମ୍ପାଯ ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା, ଉପସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ତମେୱ ପଚ୍ଛାସମଣଂ କତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତୋ ଏକଦିୱସଂ ତସ୍ସ ଚ ସୁବ୍ବଚଭାୱେନ ତୁସ୍ସିତ୍ୱା ଓୱାଦଂ ଦେନ୍ତୋ ‘‘ନିଧୀନଂୱା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ନିଧୀନଂୱାତି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ନିଦହିତ୍ୱା ଠପିତାନଂ ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣାଦିପୂରାନଂ ନିଧିକୁମ୍ଭୀନଂ। ପୱତ୍ତାରନ୍ତି କିଚ୍ଛଜୀୱିକେ ଦୁଗ୍ଗତମନୁସ୍ସେ ଅନୁକମ୍ପଂ କତ୍ୱା ‘‘ଏହି ତେ ସୁଖେନ ଜୀୱିତୁଂ ଉପାଯଂ ଦସ୍ସେସ୍ସାମୀ’’ତି ନିଧିଟ୍ଠାନଂ ନେତ୍ୱା ହତ୍ଥଂ ପସାରେତ୍ୱା ‘‘ଇମଂ ଗହେତ୍ୱା ସୁଖଂ ଜୀୱାହୀ’’ତି ଆଚିକ୍ଖିତାରଂ ୱିଯ। ୱଜ୍ଜଦସ୍ସିନନ୍ତି ଦ୍ୱେ ୱଜ୍ଜଦସ୍ସିନୋ – ‘‘ଇମିନା ନଂ ଅସାରୁପ୍ପେନ ୱା ଖଲିତେନ ୱା ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ନିଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି ରନ୍ଧଗୱେସକୋ ଚ, ଅଞ୍ଞାତଂ ଞାପେତୁକାମୋ ଞାତଂ ଅସ୍ସାଦେନ୍ତୋ ସୀଲାଦିୱୁଦ୍ଧିକାମତାଯ ତଂ ତଂ ୱଜ୍ଜଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଉଲ୍ଲୁମ୍ପନସଭାୱସଣ୍ଠିତୋ ଚାତି, ଅଯଂ ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ଯଥା ହି ଦୁଗ୍ଗତମନୁସ୍ସୋ ‘‘ଇମଂ ନିଧିଂ ଗଣ୍ହାହୀ’’ତି ନିଗ୍ଗଯ୍ହମାନୋପି ନିଧିଦସ୍ସନେ କୋପଂ ନ କରୋତି, ପମୁଦିତୋୱ ହୋତି, ଏୱଂ ଏୱରୂପେସୁ ପୁଗ୍ଗଲେସୁ ଅସାରୁପ୍ପଂ ୱା ଖଲିତଂ ୱା ଦିସ୍ୱା ଆଚିକ୍ଖନ୍ତେ କୋପୋ ନ କାତବ୍ବୋ, ତୁଟ୍ଠଚିତ୍ତେନେୱ ଭୱିତବ୍ବଂ, ‘‘ଭନ୍ତେ, ପୁନପି ମଂ ଏୱରୂପଂ ୱଦେଯ୍ୟାଥା’’ତି ପୱାରେତବ୍ବମେୱ। ନିଗ୍ଗଯ୍ହୱାଦିନ୍ତି ଯୋ ୱଜ୍ଜଂ ଦିସ୍ୱା ଅଯଂ ମେ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକୋ, ଅନ୍ତେୱାସିକୋ, ଉପକାରକୋତି ଅଚିନ୍ତେତ୍ୱା ୱଜ୍ଜାନୁରୂପଂ ତଜ୍ଜେନ୍ତୋ ପଣାମେନ୍ତୋ ଦଣ୍ଡକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ସିକ୍ଖାପେତି, ଅଯଂ ନିଗ୍ଗଯ୍ହୱାଦୀ ନାମ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ୱିଯ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ – ‘‘ନିଗ୍ଗଯ୍ହ ନିଗ୍ଗଯ୍ହାହଂ, ଆନନ୍ଦ, ୱକ୍ଖାମି; ପୱଯ୍ହ ପୱଯ୍ହ, ଆନନ୍ଦ, ୱକ୍ଖାମି। ଯୋ ସାରୋ ସୋ ଠସ୍ସତୀ’’ତି (ମ। ନି। ୩।୧୯୬)। ମେଧାୱିନ୍ତି ଧମ୍ମୋଜପଞ୍ଞାଯ ସମନ୍ନାଗତଂ। ତାଦିସନ୍ତି ଏୱରୂପଂ ପଣ୍ଡିତଂ। ଭଜେତି ପଯିରୁପାସେଯ୍ୟ। ତାଦିସଞ୍ହି ଆଚରିଯଂ ଭଜମାନସ୍ସ ଅନ୍ତେୱାସିକସ୍ସ ସେଯ୍ୟୋ ହୋତି, ନ ପାପିଯୋ, ୱୁଡ୍ଢିଯେୱ ହୋତି, ନୋ ପରିହାନୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅଥେକଦା ଅସ୍ସଜିପୁନବ୍ବସୁକେହି କୀଟାଗିରିସ୍ମିଂ ଆୱାସେ ଦୂସିତେ ସତ୍ଥାରା ଆଣତ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ପରିସାଯ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେନ ଚ ସଦ୍ଧିଂ ତତ୍ଥ ଗତୋ ଧମ୍ମସେନାପତି ଅସ୍ସଜିପୁନବ୍ବସୁକେସୁ ଓୱାଦଂ ଅନାଦିଯନ୍ତେସୁ ଇମଂ ଗାଥମାହ। ତତ୍ଥ ଓୱଦେଯ୍ୟାତି ଓୱାଦଂ ଅନୁସିଟ୍ଠିଂ ଦଦେଯ୍ୟ। ଅନୁସାସେଯ୍ୟାତି ତସ୍ସେୱ ପରିଯାଯୱଚନଂ। ଅଥ ୱା ଉପ୍ପନ୍ନେ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ୱଦନ୍ତୋ ଓୱଦତି ନାମ, ଅନୁପ୍ପନ୍ନେ ‘‘ଅଯସୋପି ତେ ସିଯା’’ତିଆଦିଂ ଅନାଗତଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ୱଦନ୍ତୋ ଅନୁସାସତି ନାମ। ସମ୍ମୁଖା ୱଦନ୍ତୋ ୱା ଓୱଦତି ନାମ, ପରମ୍ମୁଖା ଦୂତଂ, ସାସନଂ ୱା ପେସେତ୍ୱା ୱଦନ୍ତୋ ଅନୁସାସତି ନାମ। ସକିଂ ୱଦନ୍ତୋ ୱା ଓୱଦତି ନାମ, ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱଦନ୍ତୋ ଅନୁସାସତି ନାମ। ଅସବ୍ଭା ଚାତି ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଚ ନିୱାରଯେ, କୁସଲେ ଧମ୍ମେ ଚ ପତିଟ୍ଠାପେଯ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ସତଞ୍ହି ସୋତି ଏୱରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସାଧୂନଂ ପିଯୋ ହୋତି। ଯେ ପନ ଅସନ୍ତା ଅସପ୍ପୁରିସା ୱିତିଣ୍ଣପରଲୋକା ଆମିସଚକ୍ଖୁକା ଜୀୱିକତ୍ଥାଯ ପବ୍ବଜିତା, ତେସଂ ସୋ ଓୱାଦକୋ ଅନୁସାସକୋ ‘‘ନ ତ୍ୱଂ ଅମ୍ହାକଂ ଉପଜ୍ଝାଯୋ, ନ ଆଚରିଯୋ, କସ୍ମା ଅମ୍ହେ ୱଦସୀ’’ତି ଏୱଂ ମୁଖସତ୍ତୀହି ୱିଜ୍ଝନ୍ତାନଂ ଅପ୍ପିଯୋ ହୋତୀତି।

‘‘ଯଂ ଆରବ୍ଭ ସତ୍ଥା ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ସୋ ଏୱ ଉପନିସ୍ସଯସମ୍ପନ୍ନୋ’’ତି ଭିକ୍ଖୂସୁ କଥାଯ ସମୁଟ୍ଠିତାଯ ‘‘ନଯିଦମେତ’’ନ୍ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଅଞ୍ଞସ୍ସା’’ତି ଗାଥମାହ। ତତ୍ଥ ଅଞ୍ଞସ୍ସାତି ଅତ୍ତନୋ ଭାଗିନେଯ୍ୟଂ ଦୀଘନଖପରିବ୍ବାଜକଂ ସନ୍ଧାଯାହ। ତସ୍ସ ହି ସତ୍ଥାରା ୱେଦନାପରିଗ୍ଗହସୁତ୍ତେ (ମ। ନି। ୨। ୨୦୫-୨୦୬) ଦେସିଯମାନେ ଅଯଂ ମହାଥେରୋ ଭାୱନାମଗ୍ଗେ ଅଧିଗନ୍ତ୍ୱା ସାୱକପାରମୀଞାଣସ୍ସ ମତ୍ଥକଂ ପତ୍ତୋ। ସୋତମୋଧେସିମତ୍ଥିକୋତି ସତ୍ଥାରଂ ବୀଜଯମାନୋ ଠିତୋ ଅତ୍ଥିକୋ ହୁତ୍ୱା ସୁସ୍ସୂସନ୍ତୋ ସୋତଂ ଓଦହିଂ। ତଂମେ ଅମୋଘଂ ସୱନନ୍ତି ତଂ ତଥା ସୁତଂ ସୱନଂ ମଯ୍ହଂ ଅମୋଘଂ ଅୱଞ୍ଝଂ ଅହୋସି, ଅଗ୍ଗସାୱକେନ ପତ୍ତବ୍ବଂ ସମ୍ପତ୍ତୀନଂ ଅୱସ୍ସଯୋ ଅହୋସି। ତେନାହ ‘‘ୱିମୁତ୍ତୋମ୍ହୀ’’ତିଆଦି।

ତତ୍ଥ ନେୱ ପୁବ୍ବେନିୱାସାଯାତି ଅତ୍ତନୋ ପରେସଞ୍ଚ ପୁବ୍ବେନିୱାସଜାନନଞାଣତ୍ଥାଯ, ପଣିଧୀ ମେ ନେୱ ୱିଜ୍ଜତୀତି ଯୋଜନା। ପରିକମ୍ମକରଣୱସେନ ତଦତ୍ଥଂ ଚିତ୍ତପଣିଧାନମତ୍ତମ୍ପି ନେୱତ୍ଥି ନେୱ ଅହୋସୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଚେତୋପରିଯାଯାତି ଚେତୋପରିଯଞାଣସ୍ସ। ଇଦ୍ଧିଯାତି ଇଦ୍ଧିୱିଧଞାଣସ୍ସ। ଚୁତିଯା ଉପପତ୍ତିଯାତି, ସତ୍ତାନଂ ଚୁତିଯା ଉପପତ୍ତିଯା ଚ ଜାନନଞାଣାଯ ଚୁତୂପପାତଞାଣତ୍ଥାଯ। ସୋତଧାତୁୱିସୁଦ୍ଧିଯାତି ଦିବ୍ବସୋତଞାଣସ୍ସ। ପଣିଧୀ ମେ ନ ୱିଜ୍ଜତୀତି ଇମେସଂ ଅଭିଞ୍ଞାୱିସେସାନଂ ଅତ୍ଥାଯ ପରିକମ୍ମୱସେନ ଚିତ୍ତସ୍ସ ପଣିଧି ଚିତ୍ତାଭିନୀହାରୋ ମେ ନତ୍ଥି ନାହୋସୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସବ୍ବଞ୍ଞୁଗୁଣା ୱିଯ ହି ବୁଦ୍ଧାନଂ ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗାଧିଗମେନେୱ ସାୱକାନଂ ସବ୍ବେ ସାୱକଗୁଣା ହତ୍ଥଗତା ହୋନ୍ତି, ନ ତେସଂ ଅଧିଗମାଯ ୱିସୁଂ ପରିକମ୍ମକରଣକିଚ୍ଚଂ ଅତ୍ଥୀତି।

ରୁକ୍ଖମୂଲନ୍ତିଆଦିକା ତିସ୍ସୋ ଗାଥା କପୋତକନ୍ଦରାଯଂ ୱିହରନ୍ତସ୍ସ ଯକ୍ଖେନ ପହତକାଲେ ସମାପତ୍ତିବଲେନ ଅତ୍ତନୋ ନିବ୍ବିକାରତାଦୀପନୱସେନ ୱୁତ୍ତା। ତତ୍ଥ ମୁଣ୍ଡୋତି ନ ୱୋରୋପିତକେସୋ। ସଙ୍ଘାଟିପାରୁତୋତି ସଙ୍ଘାଟିଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୋ। ‘‘ସଙ୍ଘାଟିଯା ସୁପାରୁତୋ’’ତି ଚ ପଠନ୍ତି। ପଞ୍ଞାଯ ଉତ୍ତମୋ ଥେରୋତି ଥେରୋ ହୁତ୍ୱା ପଞ୍ଞାଯ ଉତ୍ତମୋ, ସାୱକେସୁ ପଞ୍ଞାଯ ସେଟ୍ଠୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଝାଯତୀତି ଆରମ୍ମଣୂପନିଜ୍ଝାନେନ ଲକ୍ଖଣୂପନିଜ୍ଝାନେନ ଚ ଝାଯତି, ବହୁଲଂ ସମାପତ୍ତିୱିହାରେନ ୱିହରତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଉପେତୋ ହୋତି ତାୱଦେତି ଯଦା ଯକ୍ଖେନ ସୀସେ ପହତୋ, ତାୱଦେୱ ଅୱିତକ୍କଂ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନିକଫଲସମାପତ୍ତିଂ ସମାପନ୍ନୋ ଅରିଯେନ ତୁଣ୍ହୀଭାୱେନ ଉପେତୋ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅହୋସି। ଅତୀତତ୍ଥେ ହି ହୋତୀତି ଇଦଂ ୱତ୍ତମାନୱଚନଂ।

ପବ୍ବତୋୱ ନ ୱେଧତୀତି ମୋହକ୍ଖଯା ଭିନ୍ନସଙ୍କିଲେସୋ ଭିକ୍ଖୁ ସୋ ସେଲମଯପବ୍ବତୋ ୱିଯ ଅଚଲୋ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତୋ ଇଟ୍ଠାଦିନା କେନଚି ନ ୱେଧତି, ସବ୍ବତ୍ଥ ନିବ୍ବିକାରୋ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅଥେକଦିୱସଂ ଥେରସ୍ସ ଅସତିଯା ନିୱାସନକଣ୍ଣେ ଓଲମ୍ବନ୍ତେ ଅଞ୍ଞତରୋ ସାମଣେରୋ, ‘‘ଭନ୍ତେ, ପରିମଣ୍ଡଲଂ ନିୱାସେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଆହ। ତଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ଭଦ୍ଦଂ ତଯା ସୁଟ୍ଠୁ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ସିରସା ୱିଯ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତୋ ତାୱଦେୱ ଥୋକଂ ଅପକ୍କମିତ୍ୱା ପରିମଣ୍ଡଲଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ‘‘ମାଦିସାନଂ ଅଯମ୍ପି ଦୋସୋଯେୱା’’ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଅନଙ୍ଗଣସ୍ସା’’ତି ଗାଥମାହ।

ପୁନ ମରଣେ ଜୀୱିତେ ଚ ଅତ୍ତନୋ ସମଚିତ୍ତତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ନାଭିନନ୍ଦାମୀ’’ତିଆଦିନା ଦ୍ୱେ ଗାଥା ୱତ୍ୱା ପରେସଂ ଧମ୍ମଂ କଥେନ୍ତୋ ‘‘ଉଭଯେନ ମିଦ’’ନ୍ତିଆଦିନା ଗାଥାଦ୍ୱଯମାହ। ତତ୍ଥ ଉଭଯେନାତି ଉଭଯେସୁ, ଉଭୋସୁ କାଲେସୂତି ଅତ୍ଥୋ। ମିଦନ୍ତି ମ-କାରୋ ପଦସନ୍ଧିକରୋ। ଇଦଂ ମରଣମେୱ, ମରଣଂ ଅତ୍ଥେୱ ନାମ, ଅମରଣଂ ନାମ ନତ୍ଥି। କେସୁ ଉଭୋସୁ କାଲେସୂତି ଆହ ‘‘ପଚ୍ଛା ୱା ପୁରେ ୱା’’ତି ମଜ୍ଝିମୱଯସ୍ସ ପଚ୍ଛା ୱା ଜରାଜିଣ୍ଣକାଲେ ପୁରେ ୱା ଦହରକାଲେ ମରଣମେୱ ମରଣଂ ଏକନ୍ତିକମେୱ। ତସ୍ମା ପଟିପଜ୍ଜଥ ସମ୍ମା ପଟିପତ୍ତିଂ ପୂରେଥ ୱିପ୍ପଟିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ମା ୱିନସ୍ସଥ ଅପାଯେସୁ ମହାଦୁକ୍ଖଂ ମାନୁଭୱଥ। ଖଣୋ ୱୋ ମା ଉପଚ୍ଚଗାତି ଅଟ୍ଠହି ଅକ୍ଖଣେହି ୱିୱଜ୍ଜିତୋ ଅଯଂ ନୱମୋ ଖଣୋ ମା ତୁମ୍ହେ ଅତିକ୍କମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅଥେକଦିୱସଂ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ମହାକୋଟ୍ଠିକଂ ଦିସ୍ୱା ତସ୍ସ ଗୁଣଂ ପକାସେନ୍ତୋ ‘‘ଉପସନ୍ତୋ’’ତିଆଦିନା ତିସ୍ସୋ ଗାଥା ଅଭାସି। ତତ୍ଥ ଅନୁଦ୍ଦେସିକୱସେନ ‘‘ଧୁନାତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ପୁନ ଥେରସନ୍ନିସ୍ସିତଂ କତ୍ୱା ୱଦନ୍ତୋ ‘‘ଅପ୍ପାସୀ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅପ୍ପାସୀତି ଅଧୁନା ପହାସୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନାଯାସୋତି ଅପରିସ୍ସମୋ, କିଲେସଦୁକ୍ଖରହିତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିପ୍ପସନ୍ନୋ ଅନାୱିଲୋତି ୱିପ୍ପସନ୍ନୋ ଅସଦ୍ଧିଯାଦୀନଂ ଅଭାୱେନ ସୁଟ୍ଠୁ ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ ଅନାୱିଲସଙ୍କପ୍ପତାଯ ଅନାୱିଲୋ।

ନ ୱିସ୍ସସେତି ଗାଥା ଦେୱଦତ୍ତଂ ସଦ୍ଦହିତ୍ୱା ତସ୍ସ ଦିଟ୍ଠିଂ ରୋଚେତ୍ୱା ଠିତେ ୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତକେ ଆରବ୍ଭ ୱୁତ୍ତା। ତତ୍ଥ ନ ୱିସ୍ସସେତି ୱିସ୍ସଟ୍ଠୋ ନ ଭଜେଯ୍ଯ, ନ ସଦ୍ଦହେଯ୍ଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକତିଯେସୂତି ଏକଚ୍ଚେସୁ ଅନୱଟ୍ଠିତସଭାୱେସୁ ପୁଥୁଜ୍ଜନେସୁ। ଏୱନ୍ତି ଯଥା ତୁମ୍ହେ ‘‘ଦେୱଦତ୍ତୋ ସମ୍ମା ପଟିପନ୍ନୋ’’ତି ୱିସ୍ସାସଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ଥ, ଏୱଂ। ଅଗାରିସୂତି ଗହଟ୍ଠେସୁ। ସାଧୂପି ହୁତ୍ୱାନାତି ଯସ୍ମା ପୁଥୁଜ୍ଜନଭାୱୋ ନାମ ଅସ୍ସପିଟ୍ଠେ ଠପିତକୁମ୍ଭଣ୍ଡଂ ୱିଯ ଥୁସରାସିମ୍ହି ନିଖାତଖାଣୁକଂ ୱିଯ ଚ ଅନୱଟ୍ଠିତୋ, ତସ୍ମା ଏକଚ୍ଚେ ଆଦିତୋ ସାଧୂ ହୁତ୍ୱା ଠିତାପି ପଚ୍ଛା ଅସାଧୂ ହୋନ୍ତି। ଯଥା ଦେୱଦତ୍ତୋ ପୁବ୍ବେ ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋ ଅଭିଞ୍ଞାସମାପତ୍ତିଲାଭୀ ହୁତ୍ୱା ଲାଭସକ୍କାରପକତୋ ଇଦାନି ପରିହୀନୱିସେସୋ ଛିନ୍ନପକ୍ଖକାକୋ ୱିଯ ଆପାଯିକୋ ଜାତୋ। ତସ୍ମା ତାଦିସୋ ଦିଟ୍ଠମତ୍ତେନ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ନ ୱିସ୍ସାସିତବ୍ବୋ। ଏକଚ୍ଚେ ପନ କଲ୍ଯାଣମିତ୍ତସଂସଗ୍ଗଭାୱେନ ଆଦିତୋ ଅସାଧୂ ହୁତ୍ୱାପି ପଚ୍ଛା କଲ୍ଯାଣସଂସଗ୍ଗେନ ସାଧୂ ହୋନ୍ତିଯେୱ, ତସ୍ମା ଦେୱଦତ୍ତସଦିସେ ସାଧୁପତିରୂପେ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ନ ୱିସ୍ସାସେଯ୍ଯାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଯେସଂ କାମଚ୍ଛନ୍ଦାଦଯୋ ଚିତ୍ତୁପକ୍କିଲେସା ଅୱିଗତା, ତେ ଅସାଧୂ। ଯେସଂ ତେ ୱିଗତା, ତେ ସାଧୂତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ’’ତି ଗାଥଂ ୱତ୍ୱା ଅସାଧାରଣତୋ ଉକ୍କଂସଗତଂ ସାଧୁଲକ୍ଖଣଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଯସ୍ସ ସକ୍କରିଯମାନସ୍ସା’’ତିଆଦିନା ଗାଥାଦ୍ୱଯଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ଅସାଧାରଣତୋ ପନ ଉକ୍କଂସଗତଂ ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ସତ୍ଥାରଂ ଅତ୍ତାନଞ୍ଚ ଉଦାହରନ୍ତୋ ‘‘ମହାସମୁଦ୍ଦୋ’’ତିଆଦିକା ଗାଥା ଅଭାସି। ତତ୍ଥ ମହାସମୁଦ୍ଦୋତି ଅଯଂ ମହାସମୁଦ୍ଦୋ, ମହାପଥୱୀ ସେଲୋ ପବ୍ବତୋ, ପୁରତ୍ଥିମାଦିଭେଦତୋ ଅନିଲୋ ଚ ଅତ୍ତନୋ ଅଚେତନାଭାୱେନ ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠଂ ସହନ୍ତି, ନ ପଟିସଙ୍ଖାନବଲେନ, ସତ୍ଥା ପନ ଯସ୍ସା ଅରହତ୍ତୁପ୍ପତ୍ତିଯା ୱସେନ ଉତ୍ତମେ ତାଦିଭାୱେ ଠିତୋ ଇଟ୍ଠାଦୀସୁ ସବ୍ବତ୍ଥ ସମୋ ନିବ୍ବିକାରୋ, ତସ୍ସା ସତ୍ଥୁ ୱରୱିମୁତ୍ତିଯା ଅଗ୍ଗଫଲୱିମୁତ୍ତିଯା ତେ ମହାସମୁଦ୍ଦାଦଯୋ ଉପମାଯ ଉପମାଭାୱେନ ନ ଯୁଜ୍ଜନ୍ତି କଲଭାଗମ୍ପି ନ ଉପେନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଚକ୍କାନୁୱତ୍ତକୋତି ସତ୍ଥାରା ୱତ୍ତିତସ୍ସ ଧମ୍ମଚକ୍କସ୍ସ ଅନୁୱତ୍ତକୋ। ଥେରୋତି ଅସେକ୍ଖେହି ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧାଦୀହି ସମନ୍ନାଗମେନ ଥେରୋ। ମହାଞାଣୀତି

ମହାପଞ୍ଞୋ। ସମାହିତୋତି ଉପଚାରପ୍ପନାସମାଧିନା ଅନୁତ୍ତରସମାଧିନା ଚ ସମାହିତୋ। ପଠୱୀସମାନୋତି ଇଟ୍ଠାଦିଆରମ୍ମଣସନ୍ନିପାତେ ନିବ୍ବିକାରତାଯ ପଥୱିଯା ଆପେନ ଅଗ୍ଗିନା ଚ ସଦିସୱୁତ୍ତିକୋ। ତେନାହ ‘‘ନ ରଜ୍ଜତି ନ ଦୁସ୍ସତୀ’’ତି।

ପଞ୍ଞାପାରମିତଂ ପତ୍ତୋତି ସାୱକଞାଣସ୍ସ ପାରମିଂ ପାରକୋଟିଂ ପତ୍ତୋ। ମହାବୁଦ୍ଧୀତି ମହାପୁଥୁହାସଜୱନତିକ୍ଖନିବ୍ବେଧିକଭାୱପ୍ପତ୍ତାଯ ମହତିଯା ବୁଦ୍ଧିଯା ପଞ୍ଞାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ। ମହାମତୀତି ଧମ୍ମନ୍ୱଯୱେଦିତସଙ୍ଖାତାଯ ମହତିଯା ନଯଗ୍ଗାହମତିଯା ସମନ୍ନାଗତୋ। ଯେ ହି ତେ ଚତୁବ୍ବିଧା, ସୋଳସୱିଧା, ଚତୁଚତ୍ତାଲୀସୱିଧା, ତେସତ୍ତତିୱିଧା ଚ ପଞ୍ଞପ୍ପଭେଦା। ତେସଂ ସବ୍ବସୋ ଅନୱସେସାନଂ ଅଧିଗତତ୍ତା ମହାପଞ୍ଞତା ଦିୱିସେସଯୋଗତୋ ଚ ଅଯଂ ମହାଥେରୋ ସାତିସଯଂ ‘‘ମହାବୁଦ୍ଧୀ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବତଂ ଅରହତି। ଯଥାହ ଭଗୱା –

‘‘ପଣ୍ଡିତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାରିପୁତ୍ତୋ; ମହାପଞ୍ଞୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାରିପୁତ୍ତୋ; ପୁଥୁପଞ୍ଞୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାରିପୁତ୍ତୋ; ହାସପଞ୍ଞୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାରିପୁତ୍ତୋ; ଜୱନପଞ୍ଞୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାରିପୁତ୍ତୋ; ତିକ୍ଖପଞ୍ଞୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାରିପୁତ୍ତୋ; ନିବ୍ବେଧିକପଞ୍ଞୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାରିପୁତ୍ତୋ’’ତିଆଦି (ମ॰ ନି॰ ୩.୯୩)।

ତତ୍ଥାଯଂ ପଣ୍ଡିତଭାୱାଦୀନଂ ୱିଭାଗୱିଭାୱନା। ଧାତୁକୁସଲତା, ଆଯତନକୁସଲତା, ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦକୁସଲତା, ଠାନାଟ୍ଠାନକୁସଲତାତି ଇମେହି ଚତୂହି କାରଣେହି ପଣ୍ଡିତୋ। ମହାପଞ୍ଞତାଦୀନଂ ୱିଭାଗଦସ୍ସନେ ଅଯଂ ପାଳି –

‘‘କତମା ମହାପଞ୍ଞା? ମହନ୍ତେ ଅତ୍ଥେ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀତି ମହାପଞ୍ଞା, ମହନ୍ତେ ଧମ୍ମେ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀତି ମହାପଞ୍ଞା, ମହନ୍ତା ନିରୁତ୍ତିଯୋ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀତି ମହାପଞ୍ଞା, ମହନ୍ତାନି ପଟିଭାନାନି ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀତି ମହାପଞ୍ଞା, ମହନ୍ତେ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧେ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀତି ମହାପଞ୍ଞା, ମହନ୍ତେ ସମାଧିକ୍ଖନ୍ଧେ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀତି ମହାପଞ୍ଞା, ମହନ୍ତେ ପଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧେ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀତି ମହାପଞ୍ଞା, ମହନ୍ତେ ୱିମୁତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧେ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀତି ମହାପଞ୍ଞା, ମହନ୍ତେ ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନକ୍ଖନ୍ଧେ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀତି ମହାପଞ୍ଞା, ମହନ୍ତାନି ଠାନାଟ୍ଠାନାନି ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀତି ମହାପଞ୍ଞା, ମହନ୍ତା ୱିହାରସମାପତ୍ତିଯୋ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀତି ମହାପଞ୍ଞା, ମହନ୍ତାନି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀତି ମହାପଞ୍ଞା, ମହନ୍ତେ ସତିପଟ୍ଠାନେ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀତି ମହାପଞ୍ଞା, ମହନ୍ତେ ସମ୍ମପ୍ପଧାନେ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀତି ମହାପଞ୍ଞା, ମହନ୍ତେ ଇଦ୍ଧିପାଦେ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀତି ମହାପଞ୍ଞା, ମହନ୍ତାନି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀତି ମହାପଞ୍ଞା, ମହନ୍ତାନି ବଲାନି ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀତି ମହାପଞ୍ଞା, ମହନ୍ତେ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀତି ମହାପଞ୍ଞା, ମହନ୍ତେ ଅରିଯମଗ୍ଗେ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀତି ମହାପଞ୍ଞା, ମହନ୍ତାନି ସାମଞ୍ଞଫଲାନି ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀତି ମହାପଞ୍ଞା, ମହନ୍ତା ଅଭିଞ୍ଞାଯୋ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀତି ମହାପଞ୍ଞା, ମହନ୍ତଂ ପରମତ୍ଥଂ ନିବ୍ବାନଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀତି ମହାପଞ୍ଞା।

‘‘କତମା ପୁଥୁପଞ୍ଞା? ପୁଥୁନାନାଖନ୍ଧେସୁ ଞାଣଂ ପୱତ୍ତତୀତି ପୁଥୁପଞ୍ଞା , ପୁଥୁନାନାଧାତୂସୁ ଞାଣଂ ପୱତ୍ତତୀତି ପୁଥୁପଞ୍ଞା, ପୁଥୁନାନାଆଯତନେସୁ ଞାଣଂ ପୱତ୍ତତୀତି ପୁଥୁପଞ୍ଞା, ପୁଥୁନାନାପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦେସୁ ଞାଣଂ ପୱତ୍ତତୀତି ପୁଥୁପଞ୍ଞା, ପୁଥୁନାନାସୁଞ୍ଞତମନୁପଲବ୍ଭେସୁ ଞାଣଂ ପୱତ୍ତତୀତି ପୁଥୁପଞ୍ଞା, ପୁଥୁନାନାଅତ୍ଥେସୁ ଞାଣଂ ପୱତ୍ତତୀତି ପୁଥୁପଞ୍ଞା, ପୁଥୁନାନାଧମ୍ମେସୁ ଞାଣଂ ପୱତ୍ତତୀତି ପୁଥୁପଞ୍ଞା, ପୁଥୁନାନାନିରୁତ୍ତୀସୁ ଞାଣଂ ପୱତ୍ତତୀତି ପୁଥୁପଞ୍ଞା, ପୁଥୁନାନାପଟିଭାନେସୁ ଞାଣଂ ପୱତ୍ତତୀତି ପୁଥୁପଞ୍ଞା, ପୁଥୁନାନାସୀଲକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ଞାଣଂ ପୱତ୍ତତୀତି ପୁଥୁପଞ୍ଞା, ପୁଥୁନାନାସମାଧିକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ଞାଣଂ ପୱତ୍ତତୀତି ପୁଥୁପଞ୍ଞା, ପୁଥୁନାନାପଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ଞାଣଂ ପୱତ୍ତତୀତି ପୁଥୁପଞ୍ଞା, ପୁଥୁନାନାୱିମୁତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ଞାଣଂ ପୱତ୍ତତୀତି ପୁଥୁପଞ୍ଞା, ପୁଥୁନାନାୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ଞାଣଂ ପୱତ୍ତତୀତି ପୁଥୁପଞ୍ଞା, ପୁଥୁନାନାଠାନାଟ୍ଠାନେସୁ ଞାଣଂ ପୱତ୍ତତୀତି ପୁଥୁପଞ୍ଞା, ପୁଥୁନାନାୱିହାରସମାପତ୍ତୀସୁ ଞାଣଂ ପୱତ୍ତତୀତି ପୁଥୁପଞ୍ଞା, ପୁଥୁନାନାଅରିଯସଚ୍ଚେସୁ ଞାଣଂ ପୱତ୍ତତୀତି ପୁଥୁପଞ୍ଞା, ପୁଥୁନାନାସତିପଟ୍ଠାନେସୁ ଞାଣଂ ପୱତ୍ତତୀତି ପୁଥୁପଞ୍ଞା, ପୁଥୁନାନାସମ୍ମପ୍ପଧାନେସୁ ଞାଣଂ ପୱତ୍ତତୀତି ପୁଥୁପଞ୍ଞା, ପୁଥୁନାନାଇଦ୍ଧିପାଦେସୁ ଞାଣଂ ପୱତ୍ତତୀତି ପୁଥୁପଞ୍ଞା, ପୁଥୁନାନାଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଞାଣଂ ପୱତ୍ତତୀତି ପୁଥୁପଞ୍ଞା, ପୁଥୁନାନାବଲେସୁ ଞାଣଂ ପୱତ୍ତତୀତି ପୁଥୁପଞ୍ଞା, ପୁଥୁନାନାବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେସୁ ଞାଣଂ ପୱତ୍ତତୀତି ପୁଥୁପଞ୍ଞା, ପୁଥୁନାନାଅରିଯମଗ୍ଗେସୁ ଞାଣଂ ପୱତ୍ତତୀତି ପୁଥୁପଞ୍ଞା, ପୁଥୁନାନାସାମଞ୍ଞଫଲେସୁ ଞାଣଂ ପୱତ୍ତତୀତି ପୁଥୁପଞ୍ଞା, ପୁଥୁନାନାଅଭିଞ୍ଞାସୁ ଞାଣଂ ପୱତ୍ତତୀତି ପୁଥୁପଞ୍ଞା, ପୁଥୁଜନସାଧାରଣେ ଧମ୍ମେ ଅତିକ୍କମ୍ମ ପରମତ୍ଥେ ନିବ୍ବାନେ ଞାଣଂ ପୱତ୍ତତୀତି ପୁଥୁପଞ୍ଞା।

‘‘କତମା ହାସପଞ୍ଞା? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ହାସବହୁଲୋ ୱେଦବହୁଲୋ ତୁଟ୍ଠିବହୁଲୋ ପାମୋଜ୍ଜବହୁଲୋ ସୀଲାନି ପରିପୂରେତୀତି ହାସପଞ୍ଞା, ହାସବହୁଲୋ…ପେ… ପାମୋଜ୍ଜବହୁଲୋ ଇନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରଂ ପରିପୂରେତୀତି ହାସପଞ୍ଞା, ହାସବହୁଲୋ…ପେ… ପାମୋଜ୍ଜବହୁଲୋ ଭୋଜନେ ମତ୍ତଞ୍ଞୁତଂ ପରିପୂରେତୀତି ହାସପଞ୍ଞା, ହାସବହୁଲୋ…ପେ… ପାମୋଜ୍ଜବହୁଲୋ ଜାଗରିଯାନୁଯୋଗଂ ପରିପୂରେତୀତି ହାସପଞ୍ଞା, ହାସବହୁଲୋ…ପେ… ପାମୋଜ୍ଜବହୁଲୋ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧଂ…ପେ… ସମାଧିକ୍ଖନ୍ଧଂ, ପଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧଂ, ୱିମୁତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧଂ, ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନକ୍ଖନ୍ଧଂ

ପରିପୂରେତୀତି…ପେ… ପଟିୱିଜ୍ଝତୀତି। ୱିହାରସମାପତ୍ତିଯୋ ପରିପୂରେତୀତି, ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ପଟିୱିଜ୍ଝତୀତି, ସତିପଟ୍ଠାନେ ଭାୱେତୀତି, ସମ୍ମପ୍ପଧାନେ ଭାୱେତୀତି, ଇଦ୍ଧିପାଦେ ଭାୱେତୀତି, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଭାୱେତୀତି, ବଲାନି ଭାୱେତୀତି, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଭାୱେତୀତି, ଅରିଯମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତୀତି…ପେ… ସାମଞ୍ଞଫଲାନି ସଚ୍ଛିକରୋତୀତି ହାସପଞ୍ଞା, ହାସବହୁଲୋ ୱେଦବହୁଲୋ ତୁଟ୍ଠିବହୁଲୋ ପାମୋଜ୍ଜବହୁଲୋ ଅଭିଞ୍ଞାଯୋ ପଟିୱିଜ୍ଝତୀତି ହାସପଞ୍ଞା; ହାସବହୁଲୋ ୱେଦବହୁଲୋ ତୁଟ୍ଠିବହୁଲୋ ପାମୋଜ୍ଜବହୁଲୋ ପରମତ୍ଥଂ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରୋତୀତି ହାସପଞ୍ଞା।

‘‘କତମା ଜୱନପଞ୍ଞା? ଯଂ କିଞ୍ଚି ରୂପଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ…ପେ… ଯଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା, ସବ୍ବଂ ରୂପଂ ଅନିଚ୍ଚତୋ ଖିପ୍ପଂ ଜୱତୀତି ଜୱନପଞ୍ଞା, ଦୁକ୍ଖତୋ ଖିପ୍ପଂ ଜୱତୀତି ଜୱନପଞ୍ଞା, ଅନତ୍ତତୋ ଖିପ୍ପଂ ଜୱତୀତି ଜୱନପଞ୍ଞା; ଯା କାଚି ୱେଦନା…ପେ… ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ…ପେ… ସବ୍ବଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚତୋ ଖିପ୍ପଂ ଜୱତୀତି ଜୱନପଞ୍ଞା, ଦୁକ୍ଖତୋ ଖିପ୍ପଂ ଜୱତୀତି ଜୱନପଞ୍ଞା, ଅନତ୍ତତୋ ଖିପ୍ପଂ ଜୱତୀତି ଜୱନପଞ୍ଞା। ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ଜରାମରଣଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ, ଅନିଚ୍ଚତୋ ଖିପ୍ପଂ ଜୱତୀତି ଜୱନପଞ୍ଞା, ଦୁକ୍ଖତୋ ଖିପ୍ପଂ ଜୱତୀତି ଜୱନପଞ୍ଞା, ଅନତ୍ତତୋ ଖିପ୍ପଂ ଜୱତୀତି ଜୱନପଞ୍ଞା।

‘‘ରୂପଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅନିଚ୍ଚଂ ଖଯଟ୍ଠେନ, ଦୁକ୍ଖଂ ଭଯଟ୍ଠେନ, ଅନତ୍ତା ଅସାରକଟ୍ଠେନାତି ତୁଲଯିତ୍ୱା ତୀରଯିତ୍ୱା ୱିଭାୱଯିତ୍ୱା ୱିଭୂତଂ କତ୍ୱା ରୂପନିରୋଧେ ନିବ୍ବାନେ ଖିପ୍ପଂ ଜୱତୀତି ଜୱନପଞ୍ଞା…ପେ… ୱେଦନା…ପେ… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ… ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ଜରାମରଣଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅନିଚ୍ଚଂ ଖଯଟ୍ଠେନ, ଦୁକ୍ଖଂ ଭଯଟ୍ଠେନ, ଅନତ୍ତା ଅସାରକଟ୍ଠେନାତି ତୁଲଯିତ୍ୱା ତୀରଯିତ୍ୱା ୱିଭାୱଯିତ୍ୱା ୱିଭୂତଂ କତ୍ୱା ଜରାମରଣନିରୋଧେ ନିବ୍ବାନେ ଖିପ୍ପଂ ଜୱତୀତି ଜୱନପଞ୍ଞା।

‘‘ରୂପଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅନିଚ୍ଚଂ ସଙ୍ଖତଂ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ଖଯଧମ୍ମଂ ୱଯଧମ୍ମଂ ୱିରାଗଧମ୍ମଂ ନିରୋଧଧମ୍ମନ୍ତି ତୁଲଯିତ୍ୱା ତୀରଯିତ୍ୱା ୱିଭାୱଯିତ୍ୱା ୱିଭୂତଂ କତ୍ୱା ରୂପନିରୋଧେ ଖିପ୍ପଂ ଜୱତୀତି ଜୱନପଞ୍ଞା। ୱେଦନା…ପେ… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ… ଚକ୍ଖୁ…ପେ… ଜରାମରଣଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅନିଚ୍ଚଂ ସଙ୍ଖତଂ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ଖଯଧମ୍ମଂ ୱଯଧମ୍ମଂ ୱିରାଗଧମ୍ମଂ ନିରୋଧଧମ୍ମନ୍ତି ତୁଲଯିତ୍ୱା ତୀରଯିତ୍ୱା ୱିଭାୱଯିତ୍ୱା ୱିଭୂତଂ କତ୍ୱା ଜରାମରଣନିରୋଧେ ନିବ୍ବାନେ ଖିପ୍ପଂ ଜୱତୀତି ଜୱନପଞ୍ଞା।

‘‘କତମା ତିକ୍ଖପଞ୍ଞା? ଖିପ୍ପଂ କିଲେସେ ଛିନ୍ଦତୀତି ତିକ୍ଖପଞ୍ଞା, ଉପ୍ପନ୍ନଂ କାମୱିତକ୍କଂ ନାଧିୱାସେତି ପଜହତି ୱିନୋଦେତି ବ୍ୟନ୍ତୀକରୋତି ଅନଭାୱଂ ଗମେତୀତି ତିକ୍ଖପଞ୍ଞା; ଉପ୍ପନ୍ନଂ ବ୍ୟାପାଦୱିତକ୍କଂ ନାଧିୱାସେତି ପଜହତି ୱିନୋଦେତି ବ୍ୟନ୍ତୀକରୋତି ଅନଭାୱଂ ଗମେତୀତି ତିକ୍ଖପଞ୍ଞା; ଉପ୍ପନ୍ନଂ ୱିହିଂସାୱିତକ୍କଂ ନାଧିୱାସେତି…ପେ… ଉପ୍ପନ୍ନୁପ୍ପନ୍ନେ ପାପକେ ଅକୁସଲେ ଧମ୍ମେ ନାଧିୱାସେତି ପଜହତି ୱିନୋଦେତି ବ୍ୟନ୍ତୀକରୋତି ଅନଭାୱଂ ଗମେତୀତି ତିକ୍ଖପଞ୍ଞା; ଉପ୍ପନ୍ନଂ ରାଗଂ ନାଧିୱାସେତି ପଜହତି ୱିନୋଦେତି ବ୍ୟନ୍ତୀକରୋତି ଅନଭାୱଂ ଗମେତୀତି ତିକ୍ଖପଞ୍ଞା; ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଦୋସଂ…ପେ… ଉପ୍ପନ୍ନଂ ମୋହଂ… ଉପ୍ପନ୍ନଂ କୋଧଂ… ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଉପନାହଂ… ମକ୍ଖଂ… ପଳାସଂ… ଇସ୍ସଂ… ମଚ୍ଛରିଯଂ… ମାଯଂ… ସାଠେଯ୍ୟଂ… ଥମ୍ଭଂ… ସାରମ୍ଭଂ… ମାନଂ… ଅତିମାନଂ… ମଦଂ… ପମାଦଂ… ସବ୍ବେ କିଲେସେ… ସବ୍ବେ ଦୁଚ୍ଚରିତେ… ସବ୍ବେ ଅଭିସଙ୍ଖାରେ…ପେ… ସବ୍ବେ ଭୱଗାମିକମ୍ମେ ନାଧିୱାସେତି ପଜହତି ୱିନୋଦେତି ବ୍ୟନ୍ତୀକରୋତି ଅନଭାୱଂ ଗମେତୀତି ତିକ୍ଖପଞ୍ଞା। ଏକସ୍ମିଂ ଆସନେ ଚତ୍ତାରୋ ଚ ଅରିଯମଗ୍ଗା, ଚତ୍ତାରି ସାମଞ୍ଞଫଲାନି, ଚତସ୍ସୋ ପଟିସମ୍ଭିଦାଯୋ, ଛ ଅଭିଞ୍ଞାଯୋ ଅଧିଗତା ହୋନ୍ତି ସଚ୍ଛିକତା ଫସ୍ସିତା ପଞ୍ଞାଯାତି ତିକ୍ଖପଞ୍ଞା।

‘‘କତମା ନିବ୍ବେଧିକପଞ୍ଞା? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ସବ୍ବସଙ୍ଖାରେସୁ ଉବ୍ବେଗବହୁଲୋ ହୋତି ଉତ୍ତାସବହୁଲୋ ଉକ୍କଣ୍ଠନବହୁଲୋ ଅରତିବହୁଲୋ ଅନଭିରତିବହୁଲୋ ବହିମୁଖୋ ନ ରମତି ସବ୍ବସଙ୍ଖାରେସୁ, ଅନିବ୍ବିଦ୍ଧପୁବ୍ବଂ ଅପଦାଲିତପୁବ୍ବଂ ଲୋଭକ୍ଖନ୍ଧଂ ନିବ୍ବିଜ୍ଝତି ପଦାଲେତୀତି ନିବ୍ବେଧିକପଞ୍ଞା, ଅନିବ୍ବିଦ୍ଧପୁବ୍ବଂ ଅପଦାଲିତପୁବ୍ବଂ ଦୋସକ୍ଖନ୍ଧଂ ନିବ୍ବିଜ୍ଝତି ପଦାଲେତୀତି ନିବ୍ବେଧିକପଞ୍ଞା, ଅନିବ୍ବିଦ୍ଧପୁବ୍ବଂ ଅପଦାଲିତପୁବ୍ବଂ ମୋହକ୍ଖନ୍ଧଂ ନିବ୍ବିଜ୍ଝତି ପଦାଲେତୀତି ନିବ୍ବେଧିକପଞ୍ଞା; ଅନିବ୍ବିଦ୍ଧପୁବ୍ବଂ ଅପଦାଲିତପୁବ୍ବଂ କୋଧଂ…ପେ… ଉପନାହଂ…ପେ… ସବ୍ବେ ଭୱଗାମିକମ୍ମେ ନିବ୍ବିଜ୍ଝତି ପଦାଲେତୀତି ନିବ୍ବେଧିକପଞ୍ଞା’’ତି (ପଟି। ମ। ୩।୬-୭)।

ଏୱଂ ଯଥାୱୁତ୍ତୱିଭାଗାଯ ମହତିଯା ପଞ୍ଞାଯ ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ‘‘ମହାବୁଦ୍ଧୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଅପିଚ ଅନୁପଦଧମ୍ମୱିପସ୍ସନାୱସେନାପି ଇମସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ମହାପଞ୍ଞତା ୱେଦିତବ୍ବା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ –

‘‘ସାରିପୁତ୍ତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଦ୍ଧମାସଂ ଅନୁପଦଧମ୍ମୱିପସ୍ସନଂ ୱିପସ୍ସତି। ତତ୍ରିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ଅନୁପଦଧମ୍ମୱିପସ୍ସନାଯ ହୋତି।

‘‘ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାରିପୁତ୍ତୋ ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି…ପେ… ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଯେ ଚ ପଠମେ ଝାନେ ଧମ୍ମା ୱିତକ୍କୋ ଚ…

ପେ… ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତା ଚ ଫସ୍ସୋ ୱେଦନା ସଞ୍ଞା ଚେତନା ଚିତ୍ତଂ ଛନ୍ଦୋ ଅଧିମୋକ୍ଖୋ ୱୀରିଯଂ ସତି ଉପେକ୍ଖା ମନସିକାରୋ, ତ୍ୟାସ୍ସ ଧମ୍ମା ଅନୁପଦୱୱତ୍ଥିତା ହୋନ୍ତି, ତ୍ୟାସ୍ସ ଧମ୍ମା ୱିଦିତା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ୱିଦିତା ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି, ୱିଦିତା ଅବ୍ଭତ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି 'ଏୱଂ କିର ମେ ଧମ୍ମା ଅହୁତ୍ୱା ସମ୍ଭୋନ୍ତି, ହୁତ୍ୱା ପଟିୱେନ୍ତୀ'ତି। ସୋ ତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅନୁପାଯୋ ଅନପାଯୋ ଅନିସ୍ସିତୋ ଅପ୍ପଟିବଦ୍ଧୋ ୱିପ୍ପମୁତ୍ତୋ ୱିସଂଯୁତ୍ତୋ ୱିମରିଯାଦୀକତେନ ଚେତସା ୱିହରତି। ସୋ 'ଅତ୍ଥି ଉତ୍ତରି ନିସ୍ସରଣ'ନ୍ତି ପଜାନାତି। ତବ୍ବହୁଲୀକାରା ଅତ୍ଥିତ୍ୱେୱସ୍ସ ହୋତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାରିପୁତ୍ତୋ ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା…ପେ… ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ… ତତିଯଂ ଝାନଂ… ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଂ… ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଂ… ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ… ସବ୍ବସୋ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ସୋ ତାଯ ସମାପତ୍ତିଯା ସତୋ ୱୁଟ୍ଠହତି, ସୋ ତାଯ ସମାପତ୍ତିଯା ସତୋ ୱୁଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଯେ ଧମ୍ମା ଅତୀତା ନିରୁଦ୍ଧା ୱିପରିଣତା, ତେ ଧମ୍ମେ ସମନୁପସ୍ସତି ''ଏୱଂ କିର ମେ ଧମ୍ମା ଅହୁତ୍ୱା ସମ୍ଭୋନ୍ତି, ହୁତ୍ୱା ପଟିୱେନ୍ତୀ''ତି। ସୋ ତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅନୁପାଯୋ ଅନପାଯୋ ଅନିସ୍ସିତୋ ଅପ୍ପଟିବଦ୍ଧୋ ୱିପ୍ପମୁତ୍ତୋ ୱିସଂଯୁତ୍ତୋ ୱିମରିଯାଦୀକତେନ ଚେତସା ୱିହରତି। ସୋ 'ଅତ୍ଥି ଉତ୍ତରି ନିସ୍ସରଣ'ନ୍ତି ପଜାନାତି। ତବ୍ବହୁଲୀକାରା ଅତ୍ଥିତ୍ୱେୱସ୍ସ ହୋତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାରିପୁତ୍ତୋ ସବ୍ବସୋ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ପଞ୍ଞାଯ ଚସ୍ସ ଦିସ୍ୱା ଆସୱା ପରିକ୍ଖୀଣା ହୋନ୍ତି। ସୋ ତାଯ ସମାପତ୍ତିଯା ସତୋ ୱୁଟ୍ଠହତି, ସୋ ତାଯ ସମାପତ୍ତିଯା ସତୋ ୱୁଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଯେ ଧମ୍ମା ଅତୀତା ନିରୁଦ୍ଧା ୱିପରିଣତା, ତେ ଧମ୍ମେ ସମନୁପସ୍ସତି 'ଏୱଂ କିର ମେ ଧମ୍ମା ଅହୁତ୍ୱା ସମ୍ଭୋନ୍ତି, ହୁତ୍ୱା ପଟିୱେନ୍ତୀ'ତି। ସୋ ତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅନୁପାଯୋ ଅନପାଯୋ ଅନିସ୍ସିତୋ ଅପ୍ପଟିବଦ୍ଧୋ ୱିପ୍ପମୁତ୍ତୋ ୱିସଂଯୁତ୍ତୋ ୱିମରିଯାଦୀକତେନ ଚେତସା ୱିହରତି, ସୋ 'ନତ୍ଥି ଉତ୍ତରି ନିସ୍ସରଣ'ନ୍ତି ପଜାନାତି। ତବ୍ବହୁଲୀକାରା ନତ୍ଥିତ୍ୱେୱସ୍ସ ହୋତି।

''ଯଂ ଖୋ ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ୟ 'ୱସିପ୍ପତ୍ତୋ ପାରମିପ୍ପତ୍ତୋ ଅରିଯସ୍ମିଂ ସୀଲସ୍ମିଂ, ୱସିପ୍ପତ୍ତୋ ପାରମିପ୍ପତ୍ତୋ ଅରିଯସ୍ମିଂ ସମାଧିସ୍ମିଂ, ୱସିପ୍ପତ୍ତୋ ପାରମିପ୍ପତ୍ତୋ ଅରିଯାଯ ପଞ୍ଞାଯ, ୱସିପ୍ପତ୍ତୋ ପାରମିପ୍ପତ୍ତୋ ଅରିଯାଯ ୱିମୁତ୍ତିଯା'ତି। ସାରିପୁତ୍ତମେୱେତଂ ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ୟା''ତି (ମ। ନି। ୩।୯୩-୯୭)।

ଏୱଂ ମହାପୁଥୁହାସଜୱନତିକ୍ଖନିବ୍ବେଧିକଭାୱପ୍ପତ୍ତାଯ ମହତିଯା ବୁଦ୍ଧିଯା ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ଥେରୋ ମହାବୁଦ୍ଧୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଧମ୍ମନ୍ୱଯୱେଦିତା ପନସ୍ସ ସମ୍ପସାଦନୀଯସୁତ୍ତେନ (ଦୀ। ନି। ୩।୧୪୧ ଆଦଯୋ) ଦୀପେତବ୍ବା। ତତ୍ଥ ହି ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣସଦିସୋ ଥେରସ୍ସ ନଯଗ୍ଗାହୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଅଜଳଓ ଜଳଅସମାନୋତି ସାୱକେସୁ ପଞ୍ଞାଯ ଉକ୍କଂସଗତତ୍ତା ସବ୍ବଥାପି ଅଜଳଓ ସମାନୋ ପରମପ୍ପିଚ୍ଛତାଯ ଅତ୍ତାନଂ ଅଜାନନ୍ତଂ ୱିଯ କତ୍ୱା, ଦସ୍ସନେନ ଜଳଅସଦିସୋ ମନ୍ଦସରିକ୍ଖୋ କିଲେସପରିଳାହାଭାୱେନ ନିବ୍ବୁତୋ ସୀତିଭୂତୋ ସଦା ଚରତି ନିଚ୍ଚଂ ୱିହରତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ପରିଚିଣ୍ଣୋତି ଗାଥା ଥେରେନ ଅତ୍ତନୋ କତକିଚ୍ଚତଂ ପକାସେନ୍ତେନ ଭାସିତା, ସାପି ୱୁତ୍ତତ୍ଥାୟେୱ।

ସମ୍ପାଦେଥପ୍ପମାଦେନାତି ଅଯଂ ପନ ଅତ୍ତନୋ ପରିନିବ୍ବାନକାଲେ ସନ୍ନିପତିତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଓୱାଦଦାନୱସେନ ଭାସିତା। ସାପି ୱୁତ୍ତତ୍ଥାୟେୱାତି।

ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ପିସୁଣେନଚ କୋଧନେନାତିଆଦିକା ଆଯସ୍ମତୋ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅଯମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ପଦୁମୁତ୍ତରସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ ହଂସୱତୀନଗରେ ସତ୍ଥୁ ୱେମାତିକଭାତା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି, ସୁମନୋତିସ୍ସ ନାମଂ ଅହୋସି। ପିତା ପନସ୍ସ ଆନନ୍ଦରାଜା ନାମ। ସୋ ଅତ୍ତନୋ ପୁତ୍ତସ୍ସ ସୁମନକୁମାରସ୍ସ ୱଯପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ହଂସୱତିତୋ ୱୀସଯୋଜନସତେ ଠାନେ ଭୋଗନଗରଂ ଅଦାସି। ସୋ କଦାଚି କଦାଚି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତାନଞ୍ଚ ପିତରଞ୍ଚ ପସ୍ସତି। ତଦା ରାଜା ସତ୍ଥାରଞ୍ଚ ସତସହସ୍ସପରିମାଣଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଞ୍ଚ ସଯମେୱ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଉପଟ୍ଠହି, ଅଞ୍ଞେସଂ ଉପଟ୍ଠାତୁଂ ନ ଦେତି।

ତେନ ସମଯେନ ପଚ୍ଚନ୍ତୋ କୁପିତୋ ଅହୋସି। କୁମାରୋ ତସ୍ସ କୁପିତଭାୱଂ ରଞ୍ଞୋ ଅନାରୋଚେତ୍ୱା ସଯମେୱ ତଂ ୱୂପସମେତି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ରାଜା ତୁଟ୍ଠମାନସୋ ପୁତ୍ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ''ୱରଂ ତେ, ତାତ ଦମ୍ମି, ୱରଂ ଗଣ୍ହାହୀ''ତି ଆହ। କୁମାରୋ ''ସତ୍ଥାରଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଞ୍ଚ ତେମାସଂ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତୋ ଜୀୱିତଂ ଅୱଞ୍ଝଂ କାତୁଂ ଇଚ୍ଛାମୀ''ତି ଆହ। ''ଏତଂ ନ ସକ୍କା, ଅଞ୍ଞଂ ୱଦେହୀ''ତି। ''ଦେୱ, ଖତ୍ତିଯାନଂ ଦ୍ୱେକଥା ନାମ ନତ୍ଥି, ଏତଦେୱ ମେ ଦେହି,

ନ ମଯ୍ହଂ ଅଞ୍ଞେନ ଅତ୍ଥୋ’’ତି। ‘‘ସଚେ ସତ୍ଥା ଅନୁଜାନାତି, ଦିନ୍ନମେୱା’’ତି। ସୋ ‘‘ସତ୍ଥୁ ଚିତ୍ତଂ ଜାନିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱିହାରଂ ଗତୋ।

ତେନ ଚ ସମଯେନ ଭଗୱା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ପୱିଟ୍ଠୋ ହୋତି। ସୋ ଭିକ୍ଖୂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ‘‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଂ ଦସ୍ସନାଯ ଆଗତୋ, ଦସ୍ସେଥ ମେ ଭଗୱନ୍ତ’’ନ୍ତି ଆହ। ଭିକ୍ଖୂ ‘‘ସୁମନୋ ନାମ ଥେରୋ ସତ୍ଥୁ ଉପଟ୍ଠାକୋ, ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛାହୀ’’ତି ଆହଂସୁ। ସୋ ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ସତ୍ଥାରଂ, ଭନ୍ତେ, ମେ ଦସ୍ସେଥା’’ତି ଆହ। ଅଥ ଥେରୋ ତସ୍ସ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସେୱ ପଥୱିଯଂ ନିମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ‘‘ଭନ୍ତେ, ରାଜପୁତ୍ତୋ ତୁମ୍ହାକଂ ଦସ୍ସନାଯ ଆଗତୋ’’ତି ଆହ। ‘‘ତେନ ହି, ଭିକ୍ଖୁ, ବହି ଆସନଂ ପଞ୍ଞାପେହୀ’’ତି। ଥେରୋ ପୁନପି ତସ୍ସ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସେୱ ବୁଦ୍ଧାସନଂ ଗହେତ୍ୱା ଅନ୍ତୋଗନ୍ଧକୁଟିଯଂ ନିମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ବହିପରିୱେଣେ ପାତୁଭୱିତ୍ୱା ଗନ୍ଧକୁଟିପରିୱେଣେ ଆସନଂ ପଞ୍ଞାପେସି। କୁମାରୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ମହନ୍ତୋ ୱତାଯଂ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେସି।

ଭଗୱାପି ଗନ୍ଧକୁଟିତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତାସନେ ନିସୀଦି। ରାଜପୁତ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା, ଅଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଥେରୋ ତୁମ୍ହାକଂ ସାସନେ ୱଲ୍ଲଭୋ ମଞ୍ଞେତି। ‘‘ଆମ କୁମାର, ୱଲ୍ଲଭୋ’’ତି? ‘‘କିଂ କତ୍ୱା, ଭନ୍ତେ, ଏସ ୱଲ୍ଲଭୋ ହୋତୀ’’ତି?‘‘ଦାନାଦୀନି ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ୱା’’ତି। ‘‘ଭଗୱା , ଅହମ୍ପି ଅଯଂ ଥେରୋ ୱିଯ ଅନାଗତେ ବୁଦ୍ଧସାସନେ ୱଲ୍ଲଭୋ ହୋତୁକାମୋ’’ତି ସତ୍ତାହଂ ଖନ୍ଧାୱାରଭତ୍ତଂ ନାମ ଦତ୍ୱାପି ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ, ଭନ୍ତେ, ମଯା ପିତୁ ସନ୍ତିକା ତେମାସଂ ତୁମ୍ହାକଂ ପଟିଜଗ୍ଗନୱରୋ ଲଦ୍ଧୋ, ତେମାସଂ ମେ ୱସ୍ସାୱାସଂ ଅଧିୱାସେଥାତି। ଭଗୱା, ‘‘ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ତତ୍ଥ ଗତେନ ଅତ୍ଥୋ’’ତି ଓଲୋକେତ୍ୱା ‘‘ଅତ୍ଥୀ’’ତି ଦିସ୍ୱା ‘‘ସୁଞ୍ଞାଗାରେ ଖୋ, କୁମାର, ତଥାଗତା ଅଭିରମନ୍ତୀ’’ତି ଆହ। କୁମାରୋ ‘‘ଅଞ୍ଞାତଂ ଭଗୱା, ଅଞ୍ଞାତଂ ସୁଗତା’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ପୁରିମତରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱିହାରଂ କାରେମି, ମଯା ପେସିତେ ଭିକ୍ଖୁସତସହସ୍ସେନ ସଦ୍ଧିଂ ଆଗଚ୍ଛଥା’’ତି ପଟିଞ୍ଞଂ ଗହେତ୍ୱା ପିତୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଦିନ୍ନା ମେ, ଦେୱ, ଭଗୱତା ପଟିଞ୍ଞା, ମଯା ପହିତେ ଭଗୱନ୍ତଂ ପେସେଯ୍ୟାଥା’’ତି ପିତରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଯୋଜନେ ଯୋଜନେ ୱିହାରଂ କରୋନ୍ତୋ ୱୀସଯୋଜନସତଂ ଅଦ୍ଧାନଂ ଗତୋ। ଗନ୍ତ୍ୱା ଚ ଅତ୍ତନୋ ନଗରେ ୱିହାରଟ୍ଠାନଂ ୱିଚିନନ୍ତୋ ସୋଭନସ୍ସ ନାମ କୁଟୁମ୍ବିକସ୍ସ ଉଯ୍ୟାନଂ ଦିସ୍ୱା ସତସହସ୍ସେନ କିଣିତ୍ୱା ସତସହସ୍ସଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ୱିହାରଂ କାରେସି। ତତ୍ଥ ଭଗୱତୋ ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ସେସଭିକ୍ଖୂନଞ୍ଚ ରତ୍ତିଟ୍ଠାନଦିୱାଟ୍ଠାନତ୍ଥାଯ କୁଟିଲେଣମଣ୍ଡପେ କାରେତ୍ୱା ପାକାରପରିକ୍ଖେପଂ ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକଞ୍ଚ ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ପିତୁ ସନ୍ତିକଂ ପେସେସି ‘‘ନିଟ୍ଠିତଂ ମଯ୍ହଂ କିଚ୍ଚଂ, ସତ୍ଥାରଂ ପହିଣଥା’’ତି।

ରାଜା ଭଗୱନ୍ତଂ ଭୋଜେତ୍ୱା ‘‘ଭଗୱା ସୁମନସ୍ସ କିଚ୍ଚଂ ନିଟ୍ଠିତଂ, ତୁମ୍ହାକଂ ଗମନଂ ପଚ୍ଚାସୀସତୀ’’ତି ଆହ। ଭଗୱା ସତସହସ୍ସଭିକ୍ଖୁପରିୱୁତୋ ଯୋଜନେ ଯୋଜନେ ୱିହାରେସୁ ୱସମାନୋ ଅଗମାସି। କୁମାରୋ ‘‘ସତ୍ଥା ଆଗଚ୍ଛତୀ’’ତି ସୁତ୍ୱା ଯୋଜନଂ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ଗନ୍ଧମାଲାଦୀହି ପୂଜଯମାନୋ ସତସହସ୍ସେନ କୀତେ ସୋଭନେ ନାମ ଉଯ୍ୟାନେ ସତସହସ୍ସେନ କାରିତଂ ୱିହାରଂ ପୱେସେତ୍ୱା –

‘‘ସତସହସ୍ସେନ ମେ କୀତଂ, ସତସହସ୍ସେନ ମାପିତଂ;

ସୋଭନଂ ନାମ ଉଯ୍ୟାନଂ, ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହ ମହାମୁନୀ’’ତି। –

ତଂ ନିଯ୍ୟାଦେସି। ସୋ ୱସ୍ସୂପନାଯିକଦିୱସେ ମହାଦାନଂ ପୱତ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ଇମିନାୱ ନୀହାରେନ ଦାନଂ ଦଦେଯ୍ୟାଥା’’ତି ପୁତ୍ତଦାରେ ଅମଚ୍ଚେ ଚ କିଙ୍କରଣୀଯେସୁ ଚ ନିଯୋଜେତ୍ୱା ସଯଂ ସୁମନତ୍ଥେରସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନସମୀପେଯେୱ ୱସନ୍ତୋ ତେମାସଂ ସତ୍ଥାରଂ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତୋ ଉପକଟ୍ଠାଯ ପୱାରଣାଯ ଗାମଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସତ୍ତାହଂ ମହାଦାନଂ ପୱତ୍ତେତ୍ୱା ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ସତ୍ଥୁ ଭିକ୍ଖୁସତସହସ୍ସସ୍ସ ଚ ପାଦମୂଲେ ତିଚୀୱରାନି ଠପେତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଯଦେତଂ ମଯା ସତ୍ତାହଂ ଖନ୍ଧାୱାରଦାନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପୁଞ୍ଞଂ କତଂ, ନ ତଂ ସଗ୍ଗସମ୍ପତ୍ତିଆଦୀନଂ ଅତ୍ଥାଯ, ଅଥ ଖୋ ଅହଂ ଅଯଂ ସୁମନତ୍ଥେରୋ ୱିଯ ଅନାଗତେ ଏକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାକୋ ଭୱେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି ପଣିଧାନଂ ଅକାସି। ସତ୍ଥାପିସ୍ସ ଅନନ୍ତରାଯତଂ ଦିସ୍ୱା ବ୍ୟାକରିତ୍ୱା ପକ୍କାମି।

ସୋପି ତସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ୱସ୍ସସତସହସ୍ସଂ ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ୱା ତତୋ ପରମ୍ପି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ଉଳାରାନି ପୁଞ୍ଞକମ୍ମାନି ଉପଚିନିତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ କସ୍ସପସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରତୋ ଏକସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ପତ୍ତଗ୍ଗହଣତ୍ଥଂ ଉତ୍ତରସାଟକଂ ଦତ୍ୱା ପୂଜଂ ଅକାସି। ପୁନ ସଗ୍ଗେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତୋ ବାରାଣସିରାଜା ହୁତ୍ୱା ଅଟ୍ଠ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେ ଦିସ୍ୱା ତେ ଭୋଜେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ମଙ୍ଗଲୁଯ୍ୟାନେ ଅଟ୍ଠ ପଣ୍ଣସାଲାଯୋ କାରେତ୍ୱା ତେସଂ ନିସୀଦନତ୍ଥାଯ ଅଟ୍ଠ ସବ୍ବରତନମଯପୀଠେ ଚେୱ ମଣିଆଧାରକେ ଚ ପଟିଯାଦେତ୍ୱା ଦସୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ଉପଟ୍ଠାନଂ ଅକାସି। ଏତାନି ପାକଟଟ୍ଠାନାନି।

କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ପନ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ପୁଞ୍ଞାନି କରୋନ୍ତୋୱ ଅମ୍ହାକଂ ବୋଧିସତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ତୁସିତପୁରେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତୋ ଅମିତୋଦନସକ୍କସ୍ସ ଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ତସ୍ସ ସବ୍ବେ ଞାତକେ ଆନନ୍ଦିତେ କରୋନ୍ତୋ ଜାତୋତି ଆନନ୍ଦୋତ୍ୱେୱ ନାମଂ ଅହୋସି। ସୋ ଅନୁକ୍କମେନ

ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ କତାଭିନିକ୍ଖମନେ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ପତ୍ୱା ପୱତ୍ତିତୱରଧମ୍ମଚକ୍କେ ପଠମଂ କପିଲୱତ୍ଥୁଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତେ ଭଗୱତି ତସ୍ସ ପରିୱାରତ୍ଥଂ ପବ୍ବଜିତୁଂ ନିକ୍ଖନ୍ତେହି ଭଦ୍ଦିଯାଦୀହି ସଦ୍ଧିଂ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ନଚିରସ୍ସେୱ ଆଯସ୍ମତୋ ପୁଣ୍ଣସ୍ସ ମନ୍ତାଣିପୁତ୍ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି।

ତେନ ଚ ସମଯେନ ଭଗୱତୋ ପଠମବୋଧିଯଂ ୱୀସତିୱସ୍ସାନି ଅନିବଦ୍ଧୁପଟ୍ଠାକା ଅହେସୁଂ। ଏକଦା ନାଗସମାଲୋ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିଚରି, ଏକଦା ନାଗିତୋ, ଏକଦା ଉପୱାନୋ, ଏକଦା ସୁନକ୍ଖତ୍ତୋ, ଏକଦା ଚୁନ୍ଦୋ ସମଣୁଦ୍ଦେସୋ, ଏକଦା ସାଗତୋ, ଏକଦା ମେଘିଯୋ, ତେ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ସତ୍ଥୁ ଚିତ୍ତଂ ନାରାଧଯିଂସୁ। ଅଥେକଦିୱସଂ ଭଗୱା ଗନ୍ଧକୁଟିପରିୱେଣେ ପଞ୍ଞତ୍ତୱରବୁଦ୍ଧାସନେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ନିସିନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଅହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନିମ୍ହି ମହଲ୍ଲକୋ, ଏକଚ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୂ 'ଇମିନା ମଗ୍ଗେନ ଗଚ୍ଛାମା'ତି ୱୁତ୍ତେ ଅଞ୍ଞେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଏକଚ୍ଚେ ମଯ୍ହଂ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଭୂମିଯଂ ନିକ୍ଖିପନ୍ତି, ମଯ୍ହଂ ନିବଦ୍ଧୁପଟ୍ଠାକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଜାନାଥା''ତି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧମ୍ମସଂୱେଗୋ ଉଦପାଦି। ଅଥାଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଉଟ୍ଠାଯ ଭଗୱନ୍ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା – ''ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେ ଉପଟ୍ଠହିସ୍ସାମୀ''ତି ଆହ। ତଂ ଭଗୱା ପଟିକ୍ଖିପି। ଏତେନୁପାଯେନ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ସବ୍ବେ ମହାସାୱକା – ''ଅହଂ ଉପଟ୍ଠହିସ୍ସାମି, ଅହଂ ଉପଟ୍ଠହିସ୍ସାମୀ''ତି ଉଟ୍ଠହିଂସୁ ଠପେତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ, ତେପି ଭଗୱା ପଟିକ୍ଖିପି । ସୋ ପନ ତୁଣ୍ହୀଯେୱ ନିସୀଦି। ଅଥ ନଂ ଭିକ୍ଖୂ ଆହଂସୁ – ''ଆୱୁସୋ, ତ୍ୱମ୍ପି ସତ୍ଥୁ ଉପଟ୍ଠାକଟ୍ଠାନଂ ଯାଚାହୀ''ତି। ଯାଚିତ୍ୱା ଲଦ୍ଧଟ୍ଠାନଂ ନାମ କୀଦିସଂ ହୋତି, ସଚେ ରୁଚ୍ଚତି, ସତ୍ଥା ସଯମେୱ ୱକ୍ଖତୀତି। ଅଥ ଭଗୱା ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆନନ୍ଦୋ ଅଞ୍ଞେହି ଉସ୍ସାହେତବ୍ବୋ, ସଯମେୱ ଜାନିତ୍ୱା ମଂ ଉପଟ୍ଠହିସ୍ସତୀ''ତି ଆହ। ତତୋ ଭିକ୍ଖୂ ''ଉଟ୍ଠେହି, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ସତ୍ଥାରଂ ଉପଟ୍ଠାକଟ୍ଠାନଂ ଯାଚାହୀ''ତି ଆହଂସୁ।

ଥେରୋ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ''ସଚେ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଅତ୍ତନା ଲଦ୍ଧଂ ପଣୀତଚୀୱରଂ ନ ଦସ୍ସତି, ପଣୀତପିଣ୍ଡପାତଂ ନ ଦସ୍ସତି, ଏକଗନ୍ଧକୁଟିଯଂ ୱସିତୁଂ ନ ଦସ୍ସତି, ନିମନ୍ତନଂ ଗହେତ୍ୱା ନ ଗମିସ୍ସତି, ଏୱାହଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠହିସ୍ସାମୀ''ତି ଆହ। ''ଏତ୍ତକେ ଗୁଣେ ଲଭତୋ ସତ୍ଥୁ ଉପଟ୍ଠାନେ କୋ ଭାରୋ''ତି ଉପୱାଦମୋଚନତ୍ଥଂ ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ପଟିକ୍ଖେପା ଚ – ''ସଚେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ମଯା ଗହିତନିମନ୍ତନଂ ଗମିସ୍ସତି, ସଚାହଂ ଦେସନ୍ତରତୋ ଆଗତାଗତେ ତାୱଦେୱ ଦସ୍ସେତୁଂ ଲଚ୍ଛାମି; ଯଦା ମେ କଙ୍ଖା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତାୱଦେୱ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତୁଂ ଲଚ୍ଛାମି, ସଚେ ଭଗୱା ପରମ୍ମୁଖା ଦେସିତଂ ଧମ୍ମଂ ପୁନ ମଯ୍ହଂ କଥେସ୍ସତି, ଏୱାହଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠହିସ୍ସାମୀ''ତି ''ଏତ୍ତକମ୍ପି ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଅନୁଗ୍ଗହଂ ନ ଲଭତୀ''ତି ଉପୱାଦମୋଚନତ୍ଥଞ୍ଚେୱ ଧମ୍ମଭଣ୍ଡାଗାରିକଭାୱପାରମୀପୂରଣତ୍ଥଞ୍ଚ ଇମା ଚତସ୍ସୋ ଆଯାଚନା ଚାତି ଅଟ୍ଠ ୱରେ ଗହେତ୍ୱା ନିବଦ୍ଧୁପଟ୍ଠାକୋ ଅହୋସି। ତସ୍ସେୱ ଠାନନ୍ତରସ୍ସ ଅତ୍ଥାଯ କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ପୂରିତାନଂ ପାରମୀନଂ ଫଲଂ ପାପୁଣି। ସୋ ଉପଟ୍ଠାକଟ୍ଠାନଂ ଲଦ୍ଧଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦସବଲଂ ଦୁୱିଧେନ ଉଦକେନ, ତିୱିଧେନ ଦନ୍ତକଟ୍ଠେନ, ହତ୍ଥପାଦପରିକମ୍ମେନ ପିଟ୍ଠିପରିକମ୍ମେନ, ଗନ୍ଧକୁଟିପରିୱେଣସମ୍ମଜ୍ଜନେନାତି ଏୱମାଦୀହି କିଚ୍ଚେହି ଉପଟ୍ଠହନ୍ତୋ ''ଇମାଯ ନାମ ୱେଲାଯ ସତ୍ଥୁ ଇଦଂ ନାମ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଇଦଂ ନାମ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଦିୱସଭାଗଂ ସନ୍ତିକାୱଚରୋ ହୁତ୍ୱା, ରତ୍ତିଭାଗେ ମହନ୍ତଂ ଦଣ୍ଡଦୀପିକଂ ଗହେତ୍ୱା ଗନ୍ଧକୁଟିପରିୱେଣଂ ନୱ ୱାରେ ଅନୁପରିଯାଯତି, ସତ୍ଥରି ପକ୍କୋସନ୍ତେ ପଟିୱଚନଦାନାଯ ଥିନମିଦ୍ଧୱିନୋଦନତ୍ଥଂ।

ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ଅରିଯଗଣମଜ୍ଝେ ନିସିନ୍ନୋ ଅନେକପରିଯାଯେନ ପସଂସିତ୍ୱା ''ବହୁସ୍ସୁତାନଂ ସତିମନ୍ତାନଂ ଗତିମନ୍ତାନଂ ଧିତିମନ୍ତାନଂ ଉପଟ୍ଠାକାନଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସି। ଏୱଂ ସତ୍ଥାରା ପଞ୍ଚସୁ ଠାନେସୁ ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପିତୋ ଚତୂହି ଅଚ୍ଛରିଯବ୍ଭୁତଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମକୋସାରକ୍ଖୋ ଅଯଂ ମହାଥେରୋ ସେଖୋୱ ସମାନୋ ସତ୍ଥରି ପରିନିବ୍ବୁତେ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନ ଭିକ୍ଖୂହି ସମୁତ୍ତେଜିତୋ ଦେୱତାଯ ଚ ସଂୱେଜିତୋ ''ସ୍ୱେୟେୱ ଚ ଦାନି ଧମ୍ମସଙ୍ଗୀତି କାତବ୍ବା, ନ ଖୋ ପନ ମେତଂ ପତିରୂପଂ, ଯ୍ୱାହଂ ସେଖୋ ସକରଣୀଯୋ ହୁତ୍ୱା ଅସେଖେହି ଥେରେହି ସଦ୍ଧିଂ ଧମ୍ମଂ ସଙ୍ଗାଯିତୁଂ ସନ୍ନିପାତଂ ଗନ୍ତୁ''ନ୍ତି ସଞ୍ଜାତୁସ୍ସାହୋ ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ବହୁଦେୱରତ୍ତିଂ ୱିପସ୍ସନାଯ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ଚଙ୍କମେ ୱୀରିଯସମତଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ୱିହାରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସଯନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ସଯିତୁକାମୋ କାଯଂ ଆୱଜ୍ଜେସି। ଅପ୍ପତ୍ତଞ୍ଚ ସୀସଂ ବିମ୍ବୋହନଂ ପାଦା ଚ ଭୂମିତୋ ମୁତ୍ତମତ୍ତା, ଏତସ୍ମିଂ ଅନ୍ତରେ ଅନୁପାଦାଯ ଆସୱେହି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚି ଛଠଅଭିଞ୍ଞୋ ଅହୋସି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ। ଥେର ୧।୧। ୬୪୪-୬୬୩) –

''ଆରାମଦ୍ୱାରା ନିକ୍ଖମ୍ମ, ପଦୁମୁତ୍ତରୋ ମହାମୁନି;

ୱସ୍ସେନ୍ତୋ ଅମତଂ ୱୁଟ୍ଠିଂ, ନିବ୍ବାପେସି ମହାଜନଂ।

''ସତସହସ୍ସଂ ତେ ଧୀରା, ଛଠଅଭିଞ୍ଞା ମହିଦ୍ଧିକା;

ପରିୱାରେନ୍ତି ସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ, ଛାଯାୱ ଅନପାଯିନୀ।

‘‘ହତ୍ଥିକ୍ଖନ୍ଧଗତୋ ଆସିଂ, ସେତଚ୍ଛତ୍ତଂ ୱରୁତ୍ତମଂ;
ସୁଚାରୁରୂପଂ ଦିସ୍ୱାନ, ୱିତ୍ତି ମେ ଉଦପଜ୍ଜଥ।

‘‘ଓରୁୟ୍ହ ହତ୍ଥିଖନ୍ଧମ୍ହା, ଉପଗଚ୍ଛିଂ ନରାସଭଂ;
ରତନାମୟଛତ୍ତଂ ମେ, ବୁଦ୍ଧସେଟ୍ଠସ୍ସ ଧାରୟିଂ।

‘‘ମମ ସଙ୍କପ୍ପମଞ୍ଞାୟ, ପଦୁମୁତ୍ତରୋ ମହାଇସି;
ତଂ କଥଂ ଠପୟିତ୍ୱାନ, ଇମା ଗାଥା ଅଭାସଥ।

‘‘ୟୋ ସୋ ଛତ୍ତମଧାରେସି, ସୋଣ୍ଣାଲଙ୍କାରଭୂସିତଂ;
ତମହଂ କିତ୍ତୟିସ୍ସାମି, ସୁଣୋଥ ମମ ଭାସତୋ।

‘‘ଇତୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅୟଂ ପୋସୋ, ତୁସିତଂ ଆୱସିସ୍ସତି;
ଅନୁଭୋସ୍ସତି ସମ୍ପତ୍ତିଂ, ଅଚ୍ଛରାହି ପୁରକ୍ଖତୋ।

‘‘ଚତୁତିଂସତିକ୍ଖତ୍ତୁଞ୍ଚ, ଦେୱରଜ୍ଜଂ କରିସ୍ସତି;
ବଲାଧିପୋ ଅଟ୍ଠସତଂ, ୱସୁଧଂ ଆୱସିସ୍ସତି।

‘‘ଅଟ୍ଠପଞ୍ଞାସକ୍ଖତ୍ତୁଞ୍ଚ, ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଭୱିସ୍ସତି;
ପଦେସରଜ୍ଜଂ ୱିପୁଲଂ, ମହିୟା କାରୟିସ୍ସତି।

‘‘କପ୍ପସତସହସ୍ସମ୍ହି, ଓକ୍କାକକୁଲସମ୍ଭୱୋ;
ଗୋତମୋ ନାମ ଗୋତ୍ତେନ, ସତ୍ଥା ଲୋକେ ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘ସକ୍ୟାନଂ କୁଲକେତୁସ୍ସ, ଞାତିବନ୍ଧୁ ଭୱିସ୍ସତି;
ଆନନ୍ଦୋ ନାମ ନାମେନ, ଉପଟ୍ଠାକୋ ମହେସିନୋ।

‘‘ଆତାପୀ ନିପକୋ ଚାପି, ବାହୁସଚ୍ଚେସୁ କୋୱିଦୋ;
ନିୱାତୱୁତ୍ତି ଅତ୍ଥଦ୍ଧୋ, ସଦ୍ଦପାଠୀ ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘ପଧାନପହିତତ୍ତୋ ସୋ, ଉପସନ୍ତୋ ନିରୂପଧି;
ସଦ୍ଦାସୱେ ପରିଞ୍ଞାୟ, ନିବ୍ବାୟିସ୍ସତିନାସୱୋ।

‘‘ସନ୍ତି ଆରଞ୍ଞକା ନାଗା, କୁଞ୍ଜରା ସଟ୍ଠିହାୟନା;

ତିଧାପଭିନ୍ନା ମାତଙ୍ଗା, ଈସାଦନ୍ତା ଉରୂଳ୍ହଵା।

‘‘ଅନେକସତସହସ୍ସା, ପଣ୍ଡିତାପି ମହିଦ୍ଧିକା;

ସବ୍ବେ ତେ ବୁଦ୍ଧନାଗସ୍ସ, ନ ହୋନ୍ତୁପଣିଧିମ୍ହି ତେ।

‘‘ଆଦିୟା ମେ ନମସ୍ସାମି, ମଜ୍ଝିମେ ଅଥ ପଚ୍ଛିମେ;

ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ ସୁମନୋ, ବୁଦ୍ଧସେଟ୍ଠଂ ଉପଟ୍ଠହିଂ।

‘‘ଆତାପୀ ନିପକୋ ଚାପି, ସମ୍ପଜାନୋ ପଟିସ୍ସତୋ;

ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପତ୍ତୋ, ସେଖଭୂମୀସୁ କୋୱିଦୋ।

‘‘ସତସହସ୍ସିତୋ କପ୍ପେ, ଯଂ କମ୍ମମଭିନୀହରିଂ;

ତାହଂ ଭୂମିମନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ଠିତା ସଦ୍ଧମ୍ମମାଚଲା।

‘‘ସ୍ୱାଗତଂ ୱତ ମେ ଆସି…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି।

ଛଳଭିଞ୍ଞୋ ପନ ହୁତ୍ୱା ସଙ୍ଗୀତିମଣ୍ଡପଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସଙ୍ଗାୟନ୍ତୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଓୱାଦଦାନୱସେନ ଅତ୍ତନୋ ପଟିପତ୍ତିଦୀପନାଦିୱସେନ ଚ ଭାସିତଗାଥା ଏକଜ୍ଝଂ କତ୍ୱା ଅନୁକ୍କମେନ ଖୁଦ୍ଦକନିକାୟସଙ୍ଗାୟନକାଲେ ଥେରଗାଥାସୁ ସଙ୍ଗୀତିଂ ଆରୋପେନ୍ତୋ –

୧୦୧୭।

‘‘ପିସୁଣେନ ଚ କୋଧନେନ ଚ, ମଚ୍ଛରିନା ଚ ୱିଭୂତନନ୍ଦିନା;

ସଖିତଂ ନ କରେୟ୍ୟ ପଣ୍ଡିତୋ, ପାପୋ କାପୁରିସେନ ସଙ୍ଗମୋ।

୧୦୧୮।

‘‘ସଦ୍ଧେନ ଚ ପେସଲେନ ଚ, ପଞ୍ଞୱତା ବହୁସ୍ସୁତେନ ଚ;

ସଖିତଂ କରେୟ୍ୟ ପଣ୍ଡିତୋ, ଭଦ୍ଦୋ ସପ୍ପୁରିସେନ ସଙ୍ଗମୋ।

୧୦୧୯।

‘‘ପସ୍ସ ଚିତ୍ତକତଂ ବିମ୍ବଂ, ଅରୁକାୟଂ ସମୁସ୍ସିତଂ;

ଆତୁରଂ ବହୁସଙ୍କପ୍ପଂ, ଯସ୍ସ ନତ୍ଥି ଧୁୱଂ ଠିତି।

୧୦୨୦।

‘‘ପସ୍ସ ଚିତ୍ତକତଂ ରୂପଂ, ମଣିନା କୁଣ୍ଡଲେନ ଚ;

ଅଟ୍ଠିତଚେନ ଓନଦ୍ଧଂ, ସହ ୱତ୍ଥେହି ସୋଭତି।

୧୦୨୧।

‘‘ଅଲତ୍ତକକତା ପାଦା, ମୁଖଂ ଚୁଣ୍ଣକମକ୍ଖିତଂ;

ଅଲଂ ବାଲସ୍ସ ମୋହାଯ, ନୋ ଚ ପାରଗଵେସିନୋ।

୧୦୨୨।

‘‘ଅଟ୍ଠପଦକତା କେସା, ନେତ୍ତା ଅଞ୍ଜନମକ୍ଖିତା;

ଅଲଂ ବାଲସ୍ସ ମୋହାଯ, ନୋ ଚ ପାରଗଵେସିନୋ।

୧୦୨୩।

‘‘ଅଞ୍ଜନୀଵ ନଵା ଚିତ୍ତା, ପୂତିକାଯୋ ଅଲଙ୍କତୋ;

ଅଲଂ ବାଲସ୍ସ ମୋହାଯ, ନୋ ଚ ପାରଗଵେସିନୋ।

‘‘ଓଦହି ମିଗଵୋ ପାସଂ, ନାସଦା ଵାଗୁରଂ ମିଗୋ;

ଭୁତ୍ୱା ନିଵାପଂ ଗଚ୍ଛାମ, କନ୍ଦନ୍ତେ ମିଗବନ୍ଧକେ।

‘‘ଛିନ୍ନୋ ପାସୋ ମିଗଵସ୍ସ, ନାସଦା ଵାଗୁରଂ ମିଗୋ;

ଭୁତ୍ୱା ନିଵାପଂ ଗଚ୍ଛାମ, ସୋଚନ୍ତେ ମିଗଲୁଦ୍ଦକେ।

୧୦୨୪।

‘‘ବହୁସ୍ସୁତୋ ଚିତ୍ତକଥୀ, ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପରିଚାରକୋ;

ପନ୍ନଭାରୋ ଵିସଞ୍ଞୁତ୍ତୋ, ସେଯ୍ୟଂ କପ୍ପେତି ଗୋତମୋ।

୧୦୨୫।

‘‘ଖୀଣାସଵୋ ଵିସଞ୍ଞୁତ୍ତୋ, ସଙ୍ଗାତୀତୋ ସୁନିବ୍ବୁତୋ;

ଧାରେତି ଅନ୍ତିମଂ ଦେହଂ, ଜାତିମରଣପାରଗୂ।

୧୦୨୬।

‘‘ଯସ୍ମିଂ ପତିଟ୍ଠିତା ଧମ୍ମା, ବୁଦ୍ଧସ୍ସାଦିଚ୍ଚବନ୍ଧୁନୋ;

ନିବ୍ବାନଗମନେ ମଗ୍ଗେ, ସୋଯଂ ତିଟ୍ଠତି ଗୋତମୋ।

୧୦୨୭।

‘‘ଦ୍ୱାସୀତି ବୁଦ୍ଧତୋ ଗଣ୍ହିଂ, ଦ୍ୱେ ସହସ୍ସାନି ଭିକ୍ଖୁତୋ;

ଚତୁରାସୀତିସହସ୍ସାନି, ଯେ ମେ ଧମ୍ମା ପୱତ୍ତିନୋ।

୧୦୨୮।

‘‘ଅପ୍ପସ୍ସୁତାଯଂ ପୁରିସୋ, ବଲିବଦ୍ଦୋୱ ଜୀରତି;

ମଂସାନି ତସ୍ସ ୱଡ୍ଢନ୍ତି, ପଞ୍ଞା ତସ୍ସ ନ ୱଡ୍ଢତି।

୧୦୨୯।

‘‘ବହୁସ୍ସୁତୋ ଅପ୍ପସ୍ସୁତଂ, ଯୋ ସୁତେନାତିମଞ୍ଞତି;

ଅନ୍ଧୋ ପଦୀପଧାରୋୱ, ତଥେୱ ପଟିଭାତି ମଂ।

୧୦୩୦।

‘‘ବହୁସ୍ସୁତଂ ଉପାସେଯ୍ଯ, ସୁତଞ୍ଚ ନ ୱିନାସଯେ;

ତଂ ମୂଲଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସ, ତସ୍ମା ଧମ୍ମଧରୋ ସିଯା।

୧୦୩୧।

‘‘ପୁବ୍ବାପରଞ୍ଞୂ ଅତ୍ଥଞ୍ଞୂ, ନିରୁତ୍ତିପଦକୋୱିଦୋ;

ସୁଗ୍ଗହୀତଞ୍ଚ ଗଣ୍ହାତି, ଅତ୍ଥଞ୍ଚୋପପରିକ୍ଖତି।

୧୦୩୨।

‘‘ଖନ୍ତ୍ୟା ଛନ୍ଦିକତୋ ହୋତି, ଉସ୍ସହିତ୍ୱା ତୁଲେତି ତଂ;

ସମଯେ ସୋ ପଦହତି, ଅତ୍ଥଙ୍ଗଂ ସୁସମାହିତୋ।

୧୦୩୩।

‘‘ବହୁସ୍ସୁତଂ ଧମ୍ମଧରଂ, ସପ୍ପଞ୍ଞଂ ବୁଦ୍ଧସାୱକଂ;

ଧମ୍ମୱିଞ୍ଞାଣମାକଙ୍ଖଂ, ତଂ ଭଜେଥ ତଥାୱିଧଂ।

୧୦୩୪।

‘‘ବହୁସ୍ସୁତୋ ଧମ୍ମଧରୋ, କୋସାରକ୍ଖୋ ମହେସିନୋ;

ଚକ୍ଖୁ ସବ୍ବସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ, ପୂଜନୀଯୋ ବହୁସ୍ସୁତୋ।

୧୦୩୫।

‘‘ଧମ୍ମାରାମୋ ଧମ୍ମରତୋ, ଧମ୍ମଂ ଅନୁୱିଚିନ୍ତଯଂ;

ଧମ୍ମଂ ଅନୁସ୍ସରଂ ଭିକ୍ଖୁ, ସଦ୍ଧମ୍ମା ନ ପରିହାଯତି।

୧୦୩୬।

‘‘କାଯମଚ୍ଛେରଗରୁନୋ , ହିଯ୍ୟମାନେ ଅନୁଟ୍ଠହେ;

ସରୀରସୁଖଗିଦ୍ଧସ୍ସ, କୁତୋ ସମଣଫାସୁତା।

୧୦୩୭।

‘‘ନ ପକ୍ଖନ୍ତି ଦିସା ସବ୍ବା, ଧମ୍ମା ନ ପଟିଭନ୍ତି ମଂ;

ଗତେ କଲ୍ଯାଣମିତ୍ତମ୍ହି, ଅନ୍ଧକାରଂୱ ଖାଯତି।

୧୦୩୮।

‘‘ଅବ୍ଭତୀତସହାଯସ୍ସ, ଅତୀତଗତସତ୍ଥୁନୋ;

ନତ୍ଥି ଏତାଦିସଂ ମିତ୍ତଂ, ଯଥା କାଯଗତା ସତି।

୧୦୩୯।

‘‘ଯେ ପୁରାଣା ଅତୀତା ତେ, ନୱେହି ନ ସମେତି ମେ;

ସ୍ୱଜ୍ଜ ଏକୋୱ ଝାଯାମି, ୱସ୍ସୁପେତୋୱ ପକ୍ଖିମା।

୧୦୪୦।

‘‘ଦସ୍ସନାଯ ଅଭିକ୍କନ୍ତେ, ନାନାୱେରଜ୍ଜକେ ବହୂ;

ମା ୱାରଯିତ୍ଥ ସୋତାରୋ, ପସ୍ସନ୍ତୁ ସମଯୋ ମମଂ।

୧୦୪୧।

‘‘ଦସ୍ସନାଯ ଅଭିକ୍କନ୍ତେ, ନାନାୱେରଜ୍ଜକେ ପୁଥୁ;

କରୋତି ସତ୍ଥା ଓକାସଂ, ନ ନିୱାରେତି ଚକ୍ଖୁମା।

୧୦୪୨।

‘‘ପଣ୍ଣୱୀସତି ୱସ୍ସାନି, ସେଖଭୂତସ୍ସ ମେ ସତୋ;

ନ କାମସଞ୍ଞା ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ପସ୍ସ ଧମ୍ମସୁଧମ୍ମତଂ।

୧୦୪୩।

‘‘ପଣ୍ଡୱୀସତି ୱସ୍ସାନି, ସେଖଭୂତସ୍ସ ମେ ସତୋ;

ନ ଦୋସସଞ୍ଞା ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ପସ୍ସ ଧମ୍ମସୁଧମ୍ମତଂ।

୧୦୪୪।

‘‘ପଣ୍ଡୱୀସତି ୱସ୍ସାନି, ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠହିଂ;

ମେତ୍ତେନ କାଯକମ୍ମେନ, ଛାଯାୱ ଅନପାଯିନୀ।

୧୦୪୫।

‘‘ପଣ୍ଡୱୀସତି ୱସ୍ସାନି, ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠହିଂ;

ମେତ୍ତେନ ୱଚୀକମ୍ମେନ, ଛାଯାୱ ଅନପାଯିନୀ।

୧୦୪୬।

‘‘ପଣ୍ଡୱୀସତି ୱସ୍ସାନି, ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠହିଂ;

ମେତ୍ତେନ ମନୋକମ୍ମେନ, ଛାଯାୱ ଅନପାଯିନୀ।

୧୦୪୭।

‘‘ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଚଙ୍କମନ୍ତସ୍ସ, ପିଟ୍ଠିତୋ ଅନୁଚଙ୍କମିଂ;

ଧମ୍ମେ ଦେସିଯମାନମ୍ହି, ଞାଣଂ ମେ ଉଦପଜ୍ଜଥ।

୧୦୪୮।

‘‘ଅହଂ ସକରଣୀଯୋମ୍ହି, ସେଖୋ ଅପ୍ପତ୍ତମାନସୋ;

ସତ୍ଥୁ ଚ ପରିନିବ୍ବାନଂ, ଯୋ ଅମ୍ହଂ ଅନୁକମ୍ପକୋ।

୧୦୪୯।

‘‘ତଦାସି ଯଂ ଭିଂସନକଂ, ତଦାସି ଲୋମହଂସନଂ;

ସବ୍ବାକାରୱରୂପେତେ, ସମ୍ବୁଦ୍ଧେ ପରିନିବ୍ବୁତେ।

୧୦୫୦।

‘‘ବହୁସ୍ସୁତୋ ଧମ୍ମଧରୋ, କୋସାରକ୍ଖୋ ମହେସିନୋ;

ଚକ୍ଖୁ ସବ୍ବସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ, ଆନନ୍ଦୋ ପରିନିବ୍ବୁତୋ।

୧୦୫୧।

‘‘ବହୁସ୍ସୁତୋ ଧମ୍ମଧରୋ, କୋସାରକ୍ଖୋ ମହେସିନୋ;

ଚକ୍ଖୁ ସବ୍ବସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ, ଅନ୍ଧକାରେ ତମୋନୁଦୋ।

୧୦୫୨।

‘‘ଗତିମନ୍ତୋ ସତିମନ୍ତୋ, ଧିତିମନ୍ତୋ ଚ ଯୋ ଇସି;

ସଦ୍ଧମ୍ମଧାରକୋ ଥେରୋ, ଆନନ୍ଦୋ ରତନାକରୋ।

୧୦୫୩।

‘‘ପରିଚିଣ୍ଣୋ ମଯା ସତ୍ଥା, କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନଂ;

ଓହିତୋ ଗରୁକୋ ଭାରୋ, ନତ୍ଥି ଦାନି ପୁନବ୍ଭଵୋ’’ତି। –

ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ପିସୁଣେନ ଚାତି ଆଦିତୋ ଦ୍ଵେ ଗାଥା ଛଙ୍ଗବ୍ଗିଯେ ଭିକ୍ଖୂ ଦେଵଦତ୍ତପକ୍ଖିଯେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସଗ୍ଗଂ କରୋନ୍ତେ ଦିସ୍ଵା ତେସଂ ଓଵାଦଦାନଵସେନ ଵୁତ୍ତା। ତତ୍ଥ ପିସୁଣେନାତି ପିସୁଣାଯ ଵାଚାଯ। ତାଯ ହି ଯୁତ୍ତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ପିସୁଣୋ’’ତି ଵୁତ୍ତୋ ଯଥା ନୀଲଗୁଣଯୁତ୍ତୋ ପଟୋ ନୀଲୋତି। କୋଧନେନାତି କୁଜ୍ଝନସୀଲେନ। ଅତ୍ତସମ୍ପତ୍ତିନିଗୂହଣଲକ୍ଖଣସ୍ସ ମଚ୍ଛେରସ୍ସ ସମ୍ଭଵତୋ ମଚ୍ଛରିନା। ଵିଭୂତନନ୍ଦିନାତି ସତ୍ତାନଂ ଵିଭୂତଂ ଵିଭଵନଂ ଵିନାସଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତେନ, ଵିଭୂତଂ ଵା ଵିସୁଂ ଭାଵୋ ଭେଦୋ, ତଂ ନନ୍ଦନେନ, ସବ୍ବମେତଂ ଦେଵଦତ୍ତପକ୍ଖିଯେଵ ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତଂ। ତେ ହି ପଞ୍ଚଵତ୍ଥୁଦୀପନାଯ ବହୂ ଜନେ ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନେ ଭିନ୍ଦନ୍ତା ସତ୍ଥରି ବହିଦ୍ଧତାଯ ଥଦ୍ଧମଚ୍ଛରିଯାଦିମଚ୍ଛରିଯପକତା ମହାଜନସ୍ସ ମହତୋ ଅନତ୍ଥାଯ ପଟିପଜ୍ଜିଂସୁ। ସଖିତନ୍ତି ସହାଯଭାଵଂ ସଂସଗ୍ଗଂ ନ କରେଯ୍ଯ, କିଂକାରଣା? ପାପୋକାପୁରିସେନ ସଙ୍ଗମୋ କାପୁରିସେନ ପାପପୁଗ୍ଗଲେନ ସମାଗମୋ ନିହୀନୋ ଲାମକୋ। ଯେ ହିସ୍ସ ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି। ତେସଂ ଦୁଚିନ୍ତିତାଦିଭେଦଂ ବାଲଲକ୍ଖଣମେଵ ଆଵହତି, ପଗେଵ ଵଚନକରସ୍ସ। ତେନାହ ଭଗଵା – ‘‘ଯାନି କାନିଚି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭଯାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ସବ୍ବାନି ତାନି ବାଲତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନୋ ପଣ୍ଡିତତୋ’’ତିଆଦି (ଅ। ନି। ୩।୧)।

ଯେନ ପନ ସଂସଗ୍ଗୋ କାତବ୍ବୋ, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ସଦ୍ଧେନ ଚା’’ତିଆଦି ଵୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ସଦ୍ଧେନାତି କମ୍ମକମ୍ମଫଲସଦ୍ଧାଯ ଚେଵ, ରତନତ୍ତଯସଦ୍ଧାଯ ଚ ସମନ୍ନାଗତେନ। ପେସଲେନାତି ପିଯସୀଲେନ ସୀଲସମ୍ପନ୍ନେନ। ପଞ୍ଞଵତାତି ଉଦଯତ୍ଥଗାମିନିଯା ନିବ୍ବେଧିକାଯ ପଞ୍ଞାଯ ଵସେନ ପଞ୍ଞାସମ୍ପନ୍ନେନ। ବହୁସ୍ସୁତେନାତି ପରିଯତ୍ତିପଟିଵେଧବାହୁସଚ୍ଚାନଂ ପାରିପୂରିଯା ବହୁସ୍ସୁତେନ। ଭଦ୍ଦୋତି ତେନ ତାଦିସେନ ସାଧୁନା ସଙ୍ଗମୋ ଭଦ୍ଦୋ ସୁନ୍ଦରୋ କଲ୍ଯାଣୋ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକାଦିଭେଦଂ ଅତ୍ଥଂ ଆଵହତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ପସ୍ସ ଚିତ୍ତକତନ୍ତିଆଦିକା ସତ୍ତ ଗାଥା ଅତ୍ତନୋ ରୂପସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦିସ୍ଵା କାମସଞ୍ଞଂ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତିଯା ଉତ୍ତରାଯ ନାମ ଉପାସିକାଯ କାଯଵିଚ୍ଛନ୍ଦଜନନତ୍ଥଂ ଭାସିତା । ‘‘ଅମ୍ବପାଲିଂ ଗଣିକଂ ଦିସ୍ଵା ଵିକ୍ଖିତ୍ତଚିତ୍ତାନଂ ଓଵାଦଦାନତ୍ଥ’’ନ୍ତିପି ଵଦନ୍ତି। ତା ହେଟ୍ଠା ଵୁତ୍ତତ୍ଥା ଏଵ।

ବହୁସ୍ସୁତୋଚିତ୍ତକଥୀତିଆଦିକା ଦ୍ଵେ ଗାଥା ଥେରେନ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ଵା ଉଦାନଵସେନ ଭାସିତା। ତତ୍ଥ ପରିଚାରକୋତି ଉପଟ୍ଠାକୋ। ସେଯ୍ଯଂ କପ୍ପେତୀତି ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତିସମନନ୍ତରଂ ସଯିତତ୍ତା ଵୁତ୍ତଂ। ଥେରୋ ହି ବହୁଦେଵ ରତ୍ତିଂ ଚଙ୍କମେନ ଵୀତିନାମେତ୍ଵା ସରୀରଂ ଉତୁଂ ଗାହାପେତୁଂ ଓଵରକଂ ପଵିସିତ୍ଵା ସଯିତୁଂ ମଞ୍ଚକେ ନିସିନ୍ନୋ ପାଦା ଚ ଭୂମିତୋ ମୁତ୍ତା, ଅପ୍ପତ୍ତଞ୍ଚ ସୀସଂ ବିମ୍ବୋହନଂ, ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ଵା ସଯି।

ଖୀଣାସଵୋତି ପରିକ୍ଖୀଣଚତୁରାସଵୋ, ତତୋ ଏଵ ଚତୂହିପି ଯୋଗେହି ଵିସଂଯୁତ୍ତୋ, ରାଗସଙ୍ଗାଦୀନଂ ଅତିକ୍କନ୍ତତ୍ତା ସଙ୍ଗାତୀତୋ, ସବ୍ବସୋ କିଲେସପରିଳାହସ୍ସ ଵୂପସନ୍ତତ୍ତା ସୁନିବ୍ବୁତୋ ସୀତିଭୂତୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ଯସ୍ମିଂ ପତିଟ୍ଠିତା ଧମ୍ମାତି ଥେରଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଖୀଣାସଓମହାବ୍ରହ୍ମୁନା ଭାସିତା ଗାଥା। ଉପଟ୍ଠିତାଯ ହି ଧମ୍ମସଙ୍ଗୀତିଯା ଥେରଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଯେହି ଭିକ୍ଖୂହି ''ଏକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଓିସ୍ସଗନ୍ଧଂ ୱାଯତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଥ ଥେରୋ ଅଧିଗତେ ଅରହତ୍ତେ ସତ୍ତପଣ୍ଣିଗୁହାଦ୍ୱାରଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ସାମଗ୍ଗୀଦାନତ୍ଥଂ ଆଗତୋ, ତସ୍ସ ଖୀଣାସଓଭାଓଓକାସନେନ ସୁଦ୍ଧାୱାସମହାବ୍ରହ୍ମା। ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଲଜ୍ଜାପେନ୍ତୋ ''ଯସ୍ମିଂ ପତିଟ୍ଠିତା ଧମ୍ମା''ତି ଗାଥମାହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମା ତେନେୱ ଅଧିଗତା ପୱେଦିତା ଚ ପଟିୱେଧପରିଯତ୍ତିଧମ୍ମା। ଯସ୍ମିଂ ପୁରିସୱିସେସେ ପତିଟ୍ଠିତା, ସୋଯଂ ଗୋତ୍ତତୋ ଗୋତମୋ ଧମ୍ମଭଣ୍ଡାଗାରିକୋ ସୌପାଦିସେସନିବ୍ବାନସ୍ସ ଅଧିଗତତ୍ତା ଇଦାନି ଅନୁପାଦିସେସନିବ୍ବାନଗମନେ ମଗ୍ଗେ ପତିଟ୍ଠହି, ତସ୍ସ ଏକଂସଭାଗୀତି।

ଅଥେକଦିୱସଂ ଗୋପକମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଥେରଂ ପୁଚ୍ଛି – ''ତ୍ୱଂ ବହୁସ୍ସୁତୋତି ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ପାକଟୋ, କିତ୍ତକା ଧମ୍ମା ତେ ସତ୍ଥାରା ଭାସିତା, ତଯା ଧାରିତା''ତି? ତସ୍ସ ଥେରୋ ପଟିୱଚନଂ ଦେନ୍ତୋ ''ଦ୍ୱାସୀତୀ''ତି ଗାଥମାହ। ତତ୍ଥ ଦ୍ୱାସୀତି ସହସ୍ସାନୀତି ଯୋଜନା, ବୁଦ୍ଧତୋ ଗଣ୍ହିନ୍ତି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧତୋ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିଂ ଦ୍ୱିସହସ୍ସାଧିକାନି ଅସୀତିଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧସହସ୍ସାନି ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକା ଅଧିଗଣ୍ହିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଦ୍ୱେ ସହସ୍ସାନି ଭିକ୍ଖୁତୋତି ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧସହସ୍ସାନି ଭିକ୍ଖୁତୋ ଗଣ୍ହିଂ, ଧମ୍ମସେନାପତିଆଦୀନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକା ଅଧିଗଚ୍ଛିଂ। ଚତୁରାସୀତିସହସ୍ସାନୀତି ତଦୁଭଯଂ ସମୋଧାନେତ୍ୱା ଚତୁସହସ୍ସାଧିକାନି ଅସୀତିସହସ୍ସାନି। ଯେ ମେ ଧମ୍ମା ପୱତ୍ତିନୋତି ଯେ ଯଥାୱୁତ୍ତପରିମାଣା ଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧା ମଯ୍ହଂ ପଗୁଣା ୱାଚୁଗ୍ଗତା ଜିୱ୍ହଗ୍ଗେ ପରିୱତ୍ତନ୍ତୀତି।

ଅଥେକଦା ଥେରୋ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାଧୁରେପି ଗନ୍ଥଧୁରେପି ଅନନୁଯୁତ୍ତଂ ଏକଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଦିସ୍ୱା ବାହୁସଚ୍ଚାଭାୱେ ଆଦୀନୱଂ ପକାସେନ୍ତୋ ''ଅପ୍ପସ୍ସୁତାଯ''ନ୍ତି ଗାଥମାହ। ତତ୍ଥ ଅପ୍ପସ୍ସୁତାଯନ୍ତି ଏକସ୍ସ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ୱା ପଣ୍ଣାସାନଂ, ଅଥ ୱା ପନ ୱଗ୍ଗାନଂ ଅନ୍ତମସୋ ଏକସ୍ସ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ୱା ସୁତ୍ତନ୍ତାନମ୍ପି ଉଗ୍ଗହିତାନଂ ଅଭାୱେନ ଅପ୍ପସ୍ସୁତୋ ଅଯଂ, କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ପନ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅନୁଯୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ବହୁସ୍ସୁତୋୱ। ବଲିବଦ୍ଦୋୱ ଜୀରତୀତି ଯଥା ବଲିବଦ୍ଦୋ ଜୀରମାନୋ ୱଡ୍ଢମାନୋ ନେୱ ମାତୁ ନ ପିତୁ, ନ ସେସଞ୍ଜାତକାନଂ ଅତ୍ଥାଯ ୱଡ୍ଢତି, ଅଥ ଖୋ ନିରତ୍ଥକମେୱ ଜୀରତି; ଏୱମେୱଂ ଅଯମ୍ପି ନ ଉପଜ୍ଝାଯୱତ୍ତଂ କରୋତି, ନ ଆଚରିଯୱତ୍ତଂ, ନ ଆଗନ୍ତୁକୱତ୍ତାଦୀନି, ନ ଭାୱନଂ ଅନୁଯୁଞ୍ଜତି, ନିରତ୍ଥକମେୱ ଜୀରତି। ମଂସାନି ତସ୍ସ ୱଡ୍ଢନ୍ତୀତି ଯଥା ବଲିବଦ୍ଦସ୍ସ ''କସନଭାରୱହନାଦୀସୁ ଅସମତ୍ଥୋ ଏସୋ''ତି ଅରଞ୍ଞେ ୱିସ୍ସଟ୍ଠସ୍ସ ଯଥା ତଥା ୱିଚରନ୍ତସ୍ସ ଖାଦନ୍ତସ୍ସ ପିୱନ୍ତସ୍ସ ମଂସାନି ତସ୍ସ ୱଡ୍ଢନ୍ତି; ଏୱମେୱଂ ଇମସ୍ସାପି ଉପଜ୍ଝାଯାଦୀହି ୱିସ୍ସଟ୍ଠସ୍ସ ସଙ୍ଘଂ ନିସ୍ସାଯ ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚଯେ ଲଭିତ୍ୱା ଉଦ୍ଧଂୱିରେଚନାଦୀନି କତ୍ୱା କାଯଂ ପୋସେନ୍ତସ୍ସ ମଂସାନି ୱଡ୍ଢନ୍ତି ଥୂଲସରୀରୋ ହୁତ୍ୱା ୱିଚରତି। ପଞ୍ଞାତି ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରା ପନସ୍ସ ପଞ୍ଞା ଏକଙ୍ଗୁଲିମତ୍ତାପି ନ ୱଡ୍ଢତି, ଅରଞ୍ଞେ ଗଚ୍ଛଲତାଦୀନି ୱିଯ ଅସ୍ସ ଛଦ୍ୱାରାନି ନିସ୍ସାଯ ତଣ୍ହା ଚେୱ ନୱୱିଧମାନୋ ଚ ୱଡ୍ଢତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ବହୁସ୍ସୁତୋତି ଗାଥା ଅତ୍ତନୋ ବାହୁସଚ୍ଚଂ ନିସ୍ସାଯ ଅଞ୍ଞଂ ଅତିମଞ୍ଞନ୍ତଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ୱୁତ୍ତା। ତତ୍ଥ ସୁତେନାତି ସୁତହେତୁ ଅତ୍ତନୋ ବାହୁସଚ୍ଚନିମିତ୍ତଂ। ଅତିମଞ୍ଞତୀତି ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ମଞ୍ଞତି ଅତ୍ତାନଂ ଉକ୍କଂସେନ୍ତୋ ପରଂ ପରିଭୱତି। ତଥେୱାତି ଯଥା ଅନ୍ଧୋ ଅନ୍ଧକାରେ ତେଲପଜ୍ଜୋତଂ ଧାରେନ୍ତୋ ଆଲୋକଦାନେନ ପରେସଂୟେୱ ଅତ୍ଥାୱହୋ , ନ ଅତ୍ତନୋ, ତଥେୱ ପରିଯତ୍ତିବାହୁସଚ୍ଚେନ ସୁତୱା ପୁଗ୍ଗଲୋ ସୁତେନ ଅନୁପପନ୍ନୋ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥଂ ଅପରିପୂରେନ୍ତୋ ଅନ୍ଧୋ ଞାଣାଲୋକଦାନେନ ପରେସଂୟେୱ ଅତ୍ଥାୱହୋ, ନ ଅତ୍ତନୋ, ଦୀପଧାରୋ ଅନ୍ଧୋ ୱିଯ ମଯ୍ହଂ ଉପଟ୍ଠାତୀତି।

ଇଦାନି ବାହୁସଚ୍ଚେ ଆନିସଂସଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ବହୁସ୍ସୁତ''ନ୍ତି ଗାଥମାହ। ତତ୍ଥ ଉପାସେଯ୍ୟାତି ପଯିରୁପାସେଯ୍ୟ। ସୁତଞ୍ଚ ନ ୱିନାସଯେତି ବହୁସ୍ସୁତଂ ପଯିରୁପାସିତ୍ୱା ଲଦ୍ଧଂ ସୁତଞ୍ଚ ନ ୱିନାସେଯ୍ୟ, ନ ସୁସ୍ସେଯ୍ୟ ଧାରଣପରିଚଯପରିପୁଚ୍ଛାମନସିକାରେହି ୱଡ୍ଢେଯ୍ୟ। ତଂ ମୂଲଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସାତି ଯସ୍ମା ବହୁସ୍ସୁତଂ ପଯିରୁପାସିତ୍ୱା ଲଦ୍ଧଂ ତଂ ସୁତଂ ପରିଯତ୍ତିବାହୁସଚ୍ଚଂ ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସ ମୂଲଂ ପଧାନକାରଣଂ। ତସ୍ମା ଧମ୍ମଧରୋ ସିଯା ୱିମୁତ୍ତାଯତନସୀସେ ଠତ୍ୱା ଯଥାସୁତସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ଧାରଣେ ପଠମଂ ପରିଯତ୍ତିଧମ୍ମଧରୋ ଭୱେଯ୍ୟ।

ଇଦାନି ପରିଯତ୍ତିବାହୁସଚ୍ଚେନ ସାଧେତବ୍ବମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ପୁବ୍ବାପରଞ୍ଞୂ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ପୁବ୍ବଞ୍ଚ ଅପରଞ୍ଚ ଜାନାତୀତି ପୁବ୍ବାପରଞ୍ଞୂ। ଏକିସ୍ସା ହି ଗାଥାଯ ପୁବ୍ବଭାଗେ ଅପଞ୍ଞାଯମାନେପି ପୁବ୍ବଭାଗେ ୱା ପଞ୍ଞାଯମାନେ ଅପରଭାଗେ ଅପଞ୍ଞାଯମାନେପି ''ଇମସ୍ସ ଅପରଭାଗସ୍ସ ଇମିନା ପୁବ୍ବଭାଗେନ , ଇମସ୍ସ ୱା ପୁବ୍ବଭାଗସ୍ସ ଇମିନା ଅପରଭାଗେନ ଭୱିତବ୍ବ''ନ୍ତି ଜାନନ୍ତୋ ପୁବ୍ବାପରଞ୍ଞୂ ନାମ। ଅତ୍ଥାଦିଭେଦଂ ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଜାନାତୀତି ଅତ୍ଥଞ୍ଞୂ। ନିରୁତ୍ତିପଦକୋୱିଦୋତି ନିରୁତ୍ତିଯଂ ସେସପଦେସୁପି ଚାତି ଚତୁସୁପି ପଟିସମ୍ଭିଦାସୁ ଛେକୋ। ସୁଗ୍ଗହୀତଞ୍ଚ ଗଣ୍ହାତୀତି ତେନେୱ କୋୱିଦଭାୱେନ ଅତ୍ଥତୋ ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ଚ ଧମ୍ମଂ ସୁଗହିତମେୱ କତ୍ୱା ଗଣ୍ହାତି। ଅତ୍ଥଞ୍ଚୋପପରିକ୍ଖତୀତି ଯଥାସୁତସ୍ସ ଯଥାପରିଯତ୍ତସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଉପପରିକ୍ଖତି ''ଇତି ସୀଲଂ, ଇତି ସମାଧି, ଇତି ପଞ୍ଞା, ଇମେ ରୂପାରୂପଧମ୍ମା''ତି ମନସା ଅନୁପେକ୍ଖତି।

ଖନ୍ତ୍ୟା ଛନ୍ଦିକତୋ ହୋତୀତି ତେସୁ ମନସା ଅନୁପେକ୍ଖିତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିଯା ନିଜ୍ଝାନଂ ଖମାପେତ୍ୱା ରୂପପରିଗ୍ଗହାଦିମୁଖେନ

ୱିପସ୍ସନାଭିନିୱେସେ ଛନ୍ଦିକତୋ ଛନ୍ଦଜାତୋ ହୋତି। ତଥାଭୂତୋ ଚ ୱିପସ୍ସନାୟ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ଉସ୍ସହିତ୍ୱା ତୁଲେତି ତଂତଂପଚ୍ଚୟନାମରୂପଦସ୍ସନୱସେନ ଉସ୍ସାହଂ କତ୍ୱା ତତୋ ପରଂ ତିଲକ୍ଖଣଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ତୁଲେତି ‘‘ଅନିଚ୍ଚ’’ନ୍ତିପି, ‘‘ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତିପି, ‘‘ଅନତ୍ତା’’ତିପି ତଂ ନାମରୂପଂ ତୀରେତି ୱିପସ୍ସତି। ସମୟେ ସୋ ପଦହତି, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁସମାହିତୋତି ସୋ ଏୱଂ ପସ୍ସନ୍ତୋ ପଗ୍ଗହେତବ୍ବାଦିସମୟେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ପଗ୍ଗଣ୍ହନାଦିନା ପଦହତି, ପଦହନ୍ତୋ ଚ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଗୋଚରଜ୍ଝତ୍ତେ ୱିପସ୍ସନାସମାଧିନା ମଗ୍ଗସମାଧିନା ଚ ସୁଟ୍ଠୁ ସମାହିତୋ ଭୱେୟ୍ୟ, ଅସମାଧାନହେତୁଭୂତେ କିଲେସେ ପଜହେୟ୍ୟ। ସ୍ୱାୟଂ ଗୁଣୋ ସବ୍ବୋପି ୟସ୍ମା ବହୁସ୍ସୁତଂ ଧମ୍ମଧରଂ ସପ୍ପଞ୍ଞଂ ବୁଦ୍ଧସାୱକଂ ପୟିରୁପାସନ୍ତସ୍ସ ହୋତି, ତସ୍ମା ଅସଙ୍ଗତଂ ଧମ୍ମଂ ଆରବ୍ଭ ଦୁକ୍ଖାଦୀସୁ ପରିଞ୍ଞାଦିୱିସିଟ୍ଠକିଚ୍ଚତାୟ ଧମ୍ମୱିଞ୍ଞାଣସଙ୍ଖାତଂ ଧମ୍ମଞ୍ଞାଣଂ ଆକଙ୍ଖନ୍ତୋ ତଥାୱିଧଂ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରଂ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତଂ ଭଜେଥ, ସେୱେୟ୍ୟ ପୟିରୁପାସେୟ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏୱଂ ବହୁପକାରତାୟ ତସ୍ସ ପୂଜନୀୟକଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ବହୁସ୍ସୁତୋ’’ତି ଗାଥମାହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ସୁତ୍ତଗେୟ୍ୟାଦି ବହୁ ସୁତଂ ଏତସ୍ସାତି ବହୁସ୍ସୁତୋ। ତମେୱ ଦେସନାଧମ୍ମଂ ସୁୱଣ୍ଣଭାଜନେ ପକ୍ଖିତ୍ତସୀହୱସା ୱିୟ ଅୱିନସ୍ସନ୍ତଂ ଧାରେତୀତି ଧମ୍ମଧରୋ। ତତୋ ଏୱ ମହେସିନୋ ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମକୋସଂ ଧମ୍ମରତନଂ ଆରକ୍ଖତୀତି କୋସାରକ୍ଖୋ। ୟସ୍ମା ସଦେୱକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ସମଦସ୍ସନେନ ଚକ୍ଖୁଭୂତୋ, ତସ୍ମା ଚକ୍ଖୁ ସବ୍ବସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ପୂଜନୀୟୋ ମାନନୀୟୋତି, ବହୁସ୍ସୁତଭାୱେନ ବହୁଜନସ୍ସ ପୂଜନୀୟଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ନିଗମନୱସେନ ପୁନପି ‘‘ବହୁସ୍ସୁତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଏୱରୂପଂ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତଂ ଲଭିତ୍ୱାପି କାରକସ୍ସେୱ ଅପରିହାନି, ନ ଅକାରକସ୍ସାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଧମ୍ମାରାମୋ’’ତି ଗାଥମାହ। ତତ୍ଥ ନିୱାସନଟ୍ଠେନ ସମଥୱିପସ୍ସନାଧମ୍ମୋ ଆରାମୋ, ତସ୍ମିଂ ଏୱ ଧମ୍ମେ ରତୋ ଅଭିରତୋତି ଧମ୍ମରତୋ, ତସ୍ସେୱ ଧମ୍ମସ୍ସ ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱିଚିନ୍ତନେନ ଧମ୍ମଂ ଅନୁୱିଚିନ୍ତୟଂ ଧମ୍ମଂ ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ମନସି କରୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନୁସ୍ସରନ୍ତି ତମେୱ ଧମ୍ମଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତୋ। ସଦ୍ଧମ୍ମାତି ଏୱରୂପୋ ଭିକ୍ଖୁ ସତ୍ତତିଂସପଭେଦା ବୋଧିପକ୍ଖିୟଧମ୍ମା ନୱୱିଧଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମା ଚ ନ ପରିହାୟତି, ନ କଦାଚି ତସ୍ସ ତତୋ ପରିହାନି ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅଥେକଦିୱସଂ କାୟେ ଅୱୀତରାଗଂ କୁସୀତଂ ହୀନୱୀରିୟଂ କୋସଲ୍ଲାୟା ତି ନାମଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସଂୱେଜେନ୍ତୋ ‘‘କାୟମଚ୍ଛେରଗରୁନୋ’’ତି ଗାଥମାହ। ତତ୍ଥ କାୟମଚ୍ଛେରଗରୁନୋତି ‘‘କାୟଦଢହୀବହୁଲସ୍ସ କାୟେ ମମତ୍ତସ୍ସ ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟାନମ୍ପି କାୟେନ କତ୍ତବ୍ବଂ କିଞ୍ଚି ଅକତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତସ୍ସ। ହିୟ୍ୟମାନେତି ଅତ୍ତନୋ କାୟେ ଜୀୱିତେ ଚ ଖଣେ ଖଣେ ପରିହିୟ୍ୟମାନେ। ଅନୁଟ୍ଠହେତି ସୀଲାଦୀନଂ ପରିପୂରଣୱସେନ ଉଟ୍ଠାନୱୀରିୟଂ ନ କରେୟ୍ୟ। ସରୀରସୁଖଗିଦ୍ଧସ୍ସାତି ଅତ୍ତନୋ ସରୀରସ୍ସ ସୁଖାପନେନେୱ ଗେଧଂ ଆପନ୍ନସ୍ସ। କୁତୋ ସମଣଫାସୁତାତି ଏୱରୂପସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସାମଞ୍ଞୱସେନ କୁତୋ ସୁଖୱିହାରୋ, ଫାସୁୱିହାରୋ ନ ତସ୍ସ ୱିଜ୍ଜତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ନ ପକ୍ଖନ୍ତୀତିଆଦିକା ଆୟସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ଧମ୍ମସେନାପତିନୋ ପରିନିବ୍ବୁତଭାୱଂ ସୁତ୍ୱା ଥେରେନ ଭାସିତା। ତତ୍ଥ ନ ପକ୍ଖନ୍ତି ଦିସା ସବ୍ବାତି ପୁରତ୍ଥିମାଦିଭେଦା ସବ୍ବା ଦିସା ନ ପକ୍ଖାୟନ୍ତି, ଦିସାମୂଢହୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଧମ୍ମା ନ ପଟିଭନ୍ତି ମନ୍ତି ପୁବ୍ବେ ସୁଟ୍ଠୁ ପଗୁଣାପି ପରିୟତ୍ତିଧମ୍ମା ଇଦାନି ସକ୍କଚ୍ଚଂ ସମନ୍ନାହରିୟମାନାପି ମୟ୍ହଂ ନ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି। ଗତେ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତମ୍ହୀତି ସଦେୱକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତଭୂତେ ଧମ୍ମସେନାପତିମ୍ହି ଅନୁପାଦିସେସନିବ୍ବାନଂ ଗତେ। ଅନ୍ଧକାରଂୱ ଖାୟତୀତି ସବ୍ବୋପାୟଂ ଲୋକୋ ଅନ୍ଧକାରୋ ୱିୟ ଉପଟ୍ଠାତି।

ଅବ୍ଭତୀତସହାୟସ୍ସାତି ଅପଗତସହାୟସ୍ସ, କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତରହିତସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅତୀତଗତସତ୍ଥୁନୋତି ଆୟସ୍ମତୋ ଅତୀତୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବାନଗତସତ୍ଥୁକସ୍ସ, ସତ୍ଥରି ପରିନିବ୍ବୁତେତି ଅତ୍ଥୋ। ୟଥା କାୟଗତା ସତୀତି କାୟଗତାସତିଭାୱନା ତକ୍କରସ୍ସ ୟଥା ଏକନ୍ତହିତାୱହା, ଏୱଂ ଏତାଦିସଂ ଅନାଥସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଏକନ୍ତହିତାୱହଂ ଅଞ୍ଞଂ ମିତ୍ତଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ସନାଥସ୍ସ ଅଞ୍ଞାପି ଭାୱନା ହିତାୱହା ଏୱାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ପୁରାଣାତି ପୋରାଣା, ସାରିପୁତ୍ତାଦିକେ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତେ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି। ନୱେହୀତି ନୱକେହି। ନ ସମେତି ମେତି ମୟ୍ହଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ସମାଗଚ୍ଛତି, ନ ତେ ମମ ଚିତ୍ତଂ ଆରାଧେନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସ୍ୱଜ୍ଜ ଏକୋୱ ଝାୟାମୀତି ସୋହଂ ଅଜ୍ଜ ୱୁଡ୍ଢତରେହି ୱିରହିତୋ ଏକୋୱ ହୁତ୍ୱା ଝାୟାମି ଝାନପସୁତୋ ହୋମି। ୱସ୍ସୁପେତୋତି ୱସ୍ସକାଲେ କୁଲାୱକଂ ଉପେତୋ ପକ୍ଖୀ ୱିୟ। ‘‘ୱାସୁପେତୋ’’ତିପି ପାଠଇ, ୱାସଂ ଉପଗତୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦସ୍ସନାୟଅଭିକ୍କନ୍ତେତି ଗାଥା ସତ୍ଥାରା ଭାସିତା। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ମମ ଦସ୍ସନାୟ ଅଭିକ୍କନ୍ତେ ନାନାୱିଧୱିଦେସପୱାସିକବହୁଜନେ, ଆନନ୍ଦ, ମମ ଉପସଙ୍କମନଂ ମା ୱାରେସି। କସ୍ମା? ତେ ସୋତାରୋ ଧମ୍ମସ୍ସ, ମମଂ ପସ୍ସନ୍ତୁ, ଅୟମେୱ ଦସ୍ସନାୟ ସମୟୋତି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ଥେରୋ ‘‘ଦସ୍ସନାୟ ଅଭିକ୍କନ୍ତେ’’ତି ଅପରଂ ଗାଥମାହ। ଇମାୟ ହି ଗାଥାୟ ସମ୍ବନ୍ଧତ୍ଥଂ ପୁରିମଗାଥା ଇଧ ନିକ୍ଖିତ୍ତା। ତେନେୱ ସତ୍ଥାହଂ ଦେସନ୍ତରତୋ ଆଗତାଗତେ ତାୱଦେୱ ଦସ୍ସେତୁଂ ଲଚ୍ଛାମୀତି ଏତସ୍ସ ପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥସିଦ୍ଧିଂ ଦସ୍ସେତି।

ପଣ୍ଣୱୀସତି ୱସ୍ସାନୀତି ପଞ୍ଚ ଗାଥା ଅତ୍ତନୋ ଅଗ୍ଗୁପଟ୍ଠାକଭାୱଂ ଦୀପେତୁଂ ୱୁତ୍ତା। ଆରଦ୍ଧକମ୍ମଟ୍ଠାନଭାୱେନ ହି ସତ୍ଥୁ ଉପଟ୍ଠାନପସୁତଭାୱେନ ଚ ଥେରସ୍ସ ମଗ୍ଗେନ ଅସମୁଚ୍ଛିନ୍ନାପି କାମସଞ୍ଞାଦୟୋ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିଂସୁ, କାୟୱଚୀମନୋକମ୍ମାନି ଚ ସଦ୍ଧକାଲଂ ସତ୍ଥରି ମେତ୍ତାପୁବ୍ବଙ୍ଗମାନି ମେତ୍ତାନୁପରିୱତ୍ତାନି ଅହେସୁଂ। ତତ୍ଥ ପଣ୍ଣୱୀସତି ୱସ୍ସାନୀତି ପଞ୍ଚୱୀସତି ସଂୱଚ୍ଛରାନି। ସେଖଭୂତସ୍ସ ମେ ସତୋତି ସେଖଭୂମିୟଂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ଠିତସ୍ସ ମେ ସତୋ। କାମସଞ୍ଞାତି କାମସହଗତା ସଞ୍ଞା ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ଏତ୍ଥ ଚ କାମସଞ୍ଞାଦିଅନୁପ୍ପତ୍ତିୱଚନେନ ଅତ୍ତନୋ ଆସୟସୁଦ୍ଧିଂ ଦସ୍ସେତି, ''ମେତ୍ତେନ କାୟକମ୍ମେନା''ତିଆଦିନା ପୟୋଗସୁଦ୍ଧିଂ। ତତ୍ଥ ଗନ୍ଧକୁଟିୟଂ ପରିଭଣ୍ଡକରଣାଦିନା ସତ୍ଥୁ ୱତ୍ତପଟିୱତ୍ତକରଣେନ ଚ ମେତ୍ତଂ କାୟକମ୍ମଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ, ଧମ୍ମଦେସନାକାଲାରୋଚନାଦିନା ମେତ୍ତଂ ୱଚୀକମ୍ମଂ, ରହୋଗତସ୍ସ ସତ୍ଥାରଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ହିତୂପସଂହାରମନସିକାରେନ ମେତ୍ତଂ ମନୋକମ୍ମଂ। ଞାଣଂ ମେ ଉଦପଜ୍ଜଥାତି ଅତ୍ତନୋ ସେକ୍ଖଭୂମିପତ୍ତିମାହ।

ଅହଂ ସକରଣୀୟୋମ୍ହୀତି ସତ୍ଥୁ ପରିନିବ୍ବାନେ ଉପଟ୍ଠିତେ ମଣ୍ଡଲମାଳଂ ପୱିସିତ୍ୱା କପିସୀସଂ ଆଲମ୍ବିତ୍ୱା ସୋକାଭିଭୂତେନ ୱୁତ୍ତଗାଥା । ତତ୍ଥ ସକରଣୀୟୋମ୍ହୀତି ଦୁକ୍ଖପରିଜାନନାଦିନା କରଣୀୟେନ ସକରଣୀୟୋ ଅମ୍ହି। ଅପ୍ପତ୍ତମାନସୋତି ଅନଧିଗତାରହତ୍ତୋ। ସତ୍ଥୁ ଚ ପରିନିବ୍ବାନନ୍ତି ମୟ୍ହଂ ସତ୍ଥୁ ପରିନିବ୍ବାନଞ୍ଚ ଉପଟ୍ଠିତଂ। ୟୋ ଅମ୍ହଂ ଅନୁକମ୍ପକୋତି ୟୋ ସତ୍ଥା ମୟ୍ହଂ ଅନୁଗ୍ଗାହକୋ।

ତଦାସି ୟଂ ଭିଂସନକନ୍ତି ଗାଥା ସତ୍ଥୁ ପରିନିବ୍ବାନକାଲେ ପଥୱୀକମ୍ପନଦେୱଦୁନ୍ଦୁଭିଫଲନାଦିକେ ଦିସ୍ୱା ସଞ୍ଜାତସଂୱେଗେନ ୱୁତ୍ତଗାଥା।

ବହୁସ୍ସୁତୋତିଆଦିକା ତିସ୍ସୋ ଗାଥା ଥେରଂ ପସଂସନ୍ତେହି ସଙ୍ଗୀତିକାରେହି ଠପିତା। ତତ୍ଥ ଗତିମନ୍ତୋତି ଅସଦିସାୟ ଞାଣଗତିୟା ସମନ୍ନାଗତୋ। ସତିମନ୍ତୋତି ପରମେନ ସତିନେପକ୍କେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ଧିତିମନ୍ତୋତି ଅସାଧାରଣାୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନତ୍ଥାୱଧାରଣସମତ୍ଥାୟ ଧିତିସମ୍ପତ୍ତିୟା ସମନ୍ନାଗତୋ। ଅୟଞ୍ହି ଥେରୋ ଏକପଦେୟେୱ ଠତ୍ୱା ସଟ୍ଠିପଦସହସ୍ସାନି ସତ୍ଥାରା କଥିତନିୟାମେନେୱ ଗଣ୍ହାତି, ଗହିତଞ୍ଚ ସୁୱଣ୍ଣଭାଜନେ ପକ୍ଖିତ୍ତସୀହୱସା ୱିୟ ସଦ୍ଧକାଲଂ ନ ୱିନସ୍ସତି, ଅୱିପରୀତବ୍ୟଞ୍ଜନାୱଧାରଣସମତ୍ଥାୟ ସତିପୁବ୍ବଙ୍ଗମାୟ ପଞ୍ଞାୟ, ଅତ୍ଥାୱଧାରଣସମତ୍ଥାୟ ପଞ୍ଞାପୁବ୍ବଙ୍ଗମାୟ ସତିୟା ଚ ସମନ୍ନାଗତୋ। ତେନାହ ଭଗୱା – ''ଏତଦଗ୍ଗଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାୱକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ବହୁସ୍ସୁତାନ''ନ୍ତିଆଦି (ଅ॰ ନି॰ ୧।୨୧୯)। ତଥା ଚାହ ଧମ୍ମସେନାପତି – ''ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଅତ୍ଥକୁସଲୋ''ତିଆଦି (ଅ॰ ନି॰ ୫।୧୬୯)। ରତନାକରୋତି ସଦ୍ଧମ୍ମରତନସ୍ସ ଆକରଭୂତୋ।

ପରିଚିଣ୍ଣୋତି ଗାଥା ପରିନିବ୍ବାନକାଲେ ଥେରେନ ଭାସିତା, ସା ୱୁତ୍ତତ୍ଥା ଏୱ।

ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ତିଂସନିପାତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୮। ଚତ୍ତାଲୀସନିପାତୋ

୧। ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ଚତ୍ତାଲୀସନିପାତେ ନ ଗଣେନ ପୁରକ୍ଖତୋତିଆଦିକା ଆୟସ୍ମତୋ ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅୟଂ କିର ପଦୁମୁତ୍ତରସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ ହଂସୱତୀନଗରେ ୱେଦେହୋ ନାମ ଅସୀତିକୋଟିୱିଭୱୋ କୁଟୁମ୍ବିକୋ ଅହୋସି। ସୋ ବୁଦ୍ଧମାମକୋ, ଧମ୍ମମାମକୋ, ସଙ୍ଘମାମକୋ ଉପାସକୋ ହୁତ୍ୱା ୱିହରନ୍ତୋ ଏକସ୍ମିଂ ଉପୋସଥଦିୱସେ ପାତୋୱ ସୁଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଉପୋସଥଙ୍ଗାନି ଅଧିଟ୍ଠାୟ ଗନ୍ଧପୁପ୍ଫାଦୀନି ଗହେତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ପୂଜେତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି।

ତସ୍ମିଞ୍ଚ ଖଣେ ସତ୍ଥା ମହାନିସଭତ୍ଥେରଂ ନାମ ତତିୟସାୱକଂ ''ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାୱକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧୁତୱାଦାନଂ, ୟଦିଦଂ ନିସଭୋ''ତି ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପେସି। ଉପାସକୋ ତଂ ସୁତ୍ୱା ପସନ୍ନୋ ଧମ୍ମକଥାୱସାନେ ମହାଜନେ ଉଟ୍ଠାୟ ଗତେ ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ''ସ୍ୱେ ମୟ୍ହଂ ଭିକ୍ଖଂ ଅଧିୱାସେଥା''ତି ନିମନ୍ତେସି। ''ମହା ଖୋ, ଉପାସକ , ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ''ତି। ''କିତ୍ତକୋ, ଭନ୍ତେ''ତି? ''ଅଟ୍ଠସଟ୍ଠିଭିକ୍ଖୁସତସହସ୍ସ''ନ୍ତି। ''ଭନ୍ତେ, ଏକଂ ସାମଣେରମ୍ପି ୱିହାରେ ଅସେସେତ୍ୱା ମୟ୍ହଂ ଭିକ୍ଖଂ ଅଧିୱାସେଥା''ତି। ସତ୍ଥା ଅଧିୱାସେସି। ଉପାସକୋ ସତ୍ଥୁ ଅଧିୱାସନଂ ୱିଦିତ୍ୱା ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ମହାଦାନଂ ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ସତ୍ଥୁ କାଲଂ ଆରୋଚାପେସି। ସତ୍ଥା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ଉପାସକସ୍ସ ଘରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତାସନେ ନିସିନ୍ନୋ ଦକ୍ଖିଣୋଦକାୱସାନେ ୟାଗୁଆଦୀନି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତୋ ଭତ୍ତୱିସ୍ସଗ୍ଗଂ ଅକାସି। ଉପାସକୋପି ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ନିସୀଦି।

ତସ୍ମିଂ ଅନ୍ତରେ ମହାନିସଭତ୍ଥେରୋ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରନ୍ତୋ ତମେୱ ୱୀଥିଂ ପଟିପଜ୍ଜି। ଉପାସକୋ ଦିସ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟ ଗନ୍ତ୍ୱା ଥେରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ''ପତ୍ତଂ, ଭନ୍ତେ, ଦେଥା''ତି ଆହ। ଥେରୋ ପତ୍ତଂ ଅଦାସି। ''ଭନ୍ତେ, ଇଧେୱ ପୱିସଥ, ସତ୍ଥାପି ଗେହେ ନିସିନ୍ନୋ''ତି। ''ନ ୱଟ୍ଟିସ୍ସତି, ଉପାସକା''ତି। ସୋ ଥେରସ୍ସ ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ପିଣ୍ଡପାତସ୍ସ ପୂରେତ୍ୱା ଅଦାସି। ତତୋ ଥେରଂ ଅନୁଗନ୍ତ୍ୱା ନିୱତ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଏୱମାହ – ''ମହାନିସଭତ୍ଥେରୋ, ଭନ୍ତେ, 'ସତ୍ଥାପି ଗେହେ ନିସିନ୍ନୋ'ତି ୱୁତ୍ତେପି ପୱିସିତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛି, ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ଏତସ୍ସ ତୁମ୍ହାକଂ ଗୁଣେହି ଅତିରେକଗୁଣୋ''ତି। ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ଚ ୱଣ୍ଣମଚ୍ଛେରଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ସତ୍ଥା ଏୱମାହ – ''ଉପାସକ, ମୟଂ ଭିକ୍ଖଂ ଆଗମୟମାନା ଗେହେ ନିସୀଦାମ, ସୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ନ ଏୱଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖଂ ଉଦିକ୍ଖତି, ମୟଂ ଗାମନ୍ତସେନାସନେ ୱସାମ, ସୋ ଅରଞ୍ଞସ୍ମିଂୟେୱ ୱସତି, ମୟଂ ଛନ୍ନେ ୱସାମ, ସୋ ଅବ୍ଭୋକାସେୟେୱ ୱସତୀ''ତି ଭଗୱା ''ଅୟଞ୍ଚ ଅୟଞ୍ଚେତସ୍ସ ଗୁଣୋ''ତି ମହାସମୁଦ୍ଦଂ ପୂରୟମାନୋ ୱିୟ ତସ୍ସ ଗୁଣଂ କଥେସି।

ଉପାସକୋ ପକତିୟାପି ଜଲମାନପଦୀପୋ ତେଲେନ ଆସିତ୍ତୋ ୱିୟ ସୁଟ୍ଠୁତରଂ ପସନ୍ନୋ ହୁତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ''କିଂ ମୟ୍ହଂ ଅଞ୍ଞାୟ ସମ୍ପତ୍ତିୟା, ଅନାଗତେ ଏକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଧୁତୱାଦାନଂ ଅଗ୍ଗଭାୱତ୍ଥାୟ ପତ୍ଥନଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି। ସୋ ପୁନପି ସତ୍ଥାରଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ତେନେୱ ନିୟାମେନ ସତ୍ତ ଦିୱସେ ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ମହାଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ତିଚୀୱରାନି ଦତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ପାଦମୂଲେ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଏୱମାହ – ''ୟଂ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସତ୍ତ ଦିୱସେ ଦାନଂ ଦେନ୍ତସ୍ସ ମେତ୍ତଂ କାୟକମ୍ମଂ, ମେତ୍ତଂ ୱଚୀକମ୍ମଂ, ମେତ୍ତଂ ମନୋକମ୍ମଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତଂ, ଇମିନାହଂ ନ ଅଞ୍ଞଂ ଦେୱସମ୍ପତ୍ତିଂ ୱା ସକ୍କମାରବ୍ରହ୍ମସମ୍ପତ୍ତିଂ ୱା ପତ୍ଥେମି, ଇଦଂ ପନ ମେ କମ୍ମଂ ଅନାଗତେ ଏକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ମହାନିସଭତ୍ଥେରେନ ପତ୍ତଟ୍ଠାନନ୍ତରଂ ପାପୁଣନତ୍ଥାୟ ତେରସଧୁତଙ୍ଗଧରାନଂ ଅଗ୍ଗଭାୱସ୍ସ ଅଧିକାରୋ ହୋତୂ''ତି। ସତ୍ଥା ''ମହନ୍ତଂ ଠାନଂ ଇମିନା ପତ୍ଥିତଂ, ସମିଜ୍ଝିସ୍ସତି ନୁ ଖୋ, ନୋ''ତି ଓଲୋକେନ୍ତୋ ସମିଜ୍ଝନଭାୱଂ ଦିସ୍ୱା ଆହ – ''ମନାପଂ ତେ ଠାନଂ ପତ୍ଥିତଂ, ଅନାଗତେ ସତସହସ୍ସକପ୍ପାୱସାନେ ଗୋତମୋ ନାମ ବୁଦ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି , ତସ୍ସ ତ୍ୱଂ ତତିୟସାୱକୋ ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରୋ ନାମ ଭୱିସ୍ସସୀ''ତି ବ୍ୟାକାସି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଉପାସକୋ ''ବୁଦ୍ଧାନଂ ଦ୍ୱେ କଥା ନାମ ନତ୍ଥୀ''ତି ପୁନଦିୱସେ ପତ୍ତବ୍ବଂ ୱିୟ ତଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅମଞ୍ଞିତ୍ଥ। ସୋ ୟାୱତାୟୁକଂ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା, ସୀଲଂ ସମାଦାୟ ରକ୍ଖିତ୍ୱା, ନାନପ୍ପକାରଂ କଲ୍ୟାଣକମ୍ମଂ କତ୍ୱା, କାଲଂ କତ୍ୱା, ସଗ୍ଗେ ନିବ୍ବତ୍ତି।

ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱନ୍ତୋ ଇତୋ ଏକନୱୁତେ କପ୍ପେ ୱିପସ୍ସିସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେ ବନ୍ଧୁମତୀନଗରଂ ଉପନିସ୍ସାୟ ଖେମେ ମିଗଦାୟେ ୱିହରନ୍ତେ ଦେୱଲୋକା ଚୱିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ପରିଜିଣ୍ଣବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ତସ୍ମିଞ୍ଚ କାଲେ ୱିପସ୍ସୀ ଭଗୱା ସତ୍ତମେ ସତ୍ତମେ ସଂୱଚ୍ଛରେ ଧମ୍ମଂ କଥେସି, ମହନ୍ତଂ କୋଲାହଲଂ ହୋତି। ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପେ ଦେୱତା ''ସତ୍ଥା ଧମ୍ମଂ କଥେସ୍ସତୀ''ତି ଆରୋଚେସୁଂ। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ତଂ ସାସନଂ ଅସ୍ସୋସି । ତସ୍ସ ଚ ନିୱାସନସାଟକୋ ଏକୋୟେୱ ହୋତି, ତଥା ବ୍ରାହ୍ମଣିୟା। ପାରୁପନଂ ପନ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଏକମେୱ। ସୋ ସକଲନଗରେ ''ଏକସାଟକବ୍ରାହ୍ମଣୋ''ତି ପଞ୍ଞାୟି। ସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ କେନଚିଦେୱ କିଚ୍ଚେନ ସନ୍ନିପାତେ ସତି ବ୍ରାହ୍ମଣିଂ ଗେହେ ଠପେତ୍ୱା ସୟଂ ତଂ ୱତ୍ଥଂ ପାରୁପିତ୍ୱା

ଗଚ୍ଛତି। ବ୍ରାହ୍ମଣୀନଂ ସନ୍ନିପାତେ ସତି ସୟଂ ଗେହେ ଅଚ୍ଛତି, ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ତଂ ୱତ୍ଥଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି। ତସ୍ମିଂ ପନ ଦିୱସେ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ବ୍ରାହ୍ମଣିଂ ଆହ – ‘‘ଭୋତି, କିଂ ରତ୍ତିଂ ଧମ୍ମଂ ସୁଣିସ୍ସସି, ଦିୱା’’ତି? ‘‘ମୟଂ ମାତୁଗାମଜାତିକା ନାମ ରତ୍ତିଂ ସୋତୁଂ ନ ସକ୍କୋମ, ଦିୱା ସୋସ୍ସାମା’’ତି ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଗେହେ ଠପେତ୍ୱା ତଂ ୱତ୍ଥଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ଉପାସିକାହି ସଦ୍ଧିଂ ଦିୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତେ ନିସିନ୍ନା ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଉପାସିକାହିଯେୱ ସଦ୍ଧିଂ ଆଗମାସି। ଅଥ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ବ୍ରାହ୍ମଣିଂ ଗେହେ ଠପେତ୍ୱା ତଂ ୱତ୍ଥଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଗତୋ।

ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ସତ୍ଥା ପରିସମଜ୍ଝେ ଅଲଙ୍କତଧମ୍ମାସନେ ନିସିନ୍ନୋ ଚିତ୍ତବୀଜନିଂ ଆଦାୟ ଆକାସଗଙ୍ଗଂ ଓତାରେନ୍ତୋ ୱିୟ, ସିନେରୁଂ ମନ୍ଥଂ କତ୍ୱା ସାଗରଂ ନିମ୍ମଥେନ୍ତୋ ୱିୟ, ଧମ୍ମକଥଂ କଥେସି। ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ପରିସପରିୟନ୍ତେ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତସ୍ସ ପଠମୟାମସ୍ମିଂଯେୱ ସକଲସରୀରଂ ପୂରୟମାନା ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣା ପୀତି ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ସୋ ପାରୁତୱତ୍ଥଂ ସଙ୍ଘରିତ୍ୱା ‘‘ଦସବଲସ୍ସ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେସି। ଅଥସ୍ସ ଆଦୀନୱସହସ୍ସଂ ଦସ୍ସୟମାନଂ ମଚ୍ଛେରଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ସୋ ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ମୟ୍ହଞ୍ଚ ଏକମେୱ ୱତ୍ଥଂ, ଅଞ୍ଞଂ କିଞ୍ଚି ପାରୁପନଂ ନତ୍ଥି, ଅପାରୁପିତ୍ୱା ଚ ନାମ ବହି ୱିଚରିତୁଂ ନ ସକ୍କା’’ତି ସବ୍ବଥାପି ଅଦାତୁକାମୋ ଅହୋସି, ଅଥସ୍ସ ନିକ୍ଖନ୍ତେ ପଠମୟାମେ ମଜ୍ଝିମୟାମେପି ତଥେୱ ପୀତି ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ତଥେୱ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତଥେୱ ଅଦାତୁକାମୋ ଅହୋସି। ଅଥସ୍ସ ମଜ୍ଝିମୟାମେ ନିକ୍ଖନ୍ତେ ପଚ୍ଛିମୟାମେପି ତଥେୱ ପୀତି ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ତଦା ସୋ ‘‘ୟଂ ୱା ହୋତୁ ତଂ ୱା ପଚ୍ଛାପି ଜାନିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ଥଂ ସଙ୍ଘରିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ପାଦମୂଲେ ଠପେସି। ତତୋ ୱାମହତ୍ଥଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣେନ ହତ୍ଥେନ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଅପ୍ପୋଟେତ୍ୱା ‘‘ଜିତଂ ମେ, ଜିତଂ ମେ’’ତି ତୟୋ ୱାରେ ନଦି।

ତସ୍ମିଞ୍ଚ ସମୟେ ବନ୍ଧୁମରାଜା ଧମ୍ମାସନସ୍ସ ପଚ୍ଛତୋ ଅନ୍ତୋସାଣିୟଂ ନିସିନ୍ନୋ ଧମ୍ମଂ ସୁଣାତି। ରଞ୍ଞୋ ଚ ନାମ ‘‘ଜିତଂ ମେ’’ତି ସଦ୍ଦୋ ଅମନାପୋ ହୋତି । ସୋ ପୁରିସଂ ପେସେସି – ‘‘ଗଚ୍ଛ, ଏତଂ ପୁଚ୍ଛ କିଂ ୱଦସୀ’’ତି। ସୋ ତେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛିତୋ ‘‘ଅୱସେସା ହତ୍ଥିୟାନାଦୀନି ଆରୁୟ୍ହ ଅସିଚମ୍ମାଦୀନି ଗହେତ୍ୱା ପରସେନଂ ଜିନନ୍ତି, ନ ତଂ ଅଚ୍ଛରିୟଂ। ଅହଂ ପନ ପଚ୍ଛତୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ କୂଟଗୋଣସ୍ସ ମୁଗ୍ଗରେନ ସୀସଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ତଂ ପଲାପେନ୍ତୋ ୱିୟ ମଚ୍ଛେରଚିତ୍ତଂ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ପାରୁତୱତ୍ଥଂ ଦସବଲସ୍ସ ଅଦାସିଂ, ତଂ ମେ ମଚ୍ଛରିୟଂ ଜିତ’’ନ୍ତି ଆହ। ସୋ ପୁରିସୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସି। ରାଜା ଆହ – ‘‘ଅମ୍ହେ, ଭଣେ, ଦସବଲସ୍ସ ଅନୁରୂପଂ ନ ଜାନିମ୍ହ, ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଜାନୀ’’ତି ୱତ୍ଥୟୁଗଂ ପେସେସି। ତଂ ଦିସ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅୟଂ ମୟ୍ହଂ ତୁଣ୍ହୀନିସିନ୍ନସ୍ସ ପଠମଂ କିଞ୍ଚି ଅଦତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଗୁଣେ କଥେନ୍ତସ୍ସ ଅଦାସି। ସତ୍ଥୁ ଗୁଣେ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନେନ ପନ ମୟ୍ହଂ କୋ ଅତ୍ଥୋ’’ତି ତମ୍ପି ୱତ୍ଥୟୁଗଂ ଦସବଲସ୍ସେୱ ଅଦାସି। ରାଜାପି ‘‘କିଂ ବ୍ରାହ୍ମଣେନ କତ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ତମ୍ପି ତେନ ୱତ୍ଥୟୁଗଂ ତଥାଗତସ୍ସେୱ ଦିନ୍ନ’’ନ୍ତି ସୁତ୍ୱା ଅଞ୍ଞାନିପି ଦ୍ୱେ ୱତ୍ଥୟୁଗାନି ପେସେସି, ସୋ ତାନିପି ଅଦାସି। ରାଜା ଅଞ୍ଞାନିପି ଚତ୍ତାରୀତି ଏୱଂ ୟାୱ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସୱତ୍ଥୟୁଗାନି ପେସେସି। ଅଥ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ‘‘ଇଦଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଗହଣଂ ୱିୟ ହୋତୀ’’ତି ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାୟ ଏକଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ଏକନ୍ତି ଦ୍ୱେ ୱତ୍ଥୟୁଗାନି ଗହେତ୍ୱା ତିଂସୟୁଗାନି ତଥାଗତସ୍ସେୱ ଅଦାସି। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଚ ସୋ ସତ୍ଥୁ ୱିସ୍ସାସିକୋ ଜାତୋ।

ଅଥ ନଂ ରାଜା ଏକଦିୱସଂ ସୀତସମୟେ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନକଂ ଅତ୍ତନା ପାରୁତରତ୍ତକମ୍ବଲଂ ଦତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ଇତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଇମଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁଣାହୀ’’ତି। ସୋ ‘‘କିଂ ମେ ଇମିନା କମ୍ବଲେନ ଇମସ୍ମିଂ ପୂତିକାୟେ ଉପନୀତେନା’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଅନ୍ତୋଗନ୍ଧକୁଟିୟଂ ତଥାଗତସ୍ସ ମଞ୍ଚସ୍ସ ଉପରି ୱିତାନଂ କତ୍ୱା ଅଗମାସି। ଅଥେକଦିୱସଂ ରାଜା ପାତୋୱ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅନ୍ତୋଗନ୍ଧକୁଟିୟଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ନିସୀଦି। ତସ୍ମିଞ୍ଚ ସମୟେ ଛବ୍ବଣ୍ଣା ବୁଦ୍ଧରସ୍ମିୟୋ କମ୍ବଲେ ପଟିହଞ୍ଞନ୍ତି, କମ୍ବଲୋ ଅତିୱିୟ ୱିରୋଚତି। ରାଜା ଉଲ୍ଲୋକେନ୍ତୋ ସଞ୍ଜାନିତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ଅମ୍ହାକଂ, ଭନ୍ତେ, ଏସ କମ୍ବଲୋ, ଅମ୍ହେହି ଏକସାଟକବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଦିନ୍ନୋ’’ତି। ‘‘ତୁମ୍ହେହି, ମହାରାଜ, ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ପୂଜିତୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ମୟଂ ପୂଜିତା’’ତି। ରାଜା ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୟୁତ୍ତଂ ଅଞ୍ଞାସି, ନ ମୟ’’ନ୍ତି ପସୀଦିତ୍ୱା ୟଂ ମନୁସ୍ସାନଂ ଉପକାରଭୂତଂ, ତଂ ସବ୍ବଂ ଅଟ୍ଠଟ୍ଠକଂ କତ୍ୱା ସବ୍ବଟ୍ଠକଂ ନାମ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ପୁରୋହିତଟ୍ଠାନେ ଠପେସି। ସୋପି ‘‘ଅଟ୍ଠଟ୍ଠକଂ ନାମ ଚତୁସଟ୍ଠି ହୋତୀ’’ତି ଚତୁସଟ୍ଠି ସଲାକଭତ୍ତାନି ଉପନିବନ୍ଧାପେତ୍ୱା ୟାୱଜୀୱଂ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ସୀଲଂ ରକ୍ଖିତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତୋ ସଗ୍ଗେ ନିବ୍ବତ୍ତି।

ପୁନ ତତୋ ଚୁତୋ ଇମସ୍ମିଂ କପ୍ପେ କୋଣାଗମନସ୍ସ ଚ ଭଗୱତୋ କସ୍ସପଦସବଲସ୍ସ ଚାତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଅନ୍ତରେ ବାରାଣସିୟଂ କୁଟୁମ୍ବିୟଘରେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ। ସୋ ୱୁଦ୍ଧିମନ୍ୱାୟ ଘରାୱାସଂ ୱସନ୍ତୋ ଏକଦିୱସଂ ଅରଞ୍ଞେ ଜଙ୍ଘୱିହାରଂ ଚରତି। ତସ୍ମିଞ୍ଚ ସମୟେ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ନଦୀତୀରେ ଚୀୱରକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ଅନୁୱାତେ ଅପ୍ପହୋନ୍ତେ ସଙ୍ଘରିତ୍ୱା ଠପେତୁଂ ଆରଦ୍ଧୋ। ସୋ ଦିସ୍ୱା ‘‘କସ୍ମା, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘରିତ୍ୱା ଠପେଥା’’ତି ଆହ। ‘‘ଅନୁୱାତୋ ନପ୍ପହୋତୀ’’ତି। ‘‘ଇମିନା, ଭନ୍ତେ, କରୋଥା’’ତି ଉତ୍ତରସାଟକଂ ଦତ୍ୱା ‘‘ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ମେ କେନଚି ପରିହାନି ମା ହୋତୂ’’ତି ପତ୍ଥନଂ ପଟ୍ଠପେସି।

ଘରେପିସ୍ସ ଭଗିନିଯା ସଦ୍ଧିଂ ଭରିୟାୟ କଲହଂ କରୋନ୍ତିୟା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ପିଣ୍ଡାୟ ପାୱିସି। ଅଥସ୍ସ ଭଗିନୀ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଦତ୍ୱା ତସ୍ସ

ଭରିୟଂ ସନ୍ଧାୟ ''ଏୱରୂପଂ ବାଲଂ ୟୋଜନସତେନ ପରିୱଜ୍ଜେୟ୍ୟ''ନ୍ତି ପତ୍ଥନଂ ପଟ୍ଠପେସି। ସା ଗେହଙ୍ଗଣେ ଠିତା ସୁତ୍ୱା ''ଇମାୟ ଦିନ୍ନଭତ୍ତଂ ମା ଏସ ଭୁଞ୍ଜତୂ''ତି ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ପିଣ୍ଡପାତଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା କଲଲସ୍ସ ପୂରେତ୍ୱା ଅଦାସି। ଇତରା ଦିସ୍ୱା ''ବାଲେ, ତ୍ୱଂ ମଂ ତାୱ ଅକ୍କୋସ ୱା ପହର ୱା, ଏୱରୂପସ୍ସ ପନ ଦ୍ୱେ ଅସଙ୍ଖେୟ୍ୟାନି ପୂରିତପାରମିସ୍ସ ପତ୍ତତୋ ଭତ୍ତଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା କଲଲଂ ଦାତୁଂ ନ ୟୁତ୍ତ''ନ୍ତି ଆହ। ଅଥସ୍ସ ଭରିୟାୟ ପଟିସଙ୍ଖାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ସା ''ତିଟ୍ଠଥ, ଭନ୍ତେ''ତି କଲଲଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ଗନ୍ଧଚୁଣ୍ଣେନ । ଉବ୍ବଟ୍ଟେତ୍ୱା ପଣୀତଭତ୍ତସ୍ସ ଚତୁମଧୁରସ୍ସ ଚ ପୂରେତ୍ୱା ଉପରି ଆସିତ୍ତେନ ପଦୁମଗବ୍ଭୱଣ୍ଣେନ ସପ୍ପିନା ୱିଜ୍ଜୋତମାନଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଠପେତ୍ୱା ''ୟଥା ଅୟଂ ପିଣ୍ଡପାତୋ ଓଭାସଜାତୋ, ଏୱଂ ଓଭାସଜାତଂ ମେ ସରୀରଂ ହୋତୂ''ତି ପତ୍ଥନଂ ପଟ୍ଠପେସି। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ଆକାସଂ ପକ୍ଖନ୍ଦି।

ତେପି ଜାୟମ୍ପତିକା ୟାୱତାୟୁକଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ସଗ୍ଗେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ପୁନ ତତୋ ଚୱିତ୍ୱା ଉପାସକୋ କସ୍ସପସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧକାଲେ ବାରାଣସିୟଂ ଅସୀତିକୋଟିୱିଭୱସ୍ସ ସେଟ୍ଠିନୋ ପୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି, ଇତରାପି ତାଦିସସ୍ସେୱ ସେଟ୍ଠିନୋ ଧୀତା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ତସ୍ସ ୱୁଦ୍ଧିପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ତମେୱ ସେଟ୍ଠିଧୀତରଂ ଆନୟିଂସୁ। ତସ୍ସା ପୁବ୍ବେ ଅନିଟ୍ଠୱିପାକସ୍ସ ପାପକମ୍ମସ୍ସ ଆନୁଭାୱେନ ପତିକୁଲଂ ପୱିଟ୍ଠମତ୍ତାୟ ଉମ୍ମାରବ୍ଭନ୍ତରେ ସକଲସରୀରଂ ଉଗ୍ଘାଟିତୱଚ୍ଚକୁଟି ୱିୟ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଂ ଜାତଂ। ସେଟ୍ଠିକୁମାରୋ ''କସ୍ସାୟଂ ଗନ୍ଧୋ''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ''ସେଟ୍ଠିକଞ୍ଞାୟା''ତି ସୁତ୍ୱା, ''ନୀହରଥ, ନୀହରଥା''ତି ଆଭତନିୟାମେନେୱ କୁଲଘରଂ ପେସେସି। ସା ଏତେନେୱ ନୀହାରେନ ସତ୍ତସୁ ଠାନେସୁ ପଟିନିୱତ୍ତିତା।

ତେନ ଚ ସମୟେନ କସ୍ସପଦସବଲୋ ପରିନିବ୍ବାୟି। ତସ୍ସ ଘନକୋଟ୍ଟିମାହି ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନିକାହି ରତ୍ତସୁୱଣ୍ଣିଟ୍ଠକାହି ୟୋଜନୁବ୍ବେଧଂ ଚେତିୟଂ ଆରଭିଂସୁ। ତସ୍ମିଂ ଚେତିୟେ କରୀୟମାନେ ସା ସେଟ୍ଠିଧୀତା ଚିନ୍ତେସି – ''ଅହଂ ସତ୍ତସୁ ଠାନେସୁ ପଟିନିୱତ୍ତିତା, କିଂ ମେ ଜୀୱିତେନା''ତି ଅତ୍ତନୋ ଆଭରଣଭଣ୍ଡଂ ଭଞ୍ଜାପେତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣିଟ୍ଠକଂ କାରେସି ରତନାୟତଂ ୱିଦତ୍ଥିୱିତ୍ଥିନ୍ନଂ ଚତୁରଙ୍ଗୁଲୁବ୍ବେଧଂ। ତତୋ ହରିତାଲମନୋସିଲାପିଣ୍ଡଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠ ଉପ୍ପଲହତ୍ଥକେ ଆଦାୟ ଚେତିୟକରଣଟ୍ଠାନଂ ଗତା। ତସ୍ମିଞ୍ଚ ଖଣେ ଏକା ଇଟ୍ଠକାପନ୍ତି ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛମାନା ଘଟନିଟ୍ଠକାୟ ଊନା ହୋତି, ସେଟ୍ଠିଧୀତା ୱଡ୍ଢକିଂ ଆହ – ''ଇମଂ ଇଟ୍ଠକଂ ଏତ୍ଥ ଠପେଥା''ତି। ''ଅମ୍ମ, ଭଦ୍ଦକେ କାଲେ ଆଗତାସି, ସୟମେୱ ଠପେହୀ''ତି। ସା ଆରୁୟ୍ହ ତେଲେନ ହରିତାଲମନୋସିଲାପିଣ୍ଡଂ ୟୋଜେତ୍ୱା ତେନ ବନ୍ଧନେନ ଇଟ୍ଠକଂ ପତିଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଉପରି ଅଟ୍ଠହି ଉପ୍ପଲହତ୍ଥକେହି ପୂଜଂ କତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ''ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ମେ କାୟତୋ ଚନ୍ଦନଗନ୍ଧୋ ୱାୟତୁ, ମୁଖତୋ ଉପ୍ପଲଗନ୍ଧୋ''ତି ପତ୍ଥନଂ କତ୍ୱା ଚେତିୟଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ଅଗମାସି।

ଅଥ ତସ୍ମିଂୟେୱ ଖଣେ ୟସ୍ସ ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତସ୍ସ ପଠମଂ ଗେହଂ ନୀତା, ତସ୍ସ ତଂ ଆରବ୍ଭ ସତି ଉଦପାଦି। ନଗରେପି ନକ୍ଖତ୍ତଂ ସଙ୍ଘୁଟ୍ଠଂ ହୋତି। ସୋ ଉପଟ୍ଠାକେ ଆହ – ''ତଦା ଇଧ ଆନୀତା ସେଟ୍ଠିଧୀତା ଅତ୍ଥି, କହଂ ସା''ତି? ''କୁଲଗେହେ ସାମୀ''ତି। ''ଆନେଥ ନଂ, ନକ୍ଖତ୍ତଂ କୀଳିସ୍ସାମା''ତି। ତେ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଠିତା ''କିଂ, ତାତା, ଆଗତତ୍ଥା''ତି ତାୟ ପୁଟ୍ଠା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆଚିକ୍ଖିଂସୁ। ''ତାତା, ମୟା ଆଭରଣଭଣ୍ଡେନ ଚେତିୟଂ ପୂଜିତଂ, ଆଭରଣଂ ମେ ନତ୍ଥୀ''ତି । ତେ ଗନ୍ତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତସ୍ସ ଆରୋଚେସୁଂ। ଆନେଥ ନଂ, ପିଳନ୍ଧନଂ ଲଭିସ୍ସତୀତି। ତେ ଆନୟିଂସୁ। ତସ୍ସା ସହ ଘରପୱେସନେନ ସକଲଗେହଂ ଚନ୍ଦନଗନ୍ଧୋ ଚେୱ ନୀଲୁପ୍ପଲଗନ୍ଧୋ ଚ ୱାୟି। ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତୋ ତଂ ପୁଚ୍ଛି – ''ପଠମଂ ତୱ ସରୀରତୋ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧୋ ୱାୟି, ଇଦାନି ପନ ତେ ସରୀରତୋ ଚନ୍ଦନଗନ୍ଧୋ, ମୁଖତୋ ଉପ୍ପଲଗନ୍ଧୋ ୱାୟତି। କିଂ ଏତ''ନ୍ତି? ସା ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଅତ୍ତନା କତକମ୍ମଂ ଆରୋଚେସି। ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତୋ ''ନିୟ୍ୟାନିକଂ ୱତ ବୁଦ୍ଧସାସନ''ନ୍ତି ପସୀଦିତ୍ୱା ୟୋଜନିକଂ ସୁୱଣ୍ଣଚେତିୟଂ କମ୍ବଲକଞ୍ଚୁକେନ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ରଥଚକ୍କପ୍ପମାଣେହି ସୁୱଣ୍ଣପଦୁମେହି ଅଲଙ୍କରି। ତେସଂ ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥା ଓଲମ୍ବକା ହୋନ୍ତି।

ସୋ ତତ୍ଥ ୟାୱତାୟୁକଂ ଠତ୍ୱା ସଗ୍ଗେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତୋ ବାରାଣସିତୋ ୟୋଜନମତ୍ତେ ଠାନେ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଅମଚ୍ଚକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି, ସେଟ୍ଠିକଞ୍ଞାପି ଦେୱଲୋକତୋ ଚୱିତ୍ୱା ରାଜକୁଲେ ଜେଟ୍ଠଧୀତା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ତେସୁ ୱୟପ୍ପତ୍ତେସୁ କୁମାରସ୍ସ ୱସନଗାମେ ନକ୍ଖତ୍ତଂ ସଙ୍ଘୁଟ୍ଠଂ। ସୋ ମାତରଂ ଆହ – ''ସାଟକଂ ମେ, ଅମ୍ମ, ଦେହି, ନକ୍ଖତ୍ତଂ କୀଳିସ୍ସାମୀ''ତି । ସା ଧୋତୱତ୍ଥଂ ନୀହରିତ୍ୱା ଅଦାସି। ''ଅମ୍ମ, ଥୂଲଂ ଇଦ''ନ୍ତି ଆହ। ସା ଅଞ୍ଞଂ ନୀହରିତ୍ୱା ଅଦାସି, ତମ୍ପି ପଟିକ୍ଖିପି। ଅଥ ନଂ ମାତା ଆହ – ''ତାତ, ୟାଦିସେ ଗେହେ ମୟଂ ଜାତା, ନତ୍ଥି ନୋ ଇତୋ ସୁଖୁମତରସ୍ସ ପଟିଲାଭାୟ ପୁଞ୍ଞ''ନ୍ତି। ''ତେନ ହି ଲଭନଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛାମି ଅମ୍ମା''ତି। ''ପୁତ୍ତ, ଅହଂ ଅଜ୍ଜେୱ ତୁୟ୍ହଂ ବାରାଣସିନଗରେ ରଜ୍ଜପଟିଲାଭମ୍ପି ଇଚ୍ଛାମୀ''ତି। ସୋ ମାତରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଆହ – ''ଗଚ୍ଛାମି, ଅମ୍ମା''ତି। ''ଗଚ୍ଛ, ତାତା''ତି। ଏୱଂ କିରସ୍ସା ଚିତ୍ତଂ ଅହୋସି – ''କହଂ ଗମିସ୍ସତି? ଇଧ ୱା ଏତ୍ଥ ୱା ଗେହେ ନିସୀଦିସ୍ସତୀ''ତି। ସୋ ପନ ପୁଞ୍ଞନିୟାମେନ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ବାରାଣସିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଉୟ୍ୟାନେ ମଙ୍ଗଲସିଲାପଟ୍ଟେ ସସୀସଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜି। ସୋ ଚ ବାରାଣସିରଞ୍ଞୋ କାଲଙ୍କତସ୍ସ ସତ୍ତମୋ ଦିୱସୋ ହୋତି।

ଅମଚ୍ଚା ରଞ୍ଞୋ ସରୀରକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ରାଜଙ୍ଗଣେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ମନ୍ତୟିଂସୁ – ''ରଞ୍ଞୋ ଏକା ଧୀତାୱ ଅତ୍ଥି, ପୁତ୍ତୋ ନତ୍ଥି, ଅରାଜକଂ ରଜ୍ଜଂ ନସ୍ସତି, କୋ ରାଜା ହୋତୀ''ତି? ''ତ୍ୱଂ ହୋହି, ତ୍ୱଂ ହୋହୀ''ତି ଆହଂସୁ। ପୁରୋହିତୋ ଆହ – ''ବହୁଂ ଓଲୋକେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଫୁସ୍ସରଥଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେମା''ତି। ତେ

କୁମୁଦଓଣ୍ଣେ ଚତ୍ତାରୋ ସିନ୍ଧଓେ ଯୋଜେତ୍ୱା ପଞ୍ଚଓିଧଂ ରାଜକକୁଧଭଣ୍ଡଂ ସେତଛତ୍ତଞ୍ଚ ରଥସ୍ମିଂଯେଓ ଠପେତ୍ୱା ରଥଂ ଓିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ପଚ୍ଛତୋ ତୂରିଯାନି ପଗ୍ଗଣ୍ହାପେସୁଂ। ରଥୋ ପାଚୀନଦ୍ୱାରେନ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଉଯ୍ୟାନାଭିମୁଖୋ ଅହୋସି। ''ପରିଚଯେନ ଉଯ୍ୟାନାଭିମୁଖୋ ଗଚ୍ଛତି, ନିଓତ୍ତେମା''ତି କେଚି ଆହଂସୁ। ପୁରୋହିତୋ ''ମା ନିଓତ୍ତଯିତ୍ଥା''ତି ଆହ। ରଥୋ କୁମାରଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ଆରୋହନସଜ୍ଜୋ ହୁତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି, ପୁରୋହିତୋ ପାରୁପନକଣ୍ଣଂ ଅପନେତ୍ୱା ପାଦତଲାନି ଓଲୋକେନ୍ତୋ, ''ତିଟ୍ଠତୁ ଅଯଂ ଦୀପୋ, ଦ୍ୱିସହସ୍ସଦୀପପରିଓାରେସୁ ଚତୂସୁ ମହାଦୀପେସୁ ଏସ ରଜ୍ଜଂ କାରେତୁଂ ଯୁତ୍ତୋ''ତି ଓତ୍ୱା ''ପୁନପି ତୂରିଯାନି ପଗ୍ଗଣ୍ହଥ, ପୁନପି ପଗ୍ଗଣ୍ହଥା''ତି ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ତୂରିଯାନି ପଗ୍ଗଣ୍ହାପେସି।

ଅଥ କୁମାରୋ ମୁଖଂ ଓିଓରିତ୍ୱା ଓଲୋକେତ୍ୱା, ''କେନ କମ୍ମେନ ଆଗତତ୍ଥା''ତି ଆହ। ''ଦେଓ, ତୁମ୍ହାକଂ ରଜ୍ଜଂ ପାପୁଣାତୀ''ତି। ''ରାଜା କହ''ନ୍ତି? ''ଦେଓତ୍ତଂ ଗତୋ, ସାମୀ''ତି। ''କତି ଦିଓସା ଅତିକ୍କନ୍ତା''ତି? ''ଅଜ୍ଜ ସତ୍ତମୋ ଦିଓସୋ''ତି। ''ପୁତ୍ତୋ ଓା ଧୀତା ଓା ନତ୍ଥୀ''ତି? ''ଧୀତା ଅତ୍ଥି ଦେଓ, ପୁତ୍ତୋ ନତ୍ଥୀ''ତି। ''କରିସ୍ସାମି ରଜ୍ଜ''ନ୍ତି। ତେ ତାଓଦେଓ ଅଭିସେକମଣ୍ଡପଂ କାରେତ୍ୱା ରାଜଧୀତରଂ ସବ୍ବାଲଙ୍କାରେହି ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା, ଉଯ୍ୟାନଂ ଆନେତ୍ୱା କୁମାରସ୍ସ ଅଭିସେକଂ ଅକଂସୁ। ଅଥସ୍ସ କତାଭିସେକସ୍ସ ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନକଂ ଓତ୍ଥଂ ଉପହରିଂସୁ। ସୋ ''କିମିଦଂ, ତାତା''ତି ଆହ। ''ନିଓାସନଓତ୍ଥଂ ଦେଓା''ତି। ''ନନୁ, ତାତା, ଥୂଲ''ନ୍ତି? ''ମନୁସ୍ସାନଂ ପରିଭୋଗଓତ୍ଥେସୁ ଇତୋ ସୁଖୁମତରଂ ନତ୍ଥି, ଦେଓା''ତି। ''ତୁମ୍ହାକଂ ରାଜା ଏଓରୂପଂ ନିଓାସେସୀ''ତି? ''ଆମ, ଦେଓା''ତି। ''ନ ମଞ୍ଞେ ପୁଞ୍ଞଓା ତୁମ୍ହାକଂ ରାଜା, ସୁଓଣ୍ଣଭିଙ୍ଗାରଂ ଆହରଥ, ଲଭିସ୍ସାମ ଓତ୍ଥ''ନ୍ତି। ସୁଓଣ୍ଣଭିଙ୍ଗାରଂ ଆହରିଂସୁ। ସୋ ଉଟ୍ଠାଯ ହତ୍ଥେ ଧୋଓିତ୍ୱା ମୁଖଂ ଓିକ୍ଖାଲେତ୍ୱା ହତ୍ଥେନ ଉଦକଂ ଆଦାଯ ପୁରତ୍ଥିମଦିସାଯଂ ଅବ୍ଭୁକ୍କିରି। ତାଓଦେଓ ଘନପଥଓିଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠ କପ୍ପରୁକ୍ଖା ଉଟ୍ଠହିଂସୁ। ପୁନ ଉଦକଂ ଗହେତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣାଯଂ ପଚ୍ଛିମାଯଂ ଉତ୍ତରାଯନ୍ତି ଏଓଂ ଚତୂସୁ ଦିସାସୁ ଅବ୍ଭୁକ୍କିରି। ସବ୍ବଦିସାସୁ ଅଟ୍ଠଟ୍ଠକଂ କତ୍ୱା ଦ୍ୱତ୍ତିଂସ କପ୍ପରୁକ୍ଖା ଉଟ୍ଠହିଂସୁ। ସୋ ଏକଂ ଦିବ୍ବଦୁସ୍ସଂ ନିଓାସେତ୍ୱା ଏକଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ''ନନ୍ଦରଞ୍ଞୋ ଓିଜିତେ ସୁତ୍ତକନ୍ତିକା ଇତ୍ଥିଯୋ ମା ସୁତ୍ତଂ କନ୍ତିଂସୂତି ଏଓଂ ଭେରିଂ ଚରାପେଥା''ତି ଓତ୍ୱା ଛତ୍ତଂ ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ଅଲଙ୍କତପଟିଯତ୍ତୋ ହତ୍ଥିକ୍ଖନ୍ଧଓରଗତୋ ନଗରଂ ପଓିସିତ୍ୱା ପାସାଦଂ ଆରୁଯ୍ହ ମହାସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭଓି।

ଏଓଂ କାଲେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଏକଦିଓସଂ ଦେଓୀ ରଞ୍ଞୋ ମହାସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା, ''ଅହୋ ତପସ୍ସୀ''ତି କାରୁଞ୍ଞାକାରଂ ଦସ୍ସେତି। ''କିମିଦଂ, ଦେଓୀ''ତି ଚ ପୁଟ୍ଠା ''ଅତିମହତୀ ତେ, ଦେଓ, ସମ୍ପତ୍ତି। ଅତୀତେ ବୁଦ୍ଧାନଂ ସଦ୍ଦହିତ୍ୱା କଲ୍ୟାଣଂ ଅକତ୍ଥ, ଇଦାନି ଅନାଗତସ୍ସ ପଚ୍ଚଯଂ କୁସଲଂ ନ କରୋଥା''ତି ଆହ। ''କସ୍ସ ଦସ୍ସାମ, ସୀଲଓନ୍ତୋ ନତ୍ଥୀ''ତି? ''ଅସୁଞ୍ଞୋ, ଦେଓ, ଜମ୍ବୁଦୀପୋ ଅରହନ୍ତେହି, ତୁମ୍ହେ ଦାନମେଓ ସଜ୍ଜେଥ, ଅହଂ ଅରହନ୍ତେ ଲଚ୍ଛାମୀ''ତି ଆହ। ରାଜା ପୁନଦିଓସେ ପାଚୀନଦ୍ୱାରେ ଦାନଂ ସଜ୍ଜାପେସି। ଦେଓୀ ପାତୋଓ ଉପୋସଥଙ୍ଗାନି ଅଧିଟ୍ଠାଯ ଉପରିପାସାଦେ ପୁରତ୍ଥାଭିମୁଖା ଉରେନ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ''ସଚେ ଏତିସ୍ସଂ ଦିସାଯଂ ଅରହନ୍ତୋ ଅତ୍ଥି, ସ୍ୱେଓ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅମ୍ହାକଂ ଭିକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୂ''ତି ଆହ। ତସ୍ସଂ ଦିସାଯଂ ଅରହନ୍ତୋ ନାହେସୁଂ, ତଂ ସକ୍କାରଂ କପଣଯାଚକାନଂ ଅଦଂସୁ। ପୁନଦିଓସେ ଦକ୍ଖିଣଦ୍ୱାରେ ଦାନଂ ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ତଥେଓ ଅକାସି, ପୁନଦିଓସେ ପଚ୍ଛିମଦ୍ୱାରେ। ଉତ୍ତରଦ୍ୱାରେ ସଜ୍ଜିତଦିଓସେ ପନ ଦେଓିଯା ତଥେଓ ନିମନ୍ତେନ୍ତିଯା ହିମଓନ୍ତେ ଓସନ୍ତାନଂ ପଦୁମଓତିଯା ପୁତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଚସତାନଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଂ ଜେଟ୍ଠକୋ ମହାପଦୁମପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ଭାତିକେ ଆମନ୍ତେସି, ''ମାରିସା, ନନ୍ଦରାଜା, ତୁମ୍ହେ ନିମନ୍ତେତି, ଅଧିଓାସେଥ ତସ୍ସା''ତି। ତେ ଅଧିଓାସେତ୍ୱା ପୁନଦିଓସେ ଅନୋତତ୍ତଦହେ ମୁଖଂ ଧୋଓିତ୍ୱା, ଆକାସେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଉତ୍ତରଦ୍ୱାରେ ଓତରିଂସୁ। ମନୁସ୍ସା ଦିସ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ''ପଞ୍ଚସତା, ଦେଓ, ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ଆଗତା''ତି ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସୁଂ। ରାଜା ସଦ୍ଧିଂ ଦେଓିଯା ଗନ୍ତ୍ୱା, ଓନ୍ଦିତ୍ୱା, ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେ ପାସାଦଂ ଆରୋପେତ୍ୱା, ତତ୍ର ନେସଂ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା, ଭତ୍ତକିଚ୍ଚାଓସାନେ ରାଜା ସଙ୍ଘତ୍ଥେରସ୍ସ, ଦେଓୀ, ସଙ୍ଘନଓକସ୍ସ ପାଦମୂଲେ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ''ଅଯ୍ୟା ପଚ୍ଚଯେହି ନ କିଲମିସ୍ସନ୍ତି, ମଯଂ ପୁଞ୍ଞେନ ନ ହାଯିସ୍ସାମ। ଅମ୍ହାକଂ ଯାଓଜୀଓଂ ଇଧ ନିଓାସାଯ ପଟିଞ୍ଞଂ ଦେଥା''ତି ପଟିଞ୍ଞଂ କାରେତ୍ୱା ଉଯ୍ୟାନେ ପଞ୍ଚପଣ୍ଣସାଲାସତାନି ପଞ୍ଚଚଙ୍କମନସତାନୀତି ସବ୍ବାକାରେନ ନିଓାସନଟ୍ଠାନାନି ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଓସାପେସୁଂ।

ଏଓଂ କାଲେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ରଞ୍ଞୋ ପଚ୍ଚନ୍ତୋ କୁପିତୋ। ସୋ ''ଅହଂ ପଚ୍ଚନ୍ତଂ ଓୂପସମେତୁଂ ଗଚ୍ଛାମି, ତ୍ୱଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେସୁ ମା ପମଜ୍ଜୀ''ତି ଦେଓିଂ ଓୋଦିତ୍ୱା ଗତୋ। ତସ୍ମିଂ ଅନାଗତେଯେଓ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଂ ଆଯୁସଙ୍ଖାରା ଖୀଣା। ମହାପଦୁମପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ତିଯାମରତ୍ତିଂ ଝାନକୀଳଂ କୀଳିତ୍ୱା ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନେ ଆଲମ୍ବନଫଲକଂ ଆଲମ୍ବିତ୍ୱା ଠିତକୋଓ ଅନୁପାଦିସେସାଯ ନିବ୍ବାନଧାତୁଯା ପରିନିବ୍ବାଯି। ଏତେନୁପାଯେନ ସେସାପୀତି ସବ୍ବେଓ ପରିନିବ୍ବୁତା। ପୁନଦିଓସେ ଦେଓୀ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଂ ନିସୀଦନଟ୍ଠାନଂ ହରିତୂପଲିତ୍ତଂ କାରେତ୍ୱା ପୁପ୍ଫାନି ଓିକିରିତ୍ୱା, ଧୂପଂ ଦତ୍ୱା ତେସଂ ଆଗମନଂ ଓଲୋକଯନ୍ତୀ ନିସିନ୍ନା ଆଗମନଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୀ ପୁରିସଂ ପେସେସି – ''ଗଚ୍ଛ, ତାତ, ଜାନାହି, କିଂ ଅଯ୍ୟାନଂ କିଞ୍ଚି ଅଫାସୁକ''ନ୍ତି? ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ମହାପଦୁମସ୍ସ ପଣ୍ଣସାଲାଯ ଦ୍ୱାରଂ ଓିଓରିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ଚଙ୍କମନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆଲମ୍ବନଫଲକଂ ନିସ୍ସାଯ ଠିତଂ ଦିସ୍ୱା ଓନ୍ଦିତ୍ୱା ''କାଲୋ, ଭନ୍ତେ''ତି ଆହ। ''ପରିନିବ୍ବୁତସରୀରଂ କିଂ କଥେସ୍ସତି? ସୋ ନିଦ୍ଦାଯତି ମଞ୍ଞେ''ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ପିଟ୍ଠିପାଦେ ହତ୍ଥେନ ପରାମସିତ୍ୱା ପାଦାନଂ ସୀତଲତାଯ ଚେଓ ଥଦ୍ଧତାଯ ଚ ପରିନିବ୍ବୁତଭାଓଂ ଞତ୍ୱା, ଦୁତିଯସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି। ଏଓଂ ତତିଯସ୍ସାତି ସବ୍ବେସଂ ପରିନିବ୍ବୁତଭାଓଂ ଞତ୍ୱା ରାଜକୁଲଂ ଗତୋ। ''କହଂ, ତାତ, ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା''ତି ପୁଟ୍ଠୋ ''ପରିନିବ୍ବୁତା, ଦେଓୀ''ତି ଆହ। ଦେଓୀ କନ୍ଦନ୍ତୀ ରୋଦନ୍ତୀ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ନାଗରେହି ସଦ୍ଧିଂ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ସାଧୁକୀଳିତଂ

କାରେତ୍ୱା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଂ ସରୀରକିଚ୍ଚଂ କାରେତ୍ୱା ଧାତୁଯୋ ଗହେତ୍ୱା ଚେତିଯଂ ପତିଟ୍ଠାପେସି।

ରାଜା ପଚ୍ଚନ୍ତଂ ୱୂପସମେତ୍ୱା ଆଗତୋ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ ଆଗତଂ ଦେୱିଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘କିଂ, ଭଦ୍ଦେ, ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେସୁ ନପ୍ପମଜ୍ଜି, ନିରୋଗା ଅଯ୍ୟା’’ତି? ‘‘ପରିନିବ୍ବୁତା ଦେୱା’’ତି। ରାଜା ଚିନ୍ତେସି ‘‘ଏୱରୂପାନମ୍ପି ପଣ୍ଡିତାନଂ ମରଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅମ୍ହାକଂ କୁତୋ ମୋକ୍ଖୋ’’ତି। ସୋ ନଗରଂ ଅଗନ୍ତ୍ୱା, ଉଯ୍ୟାନମେୱ ପୱିସିତ୍ୱା ଜେଟ୍ଠପୁତ୍ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା, ତସ୍ସ ରଜ୍ଜଂ ନିଯ୍ୟାତେତ୍ୱା, ସଯଂ ସମଣପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜି। ଦେୱୀପି ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ପବ୍ବଜିତେ ଅହଂ କିଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ତତ୍ଥେୱ ଉଯ୍ୟାନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଦ୍ୱେପି ଝାନଂ ଭାୱେତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତା ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିଂସୁ।

ତେସୁ ତତ୍ଥେୱ ୱସନ୍ତେସୁ ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥା ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପୱତ୍ତିତୱରଧମ୍ମଚକ୍କୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ରାଜଗହଂ ପାୱିସି। ସତ୍ଥରି ତତ୍ଥ ପଟିୱସନ୍ତେ ଅଯଂ ପିପ୍ପଲିମାଣୱୋ ମଗଧରଟ୍ଠେ ମହାତିତ୍ଥବ୍ରାହ୍ମଣଗାମେ କପିଲବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଅଗ୍ଗମହେସିଯା କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ନିବ୍ବତ୍ତୋ। ଅଯଂ ଭଦ୍ଦା କାପିଲାନୀ ମଦ୍ଦରଟ୍ଠେ ସାଗଲନଗରେ କୋସିଯଗୋତ୍ତବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଅଗ୍ଗମହେସିଯା କୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ନିବ୍ବତ୍ତା। ତେସଂ ଅନୁକ୍କମେନ ୱଡ୍ଢମାନାନଂ ପିପ୍ପଲିମାଣୱସ୍ସ ୱୀସତିମେ, ଭଦ୍ଦାଯ ସୋଳସମେ ୱସ୍ସେ ସମ୍ପତ୍ତେ ମାତାପିତରୋ ପୁତ୍ତଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ‘‘ତାତ, ତ୍ୱଂ ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ, କୁଲୱଂସୋ ନାମ ପତିଟ୍ଠପେତବ୍ବୋ’’ତି ଅତିୱିଯ ନିପ୍ପୀଳଯିଂସୁ। ମାଣୱୋ ଆହ ‘‘ମଯ୍ହଂ ସୋତପଥେ ଏୱରୂପଂ କଥଂ ମା କଥେଥ। ଅହଂ ଯାୱ ତୁମ୍ହେ ଧରଥ, ତାୱ ପଟିଜଗ୍ଗିସ୍ସାମି, ତୁମ୍ହାକଂ ଅଚ୍ଚଯେନ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ’’ତି। ତେ କତିପାହଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ପୁନ କଥଯିଂସୁ। ସୋପି ତଥେୱ ପଟିକ୍ଖିପି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ନିରନ୍ତରଂ କଥେତିଯେୱ।

ମାଣୱୋ ‘‘ମମ ମାତରଂ ସଞ୍ଞାପେସ୍ସାମୀ’’ତି ରତ୍ତସୁୱଣ୍ଣସ୍ସ ନିକ୍ଖସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ସବ୍ବକାମେହି ସନ୍ତପ୍ପେତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣକାରେହି ଏକଂ ଇତ୍ଥିରୂପଂ କାରାପେତ୍ୱା ତସ୍ସ ମଜ୍ଜନଘଟ୍ଟନାଦିକମ୍ମପରିଯୋସାନେ ତଂ ରତ୍ତୱତ୍ଥଂ ନିୱାସାପେତ୍ୱା ୱଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନେହି ପୁପ୍ଫେହି ଚେୱ ନାନାଅଲଙ୍କାରେହି ଚ ଅଲଙ୍କାରାପେତ୍ୱା ମାତରଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ଆହ ‘‘ଅମ୍ମ, ଏୱରୂପଂ ଆରମ୍ମଣଂ ଲଭନ୍ତୋ ଗେହେ ୱସିସ୍ସାମି ଅଲଭନ୍ତୋ ନ ୱସିସ୍ସାମୀ’’ତି। ପଣ୍ଡିତା ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ମଯ୍ହଂ ପୁତ୍ତୋ ପୁଞ୍ଞୱା ଦିନ୍ନଦାନୋ କତାଭିନୀହାରୋ, ପୁଞ୍ଞଂ କରୋନ୍ତୋ ନ ଏକକୋୱ ଅକାସି, ଅଦ୍ଧା ଏତେନ ସହକତପୁଞ୍ଞା ସୁୱଣ୍ଣରୂପପଟିଭାଗାୱ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଅଟ୍ଠ ବ୍ରାହ୍ମଣେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ସବ୍ବକାମେହି ସନ୍ତପ୍ପେତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣରୂପକଂ ରଥଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ‘‘ଗଚ୍ଛଥ, ତାତା, ଯତ୍ଥ ଅମ୍ହାକଂ ଜାତିଗୋତ୍ତଭୋଗେହି ସମାନେ କୁଲେ ଏୱରୂପଂ ଦାରିକଂ ପସ୍ସଥ, ଇମମେୱ ସୁୱଣ୍ଣରୂପକଂ ପଣ୍ଣାକାରଂ କତ୍ୱା ଏଥା’’ତି ଉଯ୍ୟୋଜେସି।

ତେ ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ନାମ ଏତଂ କମ୍ମ’’ନ୍ତି ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ‘‘କତ୍ଥ ଗମିସ୍ସାମା’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ମଦ୍ଦରଟ୍ଠଂ ନାମ ଇତ୍ଥାକରୋ, ମଦ୍ଦରଟ୍ଠଂ ଗମିସ୍ସାମା’’ତି ମଦ୍ଦରଟ୍ଠେ ସାଗଲନଗରଂ ଅଗମଂସୁ। ତତ୍ଥ ତଂ ସୁୱଣ୍ଣରୂପକଂ ନ୍ହାନତିତ୍ଥେ ଠପେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତେ ନିସୀଦିଂସୁ। ଅଥ ଭଦ୍ଦାଯ ଧାତୀ ଭଦ୍ଦଂ ନ୍ହାପେତ୍ୱା, ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା, ସିରିଗବ୍ଭେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ସଯଂ ନ୍ହାଯିତୁଂ ଉଦକତିତ୍ଥଂ ଗତା ତତ୍ଥ ତଂ ସୁୱଣ୍ଣରୂପକଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘କିସ୍ସାଯଂ ଅୱିନୀତା ଇଧାଗନ୍ତ୍ୱା ଠିତା’’ତି ପିଟ୍ଠିପସ୍ସେ ପହରିତ୍ୱା ‘‘ସୁୱଣ୍ଣରୂପକ’’ନ୍ତି ଞତ୍ୱା ‘‘ଅଯ୍ୟଧୀତା ମେ’’ତି ସଞ୍ଞଂ ଉପ୍ପାଦେସିଂ, ‘‘ଅଯଂ ପନ ମେ ଅଯ୍ୟଧୀତାଯ ନିୱାସନପଟିଗ୍ଗାହିକାଯାପି ଅସଦିସା’’ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ତେ ମନୁସ୍ସା ପରିୱାରେତ୍ୱା ‘‘ଏୱରୂପା ତେ ସାମିଧୀତା’’ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ‘‘କିଂ ଏସା, ଇମାଯ ସୁୱଣ୍ଣପଟିମାଯ ସତଗୁଣେନ ସହସ୍ସଗୁଣେନ ମଯ୍ହଂ ଅଯ୍ୟଧୀତା ଅଭିରୂପତରା, ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥେ ଗବ୍ଭେ ନିସିନ୍ନାଯ ପଦୀପକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ସରୀରୋଭାସେନେୱ ତମଂ ୱିଧମତୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ଆଗଚ୍ଛା’’ତି ତଂ ଖୁଜ୍ଜଂ ଗହେତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣରୂପକଂ ରଥେ ଆରୋପେତ୍ୱା କୋସିଯଗୋତ୍ତସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଘରଦ୍ୱାରେ ଠତ୍ୱା ଆଗମନଂ ନିୱେଦଯିଂସୁ।

ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା ‘‘କୁତୋ ଆଗତତ୍ଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ମଗଧରଟ୍ଠେ ମହାତିତ୍ଥଗାମେ କପିଲବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଘରତୋ’’ତି। ‘‘କିଂ କାରଣା ଆଗତା’’ତି? ‘‘ଇମିନା ନାମ କାରଣେନା’’ତି। ‘‘କଲ୍ୟାଣଂ, ତାତା, ସମଜାତିଗୋତ୍ତୱିଭୱୋ ଅମ୍ହାକଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ, ଦସ୍ସାମି ଦାରିକ’’ନ୍ତି ପଣ୍ଣାକାରଂ ଗଣ୍ହି। ତେ କପିଲବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ସାସନଂ ପହିଣିଂସୁ ‘‘ଲଦ୍ଧା ଦାରିକା , କତ୍ତବ୍ବଂ କରୋଥା’’ତି। ତଂ ସାସନଂ ସୁତ୍ୱା ପିପ୍ପଲିମାଣୱସ୍ସ ଆରୋଚଯିଂସୁ ‘‘ଲଦ୍ଧା କିର ଦାରିକା’’ତି। ମାଣୱୋ ‘‘ଅହଂ ‘ନ ଲଭିସ୍ସନ୍ତୀ’ତି ଚିନ୍ତେସିଂ, ଇମେ ‘ଲଦ୍ଧା’ତି ୱଦନ୍ତି, ଅନତ୍ଥିକୋ ହୁତ୍ୱା ପଣ୍ଣଂ ପେସେସ୍ସାମୀ’’ତି ରହୋଗତୋ ପଣ୍ଣଂ ଲିଖି ‘‘ଭଦ୍ଦା, ଅତ୍ତନୋ ଜାତିଗୋତ୍ତଭୋଗାନୁରୂପଂ ଘରାୱାସଂ ଲଭତୁ, ଅହଂ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିସ୍ସାମି, ମା ପଚ୍ଛା ୱିପ୍ପଟିସାରିନୀ ଅହୋସୀ’’ତି। ଭଦ୍ଦାପି ‘‘ଅସୁକସ୍ସ କିର ମଂ ଦାତୁକାମୋ’’ତି ସୁତ୍ୱା ‘‘ପଣ୍ଣଂ ପେସେସ୍ସାମୀ’’ତି ରହୋଗତା ପଣ୍ଣଂ ଲିଖି ‘‘ଅଯ୍ୟପୁତ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ଜାତିଗୋତ୍ତଭୋଗାନୁରୂପଂ ଘରାୱାସଂ ଲଭତୁ, ଅହଂ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମି, ମା ପଚ୍ଛା ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ଅହୋସୀ’’ତି। ଦ୍ୱେପି ପଣ୍ଣାନି ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ସମାଗଚ୍ଛିଂସୁ। ‘‘ଇଦଂ କସ୍ସ ପଣ୍ଣ’’ନ୍ତି? ‘‘ପିପ୍ପଲିମାଣୱେନ ଭଦ୍ଦାଯ ପହିତ’’ନ୍ତି। ‘‘ଇଦଂ କସ୍ସା’’ତି? ‘‘ଭଦ୍ଦାଯ ପିପ୍ପଲିମାଣୱସ୍ସ ପହିତ’’ନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତେ ତେ ଦ୍ୱେପି ୱାଚେତ୍ୱା ‘‘ପସ୍ସଥ ଦାରକାନଂ କମ୍ମ’’ନ୍ତି ଫାଲେତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞେ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ତଂସମାନଂ ପଣ୍ଣଂ ଲିଖିତ୍ୱା ଇତୋ ଏତ୍ତୋ ଚ ପେସେସୁଂ। ଇତି

କୁମାରସ୍ସ କୁମାରିକାଯ ଚ ସଦିସଂ ପଣ୍ଡଂ ଲୋକସ୍ସାଦରହିତମେୱାତି ଅନିଚ୍ଛମାନାନଂଯେୱ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସମାଗମୋ ଅହୋସି।

ତଂ ଦିୱସଂଯେୱ ପିପ୍ପଲିମାଣୱୋ ଏକଂ ପୁପ୍ଫଦାମଂ ଗଣ୍ଠାପେସି ଭଦ୍ଦାପି। ତାନି ସଯନମଜ୍ଝେ ଠପେସୁଂ ଭୁତ୍ତସାଯମାସା ଉଭୋପି ‘‘ସଯନଂ ଆରୁହିସ୍ସାମା’’ତି ମାଣୱୋ ଦକ୍ଖିଣପସ୍ସେନ ସଯନଂ ଆରୁହି। ଭଦ୍ଦା ୱାମପସ୍ସେନ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ଯସ୍ସ ପସ୍ସେ ପୁପ୍ଫାନି ମିଲାଯନ୍ତି, ତସ୍ସ ରାଗଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନନ୍ତି ୱିଜାନିସ୍ସାମ, ଇମଂ ପୁପ୍ଫଦାମଂ ନ ଅଲ୍ଲିଯିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ତେ ପନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସରୀରସମ୍ଫସ୍ସଭଯେନ ତିଯାମରତ୍ତିଂ ନିଦ୍ଦଂ ଅନୋକ୍କମନ୍ତାୱ ୱୀତିନାମେନ୍ତି, ଦିୱା ପନ ହସିତମତ୍ତମ୍ପି ନାହୋସି। ତେ ଲୋକାମିସେନ ଅସଂସଟ୍ଠା ଯାୱ ମାତାପିତରୋ ଧରନ୍ତି, ତାୱ କୁଟୁମ୍ବଂ ଅୱିଚାରେତ୍ୱା ତେସୁ କାଲଙ୍କତେସୁ ୱିଚାରଯିଂସୁ। ମହତୀ ମାଣୱସ୍ସ ସମ୍ପତ୍ତି – ଏକଦିୱସଂ ସରୀରଂ ଉବ୍ବଟ୍ଟେତ୍ୱା ଛଡ୍ଡେତବ୍ବଂ ସୁୱଣ୍ଣଚୁଣ୍ଣଂ ଏୱ ମଗଧନାଳିଯା ଦ୍ୱାଦସନାଳିମତ୍ତଂ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଯନ୍ତବଦ୍ଧାନି ସଟ୍ଠିମହାତଳାକାନି, କମ୍ମନ୍ତୋ ଦ୍ୱାଦସଯୋଜନିକୋ, ଅନୁରାଧପୁରପମାଣା ଚୁଦ୍ଦସ ଗାମା, ଚୁଦ୍ଦସ ହତ୍ଥାନୀକାନି, ଚୁଦ୍ଦସ ଅସ୍ସାନୀକାନି, ଚୁଦ୍ଦସ ରଥାନୀକାନି।

ସୋ ଏକଦିୱସଂ ଅଲଙ୍କତଅସ୍ସଂ ଆରୁଯ୍ହ ମହାଜନପରିୱୁତୋ କମ୍ମନ୍ତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଖେତ୍ତକୋଟିଯଂ ଠିତୋ ନଙ୍ଗଲେହି ଭିନ୍ନଟ୍ଠାନତୋ କାକାଦଯୋ ସକୁଣେ ଗଣ୍ଡୁପ୍ପାଦାଦିପାଣକେ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଖାଦନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ତାତା, ଇମେ କିଂ ଖାଦନ୍ତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଗଣ୍ଡୁପ୍ପାଦେ, ଅଯ୍ୟା’’ତି। ‘‘ଏତେହି କତଂ ପାପଂ କସ୍ସ ହୋତୀ’’ତି? ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ, ଅଯ୍ୟା’’ତି। ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ସଚେ ଏତେହି କତଂ ପାପଂ ମଯ୍ହଂ ହୋତି, କିଂ ମେ କରିସ୍ସତି ସତ୍ତଅସୀତିକୋଟିଧନଂ, କିଂ ଦ୍ୱାଦସଯୋଜନୋ କମ୍ମନ୍ତୋ, କିଂ ଯନ୍ତବଦ୍ଧାନି ତଳାକାନି, କିଂ ଚୁଦ୍ଦସ ଗାମା, ସବ୍ବମେତଂ ଭଦ୍ଦାଯ କାପିଲାନିଯା ନିଯ୍ୟାତେତ୍ୱା ନିକ୍ଖମ୍ମ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ’’ତି।

ଭଦ୍ଦାପି କାପିଲାନୀ ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଅନ୍ତରୱତ୍ଥୁମ୍ହି ତଯୋ ତିଲକୁମ୍ଭେ ପତ୍ଥରାପେତ୍ୱା ଧାତୀହି ପରିୱୁତା ନିସିନ୍ନା କାକେ ତିଲପାଣକେ ଖାଦମାନେ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଅମ୍ମା, କିଂ ଇମେ ଖାଦନ୍ତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ପାଣକେ ଅଯ୍ୟେ’’ତି। ‘‘ଅକୁସଲଂ କସ୍ସ ହୋତୀ’’ତି? ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ, ଅଯ୍ୟେ’’ତି। ସା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ମଯ୍ହଂ ଚତୁହତ୍ଥୱତ୍ଥଂ ନାଳିକୋଦନମତ୍ତଞ୍ଚ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଯଦି ପନେତଂ ଏତ୍ତକେନ ଜନେନ କତଂ ଅକୁସଲଂ ମଯ୍ହଂ ହୋତି, ଭୱସହସ୍ସେନପି ୱଟ୍ଟତୋ ସୀସଂ ଉକ୍ଖିପିତୁଂ ନ ସକ୍କା। ଅଯ୍ୟପୁତ୍ତେ ଆଗତମତ୍ତେଯେୱ ସବ୍ବଂ ତସ୍ସ ନିଯ୍ୟାତେତ୍ୱା ନିକ୍ଖମ୍ମ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ’’ତି।

ମାଣୱୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା, ନ୍ହତ୍ୱା ପାସାଦଂ ଆରୁଯ୍ହ ମହାରହେ ପଲ୍ଲଙ୍କେ ନିସୀଦି। ଅଥସ୍ସ ଚକ୍କୱତ୍ତିନୋ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ଭୋଜନଂ ସଜ୍ଜଯିଂସୁ। ଦ୍ୱେପି ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ପରିଜନେ ନିକ୍ଖନ୍ତେ ରହୋଗତା ଫାସୁକଟ୍ଠାନେ ନିସୀଦିଂସୁ। ତତୋ ମାଣୱୋ ଭଦ୍ଦଂ ଆହ – ‘‘ଭଦ୍ଦେ, ଇମଂ ଘରଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୀ ତ୍ୱଂ କିତ୍ତକଂ ଧନଂ ଆହରସୀ’’ତି? ‘‘ପଞ୍ଚପଣ୍ଣାସ ସକଟସହସ୍ସାନି, ଅଯ୍ୟା’’ତି। ‘‘ତଂ ସବ୍ବଂ, ଯା ଚ ଇମସ୍ମିଂ ଘରେ ସତ୍ତଅସୀତିକୋଟିଯୋ ଯନ୍ତବଦ୍ଧସଟ୍ଠିତଳାକାଦିଭେଦା ଚ ସମ୍ପତ୍ତି ଅତ୍ଥି, ତଂ ସବ୍ବଞ୍ଚ ତୁଯ୍ହଂଯେୱ ନିଯ୍ୟାଦେମୀ’’ତି। ‘‘ତୁମ୍ହେ ପନ କହଂ ଗଚ୍ଛଥ, ଅଯ୍ୟା’’ତି? ‘‘ଅହଂ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଅଯ୍ୟ, ଅହମ୍ପି ତୁମ୍ହାକଂଯେୱ ଆଗମନଂ ଓଲୋକଯମାନା ନିସିନ୍ନା। ଅହମ୍ପି ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ’’ତି। ତେସଂ ଆଦିତ୍ତପଣ୍ଣକୁଟି ୱିଯ ତଯୋ ଭୱା ଉପଟ୍ଠହିଂସୁ। ତେ ଅନ୍ତରାପଣତୋ କସାଯରସପୀତାନି ୱତ୍ଥାନି ମତ୍ତିକାପତ୍ତେ ଚ ଆହରାପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ କେସେ ଓରୋପେତ୍ୱା ‘‘ଯେ ଲୋକେ ଅରହନ୍ତୋ, ତେ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଅମ୍ହାକଂ ପବ୍ବଜ୍ଜା’’ତି ପବ୍ବଜିତ୍ୱା, ଥୱିକାସୁ ପତ୍ତେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅଂସେ ଲଗ୍ଗେତ୍ୱା ପାସାଦତୋ ଓତରିଂସୁ। ଗେହେ ଦାସେସୁ ୱା କମ୍ମକରେସୁ ୱା ନ କୋଚି ସଞ୍ଜାନି।

ଅଥ ନେ ବ୍ରାହ୍ମଣଗାମତୋ ନିକ୍ଖମ୍ମ ଦାସଗାମଦ୍ୱାରେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଆକପ୍ପକୁତ୍ତୱସେନ ଦାସଗାମୱାସିନୋ ସଞ୍ଜାନିଂସୁ। ତେ ରୋଦନ୍ତା ପାଦେସୁ ନିପତିତ୍ୱା ‘‘କିଂ, ଅମ୍ହେ ଅନାଥେ କରୋଥ ଅଯ୍ୟା’’ତି ଆହଂସୁ। ‘‘ମଯଂ, ‘ଭଣେ, ଆଦିତ୍ତପଣ୍ଣସାଲା ୱିଯ ତଯୋ ଭୱା’ତି ପବ୍ବଜିମ୍ହା। ସଚେ ତୁମ୍ହେସୁ ଏକେକଂ ଭୁଜିସ୍ସଂ କରୋମ, ୱସ୍ସସତମ୍ପି ନପ୍ପହୋତି। ତୁମ୍ହେୱ ତୁମ୍ହାକଂ ସୀସଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ଭୁଜିସ୍ସା ହୁତ୍ୱା ଜୀୱଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ତେସଂ ରୋଦନ୍ତାନଂଯେୱ ପକ୍କମିଂସୁ।

ଥେରୋ ପୁରତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅଯଂ, ଭଦ୍ଦା କାପିଲାନୀ, ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପଗ୍ଘନିକା ଇତ୍ଥୀ ମଯ୍ହଂ ପଚ୍ଛତୋ ଆଗଚ୍ଛତି, ଠାନଂ ଖୋ ପନେତଂ ୱିଜ୍ଜତି, ଯଂ କୋଚିଦେୱ ଏୱଂ ଚିନ୍ତେଯ୍ୟ ‘ଇମେ ପବ୍ବଜିତାପି ୱିନା ଭୱିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ଅନନୁଚ୍ଛୱିକଂ କରୋନ୍ତୀ’ତି, କୋଚି ପାପେନ ମନଂ ପଦୂସେତ୍ୱା ଅପାଯପୂରକୋ ଭୱେଯ୍ୟ, ଇମଂ ପହାଯ ମଯ୍ହଂ ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେସି। ସୋ ପୁରତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଦ୍ୱେଧାପଥଂ ଦିସ୍ୱା ତସ୍ସ ମତ୍ଥକେ ଅଟ୍ଠାସି। ଭଦ୍ଦାପି ଆଗନ୍ତ୍ୱା, ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥ ନଂ ଆହ – ‘‘ଭଦ୍ଦେ, ତାଦିସିଂ ଇତ୍ଥିଂ ମମ ପଚ୍ଛତୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା ‘ଇମେ ପବ୍ବଜିତାପି ୱିନା ଭୱିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତୀ’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଅମ୍ହେସୁ ପଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ ମହାଜନୋ ଅପାଯପୂରକୋ ଭୱେଯ୍ୟ। ଇମସ୍ମିଂ ଦ୍ୱେଧାପଥେ ତ୍ୱଂ ଏକଂ ଗଣ୍ହ, ଅହମେକେନ ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଆମ, ଅଯ୍ୟ, ପବ୍ବଜିତାନଂ ମାତୁଗାମୋ ପଲିବୋଧୋ, ‘ପବ୍ବଜିତ୍ୱାପି ୱିନା ନ ଭୱନ୍ତୀ’ତି ଅମ୍ହାକଂ ଦୋସଂ ଦସ୍ସେସ୍ସନ୍ତି, ତୁମ୍ହେ ଏକଂ ମଗ୍ଗଂ ଗଣ୍ହଥ, ୱିନା ଭୱିସ୍ସାମା’’ତି ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ଚତୂସୁ ଠାନେସୁ ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା

ଦସନଖସମୋଧାନସମୁଜ୍ଜଲଂ ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗୟ୍ହ "ସତସହସ୍ସକପ୍ପପରିମାଣେ ଅଦ୍ଧାନେ କତୋ ମିତ୍ତସନ୍ଥଵୋ ଅଜ୍ଜ ଭିଜ୍ଜତୀ"ତି ଵତ୍ୱା "ତୁମ୍ହେ ଦକ୍ଖିଣଜାତିକା ନାମ, ତୁମ୍ହାକଂ ଦକ୍ଖିଣମଗ୍ଗୋ ଵଟ୍ଟତି, ମୟଂ ମାତୁଗାମା ନାମ ଵାମଜାତିକା, ଅମ୍ହାକଂ ଵାମମଗ୍ଗୋ ଵଟ୍ଟତୀ"ତି ଵନ୍ଦିତ୍ୱା ମଗ୍ଗଂ ପଟିପନ୍ନା। ତେସଂ ଦ୍ୱେଧାଭୂତକାଲେ ଅୟଂ ମହାପଥଵୀ "ଅହଂ ଚକ୍କଵାଳସିନେରୁପଵ୍ବତେ ଧାରେତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତୀପି ତୁମ୍ହାକଂ ଗୁଣେ ଧାରେତୁଂ ନ ସକ୍କୋମୀ"ତି ଵଦନ୍ତୀ ଵିୟ ଵିରଵମାନା କମ୍ପି, ଆକାସେ ଅସନିସଦ୍ଦୋ ଵିୟ ପଵତ୍ତି, ଚକ୍କଵାଳସିନେରୁପଵ୍ବତୋ ଉନ୍ନଦି।

ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଵେଳୁଵନମହାଵିହାରେ ଗନ୍ଧକୁଟିୟଂ ନିସିନ୍ନୋ ପଥଵୀକମ୍ପନସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା "କିସ୍ସ ନୁ ଖୋ ପଥଵୀ କମ୍ପତୀ"ତି ଆଵଜ୍ଜେନ୍ତୋ "ପିପ୍ପଲିମାଣଵୋ ଚ ଭଦ୍ଦା ଚ କାପିଲାନୀ ମଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଅପ୍ପମେୟ୍ୟଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ପହାୟ ପବ୍ବଜିତା। ତେସଂ ଵିୟୋଗଟ୍ଠାନେ ଉଭିନ୍ନଂ ଗୁଣବଲେନ ଅୟଂ ପଥଵୀକମ୍ପୋ ଜାତୋ। ମୟାପି ଏତେସଂ ସଙ୍ଗହଂ କାତୁଂ ଵଟ୍ଟତୀ"ତି ଗନ୍ଧକୁଟିତୋ ନିକ୍ଖମ୍ମ ସୟମେଵ ପତ୍ତଚୀଵରମାଦାୟ ଅସୀତିମହାଥେରେସୁ କଞ୍ଚିପି ଅନାମନ୍ତେତ୍ୱା ତିଗାଵୁତଂ ମଗ୍ଗଂ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କତ୍ୱା ରାଜଗହସ୍ସ ଚ ନାଳନ୍ଦାୟ ଚ ଅନ୍ତରେ ବହୁପୁତ୍ତକନିଗ୍ରୋଧରୁକ୍ଖମୂଲେ ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ନିସୀଦି। ନିସୀଦନ୍ତୋ ପନ ଅଞ୍ଞତରପଂସୁକୂଲିକୋ ଵିୟ ଅନିସୀଦିତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧଵେସଂ ଗହେତ୍ୱା ଅସୀତିହତ୍ଥଘନବୁଦ୍ଧରସ୍ମିୟୋ ଵିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତୋ ନିସୀଦି। ଇତି ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ପଣ୍ଣଛତ୍ତସକଟଚକ୍କକୂଟାଗାରାଦିପ୍ପମାଣା ବୁଦ୍ଧରସ୍ମିୟୋ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଵିପ୍ଫୁରନ୍ତିୟୋ ଵିଧାଵନ୍ତିୟୋ ଚନ୍ଦସହସ୍ସସୂରିୟସହସ୍ସୋଗ୍ଗମନକାଲୋ ଵିୟ କୁରୁମାନା ତଂ ଵନନ୍ତଂ ଏକୋଭାସଂ ଅକଂସୁ। ଦ୍ୱତ୍ତିଂସମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣସିରିୟା ସମୁଜ୍ଜଲତାରାଗଣେନ ଵିୟ ଗଗନଂ, ସୁପୁପ୍ଫିତକମଲକୁଵଲୟେନ ଵିୟ ସଲିଲଂ, ଵନନ୍ତଂ ଵିରୋଚିତ୍ଥ। ନିଗ୍ରୋଧରୁକ୍ଖସ୍ସ ନାମ ଖନ୍ଧୋ ସେତୋ ହୋତି, ପତ୍ତାନି ନୀଲାନି, ପକ୍କାନି ରତ୍ତାନି। ତସ୍ମିଂ ପନ ଦିଵସେ ସତସାଖୋ ନିଗ୍ରୋଧୋ ସୁଵଣ୍ଣଵଣ୍ଣୋଵ ଅହୋସି।

ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରୋ "ଅୟଂ ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥା ଭଵିସ୍ସତି, ଇମଂ ଅହଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ପବ୍ବଜିତୋ"ତି ଦିଟ୍ଠଟ୍ଠାନତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଓଣତୋଣତୋଵ ଗନ୍ତ୍ୱା ତୀସୁ ଠାନେସୁ ଵନ୍ଦିତ୍ୱା "ସତ୍ଥା ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵା, ସାଵକୋହମସ୍ମି, ସତ୍ଥା ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵା ସାଵକୋହମସ୍ମୀ"ତି (ସଂ। ନି। ୨।୧୫୪) ଆହ। ଅଥ ନଂ ଭଗଵା ଆହ "କସ୍ସପ, ସଚେ ତ୍ୱଂ ଇମଂ ନିପଚ୍ଚକାରଂ ମହାପଥଵିୟା କରେୟ୍ୟାସି, ସାପି ଧାରେତୁଂ ନ ସକ୍କୁଣେୟ୍ୟ। ତଥାଗତସ୍ସ ଏଵଂ ଗୁଣମହନ୍ତତଂ ଜାନତା ତୟା କତୋ ନିପଚ୍ଚକାରୋ ମୟ୍ହଂ, ଲୋମମ୍ପି ଚାଲେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ନିସୀଦ, କସ୍ସପ, ଦାୟଜ୍ଜଂ ତେ ଦସ୍ସାମୀ"ତି। ଅଥସ୍ସ ଭଗଵା ତୀହି ଓଵାଦେହି ଉପସମ୍ପଦମଦାସି। ଦତ୍ୱା ବହୁପୁତ୍ତକନିଗ୍ରୋଧମୂଲତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଥେରଂ ପଚ୍ଛାସମଣଂ କତ୍ୱା ମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜି। ସତ୍ଥୁ ସରୀରଂ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣଵିଚିତ୍ତଂ, ମହାକସ୍ସପସ୍ସ ସରୀରଂ ସତ୍ତମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣପଟିମଣ୍ଡିତଂ, ସୋ କଞ୍ଚନମହାନାଵାୟ ପଚ୍ଛାବଦ୍ଧୋ ଵିୟ ସତ୍ଥୁ ପଦାନୁପଦିକଂ ଅନୁଗଚ୍ଛି। ସତ୍ଥା ଥୋକଂ ମଗ୍ଗଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ମଗ୍ଗା ଓକ୍କମ୍ମ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖମୂଲେ ନିସଜ୍ଜାକାରଂ ଦସ୍ସେସି। ଥେରୋ "ନିସୀଦିତୁକାମୋ ସତ୍ଥା"ତି ଞତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପାରୁପିତପଟପିଲୋତିକସଙ୍ଘାଟିଂ ଚତୁଗ୍ଗୁଣଂ କତ୍ୱା ପଞ୍ଞପେସି।

ସତ୍ଥା ତତ୍ଥ ନିସୀଦିତ୍ୱା ହତ୍ଥେନ ଚୀଵରଂ ପରିମଜ୍ଜନ୍ତୋ "ମୁଦୁକା ଖୋ ତ୍ୟାୟଂ, କସ୍ସପ, ପଟପିଲୋତିକସଙ୍ଘାଟୀ"ତି (ସଂ। ନି। ୨।୧୫୪) ଆହ। ଥେରୋ "ସତ୍ଥା ମମ ସଙ୍ଘାଟିୟା ମୁଦୁଭାଵଂ କଥେତି, ପାରୁପିତୁକାମୋ ଭଵିସ୍ସତୀ"ତି ଞତ୍ୱା "ପାରୁପତୁ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵା ସଙ୍ଘାଟି"ନ୍ତି ଆହ। "ତ୍ୱଂ କିଂ ପାରୁପିସ୍ସସି, କସ୍ସପା"ତି? "ତୁମ୍ହାକଂ ନିଵାସନଂ ଲଭନ୍ତୋ ପାରୁପିସ୍ସାମି, ଭନ୍ତେ"ତି। "କିଂ ପନ ତ୍ୱଂ, କସ୍ସପ, ଇମଂ ପରିଭୋଗଜିଣ୍ଣଂ ପଂସୁକୂଲଂ ଧାରେତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସସି? ମୟା ହି ଇମସ୍ସ ପଂସୁକୂଲସ୍ସ ଗହିତଦିଵସେ ଉଦକପରିୟନ୍ତଂ କତ୍ୱା ମହାପଥଵୀ କମ୍ପି, ଇମଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ପରିଭୋଗଜିଣ୍ଣଚୀଵରଂ ନାମ ନ ସକ୍କା ପରିତ୍ତଗୁଣେନ ଧାରେତୁଂ, ପଟିବଲେନେଵିଦଂ ପଟିପତ୍ତିପୂରଣସମତ୍ଥେନ ଜାତିପଂସୁକୂଲିକେନ ଧାରେତୁଂ ଵଟ୍ଟତୀ"ତି ଵତ୍ୱା ଥେରେନ ସଦ୍ଧିଂ ଚୀଵରଂ ପରିଵତ୍ତେସି।

ଏଵଂ ପନ ଚୀଵରପରିଵତ୍ତନଂ କତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ପାରୁତଚୀଵରଂ ଭଗଵା ପାରୁପି, ସତ୍ଥୁ ଚୀଵରଂ ଥେରୋ। ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଅଚେତନାପି ଅୟଂ ମହାପଥଵୀ "ଦୁକ୍କରଂ, ଭନ୍ତେ, ଅକତ୍ଥ, ଅତ୍ତନା ପାରୁତଚୀଵରଂ ସାଵକସ୍ସ ଦିନ୍ନପୁବ୍ବୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ଅହଂ ତୁମ୍ହାକଂ ଗୁଣଂ ଧାରେତୁଂ ନ ସକ୍କୋମୀ"ତି ଵଦନ୍ତୀ ଵିୟ ଉଦକପରିୟନ୍ତଂ କତ୍ୱା କମ୍ପି। ଥେରୋପି "ଲଦ୍ଧଂ ଦାନି ମୟା ବୁଦ୍ଧାନଂ ପରିଭୋଗଚୀଵରଂ, କିଂ ମେ ଇଦାନି ଉତ୍ତରି କତ୍ତବ୍ବଂ ଅତ୍ଥୀ"ତି ଉନ୍ନତିଂ ଅକତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧାନଂ ସନ୍ତିକେୟେଵ ତେରସ ଧୁତଗୁଣେ ସମାଦାୟ ସତ୍ତଦିଵସମତ୍ତଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଅହୋସି, ଅଟ୍ଠମେ ଦିଵସେ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ତେନ ଵୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ। ଥେର ୧।୧।୩୧୮-୪୨୦) –

"ପଦୁମୁତ୍ତରସ୍ସ ଭଗଵତୋ, ଲୋକଜେଟ୍ଠସ୍ସ ତାଦିନୋ;

ନିବ୍ବୁତେ ଲୋକନାଥମ୍ହି, ପୂଜଂ କୁବ୍ବନ୍ତି ସତ୍ଥୁନୋ।

"ଉଦଗ୍ଗଚିତ୍ତା ଜନତା, ଆମୋଦିତପମୋଦିତା;

ତେସୁ ସଂୱେଗଜାତେସୁ, ପୀତି ସେ ଉଦପଜ୍ଜଥ।

''ଞାତିମିତ୍ତେ ସମାନେତ୍ୱା, ଇଦଂ ୱଚନମବ୍ରୱିଂ;

ପରିନିବ୍ବୁତୋ ମହାୱୀରୋ, ହନ୍ଦ ପୂଜଂ କରୋମସେ।

''ସାଧୂତି ତେ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା, ଭିୟ୍ୟୋ ହାସଂ ଜନିଂସୁ ମେ;

ବୁଦ୍ଧସ୍ମିଂ ଲୋକନାଥମ୍ହି, କାହାମ ପୁଞ୍ଞସଞ୍ଚୟଂ।

''ଅଗ୍ଘିୟଂ ସୁକତଂ କତ୍ୱା, ସତହତ୍ଥସମୁଗ୍ଗତଂ;

ଦିୟଡ୍ଢହତ୍ଥପତ୍ଥଟଂ, ୱିମାନଂ ନଭମୁଗ୍ଗତଂ।

''କତ୍ୱାନ ହମ୍ମିୟଂ ତତ୍ଥ, ତାଲପନ୍ତୀହି ଚିତ୍ତିତଂ;

ସକଂ ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେତ୍ୱା, ଚେତିୟଂ ପୂଜୟୁତ୍ତମଂ।

''ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋୱ ଜଲିତୋ, କିଂସୁକୋ ଇୱ ଫୁଲ୍ଲିତୋ;

ଇନ୍ଦଲଟ୍ଠୀୱ ଆକାସେ, ଓଭାସେତି ଚତୁଦ୍ଦିସା।

''ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେତ୍ୱା, କତ୍ୱାନ କୁସଲଂ ବହୁଂ;

ପୁବ୍ବକମ୍ମଂ ସରିତ୍ୱାନ, ତିଦସଂ ଉପପଜ୍ଜହଂ।

''ସହସ୍ସୟୁତ୍ତଂ ହୟୱାହିଂ, ଦିବ୍ବୟାନମଧିଟ୍ଠିତୋ;

ଉବ୍ବିଦ୍ଧଂ ଭୱନଂ ମୟ୍ହଂ, ସତ୍ତଭୂମଂ ସମୁଗ୍ଗତଂ।

''କୂଟାଗାରସହସ୍ସାନି, ସବ୍ବସୋଣ୍ଣମୟା ଅହୁଂ;

ଜଲନ୍ତି ସକତେଜେନ, ଦିସା ସବ୍ବା ପଭାସୟଂ।

''ସନ୍ତି ଅଞ୍ଞେପି ନିୟ୍ୟୂହା, ଲୋହିତଙ୍ଗମୟା ତଦା;

ତେପି ଜୋତନ୍ତି ଆଭାୟ, ସମନ୍ତା ଚତୁରୋ ଦିସା।

''ପୁଞ୍ଞକମ୍ମାଭିନିବ୍ବତ୍ତା, କୂଟାଗାରା ସୁନିମ୍ମିତା;

ମଣିମୟାପି ଜୋତନ୍ତି, ଦିସା ଦସ ସମନ୍ତତୋ।

''ତେସଂ ଉଜ୍ଜୋତମାନାନଂ, ଓଭାସୋ ୱିପୁଲୋ ଅହୁ;

ସବ୍ବେ ଦେୱେ ଅଭିଭୋମି, ପୁଞ୍ଞକମ୍ମସ୍ସିଦଂ ଫଲଂ।

‘‘ସଟ୍ଠିକପ୍ପସହସ୍ସମ୍ହି, ଉଳିନ୍ଦୋ ନାମ ଖତ୍ତିୟୋ;

ଚାତୁରନ୍ତୋ ୱିଜିତାୱୀ, ପଠୱିଂ ଆୱସିଂ ଅହଂ।

‘‘ତଥେୱ ଭଦ୍ଦକେ କପ୍ପେ, ତିଂସକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଅହୋସହଂ;

ସକକମ୍ମାଭିରଦ୍ଧୋମ୍ହି, ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ମହଦ୍ଧିକୋ।

‘‘ସତ୍ତରତନସମ୍ପନ୍ନୋ, ଚତୁଦୀପମ୍ହି ଇସ୍ସରୋ;

ତତ୍ଥାପି ଭୱନଂ ମୟ୍ହଂ, ଇନ୍ଦଲଟ୍ଠୀୱ ଉଗ୍ଗତଂ।

‘‘ଆୟାମତୋ ଚତୁଵୀସଂ, ୱିତ୍ଥାରେନ ଚ ଦ୍ୱାଦସ;

ରମ୍ମଣଂ ନାମ ନଗରଂ, ଦଳ୍ହପାକାରତୋରଣଂ।

‘‘ଆୟାମତୋ ପଞ୍ଚସତଂ, ୱିତ୍ଥାରେନ ତଦଡ୍ଢକଂ;

ଆକିଣ୍ଣଂ ଜନକାୟେହି, ତିଦସାନଂ ପୁରଂ ୱିୟ।

‘‘ୟଥା ସୂଚିଘରେ ସୂଚୀ, ପକ୍ଖିତ୍ତା ପଣ୍ଣୱୀସତି;

ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପଘଟ୍ଟେନ୍ତି, ଆକିଣ୍ଣଂ ହୋତି ଲଙ୍କତଂ।

‘‘ଏୱମ୍ପି ନଗରଂ ମୟ୍ହଂ, ହତ୍ଥିସ୍ସରଥସଂକୁଲଂ;

ମନୁସ୍ସେହି ସଦାକିଣ୍ଣଂ, ରମ୍ମଣଂ ନଗରୁତ୍ତମଂ।

‘‘ତତ୍ଥ ଭୁତ୍ୱା ପିୱିତ୍ୱା ଚ, ପୁନ ଦେୱତ୍ତନଂ ଗତୋ;

ଭୱେ ପଚ୍ଛିମକେ ମୟ୍ହଂ, ଅହୋସି କୁଲସମ୍ପଦା।

‘‘ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞକୁଲସମ୍ଭୂତୋ, ମହାରତନସଞ୍ଚୟୋ;

ଅସୀତିକୋଟିୟୋ ହିତ୍ୱା, ହିରଞ୍ଞସ୍ସାପି ପବ୍ବଜିଂ।

‘‘ପଟିସମ୍ଭିଦା ଚତସ୍ସୋ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି।

ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘କସ୍ସପୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚନ୍ଦୂପମୋ କୁଲାନି ଉପସଙ୍କମତି ଅପକସ୍ସେୱ କାୟଂ, ଅପକସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ, ନିଚ୍ଚନୱକୋ କୁଲେସୁ ଅପ୍ପଗବ୍ଭୋ’’ତି ଏୱମାଦିନା (ସଂ। ନି। ୨।୧୪୬) ପସଂସିତ୍ୱା ଅପରଭାଗେ ଅରିୟଗଣମଜ୍ଝେ ନିସିନ୍ନୋ ‘‘ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାୱକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧୁତୱାଦାନଂ ୟଦିଦଂ ମହାକସ୍ସପୋ’’ତି (ଅ। ନି। ୧।୧୮୮, ୧୯୧) ଧୁତଙ୍ଗଧରାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସି। ସୋ ୱିୱେକାଭିରତିକିତ୍ତନମୁଖେନ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଓୱାଦଂ ଦେନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ପଟିପତ୍ତିଂ ପକାସେନ୍ତୋ –

୧୦୫୪।

‘‘ନ ଗଣେନ ପୁରକ୍ଖତୋ ଚରେ, ୱିମନୋ ହୋତି ସମାଧି ଦୁଲ୍ଲଭୋ;

ନାନାଜନସଙ୍ଗହୋ ଦୁଖୋ, ଇତି ଦିସ୍ୱାନ ଗଣଂ ନ ରୋଚୟେ।

୧୦୫୫।

‘‘ନ କୁଲାନି ଉପଵ୍ଵଜେ ମୁନି, ୱିମନୋ ହୋତି ସମାଧି ଦୁଲ୍ଲଭୋ;

ସୋ ଉସ୍ସୁକ୍କୋ ରସାନୁଗିଦ୍ଧୋ, ଅତ୍ଥଂ ରିଞ୍ଚତି ଯୋ ସୁଖାୱହୋ।

୧୦୫୬।

‘‘ପଙ୍କୋତି ହି ନଂ ଅୱେଦୟୁଂ, ଯାୟଂ ୱନ୍ଦନପୂଜନା କୁଲେସୁ;

ସୁଖୁମଂ ସଲ୍ଲଂ ଦୁରୁଵ୍ଵହଂ, ସକ୍କାରୋ କାପୁରିସେନ ଦୁଜ୍ଜହୋ।

୧୦୫୭।

‘‘ସେନାସନମ୍ହା ଓରୁୟ୍ହ, ନଗରଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପାୱିସିଂ;

ଭୁଞ୍ଜନ୍ତଂ ପୁରିସଂ କୁଟ୍ଠିଂ, ସକ୍କଚ୍ଚଂ ତଂ ଉପଟ୍ଠହିଂ।

୧୦୫୮।

‘‘ସୋ ମେ ପକ୍କେନ ହତ୍ଥେନ, ଆଲୋପଂ ଉପନାମୟି;

ଆଲୋପଂ ପକ୍ଖିପନ୍ତସ୍ସ, ଅଙ୍ଗୁଲି ଚେତ୍ଥ ଛିଜ୍ଜଥ।

୧୦୫୯।

‘‘କୁଟ୍ଟମୂଲଞ୍ଚ ନିସ୍ସାୟ, ଆଲୋପଂ ତଂ ଅଭୁଞ୍ଜିସଂ;

ଭୁଞ୍ଜମାନେ ୱା ଭୁତ୍ତେ ୱା, ଜେଗୁଚ୍ଛଂ ମେ ନ ୱିଜ୍ଜତି।

୧୦୬୦।

‘‘ଉତ୍ତିଟ୍ଠପିଣ୍ଡୋ ଆହାରୋ, ପୂତିମୁତ୍ତଞ୍ଚ ଓସଧଂ;

ସେନାସନଂ ରୁକ୍ଖମୂଲଂ, ପଂସୁକୂଲଞ୍ଚ ଚୀୱରଂ;

ୟସ୍ସେତେ ଅଭିସମ୍ଭୁତ୍ୱା, ସ ୱେ ଚାତୁଦ୍ଦିସୋ ନରୋ।

୧୦୬୧।

‘‘ୟତ୍ଥ ଏକେ ୱିହଞ୍ଞନ୍ତି, ଆରୁହନ୍ତା ସିଲୁଚ୍ଚୟଂ;

ତତ୍ଥ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଦାୟାଦୋ, ସମ୍ପଜାନୋ ପଟିସ୍ସତୋ;

ଇଦ୍ଧିବଲେନୁପତ୍ଥଦ୍ଧୋ, କସ୍ସପୋ ଅଭିରୂହତି।

୧୦୬୨।

‘‘ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ, ସେଲମାରୁୟ୍ହ କସ୍ସପୋ;

ଝାଯତି ଅନୁପାଦାନୋ, ପହୀନଭଯଭେରଵୋ।

୧୦୬୩।

‘‘ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ, ସେଲମାରୁୟ୍ହ କସ୍ସପୋ;

ଝାଯତି ଅନୁପାଦାନୋ, ଡୟ୍ହମାନେସୁ ନିବ୍ବୁତୋ।

୧୦୬୪।

‘‘ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ, ସେଲମାରୁୟ୍ହ କସ୍ସପୋ;

ଝାଯତି ଅନୁପାଦାନୋ, କତକିଚ୍ଚୋ ଅନାସଵୋ।

୧୦୬୫।

‘‘କରେରିମାଲାଵିତତା, ଭୂମିଭାଗା ମନୋରମା;

କୁଞ୍ଜରାଭିରୁଦା ରମ୍ମା, ତେ ସେଲା ରମଯନ୍ତି ମଂ।

୧୦୬୬।

‘‘ନୀଲବ୍ଭଵଣ୍ଣା ରୁଚିରା, ଵାରିସୀତା ସୁଚିନ୍ଧରା;

ଇନ୍ଦଗୋପକସଞ୍ଛନ୍ନା, ତେ ସେଲା ରମଯନ୍ତି ମଂ।

୧୦୬୭।

‘‘ନୀଲବ୍ଭକୂଟସଦିସା, କୂଟାଗାରଵରୂପମା;

ଵାରଣାଭିରୁଦା ରମ୍ମା, ତେ ସେଲା ରମଯନ୍ତି ମଂ।

୧୦୬୮।

‘‘ଅଭିଵୁଟ୍ଠା ରମ୍ମତଲା, ନଗା ଇସିଭି ସେଵିତା;

ଅବ୍ଭୁନ୍ନଦିତା ସିଖୀହି, ତେ ସେଲା ରମଯନ୍ତି ମଂ।

୧୦୬୯।

‘‘ଅଲଂ ଝାଯିତୁକାମସ୍ସ, ପହିତତ୍ତସ୍ସ ମେ ସତୋ;

ଅଲଂ ମେ ଅତ୍ଥକାମସ୍ସ, ପହିତତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ।

୧୦୭୦।

‘‘ଅଲଂ ମେ ଫାସୁକାମସ୍ସ, ପହିତତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ;

ଅଲଂ ମେ ଯୋଗକାମସ୍ସ, ପହିତତ୍ତସ୍ସ ତାଦିନୋ।

୧୦୭୧।

‘‘ଉମାପୁପ୍ଫେନ ସମାନା, ଗଗନାଵବ୍ଭଛାଦିତା;

ନାନାଦିଜଗଣାକିଣ୍ଣା, ତେ ସେଲା ରମଯନ୍ତି ମଂ।

୧୦୭୨।

‘‘ଅନାକିଣ୍ଣା ଗହଟ୍ଠେହି, ମିଗସଙ୍ଘନିସେଵିତା;

ନାନାଦିଜଗଣାକିଣ୍ଣା, ତେ ସେଲା ରମଯନ୍ତି ମଂ।

୧୦୭୩।

‘‘ଅଚ୍ଛୋଦିକା ପୁଥୁସିଲା, ଗୋନଙ୍ଗୁଲମିଗାଯୁତା;

ଅମ୍ବୁସେଵାଲସଞ୍ଛନ୍ନା, ତେ ସେଲା ରମଯନ୍ତି ମଂ।

୧୦୭୪।

‘‘ନ ପଞ୍ଚଙ୍ଗିକେନ ତୂରିଯେନ, ରତି ମେ ହୋତି ତାଦିସୀ;

ଯଥା ଏକଗ୍ଗଚିତ୍ତସ୍ସ, ସମ୍ମା ଧମ୍ମଂ ଵିପସ୍ସତୋ।

୧୦୭୫।

‘‘କମ୍ମଂ ବହୁକଂ ନ କାରଯେ, ପରିଵଜ୍ଜେଯ୍ଯ ଜନଂ ନ ଉଯ୍ଯମେ;

ଉସ୍ସୁକ୍କୋ ସୋ ରସାନୁଗିଦ୍ଧୋ, ଅତ୍ଥଂ ରିଞ୍ଚତି ଯୋ ସୁଖାଵହୋ।

୧୦୭୬।

‘‘କମ୍ମଂ ବହୁକଂ ନ କାରଯେ, ପରିଵଜ୍ଜେଯ୍ଯ ଅନତ୍ତନେଯ୍ଯମେତଂ;

କିଚ୍ଛତି କାଯୋ କିଲମତି, ଦୁକ୍ଖିତୋ ସୋ ସମଥଂ ନ ଵିନ୍ଦତି।

୧୦୭୭।

‘‘ଓଟ୍ଠପ୍ପହତମତ୍ତେନ, ଅତ୍ତାନମ୍ପି ନ ପସ୍ସତି;

ପଚ୍ଚଦ୍ଧଗୀଔୋ ଚରତି, ଅହଂ ସେୟ୍ୟୋତି ମଞ୍ଞତି।

୧୦୭୮।

‘‘ଅସେୟ୍ୟୋ ସେୟ୍ୟସମାନଂ, ବାଲୋ ମଞ୍ଞତି ଅତ୍ତାନଂ;

ନ ତଂ ୱିଞ୍ଞୂ ପସଂସନ୍ତି, ପଚ୍ଚଦ୍ଧମାନସଂ ନରଂ।

୧୦୭୯।

‘‘ଯୋ ଚ ସେୟ୍ୟୋହମସ୍ମୀତି, ନାହଂ ସେୟ୍ୟୋତି ୱା ପନ;

ହୀନୋ ତଂସଦିସୋ ୱାତି, ୱିଧାସୁ ନ ୱିକମ୍ପତି।

୧୦୮୦।

‘‘ପଞ୍ଞୱନ୍ତଂ ତଥା ତାଦିଂ, ସୀଲେସୁ ସୁସମାହିତଂ;

ଚେତୋସମଥମନୁଯୁତ୍ତଂ, ତଞ୍ଚେ ୱିଞ୍ଞୂ ପସଂସରେ।

୧୦୮୧।

‘‘ଯସ୍ସ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀସୁ, ଗାରୱୋ ନୂପଲବ୍ଭତି;

ଆରକା ହୋତି ସଦ୍ଧମ୍ମା, ନଭତୋ ପୁଥୱୀ ଯଥା।

୧୦୮୨।

‘‘ଯେସଞ୍ଚ ହିରି ଓତ୍ତପ୍ପଂ, ସଦା ସମ୍ମା ଉପଟ୍ଠିତଂ;

ୱିରୂଳ୍ହବ୍ରହ୍ମଚରିଯା ତେ, ତେସଂ ଖୀଣା ପୁନବ୍ଭୱା।

୧୦୮୩।

‘‘ଉଦ୍ଧତୋ ଚପଲୋ ଭିକ୍ଖୁ, ପଂସୁକୂଲେନ ପାରୁତୋ;

କପୀୱ ସୀହଚମ୍ମେନ, ନ ସୋ ତେନୁପସୋଭତି।

୧୦୮୪।

‘‘ଅନୁଦ୍ଧତୋ ଅଚପଲୋ, ନିପକୋ ସଂୱୁତିନ୍ଦ୍ରିଯୋ;

ସୋଭତି ପଂସୁକୂଲେନ, ସୀହୋୱ ଗିରିଗବ୍ଭରେ।

୧୦୮୫।

‘‘ଏତେ ସମ୍ବହୁଲା ଦେୱା, ଇଦ୍ଧିମନ୍ତୋ ଯସସ୍ସିନୋ;

ଦସଦେୱସହସ୍ସାନି, ସବ୍ବେ ତେ ବ୍ରହ୍ମକାୟିକା।

୧୦୮୬।

‘‘ଧମ୍ମସେନାପତିଂ ୱୀରଂ, ମହାଝାୟିଂ ସମାହିତଂ;

ସାରିପୁତ୍ତଂ ନମସ୍ସନ୍ତା, ତିଟ୍ଠନ୍ତି ପଞ୍ଜଲୀକତା।

୧୦୮୭।

‘‘ନମୋ ତେ ପୁରିସାଜଞ୍ଞ, ନମୋ ତେ ପୁରିସୁତ୍ତମ;

ଯସ୍ସ ତେ ନାଭିଜାନାମ, ଯମ୍ପି ନିସ୍ସାୟ ଝାୟତି।

୧୦୮୮।

‘‘ଅଚ୍ଛେରଂ ୱତ ବୁଦ୍ଧାନଂ, ଗମ୍ଭୀରୋ ଗୋଚରୋ ସକୋ;

ଯେ ମୟଂ ନାଭିଜାନାମ, ୱାଲୱେଧିସମାଗତା।

୧୦୮୯।

‘‘ତଂ ତଥା ଦେୱକାୟେହି, ପୂଜିତଂ ପୂଜନାରହଂ;

ସାରିପୁତ୍ତଂ ତଦା ଦିସ୍ୱା, କପ୍ପିନସ୍ସ ସିତଂ ଅହୁ।

୧୦୯୦।

‘‘ଯାୱତା ବୁଦ୍ଧଖେତ୍ତମ୍ହି, ଠପୟିତ୍ୱା ମହାମୁନିଂ;

ଧୁତଗୁଣେ ୱିସିଟ୍ଠୋହଂ, ସଦିସୋ ମେ ନ ୱିଜ୍ଜତି।

୧୦୯୧।

‘‘ପରିଚିଣ୍ଣୋ ମୟା ସତ୍ଥା, କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନଂ;

ଓହିତୋ ଗରୁକୋ ଭାରୋ, ନତ୍ଥି ଦାନି ପୁନବ୍ଭୱୋ।

୧୦୯୨।

‘‘ନ ଚୀୱରେ ନ ସୟନେ, ଭୋଜନେ ନୁପଲିମ୍ପତି;

ଗୋତମୋ ଅନପ୍ପମେୟ୍ୟୋ, ମୂଳାଲପୁପ୍ଫଂ ୱିମଲଂୱ;

ଅମ୍ବୁନା ନେକ୍ଖମ୍ମନିନ୍ନୋ, ତିଭୱାଭିନିସ୍ସଟୋ।

୧୦୯୩।

''ସତିପଟ୍ଠାନଗୀୱୋ ସୋ, ସଦ୍ଧାହତ୍ଥୋ ମହାମୁନି;

ପଞ୍ଞାସୀସୋ ମହାଞାଣୀ, ସଦା ଚରତି ନିବ୍ବୁତୋ''ତି। –

ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି। ତତ୍ଥ ଆଦିତୋ ତିସ୍ସୋ ଗାଥା ଗଣେସୁ କୁଲେସୁ ଚ ସଂସଟ୍ଠେ ଭିକ୍ଖୂ ଦିସ୍ୱା ତେସଂ ଓୱାଦଦାନୱସେନ ୱୁତ୍ତା।

ତତ୍ଥ ନ ଗଣେନ ପୁରକ୍ଖତୋ ଚରେତି ଭିକ୍ଖୁଗଣେହି ପୁରକ୍ଖତୋ ପରିୱାରିତୋ ହୁତ୍ୱା ନ ଚରେଯ୍ୟ ନ ୱିହରେଯ୍ୟ। କସ୍ମା? ୱିମନୋ ହୋତି ସମାଧି ଦୁଲ୍ଲଭୋ ଗଣଂ ପରିହରନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖୁପ୍ପତ୍ତିଯା ବ୍ଯାକୁଲମନତାଯ, ଉଦ୍ଦେସେନ ଓୱାଦେନ ଅନୁସାସନିଯା ଅନୁଗ୍ଗହଂ କରୋନ୍ତୋ ଯଥାନୁସିଟ୍ଠଂ ଅପ୍ପଟିପତ୍ତିଯା ଚ ୱିମନୋ ୱିକାରିଭୂତଚିତ୍ତୋ ହୋତି, ତତୋ ସଂସଗ୍ଗେନ ଏକଗ୍ଗତଂ ଅଲଭନ୍ତସ୍ସ ସମାଧି ଦୁଲ୍ଲଭୋ ହୋତି। ତଥାରୂପସ୍ସ ହି ଉପଚାରସମାଧିମତ୍ତମ୍ପି ନ ଇଜ୍ଝତି, ପଗେୱ ଇତରୋ। ନାନାଜନସଙ୍ଗହୋତି ନାନଜ୍ଝାସଯସ୍ସ ନାନାରୁଚିକସ୍ସ ଜନସ୍ସ ପେଯ୍ୟଖଜ୍ଜାଦିନା ସଙ୍ଗହୋ। ଦୁଖୋତି କିଚ୍ଛୋ କସିରୋ। ଇତି ଦିସ୍ୱାନାତି ଏୱଂ ଗଣସଙ୍ଗହେ ବହୁୱିଧଂ ଆଦୀନୱଂ ଦିସ୍ୱା ଞାଣଚକ୍ଖୁନା ଓଲୋକେତ୍ୱା। ଗଣଂ ଗଣୱାସଂ ନ ରୋଚଯେ ନ ରୋଚେଯ୍ୟ ନ ଇଚ୍ଛେଯ୍ୟ।

ନ କୁଲାନି ଉପବ୍ବଜେ ମୁନୀତି ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତୋ ଖତ୍ତିଯାଦିକୁଲୂପକୋ ହୁତ୍ୱା ନ ଉପଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ। କିଂକାରଣା? ୱିମନୋ ହୋତି ସମାଧି ଦୁଲ୍ଲଭୋ। ସୋ ଉସ୍ସୁକ୍କୋ କୁଲୂପସଙ୍କମନେ ଉସ୍ସୁକ୍କଂ ଆପନ୍ନୋ କୁଲେସୁ ଲଦ୍ଧବ୍ବେସୁ ମଧୁରାଦିରସେସୁ ଅନୁଗିଦ୍ଧୋ ଗେଧଂ ଆପନ୍ନୋ ତତ୍ଥ ଉପ୍ପନ୍ନେସୁ କିଚ୍ଚକରଣୀଯେସୁ ଅତ୍ତନାୱ ଯୋଗଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୋ। ଅତ୍ଥଂ ରିଞ୍ଚତି ଯୋ ସୁଖାୱହୋତି ଯୋ ଅତ୍ତନୋ ମଗ୍ଗଫଲନିବ୍ବାନସୁଖାୱହୋ ତଂ ସୀଲୱିସୁଦ୍ଧିଆଦିସଙ୍ଖାତଂ ଅତ୍ଥଂ ରିଞ୍ଚତି ଜହତି, ନାନୁଯୁଞ୍ଜତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ତତିଯଗାଥା ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତା ଏୱ।

ସେନାସନମ୍ହା ଓରୁଯ୍ହାତିଆଦିକା ଚତସ୍ସୋ ଗାଥା ପଚ୍ଚଯେସୁ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତୋସଦସ୍ସନମୁଖେନ ''ଭିକ୍ଖୁନା ନାମ ଏୱଂ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବ''ନ୍ତି ଭିକ୍ଖୂନଂ ଓୱାଦଦାନୱସେନ ୱୁତ୍ତା। ତତ୍ଥ ସେନାସନମ୍ହା ଓରୁଯ୍ହାତି ପବ୍ବତସେନାସନତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ସକ୍କଚ୍ଚଂ ତଂ ଉପଟ୍ଠହିନ୍ତି ତଂ କୁଟ୍ଠିପୁରିସଂ ଉଳାରସମ୍ପତ୍ତିଂ ପାପେତୁକାମତାଯ ଭିକ୍ଖାଯ ଅତ୍ଥିକୋ ହୁତ୍ୱା ପଣୀତଭିକ୍ଖାଦାଯକଂ କୁଲଂ ମହିଚ୍ଛପୁଗ୍ଗଲୋ ୱିଯ ଆଦରେନ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସିଂ।

ପକ୍କେନାତି ଅଟ୍ଠିଗତକୁଟ୍ଠରୋଗତାଯ ଉପକ୍କେନ କୁଥିତେନ। ଅଙ୍ଗୁଲି ଚେତ୍ଥ ଛିଜ୍ଜଥାତି ଏତ୍ଥ ପତ୍ତେ ତସ୍ସ ଅଙ୍ଗୁଲି ଛିଜ୍ଜିତ୍ୱା ଆହାରେନ ସଦ୍ଧିଂ ପତତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

କୁଟ୍ଟମୂଲଂ ନିସ୍ସାଯାତି ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ପସାଦଜନନତ୍ଥଂ ତାଦିସେ ଘରଭିତ୍ତିସମୀପେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଆଲୋପଂ ତଂ ଅଭୁଞ୍ଜିସଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିଂ। ଅଯଂ ପନ ଥେରସ୍ସ ପଟିପତ୍ତି ସିକ୍ଖାପଦେ ଅପଞ୍ଞତ୍ତେତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ପଟିକ୍କୂଲେ ଚ ଅପ୍ପଟିକ୍କୂଲେ ଇୱ ଅପ୍ପଟିକ୍କୂଲସଞ୍ଞିତାଯ ଅରିଯିଦ୍ଧିଯା ଉକ୍କଂସଗତତ୍ତା ଥେରସ୍ସ ତଂ ଅଜ୍ଝୋହରନ୍ତସ୍ସ ଜିଗୁଚ୍ଛା ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ପନ ତାଦିସଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଅନ୍ତାନି ନିକ୍ଖମେଯ୍ୟୁଂ। ତେନାହ ''ଭୁଞ୍ଜମାନେ ୱା ଭୁତ୍ତେ ୱା, ଜେଗୁଚ୍ଛଂ ମେ ନ ୱିଜ୍ଜତୀ''ତି।

ଉତ୍ତିଟ୍ଠପିଣ୍ଡୋତି ଉତ୍ତିଟ୍ଠିତ୍ୱା ପରେସଂ ଘରଦ୍ୱାରେ ଠତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବପିଣ୍ଡୋ, ଜଙ୍ଘବଲଂ ନିସ୍ସାଯ ଅନୁଘରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଲଦ୍ଧବ୍ବମିସ୍ସକଭିକ୍ଖାତି ଅତ୍ଥୋ। ପୂତିମୁତ୍ତନ୍ତି ଗୋମୁତ୍ତପରିଭାୱିତହରୀଟକାଦି ଚ। ଯସ୍ସେତେ ଅଭିସମ୍ଭୁତ୍ୱାତି, ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ଏତେ ଉତ୍ତିଟ୍ଠପିଣ୍ଡାଦଯୋ ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚଯେ ଅନ୍ତିମନ୍ତେନ ଅଭିରମିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜତି। ସ ୱେ ଚାତୁଦ୍ଦିସୋ ନରୋତି ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଏକଂସେନ ଚାତୁଦ୍ଦିସୋ ପୁରତ୍ଥିମାଦିଚତୁଦ୍ଦିସାଯୋଗ୍ଗୋ, କତ୍ଥଚି ଅପ୍ପଟିଘୋ ଯାଯ କାଯଚି ଦିସାଯ ୱିହରିତୁଂ ସକ୍କୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅଥ ଥେରୋ ଅତ୍ତନୋ ମହଲ୍ଲକକାଲେ ମନୁସ୍ସେହି ''କଥଂ, ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେ ଏୱରୂପାଯ ଜରାଯ ୱତ୍ତମାନାଯ ଦିନେ ଦିନେ ପବ୍ବତଂ ଅଭିରୁହଥା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ଯତ୍ଥ ଏକେ''ତିଆଦିକା ଚତସ୍ସୋ ଗାଥା ଅଭାସି। ତତ୍ଥ ଯତ୍ଥାତି ଯସ୍ମିଂ ପଚ୍ଛିମୱଯେ। ଏକେତି ଏକଚ୍ଚେ। ୱିହଞ୍ଞନ୍ତୀତି ସରୀରକିଲମଥେନ ଚିତ୍ତେନ ୱିଘାତଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି। ସିଲୁଚ୍ଚଯନ୍ତି ପବ୍ବତଂ। ତତ୍ଥାତି ତସ୍ମିଂ ଜରାଜିଣ୍ଣକାଲେପି। ସମ୍ପଜାନୋ ପଟିସ୍ସତୋତି ଇମିନା ଚିତ୍ତଖେଦାଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି, ଇଦ୍ଧିବଲେନୁପତ୍ଥଦ୍ଧୋତି ଇମିନା ସରୀରଖେଦାଭାୱଂ।

ଭଯହେତୂନଂ କିଲେସାନଂ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନତ୍ତା ପହୀନଭଯଭେରୱୋ।

ଡୟ୍ହମାନେସୂତି ରାଗଗ୍ଗିଆଦୀହି ଏକାଦସହି ଅଗ୍ଗୀହି ସତ୍ତେସୁ ଡୟ୍ହମାନେସୁ। ସଂକିଲେସପରିଳାହାଭାୱେନ ନିବ୍ବୁତୋ ସୀତିଭୂତୋ।

ପୁନ ମନୁସ୍ସେହି "କିଂ, ଭନ୍ତେ, ଜିଣ୍ଣକାଲେପି ଅରଞ୍ଞପବ୍ବତେଯେୱ ୱିହରଥ, ନନୁ ଇମେ ୱେଳୁୱନାଦଯୋ ୱିହାରା ମନୋରମା"ତି ୱୁତ୍ତେ ଅରଞ୍ଞପବ୍ବତା ଏୱ ମୟ୍ହଂ ମନୋରମାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ "କରେରିମାଲାୱିତତା"ତିଆଦିକା ଦ୍ୱାଦସ ଗାଥା ଅଭାସି। ତତ୍ଥ କରେରିମାଲାୱିତତାତି ୱରୁଣରୁକ୍ଖପନ୍ତୀହି ସମାଗତା। "କାଲୱଣ୍ଣପୁପ୍ଫେହି ଓତ୍ଥଟା"ତିପି ୱଦନ୍ତି। କୁଞ୍ଜରାଭିରୁଦାତି ପଟିଘୋସାଦିଗୁଣୀଭୂତେହି ହତ୍ଥୀନଂ ଗୋଚରେସୀନଂ ଗଜ୍ଜିତେହି ଅଭିତ୍ଥନିତା।

ଅଭିୱୁଟ୍ଠାତି ମହାମେଘେନ ଅଭିପ୍ପୱୁଟ୍ଠା। ରମ୍ମତଲାତି ତେନେୱ ରଜୋଜଲ୍ଲପଣ୍ଣେପ୍ପାଦୀନଂ ଅପଗମେନ ରମଣୀଯତଲା। ନଗାତି ଦେସନ୍ତରଂ ଅଗମନତୋ "ନଗା"ତି ସେଲମଯତାଯ "ସେଲା"ତି ଚ ଲଦ୍ଧନାମା ପବ୍ବତା। ଅବ୍ଭୁନ୍ନଦିତା ସିଖୀହୀତି ମଧୁରସ୍ସରେନ ଉନ୍ନଦିତା।

ଅଲନ୍ତି ଯୁତ୍ତଂ ସମତ୍ଥଂ ୱା। ଝାଯିତୁକାମସ୍ସ ଅତ୍ଥକାମସ୍ସାତିଆଦୀସୁପି ଇମିନା ନଯେନ ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଭିକ୍ଖୁନୋତି ଭିନ୍ନକିଲେସଭିକ୍ଖୁନୋ, ମେତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ।

ଉମାପୁପ୍ଫେନସମାନାତି ମେଚକନିଭତାଯ ଉମାକୁସୁମସଦିସା। ଗଗନାୱବ୍ଭ ଛାଦିତାତି ତତୋ ଏୱ ସରଦସ୍ସ ଗଗନଅବ୍ଭ ୱିଯ କାଳମେଘସଞ୍ଛାଦିତା, ନୀଲୱଣ୍ଣାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅନାକିଣ୍ଣାତି ଅସଂକିଣ୍ଣା ଅସମ୍ବାଧା। ପଞ୍ଚଙ୍ଗିକେନାତି ଆତତାଦୀହି ପଞ୍ଚହି ଅଙ୍ଗେହି ଯୁତ୍ତେନ ତୂରିଯେନ ପରିୱାରିଯମାନସ୍ସ ତାଦିସୀପି ନ ହୋତି, ଯଥା ଯାଦିସୀ ଏକଗ୍ଗଚିତ୍ତସ୍ସ ସମାହିତଚିତ୍ତସ୍ସ ସମ୍ମଦେୱ ରୂପାରୂପଧମ୍ମଂ ଅନିଚ୍ଚାଦିୱସେନ ୱିପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ ରତି ହୋତି। ତେନାହ ଭଗୱା –

"ଯତୋ ଯତୋ ସମ୍ମସତି, ଖନ୍ଧାନଂ ଉଦଯବ୍ବଯଂ;

ଲଭତୀ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜଂ, ଅମତଂ ତଂ ୱିଜାନତ"ନ୍ତି। (ଧ। ପ। ୩୭୪)

କମ୍ମଂ ବହୁକନ୍ତିଆଦିନା ଦ୍ୱେ ଗାଥା କମ୍ମାରାମାନଂ ପଚ୍ଚଯଗିଦ୍ଧାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଓୱାଦଦାନୱସେନ ୱୁତ୍ତା। ତତ୍ଥ କମ୍ମଂ ବହୁକଂ ନ କାରଯେତି କମ୍ମାରାମୋ ହୁତ୍ୱା ବହୁଂ ନାମ କମ୍ମଂ ନ କାରଯେ ନ ଅଧିଟ୍ଠହେ, ଖଣ୍ଡଫୁଲ୍ଲପଟିସଙ୍ଖରଣଂ ପନ ସତ୍ଥାରା ଅନୁଞ୍ଞାତମେୱ। ପରିୱଜ୍ଜେଯ୍ଯ ଜନନ୍ତି ଅକଲ୍ଯାଣମିତ୍ତଭୂତଂ ଜନଂ ୱଜ୍ଜେଯ୍ଯ। ନ ଉଯ୍ଯମେତି ପଚ୍ଚଯୁପ୍ପାଦନଗଣବନ୍ଧାଦିୱସେନ ୱାଯାମଂ ନ କରେଯ୍ଯ।

ଅନତ୍ତନେଯ୍ଯମେତନ୍ତି ଏତଂ ନୱକମ୍ମାଧିଟ୍ଠାନାଦିକଂ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାୱହଂ ନ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ କାରଣମାହ "କିଚ୍ଛତି କାଯୋ କିଲମତୀ"ତି। ନୱକମ୍ମାଦିପସୁତସ୍ସ ହି ତହଂ ତହଂ ୱିଚରତୋ କାଯସୁଖାଦିଅଲାଭେନ କିଚ୍ଛପ୍ପତ୍ତୋ ହୋତି କିଲମତି ଖେଦଂ ଆପଜ୍ଜତି, ତେନ ଚ କାଯକିଲମଥେନ ଦୁକ୍ଖିତୋ। ୱତ୍ଥୁୱିସଦଅତ୍ତନେଯ୍ଯକିରିଯାଦୀନଂ ଅଭାୱେନ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସମଥଂ ନ ୱିନ୍ଦତି ଚିତ୍ତସମାଧାନଂ ନ ଲଭତୀତି।

ଓଟ୍ଠପ୍ପହତମତ୍ତେନାତିଆଦିନା ଦ୍ୱେ ଗାଥା ସୁତପରମସ୍ସ ପଣ୍ଡିତମାନିନୋ ଗରହୱସେନ, ତତୋ ପରା ଦ୍ୱେ ପଣ୍ଡିତସ୍ସ ପସଂସାୱସେନ ୱୁତ୍ତା। ତତ୍ଥ ଓଟ୍ଠପ୍ପହତମତ୍ତେନାତି ସଜ୍ଝାଯସୀସେନ ଓଟ୍ଠପରିୱତ୍ତନମତ୍ତେନ, ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ସଜ୍ଝାଯକରଣମତ୍ତେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅତ୍ତାନମ୍ପି ନ ପସ୍ସତୀତି ଅନତ୍ଥଞ୍ଞୁତାଯ ଅତ୍ତନୋ ପଚ୍ଚକ୍ଖଭୂତମ୍ପି ଅତ୍ଥଂ ନ ଜାନାତି, ଯାଥାୱତୋ ଅତ୍ତନୋ ପମାଣଂ ନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପତ୍ଥଦ୍ଧଗୀୱୋ ଚରତୀତି "ଅହଂ ବହୁସ୍ସୁତୋ, ସତିମା, ପଞ୍ଞୱା, ନ ମଯା ସଦିସୋ ଅଞ୍ଞୋ ଅତ୍ଥୀ"ତି ମାନତ୍ଥଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ଗରୁଟ୍ଠାନିଯାନମ୍ପି ଅପଚିତିଂ ଅଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଅଯୋସଲାକଂ ଗିଲିତ୍ୱା ଠିତୋ ୱିଯ ଥଦ୍ଧଗୀୱୋ ଚରତି। ଅହଂ ସେଯ୍ଯୋତି ମଞ୍ଞତୀତି ଅହମେୱ ସେଯ୍ଯୋ ଉତ୍ତମୋତି ମଞ୍ଞତି।

ଅସେଯ୍ଯୋ ସେଯ୍ଯସମାନଂ, ବାଲୋ ମଞ୍ଞତି ଅତ୍ତାନନ୍ତି ଅଯଂ ଅସେଯ୍ଯୋ ହୀନୋ ସମାନୋ ଅଞ୍ଞେନ ସେଯ୍ଯେନ ଉତ୍ତମେନ ସମାନଂ ସଦିସଂ କତ୍ୱା ଅତ୍ତାନଂ ବାଲୋ ମନ୍ଦବୁଦ୍ଧି ବାଲଭାୱେନେୱ ମଞ୍ଞତୀତି। ନ ତଂ ୱିଞ୍ଞୂ ପସଂସନ୍ତୀତି ତଂ ତାଦିସଂ ବାଲଂ ପଗ୍ଗହିତଚିତ୍ତତାଯ ପତ୍ଥଦ୍ଧମାନସଂ ଥମ୍ଭିତତ୍ତଂ ନରଂ ୱିଞ୍ଞୂ ପଣ୍ଡିତା ନ ପସଂସନ୍ତି, ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ଗରହନ୍ତିଯେୱ।

ସେଯ୍ଯୋହମସ୍ମୀତି ଯୋ ପନ ପଣ୍ଡିତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ "ସେଯ୍ଯୋହମସ୍ମୀ"ତି ୱା ହୀନସଦିସମାନୱସେନ "ନାହଂ ସେଯ୍ଯୋ"ତି ୱା କଞ୍ଚିପି ମାନଂ

ଅଜପ୍ପେନ୍ତୋ ୱିଧାସୁ ନୱସୁ ମାନକୋଟ୍ଠାସେସୁ କସ୍ସଚିପି ୱସେନ ନ ୱିକମ୍ପତି।

ପଞ୍ଜଞ୍ଜୱନ୍ତି ଅଗ୍ଗଫଲପଞ୍ଜ୍ଞାୱସେନ ପଞ୍ଜଞ୍ଜୱନ୍ତଂ ଇଟ୍ଠାଦୀସୁ ତାଦିଭାୱପ୍ପତ୍ତିୟା ତାଦିଂ, ଅସେକ୍ଖଫଲସୀଲେସୁ ସୁଟ୍ଠୁ ପତିଟ୍ଠିତତ୍ତା ସୀଲେସୁ ସୁସମାହିତଂ, ଅରହତ୍ତଫଲସମାପତ୍ତିସମାପଜ୍ଜନେନ ଚେତୋସମଥମନୁଯୁତ୍ତନ୍ତି ତାଦିସଂ ସବ୍ବସୋ ପହୀନମାନଂ ଖୀଣାସୱଂ ୱିଞ୍ଞୂ ବୁଦ୍ଧାଦୟୋ ପଣ୍ଡିତା ପସଂସରେ ୱଣ୍ଣେନ୍ତି ଥୋମେନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ପୁନ ଅଞ୍ଞତରଂ ଦୁବ୍ବଚଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଦିସ୍ୱା ଦୋୱଚସ୍ସତାୟ ଆଦୀନୱଂ, ସୋୱଚସ୍ସତାୟ ଆନିସଂସଞ୍ଚ ପକାସେନ୍ତୋ ''ୟସ୍ସ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀସୂ''ତିଆଦିକା ଦ୍ୱେ ଗାଥା ଅଭାସି। ତା ୱୁତ୍ତତ୍ଥା ଏୱ।

ପୁନ ଉଦ୍ଧତଂ ଉନ୍ନଳଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଦିସ୍ୱା ଉଦ୍ଧତାଦିଭାୱେ ଦୋସଂ, ଅନୁଦ୍ଧତାଦିଭାୱେ ଚ ଗୁଣଂ ୱିଭାୱେନ୍ତୋ ''ଉଦ୍ଧତୋ ଚପଲୋ ଭିକ୍ଖୂ''ତିଆଦିକା ଦ୍ୱେ ଗାଥା ଅଭାସି। ତତ୍ଥ କପୀୱ ସୀହଚମ୍ମେନାତି ସୀହଚମ୍ମେନ ପାରୁତୋ ମକ୍କଟୋ ୱିୟ। ସୋ ଉଦ୍ଧତାଦିଦୋସସଂଯୁତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ତେନ ପଂସୁକୂଲେନ ଅରିୟଦ୍ଧଜେନ ନ ଉପସୋଭତି ଅରିୟଗୁଣାନଂ ଅଭାୱତୋ।

ୟୋ ପନ ଉପସୋଭତି, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଅନୁଦ୍ଧତୋ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ;

ଏତେ ସମ୍ବହୁଲାତିଆଦିକା ପଞ୍ଚ ଗାଥା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ନମସ୍ସନ୍ତେ ବ୍ରହ୍ମକାୟିକେ ଦେୱେ ଦିସ୍ୱା ଆୟସ୍ମତୋ କପ୍ପିନସ୍ସ ସିତପାତୁକମ୍ମନିମିତ୍ତଂ ୱୁତ୍ତା। ତତ୍ଥ ଏତେତି ତେସଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖତାୟ ୱୁତ୍ତଂ । ସମ୍ବହୁଲାତି ବହୁଭାୱତୋ, ତଂ ପନ ବହୁଭାୱଂ ''ଦସଦେୱସହସ୍ସାନୀ''ତି ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଆହ। ଦେୱାତି ଉପପତ୍ତିଦେୱା। ତଂ ତେସଂ ଦେୱଭାୱଂ ଅଞ୍ଞେହି ୱିସେସେତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ସବ୍ବେ ତେ ବ୍ରହ୍ମକାୟିକା''ତି ଆହ। ୟସ୍ମା ତେ ଅତ୍ତନୋ ଉପପତ୍ତିଇଦ୍ଧିୟା ମହତିୟା ଦେୱିଦ୍ଧିୟା ସମନ୍ନାଗତା ପରିୱାରସମ୍ପନ୍ନା ଚ, ତସ୍ମା ଆହ ''ଇଦ୍ଧିମନ୍ତୋ ୟସସ୍ସିନୋ''ତି।

''କୋ ନୁ ସେନାପତି ଭୋତୋ''ତି ପୁଚ୍ଛାୟ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନୱସେନ ''ମୟା ପୱତ୍ତିତଂ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ଅନୁତ୍ତରଂ ସାରିପୁତ୍ତୋ ଅନୁୱତ୍ତେତୀ''ତି (ମ। ନି। ୨। ୩୯୯) ୱଦନ୍ତେନ ଭଗୱତା ଆୟସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ଧମ୍ମସେନାପତିଭାୱୋ ଅନୁଞ୍ଞାତୋତି ଆହ – ''ଧମ୍ମସେନାପତିଂ ୱୀରଂ ମହାଝାୟିଂ ସମାହିତଂ ସାରିପୁତ୍ତ''ନ୍ତି। ତତ୍ଥ ୱୀରନ୍ତି କିଲେସମାରାଦୀନଂ ନିମ୍ମଥନେନ ୱୀରିୟୱନ୍ତଂ ମହାୱିକ୍କନ୍ତଂ। ମହାଝାୟିନ୍ତି ଦିବ୍ବୱିହାରାଦୀନଂ ଉକ୍କଂସଗମନେନ ମହନ୍ତଂ ଝାୟିଂ। ତତୋ ଏୱ ସବ୍ବସୋ ୱିକ୍ଖେପୱିଦ୍ଧଂସନୱସେନ ସମାହିତଂ। ନମସ୍ସନ୍ତାତି ସିରସି ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗୟ୍ହ ନମସ୍ସମାନା ତିଟ୍ଠନ୍ତି।

ୟମ୍ପିନିସ୍ସାୟାତି ୟଂ ନୁ ଖୋ ଆରମ୍ମଣଂ ନିସ୍ସାୟ ଆରବ୍ଭ ଝାୟତୀତି ନାଭିଜାନାମାତି ପୁଥୁଜ୍ଜନଭାୱେନ ବ୍ରହ୍ମାନୋ ଏୱଂ ଆହଂସୁ।

ଅଚ୍ଛେରଂ ୱତାତି ଅଚ୍ଛରିୟଂ ୱତ। ବୁଦ୍ଧାନନ୍ତି ଚତୁସଚ୍ଚବୁଦ୍ଧାନଂ। ଗମ୍ଭୀରୋ ଗୋଚରୋ ସକୋତି ପରମଗମ୍ଭୀରୋ ଅତିଦୁଦ୍ଦସୋ ଦୁରନୁବୋଧୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନେହି ଅସାଧାରଣୋ ଅୱିସୟୋ। ଇଦାନି ତସ୍ସ ଗମ୍ଭୀରଭାୱେ କାରଣଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଯେ ମୟ''ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ୱାଲୱେଧିସମାଗତାତି ଯେ ମୟଂ ୱାଲୱେଧିଧନୁଗ୍ଗହସଦିସା ଅତିସୁଖୁମମ୍ପି ୱିସୟଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିତୁଂ ସମତ୍ଥା ଆଗତା ଉପପରିକ୍ଖନ୍ତା ନାଭିଜାନାମ, ଗମ୍ଭୀରୋ ୱତ ବୁଦ୍ଧାନଂ ୱିସୟୋତି ଅତ୍ଥୋ। ତଂ ତଥା ଦେୱକାୟେହୀତି ତଂ ତଥାରୂପଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ସଦେୱକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ପୂଜନାରହଂ ତେହି ବ୍ରହ୍ମକାୟିକେହି ତଦା ତଥା ପୂଜିତଂ ଦିସ୍ୱା ଆୟସ୍ମତୋ ମହାକପ୍ପିନସ୍ସ ସିତଂ ଅହୋସି। ଇମେସଂ ଲୋକସମ୍ମତାନଂ ବ୍ରହ୍ମୂନମ୍ପି ଅୱିସୟୋ, ୟତ୍ଥ ସାୱକାନଂ ୱିସୟୋତି।

ୟାୱତା ବୁଦ୍ଧଖେତ୍ତମ୍ହୀତି ଗାଥା ଥେରେନ ଅତ୍ତାନଂ ଆରବ୍ଭ ସୀହନାଦଂ ନଦନ୍ତେନ ଭାସିତା। ତତ୍ଥ ବୁଦ୍ଧଖେତ୍ତମ୍ହୀତି ଆଣାଖେତ୍ତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି। ଠପୟିତ୍ୱା ମହାମୁନିନ୍ତି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ଠପେତ୍ୱା । ବୁଦ୍ଧା ହି ଭଗୱନ୍ତୋ ଧୁତଗୁଣେହିପି ସବ୍ବସତ୍ତେହି ପରମୁକ୍କଂସଗତା ଏୱ, କେୱଲଂ ପନ ମହାକରୁଣାସଞ୍ଚୋଦିତମାନସା ସତ୍ତାନଂ ତାଦିସଂ ମହନ୍ତଂ ଉପକାରଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଗାମନ୍ତସେନାସନୱାସାଦିଂ ଅନୁୱତ୍ତନ୍ତୀତି ତଂ ତଂ ଧୁତଧମ୍ମୱିରୋଧୀ ହୋତି। ଧୁତଗୁଣେତି କିଲେସାନଂ ଧୁତେନ ଗୁଣେନ ଆରଞ୍ଞକାଦିଭାୱେନ ଅପେକ୍ଖିତଗୁଣେ। କରଣତ୍ଥେ ୱା ଏତଂ ଭୁମ୍ମୱଚନଂ। ସଦିସୋ ମେ ନ ୱିଜ୍ଜତି, କୁତୋ ପନ ଉତ୍ତରୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ତଥା ହେସ ଥେରୋ ତତ୍ଥ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପିତୋ।

ନ ଚୀୱରେତି ଗାଥାୟ ''ଠପୟିତ୍ୱା ମହାମୁନି''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ପାକଟତରଂ କରୋତି, ଚୀୱରାଦୀସୁ ତଣ୍ହାୟ ଅନୁପଲେପୋ ଧୁତଙ୍ଗଫଲଂ। ତତ୍ଥ ନ ଚୀୱରେ ସମ୍ପତ୍ତେ ତଣ୍ହାଲେପେନାତି ୟୋଜନା। ସୟନେତି ସେନାସନେ। ଗୋତମୋତି ଭଗୱନ୍ତଂ ଗୋତ୍ତେନ କିତ୍ତେତି। ଅନପ୍ପମେୟ୍ୟୋତି ପମାଣକରକିଲେସାଭାୱତୋ ଅପରିମାଣଗୁଣତାୟ ଚ ଅନପ୍ପମେୟ୍ୟୋ। ମୁଳାଲପୁପ୍ଫଂ ୱିମଲଂୱ ଅମ୍ବୁନାତି ୟଥା ନିମ୍ମଲଂ ୱିରଜଂ ନଳିନଂ

ଉଦକେନ ନ ଲିମ୍ପତି, ଏୱଂ ଗୋତମୋ ଭଗୱା ତଣ୍ହାଲେପାଦିନା ନ ଲିମ୍ପତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ନେକ୍ଖମ୍ମନିନ୍ନୋ ଅଭିନିକ୍ଖମ୍ମନିନ୍ନୋ ତତୋ ଏୱ ତିଭୱାଭିନିସ୍ସଟୋ ଭୱତ୍ତଯତୋ ୱିନିସ୍ସଟୋ ୱିସଂଯୁତ୍ତୋ।

ଯେସଂ ସତିପଟ୍ଠାନଗୀୱାଦୀନଂ ଭାୱନାପାରିପୂରିଯା ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଅନୁପଲିତ୍ତୋ ନେକ୍ଖମ୍ମନିନ୍ନୋୱ ଅହୋସି, ତେ ଅଙ୍ଗଭୂତେ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ସତିପଟ୍ଠାନଗୀୱୋ''ତି ଓସାନଗାଥମାହ। ତତ୍ଥ ଗୁଣରାସିତୋ ଉତ୍ତମଙ୍ଗଭୂତାଯ ପଞ୍ଞାଯ ଅଧିଟ୍ଠାନଭାୱତୋ ସତିପଟ୍ଠାନଂ ଗୀୱା ଏତସ୍ସାତି ସତିପଟ୍ଠାନଗୀୱୋ, ଅନୱଜ୍ଜଧମ୍ମାନଂ ଆଦାନେ ସଦ୍ଧା ହତ୍ଥୋ ଏତସ୍ସାତି ସଦ୍ଧାହତ୍ଥୋ। ଗୁଣସରୀରସ୍ସ ଉତ୍ତମଙ୍ଗଭାୱତୋ ପଞ୍ଞା ସୀସଂ ଏତସ୍ସାତି ପଞ୍ଞାସୀସୋ। ମହାସମୁଦାଗମନତାଯ ମହାୱିସଯତାଯ ମହାନୁଭାୱତାଯ ମହାବଲତାଯ ଚ ମହନ୍ତଂ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତସଙ୍ଖାତଂ ଞାଣଂ ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ମହାଞାଣୀ। ସଦା ସବ୍ବକାଲଂ ନିବ୍ବୁତୋ ସୀତିଭୂତୋ ଚରତି। ''ସୁସମାହିତୋ…ପେ… ନାଗୋ''ତି (ଅ। ନି। ୬।୪୩) ସୁତ୍ତପଦଞ୍ଚେତ୍ଥ ନିଦସ୍ସେତବ୍ବଂ। ଯଂ ପନେତ୍ଥ ଅତ୍ଥତୋ ଅୱିଭତ୍ତଂ, ତଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯମେୱ।

ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଚତ୍ତାଲୀସନିପାତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧୯। ପଞ୍ଞାସନିପାତୋ

୧। ତାଲପୁଟତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ପଞ୍ଞାସନିପାତେ କଦା ନୁହନ୍ତିଆଦିକା ଆୟସ୍ମତୋ ତାଲପୁଟତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅୟମ୍ପି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ୱିୱଟ୍ଟୂପନିସ୍ସୟଂ କୁସଲଂ ଉପଚିନିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ରାଜଗହେ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ନଟକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ କୁଲାନୁରୂପେସୁ ନଚ୍ଚଟ୍ଠାନେସୁ ନିପ୍ଫତ୍ତିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପେ ପାକଟୋ ନଟଗାମଣି ଅହୋସି। ସୋ ପଞ୍ଚସତମାତୁଗାମପରିୱାରୋ ମହତା ନଟୱିଭୱେନ ଗାମନିଗମରାଜଧାନୀସୁ ସମଜ୍ଜଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା, ମହନ୍ତଂ ପୂଜାସକ୍କାରଂ ଲଭିତ୍ୱା, ୱିଚରନ୍ତୋ ରାଜଗହଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା, ନଗରୱାସୀନଂ ସମଜ୍ଜଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା, ଲଦ୍ଧସମ୍ମାନସକ୍କାରୋ ଞାଣସ୍ସ ପରିପାକଂ ଗତତ୍ତା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ସୁତମେତଂ, ଭନ୍ତେ, ପୁବ୍ବକାନଂ ଆଚରିୟପାଚରିୟାନଂ ନଟାନଂ ଭାସମାନାନଂ 'ଯୋ ସୋ ନଟୋ ରଙ୍ଗମଜ୍ଝେ ସମଜ୍ଜମଜ୍ଝେ ସଚ୍ଚାଲିକେନ ଜନଂ ହାସେତି ରମେତି, ସୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ପହାସାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ'ତି, ଇଧ ଭଗୱା କିମାହା''ତି। ଅଥ ନଂ ଭଗୱା ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପଟିକ୍ଖିପି ''ମା ମଂ ଏତଂ ପୁଚ୍ଛୀ''ତି। ଚତୁତ୍ଥୱାରଂ ପୁଟ୍ଠୋ ଆହ – ''ଗାମଣି, ଇମେ ସତ୍ତା ପକତିଯାପି ରାଗବନ୍ଧନବଦ୍ଧା ଦୋସବନ୍ଧନବଦ୍ଧା ମୋହବନ୍ଧନବଦ୍ଧା ତେସଂ ଭିୟ୍ୟୋପି ରଜନୀୟେ ଦୋସନୀୟେ ମୋହନୀୟେ ଧମ୍ମେ ଉପସଂହରନ୍ତୋ ପମାଦେତ୍ୱା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ନିରୟେ ଉପପଜ୍ଜତି। ସଚେ ପନସ୍ସ ଏୱଂଦିଟ୍ଠି ହୋତି 'ଯୋ ସୋ ନଟୋ ରଙ୍ଗମଜ୍ଝେ ସମଜ୍ଜମଜ୍ଝେ ସଚ୍ଚାଲିକେନ ଜନଂ ହାସେତି ରମେତି, ସୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ପହାସାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ'''ତି ସାସ୍ସ ହୋତି ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିସ୍ସ ଚ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଗତୀନଂ ଅଞ୍ଞତରା ଗତି ଇଚ୍ଛିତବ୍ବା, ନିରୟସ୍ସ ୱା ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିୟା ୱାତି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ତାଲପୁଟୋ ଗାମଣି ପରୋଦି। ନନୁ ଗାମଣି ପଗେୱ ମୟା ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋ ''ମା ମଂ ଏତଂ ପୁଚ୍ଛୀ''ତି (ସଂ। ନି। ୪। ୩୫୪)? ''ନାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏତଂ ରୋଦାମି, ୟଂ ମଂ ଭଗୱା ନଟାନଂ ଅଭିସମ୍ପରାୟଂ ଏୱମାହା''ତି। ଅପି ଚାହଂ, ଭନ୍ତେ, ପୁବ୍ବକେହି ଆଚରିୟପାଚରିୟେହି ନଟେହି ୱଞ୍ଚିତୋ ''ନଟୋ ମହାଜନସ୍ସ ନଟସମଜ୍ଜଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ସୁଗତିଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ''ତି। ସୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଲଦ୍ଧୂପସମ୍ପଦୋ ୱିପସ୍ସନାୟ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ନଚିରସ୍ସେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି, ଅଧିଗତାରହତ୍ତୋ ପନ ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତିତୋ ପୁବ୍ବେ ଯେନାକାରେନ ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତଂ ନିଗ୍ଗଣ୍ହନୱସେନ ଯୋନିସୋମନସିକାରୋ ଉଦପାଦି, ତଂ ଅନେକଧା ୱିଭଜିତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ –

୧୦୯୪।

''କଦା ନୁହଂ ପବ୍ବତକନ୍ଦରାସୁ, ଏକାକିୟୋ ଅଦ୍ଦୁତିୟୋ ୱିହସ୍ସଂ;

ଅନିଚ୍ଚତୋ ସବ୍ବଭୱଂ ୱିପସ୍ସଂ, ତଂ ମେ ଇଦଂ ତଂ ନୁ କଦା ଭୱିସ୍ସତି।

୧୦୯୫।

''କଦା ନୁହଂ ଭିନ୍ନପଟନ୍ଧରୋ ମୁନି, କାସାୱୱତ୍ଥୋ ଅମମୋ ନିରାସୋ;

ରାଗଞ୍ଚ ଦୋସଞ୍ଚ ତଥେୱ ମୋହଂ, ହନ୍ତ୍ୱା ସୁଖୀ ପୱନଗତୋ ୱିହସ୍ସଂ।

୧୦୯୬।

''କଦା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱଧରୋଗନୀଳଂ, କାୟଂ ଇମଂ ମଚ୍ଚୁଜରାୟୁପଦ୍ଦୁତଂ;

ୱିପସ୍ସମାନୋ ୱୀତଭୟୋ ୱିହସ୍ସଂ, ଏକୋ ୱନେ ତଂ ନୁ କଦା ଭୱିସ୍ସତି।

୧୦୯୭।

''କଦା ନୁହଂ ଭୟଜନନିଂ ଦୁଖାୱହଂ, ତଣ୍ହାଲତଂ ବହୁୱିଧାନୁୱତ୍ତନିଂ;

ପଞ୍ଞାମଯଂ ତିଖିଣମସିଂ ଗହେତ୍ୱା, ଛେତ୍ୱା ୱସେ ତମ୍ପି କଦା ଭୱିସ୍ସତି।

୧୦୯୮।

‘‘କଦା ନୁ ପଞ୍ଞାମଯମୁଗ୍ଗତେଜଂ, ସତ୍ଥଂ ଇସୀନଂ ସହସାଦିଯିତ୍ୱା;

ମାରଂ ସସେନଂ ସହସା ଭଞ୍ଜିସ୍ସଂ, ସୀହାସନେ ତଂ ନୁ କଦା ଭୱିସ୍ସତି।

୧୦୯୯।

‘‘କଦା ନୁହଂ ସବ୍ଭି ସମାଗମେସୁ, ଦିଟ୍ଠୋ ଭୱେ ଧମ୍ମଗରୂହି ତାଦିଭି;

ଯାଥାୱଦସ୍ସୀହି ଜିତିନ୍ଦ୍ରିଯେହି, ପଧାନିଯୋ ତଂ ନୁ କଦା ଭୱିସ୍ସତି।

୧୧୦୦।

‘‘କଦା ନୁ ମଂ ତନ୍ଦି ଖୁଦା ପିପାସା, ୱାତାତପା କୀଟସରୀସପା ୱା;

ନ ବାଧଯିସ୍ସନ୍ତି ନ ତଂ ଗିରିବ୍ବଜେ, ଅତ୍ଥତ୍ଥିଯଂ ତଂ ନୁ କଦା ଭୱିସ୍ସତି।

୧୧୦୧।

‘‘କଦା ନୁ ଖୋ ଯଂ ୱିଦିତଂ ମହେସିନା, ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ସୁଦୁଦ୍ଦସାନି;

ସମାହିତତ୍ତୋ ସତିମା ଅଗଚ୍ଛଂ, ପଞ୍ଞାଯ ତଂ ତଂ ନୁ କଦା ଭୱିସ୍ସତି।

୧୧୦୨।

‘‘କଦା ନୁ ରୂପେ ଅମିତେ ଚ ସଦ୍ଦେ, ଗନ୍ଧେ ରସେ ଫୁସିତବ୍ବେ ଚ ଧମ୍ମେ;

ଆଦିତ୍ତତୋହଂ ସମଥେହି ଯୁତ୍ତୋ, ପଞ୍ଞାଯ ଦଚ୍ଛଂ ତଦିଦଂ କଦା ମେ।

୧୧୦୩।

‘‘କଦା ନୁହଂ ଦୁବ୍ବଚନେନ ୱୁତ୍ତୋ, ତତୋ ନିମିତ୍ତଂ ୱିମନୋ ନ ହେସ୍ସଂ;

ଅଥୋ ପସତ୍ଥୋପି ତତୋ ନିମିତ୍ତଂ, ତୁଟ୍ଠୋ ନ ହେସ୍ସଂ ତଦିଦଂ କଦା ମେ।

୧୧୦୪।

‘‘କଦା ନୁ କଟ୍ଠେ ଚ ତିଣେ ଲତା ଚ, ଖନ୍ଧେ ଇମେହଂ ଅମିତେ ଚ ଧମ୍ମେ;

ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନେୱ ଚ ବାହିରାନି ଚ, ସମଂ ତୁଲେଯ୍ୟଂ ତଦିଦଂ କଦା ମେ।

୧୧୦୫।

‘‘କଦା ନୁ ମଂ ପାୱୁସକାଲମେଘୋ, ନୱେନ ତୋଯେନ ସଚୀୱରଂ ୱନେ;

ଇସିପ୍ପଯାତମ୍ହି ପଥେ ୱଜନ୍ତଂ, ଓୱସ୍ସତେ ତଂ ନୁ କଦା ଭୱିସ୍ସତି।

୧୧୦୬।

‘‘କଦା ମଯୂରସ୍ସ ସିଖଣ୍ଡିନୋ ୱନେ, ଦିଜସ୍ସ ସୁତ୍ୱା ଗିରିଗବ୍ଭରେ ରୁତଂ;

ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଅମତସ୍ସ ପତ୍ତିଯା, ସଂଚିନ୍ତଯେ ତଂ ନୁ କଦା ଭୱିସ୍ସତି।

୧୧୦୭।

‘‘କଦା ନୁ ଗଙ୍ଗଂ ଯମୁନଂ ସରସ୍ସତିଂ, ପାତାଲଖିତ୍ତଂ ୱଳୱାମୁଖଞ୍ଚ;

ଅସଜ୍ଜମାନୋ ପତରେଯ୍ୟମିଦ୍ଧିଯା, ୱିଭିଂସନଂ ତଂ ନୁ କଦା ଭୱିସ୍ସତି।

୧୧୦୮।

‘‘କଦା ନୁ ନାଗୋୱ ଅସଙ୍ଗଚାରୀ, ପଦାଲଯେ କାମଗୁଣେସୁ ଛନ୍ଦଂ;

ନିବ୍ବଜ୍ଜଯଂ ସବ୍ବସୁଭଂ ନିମିତ୍ତଂ, ଝାନେ ଯୁତୋ ତଂ ନୁ କଦା ଭୱିସ୍ସତି।

୧୧୦୯।

‘‘କଦା ଇଣଟ୍ଟୋୱ ଦଳିଦ୍ଦକୋ ନିଧିଂ, ଆରାଧଯିତ୍ୱା ଧନିକେହି ପୀଳିତୋ;

ତୁଟ୍ଠୋ ଭୱିସ୍ସଂ ଅଧିଗମ୍ମ ସାସନଂ, ମହେସିନୋ ତଂ ନୁ କଦା ଭୱିସ୍ସତି।

୧୧୧୦।

‘‘ବହୂନି ୱସ୍ସାନି ତଯାମ୍ହି ଯାଚିତୋ, ଅଗାରୱାସେନ ଅଲଂ ନୁ ତେ ଇଦଂ;

ତଂ ଦାନି ମଂ ପବ୍ବଜିତଂ ସମାନଂ, କିଂକାରଣା ଚିତ୍ତ ତୁୱଂ ନ ଯୁଞ୍ଜସି।

୧୧୧୧।

‘‘ନନୁ ଅହଂ ଚିତ୍ତ ତଯାମ୍ହି ଯାଚିତୋ, ଗିରିବ୍ବଜେ ଚିତ୍ରଛଦା ୱିହଙ୍ଗମା;

ମହିନ୍ଦଘୋସତ୍ଥନିତାଭିଗଜ୍ଜିନୋ, ତେ ତଂ ରମେସ୍ସନ୍ତି ୱନମ୍ହି ଝାଯିନଂ।

୧୧୧୨।

‘‘କୁଲମ୍ହି ମିତ୍ତେ ଚ ପିଯେ ଚ ଞାତକେ, ଖିଡ୍ଡାରତିଂ କାମଗୁଣଞ୍ଚ ଲୋକେ;

ସବ୍ବଂ ପହାଯ ଇମମଜ୍ଝୁପାଗତୋ, ଅଥୋପି ତ୍ୱଂ ଚିତ୍ତ ନ ମଯ୍ହଂ ତୁସ୍ସସି।

୧୧୧୩।

‘‘ମମେୱ ଏତଂ ନ ହି ତ୍ୱଂ ପରେସଂ, ସନ୍ନାହକାଲେ ପରିଦେୱିତେନ କିଂ;

ସଙ୍ଖଂ ଇଦଂ ଚଲମିତି ପେକ୍ଖମାନୋ, ଅଭିନିକ୍ଖମିଂ ଅମତପଦଂ ଜିଗୀସଂ।

୧୧୧୪।

‘‘ସୁଯୁତ୍ତୱାଦୀ ଦ୍ୱିପଦାନମୁତ୍ତମୋ, ମହାଭିସକ୍କୋ ନରଦମ୍ମସାରଥି;

ଚିତ୍ତଂ ଚଲଂ ମକ୍କଟସନ୍ନିଭଂ ଇତି, ଅୱୀତରାଗେନ ସୁଦୁନ୍ନିୱାରଯଂ।

୧୧୧୫।

‘‘କାମା ହି ଚିତ୍ରା ମଧୁରା ମନୋରମା, ଅୱିଦ୍ଦସୂ ଯତ୍ଥ ସିତା ପୁଥୁଜ୍ଜନା;

ତେ ଦୁକ୍ଖମିଚ୍ଛନ୍ତି ପୁନବ୍ଭୱେସିନୋ, ଚିତ୍ତେନ ନୀତା ନିରଯେ ନିରାକତା।

୧୧୧୬।

‘‘ମଯୂରକୋଞ୍ଚାଭିରୁତମ୍ହି କାନନେ, ଦୀପୀହି ବ୍ୟଗ୍ଘେହି ପୁରକ୍ଖତୋ ୱସଂ;

କାଯେ ଅପେକ୍ଖଂ ଜହ ମା ୱିରାଧଯ, ଇତିସ୍ସୁ ମଂ ଚିତ୍ତ ପୁରେ ନିଯୁଞ୍ଜସି।

୧୧୧୭।

‘‘ଭାୱେହି ଝାନାନି ଚ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଚ, ବଲାନି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସମାଧିଭାୱନା;

ତିସ୍ସୋ ଚ ୱିଜ୍ଜା ଫୁସ ବୁଦ୍ଧସାସନେ, ଇତିସ୍ସୁ ମଂ ଚିତ୍ତ ପୁରେ ନିଯୁଞ୍ଜସି।

୧୧୧୮।

‘‘ଭାୱେହି ମଗ୍ଗଂ ଅମତସ୍ସ ପତ୍ତିଯା, ନିଯ୍ୟାନିକଂ ସବ୍ବଦୁଖକ୍ଖଯୋଗଧଂ;

ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ସବ୍ବକିଲେସସୋଧନଂ, ଇତିସ୍ସୁ ମଂ ଚିତ୍ତ ପୁରେ ନିଯୁଞ୍ଜସି।

୧୧୧୯।

‘‘ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଖନ୍ଧେ ପଟିପସ୍ସ ଯୋନିସୋ, ଯତୋ ଚ ଦୁକ୍ଖଂ ସମୁଦେତି ତଂ ଜହ;

ଇଧେୱ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ କରୋହି ଅନ୍ତଂ, ଇତିସ୍ସୁ ମଂ ଚିତ୍ତ ପୁରେ ନିଯୁଞ୍ଜସି।

୧୧୨୦।

‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ୱିପସ୍ସ ଯୋନିସୋ, ସୁଞ୍ଞଂ ଅନତ୍ତାତି ଅଘଂ ୱଧନ୍ତି ଚ;

ମନୋୱିଚାରେ ଉପରୁନ୍ଧ ଚେତସୋ, ଇତିସ୍ସୁ ମଂ ଚିତ୍ତ ପୁରେ ନିଯୁଞ୍ଜସି।

୧୧୨୧।

‘‘ମୁଣ୍ଡୋ ୱିରୂପୋ ଅଭିସାପମାଗତୋ, କପାଲହତ୍ଥୋୱ କୁଲେସୁ ଭିକ୍ଖସୁ;

ୟୁଞ୍ଜସ୍ସୁ ସତ୍ଥୁୱଚନେ ମହେସିନୋ, ଇତିସ୍ସୁ ମଂ ଚିତ୍ତ ପୁରେ ନିୟୁଞ୍ଜସି।

୧୧୨୨।

‘‘ସୁସଂୱୁତତ୍ତୋ ୱିସିଖନ୍ତରେ ଚରଂ, କୁଲେସୁ କାମେସୁ ଅସଙ୍ଗମାନସୋ;

ଚନ୍ଦୋ ୟଥା ଦୋସିନପୁଣ୍ଣମାସିୟା, ଇତିସ୍ସୁ ମଂ ଚିତ୍ତ ପୁରେ ନିୟୁଞ୍ଜସି।

୧୧୨୩।

‘‘ଆରଞ୍ଞିକୋ ହୋହି ଚ ପିଣ୍ଡପାତିକୋ, ସୋସାନିକୋ ହୋହି ଚ ପଂସୁକୂଲିକୋ;

ନେସଜ୍ଜିକୋ ହୋହି ସଦା ଧୁତେ ରତୋ, ଇତିସ୍ସୁ ମଂ ଚିତ୍ତ ପୁରେ ନିୟୁଞ୍ଜସି।

୧୧୨୪।

‘‘ରୋପେତ୍ୱ ରୁକ୍ଖାନି ୟଥା ଫଲେସୀ, ମୂଲେ ତରୁଂ ଛେତ୍ତୁ ତମେୱ ଇଚ୍ଛସି;

ତଥୂପମଂ ଚିତ୍ତମିଦଂ କରୋସି, ୟଂ ମଂ ଅନିଚ୍ଚମ୍ହି ଚଲେ ନିୟୁଞ୍ଜସି।

୧୧୨୫।

‘‘ଅରୂପ ଦୂରଙ୍ଗମ ଏକଚାରି, ନ ତେ କରିସ୍ସଂ ୱଚନଂ ଇଦାନିହଂ;

ଦୁକ୍ଖା ହି କାମା କଟୁକା ମହବ୍ଭୟା, ନିବ୍ବାନମେୱାଭିମନୋ ଚରିସ୍ସଂ।

୧୧୨୬।

‘‘ନାହଂ ଅଲକ୍ଖ୍ୟା ଅହିରିକ୍କତାୟ ୱା,

ନ ଚିତ୍ତହେତୂ ନ ଚ ଦୂରକନ୍ତନା;

ଆଜୀୱହେତୂ ଚ ଅହଂ ନ ନିକ୍ଖମିଂ,

କତୋ ଚ ତେ ଚିତ୍ତ ପଟିସ୍ସୱୋ ମୟା।

୧୧୨୭।

‘‘ଅପ୍ପିଚ୍ଛତା ସପ୍ପୁରିସେହି ୱଣ୍ଣିତା, ମକ୍ଖପ୍ପହାନଂ ୱୂପସମୋ ଦୁଖସ୍ସ;

ଇତିସ୍ସୁ ମଂ ଚିତ୍ତ ତଦା ନିୟୁଞ୍ଜସି, ଇଦାନି ତ୍ୱଂ ଗଚ୍ଛସି ପୁବ୍ବଚିଣ୍ଣଂ।

୧୧୨୮।

‘‘ତଣ୍ହା ଅୱିଜ୍ଜା ଚ ପିଯାପିଯଞ୍ଚ, ସୁଭାନି ରୂପାନି ସୁଖା ଚ ୱେଦନା;

ମନାପିଯା କାମଗୁଣା ଚ ୱନ୍ତା, ୱନ୍ତେ ଅହଂ ଆୱମିତୁଂ ନ ଉସ୍ସହେ।

୧୧୨୯।

‘‘ସବ୍ବତ୍ଥ ତେ ଚିତ୍ତ ୱଚୋ କତଂ ମଯା, ବହୂସୁ ଜାତୀସୁ ନମେସି କୋପିତୋ;

ଅଜ୍ଝତ୍ତସମ୍ଭୱୋ କତଞ୍ଞୁତାଯ ତେ, ଦୁକ୍ଖେ ଚିରଂ ସଂସରିତଂ ତଯା କତେ।

୧୧୩୦।

‘‘ତ୍ୱଞ୍ଞେୱ ନୋ ଚିତ୍ତ କରୋସି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ, ତ୍ୱଂ ଖତ୍ତିଯୋ ରାଜଦସୀ କରୋସି;

ୱେସ୍ସା ଚ ସୁଦ୍ଦା ଚ ଭୱାମ ଏକଦା, ଦେୱତ୍ତନଂ ୱାପି ତୱେୱ ୱାହସା।

୧୧୩୧।

‘‘ତୱେୱ ହେତୂ ଅସୁରା ଭୱାମସେ, ତ୍ୱଂମୂଲକଂ ନେରଯିକା ଭୱାମସେ;

ଅଥୋ ତିରଚ୍ଛାନଗତାପି ଏକଦା, ପେତତ୍ତନଂ ୱାପି ତୱେୱ ୱାହସା।

୧୧୩୨।

‘‘ନନୁ ଦୁବ୍ଭିସ୍ସସି ମଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ, ମୁହୁଂ ମୁହୁଂ ଚାରଣିକଂୱ ଦସ୍ସଯଂ;

ଉମ୍ମତ୍ତକେନେୱ ମଯା ପଲୋଭସି, କିଞ୍ଚାପି ତେ ଚିତ୍ତ ୱିରାଧିତଂ ମଯା।

୧୧୩୩।

‘‘ଇଦଂ ପୁରେ ଚିତ୍ତମଚାରି ଚାରିକଂ, ଯେନିଚ୍ଛକଂ ଯତ୍ଥକାମଂ ଯଥାସୁଖଂ;

ତଦଜ୍ଜହଂ ନିଗ୍ଗହେସ୍ସାମି ଯୋନିସୋ, ହତ୍ଥିପ୍ପଭିନ୍ନଂ ୱିଯ ଅଙ୍କୁସଗ୍ଗହୋ।

୧୧୩୪।

‘‘ସତ୍ଥା ଚ ମେ ଲୋକମିମଂ ଅଧିଟ୍ଠହି, ଅନିଚ୍ଚତୋ ଅଦ୍ଧୁୱତୋ ଅସାରତୋ;

ପକ୍ଖନ୍ଦ ମଂ ଚିତ୍ତ ଜିନସ୍ସ ସାସନେ, ତାରେହି ଓଘା ମହତା ସୁଦୁତ୍ତରା।

୧୧୩୫।

‘‘ନ ତେ ଇଦଂ ଚିତ୍ତ ଯଥା ପୁରାଣକଂ, ନାହଂ ଅଲଂ ତୁଯ୍ହ ୱସେ ନିୱତ୍ତିତୁଂ;

ମହେସିନୋ ପବ୍ବଜିତୋମ୍ହି ସାସନେ, ନ ମାଦିସା ହୋନ୍ତି ୱିନାସଧାରିନୋ।

୧୧୩୬।

‘‘ନଗା ସମୁଦ୍ଦା ସରିତା ୱସୁନ୍ଧରା, ଦିସା ଚତସ୍ସୋ ୱିଦିସା ଅଧୋ ଦିୱା;

ସବ୍ବେ ଅନିଚ୍ଚା ତିଭୱା ଉପଦ୍ଦୁତା, କୁହିଂ ଗତୋ ଚିତ୍ତ ସୁଖଂ ରମିସ୍ସସି।

୧୧୩୭।

‘‘ଧିତିପ୍ପରଂ କିଂ ମମ ଚିତ୍ତ କାହିସି, ନ ତେ ଅଲଂ ଚିତ୍ତ ୱସାନୁୱତ୍ତକୋ;

ନ ଜାତୁ ଭସ୍ତଂ ଉଭତୋମୁଖଂ ଛୁପେ, ଧିରତ୍ଥୁ ପୂରଂ ନୱସୋତସନ୍ଦନିଂ।

୧୧୩୮।

‘‘ୱରାହଏଣେୟ୍ୟୱିଗାଳ୍ହସେୱିତେ, ପବ୍ଭାରକୁଟ୍ଟେ ପକତେୱ ସୁନ୍ଦରେ;

ନୱମ୍ବୁନା ପାୱୁସସିତ୍ତକାନନେ, ତହିଂ ଗୁହାଗେହଗତୋ ରମିସ୍ସସି।

୧୧୩୯।

‘‘ସୁନୀଲଗୀୱା ସୁସିଖା ସୁପେଖୁନା, ସୁଚିତ୍ତପତ୍ତଚ୍ଛଦନା ୱିହଙ୍ଗମା;

ସୁମଞ୍ଜୁଘୋସତ୍ଥନିତାଭିଗଜ୍ଜିନୋ, ତେ ତଂ ରମେସ୍ସନ୍ତି ୱନମ୍ହି ଝାୟିନଂ।

୧୧୪୦।

‘‘ୱୁଟ୍ଠମ୍ହି ଦେୱେ ଚତୁରଙ୍ଗୁଲେ ତିଣେ, ସଂପୁପ୍ଫିତେ ମେଘନିଭମ୍ହି କାନନେ;

ନଗନ୍ତରେ ୱିଟପିସମୋ ସୟିସ୍ସଂ, ତଂ ମେ ମୁଦୂ ହେହିତି ତୂଲସନ୍ନିଭଂ।

୧୧୪୧।

‘‘ତଥା ତୁ କସ୍ସାମି ୟଥାପି ଇସ୍ସରୋ, ୟଂ ଲବ୍ଭତି ତେନପି ହୋତୁ ମେ ଅଲଂ;

ନ ତାହଂ କସ୍ସାମି ୟଥା ଅତନ୍ଦିତୋ, ବିଳାରଭସ୍ତଂୱ ୟଥା ସୁମଦ୍ଦିତଂ।

୧୧୪୨।

‘‘ତଥା ତୁ କସ୍ସାମି ୟଥାପି ଇସ୍ସରୋ, ୟଂ ଲବ୍ଭତି ତେନପି ହୋତୁ ମେ ଅଲଂ;

ୱିରିୟେନ ତଂ ମୟ୍ହ ୱସାନୟିସ୍ସଂ, ଗଜଂୱ ମତ୍ତଂ କୁସଲଙ୍କୁସଗ୍ଗହୋ।

୧୧୪୩।

‘‘ତୟା ସୁଦନ୍ତେନ ଅୱଟ୍ଠିତେନ ହି, ହୟେନ ୟୋଗ୍ଗାଚରିୟୋୱ ଉଜ୍ଜୁନା;

ପହୋମି ମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜିତୁଂ ସିୱଂ, ଚିତ୍ତାନୁରକ୍ଖୀହି ସଦା ନିସେୱିତଂ।

୧୧୪୪।

‘‘ଆରମ୍ମଣେ ତଂ ବଲସା ନିବନ୍ଧିସଂ, ନାଗଂଵ ଥମ୍ଭମ୍ହି ଦଳ୍ହାଯ ରଜ୍ଜୁଯା;

ତଂ ମେ ସୁଗୁତ୍ତଂ ସତିଯା ସୁଭାଵିତଂ, ଅନିସ୍ସିତଂ ସବ୍ବଭଵେସୁ ହେହିସି।

୧୧୪୫।

‘‘ପଞ୍ଞାଯ ଛେତ୍ଵା ଵିପଥାନୁସାରିନଂ, ଯୋଗେନ ନିଗ୍ଗଯ୍ହ ପଥେ ନିଵେସିଯ;

ଦିସ୍ଵା ସମୁଦଯଂ ଵିଭଵଞ୍ଚ ସମ୍ଭଵଂ, ଦାଯାଦକୋ ହେହିସି ଅଗ୍ଗଵାଦିନୋ।

୧୧୪୬।

‘‘ଚତୁବ୍ବିପଲ୍ଲାସଵସଂ ଅଧିଟ୍ଠିତଂ, ଗାମଣ୍ଡଲଂଵ ପରିନେସି ଚିତ୍ତ ମଂ;

ନନୁ ସଂଯୋଜନବନ୍ଧନଚ୍ଛିଦଂ, ସଂସେଵସେ କାରୁଣିକଂ ମହାମୁନିଂ।

୧୧୪୭।

‘‘ମିଗୋ ଯଥା ସେରି ସୁଚିତ୍ତକାନନେ, ରମ୍ମଂ ଗିରିଂ ପାଵୁସଅବ୍ଭମାଲିନିଂ;

ଅନାକୁଲେ ତତ୍ଥ ନଗେ ରମିସ୍ସଂ, ଅସଂସଯଂ ଚିତ୍ତ ପରା ଭଵିସ୍ସସି।

୧୧୪୮।

‘‘ଯେ ତୁଯ୍ହ ଛନ୍ଦେନ ଵସେନ ଵତ୍ତିନୋ,

ନରା ଚ ନାରୀ ଚ ଅନୁଭୋନ୍ତି ଯଂ ସୁଖଂ;

ଅଵିଦ୍ଦସୂ ମାରଵସାନୁଵତ୍ତିନୋ,

ଭଵାଭିନନ୍ଦୀ ତଵ ଚିତ୍ତ ସାଵକା’’ତି।

ତତ୍ଥ କଦା ନୁହନ୍ତି କଦା ନୁ ଅହଂ। ପବ୍ବତକନ୍ଦରାସୂତି ପବ୍ବତେସୁ ଚ କନ୍ଦରେସୁ ଚ, ପବ୍ବତସ୍ସ ଵା କନ୍ଦରାସୁ। ଏକାକିଯୋତି ଏକକୋ। ଅଦ୍ଦୁତିଯୋତି ନିତ୍ତଣ୍ହୋ। ତଣ୍ହା ହି ପୁରିସସ୍ସ ଦୁତିଯା ନାମ। ଵିହସ୍ସନ୍ତି ଵିହରିସ୍ସାମି। ଅନିଚ୍ଚତୋ ସବ୍ବଭଵଂ ଵିପସ୍ସନ୍ତି କାମଭଵାଦିଭେଦଂ ସବ୍ବମ୍ପି ଭଵଂ ‘‘ହୁତ୍ଵା ଅଭାଵଟ୍ଠେନ ଅନିଚ୍ଚ’’ନ୍ତି ଵିପସ୍ସନ୍ତୋ କଦା ନୁ ଵିହରିସ୍ସନ୍ତି ଯୋଜନା। ନିଦସ୍ସନମତ୍ତଞ୍ଚେତଂ, ‘‘ଯଦନିଚ୍ଚଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ ତଦନତ୍ତା’’ତି ଵଚନତୋ (ସଂ। ନି। ୩।୧୫) ଇତରମ୍ପି ଲକ୍ଖଣଦ୍ଵଯଂ ଵୁତ୍ତମେଵାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତଂ ମେ ଇଦଂ ତଂ ନୁ କଦା ଭଵିସ୍ସତୀତି ତଂ ଇଦଂ ମେ ପରିଵିତକ୍କିତଂ କଦା ନୁ ଭଵିସ୍ସତି, କଦା ନୁ ଖୋ ମତ୍ଥକଂ ପାପୁଣିସ୍ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତଂ ନୂତି ଚେତ୍ଥ ତନ୍ତି ନିପାତମତ୍ତଂ। ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ – କଦା ନୁ ଖୋ ଅହଂ ମହାଗଜୋ ଵିଯ ସଙ୍ଖଲିକବନ୍ଧନଂ, ଗିହିବନ୍ଧନଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ଵା ପବ୍ବଜିତ୍ଵା କାଯଵିଵେକଂ ପରିବ୍ରୂହଯନ୍ତୋ ଏକାକୀ ପବ୍ବତକନ୍ଦରାସୁ ଅଦୁତିଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥ ନିରପେକ୍ଖୋ ସବ୍ବସଙ୍ଖାରଗତଂ ଅନିଚ୍ଚାଦିତୋ ଵିପସ୍ସନ୍ତୋ ଵିହରିସ୍ସାମୀତି।

ଭିନ୍ନପଟନ୍ଧରୋତି ଭିନ୍ନଵତ୍ଥଧରୋ, ଗାଥାସୁଖତ୍ଥଂ ନକାରାଗମଂ କତ୍ଵା ଵୁତ୍ତଂ। ସତ୍ଥକଚ୍ଛିନ୍ନଅଗ୍ଗଫସ୍ସଵଣ୍ଣଭିନ୍ନଂ ପଟଚୀଵରଂ ଧାରେନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ମୁନୀତି ପବ୍ବଜିତୋ। ଅମମୋତି କୁଲେ ଵା ଗଣେ ଵା ମମତ୍ତାଭାଵେନ ଅମମୋ। କତ୍ଥଚିପି ଆରମ୍ମଣେ ଆସୀସନାଯ ଅଭାଵେନ ନିରାସୋ। ହନ୍ତ୍ଵା ସୁଖୀ ପଵନଗତୋ ଵିହସ୍ସନ୍ତି ରାଗାଦିକେ କିଲେସେ ଅରିଯମଗ୍ଗେନ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ଵା ମଗ୍ଗସୁଖେନ ଫଲସୁଖେନ ସୁଖୀ ମହାଵନଗତୋ କଦା ନୁ ଖୋ ଅହଂ

ୱିହରିସ୍ସାମି।

ୱଧରୋଗନୀଳଅନ୍ତି ମରଣସ୍ସ ଚ ରୋଗସ୍ସ ଚ କୁଲାୱକଭୂତଂ। କାଯଂ ଇମନ୍ତି ଇମଂ ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକସଙ୍ଖାତଂ କାଯଂ। ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକୋପି ହି ‘‘ଅୱିଜ୍ଜାଗତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତଣ୍ହାନୁଗତସ୍ସ ଅଯମେୱ କାଯୋ ବହିଦ୍ଧା ନାମରୂପ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ କାଯୋ ୱୁଚ୍ଚତି। ମଚ୍ଚୁଜରାଯୁପଦ୍ଦୁତନ୍ତି ମରଣେନ ଚେୱ ଜରାଯ ଚ ପୀଳିଇତଂ, ୱିପସ୍ସମାନୋ ଅହଂ ଭଯହେତୁପହାନେନ ୱୀତଭଯୋ, ତଂ ନୁ କଦା ଭୱିସ୍ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଭଯଜନନିନ୍ତି ପଞ୍ଚୱୀସତିଯା ମହାଭଯାନଂ ଉପ୍ପାଦକାରଣଭୂତଂ କାଯିକସ୍ସ ଚ ଚେତସିକସ୍ସ ଚ ସକଲସ୍ସପି ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଆୱହନତୋ ଦୁଖାୱହଂ। ତଣ୍ହାଲତଂ ବହୁୱିଧାନୁୱତ୍ତନିନ୍ତି ବହୁୱିଧଞ୍ଚ ଆରମ୍ମଣଂ ଭୱମେୱ ୱା ଅନୁୱତ୍ତତି ସନ୍ତନୋତୀତି ବହୁୱିଧାନୁୱତ୍ତନିଂ, ତଣ୍ହାସଙ୍ଖାତଲତଂ। ପଞ୍ଞାମଯନ୍ତି ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାମଯଂ ସୁନିସିତଂ ଅସିଖଗ୍ଗଂ ୱୀରିଯପଗ୍ଗହିତେନ ସଦ୍ଧାହତ୍ଥେନ ଗହେତ୍ୱା ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘କଦା ନୁହଂ ୱସେ’’ତି ଯଂ ପରିୱିତକ୍କିତଂ, ତମ୍ପି କଦା ଭୱିସ୍ସତୀତି ଯୋଜନା।

ଉଗ୍ଗତେଜନ୍ତି ସମଥୱିପସ୍ସନାୱସେନ ନିସିତତାଯ ତିକ୍ଖତେଜଂ। ସଦ୍ଧଂ ଇସୀନନ୍ତି ବୁଦ୍ଧପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଅରିଯସାୱକେସୀନଂ ସଦ୍ଧଭୂତଂ । ମାରଂ ସସେନଂ ସହସା ଭଞ୍ଜିସ୍ସନ୍ତି କିଲେସସେନାଯ ସସେନଂ ଅଭିସଙ୍ଖାରାଦିମାରଂ ସହସା ସୀଘମେୱ ଭଞ୍ଜିସ୍ସାମି। ସୀହାସନେତି ଥିରାସନେ, ଅପରାଜିତପଲ୍ଲଙ୍କେତି ଅତ୍ଥୋ।

ସବ୍ଭି ସମାଗମେସୁ ଦିଟ୍ଠୋ ଭୱେତି ଧମ୍ମଗାରୱଯୁତ୍ତତାଯ ଧମ୍ମଗରୂହି ତାଦିଲକ୍ଖଣପ୍ପତ୍ତିଯା ତାଦୀହି ଅୱିପରୀତଦସ୍ସିତାଯ ଯାଥାୱଦସ୍ସୀହି ଅରିଯମଗ୍ଗେନେୱ ପାପଜିତିନ୍ଦ୍ରିଯତାଯ ଜିତିନ୍ଦ୍ରିଯେହି ବୁଦ୍ଧାଦୀହି ସାଧୂହି ସମାଗମେସୁ ‘‘କଦା ନୁ ଅହଂ ପଧାନିଯୋତି ଦିଟ୍ଠୋ ଭୱେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି ଯଂ ମେ ପରିୱିତକ୍କିତଂ, ତଂ ନୁ କଦା ଭୱିସ୍ସତୀତି ଯୋଜନା। ଇମିନା ନଯେନ ସବ୍ବତ୍ଥ ପଦଯୋଜନା ୱେଦିତବ୍ବା, ପଦତ୍ଥମତ୍ତମେୱ ୱଣ୍ଣଯିସ୍ସାମ।

ତନ୍ଦୀତି ଆଲସିଯଂ। ଖୁଦାତି ଜିଘଚ୍ଛା। କୀଟସରୀସପାତି କୀଟଞ୍ଚେୱ ସରୀସପା ଚ। ନ ବାଧଯିସ୍ସନ୍ତୀତି ମଂ ନ ବ୍ୟାଧଯିସ୍ସନ୍ତି ସୁଖଦୁକ୍ଖସୋମନସ୍ସଦୋମନସ୍ସାନଂ ଝାନେହି ପଟିବାହିତତ୍ତାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଗିରିବ୍ବଜେତି ପବ୍ବତକନ୍ଦରାଯ। ଅତ୍ଥତ୍ଥିଯନ୍ତି ସଦତ୍ଥସଙ୍ଖାତେନ ଅତ୍ଥେନ ଅତ୍ଥିକଂ।

ଯଂ ୱିଦିତଂ ମହେସିନାତି ଯଂ ଚତୁସଚ୍ଚଂ ମହେସିନା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ସଯମ୍ଭୂଞାଣେନ ଞାତଂ ପଟିୱିଦ୍ଧଂ, ତାନି ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ଅନୁପଚିତକୁସଲସମ୍ଭାରେହି ସୁଟ୍ଠୁ ଦୁଦ୍ଦସାନି ମଗ୍ଗସମାଧିନା ସମାହିତତ୍ତୋ, ସମ୍ମାସତିଯା ସତିମା, ଅରିଯମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ ଅହଂ ଅଗଚ୍ଛଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିସ୍ସଂ ଅଧିଗମିସ୍ସନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ରୂପେତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟରୂପେ। ଅମିତେତି ଞାଣେନ ଅମିତେ, ଅପରିଚ୍ଛିନ୍ନେ ଅପରିଞ୍ଞାତେତି ଅତ୍ଥୋ। ଫୁସିତବ୍ବେତି, ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେ। ଧମ୍ମେତି ମନୋୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟଧମ୍ମେ। ଅମିତେତି ୱା ଅପରିମାଣେ ନୀଲାଦିୱସେନ ଅନେକଭେଦଭିନ୍ନେ ରୂପେ ଭେରିସଦ୍ଦାଦିୱସେନ, ମୂଲରସାଦିୱସେନ, କକ୍ଖଳମୁଦୁତାଦିୱସେନ, ସୁଖଦୁକ୍ଖାଦିୱସେନ ଚ, ଅନେକଭେଦସଦ୍ଦାଦିକେ ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ଆଦିତ୍ତତୋତି ଏକାଦସହି ଅଗ୍ଗୀହି ଆଦିତ୍ତଭାୱତୋ। ସମଥେହି ଯୁତ୍ତୋତି ଝାନୱିପସ୍ସନାମଗ୍ଗସମାଧୀହି ସମନ୍ନାଗତୋ। ପଞ୍ଞାଯ ଦଚ୍ଛନ୍ତି ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାସହିତାଯ ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ ଦକ୍ଖିସ୍ସଂ।

ଦୁବ୍ବଚନେନ ୱୁତ୍ତୋତି ଦୁରୁତ୍ତୱଚନେନ ଘଟ୍ଟିତୋ। ତତୋ ନିମିତ୍ତନ୍ତି ଫରୁସୱାଚାହେତୁ। ୱିମନୋ ନ ହେସ୍ସନ୍ତି ଦୋମନସ୍ସିତୋ ନ ଭୱେଯ୍ୟଂ। ଅଥୋତି ଅଥ। ପସତ୍ଥୋତି କେନଚି ପସଂସିତୋ।

କଟ୍ଠେତି ଦାରୁକ୍ଖନ୍ଧେ। ତିଣେତି ତିଣାନଂ ଖନ୍ଧେ। ଇମେତି ଇମେ ମମ ସନ୍ତତିପରିଯାପନ୍ନେ ପଞ୍ଚ ଖନ୍ଧେ । ଅମିତେ ଚ ଧମ୍ମେତି ତତୋ ଅଞ୍ଞେନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯବଦ୍ଧେନ ଅମିତେ ରୂପଧମ୍ମେ। ତେନାହ – ‘‘ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନେୱ ଚ ବାହିରାନି ଚା’’ତି। ସମଂ ତୁଲେଯ୍ୟନ୍ତି ଅନିଚ୍ଚାଦିୱସେନ ଚେୱ ଅସାରାଦିଉପମାୱସେନ ଚ ସବ୍ବଂ ସମମେୱ କତ୍ୱା ତୀରେଯ୍ୟଂ।

ଇସିପ୍ପଯାତମ୍ହିପଥେ ୱଜନ୍ତନ୍ତି ବୁଦ୍ଧାଦୀହି ମହେସୀହି ସମ୍ମଦେୱ ପଯାତେ ସମଥୱିପସ୍ସନାମଗ୍ଗେ ୱଜନ୍ତଂ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତଂ। ପାୱୁସସମଯେ କାଲମେଘୋ ନୱେନ ତୋଯେନ ୱସ୍ସୋଦକେନ ସଚୀୱରଂ ପୱନେ କଦା ନୁ ଓୱସ୍ସତି, ତେମେତୀତି ଅତ୍ତନୋ ଅବ୍ଭୋକାସିକଭାୱପରିୱିତକ୍କିତଂ ଦସ୍ସେତି।

ମଯୂରସ୍ସ ସିଖଣ୍ଡିନୋ ୱନେ ଦିଜସ୍ସାତି ମାତୁକୁଚ୍ଛିତୋ ଅଣ୍ଡକୋସତୋ ଚାତି ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଜାଯନୱସେନ ଦିଜସ୍ସ, ସିଖାସମ୍ଭୱେନ ସିଖଣ୍ଡିନୋ ଚ ମଯୂରସ୍ସ

ୱନେ କଦା ପନ ଗିରିଗବ୍ଭରେ ରୁତଂ କେକାରୱଂ ସୁତ୍ୱା ୱେଲଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖିତ୍ୱା ସୟନତୋ ୱୁଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଅମତସ୍ସ ପତ୍ତିୟା ନିବ୍ବାନାଧିଗମାୟ ସଂଚିନ୍ତୟେତି ୱୁଚ୍ଚମାନେ ଭୱେ ଅନିଚ୍ଚାଦିତୋ ମନସି କରେୟ୍ୟଂ ୱିପସ୍ସେୟ୍ୟନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଗଙ୍ଗଂ ୟମୁନଂ ସରସ୍ସତିନ୍ତି ଏତା ମହାନଦିୟୋ ଅସଜ୍ଜମାନୋ ଭାୱନାମୟାୟ ଇଦ୍ଧିୟା କଦା ନୁ ପତରେୟ୍ୟନ୍ତି ୟୋଜନା। ପାତାଲଖିତ୍ତଂ ବଳଅୱାମୁଖଞ୍ଚାତି ପାତାୟ ଅଲଂ ପରିୟତ୍ତନ୍ତି ପାତାଲଂ, ତଦେୱ ଖିତ୍ତଂ, ପଥୱିୟା ସଣ୍ଠହନକାଲେ ତଥା ଠିତନ୍ତି ପାତାଲଖିତ୍ତଂ। ୟୋଜନସତିକାଦିଭେଦାନି ସମୁଦ୍ଦସ୍ସ ଅନ୍ତୋପଥୱିୟା ତୀରଟ୍ଠାନାନି, ୟେସୁ କାନିଚି ନାଗାଦୀନଂ ୱସନଟ୍ଠାନାନି ହୋନ୍ତି, କାନିଚି ସୁଞ୍ଞାନିୟେୱ ହୁତ୍ୱା ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ବଳଅୱାମୁଖନ୍ତି ମହାସମୁଦ୍ଦେ ମହନ୍ତଂ ଆୱଟ୍ଟମୁଖଂ। ମହାନିରୟଦ୍ୱାରସ୍ସ ହି ୱିୱଟକାଲେ ମହାଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ତତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ତଦଭିମୁଖଂ ଅନେକୟୋଜନସତାୟାମୱିତ୍ଥାରଂ ହେଟ୍ଠା ସମୁଦ୍ଦପଦେସଂ ଡହତି, ତସ୍ମିଂ ଦଡ୍ଢେ ଉପରି ଉଦକଂ ଆୱଟ୍ଟାକାରେନ ପରିବ୍ଭମନ୍ତଂ ମହତା ସଦ୍ଦେନ ହେଟ୍ଠା ନିପତତି। ତତ୍ଥ ବଳଅୱାମୁଖସମଞ୍ଞା, ଇତି ତଞ୍ଚ ପାତାଲଖିତ୍ତଂ ବଳଅୱାମୁଖଞ୍ଚ ୱିଭିଂସନଂ ଭୟାନକଂ ଅସଜ୍ଜମାନୋ ଇଦ୍ଧିୟା କଦା ନୁ ପତରେୟ୍ୟନ୍ତି ୟଂ ପରିୱିତକ୍କିତଂ, ତଂ କଦା ନୁ ଭୱିସ୍ସତି, ଭାୱନାମୟଂ ଇଦ୍ଧିଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା କଦା ନୁ ଏୱଂ ଇଦ୍ଧିଂ ୱଳଞ୍ଜିସ୍ସାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ନାଗୋୱ ଅସଙ୍ଗଚାରୀ ପଦାଲୟେତି ୟଥା ମତ୍ତୱାରଣୋ ଦଳ୍ହଥମ୍ଭଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅୟସଙ୍ଖଲିକଂ ୱିଦ୍ଧଂସେତ୍ୱା ଅସଙ୍ଗଚାରୀ ୱନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଏକୋ ଅଦୁତିୟୋ ହୁତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ରୁଚିୱସେନ ଚରତି, ଏୱମହଂ କଦା ନୁ ସବ୍ବସୁଭଂ ନିମିତ୍ତଂ ନିବ୍ବଜ୍ଜୟଂ ନିରୱସେସତୋ ୱଜ୍ଜୟନ୍ତୋ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୱସୋ ଅହୁତ୍ୱା ଝାନେ ୟୁତୋ ପୟୁତ୍ତୋ କାମଗୁଣେସୁ ଛନ୍ଦଂ ସମ୍ମଦେୱ ପଦାଲେୟ୍ୟଂ ଛିନ୍ଦେୟ୍ୟଂ ପଜହେୟ୍ୟନ୍ତି ୟଂ ପରିୱିତକ୍କିତଂ, ତଂ ନୁ କଦା ଭୱିସ୍ସତି।

ଇଣଟ୍ଟୋୱଦଲିଦ୍ଦକୋ ନିଧିଂ ଆରାଧୟିତ୍ୱାତି ୟଥା କୋଚି ଦଲିଦ୍ଦୋ ଜୀୱିକପକତୋ ଇଣଂ ଗହେତ୍ୱା ତଂ ସୋଧେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଇଣଟ୍ଟୋ ଇଣେନ ଅଟ୍ଟିତୋ ଧନିକେହି ପୀଳଇତୋ ନିଧିଂ ଆରାଧୟିତ୍ୱା ଅଧିଗନ୍ତ୍ୱା ଇଣଞ୍ଚ ସୋଧେତ୍ୱା ସୁଖେନ ଚ ଜୀୱନ୍ତୋ ତୁଟ୍ଠୋ ଭୱେୟ୍ୟ, ଏୱଂ ଅହମ୍ପି କଦା ନୁ ଇଣସଦିସଂ କାମଚ୍ଛନ୍ଦଂ ପହାୟ ମହେସିନୋ ଅରିୟଧନସମ୍ପୁଣ୍ଣତାୟ ମଣିକନକାଦିରତନସମ୍ପୁଣ୍ଣନିଧିସଦିସଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନଂ ଅଧିଗନ୍ତ୍ୱା ତୁଟ୍ଠୋ ଭୱେୟ୍ୟନ୍ତି ୟଂ ପରିୱିତକ୍କିତଂ, ତଂ କଦା ନୁ ଭୱିସ୍ସତୀତି।

ଏୱଂ ପବ୍ବଜ୍ଜତୋ ପୁବ୍ବେ ନେକ୍ଖମ୍ମୱିତକ୍କୱସେନ ପୱତ୍ତଂ ଅତ୍ତନୋ ୱିତକ୍କପୱତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ୟେହାକାରେହି ଅତ୍ତାନଂ ୱଦିତ୍ୱା ଅଧିଗଚ୍ଛି, ତେ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ "ବହୂନି ୱସ୍ସାନୀ"ତିଆଦିକା ଗାଥା ଅଭାସି। ତତ୍ଥ ବହୂନି ୱସ୍ସାନି ତୟାମ୍ହି ୟାଚିତୋ, ଅଗାରୱାସେନ ଅଲଂ ନୁ ତେ ଇଦନ୍ତି ଅନେକସଂୱଚ୍ଛରାନି ୱିୱିଧଦୁକ୍ଖାନୁବନ୍ଧେନ ଅଗାରମଜ୍ଝେ ୱାସେନ ଅଲଂ ପରିୟତ୍ତମେୱ ତେତି, ଅମ୍ଭୋ ଚିତ୍ତ, ଇଦଂ ତୟା ଅନେକାନି ସଂୱଚ୍ଛରାନି ଅହଂ ଅମ୍ହି ନନୁ ୟାଚିତୋ। ତଂ ଦାନି ମଂ ପବ୍ବଜିତଂ ସମାନନ୍ତି ତଂ ମଂ ତୟା ତଥା ଉସ୍ସାହନେନ ପବ୍ବଜିତଂ ସମାନଂ କେନ କାରଣେନ ଚିତ୍ତ ତୁୱଂ ନ ୟୁଞ୍ଜସି, ସମଥୱିପସ୍ସନଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ନିହୀନେ ଆଲସିୟେ ନିୟୋଜେସୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ନନୁ ଅହଂ, ଚିତ୍ତ, ତୟାମ୍ହି ୟାଚିତୋତି, ଅମ୍ଭୋ ଚିତ୍ତ, ଅହଂ ତୟା ନନୁ ୟାଚିତୋ ଅମ୍ହି ଆୟାଚିତୋ ମଞ୍ଞେ। ୟଦି ୟାଚିତୋ, କସ୍ମା ଇଦାନି ତଦନୁରୂପଂ ନ ପଟିପଜ୍ଜସୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। "ଗିରିବ୍ବଜେ"ତିଆଦିନା ୟାଚିତାକାରଂ ଦସ୍ସେତି। ଚିତ୍ରଚ୍ଛଦା ୱିହଙ୍ଗମା ୱିଚିତ୍ରପେଖୁଣପକ୍ଖିନୋ, ମୟୂରାତି ଅତ୍ଥୋ। ମହିନ୍ଦଘୋସତ୍ଥନିତାଭିଗଜ୍ଜିନୋତି ଜଲଘୋସତ୍ଥନିତେନ ହେତୁନା ସୁଟ୍ଠୁ ଗଜ୍ଜନସୀଲା। ତେ ତଂ ରମେସ୍ସନ୍ତି ୱନମ୍ହି ଝାୟିନନ୍ତି ତେ ମୟୂରା ତଂ ୱନେ ଝାନପସୁତଂ ରମେସ୍ସନ୍ତୀତି ନନୁ ତୟା ୟାଚିତୋତି ଦସ୍ସେତି।

କୁଲମ୍ହୀତି କୁଲପରିୱଟ୍ଟେ। ଇମମଚ୍ଛୁପାଗତୋତି ଇମଂ ଅରଞ୍ଞଟ୍ଠାନଂ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ୱା ଅଚ୍ଛୁପାଗତୋ। ଅଥୋପି ତ୍ୱଂ, ଚିତ୍ତ, ନ ମୟ୍ହ ତୁସ୍ସସୀତି ତ୍ୱଂ ଅନୁୱତ୍ତିତ୍ୱା ଠିତମ୍ପି ମଂ ନାରାଧେସ୍ସସୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ମମେୱ ଏତଂ ନ ହି ତ୍ୱଂ ପରେସନ୍ତି ଏତଂ, ଚିତ୍ତ, ମମେୱ ତସ୍ମା ତ୍ୱଂ ପରେସଂ ନ ହୋସି। ତ୍ୱଂ ପନ ଅଜ୍ଝେସଂ ୱିୟ କତ୍ୱା ସନ୍ନାହକାଲେ କିଲେସମାରେ ୟୁଜ୍ଝିତୁଂ ଭାୱନାସନ୍ନାହକାଲେ ନତି ୱତ୍ୱା ପରିଦେୱିତେନ କିଂ ପୟୋଜନଂ, ଇଦାନି ତଂ ଅଜ୍ଝତ୍ଥା ୱତ୍ତିତୁଂ ନ ଦସ୍ସାମୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ସବ୍ବଂ ଇଦଂ ଚଲମିତି ପେକ୍ଖମାନୋତି ୟସ୍ମା "ଇଦଂ ଚିତ୍ତଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଞ୍ଚ ସବ୍ବଂ ତେଭୂମକସଙ୍ଖାରଂ ଚଲଂ ଅନୱଟ୍ଠିତ"ନ୍ତି ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁନା ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଗେହତୋ କାମେହି ଚ ଅଭିନିକ୍ଖମିଂ ଅମତପଦଂ ନିବ୍ବାନଂ ଜିଗୀସଂ ପରିୟେସନ୍ତୋ, ତସ୍ମା, ଚିତ୍ତ, ଅନନୁୱତ୍ତନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନଂ ପରିୟେସନମେୱ କରୋମୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ଅୱୀତରାଗେନ ସୁଦୁନ୍ନିୱାରୟଂ ଚିତ୍ତଂ ଚଲଂ ମକ୍କଟସନ୍ନିଭଂ ୱନମକ୍କଟସଦିସଂ ଇତି ସୁୟୁତ୍ତୱାଦୀ ସୁଭାସିତୱାଦୀ ଦ୍ୱିପଦାନମୁତ୍ତମୋ ମହାଭିସକ୍କୋ ନରଦମ୍ମସାରଥୀତି ୟୋଜନା।

ଅୱିଜ୍ଜସୁ ଯତ୍ଥ ସିତା ପୁଥୁଜ୍ଜନାତି ଯତ୍ଥ ଯେସୁ ୱତ୍ଥୁକାମେସୁ କିଲେସକାମେସୁ ଚ ସିତା ପଟିବଦ୍ଧା ତେ ଅନ୍ଧପୁଥୁଜ୍ଜନା ତେନ କାମରାଗେନ ପୁନପ୍ପୁନ୍ନୱେସିନୋ ଏକନ୍ତେନେୱ ଦୁକ୍ଖମିଚ୍ଛନ୍ତି। ଇଚ୍ଛନ୍ତା ଚ ଚିତ୍ତେନ ନୀତା ନିରୟେ ନିରାକତାତି ଚିତ୍ତୱସିକା ନିରୟସଂୱତ୍ତନିକଂ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତା ହିତସୁଖତୋ ନିରାକତା ହୁତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତେନେୱ ନିରୟେ ନୀତା ନ ଅଞ୍ଞଥାତି ଚିତ୍ତସ୍ସେୱ ନିଗ୍ଗହେତବ୍ବତଂ ଦସ୍ସେତି।

ପୁନପି ଚିତ୍ତଂଯେୱ ନିଗ୍ଗହେତୁଂ ମନ୍ତେନ୍ତୋ "ମୟୂରକୋଞ୍ଚାଭିରୁତମ୍ହି"ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ମୟୂରକୋଞ୍ଚାଭିରୁତମ୍ହୀତି ସିଖୀହି ସାରସେହି ଚ ଅଭିକୂଜିତେ। ଦୀପୀହି ବ୍ୟଗ୍ଘେହି ପୁରକ୍ଖତୋ ୱସନ୍ତି ମେତ୍ତାୱିହାରିତାୟ ଏୱରୂପେହି ତିରଚ୍ଛାନଗତେହି ପୁରକ୍ଖତୋ ପରିୱାରିତୋ ହୁତ୍ୱା ୱନେ ୱସନ୍ତୋ, ଏତେନ ସୁଞ୍ଞଞ୍ଚାଭାୱପରିବ୍ରୂହନମାହ। କାୟେ ଅପେକ୍ଖଂ ଜହାତି ସବ୍ବସୋ କାୟେ ନିରପେକ୍ଖୋ ଜହ, ଏତେନ ପହିତତ୍ତତଂ ୱଦତି। ମା ୱିରାଧୟାତି ଇମଂ ସୁଦୁଲ୍ଲଭଂ ନୱମଂ ଖଣଂ ମା ୱିରାଧେହି। ଇତିସ୍ସୁ ମଂ, ଚିତ୍ତ, ପୁରେ ନିୟୁଞ୍ଜସୀତି ଏୱଞ୍ହି ତ୍ୱଂ, ଚିତ୍ତ, ମଂ ପବ୍ବଜ୍ଜତୋ ପୁବ୍ବେ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିୟଂ ଉୟ୍ୟୋଜେସୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଭାୱେହୀତି ଉପ୍ପାଦେହି ୱଡ୍ଢେହି ଚ। ଝାନାନୀତି ପଠମାଦୀନି ଚତ୍ତାରି ଝାନାନି। ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନୀତି ସଦ୍ଧାଦୀନି ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି। ବଲାନୀତି ତାନିଯେୱ ପଞ୍ଚ ବଲାନି। ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସମାଧିଭାୱନାତି ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଚତସ୍ସୋ ସମାଧିଭାୱନା ଚ। ତିସ୍ସୋ ଚ ୱିଜ୍ଜାତି ପୁବ୍ବେନିୱାସଞ୍ଞାଣାଦିକା ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା ଚ। ଫୁସ ପାପୁଣାହି ବୁଦ୍ଧସାସନେ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୱୱାଦେ ଠିତୋ।

ନିୟ୍ୟାନିକନ୍ତି ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖତୋ ନିୟ୍ୟାନୱହଂ। ସବ୍ବଦୁକ୍ଖକ୍ଖୟୋଗଧନ୍ତି ଅମତୋଗଧଂ ନିବ୍ବାନପତିଟ୍ଠଂ ନିବ୍ବାନାରମ୍ମଣଂ। ସବ୍ବକିଲେସସୋଧନନ୍ତି ଅନୱସେସକିଲେସମଲୱିସୋଧନଂ।

ଖନ୍ଧେତି ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେ। ପଟିପସ୍ସ ଯୋନିସୋତି ରୋଗତୋ ଗଣ୍ଡତୋ ସଲ୍ଲତୋ ଅଘତୋ ଆବାଧତୋତି ଏୱମାଦୀହି ୱିଧିଧେହି ପକାରେହି ୱିପସ୍ସନାଞାଣେନ ସମ୍ମା ଉପାୟେନ ନୟେନ ପସ୍ସ। ତଂ ଜହାତି ତଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ସମୁଦୟଂ ତଣ୍ହଂ ପଜହ, ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦ। ଇଧେୱାତି ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ଅତ୍ତଭାୱେ।

ଅନିଚ୍ଚନ୍ତିଆଦି ଅନ୍ତୱନ୍ତତୋ ଅନିଚ୍ଚନ୍ତିକତୋ ତାୱକାଲିକତୋ ନିଚ୍ଚପଟିକ୍ଖେପତୋ ଚ ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ୱା ପସ୍ସ। ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ତେ ଉଦୟବ୍ବୟପଟିପୀଳନତୋ ସନ୍ତାପଦୁକ୍ଖମତୋ ଦୁକ୍ଖମତୋ ସୁଖପଟିକ୍ଖେପତୋ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ୱା ପସ୍ସ। ସୁଞ୍ଞନ୍ତି ଅୱସୱତ୍ତନତୋ ଅସାମିକତୋ ଅସାରତୋ ଅତ୍ତପଟିକ୍ଖେପତୋ ଚ ସୁଞ୍ଞଂ, ତତୋ ଏୱ ଅନତ୍ତାତି। ୱିଗରହିତବ୍ବତୋ ଅୱଡ୍ଢିଆବାଧନତୋ ଚ ଅଘନ୍ତି ଚ ୱଧନ୍ତି ଚ ୱିପସ୍ସ ଯୋନିସୋତି ଯୋଜନା। ମନୋୱିଚାରେଉପରୁନ୍ଧ ଚେତସୋତି ମନୋୱିଚାରସଞ୍ଞିତେ ଗେହସିତସୋମନସ୍ସୁପୱିଚାରାଦିକେ ଅଟ୍ଠାରସ ଚେତସୋ ଉପରୁନ୍ଧ ୱାରେହି ନିରୋଧେହି।

ମୁଣ୍ଡୋତି ମୁଣ୍ଡଭାୱଂ ଉପଗତୋ, ଓହାରିତକେସମସ୍ସୁକୋ। ୱିରୂପୋତି ତେନ ମୁଣ୍ଡଭାୱେନ ପରୂଳ୍ହଲୋମତାୟ ଛିନ୍ନଭିନ୍ନକାସାୟ ୱତ୍ଥତାୟ ୱିରୂପୋ ୱେୱଣ୍ଣିୟଂ ଉପଗତୋ। ଅଭିସାପମାଗତୋତି "ପିଣ୍ଡୋଲୋ ୱିଚରତି ପତ୍ତପାଣୀ"ତି ଅରିୟେହି କାତବ୍ବଂ ଅଭିସାପଂ ଉପଗତୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ – "ଅଭିସାପୋୟଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋକସ୍ମିଂ ପିଣ୍ଡୋଲୋ ୱିଚରସି ପତ୍ତପାଣୀ"ତି (ସଂ। ନି। ୩।୮୦)। ତେନାହ "କପାଲହତ୍ଥୋୱ କୁଲେସୁ ଭିକ୍ଖସୂ"ତି। ଯୁଞ୍ଜସ୍ସୁ ସତ୍ଥୁୱଚନେତି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଓୱାଦେ ଯୋଗଂ କରୋହି ଅନୁଯୁଞ୍ଜସ୍ସୁ।

ସୁସଂୱୁତତ୍ତୋତି ସୁଟ୍ଠୁ କାୟୱାଚାଚିତ୍ତେହି ସମ୍ମଦେୱ ସଂୱୁତୋ। ୱିସିଖନ୍ତରେ ଚରନ୍ତି ଭିକ୍ଖାଚରିୟାୟ ଇଚ୍ଛାୱିସେସେସୁ ଚରନ୍ତୋ। ଚନ୍ଦୋ ଯଥା ଦୋସିନପୁଣ୍ଣମାସିୟାତି ୱିଗତଦୋସାୟ ପୁଣ୍ଣମାୟ କୁଲେସୁ ନିଚ୍ଚନୱସାୟ ପାସାଦିକତାୟ ଚନ୍ଦିମା ୱିୟ ଚରାତି ଯୋଜନା।

ସଦା ଧୁତେ ରତୋତି ସବ୍ବକାଲଞ୍ଚ ଧୁତଗୁଣେ ଅଭିରତୋ। ତଥୂପମଂ ଚିତ୍ତମିଦଂ କରୋସୀତି ଯଥା କୋଚି ପୁରିସୋ ଫଲାନି ଇଚ୍ଛନ୍ତୋ ଫଲରୁକ୍ଖେ ରୋପେତ୍ୱା ତତୋ ଅଲଦ୍ଧଫଲୋୱ ତେ ମୂଲତୋ ଛିନ୍ଦିତୁଂ ଇଚ୍ଛତି, ଚିତ୍ତ, ତ୍ୱଂ ତଥୂପମଂ ତପ୍ପଟିଭାଗଂ ଇଦଂ କରୋସି। ଯଂ ମଂ ଅନିଚ୍ଚମ୍ହି ଚଲେ ନିୟୁଞ୍ଜସୀତି ଯଂ ମଂ ପବ୍ବଜ୍ଜାୟ ନିୟୋଜେତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅଦ୍ଧାଗତଂ ପବ୍ବଜ୍ଜାଫଲଂ ଅନିଚ୍ଚମ୍ହି ଚଲେ ସଂସାରମୁଖେ ନିୟୁଞ୍ଜସି ନିୟୋଜନୱସେନ ପୱତ୍ତେସି।

ରୂପାଭାୱତୋ ଅରୂପା। ଚିତ୍ତସ୍ସ ହି ତାଦିସଂ ସଣ୍ଠାନଂ ନୀଲାଦିୱଣ୍ଣଭେଦୋ ୱା ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ଅରୂପାତି। ଦୂରଙ୍ଗମାନପ୍ପୱତ୍ତିୟା ଦୂରଙ୍ଗମା। ଯଦିପି ଚିତ୍ତସ୍ସ ମକ୍କଟସୁତ୍ତମତ୍ତମ୍ପି ପୁରତ୍ଥିମାଦିଦିସାଭାଗେନ ଗମନଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ଦୂରେ ସନ୍ତଂ ପନ ଆରମ୍ମଣଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛତୀତି ଦୂରଙ୍ଗମା। ଏକୋୟେୱ ହୁତ୍ୱା ଚରଣୱସେନ ପୱତ୍ତନତୋ ଏକଚାରି, ଅନ୍ତମସୋ ଦ୍ୱେ ତୀଣିପି ଚିତ୍ତାନି ଏକତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତୁଂ ସମତ୍ଥାନି ନାମ ନତ୍ଥି, ଏକମେୱ ପନ ଚିତ୍ତଂ ଏକସ୍ମିଂ ସନ୍ତାନେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତସ୍ମିଂ ନିରୁଦ୍ଧେ ଅପରମ୍ପି ଏକମେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ଏକଚାରୀ। ନ ତେ କରିସ୍ସଂ ୱଚନଂ ଇଦାନିହନ୍ତି ଯଦିପି ପୁବ୍ବେ ତୱ ୱସେ

ଅନୁୱତ୍ତିଂ, ଇଦାନି ପନ ସଞ୍ଚୁ ଓୱାଦଂ ଲଦ୍ଧକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଚିତ୍ତୱସିକୋ ନ ଭୱିସ୍ସାମି। କସ୍ମାତି ଚେ? ଦୁକ୍ଖା ହି କାମା କଟୁକା ମହବ୍ଭଯା କାମା ନାମେତେ ଅତୀତେପି ଦୁକ୍ଖା, ଆଯତିମ୍ପି କଟୁକଫଲା, ଅତ୍ତାନୁୱାଦାଦିଭେଦେନ ମହତା ଭଯେନ ଅନୁବନ୍ଧତ୍ତା ମହବ୍ଭଯା। ନିବ୍ବାନମେୱାଭିମନୋ ଚରିସ୍ସଂ ତସ୍ମା ନିବ୍ବାନମେୱ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଅଭିମୁଖଚିତ୍ତୋ ୱିହରିସ୍ସଂ।

ତମେୱ ନିବ୍ବାନାଭିମୁଖଭାୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ନାହଂ ଅଲକ୍ଖ୍ଯା''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ନାହଂ ଅଲକ୍ଖ୍ଯାତି ଅଲକ୍ଖିକତାଯ ନିସ୍ସିରୀକତାଯ ନାହଂ ଗେହତୋ ନିକ୍ଖମିନ୍ତି ଯୋଜନା।

ଅହିରିକ୍କତାଯାତି ଯଥାୱଜ୍ଜଂ କେଚ଼ିଂ କରୋନ୍ତୋ ୱିଯ ନିଲ୍ଲଜ୍ଜତାଯ। ଚିତ୍ତହେତୂତି ଏକଦା ନିଗଣ୍ଠୋ, ଏକଦା ପରିବ୍ବାଜକାଦିକୋ ହୋନ୍ତୋ ଅନୱଟ୍ଠିତଚିତ୍ତୋ ପୁରିସୋ ୱିଯ ଚିତ୍ତୱସିକୋ ହୁତ୍ୱା। ଦୂରକନ୍ତନାତି ରାଜାଦୀହି ମେତ୍ତଂ କତ୍ୱା ତେସୁ ଦୁବ୍ଭିତ୍ୱା ଦୁବ୍ଭିଭାୱେନ। ଆଜୀୱହେତୂତି ଆଜୀୱକାରଣା ଜୀୱିକାପକତୋ ହୁତ୍ୱା ଆଜୀୱିକାଭଯେନ ଅହଂ ନ ନିକ୍ଖମିଂ ନ ପବ୍ବଜିଂ। କତୋ ଚ ତେ, ଚିତ୍ତ, ପଟିସ୍ସୱୋ ମଯାତି, ''ପବ୍ବଜିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ନ ତୱ ୱସେ ୱତ୍ତାମି, ମମେୱ ପନ ୱସେ ୱତ୍ତାମୀ''ତି, ଚିତ୍ତ, ମଯା ନନୁ ପଟିଞ୍ଞା କତାତି ଦସ୍ସେତି।

ଅପ୍ପିଚ୍ଛତା ସପ୍ପୁରିସେହି ୱଣ୍ଣିତାତି ''ପଚ୍ଚଯେସୁ ସବ୍ବସୋ ଅପ୍ପିଚ୍ଛା ନାମ ସାଧୂ''ତି ବୁଦ୍ଧାଦୀହି ପସତ୍ଥା, ତଥା ମକ୍ଖପ୍ପହାନଂ ପରେସଂ ଗୁଣେ ମକ୍ଖନସ୍ସ ପହାନଂ ୱୂପସମୋ ସବ୍ବସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ୱୂପସମୋ ନିବ୍ବାପନଂ ସପ୍ପୁରିସେହି ୱଣ୍ଣିତଂ। ଇତିସ୍ସୁ ମଂ, ଚିତ୍ତ, ତଦା ନିଯୁଞ୍ଜସି, ''ସମ୍ମ, ତଯା ତେସୁ ଗୁଣେସୁ ପତିଟ୍ଠାତବ୍ବ''ନ୍ତି, ଚିତ୍ତ, ତ୍ୱଂ ଏୱଂ ତଦା ନିଯୁଞ୍ଜସି। ଇଦାନି ତ୍ୱଂ ଗଚ୍ଛସି ପୁବ୍ବଚିଣ୍ଣଂ ଇଦାନି ମଂ ତ୍ୱଂ ପହାଯ ଅତ୍ତନୋ ପୁରିମାଚିଣ୍ଣଂ ମହିଚ୍ଛତାଦିଂ ପଟିପଜ୍ଜସି, କିଂ ନାମେତନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଯମତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାଯ ''ଗଚ୍ଛସି ପୁବ୍ବଚିଣ୍ଣ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ତଣ୍ହା ଅୱିଜ୍ଜା ଚା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ତଣ୍ହାତି ପଚ୍ଚଯେସୁ ତଣ୍ହା, ଅୱିଜ୍ଜାତି ତହେୱ ଆଦୀନୱପଟିଚ୍ଛାଦିକା ଅୱିଜ୍ଜା। ପିଯାପିଯନ୍ତି ପୁତ୍ତଦାରାଦୀସୁ ପେମସଙ୍ଖାତୋ ପିଯଭାୱୋ ଚେୱ ପନ୍ତସେନାସନେସୁ ଅଧିକୁସଲଧମ୍ମେସୁ ଅନଭିରତିସଙ୍ଖାତୋ ଅପ୍ପିଯଭାୱୋ ଚ ଉଭଯତ୍ଥ ଅନୁରୋଧପଟିୱିରୋଧୋ। ସୁଭାନି ରୂପାନୀତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ବହିଦ୍ଧା ଚ ସୁଭରୂପାନି। ସୁଖା ୱେଦନାତି ଇଟ୍ଠାରମ୍ମଣେ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜନସୁଖୱେଦନା। ମନାପିଯା କାମଗୁଣାତି ୱୁତ୍ତାୱସେସା ମନୋରମା କାମକୋଟ୍ଠାସା। ୱନ୍ତାତି ନିରୂପତୋ ତଂନିସ୍ସିତସ୍ସ ଛନ୍ଦରାଗସ୍ସ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନପହାନେନ ଛଡ୍ଡିତତାଯ ପରିଚ୍ଚତ୍ତତାଯ ଚ ୱନ୍ତା। ୱନ୍ତେ ଅହଂ ଆୱମିତୁଂ ନ ଉସ୍ସହେତି ଏୱଂ ତେ ଛଡ୍ଡିତେ ପୁନ ପଚ୍ଚାୱମିତୁଂ ଅହଂ ନ ସକ୍କୋମି, ପରିଚ୍ଚତ୍ତା ଏୱ ହୋନ୍ତୀତି ୱଦତି।

ସବ୍ବତ୍ଥାତି ସବ୍ବେସୁ ଭୱେସୁ ସବ୍ବାସୁ ଯୋନୀସୁ ସବ୍ବାସୁ ଗତୀସୁ ୱିଞ୍ଞାଣଟ୍ଠିତୀସୁ ଚ। ୱଚୋ କତଂ ମଯାତି, ଅମ୍ଭୋ ଚିତ୍ତ, ତୱ ୱଚନଂ ମଯା କତଂ। କରୋନ୍ତୋ ଚ ବହୂସୁ ଜାତୀସୁ ନ ମେସି କୋପିତୋତି ଅନେକାସୁ ଜାତୀସୁ ପନ ମଯା ନ କୋପିତୋ ଅସି। ମଯା ନେୱ ପରିଭୱିତୋ। ତଥାପି ଅଜ୍ଝତ୍ତସମ୍ଭୱୋ ଅତ୍ତନି ସମ୍ଭୂତୋ ହୁତ୍ୱାପି ତୱ ଅକତଞ୍ଞୁତାଯ ଦୁକ୍ଖେ ଚୀରଂ ସଂସରିତଂ ତଯା କତେତି ତଯା ନିବ୍ବତ୍ତିତେ ଅନାଦିମତି ସଂସାରଦୁକ୍ଖେ ସୁଚିରକାଲଂ ମଯା ସଂସରିତଂ ପରିବ୍ଭମିତଂ।

ଇଦାନି ''ଦୁକ୍ଖେ ଚିରଂ ସଂସରିତଂ ତଯା କତେ''ତି ସଙ୍ଖେପତୋ ୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ଉପ୍ପତ୍ତିଭେଦେନ ଗତିଭେଦେନ ଚ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ତ୍ୱଞ୍ଞେୱା''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ରାଜଦସୀତି ରାଜା ଅସି, ଦକାରୋ ପଦସନ୍ଧିକରୋ, ୱେସ୍ସା ଚ ସୁଦ୍ଦା ଚ ଭୱାମ ଏକଦା ତୱେୱ ୱାହସାତି ଯୋଜନା । ଦେୱତ୍ତନଂ ୱାପୀତି ଦେୱଭାୱଂ ୱାପି ତ୍ୱଂଯେୱ ନୋ ଅମ୍ହାକଂ, ଚିତ୍ତ, କରୋସୀତି ଯୋଜନା। ୱାହସାତି କାରଣଭାୱେନ।

ତୱେୱ ହେତୂତି ତୱେୱ ହେତୁଭାୱେନ। ତ୍ୱଂମୂଲକନ୍ତି ତ୍ୱଂନିମିତ୍ତଂ।

ନନୁ ଦୁବ୍ଭିସ୍ସସି ମଂ ପୁନପ୍ପୁନନ୍ତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ଦୁବ୍ଭିସ୍ସସି ନୁନ, ଯଥା ପୁବ୍ବେ ତ୍ୱଂ ଅନନ୍ତାସୁ ଜାତୀସୁ, ଚିତ୍ତ, ମିତ୍ତପଟିରୂପକୋ ସପତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ମୟ୍ହଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଦୁଟ୍ଠୋ, ଇଦାନି ତଥା ଦୁବ୍ଭିସ୍ସସି ମଞ୍ଞେ, ପୁବ୍ବେ ୱିଯ ଚାରେତୁଂ ନ ଦସ୍ସାମୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ମୁହୁଂ ମୁହୁଂ ଚାରଣିକଂୱ ଦସ୍ସଯନ୍ତି ଅଭିଣ୍ହତୋ ଚରଣାରହଂ ୱିଯ ମନୋ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଚରଣାରହଂ ପୁରିସଂ ୱଞ୍ଚେତ୍ୱା ଚରଗୋପକଂ ନିପ୍ଫାଦେନ୍ତୋ ୱିଯ ପୁନପ୍ପୁନଂ ତଂ ତଂ ଭୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ। ଉମ୍ମତ୍ତକେନେୱ ମଯା ପଲୋଭସୀତି ଉମ୍ମତ୍ତକପୁରିସେନ ୱିଯ ମଯା ସଦ୍ଧିଂ କୀଳଅନ୍ତୋ ତଂ ତଂ ପଲୋଭନୀଯଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପଲୋଭସି। କିଞ୍ଚାପି ତେ, ଚିତ୍ତ, ୱିରାଧିତଂ ମଯାତି, ଅମ୍ଭୋ ଚିତ୍ତ, କିଂ ନାମ ତେ ମଯା ୱିରଦ୍ଧଂ, ତଂ କଥେହୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଇଦଂ ପୁରେ ଚିତ୍ତନ୍ତି ଇଦଂ ଚିତ୍ତଂ ନାମ ଇତୋ ପୁବ୍ବେ ରୂପାଦୀସୁ ଆରମ୍ମଣେସୁ ରଜ୍ଜନାଦିନା, ଯେନ ଆକାରେନ ଇଚ୍ଛତି, ଯତ୍ଥେୱ ଚସ୍ସ କାମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ୱସେନ ଯତ୍ଥକାମଂ ଯଥା ୱିଚରନ୍ତସ୍ସ ସୁଖଂ ହୋତି, ତଥେୱ ଚ ଚରନ୍ତୋ ଯଥାସୁଖଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଚାରିକଂ ଅଚରି। ଅଜ୍ଜାହଂ ପଭିନ୍ନମଦଂ

ମଉହତ୍ଥିଂ ହତ୍ଥାଚରିଯସଙ୍ଖାତୋ ଛେକୋ ଅଙ୍କୁସଗ୍ଗହୋ ଅଙ୍କୁସେନ ୱିଯ ଯୋନିସୋମନସିକାରେନ ନଂ ନିଗ୍ଗହେସ୍ସାମି, ନସ୍ସ ୱୀତିକ୍କମିତୁଂ ଦସ୍ସାମୀତି।

ସତ୍ଥା ଚ ମେ ଲୋକମିମଂ ଅଧିଟ୍ଠହୀତି ମମ ସତ୍ଥା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଇମଂ ଅନୱସେସଖନ୍ଧଲୋକଂ ଞାଣେନ ଅଧିଟ୍ଠହି। କିନ୍ତି? ହୁତ୍ୱା ଅଭାୱଟ୍ଠେନ ଅନିଚ୍ଚତୋ, କସ୍ସଚିପି ଧୁୱସ୍ସ ଥାୱରସ୍ସ ଅଭାୱତୋ ଅଦ୍ଧୁୱତୋ ସୁଖସାରାଦୀନଂ ଅଭାୱତୋ ଅସାରତୋ। ପକ୍ଖନ୍ଦ ମଂ, ଚିତ୍ତ, ଜିନସ୍ସ ସାସନେତି ତସ୍ମା ଯାଥାୱତୋ ପଟିପଜ୍ଜିତୁଂ, ଚିତ୍ତ, ମଂ ଜିନସ୍ସ ଭଗୱତୋ ସାସନେ ପକ୍ଖନ୍ଦେହି ଅନୁପ୍ପୱେସେହି। ''ପକ୍ଖନ୍ଦିମ''ନ୍ତିପି ପାଠୋ, ଜିନସ୍ସ ସାସନେ ଇମଂ ଲୋକଂ ଞାଣେନ ପକ୍ଖନ୍ଦ, ଯାଥାୱତୋ ତାରେହି, ପକ୍ଖନ୍ଦନ୍ତୋ ଚ ୱିପସ୍ସନାଞାଣମଗ୍ଗେନ ଯାପେନ୍ତୋ ସୁଦୁତ୍ତରତୋ ମହନ୍ତତୋ ସଂସାରମହୋଘତୋ ମଂ ତାରେହି।

ନ ତେ ଇଦଂ, ଚିତ୍ତ, ଯଥା ପୁରାଣକନ୍ତି, ଅମ୍ଭୋ ଚିତ୍ତ, ଇଦଂ ଅତ୍ତଭାୱଗେହଂ ପୋରାଣକଂ ୱିଯ ତୱ ନ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। କସ୍ମା? ନାହଂ ଅଲଂ ତୁଯ୍ହ ୱସେ ନିୱତ୍ତିତୁନ୍ତି ଇଦାନାହଂ ତୱ ୱସେ ନିୱତ୍ତିତୁଂ ନ ଯୁତ୍ତୋ। ଯସ୍ମା ମହେସିନୋ ଭଗୱତୋ ପବ୍ବଜିତୋମ୍ହି ସାସନେ। ପବ୍ବଜିତକାଲତୋ ଚ ପଟ୍ଠାଯ ସମଣା ନାମ ମାଦିସାୱ ନ ହୋନ୍ତି ୱିନାସଧାରିନୋ, ଏକଂସତୋ ସମଣାଯେୱ ହୋନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ନଗାତି ସିନେରୁହିମୱନ୍ତାଦଯୋ ସବ୍ବେ ପବ୍ବତା। ସମୁଦ୍ଦାତି ପୁରତ୍ଥିମସମୁଦ୍ଦାଦଯୋ ସୀତସମୁଦ୍ଦାଦଯୋ, ନ ସବ୍ବେ ସମୁଦ୍ଦା। ସରିତାତି ଗଙ୍ଗାଦଯୋ ସବ୍ବା ନଦିଯୋ ଚ। ୱସୁନ୍ଧରାତି ପଥୱୀ। ଦିସା ଚତସ୍ସୋତି ପୁରତ୍ଥିମାଦିଭେଦା ଚତସ୍ସୋ ଦିସା। ୱିଦିସାତି ପୁରତ୍ଥିମଦକ୍ଖିଣାଦଯୋ ଚତସ୍ସୋ ଅନୁଦିସା। ଅଧୋତି ହେଟ୍ଠା ଯାୱ ଉଦକସନ୍ଧାରକୱାଯୁଖନ୍ଧା। ଦିୱାତି ଦେୱଲୋକା। ଦିୱାଗ୍ଗହଣେନ ଚେତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଗତେ ସତ୍ତସଙ୍ଖାରେ ୱଦତି। ସବ୍ବେ ଅନିଚ୍ଚା ତିଭୱା ଉପଦ୍ଦୁତାତି ସବ୍ବେ କାମଭୱାଦଯୋ ତଯୋ ଭୱା ଅନିଚ୍ଚା ଚେୱ ଜାତିଆଦୀହି ରାଗାଦୀହି କିଲେସେହି ଉପଦ୍ଦୁତା ପୀଳିତା ଚ, ନ ଏତ୍ଥ କିଞ୍ଚି ଖେମଟ୍ଠାନଂ ନାମ ଅତ୍ଥି, ତଦଭାୱତୋ କୁହିଂ ଗତୋ, ଚିତ୍ତ, ସୁଖଂ ରମିସ୍ସସି, ତସ୍ମା ତତୋ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଞେୱ ପରିଯେସାହୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଧିତିପ୍ପରନ୍ତି ଧିତିପରାଯଣଂ ପରମଂ ଥିରଭାୱେ ଠିତଂ ମମଂ, ଚିତ୍ତ, କିଂ କାହିସି, ତତୋ ଇସକମ୍ପି ମଂ ଚାଲେତୁଂ ନାସକ୍ଖିସ୍ସସୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ''ନ ତେ ଅଲଂ, ଚିତ୍ତ, ୱସାନୁୱତ୍ତକୋ''ତି। ଇଦାନି ତମେୱତ୍ଥଂ ପାକଟତରଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ନ ଜାତୁ ଭସ୍ତଂ ଉଭତୋମୁଖଂ ଛୁପେ , ଧିରତ୍ଥୁ ପୂରଂ ନୱସୋତସନ୍ଦନି''ନ୍ତି ଆହ। ତତ୍ଥ ଭସ୍ତନ୍ତି ଚୁଲ୍ଲିଂ। ଉଭତୋମୁଖନ୍ତି ପୁଟୋଳିଯା ଉଭତୋମୁଖଂ। ନ ଜାତୁ ଛୁପେତି ଏକଂସେନେୱ ପାଦେନାପି ନ ଛୁପେଯ୍ୟ, ତଥା ଧିରତ୍ଥୁ ପୂରଂ ନୱସୋତସନ୍ଦନିନ୍ତି ନାନପ୍ପକାରସ୍ସ ଅସୁଚିନୋ ପୂରଂ ନୱହି ସୋତେହି ୱଣମୁଖେହି ଅସୁଚିସନ୍ଦନିଂ ସୱତିଂ। ତାଯ ୱଚ୍ଚକୁଟିଯା ଧୀ ଅତ୍ଥୁ, ତସ୍ସା ଗରହା ହୋତୁ।

ଏୱଂ ଅଟ୍ଠୱୀସତିଯା ଗାଥାହି ନିଗ୍ଗଣ୍ହନୱସେନ ଚିତ୍ତଂ ଓୱଦିତ୍ୱା ଇଦାନି ୱିୱେକଟ୍ଠାନାଚିକ୍ଖଣାଦିନା ସମ୍ପହଂସେନ୍ତୋ ''ୱରାହଏଣେଯ୍ୟୱିଗାଳ୍ହସେୱିତେ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ୱରାହଏଣେଯ୍ୟୱିଗାଳ୍ହସେୱିତେତି ୱରାହେହି ଚେୱ ଏଣେଯ୍ୟେହି ଚ ଓଗାହେତ୍ୱା ସେୱିତେ। ପବ୍ଭାରକୁଟେତି ପବ୍ଭାରଟ୍ଠାନେ ଚେୱ ପବ୍ବତସିଖରେ ଚ। ପକତେୱ ସୁନ୍ଦରେତି ପକତିଯା ଏୱ ସୁନ୍ଦରେ ଅତିୱିଯ ମନୋହରେ। ''ପକତିୱସୁନ୍ଦରେ''ତି ୱା ପାଠୋ, ପାକତିକେ ଭୂମିପଦେସେତି ଅତ୍ଥୋ। ନୱମ୍ବୁନା ପାୱୁସସିତ୍ତକାନନେତି ପାୱୁସୱସେନ ୱୁଟ୍ଠେନ ମେଘୋଦକେନ ଉପସିତ୍ତୱସ୍ସେ ସୁଥେୱେ ୱନେ। ତହିଂ ଗୁହାଗେହଗତୋ ରମିସ୍ସସୀତି ତସ୍ମିଂ ପବ୍ବତକାନନେ ଗୁହାସଙ୍ଖାତଂ ଗେହଂ ଉପଗତୋ ଭାୱନାରତିଯା ଅଭିରମିସ୍ସସି।

ତେ ତଂ ରମେସ୍ସନ୍ତୀତି ତେ ମଯୂରାଦଯୋ ୱନସଞ୍ଞଂ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତା ତଂ ରମେସ୍ସନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ୱୁଟ୍ଠମ୍ହି ଦେୱେତି ମେଘେ ଅଧିପ୍ପୱୁଟ୍ଠେ। ଚତୁରଙ୍ଗୁଲେ ତିଣେତି ତେନେୱ ଗସ୍ସୋଦକପାତେନ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ତିଣେ ସୁରତ୍ତୱଣ୍ଣକମ୍ବଲସଦିସେ ଚତୁରଙ୍ଗୁଲେ ଜାତେ। ସଂପୁପ୍ଫିତେ ମେଘନିଭମ୍ହି କାନନେତି ପାୱୁସମେଘସଙ୍କାସେ କାନନେ ସମ୍ମଦେୱ ପୁପ୍ଫିତେ। ନଗନ୍ତରେତି ପବ୍ବତନ୍ତରେ। ୱିଟପିସମୋ ସଯିସ୍ସନ୍ତି ତରୁସଦିସୋ ଅପରିଗ୍ଗହୋ ହୁତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜିସ୍ସଂ। ତଂ ମେ ମୁଦୂ ହେହିତି ତୂଲସନ୍ନିଭନ୍ତି ତଂ ତିଣପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଂ ମୁଦୁ ସୁଖସମ୍ଫସ୍ସଂ ତୂଲସନ୍ନିଭଂ ତୂଲିକସଦିସଂ ସଯନଂ ମେ ଭୱିସ୍ସତି।

ତଥାତୁ କସ୍ସାମି ଯଥାପି ଇସ୍ସରୋତି ଯଥା କୋଚି ଇସ୍ସରପୁରିସୋ ଅତ୍ତନୋ ୱଚନକରଦାସାଦିଂ ୱସେ ୱତ୍ତେତି, ଅହମ୍ପି, ଚିତ୍ତ, ତଂ ତଥା କରିସ୍ସାମି, ମଯ୍ହଂ ୱସେ ୱତ୍ତେମିଯେୱ। କଥଂ? ଯଂ ଲବ୍ଭତି ତେନପି ହୋତୁ ମେ ଅଲନ୍ତି ଚତୂସୁ ପଚ୍ଚଯେସୁ ଯଂ ଯାଦିସଂ ୱା ତାଦିସଂ ୱା ଲବ୍ଭତି, ତେନ ଚ ମଯ୍ହଂ ଅଲଂ ପରିଯତ୍ତଂ ହୋତୁ। ଏତେନ ଇଦଂ ଦସ୍ସେତି – ଯସ୍ମା ଇଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା ତଣ୍ହୁପ୍ପାଦହେତୁ ଚିତ୍ତସ୍ସ ୱସେ ଅନୁୱତ୍ତନ୍ତି, ଅହଂ ପନ ତଣ୍ହୁପ୍ପାଦଂ ଦୂରତୋ ୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ଚିତ୍ତଂ ଦାସଂ ୱିଯ କରୋନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ୱସେ ୱତ୍ତେମୀତି। ନ ତାହଂ କସ୍ସାମି ଯଥା ଅତନ୍ଦିତୋ, ବିଳାରଭସ୍ତଂୱ ଯଥା ସୁମଦ୍ଦିତନ୍ତି ଚିତ୍ତ ତଣ୍ହୁପ୍ପାଦପରିୱଜ୍ଜନହେତୁ, ପୁନ ତନ୍ତି ଚିତ୍ତଂ ଆମସତି, ଯଥା ଅଞ୍ଞୋପି କୋଚି ସମ୍ମପ୍ପଧାନଯୋଗେନ ଭାୱନାଯ ଅତନ୍ଦିତୋ ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତଂ

କମ୍ମକ୍ଖମଂ, କମ୍ମଯୋଗ୍ଗଂ କରୋତି, ତଥା ଅହମ୍ପି, ଚିତ୍ତ, ତଂ କମ୍ମକ୍ଖମଂ, କମ୍ମଯୋଗ୍ଗଂ ମଯ୍ହଂ ୱସେ ୱତ୍ତଂ କରିସ୍ସାମି । ଯଥା କିଂ? ବିଳାରଭସ୍ତଂୱ ଯଥା ସୁମଦ୍ଦିତଂ, ନୈତି ନିପାତମତ୍ତଂ। ଯଥା ସୁଟ୍ଠୁ ମଦ୍ଦିତଂ ବିଳାରଭସ୍ତଂ କମ୍ମକ୍ଖମଂ, କମ୍ମଯୋଗ୍ଗଂ ସୁଖେନ ପରିହରଣୀଯଞ୍ଚ ହୋତି, ତଥାହଂ ତଂ କରିସ୍ସାମି।

ୱୀରିଯେନ ତଂ ମଯ୍ହ ୱସାନଯିସ୍ସନ୍ତି, ଅଥୋ ଚିତ୍ତ, ତଂ ଅତ୍ତନୋ ୱୀରିଯେନ ଭାୱନାବଲଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ତେନ ମଯ୍ହଂ ୱସଂ ଆନଯିସ୍ସଂ। ଗଜଂୱ ମତ୍ତଂ କୁସଲଙ୍କୁସଗ୍ଗହୋତି ଯଥା କୁସଲୋ ଛେକୋ ଅଙ୍କୁସଗ୍ଗହୋ ହତ୍ଥାଚରିଯୋ ଅତ୍ତନୋ ସିକ୍ଖାବଲେନ ମତ୍ତହତ୍ଥିଂ ଅତ୍ତନୋ ୱସଂ ଆନେତି, ତଥେୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ତଯା ସୁଦନ୍ତେନ ଅୱଟ୍ଟିତେନ ହୀତି ହୀତି ନିପାତମତ୍ତଂ, ଚିତ୍ତ, ସମଥୱିପସ୍ସନାଭାୱନାହି ସୁଟ୍ଠୁ ଦନ୍ତେନ ତତୋ ଏୱ ସମ୍ପଦେୱ ୱିପସ୍ସନାୱୀଥିଂ ପଟିପନ୍ନତ୍ତା ଅୱଟ୍ଟିତେନ ତଯା। ହଯେନ ଯୋଗ୍ଗାଚରିଯୋୱ ଉଜୁନାତି ଯଥା ସୁଦନ୍ତେନ ସୁଦନ୍ତତ୍ତା ଏୱ ଉଜୁନା ଅୱଙ୍କଗତିନା ଅସ୍ସାଜାନୀଯେନ ଯୋଗ୍ଗାଚରିଯୋ ଅସ୍ସଦମ୍ମସାରଥି ଅଖେମଟ୍ଠାନତୋ ଖେମନ୍ତଭୂମିଂ ପଟିପଜ୍ଜିତୁଂ ସକ୍କୋତି, ଏୱଂ ପହୋମି ମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜିତୁଂ ସିୱନ୍ତି ଅସିୱଭାୱକରାନଂ କିଲେସାନଂ ଅଭାୱେନ ସିୱଂ। ଚିତ୍ତାନୁରକ୍ଖୀହୀତି ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତଂ ଅନୁରକ୍ଖଣସୀଲେହି ବୁଦ୍ଧାଦୀହି ସବ୍ବକାଲଂ ସେୱିତଂ ଅରିଯମଗ୍ଗଂ ଅହଂ ପଟିପଜ୍ଜିତୁଂ ଅଧିଗନ୍ତୁଂ ପହୋମି ସକ୍କୋମୀତି।

ଆରମ୍ମଣେତଂ ବଲସା ନିବନ୍ଧିସଂ, ନାଗଂୱ ଥମ୍ଭମ୍ହି ଦଳ୍ହାଯରଜ୍ଜୁଯାତି ଯଥା ହତ୍ଥାଚରିଯୋ ମହାହତ୍ଥିଂ ଆଳାନଥମ୍ଭେ ଦଳ୍ହାଯ ଥିରାଯ ରଜ୍ଜୁଯା ନିବନ୍ଧତି, ଏୱମହଂ, ଚିତ୍ତ, କମ୍ମଟ୍ଠାନାରମ୍ମଣେ ଭାୱନାବଲେନ ନିବନ୍ଧିସ୍ସଂ। ତଂ ମେ ସୁଗୁତ୍ତଂ ସତିଯା ସୁଭାୱିତନ୍ତି ତଂ ତ୍ୱଂ, ଚିତ୍ତ, ମମ ସତିଯା ସୁଗୁତ୍ତଂ ସୁଭାୱିତଞ୍ଚ ହୁତ୍ୱା। ଅନିସ୍ସିତଂ ସବ୍ବଭୱେସୁ ହେହିସୀତି ଅରିଯମଗ୍ଗଭାୱନାଦିବଲେନ କାମଭୱାଦୀସୁ ସବ୍ବେସୁପି ଭୱେସୁ ତଣ୍ହାଦିନିସ୍ସଯେହି ଅନିସ୍ସିତଂ ଭୱିସ୍ସସି।

ପଞ୍ଞାଯ ଛେତ୍ୱା ୱିପଥାନୁସାରିନନ୍ତି ଉପ୍ପଥଗାମିନଂ ଆଯତନସମୁଦଯଂ ଯାଥାୱତୋ ଦିସ୍ୱା ଯେନ ସମୁଦଯେନ ଉପ୍ପଥଗାମୀ, ତସ୍ସ କିଲେସୱିସ୍ସନ୍ଦନଂ କିଲେସୱିପ୍ଫନ୍ଦିତଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରୂପନିସ୍ସଯାଯ ପଟିସଙ୍ଖାନପଞ୍ଞାଯ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ସୋତୱିଚ୍ଛେଦନୱସେନ ଆୱରଣଂ କତ୍ୱା। ଯୋଗେନ ନିଗ୍ଗଯ୍ହାତି ୱିପସ୍ସନାଭାୱନାସଙ୍ଖାତେନ ଯୋଗେନ ସାମତ୍ଥିଯୱିଧମନେନ ନିଗ୍ଗହେତ୍ୱା। ପଥେ ନିୱେସିଯାତି ୱିପସ୍ସନାୱୀଥିଯଂ ନିୱେସେତ୍ୱା, ପତିଟ୍ଠପେତ୍ୱା। ଯଦା ପନ ୱିପସ୍ସନା ଉସ୍ସୁକ୍କାପିତା ମଗ୍ଗେନ ଘଟେତି, ତଦା ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ ‘‘ଯଂକିଞ୍ଚି ସମୁଦଯଧମ୍ମଂ, ସବ୍ବଂ ତଂ ନିରୋଧଧମ୍ମ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୧୬; ସଂ। ନି। ୫।୧୦୮୧) ନିଦସ୍ସନେନ ସବ୍ବସୋ ଆଯତନସମୁଦଯସ୍ସ ୱିଭୱଂ ସମ୍ଭୱଞ୍ଚ ଅସମ୍ମୋହତୋ ଦିସ୍ୱା ସଦେୱକେ ଲୋକେ ଅଗ୍ଗୱାଦିନୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଦାଯାଦୋ ଓରସପୁତ୍ତୋ ହେହିସି ଭୱିସ୍ସସୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଚତୁବ୍ବିପଲ୍ଲାସୱସଂଅଧିଟ୍ଠିତନ୍ତି ଅନିଚ୍ଚେ ନିଚ୍ଚନ୍ତି, ଅସୁଭେ ସୁଭନ୍ତି, ଦୁକ୍ଖେ ସୁଖନ୍ତି, ଅନତ୍ତନି ଅତ୍ତାତି ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ୱିପଲ୍ଲାସାନଂ ୱସଂ ଅଧିଟ୍ଠିତଂ ଅନୁୱତ୍ତନ୍ତଂ। ଗାମଣ୍ଡଲଂୱ ପରିନେସି, ଚିତ୍ତ, ମନ୍ତି, ଅଥୋ ଚିତ୍ତ, ମଂ ଗାମଦାରକଂ ୱିଯ ପରିକଡ୍ଢସି, ଇତୋ ଚିତୋ ପରିକଡ୍ଢସି। ନନୁ ସଂଯୋଜନବନ୍ଧନଚ୍ଛିଦନ୍ତି ସଂଯୋଜନସଙ୍ଖାତାନଂ ଦସନ୍ନଂ ବନ୍ଧନାନଂ ଛେଦକଂ କାରୁଣିକଂ ମହାମୁନିଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ସଂସେୱସି ନନୁ, ‘‘ତଥାରୂପେ ମହାନୁଭାୱେ ଦୂରତୋୱ ୱଜ୍ଜେସି, ମାଦିସେ ପନ ତପସ୍ସିନେ ଯଥାରୁଚି ପରିନେସୀ’’ତି ଅପ୍ପସାଦଲେସେନ ସତ୍ଥାରଂ ପସଂସତି।

ମିଗୋ ଯଥାତି ଯଥା ମିଗୋ ରୁକ୍ଖଗଚ୍ଛଲତାଦୀହି ସୁଟ୍ଠୁ ଚିତ୍ତୱିଚିତ୍ତେ ଅନାକୁଲେ କାନନେ ସେରି ସଯଂୱସୀ ରମତି। ରମ୍ମଂ ଗିରିଂ ପାୱୁସଅବ୍ଭମାଲିନିନ୍ତି ଏୱଂ ପାୱୁସକାଲେ ସମନ୍ତତୋ ସୁମାଲିନୀହି ଥଲଜଜଲଜମାଲାହି ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ଅବ୍ଭମାଲିନିଂ ଜନୱିୱିତ୍ତତାଯ ମନୋରମତାଯ ଚ ରମ୍ମଂ ପବ୍ବତଂ ଲଭିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ନଗେ ରମିସ୍ସଂ, ଅସଂସଯଂ ଏକଂସେନେୱ ତ୍ୱଂ, ଚିତ୍ତ, ପରାଭୱିସ୍ସସି, ସଂସାରବ୍ଯସନେହି ଠସ୍ସସୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଯେ ତୁଯ୍ହ ଛନ୍ଦେନ ୱସେନ ୱତ୍ତିନୋତି ସବ୍ବେ ପୁଥୁଜ୍ଜନେ ଚିତ୍ତସାମଞ୍ଞେନ ଗହେତ୍ୱା ୱଦତି। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯେ ନରନାରିଯୋ, ଅଥୋ ଚିତ୍ତ, ତୁଯ୍ହଂ ଛନ୍ଦେନ ୱସେନ ରୁଚିଯା ଠିତା ଯଂ ଗେହନିସ୍ସିତଂ ସୁଖଂ ଅନୁଭୋନ୍ତି ଅନୁଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ତେ ଅୱିଦ୍ଦସୂ ଅନ୍ଧବାଲା, ମାରୱସାନୁୱତ୍ତିନୋ କିଲେସମାରାଦୀନଂ ୱସେ ଅନୁୱତ୍ତନସୀଲା, ଭୱାଭିନନ୍ଦୀ କାମାଦିଭୱମେୱ ଅଭିନନ୍ଦନତୋ, ତୱ ସାୱକା ଅନୁସିଟ୍ଠିକରା। ମଯଂ ପନ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାୱକା, ନ ତୁଯ୍ହଂ ୱସେ ଅନୁୱତ୍ତାମାତି।

ଏୱଂ ଥେରୋ ପୁବ୍ବେ ଅତ୍ତନୋ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଯୋନିସୋମନସିକାରଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ନିଗ୍ଗଣ୍ହନୱସେନ ପୱତ୍ତଂ ନାନପ୍ପକାରତୋ ୱିଭଜିତ୍ୱା ସମୀପେ ଠିତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଓୱାଦଦାନୱସେନ ଧମ୍ମଂ କଥେସି। ଯଂ ପନେତ୍ଥ ଅନ୍ତରନ୍ତରା ଅତ୍ଥତୋ ନ ୱିଭତ୍ତଂ, ତଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯତ୍ତା ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

ତାଲପୁଟତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପଞ୍ଞାସନିପାତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨୦। ସଟ୍ଠିନିପାତୋ

୧। ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ସଟ୍ଠିନିପାତେ ଆରଞ୍ଞିକାତିଆଦିକା ଆୟସ୍ମତୋ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ତସ୍ସ ୱତ୍ଥୁ ଧମ୍ମସେନାପତିୱତ୍ଥୁମ୍ହି ୱୁତ୍ତମେୱ। ଥେରୋ ହି ପବ୍ବଜିତଦିୱସତୋ ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ମଗଧରଟ୍ଠେ କଲ୍ଲୱାଳଗାମକଂ ଉପନିସ୍ସାୟ ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ଥିନମିଦ୍ଧେ ଓକ୍କନ୍ତେ ସତ୍ଥାରା – ‘‘ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ମା, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଅରିୟଂ ତୁଣ୍ହୀଭାୱଂ ପମାଦୋ’’ତିଆଦିନା (ସଂ। ନି। ୨।୨୩୫) ସଂୱେଜିତୋ ଥିନମିଦ୍ଧଂ ୱିନୋଦେତ୍ୱା ଭଗୱତା ୱୁଚ୍ଚମାନଂ ଧାତୁକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ସୁଣନ୍ତୋ ଏୱ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ପଟିପାଟିୟା ଉପରିମଗ୍ଗତ୍ତୟଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ଅଗ୍ଗଫଲକ୍ଖଣେ ସାୱକପାରମୀଞାଣସ୍ସ ମତ୍ଥକଂ ପାପୁଣି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ। ଥେର ୧।୧।୩୭୫-୩୯୭) –

‘‘ଅନୋମଦସ୍ସୀ ଭଗୱା, ଲୋକଜେଟ୍ଠୋ ନରାସଭୋ;

ୱିହାସି ହିମୱନ୍ତମ୍ହି, ଦେୱସଙ୍ଘପୁରକ୍ଖତୋ।

‘‘ୱରୁଣୋ ନାମ ନାମେନ, ନାଗରାଜା ଅହଂ ତଦା;

କାମରୂପୀ ୱିକୁବ୍ବାମି, ମହୋଦଧିନିୱାସହଂ।

‘‘ସଙ୍ଗଣିୟଂ ଗଣଂ ହିତ୍ୱା, ତୂରିୟଂ ପଟ୍ଠପେସହଂ;

ସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା, ୱାଦେସୁଂ ଅଚ୍ଛରା ତଦା।

‘‘ୱଜ୍ଜମାନେସୁ ତୂରେସୁ, ଦେୱା ତୂରାନି ୱଜ୍ଜୟୁଂ;

ଉଭିନ୍ନଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱାନ, ବୁଦ୍ଧୋପି ସମ୍ପବୁଜ୍ଝଥ।

‘‘ନିମନ୍ତେତ୍ୱାନ ସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ, ସକଂ ଭୱନୁପାଗମିଂ;

ଆସନଂ ପଞ୍ଞପେତ୍ୱାନ, କାଲମାରୋଚୟିଂ ଅହଂ।

‘‘ଖୀଣାସୱସହସ୍ସେହି, ପରିୱୁତୋ ଲୋକନାୟକୋ;

ଓଭାସେନ୍ତୋ ଦିସା ସବ୍ବା, ଭୱନଂ ମେ ଉପାଗମି।

‘‘ଉପୱିଟ୍ଠଂ ମହାୱୀରଂ, ଦେୱଦେୱଂ ନରାସଭଂ;

ସଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ତପ୍ପେସିଂ, ଅନ୍ନପାନେନହଂ ତଦା।

‘‘ଅନୁମୋଦି ମହାୱୀରୋ, ସୟମ୍ଭୂ ଅଗ୍ଗପୁଗ୍ଗଲୋ;

ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ନିସୀଦିତ୍ୱା, ଇମା ଗାଥା ଅଭାସଥ।

‘‘ୟୋ ସୋ ସଙ୍ଘଂ ଅପୂଜେସି, ବୁଦ୍ଧଞ୍ଚ ଲୋକନାୟକଂ;

ତେନ ଚିତ୍ତପ୍ପସାଦେନ, ଦେୱଲୋକଂ ଗମିସ୍ସତି।

‘‘ସତ୍ତସତ୍ତତିକ୍ଖତ୍ତୁଞ୍ଚ, ଦେୱରଜ୍ଜଂ କରିସ୍ସତି;

ପଥବ୍ୟା ରଜ୍ଜଂ ଅଟ୍ଠସତଂ, ୱସୁଧଂ ଆୱସିସ୍ସତି।

‘‘ପଞ୍ଚପଞ୍ଞାସକ୍ଖତ୍ତୁଞ୍ଚ, ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଭୱିସ୍ସତି;

ଭୋଗା ଅସଙ୍ଖିୟା ତସ୍ସ, ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତି ତାୱଦେ।

‘‘ଅପରିମେୟ୍ୟେ ଇତୋ କପ୍ପେ, ଓକ୍କାକକୁଲସମ୍ଭୱୋ;

ଗୋତମୋ ନାମ ଗୋତ୍ତେନ, ସତ୍ଥା ଲୋକେ ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘ନିରୟା ସୋ ଚୱିତ୍ୱାନ, ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ ଗମିସ୍ସତି;

କୋଲିତୋ ନାମ ନାମେନ, ବ୍ରହ୍ମବନ୍ଧୁ ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘ସୋ ପଚ୍ଛା ପବ୍ବଜିତ୍ୱାନ, କୁସଲମୂଲେନ ଚୋଦିତୋ;

ଗୋତମସ୍ସ ଭଗୱତୋ, ଦୁତିୟୋ ହେସ୍ସତି ସାୱକୋ।

‘‘ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟୋ ପହିତତ୍ତୋ, ଇଦ୍ଧିୟା ପାରମିଂ ଗତୋ;

ସବ୍ବାସୱେ ପରିଞ୍ଞାୟ, ନିବ୍ବାୟିସ୍ସତିନାସୱୋ।

‘‘ପାପମିତ୍ତୋପନିସ୍ସାୟ, କାମରାଗୱସଂ ଗତୋ;

ମାତରଂ ପିତରଞ୍ଚାପି, ଘାତୟିଂ ଦୁଟ୍ଠମାନସୋ।

‘‘ୟଂ ୟଂ ୟୋନୁପପଜ୍ଜାମି, ନିରୟଂ ଅଥ ମାନୁସଂ;

ପାପକମ୍ମସମଙ୍ଗିତା, ଭିନ୍ନସୀସୋ ମରାମହଂ।

‘‘ଇଦଂ ପଚ୍ଛିମକଂ ମୟ୍ହଂ, ଚରିମୋ ୱତ୍ତତେ ଭୱୋ;

ଇଧାପି ଏଦିସୋ ମୟ୍ହଂ, ମରଣକାଲେ ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘ପୱିୱେକମନୁୟୁତ୍ତୋ, ସମାଧିଭାୱନାରତୋ;

ସବ୍ବାସୱେ ପରିଞ୍ଞାୟ, ୱିହରାମି ଅନାସୱୋ।

‘‘ଧରଣିମ୍ପି ସୁଗମ୍ଭୀରଂ, ବହଲଂ ଦୁପ୍ପଧଂସିୟଂ;

ୱାମଙ୍ଗୁଟ୍ଠେନ ଖୋଭେୟ୍ୟଂ, ଇଦ୍ଧିୟା ପାରମିଂ ଗତୋ।

‘‘ଅସ୍ମିମାନଂ ନ ପସ୍ସାମି, ମାନୋ ମୟ୍ହଂ ନ ୱିଜ୍ଜତି;

ସାମଣେରେ ଉପାଦାୟ, ଗରୁଚିତ୍ତଂ କରୋମହଂ।

‘‘ଅପରିମେଯ୍ୟେ ଇତୋ କପ୍ପେ, ଯଂ କମ୍ମମଭିନୀହରିଂ;

ତାହଂ ଭୂମିମନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ପତ୍ତୋମ୍ହି ଆସଵକ୍ଖଯଂ।

‘‘ପଟିସମ୍ଭିଦା ଚତସ୍ସୋ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି।

ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ଅପରଭାଗେ ଜେତଵନମହାଵିହାରେ ଅରିଯଗଣମଜ୍ଝେ ନିସିନ୍ନୋ ତେନ ତେନ ଗୁଣେନ ଅତ୍ତନୋ ସାଵକେ ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପେନ୍ତୋ ‘‘ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମମ ସାଵକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଇଦ୍ଧିମନ୍ତାନଂ ଯଦିଦଂ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ’’ତି (ଅ॰ ନି॰ ୧।୧୮୮, ୧୯୦) ଇଦ୍ଧିମନ୍ତତାଯ ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପେସି। ତେନ ଏଵଂ ସତ୍ଥାରା ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପିତେନ ସାଵକପାରମିଯା ମତ୍ଥକଂ ପତ୍ତେନ ମହାଥେରେନ ତଂ ତଂ ନିମିତ୍ତଂ ଆଗମ୍ମ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭାସିତା ଗାଥା, ତା ସଙ୍ଗୀତିକାଲେ ଧମ୍ମସଙ୍ଗାହକେହି –

୧୧୪୯।

‘‘ଆରଞ୍ଞିକା ପିଣ୍ଡପାତିକା, ଉଞ୍ଛାପତ୍ତାଗତେ ରତା;

ଦାଲେମୁ ମଚ୍ଚୁନୋ ସେନଂ, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁସମାହିତା।

୧୧୫୦।

‘‘ଆରଞ୍ଞିକା ପିଣ୍ଡପାତିକା, ଉଞ୍ଛାପତ୍ତାଗତେ ରତା;

ଧୁନାମ ମଚ୍ଚୁନୋ ସେନଂ, ନଳାଗାରଂଵ କୁଞ୍ଜରୋ।

୧୧୫୧।

‘‘ରୁକ୍ଖମୂଲିକା ସାତତିକା, ଉଞ୍ଛାପତ୍ତାଗତେ ରତା;

ଦାଲେମୁ ମଚ୍ଚୁନୋ ସେନଂ, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁସମାହିତା।

୧୧୫୨।

‘‘ରୁକ୍ଖମୂଲିକା ସାତତିକା, ଉଞ୍ଛାପତ୍ତାଗତେ ରତା;

ଧୁନାମ ମଚ୍ଚୁନୋ ସେନଂ, ନଳାଗାରଂଵ କୁଞ୍ଜରୋ।

୧୧୫୩।

‘‘ଅଟ୍ଠିକଙ୍କଲକୁଟିକେ, ମଂସନ୍ହାରୁପସିବ୍ବିତେ;

ଧିରତ୍ଥୁ ପୁରେ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧେ, ପରଗତ୍ତେ ମମାଯସେ।

୧୧୫୪॥

‘‘ଗୂଥଭସ୍ତେ ତଚୋନଦ୍ଧେ, ଉରଗଣ୍ଡିପିସାଚିନି;

ଭିକ୍ଖୁ ପରିୱଜ୍ଜୟତେ ତଂ, ମୀଳ୍ହଞ୍ଚ ୟଥା ସୁଚିକାମୋ।

୧୧୫୬।

‘‘ଏୱଞ୍ଚେ ତଂ ଜନୋ ଜଞ୍ଞା, ୟଥା ଜାନାମି ତଂ ଅହଂ;

ଆରକା ପରିୱଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ଗୂଥଟ୍ଠାନଂୱ ପାୱୁସେ।

୧୧୫୭।

‘‘ଏୱମେତଂ ମହାୱୀର, ୟଥା ସମଣ ଭାସସି;

ଏତ୍ଥ ଚେକେ ୱିସୀଦନ୍ତି, ପଙ୍କମ୍ହିୱ ଜରଗ୍ଗୱୋ।

୧୧୫୮।

‘‘ଆକାସମ୍ହି ହଲିଦ୍ଦିୟା, ୟୋ ମଞ୍ଞେଥ ରଜେତୱେ;

ଅଞ୍ଞେନ ୱାପି ରଙ୍ଗେନ, ୱିଘାତୁଦୟମେୱ ତଂ।

୧୧୫୯।

‘‘ତଦାକାସସମଂ ଚିତ୍ତଂ, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁସମାହିତଂ;

ମା ପାପଚିତ୍ତେ ଆସାଦି, ଅଗ୍ଗିଖନ୍ଧଂୱ ପକ୍ଖିମା।

୧୧୬୦।

‘‘ପସ୍ସ ଚିତ୍ତକତଂ ବିମ୍ବଂ, ଅରୁକାୟଂ ସମୁସ୍ସିତଂ;

ଆତୁରଂ ବହୁସଙ୍କପ୍ପଂ, ୟସ୍ସ ନତ୍ଥି ଧୁୱଂ ଠିତି।

୧୧୬୧।

‘‘ପସ୍ସ ଚିତ୍ତକତଂ ରୂପଂ, ମଣିନା କୁଣ୍ଡଲେନ ଚ;

ଅଟ୍ଠିଂ ତଚେନ ଓନଦ୍ଧଂ, ସହ ୱତ୍ଥେହି ସୋଭତି।

୧୧୬୨।

‘‘ଅଲତ୍ତକକତା ପାଦା, ମୁଖଂ ଚୁଣ୍ଣକମକ୍ଖିତଂ;

ଅଲଂ ବାଲସ୍ସ ମୋହାୟ, ନୋ ଚ ପାରଗୱେସିନୋ।

୧୧୬୩।

‘‘ଅଟ୍ଠାପଦକତା କେସା, ନେତ୍ତା ଅଞ୍ଜନମକ୍ଖିତା;

ଅଲଂ ବାଲସ୍ସ ମୋହାୟ, ନୋ ଚ ପାରଗଵେସିନୋ।

୧୧୬୪।

‘‘ଅଞ୍ଜନୀଵ ନଵା ଚିତ୍ତା, ପୂତିକାଯୋ ଅଲଙ୍କତୋ;

ଅଲଂ ବାଲସ୍ସ ମୋହାୟ, ନୋ ଚ ପାରଗଵେସିନୋ।

୧୧୬୫।

‘‘ଓଦହି ମିଗଵୋ ପାସଂ, ନାସଦା ଵାଗୁରଂ ମିଗୋ;

ଭୁତ୍ୱା ନିଵାପଂ ଗଚ୍ଛାମ, କନ୍ଦନ୍ତେ ମିଗବନ୍ଧକେ।

୧୧୬୬।

‘‘ଛିନ୍ନୋ ପାସୋ ମିଗଵସ୍ସ, ନାସଦା ଵାଗୁରଂ ମିଗୋ;

ଭୁତ୍ୱା ନିଵାପଂ ଗଚ୍ଛାମ, ସୋଚନ୍ତେ ମିଗଲୁଦ୍ଦକେ।

୧୧୬୭।

‘‘ତଦାସି ଯଂ ଭିଂସନକଂ, ତଦାସି ଲୋମହଂସନଂ;

ଅନେକାକାରସମ୍ପନ୍ନେ, ସାରିପୁତ୍ତମ୍ହି ନିବ୍ବୁତେ।

୧୧୬୮।

‘‘ଅନିଚ୍ଚା ଵତ ସଙ୍ଖାରା, ଉପ୍ପାଦଵଯଧମ୍ମିନୋ;

ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି, ତେସଂ ଵୂପସମୋ ସୁଖୋ।

୧୧୬୯।

‘‘ସୁଖୁମଂ ତେ ପଟିଵିଜ୍ଝନ୍ତି, ଵାଲଗ୍ଗଂ ଉସୁନା ଯଥା;

ଯେ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧେ ପସ୍ସନ୍ତି, ପରତୋ ନୋ ଚ ଅତ୍ତତୋ।

୧୧୭୦।

‘‘ଯେ ଚ ପସ୍ସନ୍ତି ସଙ୍ଖାରେ, ପରତୋ ନୋ ଚ ଅତ୍ତତୋ;

ପଚ୍ଚବ୍ୟାଧିଂସୁ ନିପୁଣଂ, ଵାଲଗ୍ଗଂ ଉସୁନା ଯଥା।

୧୧୭୧।

‘‘ସତ୍ତିଯା ଵିଯ ଓମଟ୍ଠୋ, ଡଯ୍ହମାନୋଵ ମତ୍ଥକେ;

କାମରାଗପ୍ପହାନାଯ, ସତୋ ଭିକ୍ଖୁ ପରିବ୍ବଜେ।

୧୧୭୨।

‘‘ସତ୍ତିଯା ଵିଯ ଓମଟ୍ଠୋ, ଡଯ୍ହମାନୋଵ ମତ୍ଥକେ;

ଭଵରାଗପ୍ପହାନାଯ, ସତୋ ଭିକ୍ଖୁ ପରିବ୍ବଜେ।

୧୧୭୩।

‘‘ଚୋଦିତୋ ଭାଵିତତ୍ତେନ, ସରୀରନ୍ତିମଧାରିନା;

ମିଗାରମାତୁପାସାଦଂ, ପାଦଙ୍ଗୁଟ୍ଠେନ କମ୍ପଯିଂ।

୧୧୭୪।

‘‘ନଯିଦଂ ସିଥିଲମାରବ୍ଭ, ନଯିଦଂ ଅପ୍ପେନ ଥାମସା;

ନିବ୍ବାନମଧିଗନ୍ତବ୍ବଂ, ସବ୍ବଗନ୍ଥପମୋଚନଂ।

୧୧୭୫।

‘‘ଅଯଞ୍ଚ ଦହରୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଅଯମୁତ୍ତମପୋରିସୋ;

ଧାରେତି ଅନ୍ତିମଂ ଦେହଂ, ଜେତ୍ୱା ମାରଂ ସଵାହନଂ।

୧୧୭୬।

‘‘ଵିଵରମନୁପତନ୍ତି ଵିଜ୍ଜୁତା, ଵେଭାରସ୍ସ ଚ ପଣ୍ଡଵସ୍ସ ଚ;

ନଗଵିଵରଗତୋ ଝାଯତି, ପୁତ୍ତୋ ଅପ୍ପଟିମସ୍ସ ତାଦିନୋ।

୧୧୭୭।

‘‘ଉପସନ୍ତୋ ଉପରତୋ, ପନ୍ତସେନାସନୋ ମୁନି;

ଦାଯାଦୋ ବୁଦ୍ଧସେଟ୍ଠସ୍ସ, ବ୍ରହ୍ମୁନା ଅଭିଵନ୍ଦିତୋ।

୧୧୭୮।

‘‘ଉପସନ୍ତଂ ଉପରତଂ, ପନ୍ତସେନାସନଂ ମୁନିଂ;

ଦାଯାଦଂ ବୁଦ୍ଧସେଟ୍ଠସ୍ସ, ଵନ୍ଦ ବ୍ରାହ୍ମଣ କସ୍ସପଂ।

୧୧୭୯।

‘‘ଯୋ ଚ ଜାତିସତଂ ଗଚ୍ଛେ, ସବ୍ବା ବ୍ରାହ୍ମଣଜାତିଯୋ;

ସୋତ୍ତିଯୋ ୱେଦସମ୍ପନ୍ନୋ, ମନୁସ୍ସେସୁ ପୁନପ୍ପୁନଂ।

୧୧୮୦।

‘‘ଅଜ୍ଝାଯକୋପି ଚେ ଅସ୍ସ, ତିଣ୍ଣଂ ୱେଦାନ ପାରଗୂ;

ଏତସ୍ସ ୱନ୍ଦନାଯେତଂ, କଲଂ ନାଗ୍ଘତି ସୋଳସିଂ।

୧୧୮୧।

‘‘ଯୋ ସୋ ଅଟ୍ଠ ୱିମୋକ୍ଖାନି, ପୁରେଭତ୍ତଂ ଅଫସ୍ସଯି;

ଅନୁଲୋମଂ ପଟିଲୋମଂ, ତତୋ ପିଣ୍ଡାଯ ଗଚ୍ଛତି।

୧୧୮୨।

‘‘ତାଦିସଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ମାସାଦି, ମାତ୍ତାନଂ ଖଣି ବ୍ରାହ୍ମଣ;

ଅଭିପ୍ପସାଦେହି ମନଂ, ଅରହନ୍ତମ୍ହି ତାଦିନେ;

ଖିପ୍ପଂ ପଞ୍ଜଲିକୋ ୱନ୍ଦ, ମା ତେ ୱିଜଟି ମତ୍ଥକଂ।

୧୧୮୩।

‘‘ନେସୋ ପସ୍ସତି ସଦ୍ଧମ୍ମଂ, ସଂସାରେନ ପୁରକ୍ଖତୋ;

ଅଧୋଗମଂ ଜିମ୍ହପଥଂ, କୁମ୍ମଗ୍ଗମନୁଧାୱତି।

୧୧୮୪।

‘‘କିମୀୱ ମୀଳ୍ହସଲ୍ଲିତ୍ତୋ, ସଙ୍ଖାରେ ଅଧିମୁଚ୍ଛିତୋ;

ପଗାଳ୍ହୋ ଲାଭସକ୍କାରେ, ତୁଚ୍ଛୋ ଗଚ୍ଛତି ପୋଟ୍ଟିଲୋ।

୧୧୮୫।

‘‘ଇମଞ୍ଚ ପସ୍ସ ଆଯନ୍ତଂ, ସାରିପୁତ୍ତଂ ସୁଦସ୍ସନଂ;

ୱିମୁତ୍ତଂ ଉଭତୋଭାଗେ, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁସମାହିତଂ।

୧୧୮୬।

‘‘ୱିସଲ୍ଲଂ ଖୀଣସଂଯୋଗଂ, ତେୱିଜ୍ଜଂ ମଚ୍ଚୁହାଯିନଂ;

ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟଂ ମନୁସ୍ସାନଂ, ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ଅନୁତ୍ତରଂ।

୧୧୮୭। ‘‘ଏତେ ସମ୍ବହୁଲା ଦେୱା, ଇଦ୍ଧିମନ୍ତୋ ଯସସ୍ସିନୋ।

ଦସ ଦେୱସହସ୍ସାନି, ସବ୍ବେ ବ୍ରହ୍ମପୁରୋହିତା;

ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ ନମସ୍ସନ୍ତା, ତିଟ୍ଠନ୍ତି ପଞ୍ଜଲୀକତା।

୧୧୮୮।

‘‘ନମୋ ତେ ପୁରିସାଜଞ୍ଞ, ନମୋ ତେ ପୁରିସୁତ୍ତମ;

ଯସ୍ସ ତେ ଆସୱା ଖୀଣା, ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟୋସି ମାରିସ।

୧୧୮୯।

‘‘ପୂଜିତୋ ନରଦେୱେନ, ଉପ୍ପନ୍ନୋ ମରଣାଭିଭୂ;

ପୁଣ୍ଡରୀକଂୱ ତୋଯେନ, ସଙ୍ଖାରେନୁପଲିମ୍ପତି।

୧୧୯୦।

‘‘ଯସ୍ସ ମୁହୁତ୍ତେନ ସହସ୍ସଧା ଲୋକୋ, ସଂୱିଦିତୋ ସବ୍ରହ୍ମକପ୍ପୋ ୱସି;

ଇଦ୍ଧିଗୁଣେ ଚୁତୁପପାତେ କାଲେ, ପସ୍ସତି ଦେୱତା ସ ଭିକ୍ଖୁ।

୧୧୯୧।

‘‘ସାରିପୁତ୍ତୋୱ ପଞ୍ଞାଯ, ସୀଲେନ ଉପସମେନ ଚ;

ଯୋପି ପାରଙ୍ଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଏତାୱପରମୋ ସିଯା।

୧୧୯୨।

‘‘କୋଟିସତସହସ୍ସସ୍ସ, ଅତ୍ତଭାୱଂ ଖଣେନ ନିମ୍ମିନେ;

ଅହଂ ୱିକୁବ୍ବନାସୁ କୁସଲୋ, ୱସୀଭୂତୋମ୍ହି ଇଦ୍ଧିଯା।

୧୧୯୩।

‘‘ସମାଧିୱିଜ୍ଜାୱସିପାରମୀଗତୋ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଗୋତ୍ତୋ ଅସିତସ୍ସ ସାସନେ;

ଧୀରୋ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦି ସମାହିତିନ୍ଦ୍ରିଯୋ, ନାଗୋ ଯଥା ପୂତିଲତଂୱ ବନ୍ଧନଂ।

୧୧୯୪।

‘‘ପରିଚିଣ୍ଣୋ ମଯା ସତ୍ଥା, କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନଂ;

ଓହିତୋ ଗରୁକୋ ଭାରୋ, ଭୱନେତ୍ତି ସମୂହତା।

୧୧୯୫।

‘‘ଯସ୍ସ ଚତ୍ଥାଯ ପବ୍ବଜିତୋ, ଅଗାରସ୍ମାନଗାରିଯଂ;

ସୋ ମେ ଅତ୍ଥୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସବ୍ବସଂଯୋଜନକ୍ଖଯୋ।

୧୧୯୬।

‘‘କୀଦିସୋ ନିରଯୋ ଆସି, ଯତ୍ଥ ଦୁସ୍ସୀ ଅପଚ୍ଚଥ;

ୱିଧୁରଂ ସାୱକମାସଜ୍ଜ, କକୁସନ୍ଧଞ୍ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ।

୧୧୯୭।

‘‘ସତଂ ଆସି ଅଯୋସଙ୍କୂ, ସବ୍ବେ ପଚ୍ଚତ୍ତୱେଦନା;

ଈଦିସୋ ନିରଯୋ ଆସି, ଯତ୍ଥ ଦୁସ୍ସୀ ଅପଚ୍ଚଥ;

ୱିଧୁରଂ ସାୱକମାସଜ୍ଜ, କକୁସନ୍ଧଞ୍ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ।

୧୧୯୮।

‘‘ଯୋ ଏତମଭିଜାନାତି, ଭିକ୍ଖୁ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାୱକୋ;

ତାଦିସଂ ଭିକ୍ଖୁମାସଜ୍ଜ, କଣ୍ହ ଦୁକ୍ଖଂ ନିଗଚ୍ଛସି।

୧୧୯୯।

‘‘ମଜ୍ଝେସରସ୍ମିଂ ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ୱିମାନା କପ୍ପଠାଯିନୋ;

ୱେଳୁରିଯୱଣ୍ଣା ରୁଚିରା, ଅଚ୍ଚିମନ୍ତୋ ପଭସ୍ସରା;

ଅଚ୍ଛରା ତତ୍ଥ ନଚ୍ଚନ୍ତି, ପୁଥୁ ନାନତ୍ତୱଣ୍ଣିଯୋ।

୧୨୦୦।

‘‘ଯୋ ଏତମଭିଜାନାତି…ପେ… କଣ୍ହ ଦୁକ୍ଖଂ ନିଗଚ୍ଛସି।

୧୨୦୧।

‘‘ଯୋ ୱେ ବୁଦ୍ଧେନ ଚୋଦିତୋ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ପେକ୍ଖତୋ;

ମିଗାରମାତୁପାସାଦଂ, ପାଦଙ୍ଗୁଟ୍ଠେନ କମ୍ପଯି।

୧୨୦୨।

‘‘ଯୋ ଏତମଭିଜାନାତି…ପେ… କଣ୍ହ ଦୁକ୍ଖଂ ନିଗଚ୍ଛସି।

୧୨୦୩।

‘‘ଯୋ ୱେଜଯନ୍ତପାସାଦଂ, ପାଦଙ୍ଗୁଟ୍ଠେନ କମ୍ପଯି;

ଇଦ୍ଧିବଲେନୁପତ୍ଥଦ୍ଧୋ, ସଂୱେଜେସି ଚ ଦେୱତା।

୧୨୦୪।

‘‘ଯୋ ଏତମଭିଜାନାତି…ପେ… କଣ୍ହ ଦୁକ୍ଖଂ ନିଗଚ୍ଛସି।

୧୨୦୫।

‘‘ଯୋ ୱେଜଯନ୍ତପାସାଦେ, ସକ୍କଂ ସୋ ପରିପୁଚ୍ଛତି;

ଅପି ଆୱୁସୋ ଜାନାସି, ତଣ୍ହକ୍ଖଯୱିମୁତ୍ତିଯୋ;

ତସ୍ସ ସକ୍କୋ ୱିଯାକାସି, ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠୋ ଯଥାତଥଂ।

୧୨୦୬।

‘‘ଯୋ ଏତମଭିଜାନାତି…ପେ… କଣ୍ହ ଦୁକ୍ଖଂ ନିଗଚ୍ଛସି।

୧୨୦୭।

‘‘ଯୋ ବ୍ରହ୍ମାନଂ ପରିପୁଚ୍ଛତି, ସୁଧମ୍ମାଯଂ ଠିତୋ ସଭଂ;

ଅଜ୍ଜାପି ତ୍ୟାୱୁସୋ ସା ଦିଟ୍ଠି, ଯା ତେ ଦିଟ୍ଠି ପୁରେ ଅହୁ;

ପସ୍ସସି ୱୀତିୱତ୍ତନ୍ତଂ, ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ପଭସ୍ସରଂ।

୧୨୦୮।

‘‘ତସ୍ସ ବ୍ରହ୍ମା ୱିଯାକାସି, ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠୋ ଯଥାତଥଂ;

ନ ମେ ମାରିସ ସା ଦିଟ୍ଠି, ଯା ମେ ଦିଟ୍ଠି ପୁରେ ଅହୁ।

୧୨୦୯।

‘‘ପସ୍ସାମି ୱୀତିୱତ୍ତନ୍ତଂ, ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ପଭସ୍ସରଂ;

ସୋହଂ ଅଜ୍ଜ କଥଂ ୱଜ୍ଜଂ, ଅହଂ ନିଚ୍ଚୋମ୍ହି ସସ୍ସତୋ।

୧୨୧୦।

‘‘ଯୋ ଏତମଭିଜାନାତି…ପେ… କଣ୍ହ ଦୁକ୍ଖଂ ନିଗଚ୍ଛସି।

୧୨୧୧।

‘‘ଯୋ ମହାନେରୁନୋ କୂଟଂ, ୱିମୋକ୍ଖେନ ଅଫସ୍ସଯି;

ୱନଂ ପୁବ୍ବୱିଦେହାନଂ, ଯେ ଚ ଭୂମିସଯା ନରା।

୧୨୧୨।

‘‘ଯୋ ଏତମଭିଜାନାତି, ଭିକ୍ଖୁ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାୱକୋ;

ତାଦିସଂ ଭିକ୍ଖୁମାସଜ୍ଜ, କଣ୍ହ ଦୁକ୍ଖଂ ନିଗଚ୍ଛସି।

୧୨୧୩।

‘‘ନ ୱେ ଅଗ୍ଗି ଚେତଯତି, ଅହଂ ବାଲଂ ଡହାମିତି;

ବାଲୋୱ ଜଲିତଂ ଅଗ୍ଗିଂ, ଆସଜ୍ଜ ନଂ ପଡଯ୍ହତି।

୧୨୧୪।

‘‘ଏୱମେୱ ତୁୱଂ ମାର, ଆସଜ୍ଜ ନଂ ତଥାଗତଂ;

ସଯଂ ଡହିସ୍ସସି ଅତ୍ତାନଂ, ବାଲୋ ଅଗ୍ଗିଂୱ ସମ୍ଫୁସଂ।

୧୨୧୫।

‘‘ଅପୁଞ୍ଞଂ ପସୱୀ ମାରୋ, ଆସଜ୍ଜ ନଂ ତଥାଗତଂ;

କିନ୍ନୁ ମଞ୍ଞସି ପାପିମ, ନ ମେ ପାପଂ ୱିପଚ୍ଚତି।

୧୨୧୬।

‘‘କରତୋ ତେ ଚୀଯତେ ପାପଂ, ଚିରରତ୍ତାଯ ଅନ୍ତକ;

ମାର ନିବ୍ବିନ୍ଦ ବୁଦ୍ଧମ୍ହା, ଆସଂ ମାକାସି ଭିକ୍ଖୁସୁ।

୧୨୧୭।

‘‘ଇତି ମାରଂ ଅତଜ୍ଜେସି, ଭିକ୍ଖୁ ଭେସକଳାୱନେ;

ତତୋ ସୋ ଦୁମ୍ମନୋ ଯକ୍ଖୋ, ତତ୍ଥେୱନ୍ତରଧାଯଥା’’ତି। –

ଇତ୍ଥଂ ସୁଦଂ ଆଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଥେରୋ ଗାଥାଯୋ ଅଭାସିତ୍ଥାତି।

ଇମିନା ଅନୁକ୍କମେନ ଏକଙ୍ଗଂ ସଙ୍ଗହଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଠପିତା।

ତତ୍ଥ ''ଆରଞ୍ଞିକା''ତିଆଦିକା ଚତସ୍ସୋ ଗାଥା ଭିକ୍ଖୂନଂ ଓୱାଦଦାନୱସେନ ଭାସିତା। ଆରଞ୍ଞିକାତି ଗାମନ୍ତସେନାସନଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଆରଞ୍ଞକଧୁତଙ୍ଗସମାଦାନେନ ଆରଞ୍ଞିକା। ସଙ୍ଘଭତ୍ତଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପିଣ୍ଡପାତିକଙ୍ଗସମାଦାନେନ ପିଣ୍ଡପାତିକା, ଘରେ ଘରେ ଲଦ୍ଧପିଣ୍ଡପାତେନ ଯାପନକା। ଉଞ୍ଛାପତ୍ତାଗତେରତାତି ଉଞ୍ଛାଚରିଯାଯ ପତ୍ତେ ଆଗତେ ପତ୍ତପରିଯାପନ୍ନେ ରତା, ତେନେୱ ଅଭିରତା ସନ୍ତୁଟ୍ଠା। ଦାଲେମୁ ମଚ୍ଚୁନୋ ସେନନ୍ତି ଅତ୍ତାନଂ ଅନତ୍ଥଜନନେ ସହାଯଭାୱୂପଗମନତୋ ମଚ୍ଚୁରାଜସ୍ସ ସେନାଭୂତଂ କିଲେସୱାହିନିଂ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦେମ। ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁସମାହିତାତି ଗୋଚରଜ୍ଝତ୍ତେସୁ ସୁଟ୍ଠୁ ସମାହିତା ହୁତ୍ୱା, ଏତେନସ୍ସ ପଦାଲନୁପାଯମାହ।

ଧୁନାମାତି ନିଦ୍ଧୁନାମ ୱିଦ୍ଧଂସେମ।

ସାତତିକାତି ସାତଚ୍ଚକାରିନୋ ଭାୱନାଯ ସତତପୱତ୍ତୱୀରିଯା।

''ଅଟ୍ଟିକଙ୍କଲକୁଟିକେ''ତିଆଦିକା ଚତସ୍ସୋ ଗାଥା ଅତ୍ତାନଂ ପଲୋଭେତୁଂ ଉପଗତାଯ ଗଣିକାଯ ଓୱାଦୱସେନ ଅଭାସି। ତତ୍ଥ ଅଟ୍ଟିକଙ୍କଲକୁଟିକେତି ଅଟ୍ଠିସଙ୍ଖଲିକାମଯକୁଟିକେ। ନ୍ହାରୁପସିବ୍ବିତେତି ନୱହି ନ୍ହାରୁସତେହି ସମନ୍ତତୋ ସିବ୍ବିତେ। ଅରଞ୍ଞେ କୁଟିଯୋ ଦାରୁଦଣ୍ଡେ ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ୱଲ୍ଲିଆଦୀହି ବନ୍ଧିତ୍ୱା କରିଯନ୍ତି, ତ୍ୱଂ ପନ ପରମଜେଗୁଚ୍ଛେନ ଅଟ୍ଟିକଙ୍କଲେନ ପରମଜେଗୁଚ୍ଛେହେୱ ନ୍ହାରୂହି ବନ୍ଧିତ୍ୱା କତା, ଅତିୱିଯ ଜେଗୁଚ୍ଛା ପଟିକ୍କୂଲା ଚାତି ଦସ୍ସେତି। ଧିରତ୍ଥୁ ପୂରେ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧେତି କେସଲୋମାଦିନୋ ନାନପ୍ପକାରସ୍ସ ଅସୁଚିନୋ ପୂରେ ପରିପୁଣ୍ଣେ, ତତୋ ଏୱ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧେ ଧିରତ୍ଥୁ ତୱ ଧୀକାରୋ ହୋତୁ। ପରଗତ୍ତେ ମମାଯସେତି ଇଦଞ୍ଚ ତେ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧସ୍ସ ଉପରି ଫୋଟସମୁଟ୍ଠାନଂ ପରିସ୍ସଯଂ ଏୱଂ ଅସୁଚିଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଂ ଜେଗୁଚ୍ଛଂ ପଟିକ୍କୂଲସମାଦାନଂ ତାଦିସେ ଏୱ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ପଦେସେ ସୋଣସିଙ୍ଗାଲକିମିକୁଲାଦୀନଂ ଗତ୍ତଭୂତେ କଠଏୱରେ ମମତ୍ତଂ କରୋସି।

ଗୂଥଭସ୍ତେତି ଗୂଥଭରିତଭସ୍ତସଦିସେ। ତଚୋନଦ୍ଧେତି ତଚେନ ଓନଦ୍ଧେ ଛୱିମତ୍ତପଟିଚ୍ଛାଦିତକିବ୍ବିସେ। ଉରଗଣ୍ଡିପିସାଚିନୀତି ଉରେ ଠିତଗଣ୍ଡଦ୍ୱଯୱତୀ ଭଯାନକଭାୱତୋ ଅନତ୍ଥାୱହତୋ ଚ ପିସାଚସଦିସୀ। ଯାନି ସନ୍ଦନ୍ତି ସବ୍ବଦାତି ଯାନି ନୱ ସୋତାନି, ନୱ ୱଣମୁଖାନି ସବ୍ବଦା ରତ୍ତିନ୍ଦିୱଂ ସନ୍ଦନ୍ତି, ସୱନ୍ତି, ଅସୁଚିଂ ପଗ୍ଘରନ୍ତି।

ପରିବନ୍ଧନ୍ତି ସମ୍ପାପଟିପତ୍ତିପରିବନ୍ଧଭୂତଂ। ଭିକ୍ଖୂତି ସଂସାରେ ଭଯଂ ଇକ୍ଖନ୍ତୋ ଭିନ୍ନକିଲେସୋ ୱା ଦୂରତୋ ପରିୱଜ୍ଜଯତେତି ମମତ୍ତଂ ନ କରୋତି। ମୀଳ୍ହଞ୍ଚ ଯଥା ସୁଚିକାମୋତି ଚ-ଇତି ନିପାତମତ୍ତଂ। ଯଥା ସୁଚିଜାତିକୋ ସୁଚିମେୱ ଇଚ୍ଛନ୍ତୋ ସସୀସଂ ନ୍ହାତୋ ମୀଳ୍ହଂ ଦିସ୍ୱା ଦୂରତୋୱ ପରିୱଜ୍ଜେସି, ଏୱମେୱଂ ଭିକ୍ଖୂତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏୱଞ୍ଚେ ତଂ ଜନୋ ଜଞ୍ଞା, ଯଥା ଜାନାମି ତଂ ଅହନ୍ତି ଏୱଂ ସରୀରସଞ୍ଞିତଂ ଅସୁଚିପୁଞ୍ଜଂ ଯଥା ଅହଂ ଯଥାଭୂତଂ ଜାନାମି, ଏୱମେୱ ମହାଜନୋ ଜାନେଯ୍ୟ, ତଂ ଆରକା ଦୂରତୋୱ ପରିୱଜ୍ଜେଯ୍ୟ। ଗୂଥଟ୍ଠାନଂୱପାୱୁସେତି ପାୱୁସକାଲେ କିଲିନ୍ନାସୁଚିଂ ନିରନ୍ତରଂ ଗୂଥଟ୍ଠାନଂ ୱିଯ ସୁଚିଜାତିକୋ। ଯସ୍ମା ପନ ତଂ ଯଥାଭୂତଂ ନ ଜାନାତି, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ନିମୁଗ୍ଗୋ ସୀସଂ ନ ଉକ୍ଖିପତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଏୱଂ ଥେରେନ ସରୀରେ ଦୋସେ ୱିଭାୱିତେ ସା ଗଣିକା ଲଜ୍ଜାୱନତମୁଖୀ ଥେରେ ଗାରୱଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ''ଏୱମେତଂ ମହାୱୀରା''ତି ଗାଥଂ ୱତ୍ୱା ଥେରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ତତ୍ଥ ଏତ୍ଥ ଚେକେତି ଏୱଂ ପାକଟପଟିକ୍କୂଲସଭାୱେପି ଏତସ୍ମିଂ କାଯେ ଏକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା ଆସତ୍ତିବଲୱତାଯ ୱିସୀଦନ୍ତି ୱିସାଦଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି। ପଙ୍କମ୍ହିୱ ଜରଗ୍ଗୱୋ ମହାକଦ୍ଦମକୁଚ୍ଛିଯଂ ସମ୍ପତିତଦୁବ୍ବଲବଲିବଦ୍ଦୋ ୱିଯ ବ୍ଯସନମେୱ ପାପୁଣନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ପୁନ ତଂ ଥେରୋ ମାଦିସେ ଏୱରୂପା ପଟିପତ୍ତି ନିରତ୍ଥକା ୱିଘାତାୱହା ଏୱାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଆକାସମ୍ହି''ତିଆଦିନା ଗାଥାଦ୍ୱଯମାହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ହଲିଦ୍ଦିଯା ଅଞ୍ଜନେନ ୱା ରଙ୍ଗଜାତେନ ଆକାସଂ ରଞ୍ଜିତୁଂ ମଞ୍ଞେଯ୍ୟ, ତସ୍ସ ତଂ କମ୍ମଂ ୱିଘାତୁଦଯଂ ଚିତ୍ତୱିଘାତାୱହମେୱ ସିଯା, ଯଥା ତଂ ଅତ୍ତିସଯେ ଯୋଗୋ।

ତଦାକାସସମଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ତଯିଦଂ ମମ ଚିତ୍ତଂ ଆକାସସମଂ କତ୍ଥଚି ଅଲଗ୍ଗଭାୱେନ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଟ୍ଠୁ ସମାହିତଂ, ତସ୍ମା ମା ପାପଚିତ୍ତେ ଆସାଦୀତି କାମେସୁ ନିମୁଗ୍ଗତାଯ ଲାମକଚିତ୍ତେ ନିହୀନଚିତ୍ତେ ମାଦିସେ ମା ଆସାଦେହି। ଅଗ୍ଗିଖନ୍ଧଂୱ ପକ୍ଖିମାତି ପକ୍ଖିମା ସଲଭୋ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧଂ ଆସାଦେନ୍ତୋ ଅନତ୍ଥମେୱ ପାପୁଣାତି, ଏୱଂ ସମ୍ପଦମିଦଂ ତୁୟ୍ହନ୍ତି ଦସ୍ସେତି।

ପସ୍ସ ଚିତ୍ତକତନ୍ତିଆଦିକା ସତ୍ତ ଗାଥା ତମେୱ ଗଣିକଂ ଦିସ୍ୱା ୱିପଲ୍ଲତ୍ତଚିତ୍ତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଓୱାଦଦାନୱସେନ ୱୁତ୍ତା। ତଂ ସୁତ୍ୱା ସା ଗଣିକା ମଙ୍କୁଭୂତା ଆଗତମଗ୍ଗେନେୱ ପଲାତା।

ତଦାସୀତିଆଦିକା ଚତସ୍ସୋ ଗାଥା ଆୟସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ପରିନିବ୍ବାନଂ ଆରବ୍ଭ ୱୁତ୍ତା। ତତ୍ଥ ଅନେକାକାରସମ୍ପନ୍ନେତି ଅନେକେହି ସୀଲସଂୱରାଦିପ୍ପକାରେହି ପରିପୁଣ୍ଣେ।

ସୁଖୁମଂ ତେ ପଟିୱିଜ୍ଝନ୍ତୀତି ତେ ଯୋଗିନୋ ଅତିସୁଖୁମଂ ପଟିୱିଜ୍ଝନ୍ତି ନାମ। ଯଥା କିଂ? ୱାଲଗ୍ଗଂ ଉସୁନା ଯଥା ଯଥା ସତଧାଭିନ୍ନସ୍ସ ୱାଲସ୍ସ ଏକଂ ଅଂସୁ ଅଗ୍ଗଂ ରତ୍ତନ୍ଧକାରତିମିସାୟ ୱିଜ୍ଜୁଲ୍ଲତୋଭାସେନ ୱିଜ୍ଝନ୍ତା ୱିୟାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। କେ ପନ ତେତି ଆହ ‘‘ଯେ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧେ ପସ୍ସନ୍ତି, ପରତୋ ନୋ ଚ ଅତ୍ତତୋ’’ତି। ତତ୍ଥ ପରତୋତି ଅନତ୍ତତୋ। ତସ୍ସ ଅତ୍ତଗ୍ଗାହପଟିକ୍ଖେପପଦସ୍ସନଞ୍ଚେତଂ। ତେନାହ ‘‘ନୋ ଚ ଅତ୍ତତୋ’’ତି। ଏତେନ ଅନତ୍ତତୋ ଅଭିୱୁଟ୍ଠିତସ୍ସ ଅରିୟମଗ୍ଗସ୍ସ ୱସେନ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚେ ପରିଞ୍ଞାଭିସମୟଂ ଆହ, ତଦୱିନାଭାୱତୋ ପନ ଇତରେସମ୍ପି ଅଭିସମୟାନଂ ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧତା ୱୁତ୍ତା ଏୱ ହୋତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କେଚି ପନ ‘‘ଅନତ୍ଥକାରକତୋ ପରେ ନାମ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧାତି ‘ପରତୋ ପସ୍ସନ୍ତୀ’ତି ଇମିନା ୱିସେସତୋ ସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମଦେୱ ୱୁତ୍ତୋ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ପଚ୍ଚବ୍ୟାଧିଂସୂତି ପଟିୱିଜ୍ଝିଂସୁ।

ସତ୍ତିଯାୱିୟ ଓମଟ୍ଠୋତି ପଠମଗାଥା ତିସ୍ସତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ ୱୁତ୍ତା, ଦୁତିୟା ୱଡ୍ଢମାନତ୍ଥେରଂ। ତା ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତତ୍ଥାୱ।

ଚୋଦିତୋଭାୱିତତ୍ତେନାତି ଗାଥା ପାସାଦକମ୍ପନସୁତ୍ତନ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ ୱୁତ୍ତା। ତତ୍ଥ ଭାୱିତତ୍ତେନ ସରୀରନ୍ତିମଧାରିନାତି ଭଗୱନ୍ତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି।

ନୟିଦଂ ସିଥିଲମାରବ୍ଭାତିଆଦିକା ଦ୍ୱେ ଗାଥା ହୀନୱୀରିୟଂ ୱେଦନାମକଂ ଦହରଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ ୱୁତ୍ତା। ତତ୍ଥ ସିଥିଲମାରବ୍ଭାତି ସିଥିଲଂ କତ୍ୱା ୱୀରିୟଂ ଅକତ୍ୱା। ଅପ୍ପେନ ଥାମସାତି ଅପ୍ପକେନ ୱୀରିୟବଲେନ ନୟିଦଂ ନିବ୍ବାନଂ ଅଧିଗନ୍ତବ୍ବଂ, ମହନ୍ତେନେୱ ପନ ଚତୁବ୍ବିଧସମ୍ମପ୍ପଧାନୱୀରିୟେନ ପତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ୱିୱରମନୁପଭନ୍ତୀତିଆଦିକା ଦ୍ୱେ ଗାଥା ଅତ୍ତନୋ ୱିୱେକଭାୱଂ ଆରବ୍ଭ ୱୁତ୍ତା। ତତ୍ଥ ବ୍ରହ୍ମୁନା ଅଭିୱନ୍ଦିତୋତି ମହାବ୍ରହ୍ମୁନା ସଦେୱକେନ ଲୋକେନ ଚ ଅଭିମୁଖେନ ହୁତ୍ୱା ଥୋମିତୋ ନମସ୍ସିତୋ ଚ।

ଉପସନ୍ତଂ ଉପରତନ୍ତିଆଦିକା ପଞ୍ଚ ଗାଥା ରାଜଗହଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପୱିସନ୍ତଂ ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘କାଳଅକଣ୍ଣୀ ମୟା ଦିଟ୍ଠା’’ତି ଓଲୋକେତ୍ୱା ଠିତଂ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ଭାଗିନେୟ୍ୟଂ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଦିସ୍ୱା ତସ୍ସ ଅନୁକମ୍ପାୟ ‘‘ଅୟଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ମା ନସ୍ସୀ’’ତି ଅରିୟୂପୱାଦପଟିଘାତତ୍ଥଂ ‘‘ଥେରଂ ୱନ୍ଦାହୀ’’ତି ତଂ ଉୟ୍ୟୋଜେନ୍ତେନ ୱୁତ୍ତା। ତତ୍ଥ ଜାତିସତଂ ଗଚ୍ଛେତି ଜାତୀନଂ ସତଂ ଉପଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ। ସୋତ୍ତିୟୋତି ସୋତ୍ତିୟଜାତିକୋ। ୱେଦସମ୍ପନ୍ନୋତି ଞାଣସମ୍ପନ୍ନୋ। ଏତସ୍ସାତି ଥେରସ୍ସ। ଅୟଞ୍ହେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ – ଯୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉଦିତୋଦିତା ଅସମ୍ଭିନ୍ନା ସତବ୍ରାହ୍ମଣଜାତିୟୋ ଅନୁପଟିପାଟିୟା ଉପ୍ପଜ୍ଜନୱସେନ ଉପଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ, ତତ୍ଥ ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ୱିଜ୍ଜାସୁ ନିପ୍ଫତ୍ତିଂ ଗତୋ ତିଣ୍ଣଂ ୱେଦାନଂ ପାରଗୂ ସିୟା ବ୍ରାହ୍ମଣୱତ୍ତଞ୍ଚ ପୂରେନ୍ତୋ, ତସ୍ସେତଂ ୱିଜ୍ଜାଦିଅନୁଟ୍ଠାନଂ ଏତସ୍ସ ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରସ୍ସ ୱନ୍ଦନାୟ ୱନ୍ଦନାମୟପୁଞ୍ଞସ୍ସ ସୋଳସିଂ କଲଂ ନାଗ୍ଘତି, ୱନ୍ଦନାମୟପୁଞ୍ଞମେୱ ତତୋ ମହନ୍ତତରନ୍ତି।

ଅଟ୍ଠୱିମୋକ୍ଖାନୀତି ରୂପଜ୍ଝାନାଦିକେ ଅଟ୍ଠ ୱିମୋକ୍ଖେ। ଭାୱନାୱସେନ ହି ଲଦ୍ଧାନି ରୂପଜ୍ଝାନାନି ପଚ୍ଚନୀକଧମ୍ମେହି ସୁଟ୍ଠୁ ୱିମୁତ୍ତତଂ ଅଭିରତିୱସେନ ଆରମ୍ମଣେ ନିରାସଙ୍ଗଞ୍ଚ ପୱତ୍ତିଂ ଉପାଦାୟ ‘‘ୱିମୋକ୍ଖାନୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ନିରୋଧସମାପତ୍ତି ପନ ପଚ୍ଚନୀକଧମ୍ମେହି ୱିମୁତ୍ତତ୍ତା ଏୱ। ଇଧ ପନ ଝାନମେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅନୁଲୋମଂପଟିଲୋମନ୍ତି ପଠମଜ୍ଝାନତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଯାୱ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାୟତନା ଅନୁଲୋମଂ, ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାୟତନତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଯାୱ ପଠମଜ୍ଝାନା ପଟିଲୋମଂ। ପୁରେଭତ୍ତନ୍ତି ଭତ୍ତକିଚ୍ଚତୋ ପୁରେୟେୱ। ଅଫସ୍ସୟୀତି ଅନେକାକାରୱୋକାରା ସମାପତ୍ତିୟୋ ସମାପଜ୍ଜି। ତତୋ ପିଣ୍ଡାୟ ଗଚ୍ଛତୀତି ତତୋ ସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାୟ, ତତୋ ୱା ସମାପତ୍ତିସମାପଜ୍ଜିତତୋ ପଚ୍ଛା ଇଦାନି ପିଣ୍ଡାୟ ଗଚ୍ଛତୀତି ତଦହୁ ପୱତ୍ତଂ ଥେରସ୍ସ ପଟିପତ୍ତିଂ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି। ଥେରୋ ପନ ଦିୱସେ ଦିୱସେ ତଥେୱ ପଟିପଜ୍ଜତି।

ତାଦିସଂଭିକ୍ଖୁଂ ମାସାଦୀତି ଯାଦିସସ୍ସ ଗୁଣା ଏକଦେସେନ ୱୁତ୍ତା, ତାଦିସଂ ତଥାରୂପଂ ବୁଦ୍ଧାନୁବୁଦ୍ଧଂ ମହାଖୀଣାସୱଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ମା ଆସାଦେହି। ମାତ୍ତାନଂ ଖଣି ବ୍ରାହ୍ମଣାତି ଆସାଦନେନ ଚ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ମା ଅତ୍ତାନଂ ଖଣି, ଅରିୟୂପୱାଦେନ ଅତ୍ତନୋ କୁସଲଧମ୍ମଂ ୱା ଉମ୍ମୂଲେହି। ଅଭିପ୍ପସାଦେହି ମନନ୍ତି ‘‘ସାଧୁରୂପୋ ୱତ ଅୟଂ ସମଣୋ’’ତି ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେହି। ମା ତେ ୱିଜଟି ମତ୍ଥକନ୍ତି ତୱ ମତ୍ଥକଂ ତସ୍ମିଂ କତେନ ଅପରାଧେନ ସତ୍ତଧା ମା ଫଲି। ତସ୍ମା ତସ୍ସ ପଟିକାରତ୍ଥଂ ଖିପ୍ପମେୱ ପଞ୍ଜଲିକୋ ୱନ୍ଦାତି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ତଂ ସୁତ୍ୱା ଭୀତୋ ସଂୱିଗ୍ଗୋ ଲୋମହଟ୍ଠଜାତୋ ତାୱଦେୱ ଥେରଂ

ଖମାପେସି।

ନେସୋ ପସ୍ସତୀତିଆଦିକା ହେ ଗାଥା ପୋଟ୍ଟିଲଂ ନାମ ଭିକ୍ଖୁଂ ସନ୍ଧାୟ ଅପଟିପଜ୍ଜନ୍ତଂ ମିଚ୍ଛାଜୀୱକତଂ ଦିସ୍ୱା ଚୋଦନାୱସେନ ୱୁତ୍ତା। ତତ୍ଥ ନେସୋ ପସ୍ସତି ସଦ୍ଧମ୍ମନ୍ତି ଏସୋ ପୋଟ୍ଟିଲୋ ଭିକ୍ଖୁ ସତଂ ବୁଦ୍ଧାଦୀନଂ ଧମ୍ମଂ ମଗ୍ଗଫଲନିବ୍ବାନଂ ନ ପସ୍ସତି। କସ୍ମା? ସଂସାରେନ ପୁରକ୍ଖତୋ ସଂସାରବନ୍ଧନଅୱିଜ୍ଜାଦିନା ପୁରକ୍ଖତୋ ଅପାୟେସୁ ନିବ୍ବତ୍ତନତୋ ଅଧୋଗମଂ ହେଟ୍ଠାଗାମିଂ ମାୟାସାଠେୟ୍ୟାନୁଗତତ୍ତା ଜିମ୍ହପଥଂ ମିଚ୍ଛାମଗ୍ଗଭାୱତୋ କୁମ୍ମଗ୍ଗଭୂତଂ ମିଚ୍ଛାଜୀୱଂ ଅନୁଧାୱତି ଅନୁପରିୱତ୍ତତି।

କିମୀୱ ମୀଳ୍ହସଲ୍ଲିତ୍ତୋତି ଗୂଥକିମୀ ୱିୟ ମୀଳ୍ହେନ ସମନ୍ତତୋ ଲିତ୍ତୋ କିଲେସାସୁଚିୱିମିସ୍ସିତେ ସଙ୍ଖାରେ ଅଧିମୁଚ୍ଛିତୋ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନୋ। ପଗାଳ୍ହୋ ଲାଭସକ୍କାରେତି ଲାଭେ ଚ ସକ୍କାରେ ଚ ତଣ୍ହାୱସେନ ପକାରତୋ ଗାଳ୍ହୋ ଓଗାଳ୍ହୋ। ତୁଚ୍ଛୋ ଗଚ୍ଛତି ପୋଟ୍ଟିଲୋତି ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖାଭାୱତୋ ତୁଚ୍ଛୋ ଅସାରୋ ହୁତ୍ୱା ପୋଟ୍ଟିଲୋ ଭିକ୍ଖୁ ଗଚ୍ଛତି ପୱତ୍ତତି।

ଇମଞ୍ଚପସ୍ସାତିଆଦିକା ହେ ଗାଥା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ପସଂସନ୍ତେନ ୱୁତ୍ତା। ତତ୍ଥ ଇମଞ୍ଚ ପସ୍ସାତି ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରଂ ଦିସ୍ୱା ପସନ୍ନମାନସୋ ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତଂ ଆଲପତି। ସୁଦସ୍ସନନ୍ତି ଅସେକ୍ଖାନଂ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧାନଞ୍ଚେୱ ପାରିପୂରିୟା ସାୱକପାରମୀଞାଣସ୍ସ ଚ ପାରିପୂରିୟା ସୁନ୍ଦରଦସ୍ସନଂ। ୱିମୁତ୍ତଂ ଉଭତୋଭାଗେତି ଉଭତୋଭାଗତୋ ୱିମୁତ୍ତତ୍ତା ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତଂ ଉଭତୋଭାଗେତି ଅରୂପସମାପତ୍ତିୟା ରୂପକାୟତୋ, ମଗ୍ଗେନ ନାମକାୟତୋ, ୟଥାରହଂ ତେହିୟେୱ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନସମୁଚ୍ଛେଦଭାଗେହି ୱିମୁତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସବ୍ବସୋ ରାଗସଲ୍ଲାଦୀନଂ ଅଭାୱେନ ୱିସଲ୍ଲଂ କାମାଦିୟୋଗାନଂ ସମ୍ମଦେୱ ଖୀଣତ୍ତା ଖୀଣସଂୟୋଗଂ ସୁପରିସୁଦ୍ଧସ୍ସ ୱିଜ୍ଜାତ୍ତୟସ୍ସ ଅଧିଗତତ୍ତା ତେୱିଜ୍ଜଂ ମଚ୍ଚୁରାଜସ୍ସ ଭଞ୍ଜିତତ୍ତା ମଚ୍ଚୁହାୟିନଂ ପସ୍ସାତି ୟୋଜନା।

ଏତେ ସମ୍ବହୁଲାତିଆଦିକା ଗାଥା ଆୟସ୍ମତା ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରେନ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରଂ ପସଂସନ୍ତେନ ୱୁତ୍ତା। ତତ୍ଥ ପୂଜିତୋ ନରଦେୱେନାତି ନରେହି ଚ ଦେୱେହି ଚ ପରମାୟ ପୂଜାୟ ପୂଜିତୋ। ଉପ୍ପନ୍ନୋ ମରଣାଭିଭୂତି ଲୋକେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ହୁତ୍ୱା ମରଣଂ ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ଠିତୋ। ଅଥ ୱା ପୂଜିତୋ ନରଦେୱେନ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ କାରଣଭୂତେନ ଅରିୟାୟ ଜାତିୟା ଉପ୍ପନ୍ନୋ। ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ହି ପଠମଂ କମ୍ମୁନା ନରୋ ମନୁସ୍ସୋ ହୁତ୍ୱା ପଚ୍ଛାପି ଅରିୟାୟ ଜାତିୟା ଉତ୍ତମୋ ଦେୱୋ ଦେୱାତିଦେୱୋ ଅହୋସି, ତସ୍ମା ''ନରଦେୱୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ପୂଜିତୋ ନରଦେୱେନ ଭଗୱତା ପସଂସାୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ମରଣାଭିଭୂତେ ଲୋକେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ହୁତ୍ୱା ମରଣାଭିଭୂ ମଚ୍ଚୁହାୟୀ। ପୁଣ୍ଡରୀକଂୱ ତୋୟେନ ଉଦକେନ ପୁଣ୍ଡରୀକଂ ୱିୟ ସଙ୍ଖାରଗତେ ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିଲେପେନ ନ ଉପଲିମ୍ପତି, କତ୍ଥଚିପି ଅନିସ୍ସିତୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ୟସ୍ସାତି ୟେନ। ମୁହୁତ୍ତେତି ଖଣମତ୍ତେ କାଲେ। ସହସ୍ସଧାତି ସହସ୍ସପକାରୋ। ଲୋକୋତି ଓକାସଲୋକୋ। ଅୟଞ୍ହେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ – ୟେନ ମହିଦ୍ଧିକେନ ଆୟସ୍ମତା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେନ ସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁ ଖଣେନେୱ ସମ୍ମଦେୱ ୱିଦିତୋ, ପଚ୍ଚକ୍ଖତୋ ଞାତୋ ସବ୍ରହ୍ମକପ୍ପୋ ମହାବ୍ରହ୍ମସଦିସୋ ଆୱଜ୍ଜନାଦିୱସୀଭାୱପ୍ପତ୍ତିୟା ଇଦ୍ଧିସମ୍ପଦାୟ ଚୁତୂପପାତେ ଚ ୱସୀ। କାଲେ ପସ୍ସତୀତି ତଦନୁରୂପେ କାଲେ ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ଦେୱତା ପସ୍ସତୀତି।

ସାରିପୁତ୍ତୋୱାତିଆଦିକା ଗାଥା ଆୟସ୍ମତା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେନ ଅତ୍ତନୋ ଗୁଣେ ପକାସେନ୍ତେନ ୱୁତ୍ତା। ତତ୍ଥ ସାରିପୁତ୍ତୋୱାତି ଗାଥାୟ ଅୟଂ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ – ପଞ୍ଞାୟ ପଞ୍ଞାସମ୍ପଦାୟ, ସୀଲେନ ସୀଲସମ୍ପତ୍ତିୟା, ଉପସମେନ କିଲେସୱୂପସମେନ, ୟୋ ଭିକ୍ଖୁ ପାରଙ୍ଗତୋ ପାରଂ ପରିୟନ୍ତଂ ଉକ୍କଂସଂ ଗତୋ ସୋ ସାରିପୁତ୍ତୋ ସାୱକେହି ପଞ୍ଞାଦୀହି ଗୁଣେହି ପରମୁକ୍କଂସଗତୋ। ପଞ୍ଞାୟ ସୀଲେନ ହି ପରମୁକ୍କଂସଗତୋ। ଏତାୱପରମୋ ସିୟା ଏତପରମୋ ଏୱ, ନତ୍ଥି ତତୋ ଉତ୍ତରୀତି। ଇମଂ ପନ ଥେରୋ ୟଥା ସାରିପୁତ୍ତୋ ପଞ୍ଞାୟ ଉତ୍ତମୋ, ତଥା ଅହଂ ସମାଧିନା ଉତ୍ତମୋତି ଦୀପେତୁଂ ଅୱୋଚ। ତେନେୱାହ ''କୋଟିସତସହସ୍ସସ୍ସା''ତିଆଦି।

ତତ୍ଥ ଖଣେନ ନିମ୍ମିନେତି ଖଣେନେୱ କୋଟିସତସହସ୍ସଅତ୍ତଭାୱଂ ନିମ୍ମିନେୟ୍ୟ ନିମ୍ମିତୁଂ ସମତ୍ଥୋ। ତସ୍ସ ନିମ୍ମିନନେ ନ ମୟ୍ହଂ ଭାରୋ ଅତ୍ଥି। ୱିକୁବ୍ବନାସୁ କୁସଲୋ, ୱସୀଭୂତୋମ୍ହି ଇଦ୍ଧିୟାତି ନ କେୱଲଂ ମନୋମୟୱିକୁବ୍ବନାସୁ ଏୱ, ସବ୍ବାୟପି ଇଦ୍ଧିୟା ୱସୀଭାୱପ୍ପତ୍ତୋ ଅମ୍ହି।

ସମାଧିୱିଜ୍ଜାୱସିପାରମୀଗତୋତି ସୱିତକ୍କସୱିଚାରାଦିସମାଧୀସୁ ଚେୱ ପୁବ୍ବେନିୱାସଞାଣାଦିୱିଜ୍ଜାସୁ ଚ ୱସୀଭାୱେନ ପାରମିଂ କୋଟିଂ ପତ୍ତୋ ଅସି। ତସ୍ସ ତଣ୍ହାନିସ୍ସୟାଦିରହିତସ୍ସ ସତ୍ଥୁ ସାସନେ ୟଥାୱୁତ୍ତେହି ଗୁଣେହି ଉକ୍କଂସଗତୋ। ଧିତିସମ୍ପନ୍ନତାୟ ଧୀରୋ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଗୋତ୍ତୋ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ, ସୁଟ୍ଠୁ ଠପିତେନ୍ଦ୍ରିୟତାୟ ସମାହିତିନ୍ଦ୍ରିୟୋ, ୟଥା ହତ୍ଥିନାଗୋ ପୂତିଲତାବନ୍ଧନଂ ସୁଖେନେୱ ଛିନ୍ଦତି, ଏୱଂ ସକଲଂ କିଲେସବନ୍ଧନଂ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦି ଏୱାତି।

କୀଦିସୋନିରୟୋ ଆସୀତିଆଦୟୋ ଗାଥା କୋଟ୍ଟଂ ଅନୁପୱିସିତ୍ୱା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଠିତମାରଂ ତଜ୍ଜେନ୍ତେନ ଥେରେନ ୱୁତ୍ତା। ତତ୍ଥ କୀଦିସୋତି କିଂପକାରୋ। ୟତ୍ଥ ଦୁସ୍ସୀତି ୟସ୍ମିଂ ନିରୟେ ''ଦୁସ୍ସୀ''ତି ଏୱଂନାମୋ ମାରୋ। ଅପଚ୍ଚଥାତି ନିରୟଗ୍ଗିନା ଅପଚ୍ଚି। ୱିଧୁରଂ ସାୱକନ୍ତି ୱିଧୁରଂ ନାମ କକୁସନ୍ଧସ୍ସ

ଭଗୱତୋ ଅଗ୍ଗସାୱକଂ। ଆସଜ୍ଜାତି ଘଟ୍ଟଯିତ୍ୱା ବାଧିତ୍ୱା। କକୁସନ୍ଧଞ୍ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣନ୍ତି କକୁସନ୍ଧଞ୍ଚ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ଆସଜ୍ଜାତି ଅତ୍ଥୋ। ଭଗୱନ୍ତଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ କୁମାରଂ ଆୱିସିତ୍ୱା ମାରେନ ଖିତ୍ତା ସକ୍ଖରା ଥେରସ୍ସ ସୀସେ ପତି।

ସତଂ ଆସି ଅଯୋସଙ୍କୂତି ତସ୍ମିଂ କିର ନିରଯେ ଉପପନ୍ନାନଂ ତିଗାୱୁତୋ ଅତ୍ତଭାୱୋ ହୋତି, ଦୁସ୍ସୀମାରସ୍ସାପି ତାଦିସୋୱ ଅହୋସି। ଅଥ ନିରଯପାଲା ତାଲକ୍ଖନ୍ଧପ୍ପମାଣାନଂ ଅଯୋସୂଲାନଂ ଆଦିତ୍ତାନଂ ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତାନଂ ସଜୋତିଭୂତାନଂ ସତମେୱ ଗହେତ୍ୱା ''ଇମସ୍ମିଂୱ ତେ ଠାନେ ଠିତେନ ହଦଯେନ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ପାପଂ କତ''ନ୍ତି ସୁଧାଦୋଣିଯଂ ସୁଧଂ କୋଟ୍ଟେନ୍ତା ୱିଯ ହଦଯମଜ୍ଝଂ କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ପଣ୍ଣାସ ଜନା ପାଦାଭିମୁଖା, ପଣ୍ଣାସ ଜନା ସୀସାଭିମୁଖା କୋଟ୍ଟେନ୍ତା ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଏୱଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ଚ ପଞ୍ଚହି ୱସ୍ସସତେହି ଉଭୋ ଅନ୍ତେ ପତ୍ୱା ପୁନ ନିୱତ୍ତମାନା ପଞ୍ଚହି ୱସ୍ସସତେହି ହଦଯମଜ୍ଝଂ ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ''ସତଂ ଆସି ଅଯୋସଙ୍କୂ''ତି। ସବ୍ବେ ପଚ୍ଚତ୍ତୱେଦନାତି ସଯମେୱ ପାଟିଯେକ୍କୱେଦନାଜନକା। ସା କିର ୱେଦନା ମହାନିରଯୱେଦନାତୋ ଦୁକ୍ଖତରା ହୋତି, ଯଥା ହି ସିନେହପାନସତ୍ତାହତୋ ପରିହାରସତ୍ତାହଂ ଦୁକ୍ଖତରଂ, ଏୱଂ ମହାନିରଯଦୁକ୍ଖତୋ ଉସ୍ସଦେ ୱୁଟ୍ଠାନୱେଦନା ଦୁକ୍ଖତରା। ଇଦିସୋ ନିରଯୋ ଆସୀତି ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଦେୱଦୂତସୁତ୍ତେନ (ଅ। ନି। ୩।୩୬; ମ। ନି। ୩।୨୬୧) ନିରଯୋ ଦୀପେତବ୍ବୋ।

ଯୋ ଏତମଭିଜାନାତୀତି ଯୋ ମହାଭିଞ୍ଞୋ ଏତଂ କମ୍ମଫଲଞ୍ଚ ହତ୍ଥତଲେ ଠପିତଆମଲକଂ ୱିଯ ଅଭିମୁଖଂ କତ୍ୱା ପଚ୍ଚକ୍ଖତୋ ଜାନାତି। ଭିକ୍ଖୁ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାୱକୋତି ଭିନ୍ନକିଲେସୋ ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାୱକୋ। କଣ୍ହ, ଦୁକ୍ଖଂ ନିଗଚ୍ଛସୀତି ଏକନ୍ତକାଳକେହି ପାପଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା, କଣ୍ହ ମାର, ଦୁକ୍ଖଂ ୱିନ୍ଦିସ୍ସସି।

ମଜ୍ଝେସରସ୍ମିନ୍ତି ମହାସମୁଦ୍ଦସ୍ସ ମଜ୍ଝେ କିର ଉଦକଂ ୱତ୍ଥୁଂ କତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତୱିମାନାନି କପ୍ପଟ୍ଠିତିକାନି ହୋନ୍ତି। ତେନାହ ''ୱିମାନା କପ୍ପଠାଯିନୋ''ତି। ତେସଂ ୱେଳୁରିଯସ୍ସ ୱିଯ ୱଣ୍ଣୋ ହୋତି, ପବ୍ବତମତ୍ଥକେ ଜଲିତନଳଗ୍ଗିଖନ୍ଧୋ ୱିଯ ଚ ଏତେସଂ ଅଚ୍ଚିଯୋ ଜୋତନ୍ତି, ତେନ ତେ ଅତିୱିଯ ପଭସ୍ସରା ପଭାସମ୍ପନ୍ନା ହୋନ୍ତି। ତେନାହ ''ୱେଳୁରିଯୱଣ୍ଣା ରୁଚିରା, ଅଚ୍ଚିମନ୍ତୋ ପଭସ୍ସରା''ତି। ପୁଥୁନାନତ୍ତୱଣ୍ଣିଯୋତି ନୀଲାଦିୱସେନ ନାନତ୍ତୱଣ୍ଣା ବହୂ ଅଚ୍ଛରା ତତ୍ଥ ତେସୁ ୱିମାନେସୁ ନଚ୍ଚନ୍ତି।

ଯୋ ଏତମଭିଜାନାତୀତି ଯୋ ଏତଂ ୱିମାନଂ ୱତ୍ଥୁଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ କତ୍ୱା ଜାନାତି। ଅଯଞ୍ହି ଅତ୍ଥୋ ୱିମାନପେତୱତ୍ଥୂହି ଦୀପେତବ୍ବୋ।

ବୁଦ୍ଧେନ ଚୋଦିତୋତି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ଚୋଦିତୋ ଉଯ୍ୟୋଜିତୋ। ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ପେକ୍ଖତୋତି ମହତୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ। ମିଗାରମାତୁପାସାଦଂ ପାଦଙ୍ଗୁଟ୍ଠେନ କମ୍ପଯୀତି (ମ। ନି। ୧।୫୧୩) ପୁବ୍ବାରାମେ ୱିସାଖାଯ ମହାଉପାସିକାଯ କାରିତଂ ସହସ୍ସଗବ୍ଭପଟିମଣ୍ଡିତଂ ମହାପାସାଦଂ ଅତ୍ତନୋ ପାଦଙ୍ଗୁଟ୍ଠେନ କମ୍ପେସିଂ। ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ସମଯେ ପୁବ୍ବାରାମେ ଯଥାୱୁତ୍ତପାସାଦେ ଭଗୱତି ୱିହରନ୍ତେ ସମ୍ବହୁଲା ନୱକତରା ଭିକ୍ଖୂ ଉପରିପାସାଦେ ନିସିନ୍ନା ସତ୍ଥାରମ୍ପି ଅଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତିରଚ୍ଛାନକଥଂ କଥେତୁମାରଦ୍ଧା, ତଂ ସୁତ୍ୱା ଭଗୱା ତେ ସଂୱେଜେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମଦେସନାଯ ଭାଜନଭୂତେ କାତୁକାମୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରଂ ଆମନ୍ତେସି – ''ପସ୍ସସି ତ୍ୱଂ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ନୱେ ଭିକ୍ଖୂ ତିରଚ୍ଛାନକଥମନୁଯୁତ୍ତେ''ତି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଥେରୋ ସତ୍ଥୁ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ଞତ୍ୱା ଅଭିଞ୍ଞାପାଦକଂ ଆପୋକସିଣାରମ୍ମଣଂ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ୱୁଟ୍ଠାଯ ''ପାସାଦସ୍ସ ପତିଟ୍ଠିତୋକାସଂ ଉଦକଂ ହୋତୂ''ତି ଅଧିଟ୍ଠାଯ ପାସାଦମତ୍ଥକେ ଥୂପିକଂ ପାଦଙ୍ଗୁଟ୍ଠେନ ପହରି, ପାସାଦୋ ଓନମିତ୍ୱା ଏକେନ ପସ୍ସେନ ଅଟ୍ଠାସି। ପୁନପି ପହରି, ଅପରେନ ପସ୍ସେନ ଅଟ୍ଠାସି। ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭୀତା ସଂୱିଗ୍ଗା ପାସାଦସ୍ସ ପତନଭଯେନ ତତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ସମୀପେ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ସତ୍ଥା ତେସଂ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ତେସୁ କେଚି ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ, କେଚି ସକଦାଗାମିଫଲେ, କେଚି ଅନାଗାମିଫଲେ, କେଚି ଅରହତ୍ତଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ। ସ୍ୱାଯମତ୍ଥୋ ପାସାଦକମ୍ପନସୁତ୍ତେନ ଦୀପେତବ୍ବୋ।

ୱେଜଯନ୍ତପାସାଦନ୍ତି ସୋ ୱେଜଯନ୍ତପାସାଦୋ ତାୱତିଂସଭୱନେ ଯୋଜନସହସ୍ସୁବ୍ବେଧୋ ଅନେକସହସ୍ସନିୟ୍ୟୂହକୂଟାଗାରପଟିମଣ୍ଡିତୋ ଦେୱାସୁରସଙ୍ଗାମେ ଅସୁରେ ଜିନିତ୍ୱା ସକ୍କେ ଦେୱାନମିନ୍ଦେ ନଗରମଜ୍ଝେ ଠିତେ ଉଟ୍ଠିତୋ ୱିଜଯନ୍ତେନ ନିବ୍ବତ୍ତତ୍ତା ''ୱେଜଯନ୍ତୋ''ତି ଲଦ୍ଧନାମୋ ପାସାଦୋ, ତଂ ସନ୍ଧାଯାହ ''ୱେଜଯନ୍ତପାସାଦ''ନ୍ତି। ତମ୍ପି ହି ଅଯଂ ଥେରୋ ପାଦଙ୍ଗୁଟ୍ଠେନ କମ୍ପେସି। ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ସମଯେ ଭଗୱନ୍ତଂ ପୁବ୍ବାରାମେ ୱିହରନ୍ତଂ ସକ୍କୋ ଦେୱରାଜା ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତଣ୍ହାସଙ୍ଖଯୱିମୁତ୍ତିଂ ପୁଚ୍ଛି। ତସ୍ସ ଭଗୱା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତି। ସୋ ତଂ ସୁତ୍ୱା ଅତ୍ତମନୋ ପମୁଦିତୋ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଦେୱଲୋକମେୱ ଗତୋ। ଅଥାଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଏୱଂ ଚିନ୍ତେସି – ''ଅଯଂ ସକ୍କୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏୱରୂପଂ ଗମ୍ଭୀରଂ ନିବ୍ବାନପଟିସଂଯୁତ୍ତଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛି, ଭଗୱତା ଚ ପଞ୍ହୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତୋ, କିନ୍ନୁ ଖୋ ଜାନିତ୍ୱା ଗତୋ, ଉଦାହୁ ଅଜାନିତ୍ୱା? ଯଂନୂନାହଂ ଦେୱଲୋକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ଜାନେଯ୍ୟ''ନ୍ତି। ସୋ ତାୱଦେୱ ତାୱତିଂସଭୱନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସକ୍କଂ ଦେୱାନମିନ୍ଦଂ ତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛି। ସକ୍କୋ ଦିବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିଯା ପମତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ୱିକ୍ଖେପଂ ଅକାସି। ଥେରୋ ତସ୍ସ ସଂୱେଗଜନନତ୍ଥଂ ୱେଜଯନ୍ତପାସାଦଂ ପାଦଙ୍ଗୁଟ୍ଠେନ କମ୍ପେସି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ –

‘‘ଯୋ ୱେଜଯନ୍ତପାସାଦଂ, ପାଦଙ୍ଗୁଟ୍ଠେନ କମ୍ପଯି;

ଇଦ୍ଧିବଲେନୁପତ୍ଥଦ୍ଧୋ, ସଂୱେଜେସି ଚ ଦେୱତା’’ତି। (ମ। ନି। ୧।୫୧୩)

ଅଯଂ ପନତ୍ଥୋ ଚୂଳତଣ୍ହାସଙ୍ଖଯୱିମୁତ୍ତିସୁତ୍ତେନ (ମ। ନି। ୧।୩୯୦ ଆଦଯୋ) ଦୀପେତବ୍ବୋ। କମ୍ପିତାକାରୋ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତୋଯେୱ।

ସକ୍କଂ ସୋ ପରିପୁଚ୍ଛତୀତି ଯଥାୱୁତ୍ତମେୱ ଥେରସ୍ସ ତଣ୍ହାସଙ୍ଖଯୱିମୁତ୍ତିପୁଚ୍ଛଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ତେନାହ ‘‘ଅପି, ଆୱୁସୋ, ଜାନାସି, ତଣ୍ହକ୍ଖଯୱିମୁତ୍ତିଯୋ’’ତି। ତସ୍ସ ସକ୍କୋ ୱିଯାକାସୀତି ଇଦଂ ଥେରେନ ପାସାଦକମ୍ପନେ କତେ ସଂୱିଗ୍ଗହଦଯେନ ପମାଦଂ ପହାଯ ଯୋନିସୋ ମନସି କରିତ୍ୱା ପଞ୍ହସ୍ସ ବ୍ଯାକତଭାୱଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ସତ୍ଥାରା ଦେସିତନିଯାମେନେୱ ହି ସୋ ତଦା କଥେସି। ତେନାହ ‘‘ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠୋ ଯଥାତଥ’’ନ୍ତି। ତତ୍ଥ ସକ୍କଂ ସୋ ପରିପୁଚ୍ଛତୀତି ସକ୍କଂ ଦେୱରାଜଂ ସୋ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରୋ ସତ୍ଥାରା ଦେସିତାଯ ତଣ୍ହାସଙ୍ଖଯୱିମୁତ୍ତିଯା ସମ୍ମଦେୱ ଗହିତଭାୱଂ ପୁଚ୍ଛି। ଅତୀତତ୍ଥେ ହି ଇଦଂ ୱତ୍ତମାନୱଚନଂ। ଅପି, ଆୱୁସୋ, ଜାନାସୀତି, ଆୱୁସୋ, ଅପି ଜାନାସି, କିଂ ଜାନାସି? ତଣ୍ହକ୍ଖଯୱିମୁତ୍ତିଯୋତି ଯଥା ତଣ୍ହାସଙ୍ଖଯୱିମୁତ୍ତିଯୋ ସତ୍ଥାରା ତୁଯ୍ହଂ ଦେସିତା, ତଥା କିଂ ଜାନାସୀତି ପୁଚ୍ଛି। ତଣ୍ହକ୍ଖଯୱିମୁତ୍ତିଯୋତି ୱା ତଣ୍ହାସଙ୍ଖଯୱିମୁତ୍ତିସୁତ୍ତସ୍ସ ଦେସନଂ ପୁଚ୍ଛତି।

ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ତି ମହାବ୍ରହ୍ମାନଂ। ସୁଧମ୍ମାଯଂ ଠିତୋ ସଭନ୍ତି ସୁଧମ୍ମାଯ ସଭାଯ। ଅଯଂ ପନ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ସୁଧମ୍ମସଭାୱ, ନ ତାୱତିଂସଭୱନେ, ସୁଧମ୍ମସଭାୱିରହିତୋ ଦେୱଲୋକୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ଅଜ୍ଜାପି ତ୍ୟାୱୁସୋ, ସା ଦିଟ୍ଠି, ଯା ତେ ଦିଟ୍ଠି ପୁରେ ଅହୁତି ଇମଂ ବ୍ରହ୍ମଲୋକଂ ଉପଗନ୍ତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନତ୍ଥି କୋଚି ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା, ସତ୍ଥୁ ଇଧାଗମନତୋ ପୁବ୍ବେ ଯା ତୁଯ୍ହଂ ଦିଟ୍ଠି ଅହୋସି, କିଂ ଅଜ୍ଜାପି ଇଦାନିପି ସା ଦିଟ୍ଠି ନ ୱିଗତାତି? ପସ୍ସସି ୱୀତିୱତ୍ତନ୍ତଂ, ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ପଭସ୍ସରନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ୱୀତିପତନ୍ତଂ ମହାକପ୍ପିନମହାକସ୍ସପାଦୀହି ସାୱକେହି ପରିୱାରିତସ୍ସ ତେଜୋଧାତୁଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନସ୍ସ ସସାୱକସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଓଭାସଂ ପସ୍ସସୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ସମଯେ ଭଗୱା ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ସୁଧମ୍ମାଯ ସଭାଯ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ସନ୍ନିସିନ୍ନସ୍ସ – ‘‘ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ କୋଚି ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ଏୱଂମହିଦ୍ଧିକୋ, ଯୋ ଇଧ ଆଗନ୍ତୁଂ ସକ୍କୁଣେଯ୍ଯା’’ତି ଚିନ୍ତେନ୍ତସ୍ସ ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ଚିତ୍ତମଞ୍ଞାଯ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ମତ୍ଥକେ ଆକାସେ ନିସିନ୍ନୋ ତେଜୋଧାତୁଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଓଭାସଂ ମୁଞ୍ଚନ୍ତୋ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନାଦୀନଂ ଆଗମନଂ ଚିନ୍ତେସି। ସହ ଚିନ୍ତନେନ ତେପି ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ଞତ୍ୱା ତେଜୋଧାତୁଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପଚ୍ଚେକଦିସାସୁ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଓଭାସଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତ୍ୱା ସକଲବ୍ରହ୍ମଲୋକୋ ଏକୋଭାସୋ ଅହୋସି। ସତ୍ଥା ବ୍ରହ୍ମୁନୋ କଲ୍ଲଚିତ୍ତତଂ ଞତ୍ୱା ଚତୁସଚ୍ଚପକାସନଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ଦେସନାପରିଯୋସାନେ ଅନେକାନି ବ୍ରହ୍ମସହସ୍ସାନି ମଗ୍ଗଫଲେସୁ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ, ତଂ ସନ୍ଧାଯ ଚୋଦେନ୍ତୋ ‘‘ଅଜ୍ଜାପି ତ୍ୟାୱୁସୋ, ସା ଦିଟ୍ଠୀ’’ତି ଗାଥମାହ। ଅଯଂ ପନତ୍ଥୋ ବକବ୍ରହ୍ମସୁତ୍ତେନ ଦୀପେତବ୍ବୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ (ସଂ। ନି। ୧।୧୭୬) –

‘‘ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ଏୱରୂପଂ ପାପକଂ ଦିଟ୍ଠିଗତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ହୋତି – ‘ନତ୍ଥି ସୋ ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା, ଯୋ ଇଧ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ଯା’ତି। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ତସ୍ସ ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ଚେତସା ଚେତୋପରିୱିତକ୍କମଞ୍ଞାଯ ସେଯ୍ଯଥାପି ନାମ ବଲୱା ପୁରିସୋ ସମିଞ୍ଜିତଂ ୱା ବାହଂ ପସାରେଯ୍ଯ, ପସାରିତଂ ୱା ବାହଂ ସମିଞ୍ଜେଯ୍ଯ, ଏୱମେୱ ଜେତୱନେ ଅନ୍ତରହିତୋ ତସ୍ମିଂ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ପାତୁରହୋସି। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ତସ୍ସ ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ଉପରି ୱେହାସଂ ପଲ୍ଲଙ୍କେନ ନିସୀଦି ତେଜୋଧାତୁଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା।

‘‘ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମତୋ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ‘କହଂ ନୁ ଖୋ ଭଗୱା ଏତରହି ୱିହରତୀ’ତି? ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ୱିସୁଦ୍ଧେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସକେନ ତସ୍ସ ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ଉପରିୱେହାସଂ ପଲ୍ଲଙ୍କେନ ନିସିନ୍ନଂ ତେଜୋଧାତୁଂ ସମାପନ୍ନଂ। ଦିସ୍ୱାନ ସେଯ୍ଯଥାପି ନାମ ବଲୱା ପୁରିସୋ ସମିଞ୍ଜିତଂ ୱା ବାହଂ ପସାରେଯ୍ଯ, ପସାରିତଂ ୱା ବାହଂ ସମିଞ୍ଜେଯ୍ଯ, ଏୱମେୱ ଜେତୱନେ ଅନ୍ତରହିତୋ ତସ୍ମିଂ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ପାତୁରହୋସି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ପୁରତ୍ଥିମଂ ଦିସଂ ନିସ୍ସାଯ ତସ୍ସ ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ଉପରିୱେହାସଂ ପଲ୍ଲଙ୍କେନ ନିସୀଦି ତେଜୋଧାତୁଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନୀଚତରଂ ଭଗୱତୋ।

‘‘ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମତୋ ମହାକସ୍ସପସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ‘କହଂ ନୁ ଖୋ ଭଗୱା ଏତରହି ୱିହରତୀ’ତି? ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ୱିସୁଦ୍ଧେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସକେନ ତସ୍ସ ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ଉପରିୱେହାସଂ ପଲ୍ଲଙ୍କେନ ନିସିନ୍ନଂ ତେଜୋଧାତୁଂ ସମାପନ୍ନଂ। ଦିସ୍ୱାନ ସେଯ୍ଯଥାପି ନାମ ବଲୱା ପୁରିସୋ…ପେ… ଏୱମେୱ ଜେତୱନେ ଅନ୍ତରହିତୋ ତସ୍ମିଂ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ପାତୁରହୋସି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ଦକ୍ଖିଣଂ ଦିସଂ ନିସ୍ସାଯ ତସ୍ସ ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ଉପରିୱେହାସଂ ପଲ୍ଲଙ୍କେନ ନିସୀଦି ତେଜୋଧାତୁଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନୀଚତରଂ ଭଗୱତୋ।

‘‘ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମତୋ ମହାକପ୍ପିନସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ‘କହଂ ନୁ ଖୋ ଭଗଵା ଏତରହି ଵିହରତୀ’ତି? ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ଆୟସ୍ମା ମହାକପ୍ପିନୋ ଭଗଵନ୍ତଂ ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ଵିସୁଦ୍ଧେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସକେନ ତସ୍ସ ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ଉପରିଵେହାସଂ ପଲ୍ଲଙ୍କେନ ନିସିନ୍ନଂ ତେଜୋଧାତୁଂ ସମାପନ୍ନଂ। ଦିସ୍ଵାନ ସେୟ୍ୟଥାପି ନାମ ବଲଵା ପୁରିସୋ…ପେ… ଏଵମେଵ ଜେତଵନେ ଅନ୍ତରହିତୋ ତସ୍ମିଂ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ପାତୁରହୋସି। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ମହାକପ୍ପିନୋ ପଚ୍ଛିମଂ ଦିସଂ ନିସ୍ସାୟ ତସ୍ସ ବ୍ରହ୍ମୁନୋ। ଉପରିଵେହାସଂ ପଲ୍ଲଙ୍କେନ ନିସୀଦି ତେଜୋଧାତୁଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ଵା ନୀଚତରଂ ଭଗଵତୋ।

‘‘ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମତୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ‘କହଂ ନୁ ଖୋ ଭଗଵା ଏତରହି ଵିହରତୀ’ତି? ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ଭଗଵନ୍ତଂ ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ଵିସୁଦ୍ଧେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସକେନ ତସ୍ସ ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ଉପରିଵେହାସଂ ପଲ୍ଲଙ୍କେନ ନିସିନ୍ନଂ ତେଜୋଧାତୁଂ ସମାପନ୍ନଂ। ଦିସ୍ଵାନ ସେୟ୍ୟଥାପି ନାମ ବଲଵା ପୁରିସୋ…ପେ… ଏଵମେଵ ଜେତଵନେ ଅନ୍ତରହିତୋ ତସ୍ମିଂ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ପାତୁରହୋସି । ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ଉତ୍ତରଂ ଦିସଂ ନିସ୍ସାୟ ତସ୍ସ ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ଉପରିଵେହାସଂ ପଲ୍ଲଙ୍କେନ ନିସୀଦି ତେଜୋଧାତୁଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ଵା ନୀଚତରଂ ଭଗଵତୋ। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ତଂ ବ୍ରହ୍ମାନଂ ଗାଥାୟ ଅଜ୍ଝଭାସି –

‘‘ଅଜ୍ଜାପି ତେ ଆଵୁସୋ ସା ଦିଟ୍ଠି, ୟା ତେ ଦିଟ୍ଠି ପୁରେ ଅହୁ;

ପସ୍ସସି ଵୀତିଵତ୍ତନ୍ତଂ, ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ପଭସ୍ସରନ୍ତି।

‘‘ନ ମେ ମାରିସ ସା ଦିଟ୍ଠି, ୟା ମେ ଦିଟ୍ଠି ପୁରେ ଅହୁ;

ପସ୍ସାମି ଵୀତିଵତ୍ତନ୍ତଂ, ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ପଭସ୍ସରଂ;

ସ୍ଵାହଂ ଅଜ୍ଜ କଥଂ ଵଜ୍ଜଂ, ଅହଂ ନିଚ୍ଚୋମ୍ହି ସସ୍ସତୋ’’ତି।

‘‘ଅଥ ଖୋ ଭଗଵା ତଂ ବ୍ରହ୍ମାନଂ ସଂଵେଜେତ୍ଵା ସେୟ୍ୟଥାପି ନାମ ବଲଵା ପୁରିସୋ…ପେ… ଏଵମେଵ ତସ୍ମିଂ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ଅନ୍ତରହିତୋ ଜେତଵନେ ପାତୁରହୋସି। ଅଥ ଖୋ ସୋ ବ୍ରହ୍ମା ଅଞ୍ଞତରଂ ବ୍ରହ୍ମପାରିସଜ୍ଜଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘ଏହି ତ୍ଵଂ, ମାରିସ, ୟେନାୟସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ତେନୁପସଙ୍କମ, ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ ଏଵଂ ଵଦେହି ‘ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଅଞ୍ଞେପି ତସ୍ସ ଭଗଵତୋ ସାଵକା ଏଵଂମହିଦ୍ଧିକା ଏଵଂମହାନୁଭାଵା ସେୟ୍ୟଥାପି ଭଵଂ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ, କସ୍ସପୋ, କପ୍ପିନୋ, ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ’’’ତି। ‘‘ଏଵଂ, ମାରିସା’’ତି ଖୋ ସୋ ବ୍ରହ୍ମପାରିସଜ୍ଜୋ ତସ୍ସ ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ପଟିସ୍ସୁତ୍ଵା ୟେନାୟସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ତେନୁପସଙ୍କମି, ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଅଞ୍ଞେପି ତସ୍ସ ଭଗଵତୋ ସାଵକା ଏଵଂମହିଦ୍ଧିକା ଏଵଂମହାନୁଭାଵା ସେୟ୍ୟଥାପି ଭଵଂ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ, କସ୍ସପୋ, କପ୍ପିନୋ, ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ’’ତି। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ତଂ ବ୍ରହ୍ମପାରିସଜ୍ଜଂ ଗାଥାୟ ଅଜ୍ଝଭାସି –

‘‘ତେଵିଜ୍ଜା ଇଦ୍ଧିପତ୍ତା ଚ, ଚେତୋପରିୟାୟକୋଵିଦା;

ଖୀଣାସଵା ଅରହନ୍ତୋ, ବହୂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାଵକା’’ତି।

‘‘ଅଥ ଖୋ ସୋ ବ୍ରହ୍ମପାରିସଜ୍ଜୋ ଆୟସ୍ମତୋ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସ୍ସ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ଵା ଅନୁମୋଦିତ୍ଵା ୟେନ ସୋ ବ୍ରହ୍ମା ତେନୁପସଙ୍କମି, ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ତଂ ବ୍ରହ୍ମାନଂ ଏତଦଵୋଚ – ଆୟସ୍ମା, ମାରିସ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଏଵମାହ –

‘‘ତେଵିଜ୍ଜା ଇଦ୍ଧିପତ୍ତା ଚ, ଚେତୋପରିୟାୟକୋଵିଦା;

ଖୀଣାସଵା ଅରହନ୍ତୋ, ବହୂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାଵକା’’ତି।

‘‘ଇଦମଵୋଚ ସୋ ବ୍ରହ୍ମପାରିସଜ୍ଜୋ। ଅତ୍ତମନୋ ଚ ସୋ ବ୍ରହ୍ମା ତସ୍ସ ବ୍ରହ୍ମପାରିସଜ୍ଜସ୍ସ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୀ’’ତି।

ଇଦଂ ସନ୍ଧାୟ ଵୁତ୍ତଂ ‘‘ଅୟଂ ପନତ୍ଥୋ ବକବ୍ରହ୍ମସୁତ୍ତେନ ଦୀପେତବ୍ବୋ’’ତି।

ମହାନେରୁନୋ କୂଟନ୍ତି କୂଟସୀସେନ ସକଲମେଵ ସିନେରୁପବ୍ବତରାଜଂ ଵଦତି। ଵିମୋକ୍ଖେନ ଅଫସ୍ସଯୀତି ଝାନଵିମୋକ୍ଖନିସ୍ସଯେନ ଅଭିଞ୍ଞାଞାଣେନ ଫସ୍ସଯୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଵନନ୍ତି ଜମ୍ବୁଦୀପଂ। ସୋ ହି ଵନବହୁଲତାଯ ‘‘ଵନ’’ନ୍ତି ଵୁତ୍ତୋ। ତେନାହ ‘‘ଜମ୍ବୁସଣ୍ଡସ୍ସ ଇସ୍ସରୋ’’ତି। ପୁବ୍ବଵିଦେହାନନ୍ତି ପୁବ୍ବଵିଦେହଟ୍ଠାନଂ, ପୁବ୍ବଵିଦେହନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଯେ ଚ ଭୂମିସଯା ନରାତି ଭୂମିସଯା ନରା ନାମ ଅପରଗୋଯାନକା ଚ ଉତ୍ତରକୁରୁକା ଚ ମନୁସ୍ସା। ତେ ହି ଗେହାଭାଵତୋ ‘‘ଭୂମିସଯା’’ତି ଵୁତ୍ତା। ତେପି ସବ୍ବେ ଅଫସ୍ସଯୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଅଯଂ ପନତ୍ଥୋ ନନ୍ଦୋପନନ୍ଦଦମନେନ (ଵିସୁଦ୍ଧି। ୨।୩୯୬ ନନ୍ଦୋପନନ୍ଦନାଗଦମନକଥା) ଦୀପେତବ୍ବୋ –

‘‘ଏକସ୍ମିଂ କିର ସମଯେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ଗହପତି ଭଗଵତୋ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ଵା ‘ସ୍ଵେ, ଭନ୍ତେ, ପଞ୍ଚହି ଭିକ୍ଖୁସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ମଯ୍ହଂ ଗେହେ ଭିକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହଥା’ତି ନିମନ୍ତେତ୍ଵା ପକ୍କାମି। ତଂଦିଵସଞ୍ଚ ଭଗଵତୋ ପଚ୍ଚୂସସମଯେ ଦସସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁଂ ଓଲୋକେନ୍ତସ୍ସ ନନ୍ଦୋପନନ୍ଦୋ ନାମ ନାଗରାଜା ଞାଣମୁଖେ ଆପାଥଂ ଆଗଚ୍ଛି। ଭଗଵା ‘ଅଯଂ ନାଗରାଜା ମଯ୍ହଂ ଞାଣମୁଖେ ଆପାଥଂ ଆଗଚ୍ଛତି, କିଂ ନୁ ଖୋ ଭଵିସ୍ସତୀ’ତି ଆଵଜ୍ଜେନ୍ତୋ ସରଣଗମନସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯଂ ଦିସ୍ଵା ‘ଅଯଂ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୋ ତୀସୁ ରତନେସୁ ଅପ୍ପସନ୍ନୋ, କୋ ନୁ ଖୋ ଇମଂ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିତୋ ଵିମୋଚେଯ୍ଯା’ତି ଆଵଜ୍ଜେନ୍ତୋ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରଂ ଅଦ୍ଦସ।

‘‘ତତୋ ପଭାତାଯ ରତ୍ତିଯା ସରୀରପଟିଜଗ୍ଗନଂ କତ୍ଵା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘ଆନନ୍ଦ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୁସତାନଂ ଆରୋଚେହି ତଥାଗତୋ ଦେଵଚାରିକଂ ଗଚ୍ଛତୀ’ତି। ତଂଦିଵସଞ୍ଚ ନନ୍ଦୋପନନ୍ଦସ୍ସ ଆପାନଭୂମିଂ ସଜ୍ଜଯିଂସୁ। ସୋ ଦିବ୍ବରତନପଲ୍ଲଙ୍କେ ଦିବ୍ବେନ ସେତଚ୍ଛତ୍ତେନ ଧାରିଯମାନୋ ତିଵିଧନାଟକେହି ଚେଵ ନାଗପରିସାଯ ଚ ପରିଵୁତୋ ଦିବ୍ବଭାଜନେସୁ ଉପଟ୍ଠାପିତଂ ଅନ୍ନପାନଵିଧିଂ ଓଲୋକଯମାନୋ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି। ଅଥ ଖୋ ଭଗଵା ଯଥା ନାଗରାଜା ପସ୍ସତି, ତଥା କତ୍ଵା ତସ୍ସ ଵିମାନମତ୍ଥକେନେଵ ପଞ୍ଚହି ଭିକ୍ଖୁସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ତାଵତିଂସଦେଵଲୋକାଭିମୁଖୋ ପାଯାସି।

‘‘ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ନନ୍ଦୋପନନ୍ଦସ୍ସ ନାଗରାଜସ୍ସ ଏଵରୂପଂ ପାପକଂ ଦିଟ୍ଠିଗତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ହୋତି – ‘ଇମେ ହି ନାମ ମୁଣ୍ଡକା ସମଣକା ଅମ୍ହାକଂ ଉପରିଭଵନେନ ଦେଵାନଂ ତାଵତିଂସାନଂ ଭଵନଂ ପଵିସନ୍ତିପି ନିକ୍ଖମନ୍ତିପି, ନ ଇଦାନି ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଇମେସଂ ଅମ୍ହାକଂ ମତ୍ଥକେ ପାଦପଂସୁଂ ଓକିରନ୍ତାନଂ ଗନ୍ତୁଂ ଦସ୍ସାମୀ’ତି ଉଟ୍ଠାଯ ସିନେରୁପାଦଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ତଂ ଅତ୍ତଭାଵଂ ଵିଜହିତ୍ଵା ସିନେରୁଂ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଭୋଗେହି ପରିକ୍ଖିପିତ୍ଵା ଉପରି ଫଣଂ କତ୍ଵା ତାଵତିଂସଭଵନଂ ଅଵକୁଜ୍ଜେନ ଫଣେନ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ଵା ଅଦସ୍ସନଂ ଗମେସି।

‘‘ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ରଟ୍ଠପାଲୋ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘ପୁବ୍ବେ, ଭନ୍ତେ, ଇମସ୍ମିଂ ପଦେସେ ଠିତୋ ସିନେରୁଂ ପସ୍ସାମି, ସିନେରୁପରିଭଣ୍ଡଂ ପସ୍ସାମି, ତାଵତିଂସଂ ପସ୍ସାମି, ଵେଜଯନ୍ତଂ ପସ୍ସାମି, ଵେଜଯନ୍ତସ୍ସ ପାସାଦସ୍ସ ଉପରି ଧଜଂ ପସ୍ସାମି। କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯଂ ଏତରହି ନେଵ ସିନେରୁଂ ପସ୍ସାମି…ପେ… ନ ଵେଜଯନ୍ତସ୍ସ ପାସାଦସ୍ସ ଉପରି ଧଜଂ ପସ୍ସାମୀ’ତି? ଅଯଂ, ରଟ୍ଠପାଲ, ନନ୍ଦୋପନନ୍ଦୋ ନାମ ନାଗରାଜା ତୁମ୍ହାକଂ କୁପିତୋ ସିନେରୁଂ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଭୋଗେହି ପରିକ୍ଖିପିତ୍ଵା ଉପରି ଫଣେନ ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ଵା ଅନ୍ଧକାରଂ କତ୍ଵା ଠିତୋତି। ‘ଦମେମି ନଂ, ଭନ୍ତେ’ତି। ନ ଭଗଵା ନଂ ଅନୁଜାନି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଭଦ୍ଦିଯୋ ଆଯସ୍ମା ରାହୁଲୋତି ଅନୁକ୍କମେନ ସବ୍ବେପି ଭିକ୍ଖୂ ଉଟ୍ଠହିଂସୁ। ନ ଭଗଵା ଅନୁଜାନି।

‘‘ଅଵସାନେ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରୋ ‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଦମେମି ନ’ନ୍ତି ଆହ। ‘ଦମେହି, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନା’ତି ଭଗଵା ଅନୁଜାନି। ଥେରୋ ଅତ୍ତଭାଵଂ ଵିଜହିତ୍ଵା ମହନ୍ତଂ ନାଗରାଜଵଣ୍ଣଂ ଅଭିନିମ୍ମିନିତ୍ଵା ନନ୍ଦୋପନନ୍ଦଂ ଚୁଦ୍ଦସକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଭୋଗେହି ପରିକ୍ଖିପିତ୍ଵା ତସ୍ସ ଫଣସ୍ସ ମତ୍ଥକେ ଅତ୍ତନୋ ଫଣଂ ଠପେତ୍ଵା ସିନେରୁନା ସଦ୍ଧିଂ ଅଭିନିପ୍ପୀଳେସି। ନାଗରାଜା ଧୂମାଯି। ଥେରୋ ‘ନ ତୁଯ୍ହଂଯେଵ ସରୀରେ ଧୂମୋ ଅତ୍ଥି, ମଯ୍ହମ୍ପି ଅତ୍ଥୀ’ତି ଧୂମାଯି। ନାଗରାଜସ୍ସ ଧୂମୋ ଥେରଂ ନ ବାଧତି। ଥେରସ୍ସ ପନ ଧୂମୋ ନାଗରାଜଂ ବାଧତି। ତତୋ ନାଗରାଜା ପଜ୍ଜଲି। ଥେରୋପି ‘ନ ତୁଯ୍ହଂଯେଵ ସରୀରେ ଅଗ୍ଗି ଅତ୍ଥି, ମଯ୍ହମ୍ପି ଅତ୍ଥୀ’ତି ପଜ୍ଜଲି। ନାଗରାଜସ୍ସ ତେଜୋ ଥେରଂ ନ ବାଧତି, ଥେରସ୍ସ ପନ ତେଜୋ ନାଗରାଜଂ ବାଧତି। ନାଗରାଜା ‘ଅଯଂ ମଂ ସିନେରୁନା ଅଭିନିପ୍ପୀଳେତ୍ଵା ଧୂମାଯତି ଚେଵ ପଜ୍ଜଲତି ଚା’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ଵା, ‘ଭୋ, ତୁଵଂ କୋସୀ’ତି ପଟିପୁଚ୍ଛି। ଅହଂ ଖୋ, ନନ୍ଦ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋତି। ଭନ୍ତେ, ଅତ୍ତନୋ ଭିକ୍ଖୁଭାଵେନ ତିଟ୍ଠାହୀ’’ତି।

‘‘ଥେରୋ ତଂ ଅତ୍ତଭାଵଂ ଵିଜହିତ୍ଵା ତସ୍ସ ଦକ୍ଖିଣକଣ୍ଣସୋତେନ ପଵିସିତ୍ଵା ଵାମକଣ୍ଣସୋତେନ ନିକ୍ଖମି, ଵାମକଣ୍ଣସୋତେନ ପଵିସିତ୍ଵା ଦକ୍ଖିଣକଣ୍ଣସୋତେନ ନିକ୍ଖମି। ତଥା ଦକ୍ଖିଣନାସସୋତେନ ପଵିସିତ୍ଵା ଵାମନାସସୋତେନ ନିକ୍ଖମି, ଵାମନାସସୋତେନ ପଵିସିତ୍ଵା ଦକ୍ଖିଣନାସସୋତେନ ନିକ୍ଖମି। ତତୋ ନାଗରାଜା ମୁଖଂ ଵିଵରି। ଥେରୋ ମୁଖେନ ପଵିସିତ୍ଵା ଅନ୍ତୋକୁଚ୍ଛିଯଂ ପାଚୀନେନ ଚ ପଚ୍ଛିମେନ ଚ ଚଙ୍କମତି। ଭଗଵା ‘ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ମନସି କରୋହି ମହିଦ୍ଧିକୋ ନାଗୋ’ତି ଆହ। ଥେରୋ ‘ମଯ୍ହଂ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା ଭାଵିତା ବହୁଲୀକତା ଯାନୀକତା ଵତ୍ଥୁକତା ଅନୁଟ୍ଠିତା ପରିଚିତା ସୁସମାରଦ୍ଧା, ତିଟ୍ଠତୁ, ଭନ୍ତେ, ନନ୍ଦୋପନନ୍ଦୋ, ଅହଂ ନନ୍ଦୋପନନ୍ଦସଦିସାନଂ ନାଗରାଜାନଂ ସତମ୍ପି ସହସ୍ସମ୍ପି ସତସହସ୍ସମ୍ପି ଦମେଯ୍ଯ’ନ୍ତି ଆହ।

‘‘ନାଗରାଜା ଚିନ୍ତେସି – ‘ପଣ୍ଡିସନ୍ତୋ ତାୱ ମେ ନ ଦିଟ୍ଠୋ, ନିକ୍ଖମନକାଲେ ଦାନି ନଂ ଦାଠାନ୍ତରେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସଙ୍ଖାଦିସ୍ସାମୀ’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ‘ନିକ୍ଖମଥ, ଭନ୍ତେ, ମା ମଂ ଅନ୍ତୋକୁଚ୍ଛିଯଂ ଅପରାପରଂ ଚଙ୍କମନ୍ତୋ ବାଧଯିତ୍ଥା’ତି ଆହ। ଥେରୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ବହି ଅଟ୍ଠାସି। ନାଗରାଜା ‘ଅଯଂ ସୋ’ତି ଦିସ୍ୱା ନାସୱାତଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜି। ଥେରୋ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜି, ଲୋମକୂପମ୍ପିସ୍ସ ୱାତୋ ଚାଲେତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ‘ଅୱସେସା ଭିକ୍ଖୂ କିର ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସବ୍ବପାଟିହାରିଯାନି କାତୁଂ ସକ୍କୁଣେଯ୍ୟୁଂ, ଇମଂ ପନ ଠାନଂ ପତ୍ୱା ଏୱଂ ଖିପ୍ପନିସନ୍ତିନୋ ହୁତ୍ୱା ସମାପଜ୍ଜିତୁଂ ନାସକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତୀ’ତି ନେସଂ ଭଗୱା ନାଗରାଜଦମନଂ ନାନୁଜାନି।

‘‘ନାଗରାଜା ‘ଅହଂ ଇମସ୍ସ ସମଣସ୍ସ ନାସୱାତେନ ଲୋମକୂପମ୍ପି ଚାଲେତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂ, ମହିଦ୍ଧିକୋ ସୋ ସମଣୋ’ତି ଚିନ୍ତେସି। ଥେରୋ ଅତ୍ତଭାୱଂ ୱିଜହିତ୍ୱା ସୁପଣ୍ଣରୂପଂ ନିମ୍ମିନିତ୍ୱା ସୁପଣ୍ଣୱାତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ନାଗରାଜାନଂ ଅନୁବନ୍ଧି, ନାଗରାଜା ତଂ ଅତ୍ତଭାୱଂ ୱିଜହିତ୍ୱା ମାଣୱକୱଣ୍ଣଂ ଅଭିନିମ୍ମିନିତ୍ୱା, ‘ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହାକଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମୀ’ତି ୱଦନ୍ତୋ ଥେରସ୍ସ ପାଦେ ୱନ୍ଦି। ଥେରୋ ‘ସତ୍ଥା, ନନ୍ଦୋ ଆଗତୋ, ଏହି ଗଚ୍ଛ, ଗମିସ୍ସାମା’ତି ନାଗରାଜାନଂ ଦମେତ୍ୱା ନିବ୍ବିସଂ କତ୍ୱା, ଗହେତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି। ନାଗରାଜା ଭଗୱନ୍ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ‘ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହାକଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମୀ’ତି ଆହ। ଭଗୱା ‘ସୁଖୀ ହୋହି, ନାଗରାଜା’ତି ୱତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ନିୱେସନଂ ଅଗମାସି।

‘‘ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ‘କିଂ, ଭନ୍ତେ, ଅତିଦିୱା ଆଗତତ୍ଥା’ତି ଆହ। ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସ୍ସ ଚ ନନ୍ଦୋପନନ୍ଦସ୍ସ ଚ ସଙ୍ଗାମୋ ଅହୋସୀତି। କସ୍ସ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଜଯୋ, କସ୍ସ ପରାଜଯୋତି? ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସ୍ସ ଜଯୋ, ନନ୍ଦସ୍ସ ପରାଜଯୋତି। ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ‘ଅଧିୱାସେତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ସତ୍ତାହଂ ଏକପଟିପାଟିଯା ଭତ୍ତଂ, ସତ୍ତାହଂ ଥେରସ୍ସ ସକ୍କାରଂ କରିସ୍ସାମୀ’ତି ୱତ୍ୱା ସତ୍ତାହଂ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖାନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୁସତାନଂ ମହାସକ୍କାରଂ ଅକାସି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘ନନ୍ଦୋପନନ୍ଦଦମନେନ ଦୀପେତବ୍ବୋ’’’ତି।

ଯୋ ଏତମଭିଜାନାତୀତି ଏତଂ ଯଥାୱୁତ୍ତଂ ୱିମୋକ୍ଖଂ ଫୁସନକରଣୱସେନ ଜାନାତି।

ନ ୱେ ଅଗ୍ଗି ଚେତଯତି, ଅହଂ ବାଲଂ ଡହାମୀତି ଏୱଂ ନ ଅଗ୍ଗି ଅଭିସଂଚେତେତି, ନାପି ଡହନାଯ ପଯୋଗଂ ପରକ୍କମଂ କରୋତି, ବାଲୋ ଏୱ ପନ ‘‘ଅଯଂ ମନ୍ଦାଗତୀ’’ତି ଅନିଜଲନ୍ତଂ ୱିଯ ଜଲିତଂ ଅଗ୍ଗିଂ ଆସଜ୍ଜ ନଂ ପଡଯ୍ହତି, ଏୱମେୱ, ମାର, ନ ମଯଂ ଡହିତୁକାମା, ବାଧେତୁକାମା, ତ୍ୱଞ୍ଞେୱ ପନ ତଥା ଆଗମନାଦିଅତ୍ଥେନ ତଥାଗତଂ ଅଗ୍ଗିଖନ୍ଧସଦିସଂ ଅରିଯସାୱକଂ ଆସଜ୍ଜ ଅତ୍ତାନଂ ଡହିସ୍ସସି, ଡହଦୁକ୍ଖତୋ ନ ମୁଞ୍ଚିସ୍ସସି।

ଅପୁଞ୍ଞଂ ପସୱୀତି ଅପୁଞ୍ଞଂ ପଟିଲଭତି। ନ ମେ ପାପଂ ୱିପଚ୍ଚତୀତି ମମ ପାପଂ ନ ୱିପଚ୍ଚତି, କିଂ ନୁ, ମାର, ଏୱଂ ମଞ୍ଞସି ନଯିଦମତ୍ଥି।

କରୋତୋ ତେ ଚୀଯତେ ପାପନ୍ତି ଏକଂସେନ କରୋନ୍ତସ୍ସ ତେ ପାପଂ ଚିରରତ୍ତାଯ ଚିରକାଲଂ ଅନତ୍ଥାଯ ଦୁକ୍ଖାଯ ଉପଚୀଯତି। ମାର, ନିବ୍ବିନ୍ଦ ବୁଦ୍ଧମ୍ହାତି ଚତୁସଚ୍ଚବୁଦ୍ଧତୋ ବୁଦ୍ଧସାୱକତୋ ନିବ୍ବିନ୍ଦ ନିବ୍ବିଜ୍ଜ ପରତୋ କମ୍ପ। ଆସଂ ମାକାସି ଭିକ୍ଖୁସୂତି ‘‘ଭିକ୍ଖୂ ୱିରୋଧେମି ୱିହେସେମୀ’’ତି ଏତଂ ଆସଂ ମାକାସି।

ଇତୀତି ଏୱଂ। ମାରଂ ଅତଜ୍ଜେସୀତି, ‘‘ମାର, ନିବ୍ବିନ୍ଦ…ପେ… ଭିକ୍ଖୁସୂ’’ତି ଆଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ। ଭେସକଳାୱନେତି ଏୱଂନାମକେ ଅରଞ୍ଞେ। ତତୋତି ତଜ୍ଜନହେତୁ। ସୋ ଦୁମ୍ମନୋ ଯକ୍ଖୋତି ସୋ ମାରୋ ଦୋମନସ୍ସିକୋ ହୁତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ତସ୍ମିଂଯେୱ ଠାନେ ଅନ୍ତରଧାଯି, ଅଦସ୍ସନଂ ଅଗମାସି। ଅଯଞ୍ଚ ଗାଥା ଧମ୍ମସଙ୍ଗାଯନକାଲେ ଠପିତା। ଯଂ ପନେତ୍ଥ ଅନ୍ତରନ୍ତରା ଅତ୍ଥତୋ ନ ୱିଭତ୍ତଂ, ତଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯତ୍ତା ଉତ୍ତାନମେୱ।

ଏୱମଯଂ ମହାଥେରୋ ମାରଂ ତଜ୍ଜେତ୍ୱା ଦେୱଚାରିକାନରକଚାରିକାଦିୱସେନ ଅଞ୍ଞେହି ସାୱକେହି ଅସାଧାରଣଂ ସତ୍ତୂପକାରଂ କତ୍ୱା ଆଯୁପରିଯୋସାନେ ପରିନିବ୍ବାଯି। ପରିନିବ୍ବାଯନ୍ତୋ ଚ ଅନୋମଦସ୍ସିସ୍ସ ଭଗୱତୋ ପାଦମୂଲେ ପଣିଧାନଂ କତ୍ୱା ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୱେ ଉଳାରାନି ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ୱା ସାୱକପାରମିଯା ମତ୍ଥକେ ଠିତୋପି ଅନ୍ତରା କତସ୍ସ ପାପକମ୍ମସ୍ସ ୱସେନ ଉଚ୍ଚିତାଯ କମ୍ମପିଲୋତିକାଯ ତିତ୍ଥିଯେହି ଉଯ୍ୟୋଜିତେହି ଚୋରେହି ବାଧିତୋ ଅନପ୍ପକଂ ସରୀରଖେଦଂ କତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାଯି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ। ଥେର ୧।୧।୩୭୫, ୩୮୦-୩୯୭) –

‘‘ଅନୋମଦସ୍ସୀ ଭଗୱା, ଲୋକଜେଟ୍ଠୋ ନରାସଭୋ;

ୱିହାସି ହିମୱନ୍ତମ୍ହି, ଦେୱସଙ୍ଘପୁରକ୍ଖତୋ।

‘‘ଭଗୱା ତତୋ ଓତରିତ୍ୱା, ୱିଚରି ଚାରିକଂ ଜିନୋ;

ସତ୍ତକାଯଂ ଅନୁଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ, ବାରାଣସିଂ ଉପାଗମି।

‘‘ଖୀଣାସୱସହସ୍ସେହି, ପରିୱୁତୋ ଲୋକନାଯକୋ;

ଓଭାସେନ୍ତୋ ଦିସା ସବ୍ବା, ୱିରୋଚିତ୍ଥ ମହାମୁନି।

‘‘ତଦାହଂ ଗହପତି ହୁତ୍ୱା, ସରଦେନ ମହିଦ୍ଧିନା;

ଉୟ୍ୟୋଜିତୋ ସହାଯେନ, ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିଂ।

‘‘ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱାନ ସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ, ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ତଥାଗତଂ;

ଅତ୍ତନୋ ଭୱନଂ ନେସିଂ, ମାନଯନ୍ତୋ ମହାମୁନିଂ।

‘‘ଉପଟ୍ଠିତଂ ମହାୱୀରଂ, ଦେୱଦେୱଂ ନରାସଭଂ;

ସଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ତପ୍ପେମି, ଅନ୍ନପାନେନହଂ ତଦା।

‘‘ଅନୁମୋଦି ମହାୱୀରୋ, ସଯମ୍ଭୂ ଅଗ୍ଗପୁଗ୍ଗଲୋ;

ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ନିସୀଦିତ୍ୱା, ଇମା ଗାଥା ଅଭାସଥ।

‘‘ଯଂ ସୋ ସଙ୍ଘମପୂଜେସି, ବୁଦ୍ଧଞ୍ଚ ଲୋକନାଯକଂ;

ତେନ ଚିତ୍ତପ୍ପସାଦେନ, ଦେୱଲୋକଂ ଗମିସ୍ସତି।

‘‘ସତ୍ତସତ୍ତତିକ୍ଖତ୍ତୁଞ୍ଚ, ଦେୱରଜ୍ଜଂ କରିସ୍ସତି;

ପଥବ୍ୟା ରଜ୍ଜଂ ଅଟ୍ଠସତଂ, ୱସୁଧଂ ଆୱସିସ୍ସତି।

‘‘ପଞ୍ଚପଞ୍ଞାସକ୍ଖତ୍ତୁଞ୍ଚ, ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଭୱିସ୍ସତି;

ଭୋଗା ଅସଙ୍ଖିଯା ତସ୍ସ, ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତି ତାୱଦେ।

‘‘ଅପରିମେୟ୍ୟେ ଇତୋ କପ୍ପେ, ଓକ୍କାକକୁଲସମ୍ଭୱୋ;

ଗୋତମୋ ନାମ ଗୋତ୍ତେନ, ସତ୍ଥା ଲୋକେ ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘ନିରଯା ସୋ ଚୱିତ୍ୱାନ, ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ ଗମିସ୍ସତି;

କୋଲିତୋ ନାମ ନାମେନ, ବ୍ରହ୍ମବନ୍ଧୁ ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘ସୋ ପଚ୍ଛା ପବ୍ବଜିତ୍ୱାନ, କୁସଲମୂଲେନ ଚୋଦିତୋ;

ଗୋତମସ୍ସ ଭଗୱତୋ, ଦୁତିୟୋ ହେସ୍ସତି ସାୱକୋ।

‘‘ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟୋ ପହିତତ୍ତୋ, ଇଦ୍ଧିୟା ପାରମିଂ ଗତୋ;

ସଵ୍ବାସୱେ ପରିଞ୍ଞାୟ, ୱିହରାମି ଅନାସୱୋ।

‘‘ପାପମିତ୍ତୋପନିସ୍ସାୟ, କାମରାଗୱସଂ ଗତୋ;

ମାତରଂ ପିତରଞ୍ଚାପି, ଘାତୟିଂ ଦୁଟ୍ଠମାନସୋ।

‘‘ୟଂ ୟଂ ୟୋନୁପପଜ୍ଜାମି, ନିରୟଂ ଅଥ ମାନୁସଂ;

ପାପକମ୍ମସମଙ୍ଗିତା, ଭିନ୍ନସୀସୋ ମରାମହଂ।

‘‘ଇଦଂ ପଚ୍ଛିମକଂ ମୟ୍ହଂ, ଚରିମୋ ୱତ୍ତତେ ଭୱୋ;

ଇଧାପି ଏଦିସୋ ମୟ୍ହଂ, ମରଣକାଲେ ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘ପୱିୱେକମନୁୟୁତ୍ତୋ, ସମାଧିଭାୱନାରତୋ;

ସଵ୍ବାସୱେ ପରିଞ୍ଞାୟ, ୱିହରାମି ଅନାସୱୋ।

‘‘ଧରଣିମ୍ପି ସୁଗମ୍ଭୀରଂ, ବହଲଂ ଦୁପ୍ପଧଂସିୟଂ;

ୱାମଙ୍ଗୁଟ୍ଠେନ ଖୋଭେୟ୍ୟଂ, ଇଦ୍ଧିୟା ପାରମିଂ ଗତୋ।

‘‘ଅସ୍ମିମାନଂ ନ ପସ୍ସାମି, ମାନୋ ମୟ୍ହଂ ନ ୱିଜ୍ଜତି;

ସାମଣେରେ ଉପାଦାୟ, ଗରୁଚିତ୍ତଂ କରୋମହଂ।

‘‘ଅପରିମେୟ୍ୟେ ଇତୋ କପ୍ପେ, ୟଂ କମ୍ମମଭିନୀହରିଂ;

ତାହଂ ଭୂମିମନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ପତ୍ତୋମ୍ହି ଆସୱକ୍ଖୟଂ।

‘‘ପଟିସମ୍ଭିଦା ଚତସ୍ସୋ…ପେ… କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି।

ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସଟ୍ଠିନିପାତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨୧। ମହାନିପାତୋ

୧। ୱଙ୍ଗୀସତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା

ସତ୍ତତିନିପାତେ ନିକ୍ଖନ୍ତଂ ୱତ ମଂ ସନ୍ତନ୍ତିଆଦିକା ଆୟସ୍ମତୋ ୱଙ୍ଗୀସତ୍ଥେରସ୍ସ ଗାଥା। କା ଉପ୍ପତ୍ତି? ଅୟଂ କିର ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସୱତୀନଗରେ ମହାଭୋଗକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ, ପୁରିମନୟେନେୱ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପଟିଭାନୱନ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ସଯ୍ହ ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା – ‘‘ଅହମ୍ପି ଅନାଗତେ ପଟିଭାନୱନ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଭୱେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି ପତ୍ଥନଂ କତ୍ୱା, ସତ୍ଥାରା ବ୍ୟାକତୋ ଯାୱଜୀୱଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ସାୱତ୍ଥିୟଂ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଙ୍ଗୀସୋତି ଲଦ୍ଧନାମୋ ତୟୋ ବେଦେ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଆଚରିୟଂ ଆରାଧେତ୍ୱା, ଛୱସୀସମନ୍ତଂ ନାମ ସିକ୍ଖିତ୍ୱା ଛୱସୀସଂ ନଖେନ ଆକୋଟେତ୍ୱା ‘‘ଅୟଂ ସତ୍ତୋ ଅସୁକୟୋନିୟଂ ନିବ୍ବତ୍ତୋ’’ତି ଜାନାତି।

ବ୍ରାହ୍ମଣା ‘‘ଅୟଂ ଅମ୍ହାକଂ ଜୀୱିତମଗ୍ଗୋ’’ତି ଞତ୍ୱା ୱଙ୍ଗୀସଂ ଗହେତ୍ୱା ପଟିଚ୍ଛନ୍ନୟାନେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଗାମନିଗମରାଜଧାନିୟୋ ୱିଚରନ୍ତି। ୱଙ୍ଗୀସୋପି ତିୱସ୍ସମତ୍ଥକେ ମତାନମ୍ପି ସୀସଂ ଆହରାପେତ୍ୱା ନଖେନ ଆକୋଟେତ୍ୱା ‘‘ଅୟଂ ସତ୍ତୋ ଅସୁକୟୋନିୟଂ ନିବ୍ବତ୍ତୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ମହାଜନସ୍ସ କଙ୍ଖଚ୍ଛେଦନତ୍ଥଂ ତେ ତେ ଜନେ ଆୱାହେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଗତିଂ କଥାପେତି। ତେନ ତସ୍ମିଂ ମହାଜନୋ ଅଭିପ୍ପସୀଦତି। ସୋ ତଂ ନିସ୍ସାୟ ମହାଜନସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ସତମ୍ପି ସହସ୍ସମ୍ପି ଲଭତୀତି। ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱଙ୍ଗୀସମାଦାୟ ଯଥାରୁଚିଂ ୱିଚରିତ୍ୱା ପୁନ ସାୱତ୍ଥିଂ ଅଗମଂସୁ। ୱଙ୍ଗୀସୋ ସତ୍ଥୁ ଗୁଣେ ସୁତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତୁକାମୋ ଅହୋସି। ବ୍ରାହ୍ମଣା ‘‘ସମଣୋ ଗୋତମୋ ମାୟାୟ ତଂ ଆୱଟ୍ଟେସ୍ସତୀ’’ତି ପଟିକ୍ଖିପିଂସୁ। ୱଙ୍ଗୀସୋ ତେସଂ ୱଚନଂ ଅନାଦିୟିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ମଧୁରପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି।

ତଂ ସତ୍ଥା ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ୱଙ୍ଗୀସ, କିଞ୍ଚି ସିପ୍ପଂ ଜାନାସୀ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭୋ ଗୋତମ, ଛୱସୀସମନ୍ତଂ ନାମ ଜାନାମି। ତେନ ତିୱସ୍ସମତ୍ଥକେ ମତାନମ୍ପି ସୀସଂ ନଖେନ ଆକୋଟେତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନଂ ଜାନାମୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଏକଂ ନିରଯେ ନିବ୍ବତ୍ତସ୍ସ ସୀସଂ ଦସ୍ସେସି, ଏକଂ ମନୁସ୍ସେସୁ , ଏକଂ ଦେୱେସୁ, ଏକଂ ପରିନିବ୍ବୁତସ୍ସ ସୀସଂ ଦସ୍ସେସି। ସୋ ପଠମଂ ସୀସଂ ଆକୋଟେତ୍ୱା, ‘‘ଭୋ ଗୋତମ, ଅୟଂ ସତ୍ତୋ ନିରଯେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ’’ତି ଆହ। ‘‘ସାଧୁ, ୱଙ୍ଗୀସ, ସୁଟ୍ଠୁ ତୟା ଦିଟ୍ଠଂ। ଅୟଂ ସତ୍ତୋ କୁହିଂ ନିବ୍ବତ୍ତୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ମନୁସ୍ସଲୋକେ’’ତି। ‘‘ଅୟଂ କୁହି’’ନ୍ତି? ‘‘ଦେୱଲୋକେ’’ତି ତିଣ୍ଣନ୍ନମ୍ପି ନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନଂ କଥେସି। ପରିନିବ୍ବୁତସ୍ସ ପନ ସୀସଂ ନଖେନ ଆକୋଟେନ୍ତୋ ନେୱ ଅନ୍ତଂ ନ କୋଟିଂ ପସ୍ସି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘ନ ସକ୍କୋସି ୱଙ୍ଗୀସା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଉପପରିକ୍ଖାମି ତାୱା’’ତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଆକୋଟେନ୍ତୋପି ବାହିରକମନ୍ତେନ ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଗତିଂ କଥଂ ଜାନିସ୍ସତି, ଅଥସ୍ସ ମତ୍ଥକତୋ ସେଦୋ ମୁଚ୍ଚି। ସୋ ଲଜ୍ଜିତ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀଭୂତୋ ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା – ‘‘କିଲମସି, ୱଙ୍ଗୀସା’’ତି ଆହ। ‘‘ଆମ, ଭୋ ଗୋତମ, ଇମସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନଟ୍ଠାନଂ ଜାନିତୁଂ ନ ସକ୍କୋମି, ସଚେ ତୁମ୍ହେ ଜାନାଥ, କଥେଥା’’ତି। ‘‘ୱଙ୍ଗୀସ, ଅହଂ ଏତମ୍ପି ଜାନାମି, ଇତୋ ଉତ୍ତରିତରମ୍ପି ଜାନାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା –

‘‘ଚୁତିଂ ଯୋ ୱେଦି ସତ୍ତାନଂ, ଉପପତ୍ତିଞ୍ଚ ସବ୍ବସୋ;

ଅସତ୍ତଂ ସୁଗତଂ ବୁଦ୍ଧଂ, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣଂ।

‘‘ଯସ୍ସ ଗତିଂ ନ ଜାନନ୍ତି, ଦେୱା ଗନ୍ଧବ୍ବମାନୁସା;

ଖୀଣାସୱଂ ଅରହନ୍ତଂ, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣ’’ନ୍ତି। (ଧ। ପ। ୪୧୯-୪୨୦; ସୁ। ନି। ୬୪୮-୬୪୯) –

ଇମା ଦ୍ୱେ ଗାଥା ଅଭାସି। ୱଙ୍ଗୀସୋ ‘‘ତେନ ହି, ଭୋ ଗୋତମ, ତଂ ୱିଜ୍ଜଂ ମେ ଦେଥା’’ତି ଅପଚିତିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ନିସୀଦି। ସତ୍ଥା ‘‘ଅମ୍ହେହି ସମାନଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଦେମା’’ତି ଆହ। ୱଙ୍ଗୀସୋ ‘‘ଯଂକିଞ୍ଚି କତ୍ୱା ମୟା ଇମଂ ମନ୍ତଂ ଗହେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଆହ – ‘‘ତୁମ୍ହେ ମୟି ପବ୍ବଜନ୍ତେ ମା ଚିନ୍ତୟିତ୍ଥ, ଅହଂ ମନ୍ତଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପେ ଜେଟ୍ଠକୋ ଭୱିସ୍ସାମି, ତୁମ୍ହାକମ୍ପି ତେନ ଭଦ୍ଦକମେୱ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ମନ୍ତତ୍ଥାୟ ସତ୍ଥୁସନ୍ତିକଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚି। ତଦା ଚ ଥେରୋ ନିଗ୍ରୋଧକପ୍ପୋ ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ଠିତୋ ହୋତି, ତଂ ଭଗୱା ଆଣାପେସି – ‘‘ନିଗ୍ରୋଧକପ୍ପ, ଇମଂ ପବ୍ବାଜେହୀ’’ତି। ସୋ ସତ୍ଥୁ ଆଣାୟ ତଂ ପବ୍ବାଜେସି। ଅଥସ୍ସ ସତ୍ଥା ‘‘ମନ୍ତପରିୱାରଂ ତାୱ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାହୀ’’ତି ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱିପସ୍ସନାକମ୍ମଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ଆଚିକ୍ଖି। ସୋ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରଂ ସଜ୍ଝାୟନ୍ତୋୱ ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେସି। ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱଙ୍ଗୀସଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା

‘‘କିଂ, ଭୋ ୱଙ୍ଗୀସ, ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ସିପ୍ପଂ ସିକ୍ଖିତ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ‘‘କିଂ ସିପ୍ପସିକ୍ଖନେନ, ଗଚ୍ଛଥ ତୁମ୍ହେ, ନ ମୟ୍ହଂ ତୁମ୍ହେହି କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚ’’ନ୍ତି। ବ୍ରାହ୍ମଣା ‘‘ଇଦ୍ଧି ଦାନି ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ୱସଂ ଆପନ୍ନୋ, ମାୟାୟ ଆୱଟ୍ଟିତୋ, କିଂ ମୟଂ ତୱ ସନ୍ତିକେ କରିସ୍ସାମା’’ତି ଆଗତମଗ୍ଗେନେୱ ପକ୍କମିଂସୁ। ୱଙ୍ଗୀସତ୍ଥେରୋ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ସଚ୍ଛାକାସି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ। ଥେର ୨।୫୫। ୯୬-୧୪୨) –

‘‘ପଦୁମୁତ୍ତରୋ ନାମ ଜିନୋ, ସବ୍ବଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁମା;

ଇତୋ ସତସହସ୍ସମ୍ହି, କପ୍ପେ ଉପ୍ପଜ୍ଜି ନାୟକୋ।

‘‘ୟଥାପି ସାଗରେ ଊମି, ଗଗନେ ୱିୟ ତାରକା;

ଏୱଂ ପାୱଚନଂ ତସ୍ସ, ଅରହନ୍ତେହି ଚିତ୍ତିତଂ।

‘‘ସଦେୱାସୁରନାଗେହି, ମନୁଜେହି ପୁରକ୍ଖତୋ;

ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାକିଣ୍ଣେ, ଜନମଜ୍ଝେ ଜିନୁତ୍ତମୋ।

‘‘ପଭାହି ଅନୁରଞ୍ଜନ୍ତୋ, ଲୋକେ ଲୋକନ୍ତଗୂ ଜିନୋ;

ୱଚନେନ ୱିବୋଧେନ୍ତୋ, ୱେନେୟ୍ୟପଦୁମାନି ସୋ।

‘‘ୱେସାରଜ୍ଜେହି ସମ୍ପନ୍ନୋ, ଚତୂହି ପୁରିସୁତ୍ତମୋ;

ପହୀନଭୟସାରଜ୍ଜୋ, ଖେମପ୍ପତ୍ତୋ ୱିସାରଦୋ।

‘‘ଆସଭଂ ପୱରଂ ଠାନଂ, ବୁଦ୍ଧଭୂମିଞ୍ଚ କେୱଲଂ;

ପଟିଜାନାତି ଲୋକଗ୍ଗୋ, ନତ୍ଥି ସଞ୍ଚୋଦକୋ କ୍ୱଚି।

‘‘ସୀହନାଦମସମ୍ଭୀତଂ, ନଦତୋ ତସ୍ସ ତାଦିନୋ;

ଦେୱୋ ନରୋ ୱା ବ୍ରହ୍ମା ୱା, ପଟିୱତ୍ତା ନ ୱିଜ୍ଜତି।

‘‘ଦେସେନ୍ତୋ ପୱରଂ ଧମ୍ମଂ, ସନ୍ତାରେନ୍ତୋ ସଦେୱକଂ;

ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତେତି, ପରିସାସୁ ୱିସାରଦୋ।

‘‘ପଟିଭାନୱତଂ ଅଗ୍ଗଂ, ସାୱକଂ ସାଧୁସମ୍ମତଂ;

ଗୁଣଂ ବହୁଂ ପକିତ୍ତେତ୍ୱା, ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପେସି ତଂ।

‘‘ତଦାହଂ ହଂସୱତିୟଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସାଧୁସମ୍ମତୋ;

ସବ୍ବୱେଦୱିଦୂ ଜାତୋ, ୱାଗୀସୋ ୱାଦିସୂଦନୋ।

‘‘ଉପେଚ୍ଚ ତଂ ମହାୱୀରଂ, ସୁତ୍ୱାହଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ;

ପୀତିଓରଂ ପଟିଲଭିଂ, ସାଓକସ୍ସ ଗୁଣେ ରତୋ।

‘‘ନିମନ୍ତେତ୍ୱାଓ ସୁଗତଂ, ସସଙ୍ଘଂ ଲୋକନନ୍ଦନଂ;

ସତ୍ତାହଂ ଭୋଜୟିତ୍ୱାହଂ, ଦୁସ୍ସେହଚ୍ଛାଦୟିଂ ତଦା।

‘‘ନିପଚ୍ଚ ସିରସା ପାଦେ, କତୋକାସୋ କତଞ୍ଜଲୀ;

ଏକମନ୍ତଂ ଠିତୋ ହଟ୍ଠୋ, ସନ୍ଥଓିଂ ଜିନମୁତ୍ତମଂ।

‘‘ନମୋ ତେ ଓାଦିମଦ୍ଦନ, ନମୋ ତେ ଇସିସତ୍ତମ;

ନମୋ ତେ ସବ୍ବଲୋକଗ୍ଗ, ନମୋ ତେ ଅଭୟଂ କର।

‘‘ନମୋ ତେ ମାରମଥନ, ନମୋ ତେ ଦିଟ୍ଠିସୂଦନ;

ନମୋ ତେ ସନ୍ତିସୁଖଦ, ନମୋ ତେ ସରଣଂ କର।

‘‘ଅନାଥାନଂ ଭଓଂ ନାଥୋ, ଭୀତାନଂ ଅଭୟପ୍ପଦୋ;

ଓିସ୍ସାମଭୂମି ସନ୍ତାନଂ, ସରଣଂ ସରଣେସିନଂ।

‘‘ଏଓମାଦୀହି ସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ, ସନ୍ଥଓିତ୍ୱା ମହାଗୁଣଂ;

ଅଓୋଚଂ ଓାଦିସୂଦସ୍ସ, ଗତିଂ ପପ୍ପୋମି ଭିକ୍ଖୁନୋ।

‘‘ତଦା ଅଓୋଚ ଭଗଓା, ଅନନ୍ତପଟିଭାନଓା;

ଯୋ ସୋ ବୁଦ୍ଧଂ ଅଭୋଜେସି, ସତ୍ତାହଂ ସହସାଓକଂ।

‘‘ଗୁଣଞ୍ଚ ମେ ପକିତ୍ତେସି, ପସନ୍ନୋ ସେହି ପାଣିଭି;

ଏସୋ ପତ୍ଥୟତେ ଠାନଂ, ଓାଦିସୂଦସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ।

‘‘ଅନାଗତମ୍ହି ଅଦ୍ଧାନେ, ଲଚ୍ଛସେ ତଂ ମନୋରଥଂ;

ଦେଓମାନୁସସମ୍ପତ୍ତିଂ, ଅନୁଭୋତ୍ୱା ଅନପ୍ପକଂ।

‘‘ସତସହସ୍ସିତୋ କପ୍ପେ, ଓକ୍କାକକୁଲସମ୍ଭଓୋ;

ଗୋତମୋ ନାମ ଗୋତ୍ତେନ, ସତ୍ଥା ଲୋକେ ଭଓିସ୍ସତି।

‘‘ତସ୍ସ ଧମ୍ମେସୁ ଦାୟାଦୋ, ଓରସୋ ଧମ୍ମନିମ୍ମିତୋ;

ଓଙ୍ଗୀସୋ ନାମ ନାମେନ, ହେସ୍ସତି ସତ୍ଥୁ ସାଓକୋ।

‘‘ତଂ ସୁତ୍ୱା ମୁଦିତୋ ହୁତ୍ୱା, ଯାଓଜୀଓଂ ତଦା ଜିନଂ;

ପଚ୍ଚଯେହି ଉପଟ୍ଠାସିଂ, ମେତ୍ତଚିତ୍ତୋ ତଥାଗତଂ।

‘‘ତେନ କମ୍ମେନ ସୁକତେନ, ଚେତନାପଣିଧୀହି ଚ;

ଜହିତ୍ୱା ମାନୁସଂ ଦେହଂ, ତୁସିତଂ ଅଗମାସହଂ।

‘‘ପଚ୍ଛିମେ ଚ ଭୱେ ଦାନି, ଜାତୋ ୱିପ୍ପକୁଲେ ଅହଂ;

ପଚ୍ଚାଜାତୋ ଯଦା ଆସିଂ, ଜାତିଯା ସତ୍ତୱସ୍ସିକୋ।

‘‘ସଵ୍ୱେଦଵିଦୂ ଜାତୋ, ୱାଦସତ୍ଥୱିସାରଦୋ;

ୱାଦିସ୍ସରୋ ଚିତ୍ତକଥୀ, ପରୱାଦପ୍ପମଦ୍ଦନୋ।

‘‘ୱଙ୍ଗେ ଜାତୋତି ୱଙ୍ଗୀସୋ, ୱଚନେ ଇସ୍ସରୋତି ୱା;

ୱଙ୍ଗୀସୋ ଇତି ମେ ନାମଂ, ଅଭୱୀ ଲୋକସମ୍ମତଂ।

‘‘ଯଦାହଂ ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ, ଠିତୋ ପଠମଯୋଵ୍ୱନେ;

ତଦା ରାଜଗହେ ରମ୍ମେ, ସାରିପୁତ୍ତମହଦ୍ଦସଂ।

‘‘ପିଣ୍ଡାଯ ୱିଚରନ୍ତଂ ତଂ, ପତ୍ତପାଣିଂ ସୁସଂୱୁତଂ;

ଅଲୋଲକ୍ଖିଂ ମିତଭାଣିଂ, ଯୁଗମତ୍ତଂ ନିଦକ୍ଖିତଂ।

‘‘ତଂ ଦିସ୍ୱା ୱିମ୍ହିତୋ ହୁତ୍ୱା, ଅୱୋଚଂ ମମନୁଚ୍ଛୱଂ;

କଣିକାରଂୱ ନିଚିତଂ, ଚିତ୍ତଂ ଗାଥାପଦଂ ଅହଂ।

‘‘ଆଚିକ୍ଖି ସୋ ମେ ସତ୍ଥାରଂ, ସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ଲୋକନାଯକଂ;

ତଦା ସୋ ପଣ୍ଡିତୋ ୱୀରୋ, ଉତ୍ତରିଂ ସମୱୋଚ ମେ।

‘‘ୱିରାଗସଂହିତଂ ୱାକ୍ୟଂ, କତ୍ୱା ଦୁଦ୍ଦସମୁତ୍ତମଂ;

ୱିଚିତ୍ତପଟିଭାନେହି, ତୋସିତୋ ତେନ ତାଦିନା।

‘‘ନିପଚ୍ଚ ସିରସା ପାଦେ, ପଵ୍ୱାଜେହୀତି ମଂ ବ୍ରୱି;

ତତୋ ମଂ ସ ମହାପଞ୍ଞୋ, ବୁଦ୍ଧସେଟ୍ଠମୁପାନଯି।

‘‘ନିପଚ୍ଚ ସିରସା ପାଦେ, ନିସୀଦିଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ;

ମମାହ ୱଦତଂ ସେଟ୍ଠୋ, କଚ୍ଚି ୱଙ୍ଗୀସ ଜାନାସି।

‘‘କିଞ୍ଚି ସିପ୍ପନ୍ତି ତସ୍ସାହଂ, ଜାନାମୀତି ଚ ଅବ୍ରୱିଂ;

ମତସୀସଂ ୱନଚ୍ଛୁଦ୍ଧଂ, ଅପି ବାରସୱସ୍ସିକଂ;

ତୱ ୱିଜ୍ଜାୱିସେସେନ, ସଚେ ସକ୍କୋସି ୱାଚଯ।

‘‘ଆମୋତି ମେ ପଟିଞ୍ଞାତେ, ତୀଣି ସୀସାନି ଦସ୍ସଯି;

ନିରଯନରଦେୱେସୁ, ଉପପନ୍ନେ ଅୱାଚଯିଂ।

‘‘ତଦା ଖୀଣାସୱସ୍ସେୱ, ସୀସଂ ଦସ୍ସେସି ନାଯକୋ;

ତତୋହଂ ୱିହତାରବ୍ଭୋ, ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ସମଯାଚିସଂ।

‘‘ପବ୍ବଜିତ୍ୱାନ ସୁଗତଂ, ସନ୍ଥୱାମି ତହିଂ ତହିଂ;

ତତୋ ମଂ କବ୍ବୱିତ୍ତୋସି, ଉଜ୍ଝାଯନ୍ତିହ ଭିକ୍ଖୱୋ।

‘‘ତତୋ ୱୀମଂସନତ୍ଥଂ ମେ, ଆହ ବୁଦ୍ଧୋ ୱିନାଯକୋ;

ତକ୍କିକା ପନିମା ଗାଥା, ଠାନସୋ ପଟିଭନ୍ତି ତଂ।

‘‘ନ କବ୍ବୱିତ୍ତୋହଂ ୱୀର, ଠାନସୋ ପଟିଭନ୍ତି ମଂ;

ତେନ ହି ଦାନି ୱଙ୍ଗୀସ, ଠାନସୋ ସନ୍ଥୱାହି ମଂ।

‘‘ତଦାହଂ ସନ୍ଥୱିଂ ୱୀରଂ, ଗାଥାହି ଇସିସତ୍ତମଂ;

ଠାନସୋ ମେ ତଦା ତୁଟ୍ଠୋ, ଜିନୋ ଅଗ୍ଗେ ଠପେସି ମଂ।

‘‘ପଟିଭାନେନ ଚିତ୍ତେନ, ଅଞ୍ଞେସମତିମଞ୍ଞହଂ;

ପେସଲେ ତେନ ସଂୱିଗ୍ଗୋ, ଅରହତ୍ତମପାପୁଣିଂ।

‘‘ପଟିଭାନୱତଂ ଅଗ୍ଗୋ, ଅଞ୍ଞୋ କୋଚି ନ ୱିଜ୍ଜତି;

ଯଥାଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ୱଙ୍ଗୀସୋ, ଏୱଂ ଧାରେଥ ଭିକ୍ଖୱୋ।

‘‘ସତସହସ୍ସେ କତଂ କମ୍ମଂ, ଫଲଂ ଦସ୍ସେସି ମେ ଇଧ;

ସୁମୁତ୍ତୋ ସରୱେଗୋୱ, କିଲେସେ ଝାପଯିଂ ମମ।

‘‘କିଲେସା ଝାପିତା ମଯ୍ହଂ, ଭୱା ସବ୍ବେ ସମୂହତା;

ନାଗୋୱ ବନ୍ଧନଂ ଛେତ୍ୱା, ୱିହରାମି ଅନାସୱୋ।

‘‘ସ୍ୱାଗତଂ ୱତ ମେ ଆସି, ବୁଦ୍ଧସେଟ୍ଠସ୍ସ ସନ୍ତିକେ;

ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା ଅନୁପ୍ପତ୍ତା, କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନଂ।

‘‘ପଟିସମ୍ଭିଦା ଚତସ୍ସୋ, ୱିମୋକ୍ଖାପି ଚ ଅଟ୍ଠିମେ;

ଛଳଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତା, କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି।

ଅରହା ପନ ହୁତ୍ୱା ଥେରୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଚକ୍ଖୁପଥତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଚନ୍ଦେନ, ସୂରିଯେନ, ଆକାସେନ, ମହାସମୁଦ୍ଦେନ, ସିନେରୁନା ପଦ୍ଧତରାଜେନ, ସୀହେନ ମିଗରଞ୍ଞା, ହତ୍ଥିନାଗେନାତି ତେନ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଉପମେନ୍ତୋ ଅନେକେହି ପଦସତେହି ସତ୍ଥାରଂ ୱଣ୍ଣେନ୍ତୋୱ ଉପଗଚ୍ଛତି। ତେନ ତଂ ସତ୍ଥା ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ନିସିନ୍ନୋ ପଟିଭାନୱନ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସି। ଅଥ ଥେରେନ ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତିତୋ ପୁବ୍ବେ ଚ ପଚ୍ଛା ଚ ତଂ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଆଗମ୍ମ ଭାସିତା। ଥେରଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରାଦୀହି ଭାସିତା ଚ –

୧୨୧୮।

‘‘ନିକ୍ଖନ୍ତଂ ୱତ ମଂ ସନ୍ତଂ, ଅଗାରସ୍ମାନଗାରିଯଂ;

ୱିତକ୍କା ଉପଧାୱନ୍ତି, ପଗବ୍ଭା କଣ୍ହତୋ ଇମେ।

୧୨୧୯।

‘‘ଉଗ୍ଗପୁତ୍ତା ମହିସ୍ସାସା, ସିକ୍ଖିତା ଦଳ୍ହଧମ୍ମିନୋ;

ସମନ୍ତା ପରିକିରେଯ୍ୟୁଂ, ସହସ୍ସଂ ଅପଲାଯିନଂ।

୧୨୨୦।

‘‘ସଚେପି ଏତ୍ତକା ଭିଯ୍ୟୋ, ଆଗମିସ୍ସନ୍ତି ଇତ୍ଥିଯୋ;

ନେୱ ମଂ ବ୍ୟାଧଯିସ୍ସନ୍ତି, ଧମ୍ମେ ସମ୍ହି ପତିଟ୍ଠିତୋ।

୧୨୨୧।

‘‘ସକ୍ଖୀ ହି ମେ ସୁତଂ ଏତଂ, ବୁଦ୍ଧସ୍ସାଦିଚ୍ଚବନ୍ଧୁନୋ;

ନିବ୍ବାନଗମନଂ ମଗ୍ଗଂ, ତତ୍ଥ ମେ ନିରତୋ ମନୋ।

୧୨୨୨।

‘‘ଏୱଞ୍ଚେ ମଂ ୱିହରନ୍ତଂ, ପାପିମ ଉପଗଚ୍ଛସି;

ତଥା ମଚ୍ଚୁ କରିସ୍ସାମି, ନ ମେ ମଗ୍ଗମ୍ପି ଦକ୍ଖସି।

୧୨୨୩।

‘‘ଅରତିଞ୍ଚ ରତିଞ୍ଚ ପହାଯ, ସବ୍ବସୋ ଗେହସିତଞ୍ଚ ୱିତକ୍କଂ;

ୱନଥଂ ନ କରେଯ୍ୟ କୁହିଞ୍ଚି, ନିବ୍ବନଥୋ ଅୱନଥୋ ସ ଭିକ୍ଖୁ।

୧୨୨୪।

‘‘ଯମିଧ ପଥଓିଞ୍ଚ ୱେହାସଂ, ରୂପଗତଂ ଜଗତୋଗଧଂ କିଞ୍ଚି;

ପରିଜୀଯତି ସବ୍ବମନିଚ୍ଚଂ, ଏୱଂ ସମେଚ୍ଚ ଚରନ୍ତି ମୁତତ୍ତା।

୧୨୨୫।

‘‘ଉପଧୀସୁ ଜନା ଗଧିତାସେ, ଦିଟ୍ଠସୁତେ ପଟିଘେ ଚ ମୁତେ ଚ;

ଏତ୍ଥ ୱିନୋଦଯ ଛନ୍ଦମନେଜୋ, ଯୋ ହେତ୍ଥ ନ ଲିମ୍ପତି ମୁନି ତମାହୁ।

୧୨୨୬।

‘‘ଅଥ ସଟ୍ଠିସିତା ସୱିତକ୍କା, ପୁଥୁଜ୍ଜନତାଯ ଅଧମ୍ମା ନିୱିଟ୍ଠା;

ନ ଚ ୱଗ୍ଗଗତସ୍ସ କୁହିଞ୍ଚି, ନୋ ପନ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲଗାହୀ ସ ଭିକ୍ଖୁ।

୧୨୨୭।

‘‘ଦବ୍ବୋ ଚିରରତ୍ତସମାହିତୋ, ଅକୁହକୋ ନିପକୋ ଅପିହାଲୁ;

ସନ୍ତଂ ପଦଂ ଅଜ୍ଝଗମା ମୁନି, ପଟିଚ୍ଚ ପରିନିବ୍ବୁତୋ କଙ୍ଖତି କାଲଂ।

୧୨୨୮।

‘‘ମାନଂ ପଜହସ୍ସୁ ଗୋତମ, ମାନପଥଞ୍ଚ ଜହସ୍ସୁ ଅସେସଂ;

ମାନପଥମ୍ହି ସ ମୁଚ୍ଛିତୋ, ୱିପ୍ପଟିସାରୀହୁୱା ଚିରରତ୍ତଂ।

୧୨୨୯।

‘‘ମକ୍ଖେନ ମକ୍ଖିତା ପଜା, ମାନହତା ନିରଯଂ ପପତନ୍ତି;

ସୋଚନ୍ତି ଜନା ଚିରରତ୍ତଂ, ମାନହତା ନିରଯଂ ଉପପନ୍ନା।

୧୨୩୦।

‘‘ନ ହି ସୋଚତି ଭିକ୍ଖୁ କଦାଚି, ମଗ୍ଗଜିନୋ ସମ୍ମା ପଟିପନ୍ନୋ;

କିତ୍ତିଞ୍ଚ ସୁଖଞ୍ଚାନୁଭୋତି, ଧମ୍ମଦସୋତି ତମାହୁ ତଥତ୍ତଂ।

୧୨୩୧।

‘‘ତସ୍ମା ଅଖିଲୋ ଇଧ ପଧାନୱା, ନୀୱରଣାନି ପହାଯ ୱିସୁଦ୍ଧୋ;

ମାନଞ୍ଚ ପହାଯ ଅସେସଂ, ୱିଜ୍ଜାଯନ୍ତକରୋ ସମିତାୱୀ।

୧୨୩୨।

‘‘କାମରାଗେନ ଡଯ୍ହାମି, ଚିତ୍ତଂ ମେ ପରିଡଯ୍ହତି;

ସାଧୁ ନିବ୍ବାପନଂ ବ୍ରୂହି, ଅନୁକମ୍ପାଯ ଗୋତମ।

୧୨୩୩।

‘‘ସଞ୍ଞାଯ ୱିପରିଯେସା, ଚିତ୍ତଂ ତେ ପରିଡଯ୍ହତି;

ନିମିତ୍ତଂ ପରିୱଜ୍ଜେହି, ସୁଭଂ ରାଗୂପସଂହିତଂ।

୧୨୩୪।

‘‘ଅସୁଭାଯ ଚିତ୍ତଂ ଭାୱେହି, ଏକଗ୍ଗଂ ସୁସମାହିତଂ;

ସତି କାଯଗତା ତ୍ୟତ୍ଥୁ, ନିବ୍ବିଦାବହୁଲୋ ଭୱ।

୧୨୩୫।

‘‘ଅନିମିତ୍ତଞ୍ଚ ଭାୱେହି, ମାନାନୁସଯମୁଜ୍ଜହ;

ତତୋ ମାନାଭିସମଯା, ଉପସନ୍ତୋ ଚରିସ୍ସସି।

୧୨୩୬।

‘‘ତମେୱ ୱାଚଂ ଭାସେଯ୍ଯ, ଯାଯତ୍ତାନଂ ନ ତାପଯେ;

ପରେ ଚ ନ ୱିହିଂସେଯ୍ଯ, ସା ୱେ ୱାଚା ସୁଭାସିତା।

୧୨୩୭।

‘‘ପିଯୱାଚମେୱ ଭାସେଯ୍ଯ, ଯା ୱାଚା ପଟିନନ୍ଦିତା;

ଯଂ ଅନାଦାଯ ପାପାନି, ପରେସଂ ଭାସତେ ପିଯଂ।

୧୨୩୮।

‘‘ସଚ୍ଚଂ ୱେ ଅମତା ୱାଚା, ଏସ ଧମ୍ମୋ ସନନ୍ତନୋ;

ସଚ୍ଚେ ଅତ୍ଥେ ଚ ଧମ୍ମେ ଚ, ଆହୁ ସନ୍ତୋ ପତିଟ୍ଠିତା।

୧୨୩୯।

‘‘ଯଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭାସତି ୱାଚଂ, ଖେମଂ ନିବ୍ବାନପତ୍ତିଯା;

ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକିରିଯାଯ, ସା ୱେ ୱାଚାନମୁତ୍ତମା।

୧୨୪୦।

‘‘ଗମ୍ଭୀରପଞ୍ଞୋ ମେଧାୱୀ, ମଗ୍ଗାମଗ୍ଗସ୍ସ କୋୱିଦୋ;

ସାରିପୁତ୍ତୋ ମହାପଞ୍ଞୋ, ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି ଭିକ୍ଖୁନଂ।

୧୨୪୧।

‘‘ସଂଖିତ୍ତେନପି ଦେସେତି, ୱିତ୍ଥାରେନପି ଭାସତି;

ସାଳିକାଯିୱ ନିଗ୍ଘୋସୋ, ପଟିଭାନଂ ଉଦିଯ୍ୟତି।

୧୨୪୨।

‘‘ତସ୍ସ ତଂ ଦେସଯନ୍ତସ୍ସ, ସୁଣନ୍ତି ମଧୁରଂ ଗିରଂ;

ସରେନ ରଜନୀଯେନ, ସୱନୀଯେନ ୱଗ୍ଗୁନା;

ଉଦଗ୍ଗଚିତ୍ତା ମୁଦିତା, ସୋତଂ ଓଧେନ୍ତି ଭିକ୍ଖୱୋ।

୧୨୪୩।

‘‘ଅଜ୍ଜ ପନ୍ନରସେ ୱିସୁଦ୍ଧିଯା, ଭିକ୍ଖୂ ପଞ୍ଚସତା ସମାଗତା;

ସଂଯୋଜନବନ୍ଧନଚ୍ଛିଦା, ଅନୀଘା ଖୀଣପୁନବ୍ଭୱା ଇସୀ।

୧୨୪୪।

‘‘ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଯଥା ରାଜା, ଅମଚ୍ଚପରିୱାରିତୋ;

ସମନ୍ତା ଅନୁପରିଯେତି, ସାଗରନ୍ତଂ ମହିଂ ଇମଂ।

୧୨୪୫।

‘‘ଏୱଂ ୱିଜିତସଙ୍ଗାମଂ, ସତ୍ଥୱାହଂ ଅନୁତ୍ତରଂ;

ସାୱକା ପଯିରୁପାସନ୍ତି, ତେୱିଜ୍ଜା ମଚ୍ଚୁହାଯିନୋ।

୧୨୪୬।

‘‘ସବ୍ବେ ଭଗୱତୋ ପୁତ୍ତା, ପଲାପେତ୍ଥ ନ ୱିଜ୍ଜତି;

ତଣ୍ହାସଲ୍ଲସ୍ସ ହନ୍ତାରଂ, ୱନ୍ଦେ ଆଦିଚ୍ଚବନ୍ଧୁନଂ।

୧୨୪୭।

‘‘ପରୋସହସ୍ସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ, ସୁଗତଂ ପଯିରୁପାସତି;

ଦେସେନ୍ତଂ ୱିରଜଂ ଧମ୍ମଂ, ନିବ୍ବାନଂ ଅକୁତୋଭଯଂ।

୧୨୪୮।

‘‘ସୁଣନ୍ତି ଧମ୍ମଂ ୱିମଲଂ, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଦେସିତଂ;

ସୋଭତି ୱତ ସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପୁରକ୍ଖତୋ।

୧୨୪୯।

‘‘ନାଗନାମୋସି ଭଗୱା, ଇସୀନଂ ଇସିସତ୍ତମୋ;

ମହାମେଘୋୱ ହୁତ୍ୱାନ, ସାୱକେ ଅଭିୱସ୍ସସି।

୧୨୫୦।

‘‘ଦିୱା ୱିହାରା ନିକ୍ଖମ୍ମ, ସତ୍ଥୁଦସ୍ସନକମ୍ୟତା;

ସାୱକୋ ତେ ମହାୱୀର, ପାଦେ ୱନ୍ଦତି ୱଙ୍ଗିସୋ।

୧୨୫୧।

‘‘ଉମ୍ମଗ୍ଗପଥଂ ମାରସ୍ସ, ଅଭିଭୁଯ୍ୟ ଚରତି ପଭିଜ୍ଜ ଖୀଲାନି;

ତଂ ପସ୍ସଥ ବନ୍ଧପମୁଞ୍ଚ କରଂ, ଅସିତଂୱ ଭାଗସୋ ପୱିଭଜ୍ଜ।

୧୨୫୨।

‘‘ଓଘସ୍ସ ହି ନିତରଣତ୍ଥଂ, ଅନେକୱିହିତଂ ମଗ୍ଗଂ ଅକ୍ଖାସି;

ତସ୍ମିଞ୍ଚ ଅମତେ ଅକ୍ଖାତେ, ଧମ୍ମଦସା ଠିତା ଅସଂହୀରା।

୧୨୫୩।

‘‘ପଜ୍ଜୋତକରୋ ଅତିୱିଜ୍ଝ, ସବ୍ବଠିତୀନଂ ଅତିକ୍କମମଦ୍ଦସ;

ଞତ୍ୱା ଚ ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଚ, ଅଗ୍ଗଂ ସୋ ଦେସଯି ଦସଦ୍ଧାନଂ।

୧୨୫୪।

‘‘ଏୱଂ ସୁଦେସିତେ ଧମ୍ମେ, କୋ ପମାଦୋ ୱିଜାନତଂ ଧମ୍ମଂ;

ତସ୍ମା ହି ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ସାସନେ, ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ସଦା ନମସ୍ସମନୁସିକ୍ଖେ।

୧୨୫୫।

‘‘ବୁଦ୍ଧାନୁବୁଦ୍ଧୋ ଯୋ ଥେରୋ, କୋଣ୍ଡଞ୍ଞୋ ତିବ୍ବନିକ୍କମୋ;

ଲାଭୀ ସୁଖୱିହାରାନଂ, ୱିୱେକାନଂ ଅଭିଣ୍ହସୋ।

୧୨୫୬।

‘‘ଯଂ ସାୱକେନ ପତ୍ତବ୍ବଂ, ସତ୍ଥୁ ସାସନକାରିନା;

ସବ୍ବସ୍ସ ତଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତଂ, ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ସିକ୍ଖତୋ।

୧୨୫୭।

‘‘ମହାନୁଭାୱୋ ତେୱିଜ୍ଜୋ, ଚେତୋପରିଯକୋୱିଦୋ;

କୋଣ୍ଡଞ୍ଞୋ ବୁଦ୍ଧଦାଯାଦୋ, ପାଦେ ୱନ୍ଦତି ସତ୍ଥୁନୋ।

୧୨୫୮।

‘‘ନଗସ୍ସ ପସ୍ସେ ଆସୀନଂ, ମୁନିଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପାରଗୁଂ;

ସାୱକା ପଯିରୁପାସନ୍ତି, ତେୱିଜ୍ଜା ମଚ୍ଚୁହାଯିନୋ।

୧୨୫୯।

‘‘ଚେତସା ଅନୁପରିଯେତି, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ମହିଦ୍ଧିକୋ;

ଚିତ୍ତଂ ନେସଂ ସମନ୍ୱେସଂ, ୱିପ୍ପମୁତ୍ତଂ ନିରୂପଧିଂ।

୧୨୬୦।

‘‘ଏୱଂ ସବ୍ବଙ୍ଗସମ୍ପନ୍ନଂ, ମୁନିଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପାରଗୁଂ;

ଅନେକାକାରସମ୍ପନ୍ନଂ, ପଯିରୁପାସନ୍ତି ଗୋତମଂ।

୧୨୬୧।

‘‘ଚନ୍ଦୋ ଯଥା ୱିଗତୱଲାହକେ ନଭେ, ୱିରୋଚତି ୱୀତମଲୋୱ ଭାଣୁମା;

ଏୱମ୍ପି ଅଙ୍ଗୀରସ ତ୍ୱଂ ମହାମୁନି, ଅତିରୋଚସି ଯସସା ସବ୍ବଲୋକଂ।

୧୨୬୨।

‘‘କାୱେଯ୍ୟମତ୍ତା ୱିଚରିମ୍ହ ପୁବ୍ବେ, ଗାମା ଗାମଂ ପୁରା ପୁରଂ;

ଅଥଦ୍ଦସାମ ସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ, ସବ୍ବଧମ୍ମାନ ପାରଗୁଂ।

୧୨୬୩।

‘‘ସୋ ମେ ଧମ୍ମମଦେସେସି, ମୁନି ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପାରଗୂ;

ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ପସୀଦିମ୍ହ, ସଦ୍ଧା ନୋ ଉଦପଜ୍ଜଥ।

୧୨୬୪।

‘‘ତସ୍ସାହଂ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା, ଖନ୍ଧେ ଆୟତନାନି ଚ;

ଧାତୁୟୋ ଚ ୱିଦିତ୍ୱାନ, ପବ୍ବଜିଂ ଅନଗାରିୟଂ।

୧୨୬୫।

‘‘ବହୂନଂ ୱତ ଅତ୍ଥାୟ, ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ତଥାଗତା;

ଇତ୍ଥୀନଂ ପୁରିସାନଞ୍ଚ, ୟେ ତେ ସାସନକାରକା।

୧୨୬୬।

‘‘ତେସଂ ଖୋ ୱତ ଅତ୍ଥାୟ, ବୋଧିମଜ୍ଝଗମା ମୁନି;

ଭିକ୍ଖୂନଂ ଭିକ୍ଖୁନୀନଞ୍ଚ, ୟେ ନିୟାମଗତଦ୍ଦସା।

୧୨୬୭।

‘‘ସୁଦେସିତା ଚକ୍ଖୁମତା, ବୁଦ୍ଧେନାଦିଚ୍ଚବନ୍ଧୁନା;

ଚତ୍ତାରି ଅରିୟସଚ୍ଚାନି, ଅନୁକମ୍ପାୟ ପାଣିନଂ।

୧୨୬୮।

‘‘ଦୁକ୍ଖଂ ଦୁକ୍ଖସମୁପ୍ପାଦଂ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ଅତିକ୍କମଂ;

ଅରିୟଂ ଚଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ, ଦୁକ୍ଖୂପସମଗାମିନଂ।

୧୨୬୯।

‘‘ଏୱମେତେ ତଥା ୱୁତ୍ତା, ଦିଟ୍ଠା ମେ ତେ ୟଥା ତଥା;

ସଦତ୍ଥୋ ମେ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ, କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନଂ।

୧୨୭୦।

‘‘ସ୍ୱାଗତଂ ୱତ ମେ ଆସି, ମମ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସନ୍ତିକେ;

ସୁଓିଭତ୍ତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ଯଂ ସେଟ୍ଠଂ ତଦୁପାଗମିଂ।

୧୨୭୧।

‘‘ଅଭିଞ୍ଞାପାରମିପ୍ପତ୍ତୋ, ସୋତଧାତୁ ୱିସୋଧିତା;

ତେୱିଜ୍ଜୋ ଇଦ୍ଧିପତ୍ତୋମ୍ହି, ଚେତୋପରିଯକୋୱିଦୋ।

୧୨୭୨।

‘‘ପୁଚ୍ଛାମି ସତ୍ଥାରମନୋମପଞ୍ଞଂ, ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଯୋ ୱିଚିକିଚ୍ଛାନଂ ଛେତ୍ତା;

ଅଗ୍ଗାଳଅୱେ କାଲମକାସି ଭିକ୍ଖୁ, ଞାତୋ ଯସସ୍ସୀ ଅଭିନିବ୍ବୁତତ୍ତୋ।

୧୨୭୩।

‘‘ନିଗ୍ରୋଧକପ୍ପୋ ଇତି ତସ୍ସ ନାମଂ, ତଯା କତଂ ଭଗୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ;

ସୋ ତଂ ନମସ୍ସଂ ଅଚରି ମୁତ୍ୟପେକ୍ଖୋ, ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯୋ ଦଳ୍ହଧମ୍ମଦସ୍ସୀ।

୧୨୭୪।

‘‘ତଂ ସାୱକଂ ସକ୍କ ମଯମ୍ପି ସବ୍ବେ, ଅଞ୍ଞାତୁମିଚ୍ଛାମ ସମନ୍ତଚକ୍ଖୁ;

ସମୱଟ୍ଠିତା ନୋ ସୱନାଯ ସୋତା, ତୁୱଂ ନୋ ସତ୍ଥା ତ୍ୱମନୁତ୍ତରୋସି।

୧୨୭୫।

‘‘ଛିନ୍ଦ ନୋ ୱିଚିକିଚ୍ଛଂ ବ୍ରୂହି ମେତଂ, ପରିନିବ୍ବୁତଂ ୱେଦଯ ଭୂରିପଞ୍ଞ;

ମଜ୍ଝେୱ ନୋ ଭାସ ସମନ୍ତଚକ୍ଖୁ, ସକ୍କୋୱ ଦେୱାନ ସହସ୍ସନେତ୍ତୋ।

୧୨୭୬।

‘‘ଯେ କେଚି ଗନ୍ଥା ଇଧ ମୋହମଗ୍ଗା, ଅଞ୍ଞାଣପକ୍ଖା ୱିଚିକିଚ୍ଛଠାନା;

ତଥାଗତଂ ପତ୍ୱା ନ ତେ ଭୱନ୍ତି, ଚକ୍ଖୁଞ୍ହି ଏତଂ ପରମଂ ନରାନଂ।

୧୨୭୭।

‘‘ନୋ ଚେ ହି ଜାତୁ ପୁରିସୋ କିଲେସେ, ୱାତୋ ଯଥା ଅବ୍ଭଘନଂ ୱିହାନେ;

ତମୋୱସ୍ସ ନିୱୁତୋ ସବ୍ବଲୋକୋ, ଜୋତିମନ୍ତୋପି ନ ପଭାସେଯ୍ୟୁଂ।

୧୨୭୮।

‘‘ଧୀରା ଚ ପଜ୍ଜୋତକରା ଭୱନ୍ତି, ତଂ ତଂ ଅହଂ ୱୀର ତଥେୱ ମଞ୍ଞେ;

ୱିପସ୍ସିନଂ ଜାନମୁପାଗମିମ୍ହ, ପରିସାସୁ ନୋ ଆୱିକରୋହି କପ୍ପଂ।

୧୨୭୯।

‘‘ଖିପ୍ପଂ ଗିରଂ ଏରଯ ୱଗ୍ଗୁ ୱଗ୍ଗୁଂ, ହଂସୋୱ ପଗ୍ଗୟ୍ହ ସଣିକଂ ନିକୂଜ;

ବିନ୍ଦୁସ୍ସରେନ ସୁୱିକପ୍ପିତେନ, ସବ୍ବେୱ ତେ ଉଜ୍ଜୁଗତା ସୁଣୋମ।

୧୨୮୦।

‘‘ପହୀନଜାତିମରଣଂ ଅସେସଂ, ନିଗ୍ଗୟ୍ହ ଧୋନଂ ୱଦେସ୍ସାମି ଧମ୍ମଂ;

ନ କାମକାରୋ ହି ପୁଥୁଜ୍ଜନାନଂ, ସଙ୍ଖେୟ୍ୟକାରୋ ଚ ତଥାଗତାନଂ।

୧୨୮୧।

‘‘ସମ୍ପନ୍ନୱେୟ୍ୟାକରଣଂ ତୱେଦଂ, ସମୁଜ୍ଜୁପଞ୍ଞସ୍ସ ସମୁଗ୍ଗହୀତଂ;

ଅଯମଞ୍ଜଲି ପଚ୍ଛିମୋ ସୁପ୍ପଣାମିତୋ, ମା ମୋହଯୀ ଜାନମନୋମପଞ୍ଞ।

୧୨୮୨।

‘‘ପରୋପରଂ ଅରିଯଧମ୍ମଂ ୱିଦିତ୍ୱା, ମା ମୋହଯୀ ଜାନମନୋମୱୀରିଯ;

ୱାରିଂ ଯଥା ଘମ୍ମନି ଘମ୍ମତତ୍ତୋ, ୱାଚାଭିକଙ୍ଖାମି ସୁତଂ ପୱସ୍ସ।

୧୨୮୩।

‘‘ଯଦତ୍ଥିକଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଅଚରୀ, କପ୍ପାଯନୋ କଚ୍ଚିସ୍ସତଂ ଅମୋଘଂ;

ନିବ୍ବାଯି ସୋ ଆଦୁ ସଉପାଦିସେସୋ, ଯଥା ୱିମୁତ୍ତୋ ଅହୁ ତଂ ସୁଣୋମ।

୧୨୮୪।

‘‘ଅଚ୍ଛେଚ୍ଛି ତଣ୍ହଂ ଇଧ ନାମରୂପେ, (ଇତି ଭଗୱା,)

କଣ୍ହସ୍ସ ସୋତଂ ଦୀଘରତ୍ତାନୁସଯିତଂ;

ଅତାରି ଜାତିଂ ମରଣଂ ଅସେସଂ, ଇଚ୍ଚବ୍ରୱି ଭଗୱା ପଞ୍ଚସେଟ୍ଠୋ।

୧୨୮୫।

‘‘ଏସ ସୁତ୍ୱା ପସୀଦାମି, ୱଚୋ ତେ ଇସିସତ୍ତମ;

ଅମୋଘଂ କିର ମେ ପୁଟ୍ଠଂ, ନ ମଂ ୱଞ୍ଚେସି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ।

୧୨୮୬।

‘‘ଯଥା ୱାଦୀ ତଥା କାରୀ, ଅହୁ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାୱକୋ;

ଅଚ୍ଛେଚ୍ଛି ମଚ୍ଚୁନୋ ଜାଲଂ, ତତଂ ମାଯାୱିନୋ ଦଳ୍ହଂ।

୧୨୮୭।

‘‘ଅଦ୍ଦସ ଭଗୱା ଆଦିଂ, ଉପାଦାନସ୍ସ କପ୍ପିଯୋ;

ଅଚ୍ଚଗା ୱତ କପ୍ପାନୋ, ମଚ୍ଚୁଧେଯ୍ୟଂ ସୁଦୁତ୍ତରଂ।

୧୨୮୮।

‘‘ତଂ ଦେୱଦେୱଂ ୱନ୍ଦାମି, ପୁତ୍ତଂ ତେ ଦ୍ୱିପଦୁତ୍ତମ;

ଅନୁଜାତଂ ମହାୱୀରଂ, ନାଗଂ ନାଗସ୍ସ ଓରସ’’ନ୍ତି। –

ଇମା ଗାଥା ସଙ୍ଗୀତିକାଲେ ଏକଜ୍ଝଂ କତ୍ୱା ସଙ୍ଗହଂ ଆରୋପିତା। ତତ୍ଥ ‘‘ନିକ୍ଖନ୍ତଂ ୱତ ମଂ ସନ୍ତ’’ନ୍ତିଆଦଯୋ ପଞ୍ଚ ଗାଥା ଆଯସ୍ମା ୱଙ୍ଗୀସୋ ନୱୋ ଅଚିରପବ୍ବଜିତୋ ହୁତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଉପଗତା ଅଲଙ୍କତପଟିଯତ୍ତା ସମ୍ବହୁଲା ଇତ୍ଥିଯୋ ଦିସ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନରାଗୋ ତଂ ୱିନୋଦେନ୍ତୋ ଅଭାସି।

ତତ୍ଥ ନିକ୍ଖନ୍ତଂ ୱତ ମଂ ସନ୍ତଂ, ଅଗାରସ୍ମାନଗାରିଯନ୍ତି ଅଗାରତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତଂ ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜିତଂ ମଂ ସମାନଂ। ୱିତକ୍କାତି କାମୱିତକ୍କାଦଯୋ ପାପୱିତକ୍କା। ଉପଧାୱନ୍ତୀତି ମମ ଚିତ୍ତଂ ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତି। ପଗବ୍ଭାତି ପାଗବ୍ଭିଯଯୁତ୍ତା ୱସିନୋ। ‘‘ଅଯଂ ଗେହତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତୋ, ନଯିମଂ ଅନୁଦ୍ଧଂସିତୁଂ ଯୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ଅପରିହାରତୋ ନିଲ୍ଲଜ୍ଜା। କଣ୍ହତୋତି କାଳଅତୋ, ଲାମକଭାୱତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଇମେତି ତେସଂ ଅତ୍ତନୋ ପଚ୍ଚକ୍ଖତା ୱୁତ୍ତା।

ଅସୁଦ୍ଧଜୀୱିନୋ ପରିୱାରଯୁତ୍ତା ମନୁସ୍ସା ଉଗ୍ଗକିଚ୍ଚତାଯ ‘‘ଉଗ୍ଗା’’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ତେସଂ ପୁତ୍ତା ଉଗ୍ଗପୁତ୍ତା। ମହିସ୍ସାସାତି ମହାଇସ୍ସାସା। ସିକ୍ଖିତାତି ଦ୍ୱାଦସ ୱସ୍ସାନି ଆଚରିଯକୁଲେ ଉଗ୍ଗହିତସିପ୍ପା। ଦଳ୍ହଧମ୍ମିନୋତି, ଦଳ୍ହଧନୁନୋ । ଦଳ୍ହଧନୁ ନାମ ଦ୍ୱିସହସ୍ସଥାମଂ ୱୁଚ୍ଚତି। ଦ୍ୱିସହସ୍ସଥାମନ୍ତି, ଚ ଯସ୍ସ ଆରୋପିତସ୍ସ ଜିଯାଯ ବଦ୍ଧୋ ଲୋହସୀସାଦୀନଂ ଭାରୋ ଦଣ୍ଡେ ଗହେତ୍ୱା ଯାୱ କଣ୍ଡପମାଣା ନଭଂ ଉକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ପଥୱିତୋ ମୁଚ୍ଚତି। ସମନ୍ତା ପରିକିରେଯ୍ୟୁନ୍ତି ସମନ୍ତତୋ କଣ୍ଡେ ଖିପେଯ୍ୟୁଂ। କିତ୍ତକାତି ଚେ ଆହ ‘‘ସହସ୍ସଂ ଅପଲାଯିନ’’ନ୍ତି। ଯୁଦ୍ଧେ ଅପରଂ ମୁଖାନଂ ସହସ୍ସମତ୍ତାନଂ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ସିକ୍ଖିତା କତହତ୍ଥା ଉଗ୍ଗା ଦଳ୍ହଧନୁନୋ ମହିସ୍ସାସା ଉଗ୍ଗପୁତ୍ତା ସହସ୍ସମତ୍ତା କଦାଚିପି ଯୁଦ୍ଧେ ପରାଜଯଂ ଅପତ୍ତା ଅପ୍ପମତ୍ତା ସମନ୍ତତୋ ଠତ୍ୱା ଥମ୍ଭଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ସଚେପି ୱସ୍ସେଯ୍ୟୁଂ। ତାଦିସେହିପି ଇସ୍ସାସସହସ୍ସେହି ସମନ୍ତା ସରେ ପରିକିରୀଯନ୍ତେ ସୁସିକ୍ଖିତୋ ପୁରିସୋ ଦଣ୍ଡଂ ଗହେତ୍ୱା ସବ୍ବେ ସରେ ଅତ୍ତନୋ ସରୀରେ ଅପତମାନେ କତ୍ୱା ପାଦମୂଲେ ପାତେଯ୍ୟ। ତତ୍ଥ ଏକୋପି ଇସ୍ସାସୋ ଦ୍ୱେ ସରେ ଏକତୋ ଖିପନ୍ତୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ଇତ୍ଥିଯୋ ପନ ରୂପାରମ୍ମଣାଦିୱସେନ ପଞ୍ଚ ପଞ୍ଚ ସରେ ଏକତୋ ଖିପନ୍ତି, ଏୱଂ ଖିପନ୍ତିଯୋ। ଏତ୍ତକା ଭିଯ୍ୟୋତି ଇମାହି ଇତ୍ଥୀହି ଭିଯ୍ୟୋପି ବହୂ ଇତ୍ଥିଯୋ ଅତ୍ତନୋ ଇତ୍ଥିକୁତ୍ତହାସଭାୱାଦିତୋ ୱିଧଂସେନ୍ତି।

ସକ୍ଖୀ ହି ମେ ସୁତଂ ଏତନ୍ତି ସମ୍ମୁଖା ମଯା ଏତଂ ସୁତଂ। ନିବ୍ବାନଗମନଂ ମଗ୍ଗନ୍ତି ଲିଙ୍ଗୱିପଲ୍ଲାସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ନିବ୍ବାନଗାମିମଗ୍ଗୋତି ଅତ୍ଥୋ, ୱିପସ୍ସନଂ ସନ୍ଧାଯାହ। ତତ୍ଥ ମେ ନିରତୋ ମନୋତି ତସ୍ମିଂ ୱିପସ୍ସନାମଗ୍ଗେ ମଯ୍ହଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରତଂ।

ଏୱଞ୍ଚେମଂ ୱିହରନ୍ତନ୍ତି ଏୱଂ ଅନିଚ୍ଚଅସୁଭଜ୍ଝାନଭାୱନାଯ ଚ ୱିପସ୍ସନାଭାୱନାଯ ଚ ୱିହରନ୍ତଂ ମଂ। ପାପିମାତି କିଲେସମାରଂ ଆଲପତି। ତଥା ମଚ୍ଚୁ କରିସ୍ସାମି, ନ ମେ ମଗ୍ଗମ୍ପି ଦକ୍ଖସୀତି ମଯା କତଂ ମଗ୍ଗମ୍ପି ଯଥା ନ ପସ୍ସସି, ତଥା ମଚ୍ଚୁ ଅନ୍ତଂ କରିସ୍ସାମୀତି ଯୋଜନା।

ଅରତିଞ୍ଚାତିଆଦିକା ପଞ୍ଚ ଗାଥା ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତାନେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଅରତିଆଦିକେ ୱିନୋଦେନ୍ତେନ ୱୁତ୍ତା। ତତ୍ଥ ଅରତିନ୍ତି ଅଧିକୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ

ପନ୍ତସେନାସନେସୁ ଚ ଉକ୍କଣ୍ଠନଂ। ରତିନ୍ତି ପଞ୍ଚକାମଗୁଣରତିଂ। ପହାଯାତି ପଜହିତ୍ୱା। ସଙ୍ଗସୋ ଗେହସିତଞ୍ଚ ୱିତକ୍କନ୍ତି, ଗେହନିସ୍ସିତଂ ପୁତ୍ତଦାରାଦିପଟିସଂଯୁତ୍ତଂ ଞାତିୱିତକ୍କାଦିଞ୍ଚ ମିଚ୍ଛାୱିତକ୍କଂ ଅନୱସେସତୋ ପହାଯ। ୱନଥଂ ନ କରେଯ୍ୟ କୁହିଞ୍ଚୀତି ଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରପ୍ପଭେଦେ ସବ୍ବସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ତଣ୍ହଂ ନ କରେଯ୍ୟ। ନିବ୍ବନଥୋ ଅୱନଥୋ ସ ଭିକ୍ଖୂତି ଯୋ ହି ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ନିତ୍ତଣ୍ହୋ , ତତୋ ଏୱ କଞ୍ଚିପି ନନ୍ଦିଯା ଅଭାୱତୋ ଅୱନଥୋ, ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ନାମ ସଂସାରେ ଭଯସ୍ସ ସମ୍ମଦେୱ ଇକ୍ଖଣତାଯ ଭିନ୍ନକିଲେସତାଯ ଚାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଯମିଧ ପଥୱିଞ୍ଚ ୱେହାସଂ, ରୂପଗତଂ ଜଗତୋଗଧଂ କିଞ୍ଚୀତି ଯଂକିଞ୍ଚି ଇଧ ପଥୱୀଗତଂ ଭୂମିନିସ୍ସିତଂ ୱେହାସଂ ୱେହାସଟ୍ଠଂ ଦେୱଲୋକନିସ୍ସିତଂ ରୂପଗତଂ ରୂପଜାତଂ ରୁପ୍ପନସଭାୱଂ ଜଗତୋଗଧଂ ଲୋକିକଂ ଭୱତ୍ତଯପରିଯାପନ୍ନଂ ସଙ୍ଖତଂ। ପରିଜୀଯତି ସବ୍ବମନିଚ୍ଚନ୍ତି ସବ୍ବଂ ତଂ ଜରାଭିଭୂତଂ, ତତୋ ଏୱ ଅନିଚ୍ଚଂ ତତୋ ଏୱ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନତ୍ତାତି ଏୱଂ ତିଲକ୍ଖଣାରୋପନଂ ଆହ। ଅଯଂ ଥେରସ୍ସ ମହାୱିପସ୍ସନାତି ୱଦନ୍ତି। ଏୱଂ ସମେଚ୍ଚ ଚରନ୍ତି ମୁତତ୍ତାତି ଏୱଂ ସମେଚ୍ଚ ଅଭିସମେଚ୍ଚ ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାସହିତାଯ ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ ପଟିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ମୁତତ୍ତା ପରିଞ୍ଞାତତ୍ତଭାୱା ପଣ୍ଡିତା ଚରନ୍ତି ୱିହରନ୍ତି।

ଉପଧୀସୂତି ଖନ୍ଧୂପଧିଆଦୀସୁ। ଜନାତି ଅନ୍ଧପୁଥୁଜ୍ଜନା। ଗଧିତାସେତି ପଟିବଦ୍ଧଚିତ୍ତା। ଏତ୍ଥ ହି ୱିସେସତୋ କାମଗୁଣୂପଧୀସୁ ଛନ୍ଦୋ ଅପନେତବ୍ବୋତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ଦିଟ୍ଠସୁତେ ପଟିଘେ ଚ ମୁତେ ଚାତି। ଦିଟ୍ଠସୁତେତି ଦିଟ୍ଠେ ଚେୱ ସୁତେ ଚ, ରୂପସଦ୍ଦେସୂତି ଅତ୍ଥୋ। ପଟିଘେତି ଘଟ୍ଟନୀଯେ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେ। ମୁତେତି ୱୁତ୍ତାୱସେସେ ମୁତେ, ଗନ୍ଧରସେସୂତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସାରତ୍ଥପକାସନିଯଂ (ସଂ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧।୨୧୦) ''ପଟିଘପଦେନ ଗନ୍ଧରସା ଗହିତା, ମୁତପଦେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାରମ୍ମଣ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥ ୱିନୋଦଯ ଛନ୍ଦମନେଜୋତି ଏତସ୍ମିଂ ଦିଟ୍ଠାଦିଭେଦେ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣେ କାମଚ୍ଛନ୍ଦଂ ୱିନୋଦେହି, ତଥା ସତି ସବ୍ବତ୍ଥ ଅନେଜୋ ଅୱିକମ୍ପୋ ଭୱସି। ଯୋ ହେତ୍ଥ ନ ଲିମ୍ପତି ମୁନି ତମାହୂତି ଯୋ ହି ଏତ୍ଥ କାମଗୁଣେ ତଣ୍ହାଲେପେନ ନ ଲିମ୍ପତି, ତଂ ମୋନେଯ୍ୟଧମ୍ମଟ୍ଠତୋ ''ମୁନୀ''ତି ପଣ୍ଡିତା ୱଦନ୍ତି। ''ଅଥ ସଟ୍ଠିସିତା''ତି ପାଠଇତି ଅଧିପ୍ପାଯେନ କେଚି ''ସଟ୍ଠିଧମ୍ମାରମ୍ମଣନିସ୍ସିତା''ତି ଅତ୍ଥଂ ୱଦନ୍ତି। ''ଅଟ୍ଠସଟ୍ଠିସିତା ସୱିତକ୍କା''ତି ପନ ପାଠେ, ଅପ୍ପକଞ୍ଚି ଊନଂ ଅଧିକଂ ୱା ନ ଗଣନୂପଗଂ ହୋତୀତି। ଅଟ୍ଠସଟ୍ଠିସିତାତି ଦ୍ୱାସଟ୍ଠିଦିଟ୍ଠିଗତସନ୍ନିସ୍ସିତା ମିଚ୍ଛାୱିତକ୍କାତି ଅତ୍ଥୋତି କେଚି ୱଦନ୍ତି। ଦିଟ୍ଠିଗତିକା ଚ ସତ୍ତାୱାସାଭାୱଲଦ୍ଧିଂ ଅଜ୍ଝୁପଗତାତି ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନୱାଦଂ ଠପେତ୍ୱା ଇତରେସଂ ୱସେନ ''ଅଥ ସଟ୍ଠିସିତା ସୱିତକ୍କା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଥା ହି ତଣ୍ହାଲେପାଭାୱେନ ଭିକ୍ଖୂତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠିଲେପାଭାୱେନପୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଅଥ ସଟ୍ଠିସିତା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ପୁଥୁଜ୍ଜନତାଯ ଅଧମ୍ମାନିୱିଟ୍ଠାତି ତେ ପନ ମିଚ୍ଛାୱିତକ୍କା ନିଚ୍ଚାଦିଗାହୱସେନ ଅଧମ୍ମା ଧମ୍ମତୋ ଅପେତା ପୁଥୁଜ୍ଜନତାଯଂ ଅନ୍ଧବାଲେ ନିୱିଟ୍ଠା ଅଭିନିୱିଟ୍ଠା। ନ ଚ ୱଗ୍ଗଗତସ୍ସ କୁହିଞ୍ଚୀତି ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ସସ୍ସତୱାଦାଦିମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିୱଗ୍ଗଗତୋ, ତଂଲଦ୍ଧିକୋ ନ ଚ ଅସ୍ସ ଭୱେଯ୍ୟ। ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ସଂ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧।୨୧୦) ପନ ''ଅଥ ସଟ୍ଠିସିତା ସୱିତକ୍କା, ପୁଥୂ ଜନତାଯ ଅଧମ୍ମା ନିୱିଟ୍ଠା''ତି ପଦଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଅଥ ଛ ଆରମ୍ମଣନିସ୍ସିତା ପୁଥୂ ଅଧମ୍ମୱିତକ୍କା ଜନତାଯ ନିୱିଟ୍ଠାତି ୱୁତ୍ତଂ। ତଥା ନ ଚ ୱଗ୍ଗଗତସ୍ସ କୁହିଞ୍ଚୀତି ତେସଂ ୱସେନ ନ କତ୍ଥଚି କିଲେସୱଗ୍ଗଗତୋ ଭୱେଯ୍ୟାତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ନୋ ପନ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲଗାହୀ ସ ଭିକ୍ଖୂତି ଯୋ କିଲେସେହି ଦୂସିତତ୍ତା ଅତିୱିଯ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲତା ଚ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲାନଂ ମିଚ୍ଛାୱାଦାନଂ ଗଣ୍ହନସୀଲୋ ଚ ନୋ ଅସ୍ସ ନୋ ଭୱେଯ୍ୟ, ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ନାମ ହୋତୀତି।

ଦବ୍ବୋତି ଦବ୍ବଜାତିକୋ ପଣ୍ଡିତୋ। ଚିରରତ୍ତସମାହିତୋତି ଚିରକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସମାହିତୋ। ଅକୁହକୋତି କୋହଞ୍ଞରହିତୋ ଅସଠୋ ଅମାଯାୱୀ। ନିପକୋତି ନିପୁଣୋ ଛେକୋ। ଅପିହାଲୂତି ନିତ୍ତଣ୍ହୋ। ସନ୍ତଂ ପଦଂ ଅଜ୍ଝଗମାତି, ନିବ୍ବାନଂ ଅଧିଗତୋ। ମୋନେଯ୍ୟଧମ୍ମସମନ୍ନାଗତତୋ ମୁନି। ପରିନିବ୍ବୁତୋତି ଆରମ୍ମଣକରଣୱସେନ ନିବ୍ବାନଂ ପଟିଚ୍ଚ ସୌପାଦିସେସାଯ ନିବ୍ବାନଧାତୁଯା ପରିନିବ୍ବୁତୋ। କଙ୍ଖତି କାଲନ୍ତି ଇଦାନି ଅନୁପାଦିସେସନିବ୍ବାନଧାତୁଯା କାଲଂ ଆଗମେତି। ନ ତସ୍ସ କିଞ୍ଚି କରଣୀଯଂ ଅତ୍ଥି, ଯଥା ଏଦିସୋ ଭୱିସ୍ସତି, ତଥା ଅତ୍ତାନଂ ସମ୍ପାଦେତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ମାନଂ ପଜହସ୍ସୂତିଆଦଯୋ ଚତସ୍ସୋ ଗାଥା ପଟିଭାନସମ୍ପତ୍ତିଂ ନିସ୍ସାଯ ଅତ୍ତନୋ ପୱତ୍ତମାନଂ ମାନଂ ୱିନୋଦେନ୍ତେନ ୱୁତ୍ତା। ତତ୍ଥ ମାନଂ ପଜହସ୍ସୂତି ସେଯ୍ୟମାନାଦିନୱୱିଧଂ ମାନଂ ପରିଚ୍ଚଜ। ଗୋତମାତି ଗୋତମଗୋତ୍ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ସାୱକତ୍ତା ଅତ୍ତାନଂ ଗୋତମଗୋତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଆଲପତି। ମାନପଥନ୍ତି ମାନସ୍ସ ପୱତ୍ତିଟ୍ଠାନଭୂତଂ ଅଯୋନିସୋମନସିକାରପରିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଜାତିଆଦିଂ ତପ୍ପଟିବଦ୍ଧକିଲେସପ୍ପହାନେନ ଜହସ୍ସୁ ପଜହ। ଅସେସନ୍ତି ସବ୍ବମେୱ। ମାନପଥମ୍ହି ସ ମୁଚ୍ଛିତୋତି ମାନୱତ୍ଥୁନିମିତ୍ତଂ ମୁଚ୍ଛଂ ଆପନ୍ନୋ। ୱିପ୍ପଟିସାରୀହୁୱା ଚିରରତ୍ତନ୍ତି ଇମସ୍ମିଂ ମାନପଥାନୁଯୋଗକ୍ଖଣେ ୱୀତିୱତ୍ତେ ପୁବ୍ବେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିସ୍ସ, ''ନଟ୍ଠୋହମସ୍ମୀ''ତି ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ଅହୁୱା ଅହୋସି।

ମକ୍ଖେନମକ୍ଖିତା ପଜାତି ସୁରାଦିନା ଅତ୍ତାନଂ ଉକ୍କଂସେତ୍ୱା ପରେ ୱମ୍ଭେତ୍ୱା ପରଗୁଣମକ୍ଖନଲକ୍ଖଣେନ ମକ୍ଖେନ ପିସିତତ୍ତା ମକ୍ଖୀ। ପୁଗ୍ଗଲୋ ହି ଯଥା ଯଥା ପରେସଂ ଗୁଣେ ମକ୍ଖେତି, ତଥା ତଥା ଅତ୍ତନୋ ଗୁଣେ ପୁଞ୍ଛତି ନିରାକରୋତି ନାମ। ମାନହତାତି ମାନେନ ହତଗୁଣା। ନିରଯଂ ପପତନ୍ତୀତି ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି।

ମଗ୍ଗଜିନୋତି ମଗ୍ଗେନ ୱିଜିତକିଲେସୋ। କିତ୍ତିଞ୍ଚ ସୁଖଞ୍ଚାତି ୱିଞ୍ଞୂହି ପସଂସିତଞ୍ଚ କାଯିକଚେତସିକସୁଖଞ୍ଚ ଅନୁଭୋତୀତି ପଟିଲଭତି। ଧମ୍ମଦସୋତି

ତମାହୁ ତଥତ୍ତନ୍ତି ତଂ ତଥଭାୱଂ ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନଂ ଯାଥାୱତୋ ଧମ୍ମଦସ୍ସୀତି ପଣ୍ଡିତା ଆହୁ।

ଅଖିଲୋତି ପଞ୍ଚଚେତୋଖିଲରହିତୋ। ପଧାନୱାତି ସମ୍ମପ୍ପଧାନୱୀରିଯସମ୍ପନ୍ନୋ। ୱିସୁଦ୍ଧୋତି ନୀୱରଣସଙ୍ଖାତମଲାପଗମେନ ୱିସୁଦ୍ଧମାନସୋ । ଅସେସନ୍ତି ନୱୱିଧମ୍ପି ମାନଂ ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗେନ ପଜହିତ୍ୱା। ୱିଜ୍ଜାଯନ୍ତକରୋ ସମିତାୱୀତି ସବ୍ବସୋ ସମିତକିଲେସୋ ତିୱିଧାଯ ୱିଜ୍ଜାଯ ପରିଯୋସାନପ୍ପତ୍ତୋ ହୋତୀତି ଅତ୍ତାନଂ ୱଦତି।

ଅଥେକଦିୱସଂ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଅଞ୍ଞତରେନ ରାଜମହାମତ୍ତେନ ନିମନ୍ତିତୋ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ତସ୍ସ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦି ଆଯସ୍ମତା ୱଙ୍ଗୀସେନ ପଚ୍ଛାସମଣେନ। ଅଥ ତସ୍ମିଂ ଗେହେ ଇତ୍ଥିଯୋ ସବ୍ବାଲଙ୍କାରପଟିମଣ୍ଡିତା ଥେରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତି, ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତି। ଅଥାଯସ୍ମତୋ ୱଙ୍ଗୀସସ୍ସ ନୱପବ୍ବଜିତସ୍ସ ଆରମ୍ମଣଂ ପରିଗ୍ଗହେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତସ୍ସ ୱିସଭାଗାରମ୍ମଣେ ରାଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ସୋ ସଦ୍ଧୋ ଉଜୁଜାତିକୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ "ଅଯଂ ମେ ରାଗୋ ୱଡ୍ଢିତ୍ୱା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକଂ ସମ୍ପରାଯିକମ୍ପି ଅତ୍ଥଂ ନାସେଯ୍ଯା"ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଯଥାନିସିନ୍ନୋୱ ଥେରସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ପୱତ୍ତିଂ ଆୱିକରୋନ୍ତୋ "କାମରାଗେନା"ତି ଗାଥମାହ। ତତ୍ଥ ଯଦିପି କିଲେସରଞ୍ଜନପରିଳାହୋ କାଯମ୍ପି ବାଧତି, ଚିତ୍ତଂ ପନ ବାଧେନ୍ତୋ ଚିରତରଂ ବାଧେତୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ "କାମରାଗେନ ଡଯ୍ହାମୀ"ତି ୱତ୍ୱା "ଚିତ୍ତଂ ମେ ପରିଡଯ୍ହତୀ"ତି ୱୁତ୍ତଂ। ନିବ୍ବାପନନ୍ତି ରାଗନିବ୍ବାପନକାରଣଂ ରାଗପରିଳାହସ୍ସ ନିବ୍ବାପନସମତ୍ଥଂ ଓୱାଦଂ କରୋହୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ସଞ୍ଞାଯ ୱିପରିଯେସାତିଆଦିକା ଗାଥା ତେନ ଯାଚିତେନ ଆଯସ୍ମତା ଆନନ୍ଦେନ ୱୁତ୍ତା। ୱିପରିଯେସାତି ୱିପଲ୍ଲାସେନ ଅସୁଭେ ସୁଭନ୍ତି ପୱତ୍ତେନ ୱିପରୀତଗ୍ଗାହେନ। ନିମିତ୍ତନ୍ତି କିଲେସଜନକନିମିତ୍ତଂ। ପରିୱଜ୍ଜେହୀତି ପରିବ୍ବଜ। ସୁଭଂ ରାଗୂପସଂହିତନ୍ତି ରାଗୱତ୍ଥୁନାରମ୍ମଣଂ ସୁଭଂ ପରିୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ଅସୁଭସଞ୍ଞାଯ ପରିୱଜ୍ଜେଯ୍ଯ, ସବ୍ବତ୍ଥ ଅନଭିରତିସଞ୍ଞାଯ। ତସ୍ମା ତଦୁଭଯମ୍ପି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ "ଅସୁଭାଯା"ତିଆଦିମାହ।

ତତ୍ଥ ଅସୁଭାଯାତି ଅସୁଭାନୁପସ୍ସନାଯ। ଚିତ୍ତଂ ଭାୱେହି ଏକଗ୍ଗଂ ସୁସମାହିତନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତୱିକ୍ଖେପାଭାୱେନ ଏକଗ୍ଗଂ ଆରମ୍ମଣେସୁ ସୁସମାହିତଂ ଅପ୍ପିତଂ କତ୍ୱା ଭାୱେହି ତୱ ଅସୁଭାନୁପସ୍ସନଂ ସୁକରଂ ଅକ୍ଖାମୀତି। ସତି କାଯଗତା ତ୍ୟତ୍ଥୂତି ୱୁତ୍ତକାଯଗତାସତିଭାୱନା ତଯା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ହୋତୂତି ଅତ୍ଥୋ। ନିବ୍ବିଦାବହୁଲୋ ଭୱାତି ଅତ୍ତଭାୱେ ସବ୍ବସ୍ମିଞ୍ଚ ନିବ୍ବେଦବହୁଲୋ ହୋହି।

ଅନିମିତ୍ତଞ୍ଚ ଭାୱେହୀତି ନିଚ୍ଚନିମିତ୍ତାଦୀନଂ ଉଗ୍ଘାଟନେନ ୱିସେସତୋ ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସନା ଅନିମିତ୍ତା ନାମ, ତତୋ ମାନାନୁସଯମୁଜ୍ଜହାତି ତଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ମଗ୍ଗପଟିପାଟିଯା ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗାଧିଗମେନ ମାନାନୁସଯଂ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦ। ମାନାଭିସମଯାତି ମାନସ୍ସ ଦସ୍ସନାଭିସମଯା ଚେୱ ପହାନାଭିସମଯା ଚ। ଉପସନ୍ତୋତି ସବ୍ବସୋ ରାଗାଦୀନଂ ସନ୍ତତାଯ ଉପସନ୍ତୋ ଚରିସ୍ସସି ୱିହରିସ୍ସସୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ତମେୱ ୱାଚନ୍ତିଆଦିକା ଚତସ୍ସୋ ଗାଥା ଭଗୱତା ସୁଭାସିତସୁତ୍ତେ (ସଂ। ନି। ୧।୨୧୩) ଦେସିତେ ସୋମନସ୍ସଜାତେନ ଥେରେନ ଭଗୱନ୍ତଂ ସମ୍ମୁଖା ଅଭିତ୍ଥୱନ୍ତେନ ୱୁତ୍ତା। ଯାଯତ୍ତାନଂ ନ ତାପଯେତି ଯାଯ ୱାଚାଯ ହେତୁଭୂତାଯ ଅତ୍ତାନଂ ୱିପ୍ପଟିସାରେନ ନ ତାପେଯ୍ଯ ନ ୱିହେଠେଯ୍ଯ। ପରେ ଚ ନ ୱିହିଂସେଯ୍ଯାତି ପରେ ଚ ପରେହି ଭିନ୍ଦନ୍ତୋ ନ ବାଧେଯ୍ଯ। ସା ୱେ ୱାଚା ସୁଭାସିତାତି ସା ୱାଚା ଏକଂସେନ ସୁଭାସିତା ନାମ, ତସ୍ମା ତମେୱ ୱାଚଂ ଭାସେଯ୍ଯାତି ଯୋଜନା। ଇମାଯ ଗାଥାଯ ଅପିସୁଣୱାଚାୱସେନ ଭଗୱନ୍ତଂ ଥୋମେତି।

ପଟିନନ୍ଦିତାତି ପଟିମୁଖଭାୱେନ ନନ୍ଦିତା ପିଯାଯିତା ସମ୍ପତି ଆଯତିଞ୍ଚ ସୁଣନ୍ତେହି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତା। ଯଂ ଅନାଦାଯାତି ଯଂ ୱାଚଂ ଭାସନ୍ତୋ ପାପାନି ପରେସଂ ଅପ୍ପିଯାନି ଅନିଟ୍ଠାନି ଫରୁସୱଚନାନି ଅନାଦାଯ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅତ୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନମଧୁରଂ ପିଯମେୱ ଦୀପେତି। ତମେୱ ପିଯୱାଚଂ ଭାସେଯ୍ଯାତି ପିଯୱାଚାୱସେନ ଅଭିତ୍ଥୱି।

ଅମତାତି ସାଧୁଭାୱେନ ଅମତସଦିସା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ – "ସଚ୍ଚଂ ହୱେ ସାଧୁତରଂ ରସାନ"ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୧।୭୩)। ନିବ୍ବାନାମତପଚ୍ଚଯତ୍ତା ୱା ଅମତା। ଏସ ଧମ୍ମୋ ସନନ୍ତନୋତି ଯା ଅଯଂ ସଚ୍ଚୱାଚା ନାମ, ଏସ ପୋରାଣୋ ଧମ୍ମୋ ଚରିଯା ପୱେଣି। ଇଦମେୱ ହି ପୋରାଣାନଂ ଆଚିଣ୍ଣଂ ଯଂ ତେ ନ ଅଲିକଂ ଭାସିଂସୁ। ତେନାହ – "ସଚ୍ଚେ ଅତ୍ଥେ ଚ ଧମ୍ମେ ଚ, ଆହୁ ସନ୍ତୋ ପତିଟ୍ଠିତା"ତି। ତତ୍ଥ ସଚ୍ଚେ ପତିଟ୍ଠିତତ୍ତା ଏୱ ଅତ୍ତନୋ ଚ ପରେସଞ୍ଚ ଅତ୍ଥେ ପତିଟ୍ଠିତା, ଅତ୍ଥେ ପତିଟ୍ଠିତତ୍ତା ଏୱ ଧମ୍ମେ ପତିଟ୍ଠିତା ହୋନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ସଚ୍ଚୱିସେସନମେୱ ୱା ଏତଂ। ଇଦଞ୍ହି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ସଚ୍ଚେ ପତିଟ୍ଠିତା। କୀଦିସେ? ଅତ୍ଥେ ଚ ଧମ୍ମେ ଚ, ଯଂ ପରେସଂ ଅତ୍ଥତୋ ଅନପେତତ୍ତା ଅତ୍ଥଂ ଅନୁପରୋଧକରଂ, ଧମ୍ମତୋ ଅନପେତତ୍ତା ଧମ୍ମଂ ଧମ୍ମିକମେୱ ଅତ୍ଥଂ ସାଧେତୀତି। ଇମାଯ ଗାଥାଯ ସଚ୍ଚୱାଚାୱସେନ ଅଭିତ୍ଥୱି। ଖେମନ୍ତି ଅଭଯଂ ନିରୁପଦ୍ଦୱଂ। କେନ କାରଣେନାତି ଚେ? ନିବ୍ବାନପତ୍ତିଯା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକିରିଯାଯ, ଯସ୍ମା କିଲେସନିବ୍ବାନଂ ପାପେତି, ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ଅନ୍ତକିରିଯାଯ ସଂୱତ୍ତତି, ତସ୍ମା ଖେମନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ଯଂ ବୁଦ୍ଧୋ

ନିବ୍ବାନପତ୍ତିୟା ୱା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକିରିୟାୟ ୱାତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ନିବ୍ବାନଧାତୂନଂ ଅତ୍ଥାୟ ଖେମମଗ୍ଗପ୍ପକାସନତୋ ଖେମଂ ୱାଚଂ ଭାସତି। ସା ୱେ ୱାଚାନମୁତ୍ତମାତି ସା ୱାଚା ସବ୍ବୱାଚାନଂ ସେଟ୍ଠାତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଇମାୟ ଗାଥାୟ ମନ୍ତାୱଚନୱସେନ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିତ୍ଥୱନ୍ତୋ ଅରହତ୍ତନିକୂଟେନ ଥୋମନଂ ପରିୟୋସାପେତି।

ଗମ୍ଭୀରପଞ୍ଞୋତି ତିସ୍ସୋ ଗାଥା ଆୟସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ପସଂସନୱସେନ ୱୁତ୍ତା। ତତ୍ଥ ଗମ୍ଭୀରପଞ୍ଞୋତି ଗମ୍ଭୀରେସୁ ଖନ୍ଧାୟତନାଦୀସୁ ପୱତ୍ତାୟ ନିପୁଣାୟ ପଞ୍ଞାୟ ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ଗମ୍ଭୀରପଞ୍ଞୋ। ମେଧାସଙ୍ଖାତାୟ ଧମ୍ମୋଜପଞ୍ଞାୟ ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ମେଧାୱୀ। ‘‘ଅୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିୟା ମଗ୍ଗୋ, ଅୟଂ ସୁଗତିୟା ମଗ୍ଗୋ, ଅୟଂ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ମଗ୍ଗୋ’’ତି ଏୱଂ ମଗ୍ଗେ ଚ ଅମଗ୍ଗେ ଚ କୋୱିଦତାୟ ମଗ୍ଗାମଗ୍ଗସ୍ସ କୋୱିଦୋ। ମହତିୟା ସାୱକପାରମୀଞାଣସ୍ସ ମତ୍ଥକଂ ପତ୍ତାୟ ପଞ୍ଞାୟ ୱସେନ ମହାପଞ୍ଞୋ। ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି ଭିକ୍ଖୂନନ୍ତି ସମ୍ମଦେୱ ପୱତ୍ତିଂ ନିୱତ୍ତିଂ ୱିଭାୱେନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି। ତସ୍ସା ପନ ଦେସନାୟ ପୱତ୍ତିଆକାରଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ସଂଖିତ୍ତେନପୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

ତତ୍ଥ ସଂଖିତ୍ତେନପୀତି ‘‘ଚତ୍ତାରିମାନି, ଆୱୁସୋ, ଅରିୟସଚ୍ଚାନି। କତମାନି ଚତ୍ତାରି? ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିୟସଚ୍ଚଂ…ପେ… ଇମାନି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଚତ୍ତାରି ଅରିୟସଚ୍ଚାନି, ତସ୍ମା ତିହାୱୁସୋ, ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ୟୋଗୋ କରଣୀୟୋ’’ତି ଏୱଂ ସଂଖିତ୍ତେନପି ଦେସେତି। ‘‘କତମଞ୍ଚାୱୁସୋ, ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିୟସଚ୍ଚଂ? ଜାତିପି ଦୁକ୍ଖା’’ତିଆଦିନା (ମ। ନି। ୩।୩୭୨-୩୭୩) ନୟେନ ତାନେୱ ୱିଭଜନ୍ତୋ ୱିତ୍ଥାରେନପି ଭାସତି। ଖନ୍ଧାଦିଦେସନାସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ସାଲିକାୟିୱ ନିଗ୍ଘୋସୋତି ୟଥା ମଧୁରଂ ଅମ୍ବପକ୍କଂ ସାୟିତ୍ୱା ପକ୍ଖେହି ୱାତଂ ଦତ୍ୱା ମଧୁରରୱଂ ନିଚ୍ଛାରେନ୍ତିୟା ସାଲିକାୟ ନିଗ୍ଘୋସୋ, ଏୱଂ ଥେରସ୍ସ ଧମ୍ମଂ କଥେନ୍ତସ୍ସ ମଧୁରୋ ନିଗ୍ଘୋସୋ ହୋତି। ଧମ୍ମସେନାପତିସ୍ସ ହି ପିତ୍ତାଦୀନଂ ୱସେନ ଅପଲିବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ହୋତି, ଅୟଦଣ୍ଡେନ ପହଟକଂସଥାଲକୋ ୱିୟ ସଦ୍ଦୋ ନିଚ୍ଛରତି। ପଟିଭାନଂ ଉଦିୟ୍ୟତୀତି କଥେତୁକମ୍ୟତାୟ ସତି ସମୁଦ୍ଦତୋ ୱୀଚିୟୋ ୱିୟ ଉପରୂପରି ଅନନ୍ତଂ ପଟିଭାନଂ ଉଟ୍ଠହତି।

ତସ୍ସାତି ଧମ୍ମସେନାପତିସ୍ସ। ତନ୍ତି ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତସ୍ସ। ସୁଣନ୍ତୀତି ୟଂ ନୋ ଥେରୋ କଥେତି, ତଂ ନୋ ସୋସ୍ସାମାତି ଆଦରଜାତା ସୁଣନ୍ତି। ମଧୁରନ୍ତି ଇଟ୍ଠଂ। ରଜନୀୟେନାତି କନ୍ତେନ। ସୱନୀୟେନାତି କଣ୍ଣସୁଖେନ। ୱଗ୍ଗୁନାତି ମଟ୍ଠେନ ମନୋହରେନ। ଉଦଗ୍ଗଚିତ୍ତାତି ଓଦଗ୍ୟପୀତିୟା ୱସେନ ଉଦଗ୍ଗଚିତ୍ତା ଅଲୀନଚିତ୍ତା। ମୁଦିତାତି ଆମୋଦିତା ପାମୋଜ୍ଜେନ ସମନ୍ନାଗତା। ଓଧେନ୍ତୀତି ଅୱଦହନ୍ତି ଅଞ୍ଞାୟ ଚିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠପେନ୍ତା ସୋତଂ ଉପନେନ୍ତି।

ଅଜ୍ଜପନ୍ନରସେତିଆଦିକା ଚତସ୍ସୋ ଗାଥା ପୱାରଣାସୁତ୍ତନ୍ତଦେସନାୟ (ସଂ। ନି। ୧।୨୧୫) ସତ୍ଥାରଂ ମହାଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଦିସ୍ୱା ଥୋମେନ୍ତେନ ୱୁତ୍ତା। ତତ୍ଥ ପନ୍ନରସେତି ୟସ୍ମିଞ୍ହି ସମୟେ ଭଗୱା ପୁବ୍ବାରାମେ ନିସୀଦନ୍ତୋ ସାୟନ୍ହସମୟେ ସମ୍ପତ୍ତପରିସାୟ କାଲୟୁତ୍ତଂ ସମୟୟୁତ୍ତଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତ୍ୱା, ଉଦକକୋଟ୍ଠକେ ଗତ୍ତାନି ପରିସିଞ୍ଚିତ୍ୱା, ୱତ୍ଥନିୱସନୋ ଏକଂସଂ ସୁଗତମହାଚୀୱରଂ କତ୍ୱା, ମିଗାରମାତୁପାସାଦେ ମଜ୍ଝିମଥମ୍ଭଂ ନିସ୍ସାୟ ପଞ୍ଞତ୍ତୱରବୁଦ୍ଧାସନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା, ସମନ୍ତତୋ ନିସିନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଅନୁୱିଲୋକେତ୍ୱା ତଦହୁପୋସଥେ ପୱାରଣାଦିୱସେ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି, ଇମସ୍ମିଂ ପନ୍ନରସୀଉପୋସଥେତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିସୁଦ୍ଧିୟାତି ୱିସୁଦ୍ଧତ୍ଥାୟ ୱିସୁଦ୍ଧିପୱାରଣାୟ। ଭିକ୍ଖୂ ପଞ୍ଚସତା ସମାଗତାତି , ପଞ୍ଚସତମତ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ ସତ୍ଥାରଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ନିସଜ୍ଜୱସେନ ଚେୱ ଅଜ୍ଝାସୟୱସେନ ଚ ସମାଗତା। ତେ ଚ ସଂୟୋଜନବନ୍ଧନଚ୍ଛିଦାତି ସଂୟୋଜନସଙ୍ଖାତେ ସନ୍ତାନସ୍ସ ବନ୍ଧନଭୂତେ କିଲେସେ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଠିତା। ତତୋ ଏୱ ଅନୀଘା ଖୀଣପୁନବ୍ଭୱା ଇସୀତି କିଲେସଦୁକ୍ଖାଭାୱେନ ନିଦ୍ଦୁକ୍ଖା ଖୀଣପୁନବ୍ଭୱା, ଅସେକ୍ଖାନଂ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧାଦୀନଂ ଏସିତଭାୱେନ ଇସୀତି।

ୱିଜିତସଙ୍ଗାମନ୍ତି ୱିଜିତକିଲେସସଙ୍ଗାମତ୍ତା ୱିଜିତମାରବଲତ୍ତା ୱିଜିତସଙ୍ଗାମଂ। ସତ୍ଥୱାହନ୍ତି ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକେ ଅରିୟମଗ୍ଗରଥେ ଆରୋପେତ୍ୱା ୱେନେୟ୍ୟସତ୍ତେ ୱାହେତି ସଂସାରକନ୍ତାରତୋ ଉତ୍ତାରେତୀତି ଭଗୱା ସତ୍ଥୱାହୋ। ତେନାହ ବ୍ରହ୍ମା ସହମ୍ପତି ‘‘ଉଟ୍ଠେହି, ୱୀର, ୱିଜିତସଙ୍ଗାମ, ସତ୍ଥୱାହା’’ତି (ମହାୱ। ୮; ମ। ନି। ୧।୨୮୨), ତଂ ସତ୍ଥୱାହଂ ଅନୁତ୍ତରଂ ସତ୍ଥାରଂ ସାୱକା ପୟିରୁପାସନ୍ତି। ତେୱିଜ୍ଜା ମଚ୍ଚୁହାୟିନୋତି ଏୱରୂପେହି ସାୱକେହି ପରିୱାରିତୋ ଚକ୍କୱତ୍ତି ୱିୟ ରାଜା ଅମଚ୍ଚପରିୱାରିତୋ ଜନପଦଚାରିକୱସେନ ସମନ୍ତା ଅନୁପରିୟେତୀତି ୟୋଜନା।

ପଲାପୋତି ତୁଚ୍ଛୋ ଅନ୍ତୋସାରରହିତୋ, ସୀଲରହିତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ୱନ୍ଦେ ଆଦିଚ୍ଚବନ୍ଧୁନନ୍ତି ଆଦିଚ୍ଚବନ୍ଧୁଂ ସତ୍ଥାରଂ ଦସବଲଂ ୱନ୍ଦାମୀତି ୱଦତି।

ପରୋସହସ୍ସନ୍ତିଆଦିକା ଚତସ୍ସୋ ଗାଥା ନିବ୍ବାନପଟିସଂୟୁତ୍ତାୟ ଧମ୍ମିୟା କଥାୟ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଥୋମେନ୍ତେନ ୱୁତ୍ତା। ତତ୍ଥ ପରୋସହସ୍ସନ୍ତି ଅତିରେକସହସ୍ସଂ, ଅଡ୍ଢତେଡ୍ଢଅସାନି ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସାନି ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ଅକୁତୋଭୟନ୍ତି ନିବ୍ବାନେ କୁତୋଚିପି ଭୟଂ ନତ୍ଥି। ନିବ୍ବାନଂ ପତ୍ତସ୍ସ ଚ କୁତୋଚିପି ଭୟଂ ନତ୍ଥୀତି ନିବ୍ବାନଂ ଅକୁତୋଭୟଂ ନାମ।

‘‘ଆଗୁଂ ନ କରୋତୀ’’ତିଆଦିନା (ସୁ॰ ନି॰ ୫୨୭) ୱୁତ୍ତକାରଣେହି ଭଗୱା ନାଗୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ନାଗନାମୋସି ଭଗୱାତି। ଇସୀନଂ ଇସିସତ୍ତମୋତି ସାୱକପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେସୀନଂ ଉତ୍ତମୋ ଇସି, ୱିପସ୍ସୀସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଇସୀନଂ ୱା ସତ୍ତମକୋ ଇସି। ମହାମେଘୋୱାତି ଚାତୁଦ୍ଦୀପିକମହାମେଘୋ ୱିଯ ହୁତ୍ୱା।

ଦିୱା ୱିହାରାତି ପଟିସଲ୍ଲାନଟ୍ଠାନତୋ। ସାୱକୋ ତେ, ମହାୱୀର, ପାଦେ ୱନ୍ଦତି ୱଙ୍ଗୀସୋତି ଇଦଂ ଥେରୋ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱିସେସାଧିଗମଂ ପକାସେନ୍ତୋ ୱଦତି।

ଉମ୍ମଗ୍ଗପଥନ୍ତିଆଦିକା ଚତସ୍ସୋ ଗାଥା ଭଗୱତା ‘‘କିଂ ନୁ ତେ, ୱଙ୍ଗୀସ, ଇମା ଗାଥାଯୋ ପୁବ୍ବେ ପରିୱିତକ୍କିତା, ଉଦାହୁ ଠାନସୋ ଚେତା ପଟିଭନ୍ତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତେନ ଠାନସୋ ପଟିଭନ୍ତୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତେନ ୱୁତ୍ତା। କସ୍ମା ପନେୱଂ ତଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ? ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ କିର କଥା ଉଦପାଦି – ‘‘ୱଙ୍ଗୀସତ୍ଥେରୋ ୱିସ୍ସଟ୍ଠଗନ୍ଥୋ ନେୱ ଉଦ୍ଦେସେନ, ନ ପରିପୁଚ୍ଛାଯ, ନ ଯୋନିସୋମନସିକାରେନ କମ୍ମଂ କରୋତି। ଗାଥଂ ବନ୍ଧନ୍ତୋ ୱଣ୍ଣପଦାନି କରୋନ୍ତୋ ୱିଚରତୀ’’ତି। ଅଥ ଭଗୱା ‘‘ଇମେ ଭିକ୍ଖୂ ୱଙ୍ଗୀସସ୍ସ ପଟିଭାନସମ୍ପତ୍ତିଂ ନ ଜାନନ୍ତି, ଅହମସ୍ସ ପଟିଭାନସମ୍ପତ୍ତିଂ ଜାନାପେସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ୱଙ୍ଗୀସା’’ତିଆଦିନା ପୁଚ୍ଛତି। ଉମ୍ମଗ୍ଗପଥନ୍ତି ଅନେକାନି କିଲେସୁପ୍ପଜ୍ଜନପଥାନି। ୱଚ୍ଚପ୍ପସୁତପଥତାଯ ହି ପଥନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପଭିଜ୍ଜ ଖୀଲାନୀତି ରାଗାଦିଖୀଲାନି ପଞ୍ଚ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଚରସି। ତଂ ପସ୍ସଥାତି ଏୱଂ ଅଭିଭୁଯ୍ଯ ଚ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଚ ଚରନ୍ତଂ ବୁଦ୍ଧଂ ପସ୍ସଥ। ବନ୍ଧପମୁଞ୍ଚକରନ୍ତି ବନ୍ଧନମୋଚନକରଂ। ଅସିତନ୍ତି ଅନିସ୍ସିତଂ। ଭାଗସୋ ପଟିଭଜ୍ଜାତି ସତିପଟ୍ଠାନାଦିକୋଟ୍ଠାସତୋ ଧମ୍ମଂ ପଟିଭଜ୍ଜନୀଯଂ କତ୍ୱା। ପୱିଭଜ୍ଜାତିପି ପାଠୋ। ଉଦ୍ଦେସାଦିକୋଟ୍ଠାସତୋ ପକାରେନ ୱିଭଜିତ୍ୱା ୱିଭଜିତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଓଘସ୍ସାତି କାମାଦିଚତୁରୋଘସ୍ସ। ଅନେକୱିହିତନ୍ତି ସତିପଟ୍ଠାନାଦିୱସେନ ଅନେକୱିଧଂ ଅଟ୍ଠତିଂସାଯ ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନାନଂ ୱସେନ ଅନେକପ୍ପକାରଂ ଅମତାୱହଂ ମଗ୍ଗଂ ଅକ୍ଖାସି ଅଭାସି। ତସ୍ମିଞ୍ଚ ଅମତେ ଅକ୍ଖାତେତି ତସ୍ମିଂ ତେନ ଅକ୍ଖାତେ ଅମତେ ଅମତାୱହେ। ଧମ୍ମଦସାତି ଧମ୍ମସ୍ସ ପସ୍ସିତାରୋ। ଠିତା ଅସଂହୀରାତି କେନଚି ଅସଂହାରିଯା ହୁତ୍ୱା ପତିଟ୍ଠିତା। ଅତିୱିଜ୍ଝାତି ଅତିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା। ସବ୍ବଟ୍ଠିତୀନନ୍ତି ସବ୍ବେସଂ ଦିଟ୍ଠିଟ୍ଠାନାନଂ ୱିଞ୍ଞାଣଟ୍ଠିତୀନଂ ୱା। ଅତିକ୍କମମଦ୍ଦସାତି ଅତିକ୍କମଭୂତଂ ନିବ୍ବାନଂ ଅଦ୍ଦସ। ଅଗ୍ଗନ୍ତି ଉତ୍ତମଂ ଧମ୍ମଂ। ଅଗ୍ଗେତି ୱା ପାଠୋ, ପଠମତରନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଦସଦ୍ଧାନନ୍ତି ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗିଯାନଂ ଅଗ୍ଗଂ ଧମ୍ମଂ, ଅଗ୍ଗେ ୱା ଆଦିତୋ ଦେସଯୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ‘‘ଏସ ଧମ୍ମୋ ସୁଦେସିତୋ’’ତି ଜାନନ୍ତେନ ପମାଦୋ ନ କାତବ୍ବୋ, ତସ୍ମା ଅନୁସିକ୍ଖେତି ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା ୱିପସ୍ସନାପଟିପାଟିଯା ମଗ୍ଗପଟିପାଟିଯା ଚ ସିକ୍ଖେଯ୍ଯ।

ବୁଦ୍ଧାନୁବୁଦ୍ଧୋତିଆଦିକା ତିସ୍ସୋ ଗାଥା ଆଯସ୍ମତୋ ଅଞ୍ଞାତକୋଣ୍ଡଞ୍ଞତ୍ଥେରସ୍ସ ଥୋମନୱସେନ ୱୁତ୍ତା। ତତ୍ଥ ବୁଦ୍ଧାନୁବୁଦ୍ଧୋତି ବୁଦ୍ଧାନଂ ଅନୁବୁଦ୍ଧୋ । ବୁଦ୍ଧା ହି ପଠମଂ ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ବୁଜ୍ଝିଂସୁ, ପଚ୍ଛା ଥେରୋ ସବ୍ବପଠମଂ, ତସ୍ମା ବୁଦ୍ଧାନୁବୁଦ୍ଧୋତି। ଥିରେହି ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧାଦୀହି ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ଥେରୋ, ଅକୁପ୍ପଧମ୍ମୋତି ଅତ୍ଥୋ। ତିବ୍ବନିକ୍କମୋତି ଦଳ୍ହୱୀରିଯୋ। ସୁଖୱିହାରାନନ୍ତି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରାନଂ। ୱିୱେକାନନ୍ତି ତିଣ୍ଣମ୍ପି ୱିୱେକାନଂ। ସବ୍ବସ୍ସ ତନ୍ତି ଯଂ ସବ୍ବସାୱକେନ ପତ୍ତବ୍ବଂ, ଅସ୍ସ ଅନେନ ତଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତଂ। ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ସିକ୍ଖତୋତି ଅପ୍ପମତ୍ତେନ ହୁତ୍ୱା ସିକ୍ଖନ୍ତେନ।

ତେୱିଜ୍ଜୋଚେତୋପରିଯକୋୱିଦୋତି ଛସୁ ଅଭିଞ୍ଞାସୁ ଚତସ୍ସୋ ୱଦତି, ଇତରା ଦ୍ୱେ ଯଦିପି ନ ୱୁତ୍ତା, ଥେରୋ ପନ ଛଳଭିଞ୍ଞୋୱ। ଯସ୍ମା ଥେରଂ ହିମୱନ୍ତେ ଛଦ୍ଦନ୍ତଦହତୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଭଗୱତି ପରମନିପଚ୍ଚକାରଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା, ୱନ୍ଦନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ପସନ୍ନମାନସେନ ଭଗୱତୋ ସମ୍ମୁଖା ଥେରଂ ଅଭିତ୍ଥୱନ୍ତେନ ଇମା ଗାଥା ୱୁତ୍ତା, ତସ୍ମା ‘‘କୋଣ୍ଡଞ୍ଞୋ ବୁଦ୍ଧଦାଯାଦୋ, ପାଦେ ୱନ୍ଦତି ସତ୍ଥୁନୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ନଗସ୍ସ ପସ୍ସେତିଆଦିକା ତିସ୍ସୋ ଗାଥା ପଞ୍ଚହି ଭିକ୍ଖୁସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସବ୍ବେହେୱ ଅରହନ୍ତେହି ଭଗୱତି କାଳସିଲାଯଂ ୱିହରନ୍ତେ ଆଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଚିତ୍ତଂ ସମନ୍ନେସନ୍ତୋ ଅରହତ୍ତଫଲୱିମୁତ୍ତିଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା। ତଂ ଦିସ୍ୱା ଆଯସ୍ମା ୱଙ୍ଗୀସୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଥେରେ ଚ ଅଭିତ୍ଥୱନ୍ତୋ ଅଭାସି। ତତ୍ଥ ନଗସ୍ସ ପସ୍ସେତି ଇସିଗିଲିପବ୍ବତସ୍ସ ପସ୍ସେ କାଳସିଲାଯଂ। ଆସୀନନ୍ତି ନିସିନ୍ନଂ।

ଚେତସାତି ଅତ୍ତନୋ ଚେତୋପରିଯଞ୍ଞାଣେନ। ଚିତ୍ତଂ ନେସଂ ସମନ୍ନେସନ୍ତି ତେସଂ ଖୀଣାସୱଭିକ୍ଖୂନଂ ଚିତ୍ତଂ ସମନ୍ନେସନ୍ତୋ। ଅନୁପରିଯେତୀତି ଅନୁକ୍କମେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦତି।

ଏୱଂ ସବ୍ବଙ୍ଗସମ୍ପନ୍ନଂ ‘‘ମୁନିଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପାରଗୁ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତାଯ ସତ୍ଥୁସମ୍ପତ୍ତିଯା ଚେୱ ‘‘ତେୱିଜ୍ଜା ମଚ୍ଚୁହାଯିନୋ’’ତି ୱୁତ୍ତାଯ ସାୱକସମ୍ପତ୍ତିଯା ଚାତି ସବ୍ବେହି

ଅଙ୍ଗେହି ସମ୍ପନ୍ନଂ ସମନ୍ନାଗତଂ। ମୁନିନ୍ତି ହି ଇମିନା ପଦେନ ମୋନସଙ୍ଖାତେନ ଞାଣେନ ସବ୍ବୁ ଅନୱସେସଞେଯ୍ୟାୱବୋଧୋ ୱୁତ୍ତୋତି ଅନାୱରଣଞାଣେନ ଦସବଲଞାଣାଦୀନଂ ସଙ୍ଗହୋ କତୋ ହୋତି, ତେନସ୍ସ ଞାଣସମ୍ପଦଂ ଦସ୍ସେତି। ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପାରଗୁନ୍ତି ଇମିନା ପହାନସମ୍ପଦଂ। ତଦୁଭୟେନ ଚ ସବ୍ବା ଆନୁଭାୱସମ୍ପଦାଦୟୋ ଦସ୍ସିତା ହୋନ୍ତି। ତେୱିଜ୍ଜା ମଚ୍ଚୁହାୟିନୋତି ଇମିନା ସାୱକାନଂ ଞାଣସମ୍ପତ୍ତିଦୀପନେନ ଚ ନିବ୍ବାନଧାତୁୟା ଅଧିଗମଦୀପନେନ ଚ ପଦଦ୍ୱୟେନ ସବ୍ବସାୱକସମ୍ପତ୍ତି ଦସ୍ସିତା ହୋତି। ତଥା ହି ୟଥାୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ପାକଟତରଂ କାତୁଂ ''ମୁନିଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପାରଗୁଂ। ଅନେକାକାରସମ୍ପନ୍ନଂ, ପୟିରୁପାସନ୍ତି ଗୋତମ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅନେକାକାରସମ୍ପନ୍ନନ୍ତି ଅନେକେହି ଆକାରେହି ସମ୍ପନ୍ନଂ, ଅନେକାକାରଗୁଣସମନ୍ନାଗତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଚନ୍ଦୋୟଥାତି ଗାଥା ଭଗୱନ୍ତଂ ଚମ୍ପାନଗରେ ଗଗ୍ଗରାୟ ପୋକ୍ଖରଣିୟା ତୀରେ ମହତା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ଅନେକେହି ଚ ଦେୱନାଗସହସ୍ସେହି ପରିୱୁତଂ ଅତ୍ତନୋ ୱଣ୍ଣେନ ଚ ୟସସା ଚ ୱିରୋଚମାନଂ ଦିସ୍ୱା ସୋମନସ୍ସଜାତେନ ଅଭିତ୍ଥୱନ୍ତେନ ୱୁତ୍ତା। ତତ୍ଥ ଚନ୍ଦୋ ୟଥା ୱିଗତୱଲାହକେ ନଭେତି ୟଥା ସରଦସମୟେ ଅପଗତୱଲାହକେ ୱଲାହକସଦିସେନ ଅଞ୍ଜନେନ ଚ ମହିକାଦିନା ଉପକ୍କିଲେସେନ ୱିମୁତ୍ତେ ଆକାସେ ପୁଣ୍ଣଚନ୍ଦୋ ୱିରୋଚତି, ୱୀତମଲୋୱ ଭାଣୁମାତି ତେନେୱ ୱଲାହକାଦିଉପକ୍କିଲେସୱିଗମେନ ୱିଗତମଲୋ ଭାଣୁମା ସୂରିୟୋ ୟଥା ୱିରୋଚତି। ଏୱମ୍ପି, ଅଙ୍ଗୀରସ, ତ୍ୱନ୍ତି ଏୱଂ ଅଙ୍ଗେହି ନିଚ୍ଛରଣକଜୁତୀହି ଜୁତିମନ୍ତ ତ୍ୱମ୍ପି ମହାମୁନି ଭଗୱା, ଅତିରୋଚସି ଅତ୍ତନୋ ୟସସା ସଦେୱକଂ ଲୋକଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ୱିରୋଚସୀତି।

କାୱେୟ୍ୟମତ୍ତାତିଆଦିକା ଦସ ଗାଥା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପଟିପତ୍ତିଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ସବ୍ବା ଅତ୍ତନୋ ଚ ଗୁଣେ ୱିଭାୱେନ୍ତେନ ୱୁତ୍ତା। ତତ୍ଥ କାୱେୟ୍ୟମତ୍ତାତି କାୱେୟ୍ୟେନ କବ୍ବକରଣେନ ମତ୍ତା ମାନିତା ସମ୍ଭାୱିତା ଗୁଣୋଦୟଂ ଆପନ୍ନା। ଅଦ୍ଦସାମାତି ଅଦ୍ଦସିମ୍ହା।

ଅତ୍ଥା ନୋ ଉଦପଜ୍ଜଥାତି ରତନତ୍ତୟଂ ଅତ୍ଥା ଅମ୍ହାକଂ ଉପକାରତ୍ଥାୟ ଉପ୍ପଜ୍ଜି।

ୱଚନନ୍ତି ସଚ୍ଚପଟିସଂୟୁତ୍ତଂ ଧମ୍ମକଥଂ। ଖନ୍ଧେ ଆୟତନାନି ଚ ଧାତୁୟୋ ଚାତି ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧେ ଦ୍ୱାଦସାୟତନାନି, ଅଟ୍ଠାରସ ଧାତୁୟୋ ଚ। ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଖନ୍ଧାଦିକଥା ୱତ୍ତବ୍ବା। ସା ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୨।୪୨୧ ଆଦୟୋ) ୱିତ୍ଥାରିତା ଏୱାତି ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବା। ୱିଦିତ୍ୱାନାତି ରୂପାଦିୱିଭାଗାଦିତୋ ଅନିଚ୍ଚତାଦିତୋ ଚ ପୁବ୍ବଭାଗଞାଣେନ ଜାନିତ୍ୱା।

ଯେ ତେ ସାସନକାରକାତି ଯେ ତେ ସତ୍ତା ତଥାଗତାନଂ ସାସନକାରକା, ତେସଂ ବହୂନଂ ଅତ୍ଥାୟ ୱତ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ତଥାଗତା।

ଯେନିୟାମଗତଦ୍ଦସାତି ନିୟାମୋ ଏୱ ନିୟାମଗତଂ, ଯେ ଭିକ୍ଖୂ ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ଚ ସମ୍ମତ୍ତନିୟାମଂ ଅଦ୍ଦସଂସୁ ଅଧିଗଚ୍ଛିଂସୁ। ତେସଂ ଅତ୍ଥାୟ ୱତ ବୋଧିଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଜ୍ଝଗମା, ମୁନି ଭଗୱାତି ଯୋଜନା।

ସୁଦେସିତାତି ୱେନେୟ୍ୟଜ୍ଝାସୟାନୁରୂପଂ ସଙ୍ଖେପତୋ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଚ ସୁଟ୍ଠୁ ଦେସିତା। ଚକ୍ଖୁମତାତି ପଞ୍ଚହି ଚକ୍ଖୂହି ଚକ୍ଖୁମତା। ଅତ୍ତହିତକାମେହି ଅରଣୀୟାନି କରଣୀୟାନି ଅରିୟଭାୱକରାନି, ଅରିୟସ୍ସ ୱା ଭଗୱତୋ ସଚ୍ଚାନୀତି ଅରିୟସଚ୍ଚାନି। ଦୁକ୍ଖନ୍ତିଆଦି ତେସଂ ଅରିୟସଚ୍ଚାନଂ ସରୂପଦସ୍ସନଂ । ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଅରିୟସଚ୍ଚକଥା ୱତ୍ତବ୍ବା, ସା ସବ୍ବାକାରତୋ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୨।୫୨୯ ଆଦୟୋ) ୱିତ୍ଥାରିତାତି ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବା। ଏୱମେତେ ତଥାତି ଏତେ ଦୁକ୍ଖାଦୟୋ ଅରିୟସଚ୍ଚଧମ୍ମା ଏୱଂ ଦୁକ୍ଖାଦିପ୍ପକାରେନ ତଥା ଅୱିତଥା ଅନଞ୍ଞଥା। ୱୁତ୍ତା ଦିଟ୍ଠା ମେ ତେ ୟଥା ତଥାତି ୟଥା ସତ୍ଥାରା ୱୁତ୍ତା, ତଥା ମୟା ଦିଟ୍ଠା, ଅରିୟମଗ୍ଗଞାଣେନ ପଟିୱିଦ୍ଧତ୍ତା ଏୱଂ ତେସଂ। ସଦତ୍ଥୋ ମେ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ ଅରହତ୍ତଂ ମୟା ସଚ୍ଛିକତଂ। ତତୋ ଚ କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗୱତୋ ସାସନଂ ୱୋୱାଦାନୁସିଟ୍ଠିୟଂ ଅନୁପତିଟ୍ଠୋ।

ସ୍ୱାଗତଂ ୱତ ମେ ଆସୀତି ସୁଆଗମନଂ ୱତ ମେ ଅହୋସି। ମମ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସନ୍ତିକେତି ମମ ସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ସମୀପେ।

ଅଭିଞ୍ଞାପାରମିପ୍ପତ୍ତୋତି ଛନ୍ନମ୍ପି ଅଭିଞ୍ଞାନଂ ପାରମିଂ, ଉକ୍କଂସଂ ଅଧିଗତୋ। ଇମିନା ହି ପଦେନ ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ୱିୱରିତୁଂ ''ସୋତଧାତୁ ୱିସୋଧିତା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

ପୁଚ୍ଛାମି ସତ୍ଥାରନ୍ତିଆଦିକା ଦ୍ୱାଦସ ଗାଥା ଅତ୍ତନୋ ଉପଜ୍ଝାୟସ୍ସ ପରିନିବ୍ବୁତଭାୱଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତେନ ୱୁତ୍ତା। ଆୟସ୍ମତୋ ନିଗ୍ରୋଧକପ୍ପତ୍ଥେରସ୍ସ ହି ପରିନିବ୍ବାନକାଲେ ଆୟସ୍ମା ୱଙ୍ଗୀସୋ ଅସମ୍ମୁଖା ଅହୋସି। ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବଞ୍ଚ ତେନ ତସ୍ସ ହତ୍ଥକୁକ୍କୁଚ୍ଚାଦି, ପୁବ୍ବୱାସନାୱସେନ ହି ତାଦିସଞ୍ଚ ଆୟସ୍ମତୋ ପିଲିନ୍ଦୱଚ୍ଛସ୍ସ ୱସଲୱାଦେନ ସମୁଦାଚାରୋ ୱିୟ ଖୀଣାସୱାନମ୍ପି ହୋତିୟେୱ। ତେନ ''ପରିନିବ୍ବୁତୋ ନୁ ଖୋ ମେ ଉପଜ୍ଝାୟୋ, ଉଦାହୁ ନୋ''ତି ଉପ୍ପନ୍ନପରିୱିତକ୍କୋ ସତ୍ଥାରଂ ପୁଚ୍ଛି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ''ଉପଜ୍ଝାୟସ୍ସ ପରିନିବ୍ବୁତଭାୱଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତେନ ୱୁତ୍ତା''ତି। ତତ୍ଥ ସତ୍ଥାରନ୍ତି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକାଦୀହି

ଓେନେଯ୍ୟାନଂ ଅନୁସାସକଂ। ଅନୋମପଞ୍ଞୋତି ଓମଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପରିତ୍ତଂ ଲାମକଂ। ନ ଓମପଞ୍ଞଂ ଅନୋମପଞ୍ଞଂ, ମହାପଞ୍ଞୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଦିଟ୍ଠେଓ ଧମ୍ମେତି ପଚ୍ଚକ୍ଖମେଓ, ଇମସ୍ମିଂଯେଓ ଅତ୍ତଭାୱେତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିଚିକିଚ୍ଛାନନ୍ତି ସଂସଯାନଂ ଏୱରୂପାନଂ ୱା ପରିୱିତକ୍କାନଂ ଛେତ୍ତା। ଅଗ୍ଘାଟଅୱେତି ଅଗ୍ଘାଟଅୱଚେତିଯସଙ୍ଖାତେ ୱିହାରେ। ଞାତୋତି ପାକଟୋ। ଯସସ୍ସୀତି ଲାଭସକ୍କାରସମ୍ପନ୍ନୋ। ଅଭିନିବ୍ବୁତତ୍ତୋତି ଉପସନ୍ତସଭାୱୋ ଅପରିଡଯ୍ହମାନଚିତ୍ତୋ।

ତସ୍ସ କତନ୍ତି ତାଦିସେ ଛାଯାସମ୍ପନ୍ନେ ନିଗ୍ରୋଧରୁକ୍ଖମୂଲେ ନିସିନ୍ନତ୍ତା ''ନିଗ୍ରୋଧକପ୍ପୋ''ତି ତସ୍ସ କତଂ ନାମଂ। ଇତି ସୋ ଯଥା ଅତ୍ତନା ଉପଲକ୍ଖିତଂ ତଥା ୱଦତି। ଭଗୱା ପନ ନ ନିସିନ୍ନତ୍ତା ଏୱ ତଂ ତଥା ଆଲପତି, ଅପି ଚ ଖୋ ତତ୍ଥ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତତ୍ତାପି। ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସାତି ଜାତିଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ସୋ କିର ବ୍ରାହ୍ମଣମହାସାଲକୁଲା ପବ୍ବଜିତୋ। ନମସ୍ସଂ ଅଚରିନ୍ତି ନମସ୍ସମାନୋ ୱିହାସିଂ। ମୁତ୍ଯପେଖୋତି ନିବ୍ବାନେ ପତିଟ୍ଠିତୋ।

ଦଳ୍ହଧମ୍ମଦସ୍ସୀତି ଭଗୱନ୍ତଂ ଆଲପତି। ଦଳ୍ହଧମ୍ମଞ୍ହି ନିବ୍ବାନଂ ଅଭିଜ୍ଜନଟ୍ଠେନ, ତଞ୍ଚ ଭଗୱା ପସ୍ସି ଦସ୍ସେସି ଚ।

ସକ୍କାତିପି ଭଗୱନ୍ତମେୱ କୁଲନାମେନ ଆଲପତି। ମଯମ୍ପି ସବ୍ବେତି, ନିରୱସେସପରିସଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ୱଦତି। ସମନ୍ତଚକ୍ଖୂତିପି ଭଗୱନ୍ତମେୱ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣେନ ଆଲପତି। ସମୱଟ୍ଠିତାତି ସମ୍ମା ଅୱଟ୍ଠିତା, ଆଭୋଗଂ କତ୍ୱା ଠିତା। ନୋତି ଅମ୍ହାକଂ। ସୱନାଯାତି ଇମସ୍ସ ପଞ୍ହସ୍ସ ୱେଯ୍ୟାକରଣଂ ସୱନତ୍ଥାଯ। ସୋତାତି ସୋତଧାତୁଯୋ। ତୁୱଂ ନୋ ସତ୍ଥା ତ୍ୱମନୁତ୍ତରୋସୀତି ଥୁତିୱଚନୱସେନ ୱଦତି।

ଛିନ୍ଦ ନୋ ୱିଚିକିଚ୍ଛନ୍ତି ୱିଚିକିଚ୍ଛାପଟିରୂପକଂ ତଂ ପରିୱିତକ୍କଂ ସନ୍ଧାଯାହ। ଅକୁସଲୱିଚିକିଚ୍ଛାଯ ପନ ଥେରୋ ନିବ୍ବିଚିକିଚ୍ଛୋୱ। ବ୍ରୂହି ମେତନ୍ତି ବ୍ରୂହି ମେ ଏତଂ। ଯଂ ମଯା ଯାଚିତୋସି ''ତଂ ସାୱକଂ, ସକ୍କ, ମଯମ୍ପି ସବ୍ବେ ଅଞ୍ଞାତୁମିଚ୍ଛାମା''ତି ଯାଚିତୋୱ, ତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ପରିନିବ୍ବୁତଂ ୱେଦଯ ଭୂରିପଞ୍ଞ। ମଜ୍ଝେୱ ନୋ ଭାସା''ତି ପରିନିବ୍ବୁତଂ ଜାନିତ୍ୱା ମହାପଞ୍ଞ ଭଗୱା ମଜ୍ଝେୱ ଅମ୍ହାକଂ ସବ୍ବେସଂ ଭାସ, ଯଥା ସବ୍ବେ ମଯଂ ଜାନେଯ୍ୟାମ। ସକ୍କୋୱ ଦେୱାନ ସହସ୍ସନେତ୍ତୋତି , ଇଦଂ ପନ ଥୁତିୱଚନମେୱ। ଅପିଚେତ୍ଥ ଅଯମଧିପ୍ପାଯୋ – ଯଥା ସକ୍କୋ ସହସ୍ସନେତ୍ତୋ ଦେୱାନଂ ମଜ୍ଝେ ତେହି ସକ୍କଚ୍ଚଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୱଚନଂ ଭାସତି, ଏୱଂ ଅମ୍ହାକଂ ମଜ୍ଝେ ଅମ୍ହେହି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୱଚନଂ ଭାସାତି।

ଯେ କେଚୀତି ଇମମ୍ପି ଗାଥଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଥୁନନ୍ତୋ ୱତ୍ତୁକାମତଂ ଜନେତୁଂ ଭଣତି। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯେ କେଚି ଅଭିଜ୍ଝାଦଯୋ ଗନ୍ଥା, ତେସଂ ଅପ୍ପହାନେ ସତି ମୋହୱିଚିକିଚ୍ଛାନଂ ପହାନାଭାୱତୋ ମୋହମଗ୍ଗାତି ଚ, ଅଞ୍ଞାଣପକ୍ଖାତି ଚ, ୱିଚିକିଚ୍ଛଠାନାତି ଚ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ସବ୍ବେ ତେ ତଥାଗତଂ ପତ୍ୱା ତଥାଗତସ୍ସ ଦେସନାବଲେନ ୱିଦ୍ଧଂସିତା ଭୱନ୍ତି, ନସ୍ସନ୍ତି। କିଂକାରଣନ୍ତି? ଚକ୍ଖୁଞ୍ହି ଏତଂ ପରମଂ ନରାନଂ, ଯସ୍ମା ତଥାଗତୋ ସବ୍ବଗନ୍ଥୱିଧମନେନ ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁଜନନତୋ ନରାନଂ ପରମଂ ଚକ୍ଖୁନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ନୋ ଚେ ହି ଜାତୁତି ଇମମ୍ପି ଗାଥଂ ଥୁନନ୍ତୋ ଏୱ ୱତ୍ତୁକାମତଂ ଜନେନ୍ତୋ ଭଣତି। ତତ୍ଥ ଜାତୂତି ଏକଂସୱଚନଂ। ପୁରିସୋତି ଭଗୱନ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯାହ। ଜୋତିମନ୍ତୋତି ପଞ୍ଞାଜୋତିସମ୍ପନ୍ନା ସାରିପୁତ୍ତାଦଯୋ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯଦି ଭଗୱା ପୁରତ୍ଥିମାଦିଭେଦୋ ୱାତୋ ୱିଯ ଅବ୍ଭଘନଂ ଦେସନାୱେଗେନ କିଲେସେ ୱିହନେଯ୍ୟ, ତତୋ ଯଥା ଅବ୍ଭଘନନିୱୁତୋ ଲୋକୋ ତମୋୱ ହୋତି ଏକନ୍ଧକାରୋ, ଏୱଂ ସବ୍ବୋପି ଲୋକୋ ଅଞ୍ଞାଣନିୱୁତୋ ତମୋୱ ସିଯା। ଯେ ଚାପି ଇମେ ଇଦାନି ଜୋତିମନ୍ତୋ ଖାଯନ୍ତି ସାରିପୁତ୍ତାଦଯୋ, ତେପି ନ ଭାସେଯ୍ୟୁଂ, ନ ଦୀପେଯ୍ୟୁନ୍ତି।

ଧୀରା ଚାତି ଇମମ୍ପି ଗାଥଂ ପୁରିମନଯେନେୱାହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଧୀରା ଚ ପଣ୍ଡିତପୁରିସା, ପଜ୍ଜୋତକରା ଭୱନ୍ତି ପଞ୍ଞାପଜ୍ଜୋତଂ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତି। ତଂ ତସ୍ମା ଅହଂ ତଂ ୱୀର ପଧାନୱୀରିଯସମନ୍ନାଗତ ଭଗୱା, ତଥେୱ ମଞ୍ଞେ ଧୀରୋ ପଜ୍ଜୋତକରୋତ୍ୱେୱ ମଞ୍ଞାମି। ମଯମ୍ପି ୱିପସ୍ସିନଂ ସବ୍ବଧମ୍ମେ ଯଥାଭୂତଂ ପସ୍ସନ୍ତଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଜାନନ୍ତା ଏୱ ଉପାଗମିମ୍ହା। ତସ୍ମା ''ପରିସାସୁ ନୋ ଆୱିକରୋହି କପ୍ପଂ ପରିନିବ୍ବୁତୋୱ ଯଥା ନିଗ୍ରୋଧକପ୍ପଂ ଆୱିକରୋହି ପକାସେହୀ''ତି।

ଖିପ୍ପନ୍ତି ଇମମ୍ପି ଗାଥଂ ପୁରିମନଯେନେୱ ଆହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଭଗୱା ଖିପ୍ପଂ ଗିରଂ ଏରଯ ୱଗ୍ଗୁ ୱଗ୍ଗୁଂ ଅଚିରାଯମାନୋ ୱାଚଂ ଭାସ ୱଗ୍ଗୁ ମନୋହରଂ। ହଂସୋୱ ଯଥା ସୁୱଣ୍ଣହଂସୋ ଗୋଚରଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଜାତସ୍ସରୱନସଣ୍ଡଂ ଦିସ୍ୱା ଗୀୱଂ ପଗ୍ଗଯ୍ହ ପକ୍ଖେ ଉଦ୍ଧୁନିତ୍ୱା ହଟ୍ଠତୁଟ୍ଠୋ ସଣିକଂ ଅତରମାନୋ ୱଗ୍ଗୁଂ ନିକୂଜତି ଗିରଂ ନିଚ୍ଛାରେତି, ଏୱମେୱଂ ତ୍ୱଂ ସଣିକଂ ନିକୂଜ ଇମିନା ମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣଞ୍ଞତରେନ ବିନ୍ଦୁସ୍ସରେନ ସୁଟ୍ଠୁ ୱିକପ୍ପିତେନ ଅଭିସଙ୍ଖତେନ, ଏତେ ମଯଂ ସବ୍ବେ ଉଜୁଗତା ଅୱିକ୍ଖିତ୍ତମାନସା ହୁତ୍ୱା ତୱ ନିକୂଜଂ ସୁଣୋମାତି।

ପହୀନଜାତିମରଣନ୍ତି , ଇଦମ୍ପି ପୁରିମନଯେନେୱ ଆହ। ତତ୍ଥ ନ ସିସ୍ସତୀତି ଅସେସୋ, ତଂ ଅସେସଂ, ସୋତାପନ୍ନାଦଯୋ ୱିଯ କିଞ୍ଚି ଅସେସେତ୍ୱା ପହୀନଜାତିମରଣନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ନିଗ୍ଗଯ୍ହାତି ନିବନ୍ଧିତ୍ୱା, ଧୋନନ୍ତି ଧୁତସବ୍ବପାପଂ। ୱଦେସ୍ସାମୀତି କଥାପେସ୍ସାମି ଧମ୍ମଂ। ନ କାମକାରୋ ହୋହି

ପୁଥୁଜ୍ଜନାନନ୍ତି ପୁଥୁଜ୍ଜନସେକ୍ଖାଦୀନଂ ତିୱିଧାନଂ ଜନାନଂ କାମକାରୋ ନତ୍ଥି, ତେ ଯଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତି ଞାତୁଂ ୱା ୱତ୍ତୁଂ ୱା, ତଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି। ସଙ୍ଖେପ୍ପକାରୋ ଚ ତଥାଗତାନନ୍ତି ତଥାଗତାନଂ ପନ ୱୀମଂସକାରୋ ପଞ୍ଞାପୁବ୍ବଙ୍ଗମକିରିଯା, ତେ ଯଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତି ଞାତୁଂ ୱା ୱତ୍ତୁଂ ୱା, ତଂ ସକ୍କୋନ୍ତିଯେୱାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଇଦାନି ତଂ ସଙ୍ଖେପ୍ପକାରଂ ପକାସେନ୍ତୋ ''ସମ୍ପନ୍ନୱେଯ୍ୟାକରଣ''ନ୍ତି ଗାଥମାହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ତଥା ହି ତୱ ଭଗୱା ଇଦଂ ସମୁଜ୍ଜୁପଞ୍ଞସ୍ସ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅପ୍ପଟିହତଭାୱେନ ଉଜୁଗତପଞ୍ଞସ୍ସ ସମ୍ପଦେୱ ୱୁତ୍ତଂ ପୱତ୍ତିତଂ ସମ୍ପନ୍ନୱେଯ୍ୟାକରଣଂ ''ସନ୍ତତିମହାମତ୍ତୋ ସତ୍ତତାଲମତ୍ତଂ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାଯିସ୍ସତି, ସୁପ୍ପବୁଦ୍ଧୋ ସକ୍କୋ ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ପଥୱିଂ ପୱିସିସ୍ସତୀ''ତି ଏୱମାଦିଂ ସମୁଗ୍ଗହିତଂ ସମ୍ପଦେୱ ଉଗ୍ଗହିତଂ ଅୱିପରୀତଂ ଦିଟ୍ଠଂ, ପୁନ ସୁଟ୍ଠୁତରଂ ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଣାମେତ୍ୱା ଆହ। ଅଯମଞ୍ଜଲି ପଚ୍ଛିମୋ ସୁପ୍ପଣାମିତୋତି ଅଯଂ ଅପରୋପି ଅଞ୍ଜଲି ସୁଟ୍ଠୁତରଂ ପଣାମିତୋ। ମା ମୋହଯୀ ଜାନନ୍ତି ମା ନୋ ଅୱଚନେନ ମୋହଯି, ଜାନନ୍ତୋ ତସ୍ସ ଗତିଂ। ଅନୋମପଞ୍ଞାତି ଭଗୱନ୍ତଂ ଆଲପତି।

ପରୋପରନ୍ତି ଇମଂ ପନ ଗାଥଂ ଅପରେନପି ପରିଯାଯେନ ଅମୋହନମେୱ ଯାଚନ୍ତୋ ଆହ। ତତ୍ଥ ପରୋପରନ୍ତି ଲୋକୁତ୍ତରଲୋକିଯୱସେନ ସୁନ୍ଦରାସୁନ୍ଦରଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା। ଅରିଯଧମ୍ମନ୍ତି ଚତୁସଚ୍ଚଧମ୍ମଂ। ୱିଦିତ୍ୱାତି ପଟିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା। ଜାନନ୍ତି ସବ୍ବଂ ଞେଯ୍ୟଧମ୍ମଂ ଜାନନ୍ତୋ। ୱାଚାଭିକଙ୍ଖାମୀତି ଯଥା ଘମ୍ମନି ଘମ୍ମକାଲେ ଉଣ୍ହାଭିତତ୍ତୋ ପୁରିସୋ କିଲନ୍ତୋ ତସିତୋ ୱାରିଂ, ଏୱଂ ତେ ୱାଚଂ ଅଭିକଙ୍ଖାମି। ସୁତଂ ପୱସ୍ସାତି ସୁତସଙ୍ଖାତଂ ସଦ୍ଦାଯତନଂ ପୱସ୍ସ ପଗ୍ଗର ମୁଞ୍ଚ ପୱତ୍ତ। ''ସୁତସ୍ସ ୱସ୍ସା''ତିପି ପାଠୋ। ୱୁତ୍ତପକାରସ୍ସ ସଦ୍ଦାଯତନସ୍ସ ୱୁଟ୍ଠିଂ ୱସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଇଦାନି ଯାଦିସଂ ୱାଚଂ ଅଭିକଙ୍ଖତି, ତଂ ପକାସେନ୍ତୋ ''ଯଦତ୍ଥିକ''ନ୍ତି ଗାଥମାହ। ତତ୍ଥ କପ୍ପାଯନୋତି କପ୍ପମେୱ ପୂଜାୱସେନ ୱଦତି। ଯଥା ୱିମୁତ୍ତୋତି ''କିଂ ଅନୁପାଦିସେସାଯ ନିବ୍ବାନଧାତୁଯା ଯଥା ଅସେକ୍ଖୋ, ଉଦାହୁ ସୌପାଦିସେସାଯ ଯଥା ସେକ୍ଖୋ''ତି ୱା ପୁଚ୍ଛତି। ସେସମେତ୍ଥ ପାକଟମେୱ।

ଏୱଂ ଦ୍ୱାଦସହି ଗାଥାହି ଯାଚିତୋ ଭଗୱା ତଂ ୱିଯାକରୋନ୍ତୋ ''ଅଚ୍ଛେଚ୍ଛୀ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅଚ୍ଛେଚ୍ଛି ତଣ୍ହଂ ଇଧ ନାମରୂପେ (ଇତି ଭଗୱା) କଣ୍ହସ୍ସ ସୋତଂ ଦୀଘରତ୍ତାନୁସଯିତନ୍ତି ଇମସ୍ମିଂ ନାମରୂପେ କାମତଣ୍ହାଦିଭେଦା ତଣ୍ହା ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅପ୍ପହୀନଟ୍ଠେନ ଅନୁସଯିତା କଣ୍ହନାମକସ୍ସ ମାରସ୍ସ ସୋତନ୍ତିପି ୱୁଚ୍ଚତି। ତଂ କଣ୍ହସ୍ସ ସୋତମୁତଂ ଦୀଘରତ୍ତାନୁସଯିତଂ ଇଧ ନାମରୂପେ ତଣ୍ହଂ କପ୍ପାଯନୋ ଛିନ୍ଦି। ଇତି ଭଗୱାତି ଇଦଂ ପନ ସଙ୍ଗୀତିକାରାନଂ ୱଚନଂ। ଅତାରି ଜାତିଂ ମରଣଂ ଅସେସନ୍ତି ସୋ ତଂ ତଣ୍ହଂ ଛେତ୍ୱା ଅସେସଂ ଜାତିମରଣଂ ଅତରି ଅନୁପାଦିସେସାଯ ପରିନିବ୍ବାଯୀତି ଦସ୍ସେତି, ଇଚ୍ଚବ୍ରୱି ଭଗୱା ପଞ୍ଚସେଟ୍ଠୋତି ଆଯସ୍ମତା ୱଙ୍ଗୀସେନ ପୁଟ୍ଠୋ ଭଗୱା ଏୱଂ ଅୱୋଚ ପଞ୍ଚହି ସଦ୍ଧାଦୀହି ଇନ୍ଦ୍ରିଯେହି ଅନଞ୍ଞସାଧାରଣେହି ଚକ୍ଖୂହି ୱା ସେଟ୍ଠୋ। ଅଥ ୱା ପଞ୍ଚସେଟ୍ଠୋତି ପଞ୍ଚହି ସୀଲାଦୀହି ଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧେହି, ପଞ୍ଚହି ୱା ହେତୁସମ୍ପଦାଦୀହି ସେଟ୍ଠୋ ଉତ୍ତମୋ ପୱରୋତି ସଙ୍ଗୀତିକାରାନମେୱିଦମ୍ପି ୱଚନଂ।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦମାନସୋ ଆଯସ୍ମା ୱଙ୍ଗୀସୋ ''ଏସ ସୁତ୍ୱା''ତିଆଦିକା ଗାଥାଯୋ ଆହ। ତତ୍ଥ ପଠମଗାଥାଯଂ ନ ମଂ ୱଞ୍ଚେସୀତି ଯସ୍ମା ପରିନିବ୍ବୁତୋ, ତସ୍ମା ତସ୍ସ ପରିନିବ୍ବୁତଭାୱଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତଂ ମଂ ନ ୱଞ୍ଚେସି, ନ ୱିସଂୱାଦେସୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସଂ ପାକଟମେୱ।

ଦୁତିଯଗାଥାଯଂ ଯସ୍ମା ମୁତ୍ତପେଖୋ ୱିହାସି, ତସ୍ମା ତଂ ସନ୍ଧାଯାହ ''ଯଥା ୱାଦୀ ତଥା କାରୀ, ଅହୁ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାୱକୋ''ତି। ମଚ୍ଚୁନୋ ଜାଲଂ ତତ''ନ୍ତି ତେଭୂମକୱଟ୍ଟେ ୱିତ୍ଥତଂ ମାରସ୍ସ ତଣ୍ହାଜାଲଂ। ମାଯାୱିନୋତି ବହୁମାଯସ୍ସ। ''ତଥା ମାଯାୱିନୋ''ତିପି କେଚି ପଠନ୍ତି, ତେସଂ ଯୋ ଅନେକାହି ମାଯାହି ଅନେକକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମି। ତସ୍ସ ତଥା ମାଯାୱିନୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ତତିଯଗାଥାଯ ଆଦିନ୍ତି ମୂଲକାରଣଂ। ଉପାଦାନସ୍ସାତି ୱଟ୍ଟସ୍ସ। ୱଟ୍ଟଂ ଦଳ୍ହେହି କମ୍ମକିଲେସେହି ଉପାଦାତବ୍ବଟ୍ଠେନ ''ଉପାଦାନ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ସ ଉପାଦାନସ୍ସ ଆଦିଂ ଅୱିଜ୍ଜାତଣ୍ହାଦିଭେଦଂ କାରଣଂ ଞାଣଚକ୍ଖୁନା ଅଦ୍ଦସ। କପ୍ପୋ କପ୍ପିଯୋତି ଏୱଂ ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ଭଗୱାତି ଅଧିପ୍ପାଯେନ ୱଦତି। ଅଚ୍ଚଗା ୱତାତି ଅତିକ୍କନ୍ତୋ ୱତ। ମଚ୍ଚୁଧେଯ୍ୟନ୍ତି ମଚ୍ଚୁ ଏତ୍ଥ ଧିଯ୍ୟତୀତି ମଚ୍ଚୁଧେଯ୍ୟଂ, ତେଭୂମକୱଟ୍ଟଂ ସୁଦୁତ୍ତରଂ ଅଚ୍ଚଗା ୱତାତି ୱେଦଜାତୋ ୱଦତି।

ଇଦାନି ସତ୍ଥରି ଅତ୍ତନୋ ଉପଜ୍ଝାଯେ ଚ ପସନ୍ନମାନସୋ ପସନ୍ନାକାରଂ ୱିଭାୱେନ୍ତୋ ''ତଂ ଦେୱଦେୱ''ନ୍ତି ଓସାନଗାଥମାହ। ତତ୍ଥ ତଂ ଦେୱଦେୱଂ ୱନ୍ଦାମୀତି ସମ୍ମୁତିଦେୱୋ, ଉପପତ୍ତିଦେୱୋ, ୱିସୁଦ୍ଧିଦେୱୋତି ତେସଂ ସବ୍ବେସମ୍ପି ଦେୱାନଂ ଉତ୍ତମଦେୱତାଯ ଦେୱଦେୱଂ ଦ୍ୱିପଦୁତ୍ତମ ଭଗୱା ତଂ ୱନ୍ଦାମି। ନ କେୱଲଂ ତଂଯେୱ, ଅଥ ଖୋ ତୱ ସଚ୍ଚାଭିସମ୍ବୋଧିଯା ଅନୁଧମ୍ମଜାତତ୍ତା ଅନୁଜାତଂ, ମାରୱିଜଯେନ ମହାୱୀରିଯତାଯ ମହାୱୀରଂ, ଆଗୁଅକରଣାଦିଅତ୍ଥେନ ନାଗଂ ତୱ ଉରେ ୱାଯାମଜନିତଜାତିତାଯ ଓରସଂ ପୁତ୍ତଂ ନିଗ୍ରୋଧକପ୍ପଞ୍ଚ ୱନ୍ଦାମି।

ଏୱମେତେ ସୁଭୂତିଆଦଯୋ ୱଙ୍ଗୀସପରିଯୋସାନା ଦ୍ୱିସତଂ ଚତୁସଟ୍ଠି ଚ ମହାଥେରା ଇଧ ପାଠୱସେନ ଆରୂଳ୍ହା, ତେ ସବ୍ବେ ଯଥା ସତ୍ଥାସମ୍ମୁଖସ୍ସ

ସାୱକଭାୱେନ ଏକୱିଧା। ତଥା ଅସେକ୍ଖଭାୱେନ, ଉକ୍କିଉପଲିଘଟାଯ ସଂକିଣ୍ଣପରିକ୍ଖତାଯ, ଅକ୍ଖୁଠହେସିକତାଯ, ନିରଗ୍ଗଳଅତାଯ, ପନ୍ନଦ୍ଧଜତାଯ, ପନ୍ନଭାରତାଯ, ୱିସଂଯୁତ୍ତତାଯ, ଦସସୁ ଅରିଯୱାସେସୁ ୱୁଟ୍ଠୱାସତାଯ ଚ। ତଥା ହି ତେ ପଞ୍ଚଙ୍ଗୱିପ୍ପହୀନା, ଛଳଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତା, ଏକାରକ୍ଖା, ଚତୁରାପସ୍ସେନା, ପନୁଣ୍ଣପଚ୍ଚେକସଚ୍ଚା, ସମୱଯସଟ୍ଠେସନା, ଅନାୱିଲସଙ୍କପ୍ପା, ପସ୍ସଦ୍ଧକାଯସଙ୍ଖାରା, ସୁୱିମୁତ୍ତଚିତ୍ତା, ସୁୱିମୁତ୍ତପଞ୍ଞା ଚ (ଅ। ନି। ୧୦। ୧୯)। ଇତି ଏୱମାଦିନା ନଯେନ ଏକୱିଧା।

ଏହିଭିକ୍ଖୁଭାୱେନ ଉପସମ୍ପନ୍ନା, ନ ଏହିଭିକ୍ଖୁଭାୱେନ ଉପସମ୍ପନ୍ନାତି ଦୁୱିଧା। ତତ୍ଥ ଅଞ୍ଞାସି କୋଣ୍ଡଞ୍ଞପ୍ପମୁଖା ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗିଯତ୍ଥେରା, ଯସତ୍ଥେରୋ, ତସ୍ସ ସହାଯଭୂତା ୱିମଲୋ ସୁବାହୁ ପୁଣ୍ଣଜି ଗୱମ୍ପତୀତି ଚତ୍ତାରୋ, ଅପରେପି ତସ୍ସ ସହାଯଭୂତା ପଞ୍ଚପଞ୍ଞାସ, ତିଂସ ଭଦ୍ଦୱଗ୍ଗିଯା, ଉରୁୱେଳକସ୍ସପପ୍ପମୁଖା ସହସ୍ସପୁରାଣଜଟିଲା, ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱକା, ତେସଂ ପରିୱାରଭୂତା ଅଡ୍ଢତେରସସତା ପରିବ୍ବାଜକା, ଚୋରୋ ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲତ୍ଥେରୋତି ସବ୍ବେ ସହସ୍ସଂ ପଞ୍ଞାସାଧିକାନି ତୀଣି ସତାନି ଚ ହୋନ୍ତି। ତେନେତଂ ୱୁଚ୍ଚତି –

''ସତତ୍ତଯଂ ସହସ୍ସଞ୍ଚ, ପଞ୍ଞାସଞ୍ଚ ପୁନାପରେ;

ଏତେ ଥେରା ମହାପଞ୍ଞା, ସବ୍ବେୱ ଏହିଭିକ୍ଖୁକା''ତି।

ନ କେୱଲଞ୍ଚ ଏତେ ଏୱ, ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞେପି ବହୂ ସନ୍ତି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସେଲୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ, ତସ୍ସ ଅନ୍ତେୱାସିକଭୂତା ତିସତବ୍ରାହ୍ମଣା, ମହାକପ୍ପିନୋ, ତସ୍ସ ପରିୱାରଭୂତଂ ପୁରିସସହସ୍ସଂ, ସୁଦ୍ଧୋଦନମହାରାଜେନ ପେସିତା କପିଲୱତ୍ଥୁୱାସିନୋ ଦସସହସ୍ସପୁରିସା, ମହାବାୱରିଯବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଅନ୍ତେୱାସିକଭୂତା ଅଜିତାଦଯୋ ସୋଳସ ସହସ୍ସପରିମାଣାତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତତୋ ଅଞ୍ଞେ ନ ଏହିଭିକ୍ଖୁଭାୱେନ ଉପସମ୍ପଦା, ତେ ପନ ସରଣଗମନୂପସମ୍ପଦା, ଓୱାଦପଟିଗ୍ଗହଣୂପସମ୍ପଦା, ପଞ୍ହାବ୍ୟାକରଣୂପସମ୍ପଦା, ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥକମ୍ମୂପସମ୍ପଦାତି ଇମେହି ଚତୂହି ଆକାରେହି ଲଦ୍ଧୂପସମ୍ପଦା। ଆଦିତୋ ହି ଏହିଭିକ୍ଖୁଭାୱୂପଗତା ଥେରା, ତେସଂ ଭଗୱା ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ୱିଯ ତୀହି ସରଣଗମନେହେୱ ଉପସମ୍ପଦମ୍ପି ଅନୁଞ୍ଞାସି, ଅଯଂ ସରଣଗମନୂପସମ୍ପଦା। ଯା ପନ –

''ତସ୍ମାତିହ ତେ, କସ୍ସପ, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'ତିବ୍ବଂ ମେ ହିରୋତ୍ତପ୍ପଂ, ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତଂ ଭୱିସ୍ସତି ଥେରେସୁ ନୱେସୁ ମଜ୍ଝିମେସୂ'ତି, ଏୱଂ ହି ତେ, କସ୍ସପ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ତସ୍ମାତିହ ତେ, କସ୍ସପ, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'ଯଂକିଞ୍ଚି ଧମ୍ମଂ ସୁଣିସ୍ସାମି କୁସଲୂପସଂହିତଂ, ସବ୍ବଂ ତଂ ଅଟ୍ଠିଂ କତ୍ୱା ମନସି କରିତ୍ୱା ସବ୍ବଚେତସା ସମନ୍ନାହରିତ୍ୱା ଓହିତସୋତୋ ଧମ୍ମଂ ସୁଣିସ୍ସାମୀ'ତି, ଏୱଞ୍ହି ତେ, କସ୍ସପ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ତସ୍ମାତିହ ତେ, କସ୍ସପ, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'ସାତସହଗତା ଚ ମେ କାଯଗତା ସତି ନ ୱିଜହିସ୍ସତୀ'ତି, ଏୱଞ୍ହି ତେ, କସ୍ସପ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ''ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୨।୧୫୪)।

ଇମସ୍ସ ଓୱାଦସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗହଣେନ ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରସ୍ସ ଅନୁଞ୍ଞାତୌପସମ୍ପଦା, ଅଯଂ ଓୱାଦପଟିଗ୍ଗହଣୂପସମ୍ପଦା ନାମ। ଯା ପୁବ୍ବାରାମେ ଚଙ୍କମନ୍ତେନ ଭଗୱତା ''ଉଦ୍ଧୁମାତକସଞ୍ଞାତି ୱା ସୋପାକ 'ରୂପସଞ୍ଞା'ତି ୱା ଇମେ ଧମ୍ମା ନାନତ୍ଥା ନାନାବ୍ୟଞ୍ଜନା, ଉଦାହୁ ଏକତ୍ଥା ବ୍ୟଞ୍ଜନମେୱ ନାନ''ନ୍ତିଆଦିନା ଅସୁଭନିସ୍ସିତେସୁ ପଞ୍ହେସୁ ପୁଚ୍ଛିତେସୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମନ୍ତେନ ସତ୍ତୱସ୍ସିକେନ ସୋପାକସାମଣେରେନ ''ଉଦ୍ଧୁମାତକସଞ୍ଞାତି ୱା ଭଗୱା 'ରୂପସଞ୍ଞା'ତି ୱା ଇମେ ଧମ୍ମା ଏକତ୍ଥା, ବ୍ୟଞ୍ଜନମେୱ ନାନ''ନ୍ତିଆଦିନା ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତେସୁ ''ଇମିନା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱା ଇମେ ପଞ୍ହା ବ୍ୟାକତା''ତି ଆରଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ଭଗୱତା ଅନୁଞ୍ଞାତୌପସମ୍ପଦା। ଅଯଂ ପଞ୍ହାବ୍ୟାକରଣୂପସମ୍ପଦା ନାମ। ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥକମ୍ମୂପସମ୍ପଦା ପାକଟାୱ।

ଯଥା ଏହିଭିକ୍ଖୁଭାୱେନ ଉପସମ୍ପଦା, ନ ଏହିଭିକ୍ଖୁଭାୱେନ ଉପସମ୍ପଦାତି ଦୁୱିଧା, ଏୱଂ ସମ୍ମୁଖାପରମ୍ମୁଖାଭେଦତୋପି ଦୁୱିଧା। ଯେ ହି ସତ୍ଥୁ ଧରମାନକାଲେ ଅରିଯାଯ ଜାତିଯା ଜାତା, ତେ ଅଞ୍ଞାସିକୋଣ୍ଡଞ୍ଞାଦଯୋ ସମ୍ମୁଖସାୱକା ନାମ। ଯେ ପନ ଭଗୱତୋ ପରିନିବ୍ବାନତୋ ପଚ୍ଛା ଅଧିଗତୱିସେସା, ତେ ସତିପି ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମସରୀରସ୍ସ ପଚ୍ଚକ୍ଖଭାୱେ ସତ୍ଥୁ ସରୀରସ୍ସ ଅପଚ୍ଚକ୍ଖଭାୱତୋ ପରମ୍ମୁଖସାୱକା ନାମ।

ତଥା ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତତାୱସେନ, ଇଧ ପାଠଇଯଂ ଆଗତା ପନ ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତା ଏୱାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଅପଦାନେ (ଅପ। ଥେର ୨।୫୫।୧୪୨) –

''ୱିମୋକ୍ଖାପି ଚ ଅଟ୍ଠିମେ, ଛଳଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତା''ତି।

ତଥା ସାପଦାନାନପଦାନଭେଦତୋ, ଯେସଞ୍ହି ପୁରିମେସୁ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେସୁ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧବୁଦ୍ଧସାୱକେସୁପି ପୁଞ୍ଞକିରିଯାୱସେନ ପୱତ୍ତିତଂ ସାୱକପାରମିତାସଙ୍ଖାତଂ ଅତ୍ଥି ଅପଦାନଂ, ତେ ସାପଦାନା, ସେଯ୍ୟଥାପି ଅପଦାନପାଠଇଯଂ ଆଗତା ଥେରା। ଯେସଂ ପନ ତଂ ନତ୍ଥି, ତେ

ଅନପଦାନା।

କିଂ ପନ ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ପୁବ୍ବହେତୁସମ୍ପତ୍ତିୟା ୱିନା ସଚ୍ଚାଭିସମ୍ବୋଧୋ ସମ୍ଭୱତୀତି? ନ ସମ୍ଭୱତି। ନ ହି ଉପନିସ୍ସୟସମ୍ପତ୍ତିରହିତସ୍ସ ଅରିୟମଗ୍ଗାଧିଗମୋ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ସ ସୁଦୁକ୍କରଦୁରଭିସମ୍ଭୱସଭାୱତୋ। ୟଥାହ ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, କତମଂ ନୁ ଖୋ ଦୁକ୍କରତରଂ ୱା ଦୁରଭିସମ୍ଭୱତରଂ ୱା''ତିଆଦି (ସଂ। ନି। ୫।୧୧୧୫)। ୟଦି ଏୱଂ କସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ – ''ୟେସଂ ପନ ତଂ ନତ୍ଥି, ତେ ଅନପଦାନା''ତି? ନୟିଦମେୱଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ ''ୟେ ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ଉପନିସ୍ସୟସମ୍ପତ୍ତିରହିତା, ତେ ଅନପଦାନା''ତି ତାଦିସାନଂ ଇଧ ଅନଧିପ୍ପେତତ୍ତା। ୟେସଂ ପନ ଅତିଉକ୍କଂସଗତଂ ଅପଦାନଂ ନତ୍ଥି, ତେ ଇଧ ''ଅନପଦାନା''ତି ୱୁତ୍ତା, ନ ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ଉପନିସ୍ସୟରହିତାୟେୱ । ତଥା ହି ଇମେ ସତ୍ତା ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେସୁ ଅଚ୍ଛରିୟାଚିନ୍ତେୟ୍ୟଗୁଣୱିଭୂତିୱିଭୂତଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଆନୁଭାୱଂ ପସ୍ସନ୍ତା ଚତୁପ୍ପମାଣିକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ସବ୍ବଥାପି ପସାଦାୱହତ୍ତା ସତ୍ଥରି ସଦ୍ଧଂ ପଟିଲଭନ୍ତି। ତଥା ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସୱନେନ, ସାୱକାନଂ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିଦସ୍ସନେନ, କଦାଚି ମହାବୋଧିସତ୍ତାନଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିୟା ଚିତ୍ତାଭିନୀହାରଦସ୍ସନେନ, ତେସଂ ସନ୍ତିକେ ଓୱାଦାନୁସାସନପଟିଲାଭେନ ଚ ସଦ୍ଧମ୍ମେ ସଦ୍ଧଂ ପଟିଲଭନ୍ତି, ତେ ତତ୍ଥ ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧା ୟଦିପି ସଂସାରେ ନିବ୍ବାନେ ଚ ଆଦୀନୱାନିସଂସେ ପସ୍ସନ୍ତି, ମହାରଜକ୍ଖତାୟ ପନ ୟୋଗକ୍ଖେମଂ ଅନଭିସମ୍ଭୁନନ୍ତା ଅନ୍ତରନ୍ତରା ୱିୱଟ୍ଟୂପନିସ୍ସୟଂ କୁସଲବୀଜଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତାନେ ରୋପେନ୍ତିୟେୱ ସପ୍ପୁରିସୂପନିସ୍ସୟସ୍ସ ବହୂକାରଭାୱତୋ। ତେନାହ (ବୁ। ୱଂ। ୨।୭୨-୭୪) –

''ୟଦିମସ୍ସ ଲୋକନାଥସ୍ସ, ୱିରଜ୍ଝିସ୍ସାମ ସାସନଂ;

ଅନାଗତମ୍ହି ଅଦ୍ଧାନେ, ହେସ୍ସାମ ସମ୍ମୁଖା ଇମଂ।

''ୟଥା ମନୁସ୍ସା ନଦିଂ ତରନ୍ତା, ପଟିତିତ୍ଥଂ ୱିରଜ୍ଝିୟ;

ହେଟ୍ଠାତିତ୍ଥେ ଗହେତ୍ୱାନ, ଉତ୍ତରନ୍ତି ମହାନଦିଂ।

''ଏୱମେୱ ମୟଂ ସବ୍ବେ, ୟଦି ମୁଞ୍ଚାମିମଂ ଜିନଂ;

ଅନାଗତମ୍ହି ଅଦ୍ଧାନେ, ହେସ୍ସାମ ସମ୍ମୁଖା ଇମ''ନ୍ତି।

ଏୱଂ ୱିୱଟ୍ଟଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଉପ୍ପାଦିତକୁସଲଚିତ୍ତଂ ସତସହସ୍ସାଧିକଚତୁଅସଙ୍ଖ୍ୟେୟ୍ୟକାଲନ୍ତରେ ୱିମୋକ୍ଖାଧିଗମସ୍ସ ଉପନିସ୍ସୟୋ ନ ହୋତୀତି ନ ସକ୍କା ୱତ୍ତୁଂ। ପଗେୱ ପତ୍ଥନାୱସେନ ଅଧିକାରଂ କତ୍ୱା ପୱତ୍ତିତଂ। ଏୱଂ ଦୁୱିଧାପେତେ।

ଅଗ୍ଗସାୱକା, ମହାସାୱକା, ପକତିସାୱକାତି ତିୱିଧା। ତେସୁ ଆୟସ୍ମା ଅଞ୍ଞାସିକୋଣ୍ଡଞ୍ଞୋ, ୱପ୍ପୋ, ଭଦ୍ଦିୟୋ, ମହାନାମୋ, ଅସ୍ସଜି, ନାଳକୋ, ୟସୋ, ୱିମଲୋ, ସୁବାହୁ, ପୁଣ୍ଣଜି, ଗୱମ୍ପତି, ଉରୁୱେଳକସ୍ସପୋ, ନଦୀକସ୍ସପୋ, ଗୟାକସ୍ସପୋ, ସାରିପୁତ୍ତୋ, ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ, ମହାକସ୍ସପୋ, ମହାକଚ୍ଚାୟନୋ, ମହାକୋଟ୍ଠିକୋ, ମହାକପ୍ପିନୋ, ମହାଚୁନ୍ଦୋ, ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ, କଙ୍ଖାରେୱତୋ, ଆନନ୍ଦୋ, ନନ୍ଦକୋ, ଭଗୁ, ନନ୍ଦୋ, କିମିଲୋ, ଭଦ୍ଦିୟୋ, ରାହୁଲୋ, ସୀୱଲି, ଉପାଲି , ଦବ୍ବୋ, ଉପସେନୋ, ଖଦିରୱନିୟରେୱତୋ, ପୁଣ୍ଣୋ ମନ୍ତାଣିପୁତ୍ତୋ, ପୁଣ୍ଣୋ ସୁନାପରନ୍ତକୋ, ସୋଣୋ କୁଟିକଣ୍ଣୋ, ସୋଣୋ କୋଳିୱିସୋ, ରାଧୋ, ସୁଭୂତି, ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲୋ, ୱକ୍କଲି, କାଳୁଦାୟୀ, ମହାଉଦାୟୀ, ପିଲିନ୍ଦୱଚ୍ଛୋ, ସୋଭିତୋ, କୁମାରକସ୍ସପୋ, ରଟ୍ଠପାଲୋ, ୱଙ୍ଗୀସୋ, ସଭିୟୋ, ସେଲୋ, ଉପୱାନୋ, ମେଘିୟୋ, ସାଗତୋ, ନାଗିତୋ, ଲକୁଣ୍ଡକଭଦ୍ଦିୟୋ, ପିଣ୍ଡୋଲଭାରଦ୍ୱାଜୋ, ମହାପନ୍ଥକୋ, ଚୂଳପନ୍ଥକୋ, ବାକୁଲୋ, କୁଣ୍ଡଧାନୋ, ଦାରୁଚୀରିୟୋ, ୟସୋଜୋ, ଅଜିତୋ, ତିସ୍ସମେତ୍ତେୟ୍ୟୋ, ପୁଣ୍ଣକୋ, ମେତ୍ତଗୂ, ଧୋତକୋ, ଉପସିୱୋ, ନନ୍ଦୋ, ହେମକୋ, ତୋଦେୟ୍ୟୋ, କପ୍ପୋ, ଜତୁକଣ୍ଣି, ଭଦ୍ରାୱୁଧୋ, ଉଦୟୋ, ପୋସାଲୋ, ମୋଘରାଜା, ପିଙ୍ଗିୟୋତି ଏତେ ଅସୀତିମହାସାୱକା ନାମ।

କସ୍ମା ପନ ତେ ଏୱ ଥେରା ''ମହାସାୱକା''ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତୀତି? ଅଭିନୀହାରସ୍ସ ମହନ୍ତଭାୱତୋ। ତଥା ହି ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱକାପି ମହାସାୱକେସୁ ଅନ୍ତୋଗଧା। ତେ ହି ସାୱକପାରମୀଞାଣସ୍ସ ମତ୍ଥକପ୍ପତ୍ତିୟା ସାୱକେସୁ ଅଗ୍ଗଧମ୍ମାଧିଗମେନ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠିତାପି ଅଭିନୀହାରମହନ୍ତତାସାମଞ୍ଞେନ ''ମହାସାୱକା''ତିପି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଇତରେ ପନ ପକତିସାୱକେହି ସାତିସୟମହାଭିନୀହାରା। ତଥା ହି ତେ ପଦୁମୁତ୍ତରସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ କତପଣିଧାନା। ତତୋ ଏୱ ସାତିସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞାସମାପତ୍ତୀସୁ ୱସିନୋ ପଭିନ୍ନପଟିସମ୍ଭିଦା ଚ। କାମଂ ସବ୍ବେପି ଅରହନ୍ତୋ ସୀଲୱିସୁଦ୍ଧିଆଦିକେ ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ଚତୂସୁ ସତିପଟ୍ଠାନେସୁ ପତିଟ୍ଠିତଚିତ୍ତା ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ୟଥାଭୂତଂ ଭାୱେତ୍ୱା ମଗ୍ଗପଟିପାଟିୟା ଅନୱସେସତୋ କିଲେସେ ଖେପେତ୍ୱା

ଅଗ୍ଗଫଲେ ପତିଟ୍ଠହନ୍ତି, ତଥାପି ଯଥା ସଦ୍ଧାୱିମୁତ୍ତତୋ ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତସ୍ସ, ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତତୋ ଚ ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତସ୍ସ ପୁବ୍ବଭାଗଭାୱନାୱିସେସୋ ଅଦ୍ଧା ଇଚ୍ଛିତୋ ୱିସେସୋ, ଏୱଂ ଅଭିନୀହାରମହନ୍ତତାପୁବ୍ବଯୋଗମହନ୍ତତାହି ଅତ୍ତସନ୍ତାନେ ସାତିସଯଗୁଣୱିସେସସ୍ସ ନିପ୍ଫାଦିତତ୍ତା ସୀଲାଦିଗୁଣେହି ମହନ୍ତା ସାୱକାତି ମହାସାୱକା। ତେସ୍ୱେୱ ପନ ଯେ ବୋଧିପକ୍ଖିଯଧମ୍ମେସୁ ପାମୋକ୍ଖଭାୱେନ ଧୁରଭୂତାନଂ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିସମ୍ମାସମାଧୀନଂ ସାତିସଯକିଚ୍ଚନ୍ତରଭାୱନିପ୍ଫତ୍ତିଯା କାରଣଭୂତାଯ ତଜ୍ଜାଭିନୀହାରାଭିନିହତାଯ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ନିରନ୍ତରଂ ଚିରକାଲଂ ସମାହିତାଯ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିଯା ଯଥାକ୍କମଂ ପଞ୍ଞାଯ ସମାଧିସ୍ମିଞ୍ଚ ଉକ୍କଂସପାରମିପ୍ପତ୍ତିଯା ସୱିସେସଂ ସବ୍ବଗୁଣେହି ଅଗ୍ଗଭାୱେ ଠିତା। ତେ ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନା ସତିପି ମହାସାୱକତ୍ତେ ସାୱକପାରମିଯା ମତ୍ଥକେ ସବ୍ବସାୱକାନଂ ଅଗ୍ଗଭାୱେ ଠିତତ୍ତା ଅଭିନୀହାରମହନ୍ତଭାୱତୋ, ପୁବ୍ବଯୋଗମହନ୍ତଭାୱତୋ ଚ ''ଅଗ୍ଗସାୱକା''ଇଚ୍ଚେୱ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଯେ ପନ ଅରିଯସାୱକା ଅଗ୍ଗସାୱକା ୱିଯ ଚ ମହାସାୱକା ୱିଯ ଚ ନ ପରିମିତାୱ, ଅଥ ଖୋ ଅନେକସତା ଅନେକସହସ୍ସା, ତେ ପକତିସାୱକା। ଇଧ ପାଳିଯଂ ଆରୂଳ୍ହା ପନ ପରିମିତାୱ ଗାଥାୱସେନ ପରିଗ୍ଗହିତତ୍ତା। ତଥାପି ମହାସାୱକେସୁପି କେଚି ଇଧ ପାଳିଯଂ ନାରୂଳ୍ହା।

ଏୱଂ ତିୱିଧାପି ତେ ଅନିମିତ୍ତୱିମୋକ୍ଖାଦିଭେଦତୋ ତିୱିଧା, ୱିମୋକ୍ଖସମଧିଗମୱସେନପି ତିୱିଧା। ତଯୋ ହି ଇମେ ୱିମୋକ୍ଖା ସୁଞ୍ଞତୋ ୱିମୋକ୍ଖୋ, ଅନିମିତ୍ତୋ ୱିମୋକ୍ଖୋ, ଅପ୍ପଣିହିତୋ ୱିମୋକ୍ଖୋତି। ତେ ଚ ୱିମୋକ୍ଖା ସୁଞ୍ଞତାଦୀହି ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସନାଦୀହି ତୀହି ଅନୁପସ୍ସନାହି ଅଧିଗନ୍ତବ୍ବା। ଆଦିତୋ ହି ଅନିଚ୍ଚାଦୀସୁ ଯେନ କେନଚି ଆକାରେନ ୱିପସ୍ସନାଭିନିୱେସୋ ହୋତି। ଯଦା ପନ ୱୁଟ୍ଠାନଗାମିନିଯା ୱିପସ୍ସନାଯ ଅନିଚ୍ଚାକାରତୋ ସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସନ୍ତିଯା ମଗ୍ଗୱୁଟ୍ଠାନଂ ହୋତି, ତଦା ୱିପସ୍ସନା ସତିପି ରାଗନିମିତ୍ତାଦୀନଂ ସମୁଗ୍ଘାଟନେ ସଙ୍ଖାରନିମିତ୍ତଂ ପନ ସା ନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତୀତି ନିପ୍ପରିଯାଯେନ ଅନିମିତ୍ତନାମଂ ଅଲଭମାନା ଅତ୍ତନୋ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଅନିମିତ୍ତନାମଂ ଦାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତୀତି। କିଞ୍ଚାପି ଅଭିଧମ୍ମେ ଅନିମିତ୍ତୱିମୋକ୍ଖୋ ନ ଉଦ୍ଧଟୋ, ସୁତ୍ତନ୍ତେ ପନ ରାଗାଦିନିମିତ୍ତାନଂ ସମୁଗ୍ଘାଟେନ ଲବ୍ଭତୀତି।

''ଅନିମିତ୍ତଞ୍ଚ ଭାୱେହି, ମାନାନୁସଯମୁଜ୍ଜହ;

ତତୋ ମାନାଭିସମଯା, ଉପସନ୍ତୋ ଚରିସ୍ସସୀ''ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୨୧୨) –

ଆଦିନା ହି ୱିପସ୍ସନାଯ ଅନିମିତ୍ତୱିମୋକ୍ଖଭାୱୋ ଅନୁତ୍ତରସ୍ସ ଅନିମିତ୍ତୱିମୋକ୍ଖଭାୱୋ ଚ ୱୁତ୍ତୋ। ଯଦା ୱୁଟ୍ଠାନଗାମିନିଯା ୱିପସ୍ସନାଯ ଦୁକ୍ଖତୋ ସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସନ୍ତିଯା ମଗ୍ଗୱୁଟ୍ଠାନଂ ହୋତି, ତଦା ୱିପସ୍ସନା ରାଗପଣିଧିଆଦୀନଂ ସମୁଗ୍ଘାଟନେନ ଅପ୍ପଣିହିତନାମଂ ଲଭତୀତି ଅପ୍ପଣିହିତୱିମୋକ୍ଖଂ ନାମ ହୋତି। ତଦନନ୍ତରୋ ଚ ମଗ୍ଗୋ ଅପ୍ପଣିହିତୱିମୋକ୍ଖୋ। ଯଦା ପନ ୱୁଟ୍ଠାନଗାମିନିଯା ୱିପସ୍ସନାଯ ଅନତ୍ତାକାରେନ ସମ୍ମସନ୍ତିଯା ମଗ୍ଗୱୁଟ୍ଠାନଂ ହୋତି, ତଦା ୱିପସ୍ସନା ଅତ୍ତଦିଟ୍ଠିଯା ସମୁଗ୍ଘାଟନେନ ସୁଞ୍ଞତନାମଂ ଲଭତୀତି ସୁଞ୍ଞତୱିମୋକ୍ଖଂ ନାମ ହୋତି। ତଦନନ୍ତରୋ ଚ ମଗ୍ଗୋ ସୁଞ୍ଞତୱିମୋକ୍ଖୋ ନାମ ହୋତି। ଇମେସୁ ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗଭୂତେସୁ ତୀସୁ ୱିମୋକ୍ଖେସୁ ଇମେସଂ ଥେରାନଂ କେଚି ଅନିମିତ୍ତୱିମୋକ୍ଖେନ ମୁତ୍ତା, କେଚି ଅପ୍ପଣିହିତୱିମୋକ୍ଖେନ, କେଚି ସୁଞ୍ଞତୱିମୋକ୍ଖେନ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ''ଅନିମିତ୍ତୱିମୋକ୍ଖାଦିଭେଦତୋ ତିୱିଧା, ୱିମୋକ୍ଖସମଧିଗମେନପି ତିୱିଧା''ତି।

ପଟିପଦାୱିଭାଗେନ ଚତୁବ୍ବିଧା। ଚତସ୍ସୋ ହି ପଟିପଦା – ଦୁକ୍ଖପଟିପଦା ଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞା, ଦୁକ୍ଖପଟିପଦା ଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞା, ସୁଖପଟିପଦା ଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞା, ସୁଖପଟିପଦା ଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞାତି। ତତ୍ଥ ରୂପମୁଖାଦୀସୁ ୱିପସ୍ସନାଭିନିୱେସେସୁ ଯୋ ରୂପମୁଖେନ ୱିପସ୍ସନଂ ଅଭିନିୱିସିତ୍ୱା ଚତ୍ତାରି ମହାଭୂତାନି ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଉପାଦାରୂପଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତି ଅରୂପଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ରୂପାରୂପଂ ପନ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଦୁକ୍ଖେନ କସିରେନ କିଲମନ୍ତୋ ପରିଗ୍ଗହେତୁଂ ସକ୍କୋତି, ତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖପଟିପଦା ନାମ ହୋତି, ପରିଗ୍ଗହିତରୂପାରୂପସ୍ସ ପନ ୱିପସ୍ସନାପରିୱାସେ ମଗ୍ଗପାତୁଭାୱଦନ୍ଧତାଯ ଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞା ନାମ ହୋତି। ଯୋପି ରୂପାରୂପଂ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ନାମରୂପଂ ୱୱତ୍ଥପେନ୍ତୋ ଦୁକ୍ଖେନ କସିରେନ କିଲମନ୍ତୋ ୱୱତ୍ଥପେତି, ୱୱତ୍ଥପିତେ ଚ ନାମରୂପେ ୱିପସ୍ସନାପରିୱାସଂ ୱସନ୍ତୋ ଚିରେନ ମଗ୍ଗଂ ଉପ୍ପାଦେତୁଂ ସକ୍କୋତି, ତସ୍ସପି ଦୁକ୍ଖପଟିପଦା ଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞା ନାମ ହୋତି। ଅପରୋ ନାମରୂପମ୍ପି ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା ପଚ୍ଚଯେ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଦୁକ୍ଖେନ କସିରେନ କିଲମନ୍ତୋ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତି। ପଚ୍ଚଯେ ଚ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାପରିୱାସଂ ୱସନ୍ତୋ ଚିରେନ ମଗ୍ଗଂ ଉପ୍ପାଦେତି, ଏୱମ୍ପି ଦୁକ୍ଖପଟିପଦା ଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞା ନାମ ହୋତି। ଅପରୋ ପଚ୍ଚଯେପି ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଲକ୍ଖଣାନି ପଟିୱିଜ୍ଝନ୍ତୋ ଦୁକ୍ଖେନ କସିରେନ କିଲମନ୍ତୋ ପଟିୱିଜ୍ଝତି, ପଟିୱିଦ୍ଧଲକ୍ଖଣୋ ଚ ୱିପସ୍ସନାପରିୱାସଂ ୱସନ୍ତୋ ଚିରେନ ମଗ୍ଗଂ ଉପ୍ପାଦେତି, ଏୱମ୍ପି ଦୁକ୍ଖପଟିପଦା ଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞା ନାମ ହୋତି। ଅପରୋ ଲକ୍ଖଣାନିପି ପଟିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାଞାଣେ ତିକ୍ଖେ ସୂରେ ପସନ୍ନେ ୱହନ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନୱିପସ୍ସନାନିକନ୍ତିଂ ପରିଯାଦିଯମାନୋ ଦୁକ୍ଖେନ କସିରେନ କିଲମନ୍ତୋ ପରିଯାଦିଯତି, ନିକନ୍ତିଞ୍ଚ ପରିଯାଦିଯିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାପରିୱାସଂ ୱସନ୍ତୋ ଚିରେନ ମଗ୍ଗଂ ଉପ୍ପାଦେତି, ଏୱମ୍ପି ଦୁକ୍ଖପଟିପଦା ଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞା ନାମ ହୋତି। ଯଥାୱୁତ୍ତାସ୍ୱେୱ ପଟିପଦାସୁ ମଗ୍ଗପାତୁଭାୱସ୍ସ ଖିପ୍ପତାଯ ଦୁକ୍ଖପଟିପଦା ଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞା, ତାସଂ ପନ ପଟିପଦାନଂ ଅକିଚ୍ଛସିଦ୍ଧିଯଂ ମଗ୍ଗପାତୁଭାୱସ୍ସ ଦନ୍ଧତାଯ ଖିପ୍ପତାଯ ଚ ଯଥାକ୍କମଂ ସୁଖପଟିପଦା ଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞା, ସୁଖପଟିପଦା ଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞା ଚ ୱେଦିତବ୍ବା। ଇମାସଂ ଚତସ୍ସନ୍ନଂ ପଟିପଦାନଂ ୱସେନ

ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତିଯା ଥେରାନଂ ଚତୁବ୍ବିଧତା ୱେଦିତବ୍ବା। ନ ହି ପଟିପଦାହି ୱିନା ଅରିଯମଗ୍ଗାଧିଗମୋ ଅତ୍ଥି। ତଥା ହି ଅଭିଧମ୍ମେ ‘‘ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ଲୋକୁତ୍ତରଂ ଝାନଂ ଭାୱେତି ନିଯ୍ଯାନିକଂ ଅପଚଯଗାମିଂ…ପେ… ଦୁକ୍ଖପଟିପଦଂ ଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞ’’ନ୍ତିଆଦିନା (ଧ। ସ। ୨୭୭) ପଟିପଦାଯ ସଦ୍ଧିଂଯେୱ ଅରିଯମଗ୍ଗୋ ୱିଭତ୍ତୋ, ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ପଟିପଦାୱିଭାଗେନ ଚତୁବ୍ବିଧା’’ତି।

ଇନ୍ଦ୍ରିଯାଧିକୱିଭାଗେନ ପଞ୍ଚୱିଧା। ସତିପି ନେସଂ ସଚ୍ଚାଭିସମ୍ବୋଧସାମଞ୍ଞେ ଏକଚ୍ଚେ ଥେରା ସଦ୍ଧୁତ୍ତରା, ସେଯ୍ଯଥାପି ଥେରୋ ୱକ୍କଲି; ଏକଚ୍ଚେ ୱୀରିଯୁତ୍ତରା, ସେଯ୍ଯଥାପି ଥେରୋ ମହାସୋଣୋ, କୋଠଇୱୀସୋ; ଏକଚ୍ଚେ ସତୁତ୍ତରା, ସେଯ୍ଯଥାପି ଥେରୋ ସୋଭିତୋ, ଏକଚ୍ଚେ ସମାଧୁତ୍ତରା, ସେଯ୍ଯଥାପି ଥେରୋ ଚୂଳପନ୍ଥକୋ, ଏକଚ୍ଚେ ପଞ୍ଞୁତ୍ତରା, ସେଯ୍ଯଥାପି ଥେରୋ ଆନନ୍ଦୋ। ତଥା ହି ସୋ ଗତିମନ୍ତତାଯ ଅତ୍ଥକୋସଲ୍ଲାଦିୱନ୍ତତାଯ ଚ ପସଂସିତୋ, ଅଯଞ୍ଚ ୱିଭାଗୋ ପୁବ୍ବଭାଗେ ଲଦ୍ଧୂମାନୱିସେସୱସେନ ୱୁତ୍ତୋ। ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ପନ ସେସାନମ୍ପି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଏକସଭାୱା ଇଚ୍ଛିତାତି।

ତଥା ପାରମିପ୍ପତ୍ତା, ପଟିସମ୍ଭିଦାପ୍ପତ୍ତା, ଛଳଭିଞ୍ଞା, ତେୱିଜ୍ଜା, ସୁକ୍ଖୱିପସ୍ସକାତି ପଞ୍ଚୱିଧା। ସାୱକେସୁ ହି ଏକଚ୍ଚେ ସାୱକପାରମିଯା ମତ୍ଥକପ୍ପତ୍ତା, ଯଥା ତଂ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ, ଆଯସ୍ମା ଚ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ; ଏକଚ୍ଚେ ଅତ୍ଥପଟିସମ୍ଭିଦା ଧମ୍ମପଟିସମ୍ଭିଦା ନିରୁତ୍ତିପଟିସମ୍ଭିଦା ପଟିଭାନପଟିସମ୍ଭିଦାତି ଇମାସଂ ଚତସ୍ସନ୍ନଂ ପଟିସମ୍ଭିଦାନଂ ୱସେନ ପଟିସମ୍ଭିଦାପ୍ପତ୍ତା; ଏକଚ୍ଚେ ଇଦ୍ଧିୱିଧଞାଣାଦୀନଂ ଅଭିଞ୍ଞାନଂ ୱସେନ ଛଳଭିଞ୍ଞା; ଏକଚ୍ଚେ ପୁବ୍ବେନିୱାସଞାଣାଦୀନଂ ତିସ୍ସନ୍ନଂ ୱିଜ୍ଜାନଂ ୱସେନ ତେୱିଜ୍ଜା। ଯେ ପନ ଖଣିକସମାଧିମ୍ହି ଠତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଅଧିଗତଅଗ୍ଗମଗ୍ଗା, ତେ ଆଦିତୋ ଅନ୍ତରନ୍ତରା ଚ ସମାଧିଜେନ ଝାନଙ୍ଗେନ ୱିପସ୍ସନାବୂପ୍ପନ୍ନରଂ ପଟିସନ୍ଧାନାନଂ ଅଭାୱା ସୁକ୍ଖା ୱିପସ୍ସନା ଏତେସନ୍ତି ସୁକ୍ଖୱିପସ୍ସକା ନାମ। ଅଯଞ୍ଚ ୱିଭାଗୋ ସାୱକାନଂ ସାଧାରଣଭାୱଂ ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା ୱୁତ୍ତୋ। ଇଧ ପାଠଇଯଂ ଆଗତା ନତ୍ଥେୱ ସୁକ୍ଖୱିପସ୍ସକା। ତେନେୱାହ –

‘‘ପଟିସମ୍ଭିଦା ଚତସ୍ସୋ, ୱିମୋକ୍ଖାପି ଚ ଅଟ୍ଠିମେ;

ଛଳଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତା, କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତିଆଦି। (ଅପ। ଥେର ୧।୧।୩୭୪; ୨।୪୩।୧୪);

ଏୱଂ ପାରମିପ୍ପତ୍ତାଦିୱସେନ ପଞ୍ଚୱିଧା।

ଅନିମିତ୍ତାଦିୱସେନ ଛବ୍ବିଧା ଅନିମିତ୍ତୱିମୁତ୍ତୋତିଆଦଯୋ।

ସଦ୍ଧାଧୁରୋ , ପଞ୍ଞାଧୁରୋତି ଦୁୱିଧା। ତଥା ଅପ୍ପଣିହିତୱିମୁତ୍ତୋ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତୋ ଚାତି। ଏୱଂ ଅନିମିତ୍ତୱିମୁତ୍ତାଦିୱସେନ ଚ ପରିଯାଯୱିମୁତ୍ତଭେଦେନ ସତ୍ତୱିଧା। ଚତୂସୁ ହି ଅରୂପସମାପତ୍ତୀସୁ ଏକମେକଂ ପାଦକଂ କତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ଆରଭିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତା ଚତ୍ତାରୋ, ନିରୋଧତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ ଚାତି ପଞ୍ଚ, ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତା, ସଦ୍ଧାଧୁରପଞ୍ଞାଧୁରୱସେନ ଦ୍ୱେ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତାତି ଏୱଂ ୱିମୁତ୍ତିଭେଦେନ ସତ୍ତୱିଧା।

ଧୁରପଟିପଦାୱିଭାଗେନ ଅଟ୍ଠୱିଧା। ଯୋ ହି ଦୁକ୍ଖପଟିପଦାଯ ଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞାଯ ନିଯ୍ଯାତି, ସୋ ସଦ୍ଧାଧୁରପଞ୍ଞାଧୁରୱସେନ ଦୁୱିଧା, ତଥା ସେସପଟିପଦାସୁପୀତି ଏୱଂ ଧୁରପଟିପଦାୱିଭାଗେନ ଅଟ୍ଠୱିଧା।

ୱିମୁତ୍ତିଭେଦେନ ନୱୱିଧା। ପଞ୍ଚ ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତା, ଦ୍ୱେ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତା, ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଯଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଯଞ୍ଚ ପାରମିପ୍ପତ୍ତା ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱକା ଚାତି ଏୱଂ ନୱୱିଧା।

ୱିମୁତ୍ତିୱସେନେୱ ଦସୱିଧା। ଚତୂସୁ ଅରୂପାୱଚରଜ୍ଝାନେସୁ ଚ ଏକମେକଂ ପାଦକଂ କତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତା ଚତ୍ତାରୋ, ସୁକ୍ଖୱିପସ୍ସକୋତି ପଞ୍ଚ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତା, ଯଥାୱୁତ୍ତା ଚ ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତା ଚାତି ଏୱଂ ୱିମୁତ୍ତିଭେଦେନେୱ ଦସୱିଧା। ତେ ଯଥାୱୁତ୍ତେନ ଧୁରଭେଦେନ ଭିଜ୍ଜମାନା ୱୀସତି ହୋନ୍ତି। ପଟିପଦାଭେଦେନ ଭିଜ୍ଜମାନା ଚତ୍ତାଲୀସଂ ହୋନ୍ତି। ପୁନ ପଟିପଦାଭେଦେନ ଧୁରଭେଦେନ ଚ ଭିଜ୍ଜମାନା ଅସୀତି ହୋନ୍ତି। ଅଥ ତେ ସୁଞ୍ଞତୱିମୁତ୍ତାଦିୱିଭାଗେନ ଭିଜ୍ଜମାନା ଚତ୍ତାଲୀସାଧିକା ଦ୍ୱେ ସତାନି ହୋନ୍ତି। ପୁନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାଧିକଭାୱେନ ଭିଜ୍ଜମାନା ଦ୍ୱିସତୁତ୍ତରଂ ସହସ୍ସଂ ହୋନ୍ତୀତି। ଏୱଂ ଅତ୍ତନୋ ଗୁଣୱସେନ ଅନେକଭେଦୱିଭତ୍ତେସୁ ମଗ୍ଗଟ୍ଠଫଲଟ୍ଠେସୁ ଅରିଯସାୱକେସୁ ଯେ ଅତ୍ତନୋ ପଟିପତ୍ତିପଞ୍ଚୱତ୍ତିଆଦିକେ ଚ ୱିଭାୱେନ୍ତି। ଯେ ‘‘ଛନ୍ନା ମେ କୁଟିକା’’ତିଆଦିକା (ଥେରଗା। ୧) ଗାଥା ଉଦାନାଦିୱସେନ ଅଭାସିଂସୁ। ତେ ଚ ଇଧ ଗାଥାମୁଖେନ ସଙ୍ଗହଂ ଆରୂଳ୍ହା। ତେନାହ – ‘‘ସୀହାନଂୱ ନଦନ୍ତାନଂ…ପେ… ଫୁସିତ୍ୱା ଅଚ୍ଚୁତଂ ପଦ’’ନ୍ତି (ଥେରଗା। ନିଦାନଗାଥା)। ଏୱମେତ୍ଥ ପକିଣ୍ଣକକଥା ୱେଦିତବ୍ବା।

ୱଙ୍ଗୀସତ୍ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ମହାନିପାତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ବଦରତିତ୍ଥମହାୱିହାରୱାସିନା ଆଚରିଯଧମ୍ମପାଲତ୍ଥେରେନ କତା

ଥେରଗାଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।